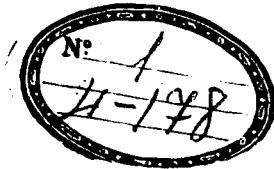
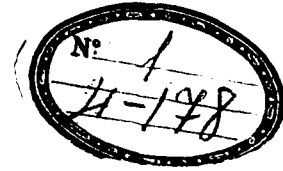

Biblioteca Universitaria	
TRANSITO	
Salida	A
Recepción	03
Fecha	
Valor	2.40

8. a. 6. 18

Albano - Universitaria
FRANCO-
Exit A
Cantón 03
Folio:
Paga 243

8. a. 6. 18

D. ANDREAS PISCARA CASTALDVS
Congregationis Cleric. Regul. Præpos. Generalis.

Cum liber à P. D. Paulo Aresio nostræ Congregationis Clericorum Regularium professo conscriptus, cui titulus est, *Notationes, & Disputationes in libros Aristotelis de Generatione, granum, & Doctorum virorum iudicio, quibus id commissimus, approbatus fuerit, ut Typus mandetur, facultatem, quantum in nobis est, concedimus; in quorum fidem presentes manu propria subscriptas, & nostræ Congregationis sigillo munitas damus. Romæ apud S. Siluestram Montis Quirinalis die 28. Septembris 1615.*

D. Andr. Præpos. Gen.

D. Io. Bapt. de Aprile Secret.

Imprimatur

Fr. Aloys. Bariola Augustinianus Consultor S. Officij Mediol. pro Reuerendis. Inquis.
Aloys. Boff. Can. Ord. Theol. pro Illustris. Card. Archiep.
Vidit Saccus &c.

PHILIPPO TERTIO
REGI CATHOLICO,
Potentissimoque

PAVLVS ARESIVS MEDIOLANENSIS,
Clericus Regularis summam precatur felicitatem.

Eleberrimus ille pingendi artifex, pictorumque Princeps eximius, Apelles, Sereniss. Rex (nō enim alie num maiestate tua puto, illius verbis aures accommodare, quem Magnus quoque Alexander, Macedonum Rex maximi semper fecit, nec semel alloquio suo dignatus est) Apelles, inquam, ille, picturæ decus, cum tabulam à Protogene pictam aliquandiu tacite esset contemplatus, in hanc tandem vocem erupisse fertur: *Ingens labor, ac mirandum opus: desunt tamen Gratia, quæ hoc, & alia eiusdem artificis auferant, & in celo reponant.* Quod apophtegma, si quis ad subtri-

les philosophorum commentarios transferat, mea-
quidem sententia, nihil à scopo veritatis aberrauerit.
Sunt etenim illi proculdubio summo labore, atq; in-
dustria elucubrati, admirandamq; continent rerum
abditissimarum scientiam: verumtamen diuino quo-
dam Gratiarum afflatu, qui legentium animos allicit,
remoratur & oblectat, destituti videntur, nullo scili-
cet verborum delectu ornati, nulla Rhetoricorum flo-
sculorum varietate distincti, nullis poetarum figmen-
tis deliniti, & quodammodo edulcati, nullo denique
emblematum, & figuratum artificio expoliti. Quini-
mo vepribus, spinis, salebrisq; passim implicantur, &
obsidentur: vt non mirum sit, si delicati homines non
modo gressum, verum etiam obtutum ab eis retor-
queant.

Improuisum aspris, veluti qui sentibus anguem

Pressit humi nitens, trepidusq; repente refugit.

Huic igitur incōmodo dum ego in lucubrationibus
hiscē meis philosophicis, alioqui etiam non magni-
faciēdis, succurrere cogito; opportunē mihi sese obtu-
lit Maestatis Tuæ nomen, vnde gratiam, leporē, venu-
statem, veneremq; omnem ipsis conciliare possim.
Quidni enim paruo libello splendorem afferat, ac de-
corem Austriacum nomen, quod nouum orbem ter-
rarum, barbarie fædum, feritate immanem, errorum
caligine tenebricosum, ac vitiorum monstris nefan-
dum ad mites, ciuilesq; mores traduxit; fideiq; Ca-
tholicæ doctrina illustratum, veluti ex informi, ob-
scuro-

*Plin. li.
12. c. 24
Aristo.
Sect. 12
proble.
7. 2.*

scuroq; Chao in lucē, ordinemq; eduxit, ac diduxit?
Tradunt Plinius, & Aristoteles suauius redolere fruti-
ces, super quos curuetur cælestis arcus. Quidni igitur
Maestas Tua, quæ Imperij sui magnitudine vniuersū
terræ globum, instar ingentis Iridis, amplexatur, syl-
uestres hosce ingenij mei frutices redolere faciat sua-
uiter, si super ipsos quoque vis, virtusq; illius clemen-
tissimē inclinetur? Neque verò desperandum est hoc
mihi, qui non alienis tantum, & vbiq; locorum diffu-
sis, sed domesticis etiam, & compluribus Regiæ beni-
gnitatis tuæ exemplis in hac spe confirmet. Nam, vt
ea præteream, quæ in parentes, auos & proavos meos,
progenitores tui beneficia contulerunt: nuper Maes-
tas ipsa Tua germanum meum Præsidentem Arcsum,
tot ac tantis muneribus, & honoribus decorauit, vt
spem, & vota nostra præuerterit, ac superauerit. Pate-
re igitur, Rex Potentissime, pro tua singulari humani-
tate & clementia, vt liber hic tuo nomine augustissi-
mo insignitus, & munitus in lucem prodeat. Sic enim
& ipsum præclarissimo lumine tuo illustrabis, & me
maximo beneficio obstringes, & nouum edes beni-
gnitatis tuæ testimonium, tantò luculentius, quanto
humilius est opus, quod nomini tuo dicatur. Vale,
Regum Maxime & Optime; cuius nomen delibro
Vitæ numquam expungat Deus.

N more est positum, vt qui libros edunt, humana imbecillitatis memores, veniam errorum à Lectoribus petant, aut audaciam excusent, aut aliquid aliud deprecantur: Sed nec fortasse minus vñtatum est, vt non idcirco reprehensionem fugiant, multorum, illud Catonis senioris vsurpantium, qui Albino veniam petenti, quod Græcè historiam scripsisset, *danda* (inquit) foret *venia*, si *Amphyctyonum* decreto coactus, Græcè scripsisset: Verum tantùm abest, vt hoc ego respõso, ab hac editione deterrear, vt etiã maximopere ad eam impellar; Mihi enim *danda* erit *venia*, qui, superiorum meorum decreto, & impulsu ad scribendum accessi. Sed esto me coactum non fuisse, nunquid ego fortasse alios ad has meas lucubraciones legendas cogo? quibus non libuerit, eas ne legunto. At non deerunt fortasse, quibus non displiceat quidem hic labor meus, sed neq; tamen omnino placeat, selectiora verba non nulli requirent: maiorem quæstionum numerum, & argumentorum copiam alij desiderabunt; longitudinem, quamuis moderatam, & necessariam alij fastidient: Si quid ab alijs non antea dictum aliqui offendãt, offendentur; Si vero quidpiã ab alijs antea scriptum repererint, acium me egisse, seq; operam lusisse arbitrabuntur: Erunt qui textus enarrationem vberiore malint: Non deerunt, qui omnem laborem circa Aristotelis verba, post tot præclarissimos interpretes superuacaneum putent. Hæc tamen, & id genus alia, me non admodum sollicitant, neq; ab instituto remorantur. quod enim ad verborum delectum spectat, non esse huic philosopho necessarium, & ipse Cicero docuit. *A Philosopho enim* (inquit lib. de finibus) *si afferat eloquentiam, non asperner, si non habeat, non amovendum flagitem*; Imò incongruam iudicat Seneca. *Nam quæ veritati dat operam oratio* (inquit ep. 40.) *incomposita esse debet, & simplex; imò verò maxium id nostro fini, si Platonem audiamus, quem refert Galenus lib. 4. de vsu partium cap. 23. dicentem, Si verba contemneremus, ditiores phil. saphiam rerum possideremus.* Deniq; consuetudo præstantissimorum virorum, à nobis stat, quorù clypeo tuti, non est, cur aduersariorù tela pertimescamus. Nec de cæteris obiectionibus magis sollicitus sum, vt quæ communiter in scriptores omnes contorqueri possint, cui enim vmquam datum est, omnibus, vt satisfaceret? *quare fatius fortasse fuerit, genio indulgisse suo.*

Illud verò me magis commouet, quod vereor, ne arrogantia, & temeritatis accu er, vt qui nonnumquam inueteratas,
& al-

& altissimis fixas radicibus, opiniones, è philosophorum mentibus conuellere conatus sim, meamq; aduersus philosophiæ proceres sententiam proferre, & pro viribus corroborare, non dubitarim. Quid enim hic respondeam? An me illos ingenio, vel doctrina superare? absit, absit.

..... *Quid enim contendat hirundo*

Cycnis? aut quid nam tremulis facere artibus Hædi

Consimile in cursu possint, ac fortis Equi vis?

Lucret.
lib. 3.

Ingenij mei tenuitatem agnosco, doctrinæ inopiam fateor, prioresq; philosophos, qui ante me scripserunt, vt i præceptores veneror, & admiror. Verum illud etiam me non fugit, luscios interdum, melius collineare, quàm lynceos: Nam qui ita acri, ac fernido sunt ingenio, viribus proprijs subnixi, nimium sibi, vt plurimum, arrogant, naturamq; & sensum sequi dedignant, veritatem ipsam his amicam minime consequuntur. Deinde primo statim aspectu, cuiuslibet rei naturam optimè se perspexisse arbitrantur, dum altius rem perscrutari negligunt, ad veritatem in intimo recessu latitantem, non penetrant. Deniq; nimia sui confidentia, quamlibet thesim, & quodlibet certamen sustinere se posse non dubitant, ac proinde, non tam veram, quàm paradoxam sententiam, sui ostentandi gratia, sæpe amplectuntur. At qui paulo sunt hebetiores, sensibus facilius adherent, naturæ motis, in qua sunt omnium scientiarum semina, aurem libentius accommodant, à contemplatione rerum abditarum, nunquam oculos auertunt, cauentq; maximè, ne in errorem labantur, quæ postea subtilitate ingenij, se tueri posse desperant. Vt non ineptè in hos quadret, lepidum cuiusdam dictum, qui tutius dicitabat ambulare cæcos, quàm videntes, quia illi baculo prius pertentant, vbi pedem firment; hi verò, oculis, qui facillimè falluntur fidentes, gressus sæpe numero in incerto ponunt. Inter hos ergo, imbecillioris quidem ingenij, sed cautiores, & veritatis studiosiores recenseo, & ego ambio, lectoresq; velim id quod verissimum est, sibi persuadere, me nec ingenij ostentandi, neq; alicuius insectandi gratia, sententiam vllam, vel nouam excogitasse, vel antiquam exagitasse, sed solius veritatis amore, id quod mihi, in quaque opinione certius visum est, amplexu fuisse, mox alijs dijudicandum reliquisse. Nolui etiam à mea sententia proferenda abstinere, quia si ea tantùm, quæ ab alijs dicta essent, euulgassem, frustra tempus consumpsisse, & lectores delusisse viderer, satiusq; fuisset otiosum esse, quàm actum, agere. Aristophanes certè, cum certantium Poetarum Iudex præfideret,
Poetæ

LECTORIBVS.

Poeta illaudato Victoriā dedisse fertur, quod sua, non aliena recitasset, qua de re etiam Martialis gloriatur, dicens.

*Pexatus pulchrè rides mea, Zoile trita.
Sunt hæc trita, quidem, Zoile, sed mea sunt.*

Neq; hæc dixerim, quod omnia Marte meo, me comparasse profitear, (Quis autem hoc polliceri de se ipso audeat?) fateor enim, complura quoque, me ab alijs accepisse, sed accepisse non surripuisse, illis enim, à quibus desumpsi, ea accepta refero, nec solum antiquis, sed etiam recentioribus; non enim eos approbo, qui neotericos authores, siue approbent, siue improbent, nuncupare dedignantur, quasi verò ex vetustissimis ipsi sint. Non ergo eorum, quos nominatim corripis, offensiones timebis? nequaquam, quoniam non adeo stultos eos esse existimo, ut se redargui nolint, in ijs, in quibus à veritate aberrauerint: nec profecto erunt, si Sanctum Hieronymum audiant, hæc D. Augustino scribentem: *Nec tam stultus sum, ut diuersitate explanationum tuarum me lædi putem, quia nec tu læderis, si nos contraria senserimus, nec si D. Augustinum rescribentem; Ego quidem absit, ut lædar, si mihi certa ratione volueris & potueris demonstrare, illud ex Epistola Apostoli, vel quid aliud scripturarum sanctarum, te verius intellexisse, quam me. Immo verò absit, ut non cum gratiarum actione, lucris meis deputem, si fuero te docente instructus, aut emendante correctus: Et paulo infrà; Lædes autem me, si mihi tacueris errorem meum, quem forte inueneris in factis, vel dictis meis; Nam si ea in me reprehenderis, quæ reprehendenda non sunt te lædes magis, quam me. Dum igitur procacia verba, & contumeliosa absint, (quod ego maximo-pere caui,) nullo modo lædi putandus est, qui solo veritatis amore, erroris arguitur; Quid verò si illa adessent? læderetur plañe, sed qui ea proferret, non verò in quem prolata essent, is enim indignum se philosophi nomine ostendit, & veritate destitutum, qui ad iurgia descendit. Quo nomine Epicureos reprehendens Plutar. meritò hæc habet: *Si alioqui omnia sapienter statuissent, ac certè ob maledicta, & criminationes longissimè fuerant à sapientia arcendi; Inuidia enim excludenda est a Diuino sapientum choro, & obrectatio, quæ ob imbecillitatem, id quod dolet, dissimulare non potest.**

Tandem rogatos vos uolo, amici Lectores, ne damneris quidpiam antequam uideatis; Imò ne uideatis tantum, sed æqua lance examinetis, nihilq; præiudicati, ad hoc examen afferatis. Præiudicia enim, tanquam præstigias uel ipse Cicero, qui eloquentia penè diuina, animos quocunq; uellet, flectebat, pertimescere solebat; cuius uerba, *Uta me quoque uobis dicta existimetis,*

hic

LECTORIBVS.

referre libet: *Antequam* (inquit) *de ipsa causa dicere incipiã, id postulo; Primum, id quod æquissimum est, ut ne quid huc præiudicati afferatis. Etenim, non modò auctoritatem, sed etiam nomen iudicum amittemus, nisi hic ex ipsis causis iudicabimus, ac si ad causas iudicia iam facta deferemus. Deinde, si quam opinionem iam vestris mentibus comprehendistis, si eam ratio conuellet, si ratio labefactabit, si deniq; ueritas extorquebit, ne repugnetis. Addam ego tertium, ne illustrium auctorum nomina apud uos, magis quam rationes ualere permit tatis; quod ne à iudicibus fieret, prudenter cauit Imperator Iustinianus; l. i. c. de uetere iure enucleando §. sed neque; Inquit enim; sed neque ex multitudine auctorum, quod melius, & æquius est iudicatore, cum possit unius forsan, & deterioris sententia, & multos, & maiores aliqua in parte superare. Ego igitur deteriorem quidem me prioribus philosophis, esse non abnuam, non inde tamen efficitur, deteriorem quoque meam sententiam fore. Aequi igitur estote iudices, optimi lectores, & ualete.*

I N D E X

Disputationum, Quæstionum, & Sectionum, quæ in hoc opere continentur.

D E Aristotele horum librorum Authore, & reliquis Prolegomenis Disputatio Prima. pag. 1	Quid de Aristotelis autoritate unanimi Philosophorum mun- ta consensu sit dicendum. sect. 4. 39
An mortales omnes ingenio antecesserit Aristoteles. Quæst. I. ibi.	Quodnam sit horum librorum subiectum. quæst. IV. 43
Quam grauis, & discussione digna sit cõtrouersia præfens. se. 1. ibi.	Quid alij senserint. sect. 1. ibid.
Omnium maximum Aristotelis ingenium fuisse, quæ suadeant. sec. 2. 3	Authoris sententia quinque conclusionibus comprehensa. sect. 2. 46
Argumenta pro contraria parte afferuntur. sec. 3. 7	Argumenta pro aliorum sententiis dissoluuntur. sect. 3. 50
Propria sententia explicatur. sect. 4. 15	De Necessitate, & utilitate huius scientiæ. quæst. V. 54
An Doctissimus omnium mortalium fuerit Aristoteles. Quæst. II. 23	De huius scientiæ præstantia, & nobilitate. quæst. VI. ibid.
Quibus rationibus pars affirmans innitatur. sec. 1. ibid.	De Inscriptione, ordine, & diuisione horum librorum. quæst. VII. 55 In Primum Librum.
Doctrinæ palmam nõ omnibus posterioribus Philosophis præripuisse Aristotelem. sect. 2. 24	De Generatione, & Corruptione Disputatio II. 74
Quanti sit facienda Aristotelis autoritas. Quæst. III. 26	An detur substantialis generatio. quæst. VIII. ibid.
Tres sententiæ referuntur. secti. 1. ibid.	An rectè sit ab Aristotele definita generatio. quæst. IX. 78
Aristotelis autoritatem grauissimam esse, veritati tamen, & rationi posthabendam. sec. 2. 27	Quomodo generatio sit mutatio. sect. 1. 79
Autoritate tum aliorum, tum etiã ipsius Aristotelis id ipsum comprobatur. sect. 3. 32	Aristoteles explicatur. sec. 2. 80
	Quomodo totius in totum. sec. 3. 82
	Postrema pars definitionis, scilicet nullo sensibili remanente, ut subiecto eodem aperitur. sec. 4. 83
	Sit

Disputationum, Quæstionum, & Sectionum.

Sit ne supradicta definitio essentialis, & perfecta. sect. 5. 85	Determino formali generationis. Quæst. 14. 129
An in qualibet generatione, siue corruptione fiat resolutio vsque ad materiam primam in formis substantialibus. quæst. 10. 87	Aliorum sententiæ. sect. 1. ibi.
Prima sententia non admittens plures formas in composito reperiri ex aliorum sententia. sect. 2. 90	Tertia, & vera sententia. sect. 2. 131
Quæstionis resolutio. sect. 3. 92	Argumenta primæ sententiæ explicantur. sect. 3. 132
Argumenta pro unitate formæ diluuntur. sect. 4. 100	Quomodo distinguatur vnio, quæ fit per generationem, ab unitis. quæst. 15. 134
Argumentis secundæ sententiæ satisficit. sect. 5. 106	Prima opinio, vnionem ratione tantum distingui ab unitis. sect. 1. ibidem.
An ratione accidentium fiat resolutio vsque ad materiam primam. quæst. 11. 107	Distingui vnionem ex natura rei à forma, quam unit, vera, & communis opinio tert. sect. 2. 135
Pars affirmans proponitur. sect. 1. ibidem.	Argumentis pro prima opinione satisficit. sect. 3. 142
Contraria sententia præfertur. sectio. 2. 108	Quotuplex sit vnio in composito. quæst. 16. 144
Argumentis primæ sententiæ occurritur. sect. 3. 114	Duplicem esse, ut probabilius asseritur. sect. 1. ibid.
An generatio vnus sit corruptio alterius. Quæst. 12. 115	Argumentis aduersariorum occurritur. sect. 2. 146
De identitate generationis, & corruptionis opiniones variæ. sect. 1. 116	Ex cuius potentia educantur, & in quo subiecto sint istæ duæ vniones. quæst. 17. 148
De relatis sententijs iudicium fertur. sect. 2. 117	Vera sententia explicatur. sect. 1. ibidem.
An generatio possit esse sine corruptione, vel è conuerso. sect. 3. pag. 119	Aduersariorum fundamenta euertuntur. sect. 2. 149
De termino generationis adæquatō. Quæst. 13. 122	An vnio animæ rationalis materialis sit, vel spiritualis. quæst. 18. pag. 151
Compositum per se, & adæquatè generari. sect. 1. ibid.	An eadem vnio sit diuisibilis, vel indiuisibilis. quæst. 19. 153
Compositum à partibus simul sumptis, & unitis distinctum, quibus rationibus nõ pauci asseruerint. sect. 2. 124	De causa generationis efficiente. quæst. 20. 155
Ratione tantum distingui communior, & vera sententia. sect. 3. 125	Prima sententia, Accidens sua vi sola substantiam producere. sec. 1. ibid.
Prioris sententiæ fundamenta disijciuntur. sect. 4. 127	Accidens nullo pacto substantiæ productionem attingere, secundæ sententia. sect. 2. 157
	Mediæ quædam sententiæ affectuntur. sect. 3. 158

Index

Propria sententia quinque conclu- sionibus explicatur. <i>sec. 4.</i>	159	f. ctum ostenditur. <i>sec. 7.</i>	195
Argumentis pro prima sententia sa- tisfit; & an accidens virtute pro- pria aliud accidens producat, de- finitur. <i>sect. 5.</i>	168	Reliqua argumenta pro indivisi- bilibus profligantur. <i>sect. 8.</i>	199
Argumenta pro secunda sententia enodantur, & extrinsecis ne, vel intrinsicis accidentibus sit for- mæ productio tribuenda, aperit- tur. <i>sect. 6.</i>	169	Corollarium de modis incipiendi, & definendi rerum habetur in fi- ne libri secundi pag.	747
An corruptio fiat per aliquã actio- nem, siue efficientiam. <i>quæst.</i>	211	De Alteratione. Disputatio Ter- tia.	204
An corruptio per se intendatur, & sit naturalis. <i>quæst. 22.</i>	174	De nomine, & quidditate altera- tionis. <i>quæst. 24.</i>	ibidem
An instans, in quo generatio, & corruptio fieri dicuntur, & alia huiuscemodi indivisibilia, fiat entia realia, & positiva. <i>quæst.</i>	231	Quotuplex sit alteratio. <i>sect. 1.</i>	ibidem
Indivisibilia esse entia realia, qui- bus rationibus adducantur mul- ti ut credant. <i>sect. 1.</i>	ibidem	De alterationis De finitione. <i>sect.</i>	206
Aliorum sententiæ, vel omnia, vel aliqua tantum indivisibilia ne- gantium afferuntur. <i>sect. 2.</i>	178	An in alteratione intensio fiat per additionem graduum, vel alio modo. <i>Quæst. 25.</i>	207
Non dari indivisibilia terminata, sed continuum per suas partes, & primam, & ultimam sufficienter terminari. <i>sec. 3.</i>	180	Primus modus explicandi intensio- nem, & remissionem qualitatum, <i>sect. 1.</i>	208
Indivisibilia continuantia non so- lum frustra, sed etiam incogruè in quantitate admitti. <i>sect. 4.</i>	185	Secundus modus intensioem, & remissionem explicandi. <i>sect.</i>	208
Continui diuisibilitates in infini- tum defendi non posse, si huius- modi indivisibilia admittantur. <i>sect. 5.</i>	190	1. <i>sect. 1.</i>	208
Quid Aristoteles, & antiqui Philo- sophi, nec non Mathematici de indivisibilibus senserint; quoue in sensu indivisibilium nomina vsurpari possint. <i>sec. 6.</i>	193	Tertius modus intensioem, & re- missionem explicandi commu- nis. <i>sec. 3.</i>	210
Primum argumentum aduersario- rum de perfectè sphærico imper-		Responsio ad argumèta. <i>sect. 3.</i>	210

Disputationum, Questionum, & Sectionum.

successivas. <i>quæst. 27.</i>	229	non esse continuam. <i>sect. 1.</i>	ibid.
Diversæ sententiæ proponuntur. <i>sect. 1.</i>	ibidem	Secunda sententia oppositum am- plexens. <i>sect. 2.</i>	276
Aliquot conclusionibus propria se- ntentia explicatur. <i>sect. 2.</i>	232	Questionis re solutio. <i>sect. 3.</i>	277
Argumenta pro alijs sententijs ad- ducta diluuntur. <i>sect. 3.</i>	235	Argumentis utriusque sententiæ satisfit. <i>sect. 4.</i>	278
De termino, & nobilitate altera- tionis. <i>quæst. 28.</i>	237	Cur toto vitæ decursu non omnia augeantur viuentia. <i>quæst. 32.</i>	279
Non solum qualitatem videri ter- minum alterationis. <i>sect. 1.</i>	ibid.	An eius, quod augetur quælibet pars augeatur. <i>quæst. 33.</i>	281
Ad solum qualitatem esse motum alterationis, & intensioem. <i>sect.</i>	238	An quælibet pars materiæ in accre- tione fiat maior. <i>sect. 1.</i>	ibidem
An ad qualitatis tantum tertiæ spe- ciei detur alteratio. <i>sect. 3.</i>	242	Quomodo forma in accretione aug- mentum recipiat. <i>sect. 2.</i>	285
An ad colores detur per se primò alteratio. <i>sect. 4.</i>	243	Quid per materiæ, & formam in- tellexerit Aristoteles in tex. 35. 36. & 37. <i>sect. 3.</i>	288
De nobilitate alterationis. <i>sect.</i>	245	An quod augetur, idem semper ma- neat ante, & post augmentatio- nem. <i>quæst. 34.</i>	293
De subiecto alterationis. <i>quæst.</i>	249	Rationes dubitandi. <i>sect. 1.</i>	294
Subiectū quantitatis, & consequen- ter accidentium, & alterationis esse materiam primam solum ex multorum sententia. <i>sect. 1.</i>	ibid.	Pars affirmatiua statuitur. <i>sect. 2.</i>	295
Quantitatem, & cætera accidentia composito inhærere ex aliorum sententia. <i>sect. 2.</i>	250	Varij modi supra dictam senten- tiam explicandi afferuntur. <i>sect.</i>	296
Propria sententia explicatur. <i>sect.</i>	252	3. <i>sect. 3.</i>	296
Obiectionibus contra allatam do- ctrinam occurritur. <i>sect. 4.</i>	256	Rationibus dubitandi satisfit. <i>sect.</i>	298
Argumenta primæ sectionis dissol- uuntur. <i>sect. 5.</i>	258	4. <i>sect. 4.</i>	298
De Augmentatione. Disputatio	267.	De terminis accretionis, & diminu- tionis, tum in viuentibus, tum in reliquis omnibus rebus natura- libus. <i>quæst. 35.</i>	299
Quid sit, & in quo formaliter sit posita Augmentatio. <i>quæst. 30</i>	268.	Nonnulla extra controuersiam po- sita à controuersis secernuntur. <i>sect. 1.</i>	300
Aliorum sententiæ. <i>sect. 1.</i>	ibidem.	An in viuentibus detur terminus quoad magnitudinē. <i>sect. 2.</i>	301
Questionis re solutio. <i>sect. 2.</i>	277	An iste terminus magnitudinis ab intrinsico sit assignandus, vel ab extrinsecō. <i>sect. 3.</i>	304
An augmētatio sit continua. <i>quæst.</i>	311.	De terminis non viuentium. <i>sect.</i>	309
Prima opinio asserens, accretiones		Argumentis aliarum opinionum sa- tisfit. <i>sect. 5.</i>	313

Index

An in Rarefactione acquiratur noua quantitas. quæst. 36.	315
Quid sit Raritas, & Densitas. sect. 1.	ibidem
Prima sententia, per Rarefactionem nouam quantitatem acquiri, affirmans. sect. 2.	320
Quantitatem non acquiri in Rarefactione, verior sententia fert. sect. 3.	321
Fundamenta prioris sententiæ eueruntur. sect. 4.	323
Nonnullarum dubitationum circa Rarefactionem enodatio. sect. 5.	327
De actione, & passione. Disputatio 5.	350
An actio sit modus ex natura rei distinctus à termino. quæst. 37.	351
Prima sententia, actionem, & motum à termino tamquam modum ex natura rei distinguens. sect. 1.	ibidem
Secunda sententia, actionem, & motum ratione tantum à suo termino distinguens. sect. 2.	353
Propria sententia explicatur, et idem iudicium de actione, & motu non ferendum ostenditur. sect. 3.	357
De actione quid dicendum. sect. 4.	360
Argumenta contra motum cum termino identitatem diluuntur. sect. 5.	361
Argumenta contra distinctionem actionis à suo termino dissoluntur. sect. 6.	364
An Actio sit quid respectiuum, vel absolutum, quidue tandem sit. Quæst. 38.	366
Prima sententia Scoti de relatione extincti adueniente, & eius impugnatio. sect. 1.	ibidem
Secunda sententia actionem ab omni respectu absoluens proponitur. sect. 2.	368
Tertia sententia ex absoluto, & respectiuo actionem constituit assertens. sect. 3.	369
Propria sententia explicatur, & ostenditur, actionem, ut actionem, non dicere relationem ad agens, ut commuiter asseritur, sed ad patiens. sect. 4.	370
An actio transiens sit in agente, vel in passio. quæst. 39.	373
Prima opinio in agente eam collocans. sect. 1.	ibidem
Secunda sententia, actiones in patiente esse proponitur, & probatur. sect. 2.	375
Propria sententia explicatur. sect. 3.	376
Argumenta primæ sententiæ diluuntur. sect.	379
Quid sit Passio, & quomodo ab actione distinguatur. quæst. 40.	384
Communis sententia recentiorum de Passione explicatur. sect. 1.	ibidem.
De eadem aliorum sententiæ. sect. 2.	385
Argumentis contra nostram sententiam satisfit. sect. 3.	391
An ad omnem actionem requiratur contactus agentis, & patientis. quæst. 41.	393
Non requiri ad omnem actionem contactum. sect. 1.	394
Communis, & vera sententia ad actionem quamlibet prærequiri necessarium contactum, auctoritate, & à posteriori probatur. sect. 2.	397
An possit reddi ratio à priori, cur agens non possit agere in distans. sect. 3.	399

An

Disputationum, Quæstionum, & Sectionum.

An possit reddi ratio à priori, cur agens non possit agere in distans. sect. 3.	399	Quomodo verè fiat intènsio per An tiperistatim. sect. 14.	446
An in Dei quoque actione locum habeat supradicta sententia communis. sect. 4.	403	Argumenta pro actione agentis vniuoci in seipsum superius allata enucleantur. sect. 15.	448
An quod agit in distans per mediū, agat in distans per seipsum; vel tota actio sit medio tamquam ipsius instrumento tribuenda. sect. 5.	405	Quomodo tandem sit intelligendum, idem agere non posse in seipsum; Quodue senserit Aristoteles. sect. 16.	449
Argumenta primæ sententiæ diluuntur. sect. 6.	409	Argumentis in principio quæstionis propositis satisfit. sec. 17.	451
Experimentis pro eadem adductis satisfit. sect. 7.	410	An simile possit agere in simile. quæst. 43.	452
An idem possit agere in seipsum. quæst. 42.	416	Pars affirmans argumentis roboratur. sect. 1.	ibidem
Rationes dubitandi, & variæ Authorum sententiæ. sect. 1. ibidem		Oppositam sententiam à suis sectatoribus parum firmiter probari. sect. 2.	454
Aquonam moueantur grauiā, & leuiā. sect. 2.	417	Propria sententia assertur. sect. 3.	457
De motu animalium. sect. 3.	425	An simile in gradu, sed dissimile in densitate, vel magnitudine mobilis possit in aliud simile agere. sect. 4.	462
An substantiæ spirituales moueri possint à seipsis. sect. 4.	429	Argumenta pro actione similis in simile in principio allata retunduntur. sect. 5.	466
Quomodo aqua calefacta ad pristinum frigus reducatur. sect. 5.	431	An actionem transeuntem fuisse ab æterno repugnet. quæst. 44.	470
Quid de agentibus, quæ virtualiter tantum continent effectus, ut vino, pipere, & c. sit dicendum. sect. 6.	435	Potuisse ab æterno actionem esse quibus argumentis probetur. sect. 1.	ibidem.
De actibus immanentibus quid sit dicendum. sect. 7.	434	Contraria sententia præfertur. sect. 2.	471
An in vniuersum agens vniuocum possit agere in seipsū. sect. 8.	435	Ad argumenta pro priori sententia respondetur. sect. 3.	478
De intensione per reflexionem. sect. 9.	438	De Reactione, & Resistencia. Disputatio 6.	479
Aquonam producat lumen reflexum. sect. 10.	439	An detur Reactio. quæst. 45. ibidem	
An maius sit lumen in corpore reflectente, quam in medio aere, saltem quò non pertingit reflexio. sect. 11.	440	Quæ Reactionem videantur funditus tollere. sect. 1.	ibidem
Quomodo possit intèdi lumen per reflexionem. sect. 12.	441	Veram reactionem, varijs modis, quibus eam nonnulli eludunt exclusis, dari cõcluditur. sect. 2.	481
De Antiperistasi. sect. 13.	443	Argumentum primum Calculato- ris contra reactionem à multis frustra	

Disputationum, Quæstionum, & Sectionum.

stra excussum clarissimè explicatur, & soluitur. sect. 3. 483
 Reliqua argumenta contra Reactionem dissoluntur. sect. 4. 494
 An omne agens in agendo repatiatur. quæst. 46. 496
 Quodnam agens in agendo repatiatur, aperitur. sect. 1. ibidem.
 An reactio detur in motu locali. sect. 2. 497
 Quid sit Resistentia. quæst. 47. 499
 Aliorum sententiæ proferuntur. sect. 1. 500
 Authoris sententia. sect. 2. 501
 Difficultates nonnullæ explanantur, & quid sit potentia resistendi, aperitur. sect. 3. 503
 De Mistione.
 Disputatio septima. 509
 An sit Mistio. quæst. 48. ibidem
 Quibus argumentis impugnetur Mistio. sect. 1. ibidem
 Mistionis existentia comprobatur, & modus, quo fit, explicatur. sect. 2. 510
 Argumenta contra mistionem allata dissoluntur. sect. 3. 512
 An mistio rectè ab Aristotele definiatur Miscibiliū Alteratorum. vno. quæst. 49. 513
 Rationes dubitandi proponuntur. sect. 1. ibidem
 Defenditur Aristotelica definitio, & declaratur. sect. 2. 514
 Rationes dubitandi euacuuntur. sect. 3. 516
 An ad perfectam mistionem necessarium sit, omnia quatuor elementa concurrere. quæst. 50. 518
 Quid alij sentiant. sect. 1. ibidem.
 Quid nobis videatur. sect. 2. 519
 An elementa maneant actu, & formaliter in misto. quæst. 51. 522
 Pars affirmans quibus argumentis, & authoribus innitatur.

sect. 1. ibidem
 Secunda sententia negans elementorum formas actu remanere in misto, longè probabilior. sect. 2. 525
 Argumenta prioris sententiæ enervantur. sect. 3. 533
 Noua quædam quæstionis explicatio, qua relatæ sententiæ conciliantur, proponitur. sect. 4. 536
 An aqua vino mista in ipsum conuertatur. quæst. 52. 538
 Posse vinum aquam sibi admistam in seipsum vertere prior opinio. sect. 1. 539
 Contraria sententia præfertur, & auctoritate probatur. sect. 2. ibi.
 Rationibus eadem veritas demonstratur. sect. 3. 546
 Experimentis eadem conclusio corroboratur. sect. 4. 554
 Prioris sententiæ fundamenta conuelluntur. sect. 5. 560
 An detur Mistum æquale ad pondus. quæst. 53. 562
 Quid de æqualitate ad pondus in qualitatibus motiuis sit dicendum. sect. 1. ibidem
 Quid de eadem æqualitate in qualitatibus alteratiuis. sect. 2. 564

In Librum Secundum de Generatione.

De Elementis Disputatio I. 576.

Quid sit elementum. quæst. 1. 577
 De nomine, & definitione elementi. sect. 1. ibidem
 De forma elementorum multorum opinio. sect. 2. 579
 Opposita sententia probatur. sect. 3. 580
 Eo-

Disputationum, Quæstionum, & Sectionum.

Eorum, quæ opponerentur depulsio. sect. 4. 581
 An quatuor sint Elementa. quæst. 11. 583
 Sententia negans quibus argumentis fulciri possit. sect. 1. ibidem
 Sententia affirmans probatur. sect. 2. 584
 Argumenta contrariæ sententiæ expugnantur. sect. 3. 589
 An detur ignis sub concauo Lunæ. quæst. 3. 591
 Affirmans sententia suadet. sect. 1. ibidem
 Oppositam sententiam firmioribus niti rationibus ostenditur. sect. 2. 593
 Auctoritatibus idem probatur. sect. 3. 597
 Argumentis prioris sententiæ satisficit. sect. 4. 600
 De elementorum proportionem quoad magnitudinē. quæst. 4. 604
 Prima sententia de proportionem de cupla. sect. 1. ibidem
 Communis, & vera sententia. sect. 2. 605
 Argumenta in contrarium discutuntur. sect. 3. 608
 De elementorum figura. quæst. 5. 609
 Sphæricam figuram sibi vindicare elementa ex multorum sententia. sect. 1. ibidem
 Opposita sententia. sect. 2. ibidem
 Quid in proposita difficultate sit dicendum. sect. 3. 612
 Argumentis pro contraria parte satisficit. sect. 4. 613
 An detur elementum putum. quæstio. 6. 613

Disputatio Secunda.

De qualitatibus Elementorum actiuis. 615.

An rectè quatuor elementorum qualitates actiue primæ qualitates appellentur. quæst. 7. 616
 Negans sententia non paucis roboratur argumentis. sect. 1. ibidem
 Qua ratione admittendum sit, supra dictas qualitates esse primas. sect. 2. 617
 Rationibus in contrarium adductis. satisficit. sect. 3. 621.
 An rectè ab Aristotele fuerint hæ qualitates definitæ. quæst. 8. 624.
 Difficultates quibus hæ definitiones præmuntur. sect. 1. ibidem
 Quomodo intelligendæ sit dictæ definitiones. sect. 2. 626
 Difficultates supra allatæ enodantur. sect. 3. 628
 Quam virtutem habeant singulæ primæ qualitates tum ad agendum tum ad resistendum. quæst. 9. 631
 Sententia communis breuiter explicatur. sect. 1. ibidem
 Difficultates contra allatam sententiam proponuntur. sect. 2. ibidem
 Quæstionis resolutio, & difficultatum explanatio. sect. 3. 632
 Quasnam ex primis qualitatibus vnumquodque elementum, ac in primis act sibi vindicet. quæstio. 10. 635
 Communis opinio aerem calidum, & humidum statui. sect. 1. 636
 Quibus argumentis superior sententia conflictetur. sect. 2. 637
 Nec Aristotelem, nec aduersariorum rationes nobis obesse. sect.

Index

3.	645	rum solutiones. sect. 1.	ibid.
Quo in gradu qualitates primæ reperiantur in elementis. quæst. 11.	650	Aristotelis mens, & veritas ipsa de claratur. sect. 2.	694
Aliorum sententiæ referuntur. ibidem.		An ex duobus Elementis corruptis gigni possit tertium. q. 17.	695
Propria sententia explicatur. sect. 2.	652	Disputatio IV.	
Argumenta contra allatam doctrinam dissoluuntur. sect. 3.	654	De qualitatibus motiuis Elementorum.	713
An qualitates symbolæ sint eiusdæ speciei. quæst. 12.	657	An dentur in Elementis grauitas, & leuitas. quæst. 18.	ibid.
Non esse, quænam probare videatur. sect. 1.	658	Rationes dubitandi, & aliorum sententiæ. sect. 1.	ibid.
Symbola elementorum qualitates eiusdem esse speciei, probatur, & aduersariorum argumenta expugnantur. sect. 2.	ibi.	Resolutio quæstionis. sect. 2.	714
An vitalis calor ab elementari specie distinguatur. q. 13.	659	Quænam sit origo grauitatis, & leuitatis. q. 19.	716
Affirmans sententia proponitur. sect. 1.	ibid.	Videri primas qualitates. sectio. 1.	ibidem.
Contraria sententia præfertur. sec. 2.	661	Reuera nõ esse primas qualitates, sed elementorum formas. sect. 2.	ibidem.
Argumentis pro priori sententia occurritur. sect. 3.	664	Responsio ad argumenta. sect. 3.	717.
An contrariæ qualitates possint esse in eodem subiecto. q. 14.	667	An qualitates motiuæ symbolæ differant inter se specie. q. 20.	718
Communis opinio explicatur. sec. 1.	ibid.	Differre specie, prior opinio fert. sect. 1.	ibid.
Communis sententiæ benignè interpretatæ vera ratio affertur. sect. 2.	668	Opposita sententia præfertur. sec. 2.	719
		Prioris sententiæ argumenta diluuntur. sect. 3.	720
		An Elementa grauitent, vel leuitent in proprijs locis. q. 21.	722
		Communis sententia inficiatur. sec. 1.	ibid.
		Eadem in dubium reuocatur. sect. 2.	723
Disputatio III.		Quæstionis resolutio. sect. 3.	ibid.
De transmutatione Elementorum.	687	Argumentorum vtriusque partis explicatio. sect. 4.	724
An quodlibet Elementum mutari possit in quodlibet. q. 15.	ibid.	A quonam moueantur immediate proiecta. q. 22.	726
Quid alij sentiant. sect. 1.	ibid.	Prima sententia explicatur, & rejicitur. sect. 1.	ibid.
Quid nobis videatur. sect. 2.	688	Aliæ recentiorum opiniones referuntur. sect. 2.	728
Obiectorum solutio. sect. 3.	691		
An inter elementa symbola detur faciliior transitus. q. 16.	692		
Dubitandi rationes, & falsæ multo			

Ab

Disputationum, Quæstionum, & Sectionum.

Ab impressa sibi virtute moueri proiecta. sect. 3.	731	Vera sententia explicatur. sect. 2.	738.
Explicatur natura huius virtutis, & à calumnijs vindicatur. sect. 4.	733.	An inter oppositos motus detur necessariò quies. q. 24.	741
Cur motus naturalis velocior sit in fine, violentus verò in medio. quæst. 23.	735	Dari necessariò quietem in puncto cuiuslibet reflexionis, quænam argumenta suadeant. sect. 1. ibi.	
Plures aliorum rationes rejiciuntur. sect. 1.	ibid.	Contraria sententia approbatur. sect. 2.	742
		Responsio ad argumenta. sec. 3.	744

F I N I S.

I N D E X

Rerum spectantium ad alios Philosophiæ Libros, vel ad alias scientias.

Vbi etiam textus aliorum Librorum Aristotelis habentur; qui in hoc Opere obiter, vel ex professo explicantur.

Ad Prolegomena omnium librorum Aristotelis, & Vniuersæ Philosophiæ.

trum. Aristotelis ingenium fuerit omnium maximum libro 1. quæst. 1.

An Doctissimus omnium mortalium fuerit Aristoteles. lib. 1. q. 2.

Quanti sit facienda eius auctoritas. lib. 1. q. 3.

De eius librorum incertitudine, & sensus obscuritate. ibid. sec. 2. 27. & 28.

An illi repugnare liceat. ibid. sec. 3. 35. & seq.

De eius instituto in philosophando

ibid. 37. & 38
Vtrū. Ab Aristotelis autoritate unanimes Philosophorum unita consensu discedere liceat. ibi. sect. 4. 39. & seq.
Philosophi propriū munus quodnam sit. ibid. sec. 2. 31

Ad Logicam.

Ad Prolegomena.

Logica, siue Dialectica quis inuentor, & quis perfector. lib. 1. q. 1. sec. 3. 10
Decem Cathogorias ante Aristotelem quis docuerit. ibid. 11
In libris de Interpretatione quem imitatus fuerit Aristoteles. ibi.

Ar-

Argumentationis an inuentor Aristoteles. ibid.

De Demonstratione quinam præter Aristotelem scripserint ex antiquis Philosophis. ibid.

In Topica excelluisse Socratem. ibid.

De Arte respondendi an primus scripserit Aristoteles. ibi.

De Elenchis quis ex antiquis Philosophis scripserit. ibid.

Logica rationes quæ dicantur ab Aristotele, & quanti eas fecerit. lib. 1. cap. 2. in septimam propositionem. 65

Dialecticæ, ac Philosophiæ discrimen. lib. 1. q. 3. sec. 2. 37

Ad Prædicabilia.

Genus in concreto an sit quid distinctum à speciebus. lib. 1. q. 10. sect. 4. 105

Generis definitio. lib. 2. q. 8. sect. 2. 628.

An per eandem rem habeatur genus, & species. ibid.

Differentia quomodo dicatur accidere generi. lib. 1. q. 10. sect. 4. pag. 100

Differentia inferior, qua ratione superioris includat. ibid. 105

An idem esse possit in duabus speciebus vltimis, & completis. 61. q. 10. sect. 4. 100

An vnius formæ, vel naturæ unica tantum sit propria passio. lib. 2. q. 11. sect. 1. 651. & sect. 3. pag. 654

Ad Prædicamenta.

An substantia per diuinam potentiam possit sine omni accidente existere. lib. 1. quæst. 37. sect. 6. pag. 365

Substantia quomodo non suscipiat magis, & minus. lib. 1. quæst. 28. sect. 2. 239

Quomodo sit intelligendum non habere contrarium. lib. 1. cap. 7. in octauam propositionem. 342

Substantia qua ratione sit contrariorum susceptiua. lib. 2. q. 14. sect. 2. 669

Destructis primis substantiis nihil remanere, quomodo intelligendum. lib. 1. q. 11. sect. 3. 115

Quantitatis ratio formalis, quomodo sit. lib. 1. q. 36. sect. 4. 628

Superficies, & linea an vera entia. lib. 1. q. 23. 176

Qualitatis definitio explicatur. lib. 2. q. 8. sect. 2. 628

Contigua esse, quorum extrema sunt simul. lib. 1. q. 23. sect. 6. 193

An sit eius proprietates intendi, & remitti. lib. 1. q. 28.

Eandem qualitatem esse posse diuersa ratione in pluribus speciebus. lib. 1. q. 28. sect. 3. 242

Relationem distingui tantum ratione à fundamento. lib. 1. q. 20. sect. 4. 160

Relationes transcendentales, quomodo differant à prædicamentibus. lib. 1. q. 38. sect. 1. 367

Relationis distinctio in intrinsicis, & extrinsecis aduenientem redarguitur. ibid.

Rela-

Index

Relatio transcendentalis an possit esse fundamentum predicamentalis. *ibi. sect. 2.* 369

An possit suum terminum præcedere. *ibi. sect. 4.* 372

An possit esse etiam ad suum subiectum. *ibid.* 373

Cur peculiare predicamentum nõ constituat. *lib. 1. quæst. 39. sect. 3.* 378

Actio quid sit. *lib. 1. q. 38.* 369

Utrum habeat subiectum in hæsiōnis. *lib. 1. q. 39. sect. 3.* 381

An consistat in relatione extrinsecus adueniente. *lib. 1. q. 38. sect. 1.* 367

Passio quid sit. *lib. 1. q. 40.* 385

An actio, & passio suscipiant magis, & minus. *lib. 1. quæst. 28. sect. 2.* 241

Quomodo opponantur. *lib. 1. q. 39. sect. 3.* 382

Situs omnibus conuenit, quibus & locus. *lib. 1. cap. 6. propos. 5. pag.* 337

Motus cur in aliquo predicamento non reponatur. *lib. 1. q. 40. sect. 2.* 330

Ad Libros Priorum, & Posteriorum.

Quando à distributio ad collectiuum argumentari liceat. *lib. 1. q. 34. sect. 2.* 296

Utrum Argumentum à Quatenus ipsum, ad, De omni, semper valeat. *lib. 1. q. 4. sect. 2.* 49

A posteriori ad prius argumentari possumus, non autem è conuerso à priori ad posterius. *lib. 2. c. 11. prop. 2.* 711

Subiectum scientiæ in cõi, quale esse debeat. *ibi. sect. 1. 44. & seq.*

Subiectum scientiæ totale, quomodo à partiali differat. *ibi.*

Primum predicatum quodnã sit. *sect. 2. q. 11. sect. 3.* 654

De subiecto debere supponi an sit, & quid sit, quomodo intelligendum. *lib. 1. q. 4. sect. 3.* 53

Definitionis partibus qualiter definiti partes respondeant. *lib. 1. q. 10. sect. 5.* 106

Ad Libros Physicorum

Ad Prolegomena.

Physicam quinam primi docuerint. *lib. 1. q. 1. sect. 3.* 10

A quibus multa in physicis mutatus sit Aristoteles. *ibid.*

De subiecto horum librorum. *li. 1. q. 4. sect. 3.* 51

Ad Primum Physicorum.

An singularia, vel vniuersalia sint prius considerata. *lib. 2. c. 9. propos. 1.* 699

Materia quomodo sit non ens. *li. 1. cap. 3. propos. 1.* 71

An habeat propriam existentiam à forma. *lib. 1. quæst. 11. sect. 5. pag.* 114

An generetur. *lib. 1. quæst. 9. sec. 1.* 79

Vnicam esse materiam rerũ transmutabilium. *lib. 1. cap. 1. propos. 7.* 60

Quomodo sit vna, & multiplex. *li. 1. cap. 5. propos. 4.* 265

Quenam materia sit subiectum generationis. *lib. 1. cap. 1. propos. sit.*

Philosophicus.

fit. 6. 73

Utrum habeat formam corporeitatis sibi cõuam. *lib. 1. q. 10. sec. 3.* 92

Est susceptiua contrariorum. *lib. 1. cap. 1. propos. 7.* 60

A materia inseparabilẽ esse quantitatem. *lib. 1. cap. 6. propos. 7. 264.*

An materia, vel compositum sit subiectum quantitatis. *lib. 1. q. 29.* 249

Formam substantialem dari, quomodo probetur. *lib. 1. quæst. 8. 75. & seq.*

Forma definitio explicatur. *lib. 2. cap. 9. propos. 3.* 700

Prinatio, quomodo ad generationem concurrat. *lib. 1. cap. 3. propos. 7.* 71

Ex contrario in contrarium generationem fieri, quomodo intelligendum. *lib. 2. cap. 4. proposit. 3.* 673

Aristotelis loca.

Tex. 36. explicat. *lib. 1. q. 35. sect. 2. 302. Tex. 38. sect. 5.* 314

Text. 50. In quolibet genere vna est tantum prima contrarietas. *lib. 2. q. 7. sect. 1. 616. & sect. 3. pag.* 622

Tex. 64. explicatur. *lib. 1. cap. 3. propos. 1.* 71

Tex. 82. Materia prima est illa, ex qua fit aliquid cum insit, etc. *lib. 1. quæst. 51. sect. 1. 522. & sect. 3.* 533

Tex. eodem, si quid corrumpitur in hoc abibit vltimum. *lib. 1. q. 11. sect. 1. 108. & sect. 3.* 115

Tex. vltimus explicatur. *lib. 1. q. 13. sect. 1.* 123

Ad secundum Physicorum.

An natura sit principium tantum motus, & quietis, vel etiam cuiusdam status mediij inter quietem, & motum in coroll. *quæst. 23.* 752

Quies an possit esse in instanti. *ibidem.*

An compositum sit tertia natura à partibus distincta. *lib. 1. q. 13. sect. 2.* 124

Natura in omnibus id quod præstabilius est appetit. *lib. 2. cap. 7. propos. 10.* 706

An vnquam suo fine frustretur. *ibid.*

Monstratur natura an sint gigantes. *lib. 1. q. 35. sect. 2.* 304

An vnio distinguatur à rebus vnitatis, & quomodo. *lib. 1. q. 15. 134*

Quotuplex sit vnio in composito. *lib. 1. q. 16.* 144

Ex quo educatur, & in quo subiecto sit. *lib. 1. q. 17.* 148

An causalitas sit nobilior sua causa. *lib. 1. q. 18. sect. 1.* 152

Primum in vnoquoque genere esse causam ceterorum, quomodo intelligendum. *lib. 2. cap. 10. propos. 1.* 704

Quenam sit causa æquiuoca. *lib. 1. q. 42. sect. 4.* 430

An in causis subordinatis idem se habere possit v. causa, &

Index

vt effectus. lib. 1. q. 38. sect. 4. pag. 371
 Efficientis descriptio. lib. 2. cap. 9. propof. 6. 700
 Formæ an conueniat ratio causæ efficiētis. ibid. propof. 8. 2.
 An causa efficiens sit vera causa etiam dum immediatè non agit. lib. 1. q. 20. sect. 6. 169
 An accidens in virtute substantiæ producat substantiam. lib. 1. q. 20. 155
 An instrumentum requirat actionem prouiam ad agendum. ibid. sect. 6. 170
 Finis an numerari debeat inter causas. lib. 2. cap. 9. propof. 4. 700
 An materiæ causalitas sit diuersa à causalitate formæ. lib. 1. q. 16. sect. 1. 146
 Quid sit formam educi de potentia materiæ. lib. 1. quæst. 17. sect. 1. pag. 148
 An materiæ sit vlla efficiētia tribuenda. lib. 2. cap. 9. propof. 7. pag. 700
 Causa formalis, quomodo differat ab efficiēte. lib. 1. q. 10. sect. 4. pag. 104
 Materia an pendeat à forma. lib. 1. q. 16. sect. 2. 147
 Effectus naturales à fortuitis, quomodo distinguantur. lib. 2. c. 6. propof. 5. 680

Aristotelis loca.

Tex. 14. explicatur. lib. 1. q. 13. sect. 1. 123
 Text. 18. Mathematicos speculati terminos quantitatis, non qua-
 Text. 8. omne mouens physicè in mouendo moueri. lib. 1. quæst. 46. sect. 2. 497
 Text.

tenus terminos physici corporis, neque enim quatenus talibus existentibus accidunt. lib. 1. q. 25. sect. 6. 194
 Tex. 84. explicatur. lib. 1. q. 42. sec. 2. 420

Ad tertium Physicorum.

Motus definitio explicatur. lib. 1. q. 4. sect. 2. 390
 Vtrum motus distinguatur à termino. lib. 1. q. 37. 351
 An motus, & actio sint idem. ibid. sect. 3. 357. & 358. & q. 38. sect. 2. 369
 Actio an consistat in respectu, vel absoluto. lib. 1. quæst. 38. pag. 366
 An sit in agente, vel in passio. lib. 1. q. 39. 373
 Actionem dicere respectum ad patientem, & passionem ad agens. lib. 1. q. 38. sect. 4. 370. & q. 40. sec. 2. 389
 De infinito quid sentiat Aristoteles. lib. 1. cap. 3. in quintam propositionem. 71
 In infinito in multitudine, si daretur, an primum assignari posset. lib. 2. cap. 11. in tertiam propositionem. 312
 An omnia entia naturalia habeant terminum suæ magnitudinis, & paruitatis. lib. 1. q. 35. 299

Aristotelis loca.

Tex. 8. omne mouens physicè in mouendo moueri. lib. 1. quæst. 46. sect. 2. 497
 Text.

Philosophicus.

Tex. 14. generationem esse viam ad naturam. lib. 1. q. 9. in principio. 78
 Tex. 16. motus est actus mobilis quatenus mobile est. lib. 1. q. 40. sec. 2. 386
 Tex. 22. & 23. actionem esse actum huius in hoc; passionem verò huius ab hoc. lib. 1. q. 36. sect. 4. 379. & q. 40. sect. 2. 386
 Tex. 73. explicatur. lib. 1. quæst. 11. 115

Ad quartum Physicorum.

Locus naturalis elementorum quis dicendum. lib. 2. q. 31. sect. 4. 603 & q. 21. sect. 3. 723
 An sit conseruatiuus. lib. 2. q. 3. sec. 4. 603
 Spatii partes ordinem habent essentiālem inter se. lib. 1. q. 41. sec. 3. 402
 Vtrum quantitas sit ratio existendi in loco substantiæ. lib. 1. q. 36. sect. 4. 327
 Ad vacuum implendum an aqua violenter ascendat. lib. 2. quæst. 22. 725
 Tempus quomodo incipiat, & desinat ex communi sententia. in Coroll. q. 23. 748
 Quomodo ex auctoris ibid. 759
 An, & qualiter instantia sint in tempore. lib. 1. q. 23. sec. 8. 201
 In tempore quid sit esse præsens. ibid. dem. 203
 Omnis duratio creaturæ est successina. lib. 1. q. 44. sect. 2. 475

Aristotelis loca.

Tex. 25. explicatur. lib. 1. quæst. 23. sect. 6. 193
 Tex. 41. ibi.
 Tex. 53. Si plenum suscipiat sint que duo in eodem, continget utique & quotlibet simul esse corpora, differentiam enim, propter quam non utique erit, quod dictum est, non est dicere. lib. 1. q. 26. sect. 3. 214
 Tex. 84. Quare & magnitudo, & paruitas sensibilis motis non insuper accipiente aliquid materia extenditur. lib. 1. q. 26. sect. 3. 322. & 323
 Tex. 105. explicatur. lib. 1. quæst. 23. sect. 6. 193

Ad Quintum Physicorum.

Ad substantiam an detur motus. lib. 1. q. 25. sect. 1. & 2. 237
 Ad relationem an sit per se motus. lib. 1. q. 20. sect. 4. 160
 Ad actionem an detur actio, vel motus. lib. 1. q. 25. sect. 2. 238. et q. 39. sect. 4. 383
 An ad solam qualitatem detur motus. lib. 2. q. 25. sect. 2. 238

Aristotelis loca.

Tex. 3. forma nec mouet, nec mouetur. lib. 1. q. 33. 286
 Tex. 7. 8. 9. Generatio est mutatio ex non subiecto in subiectum. lib. 1. q. 9. sect. 4. 84
 Tex. 9. Alterationem esse motum.

Index

ad qualitatem. lib. 1. q. 28. sect.	
2.	238
Tex. 70. lib. 1. q. 33. sect. 2.	286
Ad sextum Physicorum.	
Quantitatis vera ratio formalis,	
quoniam sit. li. 1. q. 36. sec. 4.	324
An continuum componatur ex in-	
diuisibilibus. lib. 1. q. 23. sect. 5.	
190. & in Coroll. q. 23.	755
An in continuo dentur indiuisibi-	
lia, & quid sint. lib. 1. q. 23.	
pag.	176
An quantitas habeat primam, &	
ultimam partem in coroll. q. 23	
759	
An per diuinam potentiam sub-	
stantia redigi possit in punctum.	
lib. 1. q. 23. sect. 8.	204
An indiuisibile moueri possit. ibid.	
sect. 5.	190
An alterari. lib. 1. cap. 9. proposit.	
5.	349
An distinctio extensionis in ordine	
ad se, & in ordine ad locum sit	
admittenda. lib. 1. quaest. 36. sec.	
5.	328
Aristotelis loca.	
Tex. 1. & 2. explicatur. coroll. q.	
23.	755
Tex. 31. ibi.	752
Tex. 73. lib. 1. q. 23. sect. 6.	193
Ad septimum Physicorum.	
Utrum omne quod mouetur ab alio	
moueat. lib. 1. q. 42.	416
An mouens, & motum debeant di-	
se simul. lib. 1. q. 41.	393
Quomodo aqua calefacta ad pristi-	
num frigus reducat. lib. 1. q.	
42. sect. 5.	432
Fascinatio à qua causa sit. lib. 1. q.	
41. sect. 7.	411
De actione magnetis in ferrum. ibi.	
412. & q. 46. sect. 2. 499. & lib.	
2. q. 22.	732
An quod ad quietem alterius quie-	
scit non per se primo moueatur.	
lib. 1. q. 42. sect. 3.	426
An ad qualitates tantum tertie spe-	
ciei detur per se alteratio. lib. 1.	
q. 28. sect. 3.	242
An ad colores detur per se primo	
alteratio. ibid.	243
Aristotelis loca.	
Tex. 2. Omne quod mouetur ab alio	
mouetur. lib. 1. q. 42. sect. 3.	425
Tex. 10. explicatur. lib. 1. q. 42. sec.	
2. 420. Ca. 2. & 4. Ad solis qua-	
litates tertie speciei dari alte-	
rationem. lib. 1. q. 28. sect. 3.	242
Ad octauum Physic.	
An creatura permanens potuerit	
esse ab aeterno. lib. 1. q. 44. sect. 2.	
471	
An motus potuerit esse ab aeterno.	
ibid.	
Qua ratione probet Aristoteles	
aeternitatem motus. lib. 1. q. 42.	
sect. 2.	423
A quoniam moueantur graua, &	
leuia. ibid.	419
Quomodo animalia à seipsis mo-	
ueantur. lib. 1. q. 42. sect. 3.	425
An motus localis sit omnium mo-	
tuum nobilissimus. lib. 1. q. 28.	
sect. 5.	247

Philosophicus.

An augmentatio sit motus conti-		Tex. 62. Generatio est mutatio ex
nuus. lib. 1. q. 31.	275	non ente adens. lib. 1. quaest. 9. in
An alteratio sit motus continuus.		pri. 78
lib. 1. q. 27.	229	Tex. 75. Primum in unoquoque
An detur quies in puncto reflexio-		genere est causa caeterorum. lib.
nis. lib. 2. q. 24. sect. 2.	742	2. quaest. 11. sec. 3. 654. & cap.
A quoniam moueantur proiecta. li.		10. proposit. 1. 704.
2. q. 22.	726	Ad Libros de Caelo.
De virtutis impressae natura. ibid.		Caelorum materiam non esse diuer-
sect. 4.	733	sam à materia sublunarium. lib.
Cur graua velocius moueantur in		1. cap. 8. proposit. 14. 342. & q.
fine. lib. 1. q. 26. sec. 3. 222. & li.		46. sect. 1. 496. & lib. 2. capit. 7.
2. q. 23.	735	proposit. 1. 682. & quaest. 43. in
Cur motus violentus sit velocior in		princ. 452
medio. ibi. sect. 2.	739	Celum corruptibile esse Plato, &
Aristotelis loca.		multi Patres docuerunt. li. 2. q.
Discursus Aristotelicus in hoc octa-		4. sect. 2. 607
uo diuersimode, ac alij soleant		Quid de Stellis de nouo in Caelo ap-
explicatur. lib. 1. quaest. 42. sect.		parentibus sit dicendum. ibid.
3.	423	606
Tex. 11. explicatur. lib. 1. q. 23.		De Caelorum numero, & Planeta-
sec. 6.	193	rum collocatione Aristotelis er-
Tex. 19. Quae autem est in eadem		ror. lib. 1. q. 3. sect. 2. 31
forma mutatio in magis, & mi-		Caelum esse immobile, fluxum ta-
nus, alteratio est. lib. 1. q. 26. sec.		men, & vagum instar aeris, &
2.	219	per ipsum moueri sydera sicuti
Tex. 23. dici alterari continue est		aves in aere verius est. lib. 1. q.
rebus perspicuis aduersari. lib. 1.		23. sect. 7. 199
q. 27. sec. 1. 229. & sect. 3	236	Caeli reuera non mouentur diuersis
Tex. 27. & 28. explicantur. lib. 1.		motibus oppositis. lib. 1. q. 45.
q. 42. sec. 3.	426	sect. 3. 484
Tex. 32. Frigidum potentia cali-		Quomodo explicandum Astrologo-
dum est, cum autem fuerit mu-		rum dictum, quod videtur con-
tatum. & c. lib. 1. q. 42. sec. 2.	419	trarium. ibid.
Tex. 33. Aut enim ab eo, quod gene-		Quinam Caeli sint tardiores, & qui
rauit, & fecit leue, & graue, mo-		velociores. li. 1. q. 45. sect. 3. 485
uentur; aut ab eo, quod impe-		Caelos ex igne constare. quinam af-
diencia, & prohibentia soluit.		ferant. lib. 2. q. 3. sect. 3. 599. &
ibid.	420	sequent.
		Caeli motus si ab aeterno fuisset,
		etiam generationes, & corru-

Index

- ptiones ab aeterno fuissent. lib. 2. cap. 11. propof. 1. 704
 An cessante motu Cæli generatio, & corruptio tollerentur. ibid.
 Vtrum Cæli motus sit causa cæterorum motuum. ibid. 705
 Cæli motus calorem gignere nequit. ibi.
 An mundus potuerit esse ab aeterno. lib. 1. q. 44. sect. 2. 471
 Agit Cælum in hæc inferiora. lib. 1. q. 43. in princ. 452
 An virtute Cæli animalia ex putri materia generentur. lib. 1. q. 20. sect. 4. 164
 An Deus sit tantum in supremo Cælo secundum Aristotelem. li. 1. q. 41. sect. 1. 397. & 416.
 De elementis qua ratione agatur in libris de Cælo. lib. 2. disp. 1. in princ. 576. & q. 10. sect. 3. 645
 Reliqua de Elementis, quæ in libris de Cælo tractari solent repeties in Indice quæstionum, & in alio rerum verbo, Elementum.
- Aristotelis loca.*
- Tex. 2. lib. 1. explicatur. lib. 1. q. 23. sect. 6. 193
 Text. 104. Sed doctrina gratia sicuti qui designationes describunt. lib. 1. q. 23. sect. 6. 194
 Tex. 2. lib. 2. Bene sese habet, quæque sibi persuadere veteres, & maiorum nostras sententias veras esse. lib. 1. q. 3. sect. 4. 39
 Tex. 31. lib. 3. Sit itaque elementum illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, quod inest potentia, aut actu (hoc enim vtro modo adhuc ambiguum est) ipsum verò est indiuisibile in diuersa specie. lib. 2. q. 1. sec. 1. 577
 Tex. 32. In carne, & ligno, & vnoquoque talium inesse potentia ignem, ac terram. lib. 1. q. 51. sec. 2. 532
 Tex. 24. lib. 4. explicatur. lib. 1. q. 42. sect. 2. 420
 Tex. 25. Excipitur tamen hoc, hæc enim in seipsis mutationis principium habere videntur; illa verò non in seipsis, sed foris, vt sanabile, & accrescibile. lib. 1. q. 42. sec. 2. 419

Ad Libros Meteorologicos.

- Vaporis natura. lib. 2. q. 10. sect. 3. pag. 645
 Exhalationes cuius nature sint. li. 2. q. 18. sect. 3. 718
 Quousque ascendant. lib. 2. q. 4. sec. 2. 605
 Aeris media regio cur cæteris frigidior. lib. 2. q. 10. sect. 2. 638
 Cometes aliquando supra lunam visos. lib. 2. q. 4. sect. 2. 606
 De via lactea Aristotelis error. lib. 1. q. 3. sect. 2. 30
 Colores apparentes, quomodo fiant. lib. 1. q. 28. sect. 4. 243
 Ventorum materiam non esse exhalationes, sed aerem, & quenam ipsorum vera causa. lib. 2. q. 10. sect. 2. 642
 Oriente Sole cur aura spiret. ibid. 643. & cur Occidente. ibid.
 In aquam, quomodo aer commutatur, & aqua in aerem. li. 2. q. 15. sect. 2. 689

Maris

Philosophicus.

- Maris aqua vino penutilis. lib. 1. q. 52. sect. 4. 558
 Zonam corridam inhabitabile existimauit Aristoteles 2. Mete. 5. sed falso lib. 1. q. 3. sec. 2. 30
 Terram, & aquam esse elementa passua. 4. Meteor. sum. 2. cap. 3. lib. 2. q. 10. sect. 2. 639
 Fulgura quomodo accendantur. li. 1. q. 42. sec. 14. 447
 Terræ motus quenam causa. lib. 1. q. 36. sec. 1. 316
 Cuiusdam Antiphontis historię ab Aristotele 3. Meteor. c. 3. narrata ratio ab eodem reddita confutatur; & alia vera affertur. lib. 1. q. 3. sec. 2. 30
 Aquam nutritioni, & coctioni ineptam esse, quia crascescere nequit ex 4. Meteor. sum. 2. cap. 3. lib. 1. q. 52. sec. 2. 544
 Vinum qua ratione putrescat, & corrumpatur. lib. 1. quæst. 52. sect. 4. 559
 Putredo quid sit. lib. 2. quæst. 13. sec. 1. 660
 Nitrum solo frigido humido dissolui ex Aristotele. lib. 1. quæst. 3. sect. 2. 37
- Aristotelis loca.*
- Ex cap. 1. lib. 1. Hæc quidem dubitamus, hæc autem attingimus quodammodo. lib. 1. q. 3. sect. 3. pag. 38
 Ex ca. 1. sum. 2. Propterea hoc modo ordinatum est, quod in circuitu, & c. lib. 2. q. 3. sect. 4. 604
 Ex cap. 3. eiusd. lib. Quicumque autem ignem purum esse aiunt id, quod ambit, & non solum, quæ feruntur corpora, quod autem intermedium terræ, & arborum aerem, & c. lib. 2. quæst. 3. sect. 3. 600
 Ex cap. 4. eiusdem. Est vapor quidem potentia velut Aqua, exhalatio autem potentia velut ignis. Cur igitur in eo, quæ sursum est, loco non cogantur nubes, hanc existimandum est esse causam, quia non inest aer solum, sed magis ignis. lib. 1. quæst. 3. sect. 4. 604
 Ex cap. 4. eiusdem. Superiores distantie plenæ sunt corpore aliquo, & igne quidem impossibile, quia exsiccarentur vtiq; alia emnia.
 Et infra, quod enim est sursum, & vsque ad Lunam dicimus esse corpus alterum, & ab igne, & aere, quinimmo & in ipso loco quidè purius esse, illud autem minus sincerum, & differentias habere, & maximè qua desinet ad aerem.
 Et infra. In medio igitur, & circa medium est grauissimum, & frigidissimum, segregatum terra, & aqua, circa hæc autem, & contigua ijs etiam aer, & quod per consuetudinè vocamus ignem, non est autem ignis, excessus enim calidi & caloris feruor est ignis lib. 2. quæst. 3. sect. 3. 597
 Ex cap. 4. eiusdem libri. Est enim vaporis natura humidum & calidum. lib. 2. q. 10. sect. 3. 641
 Ex cap. 1. lib. 4. Videntur autem in omnibus caliditas quidem, & frigida.

gradus terminantes, & copulantes, & transmutantes, & ea quae eiusdem generis, & ea quae non eiusdem generis. lib. 2. q. 8. sect. 3. 626

Ex cap. 2. eiusdem libri summa 2. Patiens itaque, aut humidum, aut siccum, aut ex his ponimus, aut humidi corpus, aquam, siccici autem, terram. Haec enim humidorum, & siccorum passiva. lib. 2. q. 8. 5. 3. 631

Ex cap. 2. eiusdem summa prima. Est autem simplex, & naturalis generatio, transmutatio ab his virtutibus, cum habeant rationem ex substantia, materia uniuscuique naturae. lib. 1. q. 49. sect. 1. 514

Ex eodem putredo est proprii, & naturalis calor interitus in quouis humore ab alieno profectus calore, qui rei est continens. lib. 2. q. 13. sect. 1. 660

Ex cap. 2. eiusdem. In frigoribus minus putrescunt, quam in actu, in hyeme enim paucum est in ambiente aere, & aqua calidum, quare nihil potest in aestate autem amplius. lib. 1. q. 5. 1. sect. 3. fol. 535

Ex cap. 3. Eiusdem summa secunda. Liquefcit autem, & elaboratum ferrum, ita ut humidum fiat. lib. 2. q. 8. sect. 3. 629

Ex eodem nam mista sunt aenea, vel terrea. li. 1. q. 50. sect. 2. 518

Ex cap. ult. Eiusdem. Sicut enim & si extrema accipiuntur materia quidem nihil aliud praeter ipsam, substantia autem nihil aliud quam ratio, intermedia autem proportionaliter, qui prope sit unumquodque. lib. 1. q. 50. sect. 4. 100

Ex cap. ult. eiusdem. Omnia quae possunt facere suum opus, verè sunt, ut oculus si videt, si autem non potest, aequivoce, ut mortuus, aut lapideus, sic igitur & caro, sed opus ipsius minus manifestum est. lib. 1. q. 10. sect. 4. 104

Ex cap. ult. eiusdem. Sunt autem omnia, ut ex materia quidem elementis, ut autem secundum substantiam ratione. lib. 1. q. 51. sec. 2. 532

Ad Libros de Anima.

Cur anima sit subiectum horum librorum, & non corpus animatum. lib. 1. q. 4. sect. 2. 48

Quomodo anima sit actus corporis physici, organici potentia vitam habeatis. lib. 1. q. 10. sec. 3. 96

An de hominis essentia sit organica. ratio. ibid. sec. 4. 102

Corpus organicum quodnam dicatur. ibid. & sect. 5. 106

An anima tribuat esse corporeum. ibid. sec. 4. 103

Esse vivens dupliciter intelligi posse. ibid. 102

In viventibus praeter animam alias quodque adesse formas substantiales. ibid. sec. 3. 92

Animam virtute tantum continere formam substantialem carnis, ossium &c. ibid.

Anima sensitiva, quomodo continetur a rationali. ibid. 93

Quo pacto habeat extensionem. ib. sect. 2. 149

Ab anima non esse motum deorsum, sed progressivum. ibid. 94

An anima dici possit augeri. li. 1. q. 32. sec. 2. 286

An in accretione anima extendatur, vel aliqua eius pars de novo fiat. ibid.

Quenam animae sint diuisibiles. ibidem 288

Actus visionis an fiat medio organo, & in eodem recipiatur. lib. 1. q. 42. sect. 7. 434

Cur nonnulli in tenebris videant. lib. 2. q. 7. sec. 2. 619

Visus qualiter dicatur tactu prior. lib. 2. cap. 2. propos. 3. 562

Sonus cur tardius ad nos perveniat quam species coloris. lib. 1. q. 41. sect. 5. 408

Appetitus quomodo moveatur ab imaginatione. ibid. sect. 7. 410

An obiectum cognitum concurrat effectivè cum appetitu ad actum. li. 1. q. 42. sec. 7. 435

Phantasia an immutare possit res externas. lib. 1. q. 41. sec. 7. 411

Cor qua ratione dicatur praecipuum membrum. li. 1. q. 33. sec. 2. 288

Cordis motus a quo sit. lib. 1. q. 42. sec. 3. 426. An sit dicendus naturalis. ibidem 427. & lib. 2. q. 24. sect. 2. 743. An unquam quiescat. ibid.

Sensus an decipiatur circa proprium sensibile. lib. 1. q. 11. sec. 2. 109

Anima rationalis, quomodo simul sit diuisibilis, & indivisibilis. li. 1. q. 19. 155

Unio animae rationalis cum corpore a quo producat. lib. 1. q. 17. sect. 2. 149

An sit materialis, vel spiritus. q. 18. 151

An sit diuisibilis, vel indivisibilis. q. 19. 153

Hominis generatio an sit homini tribuenda. li. 1. q. 17. sec. 2. 150

An anima rationalis in corpore indigeat phantasmatis ad intelligendum. lib. 1. q. 15. sec. 2. 142

An species intentionalis concurrat effectivè eum intellectui ad actum. lib. 1. q. 42. sec. 2. 435

Aristotelis loca.

Tex. 4. lib. 1. Omniquaque autem, & omnino difficillimum est; accipere aliquam fidem de ipsa. Disput. in Prolegom. q. 3. sec. 3. 38.

Tex. 58. eiusdem libri. Similiter autem inconueniens, & rationem mixtionis esse animam, non enim eandem habet rationem mixtionis elementorum secundum quam caro, & secundum quam os. Accidit igitur, & multas animas habere, & secundum totum corpus. lib. 1. q. 10. sec. 3. 99

Tex. 60. lib. 1. explicatur. lib. 1. q. 23. sec. 6. 193. & Tex. 7. eiusdem libri explicatur ibi.

Tex. 90. eiusdem explicatur. li. 1. q. 10. sec. 4. 1105

Tex. 7. lib. 2. Anima est actus corporis physici organici, potentia vitam habentis. li. 1. q. 10. sec. 3. 96

Tex. 7. eiusdem libri explicatur. li. 1. q. 15. sect. 1. 134

Index

Et lib. 1. q. 11. sec. 3.	142
Tex. 3. eiusdem similiter autem se habet ei, quod de figuris, & quæ circa animam sunt. lib. 1. q. 10. sect. 4.	105
Tex. 36. & 37. lib. 1. q. 33. sect. 2. pag.	286
<i>Ad librum de sensu, & sensibili.</i>	
Plantas ex simplici aqua non nutriri. ex cap. 1. lib. 1. quæst. 52. sect. 2.	540
<i>Ad librum de iuvenute, & senectute.</i>	
An sit idem numero vivens iuvenis, & senex. lib. 1. q. 34.	293
Cur toto vitæ suæ decursu non omnia augeantur viventa. lib. 1. q. 32.	279
Animam in corde esse quasi ignitam. ii. 2. q. 13. sec. 2.	664
<i>Ad librum de longitudine, & brevitate vitæ.</i>	
An qui frigidiore loca habitant diutius vivant. lib. 1. quæst. 3. sec. 2.	30
Flamma maior cur minorem absumat. lib. 1. q. 43. sec. 5.	470
An siores, & odores orientur ex commistione humidæ, & sicci, & ex actione calidi, & frigidi. lib. 2. q. 7.	618 & 621
Iguem non qua ignem agere, sed qua calidum. lib. 2. quæst. 1. sect. 3.	581

Ad Metaphysicam.

De ente, & Metaphysica quis ante Aristotelem scripserit. lib. 1. q. 1. sec. 3.	11
An unius entis unicum detur esse. l. 1. q. 10. sec. 4.	100
Esse an semper melius sit quàm non esse. lib. 2. cap. 11. propos. 11. pag.	707
Essentia dupliciter sumitur. lib. 1. q. 25. sec. 4.	214
Subsistentia quid sit. lib. 1. q. 23. sec. 3.	183
An distinguatur à natura. l. 1. q. 39. sec. 4.	380
An creatio differat à conservacione. lib. 1. q. 39. sec. 4.	381
Ex duobus entibus in actu an possit fieri unum per se. lib. 1. q. 10. sec. 4.	100
Quomodo intelligendum dictum illud Aristotelis, Forma sunt sicut numeri. ibid.	105
Forma an sit tota rei quidditas. lib. 2. cap. 9. propos. 3.	700
Cur ab Aristotele ratio dicatur. ibid.	
Forma Metaphysica, quanam sint. lib. 1. q. 10. sec. 5.	106
An ex multitudine formarum colligatur numerus prædicatorum essentialium.	ibid.
De distinctione reali, modalis, & rationis. Vide in Indice rerum, verbo, Distinctio.	
De Prædicamentis; vide in Indice Logico.	

Philosophicus.

Aristotelis loca.

Cap. 1. libri primi. Neque id, quod subijcitur; suam ipsius mutationem efficit. lib. 1. quæst. 42. sect. 16.	450
Tex. 42. & 43. libri 1. explicatur. lib. 1. q. 23. sect. 6.	163
Tex. 3. libri 2. Rectè autem se habet Philosophiam scientiam veritatis contemplativam appellasse, speculativam, etenim, finis veritas Disp. in prolegomi. q. 3. sect. 3.	37
Tex. 4. eiusdem libri. Quod est primo tale, est causa alijs, ut sint talia. lib. 2. q. 11. sec. 3.	654
Tex. 17. lib. 3. explicatur. lib. 1. q. 23. sect. 6.	193
Text. 4. lib. 5. Elementum dicitur ex quo componitur primo existente indivisibili specie in aliam speciem. lib. 2. quæst. 1. sectione 1.	578
Tex. 17. eiusdem libri. Definitur Potentia activa, principium transformandi aliud, quatenus aliud est. lib. 1. q. 53. sect. 2.	454
Tex. 18. eiusdem explicatur. lib. 1. q. 23. sect. 6.	193
Tex. 8. lib. 7. explicatur. lib. 1. q. 23. sect. 6.	193
Tex. 12. Eiusdem libri explicatur. lib. 1. q. 13. sec. 2. Et Text. 17. eiusdem explicatur. lib. 1. q. 42. sec. 16.	450
Text. 28. eiusdem libri explicatur. lib. 1. q. 20. sec. 4.	162
Tex. 60. Eiusdem libri. Elementum est id, in quod incessans dividitur, ut in materiam. lib. 1. q. 51. sect. 1.	522

Tex. ultimus eiusdem libri explicatur. lib. 1. q. 13. sec. 2.	125
Tex. 15. libri 8. explicatur. lib. 1. q. 15. sect. 1. 134. & sec. 3. 142 & q. 10. sec. 4.	105
Tex. lib. 9. explicatur. lib. 2. q. 1. sect. 1.	578
Tex. 22. lib. 12. Si quid ex frigido, & calido fit unum, & caro, & os necesse profectò est, aliud ab elementis esse illud, quod factum est. lib. 1. q. 51. sec. 2.	532
Cap. 1. lib. 13. Quo ab alijs dicitur primo speculandum est, ut tamen si quid non rectè dicant, non simus eiusdem consilij Disp. in Prolegom. q. 3. sec. 3.	38

Ad Mathematicas disciplinas.

Primum in quantitate dicitur indivisibile continuantia, & terminantia. lib. 1. q. 23. sect. 3. & 4. 180. & seq.	
An admittis indivisibilibus continui divisibilitas in infinitum defendi possit. ibid. sect. 5.	199
Quid Aristoteles, antiqui Philosophi, & Mathematici de indivisibilibus senserint. ibidem sect. 6. 193	
Non posse dari perfectè sphericam ex Mathematica ostenditur. lib. 1. q. 23. sect. 7.	198
Contactus Mathematicus, quid sit, & in quo differat à physico. lib. 1. q. 41. in princ. 394. & cap. 6. propos. 4.	336
Terræ profunditas, sine diametro	quant-

Index

quantus sit secundum Mathematicos. lib. 2. q. 4. sec. 2. 605
Quanta sit aquae profunditas. ibid.

Exhalationes igneae quousque ascendant. ibid. 606

Caelum an sit immobile, & fluxum, vel mobile, & solidum, & quomodo per ipsum sydera moueantur. lib. 1. q. 23. sec. 7. 199

An Caeli diuersis motibus oppositis, vt Astrologi aiunt, moueantur. lib. 1. q. 45. sec. 3. 484

De lunae maculis. lib. 1. q. 43. sect. 3. 461

De lunae motu. lib. 1. quaest. 45. sec. 3. 485

Caelum solis an duobus motibus moueatur quorum altero diem, altero vero annum conficiat. ibi. 484

An solis accessus & recessus a nobis sit aequus velox. lib. 2. cap. 10. propo. 8. 706

De situ, & materia stellae nouae, quae in signo Cassiopeae anno 1572. apparuit. lib. 2. q. 4. sec. 2. 606

Ex alijs Aristotelis libris loca quadam indicata.

Ex Poetica.

Mistum ex aqua, & vino cur Poetae appellent simpliciter uinum. lib. 1. q. 52. sect. 2. 539

Ex libro de respiratione.

Cap. 7. Concoctionem, qua animalia viuunt sine calore fieri non possunt.

se, quia omnia igne cibum conficiunt. lib. 2. q. 13. sect. 2. 664

Ex libro Problematum.

sect. 3. Cur vinum dilutum magis incubriet quam purum. lib. 1. q. 52. sec. 2. 544

sect. 3. problem. q. 22. & sect. 33. q. 2. 2.

Cur flamma maior absumat minorem. lib. 1. q. 43. 470

sect. 11. & vlt. colores, & reliquas qualitates secundas oriri ex primis, quomodo intelligendum. li. 2. q. 7. sect. 2. 618

sect. 20. problem. q. 34. de fascinatione per oculos. lib. 1. q. 41. sect. 7. 411

sect. 24. problem. q. 5. & 8. cur si unda laevis frigeat aqua in ipso ebulliente. lib. 1. q. 41. sect. 7. 415

sect. 25. problem. 13. vt res aere plenos grauiiores esse quam vacuos, quomodo intelligendum. lib. 2. q. 21. sect. 3. 725

sect. ead. q. 18. aerem per motum refrigerari. lib. 2. q. 10. sec. 2. 641

sect. 22. probl. 2. cur ficus ultimo euomantur. li. 1. q. 3. sec. 2. 37

Ex Quaestionibus Mechanicis.

Quest. 19. Cur si quis super lignum magnum imponat securim, & de super illi adiciat magnum pondus ligni, quippiam, quod curandum sit non diuidit; si vero securim extollens percutiat illud scindit. lib. 2. quaest. 23. sect. 2. 739

Ex

Philosophicus.

Ex Libro de Physiognomia.

Cap. 6. Quicumque habent crura tenuia neruosa luxuriosi. lib. 1. q. 1. sect. 3. 14

Cap. 9. & 10. Media autem natura horum ad sensus optima, & perfectissima. ibid.

Pulchritudo cuius rei indicium. ibidem.

Ex lib. de Animalibus.

Cap. 1. lib. 2. de partibus animalium, sed melius fortasse dici potest compositi ex virtutibus elementorum, iisque non omnibus, humiditas enim & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia ipsorum compositorum, caetera autem differuntia eas consequuntur, vt grauitas, leuitas &c. lib. 1. q. 5. 1. sect. 2. 532

Cap. 3. li. de Animalium Generat. Ignis nullum animal generat. lib. 2. q. 13. sect. 1. 660

Cap. 3. lib. de Animalium ortu. Pellens pellitur & premens premiatur. lib. 1. q. 46. sec. 2. 497

Cap. 2. lib. de Animalium incessu, Indivisibilem nullam esse substantiam. lib. 1. q. 23. sect. 6. 193

Cap. 10. lib. 4. de historia anim. post quartum dumtaxat annum hominem insomnia pati. lib. 1. quaest. 3. sect. 2. 37

Cap. 19. lib. 5. de historia animalium animalia quadam ex igne, & nunc oriri. lib. 1. q. 2. sec. 2. 37

Ex lib. Ethicorum.

Cap. 5. lib. 1. videtur enim fieri posse, vt qui virtutem habeat, vel dormiat, vel in vim nihil agat, malis praeter ea affigatur siq; maxime infortunatus, cuiusmodi hominem sane felicem appellant nemo, nisi qui seruare positionem velit. Disp. proemiali. q. 3. sect. 3. 38

Cap. 6. lib. 1. Sed forsitan rectius esse, & oportere videre, & pro veritatis salutem vnusquisque, & praesertim Philosophi sua quoque propria refutarent. Nam licet amici ambo sint, sanctum est, veritatem ipsis in honore antepone. ibidem 38

Cap. 11. lib. 6. Non minus eorum qui sunt experti, & seniorum prudentumque, sententias, quam ipsis demonstrationibus adhibere animum oportere. Disp. proemiali. q. 3. sect. 4. 39

Ex libro Politicorum.

Cap. 8. 2. libri. Vetus autem pleraque rudiora sunt nouis. lib. 1. q. 1. sec. 4. 17

INDEX THEOLOGICVS. Ad Primam Partem.

Reuelatio diuina, quomodo sit ratio formalis obiecti Theologiae. lib. 1. q. 4. sect. 3. 60

Authoritas omnium Philosophorum quanti facienda. lib. 1. q. 3. sect. 4. 39

Index

	Omnium Sanctorum Patrum auctoritas quum certitudinem pariat. <i>ibid.</i>	lib. 1. q. 8.	76
	Ad q. 8. An Deus possit agere in distans. <i>ibid.</i>	1. q. 41. sect. 4.	403
		Deum esse in spatij imaginarijs in finitis. <i>ibid.</i> sect. 6.	409
		An sit de fide Dei presentiam ex eius operatione colligi. <i>ibid.</i> sect. 2.	398
		An instrumentum divina virtute agere possit in distans. <i>ibid.</i> sect. 6.	410
Ad q. 10.	An aternitas possit creaturae convenire. <i>lib.</i> 1. q. 44. sec. 2.		471
	Aeternum an sit totum simul. <i>ibidem.</i> pag.		475
Ad q. 19.	Deus qua ratione dicatur agere per voluntatem. <i>lib.</i> 1. quest. 41. sec. 6.		409
Ad q. 27.	Generationis Verbi diuini quinam sit terminus formalis. <i>li.</i> 1. q. 14. sec. 3.		133
	Quomodo generatio Verbi sit necessaria. <i>lib.</i> 2. cap. 11. proposit. 12.		707
	Verbum diuinum cur semper generari dicatur. <i>lib.</i> 1. quest. 37. sec. 4.		361
	Quomodo probetur à Patribus non esse creatura. <i>lib.</i> 1. quest. 44. sectio. 2.		478
Ad q. 28.	Productiones diuinarum personarum an sint formaliter relationes. <i>lib.</i> 1. q. 39. sec. 4.		380
Ad q. 36.	Spiritus sanctus an producat à Patre, & Filio, vt constitutis per suas proprias relationes, uel per relationem spirationis actiuae. <i>ibid.</i>		
Ad q. 45.	Creatio an sit naturaliter possibilis. <i>ibid.</i>		
	Quomodo differat à productione ex materia. <i>lib.</i> 1. q. 20. sec. 4.		167
	Cur minor poterit ad productionem ex materia requiratur, quàm ad creationem. <i>ibid.</i>		
	Creatio quomodo à re errata differat. <i>lib.</i> 1. q. 39. sec. 4.		380
	Qua ratione mutari dicatur. <i>ibid.</i>		381
	An potuerit fieri ab aeterno. <i>lib.</i> 1. q. 44. sec. 2.		471
	Aeternum si tractaretur cur semper creati diceretur. <i>lib.</i> 1. q. 37. sectio. 4.		361
	An sit de fide nullam creaturam ab aeterno conditam fuisse. <i>lib.</i> 1. q. 46. in princ.		470
	Dæmones qualia assumant corpora. <i>lib.</i> 1. q. 10. sec. 2.		642
	Angolorum presentia localis, quæ dicitur, Vbi, an sit diuisibilis. <i>lib.</i> 1. q. 19.		154
	An Angelus possit seipsum in in diuisibili constituere. <i>lib.</i> 1. q. 23. sect. 8.		204
	Angelus dum transit à creati ad conseruari, quo pacto mutari dicatur. <i>lib.</i> 1. q. 37. sec. 4.		361
	An Angeli moueantur à seipsis. <i>lib.</i> 1. q. 42. sec. 4.		429
	Quanam suppositio tollat libertatem. <i>lib.</i> 1. q. 44. sec. 2.		472
	<i>Ad Tertiam Partem.</i>		
	Vnio hypostatica quid sit. <i>lib.</i> 1. q. 25. sec. 2.		141
	Quomodo differat ab vnione materia cum forma. <i>lib.</i> 1. quest. 16. sect. 1.		144

Index Theologicus.

Ad q. 3	Verbum Diuinum cur vnitum humanitati absque proprio modo vnionis. <i>ibi.</i>	410
	Non vnitur natura humane tamquam forma, sed tamquam terminus. <i>ibi.</i>	145
	An in humanitate fuerit vnio distincta ab vnione partium. <i>lib.</i> 1. q. 14. sec. 1.	128
Ad q. 50.	Vtrum corpus Christi fuerit idem numero mortuum, & viuum. <i>li.</i> 1. q. 10. sec. 3.	97
Ad q. 54.	Quomodo corpus Christi post resurrectionem manns clausis in cancellum fuerit ingressum. <i>lib.</i> 1. q. 40. sec. 6.	410
Ad q. 75.	Conuersio panis in corpus Christi, an sit vnica transubstantiatio. <i>li.</i> 1. q. 12. sec. 2.	118
Ad q. 76.	Corpus Christi an fiat present in altari per adductionem, vel per replicationem. <i>lib.</i> 1. q. 41. sec. 6.	328
	Vtrum in consecratione panis anima Christi fiat present ex uerbis, vel per concomitantiam. <i>lib.</i> 1. q. 10. sec. 3.	98
	An in triduo mortis consecrandum fuisset corpus Christi viuum, uel mortuum. <i>ibid.</i>	
	Quantitas corporis Christi, quomodo sit in hoc Sacramento. <i>lib.</i> 1. q. 19.	154 & 155
Ad q. 77.	Species sacramentales an alterari possint. <i>lib.</i> 1. cap. 9. proposit. 5.	350
	An accidentia in hoc Sacramento dum manent sine subiecto sint eque intensa, ac prius. <i>lib.</i> 1. q. 25. sec. 3.	211
	Caro Christi in hoc Sacramento, quo pacto dicatur rarior, quam ossa. <i>lib.</i> 1. q. 36. sec. 5.	328

FINIS.

IN LIBROS
DE GENERATIONE
ET CORRUPTIONE
ARISTOTELIS STAGIRITÆ
PAULI ARESII MEDIOLANENSIS
CLERICI REGVL.
QVAESTIONES, ET NOTATIONES.

De Aristotele horum librorum Authore, & reliquis Prolegomenis.

DISPUTATIO PRIMA.

An mortales omnes ingenio antecesserit Aristoteles. Quæst. I.

QUoniam, & horum librorū Au-
thor, & totius Peripate-
tæ philosophiæ, quā cū
reliquis ferè oībus hu-
ius tēpōtis philosophis, nos quo-
que profiteamur, parens, ac princeps
fuerit Aristoteles, meritō ab ipso est
exordiendum, & quanti apud nos sit
eius authoritas æstimāda, inquiren-
dum. Sicut enim de amico sapien-
ter pronunciauit Seneca epistola 3.
*Omnia cum amico delibera, sed de ipso
prius*; itā insipienter nos, nisi prius
de Aristotele, omnia cum Aristotele
determinauerimus. Quam sēlix igi-

tur eius fuerit ingenium in hac quæ-
stione, quam ingens eius doctrina
in sequenti, examinabimus, ut in ter-
tia, quanti sit faciendæ eius autho-
ritas concludamus.

*Quam gravis & discussione digna
sit controversia præsens.
Sectio I.*

PRæstantissimo ingenio præditū
fuisse Aristotelē, tam clarum est
& in cōfesso apud omnes, ut nemo
iā sana mente præditus id serio infi-
ciari, aut in dubium vocare audeat:

Verbo Aristoteles Olim quidem fuit Timæus quidam historicus, qui ut refert Suidas, non solum in Aristotelis mores acriter inuectus est, eum leuem audacem, petulantem, atque etiam voracem, Lucronem, & ad palatum omnia referentem appellans; sed etiam ingenium ac sapientiam calumniatus, eum insipientem, indoctum, ac tardum fuisse asseruit. Sed huiusmodi calumnias, & ita aperta mendacia obseratis auribus preterire, quam ratione redarguere præstat, præsertim cum ex eodem Suida constet, huic Timæo familiarissimum fuisse in alios ea vitia retorquere, quibus ipse scatebat.

Quamuis autem tamquam certum supponendum sit Aristoteli summum non defuisse ingenium, an tamē & præcedentibus ingenij palmam abstulerit, & sequentibus præripuerit omnibus, non paruum nec indiligentem disquisitionem meretur. Hinc enim non leuia arguentia, ut Aristotelis ingenium reliquis omnibus anteponamus, occurrunt, inde præter argumenta, magnitudo etiā rei, & laudis propemodum immensum decus terret nos, ne pro vno Aristotele contra reliquos omnes sententiam feramus. Terret inquam magnitudo rei. Quid enim ingenio maius, cui reliqua omnia, quæ in terris magna videntur, collata, non parua sed minima dici merentur? ut enim rectè Phavorinus philosophus dixit.

Cocli Rhetor. Nihil in terra magnum præter hominem. Nihil in homine præter mentem. lib. 2. c. 7. Ipsa etiā ingenij exultatio tanti ab hominibus fit, ut magnam verāque amissionem reliquorum bonorum æquius ferant, quam partæ de ingenio opinionis, vel medicam iacturam. Nec vlla in re, vel vincere magis gaudent, vel vinci acerbius dolent, quam cū de ingenij præstan-

tia certatur. Verè enim ac scite cecinit Martialis lib. 8. Epigr. 18.

*Auram & opes, & vira frequens donabit amicus
Qui velu ingenio cedere rarus erit.*

Quod etiam ex veterū mente pulchre testatum reliquit Aristoteles sect. 5. Probi. sic ubi querens, cur in Olympicis, vel cæteris ludis, corporum certaminibus fuerit a veteribus proposita præmia, sapientiæ vero nullus quicquam statuerit, tres notatu dignas responsiones affert. Primam quoniam certantibus sapientioribus decessent atbitri, qui, quod ad ingenium attinet, vel præstantiores, vel nihilo deteriores certantibus esse debent. Tertiam quod nullum sapientiæ reperiretur condignum præmium, cū ea nihil sit præstacius. Secundam autem, quam fusius explicat, & ad rem nostrā attinet, quoniā, inquit, author ille præmiorum tale suis hominibus certantibus proponere noluit, vnde inimicitie, seditionesq; maxima orirentur, homines enim, cum in re sui corporis improbantur non moleste omnino ferunt, neque ijs infesti redduntur, qui ita iudicant, ac si stolidiores iudicati sint, iudicibus admodum ipsi succensent, æqueque, ac molestissime ferunt.

Nec diuersa Lacætemonis mens est in eorum Republica, & leges omnes in bellicam fortitudinem ordinatae erant. Ingenio enim partam victoriam longè pulchriorem ab ipsis censei, quam corporis viribus extortam, illo more declarabant, quod si calido consilio hostem vicissent, bouem Marti mactabant, si aperta vi fudissent, Gallum, ex nobilitate scilicet victoriæ sacrificij magnitudinem mactantes.

Sed

Sed quis Alexandro Macedone, vel Iulio Cæsare Romano bellicæ gloriæ appetentior extitit? quis eam maiori in pretio habuit? Vterque tamē bellicæ triumphos ingenij ac sapientiæ laudi præstouit. Illius peruulgata sententia est. *Nulle se doctrina alijs, quam potentia, & opibus præstare.* Huius classis num est testimonium apud Plinium de Marco Tullio scribentis, quem *omnium triumphanturum laudem adeptum esse maiorem affirmat, quanto plus est ingenij Romani terminos in tantum promississe, quam Imperij.* His Pompeium, magni, & ipse cognomine, ob bellicam fortitudinem decoratū, addere possumus, qui Possidonij philosophi domum ingressurus, illius sapientiam sua dignitate, ac bellica fortitudine potiore ducens, fasces consulares subniti præcepit.

Lib. 7. c. 30.

Alex. ab Alex. lib. 1. c. 27. Denique nescio quid superhumanum ac prope diuinum esse videretur: Ingenio (ut verbis utar Ciceronis) quo vno homines maxime bestijs præstant, hominibus ipsis antecellere. Siue igitur rem conuersam spectes, siue viros, inter quos versatur is, attendas (sunt enim totius orbis ac omnium ætatum sapientissimi) summa certè difficultatis, ac iudicæ plenam, non minus tamen scitu dignā ac lucundam præsentem disputationem iudicabis.

Omnium maximum Aristotelis ingenium fuisse quæ suadent.
Sect. 0 11.

Primum argumētum duci potest ab authoritate præstantissimorum virorum, quorum alij aperte Aristotelem cæteris omnibus præuierunt, alij Aristotelem quidem miris laudibus asserunt, non tamen vel cum

alijs conferunt, vel conferentes non omnibus præponunt, qui & si huic parti non directè suffragantur, indirectè tamen fauent, quoniam præstantius ingenium diiudicari potest, non solum eo quod à multis alteri præferatur, sed etiā ex eo, quod ceteris ac plures quàm alterum, ut cūque, laudatores habeat. Alij deniq; quantum faciunt Aristotelem, tam verbis, quàm re ipsa declarant, cum ab eius ore tamquam ab oraculo, non ex tripodē, sed cœlitus demisso pendant; ceteros verò omnes nihili dicant, vel longè minus, quàm Aristotelem reuereantur.

Ex his omnibus nonnullos tantum ego asseram, nam vniuersos, nec possem, cum multos me late recedam, nec vellem, ne lectorem inutili prolixitate tædio afficerem.

Exordiar igitur ab Aristotelis præceptore, ac summo viro Platone, qui Aristotelis ingenium admiratus, modo cum vsu dicit mentem, modo *Αληθῆς φιλοσόφου* hoc est veritatis Philosophum appellabat, ex quibus prius Epitheton ad ingenij acumen spectare videtur, posterus ad iudicij sagacitatem, quæ duæ partes omnia ingenij munera exhaustunt, ut Aristotelem non in vna tantum parte (ut plurimos videmus) sed in vtraque, scilicet summum fortitum esse ingenium indicaret. Idem sepe, eo absentis, vel intelligentiam abesse, vel auditum cæcum surdum esse iustitabat, planè significans tanto Aristotelis ingenium præstare ceteris, quāto animus corpori, sensibusq; intellectus supereminet.

Suūmo philosopho connectā celeberrimum Regem, Philippum inquam Alexandri Magni parentem, qui se Dijs gratias agere dixit, non tam quod optatum sibi filiū dedit.

A 2 sent,

sent, quàm quòd Aristotelis tempore, à quo instrui posset, nasci illum contigisset. Quo dicto omnium sæculorum philosophis nõ obsecrè cum prætulit, si enim alia tempestate Aristotele meliorem fuisse, aut fore credidisset, illius potius, quàm Aristotelis ætate, filium sibi nasci in votis habuisset. Platoni cerrè tunc viuèti (cũ quo de ingenio est Aristoteli maxima) s) apertissimè anteposuit, cum, ut quidam aiunt, adhuc discipulum, ac proinde de Platonis schola, ipso uiuente, ac docente prætermisso, Aristotelem euocauerit.

Feneca
lib. 1. de
saph. in
Proem.
cap. 1.

Plutarchus in Alexandro hoc Philippi de Aristotele iudicium narras, ipse quoq; paucis uerbis non paruũ Aristotelis elogium cõpicius est, ipsum .n. appellat cunctorum philosophorũ illustrissimum, ac doctissimũ. Et in Catone maiore Antipatru referit hanc insignẽ laudem Aristoteli tribuisse, ut inter ceteras eius virtutes, etiã facultate eum præditũ fuisse flectendi, quòd uellet animos.

Suidas eundẽ naturã scribã nuncupat, atq; atramenti loco calamum mente imbuere solitũ affirmat, pulchrè hac metaphora indicans, tantũ ceterorũ scripta ab Aristotelis exaratis superari, quantum insensibile atramentũ ab ipsa mente intelligentiã, ac scientiã sede vincitur. Græcos deniq; omnes tanquã miraculũ maximũ Aristotelicam sententiã grauitatem admiratam esse testatur S. Cyrillus Alex. lib. 1. aduersus Iulianum, testatur, & nomen, quo eum uniuersa græcia insigniuit, Dæmoniũ appellans, quo nescio quid humana mente maius inuoluitur.

Porro si ad Latinos transeamus, occurrit primo loco M. Tullius Platonis quidẽ imprimis studiosissimus, qui tamen pluribus in locis nificè Aristotelem laudat. In libro .n. qui

Orator inscribitur hæc habet uerba. *Quis omnium doctior? quis acutior? quis in rebus, vel inueniendis, vel iudicandis acrior Aristotele fuit?* In Topica ad Trebatium. *Cum omnis ratio diligens differendi diuis habeat partes unam inueniendi, alteram iudicandi, ueriusque princeps, ut mihi quidam uidetur, Aristoteles fuit, & lib. 2. de Oratore, rerum omnium uim atque naturam acie mentis, ipsum uidisse ait. Neque in eo doctrinam tantum admiratur, sed etiam eloquentiam, quam Aristoteli defuisse multi existimant, nam in Proemio Topicorum ad Trebatium, incredibilem quandam copiam, atque suauitatem illi tribuit. libro quoq; De Inventione secundo tantum ueteribus Rethoricae præceptoribus eũ suauitate, breuitateq; ac diligentia præstare asserit, ut merito nemo illorum præcepta ex ipsorũ libris cognoscat, sed vnus loco omnium legatur Aristoteles In Academ. Quæst. lib. 4. *Aristotele nihil inquit, est acutius, nihil politius.**

Deniq; reliquis omnibus philosophis vnotatũ excepto Platone, sine controversia prætulerit. primo .n. Tullian. qq. *Aristoteles inquit, longè omnibus (Platonem semper excipio) præstans ingenio, & diligentia.*

Cicero quoq; christianus, S. scilicet Hieronymus, mirum est, quantum Aristotelis ingenio tribuat. nãq; in regula Monachorũ. 11. contra sapientiam mundi disputans, ita Aristotelem alloquitur: *Et in fatuorum sapientum princeps Aristoteles. & si fueris absque dubitatione prodigium, grãdeq; miraculum in tota natura, cui penè uidetur infusum, quidquid naturaliter est capax humanum genus & c.* quibus in uerbis duo consideranda sunt alterum quàm magnificè de Aristotele loquitur, alterum uerò, quòd ait, *absque dubitatione ostendens*

dens, non tantum ex propria sententia; sed etiam ex communi omnium consensu id se asserere. Prætereo, quòd in cap. 3. longè; Aristotelem in quorundam paucorum numero ponit, qui ueluti reges habentur omnium, & quorum præcepta, non ut præcepta mortalium, sed quasi oracula Deorum accipiuntur.

Quintilianus lib. 10. cap. 1. Aristotelem admirans inquit. *Quid Aristotelem? quem dubito scieria rerum, an scriptorum copia, an eloquendi suauitate, an inuentionis acumine, an uarietate operum, clariorem putem.*

Plinius lib. 8. c. 16. Aristotele summum in omni sciẽtia uirum, & lib. 18. cap. 34. uirum immensa subtilitatis appellat. Transeo Macrobius, qui lib. 2. in somn. Scipionis cap. 10. tantum uirum nihil ignorare potuisse ait. Taceo Apuleium lib. de mundo qui doctissimum, ac prudentissimum philosophorum uocat, & alios multos. Voco enim in Aristotelis scholam, in qua eius discipulas in præceptore laudando inuicem certantes uisuri sumus, quo tamen in certamine primas absque dubio fert Auerrois, ex cuius pluribus dictis nõ nulla tantum huc adducam. In 3. de anima com. 4. *Aristoteles inquit, fuit regula. & exemplar, quod natura inuenit ad demonstrandam ultimam perfectionẽ in materijs.* In pr. de Generatione animalium *Laudemus Deũ, ait qui separauit hũc uirũ ab alijs in perfectione, & appropriauit ei ultimã dignitatẽ humanam, quã nullus homo potest in uilla atate attingere.* In lib. destruc. disp. 7. in solutione dubit. 13. *Aristoteles doctrina est, inquit, summa ueritas, quoniã eius intellectus fuit finis humani intellectus, quare bene dicitur de illo, quòd ipse fuit creatus, & datus nobis diuina providentia, ut non ignoremus possibilis sciri, & alibi ait Aristotelem fuisse principem, per*

quem perficiuntur omnes sapientes, quos fuerunt post eum, licet differant inter se in intelligendo uerba eius, & in eo quod sequitur ex eis. Quibus & alijs multis tantum se tribuere Aristoteli ostendit, ut merito apud nonnullos in suspicionem uenerit, ne alium Deum præter Aristotelem agnosceret, ne uel aliam religionẽ, siue fidẽ, præter Aristotelicam doctrinam, amplecteretur.

Ammonius, siue is fuerit, ut multi uolunt, Philoponus, uel alius quispiam in uita Aristotelis se conscripserat, inquit. Hic uir (Aristoteles) in Philosophia cognitione humanum ingenium excessit, cum nihil in ea tractanda inchoatum reliquerit, imò uerò cum multa super ingenio, suaque mentis acie eidem adiunxerit, totam philosophiam numeris omnibus absoluit.

Simplicius in Præfatione ad Prædicamenta in multis Aristotelem ceteris omnibus philosophis præfert. Primum in ratione philosophandi, ac modo scribendi. *Genus enim inquit philosophandi Aristotelis differt à ceteris, quoniã obscuritates, & scrypos eorum transulit in perspicuã quandam, & propriam expositionem, quòd si obscure aliquando scripsit ex industria hoc effecisse asserit, non ex incscitia, alioqui enim in conscribendis epistolis in quibus obscuritatem non affectauit, nemo, ait, illi similis est.* Deinde in argumentorum robore, & euidencia, quẽ inquit, ubique tanta est in argumentis Aristotelicis, ut quẽlibet necessariò cogat assentiri uictum, tertio, quòd non vnã, aut alteram partem philosophiã, ut illi, attigerit; sed partes omnes philosophiã naturalis usque ad singularia euolutas, ac resolutas reliquerit.

Themistius nobiliss Peripateticis ad lib.

lib. de anima in omnibus suis locis admirabilem esse inquit Anno. c. 1: In illis autem de anima eatenus superasse vires, ut que ne unum rando quidem illi attingere potuissent, ipse veluti in numerato habens, diligentissime explicauit.

Ac ne singulos recenseam, in hoc a'bum referti possunt omnes ferè Peripatetici, qui post Alexandrum Aphrodisiensem floruerunt, hic enim primus fuisse videtur, qui ita Peripateticus esse voluit, vt totum se Aristoteli ad dixerit, ac veluti in eius verba iurasset, omnia ad Aristoteli mentem docuerit. Vixit autem Alexander, vt ex ipso colligitur sub Antonio Imperatore circa annum Domini 180. vel sub Septimio Seueto circa annum Domini 200. Alexandrum deinde imitati sunt penè omnes, qui Aristotelem interpretati sunt. Sed hoc institutum ab Aristotelis vestigijs numquam desectendi, multo etiam magis floruit post Auerroem, qui & maximè omnium illud excoluit (fuit autem Auerroes circa annum Domini 1131: hic enim conuenit cum anno ætæ Maurorum, quo Auerroes paraphrasim in Rhetoricam Aristotelis se absoluisse restatur in eiusdem libri calce) tunc enim reliquis philosophorum sectis penè extinctis: nec philosophi nomen ab Aristotelis nomine distinguebatur, & vna eademque res philosophia secundum se, & Aristotelis doctrina videbatur. Nec apud philosophos tantum hic mos Aristotelem sectandi inoleuit sed in Theologos quoque irrepit. Videas enim S. Thomã, Scotũ, & reliqua huiusmodi præclarissima ingenia Theologiæ lumina, ac Reipublicæ Christianæ ornamenta, tam ab Aristoteli, quam ferè ab ipsi veritate desectenda cauere. Non defuerunt de-

nique, qui non vris ergo numisurata ænea signauerint eius imagine, quorum in aduersa parte naturæ miraculum esset inscriptum.

Cum igitur ab Alexandro vsque ad nos tempora ætatum circiter 1420 fluxerint, quis non miretur toto hoc tempore summo omnium sapientum consensu, ac plausu, vnus viri non vnã tantum, aut alteram sententiam, sed omnia eius dogmata, que vniversam philosophiam complectuntur, vt irreprehensibilia recepta, ac summa in veneratione habita? Quis non obstupescat tot sapientissimos viros ex omnibus ferè orb. spartibus, maximis locorum, & temporum spatijs discretos, animis inter se infensis, inuicem sibi contradicentes, quodq; caput est, repugnantes religiones sectantes, de que ipso Deo dissentientes, in vnus Aristotelis ingenium celebrandum, in vnus Aristotelis doctrinam tuendam, excolendamq; vnanimis conspirasse? Ab authoritate profecto humana argumentum maius, ne excogitari quidem posse ferè videtur.

Secundum argumentum deduci potest ex ipsius libris, ex quibus, cū fiat eius ingenij partus, optimè tamquam ex effectis causas, ipsius vim conijcere possumus. Hos autè quis non admiretur? Si enim multitudinem spectes, propè ad quadringentos accedere inquit Laertius, sed nō omnes enumerasse Laertium, multi sentiunt, quare Patritius ex varijs authoribus Aristotelis libros diligētissimè colligens vsque ad 747. ipsorum numerum deducit: si multiplicem varianq; doctrinam requiras, nihil reliquit Aristotelis intactum. Non solum enim physiologiã copiosissimè tradidit, tum in genere de corpore, sine ente naturali agens, tum de singulis eius speciebus, sed etiam

etiam ad morales Ethycam, æconomicã, & politicam se extendit, ad diuina, & abstracta à materia in metaphysicis assurrexit. Ad rationales Rhetoricam, Poeticã, ac Dialecticam se demisit. Mathematicas scientias, vel poemata forte quis in ipso desideret, sed de illis quoq; plures edidit libros, vt refert Laertius, qui non extat, præter illum de quæstionibus mechanicis, nec ab his abstinuit, poemata enim edidit ad Hermiam, ad Democritum, & Elegias. Si diligentem ac perfectam rerum discussionē, optes, optimum finem (vt nomen ipsum Aristotelis præfert) omnibus disciplinis imposuisse videtur, numquam enim, nisi rebus exploratissimis conquiescit, nec nisi deprehensa veritate, ab eius inquisitione desistit. Ordinem præterea, & methodum in vnaquaque doctrina tradenda cōmodissimam ac miram, & inuenit, & ad calcem vsque profequitur. Stylus denique tam modestè, & sine fuce purus, & compus, vt philosophic tradendæ sit aptissimus & non immeritò ab ipso M. T. aureũ orationis flumen Aristoteles fudere sit dictus. Tertio argumentari possumus, Aristotelem cū alijs sigillatim confertè, què curre perierimus illæquandum, nedum præferendum? si de latinis loquamur, manus libenter illi dant, iam inter hos præcipui pro magna gloria ducti, se nō indignos Aristotelis discipulos existimari. Si de Græcis, & veteribus loquamur, illos omnes quamuis fulgentes prius, ingenij sui splēdidissimo fulgore offuscavit, ac obtenebratos reddidit Aristoteles.

Lib. 4.
Acad.
9 9.

Argumenta pro contraria parte afferuntur. Sectio III.

Superiorem sententiam, quamuis valde muratam, si quis impugnat velit, duplici ratione eam adoriri poterit, vel probando scilicet, alterius cuiuspiam ingenium maximum fuisse, aut saltem Aristotelico maius, vel ostendendo Aristotelis ingenium absolutè consideratum non adeo summum excellensque iudicandum.

A priori igitur exordientibus occurrit in primis Plato Aristotelis præceptor, cuius ingenium Aristotelico præstitisse multorum fuit sententia, ac primum vniversæ Græciæ calculus superiorem Platonem iudicatum, ex agnominibus, quibus vtrumque honestauit, perspicuum videtur Platonem enim diuinum appellauit Aristotelem autem dæmonium, tum quia naturalium sciētiam imprimis complexus est Aristoteles, quorum ratio sublunari fere continetur mundo, qua in parte Dæmonibus præscripta putabant loca; Plato verò altius assurgens intelligibilem cōtemplationi addictus, de diuinis longè plura ac veriora, quam Aristoteles differuerit, tum etiam, vt innuerent, tanto Platonem videri Aristotele præstantiorem. quanto Dæmonijs Diij maiores, ac superiores habebantur.

Sed non mirum diuini nomen ab alijs Platoni tributum, quando & ipse Aristoteles, eius æmulator nō verbis tantum, sed etiam factis Platonem tamquam Deum aliquem se venerari fassus sit, aram enim ei erexit, & ditico ornauit, cuius hic est sensus.

Cal. Rho
dig. lib. 1
cap. 23.

Marfil.
Ficinus
in Plat.
714.

Aram Aristoteles crexit hanc Platonis

Viri quæ nec laudare scelestis fas est.

De M. Tullio non est, quod dubitemus, Platoni potius quam Aristoteli primas deferre. Mitto enim quod cum vna cum Panetio Deum philosophorum appellat, præterea quod subdit *malle se cum Platone errare, quam cum cæteris rectè sentire.* Ipsi quoque aduersarij, qui pro Aristotele aduersus Platonem pugnant, id fatentur, neque Cicero tantum, sed etiam D. Augustinus, ac cæteri ferè Ecclesiæ præci doctores non solum Aristoteli Platonem, sed etiam Peripateticæ doctrinæ, vel Academicam, vel Stoicam anteposuerunt.

Quintilianus non humano ingenio, sed Delphico quodam oraculo instinctum sibi videri Platonem affirmat.

Nominis autem celebritatem, quantam adhuc viuens adeptus fuerit Plato, quod narratur à Marfilio Ficino perspicuè declarat, sunt autè hæc eius verba. *Reuersus ex Sicilia Plato, cum ad magnificentiissimam illà Olympiorum celebritatem, quasi ad quendam orbis terrarum conuentum peruenisset, tam laetis cunctorum occurribus exceptus est; ut ex Cælo Deus ad mortales demissus videretur, ludos deferi, Athletarum spectacula relinquere, pugiles solos omitti certantes, & quod admirabilis est, qui tot longis terrarum marisque tractibus pascendorum oculorum, auriumque, & animorum gratia, Olympia venerant, omnis voluptatis obliuio Platonem adibant, Platonem intuebantur, In Platone perinde atque amœnissimo diuersorio conuiescebant.*

Quod verò obijciebatur Aristotelem adhuc Platonis discipulum à Philippo Rege in præceptorè Alexandri fuisse selectum, cum vera cronologia non conuenit Profectus est

enim Aristoteles ad Philippum secundo anno centesimæ nonæ Olympiadis, ut ex Laertio, & alijs constat. Plato autem, ut ijdem testantur, anno primo Olympiadis centesimæ octauæ iam obierat.

Sed, ut certior de vtriusque ingenio sententia feratur, illos inuicem coferamus, ac veluti coninus pugnantes cernamus. Primum igitur si de eloquentia sit sermo, haud dubium, quin Aristoteli præster Plato, cuius lingua loquuturum fuisse Iouem, si humana lingua loqui vellet affirmat Cicero. Neque solum in oratione soluta valuit Plato, sed etiam in pangendis versibus excellenti lepidoque ingenio præditus fuit, ut eius multa Epigrammata à Laertio, & alijs relata declarant.

Præterea si de doctrina loquamur, eximia certè in vtroque fuit, velùm etiam si concedamus in Aristotele maiorem fuisse, non continuò tamè sequetur ingenij palmam ei deferendam. Quid mirum enim, si Aristoteles Platone doctior euaserit? Discipulus eius cum eisset, totam Platonis doctrinam ab eo hausit, cui vel minimo incrementò addito, maiorè, quam præceptor habuisset, confecti potuit scientiam. Quis miraretur Parnilionem super humeros gigantis collocatum altiore eodem gigante apparere, vel sublimius eleuare manum? ita prorsus Aristoteli euenit, qui à Præceptore suo Platone ad altissimam philosophiam euectus, nullo ipse deinde labore. (Nam facile est inuentis addere) paululum altius progressus est, atque ita multis, & doctior, & ingeniosior suo præceptore videtur. Non igitur ex doctrina est metiendum vtriusque ingenium, sed potius considerandum, an tãto maior fuerit Aristoteles Platone, quanto Plato ipse præcedenti-

bus

bus philosophis maior existerit. Reperiemus autem Platonem quidem longo intervallo veteris philosophos post tergum reliquisse, Aristotelem verò, vel non prætergressum, vel paruum omnino antecessisse Platonem. Fortassis verò non deest quispiam, qui pro Aristotele dicat, longè plura eum, quam quæ à Platone didicerat, docuisse, multa enim edidisse, de quibus ne vestigiū quidem in Platonis libris reperias. Quotamen pro Platone pugnare vellet, occurrere posset. Non omnia à Platone euulgata, quæ Aristoteli, & reliquis suis discipulis tradebat. Ut enim omittam, veterum fuisse philosophorum morem, ut maiori in veneratione haberentur, philosophiæ arcana non euulgare; colligi hoc etiam potest, ex diuturno tẽpore, quo Aristoteles Platonem audiuit, viginti enim annorum spatio eius auditor fuit, ex quo aperte consequitur, vel Aristotelem tardioris ingenij fuisse, quod nequaquam aduersarij concedent, vel longè plura à Platone audiuisse, quàm illa sint quæ in eius commentarijs leguntur. Adde quòd non puer, vt iudis Aristoteles Platonè adijciant, nimirò 20. annum impleuerat, vt Ammonius, & Diogenes, vel 23. vt alij tradunt, & medicam artem, quam à patre didicerat, exercens. Si igitur modo 7. vel 8. annorum emenso curriculo mediocris ingenij homines, & philosophiam, & Theologiam se abundè consequitos esse existimant, quomodo Aristoteles ingenij, ut aiunt, prodigiosi in illis tantum quæ in Platonis dialogis continentur adiscendis, temporis tantum, consumpsit?

Tandem de numero, ac nobilitate sectatorum contendere possent Plato, & Aristoteles, quo in certamine, si antiqua tempora vsq; ad theologos

scholasticos percurramus, vter superior fuerit, diiudicare facile nõ erit, vterq; enim, & nominis celebritate, & inignium sectatorum frequentia maximè floruit. Christiani tamen non minus philosophi Platonem libentius, quam Aristotele amplectebantur, qua ratione simpliciter etiam præferri posset Plato. Si de posterioribus verò tẽporibus loquamur, in quibus theologi scholastici flourerunt, cum omnes hi tamquam duces, & præceptores Aristotelem sequantur, eiusque vestigijs inhæreant, proculdubio Aristoteles discipulorum multitudinem, ac dignitate longè clarior Platone redditus est. Hinc tamen non consequitur, vteriam in hac lite de ingenij præstantia causa cadat Plato, quoniam hæc discipulorum multitudo accedere potuit Aristoteli, vel ratione methodi, quam in tradendis disciplinis obseruauit, quæ licet suauitatem, & ornamenta sermonis Platonice concedat, compendiosius tamen, ac tutius, ad veritatis consequitionem alumnos suos conducit, vel etiam ratione doctrinæ, quam licet admittamus in Aristotele quàm in Platone vberior, non tamen Platonis ingenio, vt supradiximus, præiudicamus. Ex his igitur facile æquo iudici constabit, Platonis ingenium, vel maius, vel saltem non minus Aristotelico fuisse. Non solus tamen Plato Aristoteli non concedit, sed plures alios possem in hanc arenam deducere cum Aristotele de Ingenij præstantia certaturos, quorum omnium eloquia si connumerare velim, quando tandem huic disputationi finè imponã? Vnius Homeri laudes, si quis ex varijs authorib; colligeret, librū impleteret. De eo hoc tantum ego offerã, rati habitū apud veteres Homerū, vtrū

Finfeca in proe. cap. 5.

Parit. lib. I.

Politia. Zoilus quidam Homeri se castigatorem profiteri esset ausus, veluti Deū ipsum blasphemasset, aliquandiu prius delusus. non minori tandem, quam extremo supolicio affectus fuerit à Prolomæo Philadelpho Ægypti rege. Mirto Socratem, Hippocratem, Carneadem, Demosthenem, & illum quem præ omnibus, non tamen cū paucis admiratur Cardanus, Archimedem, in quā, de quo egregium apud Ciceronē extat Ologum lib. 2. de Nat. Deor. inquit. n. *Archimedem arbitrantur plus valuisse in imitandis sobria conuersationibus, quam naturam efficiendis,* & alios quam plures generos, quorum in singulis non deesse probabile aliquod argumentum primi loci sibi vendicandi. Quid? Nec Epicuro deerit, qui ipsum Aristoteli præferat, & Lucretium non minus eleganter, quam falsò canentem. *Qui genus hominum ingenio superauit, & omnes præstrinxit stellas exortus uti à hercus sol.* Si de latinis verò loquamur, tot ferè erūt, qui cum Aristotele manus conferere audebunt, vt fatius ducam, quia non possum omnes, neminem in mediū afferre, ne aliorum inuidiæ subiaceā; sufficiet tamen, in genere asserere, latinos ingenij palmam Græcis, nec concedere velle, nec debere. Imò M. Tull. latinorum ingenia reliquis omnibus anteponeit. Inquit eū lib. 1. de Oratore. *Ingenia verò (vt multis rebus possumus iudicare) nostrorum hominum ceteris hominibus omnium gentium præstiterunt.* Neque antiquitatum, sed etiam ex recentioribus fortasse non deerunt, quos cum Aristotele conferas. Scaliger certè exerc. 3. 24. quem alij non minus, quā Aristoteles ipsum admirantur, tres viros recenset, quorum ingenia non minoris quam Aristotelicū æstimare videtur: *Io. Scotum, quem Iamam ve-*

Iust. lip. epist.

ricatis appellat, Calculatorem, quem penè modum excessisse humani ingenij affirmat, & Gulielmum Ochā, cuius ingenius cetera omnia ingenia subuertisse asserit, quibustan è multos protulisse & Hispaniam, & Italiam, ceterasque prouincias pares, in dubiū non est reuocandū vt enim ceteros præteream, Ioan. centè Picos Mirandulæ princeps, qui admodum iuuenis in omni artium scientiarum, & lingularum varietate eruditus vique ad miraculum fuit, quin eorū portponendus videtur. Sed de hac prima ratione hæcenus.

Qui verò alteri vix insitens, Aristotelis ingenium de primo loco deturbare vellet, ita arguetur rati p. f. set. Duo sunt ingenij munera. Inuentio, & Iudiciū, sed in vtroque parum laudis nam esse videtur Aristoteles, non igitur est eius ingenium maximum. exatimandum. Minor non difficile probari potest. Si enim de inuentione loquamur. Quid docuit Aristoteles, quod à veteribus inuatus non fuerit? In tres præcipuè partes philosophia distribuitur, in Naturalem, Moralem, & Rationalem; harū nullius inuenter fuit Aristoteles. Naturalem, siue Physicam docuerūt primi philosophi, vt Thales, Democritus, Empedocles & reliqui huiusmodi, quos etiā Physicos ipse Aristoteles appellare consuevit, Ethicæ inuentionem Sociates sibi vendicat, vt cæs fatentur, Dialecticam verò inuencit, & perfectā à Platone scribit Laertius in Platone, alij verò non pauci Dialectices inuentionē faciunt Zenonē Eleatem, quā falsò igitur Auerr. in lib. physicorū in proemio asserat, nō solum Logices, sed etiā Physicæ, & diuinæ scientiæ auctorē, & perfectiorē Aristotele esse. quis nō videat? Quod si has philosophicæ partes in minutiora etiam membra

p. Phys. cap 2.

diuidamus, nihil fortè reperiemus, quod Aristoteles ab antiquis suffuratus non fuerit, fama quidē est, illū veterū philosophorum monumenta diligenter cōquisita combussisse, ne quæ ab ipsis succiperat, patenter; adhuc tamen ex ipsorū fragmentis & ex his, quæ Aristoteles ipse citat, plurima ab illis eū accepisse, constat. Summa ego tantum rerū capita percurram, alioqui vniversam philosophiā hic cōgerere oporteret, qui autem fuscis hæc videre optat, consulat Franciscū Patritium non modicè eruditionis philosophum in suis discussionibus Peripateticis, qui octo libris hanc eandem thesaurū, scilicet Aristotelem ab antiquis omnia ferè sua mutuauit, tueretur, & probat.

Nos igitur à Logica incipientes, inueniemus decem categorias ante Aristotelem docuisse Archy. an Pythagoricum. In libro de Interpretatione, quem tamen nonnulli, an sit Aristotelis, ambigunt. imitarum esse Clitomachum Turum, de quo Laertius in Diodoro, & Clitomachus Thurinus, qui primus de axiomaticis, & categoriatis, & talibus alijs conscripsit; & Præceptorem etiam habuisse Platonem, qui in Sophista Cratilo, & alibi non pauca semina Aristoteica messis spargit; Oretenus autē credibile est, vt supradiximus, multo locupletius hæc suis discipulis tradidisse. In libris Priorum agit Aristoteles de argumentatione, cuius artis inuentionē fuisse Aristotelem, palam negat Themistius, quem refert Philoponus in Priorum. De Demonstratione, & si non ita perfecte plura docuerunt etiam Speusippus Aristotelis condiscipulus in suis definitionibus, & Crito quidam in libris quatuor de cognoscendo, siue quid sit in scientia, prænotatis. In Dialectica, siue Topica excelluisse Socra-

tem, nulli dubium. De arte respondendi tantum gloriatur Aristoteles, se primum scribere, sed an verè id dicat, dubitationē pariunt illi Xenocratis libri, quos de artificio in disputando conscripserat. De Elenchis quoque nihil à veteribus scriptum fuisse asserit Aristoteles, cum tamen Laertius, à Protagora librum esse cōscriptum, tradat de arte Elenchorum.

Quoad physicam spectat. De Prim. Partic. cipijs, & causis rerū naturalium sit. 3. multa accepit à Platone in Phædro, lib. 3. & in Timæo, & ex Ocello libro de natura, à quo multa alia verbis etiā ipsis transcripisse, eius tamen vbi que nomine suppresso, Patritius tradit. De motu, & reliquis accidentibus plura scripsisse veteres physicos Aristotelis testimonijs comprobatur, at de motu 3. phys. cap. 3. De Infinito. cap. 4. De loco 4. phys. cap. 1. De vacuo cap. 6. De tempore cap. 10. De speciebus corporis naturalis idem fatendum est, videre enim licet, vbi que Aristotelem auctoritates antiquorum referre, quamuis plurimum pro virili refellat. De ente, & Metaphysica ante Aristotelem scripsit Simnias Thebanus ex Laertio, Partitione Pythagorica mulier, Plato toto Parmenide, & alij. Non igitur philosophiæ inuention fuit Aristoteles, neque dogmata omnia, quæ ipse contra veteres improbat, illis sunt ascribenda. Primum quoniā, vt Simplicius, & alij testantur, sæpissimè Aristoteles non mentem, sed verba veterum impugnat, vel gloriolæ captandæ gratia, vel vt alij clemētius, ac benignius eius mentem interpretantur, ne tardioris ingenij homines id, quod verba primo aspectu præferunt, amplectentes, nec vltimis veritatem inuestigantes, in errorem laberentur. Præterea se-

cundo, quoniam Aristoteles laudis amantissimus, sicuti errores antiquorum libentissimè in medium producebat, ac refellebat, ita eorum nomina, à quibus placita sua mutuabatur, supprimebat, ut eorum videretur esse author, ut de Hippocrate testatur Galenus, à quo tam multa credidit sumpsisse Aristotelem, ut eius libros non aliud, quam Hippocraticæ doctrinæ commentarios, scribere veritus non sit.

Præterea a Platónico fonte quam plurima hausisse Aristotelem argumentum illo, quo etiam, supra vsi sumus de 20. annotū spatio, quo eius auditor fuit, confirmari potest. Ad hæc dum præstantissimi philosophi in ea sunt sententia Aristotelem, & Platonem concordēs esse, cōsequenter planè testantur, noui nihil ab Aristotele inuentum, sed omnia à præceptore Platone mutuum; attamē, ut gloriam captaret, verbis saltem à præceptore dissentire voluisse. Constat igitur in hoc priori munere ingenij, quod circa inuentionem versatur, non plurimum laudis sibi comparasse Aristotelem.

Quod verò ad iudicium spectat, hoc in duobus præcipuè enitet: Alterum est in electione veriorū dogmatum: Alterum in eorundem confirmatione, ac contrariorum confutatione. Quoad primum, si conciliatores Platonis, & Aristotelis audiamus, parum laudis Aristoteli tribuemus, nō maiorem, scilicet quam reliquis omnibus Platonis discipulis, qui in præceptoris doctrina perstiterunt. Si verò concedamus in multis Aristotelem à Platone dissentire, non semper veriora elegisse Aristotelem, simul etiam cōstabit. Nam de mundi origine, de animæ immortalitate, de prouidentia Dei, de bonorum præmio, ac malorum pœna

longè rectius sensisse, & loquutum fuisse Platonem, quam Aristotelem, absque fidei Christianæ detrimento negari non potest. Multa quoque alia sunt Aristotelis placita, quamuis non à fide, à veritate tamen aberrantia, quorum tamen falsitatem probare, quoniam hic importunum esset, absque probatione autem asserere arrogans, & *vide 2.* temerarium videretur, in alium locum differatur. 3.

Quid verò interim de Confirmatione suorum dogmatum dicam? frequentissimè videas, eum, ut sua confirmet placita, vel ut aliorum infirmet, tam infirmas adducere rationes, tam leuia argumenta, ut plumbeos pugiones cum Cicero merito vocare possis. Non esset difficile hoc multis comprobare exemplis, sed breuitatis studio supersedeo, lege tamen si placet, quæ de motu per vacuum, de mundi æternitate, ac de eiusdem vnitare, quæ de primo motore, de elementorum numero, de qualitatibus, & de intellectu affert, & cernes sæpius coniectari eum potius, vel verba in ærem fundere, quam demonstrare quidpiam, hinc sæpe videas ipsius interpretes eniti, & ad sudorem vsque conari, ut Aristotelis rationes nemine impellente corruentes sistant, & firment, quibus etiam assililo loco tutissimum, ac frequentissimum solet esse per fugium, ad hominem, ut aiunt, Aristotelem argumentari, eiusque rationes, licet non absolute, contra antiquos tamen, quos ipse impugnat, apertissimè concludere, sed o vanam futileque per fugium, tum quia quælibet absurda antiquis illis non contemnendis philosophis gratis impingunt, & quos Aristotelis ictus, ne attingunt quidem, nedum perficiant,

comprehenduntur miseri, & in Aristotelis gladios frustra ætis verberantis inuiti impelluntur, tum etiam quia ad veritatem in se confirmandam nullius roboris Aristotelis argumentationes esse, hoc pacto fatentur. Præterea multò etiam plura, vel menda, vel mendacia in Aristotele coargui possent, nisi ipse callidus, & vaser obscura quadam dictionis, & sensuum caligine, qua vitium in modum est delectatus, omnia sua obtegisset.

Sed neq; silentio, aut sine censura prætereandus est ordo, & methodus docendi Aristotelis, in qua mirificè ipsius sectatores eum laudat; non minimum enim iudicij in ea re, & instituenta cognoscitur. In hac igitur Aristotelem reprehensione non carere, pluribus ostendi potest; Primum, quoniam contra præceptum ab ipso traditum de partibus animalium sæpè eadem repetit, ut in metaphysicis ea, quæ in logica, & in physica tradiderat. Secundo, quoniam interpretes laborant, & proluxas disputationes texunt, ut Aristotelis capita, & contextus connectant. Tertio, ex eius obscuritate, recta enim distributio, & rerum ordo perspicuitatem parit. Quarto, quoniam in alieno loco res pertractat; ita ut cogantur dicere interpretes, illa docere Aristotelè alieno habitu indutum, ut cum de primo motore agit in physicis: indutum esse habitu metaphysici. Quinto, ex proluxitate inutili, quæ enim de principijs toto primo physico, & alijs etiam docet Aristoteles, in paucas conclusiones concludi possent. Sexto, quoniam recentiores, qui materiam aliquam seorsum ab Aristotele tractandam suscipiunt, Aristotelis ordinem aliquando inuertunt, ut in physicis prius agunt de quan-

titate, & de loco, quam de motu, de quo in primo ferè loco post principia rerū naturalium agit Aristoteles.

Quoad multitudinem verò librorum, longè plures Epicurus ipse Philosophorum infimus, quam Aristoteles scripsit, ut alios prætereā. Præterea si ab Aristotelis libris antiquorum dicta demas, & sæpius repetita resces, longè pauciores, & breuiiores reddētur. Tertio, quid mirū multa scripsisse, cum & ocio abundaret, & Alexandri iussu multa hominum millia quæcumque cognita, & obseruata ex venatu, aucupio, & piscatu, vel alia ratione haberent, ad Aristotelem scribenda deferrent?

Denique si ex regulis Physiognomix quicquam coniectari licet, ex hoc etiam capite non maximum ingenium Aristoteli à natura concessum argumentari possumus. De eius enim habitu, ac corporis forma hæc habemus. Ex Laetio balbum eum fuisse, cruribus tenuibus, & paruis oculis. Ex alijs verò Paruum, Gibbosum, & omnino deformem, singula quid indicent, consideremus.

Ex deformitate quidem, quoniā generalis quædam est affectio, non videtur iudicium vllum posse sumi, nihilominus tamen tardum eam potius ingenium, quam optimum arguere, suaderi potest; Primum, quoniam optimæ indolis iudicium est mediocritas inter excessum, & defectum, & inter magnitudinē, & paruitatem; colligitur hoc ex multis Aristotelis locis physiognomicis, ut cap. 9. de facie, de oculis, de fronte, & cap. 10. de magnitudine, & paruitate, quibus in locis semper dicitur medium habitum præstare, & in hoc ultimo hæc habet verba. *Media autē natura horū ad sensus optima, et perfectissima, sed ex hac mediocritate oritur pulchritudo, cū. n. hæc in pportione mema.*

membrum præcipue consistat, si omnia membra mediocritatem seruet, optimam inter se habebit proportionem, ergo cum pulchritudine conexa erit optimi ingenij indoles, & e contrario cum deformitate ingenij prauitas. Idem probari potest ex altera parte pulchritudinis, quæ in suauitate colorum consistit, nam color omnium pulcherrimus est albedo rubore mixta, & hic idem ab Aristotele inter ingeniosi signa recensetur. Præterea tertio, ab eadem causa intrinseca proueniunt tum pulchritudo, tum apta organorum dispositio, quæ ad ingenij perfectionem conducunt, ergo ex vna alteram probare poterimus. Probatum antecessens, quoniam tum pulchritudo, tum etiam ingenij præstantia nititur optimo temperamento, quod erit, vel medium, in quo omnes qualitates, & humores in debita, & æqua proportionem consistunt, vel in quo nobilissimus humor nempe sanguis præualet. De pulchritudine probatur à posteriori, tum quia per malam ualitudinem, à qua optimum temperamentum dissoluitur, pulchritudo labefactatur, tum etiam quia color suauissimus ab hoc eodem temperamento oritur. Deinde à priori, quoniam pulchritudo nil aliud est, quàm apta quædam diuersarum rerum, & proportionata compositio, cum igitur in optimo temperamento sint apte, & proportionate disposita tum membra, tum humores, etiam pulchritudo sequetur. Præterea Prouidentia diuinæ congrua fuit, ut quoniam corpus ad animæ functiones destinabatur, tale temperamentum requiret, quod, & ad sui ornatum, & ad animæ munera esset aptissimum. Quod uero ingenij præstantia ab eodem perfectissimo temperamento oriatur, idem ferè argu-

mentis suaderi potest, nam & optimus color, qui ex medio, vel sanguineo temperamento oritur, est ingeniosum signum, & quo organa perfectius fuerint disposita, & contemperata, aptius animæ munera deseruet. Accedit, quod sanguinea complexio aptior est, ad spiritus, & plures, & uaciores producendos, quibus maximè in suis functionibus animatur, quod igitur isti plures, & perfectiores erunt, perfectius quoque anima sua munera obibit. Scio quidem, in diuersa sententia nonnullos esse, & censere, temperamentum exibile, & melancholia per mixtum ad mentis perspicacitatem accommodatius esse, sed non est, huius loci, hæc fufus, & enucleatius pertractare.

Sequitur statura paruitas, de qua licet Aristoteles dicat, Acutici signum esse, idem tamen in fine illius capituli fatetur, mediocrem staturam ad sensum optimam esse, interiorum autem sensuum perfectionem etiam ingenij præstantia comitatur. Ex oculorum paruitate pusillanimitas indicari, auctor est idem Aristoteles; si tamen Cardanum sequamur, non nihil in rem nostram hinc eliciemus, inquit enim, oculorum defectum indicat errorem naturæ circa cerebrum, omnis autem error in cerebro munita intellectus impedit.

Crurium tenuitas luxuriam indicat teste eodem Aristotele capit. 6. *Quicumque habent crura tenuia, nemo a luxurioso.* Non fallax autem fuisse hoc signum, quæ de ipso Aristotele narratur à Suida, & alijs, testatur. Ex quo quamuis non liceat argumentari, optimum ingenium à natura sortitum non fuisse, licet tamen concludere, his actionibus ab eo habetatum, maximè enim hæc voluptates obscenæ intellectus actionibus obsunt, ut decet S. Thom. 2. 2. q. 1. s. art. 3.

Cal. Rho. dig. lib. 2. c. 39.

Collig. Corn. 2. de Gen. c. 89.

Cal. Rho. dig. lib. 7. c. 27.

art. 3. Præterea notandus est locus Aristotelis 4. de partibus animalium cap. 10. ubi inquit, habere partem superiorem magnam, inferiorem uero, quæ pondus sustinet, motumque exercet, paruam, minimè que respondentem superiori, illis conuenire, qui minus mente ualent, idque pluribus probatur, ex hoc igitur argumentatur contra ipsam, eius crura tenuia fuerunt, ergo pars inferior non fuit superiori respondens, ergo parum mente ualuit.

Denique balbuties se offert, quæ primo loco fuerat recensita, huius si causam queramus ex Galeno habemus esse pituiam humiditatem, quare & ebrii aliquando balbutiunt, quia nimia humiditate profunduntur. Nimiam autem humiditatem ingenio officere, ex infantibus experientia deducta comprobatur, non enim alia ratione infantes mentis usu destituntur, quam ex nimia humiditate. De Gibbo esset dicendum, sed quia hic (si Cardano credimus) defectum potius circa cor, quam circa cerebrum indicat, omittitur. Ex omnibus igitur his signis non improbabile argumentum aduersus ingenium Aristotelis desumi posse uideatur, sed his disputationis gratia præmissis, accedamus ad nostram sententiam de præstantissimo ingenio paucis explicandam.

Propria Sententia explicatur. Sectio IIII.

Temeritatis facile fuerit, non maximo ingenio, nec mediocri fortassis præditum, iudicem se præbere inter summos, & præstantissimos viros, de ingenij laude, ac palma certantes; cum in hoc certaminum genere uel præstantiorem, uel ceterè non in-

fioriorem certantibus iudicem esse oporteat, ut supra ex Aristotele retulimus. Verum ego, non ut iudex in palestra sedebam, sed ut quilibet de populo, qui pugna in theatro spectator, quamuis, & pugnantibus impari se cognoscat, & ferendo iudicio non aptum, cohibere tamen se nequit, quin nutibus, voce, plaufibus, quid de unoquoque pugnantium sentiat, aperiat, ita ego, qui hucusque huius certaminis spectator fui, liberè nunc sensum meum aperiam, alijs me sapientioribus relinquens, ut & de ipsis certantibus, & de hoc ipso meo iudicio sententiam ferant.

Dico igitur primò. Per diuinam potentiam creati posse ingenium Aristotelico longè maius atque præstantius. Conuenient, ni fallor in hac sententiam omnes, etiam pro Aristotele laudati. Quis enim tam diffinitè potestatis, tanquam anguis diuinitatis præditum existimet Deum, ut de thesauris ingeniorum, non modò Aristotelico, sed etiam anglico acutius, & perspicacius procurare nequeat? vnus fortassis reperietur Auerroes, qui & minus dignè de potentia diuina sensit, cum Machometi sectator fuerit, & longè plus æquo Aristotelis ingenio tribuerit.

Probatum nihilominus hoc dictum. *S. Tho. Theologorum consensu, quamlibet rem, quæ augmentum, & decrementum recipere possit, in infinitum perfectiorem producere; Humanum ingenium, ut experientia constat maioris, & minoris perfectionis est capax, siue intrinsecè ex varia scilicet animæ rationalis individuali natura, siue extrinsecè, hoc est ex corporis temperamento hoc ei proueniat, poterit igitur usque in infinitum fieri perfectius, & consequenter cum Aristotelis ingenium infinitum non fuit.*

fuerit, quò minus à Deo maius crea-
ri possit, nihil impedit.

Objici tamen posset intensiuam
ingenij latitudinem in specie huma-
na esse determinatam, ita ut non mu-
tata essentia excedi non possit, qua-
re sicut dari non potest, calor maior
calore ignis, quoniam in ipso est in-
summo, ita nec ingenium Aristoteli
eo, in quo summum fuerit, præstans
Sed facilis est responsio. Primū
quidem disparē esse rationem cal-
oris, & ingenij, nam calor cum for-
ma ignis necessariò summum conne-
ctitur, nec in eo augmentum, aut de-
crementum patitur, sicuti neque for-
ma ignis; at non ita se habet in ho-
mine ingenium, quod experientia
constat, intensius, vel remissius in
vno quàm in altero reperiri; nil igitur
mirum, si limites, extra quos pro-
gredi nequeat, habeat calor, nullis
verò limitibus coerceatur ingenium
sicuti neque lux, motus velocitas, &
aliæ plures qualitates, quæ in infini-
tum saltem syncategorematicè inten-
di possunt. Adde quod inter calida
principem locum obtinet ignis, ac
proinde non improbabiler dicitur
fieri non posse calidiorem: at verò
ingenium humanū angelico est lon-
gè imperfectius, cum igitur sum-
mum gradum ingenio possibilem
non possideat, perfectius fieri posse,
fateri tenemur. Præterea quamvis
demus naturaliter effici non posse
calorem intensiorem calore ignis, nō
fortasse tamen id negandum est po-
tentæ diuinæ. & de facto ita viden-
tur sentire multi de Gehennæ igne,
de quo tamen ego probabilius existi-
mo, vim quidem extendendi maio-
rem habere ex imperio diuino, for-
maliter verò non habere intensiorē
calorem, cum essentialiter non dif-
ferat ab igne, quem apud nos habe-
mus.

Dico secundo. Neque naturaliter
repugnare, quin modo nascatur
quispiam perfectioris, vel saltem æ-
que præstantis ingenij, quàm fuerit
Aristoteles. Probatur quoniam non
apparet unde possit oriri hæc repu-
gnantia, cum neq; ex parte ingenij,
nec ab ipsa natura, neque ratione tē-
poris, & nostri æui nascatur. Quod
ex parte ingenij nulla sit repugna-
tia, ut producat æquale Aristoteli
eo, clarissimū est; si enim tanta per-
fectio ingenio repugnaret, neque in
Aristotele esse potuisset, neque verò
quod semel productum fuerit ob-
stat, quin iterum producat, quia
non loquimur de productione eius-
dem individui, sed de diuersis indi-
uiduis eiusdem virtutis. Probabilis-
simum est etiam posse majus produ-
ci, tum quia fortasse nō datur termi-
nus magnitudinis in ingenio, cuius
limites excedi non possint naturali-
ter, tum etiam quia, & si daretur, nō
adhuc constaret maximum huiusmo-
di ingenium Aristoteli tributum.
Quod neque ex parte naturæ repu-
gnet, eadem ferè ratione concludi-
tur, de equali quidem, quia quod se-
mel tribuit Aristoteli, non est de ne-
gandum, alteri quoq; tribuere pos-
se. De maiori verò quia demonstra-
ri non potest omnes suas vires in v-
num Aristotelem ornandum contu-
lisse naturam. Remanet igitur tan-
tam tertium membrum. scilicet.

Ex parte temporis. quod libenter
arripiunt aduersarij, & alij multi,
qui antiquitatis tantum admiratores
clamitant, Naturæ vigorem defecisse,
ac præterisse illa felicia tempora,
quibus in vnaquaque re homines
perfectissimi nascebantur, nunc, se-
nescere mundo, omnia in peius sem-
per labij, nilque parere ætatem præ-
sentem, quod cum antiquitate con-
ferri possit; quod se demonstrasse

cre

credant, cum, mortales omnes non
tam diuturnæ ætatis, non tam proce-
ræ altitudinis, non tam firmæ valetu-
dinis videri, ut priscais illis tempori-
bus, factis etiam ad stipulantibus lit-
teris, comprobant. Cæterum hæc ip-
sa tela in ipsos, atque in Aristotelem
retorquere, non erit difficile. Primū
enim, si hac ratiocinatione colligen-
dum est, hoc nostro, vel paulo superi-
ori æuo non potuisse naturam sene-
scentem æquè perfectos, & ingenio-
sos homines parere, ac quōdam Ari-
stotelis tempore, consequeretur pla-
nè. & Aristotelem ipsum longè infe-
riorem fuisse priscais illis sapientibus,
quibus adhuc florente naturæ iuuen-
ta nasci contigit, nam senio laboraf-
se tunc quoque naturam, quando Ari-
stoteles natus est, eodem ipsorum ar-
gumento comprobari potest, iam n. tunc
declinata erat hominum ætas, iā
diminutæ vires, iam magnitudo cor-
poris humani in paruitatem redacta,
& ex Aristotelis sæculo vsq; ad nos,
aut nullum, aut minimum decremen-
tum passum est humanam genus, ma-
ximum verò ex diluuij temporibus
vsque ad Aristotelem, vixit. n. Ari-
stoteles annos 63. & iam antea cecine-
rat, vel, dicam verius, planxerat Da-
uid, numerum annorum humanorū
ad 70. vel 80. etiam in robustæ com-
plexionis hominibus, (hoc enim si-
gnificat in potentatibus) plurimum
procedere, & eorum plurimam par-
tem (amplius eorum) laborem, & do-
lorem esse, quam metam nostrā quo-
que ætate non pauci, quibus curæ est
valetudo, attingunt, nonnulli etiam
superant. Ante diluuium autem, &
paulò post pluribus annorum centu-
rijs hominum vita constabat.

Præterea si ex mundo senescente
argumentari licet, colligam ego, lon-
gè sapientiores homines modò esse,
quàm vniquam fuerint. senectutis

enim proprium est, quantum virium
adimit corpori, rātur sapientiæ ad-
dere menti, quod his verbis testatur
Plutarc. lib. de educandis liberis. *Sola mens senescens iuuenescit, & tempus cum adimit alia, senectuti apponit scientiam.* & ante Plutarcum dixerat Plato tunc animum efflorescere, cum deflorescit corpus, idem etiam testatur Sanctus Hieronymus ad Nepotianum. *Omnes inquit, virtutes corporis mutantur in Phætot in senibus, & crescente sola sapientia, & decrescunt cætera, quod non solum ex diuturno rerum vsu, & experientia illis euenire, sed ex eo etiā quod corporis temperamentum ex siccitate, & abundantiori melancholiæ humore, quæ in senibus abundat, ad animæ functiones fiat aptius, proficisci, nonnulli asserunt. Concedamus igitur, ad senium iam peruenisse mundum, concedamus, corporis robur cū cæteris eius proprijs dotibus simul cum mundi iuuentute defloruisse, dummodo & ipsi concedant nobis, sapientiam, quæ veluti in puero, in mundo olim imperfecta erat, iam in mundo sene ad summum perfectionis gradum peruenisse. Quare Glossa I. Gall. ff. de liber. & posthumis, Quæto iuniores, inquit, (non ætate scilicet, sed tempestate) tanto perspicaciores, quin & Aristoteles ipse 2. Polit. ca. 8. *Venusta autem, inquit, pleraque rudiora sunt nouis.* & M. Tull. cap. 1. *Academicarum quæstionum Recentissima quæque, inquit, sunt correctæ, & emendatæ maxime.**

Cæterum, ut verum fatear, ex hac mundi diuersa ætate nihil puto, vel contra nos, vel pro nobis, quò ad ingenium spectat, hauriri posse. Primū, quoniam si hæc eximia ingenij præstantia, de qua nos loquimur, ætati mundi accepta referatur, non vnitanium, aut alteri homini, sed omnibus, vel saltem plurimis illius

Plimo
de legi-
bus, &
in Phæ-
dro.

saeculi hominibus, quod tamen est valde incertum, esset tribuenda, sicut vitæ longitudo, & stature proceritas in omnibus ante diuinum erat maior. Deinde si eadem esset ratio de corporis robore, vel magnitudine, atque de ingenij præstantia, liceret etiam, in vnoquoque homine argumentari ex vna ad alteram, quod quæ ineptum esset, & fallax, nemo non videt. Tertio si concedendum esset, naturam in dies senescentem minus virium ad producendos homines habere, numquam filius parentibus, vel quoad corpus, vel quoad animû, præstantior nasceretur, cuius cõtrarium non infrequenter cernimus. Denique à Sapientissimo Salomone insipientiæ damnata est, & reprobata huiusmodi opinio. Eccl. 11. vbi, ne dicas (inquit) *quid putas causa est, quod priora tempora meliora fuere, quæ nunc sunt? Stulta enim est huiusmodi interrogatio.* Non igitur ætas mundi, vel naturæ seniu officit, quin præstantius ingenium nascatur modò, quàm Aristotelis fuerit.

Dico tertio probabilissimum videri, ac me certè in ea sententia esse, & natos fuisse, & nascituros præstantioris, vel æque saltem præstantis ingenij, atque Aristoteles fuerit. Probatum primùm ex superiori dicto. Nam si hoc fieri potest, cur negabimus, per tot saecula numquam euenisse? Inuidia, aut auara certè natura non est, sed libentissimè in filiis suos thesauros effundit, & semper optimum, ac perfectissimum gignere conatur, non est igitur credibile, semper post Aristotelem sine suo fratre fuisse.

Secundò confirmatur, quoniam qualibet ætate floruerunt viri ingenio præstantissimi, vt ex chronologis, & ipsorum operibus cõprobari potest, & hoc etiam nostro, vel su-

periori saeculo non pauci extiterunt, quos certè antiquis æquare, vel etiã præferre possemus, si modò antiquitatis personam, vel ab illis detrahere, vel istis apponere liceret. Nescio enim, qua, vt ita dicam, futili consuetudine teneamur, vt ad eò procliuus ad antiquos admirandos, & nihil æstimandos, ac fastidiendos recentiores simus. Nouerat hoc optimè Seneca, qui de Iunio Crano loquens lib. de tranquillitate vitæ dixit, *Illius admirationi nihil defuisse, nisi quod eo saeculo vixerat.* Nouerat etiam Cornelius Tacitus, qui libro 2. Annalium. *Arminium*, inquit, *Græcorum annalibus ignotum, qui sua tantum mirantur, Romanis haud perinde celebrem, dum vetera extollunt, recentium incuriosi.* Et libro de oratoribus vitium malignitatis humanæ appellat, *quod vetera semper in laude, presentia sunt in fastidio, & vetera, antiquaque miremur, nostrorum temporu studia irrideamus, atque contemnamus;* quo vitio se maximè laborare, Iudæi patefecerunt, dum Christum dominum, & Deum nostrum miracula omnibus inaudita saeculis patrantem, Eliam, aut Hieremiam, aut vnum ex prophetis esse asserbant. Supponebant enim, suis temporibus nasci non posse hominẽ, qui illos antiquos æquaret, & idcirco quia non poterant eius miracula negare, ne suo cæuo tribuerent, dicebant, antiquum reuixisse, videant autem, ne eos imitentur, qui si quid laude dignum à recentioribus prolatum reperiant, id statim ab aliquo antiquo suffuratos esse, calumniantur.

Hoc idem vitium suo tempore vixisse, cõqueritur Horatius pulcherrimè ad Augustum Epistola, quæ est prima libri secundi, atque inter alia hæc etiam habet

Interdum vulgus rectum videt, est ubi peccat

Si veteres ita miratur, laudatq; poetas; Vt nihil anteferat, nihil illis comparet, errat.

& paulo infra Indignor, quicquam reprehendi, non quia crasse

Compositum, illepe deue putetur: sed quia nuper,

Nec veniam antiquis, sed honorem, & prami posci.

S. quoque Hieronymus Episto. 118. post Plautum, & Horatium queritur, ingenium, quasi vinum probari, hoc est ab antiquitate, atque in eadem sententiam multa videri poterunt in Sidonio lib. 3. Epistolarum Epistola 8. & in eius Scholiaste Sauro, & Vellerio Paterculo lib. 3. & Ioanne Laurino in cap. 7. Ecclesiastes. Denique hoc verum esse, ex eo quoque perspicuè patet, quod illi ipsi, quos nos antiquos veneramus, ipsorum æquales, vel paulo iuniores, in eo pretio, quo nos nostros recentiores habem, habuerunt. Quis enim eo tempore, quo Aristoteles vivebat, ausus fuisset, cum Platoni, Socrati, & reliquis omnibus philosophis præponere?

Quis ne Aristoteli contradiceret, veluti piaculum admissurus, religione feteneri factus esset? Immodò videm, etiam post Aristotelem, & priorum sectas philosophorum floruisse, & nouas in multis Aristoteli repugnantem res emeruisse. Nunc tamen reliquis ferè sectis extinctis, cæteris philosophis ablegatis, solus legitur Aristoteles, à solo Aristotele qui discedit, in philosophiam ipsam peccare videtur, quis hoc ei tribuit? summum ipsius ingenium? fateor, sed non solû, verum cum antiquitate coniunctum.

Sed quis etiam Homerum ad tantum fastigium euexit, vt ipsum omnes admirentur, vt Poetarum exem-

plar habeat, vt neminem ei æqualem, nedum superiorem, fuisse, omnes terè affirmant? summa eruditio cum ingenij felicitate coniuncta? contulerunt hæc quidem non parum, sed longè plus antiquitas, qua qui destituntur, licet ingenio, & cæteris omnibus præstent, causa tamen cadunt; exemplo sit Virgilius, quæ si adhuc viuentem serio quis (serio inquam, licet enim non defuerit, qui diceret *Cedite Romani scriptores, Cedite Graeci.* Nescio quid maius nascitur Iliade, hyperbolice, vt mos est Poetarum Laudantium, dictum existimandum est) præposuisset, vel æquasset Homero, non ne demens, ac temerarius ab omnibus habitus fuisset? ita protus, nam & multis deinde post Virgilij mortem saeculis, illum audebat nemo cum Homero conferre, & nunc quoque à pluribus Homero primæ deferuntur; si tamen ad veritatis tribunal æqua rationis trutina vterque expendatur, superior fortassis euadet, ita quidem censet eruditissimus, ac perspicacissimus ingenij vir Iulius Cæsar Scaliger in sua Poetica, in qua non solùm in Homero multæ reprehensione digna notat, sed etiã Virgilio postponit his verbis. *Quantum à pibeia, ineptaque mulercula matrona distat, tantum summus ille vir (Homerus) à diuino viro nostro (Virgilio) superatur;* ac deinde multa puercilia, absurda, indecora, inepta, ac repugnantia in Homero notat, quod etiam postea, ipsum imitati duo recentiores Paulus Beuius, & Alexander Tassonius præstiterunt; quorum iudicio, ac libertate, fateor, mirificè sum delectatus, non enim passi sunt, Homericarum laudum torrente se abripi, nec eos deterruit plurimorum, ac præstantissimorum virorum auctoritas, quin Homerum illum inter

Decs poematis laude relatum, ad veritatis tribunal sifterent, ac de eo veram, ac sinceram sententiam aliquando ferrent; libuit autem, horum virorum iudiciū huc afferre, & si enim extra rem philosophicam; non tamē extra rem nostram, cum pro veritate contra inneteratam, & tam præiudicatam opinionem pugnet; quos utinam aliquando imitarentur philosophi, qui præ cæteris, veritatis studiosos se præfidentur: & huiusmodi lauis ab humana auctoritate, & antiquitate detractis, nō à quo, sed quid dicatur, attenderent, nec quo sæculo quis vixerit, supputarent, sed quā rectē scripserit, expendere. Philosophi inquam imitarentur, non reliqui omnes, dum enim de rebus agitur, ad quas ingenij vires pertingere nequeunt, quales sunt, quæ ex revelatione diuina, vel humana auctoritate pendent, antiquitas summo in honore est habenda, nec cuiuspiam ingenij præstantiam, aut subtilitatē non ei subijci, fas est.

Sed huius prauæ cōsuetudinis causas, operę pretium erit, in medium afferre, ut ex eius saltem parentibus, quā vilis, & prauæ naturæ sit, cognoscatur, cognitaque deferatur. Prima igitur est emulatio, & inuidētia, quæ inter æquales præcipuē esse solet, nā si cuipiā philosopho, quāuis sapienti Aristotelem præferas, nō indignabitur, si alterum cōtaneum præponas, rarus erit, qui æquo animo ferat; Ex hac igitur oritur, ut recentiorum laudes non æquis, ac libētibus auribus excipiātur, & antiquis semper postponentur; quod suo sæculo euenisse, conqueritur ille dicēs

Esse quid hoc dicam, nisi quod fama negatur,

*Et sua, quod rarus secula, lector amat?
Hi sunt inuidia nimirū Regula mores
Præferat antiquos semper, ut illa nonis.*

& alius

*— Nos nostraque liuidus odit
— Et nisi q̄ terris se mota suisq;
Temporibus defuncta videt, fastidit,
& odit.*

Secunda causa multorum est imperitia, qui cū non ad eodē iudicio polleant, ut ex ipsorum meritis vnū quē que metiri possunt, vruntur, tanquā regula, vel mensura conducta, aliorū iudicio, & quoniam antiquorum laudes à multis passim reperiunt decantatas, recentiorum verò rarus est, qui meminerit, nedum eos laudet. (quis enim nondū natos laudare potuit?) illos ipsi quoq; admirātur, hos vel non cōmendant, vel despiciunt.

Tertia nonnullorum est socordia magna cum philautia coniuncta; hi enim alios ex semetipsis merentes, nolunt alijs tribuere, quod in se non cognoscunt; atque ut suam inscitiam excusent, quod illorum propriū est, in sæculum præsens projiciunt, ut appareat, non ipsorum culpæ, sed labētis seculo tribuendum, quod sapientiæ res, aut meliores non sint; itaque ut à se ignominiam remoueāt, omnes in idem inscitie barathrum, & flagitiorum lutum detrudunt, quodque se assequi posse desperant, contemnūt, similes vulpi apud Æsopum, quæ vvas, quas nullo modo assequi poterat, uti acerbas contemnebat.

Nonnulli tamen sunt, quos neq; liuor, neque imperitia à laudādis recentioribus retinent, sed ne aliorum offensam incurrant, dum ex his aliquos laudant, vel temeritatis notam subeant, dum antiquos non admirantur, à multitudine, antiquo tantūm admirante, se quodammodo abripi, & cum illa trahi patiuntur. Ex ignorantia igitur, & ex inuidia plurimum hæc nascitur cōsuetudo, quod ad eam detestandam, ac summopere vitandam satis, superq; esse deberet.

Di-

Dico quartò. Adeo difficile est iudicare, quis omnium hominum ingeniosissimus fuerit, ut nō modò exiles iudicij mei vires excedat hoc munus, sed neque à quopiam alio definiti certò posse putem. In priori parte confirmanda, non est, quod immorer, imbecillitatis enim ingenij mei conscius ego sum, & alij non difficile mihi fidem præstabant.

Probatur posterior pars. Primum ex ingeniorum varietate, & dissimilitudine. Rerum enim diuersitas, ita earum comparationi obest, ut nullatenus inuicē cōferri possint, quæ omnino diuersa sunt; quod in illis euenit, quæ sub diuersis generibus collocantur; quæ verò aliqua ex parte tantūm diuersa sunt, quò magis differunt, eò difficilius inuicem conferuntur, nam difficilius utique cognoscas, Vter ex duobus coloribus intenor sit, si alter eorum albus sit, alter verò viridis, quā si ambo albi essent, quod tamen de naturæ, non de graduum diuersitate intelligendum est; in hac enim quò maius est discrimen, eò facilius iudicium fertur, nā albede, ut 8. nullo negatio intensior esse albedine, ut duo, cognoscetur; non modica tamen oculorum acie opus erit, ut excedere albedinem septem graduum perspicatur. Dū autem hominum ingenia conferre volumus, ex vtroque capite difficultas occurrit, & ex naturæ dissimilitudine, & ex perfectionis modica disparitate. Voco autem naturæ dissimilitudinem, variam illam ingeniorum insitam vim, ac indolem, qua ad vnumquodque suum genus, quodam quasi fatali genio vnusquisq; abripitur, qualem in se ipso erga poesim fuisse testatur Quidius, & in se quoque erga Philosophiam Plato, vterq; enim cum primū ad aliam scientiam animū appulisset, ad illam tamen, ad

quam natura duce ferebatur, tandem diaerit. Cū igitur ingeniorum genera, & plurima, & diuersissima sint, & hoc in poesi summum sit, illud in philosophia in alijs verò scientijs alia, difficillimum utique erit, sententiam ferre, cui nam prima laus sit tribuenda, tum quia laboriosum valde erit, cognoscere, quod nam in genere suo perfectius fuerit, tum etiam quia vlteriùs inuestigandum erit, quodnam genus sit alijs præferēdū, in quo enim vnusquisq; plurimum potest, illud maxime cæteris anteferret. Oratores ad nullam scientiam, tam præclarum, ac ex omni parte ab solutum ingenium requiri, quā ad eloquentiam comparandam, contentent, neque minùs Poetæ, Philosophi, Mathematici pro sua quisque scientia propugnabunt, nec facile erit, hanc dirimere litem. Ægè igitur inter se illos, qui varijs disciplinis operam nauarunt, conferemus. Sed neq; difficultate carebit, omnes eiusdem disciplinæ alumnos comparare, nā in ipsis quoque mira ingeniorum diuersitas reperitur, hunc enim videas in suis placitis corroborandis strenuum, illum in soluendis aliorū argumētis summe perspicacem, aliū in deiciendis aliorum sententijs solertem, cumque mutuo diuersis in rebus se excedant, ancipitem valde relinquant litem, hærentem iudicem. Cum hac quoque diuersitate coniuncta est per se ferè non inæqualis perfectio, ita ut plusquā lynceis sit opus oculis ad eam inæqualitatem inuendam.

Secundò difficultas augetur ex tēpore, quo floruit vnusquisque, cuius sanè non modica est habenda ratio, qui enim ætate posterior est, cum alterius excogitata perspexerit, nō mirum, si præiudicis ab alio fundamentis, ipse maiorem ædificij molem super

per imponat, & quamvis ingenio inferior, eruditione tamē superior euadat, vt supra dicebamus, Aristotelem cum Platone conferentes, quod de musica scripsit Aristotel. 2. metaph. tex. 2. Si Phrynus musicus non adeo excellens prior non exitisset, ne Thimotheus quidem tantum melodix affecturus fuisset, quamvis etiam aliquando ē conuerso accidat, vt natu posterior suo pte ingenio idipsum patriat, quod antea natu maior ediderat; in quo quamvis ingenij vis par in vtroque fuerit, totam tamen laudem sibi vendicauit, ac præripuit senior. Cum igitur constare nobis non possit, quid in philosophia valiturus fuisset Aristoteles; si Platonis eidoctrina frui non contigisset, nec quantum profecturus fuisset Plato, si ab alio eam accepisset, philosophiam, quam ipse posteritradidit, nequiquidō definire licet, vter eorum ingenio alteri præstiterit.

Tertiō tandem ab ipsa rei magnitudine, & conditione difficultas oritur. Propriū enim in hac ingenij lite esse, vt iudicaturus certantes oēs, vel superet ingenio, & sapiētia, vel adæquet saltem, supra ex Aristotele retulimus, quod si verum est, non solūm requiritur, vt is absolutē omnium sapientissimus habeatur; sed etiam, vt in vnoquoque genere cæteris omnibus præstet, vt, exempli causa, in poetice laude omnes poetas antecellat, in philosophia omnium philosophorum peritissimus sit, inter Rethores nemo eloquentior illo reperiat, & ita in omnibus omnino scientijs sigillatim omnes superet. Cum enim inter hos omnes versetur his, non poterit iustam, ac certam sententiam ferre, nisi probē perspectū habeat, quid vnusquisq; vnaquaque in re valeat, quod quomodo cōstare possit ei, qui scientias ipsas ignorat, ego plane nō

video. Ita enim de sensu communi arserunt philosophi, illum solū, quidquid omnes externi sensus muneris obeunt, præstare, qm̄ illorum quodāmodo iudex est à natura constitutus. Actalem, & tantum virum quis reperiet vnquam? Excipiamus nō Dominum nostrum Iesum Christū, qui non solūm vt Deus, ipsamet est sapientia per essentiam, sed etiam vt homo longe sapientissimus fuit omnium hominum in vnaquaq; re, nullum certē alium inuenimus, excedit .n. nature limites tanta perfectio, nō patitur humanę vitę breuitas tot scientiarum perfectam acquisitionem, nō sufficit ad tantam sapientię molem nostri ingenij imbecillitas.

Non deerit tñ fortasse quispiā, qui dictum illud Aristotelis non admitterat, scilicet de Sapientibus iudicaturum equē sapientem esse oportere, quod ego queque in vniueris verū esse, non contendo, attamen si de iudicio illo loquamur, in quo præstantissimi, ac pene pares in sapientia conferuntur, certē nō nisi summum in sapientia virum arbitrum esse debere, nemo profectō iure inficiari potest, qua de causa sapientissimi quoq; viri à ferendis in hac causa suffragijs plerumque abstinēt, ne sibi videlicet nimium arrogare videantur, ita Plutarchus, qui in Grecis cum latinis cōferendis plurimum studij posuit, cū ad eloquentissimos oratores Demosthenem, & M. Tullium peruenisset, eloquentiæ comparisonem aggredi non est ausus, imō Cæcilium quēdam reprehendit, qui Demosthenis, & Ciceronis comparisonem edidit. Concludamus igitur, Aristotelis ingenium excellētissimum quidē fuisse, vtrum autem omnium maximum; vel minimū, id certō comprobari nō posse, à qua sententia neque auctoritas primæ opinionis abesse crediderim,

rim, sed potius, vel hyperbolicē, vel vt ab Aristotelis sectatoribus gratiā inirent, vel ne à cæteris discedere viderētur, tam magnifica, ac sublimia de Aristotele pronuntiasse.

An Doctissimus omnium mortalium fuerit Aristoteles. Quæst. II.

Quibus rationibus pars affirmans innitatur. Sectio I.

Plut. de educat. liberor. & Aristot. a. quod Laertium.

TRia sunt, que ad doctrinam consequendam plurimum conferūt, Natura, Studium, & Præceptores. Naturæ nomine ingenium intelligo, & memoriam; Studium voco animi conatum, nullum non lapidē mouētis, & assiduē in hoc incumbētis, vt doctrinam assequatur. Sub Præceptoris verō nomine, etiā libros intelligi volo, & si qua sunt alia huiusmodi extrinseca adiumenta. Si quis igitur in Aristotelem hæc tria summo in gradu confluisse ostēderet, is plenē maximam in Aristotele doctrinā fuisse, apertē concluderet, sed illud probare non videbitur fortassis laboriosū. Ac primum quoad ingenium spectat, supponet, qui hanc prouinciā susceperit, maximum in Aristotele fuisse ob ea, quæ quæst. precedenti. num. 4. diximus. Studiū quoq; maximū erga sciētias Aristoteli nō de fuisse, multa declarat. Primum enim in euoluendis libris indefessus fuit, & infatigabilis, cuius rei gratia Anagnostes à Platone nuncupatur, ab eodē etiā veritatis philosophus dicebatur, qd̄ numquam, nisi rebus exploratissimis eius animus conuiesceret. Præterea cū somno pugnabat, vt tempus, quod ab eo suffurabatur, studijs impenderet. Referunt .n. eū, vt nocturnis lucubracionibus vacaret, æream sphæram in manu pelui subiecta tenere consueuisse, eo consilio, vt cum dormientis manu delapsa sphæra in

subiectum æream vas incidisset, sonitu illius excitatus, exurgeret. Expenis quoque nullis pepercit. Narrat. n. Gilius lib. 3. cap. 17. eum libros pauculos Speusippi philosophi post mortem eius emisse talentis Atticis tribus, qua summa fieri nummi Romani 95. duo, & lxx. millia, idem affirmat. Sed nihil æquē, ac ipsi mors declarat, q̄ ardenti erga rerū naturalium cognitionem amore flagrauerit. cū. n. Euripum diu, noctūq; septies reciprocantem intuens admiraretur, postquam diu, qua ratione id fieret, vim omnē mentis intendens, inuestigasset, nec inuenisset, mēore tabescēs, vltimū diē clausit, vel vt alij referunt doloris amētia exardescens in pelagū ex alto se præcipitauerit, veluti scrutaturus in profundo veritatem.

Iustia. marty.

Quod verō ad præceptores attinet, Platonē in primis habuit, & i eo totius orbis terrarū sapientissimos viros, iā. n. antea Plato propinquas, & remotas regiones peragens, & doctissimos quosque adiens, illorum sapientiam in se collegerat. Præterea, neque diuinarum litterarum cognitione destitutus fuit, à quodam enim Iudæo veteris testamenti libros illi enarratos, tradunt nonnulli.

Demum ad libros comparandos ad rerum naturalium historiam ex oculatis testibus perdiscendā, & ad experimenta capiendā Macedoniæ Regis magnificentia tot ei suppeditauit pecunias, vt nihil præterea in hoc genere ei desiderādum esset. Cū hæc tria igitur summa fuerint in Aristotele, summā quoq; eius doctrinā fuisse, inficiari certe nemo pot. Sin aut præter rationes patronos quoq; huius sententię requiras, cōplures reperies ex illis, quos supra scct. 1. n. 4. retulimus, quos oēs illic cōgessimus, nā difficile, & incōmodū videbatur eos, qui doctrinā Aristotelis cōmē-

dabant ab illis, qui ingenium admirabantur, se iungere.

Doctrina palmam non omnibus posterioribus Philosophis præcipuis se Aristotelem. Sectio II.

Quamuis dum ingenij lis agebatur, sententiam, qua certum aliquid statueretur, proferre ausus non sum, hic tamen liberè, & absque ulla hæsitacione affirmare non vereor, nõ paucos, & præsentis æui; & superiorum etiam Aristoteli præstare. Adducor in hanc sententiam Quoniam cum tria sint, ut supra diximus, quæ ad doctrinam conferunt, in duobus primis pares Aristoteli, vel paulò inferioribus extiterunt multi. in tertio autem Aristoteles tam inferior posterioribus philosophis remanet, ut nulla ferè sit comparatio. Primum enim quò magis Aristotelis laudes, eò magis nostræ sententiæ fauebis, ut enim inuestigatus Croesus à Cæbyse, uter ipse Cambyse, an pater eius Cyrus maior esset, Cyrum respondit maiorem, eò quòd talem reliquisset filiù, ita ego, doctores Aristotele eius sectatores fuisse, asseram, quòd talem nacti sunt præceptorem, alium autè Aristotelem, quem audiet, Aristoteles ipse non habuit, non minus enim præceptoris doctrina in discipulum non tardum confluit, quàm filij gloria in patris honorem redundat. Ad hæc. Quot præclarissimi philosophi post Aristotelem extiterunt? quot libri editi? quot denuo excogitata, atque inuenta? Quæ excitatæ quaestiones, quarum ne titulos forsitan intelligeret, si ab inferis rediens denuo viucret Aristoteles? Si enim ad ea, quæ Aristoteles potteritati mādauit, nil ipso posteriores addiderunt, quorsum quotidie oculis, manibusque te-

runtur? ut quid S. Thomas euoluitur? ut quid Scotus? quorsum tot recentiores doctissimi philosophi leguntur? ablegentur omnes, vni incubamus Aristoteli; Si verò fatearis, ut verè fatendum est, addidisse quàm plura, quid mirum, modò ingenio præstantem philosophum, cū & ea, quæ Aristoteles tradidit, teneat & ea, quæ alij addiderunt, didicerit, ipso Aristotele doctiorem euadere? Hoc idem certe euenire, videmus in cæteris, & artibus, & scientijs, exempli causa in Astrologia tempore Aristotelis peritissimi complures extitere, octauum tamen orbem postremum credere, eorum posteri nouas obseruationes veteribus addentes, novum orbem concedendum esse, probant, cui etiam decimum, & tandem vndecimum addendum esse, vel vnicum tantum, sed permeabile, & fluidum admittendum, nouis experimentis, & rationibus, adhuc recentiores compulsi affirmantur.

Quid si pulcherrima recentiorum inuenta resciscam, Aristoteli, cæterisque illius æui mortalibus ignota? Acum nauticam, cuius beneficio in tenebris acutissimè cernunt nautæ, & immensa maris spatia non antea cognita, nullo ferè negotio, & mira facilitate præteruolant, quis non laudibus extollat? Artem librestypis æneis imprimendi, qua litterarum studijs subsidia alioqui difficillima ære paruo, non minori industria, & celeritate, quàm facilitate comparantur, quis sapientum, ut par est, laudare queat? Tubum aneum, quo pilæ ferreæ summo cum fragore, & impetu exploduntur, fulminumq; amulatorem, quis non admiretur? Quis denique, ut plurima alia præteream, noui orbis inuentionem dignis laudibus extollere possit? Hæc igitur, & alia multa recentiorum ingenijs ac-

cepta sunt referenda, & adhuc ingratitudinis, & inuidentiæ cætro nonnulli perciti, antiquorum tantum ingenia suspicient, & admirabuntur? Vel in reliquis, quidem scientijs, & artibus plurima subtiliter excogitata, & accuratè perfecta his nouissimis temporibus fatebuntur, Philosophiæ autem, quæ propriū est humani ingenij ornamentum, & in qua decoranda excellentissimi desudant mortalia, ne hilum quidem post Aristotelem additum fuisse, obstinato animo pernegabunt? nõ me, certè viri sobrij, & veritatis cupidi hoc iudiciū foret. Fateamur ergo, recentiores veterum inuentis ditatos, & proprijs etiam obseruationibus, & laboribus adiectos non difficillime superare illos potuisse. Quod multo magis in his, quæ ad speculationem, quam in his, quæ ad praxim pertinent, concedendum videtur; Quoniam ad praxim, quamuis superiorum doctrina non parum conferat, multò tamè magis, proprio ingenio, & industria opus est, quoniam longè difficilior est, exequi quæ scias, quàm quod exequendum sit scire. At in his, quæ ad intellectum tantum speculatiuum pertinent, ea solum, quæ ab alijs traduntur, percipere, ut illis equalis euadas, sufficit Doctrina autem, de qua nos loquimur, & in qua multos Aristoteli præstare asserimus, in cognitione, & speculatione tota posita est.

Præterea disputationes, quæ à Theologis Parisiensibus in scholas introductæ sunt veritati etiam abditissimæ eruendæ magno sunt adiumento. Primum quoniam, difficultates, quas in sua sententia quis non perspexerat, vel quia, ut parens eā benignius intuebatur, vel quia non omnia omnibus data sunt, aduersarius, cui contradicendi voluntas mē-

tis aciem acuit, & cernet & in mediū proferet. Deinde quoniam sicut agentia naturalia dicuntur per contrarij obstinentiam, quam Græco nomine antiperistatim appellant, vires proprias, ut illi resistent, augere & corroborare; ita dum quis ab argumentorū telis sua dogmata tueri debet, animi sui vires colligens, illa ne aduersariorum ictibus impugnata corruant, vndique munit, se ipsum veluti ad prælium, ne succumbat, præuia diligenti meditatione armat, & præparat, ac se ipso doctior euadit. Tertio. Quoniam dum mutuo sapientes viri colloquuntur, & disserunt, alter alterius ope acutior, ac perspicacior redditur iuxta illud Prou. 27. *Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.* Quod non latuisse videtur veteres illos Poetas, qui eandem Deam Palladem nõ minus bellis, quam litteris præsidem finxerunt, maximo enim sibi inuicè sunt adiumento bellica fortitudo, & philosophica sapientia, & quemadmodum in bello ad victoriam obtinendam sapientia opus est non vulgari, ita ad ipsam sapientiam comparandam huiusmodi altercationes, & pugna litterariæ, quæ disputatione geruntur, plurimum conducunt.

Hic autem disputandi mos, quamuis Aristotelis tempestate aliquo etiã pacto vigeret, ut præter alia Platonis Dialogi testantur, in quibus Socraticæ disputationes describuntur, his tamen posterioribus seculis, multo magis hoc institutum floruit, & ad commodiorem formam redactum est, ex quo sanè plurimum emolumentum philosophiæ acquisitum est.

Sed tertium & maxime omnium super Aristotelem Christianos philosophos eueit diuinæ fidei lumen, ex quo non solum multa nobis aperte indicantur, in quibus Aristoteles,

vel lapsus est, vel animo latet, vt de mundi origine, & de anime immortalitate, sed etiam ex eius principijs multa colligimus, quæ ad res ipsas prorsus naturales cognoscendas mirificè diseruiunt. Ad quantitates enim essentiam cognoscendam Eucharistiæ sacramentum, in quo quantitas à substantia separata manet, plurimum prodesse, quis non videat? Ex diuina omnipotentia, quot conficiuntur hypotheses, quæ mirum in modum ad cuiusque rei essentiam declarandam, viam patefaciunt? omitto morum sanctitatem, quæ in multis christianis philosophis enituit, qua red-dita mens purior, & à cupiditatibus rerum terrenarum abstractior, in veritatem ipsam intellectus aciem firmius, & acutius figere poterat. Prætereo quoque orationis vim, qua in rebus aliquando obscurioribus Deum consulebant, & ab eo lucem cœlitus sibi demitteri, ac sapientia sancti homines non frustra flagitabant, satis enim ex supradictis, quod probandum proposueram, confirmatum existimo. Sed iam de autoritate eius differamus, cuius gratia hæc de ingenio, ac doctrina necessario præmittenda fuerit.

Quanti sit facienda Aristotelis autoritas. Quæst. III.

*Tres Sententiæ referuntur.
Sectio I.*

Non apud omnes Aristotelis autoritas æquale pondus habet, quam diuersitatem in tres sententias distribuere, commodum mihi visum est. Prima est eorum, qui in omnibus omnino rebus, ita Aristotelem defendendum putant, vt à qualibet eius sententia discedere, vel latum vnguem, nefas putent. In hæc fue-

runt Alexander, Auerroes, & alij per multi. Rationes pro hac opinione non aliter adduci possunt, quam illæ, quas supra pro ingenio, ac doctrina Aristotelis retulimus. Secunda Sententia distinctione vititur, quædam enim sunt in Aristotele, nec fidei catholice contraria, & communi philosophorum consensu approbata, vt de principijs rerum naturalium, de Natura, de Causis &c. Et his non assentiri, temeritati ascribit: Sunt verò alia nonnulla, quæ vel Christianæ fidei aduersantur, vt de mundi æternitate, vel non pari planu ab omnibus philosophis excipiuntur, vt de motu per vacuū in instanti, de quiete inter oppositos motus, & id genus alia, Aristoteli igitur aduersari, in illis quidem necessarium, in his autem, fas esse putant, quamuis etiam ex his non paucis vbiq; Aristotelem ad veram sententiam aliquo modo pertrahere conentur. Multa pro hac sententia, quam plurimi hac præcipuè tēpestate amplectuntur, adduci possent. Omnium tamen caput videbitur esse, quod in primo illo membro non tam præualet Aristotelis autoritas, quam vnanimis philosophorum Aristotelem sequentium consensus, quem plurimi faciendum non immerito cum sit Aristoteles assentur, quo in secundo priuatus non mirum, si minoris eius autoritas æstimeretur.

Tertia tandem sententia esse potest, Aristotelis autoritatem, siue solam, siue omnium Peripateticorum comitatu suffultam, paruifaciendam esse. Huius præter alia, fundamentum esse potest, quod & si plurimi Aristotelis sententiam amplectuntur, id tamen non ratione ducti, sed sola præceptoris autoritate moti, facere videantur, quare illorum omnium assensus non pluri, quam Aristotelis sola autoritas, æstimandus est, cum

cum hæc fuerit illis ratio formalis, propter quam illi sententiæ assentiantur. Sed quid nobis in hac con-trouersia videatur, planius explicandum erit.

Aristotelis autoritatem grauissimam esse, veritati tamen, & rationi posthabendam. Sectio II.

Plurimum autoritatis merito sibi Aristotelis, apud philosophos vendicasse, iureque optimo, ceteris seclorum Imperatoribus omittis, pro-duce, ac scientiæ naturalis rege in scholis haberi, vi non negauerim; ita oraculi loco eius omnia dicta absque delectu, & oculis clausis suscipere, ac suspicere, nullumque rationi, nullum experientia, nullum posteriorum philosophorum ingenio locum relinquere, non probauerim. Prior huius pronuntiati pars probatione non indiget, satis enim omnium Peripateticorum conspiratione, & Aristotelicis elogijs est comunita, totus ergo ero in altera confirmanda, quam si non expresse, adumbratè tamen, non pauci damnant; quibus si quid ab Aristotele non dictum, aut eius doctrinæ non admodum consonum proponas, ex ipso nulla, nec audita, nec reddita ratione improbant, exhibent, authoris insipientie, ac temeritatis, sententia falsitatis, atque erroris danant. Contra hos igitur, & pro nostra sententia.

Prima ratio deduci poterit ex Aristotelis ingenio, & doctrina. Nam etsi concederemus, Aristotelis omnes mortales ingenio, & doctrina superasse, adhuc tamen non consequeretur, in omnibus eius dicto standum esse; homo enim ad huc fuisse, hallucinari potuisset, ceteris tamen præstaret, quia sæpius alij, rarius ille in errore lapsus esset; numquam enim offendisse, humanæ conditionis modum transcendere. Si autem lapsus, vel semel, concedas, cur clausis ocu-

lis, eius vestigijs erit insistendum, & non potius, ne simul cum eo labamur, animaduertendum? Sed si illud consequens ex illo antecedenti non rectè inferitur, quid inferemus, si antecedens ipsum inuertamus, dicamusque; quod supra probatum est, nec ingenio reliquos omnes Aristotelis vincere, & doctrinam multis vinci? quis, hoc supposito, Aristotelis autoritatem maxime faciendam, & non potius eius oppositum colligere debeat? Tam sanè est euidentis, hinc consequi, Aristotelis autoritatem non magnificandam, vt negari nulla ratione queat. Secundo probatur idem ex incertitudine, quæ in vnoquoque; ferè dogmate, an sit Aristotelis, reperit. Quis enim sequatur ducem, quem tenebris inuolutum videat? cuius vestigia certò cognoscere nequeat? nam etsi itinerum peritissimus ille recta, quod cupis, pergat, facillimè tamè falleris tu, dum semitam, quam ille præcedens terit, ignoras, nullaque in re superabis eum, qui sine duce pergat. Ita prorsus, licet concedamus, à veritate nunquam aberrare Aristotelem, si tamen eius nobis mens constare non potest, frustra ad veritatem conseruandam eo ducta vtetur.

Maximam porro incertitudinem de Aristotelis mente vbiq; reperiri, multis vijs ostendere possumus, quas, quoniam ante me diffusè, ac eruditè prosecutus est Ioann. Franc. Picus in exam. vanit. doct. gent. Ego ne acta agam, breuiter hinc tantum commemorabo.

Prima est, quoniam de vnoquoque; ferè libro, an vere sit Aristotelis, dubitatur. Nam multi à Laertio, qui diligenter omnes Aristotelis libros enumerauit, prætermittuntur. Præterea octo fuere eodè Aristotelis nomine nuncupati, vnus igitur libri alteri ascribi potuerit: Ad hæc, ab Aristotelis discipulis ad eius imitationem multi sunt euulgati libri, qui pro Aristotelicis facillè supponi potuerunt.

Secunda via, quoniam etsi certò cõfret, librum aliquem Aristotelis esse, adhuc incertitudo doctrinæ oritur ex ipsorum librorum depravatione, nam refert Strabo, post Aristotelis mortẽ sub terra defossos, ac diu post erutos, inuentos laceros, & tineis, blattisque rosos, & humores labefactatos, ab Appolicone deinde grammatico emptos, scriptura non rectè suppleta, errorib⁹ plenos editos fuisse, ab alijs etiam deinde transcriptos vendendi causa, & magis etiam vitiatos fuisse. Quod si, ut inquit Pius Secundus, cap. 71. Asiæ minoris, *Græca Aristotelis exëplaria corrupta fuerunt, quid de his putandum est, quæ in Latinum conuersa sunt? illa præsertim, quæ qui legunt, non tam quod dicatur, quam quod licet velint, nosse laborant? quippe si reuisceret Aristoteles (concludit Pius) multa sua esse negaret, quæ nos illi attribuimus.*

Tertia. Si de aliquibus etiam certò constet, germana, & incorrupta, prout ab Aristotele ipsa prodire, haberi, adhuc Aristotelis mens incerta ex ipsius modo scribendi manebit, constat enim apud omnes, obscuritatem ipsum affectasse, ac sepius instar (ut Themistius inquit) ne caperetur, effusa verborum caligine, se occulasse. Constat, Alexandrum Aphrodisiensem, optimũ Aristotelicæ mentis interpretem, affirmasse, ideo se Aristotelis sententiam de mundi æternitate vnã ex omnibus, quam tueretur, delegisse, non quòd omnium verissimam, sed quòd Aristotelicam maximè omnium esse, constaret.

Huic incertitudine certam fidem faciunt tot inter se Peripateticorum diuersæ, imò etiam contrariæ sententiæ, inter quas nulla reperitur, cui aliquando fauere non videatur Aristoteles. Si igitur de ipsius mente nus-

quam non altercantur eius interpretes, quomodo constare nobis poterit, quæ nam fuerit eius germana, ac certa sententia?

Sed demus, constare de eius sententia, statim ne de ipsius veritate certè erimus? Docet, & rectè S. Augustinus, nihil certi in Sacra Scriptura fore, si vnicum tantum in ea admitatur mendacium, ita enim scribens ad D. Hieronymum epist. S. inquit, *Admisso semel in tantum authoritatis fastigium officioso aliquo mendacio, nulla illorum librorum particula remanebit, quæ non, ut cuique videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad fidem incredibilis, eadem perniciosissima regula ad mentientis authoris consilium, officiumque referatur.* Atqui Aristotelis autoritatem, maiorem, quàm sacrorum librorum, nullo pacto decet esse, ergo si vel vnum errorem in eius doctrina reperiemus, in reliquis omnibus eius autoritatem mutare, non verò pro incòcussa, & infallibili haberi, oportere, credèdum erit. Porro quis nesciat, non vnum tantum, sed plurimos errores in Aristotelis doctrina reperiri? testantur id Lactantius Firmianus lib. 1. suar. instit. cap. 1. Theodoretus lib. 10. de cur. Græcorum af. S. Gregorius contra Eunomium. 10. Franc. Picus Mirand. lib. 4. exam. cap. 3. Melchior Canus. lib. 12. de locis Theologicis cap. 5. Medina de recta in Deum fide cap. 3. & 5. Iauellus de celsitudine philosophiæ christianæ cap. 4. Bozius de signis Ecclesiæ sign. 30. lib. 7. cap. 6. Possseuinus in bibliotheca selecta p. 2. lib. 13. c. 18. & alij. Sed quod caput est, cogunt, nos id fateri, fides catholica, & experientia. Multa enim docuisse Aristotelem contra fidem nostram, certò certius est, ut mundum ab æterno fuisse, & in æternum fore. Ex nihilo nihil posse fieri, & id genus alia, quæ

quæ recenset Nicolaus Fymericus in directorio Inquisitorum part. 2. q. 4. ut ea omittam, de quibus est tantum suspicio, sed vehemens, ut animam rationalem, mortalem, vel assistentem esse. Deum agere ex necessitate nature, esseque loco, & virtute finitum, & res futuras ignorare, quæ nõ tantum fide, sed etiam lumine naturali falsa deprehendi possunt. Hocque, etiam si nulla alia suppeteret ratio, nobis satis esse deberet, ne Aristotelis autoritatem etiam in ijs, in quibus citra vllum fidei periculum ei assentiri possumus; magnificeremus. Nam si concedas, in reliquis omnibus veritatem affectum Aristotelẽ, & in rebus tantum fidei nostræ aduersantibus hallucinatum, quis gentilium philosophorum nos non irrideat? Quis nõ calumniatur, illa Aristotelis dogmata à nobis reijci, non quia falsa, sed quia contra nos esse, anima duertimus? Quis autem reus, testem contra se productum, probatissimæ fidei in omnibus semper fuisse, assereret, contra se tamen, dum testimonium diceret, mentiri? Imò potius alias sapissimè mētutum esse, probare conaretur, ut eius eleuata fide, contra se mentiri, minori negotio obtineret. Quis in disputatione respondētis partes sustinens, admitteret, aduersarij assumptum, contra se prolatum, in reliquis quidem omnibus verum esse, sed illa in re peculiariter falsum, gratis, & absque vlla ratione assereret? imò potius inductione, vel saltem aliqua instantia, falsitatem eius in alijs quoque rebus ostendere niteretur, ne hac tantum de causa, quia sibi aduersatur, illud inficiari videretur. Cur igitur nos quoque, aduersus Aristotelem eadem non insistemus viam? Cur vires nostras omnes, non ut eum ab errore defendamus, sed potius ut, eum in

multis hallucinatum esse, ostendamus, nõ exercebimus? Si tamen hoc non libet, ne è conuerso videamur, non libet, ne è conuerso videamur, non veritatis amore, sed bilis commotione perciti, eum insectari, saltem eos, qui aliquando etiam in naturalibus lapsum esse Aristotelem, affirmant, temeritatis non damnemus, non è scholis ablegemus, non contra eos classicum canamus; sed benigne audientes, non pro Aristotele, vel contra Aristotelem, sed pro ipsa rei veritate sententiam pronunciamus.

Confirmo hanc rationem, quoniam quæ Aristoteles contra nostram religionem protulit, non lingue lapsu, aut mentis inconsideratione pronunciauit; sed plerumque, cum totam mentis suæ aciem in id intendisset, cum maxime veritatem se crederet affectum, cum sententiã suam demonstratiuis rationibus se munuisse arbitraretur, postea tamen, & fidei deregente lumine, (& ipsa quoque conuincente ratione, (ut saltè agentis de æternitate mundi euenit) deprehenditur, à veritate aberrasse, falsum docuisse, ac infirmissimas, & fallaces rationes pro demonstrationibus habuisse. Si igitur quæ veluti compertissima tradidit, ac pro virili corroborare conatus est Aristoteles, falsa deprehenduntur, cur tamquam irreprehensibilia, & extrã dubitationis alea posita recipientur ea, in quibus ipsemet hæret, in quibus ambiguit loquitur, in quibus, ex coniecturis, & probabilibus se procedere, ipso scribendi modo fatetur?

Accedit fidei catholicæ experientia, quæ secundas partes certitudinis merito sibi vendicans, volentes, nolentes ab Aristotele nos sepe auellit. Possẽ id pluribus demonstrari, sed non est animus, omnes hic eius lapsus recensere. Quatuor igitur, aut quin-

quinque tantum exempli causa subijciā, hoc enim proposito nostro factis, superq; erit: Horum primus sit.

Docet Aristoteles 2. meteor. cap. 5. *Zonam torridam inhabitabilem esse. Terra enim altera pars* (inquit) *cultoribus caret, quod frigore rigeat, altera autem, quod nimio calore uratur.* At quam falso (saltem quoad torridā spectat) qui eas regiones peragrarunt, testentur, qui non tantum habitabilem, sed etiam amoenissimā, & temperatissimam experti sunt. At dicent, non mirum, in hoc Aristotelem errasse, quoniam fuit omnium philosophorum, & geographorum hic error communis, quousque tandem nouis, & admirandis navigationibus tellus illa detecta fuit. Verum hinc ratio mea roboratur. Nam si in re, in qua omnes cum Aristoteles conuenerunt, & cui experientia ipsa suffragari videbatur, eius tamen opinionem cōperimus, esse falsam, qua fronte in alijs rebus omnibus, in quibus à multis ei cōtradicitur, hallucinari eum non potuisse, & falsitatem sub ipsius opinione delitescere non posse, affirmare audebimus? Non potuit certò scire Aristoteles, quamuis, certò se id scire, existimaret, quamnam terrā pars habitabilis esset, quomodo ergo, quæ nobis de Deo, de animæ natura, de ignis sphaera, de cœlis, à nobis longè remotioribus, tradidit, certa erunt? non certè pro certis habentur, eò quòd ueriora sint, sed quia eorum falsitas tã clarè demonstrari nequeat. Accedit, non defuisse apud antiquos, qui multò rectiùs, quàm Aristoteles, de Zona torrida senserint. Nam ut refert Pius 2. aliàs Æneas Syluius in hist. de mundo cap. 5. Eratosthenes sub æquinoctiali per benignam temperiem esse arbitratus est, & idē sese sentit Polybius; & Ptolomeus

Taprobanzæ insulæ partem sub eo collocat, nec Plato in Timæo ab hac sententia alienum se ostendit, quod ergo Aristoteles de Zona torrida affirmauit, non ut alijs assentiretur, sed quia certa ratione id se tenere existimauit, asseruit, ac proinde omni culpa eius error vacare nequit.

Secundum exemplum sit de Galaxia, siue via lactea, quam ab exhalationibus constari, Aristoteles credit, & credere alios uoluit. Meth. c. 8. quod non tantum firmissimis rationibus, & experimentis falsum esse, deprehēderunt astrologi, & præcipuè ex paralaxi, siue aspectus diuersitate, qua via lactea caret; sed èt alioqui nulla probabili ratione falsicitur, non enim credibile est, tot exhalationes immutabiliter per tot sæcula in eodem prorsus loco, eadēq; figura, & quantitate perdurasse.

Tertium lib. de longit. & breuit. vitæ, & sect. 14. problem. 9. & 10. homines affirmauit diutius uiuere, qui calidiora habitant loca, qua re nihil ferè dici potuit rationi, & experientia magis aduersum. Longè melius Vitruuius lib. 1. cap. 4. aquilonares regiones, utpotè frigidiores, salubritate, & uita tuèda ceteris omnibus antepōnēdas censet. Corporum enim, & locorum conditio opposito modo se habēt, ut idem fatetur Aristoteles, sect. 14. probl. 8. & 16. nam qui frigidiora loca incolunt, calidiori natura sunt, & multo sanguine abundant, quod & sanguineus color, qui in ipsis apparet, testatur, ac proinde diutius quoque uiuunt.

Quartum cuiusdā Antiphontis historiam 3. Meth. c. 3. narrat, qui semper ante se propriam imaginem ex aduerso se intuentem cernebat, cuius causam refert in radios visuales, ob hebetem aciem videndi reflexos; quod falsum esse, experientia ostēdit; quoniam

niam infiniti prope sunt, qui uidentur imbecillitate laborare, neque tamen simile quidpiam ipsis conigat. Falsum est etiam, quòd supponit, uisionem fieri per radios visuales, neq; ipsius doctrinæ consonum. Potius igitur in eius corruptam imaginatio nem hoc referendum erat.

Quantum Solem supra lunam immediate, octoq; tantum esse celestes orbis, cum sui tēporis astrologis docuit Aristoteles 2. de Cœlo c. 10. At solem medium inter planetas locū obtinere, octoq; orbis non sufficere ad omnes motus, qui in syderibus obseruari sunt, posteriores astrologi, ne mine dissentiente, statuerunt; qua in re, quamuis fortè non sit culpandus, Aristoteles, culpandi tamen conuincuntur, qui nihil noui post Aristotelem in rerum natura obseruari posse contendunt. Et hæc quidem rationes ex Aristotele ipso deductæ sint.

Quartò nunc argumentor ex persona Philosophi, quam sustinere, quotquot Aristotelem sequuntur, profitentur. Philosophi enim proprium est, ueritatem non cōiecturis, sed firmis, & euidentibus rationibus uenari, & rerum causas inquirere, ut earum scientiam se possidere, iure possit affirmare; At qui rationum uicōtempta, soli innituntur Aristotelis dicto, vel si maui (ut illis morem geram) ueritatis oraculo, fidem quidē illius rei habere poterunt, scientiam uerò nequamquam obtinebunt, cum icire sit, rem per causam cognoscere, illi uerò non per causam, sed per alterius auctoritatem, cognitionem, illam, & assensum sint assecuti. Qui igitur Aristotelis auctoritatem tantifaciunt, ut ei nullam quoque rationem afferenti fidem præstent; alijs uerò etiam demonstrationes afferentibus assensum negent, hi sanè philosophi nomine indignos se exhibent.

Quare Theologus quoque præcipit Angustinus de Doct. quol. 4. ar. 18. ut non auctoritate Sacræ scripturæ, licet infallibilis auctoritate utantur; sed èt rationes adhibeant, *Oportet* (inquit) *rationibus inniti inuestigantibus ueritatis radicem, & facientibus, siue quomodo sit uerum quod dicitur, alioqui si nudis auctoritatibus magister quasiu nem determinet, certificabitur quædam auditor, quod ita est. sed nihil scientia intellectus acquirat; sed uacuum abscendet.* Si ergo Sacræ scripturæ auctoritas sine rationibus uacuum relinquit auditoris intellectum ex S. Thoma; quid ab auctoritate hominis ethnici, & opinantis potius, quam scientis expectandum erit?

Ultimo ex natura huius loci ab auctoritate argumentari licet. Nam fatentur omnes, qui de locis, uel Dialecticis, uel Theologicis differunt, locum hūc ab auctoritate, si de humana loquamur, firmum nobis, & certū non suppeditare argumētū, sed probabile tantū, cui proinde subesse pot falsum; cum igitur Aristotelis auctoritas huius loci quoq; limites nō trāscendat, quāuis suprema in sede collocetur, intra probabilitatis tñ spherā cōtinebitur, poteritq; patrocinari falso, & qui ei cōtradicit, uerū asserere; si ergo nō implicat, uerū asserere, & Aristoteli repugnare, cur ueritatis studio non licebit aliquando Aristoteli cōtradicare, ut ueritatem tueatur? Cur falsitatis cōdemnanda erit sententia in dicta causa, eò solum, quod Aristotelem patronū non habeat? Rationem igitur nos potius sequamur, quæ recto tramite ad ueritatem perducit, & catenus Aristotelis auctoritatē probemus, quatenus ratione comitata nobis occurrit, absque hac uerò, nō nisi quādo auctoritatibus, ac cōiecturis agendū est, plurimū ei quoq; deferendū arbitremur.

Authoritate tum aliorum, tum etiā ipsius Aristotelis id ipsum cōprobatur. Sectio 3.

Cum in ceteris ab autoritate humana non nisi probabile sumi possit argumentum, hic quia contra ipsam autoritatem pugnamus, non minus quā ratio ipsa pollere videtur; si enim autoritati humane certam fidem adhibendam censet, ergo fides illi quoque adhibenda, quæ nō adhibendam asserit; si fidem enegandam affirmet, ergo firmum ab autoritate desumi argumentum nō potest, quod nos contendimus. Plurimæ autem sunt, quæ nobis fauent, & sanctorum, & philosophorum autoritates quas in duos ordines diuidere possumus, Prior erit earum, quæ uniuersim asserunt, nullius hominis autoritatem tamquam certā veritatis regulam assumendam esse. Posterior id de Aristotele peculiariter asserentium.

Prior ordo ab Ecclesiæ fulgentissimo lumine S. Augustino exordientus est, cuius celebris est sententia epist. 9. ad Hieronymum: *Ego solis eis scriptorum, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum scribendo errasse, audeam credere; Alios autē ita lego, ut quantalibet sanctitate, doctrinaque polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per alios auctores canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt; Quam sententiam cum alijs similibus eiusdem S. Augustini refert Gratian. 9. dist. Decretal. & etiam S. Th. p. p. q. 1. at. 8. ad 2. Neque minus notanda sunt alia eiusdem S. Augustini in eadem epistola verba, scilicet, *Tantummodo scripturis canonicis hanc ingeniam debeam seruitutem, qua eas**

solas ita sequor; ut conscriptores earum nihil in eis omnino errasse, nihil fallaciter posuisse non dubitem, vbi aduertere, appellari seruitutem à D. Augustino hanc intellectus subiectionem alterius autoritati, ingeniam tamē, quia scriptoribus sacris: Si autem homini Ethnico, & qui tum decipi, tū decipere potest; exhibeatur, quomodo misera, vilis, & homine Christiano indigna seruitus, imò captiuitas nuncupanda non erit?

Intellexit hoc idem Seneca, qui epist. 80. *Lucebit, inquit, vni cadere, quod magis necessarium est per se eunti, & suam sequenti viam. Non ergo sequor priores, sed permitto mihi, & inuenire aliquid, & mutare, & relinquere. Nam seruo illis, sed assentior.*

Idem fecit Ciceronem, ipsemet est testis, lib. enim primo de officijs inquit, *Stoicos non ut interpretes, sed ut solemus è fontibus eorum, iudicio, arbitrioque nostro, quantum quoque modo videbitur, hauriemus.* Et lib. 4. Tuscul. 99. *Nos institutum tenebimus, nullisque vnus disciplina legibus astricte, quid sit in quaque re maxime probabile, maxime requiremus.* Eandemque calcate viam filium suū docens. *De rebus inquit ipsis utere tuo iudicio, non n. impedit.* Non inquit iudicio Cratippi præceptoris tui, quem principem illius ætatis philosophorum appellat, non patristui, non alterius cuiuspiā, sed tuo & lib. 4. Accad. 99. inuehitur in eos, qui contra faciunt ita scribens. *Ceteri (philosophi) ante tenentur astricte, quam quid esset optimum iudicare potuerint. Deinde infirmissimo tempore atatis, aut obsecuti amico cuiuspiam, aut vna alicuius, quem primo audierunt oratione capti, de rebus incognitis iudicant, & ad quamcunque sunt disciplinam quasi tempestate delati ad eam tamquam ad saxum*

saxum adhaerescunt. Et paulo infra. Sed nescio quo modo plerique errare malunt, eamque sententiam, quam adamarunt, pugnacissime defendere, quam sine pertinacia quid constantissime dicatur, attendere. Et 2. Tuscul. 99. *qui certis quibusdam (inquit) destititque sententijs quasi addicti, & consecrati sunt, non modo iniquo animo ferunt, se redargui, refellique, sed etiam ea necessitate constringuntur, ut que non probare soleant, ea cogantur conscientia causa defendere.* Quem morem infectatur quoque Seneca epist. 12. hæc scribens. *Quod verum est, meum est. Persuerabo Epicurum tibi ingerere, ut isti qui in verba iurant, nec quid dicatur aestimant, sed à quo, sciant qua optima sunt, esse communia.* Nec amor, qui omnia vincit, vincere nos debet, & hanc libertatem adimere. Nam Plato, qui adeo Socratem dilexit, ac magnificet, ut in eum omnem doctrinæ suæ laudem referret, veritati tamen eum præferendum negat, monetque lectorem, tum in Phædone, tū in 10. de Republica, ut præ veritate, Socrate ipsum parui pēdat.

Sed omnium optimè videtur hoc intellexisse Patamo Alexandrinus, qui, ut refert Laertius in proemio, se etiam quādam instituit, quam electicorum appellauit, eò quod de singulis sectis, quæ sibi placerent, seligeret; quæ digna planè esset, ut in eam quilibet Philosophus nomē daret, caneretque cum Venusino poeta lib. 1. Epist. 1.

Nullius addictus iurare in verba magistri.

Cōmen. de lib. proprijs. Galenus seruos appellabat omnes eos, qui, vel Hippocraticos, vel Praxagoreos, vel ex alio quocumque tandem vito se nominarent: eligenda enim esse è singulis, quæ optima essent: & ob id sæpe hominum rusticorum iudicium in plurimis esse se-

quendum, monuit, quod incorruptū esset, ac liberum, ut potè ab hæresi nulla præoccupatum.

Nec alia mens Magno Gregorio fuit, qui S. Augustino Anglorū Apotolo hæc scripsit: *Novit fraternitas tua. Romana Ecclesia consuetudinem, in qua se meminit nutritam; sed mihi placet, ut, siue in Romana Ecclesia, siue in Gallicana, siue in qualibet Ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotentis Deo possit placere, sollicitè eligas, & in Anglorum Ecclesia, qua adhuc ad fidem noua est, institutione præcipua, que de multis Ecclesijs colligere potuisti, infundas: non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt; ex singulis ergo quibusque Ecclesijs, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt, elige, & hac quasi in fasciculū collecta apud Anglorum mentes in consuetudinē reponere.* Refert hæc Amalarius in prologo de ordine Antiphonarij, qui & eadem licetia se usum esse, testatur.

Accedat Apollinis Oraculum, quod licet sæpe mendax fuerit, hac tamen in re veritatem attingisse, euentus docuit. Consulenti enim M. T. Ciceroni Apollinem Delphicum, qua potissimum ratione summam gloriam assequeretur, sortes datæ fuerunt, ut suum ipsius ingenium, nō vulgi estimationem, ducē sequeretur vitæ. quod in ipsius vita tradit Plutarchus.

Ex recentioribus quoque multos eadem sentientes adducere possem; duobus tamen contentus ero, sed eruditissimis viris Ludouico Viues, & Iusto Lipsio.

Multi, inquit, addicti, & mancipati sunt veteribus; ut quidquid non pati vellent, vetus esse, continuo damnum inauditum, incognitum, etiam si maxime sit vetus, modo recens credant; recentia, si existimet esse vetera, adorent: neque enim iudicio adducuntur, sed solo nomine. Vidi, qui versiculos hominis

Baron.
4. 10.
787.
sem. 9.

De casu
ruptar.
arsiuo
lib. 1.

minis videris, quod in per videri Biblio-
theca reperiri essent puluere obris, ac iam
ferè exesi tinea, aperto capite veneratus
sit, tamquam Vergilianos, aut alicuius
amillius: & alius Ciceronis epistolam,
cui consulto nomen erat propositum Gal-
licum, magno fastidio aspernatus est,
addito etiam conicio *Barbaria Trans-*
alpina.

Lib. 1.
dis. 4.
& 5.
Alter verò in manu ductione ad
strictam philosophiam argutissimè,
vt solet, inter alia hæc habet. *Vt si*
in Senatu sedeam, non audiam tantum;
sed examinem, & ipse rogatus senten-
tiam dicam. Nam semper illam unius
sequi (argute noster Annaeus) non id
curia, sed factionis est. Equidem assur-
go, & veneror inuentos, inuentoresq;
sapientia, sed vt homo homines, & qui
non Domini nostri, sed duces sunt. Quis
ille tam feliciter, imò tam diuinè sa-
pientis.

Omnia veridico, qui quondam ex ore
profudit.

Et paulò post. *Ex his eff: dum volui,*
nec homini vni, imò nec seclè districte
adhaerendum. Que seruitus ista sit?
alius iugum subeat, tu mecum, siue cum
Seneca aude profari. Non me cuiquam
mancipari, nullius nomen fero, mul-
tum magnorum virorū iudicio tribuo,
aliquid, & meo iudico. Quid?

Senec.
lib. 45.
Licuit, nec sine laude Eum pompo
Pictori, cum interrogaretur, quem
sequeretur antecedentium, respon-
dere, naturam ipsam imitandam esse,
non artificem, cuius responso auden-
tior factus Lysippus, vt refert Plin.
lib. 34. cap. 8. tantò profecit, vt sta-
tuariæ arti plurimum cõulerit. Cur
igitur Philosopho in sola naturæ
contemplatione versanti nõ licebit,
non nunquam ab hominibus oculos
despectere, vt veritatem, ipsa natura
docente, exactius collineare possit?
Denique S. Thomas loco supra cita-
to approbat Boetium dicentem, lo-

cum ab autoritate humana infir-
missimum esse, & cum S. Thoma sen-
tiunt omnes eius interpretes, imò
omnes Theologi, & Philosophi, ne-
mo enim vnquam, ex hominis ali-
cuius autoritate irrefragabile argu-
mentum sumi, asseruit.

Imò non desuerunt, qui nouer-
cam veritatis, & scientiæ humanam
autoritatem esse, arbitrati sunt, hac
enim de causa Academicis senten-
tiam propriam non protulisse, sed
propositis pro vtraque parte ratio-
nibus liberum auditori iudicium re-
liquisse, ne ab autoritate dicentis
auditor in hanc potius, quàm in il-
lam partem impelleretur, sed potius
rationem sequeretur, testatur
Cicero lib. 4. Academic. 99. Iqui
etiam lib. 1. de Nat. Deorum, idem
docet his verbis. *Non tam autori-*
tatis in disputando, quam rationis mo-
menta querenda sunt. Quin etiam
obest plerumque is, qui discere volunt
authoritas eorum qui se docere profiten-
tur. Desinunt enim suum iudicium ad-
hibere, id habent ratum, quod ab eo,
quem probant, iudicatum vident.

Nec ob aliam rationem moris fuit
apud Perfas, vt colligitur ex cap. 1.
Esther, vt qui inter sapientes, & re-
gis consiliarios, ætate, vel autori-
tate minor esset, primus sententiam
diceret, ne si maiorem se prius audif-
set, illius autoritate commotus, nõ
tam rectè veritatis scopum attin-
geret.

Non potest igitur cuiusquam sa-
pientis autoritas pedes nostros, ip-
sius vestigijs inhaerentes, cum & ip-
se, vt potè homo, hoc priuilegio
gautis non fuerit, ab errore secu-
ros reddere. Quod si nemini hic ho-
nor, non Theologis, non Philoso-
phis, non Sanctis Patribus est dese-
rendus, cur Aristoteli tribuetur?
Cumque in hac, vt ita dicam, con-

clusio

clusionis theoria omnes conueniant,
nemoque eam inficiari audeat, cur
indignabitur quis, cum deducetur
in praxim? dignum sanè non mo-
dica admiratione est. Concedunt
omnes, Aristotelem, vt hominem,
aliquando errare potuisse: plus ra-
tioni, quàm Aristoteli tribuendum,
nemo non clamat; si quis tamen
in aliquo dogmate ab Aristotele dis-
sentiat, quamuis ratione id cogente,
nedum suadente, id efficiat; in-
cum omnes insurgunt, indignum
qui audiatur, iudicant; non audi-
tum temeritatis, ac insipientiæ dam-
nant; quasi verò in vniuerso liceat
erroris Aristotelem reprehendere,
in parte arguere nequaquam: pos-
sibileque sit, Aristotelem quidem
in genere errasse, nullum tamen hu-
ius generis indiuiduum reperiri.
Sed ad posteriorem ordinem acce-
damus, in quem congeri possent,
tum illi, qui verbis, tum etiam, qui
exemplo, Aristotelem à nobis de-
ferri posse, declararunt. Non recen-
sebo tamen alios, quàm Peripate-
ticos, de cæteris enim neque du-
bium, neque mirum, totis viribus
Aristotelis doctrinam opugnasse.

Exemplo in primis nos docue-
runt Aristotelis præstantissimi non
solum sectatores, sed auditores et-
iam, inter quos quis doctior Theo-
phrasto? quis celebrior, quis præ-
ceptoris studiosior? Is tamen nec
Aristotelis autoritate, nec reue-
rentia magistri, neque accepti be-
neficij memoria deterritus est, quin
multis in rebus illi contradixerit,
quod sæpe testatur Simplicius, vt
primo Phys. com. 3. referens, eum
contra Aristotelem pro Xenophane
sensisse, & 3. Phys. capit. 5. Theo-
phrastum in omnibus prædicamen-
tis, (contra Aristotelem,) motum.

statuisse. lib. quoque 4. com. 36. ad-
ducit eundem, longè aliter, quàm
Aristotelem, locum definitentem.
Auerroes denique, vt alios testes
præteream, 6. Topicor. cap. 1. fate-
tur Aristoteli contradixisse; Quip-
pè non existimauit prudens vir,
erga Aristotelem obseruantia quic-
quam derogari, si eius dicta omnia
non tueretur, neque ita præcepto-
re suo institutus fuerat, vt veluti Py-
thagoreus, magistri verba demonstra-
tionis loco haberet.

Strato quoque, quem Plutar. lib.
aduersus Colatam summum Peri-
pateticorum appellat, teste eodem
Plutarcho ibidem, ab Aristotele
multis in rebus dissentit, si ergo tunc
temporis reliqui quoque Peripate-
tici ab Aristotele dissentiebant, om-
nes erunt nobiscum; si verò ab ipso
stabant, ab Aristotele dissentiens
omnibus ei consentientibus præpo-
nebatur.

Prætereo, ne in re non obscura sim
prolixus, Hermiam Hippatocum Eu-
demam, Ioannem Philoponum, De-
metrium Phalereum Damascum,
cuius quoque sententiam de loco
Simplicius Aristotelicæ præfert, &
alios multos veteres Peripateticos,
de quibus fusè Patritius tom. primo
lib. 12. & ante eum Ioan. Franciscus
Picus li. 4. de exam. vanit. doct. gen-
cap. 6. & lib. 6.

Ad Scholasticos deuenio, apud
quos summo in honore semper Ari-
stoteles est habitus. Hos autem quis
non videat, Aristotelem potius ad
se, vel nolentem pertrahere, quàm
ipsius mentem scrutari, vt ipsam
sectentur? Sed demus aduersarijs,
tunc eos ab Aristotele non dissentire;
Non paucos adhuc reperie-
mus, qui ab Aristotele apertis ver-
bis discessionem fecerunt.

E 2 Atque

Atque in primis quis S. Thoma erga Aristotelem studiosior? quis in Aristotele ad bonam mentem trahendo accuratior? ut non ineptè iocatus quidam fuerit, S. Thomæ ex Ethnico, Christianum Aristotelem reddere voluisse. Idem tamen 2. contra gent. cap. 81. iuxta lectionem, quam contendit germanam esse. Picus lib. 4. exam. cap. 10. fatetur, Aristotelem repugnantia dixisse, dum mundum æternum statuit, & infinitum in multitudine dari posse, negavit. Quare & Caiet. p. p. q. 7. ar. 4. aduertit, S. Th. hac in re omnem viam concordia cū doctrina Aristotelis sibi ademisse.

Scotum etiam alterum Theologiæ Scolaſticae lumen, ab Aristotele aliquando discessisse, & contradictiones in eo annotasse, docet Mirandulanus lib. 4. examinis cap. 10. vbi etiā Durandum, Albertum Magnū, Gregorium Ariminensem, Henricum, Gulielmum, Herueum, Io. Baccanem Carmelitam, Petrum Aliacensem, Franciscum Mayronem, & Ioan nem Gersonem aliquando Aristotelis sententias improbaſſe, ostendit.

Sed neque ex recentissimis authoribus, qui maximè Aristotelici videri volunt, defuerunt, qui à Stagirita, ne sub eo cadente opprimerentur, se subdixerunt. Iacobus Zabarella, vir ingenio pollens, & nisi Aueroi nimis addictus fuisset, Philosophus præstantissimus, lib. de calore cælesti, postquam Aristotelis sententiam diu euoluit, tandem concludit. *Ego igitur cum aperire fateor, me nullam inuenire rationem potuisse, qua sententiam Aristotelis tueamur, defensionem Aristotelis alijs excogitandam relinquo.*

Franciscus Toletus, qui doctrinae præstantia ad Cardinalatus apicem gradum sibi fecit, lib. Phys. 6. quaest. 1. p. 2. sententiam Scoti, quod indi-

uisibile per se moueri possit, ad mentem Aristotelis fatetur non esse, & tamen eam præferet cæteris, quæ Aristoteli adhærent, In tex. etiam 62. vbi agit Aristoteles de quiete inter oppositos motus, inquit, rationem Aristotelis quamdam tantum probabilitatem habere, & eam soluit, quam solutionem, inquit esse verissimam. In tex. queque 86. motum projectorum tribuit virtuti impressæ, & non tantum aeri, ut volebat Aristoteles, sicut & ipse fatetur in tex. 82.

Doctores Conimbricenses in 4. de cælo cap. 69. fatentur, secundum Aristotelē elementa grauitatem habere in proprijs locis, cuius tamen contrarium ipsi asserunt, in eademque sententia contra Aristotelē militare non solum Archimedes, & Ptolomeum, sed etiam Simplicium, Themistium Syriam, Alexandrum, & reliquos ferè omnes Peripateticos, significat.

Petrus Fonseca lib. 5. in metaph. cap. 6. q. 4. in fine ait, Aristotelē non rectè sēsisse de indiuiduationis principio, nec principium intrinsecum indiuiduationis accidentium satis apertè tradidisse, quare eius sententia relicta, Scoticam doctrinam de principio indiuiduationis amplectitur. lib. etiam eodem c. 13. q. 9. sect. 3. verum locum esse inquit spatium imaginarium, & umbras certè conſectari, qui aliter sentiunt, vbi latenter Aristotelem carpit, ut omitam, quod c. 4. q. 1. sect. 2. Aristoteli ascribit errorem reuera maximū, Deum scilicet agere ex necessitate naturæ.

Franciscus Suarez, qui plurima, & egregia scripsit, disp. 18. in metaph. sect. 3. rationem illam Aristotelis, qua 7. phys. tex. 2. probat, *Omne, quod mouetur, ab alio moueri*, considerans, concludit tandem, esse inefficacem, & Sophisticam, ut potè quæ æquiuocatione contineat. Et disp. 30. sect. 1.

aliam

aliam Aristotelis rationem, qua infinitatem primi motoris asserere conatur, inquit, in principio falso fundari, ac proinde inutilem esse.

Gabriel Vasquez disp. 66. in primam partem cap. 3. Aristotelem errasse, dum de futuris contingentibus dari non posse determinatam veritatem, asseruit, pluribus contendit.

Hieronymus Dandinus lib. 3. de corpore animato cap. 28. pro Galeno contra Aristotelē pugnat dicentem, à corde neruos animalis proficisci, non autem à cerebro.

Hieronymus Mercurialis in suis libris variarum lectionum non raro Aristotelem falsitatis coarguit, ut lib. 1. cap. 14. eò quod affirmauerit, animalia quædam ex igne, & ex niue oriri 5. de historia animal. cap. 19. Item lib. 5. cap. 17. dicentem 4. de historia animalium cap. 10. post quartum duntaxat annum homines in somnia pati. lib. 4. cap. 9. affirmantē, sal, & nitrum solo frigido humido dissolui. 4. meth. lib. 6. cap. 2. asserentem sect. 2. probl. 2. ficus vitimo euomi, eò quod in fundum stomachi sua grauitate descendant, & alibi alia euentientem.

Mitto Cardanum, Bernardinum Telesium, Iulium Casarem Scaligerum, Franciscum Valesium, Franciscum Patritium, Alexandrum Tassonium, & alios, qui vel data opera eius dogmata couellere conati sunt, vel saltem non ut præceptorem, & corripitorem sunt reueriti.

Adiciam verò, nullam ferè Aristotelis sententiam reperiri, quam materialiter saltem plurimi Philosophi non improbant. Etenim in omnibus ferè rebus, tum de rei veritate, tum de Aristotelis mente inuicè Philosophi digladiantur; Non potuit autem Aristoteles non nisi vni sententiæ adhære, ergo qui reliquas

conſectantur, quamuis eas credant Aristotelicas esse, reuera tamen Aristotelem impugnant, & eum errasse existimant; & quemadmodum neminem in omnibus Aristotelis mentem assecutum fuisse, est verisimile, ita neminem non aliquando Aristoteli contradicere, etiam si maximè renuat, putandum est. Et hætenus de ijs, qui exemplo docuerunt, ab Aristotele dissentire, non esse nefas, qui autem verbis docuerint, ex peripateticis paucos reperi, cum enim Aristotelem laudibus in cælum extollant, & omnibus colendum proponant, ne sibi ipsis contrarij videantur, non hoc ostium aperire voluerunt, quare duobus tantum contentus ero, sed antiquis, & grauibus, quorum prior erit Ammonius, qui Aristotelis categorias explanaturus, ita præfatur: *Horum explanator non debet per beneuolentiam adstruere conari ea que perperam sunt dicta, sed iudicem sine vlla passione, eorum, qua dicuntur, se prebere*: Simplicius erit posterior, qui pariter de interprete loquens Aristotelis; *Oportet inquit iudicium habere sincerum, ne si quid animaduersione indigeat, omni contentione inculpabili a monstret.*

Sed iam id ipsum Aristotelis auctoritate confirmemus. Et adduci primò possunt illa omnia loca, in quibus asserit, Philosophi munus esse, veritatem inquirere, nec aliud philosophiam, quam veritatis studium ut 2. metaph. tex. 3. *Rectè autem se habet, Philosophiam scientiam veritatis contemplatricem appellasse, speculatiua etenim finis veritas, & 5. Topic. c. 11. Ad philosophiam quidem secundum veritatem de ipsis tractandum est, dialectica verò ad opinionem.* Ex ipso igitur Aristotelis sententia, qui ex alterius opinione loquitur, Dialectici partes agit, quia non nisi probabi-

habilitate insequitur; Qui verò non ex aliorum opinionibus, sed ex veritate ipsa regulam sibi sentiendi statuit, is verè Philosophi munus exequitur. Quicumque igitur ex Aristotelis placitis philosophatur, non scientificè, non verè philosophatur, sed ipso Aristotele iudice, Dialecticè tantum opinatur, & loquitur.

Secundo, argumentari possumus ex his locis, in quibus aliorum placitis, & dictis consentiendum non esse, si à veritate aberrant, asserit, ita lib. 13. Metaph. cap. 1. *Quæ ab alijs dicuntur primò speculari debent, ut tamen si quid non rectè dicant, non simus eis dō conscij.* Et 1. de Elem. cap. 7. eos reprehendit, qui nimium aliorum dogmatibus sunt addicti. *Accidit verò, inquit, ut de apparentibus cum dicant, apparentibus ipsis concordantia minimè dicant, huius rei causa est, quod non rectè prima principia accipiant; sed omnia velint ad determinatas quasdam opiniones reducere.* Eosdem etiam pessimè omnium philosophari docet 1. Eth. cap. 5. his verbis. *Videtur enim fieri posse, ut qui virtutem habeat, vel dormiat, vel in vita nihil agat, malis præterea affligatur sitque maximè infortunatus, cuiusmodi hominem sanè felicem appellant nemo; nisi qui servare positionem velit.* Quare cap. 6. concludit veritatem omnibus præferendam. *Sed forsam, inquit, rectius esse, & oportere videre, ut pro veritatis salute unusquisque, & præsertim Philosophi sua quoque propria refutarent. Nam licet amici ambo sint, sanctum est, veritatem ipsis in honore antepone.* Hæc Aristoteles, quibus nil clarius, nil aptius pro nostra sententia dici poterat. Paratum se esse, ostendit Aristoteles, ad sua propria refutanda veritatis studio; nos verò adhuc ipsum nolentem, & inuitum, veritati præferemus sanctum, in-

quit, esse, veritatem omnibus antepone, nos verò eam ipsi non postponere, nefas putabimus? Profectò qui ita sentiunt, non solum in veritatem contumeliosi sunt, sed etiam ab ipso Aristotele, quem maximè se sequi profitentur, quàm longissimè abscedunt. Tales igitur (vt de seipso quoque S. Augustinus aiebat) optabit Aristotelis lector, qualis ipse erga alios. & in primis erga suū præceptorem extitit, neque à nobis requireret, vt in eius verba iuremus, qui nullius auctoritatem tantū faciendā esse, & verbis, & exemplo nos docuit. Cum ab Agesilao Spartanorum Rege pater ipsius rem iniustam peteret, prudenter, iustè, ac reuerentè respondit, vt Plutarc. de vitiosa verecundia refert. *Abs te pater à puero didici, parere legibus, quapropter nunc quoque tibi obtempero, cauens, ne quid faciam præter legem.* Sic nos dicamus Aristoteli, cum præter veritatem quidquam docet. Abs te docti sumus, veritatem omnibus antefere, tuam igitur sententiā sequimur, dum tibi quoque eam anteferimus.

Tertio, ad hoc ipsum confirmandum illa Aristotelis verba deseruiet, in quibus dum suas explicat sententias, hærentem quodammodo, nec de re sibi omninò explorata loquentem se demonstrat. Vt 1. de Generat. tex. 9. *Sed hæc soluere tentandum, inquit. Et paulò post oportet, dubitationis solutionem tentare inuenire.* Primo Metheor. cap. 1. *Hæc quidem dubitamus. hæc autè attingimus quodammodo, & lib. eodem summa 2. cap. 6. Quare si quomodo, & cur appareat cometæ approbamus, causam tamquam dictā medicriter, & lib. 1. de anima tex. 4. difficillimam fatetur cognitionem de anima. Omniquaque autem, & omninò difficillimum est, accipere aliquam fidem de ipsa, ac de veritate vniuersim.*

2. Mc-

2. Metaph. tex. 1. inquit, tam difficilem esse eius speculationem, vt nemone fatens eam consequatur. Denique frequentissimè verba dubitandi vsurpat, vt fortè, quasi, videtur, &c. quibus innuit, illa se non tamquam certa, & explorata tradere; imò est constans eius interpretum opinio, complura Aristotelem obscure docuisse, quòd animo hæreret, nolletque, ita suam proderet sententiam, vt non etiam contrariam insinuasse videretur, ne falsitatis conuinci posset.

Ex quibus liquidò constat, Aristotelem non pro certissima, ac indubitata suam doctrinam habuisse. Si igitur pari in pretio nos eam habeamus, quis conqueri poterit, nos Aristoteli aduersari, vel iniuriam facere? Qui autem præter Aristotelis auctoritatem, rationem, experimenta, & reliquos omnes floccipendunt, videant, ne in hoc ipso, quod eam tantū æstimant, paruipeudent.

Quid de Aristotelis auctoritate vnanimi Philosophorum munita consensu sit dicendum. Sect. IIII.

Hic sanè maior est difficultas, non enim de vnius Aristotelis, sed de omnium Philosophorum auctoritate agitur, non est tamen ab instituto nostro aliena, nam Aristotelis sententia secum hunc Philosophorum vnanimen consensum pertrahere solet.

Non licere igitur ab ea discedere, videtur sententia Cant de locis theologicis lib. 10. c. 10. vbi inquit, *Philosophorum omnium vnā, eādēque, consensionem certam fidem facere Philosophi dogmatis, ac proinde non sine magna arrogantia, ac temeritate ab eis quemquam dissentire.* Probat.

Primum, quoniam in alijs artibus

ab illis auctoribus, qui probati in illis sunt, non sine temeritate discedi solet, ergo multò magis id in philosophia valere debet.

Secundo, id esset bellare cum Dijs, id est naturæ repugnare, maior enim pars eò defertur solet, quòd à natura ipsa deducitur.

Tertio, quoniam vulgi etiam iudicium magnificè pictoribus, & poetis; & si quid ab eò reprehensum est, corrigunt; multò magis igitur sapientium Philosophorum iudicio standum erit.

Quarto, Aristotelis auctoritate, nā lib. 2. de celo. *Bene, inquit, se se habet, quemq. sibi persuadere veteres, & maiorum nostras sententias veras esse.* Et 6. Eth. c. 11. *nō minùs ait eorum, qui sunt experti, & seniorum, prudentumque sententis, quàm ipsis demonstrationibus adhibere animum oportere.*

His tamen non obstantibus. [Dico primum], ex omniū Philosophorum auctoritate non licere certum argumentum, & infallibilem veritatem deducere. Est hæc sententia communis interpretum, S. Th. in ar. 8. q. 1. p. p. ita Vasq; Molina, & alij, est videtur esse eiusdem Sancti Doctoris, cum dicat, argumentū ab auctoritate humana absq; vlla distinctione infirmissimum esse: Nec fortè Canus ipse dissentit, potest enim intelligi de quadam certitudine morali, quæ communi Philosophorum consensui annexa esse solet. Eadem quoque fuit S. Augustini sententia, & ex eius epist. 29. colligitur, cum enim retulisset, omnibus Philosophis placuisse, virtutes omnes inter se conexas esse, nec vnā sine cæteris haberi posse. subiicit. *Hæc autè a se habeant, paulò diligentius inquirendum est, non enim ista diuina sententia est, sed hominibus hoc visum est, nullum quidem ingeniosissimus studiosiss, sed tamen hominibus.*

Pro-

Probatur etiam ratione. Primum, quoniam vel ab extrinseco, vel ab intrinseco. hæc certitudo Philosophorum authoritati connectitur. Non ab extrinseco, hoc enim non alio pacto esset, quam ex providentia Dei, quæ non permitteret, omnes Philosophos errare, hoc autem absque ulla ratione diceretur, proprium enim est Ecclesiæ Catholicæ privilegium, ut eam Deus errare numquam sinat, quod Philosophis concessum, nemo unquam dixit, neque enim, si omnes errare permittat, diceretur deficere Deus in necessarijs, tum quia forte in dogmate necessario ad salutem non errabunt, tum quia aliqui non deerant, à quibus possint homines huiusmodi veritates necessarias edoceri. Neque ab intrinseco hæc certitudo oriri potest. Primo, quia potest quilibet eorum errare, ergo etiam possunt omnes, probatur consequentia, quoniam inuicem nullam habent dependentiam, & ita indifferens ego sum ad assentiendum alicui conclusioni, quamvis omnes ante me illam negauerint, ac si omnes eandem admisisserint, ergo si quilibet per se errare potest, poterit etiam simul cum omnibus alijs. Si dicas, moraliter esse impossibile, quod omnes eundem errorem amplectantur, sicuti, quod qui tesseriis ludit, semper eundem numerum iaciat. Non admodum repugnabo, sed contendam tantum, non minus esse impossibile, quod in veram omnes, quam quod in falsam sententiam conveniant, & dato quod in vnam conveniant, non inde sequi, hanc veram esse, quia si videatur difficile, omnes errasse, non minus videtur, omnes veritatem assecutos. Confirmatur, nam supposito Philosophorum omnium consensu in vna conclusione, quæro, an possim ego, vel quilibet alius ab ea dissentire;

si neges, reclamabit experientia, libertas repugnabit, uniuscuiusque conscientia contrarium testificabitur; nemo enim, se cogi ad assentiendum alicui conclusioni, sentit, nisi forte loquamur de primis principijs, quibus necessario quilibet assensum præbet, non propter aliorum authoritatem, sed propter ipsorum evidentiam. Si concedas, posse dissentire, ergo etiam poterat alius ante me, si autem duo, vel tres dissentiant, iam dissolvetur illa Philosophorum unanimitas, eritque in libertate vnus, vel duorum, certissimum dogma incertum reddere. Præterea si cuique liberum fuit, illi conclusioni assentiri, contingens ergo fuit, omnes hunc promississe assensum, si contingens, ergo nullam potest habere certam connexionem cum re necessaria. Non valet igitur argumentari ex contingentem consensu omnium Philosophorum ad certam veritatem conclusionis, cum hic consensus coniungi poterit, tam cum falsa, quam cum vera sententia.

Secundo, consenserunt aliquando Philosophi omnes alicui principio, & tamquam certissimum supposuerunt; quod postea falsum inventum est, ergo euidenter conuincitur, non necessario verum esse, quod omnes Philosophi affirmant. Probatur antecedens, Quoniam ante Dei aduentum in carnem, omnes Philosophi tamquam certum supponebant, ex nihilo nihil fieri posse: certissimum existimabant, inhærentiam esse de essentia accidentis, & alia huiusmodi multa, quæ deinde, fidei Christianæ detegente lumine, deprehensa sunt falsa. Si dicas, veritates huiusmodi vim naturalem ingenij nostri excedere, nec ratione inueniri potuisse, Occurrat ego: contrariastamen neque potuisse ratione naturali demon-

demonstrari, & tamen Philosophi, illas se demonstrasse credebant, errabant igitur non solum in supernaturali, sed etiam in veritate naturali. Præterea nunc etiam non omnia, quæ absoluta sua potetia potest Deus, nobis reuelauit, unde nos ergo scire possumus, an existis f. l. s. nonnulla aliquando apparitura sint, quæ nos modo absque ulla hæsitatione affirmamus? Non solum igitur infideles, sed etiam fideles omnes Philosophi, sed etiam fideles omnes Philosophi errare possunt. Confirmatur hoc, quia ferè in omnibus scètijs euenit, ut quæ vno tempore ab omnibus illarum peritis ut vera, & certa probabantur, alio deinde tamquam falsa, & improbabila reijciantur.

Tertio, est magnum argumentum ad hominem contra Canum. Non minus authoritatis in rebus sacris habere debent omnes Sancti Patres, quam in rebus naturalibus, & philosophicis Philosophi; sed in illis vnus omnium Sanctorum Patrum consensus fidem certam non facit, nisi sit de re ad fidem, vel ad mores attinente, vel de expositione sacræ Scripturæ agatur, ergo nec in istis Philosophorum. Maior probatur quoniam, ut inquit Canus, in omnibus scientijs, siue artibus, illarum doctoribus, & peritis standum est; tales autem sunt in rebus sacris Sancti Patres, & eò pluris eorum authoritas faciendæ est, quod à Deo ipso in hoc munus dati sunt. Minor autem ab ipso Cano libro 7. capit. tertio, conclus. quarta, non solum recipitur sed argumentis quoque probatur; sunt autem hæc eius verba. *Omnium etiam sanctorum autoritas in eo genere quæstionum, quas ad fidem diximus minime pertinere, fidem quidem probabilem facit, certam tamen non facit; & eam deinde ibi multis exemplis confirmat.*

Dico secundo, Non facile à communi omnium Philosophorum sententia discedendum est; facile autem ille discedit, qui vel nulla ratione, vel leui coniectura motus, eam deserit. Probatur, quoniam non leuiter credendum est, tot, ac tantos viros illi sententiæ adhæsisse, non igitur nisi ex graui causa, nec ab ea discedere decet. Præterea arrogantiam culpam non facile vitabit, qui ab illis discedit, sicut enim rationem eis præferre, laudabile, ita nos ipsos præponere, non parum est reprehensibile, neque videntur hi veritatem quærere, sed inanem gloriolæ auram ex aliorum reprehensione aucupari. Denique hoc idem tantum probant argumenta à Cano allata.

Dico 3. Non obstante communi, & unanimitate Philosophorum consensu licere aliquando contra sentire. Probatur primum ex primo dicto, si enim falsa esse potest sententia omnium Philosophorum, ergo licebit etiam eam deserere. imò si de falsitate constet, contraria erit omnino amplectenda, cum omnibus sit præferenda veritas. Secundo, quoniam non tam in vna amplectenda sententia, quam in vno colendo Aristotele Philosophi quandoque conueniunt; ex quo efficitur, ut cum verbis Aristotelis loquantur, non pluris ferè eorum omnium sit estimanda authoritas, quam vnus Aristotelis, a qua discedere nefas non esse, iam probauimus. Tertio, quoniam multa certissima, à recentioribus Philosophis tamquam falsa reijci, & explodi, quæ antiquioribus certa, & extra omnem dubitationem ferè videbantur. Si nemo autem primò ausus fuisset contra superiores ea asserere, in eadè ignorantia nocte semper permansissemus. Non igitur deterreri debet quispiam, quin efficaci ratione sub-

Vide
Sur.
Mar.
20. in
vita S.
Vulfr.
ni.

nixus, solus contra superiores omnes Philosophos, eorum semper, ut dicebat S. Augustinus, salua reuerentia, sentiat; alioqui si rationi multitudinem præferat, similis videri poterit Rabodi Frisiorum Regi, de quo refertur, quòd cum iam iam baptizandus esset, interrogauit, an ex suis maioribus, plures essent in inferno, vel in Paradiso, cumque audisset, in inferno, retraxit pedem iam aqum lotum, & dixit fatius esse, multos sequi, quam paucos. Ad hæc si modo solus est fortassis tempore procedente coplures habebit socios, & qui modò temeritatis, & arrogantia nonnullis arguitur, postea sapientia, & erga veritatem amoris laudabitur. Intellexit hoc Æschylus, qui teste Athenæo lib. 8. cap. 6. iniuste aliquando demeritis, tempore dixit, se tragedias deponere, quippe qui intelligebat, meritum honorem se aliquando fore relaturum. Et profectò etiam si veritatem non assequatur, non est tamen ab quibus laude priuandus, non solùm quia si non profuit, voluit tamen, sed etiam quia reuera profuit, alios enim excitauit ad plenus, & penitus ipsam veritatem perscrutandam, ac sua dubitatione veritatem ipsam firmavit magis, nam & Aristoteles faceret, antiquis dubitantibus, quamuis veritatem non assecutus gratiam habendam esse.

Mitto, nonnunquam, vel immoderato affectu, vel præiudicata opinione adeò deprauatum reddi hominum iudicium; ut fatius esset à brutis, quam ab illis sententiam expectare. Locuples erit testis Apelles, qui in picturæ quodam certamine ab hominibus ad equos prouocauit, & illorum calculis victus, horum approbatione victor est declaratus ex Plinio lib. 35. cap. 10.

Sed præterea non videtur mihi

prætereundum, quòd si intimius respiciamus, nullum fortè inuenimus dogma ab omnibus Philosophis receptum. Nam Philosophorum nomine, non solum Peripatetici, sed etiam aliarum sectarum Philosophi comprehendendi debent; & ita certè intellexit Canus, nam illos enumerans, à quorum vnanimi consensu non est dissentendum, Platonem recenset, Aristotelem, Hippocratem, Galenum, &c. diuersarum, scilicet sectarum Philosophos; at quòdnam dogma est tam commune, & firmum in aliqua Philosophorum schola, quòd in alia non negetur? Quid tamen clarum, quàm niuem albam esse, igne siccum, & vinum huiusmodi tempore formaliter frigidum; & tamen Anaxagoras, ut refert Cicero lib. 4. Acad. 99. niuem dicebat esse nigram Bern. Telesius ignem esse humidum, nec defuerunt hae tempestate Philosophi, qui dixerunt, vinum semper esse formaliter calidum. Denique nil tam absurdè dici potest (teste Cicero lib. de diuinatione) quòd non dicatur ab aliquo Philosophorum Academicos, & Scepticos prætere, qui nihil certi sciri posse arbitrabantur. omniaque in dubium reuocabant. Quòd si omnium sectarum Philosophi in vnum conuenientes, non possent sententiam aliquam tam certam reddere, quin ab ea discedere liceret, cur ab vnico Aristotele, quamuis affectorem magna cetera, suffulcò, in aliam sententiam abire nefas erit?

Ad argumeta Cati in vniversum respondemus, nil aliud probare, nisi nostrum secundum dictum, & hoc tantum intèdisse ipsum, crediderim. Sed præterea sigillatim. Ad primùm Resp. Antecedens ab eo gratis assumi. Præterea neque par est ratio de philosophia, & artibus, quia in his non tam quid ratio, quàm quid vsus

postu-

postulet, solet attendi; Philosophia verò veritati tota dicata est.

Ad secundum Resp. quòd est à natura, non in solis Philosophis, sed in omnibus hominibus reperiri, ut in primis principijs conueniunt omnes, modò terminos norint, & in his neque licitum, neque libitum esse potest, ab alijs discètere, natura, scilicet, non eorum autoritate, ad id impellente.

Ad tertium Resp. Vulgi iudiciù, non mirum, ab illis magnificeri, qui in gratiam vulgi opera sua edunt, cuiusmodi sunt pictores, & Poetæ; sed & hi, quia non infallibile sciunt, ab eo aliquando ad rationem appellant. In Philosophia etiam aliquando adducitur populi opinio, vel tantquam in eum à sapientibus deriuata, vel tamquam naturæ vox quædam simplicior, nulla vel arte, vel doctrina elaborata, non tamen tamquam infallibilis.

Ad Aristotelis primam autoritatem. Resp. Aristotelem debere intelligi, dummodo non ad sit ratio oppositum nobis persuadens, ut ipse exemplo ostendit. Ad secundam eodem modo intelligi posse. Sed præterea attendendum est, hoc dicere Aristotelem in lib. de moribus, quia in his longè plus autoritati, quàm in alijs tribuendum est, & loqui de his, quæ senes, & periti per experientiam didicerunt.

Quòdnam sit horum librorum
subiectum.

QUÆSTIO III.

Quem loquentem audituri sumus, eiusdem prænoscere nomen, doctrinam, moris, atque in dicendo scopum, & methodum, naturæ quædam propensione omnes optamus.

Nec aliter, si quem librum euoluere, aut scientiam perdiscere aggredimur, eorum subiectum, finem, ordinem, & id genus alia perspecta habere adeò percipimus; ut alioqui non conquiescat animus, verendumque sit, ne in ipso statim limine viribus deficientibus nimio torpore langueat; Quòd cum Philosophos non latuerit, meritò in cuiusque scientiæ vel libri vestibulo tantisper, dum eorum naturam, & alia, quæ hanc subsequuntur, aperiant, lectorem, siue auditorem morantur. Ab hac igitur consuetudine neque nos recedemus. Quoniam tamen non totam ipsam Philosophiam, vel eius primam partem, sed vniam tantum ex medijs explicare aggredimur, multa, quæ ab alijs initio Physicorum de ipsa tradita solent, omitemus, & in ijs tantum, quæ peculiariter huic operi intelligendo subserviunt, versabimur, inter quæ primum locum sibi vindicare subiectum, ex quo cætera omnia, veluti connexa dependunt, nulli dubium est.

Alberti Magni sententia, Quid alij
senferint. Sect. I.

Non conueniunt Philosophi in explicando huius operis subiecto. Prima autem sententia est eorum, qui Albertum Magnum sequuti, corpus simplex, mobile secundum formam, pro subiecto statuunt. (Corpus) dicunt, non ens, ad excludenda accidentia, materiam, & formam, non quòd de his quoque in his libris nõ agatur, sed quia nolunt, agi de ipsis per se, sed tantum in ordine ad corpus, quatenus videlicet ipsius principia, partes, aut passionis sunt (Simplex) ut excludat mixta ex elementis, & ipsa tantum elementa completantur; quamuis enim elementa

sint entia composita, quia ex materia, & forma constant, non sunt tamen corpora composita, quia ex alijs corporibus non constantur. (*Mobile secundum formam*), vt excludant mobilitatem localem, quam dicunt consideratam fuisse in libris de Cælo; Per mobilitatem autem secundum formam, intelligunt generationem, corruptionem, alterationem, & augmentationem. Suffragantur huic sententiæ Alex. lib. 1. meteororum, & Auerr. 1. de cælo com. 1. imò, & Aristoteles lib. 1. de sensu, & sensili cap. 4. appellat hos libros de elementis, & secundo de anima tex. 117. se hic egisse de elementis affirmat.

Præterea probatur hæc sententia, quoniam reuera Aristoteles in huius operis secundo libro agit de numero elementorum, & de alijs ad ipsa spectantibus, ergo ipsa sunt ipsius subiectum. Tertio, scripsit Aristoteles libros peculiare de cælo, de mixtis, scilicet Metereologicis: De plantis, de animalibus, & de homine, librum 5. tertium de anima, & morales. De intelligentijs, videlicet Metaphysicos, ergo non est credendum, peculiarem tractationem de elementis, quæ maxima pars sunt mundi, non instituisse, quod si fecit, non alibi certè, quam in his libris. Confirmatur, quia sunt per se scibilia, ergo per se in aliquo libro considerari debuerunt. Quarto, post tractationem de Cælo conueniens fuit, agere de elementis, at hi libri sequuntur statim post libros de Cælo, ergo de elementis agendum in ipsis fuit.

Quid S. Thomas senserit.

Censet Sanctus Thomas, subiectum horum librorum esse generationem, & corruptionem, reli-

qua verò omnia, quæ in ipsis tractantur, videlicet augmentationem, alterationem, & ipsa elementa, non per se considerari; sed quatenus ad generationis cognitionem conducunt. Probat hanc sententiã primò ex inscriptione horum librorum, quæ est. *De generatione, & corruptione.*

Secundo ex tex. 1. huius primi libri, in quo proponit Aristoteles, se acturum de generatione, & corruptione. & quamuis addat se acturum quoque de augmentatione, & alteratione, innuit tamen, se de his tractare in ordine ad generationem, Inquit enim. *Verum existimandum sit, eandem esse naturam generationis, & alterationis.* Similiter ait, agendum esse de causis generationis, & corruptionis, at illud est subiectum, cuius causæ inquiruntur, igitur.

Tertio, augmentatio est opus uiuentium, ergo per se spectant ad libros de anima, hic igitur non consideratur per se in ordine ad generationem.

Quarto, si quid obstat, quò minus generatio statueretur subiectum horum librorum, esset maxime quia subiectum alicuius scientiæ non est aliqua passio, sed illud, cui probatur illa passio inesse; De subiecto. n. debet demonstrari passiones. At hæc ratio nõ obstat, quia locum habet tantum in scientia totali, non verò in aliqua parte eius, quia sicut pars scientiæ refertur ad totam scientiam, ita etiam partis subiectum ad subiectum totius; subiectum igitur alicuius partis non oportebit, vt consideretur per se in tota scientia, neque vt habeat illas omnes condiciones, quæ in subiecto totali requiruntur, sed satis erit, vt circa ipsum aliqua pars scientiæ versetur, siue tamquam passionem, siue tamquam principium, aut causam ipsius subiecti totalis, & ita vide-

mus

mus, in primo libro Physicorum agi de principijs, tamquam de subiecto illi adæquato, & plures libros compositos fuisse ab Aristotele, habentes pro subiecto partem, siue passionem corporis naturalis, vt libros de partibus animalium. De somno, & vigilia: De respiratione &c.

Quintò, mutatio ad formam analogice dicitur de mutatione substantiali, & accidentalì, per se autem prius de substantiali, ergo etiam in hoc libro subiectum per se erit mutatio substantialis, & in ordine ad ipsam etiam mutatio accidentalìs.

Sententia Zabarella.

Mixtum generaliter acceptum, existimat hic auctor, esse horum librorum subiectum, quatenus propriam habet naturam. (*Mixtum*) inquit, vt excludat elementa, de quibus affirmat, agi tantum in ordine ad mixta (*generaliter acceptum*) quia de eius speciebus ait agitur postea in alijs libris, quatenus propriam habet naturam, vt modum considerandi, siue rationem formalem subiecti explicet, & hoc idem esse ait, atque corpus naturale generationi, & interitui obnoxium, quamuis enim sub hoc videantur contineri etiam elementa, & non sub illo, tamen reuera inquit non comprehendit, quoniam elementa secundum se tota incorruptibilia sunt, secundum autem partes corrumpuntur quidem, sed vt ex eis mixta generentur, non verò per se, quia ratione sui non indigent hac mutua generatione, & corruptione. Hanc autem suam sententiam subtiliter excogitatam his probat argumentis.

Primò, illud est subiectum in scientia, cuius principia considerantur ex

12. Metaph. in principio, atqui elementa tractantur in his libris, vt principia corporis mixti, ergo corpus mixtum est subiectum horum librorum. Minor probatur, quia de elementis secundum se, & quatenus corpora naturalia sunt, agit Aristoteles in lib. de cælo, ergo cum hic iterum de ipsis agat, non amplius absolute considerat, sed in ordine ad mixta.

Secundò, necessarium omninò fuit, de mixto latè accepto in aliquo libro naturali agere, atqui id in nullo alio libro fit, nisi in libris de generatione, in quibus etiam videmus, agi ex professo de mixtione, & de mixti generatione, ergo ipsum est ipsum subiectum.

Tertio, idem colligitur ex ordine librorum Physicorum: Cum enim primo loco actum sit de corpore naturali latè accepto, idque prima partitione diuidatur in simplex, & mixtum, & simplex præcedat mixtum: proinde secundo loco actum sit de corpore naturali simplici in libris de cælo, sequitur, vt statim tertio loco agatur de corpore naturali mixto in libris de generatione, vt mox in alijs libris naturalibus agendum maneat ordinatum de speciebus mixti.

Quarto, cognoscenda est quælibet res eo modo, quo est, atqui elementis data est generatio à natura propter generationem mixtorum, ergo & hoc ipso modo, non alio, cognoscenda est: nempe vt competens quidem elementis, & mixtis, sed elementis vt principijs, & materiæ, mixtis verò, vt subiecto præcipuo.

Confirmatur ex Aristotele, qui in primo libro postquam definitionem generationis, & interitus declarasset, & mox de earum causis acturus esset, scopum, & consilium suum in contextu 43. proponit his verbis. *Quoniam autem oportet primum de materia,*

ria,

ria, & de vocatis elementis dicere, etc. nim, inquit Zabarella dictio (&) nō est coniectiua, sed declaratiua, quia postea nullā aliam materiam declaraturus erat, nisi materiam secundam, quæ sunt quatuor elementa. De his igitur proponit agendum, non tamquam de subiecto, sed tamquam de materia.

Confirmatur secūdo, quia in principio secundi de generatione quatuor primas qualitates vocat Aristoteles principia elementorum, cum tamen accidentia potius sint, quia quatenus elementa sunt principia mixtorū, ille qualitates, dici possunt eorum formæ, sicuti ratio est accidēs respectu hominis, est tamen de essentia eiusdem, quatenus pater est.

Sententia Aegidij, & Marsilij.

Corpus mobile, siue ens mobile secundum formam, siue substantialem, siue accidentalem subiectum horum librorum statuunt supradicti auctores. Probatur autem primo. Subiectum partis scientiæ debet esse pars subiecti totalis, cum enim scientia suam specificationem ab obiecto recipiat, sicut se habet obiectum vnius scientiæ ad obiectum alterius, ita se habent inuicem scientiæ, cum igitur hi libri sint pars scientiæ, cuius subiectum est corpus naturale, debet etiā subiectum ipsorum esse pars corporis naturalis, non potest autem assignari alia pars, siue species corporis naturalis, de qua hic agatur, quam corpus ipsum, prout mutabile ad formam, ergo.

Secundo, illud est subiectū, cuius passiones in ea scientia demonstrantur, at qui generatio, & reliquæ mutationes secundum formam, quæ in his libris demonstrantur, sunt passiones corporis mobilis secundum formam,

ergo hoc est reuera subiectum.

Tertio, magis communia debent anteponi minūs communibus, ergo antequam Aristoteles ageret de mixtis, vel de elementis, debuit agere de corpore generabili in communi, hoc igitur est eius obiectum.

Quarto, ex ordine horum librorū idem probatur. Nam in 8. Physicis actum est de corpore naturali in communi: Secundo loco in libris de celo de corpore incorruptibili, consequens est igitur, vt hoc tertio loco in libris de generatione de corpore corruptibili, & mutabili secundum formam agatur. Item in libris de celo consideratum est corpus mobile ad locum, ergo hic debuit immediatē post considerari corpus mutabile ad formam intrinsecam.

Quinto, De subiecto scientiæ debet supponi, quōd sit, & quid sit ex primo Posteriorum, in his autem libris queritur, an sit generatio, & quid sit, ergo non ipsa est subiectum, sed corpus generabile, quod præsupponitur esse, & de quo demonstratur generatio.

Authoris sententia quinque conclusionibus comprehensa.

sect. 11.

PRIMA CONCLUSIO.

Corpus simplex mobile secundum formam non est subiectum adæquatum horum librorum. Est contra primam sententiā, & facile probatur, quoniam, Aristoteles in primo libro tex. 5. repræhendit Platonem, quōd generationem tantum elementorum considerauerit, ergo intendit ipse etiam mixtorum amplecti. Præterea agit hic Aristoteles de generatione, non tantum elementorum, sed etiam mixtorū, nam ex professo agit

de

de mixtione; absque ratione igitur mixta, vel eorum generatio ab horū subiecto excluditur. Tertio, ipsemet Aristoteles etiam in principio horū librorum promittit, se tractaturum de generatione omnium. Quarto, definitio generationis, & reliqua, quæ Aristoteles de ipsa tractat, non tantum elementorum generationi, sed etiam mixtorum conueniunt. Quinto, Nutritio, & augmentatio, de quibus accuratē etiam disputat Aristoteles, ad elementa non pertinent, ergo non elementa tantum sunt horum librorum subiectum.

SECUNDA CONCLUSIO.

Subiectum adæquatum huius operis non est mutatio tantum substantialis. Probatur contra secundā sententiā, quoniam Aristoteles ex professo agit de alteratione, & augmentatione, nam accuratissimē de ipsis disputat, ergo non sunt excludendā subiecto totali. Præterea alteratio, & augmentatio per se spectant ad scientiam naturalem, ergo per se debet de illis agi, nullibi autem, præterquam hic, de ipsis agitur, ergo per se hic considerantur.

TERTIA CONCLUSIO.

Mixtum generaliter acceptum, vt volebat Zabarella, non est adæquatum subiectum horū librorum. Probatur primo, quoniam agit Aristoteles in his libris de augmentatione, & nutritione, quæ huic mixto non conueniunt: Neque occurrere potest, quōd de his non agat per se, nam & in initio libri primi de generatione proponit, se acturum de accretione, & de ea valde accuratē agit, & repræhendit veteres, quōd eam omiserint, & alibi in Physicis

eam non habet pro subiecto. Præterea non tantum agit de generatione mixtorum, sed, vt ipse fatetur, de generatione omnium, & de mutua elementorum trasmutatione, qua nō producitur aliquid mixtum: Agit etiam de alteratione, & actione, & passione, quæ non sunt passiones mixtorum, imō neque corporum generabilium, nam alteratione perfectiua alterantur etiam celi, cum illuminantur. Præterea tex. 43. lib. 1. de generatione ostendit Arist. se agere de mixtione, vt elementorum generationem declaret, & non è contra, vt volebat Zabarella, inquit enim. *Quoniam oportet primum de materia, & de vocatis elementis dicere, &c. oportet prius utique dicere, de quibus indeterminate dicitur nunc. omnes enim qui elementa generant, & quæ, quæ ex elementis segregatione utuntur, & congregatione. Est autem congregatio mixtio &c.* Agit igitur de mixtione propter generationem, nō de generatione propter mixtionem. Tandem Arist. vel ignorauit, se in his libris agere de mixto, vel nobis haec cognitionem ex malitia inuidit. Nullibi enim mentionem facit de mixto, cum alioqui consuetudo ipsius sit, proponere, de quo sit agendum in suis libris, & in hoc quoque de alijs se acturum promittat. Poterat etiam commodius inscribere hos libros de mixto, sicut præcedentes inscripserat de celo, & sequentes, vel de animalibus, vel de illis rebus, de quibus in ipsis agit.

QUARTA CONCLUSIO.

Subiectum adæquatum horum librorum est mutatio secundum formam, vt completiue generationem, alterationem, & accretionem, non autem motum localem. Dixi, vt completiue, &c. propter duo: Alterum est,

vt

vt ostenderem, agi non tantum in genere de illa mutatione, sed etiam per se de suis illis speciebus: Alterum, quoniam in quaestione positum est, an motus localis sit mutatio ad formam, ne igitur alicui parti praedicate videar, explicitè volui, ipsum excludere. Probatio huius conclusionis nescio, quæ maior desiderari possit, quam apertissima Aristotelis authoritas, qui de his ipsis agendum proponit in principio horum librorum, & quod promittit, exequitur. Et cum verba facturus est de elementis, de actione, passione, & mixtione, in ordine ad hæc ostendit, se de illis acturum, vt patet ex tex. 43. huius primi libri. Inscriptis etiam hos libros de generatione, & corruptione, (quam nos sub generatione comprehendimus, sicut etiam diminutione sub accretione) quare nescio, quomodo clariùs potuerit nobis Aristoteles mentem suam aperire, quidnè, eius mente cognita, sit nobis ulterius inuestigandum, cum hac in re non tantum eius scientia (sicuti in cæteris rebus) fidem nobis faciat, sed etiam eius voluntas, potuit enim pro suo arbitratu hoc, vel illud subiectum in his libris sibi tractandum proponere.

Malui autem dicere mutationem, quam corpus mutabile, primum vt Aristotelis concinerem, qui de generatione proponit se acturum, de corpore verò generabili nunquam mentionem facit. 2. Quoniam non tam demonstrat Aristoteles generatione de aliquo corpore, quam de ipsa generatione secundum se agit, & eius principia, passiones, & differentias considerat. 3. Quoniam alioqui simili ratione oporteret dicere, non animam esse subiectum in libris de anima, sed corpus animatum, quod falsum esse; ex eo colligitur, quod

corpus animatum complectitur etiã libros de animalibus, vt aduertit Hieronymus Dandinus in sua praefatione ad libros de corpore animato. In libris etiam de somno, & vigilia, de iuuentute, & senectute, & alijs similibus eorum subiecta dicenda essent Animal dormiens, & vigilans, iuuenes, & senes &c. quod est præter omnium opinionem. Denique potest dari scientia saltem partialis de generatione, cur enim non poterit quis proponere sibi explicandam generationem secundum se? quamvis enim non possit adæquate cognosci sine ordine ad corpus generabile, nõ tamen ob hoc necesse est, eam semper considerari sub hoc ordine, ita vt subiectum illius considerationis non sit ipsa generatio, sed corpus generabile, quia tunc corpus generabile poterit considerari, vt aliquid spectans ad generationem, nõ autem tamquã subiectum adæquatam, sicut etiam in multis alijs accidentibus contingit, quæ secundum se quidem considerantur, non tamen sine ordine ad ipsorum subiectum, si perfecte, & adæquate cognosci debent. Ita. n. in Theologia fides, gratia, & virtutes considerantur, in philosophia respiratio, somnus, vigilia, &c. Cum igitur considerari possit generatio secundum se, cur negabimus, hoc factum esse in his libris, in quibus nulla facta mentione de corpore generabili, proponit Arist. de generatione sibi agendum?

QUINTA CONCLUSIO.

Ratio formalis, sub qua consideratur prædicta mutatio secundum formam, est, vt passio corporis naturalis. Probat hanc conclusio, quia si consideraretur absque hoc ordine, sed vt habet propriam naturã

tan-

tãtum, vt existimat Zabarella, sequetur, hos libros non esse partem Philosophiæ naturalis; Pars enim dicitur ordinem ad totum, si autem hi libri considerantur sicut ipsorum subiectum absque ordine ad subiectum totius philosophiæ; ergo nullum habent ordinem ad ipsam philosophiam; ac proinde pars eius esse non possunt.

Obijci tamen nobis potest argumentum, quod maximè facit Zabarella cap. 17. de naturalis scientiæ constitutione, quod, inquit, pluribus eruditus viuis se contulisse, neminem que reperisse, qui bene soluerit. Est autem haec responsio. Efficax semper est illatio quatenus ipsum ad De omni, si. n. homo quatenus animal sentit, necesse est, vt omne animal sentiat; ergo si in his libris agitur de generatione, quatenus est passio corporis naturalis, sequitur, vt de omni eius passione huiusmodi agi debeat, quod est factum.

Respondetur. Hanc illationem à quatenus ipsum ad De omni, nisi rectè intelligatur, non semper esse veram, quod multis exemplis ostendo. Video ego hanc paginam, quatenus coloratam, neque tamen sequitur, quod videã omne coloratum. Comburit ignis hanc stuppam quatenus combustibilem, neque tamen rectè inferas, ergo comburit omne combustibile. Agit Theologus cum D. Thoma in eius prima parte de Angelis, quatenus reuelati nobis sunt, neque tamè rectè colliges, ergo in ea parte, in qua agit de Angelis, agit simul de reliquis omnibus reuelatis. Considerat Medicus corpus humanum, quatenus sanabile, neque tamen concludere poteris, ergo de omni sanabili etiã irrationali spectat ad ipsum agere. Est igitur inuestiganda ratio, cur nõ in omnibus locum habeat illa illatio à quatenus ipsum ad De omni.

Quæ duplex mihi videtur. Prior

est, quoniam multa sunt, quæ præter rationem formalem, requirunt etiam aliquam conditionem, vt propinquitatem, siue applicationem, si igitur hæc desit, non valet argumentariã ratione formali, quæ significatur per quatenus ipsum, ad omne, in quo illa ratio reperitur. Ita nõ valet, ignis quatenus combustibilis stuppam comburit, ergo omne combustibile id ipsum efficit, potest enim stuppa applicata esse huic tantum igni, & non alijs. Neque rectè inferas, ego tribuo eleemosynam Socrati, quatenus pauper est, ergo tribuo omni pauperi, defuit enim conditio, quod sint præsentibus reliqui pauperes, vel aliqua alia; & eadem ratione, videns aliquid quatenus coloratum, nõ sequitur, vt omne coloratum videat.

Posterior ratio est, quia Aduerbiũ Quatenus nõ semper ita strictè usurpatur, vt solã, & totã rationem formalem significet, aliquando. n. usurpatur pro conditione; vt cum dicimus, finis mouet agens quatenus cognitus, aliquando pro ratione sub qua, vt cum dicimus colorẽ videri quatenus visibile; Vtraque autem ratio potest adhiberi pro responsione ad argumentũ Zabarelle.

Prior quidem, quoniam responde re possumus, non tractari omnem passionem corporis naturalis in his libris, quia deficit conditio. s. applicatio Aristotelis, sicut. n. video hoc obiectũ, & nõ aliud, non quod etiã aliud visibile nõ sit, sed quia in hoc dirigo obtutũ oculorũ meorũ, ita considerat Aristoteles in his libris has passiones corporis naturalis, & nõ alias, non quod alia quoque considerari non possent, sed quia ad has tantũ intentionem suam in his libris applicuit.

Posteriori quoque vt possumus, sed prius notandũ est, cum dicimus, rationem formalem huius obiecti esse vt passionem corporis naturalis,

G

non

non ita debere intelligi, quasi tota ratio obiecti formalis in hoc posita sit, ut consideretur ut passio, quia tunc non aliud de mutatione inquireremus, neque sciremus, quam an esset passio, vel quomodo esset passio, sicuti quia videmus parietem ut coloratum, non aliud in pariete inspicimus, quam colorem, non ita igitur se habet hæc ratio formalis, ut passio, sed cum ipsa mutatio secundum formam ad formale obiectum pertineat, ut passio est veluti complementum, atque, ut ita dicam, pars formalis ipsius obiecti formalis intrinseca, sicuti tota anima rationalis est forma hominis, & in ipsa tamen distinguere possumus aliquid, quod se habeat ut materia, veluti ratio animæ generica, & aliquid, quod se habeat ut forma, nimirum gradus intellectivus. Vel cum Caietano dicamus: Ut passionem esse rationem formalem sub qua, non verò rationem formalem quæ, & consequenter non esse necesse, ut reciprocetur cum obiecto adæquato scientiæ partialis, sed satis esse, si non excedat obiectum totius scientiæ, & ab eius ratione formali contineatur, sicuti reuelatio diuina est ratio formalis, sub qua omnia tractantur in Theologia, & sub qua etiam singula, quæ reciprocatur quidem cum obiecto totali Theologiæ, non tamen cum singulis eius partibus; Ita ergo quamuis considerari ut passionem non conuertatur cum subiecto horum librorum, sed ipsam excedat, reducitur tamen ad obiectum totale, & ad eius rationem formalem, quam suppono, esse corpus naturale, quatenus naturale. Reliquum est modo, ut argumenta in confirmationem aliarum sententiarum adducta, quatenus contra nos militant, diluamus.

Argumenta pro aliorum sententijs dissoluuntur. Sectio III.

Argumentis primæ sententiæ satisficit.

AD primum deductum ex Aristotelis auctoritate appellantis hos libros de elementis. Resp. Si ex inscriptione desumendum est argumentum, sententiam ferendam pro generatione, & cæteris mutationibus, à quibus frequentior, & absoluta desumitur inscriptio. Dicuntur tamen aliquando de elementis, quatenus in ipsis de elementis agit quidem, sed quia pertractantur in ordine ad generationem, ut diximus, idcirco non sunt adæquatum ipsorum subiectum; qua ratione secundum quoque argumentum concidit.

Ad tertium respondetur, De elementis per se, quatenus scilicet constituunt simul cum cælo hoc vniuersum, agi in libris de cælo, & ita patet quoque ad quartum.

Argumentis pro secunda sententiæ respondetur.

AD primum respondeo, inscribi hos libros de generatione, non tamquam sit hæc totale subiectum, sed quia est præcipuum; non enim semper a totali subiecto desumi, vel possunt, vel debent librorum tituli.

Ad secundum negamus, proponi considerationem de alteratione, & accretione in ordine ad generationem, imò ex verbis Aristotelis contrarium colligitur, non enim inquit, de generatione agemus, & propterea etiã de augmentatione; sed postquam dixit, de generatione, & eius causis esse determinandum, subiungit. *Amplius autem de alteratione, & augmentatione, particula enim amplius,*

plus, est coniunctiua, non illatiua, per se igitur de vtriusque agit, & non de his propter illam.

Ad tertium respondetur, augmentationem esse passionem corporis animati, & etiam speciem mutationis secundum formam, potuit igitur tractari cum subiecto, & cum genere, sed Aristoteli visum est, tractandam potius cum genere, quia maiorem similitudinem habet cum reliquis eius speciebus, quam cum subiecto, cuius perfectæ cognitio non tam est necessaria ad cognitionem augmentationis, sicuti scientia de eius genere, & conspicietur.

Ad quartum respondetur, illo argumento rectè concludi, non oportere in hoc opere esse subiectum corpus generabile, aut naturale, non tamen inde potest concludi, solam generationem, & non reliquas etiam mutationes secundum formam, esse subiectum horum librorum.

Ad quintum respondetur, Analogiam non repugnare subiecto totali, nedum partiali alicuius scientiæ, alioquin ens non esset subiectum in metaphysica. Neque sequitur aliqua, quoad esse, sunt analogia, ergo etiam quoad cognoscere; quia quâuis, quoad obiectum cognitio debeat adæquari essentiæ, non tamen quoad modum cognoscendi obiectum, alioqui enim cum omnia sint propter Deum, omnia deberent in ordine ad Deum cognosci, & vnica esset scientia, nempe Theologia.

Adde, non hic tractari tantum de mutatione in genere, in qua analogicè cõueniunt eius species, sed etiam descendendo ad singulas eius partes, generationem, scilicet alterationem, &c. quamuis deinde non omnes species generationis, vel alterationis pertractentur.

Adde, non hic tractari tantum de mutatione in genere, in qua analogicè cõueniunt eius species, sed etiam descendendo ad singulas eius partes, generationem, scilicet alterationem, &c. quamuis deinde non omnes species generationis, vel alterationis pertractentur.

Ad argumenta Zabarella.

AD primum respondetur, Verum quidem esse, non agi de elementis per se in his libris, nego tamen, ea considerari in ordine ad mixta, siue ut sunt mixtorum principia, sed ut sunt materia, & principia generationis; apertissime enim hoc facit Aristoteles. 2. de generatione tex. 1. inquit enim *Reliquum est considerare circa vocata elementa corporum generatio enim & corruptio omnibus natura consistentibus substantijs nõ sine sensibilibus corporibus.*

Ad secundum respondetur. Non fuisse necesse, peculiarem librum instituire, qui ageret de mixto latè accepto, quia præter ea, quæ de speciebus ipsius, & de mixtione dicuntur, nihil superest de ipso inquitendum: Et cõfirmatur, quia neque de viuente, neque de animali in genere instituit peculiarem disputationem Aristoteles, sed cum tractatione de ipsis speciebus, etiam generis considerationem commiscuit.

Ad tertium respondetur. Post tractationem corporis simplicis, opus non fuisse, agere de mixto latè accepto ob rationem in superiori responsione allatam. Congruum è contra fuit, ut, postquam primo loco de corpore naturali in communi, & de eius communibus principijs, & passionibus egit; & secundo loco de corpore simplici, & incorruptibili, tertio loco, antequam aggredieretur tractationem corporum mixtorum, & corruptibilium, de generatione, & alijs mutationibus ageret, per quas hæc ab illis differunt; Et quamuis alteratio quædam possit etiam conuenire corporibus incorruptilibus, ut illuminatio; hæc tamen non potuit commodè à consideratione alia-

rum alterationum separari, neq; alia à tractatu de generatione, & corruptione.

Ad quartum. Iam diximus in responsione ad quartum pro secunda sententia, re debere cognosci eo modo, quo est, quatenus spectat ad obiectum cognitionis, non verò quoad modum cognitionis ipsius: Nā etiā mixta ordinata sunt ad homines, vt inquit Aristoteles. 2. Phys. ergo numquam de ipsis ageretur per se, sed homo dicendus esset subiectum in hoc libro, imò in tota philosophia. Adde, q̄ etiam si tractentur elementa in ordine ad mixta, nō sequitur, mixta esse subiectum illius tractationis, sed finem, sicuti in theologia tractantur omnia in ordine ad Deum, neq; tamen sequitur, vt in tractatu de Angelis non dicantur Angeli esse subiectū illius, & sic de reliquis. Præterea sæpè corruptuntur, & generantur elementa, & sepissimè etiam alterantur, absq; eo q̄ inde sequatur aliqua generatio mixti, ergo mixtorum generatio est finis extrinsecus generationis, & alterationis elementorum, ac proinde hæ mutationes sine ordine ad illam considerari possunt.

Ad confirmationem respōdetur, probare tantū id, quod nos libenter concedimus, scilicet de elementis non agi per se, sed vt deseruiunt, non quidem mixtis, sed generationi, & corruptioni.

Ad argumenta pro quarta sententia.

AD primum respondetur, partē scientiæ non esse tantū, quæ agit de parte illius obiecti, sed etiam quæ agit de passionibus, quia non minus passionibus, quàm partibus obiecti spectant ad scientiam totalem.

Ad secundum respondetur primū,

generationem non esse passionē corporis generabilis, sed corporis naturalis, sicut resibilitas non est passio hominis risibilis, sed hominis, & quāuis generabile videatur dicere tantū aptitudinem, & generatio actum; at tamen cum scientiæ abstrahant ab actuali existentia, idem est dicere, generationem alicui conuenire, atque illud generabile esse, sed neque ipsa generatio actualis est passio corporis generabilis, sed est actus illius potentie, sicuti, neq; motus dicitur passio corporis mobilis, sed corporis naturalis, quare ob hanc rationem dicendum esset potius, corpus naturale esse subiectum in his libris, quā corpus generabile, quod tamen absolute non est dicendum, quia cum sit subiectū totius Physicæ, nō est proprium alicuius partis, quale est, quod nos hic querimus.

Præterea respōdeo, ad hoc vt aliquid subiectū dicatur alicuius scientiæ, non satis esse q̄ probentur eius passionibus, sed oportet, vt probentur ex eius principijs, & de ipso, hic autem nō probatur hoc pacto generatio, sed deducendo ad inconueniens eos, qui eam negabant, & rationes contrarias soluendo, vt patet in textu. Denique etiam si generatio probaretur ex principijs ipsius corporis, & de ipso corpore, sequeretur quidem in illa demonstratione, corpus ipsum esse subiectum, at si in eadem scientia alia que demonstrationes fierent, non illud corpus, sed aliud, quod complecteretur omnia, esset assignandum pro obiecto. In libris autem de generatione non tantū probatur generatio esse, sed etiam multa de ipsa generatione, & reliquis mutationibus probantur, potius igitur dicendū est, ipsam generationem, & abas rationes esse subiectum, cū oīa cōplectatur, q̄ illud, de quo probatur

tur

tur ipsa generatio. Possimus etiam retorque argumentū, quia in his libris agitur de principijs, & passionibus mutationis secundum formā, ergo hæc est verè subiectū. Dices, cōsideratur hic mutatio, vt passio corporis naturalis, ergo respicitur corpus naturale vt subiectū. Resp. aliud esse subiectū rei, aliud scientiæ; concedo, respici corpus naturale, vt subiectū rei, s. generationis, non verò vt subiectū scientiæ, seu vt subiectū totius, non autē partis, de qua nunc agimus, quamuis enim quod est subiectum totius scientiæ, sit etiam omnium partiū, tamen est præterea assignandū peculiare cuiuslibet partis subiectum, & hoc dicimus nos, in his libris esse mutationem secundum formam.

Ad tertium, & quartum patet ex his, quæ diximus in responsione ad secundum, & tertium Zabarellæ.

Ad quintum respondeo. Aristotelem non loqui de scientia, quæ plures demonstrationes complectatur, sed de ea, quæ gignitur per vnicam demonstrationem à priori, & propter quid, in hac, n. si volumus probare passionem de subiecto, oportet, supponamus, subiectum esse, & cognoscamus etiā eius essentiā. Exempli causa si volo demonstrare risibilitatem de homine, oportet, me supponere hominem esse, & esse rationalem, tunc, nata argumentabor. Omne rationale est risibile, homo est rationalis, ergo est risibilis. Verò nos non hic loquimur de scientia tā strictè sumpta, sed prout complectitur totam tractationem de aliqua re, & in hac dicimus, probari posse saltem à posteriori, vel per deductionē ad inconueniens subiectum illius, sicuti in theologia probatur esse Deus, quare non propter hoc, quod generatio probatur in his libris, est ab

corum subiecto excludenda.

Noto tamen hoc, quod à recentioribus dici solet, corpus generabile, siue mobile secundum formam esse subiectum in his libris, probabiliter defendi posse, si velint, mobile, vel generabile non cōplere rationē subiecti, vt subiectū est, sed tantū declarare, & coarctare ipsum corpus, quod alioqui excederet facultatem scientiæ, ita vt corpus quidem naturale sit subiectum, non tamen in sua latitudine sumptum, sed vt substat generationi, & vt de eo demonstratur generatio, siue mobilitas, sicuti in demonstratione, qua probatur homo esse risibilis, subiectū est homo, non quidem secundum omnia, quæ in eo sunt, cōsideratus, quia excedit scientiam, quæ habetur per illam demonstrationem, neq; vt risibilis, quia risibilitas non demonstratur de homine risibili, sed est homo, vt substat risibilitati. Dici quoq; non improbiliter posset, corpus naturale esse simpliciter subiectum in his libris, neq; esse vllum inconueniens, quod scientia partialis excedatur à suo subiecto, nam ob hoc dici videtur partialis, quia non totam naturam subiecti explicat. Magis tamen placet, qd̄ supradiximus, mutationem secundum formam esse subiectum, tum quia multa de ea secundum se traduntur, tum etiam quia per eam subiectum horum librorum discernimus ab aliorū librorū subiectis, neq; tamen excludimus corpus naturale, quatenus subiectum totale Physicæ, quia dicimus, tractari hanc mutationem vt passionem ipsius. Et hæc sufficiant de subiecto horum librorum, cum multa de subiecto totius Physicæ in principio librorum, qui Physici absolute appellantur, supponi debeant, & nō hic denuo examinari.

De

De necessitate, & utilitate huius scientiæ.

QVÆSTIO V.

Videri posset superflua hæc scientia, nam certò certius est, & experimentis nimis constat, dari in rerum natura mutationes, tum substantiales, tum etiam accidentales, de quibus in ea agitur. Attamen dicendum est, eam necessariam esse, tum ad explicandas naturas harum mutationum, tum etiam ad earum existentiam à calumnijs vindicandam, cum, ut refert Aristoteles in primo capite primi libri, non defuerint, qui eas negarint, vel saltè ita eas confuderint; ut earum species diuersas non distinxerint. Accedit, quòd illi quoque, qui eas admiserunt, tenuiter, & valde imperfectè eas pertractarunt, quapropter, ut exactam earum cognitionem haberemus, meritò Aristoteles de ipsis disputationem ex professo instituit.

Huius porrò scientiæ utilitas declarari potest, tum in ordine ad speculationem, tum in ordine ad praxim. Ad priorem apprimè utilis est, quoniam ipsarum mutationum beneficio distinctiones rerum cognoscimus, ut formæ à materia, accidentium à subiecto, & accidentium inter se, sine quibus nulla pars Philosophiæ consistere posset. Ad posteriorem, scilicet ad praxim, quamuis utilis non videatur, quia cum sit scientia speculatiua, propter se expeditur, non autem propter aliquam operationem, fructibus tamen non carebit, qui eos ab ipsa requireret. Nam & medicinæ, quæ tota circa alterationes, concoctiones, & his similia versatur, maximo erit adiumento; Et morali non paruum sementem utilissimorum præ-

ceptorum suppeditabit, cum, sub sole, & luna omnia caduca, & mutationibus obnoxia docebit. Inrer tum vanus esse alterius ortum: Non semper res augetur, sed post defertur in utrumque augmentum iterum decrescere: Omne agens in agendo repati: Simile non patitur à similitudine: Ad præsentiam vnus contrarij alterum roborari, & id genus alia demonstrabit. ex quibus non ineptè plures conclusiones moribus componendis accommodatas elicere poterit Philosophus moralis.

De huius scientiæ præstantia, & nobilitate.

QVÆSTIO VI.

EX tribus maximè capitibus colligi potest alicuius scientiæ præstantia, & nobilitas. Primum est latitudo extrinseca, quòd enim vniuersalior est scientia, & plura complectitur, eò nobilior censetur. Secundum est modus procedendi, ex quo certitudo, & euidentiã oritur. Tertium, & potissimum est obiecti præstantia, cum ex subiecto scientiæ natura præcipuè, & maximè depèdeat.

Quòd primum sicut præstat hæc scientia libris omnibus de animalibus, & de mixtis, ita octo libris Physicorum, in quibus de corpore naturali in communi agitur, priorem locum non inuita concedat. Altercatio tantum esse possit cum libris de cælo, in quibus de simplicibus corporibus agitur. Sed facillè hæc his componi poterit, si dicamus, in magnitudine quidem obiecti libris de cælo excedere, in multitudine verò hos de generatione; Nam nullum corpus corruptibile cælorum molem æquat, longè tamen plura sunt generabilia, & corruptibilia, quàm sint corpora

corpora simplicia. Fortè tamen dicet quis, etiam corpora simplicia ambitum subiecti librorum de generatione continere, quia alterantur saltem perfectiua alteratione; Verum, cum non agatur de hac hic per se, sed quatenus tantum separari non potest à consideratione cæterarum alterationum, à prolata sententiã non videtur recedendum.

Quoad secundum. Modus procedendi in his libris est ille idem, què obseruauit Aristoteles in reliquis omnibus de Physico auditu, quare non est, cur propter hoc vnum alteri præponamus; Comparatio autem inter hunc, & reliquos non Physicos non est præsentis instituti, quia in tractatione scientiæ totalis locum sibi vendicat proprium.

Quoad tertium. Omnibus ferè alijs Physicis libris videtur inferior esse hæc scientia, quoniam pro subiecto sibi vendicat mutationes, quæ sunt minimæ entitatis, cum reliqui libri aliquod corpus, vel substantiam considerent, ut libri de cælo, de anima &c. contra verò actus secundus videtur nobilior primo, cum sit eius finis, mutationes autem, de quibus hic agitur, sunt actus secundi, ergo videntur esse nobiliores subiectis aliarum scientiarum, quæ considerant actus primos. Præterea accidentia nobilitatem trahunt ex subiectis, & mutationes ex terminis, cum igitur generatio, & reliquæ mutationes, de quibus in his libris agitur, habeant pro subiecto, & termino substantiam, & hanc nobilissimam, cum completatur etiam animalia, & ipsum hominem, videntur, & ipsæ eadem nobilitate præditæ esse.

Verum non est in his discutiendis tempus amplius retendum, & breuiter dicendum videtur, si conferantur hi libri cum scientia de anima, vel

de animalibus, ignobiliores prorsus esse, sicut nobilior est substantia suo accidente, & passione: Si cum libris de cælo, & vincere, & vinci; vincere, quatenus agunt de rebus, quæ ad gradus viuientium attinent: vinci, quatenus cælum, ut substantia, est nobilior accidente, & mutatione, Si comparantur autem cum octo libris Physicorum, idem ferè dicendum, quatenus in illis agitur quidem de substantia, sed tam abstractè, ut gradus viuientium non attingantur.

Disputant hic etiam nonnulli, an motus cæli sit nobilior generatione, quæ tamen quæstio non videtur huius loci propria, sed potius octauis Physicorum, in quo agit Aristoteles de nobilitate motus localis, sed quoniam incidit ipsius mætio, dicamus, simpliciter esse nobiliorem generationem, quia habet terminum nobiliorem, nempe substantiam. Qui plura de hac quæstione requirit, videat Dominicum Bannes in quæstione præmiali ad hos libros, & nostram disputat. 2. quæst. 28. 54.

De Inscriptione, ordine, & diuisione horum librorum.

QVÆSTIO VII.

Breuitè hæc omnia expediemus, nam & facilia sunt, & ex supra dictis, quid de eis sit dicendum, manifestè apparet. Inscriptio igitur est. *De generatione, & corruptione*, non quòd hæc sint totale subiectum, sed quia sunt præcipuum; Omisæ sunt autem cæteræ mutationes breuitatis causa, neque enim vno verbo poterat omnia commodè comprehendere.

Ordo ita dispositus est, ut proximè sequantur libros de cælo, & meritò. Postquam enim Aristoteles de corpore naturali in communi egit, descen-

descendit ad minus communia, quæ sunt corpora simplicia, & cōposita, & quia simplicia sunt priora, de his egit in libris de cœlo, aggregitur autem tractationem compositorū, præmittit libros de generatione, in quibus de mutatione secundum formā, quæ est omnibus illis communis, & partim etiam conuenit corporibus simplicibus, agitur.

Quoad diuisionem, & ordinē intrinsecum horum librorum. In priori libro agit Aristoteles de generatione, corruptione, alteratione, atq;

augmentatione, nec non de quibusdam alijs, sine quibus illæ fieri non possunt, videlicet de actione, & passione, de contactu, & de mixtione. In posteriori verò cōsiderat quatuor elementa, non solum prout ipsa giuntur, & intereunt, sed etiam vt mixtis materia sunt, & occasio mutationum. Vel dicamus, in priori libro explicasse Aristotelem rationem formalem mutationum, in posteriori verò cæteras causas, finalem, scilicet, materialem, & efficientem.

Tex. 1.

DE Generatione autem, & Corruptione autem, quæ natura generantur, & corrumpuntur, similiter de omnibus & causas diuidendū, & rationes eorū determinandum. Amplius autem de alteratione, & augmentatione, quid utriūque; & utriū existimandum sit eandem esse naturam generationis, & alterationis, an semotam, vs distinctum est & nominibus. Antiquorū igitur, hi quidem vocatam simplicem generationem esse inquirunt alterationem, hi verò alteram generationem, & alterationem. Quicumque enim vnum aliquod dicunt esse vniuersum, & omnia ex vno generant, his quidem utriūque necesse est generationem alterationem dicere, & quod proprie

Generatio, & alteratio an idē.

fit alterari. Quicumque autem plures materias vnā ponunt, vt Empedocles, & Anaxagoras, & Leucippus, his alterum. Sed tamen Anaxagoras propriam vocem ignorauit. dicit enim quod fieri, & destrui, * idē * constitit ipsi alterari. multa autem esse dicit elementa, quemadmodum & alij. Empedocles enim corporea quidem quatuor, omnia autem cum mouentibus sex numero: Anaxagoras autem, & Leucippus, & Democritus infinita. Sic enim ea, quæ sunt similium partium, elementa ponit, vt os, carnem, medullam, & alia, quorum (vniuscuiusque vniuersa pars est. Democritus autem, & Leucippus ex corporibus indiuisibilibus alia componi inquirunt. hæc autem infinita & multitudine, & formis esse ipsi autem à seipsis differre his, ex quibus sunt, & positione, & ordine horum. Contrarie autem videntur dicere Anaxagorici Empedocleis. Hi

H enim

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM

Principis de Generatione, & Corruptione.

LIBER PRIMVS.

S V M M A E L I B R I .

In prima de Generatione, & alteratione sermonem facit.

In secunda de Augmentatione.

In tertia de Tactu, de ipso Agere, & Pati & de Mixtione.

Summæ primæ Caput primum.

Quæ sit libri intentio. De quæ generatione & alteratione antiquorum sententiæ.

omnino inquit ignem, & aquam, & aerem, & terram elementa quatuor, & simplicia esse magis, quam carnē, & os, & talia similitum partium. Illi autem hæc quidem simplicia, & elementa esse, terram autem aquam, & ignem, & aerem composita. * omni seminario enim esse horum. Iis igitur, qui ex vno omnia constituunt, necesse est dicere generationem, & corruptionem alterationem. semper enim subiectum manet vnum, & idem: ta-
 le autem alterari dicimus. Iis autē, qui genera multa faciunt, differre à generatione alterationem, coeuntibus enim, & dissolutis, generatio contingit, & corruptio. ideo dicit Empedocles hoc modo, quod nullius natura est, sed solum multo & foedus multorum. Quod si ut prius sit sermo eorum suppositioni ita loqui, manifestum est, & quod dicunt hoc modo. Necesse autem est & his dicere generationem esse aliquid præter alterationem. impossibile tamen est secundum ea, quæ ab eis dicuntur. Hoc autem, quod dicimus rectè, facile est videre, quemadmodum enim videmus, quiescente substantia, in ea transmutationem fieri secundum magnitudinem, quæ vocatur augmentatio, & diminutio sic, & alterationem. sed tamen, ex quibus dicunt, plura principia facientes vno, impossibile est alterari; passionem enim, per quas hoc dicimus contingere, differentia elementorum sunt. dico autem, ut calidum frigidum, album nigrum, fiscum humidum, molle durum, & aliorum vnumquodque. ut inquit Empedocles,
 Solem album videri, & calidum

omninoque: Imbrem autem in omnibus caliginosum, & rigidum. similiter autem determinat, & in reliquis. Quapropter, si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum erit aliquid, neque ex molli durum, eadem autem ratio, & de alijs. hoc autē erat alteratio. An & manifestum est quod semper vna contrarijs supponendum materiam, siue transmutetur secundum locum, siue secundum augmentationem, & diminutionem, siue secundum alterationem. Amplius autem similiter est necesse esse hoc etiam alterationem. si n. alteratio est, & subiectum vnum elementum, & vna omnium materia habentium adinvicem transmutationem: & si subiectum vnum est, alteratio est. ¶ Empedocles igitur ipse videtur contraria dicere, & ad apparentia, & ad seipsum. Simul enim nō dicit alterum ex altero fieri elementorum vllum, sed alia omnia ex his. simul autem, in vnum cū iunxerit naturam omnem, præter litem, ex vno fieri rursus vnumquodque, ita, ut ex vno aliquo per differentias, scilicet quasdam separatis, & passionem, factum sit, hoc quidem aqua, illud autem ignis, quemadmodū dicit. Solem album, & calidum: Terram autem grauem, & durum. Ablatis igitur his differentijs (sunt enim auferibiles genitæ) manifestum est, quod necesse est fieri, & terram ex aqua, & aquam ex terra. similiter autem & aliorum vnumquodque: & non tunc solum, sed & nunc, cum transmutantur passionibus. Sunt. n. ex quibus dicit Empedocles, possibiles

ur, vna est materia.
 § Compositio prior est natura, quam
 dissolutio.

NOTATIONES.

IN prima propositione. Veritas huius propositionis, quoad priorem partem, questione 4. examinata est, posterior autem, in qua proponitur videndum, est alteratio differat à generatione, est veluti corollarium præcedentis, Si enim de generatione, & alteratione agendum erit; utiq; etiam consequenter videndum, an inter se differant re, vel nomine tantum, ordinem tamen videtur inuertere Aristoteles, quia cum in ultimo loco proponat videndum, an generatio ab alteratione differat, hoc deinde ante omnia discutit; Sed meritò, quia non potest aliquid rectè defini, nisi prius distinguatur; adde, quod frustra quæreretur, quid esset generatio, nisi constaret, ipsam in mundo reperiri, idem autem est quærire, an generatio detur, atque an ab alteratione differat.

In 2. propositione. Non videtur necessariò consequens, ut qui vnum ens vniuersum statuunt, tollant omnem generationem, & corruptionem; quoniam ipsum ens, dicent aduersarij, corrumpi, & gigni: sicuti de ipso vniuerso multi Philosophi tradiderunt. Responderi potest, vel Aristotelem non loqui de prima illa generatione; sed de illis, quæ nunc fiunt in mundo, vel supponere, quod aliàs demonstrasse, sibi persuasit, mundum esse æternū, vel denique, quod si vniuersum esset vnicum ens, non daretur, à quo posset gigni, vel corrumpi. Dubitari præterea potest, quia ex eodem principio non tantum generatio; sed etiam alteratio auferenda videtur; nam per altera-

Tex. 3

biles aduenire, & separari rursus, præsertim aduersantibus adinvicem adhuc lite, & amicitia. ideoque & tunc ex vno generata sunt. non enim ignis, & terra, & aqua, existentia adhuc, vnum erat omne. ¶ In certum autem, & vtrum principium ipsorum ponendum vnum, an multa. dico autem ignem, & terram, & coordinata horum. secundum enim quod ut materia supponitur, ex quo mutata per motum fiunt ignis, et terra, & aqua, vnum est elementum: secundum autem quod hoc quidem ex compositione fit, coeuntibus illis, illa autem ex dissolutione, magis elementa quatuor illa, & priora natura.

PROPOSITIONES
ex capite primo.

c. I.

- 1 De mutatione rerum naturalium secundum formam, id est de generatione, corruptione, augmentatione, & alteratione agendum est in his libris; & vtrum alteratio à generatione distinguatur considerandum.
- 2 Qui vniuersum vnicum quid statuunt, generationem tollunt, & corruptionem, & solam alterationem admittunt.
- 3 Qui plura principia ponunt, generationem ab alteratione fecernant, oportet.
- 4 Vnum, & idem manet sub utroque termino mutationis, quod alterari dicitur.
- 5 Transmutatio secundum magnitudinem, vel qualitatem sit, quiescente substantia.
- 6 In omni mutatione subiectum oportet supponere contrariorum susceptivum.
- 7 Omnium, quæ adinvicem transmutan-

tionem quoque sit aliquod ens, scilicet accidentale, at si vniuersum est vnicum ens, nullum poterit fieri ens de nouo; ergo iam generatio, tum alteratio tollitur. Respondeo ex Aristotele, per vnum quid intelligi nō vnum ens quomodo cumq; sumptum, sed vnam substantiam, & vñ suppositum, quod pluribus accidentibus esse potest affectum, & consequenter alterari potest.

In 3. propositione. Non videtur necessaria consequentia, quā in hac propositione affert Aristoteles. nam posset aliquid constare ex pluribus principijs; & tamen nunquam corrumpi, sed tantum alterari, sicuti cœlum ex materia constat, & forma; & tamen per Aristotelem est in generabile, & incorruptibile. Respondeo, Aristotelem per plura principia intelligere ea, quæ eo modo concurrunt ad productionem, quo elementa admista, quæ si quis concedat, admittat etiam oportet, generationē, quia huiusmodi principia debent esse substantiæ, quod autem ex ipsis resultat, non potest esse nisi substantiale, & consequenter per generationē fieri, in alteratione enim vnicum datur principium substantiale. Ad instantiam de cœlo. Respondeo, non concludere, quia cœlum non fit de nouo, & Aristoteles argumentatur supponēs, multa fieri de nouo, vt experientia constat, & inquit, quod si hæc, quæ fiunt de nouo, multis principijs constant, oportet, ea gigni. & non tantum alterari, nam & cœlum si de nouo fieret, gigneretur.

In 4. propositione. Idem dicitur manere, quod alteratur, secundum esse simpliciter, & substantiale; nam idem non manere quoad accidētia, ex ipsa alterationis voce satis constat.

In 5. propositione. Difficultatem patitur hæc propositio, nam magni-

tudo non videtur posse acquiri sine substantia, non enim fit augmentatio sine nutritione, & quamuis etiā non acquireretur noua substantia, tamen oporteret, ipsam substantiam extendi, & moueri localiter: ergo non quiescit. Respondeo, in augmentatione formaliter nullam fieri acquisitionem substantiæ, vt in quaestione de augmentatione probabimus, quod ad motum verò localem, siue extensionis. Respondeo, hunc non telere quietem substantiæ, quia hæc semper dicitur quiescere, dum non mutatur substantialiter.

In 6. propositione. Contraria, quorum dicitur hic subiectum esse debere susceptiuum, non debent strictè intelligi; sed largo modo, nam & sufficiunt opposita priuatiua, vt lux, & tenebræ, & etiam termini incompossibiles, ad hoc enim, vt quis localiter moueatur, sufficit, vt sit receptiuus diuersorum vbi, quæ tamen non habent inter se oppositionem verè contrariam.

In 7. propositione. Ratio huius dicti est perspicua, quoniam in transformatione remanet idem subiectum sub vtroq; termino, oportet igitur, vt termini transformationum eandē habeant materiam, nota tamen, non idcirco verum esse cōtrarium, quod scilicet eorum, quæ non transmutantur, debeat esse diuersa materia, quia quamuis ad transformationē requiratur eadem materia, non tamen est causa sufficiens, consequenter etiā si duo habeant eandem materiam, poterit tamen aliunde impediti eorum transmutatio, vt alias diximus in quaestione de materia cœli.

In 8. propositio. Omni difficultate caret hæc propositio, quia non potest dissolui, nisi id, quod prius fuerit compositum, vt patet.

CAP. II.

De quo tractandum sit in hoc libro. Quod non dentur indiuisibiles magnitudines. Quod Generatio non necessario fiat per congregationem, & segregationem: & idè generatio nem non esse alterationem.

Tex. 4.

Omnino itaq; de Generatione, et corruptione simplici dicendum est, vtrum est, aut non est, & quomodo est, & de alijs simplicibus motibus, puta de augmentatione, & alteratione. Plato igitur solum de generatione sermatus est, & corruptio ne quomodo existant in rebus, & de generatione nō omni, sed de ea, quæ est elementorū: quomodo autē carnes, aut ossa, aut aliorum quid taliū, nihil. Amplius, neque de alteratione, neq; de augmentatione quomodo existant in rebus. Omnino autem

* *καρὰ τὸ ἐπιπολύς.* * præter ea, quæ superficie tenus, de nullo aliquis insitit, præter Democritū hoc autem videtur quidē de omnibus curasse, * iam verò in eo, quod dicit hæc *ἐπιπολύς*, est quomodo, differt. De augmentatione enim nullus quidem determinauit (vt dicimus) quod non & quibus dicat, quod aduenire simili, augmentantur. quomodo autem hoc, nō ultra, neq; de mixtione, neq; de aliorum, vt ita dicā, vllō, vt de ipso agerent, aut ipso pati, quomodo hoc quidem agitur, illud verò patitur secundū naturales factiones. Democritus autem, et Leucippus, facientes figuras, alterationem, & generationē ex his faciunt segregatione quidē, & con-

gregatione generationem, & corruptionem: ordine autem, & positione alterationem. Quoniam autem existimabant verum esse in apparendo, contraria autem, & infinita sunt ea, quæ apparent, figuras infinitas fecerunt, ita, vt transmutationibus ipsius compositi idem contrarium videatur alijs, & alijs, & transmutetur paruo immisto, & omnino aliud appareat vno transmutato ex eisdem. n. Tragedia, & Comœdia fit literis.

¶ Quoniam autem videtur ferè omnibus esse aliud generationem, & alterationem, & generari quidem, & corrūpi, quæ congregantur, & disgregantur, alterari autem mutatis passionibus, de his insistentes speculari oportet. Dubitationes autem habent hæc, & multas, & rationabiles. Nam, si generatio est congregatio, multa accidunt impossibilia. Sunt autem rursus rationes aliæ cogentes, nec faciles, vt dissoluatur, & non contingit aliter se habere, si generatio nō sit cōgregatio, aut omnino non est generatio: aut, si est, alteratio est. An, etsi hoc dissoluere sit difficile, tentandum?

¶ Principium autem horum omnium est, vtrum sic & generantur, & alterantur, & augmentantur ea, quæ sunt, et his cōtraria patiuntur, primis magnitudinibus existentibus indiuisibilibus: aut nulla est magnitudo indiuisibilis. differt. n. hoc plurimum. Et rursus, si magnitudines impartibiles, vtrum, vt Democritus, & Leucippus, corpora hæc sunt: an, vt in Timæo, plana. Hoc igitur ipsum, vt, & in alijs diximus, irrationabile est vsq; ad plana dissolueret.

Tex. 6.

Tex. 7.

uere. quapropter magis rationabile fuerit, corpora esse indiuisibilia. Sed & hæc multam habent irrationabilitatem. attamen & hos alterationem, & generationem contingit facere, ut dictum est, versione, & contactu transmutantes idem, & figurarum differentijs. quod quidem facit Democritus: quapropter & colorem non dicit esse: versione enim colorari. ijs autem, qui in plana diuidunt, non amplius. nihil enim fit, præter solida, compositis secundum latitudinem passionem enim non possunt generare aliquam ex ipsis. Causa, quare minus possint confessa videre, in experientia est. quapropter quicumque magis versati sunt in naturalibus, magis possunt supponere talia principia, quibus multa pos-

lum erit utique impossibile. quapropter & secundum ipsum medium similiter. & omnino etiam, si omni ex parte natura est diuisibile, quamuis sit diuisum, nullum erit impossibile factum. quoniam, neque si in decem millia decies millies diuisa fuerint, vllum est impossibile: & si forsitan nullum utique diuidet. Quoniã ergo omni quaque tale est corpus, diuidatur. quid igitur erit reliquum? magnitudo? non enim est possibile. non erit quippiam non diuisum: erat autem omni quaque diuisibile. At verò, si nullum erit corpus, neque magnitudo, diuisio autem erit, aut ex punctis erit, & sine magnitudine ea erunt, ex quibus componitur, aut nihil profus, quare, & si generabitur ex nihilo, & si erit compositum, & ipsum utique vniuersum nihil, nisi apparet. Similiter autem, & si fuerit ex punctis, non erit quantum. Quando enim tangebãt se in vna magnitudine, & vna erat magnitudo, & simul erant, nihil faciebant maius ipsum totum: diuisio enim in duo, vel plura, neque maius, neque minus est ipsum totum, quam prius, quare si etiam omnes simul posita fuerint, nullam facient magnitudinem. Sed & si quid, veluti rasura, diuiso corpore, fit, & sic ex magnitudine corpus quoddam abicit, eadem ratio, illud quomodo diuisibile. Si verò non sit corpus, sed forma al. qua separabilis, aut passio, quod recessit, & est ipsa magnitudo puncta, vel tactus hoc patientes, inconueniens est ex non magnitudinibus magnitudinem esse. Amplius autem ubi erunt, & immobilia, aut mota puncta, & tactusque sem-

per

per vnus duorum quorundam, tamquam existente aliquo præter tactum, & diuisiõnem, & punctum. Si itaque quis ponat quoduis, aut quantumuis corpus omni quaque diuisibile, hæc omnia accidunt. Amplius si, cum diuisero, composuero lignum, aut aliquid aliud, rursus æquale, & vnum erit. igitur sic se habet, ut patet, etiam si incidero lignum secundum quodcumque signum. omni quaque igitur diuisum est potentia. quid ergo erit præter diuisiõnem? Si enim & est aliqua passio, at quomodo in hæc dissoluuntur, aut generantur ex his, aut quomodo separantur hæc? Quapropter, si quidem est impossibile ex tactibus, aut punctis esse magnitudinem, necesse est corpora indiuisibilia esse, atque magnitudines. At verò, & hæc ponentibus non minus accidit impossibile, cõsideratum autem est de his in alijs.

Tex. 9. ¶ Sed hæc soluere tentandum est: quapropter rursus a principio dubitationem dicere oportet. Omne igitur corpus sensibile, esse diuisibile secundum quodcumque signum, et indiuisibile, nõ est absurdum hoc enim potentia diuisibile, illud verò actu existit: esse autem simul omni quaque diuisibile potentia, impossibile videtur esse. Si enim possibile, & si fiat non tamen ut si simul ambo actu, indiuisibile, & diuisum, sed diuisum secundum quoduis signum: nihil igitur erit reliquum, & incorporatum corruptum erit ipsum corpus, & generabitur utique rursus, aut ex punctis, aut omnino ex nihilo. & hoc quomodo erit possibile? At verò, quã diuidatur in separabiles, & sem-

per in minores magnitudines, & in semotas, & separatas, manifestum est. Neque itaque successiue diuidenti erit infinita in minutas partes sectio, neque simul possibile est esse diuisum secundum omne signum (nõ enim possibile est:) sed vsque ad aliquid. Necesse est igitur inseparabiles inesse magnitudines inuisibiles: & præsertim, si erit generatio, & corruptio hæc quidem segregatione, illa verò congregatione. Ratio igitur quã cogere videtur esse magnitudines inseparabiles, hæc est. Quod autem latet obratiocinans, & qua latet dicamus. Quoniam enim non est punctum puncto contiguum, esse omni quaque indiuisibile, est quidem ut inest magnitudinibus, est autem ut non. Videtur autem, quando hoc positum fuerit, & vbi que, & omni in parte punctum esse. quare necesse est diuisum esse magnitudinẽ ad nihil. Vbi que enim esse punctum, quare aut ex tactibus, aut ex punctis esse. Hoc autem, ut inest, in omni parte est, quia vnum vbi que est, & omne ut vnum quodque. plura autem vno non sunt: consequenter enim non sunt: quare non omni in parte. Si. n. secundum medium est diuisibilis, & secundum contiguum punctum erit diuisibilis. hoc autem non: non enim est contiguum signum signo, aut punctum puncto, hoc autem est diuisio, aut compositio. Quare est & congregatio, & segregatio, sed neque in impartibilia, & ex impartibilibus (multa enim sunt inconuenientia) neque ita, ut omni in parte diuisio facta sit: (si enim esset contiguum punctum puncto, hoc utique esset) sed

sed

* Ad paucam in speciem de fauicis rationibus minime contemplantes, & ad paucam inciliis eniã spicentes, facilius enunciant.

Tex. 8. ¶ Videbit autem quis & ex his, quantum differunt qui Naturaliter, & qui Logicè considerant. De eo. n. quod est, indiuisibilis esse magnitudines, hi quidem inquirunt, quod * ipse triangulus muta erit. Democritus autem videbitur utique proprijs, ac naturalibus rationibus persuaderi. Manifestum autem erit quod dicimus, procedentibus. Habet enim dubitationem, si quis ponat corpus quoddam esse, & magnitudinem omni quaque diuisibilem. & hoc possibile. quid enim erit, quod diuisiõnem effugit? Si enim omni quaque diuisibile est, & hoc possibile sit, siue simul sit hoc omnino diuisum (& si nõ simul diuisum sit) siue hoc fiat, nul-

sed in parua, & minora est segregatio, & congregatio ex minoribus.

Tex. 10 ¶ Sed non simplex, & perfecta generatio congregatione, & segregatione determinata est, ut quidam inquirunt: eam verò quæ in continuo est, transmutatione, alterationem. Sed hoc est, in quo errant omnia, est enim generatio simplex, & corruptio non congregatione, & segregatione, sed cum mutatum fuerit ex hoc in hoc. * Alij autem putant alterationem esse omnem talem mutationem. Hoc autem differt. nã in subiecto, hoc quidem est secundum rationem, illud autem secundum materiam. Quando igitur in his fuerit transmutatio, generatio erit, aut corruptio, quando autem in passionibus, & secundum accidens, alteratio. Quæ autem segregantur, & congregantur, faciliè corruptibilia sũt. si enim in minores aquas aqua diuisa sit, citius aer generatur: si autem congregata sit, tardius. Magis autem erit manifestum in sequentibus, nunc autem tantum determinatum sit, quòd impossibile est generationem esse congregationem, qualem quidam inquirunt.

PROPOSITIONES
ex Secundo Capite.

- t. 5. 1 Augeres accessu rei similis, qui-
tus dicit.
2 Contraria, & infinita sunt, qua di-
uersis vera apparent.
t. 7. 3 Magnitudinem ita dissolui posse,
ut ad superficies indiuisibiles de-
ueniatur, irrationabile est.
4 Rationalius est, ponere atomos,
ut Democritus, & Leucippus se-

serunt, quàm corpora diuidi in superficies, ut Plato.

- 5 Causa cur à multis ea, qua clara, & in confesso sunt, non videantur, est, experientia expertem esse.
6 Qui è multis rationibus, qua nam vera sint, perpendere non confecerunt, ad parua respicientes, facilius enunciant.
7 Dupliciter aliquid considerari potest, naturaliter, & logicè. estque prior illa consideratio, proprior, & melior.
8 Si possibile reducatur ad actum, nullum sequetur impossibile.
9 Quod ex nihilo componitur, nihil quoque esse, necesse est.
10 Quod ex punctis consistat, quantum non est.
11 Indiuisibilia addita magnitudini, ipsam non efficiunt maiorem.
12 Duobus se tangentibus, aliquid oportet existere præter tactum.
13 Corpus sensibile esse diuisibile secun-
dum quamlibet partem potentia, indiuisibile verò actu, nullum est absurdum.
14 Punctum puncto contiguum esse non potest, & immediatum.
15 Generatio & corruptio simplex nõ
congregatione, & segregatione, sed mutatione huius in hoc fit.
16 Cum fit mutatio circa materiam, uel formam, generatio & corruptio existit, quando verò in accidentibus, alteratio.
17 Quæ in minutiores partes diuisa sunt, facilius corrumpuntur.

NOTATIONES.

IN prima propositione. Nutritum debet esse dissimile nutrito, ut ex dictis de augmentatione patet, quomodo ergo inquit Aristoteles, augeri res accessu rei similis, cum augeantur nutritio dissimili? Præ-

terea,

terea, quæ constant partibus dissimilari-
bus, videntur augeri posse accessu etiam rei dissimilis. Resp. nutritum, antequam conuertatur in substantiam nutriti, esse dissimile, postquam verò est conuersum, esse simile, & tunc per eius accessum viuens augetur. Ad secundum, Resp. quæ constant partibus dissimilari-
bus, non augetur, nisi partes ipsæ augeantur, vnaqueque autem pars est similis, & similis augetur.

In 2. propositione. Attulit hanc propositionem Aristoteles contra Democritum, & Leucippum, qui adò turpiter errarunt, ut dicerent, ea vera esse, quæ nobis vera apparent, quâuis fortè excusari possint, ut noluerint quidem, ea vera esse, quæ nobis apparent vera, quoniam, ut contra eos argumentatur Aristoteles, nõ possunt contraria esse vera; at sæpe contraria sunt hominum iudicia; ergo non illud est verum, quod quis verum esse iudicat, sed vt ostenderent, de veritate secundum se certos nos esse non posse, dixerunt, illud appellari verum, quod nobis tale apparet, quamuis fortasse tale non sit, quod si voluerunt, à veritate non tã

longè aberrarunt, rara enim admodum sunt, de quibus certam omninò scientiam nos habere possumus. Porrò tãta varietas opinionum in hominibus ex discursu præcipue oritur, quæ licet oēs in principijs, & in ijs, quæ sensibus percipiuntur, cõueniant, conclusiones tñ iuxta propriam ratiocinationem vnusquisque diuersas colligit.

In 3. propositione. Quantitatem esse diuisibilem in infinitum, quod in hac propositione tradit Aristoteles, est commune etiam Philosophorum essatum, de quo copiosè differi solet in 6. Physicorum, & ex professo ab Aristotele in libro de lineis ineffabilibus; de indiuisibilibus verò

nos etiam egimus quæst. 23.

In 4. propositione. Volebat Plato, superficies esse principia rerum, Democritus autè corpora quædam minima, quare Aristoteles rectius, inquit, esse philosophatum Democritum, quoniam cum superficies indiuisibiles sint res quædam tantum Mathematicæ, licet concedamus, eas cõstituere corpus, non tamen poterunt esse principia affectionum ipsius v. g. coloris, saporis, &c. quarum tamen Democritus aliqualem rationem licet non bonam afferre potest. Nota autem, Aristotelem non admittere indiuisibilia physica, sed tantum Mathematica, alioqui enim nihil concluderet contra Platonem.

In 5. propositio Mirum est, quantum Aristoteles experientia, & sensibus deferat, nã & infra textu 59. inquit, relinquere sensum propter rationem, esse quid simile demeritæ, & merito; quia ois nostra cognitio ortu ducit à sensibus, & intellectus facilius circa intelligibilia hallucinatur, quàm circa sensibilia sensus, hæc tñ intelligenda sunt ijs de rebus, quarum cognitio à sensibus pendet, ut res Theologicas excludamus.

In 6. propositio. Docet hic Aristoteles, quomodo veritatem assequi possimus, oēs. s. rationes pro vtraque parte expendendo, nõ verò ut multi solent, vnã tantum respiciendo, & statim secundum eam pronuntiando sententiam.

In 7. propositio. Physicas rationes præponit Aristoteles logicis: physicas autè appellat, quæ ex sensibus, & ex ipsa rei natura ducuntur, logicas verò, quæ ab extrinseco ex vi nostri intellectus, potius quàm ipsa rei natura dictante de sumitur, sepe. n. huiusmodi rationes captiosæ sũt, & sophisticæ; at verò illæ firmæ, & solidæ, quæ doctrina est philosophantibus summopere notanda, ut veritatis scopum absque

rore attingere possint, utque; hanc rem exēplo declaremus, qui affirmāt, nō eadē esse accidentia in genito, & in corrupto, quis nō videat logicistm̄ uti rationib⁹. & apertē refragari sensui; At qui dicūt, eadē remanere posse, experimentis, & sensibus innituntur, & Physicis rationibus pugnant, quate non mirum, si longē plures sectatores sit hęc sententia sortita.

In 8. propositio. Verissima est propositio, sed ne quis ea abutatur, intelligenda est, ut eo pacto res ad actum reducat, in quo etiam est possibilis; nam quantitas est diuisibilis in infinitum Syncategorematicē, non ergo oportet, hanc potentiam reduci Categorematicē ad actum.

In 9. propositio. Similis est hęc propositio illi vulgatę, ex nihilo nihil fit, similis, in quā, non eadē. nam illa intelligitur de termino à quo, quate naturaliter tantum est vera. Deus, n. ex nihilo omnia creauit, hęc autem de partibus componentibus, & est vera omnino, & simpliciter, quia neque per diuinam potentiam potest aliquod ens componi ex partibus, quę nihil sint.

In 10. propositio. Sicuti in tertia dictum est, quantitatem dissolui non posse in indiuisibilia, ita in hac dicitur, non posse componi, hęc em̄ duo mutuo se inferunt, in ea enim res resoluitur, ex quibus cōponitur.

In 11. propositio. Ad eandem materiā hęc propositio spectat, sed notāda est pulchra Aristotelis ratio, qua probat, indiuisibilia non augere magnitudinem, est autem hęc, partes non vnitę non sunt maiores, quā totum, quod ex ipsis vnitis resultat, ergo superficies non facit magnitudinem maiorem, probatur consequentia, quia in partibus non vnitis duę erant superficies, quando verō vniantur, vnica tātum remanet, quia

copulantur termino communi; ergo si non vnitę eādē habent magnitudinem, quam etiam vnitę, signum est, superficiem siue additam, siue ablatam, nec diminuere, nec augere magnitudinem.

In 12. propositio. Duobus tangentibus, dicebat Democritus, quem in hoc approbat Aristoteles, oportet aliquid aliud adesse præter ipsa, in quibus fit contactus, non posunt igitur indiuisibilia à parte rei reperiri, quod intendebat Democritus, quia hęc si se tangerēt, tangerent se secundū se tota, cōsequēter nihil esset præter ea, in quibus se tangerēt.

In 13. propositio. Per indiuisibile actū, vel intelligitur actū indiuisum, & nulla est difficultas in hac Aristotelis propositio, vel quod eius tota diuisio nō potest reduci ad actum, & ita etiam vera est Aristotelis propositio, quia continuum, & est diuisibile in omnem suā partem potentia, idest syncategorematicē, & distributiue; & est indiuisibile actū, idest categorematicē, & collectiue; quia si diuideretur cōtinuum in omnem suam partem, non esset amplius diuisibile, quod est absurdum.

In 14. propositio. Consequens est hoc dictum ad ea, quę superius tradita sunt de compositione quantitatis ex partibus diuisibilibus, de quibus in 6. Physicorum agitur.

In 15. propositio. Quomodo generatio sit mutatio huius in hoc, in quæstionibus fusē explicauimus, inquit autem, non fieri congregacione, & segregacione, eo scilicet modo quo volebat Democritus, qui nullā ponebat in ipsis congregatis alterationem, alioqui enim ex elementis congregatis, & inuicem alteratis sit mistio, quę est quædam generatio; Adde, quod numquam etiam generatio, vel corruptio sunt congrega-

tio,

tio, vel segregatio formaliter, sed cōgregationem, & segregacionem cōsequuntur.

In 16. propositio. Mutationem fieri circa formam in generatione, patet, hęc enim recedit, illa verō aduenit; at verō circa materiam, quomodo est possibile? Respondeo, dici mutationem fieri circa materiam, nō quod ipsa materia secundum suam substantiam mutetur; sed quia ipsa est, quę transit ab vna forma ad aliā. Vel dicas, Aristotelem nolle modo determinare, an generatio fiat per mutationem formę, vel materię, verē tamen hoc dicere, quod cū vtręque sit substantia, si contingat, fieri mutationem circa alterutram earum, fore hanc mutationem generationem.

In 17. propositio. Experimento patet, veram esse hanc propositio, quia virtus vnita fortior, quę autem in plures partes diuisa est, debilior.

CAP. III.

Quę simpliciter, quęue secundū quid aut secundum partem Generatio, atque corruptio dicenda sit. & cur vtręque perpetuo duret.

Tex. II **D**eterminatis autem his primo speculandum, vtrum sit aliquid, quod generatur simpliciter, & corrumpitur, an propriē quidem nihil, semper autem ex aliquo, & aliquid. dico autem vt ex laborante sano, & laborans ex sano, aut paruum ex magno, & magnum ex paruo, & omnia alia hoc modo. Si enim simpliciter erit generatio, simpliciter vtique fiet ex non ente. quare verum fuerit dicere, quod inest quia

busdam ipsum nō ens. quædam enim generatio, ex non ente aliquo, vt ex non albo, aut ex non bono: simplex autem ex simpliciter non ente ipsum autem simpliciter, aut primum significat secundum vnumquodque prædicamentorum ipsius entis, aut vniuersale, & omnia comprehendens. Si igitur primum, substantia erit generatio ex non substantia, cui verō non inest substantia, neque hoc, manifestum est, quod neque aliorum vel lum prædicamentorum, vt neque quale, neque quantum, neque ipsum vbi: separabiles enim essent passionēs à substantijs. Si autem non ens omnino, negatio erit vniuersaliter omnium. quare ex nihilo necesse est id generari, quod generatur. De his igitur in alijs dubitatum est, atque determinatum sermonibus amplius, breuiter autem & nunc dicendum est, quod aliquo quidē modo ex non ente simpliciter generatur, modo autem alio ex ente semper. ipsum enim potentia ens, actu autem non ens, necesse est præexistere: dictum vtroque modo. Quod autem & his determinatis admirabilem habet dubitationem, rursus diligenter est inquirendum, quomodo est simplex generatio, siue ex potentia ente, siue etiam quodammodo aliter.

¶ Dubitabit enim aliquis, an sit Tex. III substantia generatio, & huius, sed non talis, & tanti, aut ipsius vbi. eodem autem modo, & de corruptione. Si enim quid generatur, manifestum est, quod erit potentia substantia aliqua, actu autem non, ex qua generatio erit, & in quam necesse est id transmutari, quod corrumpitur. Vtrū

igitur inerit quid huic aliorum actu? dico autem ut nūquid erit quantum, aut quale, aut ubi id, quod potentia solum est hoc, & ens, simpliciter autem non hoccine, neque ens. Si enim nihil sed omnia potentia, & separabile accidit id esse quod sic est non ens: & insuper (quod maxime timentes erant, quia primi philosophati sunt) ex nullo generari præexistente. Si autem hoc quidem, esse hoc aliquid, aut substantiam, non existet, sed aliorum quippiam prædicamentorum, erunt, quemadmodum diximus, separabiles passiones à substantiis.

Tex. 13 ¶ Et de his igitur quantum fieri potest tractandum est, & quæ causa sit, ut generatio semper sit, & quæ simpliciter, & quæ secundum partem.

Tex. 14 ¶ Cum autem sit causa, una quidem, unde principium motus esse dicimus, una autem, materia, talē causam dicere oportet; de illa enim dictum est prius in de motu sermonibus, quod est illud quidem immobile per omne tempus, hoc verò, quod mouetur semper. horum autem de immobili quidem principio distinguere, * prioris est Philosophiæ. De eo autem, quod, propterea quod continuc mouetur, alia mouet, posterius assignandum est, quæ talis eorum, quæ singularia dicunt, causa est.

Tex. 15 ¶ Nunc autem eam, quæ ut in materia specie ponitur, causam dicamus, ob quam semper generatio, & corruptio non deficiunt secundum naturam simul enim forsitan hoc fiet manifestum: & de eo, quod nunc dubitatum est, quoniam pacto oporteat dicere de simplici generatione,

& corruptione.

¶ Habet autem dubitationem idem Tex. 16
neam, & quæ causa sit, ut connectatur generatio, siquidem quod corrumpitur, ad non ens abit: non ens autem nihil est. neque enim quid, neque quale, neque quantum, neque ubi ipsum non ens. Si igitur semper aliquid eorum, quæ sunt, abit, cur non consumptum est iam dudum, & inane ipsum vniuersum? siquidem finitum est id, ex quo fit eorum, quæ generantur vnumquodque. Non enim propterea quod infinitum id fit, ex quo generatur, non deficit. hoc enim, est impossibile. actu enim nullum infinitum, potentia autem ad diuisionem. Quare oportebat hanc esse solam non deficiendi, quoniam generatur quiddam semper minus. nunc autem hoc non videmus.

¶ Quocirca, propterea quod huius Tex. 17
corruptio alterius est generatio, & huius generatio alterius est corruptio, incessabilem necesse est transmutationem esse. De eo igitur, quod est generationem, & corruptionem similiter semper esse circa vnumquodque entium, hanc existimandum est sufficientem omnibus causam.

¶ Propter quid autem hæc quidem Tex. 18
simpliciter dicuntur generari, & corrumpi, illa autem non simpliciter, rursus considerandum. siquidem idem generatio quidem huius, corruptio autem huius, & corruptio quidem huius, generatio autem huius, quærit enim hoc aliquam rationem. Dicimus enim quod corrumpitur nunc simpliciter, & non solum hoc, & hæc

¶ hæc quidem est generatio simpliciter, hæc autem corruptio. hoc autem generatur quidem aliquid, non autem simpliciter generatur, dicimus enim discretam fieri quidem scientem: fieri autem simpliciter non. Quemadmodum igitur determinauimus sæpe, dicentes quod hoc quidem significat hoc aliquid, hoc autem non propter hoc contingit, quod quæritur. Differunt enim ea, in quæ transmutatur id, quod transmutatur. puta forte quæ in ignem est via, generatio simpliciter, corruptio autem alicuius est, puta terræ: terræ autem generatio. aliqua generatio, generatio autem non simpliciter. corruptio autem simpliciter, puta ignis, sicut Parmenides dicit, duo ipsum ens, & non ens inueniens, ignem & terram. Hæc autem, aut alia valia supponere nihil differt. modum enim quærimus, sed non subiectum. In non ens igitur simpliciter est corruptio simplex, in simpliciter autem ens generatio simplex. quibus igitur determinata sunt, siue igni, & terra, siue alijs quibusdam, horum erit hoc quidem ens, hoc autem non ens. Vno igitur, modo differet in hoc simpliciter, scilicet generari, & corrumpi à non simpliciter. Alio autem modo, materia qual scunque utique sit. Cuius enim magis differentia hoc aliquid significant. magis substantia est, cuius autem priuationem, non ens. puta, si calidum prædicamentum aliquod, & forma, frigiditas autem priuatio: differunt autem Tex. 19
ignis, & terra his differentijs.

¶ Videtur autem multis magis, & hæc

sensibili, & non sensibili differre. quando enim in sensibilem transmutata fuerit, materiam generari inueniunt. quando autem in non manifestam, corrumpi, ens enim, & non ens, eo quod sentiat, & non sentiat, determinant. quemadmodum scibile quidem ens, ignotum autem non ens, sensus enim scientiæ habet virtutem. Quemadmodum igitur illi ipso sentire, vel ipso posse, viuere, & esse existimant, ita & ipsa res, modo quodam prosequentes veritatem, idem autem dicentes non verum. Contingit itaque secundum opinionem, & secundum veritatem aliter & generari simpliciter, & corrumpi. Spiritus enim & aer secundum sensum quidem minus sunt: ideo & quæ corrumpuntur simpliciter in hæc transmutatione corrumpi dicuntur, generari autem, quando in tangibile, & in terram transmutata fuerit, secundum veritatem autem magis hoc aliquod, & forma hæc sunt, quam terra.

¶ Esse igitur simplicem genera- Tex. 20
tionem corruptionem existentem alicuius. corruptionem autem simplicem generationem existentem alicuius, dicta est causa. propter materiam enim differre, aut eo quod substantia est, aut non, aut quod hæc quidem magis, illa vero non, aut eo, quod hæc quidem magis sensibilis est materia, ex qua, & in quam, illa vero minus est. quod autem dicantur hæc quidem simpliciter generari, illa autem aliquid solum, non ex mutua generatione, secundum quem diximus nunc, modum. nunc enim tantum determinatum sit, quate

quare omni generatione existente corruptione alterius, & omni corruptione existente alicuius alterius generatione, non similiter attribui-
 mus generari, & corrumpi ijs, quæ ad inuicem transmutantur, quod autem post dicitur, non querit hoc, sed quare discens quidē non dicitur simpliciter generari, sed generari sciēs, quod autem pullulati generari, hæc autem distincta sunt predicamentis. hæc enim hoc aliquid significant, hæc autem quale, hæc autem quantum. Quæcumque igitur non substantiam significant, non dicuntur simpliciter generari, sed aliquid fieri. sed tamen simpliciter fieri in omnibus non dicitur in alio ordine, dicitur: puta in substantia quidem, si ignis, sed non, si terra: in quali autem, si sciens, sed non, quando nesciens. De eo igitur, quod est hæc simpliciter generari, hæc autem secundum quid, & vniuersaliter, & in substantijs ipsis dictum est, & cur generatio continue sit causa, vt materia, subiectum est, quoniam transmutabile est in contraria, & est alterius generatio semper in substantijs alterius corruptio & alterius corruptio alterius generatio.

Tex. 21. Quare corrumpitur qui bnsdam semper fiat generatio. ¶ At verò neque dubitare oportet quare generatur aliquid, semper deperditis. Quemadmodum enim & corrumpi simpliciter inquit, quando ad insensibile venerit, & non ens, similiter & generari ex non ente inquit, quando ex insensibile. Sive igitur existente aliquo subiecto, sive non generatur ex non ente, quare similiter & generatur ex non ente, &

corrumptur in non ens. merito igitur non deficit. generatio enim entis est, corruptio non entis: corruptio autem entis, generatio non entis.

¶ Sed hoc non ens simpliciter, dubitauerit aliquis verum alterum contrariorum est: vt terra & graue non ens, ignis autem, & leue ens. An non, sed est terra ens. ille verò non ens, materia terra, & ignis similiter. Et an altera vtriusq; materia. An non vtique fierent ex se inuicem, neque ex contrarijs (his enim existunt contraria igni, terra, aqua, æri) An est quidem vt eadem, est autem vt altera, quod enim quandoque existens subijcitur, idem, esse autem non idem. De his igitur in tantum dictum sit.

Tex. 22. Videō tr. Zim.

PROPOSITIONES ex Capite tertio.

- 1 Simplex generatio ex non ente simpliciter fit. t. 11.
- 2 Cui substantia non inest, neq; vllum aliorum predicamentorum conueniet.
- 3 Generationi ens potentia, actu verò non ens præexistat, oportet.
- 4 De principio motus, quod mutationi obnoxium non est, Prima philosophia est determinare, ac pertractare. t. 14.
- 5 Nihil actu infinitum est, sed potentia scilicet ad diuisionem. t. 16.
- 6 Generatio vnius est corruptio alterius, & huius corruptio est illius generatio. t. 17.
- 7 In non ens simpliciter fit corruptio simplex, in simpliciter autem ens generatio simplex. t. 18.
- 8 Alio modo illud simpliciter dicitur generari, quod suo contrario est nobilius, vt calor frigore, calor enim

enim quedam formæ est, frigus vero priuatio.

- t. 10. 9 Quæcumque non substantiam significant, non dicuntur simpliciter generari, sed aliquid fieri.
- t. 21. 10 Generatio entis est corruptio non entis, & corruptio non entis est generatio entis.

reperiatur simul cū substantia, quod naturaliter verissimum est.

In 3. propositione. Vide, quæ diximus in expositione prioræ propositionis.

In 4. proposit. Loquitur in hac propositione de primo motore, quæ, cum sit immobilis, inquit, spectare ad Metaphysicum, an verò saltē quoad ad an est, sit Physicæ considerationis, in 8. Physicorum, pertractatur.

In 5. propositione. Non dari infinitum actu, probatur tertio Physicorum, hic tamen est notandū, nolite Aristotelem, quæ video multis placere, partes actu infinitas in quantitate esse, quia tunc verè daretur infinitum actu, & non tantum potentia.

In 6. propositione. De hac cum questionem integram instituerimus, nihil est vterius hic expectandum.

In 7. propositione. Non approbatur hac propositione resolutio vsq; ad materiam primam, sed eo sensu dicitur corruptio tendere in non ens, quo in prima propositione explicuimus, generationem fieri ex non ente.

In 8. propositione. Hucusque loquutus est Aristoteles de generatione simplici, id est substantiali, siue elementari, nunc affert aliam rationem generationis simplicis, quam etiam nos supra attulimus, cum scilicet aliquid perfectius generatur. dicitur autem hic frigus priuatio, non quod re vera sit; sed quia respectu caloris se habet, vt priuatio, sicuti minus bonum respectu maioris induit quodammodo rationem mali.

In 9. propositione. Excludit productionem accidentis à simplici generatione, quoniam dum quis acquirat aliquod accidens, v.g. albedinem, non dicitur simpliciter fieri, aut gigni, sed fieri talis, scilicet albus.

In 10. propositione. Non ens proprie non potest corrumpi, Aristoteles

NOTATIONES.

In prima propositione. Explicat ipsem Aristoteles hanc propositionem, & inquit, quod simpliciter generatur, fieri ex non ente simpliciter actu, ente tamen potentia, id est ex priuatione, quæ est non ens, sed habet adiunctam potentiam; quidam tamen putant, ipsum loqui de materia prima, quæ dicitur non ens actu, quia caret actu formali, sed prior expositio, & veritati conformior est, quia re vera materia est simpliciter ens; & etiam Aristoteli, quæ loqui de termino à quo, exempla, quæ adducit, declarant; inquit enim ex non ente aliquid fieri, vt ex non albo, aut ex non bono fit bonum, & album; sed quia pro absurdo habebat, ex nihilo etiam tamquam ex termino à quo nihil fieri, idcirco subiunxit, non esse non ens simpliciter, sed actu tantum, vt videlicet innueret, adiunctam habere potentiam; quare etiam primo Physicorum inquit, materiam esse non ens ratione priuationis, secundum se verò appellat prope, & quodammodo substantiam tex. 79. Confirmatur, quia materia non est potentia aer, aut ignis, sed habet in potentia sua formam ignis, & aeris.

In 2. propositione. Non est intelligenda hæc propositio quoad essentiam, quasi videlicet quod non est substantia, non possit esse aliud ens, sed quo ad existentiam, ita vt non possit reperiri aliquod accidens, nisi

les tamē ludit quodammodo in hac propositione, ut videlicet doceat, eam proportionem inter se habere ens, & non ens in generatione, & corruptione, quam habent termini positiui in alijs motibus.

CAP. IIII.

Quo differant Generatio, atque Corruptio ab Alteratione.

Tex. 23 **D**E Generatione autem, & alteratione dicamus quid differunt dicimus enim has esse alteras transmutationes abinuicem. Quoniam igitur est aliquod subiectum, & aliud ipsa passio, quæ de subiecto nata est dici, & est transmutatio vtriusque horum. Alteratio quidem est, quando, manente subiecto, sensibili existente, transmutetur in eius passionibus, aut contrarijs, aut medijs existentibus, ut corpus sanum est, & rursus laborat, manens idem. & ac quandoque rotundum, quandoque autem angulare, idem existens. Quando autem totum transmutetur, non manente alio sensibili, ut subiecto eodem, sed ut ex genitura tota sanguis, aut ex aqua aer, aut ex aere omni aqua, Generatio iam hoc tale, huius autem Corruptio.

Tex. 24 **¶** Maxime autem, si transmutatio fiat ex insensibili in sensibile, aut tactu, aut omnibus sensibus, ut quando aqua generatur, aut corrumpitur in aerem, aer enim mediocriter insensibilis est. In his autem, si aliqua maneat passio eadem contrarietatis in generato, & corrupto, ut quando ex aere aqua, si ambo transparentia, aut frigida, non oportet huius alteram

passionem esse, in quam transmutatur. si autem non, erit alteratio ut musicus homo corruptus est, homo autem immusicus generatus est, homo autem manet idem. Si igitur huius passio non esset secundum se musica, et immusica, huius quidem esset generatio, huius autem corruptio. ideo hominis quidem hæc sunt passionibus, hominis autem musici, & hominis immusici generatio, et corruptio, nunc autem passio hæc manentis: ideo alteratio, talia. Quando igitur secundum quantum sit transmutatio contrarietatis, Augmentatio est, & Diminutio: quando autem secundum locum, Latio: quando vero secundum passionem, et quale, Alteratio: quando autem nihil permaneat, cuius altera passio est, & accidens, omnino Generatio, huius autem Corruptio. Est autem & materia maxime quidem, & proprie subiectum generationis, & corruptionis susceptibile, modo autem alijs, & quod alijs transmutationibus, quoniam omnia subiecta susceptiua sunt contrarietatum aliquarum. De generatione igitur, & corruptione, siue est, siue non, & quomodo est, & de alteratione, determinatum: sit hoc modo.

PROPOSITIONES
ex Capite quarto.

- 1 Alteratio est quando permanente subiecto sensibili mutatur aliquid in suis passionibus, aut contrarijs, aut medijs.
- 2 Cum mutatur totum, nullo sensibili remanente, ut subiecto eodem, hoc quidem gignitur, illud autem corrumpitur.

3 Cum

- 4 **¶** Cum ex re ferè insensibili sit alia sensibilis, vel ex sensibili insensibilis, tunc clarius corruptio, & generatio apparent.
- 5 Si eadem qualitas communis sit genito, & corrupto, non oportet, eam in corruptione deperdi, et alteram in generatione acquiri.
- 6 Quando sit transmutatio inter contraria secundum quantitatem, augmentatio est, vel diminutio, quando autem secundum locum, latio, quando vero secundum passionem, & quale alteratio, quando vero subiectum accidentium non remanet, corruptio, & generatio.
- 7 Materia maxime proprie dicta est subiectum generationis, & corruptionis, ceterarum autem mutationum subiectum est materia improprie dicta.

NOTATIONES.

IN primâ propositionē. Hæc propositio examinabitur in tractatu de alteratione, hic notandum, ab Aristotele afferri pro exemplo terminorum alterationis sanum, & ægrotum, & diuersas corporis figuras, cum tamen ipse alibi docuerit, ad tertiam dumtaxat speciem qualitatis dari per se alterationem, sanitas autem, & ægrotatio ad primam, figuram ad quartam spectare videntur. Verum omisissis, quæ affert S. Thomas, & alij ad hanc dubitationem, Respondeo, non attulisse Aristotelem hæc exempla tamquam veros terminos alterationis, sed tantum ut ostenderet, quomodo idem corpus permanens possit mutari quoad accidentia, quod in exemplis ab ipso allatis clarissimum erat.

In 2. propositionē. Ex his verbis collecta est generationis definitio

vulgaris, quod sit mutatio totius in totum nullo sensibili remanente, ut subiecto eodem, quæ in quæstionibus fusè explicatur.

In 3. propositionē. Non videtur hoc dictū Aristotelis vniuersaliter verum, quia mutatio inter contraria positiua, sicut est maior, ita est sensibilior, quàm inter opposita priuatiua, magis enim distat calidum à frigido, quàm non frigidum; quia calidum addit aliquid supra non frigidum, ac fieri rem ex non sensibili sensibilem, vel è contra, se habet veluti mutatio inter opposita priuatiua, si verò fiat inter duo sensibilia, veluti inter contraria positiua, ergo in his magis apparet. Respondeo, argumentum concludere in alterationibus, magis enim apparet mutatio ex calido in frigidum, quàm in non calidum ob rationem adductam, non autem in generatione, & corruptione. Ratio est, quoniam in his solent remanere eadem accidentia sensibilia in genito, & in corrupto; ac proinde non tam clarè apparet mutatio formæ substantialis: nam homo mortuus non videtur differre à dormiente; ac verò si fiat inter sensibile, & non sensibile, accidentia necessariò mutantur, & consequenter clarius apparet generatio, & corruptio. Vel dicendum, loqui Aristotelem non de corruptione, & generatione simul sumptis, sed singulatim, ita ut quando ex aere gignitur aqua, clarius apparet generatio, quia quodammodo facta videtur ex non ente, quamuis non clarè appareat corruptio, hæc tamen eadem ratione, cum ex aqua fit aer, clarius innotescit.

In 4. propositionē. Militat contra eos, qui affirmant, dari resolutionem vsque ad materiam primam, qua de re in quæstionibus, quod enim quidam

dam respondent, intelligi posse Aristotelem de identitate specifica, non est ad mentem Aristotelis, nihil enim dixisset. nam supponit, tam aquam, quam aërem, esse frigidam, inquit enim, accidentia, quæ sunt communia, remanere, clarum igitur erat, saltem esse eiusdem speciei, cum ergo subdit, qualitatem non esse alteram in genito, & corrupto, loquitur de numerali diuersitate.

Reliquæ propositiones in quæstionibus elucidantur.

DE GENERATIONE, & Corruptione.

DISPUTATIO II.

Sumitur aliquando latissimè generatio pro qualibet productione, & amplectitur creationem, & accidentis quoque productionem; Aliquando non tam latè, & sumitur pro qualibet productione entis ex subiecto, excluditurq; creatio. Tertio strictissimè pro sola productione viuientium, de qua Aristoteles 2. de anima tex. 24. Quarto non tam strictè, neque admodum latè, & significat quamlibet productionem substantiæ ex subiecto, & in hoc sensu nos hic de ea loquemur, sicut etiã in his libris loquitur de ea Aristoteles. Notandum præterea, Aristotelem sæpe distinguere generationem simpliciter à generatione secundum quid, quæ distinctio ut intelligatur, aduertendum est, triplicem fieri posse comparisonem inter generationes superius allatas. Primo enim comparari possunt generatio substantiæ, & accidentis, & tunc substantialis dicitur simpliciter generatio, accidentalis verò secundum quid, atque hæc est præcipua significatio horum nominum, de qua Aristote-

les 1. Physic. tex. 62. & 1. de generatione tex. 1. & sequentibus.

Secundò possumus conferre generationem vnius substantiæ, cum generatione alterius etiam substantiæ, & sic quando id, quod generatur, est perfectius eo, quod corrumpitur (generatio enim vnius semper est simul cum corruptione alterius) vocatur simpliciter generatio, ut cum ex embryone fit homo; quando vero corrumpitur perfectius, & imperfectius generatur, ut cum ex homine fit cadaver, dici solet corruptio simpliciter, & generatio secundum quid ex tex. 16.

Tertio, comparatio fieri potest inter generationes accidentium, ex quibus illa dicitur simpliciter generatio, per quam producitur accidens perfectius corrupto, quomodo dicebamus etiam de generatione substantiæ, è contra verò generatio secundum quid, quando producitur accidens imperfectius, ut si producat frigiditas, vel nigredo, corrumpatur verò calor, vel albedo ex tex. 2.

Aliter etiam fieri posset comparatio inter generationes eiusdem accidentis, ut quando quis ex frigido fit calidus, gigni calor secundum quid.

Nos igitur in hac quæstione loquemur de generatione simplici, siue simpliciter exposita in prima comparisonem, illa scilicet, cuius terminus est substantia, quam definit Aristoteles hic tex. 24.

An detur substantialis generatio.

QUÆSTIO VIII.

Quamuis modò philosophorū nemo dubitet, & experimentis certò cõstet, generationem dari, superflua tamen non erit præsens inquisitio, ut cognoscamus, quibus

tenebris veteres illi philosophi, qui eam negarunt, inuoluti fuerint, & videamus, an etiam rationibus confirmari possit, quod experimentis didicimus, non paruum enim voluntatem intellectus noster percipit, dū videt, ratione suffragari sensibus.

Adde, quosdam aliquando reperiri adeo peruicaces, ut nõ sufficiat, testimonio sensuum eos arguere, nisi etiam demonstrationibus vincantur.

Prima sententia generationem è medio tollens.

Non defuerunt ex veteribus philosophis, qui generationem negarent, quæ nobis enim generatio videtur, alterationem ipsi appellabant, ut colligitur ex Aristotele in hoc primo lib. de generatione tex. 1. & 1. Metaph. cap. 2. Deducebant autem hoc ipsum dogma ex duobus principijs: alterum erat, ex nihilo nihil fieri, quod autem generatur, oportet, ut prius non existat, ergo fieret ex nihilo, qd repugnat. Alterum verò, quia censebant, hoc vniuersum esse vnicum ens, cum igitur ipsum numquam corrumpere, dicebant, numquam fieri generationem substantialem, sed tantum in suis partibus ipsum recipere diuersa accidentia.

Communis, & vera sententia.

Dati veram generationem, iam est in confesso apud omnes, sed quia hic non tam veritatem huius rei, quam eius rationem inquirimus, examinandæ erunt non nullæ rationes à recentioribus allatæ. Probat igitur hanc sententiam Doctores Connimbr. cap. 4. huius primi libri quæst. 8. art. 1. Dantur in rebus

sublunariis formæ substantiales, at circa huiusmodi formas substantiales accidit mutatio ab vna ad aliam sub eadem communi materia, ut à forma aquæ ad formam ignis, ergo datur mutatio substantialis, quæ est generatio. Probat maiorem, quia passim experimur, aliquas peculiaris operationes rata constantia quibusdam rebus conuenire, quæ alijs non competunt, ut igni calefacere, aquæ refrigerare: At huiusmodi operationes non sunt à materia, consequens ergo est, ut sint à forma substantiali. Si dicas, esse à formis accidentalibus, rursus quærimus, cur hæ ipsæ formæ accidentariæ quibusdam rebus conueniant, alijs nõ? Sanè cum huius rei causa non sit materia, reliquum est, ut sit forma substantialis. Probat præterea eandem maiorem, quia in mixtis datur aliquid, quod quatuor primas qualitates in sua proportionem continet, & coercet; Hoc autem esse non potest aliud, quam forma; non enim est materia, cum hæc non nihilo magis hæc, quam illam qualitatum intentionem exigat. Nec sunt ipsæ primæ qualitates, ut quæ sibi inuicem aduersantur. Neque verò est alia qualitas ex ipsarum permixtione exorta, nam potius ipsa à qualitibus primis penderet, ergo est aliqua prior, & nobilior substantia, nempe forma, quam idcirco harmoniã Pythagorici appellarunt. Quòd autè inter huiusmodi formas detur mutatio, quòd erat assumptum, experimento constat, videmus enim, ex ligno fieri ignem.

Verum hæc ratio nõ videtur adeò efficax, ut omnes aditus euadendi aduersarijs præcludat, dum enim ad probandam formam substantialem hoc medio vtuntur: non potest reddi ratio, cur hæ formæ accidentales

aliquibus rebus conueniant, & aliquibus non; nisi per formam substantialem. Occurrent aduersarij, vel datur ratio, cur hæc forma substantialis est in hac materia, vel non, si nullam affirmes dari rationē, cur ergo (dicent) cogis, nos reddere rationem, cur insint accidentia? Si affertur ratio, vel erit intrinseca, vel extrinseca, si intrinseca, ergo dabitur aliquid prius forma substantiali, & iterum de eo inquiram, num assignari possit ratio, cur sit potius in hac, quam in illa materia, & ita dabitur processus in infinitum; si extrinseca erit, vel agens, vel aliquid aliud, sed hoc idem poterit assignari pro causa, cur illa accidentia sint in illa materia.

Secunda quoque ratio, quam afferunt ad probandam formam substantialem, est parum firma. dum. n. inquirant, debere dari aliquid, quod contineat, & coerceat qualitates contrarias. Responderi potest, seipsis coerceri, quia redactę sunt ad talem temperationem, vt vna non possit aliam corrumpere.

Vt igitur efficacius probemus, generationem dari. Notandum est, eū qui de medio generationem tollere vellet, necessariō in alterum horum absurdorum debere incidere, vel scilicet dari creationem naturaliter, vel omnem mutationem esse accidentalem. Nam vel produceretur aliqua substantia, vel non produceretur, si non produceretur, ergo nulla productio terminaretur ad substantiam; ac omnis productio esset alteratio; si produceretur, vel ex aliquo subiecto, vel ex nullo, si primum, ergo daretur generatio, si secundum, ergo admitteretur creatio. Probemus igitur, nec creationem naturę viribus concedendam esse, neque omnem mutationē esse altera-

tionē, & cōstabit, generationē dari.

Creationem autem non esse naturaliter possibilem, facile sibi quisque persuadebit. Nam ex nihilo nihil fieri posse, pro rato, & firmo semper philosophi habuerunt. Præterea nulla erit difficultas in admittenda generatione, si creatio, quæ est longè difficilior, concedatur. 3. Experientia constat, & actiones agentium naturalium recipi in subiecto, & ea, quæ fiunt, ex alterius corruptione oriri, & dū aliquid corrumpitur, remanere quidpiam in genito, quod erat in corrupto, quæ omnia conuincunt, non per creationem produci, neque per annihilationem corrumpi res naturales.

Non esse quoque omnem mutationē accidentalem, probatur. Tunc aliquid accidentaliter tantū mutatur, quando retinet idem nomen, & eandem essentiam sub vtroque termino, vt cum homo ex frigido sit calidus, atque aliquando quod mutatur, non retinet neque idem nomen, neque eandem essentiam, ergo tunc mutatur substantialiter, vt quando ex ligno fit ignis. Posset tamē quis dicere, ignem, & lignum non differre inter se essentialiter, sed tantū per accidentia, & sicut mutatis tantū accidentibus ex arca fit scamnum, ex massa panis, & ex musto vinum, ita etiam ignem, & lignum, & cætera omnia esse tantū denominationes ex accidentibus desumptas. Verū adhuc contra hanc proteruum probare poterimus, has denominationes esse substantiales, non autem accidentales, & in his rebus præter accidentia formam substantialem reperiri, à quibus essentiam, & nomen recipiant, & quæ per corruptionem desinant esse. Prima autem ratio sit. Accidit aliquando, vt destructo vno accidente, destrua-

tur

tur multa alia, quæ nullam habent cum illo connexionem, ergo cum illa alia nō corrumpantur ab illorum contrario per se, nec etiam ad corruptionem alterius accidentis, reliquū est, vt corrumpatur ad corruptionē alicuius principij substantialis, à quo pendent, datur igitur corruptio substantialis, & consequenter etiam generatio; Antecedens probatur in animalibus, quæ possent ex infinitis causis corrumpi, sed siue nimio calore, siue nimio frigore, siue diuisione, siue alia ratione corrumpantur, semper videmus virtutem moriuam, & sensitiuam, & calorē, & alia multa accidentia amittere, ergo hæc accidentia neque per se, nec ad corruptionem alterius accidentis corrumpuntur, sed ad desitionē alicuius substantiæ. Secunda ratio desumi potest ex eo, quod quædam accidentia habent esse permanentem in aliquo subiecto. & nisi ab extrinseco contrario expellantur, ab eo numquā discedant, eadem verò in alio subiecto diu persistere nequeūt, sed nemine etiam expellente intereunt, hoc autem prouenire nequit à materia, cum hæc sit indifferens ad omnia accidentia, ergo à forma substantiali prouenit; Consequentia est clara, Antecedens probatur experientia. Nam calor in igne, & in animali, si non corrumpatur ab extrinseco, numquam deficiet, in aqua verò, in aere, & in lapidibus, nisi ad sit extrinseco seruans, statim deperditur. Tertia ratio. Accidens in aliquod subiectum introductum, cū ab eo recedit, relinquit ipsum in eodēmet statu, in quo erat prius ante introductionem ipsius, aliquādo verò in longè diuerso, hoc autem nō potest prouenire ex eo, quod per introductionē illius accidentis sit aliud accidens corruptum, tum quia hoc tantū de contrario accidente dici

posset, tum etiam, quia per ipsum recessum illud idem accidens reparari posset, ergo tota hæc diuersitas inde oritur, quòd aliquando mutatur subiectum tantū accidentaliter, aliquando verò mutatur substantialiter. Antecedens patet experimento, nam calor intensissimus in ferro, cum ab eo recedit, relinquit ferrum in eadem dispositione, in qua erat prius, in ligno verò, vel in animali nequaquam, nam si pereat animal ob nimium calorem, quamuis deinde recedat calor, remanet animal mortuum, quod per nullam virtutem naturalem reparari potest, cuius contrarium videmus, quando aliquid accidentaliter tantū mutatur. Consequentia patet, quia cum hoc discrimen non possit oriri ex frigoris tantū corruptione, quod per se à calore in vtroque subiecto corrumpitur, oportet dicere, aliquid corrumpi à calore in animali, quod non corrumpitur in ferro, hoc autem aliud esse non potest, quam forma substantialis. Alias quoque rationes videre poteris apud Franciscum Suarez disp. 5. sect. 8. qui non minori copia, quam iudicio, & subtilitate hanc quæstionem, sicut & cæteras solet, pertractat.

Probant alij recentiores eandem *Bannes* conclusionem. In materia datur potentia passiva ad recipiendam formam ignis, ergo etiam debet dari aliqua potentia ad eam producendam, ergo dabitur generatio simpliciter. Vtrum dicent aduersarij, vel formam ignis esse accidens, vel negabunt, dari hanc potentiam in materia ad illam formam, quapropter quia in cæli materia numquam videmus, introduci formam ignis, vel alicuius rei sublunaris, dicitur à S. Thom. & alijs multis, non habere potentia ad has formas, & esse

& esse diuerſe ſpeciei à materia ſublunarium. Committitur igitur in illo argumento petitio principij, vel clarius per obſcurius probatur, ſicut etiam per ea, quæ ſequuntur apud eundem authorem, quæ breuitatis cauſa omitto.

Aliam rationem affert ab extrinſeco Connimb. Collegium, nempe omnia ſublunaria appetitum habere ſe perpetuandi, cum igitur ſeic eadem numero conſeruare nequeant conſequens eſt, vt nitantur ſe conſeruare in propria ſpecie, quod per generationem aſſequantur. Verùm hæc ratio ſupponit id, quod eſt probandum, nam pro fundamento ſumit, ſublunaria corrumpi, cum equa ſit ratio de corruptione, & de generatione, & nemo negauerit generationem, qui corruptionem admiferit.

Effent nunc diluendæ rationes, quæ cõtra generationem, vel ab antiquis fiebant, vel ab alijs fieri poſſent. Verùm vt his ſatiſfiat, opus eſt, generationis naturam declarare, commodiùs igitur in ſequẽtibz ſectionibus id præſtabimus.

Hic ad rationem tantum dubitandi initio poſitam reſpondemus, falſiſſimum eſſe, hoc vniuerſum vnicũ eſſe ens, quod autem generatur, non fieri ex nihilo, ſed ex materia, vt inquit hic Ariſtoteles, & nos infra explicabimus.

Ab reſtẽ ſit ab Ariſtotele definita generatio.

QVÆSTIO IX.

Plures ab Ariſtotele reperiuntur allatę generationis definitiones, vt reſtẽ aduertunt Doctores Connimbr. quæſt. 9. cap. 4. vel vt nobis clarius eius naturam explicaret; vel etiam, quia diuerſimodẽ ſumi ſolet

generationis nomen, vt ſupra notauiſmus, quare non mirum ſi pro diuerſis eius acceptionibus diuerſas quoque definitiones attulerit. Harum prima reperitur tex. 14. 3. Phyl. vbi inquit *generationem eſſe viam ad naturam*, id eſt ad formam ſubſtantialem, quæ vel ſola, vel præcipua eſt natura. Secũda colligitur ex tex. 7. 8. 9. quinti Phyl. videlicet, *Generatio eſt mutatio ex non ſubiecto in ſubiectum*, per ſubiectum autem intelligit compoſitum ſubſtãtiale, quod vocatur ſubiectũ denominationis. Tertiã habemus ex 8. Phyl. tex. 62. *Generatio eſt mutatio ex non ente ad ens* intellige ſubſtantiale, niſi velimus accidentiũ quoque productionem amplecti. Quarta eſt in hoc primo de generatione tex. 23. *Generatio eſt mutatio totius in totum nullo ſenſibili remanente, vt ſubiecto eodem*. Quã uis enim hæc non ſint verba Ariſtotelis, eſt tamen eorum ſenſus, vt omnes interpretantur. Verba autem eius ſunt. *Quando autem totum tranſmutatur non manente aliquo ſenſibili vt ſubiecto eodem, ſed vt ex gemitura tota ſanguis, aut ex aqua aer, aut ex aere omni aqua. generatio iam hoc tale. huius autem corruptio*. Quinta ex hoc eodem libro tex. 25. *Generatio eſt mutatio ex potentia ſubiecto in actũ ſubiectum*. Ex quibus omnibus, ſicuti quartam videtur Ariſtoteles magis ex proſeſſo tradidiſſe, ita etiam eſt omnium celeberrima, & hæc nos ſuſcipimus explicandam, ex cuius declaratione reliquæ quoque intelligentur. Examinabimus autem primum ſingulas particulas. Deinde quid de ipſa tota ſit dicendum, videbimus.

Quomodo generatio ſit mutatio.

SECTIO PRIMA.

POnitur in definitione generationis mutatio loco generis. Eſt autem mutatio ex 5. Phyl. tex. 3. *transiens ex quodam in quoddam*, & illud dicitur mutari, quod ex vno termino tranſit ad alium, ſiue quod idem eſt, aliter, & aliter ſe habet, quare neceſſe eſt, vt idem ſubiectum maneat ſub vtroque termino, vt notat S. Thom. 1. parte quæſt. 45. art. 2. Ex quibus videtur colligi, generationem non eſſe mutationem; Nam quod generatur, non mutatur, ergo generatio non eſt mutatio. Probat autem antecedens. Quod generatur, antequã generaretur, non erat, ergo non erat ſub aliquo termino, nõ ergo potuit tranſire à termino à quo ad terminũ ad quem. Confirmatur ex Ariſtotele tex. 8. quinti Phyl vbi probat, generationem non eſſe motum, quia quod non eſt, moueri non poteſt, id autem, quod generatur, nõ eſt, quãtis enim ibi loquatur Ariſtoteles de motu propriẽ dicto, eadem tamen ratio militat contra mutationem, quia ſicut non poteſt moueri, ita neque mutari, quod non eſt.

Secundò. Generatio formaliter nihil aliud ſignificat, quã rei inceptiõnem, prout dependentem à generatione, immo neq; inceptiõnem, nam verbum diuinum generatur re uera, & tamen nõ incipit eſſe, ſufficit igitur dependẽtia, ſiue (quia hæc quoq; non conuenit verbo diuino) relatio, ſiue connotatio, qua ſignificetur, illud eſſe ab alio recipi; atqui in hoc nulla inuoluitur mutatio, ergo. Neq; vim argumenti effugiunt, qui dicunt, Ariſtotelem loqui tantũ de generatione creata, & naturali, qualis non eſt verbi

diuini, quoniam nõ argumentamur nos, malam eſſe definitionem Ariſtotelis, eò quòd non comprehendat verbi diuini generationem, ſed ex eo, quòd mutatio non conuenit generationi verbi diuini, colligimus, non eſſe de eſſentia generationis, & dicimus, non debuiffe tamquã quid eſſentiale collocari in ipſius definitione.

In hac difficultate duo ſunt enucleanda: Alterum eſt, quid de re ipſa ſit dicendum: Alterum, quomodo Ariſtoteles ſit intelligendus.

Quoad primum dicendum, reuera argumenta cõcludere, ſi propriẽ loqui velimus, Generationem formaliter non eſſe mutationem, id quod aſſero non tantũ de ea, quæ abſtrahit à materia, & conuenit verbo diuino, quia hic non loquimur de ea generatione, ſed de ea etiam, quæ ſit in materia, quia quamuis hæc non ſit ſine mutatione, quia materia verẽ mutatur, cum tranſeat ab vna forma ad aliam, tamen generatio formaliter non eſt in recto hæc mutatio, quia ſequeretur, materiam generari, quamuis enim Auerroiffẽ vt notant Doctores Connimbr. quæſt. 9. art. 2. ad 3. videantur concedere, ipſam materiam generari, hoc tamen eſt contra Ariſtotelem, & communẽ conſenſum Philoſophorum, immo omnium, & contra veritatem, niſi velimus nominibus abuti, nã illud generari dicitur, quod acquirit eſſe, materia autem in omni generatione ſemper eadẽ permanet quoad propriam eſſentiam. Neque ſufficit eſſugium ipſorũ Doctõrũ Connimbr. non oportere omne accidens abſolutẽ appellare ſubiectum, cui inhæret; quia ſi non appeller, ergo vt tale accidens non dicit ordinem eſſentialem ad illud ſubiectũ, ſicuti actio dicitur eſſe in paſſo, quod tamen nõ

denominat, quia ut actio, non dicit ordinem essentialem ad passum, tãquam ad subiectum. Præterea hac etiam responsione Doctorum Connimbr. admissa probo, generationem non esse mutationem; nam mutatio denominat subiectum, generatio non denominat, ergo generatio non est mutatio. Si dicas, denominare, ut mutationem, quia in generatione dicitur materia mutari. Contra. Repugnat, aliquam formam tribuere alicui subiecto suum genus, & non etiam suam rationem specificam. Non potest enim anima rationalis alicui dare esse animatum, & non tribuere esse hominem, & ita etiam cætera formæ, ergo si mutatio esset genus generationis, non posset materiæ tribuere esse mutatum, & non esse genitum. Certum igitur videtur, generationem non esse formaliter, & in recto mutationem, sicut etiam negari non potest, generationem esse non posse sine mutatione, prout hic nos de ea loquimur. Reliquum est ergo, ut videamus, quomodo sit intelligendus Aristoteles, dum generationem mutationem appellat.

Aristoteles explicatur.

SECTIO SECUNDA.

Prima expositio est, Generationem esse mutationem concomitantem, quia scilicet semper est cum mutatione. Verum non est digna tanto Philosopho: cum enim ex professo de generatione agat, & cã exactè definire moliat, nõ est credendum, in eius definitione posuisse pro genere, quod tantum concomitantem se habet, quod est se habere omnino extrinsecè, & per accidens, nam potuisset eam etiam ap-

pellare alterationem, cum hæc quoque generationem comitetur.

Secunda expositio est quorundã recentiorum, qui dicunt, Aristotelis sumpsisse mutationem latè pro successione, qua vnum alteri succedit, quo modo dicimus, magistratus, & imperia mutari, hoc est vnum alteri succedere, cum ergo inquit Aristoteles, *Generatio est mutatio totius in totum*, erit sensus, Generatio est successio, qua vno recedente alterum aduenit. Quæ responsio subtilis est, & probabilis, vereor tamen, ne sit ad mentem Aristotelis, quia hæc successio contingere potest sine vlla corruptione, siue generatione substantiæ, si enim ab aliquo loco vnu corpus alterum expellat, dici poterit, vnum totum succedere alteri toti, neq; tamen vlla generatio interueniet.

Tertia expositio ex Fons. 5. Met. c. 13. quæst. 9. art. 1. Dicitur mutatio de generatione, non secundum eius realem essentiam, sed secundum nostrum modum concipiendi, quia illud, quod gignitur, concipitur prius extitisse non ens tanquam sub termino à quo, vel fuisse in potentia materiæ, qua ratione concipimus, etiam creationem esse mutationem. Sed neq; hæc expositio videt esse ad mentem Aristotelis, quia loquitur de mutatione totius in totum, at secundum hanc expositionem non mutatur aliquid totum in aliud, sed idem de potentia transit ad actum, ut omitã, nec vident Philosopho dignum explicare res, prout à nobis concipiuntur, & non prout sunt à parte rei, quando hoc commodè fieri potest.

Quarta expositio. Prædicatur mutatio de generatione, quatenus confertur cum materia, ex qua res gignitur, illa enim cum re uera transeat ab vno termino ad alium, rectè etiam dici-

dicitur mutari, & hanc videtur approbare Fons. 5. Metaph. cap. 13. q. 9. sect. 1. Tolet. 5. Phys. quæst. 1. Ant. And. 7. Metaph. quæst. 1. & alij. Verum nec verbis Aristotelis potest accommodari hæc explicatio, iuxta eam enim non deberet dici generatio mutatio totius entis, sed mutatio materiæ.

Quinta igitur, & vera explicatio est, quæ duobus fundamentis nititur. Alterum est, definiuisse Aristotelem non generationem præcisè sumptã; sed ut cõplectitur etiam corruptionem, ut patet ex ipsius verbis: Alterum verò, mutationem non tantum dici de subiecto; sed etiam denominare terminos, quando sunt positiui, nam dicimus, album mutari in nigrum, & ex ligno fieri ignem. Quoniam igitur mutatio, ut generationem, & corruptionem complectitur, est inter terminos positiuos, ut inter aerem, & aquam, non mirum si vtrumque quodammodo denominet, & dicatur perinde, aquam mutari in aerem, vel è conuerso, hac enim eadem ratione dicimus, in consecratione Sacratissimæ Eucharistiæ panem mutari, siue transubstantiari in corpus Christi, & hunc esse verum & germanum sensum Aristotelis, patet. Nam inquit, quando ex aliquo toto composito fit aliud totum, tunc intercedere generationem, & corruptionem.

Duo tamen hic obijci possunt contra hanc explanationem. Alterum est, quia id, quod corrumpitur, verè definit esse, ergo non potest dici, quod mutetur, nam ut supra diximus, quod mutatur, debet remanere idem sub vtroque termino, & idem argumentum fieri potest de eo, quod gignitur.

Alterum, quia transubstantiatio panis in corpus Christi, esset vera ge-

neratio, cum sit mutatio totius in totum, &c.

Ad primum respondetur, aliquid dupliciter amittere posse suum esse, primo modo, ita ut nihil ex eo fiat, & tunc dicitur, in nihilum redigi, & nullo pacto mutatur; altero, ut ex eo fiat aliquid aliud, & tunc nõ dicitur quidem mutari simpliciter, sed mutari in aliud, ut patet in nutrimento, quod re uera corrumpitur, & tamen dicitur mutari, & verti in substantiã aliti. Ad impugnationem ergo id videlicet, quod mutatur, debere idem permanere sub vtroque termino, respondeo, hoc dictum verum esse de subiecto mutationis, non verò de termino, & re uera omne, quod mutatur, quatenus mutatur, non manet idem, ergo dici non potest, quod maneat idem sub vtroq; termino, oportet tamen, ut detur aliquid commune corrupto, & genito, ratione cuius illud dici possit in hoc mutari, ut latius exponunt theologi in tractatu de transubstantiatione, & hoc etiam in hac mutatione est materia. Ad illud, quod similiter obijciebatur de genito, quod dici non possit mutatum, non est contra nos, quia non hoc inquit Aristoteles, immo mutationem prædicat de eo, quod corrumpitur, inquit enim, esse mutationem totius, idest corrupti, in totum, idest genitum: diximus tamen, à mutatione denominari quodammodo, & ipsum genitum, quatenus est id, in quod aliud dicitur mutatum.

Ad secundum respondeo, Transubstantiationem excludi à generatione propriè dicta pilla verba nullo sensibili remanente, ut subiecto eodem, quæ quamuis sint formaliter negativa, includunt tamen etiam aliquam affirmationem, scilicet remanere aliquod subiectum

sub utroque termino, licet non sensibile. In transubstantiatione autem nullum remanet subiectum, quia mutatur & materia, & forma. Quæ responsio supponit, veram esse illam expositionem, quæ per sensibile intelligit compositum; nullum enim in generatione remanet subiectum, quod sit compositum idem, remanet tamen materia. De hac verò expositione quid sit dicendum, paulò infra aperiemus, eam tertio loco recensentes.

Vel secundò responderi posset, remanere in transubstantiatione aliquid quod sensibile, id est concretum accidentis, ut subiectum idem, id est ut idem ens, in generatione autem nullum remanet sensibile, ut subiectum idem, quia licet remaneant accidentia, tamen illa accidentia dicuntur esse diuersa ratione subiecti, quia scilicet prius erant aqua, postea sunt aeris, at accidentia panis in Eucharistia remanent etiam accidentia panis. Vel denique fateatur, cui hæc responsiones non satisfaciunt, ab Aristotele non fuisse cognitam huiusmodi transubstantiationem, quare nec mirum, ab eo non fuisse à generatione per suam definitionem seiunctam.

Quomodo totius in totum.

SECTIO III.

Ponitur hæc secunda particula loco differentia, ut per eam distinguatur generatio ab alteratione, & à reliquis mutationibus, nomine autem totius intelligunt omnes compositum ipsum substantiale, cum enim ex aqua fit aer, corrumpitur aqua, quæ est quoddam totum, & generatur aer, qui est etiam aliud totum. Sensus igitur definitionis clatus vi-

detur, sed ad solvendum quædam argumenta, quæ dissolvere oportet, ne ipsum obnoxiarent.

Primum est, Dum ex aqua fit aer, non corrumpitur tota aqua, neque gignitur totus aer, quia materia, quæ erat in illa, in hoc quoque remanet, ergo non fit mutatio totius in totum. Respondeo, ad hoc ut totum dicatur mutari, siue corrumpi, aut gigni, non esse necesse, ut mutetur, aut corrumpatur, aut gignatur secundum omnes suas partes, sed sufficit, ut mutetur in eo aliqua pars, à qua totum ipsum dependet secundum rationem totius, sicut binarius corrumpitur unica detracta unitate. Sed hinc oritur.

Secundum argumentum. Nam etiam in alteratione idem videtur contingere, nam dum aliquod subiectum ex albo fit nigrum, mutatur totum album in totum nigrum. Præterea, quando lignum aliquod scinditur in duas partes, corrumpitur illud totum, quod erat prius, & gignitur duo alia tota, ergo adesset generatio, quod est falsum. Contra in generatione substantiali non semper videtur mutari totum; Nam quando ex embryone fit homo, gignitur quidem totum de nouo, at non corrumpitur aliud totum, quia forma embryonis remanet in homine.

Ad primum horum respondeo, album non esse totum, nisi secundum quid, & ita etiam mutatio ipsius in nigrum dicitur generatio secundum quid, totum autem simpliciter est compositum substantiale, quare dum quis ex albo fit niger, non dicitur esse mutatus totus, sed tantum secundum accidens. Ad secundum responderi posset, ex vno toto fieri duo, non per mutationem, sed per diuisionem, quare licet non excludatur à definitione generationis per hanc secundam

particulam, excluditur tamen per primam: Vel quod & si forte etiam in hac diuisione interueniat aliqua mutatio, ratione alicuius modi, tamen quia ille modus non est pars totius, neque aliquid substantiale, non dicitur ratione ipsius mutari totum ipsum, neque per ipsum formaliter fiunt duo, sed tantum tamquam per conditionem. Vel denique, & melius, quod non est sermo in definitione de toto integrali, quod per diuisionem, vel unionem resultat, sed de toto essentiali, quod ex materia, & forma componitur.

Ad tertium, Ob hoc argumentum Zimara in theoremate 20. dixit, in hac definitione generationem tantum elementorum comprehendendi, non autem animalium, aut mixtorum, eum autem redarguit Zabarella lib. de generatione, & interitu cap. 4. ex eo quod Aristoteles in præfatione horum librorum promittit, se acturum de generatione omnium, & ex adductis ab eo exemplis, tam elementorum, quam mixtorum id præstitit se apparet, ipse verò respondet, totum corrumpi, & aliud totum gigni, quia ex vnus partis interitu totum compositum interire dicimus & aliud totum generari, quia fit alia species corporis naturalis, & mutatur vltima forma. Adhuc tamen remanet difficultas in eorum sententia, qui dicunt, dari plures formas (inter quos est etiam Zabarella) & consequenter aliquando gigni formam de nouo absque eo quod vlla corrumpatur, ut in allato exemplo de embryone, qui fit homo; & è contra corrumpi formam, & nullam de nouo gigni, ut cum moritur equus, & remanet forma cadaveris, iuxta quæ sententiam (quæ an sit vera, inferius inquiremus) alterum horum est dicendum. Vel scilicet Aristotelem

loquutum fuisse de illa mutatione, quæ generationem, & corruptionem amplectitur, in hoc autem casu esse vnam absque altera: Vel totum dici corruptum, vel generari, quamuis forma de nouo non corrumpatur, aut gignatur, quia mutatur nihilominus totum in ratione compositi substantialis, quia quod erat in vna specie, fit in altera, & forma, quæ prius se habebat ut materia, incipit se habere ut forma, vel è conuerso, quæ prius ut forma dominabatur, seruire veluti materia alteri formæ incipit, quam responsionem amplectitur deinde etiã Zabarella ad tertium. Neque eadem ratio de toto integrali diuiso in duas partes militat, quia ibi hoc accidit per diuisionem, hic vero per aliquam veram productionem, aut corruptionem.

Postrema pars definitionis. f. Nullo sensibili remanente, ut subiecto eodem aperitur.

SECTIO IIII.

Indiget explicatione hæc pars definitionis, quia alioquin falsa videtur, nam in omni ferè generatione videtur remanere materia cum aliquo accidente sensibili, ut cum ex aqua fit aer, remanet in aere perspicuitas, & frigiditas, remanet igitur aliquod sensibile, & remanet ut subiectum idem, quia materia semper est idem subiectum respectu vtriusque formæ.

Prima ergo expositio est Zabarella cap. 4. lib. de generatione, & interitu, qui concedit quidem, remanere aliquod accidens sensibile in genito, quod fuerat in corrupto, sed inquit, non remanere ut subiectum, quia accidens non est subiectum, quamuis autem remaneat eadem ma-

teria prima sub vtraque forma, hæc tamen non est sensibilis. Nullum ergo, inquit, remanet subiectum sensibile idem, nam quâuis quando moritur homo, remaneat forma cadaueris, quæ prius erat subiectum respectu animæ, tamen in cadauere nõ est amplius vt subiectum, sed vt forma. Verùm difficultas non videtur ablata, quamuis enim accidens non sit subiectum, neque materia prima sensibilis, tamen materia prima simul cum accidente erit subiectum sensibile, alioqui neque in alteratione remanebit aliquod subiectum sensibile, quia accidens non est subiectum, & substantia non est sensibilis.

Secunda expositio est Thomistarum, qui dicunt, nullum remanere subiectum sensibile, quia corrumpuntur omnia accidentia, & fit resolutio vsque ad materiam primam. Sed vt omittam, hæc explicationem magnam falsitatem continere, vt infra probabimus, est etiam aperte contra mentem Aristotelis, si. n. nullum voluisset Aristoteles remanere accidens, dixisset tantum, *nullo sensibili remanente*, absque eo quod adderet, *vt subiecto eodem*; dum autẽ hoc addidit, ostẽdit, se quidẽ concedere, accidentia remanere, verũ non vt subiectũ idem. Præterea in tex. 24. aperte fatetur, idẽ accidens in genito manere posse, qđ in corrupto fuerat.

Tertia expositio. Per sensibile intelligit cõpositum, quod sensibiliũ accidentium est subiectum denominationis. Nullum autem dicitur remanere cõpositum in generatione, vt subiectum, quia vel nullum remanet, vt quando elemẽta transmutantur inuicem, vel si remanet, vt quando moritur homo, iuxta sententiam, quæ admittit plures formas, non tamen remanet vt subiectum idem,

quoniam licet prius esset subiectum postea tamẽ est totum, & non subiectũ, quæ explicatio probabilis quidem est, sed voluntaria videtur, non enim per sensibile solemus intelligere compositum.

Quarta expositio. Per sensibile concretum accidentis, siue ens accidentis affectum intelligit, per subiectum verò compositum substantiale, & erit sensus, quod in generatione non remanet aliquid habens accidens, quod sit idem cõpositum, qđ erat prius, quamuis. n. remaneat idẽ accidens, tamen non remanet vt idẽ compositum efficiens, frigus enim, quod prius erat frigus aeris, fit postmodum frigus aquæ. Probatur hæc expositio, quoniam non abutitur vocib⁹, & euacuat omnes difficultates; Nam sensibile nõ potest magis proprie intelligi, quàm pro eo, quod ratione accidentium sibi inharrentium est sensibile. Per subiectũ etiam intelligi compositum substantiale, est Aristotelis consuetudo; Nam 5. Ph. v. tex. 7. 8. & 9. inquit, generationẽ fieri ex nõ subiecto in subiectũ, non potest autẽ per subiectũ intelligere materiã, quia falsò diceret, generationem fieri ex non subiecto, intelligit igitur cõpositum substantiale. Euacuatur quoq; difficultas, quia quamuis in generatione remaneat materia aliquo accidente affecta, ipsa tñ nõ est cõpositum; & quâuis demus, in morte hoĩs remanere idem cõpositum, qđ erat prius. s. ex materia, & forma mixtionis constatum, tamen non remanet vt idem, quia vt supradiximus, mutat speciem, & etiam nomen. Distinguitur etiam per hæc verba generatio ab alteratione, quia in hac idem compositum substantiale permanet, non autem in illa.

Quinta explicatio. Nominẽ subiecti intelligitur illud, qđ verẽ sub-

stat

stat, quæ est acceptio huius nominis magis communis, & erit sensus, nullum dari subiectum, quod recipiat vtrumque terminum in hac mutatione, quia non est aliqua tertia substantia, quæ in mutatione aeris in aquã, modo fit aer, modo fit aqua, quamuis enim materia prima sit subiectum formæ vtriusque, non tamen est subiectum totius æris, & aquæ. Aristoteles autem sumit pro terminis huius mutationis ipsa tota, vt patet ex his, quæ supradiximus, & inquit, nihil esse, quod sit ipsorum subiectum, quia *ex tota genitura fit sanguis*, cum è contra quando sanum fit ægrotum, idem corpus maneat, & vtramque denominationem recipiat. Dices. Erit igitur superflua illa particula (eodem) Respondeo, apponi ob maiorem declarationem, & distinctionem generationis ab alteratione. Secũdò, vt significet, adesse quodammodo duplex subiectũ, nam totum, quod corrumpitur, est quodammodo subiectũ corruptionis, & illud, quod generatur, generationis, non est tamen idẽ subiectũ vtriusque. Quare vtraque expositio, hæc scilicet, & prior est probabilis, prior tamen videtur magis ad mentem Aristotelis, qui dũ inquit, aliud esse subiectum, & aliud esse passionẽ ipsius, in eodem textu videtur per subiectum non aliud intelligere, quàm substantiam compositam.

Sit ne supradicta definitio essentialis, & perfecta.

SECTIO V.

Explicatis singulis definitionis particulis, sequitur, vt videam⁹, an explicet re vera essentiã generationis perfectẽ, ita vt & quid quid ad essentiã generationis spectat, in ea

cõprehendatur, & nihil in ea sit superfluum. Est igitur Zabarellæ sententia c. r. de generatione, & interitu, & aliorum recentiorum, hanc definitionẽ esse nominalem (ita eã appellat Zabarella) neq; exactẽ explicare generationis essentiã, non tamen explicat Zabarella, quid in hac definitione desiderandum sit, vel cur appellanda potius nominalis, quàm essentialis. Alij verò dixerunt, non esse exactam definitionem, eò quod tradita non sit per omnes causas, nõ afferunt autem, quænam causæ præteritæ sint; Quòd si loquantur de efficiente, & sine, clarum est, has nõ esse definitioni necessarias, cum vt plurimũ non sint de rei essentiã.

Alij eiusdem conclusionis hanc rationem assignant, quia tradita est definitio generationis per mutationem, cum re vera, generatio non sit mutatio, nisi largo quodammodo, vt nos etiam supra explicauimus. Doctores Connimbr. quæst. 9. cap. 6. videntur in hac definitione desiderare tum terminum à quo, qui est priuatio, tum ad quem formaliter, qui est forma substantialis.

Mihi si quid desiderandum videtur in hac definitione, est mentio subiecti, ex quo fiat compositum genitum, non vero aliud. Probatur prima pars, quia re vera subiectum est de essentiã generationis, per hoc. nõ potissimum differt à creatione. (Nõ enim hic loquimur de generatione viuientium, quæ à subiecto abstracta hit) Huius autem non esse factam mentionem, sed potius fuisse exclusum, patet; Nam dum dicitur, *mutatio totius in totum* videtur innui, nullum esse commune subiectum. Similiter dum subiungitur, *Nulla sensibili remanente vt subiecto*, idem excludi videtur, quamuis enim verum sit, quod nos supradiximus,

per

per hanc particulam excludi tantum subiectum compositum, non vero materiam primam, hoc tamen parum est, nam congruum videbatur aperte ipsum includi, cum sit maxime de essentia. Existimotamen, veniam Aristoteli dandam, quia notum ei non erat, posse aliter totum in totum mutari, quam materia prima sub utroque existente, quod tamen nobis, fide docente in transubstantiatione panis in corpus Christi, innotuit.

Probatur secunda pars, non aliud esse in ea desiderandum. Non enim est, cur requiramus cum Doctoribus Connimbricis priuationem, vel formam, quae sunt termini formales, siue ut quo, explicatis terminis totalibus, siue quod, etiam illi sufficienter intelliguntur. Neque est damnandus Aristoteles, quod definiat generationem per mutationem, quia ut supradiximus, intercedit vera mutatio inter corruptum, & genitum. Neque alia causa praeter supradictas fuit explicanda, nam materialis est ipsum subiectum generationis, formalis est ipsa ratio constituens generationem, quae per definitionem explicatur, cum enim non sit compositum, non habet veriorum causam formalem. Efficiens est agens naturale, quod explicandum non fuit, tum quia est causa extrinseca, & non essentialis, tum etiam quia satis per se nota. Causa autem finalis est ipsum totum compositum, quod gignitur, & in definitione aperte est positum.

Sed quoniam diximus, huius definitionis subiectum non esse generationem tantum, sed etiam corruptionem, quaeret aliquis fortasse, quomodo generatio praecise sumpta, siue etiam corruptio sit definienda. Ad quod respondeo, ex alijs

definitionibus supra ex Aristotele allatis posse colligi responsionem.

Preterea definitur generatio a Doctoribus Connimbricis artic. 1. quae est 9. *Mutatio a priuatione formae substantialis ad formam substantialem in materia.* Verum non apparet in hac definitione, cuius sit mutatio ipsa generatio, non enim materiae, quia dicitur mutatio in materia, non vero materiae, neque formae substantialis, quia haec est terminus ad quem, neque priuationis, quia haec ponitur terminus a quo, ergo nullus erit mutatio.

Melius igitur ex verbis Aristotelis poterimus eam definire dicentes. *Esse productionem totius ex praesistente subiecto.* Dicitur *productio* loco generis, & quia reuera si sola consideretur sine corruptione, non est formaliter mutatio (*totius*) potiusquam formae substantialis, quia homo reuera gignitur, neque tamen generatur eius anima. Excludimus etiam per hanc particulam alterationem, & augmentationem, quia non terminantur ad totum, sed ad accidens, vel ad partem. Concludimus ex praesistente subiecto, ut distinguamus eam a creatione, & transubstantiatione.

Corruptio vero definiri potest. *Definitio totius permanente subiecto.* Dicitur *permanente subiecto*, quia sicut generationi debet subiectum praeesistere, ita corruptioni superesse, & per hanc particulam differt ab annihilatione, in qua nihil remanet eius, quod annihilatur. Caeterae autem clarae sunt ex definitione generationis.

An in qualibet generatione, siue corruptione fiat resolutio usque ad materiam primam in formis substantialibus.

Prima sententia non admittens plures formas substantiales in eodem composito.

SECTIO PRIMA.

QVÆSTIO X.

Definitionem generationis hucusque explicatam ad sua dogmata roboranda Aristotelis sectatores varie interpretati sunt, ut recte aduertit Zabarella cap. 1. de generatione, & interitu, potissimum vero in proposita quaestione de resolutione usque ad materiam primam. Nos autem ingenuè fateamur, Aristotelem per eam neutri parti patrocinari, quare aliunde inuestiganda est nobis veritas in hac quaestione, quae & celeberrima est, & grauissima, quam solent alij de pluralitate formarum inscribere, & maxime conducet ad intelligendum, quale nam sit subiectum generationis, & ad plures alias quaestiones, quae & in philosophia, & in theologia agitantur. Non examinabimus tamen hic, an dentur plures animae in homine, quia spectat haec quaestio ad libros de anima, neque an elementorum formae in mixto permanent, hoc enim in tractatu de mixtura erit considerandum, sed tantum an repugnet, plures formas substantiales esse in eodem composito, vel an sit hoc necessarium dicendum, quod potissimum videtur

habere locum in homine, in quo controuertitur, an praeter animam rationalem sit ponenda alia forma mixtionis, siue corporeitas.

T Ventur hanc sententiam complures, & graues auctores, in primis S. Thom. 1. parte quaest. 76. art. 3. & 4. cont. gent. p. 2. cap. 58. Capr. in 2. d. 15. quaest. 1. Caiet. dicto primae partis loco, & 2. de anima ca. 1. Ferr. loco citato cot. gēt. Sonc. 8. Metaph. quaest. 8. lauell. quaest. 4. Soto 1. phys. quaest. 7. Aegid. tract. de plur. formarum. Bannes hoc primo libro quaest. 8. Tolet. primo Phys. quaest. 15. Fons. 2. Metaph. c. 2. quaest. 1. sect. 8. Suarez disp. 13. in Metaph. sect. 3. num. 12. & alij apud ipsum.

Afferuntur pro hac sententia plures rationes, praecipuae sunt sequentes. Primo, compositum substantiale est vnum, ergo vnicam habet substantialem formam. Probatur consequentia, quoniam vnicum esse prouenit ab vnicam forma. Secundo, ex duobus entibus in actu non potest fieri vnum per se 7. Metaph. tex. 49. sed quaelibet forma substantialis est ens actu, ergo si duae sint, non poterunt vnicum ens constituit. Tertio, quod aduenit enti in actu, est accidens, at secunda forma aduenit enti in actu, ergo erit accidens.

Secundo principaliter, vel quaelibet harum formarum tribuit esse specificum, vel altera genericum, altera specificum, vtrumque autem est absurdum. Primum quidem, quia sequeretur, idem ens esse in duabus speciebus vltimis, & completis, secundum etiam dici non posse, probatur multipliciter. Primo, quia nulla forma tribuere potest esse genericum, quin etiam gradum specificum tribuat

buat, vt patet inductione in formis accidentalibus, quæ sunt imperfectiores substantialibus, nam albedo tribuit esse coloratum, & esse albū, & ita in reliquis; idem apparet in Angelis, qui nō per aliam entitatem sunt spiritus, & per aliam tales spiritus, ergo idem dicendum erit de formis substantialibus, quæ veluti mediæ participant naturam horum extremorum, neque enim vlla afferri poterit diuersitatis ratio. Secundō quia non potest intelligi forma re ipsa existens, quæ essentialiter constituta non sit in aliqua vltima specie formæ substantialis, sed omnis forma communicat composito totum suum esse, & totam suam essentiam, ergo constituit illud in aliqua vltima specie substantiæ compositæ. Tertio hæc forma constituit compositum indiuiduum, alioquin esset vniuersalis, quod dici non potest, cū vniuersalia non existant à parte rei, ergo etiam illud cōstituet in aliqua vltima specie, quia repugnat, dari indiuiduum, quod non sit in aliqua specie, vt patet inductione in omnibus, & adest etiam ratio, quia indiuidua entitas necessario differt essentialiter ab alijs, ergo necesse est, vt sit constituta in propria essentia alijs non communi. Quarto, si potest dari forma, quæ solum conferat gradū genericum, ergo quot sunt gradus generici, & speciei substantialium materialium, tot erunt multiplicandæ formæ realiter distinctæ, nulla. n. afferri potest ratio diuersitatis. Consequens autem est nō solum falsum, sed etiam ridiculum, nam in Angelis, & in accidentibus constat, non esse necessariam distinctionem realē formarum ad abstrahendos gradus generis, & differentiæ, & speciei. Præterea sequeretur, innumeras formas realiter distinctas esse asserēdas

in singulis compositis, quia differentiæ genericæ, & speciei a possunt varijs modis multiplicari iuxta varias differentias, & conuenientias, quæ possunt in rebus considerari, & secundum eas possunt varij conceptus communes, & particulares abstrahi. Est ergo magnus error in philosophia propter nostrum modum concipiendi confusum, vel distinctum, ex quo saepe oritur generum, & differentiarum multiplicatio, reales, ac phycas formas distinguere. Confirmatur S. quia de ratione proprii generis, & propriæ differentiæ est, vt eandem rei essentiam dicant diuersimodè conceptam, ergo sicut ab vna forma desumitur essentia rei, ita etiam genus, & differentia. Præterea impossibile est, formam dari alicui composito esse specificum, quin etiam det esse genericum, nam gradus specificus includit essentialiter gradum genericum. Et confirmatur, quia ad cōstituendum corpus nihil aliud requiritur, quam forma substantialis vniuersalis materiae, nam statim ac concipimus substantiam cōpositam ex materia, & forma, statim etiam cōcipimus, ipsam esse corpoream, atqui quælibet forma substantialis sufficit ad constituendum compositum cum materia, ergo quælibet tribuit esse corporeum, ac proinde superflua est omnis alia forma, siue mixtionis, siue corporeitatis dans esse corporeum composito.

Tertio principaliter: Auserat De^o ab homine omnem aliam formam substantialem, & relinquat tantum animam rationalem cum omnibus accidentibus; cum enim istæ formæ realiter ab anima differant, & ab accidentibus, non est ratio, cur negemus, hoc posse fieri. Quarto igitur, an tunc illud compositum ex materia prima, & anima rationali esset homo,

homo, vel non, si primum, ergo etiā corpus, est igitur superflua omnia alia forma, quæ vt det esse corporeū, in eo ponitur, si secundum, ergo anima rationalis non tribueret suum effectum formalem cōposito, quod repugnat.

Quarto anima rationalis non tribuit homini esse accidentale, ergo substantiale, hoc autem substantiale esse, vel est spirituale esse, vel corporeum, non primum, ergo secundū, superflua est igit omnia alia forma.

Quinto sequeretur, corpus non posse prædicari in recto de homine. Probatur consequentia, quia forma dans esse corporeum distingeretur realiter ab ea, quæ dat esse humanum, ergo gradus corporeus distingeretur ab homine tamquam pars à toto, non posset igitur de eo prædicari in recto, sicut nec album prædicatur per se de dulci.

Sexto forma mixtionis in homine vel dat esse completum, vel incompletum, si primū, ergo non est in potentia ad recipiendam vltiorē formam, si secundum, ergo forma substantialis suscipit magis, & minus, cū modò sit completa recedente anima, & eadem præsentē dicatur incompleta. Præterea accidens adueniens embrioni dicitur esse accidens, quia aduenit enti in actu completo, ergo si etiam ei aduenit anima, adueniet enti completo, & erit accidens.

Septimò Anima sensitua in brutis pōt illi retribuere esse corporeū, cū sit corporea, & extensa, ergo idem quoque efficere poterit anima rationalis, quæ continet sensitiuam, vel formaliter, vel virtualiter.

Octauò, quod alia non sit forma substantialis carnis, alia ossū, alia neruorū, &c. probatur formæ substantiales essentialiter diuersæ non possunt inuicē cōtinuari, quia sequere-

tur, idem indiuiduū, quod ex illis cōponeretur, esse in diuersis speciebus contra Aristotelem. 5. Metaph. c. 6. atqui hæc partes diuersæ in homine continuantur, & efficiunt vnicū compositum, ergo non habent formas essentialiter diuersas.

Nondē, Recedente anima partes corporis æquiuocè tantum remanēt illud, quod erant prius ex Aristotele 3. de anima tex. 9. & 2. de historia animalium c. 5. vbi dicit, carnem hoīs mortui esse æquiuocè carnem, non aliter quā caro lapidea, vel depicta, ergo non habent eandem formam substantialem, quam prius habebāt, alioquin essent eadem ac prius.

10. Vnica anima sufficit ad omnes has partes informandas, ergo superfluum est, peculiare illis formas tribuere. Antecedēs probatur, quia maior est diuersitas inter potentias visiuam, & auditiuā, quā inter carnē, & neruos, sed eadem anima sufficit ad illas, ergo etiam ad istas.

11. Vel omnes huiusmodi formæ diuersæ inferuntur pariter in materiam, vel vna ante aliam, si primum, sequeretur, generationē non habere vnicū formale terminū, atq; adeo non esse generationē vnā. si secundum, sequeretur, vltimam formam substantialem aduenientem non tribuere esse simpliciter, sed tale esse, siue secundum quid, ac proinde esse accidentalem.

12. Hoc interest inter subiectum generationis, & aliorū motuū, quod generationis est materia prima, aliarum verò mutationum ens actu ex 8. Phys. tex. 8. & 1. de generatione tex. 23. Atqui materia cum forma est ens actu, ergo non potest aliam formam recipere per generationem.

13. Vel unica forma mixtionis præfuit in materia ante introductionē aiæ, & simul cū ipsa fuit toto vitæ tē-

pore, & post discessum illius manet, vel fuerunt diuersæ, neutrum dici potest, ergo non datur; Non potest dici, quod fuerit eadem semper, nam diuersæ omnino sunt mixtiones, & accidentia, neque embrio videtur dicendus idem numero, & essentialiter cum cadauere; Item anima esset accidens, cum adesset, & abesset præter illius mixti corruptionem. Multò minùs videtur esse diuersa, quia vel hæc diuersa forma genita fuisset in hominis vita, vel in morte; non primum, quia si mutata fuisset forma mixtionis, quæ supponitur ab anima rationali, etiam ipsa separata fuisset à materia; neque secundum, quia hoc est præcipuū aduersariorum fundamentum, in hominis morte nullam gigni nouam formam substantialem.

14. Aristoteles 8. metaph. tex. 15. inquit si homo per aliam formam esset animal, & per aliam bipes, non esset vnus, sed duo, atqui si ponatur forma mixtionis, per aliam formam est animal, scilicet per animam, & per aliam est bipes, scilicet per formam particularem pedum, siue per formam mixtionis, ergo homo non erit vnus.

15. Tex. 90. primi de anima probat Aristoteles, non dari plures animas in homine, quia nihil esset, quod has animas inter se vniret, at eadem est ratio de pluribus formis, atque de pluribus animabus, ergo si dantur plures formæ, non erit homo vnus.

16. Si mortuo animali, non generaretur noua forma, tunc corruptio per se intenderetur à natura, quod omnes Philosophi pro absurdo habent. Probatur consequentia, quia illa mutatio ad corruptionem terminatur, & licet resulet, vt dicunt aduersarij, nouum quoddam totum,

non intenditur tamen à natura, sed resultat per accidens, quare nec diu permanet, sed paulò post corrumpitur.

17. Formæ dicuntur esse, sicut numeri 8. Metaph. 10. in quibus superior continet semper inferiorem, ergo etiam anima, quæ est forma suprema, omnes alias inferiores contrahit. Et confirmatur ex 2. de anima tex. 31. vbi dicitur, formas se habere sicuti figuras, quarum vna semper alteram continet, vbi gratia quadratum continet triangulum; & similis est alia propositio, scilicet Differentiam superiorem contineri ab inferioribus ex 7. metaph. tex. 43. & differentiam vltimam esse totam essentiam rei, cui affine est aliud dictum tex. 44. genus non esse quid distinctum à speciebus.

18. Producitur caro virtute animæ tum in generatione, tum in nutritione, vel ergo anima continet virtute formam carnis, vel non, si primum, ergo ipsa potest tribuere materię esse carnis absque alia forma. Si secundum, ergo non poterit formam carnis producere.

Plures formas in composito reperiri ex aliorum sententia.

SECTIO II.

A Deo multi hanc sententiam sequuntur, vt veritus non sit dicere Bannes. *Quotquot Theologi, & Physici, & Metaphysici sunt, contra D. Thomam consurasse videntur*) ex recentioribus tamen non pauci, vt retulimus, cum D. Thoma sentiunt. Illi verò, qui ei aduersantur, inter se quoque diuisi sunt.

Est ergo secunda sententia Ianduni primo de anima quæst. 8. & Pauli Veneti 7. Metaph. quæ etiam S. Thomas

mas tribuit Auicenbron. tex. 24. huius primi, & Sonc. 8. Metaph. 9. 12. Auerr. 13. Metaph. qui non extat, videtur tamen, inquit Bannes, eam innuere 1. Metaph. tex. 17. Tot esse formas realiter distinctas in vnoquoque composito, quot sunt prædicata essentialia. Probatur primò ex Aristotele 2. Metaph. cap. 2. dicente, in causis formalibus nõ dari processum in infinitum, quia neque datur in prædicatis quidditatiuis, ergo supponit, æqualem esse numerum formarum ac prædicatorum.

Secundò ex eodem 7. Metaph. c. 10. Definitioni respondent partes rei, ergo quot sunt prædicata in definitione, tot erunt rei partes.

Tertio Si homo per eandem formam esset homo, & animal, sequeretur, quod quatenus animal, esset etiam homo, quod esse falsum, clarissimum est, quia tunc omne animal esset homo. Probatur consequentia, quia illud conuenit homini, quatenus animal, quod conuenit ei, quatenus habet formam tribuentem animalitatem, quia valet argumentum ab abstracto ad concretum.

Quartò Non potest idem per eandem formam esse similis, & dissimilis, sed Petrus quatenus homo, est dissimilis bruto, & quatenus animal, est similis, ergo per diuersam formam est homo, & animal, quod autem dicitur de his duobus prædicatis, posset etiam dici de reliquis.

Quintò id conuenit alicui per se, quod conuenit per propriam formam 5. Metaph. tex. 13. at homini conuenit per se, esse rationale, ergo per propriam formam, sed per propriam formam etiam conuenit ei esse viuens. Ab ea forma igitur, quæ tribuit esse viuens, tribuetur etiam esse rationale per se, quare omne viuens erit rationale.

Sexto ex multitudine operationum, & munerum, formarum multitudine colligitur, cum formæ sint principium agendi, sed quot sunt prædicata essentialia, tot sunt in composito operationes, & munera, ergo etiam tot formæ. Probatur minor, quia Socratico conuenit ratiocinari, sentire, viuere, habere partes, moueri deorsum, esse substantiam, ex quibus omnibus diuersa prædicata essentialia colliguntur.

Septimò prædicata essentialia differunt inter se formaliter, ergo per formas diuersas, nam quæ habent eandem formam, sunt idem formaliter, sicut quæ habent eandem entitatem realem, sunt idem realiter.

Octauò Aristoteles in tex. 28. primi Phys. argumentatur contra Parmenidem, & Melissum, qui omnia dicebant esse vnum ens, quod et si sola esset substantia, multa tamen essent entia, quoniã in homine sunt animal, & bipes, genus, & differentia, quæ nisi sint res distinctæ, nihil confecit Aristoteles.

Tertia sententia est Scoti in 4. d. 11. q. 3. qui in mixtis inanimis vnicam quidem ponit formam, in viuentibus verò, præter vnicam in singulis animam, tot etiam formas recenset, quot sunt partes similes distinctæ, aliam videlicet carnis, aliam ossis, aliam nerui, &c. & præter has aliam quandam communem, quæ & eas omnes contineat, & viuenti vnitatem tribuat. eandem sequuntur Maiorinus in 2. dist. 5. & 16. Niphus primo de generatione comm. 78. & alij recentiores.

Quarta est Henrici, qui quolib. 2. art. 2. & quolib. 4. art. 13. in homine tantum duas formas ponit, animam rationalem, & formam mixtionis.

Quinta est Guglielmi Ochami, quolib. 2. quæst. 2. in homine quoque

duas formas ponit, sed intelligentē animam, & sentientem, eò quod vna est alteri contraria.

Sexta est Auicennæ 1. fustic. cap. 2. præter formas específicas dari in singulis rebus formam quendam corporeitatis genericam, materiæ coactam, ortus, & interitus expertem.

Septima est, in brutis præter formam mixtionis adesse duas animas vegetantem, & sentientem, in homine autem, præter has duas, etiam rationalem, patrocinantur huic sententiæ Philop. primo de anima in tex. 91. Nobil. 1. de generatione cap. 4. & Zabarel. lib. 1. de facult. animæ cap. 8.

Octava sententia est, in animalibus, & viuentibus præter animam tot esse formas substantiales, quot sunt partes diuersæ, præter has autē non dari aliam totalem, & illis communem, tuentur hanc sententiam Antonius Tromberta. 8. Metaph. 9. 2. Hieronymus Dandinus digress. 8. parte 3. secundi de anima, & alij recentiores.

Quæstionis resolutio.

SECTIO III.

Dico primò, Non esse in composito tot formas substantiales, quot sunt eius quidditatiua prædicata. Est contra secundā sententiam ab omnibus iam meritò reiectam. Probatur faciliè nostrū dictum, quia simplex accidēs, vt albedo, tribuere potest esse genericū, & specificum, nempè coloratum, & album, ergo non erit hoc denegandum formæ substantiali. Præterea vel forma ignis tribuit esse substantialem, vel non, si primum, ergo prædicatum genericum, & specificū possunt ab eadem forma prouenire, si secun-

dum, ergo non erit forma substantialis. Militant etiam contra hanc sententiam argumenta allata propria sententia, quæ quamuis non totum concludant, quod eius auctores vellent, hanc tamen sententiam expugnant, præcipuè tertium.

Dico secundò, Non dari in materia formam corporeitatis illi coactam. Hoc etiam dictum prolixè non indiget probatione, cum etiam Auicennæ sententia ab omnibus schoiis sit explosa, ne tamen videamur eam indicta causa condemnare, probatur nostrum dictum. Omne corpus naturale est determinatum per suā formam ad aliquem motum, nam forma cum sit natura, debet esse principium motus, & quietis; at hæc forma nullum habet motum, ergo fictitia est. Probatur minor, quoniam in igne non adest alius motus, quam qui est proprius ipsius formæ, nempè sursum; & idem dici potest de cæteris elementis, & tamen in his reperitur forma corporeitatis, ergo hæc nullum habet proprium motum.

Præterea omnis forma aliquas dispositiones in materia prærequirit, atqui hæc nullas deposcit, cum possit esse simul cum omnibus absque interitu, ergo verè non est forma. Denique nulla adest ratio, nulla necessitas hanc formam introducendi, ergo non debet admitti.

Dico tertio, In viuentibus præter animam tot esse formas, quot sunt partes diuersæ, ita vt alia sit forma carnis, alia neruorum &c. In hoc dicto cardo rotius controuersię positus est, & idcirco erit fusiùs comprobandum. Probatur ergo primum: Anima virtute tantum, & non formaliter continet formam substantialem carnis, ossium, &c. ergo præter ipsam debet dari forma substantialis, à qua huiusmodi partes suam esse recipiant.

Antecedēs vsurpatur frequenter ab aduersarijs, immo huic principio maximè innituntur, quòd forma nobilior, & superior continet virtute inferiores. Præterea etiam probatur ex diuersitate harum partium. Nam eadem entitas animæ non potest formaliter continere contraria, atqui partes animalis sunt inter se contraria, cum quædam temperamentum frigidum requirāt, veluti cerebrum, aliæ calidum, vt cor, aliæ siccum, vt ossa, aliæ humidum, vt medulla, quæ propter etiā inuicē agunt, & patiuntur. Consequencia patet, quoniā adhuc vt aliquid sit formaliter tale, non sufficit, vt contineat formam habentem virtualiter illud esse, non enim dicitur vinum, vel piper formaliter calidum, nisi per formam caloris, non verò per continentiam eiusdem virtutem; atqui in homine est formaliter caro, & os, & nerui, ergo habet formam substantialem dantem talia esse, & non tantum animam virtute eas continentem.

Dicent fortè aduersarij, carnē, & ossa differre tantum accidentaliter; at certè sine ratione dicent. Nā proprietates diuersas habēt, & diuersas dispositiones permanentes, quæ non solent reperiri nisi in entibus specie differentibus; alioqui etiam dicemus, aurum, argētum, & lapides inter se accidentaliter differre, immo etiam elementa. Nam formæ substantiales in materia, & sub accidentibus latitant, non possunt ergo videri, vel cognosci per se, sed ex accidentibus, & proprietatibus cognoscuntur, præcipuè ex connaturalibus; Nam si accidentia non sint connaturalia, & consentanea alicui formæ, videmus, diutius non posse in eadē materia cum ipsa permanere, sed vel ipsam corrumpent, vel ab

ipsius dispositionibus corrumpentur; at partes hominis habent accidentia diuersa sibi proportionata, à quibus non solum non corrumpuntur, sed etiam conferuantur, ergo sunt illis connaturalia; quæ autem habent accidentia diuersa sibi connaturalia, debent etiam habere diuersam formam substantialem, ratione cuius dicuntur accidentia connaturalia. Dicent fortè, animam continere formaliter huiusmodi formas, & iuxta exigentiam cuiusque membri dare illi suum esse, sicut eadem anima in aure audit, & in oculo videt. Verum hoc non nisi valdè improbabiliter dici posset. Primum enim forma carnis habet esse extensum, ergo anima rationalis non potest eam formaliter continere. Si dicas, etiam anima sensitiva habet esse extensum, & tamen continetur formaliter ab eadem anima rationali. Respondeo, animam sensitivam non habere esse extensum, vt animam, sed vt formam materialem, continetur autem formaliter vt anima, non vt forma materialis, at verò forma carnis non potest concipi, nisi vt extensa, & materialis, quia non habet aliud esse, quam materialem. Præterea anima determinatur ad videndum, in oculo à dispositionibus ipsius oculi, at si etiam ipsæ dispositiones essent ab anima, non esset, à quo determinaretur; Si igitur dicamus, esse carnis, & ossium ab anima pendere, iam ipsa non habebit, à quo determinetur ad tribuendum hoc potius esse, quam illud, & si dicamus, determinari ab accidentibus præexistentibus, rursus oportet inquirere, à quo sint determinata accidentia præexistentia, & cur hæc accidentia sint potius connaturalia huic parti, quam alteri, cuius hoc accidens vni parti officiat,

ciat. & alteri profit, cum anima sit indifferens ex se ad hæc, vel illa accidentia? Tandem fatendum erit, membra non differre inter se essentialiter, nec substantialiter, cum per illam substantiam non differant: Adde, quòd quavis hæc formæ substantiales partium non essent contrariæ, sunt tamen eiusdem ordinis, at duæ formæ eiusdem ordinis non possunt formaliter, & perfectè contineri in eadè entitate, alioquin nulla esset ratio, cur forma ignis, & aeris non possent esse in eadem materia.

Secundò principaliter argumentor. Caro, & ossa mouentur naturaliter deorsum, neque possunt habere hunc motum ab anima, ergo habent ab alia forma substantiali. Non habere ab anima, probatur primò, quoniam motus animæ proprius est progressiuus, cui aduersatur motus deorsum, non est autem credibile, ab eadem forma duos motus contrarios prouenire, quia sibi ipsi aduersaretur, nec alter eorum dici posset præter naturam, sicut videtur eum appellare Aristoteles 5. Phys. tex. 27. Secundò, quoniam est communis sensus omnium, huiusmodi motum deorsum prouenire ab elemèto prædominante, scilicet terra, teste etiam Aristotele 8. Phys. tex. 27. vel ergo forma substantialis terræ erit in homine, & iam plures formas substantiales habebimus, vel non erit ipsa, sed tantum virtus eius accidentalis, & tunc motus non esset à natura, sed ab aliquo accidente contra Aristotelem, vel ab aliqua virtute eius substantiali, & hæc erit forma substantialis, vel formaliter, vt ego existimo, vel saltem virtute, vt est opinio magis communis; ipsam continens.

Dices; ita posse contineri virtute ab anima, sicut etiam à forma mix-

tionis; at non rectè, tum quia anima est principium motus contrarij, nempe progressiu, non possunt autem motus contrarij ab eadem natura prouenire, quia natura est determinata ad vnum, tum etiam quia est entitas simplex, non potest igitur dare esse mixtum. Ex quo etiam obiter nouum argumentum pro nostra sententia deducitur, quia homo nõ esset verè mixtus ex elementis, imò esset corpus simplex, quia constaret ex simplici forma, & simplici materia, accidentia enim non possunt efficere, nisi mixtionem accidentalem. Præterea videmus, grauitatem augeri ex multitudine materiæ, ergo si gnum est, non prouenire ab anima, quæ saltem in homine semper est eadem, sed ab alia forma, quæ simul cum materia accrescit. Præterea si animal cadens à turri in aere mouatur, continuo motu descendit vsque ad terram, ergo causa, quæ illum motum efficiebat, semper efficit, nõ igitur ab anima, quæ discessit, sed ab alia, quæ remansit, proficisceretur. Fateor tamen, hoc argumentum, quòd multis videtur efficacissimum, apud me parum roboris obtinere; vt enim multa alia omittam, si daretur in medio terræ fouea, quæ centrum terræ transcenderet, & lapis in eam caderet, moueretur continuè etiam vltra centrum, neque tamen à grauitate, sed ab impulsu, & impetu in ipso motu acquisito, vt alibi latius explicabimus, ergo non repugnat, eundem motum continuari, quamuis eius prima causa deficiat.

Melius igitur confirmabitur, quia si grauitas esset ab anima, cum hæc sit perfectior quàm forma materialis, vtique grauius esset corpus animatum, quàm mortuum, cuius tamè contrarium experimur. Denique est omninò absurdum, ab anima esse motum

motum, quo ipsa interimatur, at si animal è turri decidat, in ipso motu aliquando moritur, ergo non est credibile, ab anima fuisse illi motu, datus est .n. à natura motus ob conseruationem rei, non ob destructionem.

Tertium argumentum desumitur ex ipso motu progressiuo, nam ex Aristotele tex. 28. & 29. 8. Phys. sola animalia mouent se ipsa, quia diuiduntur in partem per se mouentem, & partem per se motam; at hoc non potest esse verum, nisi ponamus plures formas substantiales, igitur. Probatur minor, quoniam si in animali est tantum forma, & materia, forma erit per se mouens, & materia per se mota, at hoc est contra Aristotelem, primò quia quod mouetur, debet esse ens actu, non autem materia. Secundò quoniam eadem ratione dici possent elementa diuidi in partem mouentem, & partem motam, cum etiam constant materia, & forma. Probabilius dici posset, vnâ partem constâtem ex anima, & materia mouere aliam partem ex eadè anima & materia constantem, non videtur tamen totam euacuare difficultatem, primò quia anima mouet secundum se totam corpus, & nulla est pars corporis, quæ ab anima immediatè non moueatur, secundò idem dici posset de elementis, quod vna pars impellat aliam. Sed quia responderi posset, elementa non habere partes eterogeneas, quarum vna se habeat vt mouens, altera vt mota, sicut animalia, hoc argumentum, quòd ab aliquibus magnifit, non est plusquam probabile.

Quartum, antequàm corpus ab anima informetur, constat ex partibus diuersas formas substantiales habentibus, ergo etiam postquam est anima informatum, Antecedens probatur, quia si non haberet plures, et-

go vnâ tantum, at hoc dici non potest, quia illa vnica forma esset anima, informaret enim corpus organicum potentia vitam habens. Præterea non datur forma materialis, quæ possit tam diuersas dispositiones in materia requirere, neque fungimur tot formarum, est ergo incredibile, vnâ tantum adesse formam, neque dici potest, statim ac perfectè sunt dispositæ, animam recipere, tum quia anima perfectiores requirit dispositiones, quàm forma inanima, ac proinde prius illæ partes erunt sufficienter dispositæ ad recipiendam formam substantialem mixtionis, quàm ad animam; tunc etiam quia non simul omnes partes perfectè disponuntur, constat enim ex cap. 4. lib. 3. de partib. & cap. 4. lib. 2. de orru animalium, cor primum omnium partium gigni, at anima nõ introducit, nisi corpus sit perfectè organizatum, ergo illæ partes, quæ prius fuerant dispositæ, aliam formam substantialem adeptæ sunt. Consequentia probatur, quia non adest ratio, cur illæ formæ adueniente anima corruptantur, si enim causam finalem respiciamus, debent remanere, quoniam sunt propter animam, & cum vnâ quodque conseruetur ab iisdem causis, à quibus producit, si hæc formæ causæ fuerunt, vt anima introduceretur, ergo etiam erunt, vt ipsa permaneat. Adde quod vt testatur Aristoteles tex. 63. lib. 8. absurdum est existimare, naturam producere quidquam, vt statim destruat; si verò causam efficientem, nullam reperimus, quæ eos corrumpere possit, non enim anima, tum quia hæc non habet incompatibilitatem cum illis, immo est illis consentanea, cum ab ipsis disponatur materia in ordine ad illam, tunc etiam quia forma substantialis non agit

agit nisi medijs accidentibus, neque corrumpitur, nisi per dispositiones contrarias, at in carnem, & cæteras partes. nulla introducuntur accidentia, siue dispositiones contrariæ ipsi formæ carnis, ergo non adest agens, quod illam corrumpere possit.

Quintò idem colligitur ex forma quæ remanet post hominis mortem; nam caro, & ossa animalis anima carentis sunt vera caro, & vera ossa, ergo habent veram formam substantialem carnis & ossium, neque aliã, quàm eam, quam habebant in animali viuo. Antecedens omnium consensus approbatur, qui censent, ieiunium solui, si comedatur caro animalis mortui, quòd si illa vera caro non esset, non vtiq; per esum ipsius solueretur ieiunium; quòd etiã habeat veram carnis formam, sequitur manifestè ex eo, quòd sit vera caro, quod vero hæc sit eadem, probatur ex eodem communi omnium consensu, qui arbitrantur se manducare, vel carnem vitulinam, vel hædinam, aut alterius animalis, denominatione sumpta ab ipso animali viuo. Præterea si non est eadem, à quoniam agente est de nouo hæc forma producta? ab eo, qui interim animal? Atqui argumentatur Scotus. Potest animal interim à pluribus causis specie, & genere inter se distinctis, quomodo ergo credibile est, ab omnibus eandem, vel numerò, vel saltem specie formam produci? Probabilius respondent Doctores Connimbr. produci ab eo, quod in materiam introduxit eas qualitates, quibus tunc ea affecta reperitur. At vrgebo illæ qualitates sunt illæ eadem, quæ erant in animali viuo, ergo si erant dispositiones sufficientes ad hanc formam, nõ est negandum, tunc eam fuisse in ea materia, si dicas, prohibitam ab anima, pugnan-

tia dices, videlicet materiam esse perfectè dispositam ad recipiendam aliquam formam. & tamen impeditur ab eius receptione, hoc enim non potest fieri nisi ab agente supernaturali. Præterea sequeretur, dari generationem sine præuia alteratione, potest enim mori homo absque eo quòd alteretur ipsius pes, aut manus; item produci formam otiosam, vt quid enim altera, si pulsus amplius futurus non est? quorsum venæ, si nunquam sanguine replebuntur? quorsum cæteræ partes, si nullus earum futurus est usus? certè nõ tam imprudenter solet operari natura.

Sextò si in homine non esset alia forma substantialis præter animam, ergo ex anima rationali, & materia tantum cõstaret homo essentialiter, quod esse inconueniens, ex eo probatur, quia tunc autis posset dici homo, & quælibet alia pars hominis saltem eterogenea, quia constaret ex anima rationali, & materia prima, sicut quælibet pars aquæ est aqua; quæ ex materia, & forma eius substantiali constat. Præterea caro erit essentialiter neruus & os, & quælibet alia pars; nam constat anima, quæ est formaliter forma ossis & nerui, ergo licet careat accidentibus ossis, tamẽ habebit, quidquid est de essentia ipsius, quod est adeo diuum, vt ne à dentibus quidem caninis corrodendum sit.

Septimò si anima est actus corporis organici ex 2. de anima tex. 7. ergo anima supponit corpus organicum, ergo non est tale per animam, sed per alias formas substantiales. Respondet Dannes, hanc definitionem esse per effectum formalem; si. Th. 14. cuti si diceremus, lucem esse actum. 76. lucidi, atqui si hoc esset verum, deberet dici anima esse actus corporis viuientis,

viuentis, quia hic est formalis eius effectus, in definitione autem dicitur potentia vitam habētis. Quod verò aiunt per vitam intelligi operationes, etiam si concedatur, non tollit, quin silentio prætermisus fuerit præcipuus effectus formalis ipsius & nugatoria sit hæc definitio, ac si diceretur, animam esse actum animati quis enim hoc ignorat?

Octauò, Argumentatur probabiliter Zabarella, forma nobilior nobiliorem, & elaboratiorem materiam postulat, anima igitur, quæ est forma nobilissima, non debet immediate inhærere materiæ primæ, sicut forma elementis; sed in materia alia forma substantiali iam informata; & potest confirmari, quia in causis efficientibus, & finalibus datur subordinatio; ita vt vna causa det esse mediante altera; ergo id ipsum est probabile euenire in materia, & forma; Erunt igitur respectu animæ duæ materiæ subordinatæ, nempe materia prima, vt concipitur sine forma, & materia secunda informata substantiali forma: Item in formis dabitur subordinatio, quia anima media alia forma informabit materiam, quæ forma media respectu materiæ erit forma, respectu verò animæ erit materia.

Nondò, Theologia quoque nobis aperte suffragatur. Nam, vt annotauit Scotus, asserunt plures Patres, illud idem corpus Christi, quod sepultum fuit, resurrexisse, & in cœlum ascendisse, vt S. Ambrosius, qui refertur *De consecratione distinctione secunda, cap. omnia quacumq;* S. Athanasius in *Epistol. ad Episc. contra hæreticos*. S. Leo Papa *sermon. de Ascension. S. Augustinus libro contra Felic. capit. 14. & sermon. 3. de Ascension.*

S. Gregorius *homilia 3. in Euangel. & alij*, atqui si habuisset diuersam formam substantialem, non fuisset idem, quia per formam res distinguuntur, non per materiam, ergo dicendum est, eandem semper retinuisse formam. Confirmatur, quoniam si habuisset nouam formam, cum non sit probabile, hanc fuisse vnitam hypostaticè cum verbo diuino, caro illa, quæ erat in corpore Christi mortuo, non fuisset caro verbi diuini, consequenter neque vt talis adoranda. Malè etiam dixissent Patres, ex latere Christi sacramenta fluxisse, quia illud latet. si noua forma prædicitum fuit, iam non amplius erat latet Christi, neque verbi diuini; Corpus etiam Christi fuisset verè corruptum, quia formam substantialem, per quam erat corpus amississet, contra illud Psalmistæ. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem*. Et idem argumentum fieri potest de Sanctorum Reliquijs ab Ecclesia veneratis.

Respondent aduersarij, corpus Christi viuens, & mortuum fuisse idem ratione materiæ, & suppositi, & assumptam fuisse formam cadaveris, non quidem per vnionem nouam, sed ex vi antiquæ assumptionis, sicut etiam dum in mortali corpore Christus vivebat, partes, quæ per nutritionem acquirebantur hypostaticè sibi copulabantur.

Verùm quamuis hac ratione effugiant aliquo pacto absurda superius illata, tamen nõ tam propriè loquuntur, neque incommoda omnino vitare possunt. nam si illa materia, quæ in vita vniebatur animæ Christi, recepisset formam ignis, vel alterius rei, neque tamen amississet vnionem

hypostaticam; quamvis ratione sup-
positi, & materię illud secundum
compositum esset idem ac prius, ne-
mo tamen simpliciter assereret, illud
esse corpus Christi, ergo identitas
materię, & suppositi non sufficit.

Cōfirmatur, quia fatentur aduersarij,
Christum non fuisse hominem in
illo triduo sepulturę, nec verbū di-
uinum vnitū fuisse humanitati, quia
ad hanc requiritur necessariō vnio
animę, & corporis, quę tunc nō ade-
rat, non fuit enim in sepulchro cor-
pus viuum, sed corpus mortuum, er-
go neque illud corpus, si aliam for-
mā habuit, debuit dici corpus Chri-
sti. Probatur consequentia ab eadē
forma recipiebat materia esse huma-
num, esse viuum, & esse corpus Chri-
sti, discedente ergo forma, vel debe-
rent attributa omnia ab ipsa desum-
pta deperdi, vel nulla; si omnia de-
perderentur, ergo non est amplius
corpus Christi, si nulla, ergo etiā est
viuum, & humanum. Cōfirmatur,
quia non potest deperdi prædicatū
genericum, nisi etiam deperdatur
specificum, & numericum; est enim
imperceptibile, quōd Petrus rema-
neat idem Petrus, & tamen non sit
idem homo, neque idem animal; at
esse corpus humanū, & animatum,
& viuum sunt prædicata generica, &
esse corpus Christi, est prædicatum
numericum sub illis genericis con-
tentum, ergo repugnat, illis deperdi
tis, hoc solum conseruari.

Quod etiā dicitur verbum diui-
num assumpsisse formā illam de no-
uo genitam ex vi præcedentis vnio-
nis, non caret difficultate, quia quod
Deus semel assumpsit numquam di-
misit ex D. Damasc. 3. de orthod. fide
cap. 26. & communem theologorum
sententia; Si autem concedamus, se-
mel formam totalem fuisse ab eo di-

missam, quia nō per se assumpta fuit,
dicere quoque poterimus, materiam
primam, siue animam rationalē fuis-
se ab eo dimissas, quia non per se, sed
vt partes totius hominis assumptę
fuerunt.

10. Alterum quoque argumentū
nobis theologia suppeditat ex vene-
rabili Eucharistię sacramento. Dum
enim consecratur panis, dicitur eius
substantia conuerti in corpus Chri-
sti per verba formaliter, eius verō
animam adesse concomitanter; at si
vera esset sententia de vnitate for-
mę, anima ibi esset per se, quia inclu-
deretur per se in corpore, tamquam
forma illius. Si dicas, adesse per se,
quatenus est forma corporis, conco-
mitanter verō, quatenus est anima.
Contra, quia, vt anim. 2. nō distingui-
tur nisi ratione à se ipsa, vt forma
corporis; ergo non per concomitan-
tiam, sed per identitatem dici debe-
ret ibi adesse animā, quia idem non
dicitur concomitari se ipsum. Con-
firmatur, quia in illo triduo mortis
Christi si quis confecisset hoc Sacra-
mentum, verē etiam conuertisset pa-
nem in Corpus Christi, at iuxta sen-
tentiā, quam impugnamus, nullum
tunc erat corpus Christi, ergo nō po-
tuisset in illud conuerti, vel produ-
ctum fuisset corpus Christi viuum.
Probatur minor, quia corpus illud,
quod existimabatur Christi, habe-
bat formam, quam numquam fuerat
in Christo, & per eam erat formaliter
corpus, ergo non verē erat corpus
Christi, nisi per quamdam denomi-
nationem moralem desumptam ex
præterito tempore, & ex identitate
materię. Cum igitur verba in sa-
cramētis debeant propriē accipi, nō
fuisset panis conuersus in illud cor-
pus anima carens, sed in corpus vi-
uum Christi, quia hoc solum verē &
pro-

propriē per illa verba significatur:
Nec obstat, quōd tunc non adesset,
quoniam theologhi, cōtra quos di-
sputamus, asserunt, & meritō, verba
huius sacramenti habere vim produ-
ctiuam; ita vt si in mundo non ex-
isteret Christi corpus, posset per illa
verba produci, tunc igitur cum verē
non existeret, productum fuisset per
verba consecrationis corpus Christi
viuum; quod tamen est contra om-
nium theologorum sententiam, qui
affirmant, in illo triduo fuisse conse-
crandum corpus Christi mortuum.
cum S. Thoma 3. part. quęst. 81. art.
4. ad 3. immo Suarez inquit hoc re-
pugnare Concilio Tridentino disp.
45. sect. 2.

11. Hanc esse Aristotelis senten-
tiam, ex multis eius locis colligi po-
test, & iam nonnullos adduximus,
sed adsunt alij præterea, inter quos
pulcherrimus est text. 58. primi de
anima, vbi hæc habet verba. *Simili-
ter autem inconueniens, & rationem
mixtionis esse animam, non enim eam-
dem habet rationem mixtio elemento-
rum, secundum quam caro, & secundū
quam os. Accidit igitur, & multas ani-
mas habere, et secundum totum corpus,*
quibus verbis clarissimē non solum
asserit, sed etiam probat, animam nō
esse formam mixtionis, quia oportet
in homine tot esse animas, quot
sunt partes ipsius. Alia quoque lo-
ca videre poteris in Picolom. lib. de
multitudine formarum capit. 2. vbi
etiā ostendit, hanc fuisse senten-
tiam veterum Peripateticorū Alex.
Simpli. & Auerrois, quibus addit Ga-
lenum, & Platonicos.

Dico 4. Præter has formas partiū,
non esse ponendam aliam formam
mixtionis, quę sit vna in animali siue
viuo, siue mortuo. Hoc dictum
est cōtra tertiam sententiam supra
allatam, si tamen eius authores hanc

vnicam formam admiserunt, nam
probabile est, per formam mixtionis
intellexisse aggregationem harum
diuersarum formarū, quam nos hæ-
tenus probauimus. Non dari igitur
hanc formam totalem probatur
primō, quia esset omnino superflua,
& otiosa, quoniam partes ipsę sunt
sufficenter constitutę per ipsarum
formas, si verē requiratur, vt vnian-
tur, neque esset necesse, quia dum ani-
mal viuit, vniantur, & continentur
ab anima, antequā verō viuat, à vir-
tute feminis, postquam verō est mor-
tuum, accidentaliter tantum à mate-
ria, & quantitate; sicuti aliquando
etiā videmus, metalla diuersa esse
eadem ratione vnita. Præterea hæc
forma, vt supra etiam notauimus, ef-
fet anima, quia informaret corpus
organicum. Denique contra hanc
formam militant omnia argumenta
aduersariorū, & ea præcipue, qui-
bus probant, nullam dari posse for-
mam, quę tribuat esse genericum;
quin etiam det esse specificum, & è
contra, quod est aduersariorū Achil-
les, hæc enim forma non potest tri-
buere esse specificū, quod vnaquęq;
pars à sua propria forma recipit, se-
quitur ergo, vt ponatur propter esse
genericum tantum; contra nos ta-
men hoc principium non pugnat,
quia præter animā alias formas ad-
mittimus, non ad tribuendum gra-
dum genericum, vt videntur voluif-
se Scotus, & ceteri, sed vt tri-

buant esse specificum car-

nis, & ossis, &c. quod

pro argumento

rum solutione

est maxime

notandum

dum, vt infra

patebit.

Argumenta pro unitate formæ diluuntur.

SECTIO III.

AD primum negatur consequentia. Ad primam probationem respondet Zabarella, in vno composito reperiri posse plura esse generalia, quamuis non esse specialia, quia potest habere, & esse corporeum, & esse viuens, &c. non mirum igitur, si cum habeat plura esse, habere etiam possit plures formas. Verum hæc responsio videtur supponere, ab vna forma haberi prædicatum specificum, & ab alia genericum, quod nos non admittimus. Scotus ergo melius respondet. Vnius quidem entis vnicum dari esse, sed entis simplicis dari esse simplex, entis verò compositi esse compositum, quod sicut constat ex multis entitatibus partialibus, ita etiam potest habere multas partiales formas. Præterea concedit totum compositum dici posse habere esse per vnicam formam, id est per ultimam, quia reliquæ formæ se tenent ex parte materiæ respectu formæ superioris, à qua completuè, licet non totaliter, est totum esse compositum. Ad secundam confirmationem respondet ex duobus entibus in actu, vt in actu, non posse constitui vnum per se, sed cum alterum se habet, vt potentia, posse; & ita diximus, formam inferiorem se habere, vt potentiam, & materiam respectu superioris, quod etiam antea nos dixerat Aristoteles 4. Metheor. cap. vlt. cuius hæc sunt verba. *Sicut enim & si extrema accipiantur materia quidem nihil aliud præter ipsam, substantia autem nihil aliud quam ratio, intermedia autem (id est formæ mediæ) proportionaliter, quò propè sit unumquodque.*

Ad tertiam est communis responsio, quod aduenit enti in actu com-

pleto esse accidens, non quod enti incompleto. Quòd si vergeant, carnem, & os esse entia in actu completo, dicendum est, esse composita in esse corporis mixti, non autem in esse corporis animati, concedemus autem, animam accidere corpori mixto, & non ei conuenire per se; sed tamè per se constituere viuens, & esse eius formam substantialem; quapropter etiam Aristoteles dixit, animam esse actum corporis organici, non quidem vt talis, sed vt potentia vitam habentis; sicuti etiam differentia dicitur accidere generi, & tamen simul cum ipso efficit vnam speciem per se.

Ad secundum Scotus in responsione ad quartam rationem S. Thomæ respondet, formam corporeitatis non constitui re neque speciem, neque indiuiduum, neque genus, sed reductiuè tantum spectans compositum ad genus corporis. sicuti neque anima separata est directè in prædicamento substantiæ, sed tantum reductiuè. Quæ responsio probabilitate non caret, simpliciter tamen non videtur vera. Primum quidem secundum principia ipsius, quia homo est directè sub genere corporis, & non per animam, vt ipse existimat, ergo per hanc formam. Præterea caro, & os sunt vera corpora, neque ad esse corporeum aliquid videtur eis deesse, cur igitur directè non erunt in genere corporis? Respondit igitur, vnam quamque harum formarum tribuere esse specificum, nam & forma carnis tribuit illi specificum esse carnis, & anima tribuit viuenti esse specificum viuentis. Ad impugnationem, quod si sequeretur, aliquid esse in duabus speciebus ultimis, & completis. Respondit si per species ultimas intelligant ultimas in aliquo genere. dicimus, nullum esse absurdum de speciebus subordinatis. Idem enim potest esse, & sub genere corporis, & sub genere animalis, & quam-

quamuis anima non sit subordinata logicè formæ carnis, nec è contra, quia non sunt in eadem linea prædicamentali, est tamen forma carnis subordinata physice ipsi animæ, quia se habet vt materia respectu ipsius. si autem intelligant vitimas simpliciter, sic negamus minorem subintellectam scilicet constitui per has formas in duabus vitimis speciebus; quia quæ posterior aduenit, est ultima tantum. Quare contra nos non militant reliqua omnia argumenta probantia, non posse aliquam formam tribuere esse genericum, quin etiam tribuat esse specificum, nam concedimus, formam carnis tribuere, & genericum, & specificum, & indiuiduale, negamus, tamen hoc esse specificum ultimum. Confirmatur exemplo materiæ, quæ licet sit ultimo constituta in suo genere, & det etiam composito esse materiale, & corporeum; attamen relinquit ipsum in potentia ad ulteriorem gradum recipiendum per formam. At, inquit Suarez, est dispar ratio, quia materia est tantum quædam essentia inchoata, quæ propterea est indifferens, vt compleatur per varios actus. At verò forma est complementum naturæ, & essentiæ substantialis, & ideo necesse est, vt compleat naturam substantialem in aliqua ultima specie, & non relinquat illam naturam indifferenter ad ulteriorem speciem. Respondetur, in genere formarum aliquas esse perfectissimas, quæ ita complent materiam, vt non relinquant locum alijs formis, alias verò esse imperfectas, quæ respectu perfectiorum se habent vt materia, vt sæpius diximus, & consequenter ita compleatur constitutum per ipsas in genere suo, vt relinquant ulterius complendum per aliam formam, & idem ferè euenit in formis accidentalibus; nam pri-

mæ qualitates se habent veluti materia respectu secundarum, & secundaræ, veluti albedo, & nigredo, vt materia respectu altiarum, verbi gratia lucis, & tamen vnaquæque constituit compositum completum in genere suo, sed in potentia ad ulteriorem gradum, sicuti etiam in habitibus supernaturalibus fides dicitur dispositio ad gratiam, & hæc ad gloriam. Clarius etiam exemplum habemus in moralibus, nam Sacerdos habet plures ordines, neque tamen vnus ponitur ad hoc, vt tribuat esse genericum, alter specificum, sed singuli tribuunt esse specificum, & determinatum; Nam alia species ordinis est Diaconatus, alia Sacerdotium, inferior tamen ordo est dispositio ad superiorem, ad quem tanquam in finem ordinatur: Et Sacerdos licet constitutur per ordinem Diaconatus in specie Diaconi; non tamen ultimatus, quia habet etiam Sacerdotium; Ita ergo, & caro habet esse specificum carnis per formam substantialem carnis, & esse specificum animati per animam. non igitur ratione gradus generici, vt supponit aduersarij, ponimus nos plures formas, sed ratione gradus specifici, videmus autem, in animali esse duos tantum gradus específicos, scilicet esse se tale animal, & esse tale corpus, sci licet carnem, vel ossa, &c. hoc enim non habet à genere, quia genus corporis abstractum ab esse carnis, lapidum, &c. & hinc patet etiam ratio, cur præter animam ponamus tantum formas huiusmodi partiales, quia non datur aliud esse specificum in viuenti, vel in animali, & gradus genericos dicimus posse tribui ab ipsdem formis, à quibus specifici conferuntur.

Hinc etiam sine robore manet aliud sequens argumentum, quòd forma tribuens esse specificum, debet etiam tribuere esse genericum, dicimus enim hoc esse

esse verissimum, & concedimus in super, ad hoc ut homo sit corpus. non opus esse alia forma, quam anima rationali, & materia, quia radix corporeitatis est ipsa materia, & tantum pro complemento quodam requiritur anima, sicut ad hoc ut anima constituat hominem, requirit ipsam materiam, negamus tamen, hinc sequi, otiosas esse alias formas, quas nos admittimus, quia non introducuntur, ut dent esse corporeum, quamvis plurimi nostrae sententiae sectatores id voluerint, & fortasse omnes, sed ut tribuant esse specificum carnis, ossium, &c. Dices ergo idem individuū collocari poterit sub duabus speciebus constitutis per differentias contradictorias. Probatur consequentia, quoniam corpus diuiditur per viuens, & non viuens, forma autem carnis non dat esse specificum viuens, ergo dat non viuens, anima verò dat viuens, ergo idem individuū erit viuens, & non viuens. Respondetur, individuū aliquod collocari sub duabus speciebus constitutis per differentias contradictorias, intelligi posse dupliciter, vel vltimatè, vel non vltimatè, priori modo, esse inconueniens, non autem posteriori, quia quod est sub vna specie non vltimatè potest esse sub alia vltimatè, quod vt clarius intelligatur.

Notandum est, aliquid esse non viuens posse intelligi dupliciter, vel negatiuè, s. vel repugnàter, quod est non viuens tantum negatiuè, potest etiam fieri viuens positiuè per aduentum alterius formæ, non autem, quod est non viuens repugnàter. Differentia autè diuidens corpus per non viuens, intelligitur negatiuè, non verò repugnàter, alioquin enim non esset contradictoria viuenti. Neque hinc sequitur, malè fuisse diuisum genus, cum eadem res possit consti-

tui sub vtraque differentia, quia sufficit vt formaliter, & vltimatè non sit sub vtraque, quia quatenus est à forma dante esse non viuens, non est sub altera differentia, quæ est viuens, neque potest vna forma vtrumque esse tribuere, simpliciter tamen dicitur illa res sub viuente, quia quamuis habeat formam non viuentem, tamen ab ea non vltimatè constituitur, quamuis specificè. Et confirmatur, quia vt aliquid sit non viuens, non tantum oportet, vt habeat formam non tribuentem esse viuens, sed etiam, vt nullam aliam habeat, à qua recipiat esse viuens, quia negatio tollit omnem formam, quam negat, sicut lac non dicitur esse non album, quamuis habeat dulcedinem, à qua non recipit esse album, quia si diceretur non album, oporteret omnino, non habere albedinem. In tabis saltem idem prædicatum genericum his alicui conuenit. Respondeo nullū esse inconueniens, quādo non primo, & per se tribuitur, sed consecutiuè ad aliud prædicatum specificum.

Ad tertium Respondetur, illud compositum non fore hominem, eò quòd de essentia hominis sit corpus non quodcunque, sed organicum, quod etiā inuoluit illas formas substantiales partiales, alioquin auris esset homo, cum anima rationali, & materia constet. Dices, sine his formis homo esset corpus viuens, animal, & rationalis, ergo nihil ei deesset essentiale. Respondetur, non fore viuens, quia de essentia huius est organizatio, siue corpus eterogeneum, consequenter nec animal, nec homo. Vergebis, repugnat, animam informare, & non tribuere effectum formalem, sed effectus formalis animæ est viuens, animal & cat. ergo quod informatur anima, non potest non esse viuens, animal.

mal. Præterea posset per diuinam potentiam operari anima per illam materiam, tamquam si esset perfectè organizata, ergo & compositum esset homo. Respondetur, vel in hoc casu animam non informaturam secundum omnem gradum, quem habet, sed tantum vt formam substantialem, vel etiā si informaret vt anima, aliu tamen esse effectum formalem, per quem communicat materia esse animam, aliū, per quem esse animal, aliū, per quem esse viuentem adiectiuè, aliū per quem esse viuens substantiuè, nam auris dat esse animatum, non tamen esse animal, & esse viuentem adiectiuè, non tamen esse viuens substantiuè. Ad confirmationem respondetur, Non sufficere ad essentiā hominis operationem humanam miraculosam, verbigratia, locutionem, vel intellectionem, quia etiam Angelus in corpore assumpto hæc præstat, sed debere naturaliter fieri. Si quis tamè etiam asserere vellet, illud compositum fore hominem, non posset quidem eorum sententiam tueri, qui formam mixtionis ponunt, ad hoc vt homo sit corpus, nostræ tamè sententiæ non officeret, qui alia via procedimus, & admittimus, radicem corporeitatis esse materiā primam. Vt cumque tandem sit, non idcirco negare debemus id, quod philosophia nobis euidenter demonstrat, quia suppositiones ex diuina omnipotentia admodum nobis incertæ perfecte explicare nescimus, alioquin negemus, animam rationalem existere, nedum immortalem esse, quia non possumus perfecte explicare statum ipsius nec extra corpus, nec in ipso corpore. Dicant præterea aduersarij, cur auris, quæ anima rationali, & materia prima constat, non

sit homo, etiam si conseruaretur præcisa à reliquo corpore; & nos eadem responsione in præsentibus difficultate vtemur.

Ad quartum animam tribuere esse corporeum, potest intelligi dupliciter, priori modo, quasi esse, quod tribuit anima, sit in se corporeum, & hoc pacto negamus, animam præcipuè rationale tribuere esse corporeum. Posteriori dici potest, tribuere esse corporeum, id est spectans ad genus corporis, ita vt simul cum materia constitutere possit corpus, & hoc pacto concedimus, nihil verò hinc sequitur contra nos, qui dicimus, esse corporeum haberi à materia, nec ponimus alias formas, vt tribuant esse corporeum, sed tale esse specificum, scilicet carnis, & ossium, quod negamus, ab anima haberi posse.

Ad quintum respondetur, etiam supponere, quòd hæc formæ ponantur, vt dent esse corporeum, quod est falsum, sed hoc etiam dato, negatur consequentia, quia ad hoc vt corpus prædicetur per se de homine, sufficit, quòd desumatur ab aliqua eius parte intrinseca; neque est verum, animam rationalem dare totum esse humanum, quia de essentia hominis est etiam materia, est quidem anima vltimum constitutum hominis, non tamen totale.

Ad sextum respondetur, has formas mixtionis dare esse completum in genere mixti, cum quo stat, quòd sint in potentia ad vltiorem gradum, sicuti Diaconatus ordo dat esse completum in ordine Diaconatus, & tamen disponit ad Sacerdotium. Neque sequitur, formam illam mixtionis suscipere magis & minus, quia non completur intrinsecè in essentia sua sicuti neque recipit magis, & minus materia dum recipit complementum à forma, quia illud non recipit

cipit in genere materiae, sed vt pars compositi; alioqui etiam anima, dum accidentaliter perficitur ab accidentibus, diceretur recipere magis & minus. Ad illud, quod anima esset accidens, si per accidens intelligant illud, quod accidentaliter aduenit, non diffiremur, sicuti etiam supra diximus, nec aliud ex illo antecedenti potest inferri.

Ad septimū, Non est, cur respondeamus, nam supponit, nos ponere has formas partiales, vt dent esse corporeum, quod falsum est.

Ad octauum, formas diuersas specie non posse continuari per se, verū est, possunt tamen esse in materia continua, vt patet in virga, cuius media pars est viridis, & altera medietas sicca, & ita dicimus, continuari posse has formas diuersas substantialiter in viuentibus.

Ad nonum respondetur, carnem, & reliquas partes hominis mortui dici æquiuoce tales, quatenus considerantur, vt instrumenta animæ; non autem, quatenus concipiuntur secundum ipsarum esse proprium; Aristotelem autem loqui in ordine ad operationem, patet clarissimè ex 4. meteorum cap. vltimo, vbi hęc rem his verbis tradit. *Omnia, quæ possunt facere suum opus, verè sunt, vt oculus si videt, si autem non potest, æquiuoce, vt mortuus, aut lapideus. Sic igitur & caro, sed opus ipsius minus manifestum est.* quapropter etiā in primo de generatione tex. 37. *Mortui* (inquit) *magis videntur adhuc caro, & os, quàm manus, & brachium.*

Ad decimum respondetur, Hoc esse discrimen inter causam formalem, & efficientem, quòd hęc ad plurimos effectus diuersos concurrere pòt, præcipuè si sit causa æquiuoca, illa verò nequaquam, quia est causa per suam propriam entitatem,

nō mirum igitur, si possit eadem anima videre, & audire, quia ad huiusmodi actus concurret effectiue; non possit autem dare esse carni, & ossibus, quia oporteret in hoc exercere causalitatem formalem.

Ad vndecimum respondetur, animam aduenire post alias formas. Ad impugnationem respondeo, si per esse simpliciter intelligant esse substantiale, negamus consequentiā, quoniam ad hoc sufficit, vt non adueniat enti completo, vt supra explicauimus; Si verò per ens simpliciter intelligant esse non supponens aliud esse, concedimus consequens; nullum est enim incōueniens, quòd vltima forma non tribuat esse simpliciter, quia supponit iam alias formas. Adde adhuc etiam tribuere esse simpliciter non supposito, quod inuenit; sed illi, quod ipsa cōstituit. Exēpli causa, anima adueniens corpori non tribuit illi esse corporeum, neque esse simpliciter, tribuit tamen viuenti, quod per ipsam cōstituitur, & quod ante ipsius aduentum non existerat.

Ad duodecimū respondetur, Subiectum generationis dici ens in potentia, & non in actu, primum, quoniam aliquando est materia tantum; alterationis verò semper est compositum, secundum, quoniam subiectum generationis numquam est ens in actu cōpleto, & vltimato, sicut est subiectum alterationis, tertium, quia licet materia habeat formam, tota tamen simul cum forma se habet veluti simplex materia ad formam sequentem, subiectum verò alterationis semper se habet, vt compositum actu completum; & perfectum.

Ad 13. Respondetur, eandem & vnicam esse formam ante animam cum anima, & post animam in corpore,

quia partes viuentis semper continent eandem mixtionem. Ad impugnationem negamus, variari ea accidentia, quæ sunt necessariæ dispositiones ad huiusmodi formam; nā quòd vna pars sit magis humida in pueritia, & magis sicca in senectute, non est sufficiens indicium, formam substantialem esse diuersam. Ad illud, quòd anima esset accidens, iam sepe diximus, verum esse in hoc sensu, quod aduenit accidentaliter.

Ad 14. Respondetur Aristotelem eo loco argumentari contra Platonem idearum ponentem, & rectè inferre, quod si alia esset idea hominis, alia bipedis, homo non esset vnus, quia idea bipedis nō esset pars ideæ hominis; sed quoddam totū per se, at verò forma mixtionis, quam nos ponimus in pede, est forma partialis, & consequenter non repugnat vnitati hominis.

Ad 15. Respondetur, esse diuersam rationem de animabus, & de formis nostris, nam cum nulla detur genus formæ animæ superius, nihil esset, quod animas contineret, & vni ret, at verò formæ, quas ponimus nos, cum animæ sint subordinatæ, optimè possunt ab ea contineri, & vnitatem recipere.

Ad 16. Respondetur, à natura intendi introductionem illius formæ, ad quam disponunt illa accidentia, quæ animam expellunt, quāuis non semper immediatè post animam sequatur, quia cum anima sit perfectissima, facilius ipsa discedit, quàm alia noua forma introducatur. Et idem coguntur dicere etiam aduersarij, non enim concedent, cadaveris formam per se intendi, cum paulò post & ipsa corrumpatur.

Ad 17. Respondetur, dictū Aristotelis, quòd formæ sint, sicut numeri, nobis fauere, quoniam sicut vlti-

mus numerus sit addita tantum potestrema vnitatem, & retentis illis, quæ præerant; ita etiam vna forma addita præcedentibus nouum conficit compositum, & hac ratione dicitur eas continere. Ad secundū locū dici posset, ibi Aristotelis loqui tantū de animabus. Præterea dicimus, etiam contineri, vt supradiximus; quia supponuntur, sicut Diaconatus dicitur contineri in Sacerdotio, quia ab eo supponitur. Ad tertium de differentijs negat Scotus differentiam inferiorem includere superiorem, nobis, etiā si concedamus, nihil officit, quia non ponimus has formas substantiales ob aliquod prædicatum, quod per differentias explicatur, vt sæpius etiam diximus, Placet tamen hic etiam vti distinctione dat, qua & dici potest, continere, quatenus supponit, & nō continere formaliter, quia reuera rationabilitas non continet formaliter corporeum, sed supponit. Ad vltimū concedimus, genus nō esse quid distinctum à speciebus, quia vtraque sumuntur in concreto, negamus tamen, per eandem rem haberi genus, & speciem, nam, vt alijs etiam inquit Aristoteles, genus est à materia, differentia verò, quæ cōstituitur species, est à forma, & ita in viuentibus corpus habetur præcipuè à materia, vita verò ab anima quamuis ad complementum tum corporis, tum viuentis vtraque pars requiratur.

Ad 18. & vltimum concedimus, animam continere aliquo pacto virtute formam carnis, nam in nutritione ab animæ virtute generatur caro, addimus tamen requiri præterea, vt adsit formaliter, & non tantum virtute ipsa carnis forma, quoniam habet caro in homine esse formale, & non tantum virtuale, vt in primo argumento pro nostra sententia explicauimus.

Argumentis secundæ sententiæ satisfi.

SECTIO V.

Sicuti minus habet probabilitatis hæc sententiæ, quàm præcedens, ita etiam facilius eius argumenta solvuntur. Ad primum ergo desumptum ex 2. Metaph. respondetur, cum Aristoteles argumentatur à formis ad prædicata, loqui de formis Metaphysicis, quæ scilicet sunt partes definitionis. Adde, Aristotelem non colligere multitudinem prædicatorum ex multitudine formarum, sed ex negatione, siue paucitate formarum, paucitatem etiam prædicatorum desumere, ad quam argumentationem statuendam non est necesse, ut formæ multiplicentur iuxta numerum prædicatorum, sed satis est, ut non possint esse plures formæ, quàm prædicata, quod verissimum est, quia à singulis formis singula saltem prædicata deriuantur. Dices; at vos plures ponitis formas, quàm prædicata, quia iuxta numerum partium similitarium formas multiplicatis; cum tamen tot non sint prædicata. Respondetur, multiplicari à nobis formas partiales, ex quibus vnica totalis conficitur, sicuti etiam multis prædicatis partialibus partium, conficitur vnum prædicatum totale, quod est corpus organicum.

Ad secundum duplex est responsio, altera est communis, quam referunt Connimbr. ad 5. loqui Aristotelem de partibus definitionis physice, quæ per partes rei in obliquo posita traditur, ut si dicamus, hominem constare corpore, & anima; in his enim partes definitionis partibus rei respondent. Altera est Hieronymi Dandini loco supracitato. Par-

tibus definitionis respondere partes rei definite, non tamen re ipsa distinctas, respondent enim in definito diuersi gradus reales prædicatis, quæ in definitione ponuntur. Et hæc videtur verior explicatio.

Ad tertium negamus consequentiam, & ad probationem dicimus. Non omne, quod conuenit homini per formam tribuentem animalitatem, conuenire illi quatenus animali, quia in illa forma sunt diuersæ rationes, & diuersi gradus, & particula (quatenus) quando sumitur reductiue, ut hic, non significat entitatem realem, per quam aliquid alteri conueniat, sed rationem formalem.

Ad quartum negatur antecedens de forma, quæ licet sit simplex quo ad entitatem, continet tamen plures rationes formales, & plura prædicata.

Ad quintum negatur vltima consequentia, quamuis enim homini per eandem formam conueniat esse viuens, & esse hominem, conuenit tamen sub diuersa ratione.

Ad sextum negatur antecedens vniuersaliter, quia ab eodem principio actiuo possunt plures effectus provenire. Si obijcias, nos supra eodem ferè argumento probasse in homine plures formas. Respondetur nos formarum multitudinem collegisse non ex multitudine operationum præcisè, sed ex operationibus, & motibus inuicem pugnantibus, vel existèntibus in diuersis subiectis, tunc enim quia separata existunt, optimè indicant formarum diuersitatem.

Ad septimū respondetur, Distinctionem formalem desumi quidem ex formis, ut nomen ipsum indicat, sed ex formis metaphysicis, non verò physicis, illæ sunt prædicata essentialia,

tialia, & definitiones, hæc verò entitates realiter distinctæ, nos autem de secundis hic loquimur, non de primis.

Ad octauum respondetur. Satis fuisse Aristoteli, in eo argumento probare contra Melissum, & Parmenidem, multa esse entia realia, licet non re ipsa distincta, qualia sunt genus, & differentia, animal, & bipes.

Contra reliquas sententias, quæ videntur aliquo pacto à nostra distentire, non est, cur pugnemus, neque oportet earum fundamenta euertere, quia ex dictis quale iudicium sit de omnibus illis faciendū, faciliè perspicitur potest. Ex his autem patet, subiectum generationis non esse semper ipsam materiam primam omnino forma denudatam, sed aliquando etiam eandem cum aliqua forma, quæ tamen respectu alterius formæ introducendæ se habet, ut materia.

An ratione accidentium fiat resolutio vsque ad materiam primam.

QUESTIO XI.

Non semper fieri, constat ex sententia præcedenti; nam quotiescunque remanet in materia aliqua forma substantialis, dubium non est, remanere quoque accidentia, non tamen superflua est quæstio. Nam dubitari adhuc potest, an in illis corruptionibus, in quibus nulli remanet forma substantialis, aliqua tamen accidentia à materia non discedant, vel simul cum forma ea etiam omnia corrumpantur; & præterea inutile non erit, id ipsum etiam quærere de omni corruptione, ut magis in superius tradita sententia de multitudine formarum confirmemur, videntes, quot absurda ex opinione con-

traria non pauci graues viri deducant.

Pars affirmans proponitur.

SECTIO PRIMA.

Tribuitur hæc sententiæ D. Thomæ 1. part. quæst. 76. artic. 6. & magistris eius Alensi p. q. 57. memb. 4. & Alber. Magno 2. par. summæ de homine, quos deinde secuti sunt complures, quos refert Connimbr. Colleg. in hoc 1. cap. 4. quæst. 18. à quo etiam tâquam verior amplectitur, & nouissimè eandem tuetur Fonseca 8. metaph. cap. 1. quæst. 2.

Non tamen hi omnes iisdem principijs, & fundamentis innituntur; Nam discipuli S. Thomæ existimant, materiam primam habere existentiam suam à forma substantiali, quoniam autem accidentia non possunt sustentari à materia nisi existente, hinc, colligunt non posse accidentia inherere materiæ primæ, nisi informatæ, & consequenter inherere toti composito, ex quo efficitur, ut destructo composito per corruptionem, cum accidentia neque possint de subiecto in subiectum transire, neque etiam existere sine subiecto, necessariò desinant esse. Doctores verò Connimbr. qui censent; subiectum accidentium esse materiam primam, alia via incedunt, & volūt, accidentia corrumpi, quia habent pro inconuenienti vniionem materiæ cū quantitate esse firmiorem, quàm cum forma substantiali; si quidem forma, & materia ad idem genus substantiæ pertinent, & idcirco multò aptiores debent esse ad mutuam nexum, quàm materia, & quantitas. Et confirmant, quia cum hac constituitur materia vnum per accidens, cum illa verò vnum per se. Fonseca denique quia

arbitratur accidentia, quamvis inhaereant materiae primae, non tamen ab ea sustentari posse; quippe quae neque ipsa per se subsistat; sed dependere etiam à formis substantialibus, ac proinde his corruptis, etiam ipsa deficere.

In uniuersum verò probatur hæc sententia, & erit quartum argumentum. Prius est materiam habere formam substantialem, quam accidentalem; at nisi fieret in corruptione resolutio usque ad materiam primam, haberet prius formam accidentalem, quam substantialem, igitur. Probatur maior Primò, quoniam prius est esse simpliciter, quam secundum quid, prius est enim, hominem esse, quam eundem esse album, at à forma substantiali recipit materia esse simpliciter, ab accidentali verò esse secundum quid, ergo prius illam habet, quam hanc. Secundò idem est ordo in recipiendo, qui est in respiciendo, sed materia prius respicit formam substantialem, ergo eandem prius etiam recipit. Tertio, Actus secundus in operando supponit actum primum, ut actus videndi potentiam visiuam; ergo etiam actus secundus in essendo supponit actum primum in essendo, sed actus primus in essendo est forma substantialis, actus verò secundus forma accidentalis, ergo hæc non potest non esse posterior illa. Consequentia vero, videlicet si forma substantialis est prior, sit resolutio usque ad materiam primam, probatur, quoniam alioqui illud accidens, quod remanet esset prius in materia forma substantiali, quæ gignitur.

5. Perit in corruptione quantitas, qua mediante recipiuntur in subiecto reliqua omnia accidentia, ergo & ipsa esse desinunt. Probatur antecedens, quia quantitas non potest esse proprietates materiae, cum hæc non sit

actiua, immo sit pura potentia, sed totius compositi, ergo hoc dissoluto, etiam eius proprietates destruetur.

6. Forma substantialis est, quæ determinat materiam ad hæc potius, quam ad illa accidentia, ergo ipsa discedente accidentia quoque recedat.

7. Ex Aristotele in prædicamento substantiæ: Destructis primis substantiis nihil remanet; at primæ substantiæ sunt composita, ergo his destructis non possunt accidentia remanere.

8. Ex eodem in definitione Generationis. Nullum in corruptione remanet sensibile, ergo nullum accidens. Et confirmatur, nam tex. 24. immediate sequenti, *quando autem*, inquit, *nihil permaneat, cuius altera passio est, & accidens, omnino generatio*. Vult igitur Aristoteles, in generatione nullum remanere accidens, aut passionem. 3. Confirmatur, quoniam vult, subiectum alterationis ens actu, id est compositum, generationis verò ens in potentia, nempe materiam primam, ergo & accidentia sunt in composito, & per consequens simul cum eo corrumpunt, & in generatione adest prima, & nuda materia.

9. Ex 1. phys. tex. penult. *si quid corrumpitur, in hoc*, id est in materiam primam, *abit ultimum*, ergo datur resolutio usque ad materiam primam.

Excipiunt tamen ex supracitatis auctoribus nonnulli relationes, dependentiam, & alia similia accidentia, quæ diuersam entitatem à materia non habent.

Contraria sententia præfertur.

SECTIO II.

EXtra Scholam D. Thomæ receptissima est sententia, non fieri resolutionem in corruptione usque ad materiam primam. Sequuntur eam Auerroes 1. de generat. com. 24. & 2. de gen. com. 25. Auicena. 1. suffic. c. 6. Alb.

Alb. tract. 2. cap. 2. quamvis hi duo citentur etiam in contrariam sententiam. Greg. in 2. dist. 14. q. 2. art. 2. Gabr. dist. 16. q. 1. art. 1. Marsil. 1. de generatione, q. 6. & 7. Sax. q. 6. Venetus in c. 21. & in summa de generatione q. 24. Achil. de elem. lib. 2. dub. 3. Paris. q. 3. primi de generatione, Nobilius in c. 5. primi de generatione q. 3. Zab. cap. 7. lib. de generat. & interit. Niphus 8. metaph. disp. 4. Zimmara Theor. 46. Aureol. apud Capreol. in 2. dist. 18. q. 1. Tol. in 1. de generat. q. 7. Suárez disp. 14. sect. 3. qui duo, quauis putent probabilem priorem sententiam simul cum Saxonia, tamen hanc secundam putant probabilem. Connimb. etiam Collegium 1. de generat. cap. 4. q. 4. & 18. putat hanc sententiam probabilem, sed sequitur priorem. Greci etiam Aristotelis interpretes videntur esse in hac sententia, ut Philop. 1. de generat. com. 70. Alex. 1. methor. in c. 1. Ex recentioribus tamen quidam, ut Tolæus, concedunt, fieri resolutionem usque ad materiam primam mediatè, id est post multas corruptiones, & aliquid quando etiam immediatè. scilicet in prima corruptione. Alij autem, ut Auerr. & longè plures, nūquam fieri hanc resolutionem putant, eo quod existimant, quantitatem esse passionem materiae primæ, & nunquam ab ea separari, quod nobis quoque verum videtur, sed probandum aliò remittimus; hic demonstrabimus tantum, non in qualibet corruptione, etiam si nulla remaneat forma substantialis in materia prima, fieri hanc resolutionem.

Primum igitur militat pro hac sententia sensus, quem rationi præferendum esse in philosophia, pluribus in locis docet Aristoteles, & contrarium facientes infirmum. inquit habere intellectum in hoc primo tex. 59. militat in qua sensus, & omnes suas copias

in aciem pro hac sententia educit. Oculum enim eundem esse colorem, & cicatricem in cadauere iudicat, & in viuentem: Nares eundem odorem in planta viridi, & sicca: gustus eundem saporem; tactus eundem calorem, vel frigus, auditus eundem sonum, & ab omnibus auditur, eodem nomine, ac prius appellari; Si ergo vnamquam sensus iudicium est approbandum, hic certè videtur maximi faciendum. Confirmatur, quoniam rem maxime arduam videtur nobis præcipisse Deus, dum iussit credere post panis consecrationem, non amplius adesse eius substantiam, sed tantum accidentia; at nil minus videntur à nobis exigere auctores primæ sententiæ, quia quauis omnes sensus iudicent, eadem remansisse accidentia, iubent tamen, nos credere, non esse illa eadem, sed priora recessisse, & alia denuò genita esse; immo quid maius à nobis postulare videntur, nam cum sensui non subiiciatur substantia, quid mirum, si circa ipsam decipiatur, crediturque adesse, cum non sit; at accidentia, quæ sunt obiecta propria sensui, variari contra ipsorum iudicium, hoc multo magis vim illis infert.

Quid porro ad hæc respondent aduersarij? dicunt, non esse fidendum sensibus, qui sæpius hallucinantur, ut dum iudicant, Solem paruum esse, cum tamè sit maximus, & baculum in aqua esse fractum, vel curuum, cum sit integer, & rectus. Addunt, variationem illam accidentium non esse sensu perceptibilem, sed intellectu tantum, ad quem pertinet iudicare idem, aut diuersum in re aliqua, quia sunt passionibus entis, & ita non mirum, si fallatur sensus, cum extra proprium obiectum feratur. Confirmant exemplo, quia si Deus destructa albedine in aliquo pariete, in eodem instanti aliam omnino similem

similem in eodem pariete poneret, sensus iudicaret, esse eandem, & tamen falleret; id ipsum igitur cogitandum est, hic euenire. Sicuti etiam si quis successiuè duo gallinæ oua videat simillima, nõ poterit sensu eorum diuersitatem percipere. Verum si hæc responsio admittatur, numquam de reru entitate certi erimus, nam licet videat mihi cernere eundem hominem, eundem lapidem, aut idem metallum, obijcere quis poterit, falli sensum circa reru identitatem, & esse quidem res simillimas, non autem easdem, nec ratione poterit hic conuinceri, non enim ratione, sed sensu iudicamus indiuiduorum identitatem, vel diuersitatem. Præterea fallitur aliquando sensus, quando non est rectè dispositus, vel obiectum non est in debita distantia, vel ex parte medijs adest aliquod impedimentu; sed hic nullum horum interuenit, ut patet, ergo non est dicendum, sensum falli. Confirmatur quia quado sensus fallitur, sensu etiã vel diuerso, vel eodẽ aliter se habente, eius errorem percipimus, nam baculum, qui in aqua curuus videbatur ab ea eductum videmus rectu esse; & rem, quæ elonginquo videbatur parua, è propinquo cognoscimus magnam esse; & hinc etiã iudicamus, Solem esse maximum, quia in tanta distantia non minimus apparet. Si ergo etiã hic sensus falleretur diuersa accidentia pro ipsdem habens, non defuisset natura, sed aliquod iudicium sensibus ipsis præbuisset, quo percipi posset eius error; cum igitur nullum ad sit, signum est, re uera ipsos non falli. Præterea sensus non solum percipit obiectum, sed etiã mutationem subiecti; ita ut & si duo corpora sint simillima, & vno ablato, alterum in eodem loco ponatur, quamuis oculi

lus non agnoscat aliquam in illis differentiam, prioris tamen ablatione, & alterius collocationem aduertet, ergo hic quoque si omnia accidentia mutarentur, nõ hoc fugeret aspectum, vel tactum alicuius, qui diligentissimè attenderet; Incredibile enim videtur, mutari quantitatem, quam ego tango, & in tactu meo nullu percipi huius mutationis sensum, experimenta enim contrarium ostendunt, nam quamuis simillima sint corpora sibi inuicem succedentia, tactus tamen eorum mutatione agnoscit, non quia aliquam differentiam in ipsis percipiat, sed quia sentit vnu accedere & alterum recedere, quod non contingit ratione substantiæ, sed ratione ipsius quantitatis, ergo si quis etiam manu morientis teneret in puncto mortis ipse, & quantitas re uera mutaretur, non fugeret hæc mutatio ipsius sensum. Confirmatur, quia sunt quædam accidentia, que nõ nisi priuatione, vel contrario accidente sibi succedente recedere possunt, talis enim in prius est motus (quid quid enim sit de entitate motus, de qua postèritus erit inquirendum, hic argumentamur ex aduersariorum principijs) motus, inquam, non potest desinere, neque variari, nisi intercedente quiete, & ratio est, quia ad hoc ut idem motus perseveret, sufficit, ut parti priori motus altera pars succedat, quod verò hæc, vel illa indiuidua pars succedat, nihil refert; quod ex eo probatur, quia si quis moueatur per stadium velocissimè, deinde nulla interposita quiete incipiat tardissimè moueri, adhuc diceretur eundem numero motu continuare, ad hoc igitur ut motus præcedens dicatur perseverare idem numero, nihil refert, quod hæc, vel illa pars motus ei adiungatur, sed satis est, ut cum ea, qualiscunque sit, continuetur,

tinuetur, quotiescunque igitur videmus, motum continuari, dicere oportet, esse eundem numero, at in cane, e turri cadete, qui in aere moriatur, videmus, motum continuari, ergo re uera est idem. Si dicant, non esse eundem ratione subiecti, saltè ratione materiæ erit idem. Simile argumentum fieri potest de cicatrice, non enim apparet, quomodo tolli possit cicatrix, absq; eo quod partes materiæ, quæ distabant, vniantur, at in morte apparet, non vniri, ergo re uera non tollitur, sed eadem manet. Deinde sensum deferri, permitti posset, si ratio nos cogeret, at nulla omnino adest ratio, nedum cogens, sed ne suadens quidem, immo profensu plurimæ rationes pugnant, ut ex dicendis patebit, ergo ab ipso nullo modo est recedendum. Ad rationes igitur accedamus.

Nulla causa neque efficiens, neque finalis afferri potest productionis accidentium, quæ in cadauere videtur, & fuerunt etiam eadem, vel numero, vel specie in viuente; ergo clarum est, non fuisse producta, sed eadem, quæ erant prius, permansisse. Probat de efficiete, quia hæc vel esset forma cadaueris, vel agens, quod viuens interemit, vel essent causæ vniuersales, nihil autem horum potest dici; non enim est forma cadaueris, quia illa accidentia non sunt illi connaturalia, immo etiam repugnant, quare etiam paulo post desiciunt, neque verò agens extrinsecu particulare, quomodo. n. aqua exempli causa, quæ submergit hominem, producere potest calorem, qui remanet in ipsis cadauere? quomodo cicatricem? quomodo colorem? cum nec formaliter, nec virtute hæc accidentia ipsamet possideat? Sed neque ad causas vniuersales recurrere licet, tũ quia nulla adest necessitas;

tum etiam, quia causæ vniuersales sunt indeterminatæ, neque aliquid producere possunt, nisi per causas particulares determinentur, nulla autem hic adest, quæ determinare possit. Nullus etiã adest finis, quorsum enim cicatrix in cadauere produceretur? quorsum calor, cum non ad sit anima, cuius est instrumentum? accidentia sunt propter formam substantialem, at hæc accidentia formæ cadaueris repugnant, ergo non solũ superfluè, sed violenter etiam permanent in eo composito.

Quid verò hic comminiscuntur aduersarij? dicunt produci consecutiue ex necessitate materiæ, quæ per dispositiones præcedentes ita remanet affecta, ut non alia accidentia ab ipsa educi possint. At quis non videat, eos pugnantia dicere? si enim omnia accidentia corrumpuntur, ergo remanet substantia materiæ nuda, quomodo ergo potest esse per præcedentes dispositiones affecta? quid enim est hæc affectio, siue dispositio? accidens ne, an substantia, an nihil? si accidens, ergo falsum est, nullum remanere, si substantia, ergo remanebit aliqua substantia, vel semper materia erit ita affecta; si nihil, ergo non poterit esse ratio, ut illa accidentia producantur. Præterea etiam si daremus, materiã remanere, ut volunt, affectam, adhuc requiretur aliquod agens, à quo illa accidentia producantur, cum ab ipsa materia præcisè resultare non possint, nullum autem fingi potest huiusmodi agens, ut ex dictis patet. Ad hæc si hæc affectio materiæ esset sufficiens ad determinandam actionem agentis, ergo etiam ignis, quando agit in aquam, determinaretur ad producendum in ea frigus, quia ad frigus disposita est materia, quod patet esse falsissimum.

Tertio principaliter. Non minus p̄det materia à forma substantiali, quàm accidētia, hæc enim est ratio, cur materia non possit accidentia sustinere; quia non habet vim per se existendi, ergo vel & ipsa corrumpitur simul cum accidētibus, vel si ipsa conseruari potest, eadem ratione poterunt accidentia.

Quarto immediatè post corruptionem formæ substantialis, & omnium accidentium producitur alia forma substantialis; à quonam igitur producet? Dispositiones em, per quas agens educere eam posset, sunt corruptæ, ipsum verò agens sæpe est absens, vt in generatione animalis, in qua tota virtus agentis est in femine, ergo si ponamus, accidentia corrumpi, nullū poterimus assignare agens, à quo forma sequens substantialis producat, quod argumentum etiam ipsi Doctores Connimb. fatētur, maximam difficultatem auctoribus contrariæ sentētia afferre.

Probari etiam solet hæc sentētia, ex eo quòd accidētia inhæreant materiæ primæ, non autem composito, verum nos de hoc infra agemus, & omninò incertius est, quàm sit, accidentia ipsa remanere. Hæc autem argumenta nō tantum probant, aliquando non dari resolutionem vsq; ad materiam primam, sed etiā numquam dari, quoniam etiam si cætera accidentia corrumperentur, quantitas cum sit dispositio ad omnem formam, & contratio careat, & communis omnibus rebus naturalibus, semper vtique remanebit.

Denique probatur Aristotelis auctoritate, qui apertissimè hanc sententiam tuēt. Nam in hoc primo tex. 24. qualitates cōmunes, inquit, remanere in genito, quæ in corrupto erant, vt perspicuitas, & frigus in aere, si generetur ex aqua, & 2. de ge-

neratione tex. 27. inter elemēta symbola faciliorem esse transitum; quia vna sola qualitas est permutanda, cum altera maneat. Nec valet effugium aduersariorum, loqui Aristotelem de identitate specifica, non numerali, tum quia 5. metaph. tex. 15. ipse distinguit inter qualitates similes, & easdem; tum etiam quia otiose loquutus fuisset, non enim poterat esse dubium, specie saltem eandem esse perspicuitatē in aere, & in aqua; cum igitur docet, esse eandem, intelligit de identitate numerali. Quare firmissimis vndique munita est argumentis hæc sententia, cum opposita ingentibus prematur difficultatibus, & sola S. Tho. auctoritate, quæ meritò est maxima, fulciri videatur.

Verum in animum ego meum inducere non possum, S. Thomam sapientissimum virum in hac sententia fuisse, vel si in ea aliquando fuit, ab eadem nō tandem discessisse. Nā p. p. art. 6. quæst. 76. vbi præcipuè cōtendunt aduersarij, eam tradidisse, non ait ea accidentia, quæ fuerant in corrupto, non remanere in genito, sed aut tantum, dispositiones accidentales non præexistere in materia ante formam substantialem, & animam immediatè ipsi materiæ vniti, quod cum possit exponi absque resolutione vsq; ad materiam primam; non est, cur tantum Doctorem ab hac falsa sententia non vindicemus. Dupliciter igitur absque hac resolutione exponere possumus S. Thom. Primò, vt eius sensus sit, numquam materiam, habere accidentia sine forma substantiali, hoc enim probat eius argumentum, quod prius debet esse simpliciter per formam substantialem, quàm secundum quid per accidentalem, ad quod non sequitur, dari hæc resolutionem, quia etsi hæc non

non posita, accidentia aliquam formam præcedant, non tamen præcedunt omnem. Hanc tamen explanationē labefactant illa verba S. Thomæ, quòd dispositiones accidentales nequæ præexistunt ante animam; addimus ergo alteram, quòd videlicet præexistere sumperit per intimius existere, sicut enim potest vna res præcedere aliam tempore, vel loco, ita concipere possumus, accidentia præexistere in materia, vel tempore, vel quodammodo loco, quod est intimius existere, & hoc videtur esse magis ad mentem S. Thom. qui non aliud in eo articulo probare intendebat, quàm animam non vniri medio aliquo accidente ipsi materiæ; ad quod nō refert, quòd accidēs vnatur prius tempore, dummodo non vnatur intimius. Confirmatur hæc expositio, quia non tam loquitur S. Thomas de ordine existentie, quàm conceptionis nostræ, inquit enim oportere, vt quòd est primū in actibus, primò in materia intelligatur; Et in responsione ad primum ait, dispositiones ad animam prout rationalem præintelligi ad eandem sub illa ratione consideratam, sed tamen posterius intelligi eadem, vt cōcipitur quatenus forma dans esse; ergo non tam respicit S. Thomas ordinem temporis, & acquisitionis, quàm ordinem naturæ, & dignitatis, quem obseruant forma substantialis, & accidentia, postquam sunt in materia. Præterea confirmatur ex responsione eiusdem ad secundum, vbi hæc habet verba. Dicendum quod dimensiones quantitativa sunt accidentia consequentia corporeitatem, quæ toti materiæ conuenit; Vnde materia iam intellecta sub corporeitate, & dimensionibus potest intelligi, vt distincta in diuersas partes, vt sic accipiat diuersas formas secundum ultérieures perfectio-

nis gradus. Vbi notanda sunt præcipuè, duo, alterum est, asserere S. Thomam, corporeitatem, quæ cōsequuntur dimensiones, toti materiæ conuenire, quæ non potest intelligi de vna aliqua forma, sed vel de ipsa materia, quatenus est radix corporeitatis de omnibus formis, quatenus dant esse corporeum; Dimensiones igitur non consequuntur hanc, vel illā formam determinatā, sed vel materiā, vel quamlibet formam, & proinde etiam cum qualibet forma possunt existere, nec est necesse, vt cum recedente recedant. Alterum est, concedere S. Tho. dimensiones materiæ, vt possit recipere diuersas formas, ergo supponit, præexistere ante ipsas formas. Si dicas, præexistere tantum illis secundū perfectiores gradus. Iterum redit argumentum de receptione ipsius formæ, quatenus dat esse corporeum. Oportet igitur, vt concedat S. Tho. semper esse in materia has dimensiones, quia semper adest aliqua forma dans esse corporeū, quia verò non semper adest alia forma secundum perfectiorem gradum, idcirco inquit, deseruire pro dispositione ad has tantum.

Probat etiam ex alijs S. Thom. locis. Nam vt fatetur Caiet. & alij quoque, contrariam sententiam docuit alibi apertè S. Thomas vt in 4. distin. 1. quæst. 1. art. 1. quæstiuncula 3. ad quartum, & distinct. 1. 1. q. 1. art. 1. quæstiuncula 4. & distinct. 44. quæst. 1. art. 1. quæstiuncula ad 3. & opusc. 40. cur igitur potius ipsum benignè nō exponemus, quàm sibi contradixisse affirmabimus?

Præterea docet etiam S. Thomas in quæstio. de anima quæst. 12. ad 7. subiectum esse nō posse sine propria passione, quæ est accidens, materia igitur cū sit ens, debet habere aliquam propriam passionem, &

consequenter ea numquam priuari. Si autem alicubi contrarium docuit S. Thomas, intelligendus est, vel denominatiuè, vt paulò infra dicemus, c. 5. ad primum, vel subiectiuè, quia cum accidentia composito inhæreant, vt q. 2. 5. dicemus dum compositum mutatur, eorum quoque variatur subiectum.

Hæc igitur dicta sint de mente S. Thomæ, quem numquam aduersarium in vlla sententia vellem, & profectò crederem, eius discipulos facilius posse ipsius mentem iuxta nostram, & veram sententiam explicare, quàm argumenta, quæ contra illi ascriptam sententiã contorquentur, dissoluere.

*Argumentis primis sententia
occurritur.*

SECTIO III.

AD primum, quod erat Thomistarum fundamentum, negandum est, materiam habere propriam existentiã à forma; repugnat enim, rem existere per alterius existentiã, cū non differat à parte rei existentiã ab essentia; Sed etiam hoc concessio antecedenti neganda est cõsequentiã; alioquin probaret etiã ad corruptionem formæ ipsam quoque materiam definire, vt supra argumento 3. pro nostra sententia conclusimus. Ad alteram partem de inhæssione accidentium in composito negari solet, quod ipsi assumunt, nos consecutionem quoque negamus, cuius ratio non potest hic breuiter explicari, sed videatur infra q. 2. 5. fateor tamen, quòd sicuti accidentia inhærent composito denominatiuè, ita etiam dici possint interire simul cum eo denominatiuè, cum enim ex

aqua fit aer, frigus, qd̄ erat in aqua, non amplius aque frigus dicitur, sed aeris, quòd si hoc tantum vellent aduersarij, nulla esset inter nos, & ipsos concertatio.

Ad secundum, quod erat fundamentum Doctorum Connimb. ipsimet deinde rectè respondent, nullũ esse inconueniens, quòd vnio inter materiam, & quãtitatẽ sit firmior, quàm inter eandem, & formã substantialem; cuius rei multiplex afferri potest ratio. Prima est imperfectio ipsa quantitatis, quæ nulla indiget præcedente dispositione, cum forma substantialis plurib⁹ indigeat, nam videmus etiam in formis substantialibus, imperfectiores, quales sunt lapidum, & metallorũ, diutius in materia persistere, quàm perfectiores animalium, & hominum. 2. quod quantitas contrario caret. 3. quod sit dispositio quædam vniuersalis ad omnem formam. 4. quod materiæ sit magis similis. 5. quod sit eiusdem materiæ proprietatis.

Ad tertium, quo nitebatur Fonseca, eò quòd materia per se non subsistat, omiſsa disputatione de hoc antecedente, quod non immeritò vocari posset in dubium, negamus consequentiã, sicuti enim hoc non obſtante non corrumpitur ipsa materia discedente forma, ita etiam poterit accidentia in seipsa cõseruare.

Ad quartum, cum dicitur, materiã prius habere formam substantialem, quàm accidentalem, potest intelligi dupliciter, vel indefinitè, ita vt quolibet accidente sit prior aliqua forma substantialis, & concedi potest absque villo nostræ sententiæ detrimento, quia ad hoc sufficit, formam corruptam fuisse priorem accidentibus, quæ etiam in genito remanent: vel intelligi potest distributiuè, ita vt nullum accidens possit esse prius aliqua

aliqua forma substantiali, & negandum est. Ad primam probationem dicimus probare tantum primũ sensum iam concessum. Ad secundam negamus, eundem ordinem seruari in recipiendo, qui est in respiciendo; immo ordo executionis opponi solet ordini intentionis, receptio autè spectat ad executionem; respectus autem ad intentionem. Ad tertiã concedimus, actum secundum in essendo supponere actum primum, hunc tamen actum primum dicimus non esse formam, sed actum entitatiũ, quem vocant ipsius materiæ; quod si contendant, esse formam, dicimus, probare tantum nostrum primum sensum, quod. s. aliqua forma substantialis sit prior accidente, non tamen quælibet forma quolibet accidente.

Ad quintum negamus, quantitatem non esse proprietatem materiæ, quamuis enim hæc non sit actiua quoad producendũ aliquod extrinsecum, potest tamen esse principium suæ propriæ passionis, cui autem hoc non placet, dicat, quantitatem creatam esse à Deo materiæ coquam, & incorruptibilem; cum contrario careat.

Ad sextum respondetur, non omnia accidentia determinari à forma, nam quantitas est in materia per se, multa etiam sunt accidentia ab extrinsecò producta, vt cicatrices, & ea ipsa accidentia, quæ ab vna forma determinantur, possunt ab alia determinari, vel illi saltem non repugnare, ac proinde non opus est, vt ea recedente intereant.

Ad septimum respondetur, Destructis primis substantijs omnibus nihil remansurum, non autem hac, vel illa, si enim destruerentur omnia composita, neq; materia remaneret, neque accidentia; at verò cum destru-

cto hoc composito gignitur aliud, non est necesse, vt omnia accidentia, quæ erant in priori, intereant.

Ad octauum, quomodo sit intelligenda definitio generationis sine villo veritatis huius præiudicio, iam quæst. 9. ostendimus. Ad secundam auctoritatem respondeo, Aristotelẽ non asserere, nullum remanere accidens, sed nihil remanere subiecti, idest compositi, cuius passiones, & accidentia denominatiuè tribuuntur, non quòd materia, quæ est pars compositi, non remaneat; sed quia non remanet, vt compositum; sicut etiã paulò ante dixerat, generationẽ esse mutationem totius. Ad tertiã dicimus, subiectũ alterationis esse ens actu, idest compositum, subiectum inquam denominationis, quia compositum dicitur alterari, subiectum verò generationis est materia, quia in ipsa recipitur forma genita; quãuis enim compositum generari dicatur, verum tamen hoc est de eo, vt termino, non vt subiecto.

Ad nonum respondetur, loqui ibi Aristotelem de resolutione quoad formas substantiales, & de corruptione completa, inquit enim *In hoc abibit vltimũ*, quasi diceret, non in quolibet corruptione deuenitur ad materiam primam, sed tandẽ post multas corruptiones ad eam deueniendum erit, si ita compositum resoluitur, vt vterius resolui non possit.

*An generatio vnus sit corruptio
alterius.*

QUESTIO XII.

TRADIT hanc propositionem Aristoteles in hoc primo tex. 17. & 20. & eam etiam antea docuerat 3. phys. tex. 73. antequam autem eã examinemus, varios eius sensus di-

stinguere, & ab incertis certa separare oportet. Potest igitur tripliciter intelligi hoc effatum. Primo modo formaliter; ita ut generatio vnus sit de essentia corruptionis alterius, sicut animal dicitur formaliter de homine, & est de illius essentia, & hic sensus ab oibus rejicitur tãquam falsus, & merito, quia cū vna tendat ad esse, altera ad non esse, non possunt esse formaliter idē. Secundo modo potest intelligi identicē, ita ut sint vna, & eadē res, siue vna, & eadē mutatio, & hoc etiam potest bifariā accipi, primò vt sint veluti duæ partes eiusdem rei, & simul cōstituant vnicam mutationē, secundò vt sint vna & eadem res indiuisibilis, hoc secundo modo patet non esse veram illam propositionem, cum habeant diuersos terminos, eam tamen in eo sensu videtur docere hic Aristoteles tex. 31. dum inquit generationem entis esse corruptionem non entis, & corruptionem entis esse non entis generationem. Verum videtur ibi Aristoteles ludere velle in his nominibus, nam generatio propriè sumpta, non potest terminari ad non ens, neque corruptio ad ens. De primo autem sensu, est magna concertatio, vt infra videbimus. Tertio, potest sumi hæc propositio consecutiue, siue concomitater; ita vt semper sint simul generatio, & corruptio, & hūc sensum nemo rejicit, quia nisi saltem in hoc sensu esset admittenda, in nullo admitti posset. Non desunt tamen difficultates contra eam, vt videbimus.

Præterea nomine vnus, & alterius intelligi possunt, vel formæ, vel composita; Item vel accidentia, vel substantiæ, & apud omnes pro composito habetur, non intelligi accidentia, sed substantias, neque propriè formas, sed composita. Quare ex di-

ctis duo examinanda reliquantur: Alterum est, an generatio, & corruptio vnicam mutationē constituent, alterum, an semper sint simul.

De identitate generationis, & corruptionis opiniones variæ.

SECTIO I.

Prima sententia est, realiter distincti generationem à corruptione, neque cum ea aliquod vnū constituit, tenent eam multi recentiores cum Toletis q. 3. & Doct. Connimb. q. 17. Probat autē primò. Quæ identificantur cū rebus oppositi, non possunt esse idem inter se; sed generatio, & corruptio sunt huiusmodi, est. n. generatio idē cū forma genita, corruptio verò cū forma corrupta, quæ inter se pugnat, ergo non possunt esse idem inter se.

Secundò, Generatio est productio formæ in subiecto: Corruptio est destructio formæ, atque productio; & destructio non possunt esse idem, ergo neque generatio. & corruptio.

Tertio, In principio mudi fuit vera generatio, quando producta est terra, tunc enim eius forma educta est ab eius materia, & nulla tamen fuit corruptio, & idem per diuinam potentiam potest effici modò, ergo non sunt idem.

Secunda sententia est Zabarellæ lib. de generatione, & interitu ca. 5. qui vnicam esse mutationē generationem, & corruptionem putat. Probat, quoniam si ignis in aqua agens eam mutet in aerem, aderit interitus aquæ; & generatio aeris, & vna tantum erit mutatio habens duos terminos, facta est enim ab vno, & eodem agente, & per vnā, & eadē actionem, ab vno autē quatenus est vnū, non prouenit nisi vnum.

Secun-

Secundò, In motu locali vnus est numero motus, qui dicitur recessio ab altero loco, & accessio ad alterum, nec solum est vnus, sed etiam simplex, qui in plures resolui nō potest, ergo idem dicendum est de alijs motibus, idem igitur erit in mutatione substantiali recessio vnus forma, & accessus alterius.

Tertio probatur, quia concomitantia sola nō potest efficere, vt vnū prædicetur de altero, præcipuè in abstracto, non enim dicimus, albedo est dulcedo, quamuis sint in eodem lacte, ergo dum Aristoteles inquit, generationem esse corruptionem, non voluit tantum vnā comitari alteram, sed verè vnā esse alteram.

Tertia sententia est S. Tho. q. 28. de verit. art. 1. generationem, & corruptionem esse vnicum motum, sed tamen duas mutationes, dicitur vnus motus ratione subiecti, quod ab vna forma transit ad aliam; dicuntur verò duæ mutationes respectu formarum, quæ diuersæ sunt, quamuis S. Thomas videatur potius loqui de mutationibus accidentalibus, quam de substantialibus, quia in his propriè non interuenit motus.

Quarta sententia est Dominici Banes in hoc primo, qui inquit, generationem, & corruptionem considerari posse, tum vt actiones, tum vt mutationes, siue passionem; primo modo sunt idē, quia per vnicā actionē agens generat vnā formā, & corrumpit aliam; at secundo modo distinguuntur realiter, quia identificantur cum suis terminis realiter distinctis.

Quinta sententia est Marfilij hic q. 5. & Alberti de Sax. q. 4. hi tria dicunt, Primum, rerum successiuarum eandem esse generationem, corruptionem, & existentiam, quia simul omnia sunt. Secundum in permanentibus si generatio, & corruptio su-

mantur pro materia esse idem. Tertium, si sumatur pro forma, esse quid diuersum. Vnica est enim materia, quæ est generationis subiectum, & corruptionis, at sunt duæ formæ, quarū altera gignitur, altera corrumpitur.

Sexta sententia est quorundam recentiorum, qui dicunt etiam vnicum motum esse generationem, & corruptionem, non ea ratione, qua affirmabat Zabarella, quod altera sit recessus à termino à quo, altera verò accessio ad terminum ad quem, sed quoniam existimant, nomine generationis intelligendam esse alterationem, quatenus terminatur ad productionem formæ substantialis, corruptionis verò nomine alterationē, quatenus terminatur ad defitionem alterius formæ. Nam quando existit illa productio, nō est forma in fieri, neq; dici potest generari, sed iam genita est; quando etiam adest corruptio, iam illa forma est corrupta, ergo dicuntur generari, & corrumpi, dum præuia sit alteratio, at vnica est alteratio, quæ ordiatur ad productionē vnus formæ, & ad defitionē alterius, ergo etiā generatio, & corruptio sūt vnus motus, siue vna mutatio.

De relictis sententijs iudicium fertur.

SECTIO II.

DE vocibus potius, quam de re ipsa dissentire supracitati auctores mihi videntur, diuersimodè enim mutationis nomen, siue generationis, & corruptionis vsurpantes diuersa quoque pronuntiat, quod vt clariùs fiat, & simul etiam pateat, & quid sit sentiendū, & quomodo etiam in hac materia sit loquendū, aliquibus dictis nostrā explicabimus sententiam.

Dico

Dico primò generationem, & corruptionem si propriè, & iuxta nominum vim, sumantur, non esse idè, sed realiter distingui. Probatur hoc dictum argumētis primæ sententiæ, & ex his, quæ supradiximus quæst. 9. cū enim generatio non dicat mutationem formaliter, sed productionem, nō potest identificari cum corruptione.

Dico 2. Si mutatio sumatur, prout significat conuersionem terminorū eo pacto, quo diximus, sumi in generationis definitione, tunc comprehendit tamquam partes generationem, & corruptionem, & sic dici possunt esse idem, Probatur argumentis pro secunda sententia adductis, quæ supponunt formam genitam, & corruptam se habere tāquam duos terminos. Confirmatur exemplo transubstantiationis, non enim dum ex pane fit corpus Christi, dicuntur fieri duæ transubstantiationes, sed vnica tantum, quia videlicet vnica includit duos terminos, & qui conuertitur, & is, in quem fit conuersio.

Dico 3. Si mutatio accipiat, prout prædicatur de subiecto generationis, quod est materia, sic etiam vnica tantum dicenda est intercedere mutatio in generatione, & corruptione. Probatur, quia quamuis si materia deperderet tantum formam, absque eo quod aliam acquireret, diceretur nihilominus mutata, ac proinde corruptio sola, siue sola generatio sufficeret ad denominandam materiam mutatam, quando tamen sunt simul, non dicitur, bis mutari materia, sed semel tantum, quoniam corruptio ordinatur ad generationem, & vtraque forma tam genita, quàm corrupta se habent tamquam duo termini positiui eiusdem mutationis, & præterea materia numquā est sine altera illarum formarum, ac

proinde non tam transit à forma ad priuationem ipsius, quàm ab vna forma ad aliam. Dices non continuatur corruptio cum generatione, ergo non sunt vnus motus, siue vna mutatio, de cuius essentia est continuatio. Respondetur, non continuari ratione formarum, continuari tamè ratione subiecti, quia ipsum subiectum sine aliqua interruptione transit ab vna forma ad aliam.

Dico 4. Si largo modo accipiatur mutatio, prout prædicari potest de re, quæ incipit, siue desinit, sic generatio, & corruptio dici debent duæ mutationes. Probatur hoc dictum quia verè sunt duæ formæ, quarum altera desinit, altera incipit, ergo sūt duo, quæ dici possunt mutari.

Dico 5. Generationem, & corruptionem non esse accipiendas pro alteratione præuia, vt sexta sententia pronunciabar. Probatur primò, quoniam Aristoteles in hoc primo nulla alia in re impensius laborat, quam in distinguenda generatione ab alteratione, ergo non est dicendum, pro eodem eas sumpsisse. Secundò, quia generatio secundū omnes fit in instanti, præuia autem alteratio fit successiuè. Tertio, quia alteratio præuia non potest continuari cum formæ productione, cū enim terminus alterationis sit accidens, quod realiter est distinctum à forma substantiali, non potest productio vnus continuari cum productione alterius. Quarto, Si illorum ratio militaret, nec productio, nec creatio esset concedenda, neque alteratio instantanea, quia in his omnibus nō differt fieri, & factum esse, non magis, quàm in generatione. Quintò, Vel sumunt præuiam alterationem, vt includentem etiam productionem formæ substantialis, vel vt excludentem, si primum, ergo præmuntur eadem

dem difficultate, quam fugiūt, quia si productio formæ præcisè sumpta nihil est, neque addita alterationi poterit ipsam denominare generationem, vel est aliquid, & ipsa per se dici poterit generatio. Præterea cū hæc alteratio includat duos terminos diuersos, adhuc inquirendum remanebit, an ratione horum terminum sit vna, vel duplex mutatio: Si verò sumant alterationem, vt excludentem productionem formæ, sed tantum, vt ad eam ordinatam, tamquam ad terminum extrinsecum, sic omnis alteratio corruptiua, omnis calefactio, omnis frige factio erit generatio, quia omnis huiusmodi alteratio est ordinata ad generationem. Præterea remanebit inquirendum, quo nomine sit appellanda ipsa productio formæ substantialis.

Quartam sententiam non examinamus, quia pendet ex quæstione de actione alibi pertractanda, & ex alijs dicendis, sicuti neque quintam, quia vel nimis impropriè generationis nomē vsurpat, vel nō aliud sibi vult, quàm id, quod nos etiam explicauimus, impugnat tamen eam Toletus, quem qui volet, consulere poterit. Argumenta in confirmationem cuiusque sententiæ adducta nō indigent solutione, quia per distinctiones in nostris dictis allatas patet, contra nos non pugnare, immo potius nostram corroborare sententiam. Et hætenus de prima difficultate circa hanc propositionem proposita, transeundum est ad secundā.

An generatio possit esse sine corruptione, vel e conuerso.

SECTIO III.

Negat Aristoteles, & cum eo omnes interpretes, quamuis non-

nullis difficultatibus victi dicant, intelligendum hoc esse tantum de generatione, & corruptione elementorum; Communis tamen opinio fert, in omnibus naturalibus generationibus, & corruptionibus verum esse. Et ratio desumitur ex tribus principijs in philosophia certissimis. Primum est, neque ex nihilo aliquid fieri, neque quidquam in nihilum abire posse; hinc enim fit, vt in qualibet generatione, & corruptione sit præsupponenda materia tamquam subiectum. Secundum est, materiam numquam esse posse sine forma: Tertium duas formas dātes vltimatè esse specificum non posse esse simul. hinc enim efficitur, vt dum gignitur vna forma, necessariò expellatur altera per corruptionem, & dū vna corrūpitur, ne materia sine forma remaneat, altera necessariò gignitur, vel secundum suam realitatem, vel saltem secundum aliquam suam formalitatem, vt infra explicabimus. Probatur etiam à posteriori, quia nisi generatio vnus esset corruptio alterius, non daretur perpetua vicissitudo in generatione, & corruptione rerum, quia si quæ corrumpuntur, abirent in nihilum; omnia tandem in nihilum resolui possent, si verò ex nihilo fierent, cum corruptio non sit per se à natura intèta, nihil vnquam corrumperetur. Non desunt tamen contra hoc effectum nonnullæ obiectiones, quas, vt eius veritas magis pspicua fiat, proponemus & dissoluemus.

Cum moritur animal, nulla noua forma in eius cadauer inducitur, sed remanent tantum formæ substantiales partium, vt supradiximus, ergo datur corruptio sine generatione, & e conuerso, quando anima corpori organizzato vnitur, fit generatio, & tamen nulla forma corrumptur

tur, quia remanent formæ substantiales partium, quæ erant prius, ergo dat generatio sine corruptione.

Respondetur quamuis non generetur in primo casu aliqua forma secundum suam entitatem realem, gignitur tamen secundum aliquam formalitatem, quia quæ prius se habebat ut materia, postea se habet ut forma, quæ prius alteri famulabatur, postea est domina, quæ prius ab altera terminabatur, modo terminat, quare resultat etiam nouum totum, quod enim prius erat in specie uiuentium, postea est in specie non uiuentium, & sicut ablata unitate à quaternario, dicitur mutari numerus, & fieri ternarius, quamuis prius etiam in quaternario adest; Ita recedente anima dicitur fieri nouum totum, non quia illud idem secundum totam suam entitatem non esset etiã prius, sed quia prius se habebat ut pars, modo autem se habet, ut totum. Dices, hæc formalitas, quæ dicitur amitti, aut acquiri, vel est ens, vel non ens, si ens, ergo adest, vel deest aliqua entitas, quæ prius non aderat, vel deerat, si est non ens, ergo facta est mutatio tantum secundum conceptionem nostram, non uero secundum rem à parte rei. Respondetur, illam formalitatem esse ens, sed ens formale, quod uerè non distinguitur ab ente reali, sed est ipsum ens reale sub illa formalitate. Dices, hoc ens formale deperditur absque eo quòd deperdatur entitas realis, ergo distinguuntur à parte rei, quia nõ nisi inter ea, quæ distinguuntur, datur separatio unius ab altero. Respondetur, ad hoc ut duo distinguantur realiter, nõ satis esse, ut unum existere possit sine altero; sed ut ambo existere possint separata unum ab altero. Ad distinctionem autem ex natura rei, quæ modalis dicitur, re-

quiritur ut unum existere possit sine altero, dummodo ex eo, quòd sine altero existit, realem aliquam mutationem subeat. Ad rem autem nostram accedentes, dicimus, illam formalitatem, quæ cum morte animalis corpus organicum acquirit, esse non posse sine eo, & consequenter non distingui ab eo realiter, posse tamè sine ipsa existere corpus organicum; sed ita ut nullam realem mutationem ob hoc præcisè patiat, & idcirco nec distingui ab ea ex natura rei, neque tamen sequitur, fieri mutationem tantum secundum conceptionem nostram, quia mutatum est aliquod extrinsecum connotatum ab illa formalitate, quæ quamuis non sit denominatio extrinseca, non est tamen sine extrinseca connotatione. Sed hæc hæctenus, quæ si uirgare pergas, cauillos, & sophismata sectari uideris. præcipuè cum huius materie peculiaritas non sint, sed locum habeant in multis alijs rebus, ut in relatione, quæ non distinguitur realiter à fundamento, & tamen eo incolumi deperdi potest, in causa, quæ ex non causa absque additione ullius entitatis causæ nomen, & non tantum per intellectum adepta est, & similibus. quorum ratio est, quia hæc nomina siue formalitates inuoluntali quid extrinsecum, ex cuius mutatione etiam ipsa mutantur, quamuis subiecta, quibus attribuuntur, realiter non mutantur, sed tantum per hanc formalitatem, siue denominationem formalem, id autem, quod diximus de generatione in morte animalis, dicè dum est de corruptione in generatione eiusdem.

Secunda obiectio. Quando tabula in duas partes diuiditur, gignuntur duo supposita, & tamen nihil corrumpitur, & quando etiã unum corrumpitur, sit nouum suppositum nullo alio

corrumpo. Respondetur, per diuisionem fieri quidem duo supposita, & per unionem unum, tamen non per generationem, sed per diuisionem, & conjunctionem; ut supra notauimus. Quòd si quis obstinate contendat, esse generationem, ne de uerbis litigemus, dicam, corruptum esse unum, & genita duo, vel duo esse corrupta, & unum genitum, quod em dicitur Generatio unius est corruptio alterius, non coarctatur ad numerum singularem, quasi ex unius corruptione non possint plura generari; ut accidit, cum vermes ex cadauere oriuntur, vel in unius generatione plura corrumpuntur, ut cum ex elementis fit mixtum, si uera est opinio, quòd elementa in mixto non maneat.

Tertia obiectio. Habent res naturales determinatam quantitatem, sub cuius minori conseruari nõ possunt, detur igitur hæc minima quantitas aquæ, tunc uero ab aliquo agente diuidatur in duas partes, tunc ita aqua corrumpetur, quia non potest conseruari sub tam parua quantitate, sed neque poterit alia forma gigni, tum quia si forma aquæ non potest in tam parua materia existere, neque poterit alia forma, tum quia non adest agens, quod possit eam introducere, quia diuisio nõ est dispositio ad aliquam formam substantialem, ergo fiet corruptio absque generatione. Respondetur, esto uerum sit, dari determinatam illam minimam aquæ quantitatem, uel hanc fore tam paruum, ut à nullo naturali agente possit diuidi, uel si poterit, corrumpetur forma aquæ, & generabitur forma ambiētis ipsam aquam, nam & tam minimam materiam statim disponere poterit; & cum reliquis suis partibus unietur, & sic utrumque incommodum euitabitur.

Quarta, Si generatio unius esset

corruptio alterius, semper in mundo esset idem numerus indiuiduorum, quòd incredibile uidetur. Respondetur, negandam consequentiam, quia aliquando ex unius corruptione multa gigni possunt, & è contra, ut supra diximus.

Quinta, Cum in aere tenebroso gignitur lux, nullus rei fit corruptio, ergo dat generatio sine corruptione, & è contra cum corrumpitur, corruptio sine generatione. Si dicas, hanc regulam non esse necessariò ueram in formis, sed in compositis. Contra quia dum gignitur lux, gignitur etiã compositum lucidum. Si dicas, non esse ueram in compositis accidentalibus, quæri potest, cur nõ etiã possit esse falsa in substantiis, cum tam substantiales formæ possint carere contrario, quæ accidentales. Et confirmatur, quia si nullam compositum dicitur corrumpi, quando producit lux, quia nulla forma per eam expellitur, sed tantum perficitur subiectum, eadè ratione dici debet, in hominis generatione nullum compositum corrumpi, quia nulla forma per animam expellitur. Respondetur, hanc regulam nõ esse ueram in qualitibus perfectiuis. Ad confut. Respond. disparem esse rationem de lumine, & anima, nõ anima supponit formam sibi subordinatam, quæ recedente anima, fit forma uiltima, & specificans, ipsa uero præsentè, se habet loco materie; at uero lumen non habet in materia formam sibi subordinatam, neque ex eius, uel præsentia, uel absentia aliqua alia forma diuersimodè se habet, & consequenter aduenit lumen sine alterius corruptione, & recedit sine alterius generatione, non ita autem anima. Ratio autem, cur hoc accideri non possit in formis substantialibus, est quoniam hæc, si solæ sunt in

materia, dant esse simpliciter, & ipsis recedentibus oportet alias aduenire; si verò alias supponant, hæc illis recedentibus, fiunt formæ ultimæ, & consequenter noua composita resultât, vtsupra explicauimus.

Sexta, In nutritione corrumpitur alimentum, & tamen nulla fit generatio, ergo datur corruptio sine generatione. Respondetur, fieri generationem partialem, sit enim de nouo aliqua pars substantiæ aliti.

Septima obiectio gigni potest ignis in ligno, vel ferro, absque eo quòd corrumpatur lignum, vel ferri substantia, ergo datur generatio sine corruptione. Respondetur, hanc obiectionem magnas inuoluere difficultates, de quibus infra agendum erit. Interim supposita veriori sententia, quòd ignis non sit tantum in poris, sed etiam in ipsa substantia ligni, vel ferri, quod suo loco probabimus, dico, generationem esse quidè sine corruptione in facto esse, non tamen sine eadem in fieri, quia paulatim subiecti substantiam depascitur ignis, quod ex natura peculiari ipsius ignis est necessariò fatendum.

De termino generationis adæquato.

QVÆSTIO XIII.

Explicato subiecto generationis, progredimur ad terminum, tria sunt autem, quæ per generationem fieri videntur, forma, quæ antea nõ erat, vnio ipsius formæ cù materia, & compositum, quod ex forma, & materia vnitis resultat. Cum autem generatio vnica sit mutatio, & non possit plures terminos vnica mutatio habere saltem totales, & per se, meritò inquiritur, quid sit illud, quod per se generetur, & quomodo se ha-

beant ad generationem hi termini.

Notandum præterea, aliquid esse posse terminum vt quòd, & vt quòd; terminus vt quòd dicitur etiam terminus formalis, & est id, ratione cuius aliquid generari dicitur, terminus vt quòd dicitur etiã terminus totalis, & est, qui propriè generari affirmatur, sicuti etiam in homine manus est, qua operatur, ipse verò homo est operans, hic igitur non quærimus de termino formali, & quòd, sed de termino vt quòd, acturi de termino quòd quæstione sequenti.

Compositum per se, & adæquatè generari.

SECTIO I.

Est communis philosophorum sententia ab Aristotele accepta; nam hic ait *generationem esse mutationem totius in totum*, per totum autem intelligitur compositum, & alibi sepe id ipsum repetit, primo enim phys. tex. 64. ait manifestum esse, quod compositum est illud, quod fit, & 7. metaph. à tex. 32. vsque ad 36. id ipsum probat, quia omne, quod generatur, debet fieri ex aliquo præexistente, ergo non generatur materia, quia daretur materia materiæ, neque forma, quia huius nulla pars præexistit, relinquitur igitur, vt compositum sit illud, quod gignitur. Probatur etiam, quia ille est terminus per se, & principalis generationis; qui à generante per se, & principaliter intenditur, sed à generante intenditur compositum, cù vnum quodq; intendat producere sibi simile; igitur. Præterea, quod per se habet esse, etiam per se fit, sed compositum est illud, quod per se habet esse, & forma propter compositum, ergo compositum est, quod per se fit. Denique in com-

in communi modo loquendi composita sunt illa, quæ gigni dicuntur & fieri, dicitur enim esse genitus homo, vel equus, ergo compositum est verè terminus generationis, siue ut alij dicunt, est terminus denominationis quia denominatur genitum. Confirmatur, quia in homine non gignitur anima, & tamen homo dicitur genitus, ergo composito conuenit per se generari.

Obijci tamen possunt multæ auctoritates Aristotelis, in quibus ait, ipsam formam gigni. Nam 1. phys. tex. 64. ait esse aliquid, quod fit, & aliquid, quod fit hoc, per illud autè, quod fit, interpretes exponunt formam, & tex. vltimo ait, formas phycas esse corruptibiles, at corrumpi non potest, quod non generatur, & 2. physicorum tex. 14. ait, generationem dici naturã, quia est via ad formam, quæ est natura. Respondetur, hæc duo non pugnare, quòd forma generetur, & quòd etiã compositum, quia forma gignitur vt quòd, compositum vt quòd.

Secundò obijcitur, Ille est terminus generationis, quo acquisito cessat generatio, at producta forma cessat generatio, ergo ipsa est terminus. Neque dici potest, esse tantum terminum quòd, & compositum quòd, nam prius gignitur forma, quæ compositum, sed post genitam formam cessat omnis actio, ergo compositum nullo pacto gignitur. Respondetur, formam, & compositum simul tempore gigni, & proinde tam posse dici, quòd generatio cessat acquisita forma, quam acquisito composito; nec post genitam formam opus est alia actione, qua gignatur compositum, quia per eandem actionem, gignitur.

Tertio obijcitur, Compositum à forma constituitur, & recipit esse, et

go si compositum gignitur, dicitur gigni à forma, quod est absurdum. Respondetur, generationem esse à causa efficienti, non autem à causa formali, forma autem constituit compositum tamquam causa formalis, non tamquam efficiens.

Quartò, vel compositum dicitur aliquid reale posituum distinctum à materia, & forma, vel nihil illis superaddit, si primum, ergo dabuntur duæ generationes, altera, quæ terminatur ad formam, altera, quæ ad compositum; Si secundum, ergo cum in composito nihil sit aliud, quam materia & forma, & materia non generetur, sequitur, vt verè formã sit totalis, & adæquatus terminus generationis. Respondetur, compositum nihil superaddere, vt modò ostēdemus, negamus tamen, quod inde deducitur, solam formam gigni, quoniam non gignitur forma abstractè, sed forma in materia, & ipsa materia, quamuis fuisset ante generationem, tamen non eodè modo se habebat, ac post generationem, & sicuti supra dicebamus, gigni totum, quãuis noua forma non generaret, quia accipiebat nouam quãdam formalitatem; ita ad hoc, vt dicatur verè gigni compositum, sufficit, vt præter materiam, & formam nouã quãdam formalitatem addat. Sed operepretium erit exactius perpendere. An compositum, siue totum nouam aliquam entitatem super partes vnitas addat, vt intel-

ligatur, qualis sit terminus vt quòd per generationem habitus.

Compositum à partibus simul sumptis, et unitis distinctum, quibus rationibus non pauci asseruerint.

SECTIO II.

Non vulgarium philosophorum sententia fuit, totum à suis partibus realiter distingui, nōmine autē totius potest intelligi, & totum integrale, quod ex partibus integrantibus componitur, ut corpus ex membris, & totum metaphysicum, quod ex genere, & differentia coalescit, & totum vniuersale, cui tamquam partes subiiciunt inferiora, de quibus prædicatur, ut genus respectu specierum, & totum potentiale, quod est principium plurium potentiarum, ut anima, quæ tum sensitivas, tum intellectivas potentias habet, & tandem totum physicum, quod ex materia, & forma componitur, de quo tantum nos loqui statuimus, tum quia solū ad præsentem considerationem pertinet, tum etiam quia ex ijs, quæ de ipso dicemus, facile etiam, quid de alijs statuendum sit, patebit.

Realiter igitur hoc totum à suis partibus distingui, tenet Scotus 8. metaph. quæst. 4. & in 3. sent. distin. 2. quæst. 2. Heruæus quol. 2. quæst. 4. & alij apud Colleg. Connibr. 1. phys. cap. 2. quæst. 1. quod eandem sententiam probabiliorem existimat, & tandem Fonseca 7. metaph. cap. 17. q. vltima.

Probat Scotus hanc sententiam sequentibus argumentis. Primò, quia aliàs nulla esset differentia inter totum per se vnum, & totum per aggregationem, quia hoc totū est suæ partes 8. metaph. tex. 15. Consequens videtur inconueniens, tum ex eodē 8. phys. tum quia totum ipsum per accidens est magis vnū, quā totum

per aggregationē, & est minus vnū, quā vnū per se, & in vnum per accidens nō est suæ partes, quia secundū philosophū 7. metaph. tex. 12. Homo albus est vnū, quia albedo inest homini, ergo præter partes albedinē, & hoīem requirit etiā informatio.

Secundò, Totum est per se terminus generationis, ergo habet entitatem propriam, quia generatio est ad esse proprii termini. Et confirmatur, quia si vtraque pars præxisteret, & vniiretur, ut accidit in resurrectione nulla pars produceretur, & tamē generaretur cōpositū, ergo est aliqd tertium à partibus ipsis distinctum.

Præterea idem realiter non potest manere, & non manere, sed in morte hominis non manet totum, & tamen manent partes, ergo. Confirmatur ex 7. metaph. tex. 60. vbi ait, syllabam, Ba, non esse B, & A.

Quartò, Partes sunt causa compositi, at non causæ respectu sui, quia neq; materia ab ipsis causatur, neq; forma, neque etiam ambæ, ergo vel nihil causant, vel cōpositum est aliquid aliud ab ipsis partibus.

Quintò, Operationes, & passionēs sunt compositorum, non autem materiæ, vel formæ, ergo vel sunt nullius, vel cōpositū est aliqd diuersum à materia, & forma. Hæc ex Scoto.

Sextò etiā probatur, vnū & plura nō possūt dici de eadē re, sed partes quocūq; modo accipiāt siue coniuncte, siue disiuncte, semp sūt plures, cōpositū verò est vnū, ergo distinguūt.

7. In morte Christi retenta vniōne hypostatica ad corpus & aīam, dissoluta est vniō cū humanitate, ergo humanitas fuit per se vnita, cōsequenter est aliqd à partibus diuersū.

8. accedunt multa Aristotelis testimonia, nam 2. de ani. tex. 3 & 7. metaph. tex. 7. & 11. tex. 14. Archytam Tarentinū secutus, diuidit subiectū

in materiam, formā, & cōpositū, asseritq; esse tres substantias. Item 5. metaph. tex. 14. tex. 19. ait sex nō esse bis tria, sed semel sex, & lib. 7. tex. vlt. carnem non esse solum ignem & terram, sed aliud quiddā, & 8. tex. 15. totum nō esse aceruo simile, sed aliqd præter partes.

9. Si totum essentialē nil aliud est quā suæ partes simul sumptæ, ergo idem erit etiam dicendū de toto integrali respectu suarū partium integralium, ergo partes integrales, & essentialēs erunt idem realiter inter se, sicuti idem cōpositum est totum integrale, & totum essentialē.

10. Si totū nō esset aliquid aliud à partibus, frustra operaretur natura, quæ ad totum producendum partes vnit, quia nihil efficeret noui, consequens nullo pacto est admittendum, ergo nec antecedens.

11. Partes vnitæ non distinguunt à se ipsis, ut separatis, realiter, sed totum distinguitur realiter à partibus separatis, ergo etiā à partib⁹ vnitis.

Ratione tantum distingui, communior, & vera sententia.

SECTIO III.

Totum distingui realiter à suis singulis partibus inadæquatē, scilicet ratione alterius partis, nemo est, qui neget, à partibus autē simul sumptis, & vnitis ratione tantum separari, & distingui, est valde à recentioribus receptum, & meritò, tribuitur etiā D. Thomæ, & alijs antiquioribus à Suarez disp. 36. sect. 3. hanc sententia, contradicente tamen Fonseca, sed cum S. Thomæ mens non sit omnino aperta, æquū est, ipsum prioriori sensu explicare.

Probat igitur hæc sententia, quia vel totum distinguitur à parti-

bus, ex eo quod aliquid eis superaddat, vel quia ambas includat nihil addens, neutrum dici potest, igitur. Probat minor quoad priorem partem à Suarez diffusè, & optimè, nos hac vnica ratione contenti erimus. Vel illud additum efficit vnum cū partibus, vel non, si primū, ergo nouum cōpositum ex illa entitate, & partibus oriatur, quod iterum debet à cōponētib⁹ distingui, & de eo rursus quæram, an componatur, &c. & sic dabitur processus in infinitum, verū non est necesse, hanc partem argumentis amplius virgere, quamuis enim dicat Suarez, in hac videri esse punctū difficultatis, re uera tamen aduersarij non in hoc sensu dicunt, totum esse distinctum à partibus. Nam Scotus loco supracitato hæc inquit. *Dico; quod ultra formam, qua perficit materiam vltimate, & dicitur forma partis, non est necesse ponere aliquam formam; quasi perficientem tam materiam, quam formam, & rationem attulerat, quia vel faceret vnum cum materia, & forma partis per se, vel per aliud, si ex se, ita, inquit, concedi potest de forma partis, si per aliud, dabitur processus in infinitum, & paulò infra subdit: Si tamen intelligatur forma totius non aliquid constituens totum, sed ipsa natura tota, ut quidditas hoc modo concedi bene potest, quam formam totius sit alia à forma partis. Et clarior Fonseca sect. 4. ad secundum. (nam viderat, ut opinor, argumenta Suarez) totum physicum, inquit, non distingui à materia, & forma simul sumptis per aliquam realitatem adiunctam materiæ, & forma, ex qua ipsum etiam componatur, sed se ipso, suaque totalitate substantiali, tamquam ens per se vnum substantiale, atque completum à pluribus entibus substantialibus, & incompletis.*

Oportet igitur impugnare alteram partem, quod etiam facile fiet, dummodo vera ratio distinctionis realis teneatur. Aliqua enim duo inter se realiter distingui, est vnum non esse aliud, non tantum per nostram conceptionem, sed etiam à parte rei, ita vt entitas vnus non sit alia, seu distincta sit ab entitate alterius, & idcirco optimum signum huius distinctionis habetur, quod possint, vel naturaliter, vel per diuinam potètiā illa duo existere separata, quod non ita est intelligendum, quod vnum possit existere in rerum natura altero non existente, quamuis & hoc signum probè intellectum verum sit, sed vt ambo existant non vnita, correlatiua enim non possunt vnum sine altero existere, possunt tamen existere separata, & in distinctis locis, & ideo realiter distinguuntur, quod autem existere alterum ipsorum sine altero non possit, non prouenit ex indistinctione, sed ex eo, quod essentialiter se respiciunt, & ea ratione valet etiam in ipsis primum signum, quod vnum possit sine altero existere, quia verè potest quoad realitatem, quamuis non possit quoad formalitatem, mortuo enim filio, quamuis pater desinat habere relationem paternitatis, retinet tamen eandem realitatem, & eandem entitatem omnino, quam prius habebat.

Hoc supposito, quod ex ipsis terminis distinctionis realis patet, evidens mihi videtur, compositum non distingui realiter à suis partibus simul sumptis, & vnitis; oporteret. n. vt esset aliqua entitas ab ipsis. Licebit igitur considerare ex vna parte entitatem partium simul sumptarū, & ex altera entitatem compositi, at si ex composito tu auferas entitatē partium, quamnam entitatem in ip-

so considerabis? non est igitur entitas composita distincta ab entitate partium. Confirmatur, quia omne, quod distinguitur, per aliquid distinguitur, homo enim distinguitur ab equo per rationalitatem, à lapide per sensibilitatem &c. si ergo compositum distinguitur a partibus, per quam entitatē distinguitur? an per entitatem formæ? sed per hanc non potest distingui ab ipsa forma. Per entitatem materiæ? sed neque per hanc ab ipsa materia. Per entitatem ambarum? ergo non distinguetur ab ambabus. Per vnionem, siue compositionem? at hæc non est quid diuersum realiter à partibus, & ipsa quoque includitur in partibus vnitis. An per formam distinguetur à materia, & per materiam à forma? at qui si hæc ratione dicitur distingui, simili argumēto dicam ego, non distingui, & esse idem cū illis, quia per materiam est idem cum materia, per formam idem cum forma, & præterea hoc non erit distingui ab ambabus simul sumptis, sed singillatim, & ratione alterius partis, quod libenter auctores, quos sequimur, concedent. An verò distinguitur se toto? sed quæ se totis distinguuntur, in nulla re conueniunt, compositum verò conuenit cum partibus quatenus illas includit. Dicent, distingui in ratione totius, quia videlicet compositum est totum, & ea, ex quibus componitur, sunt partes, at ostēdē, hanc rationem totius, nisi ad sit alia diuersitas, non sufficere ad distinctionem realem, nam alioqui sequeretur, vt idem à se ipso differret realiter, nulla entitate addita, siue amissa. Nam si aqua diuidatur in duas partes, quæ prius erat pars, sit quoddam totum, ergo si ratio totius potest inferre distinctionem realem à ratione, partis illa pars aquæ hoc ipso quod fa-

cta

cta est totum, erit realiter mutata, quod est ridiculum asserere, & idem argumētum fieri potest in corpore, quod discedēte anima remanet quoddam totum iuxta sententiam, quam supra probauimus, absque alicuius entitatis additione.

Omitto alia argumenta, quæ apud Suarez, & alios videri poterunt, tum quia hoc mihi videtur sufficiens, tum ne acta agens lectorem, qui illa fortasse iam legit, superfluo labore onerem. Notabo tantum, illam quoque sententiā ex dictis euerfam remanere, quæ asserēbar, distingui totum ex natura rei à suis partibus; Nam cum hæc distinctio oriatur ex modo addito entitati rei, à qua dicitur distingui, & ostensum iam sit, totum nihil dicere super ipsas partes vnitas, consequenter efficitur, vt neque distinguetur ex natura rei, nec opus est, pluribus hanc impugnare sententiā, cuius nemo adhuc nominatim assertor profertur, quamuis verè uera longè sit probabilior, quàm ea, quæ asserit, totum distingui realiter à suis partibus; quidquid contra asserant Doctores Connimbricenses.

Prioris sententiæ fundamenta deijciuntur.

SECTIO III.

AD primum respondetur, quod quamuis totum per aggregationem non magis, quàm totum per accidens, & totum per se, nil aliud sit, quam suæ partes, hæc tria tamen inter se differunt quod partes primi nullam habent inter se vnionē, partes secundi habent, sed accidentalē, tertij verò substantialē.

Ad secundū hoc argumento probatur potius, totum non distingui realiter à partibus, quia alioqui non

generaretur per eadem actionem, per quam gignitur forma, quod est manifestè falsum. Est igitur totum terminus generationis, sed vt quod, nec ad hoc requiritur, vt sit quid distinctum realiter à forma, & materia vnitis, sed sufficit, vt distinguatur ab eis separatim sumptis, & ipsarū entitatibus addat vnionem substantialem. Nam etiam nulla entitate de nouo addita dicitur gigni cadauer, dum homo moritur, & hoc à Scottis, cum quibus præcipuè disputamus.

Ad tertium respondetur, idem secundum eadem rationem non posse manere, & non manere, posse tamē secundum diuersam rationem, sicuti si quis ex rege priuatus fiat, manet vt homo, non manet vt rex, neque; tamen hæc duæ rationes in ipso distinguuntur realiter. Ad confirmationem respondetur, probare tantum, totū distingui à partibus separatim sumptis, vel coniunctis, non tamen vnitis.

Ad quartū respondēt Doct. Connimb. partes componere totum, non collectiuè sumptas, sed sigillatim, & diuisiue, quamuis enim partes non nisi vnitæ componant totum, diuisiue tamē sumptæ ipsum constituūt, atque hæc responsio, inquit, valet ad infringēda alia complura iacula, quæ in eundem scopum cōtor quantur, vt quod partes antecedant origine ipsum totum, ad totum ordinentur, & ab illo perficiantur. Hæc em̄ (dicunt) omnia vera sunt, si de partibus vnitis diuisiue, non collectiuè sumptis intelligantur, & idem etiam videtur ratum habere Suarez. Nam inquit, *Partes dicuntur componere totum diuisim, seu sigillatim, & ita ab eis, distinguitur totum; Nec refert, quod non componant, nisi quando sunt vnita, quia etiam tunc singula componunt, &*

non

non aggregatum, seu collectio earum, & vnionis, à quibus nõ dissentit Ruuius, immo aperte negat, partes vnitatis copulatione causare totum. Verũ non video, cur non sit concedendum, partes vnitatis, & simul sumptas constituere, & componere compositum. Nam re uera compositum constituitur ex partibus vnitatis, & simul sumptis; & nisi hoc pacto concipiuntur partes, numquam ipsum componunt. Dices, ergo idem componet se ipsum, quia partes vnitatis, & simul sumptas sunt ipsum compositum. Respondetur, partes etiam vnitatis, & simul sumptas adhuc ratione differre ab ipso composito, hæc autem distinctio sufficit, vt idem non dicatur componi à seipso, quia quatenus partes componunt, non sunt totum, sed partes, & plura entia, quatenus verò sunt compositum, sunt vnum ens. Si vrgeas, saltem idem realiter componit se ipsum. Respondetur, neque hoc dici posse, quia dum dico idem, semper inuoluo rationem formalem totius, secundum quam non componit, dicere tamen possum, aliquid est idem realiter cum componentibus se ipsum; Responso autem Collegij non euacuat aliqui difficultatẽ, quia si partes vnitatis licet diuisiue sumptas compositum constituunt, adhuc poterit quis vrgeri, quòd illas partes vnitatis licet diuisiue sumantur, à parte rei sunt idem cum composito, & sic redit eadem difficultas. In forma autem ad argumentum Respondetur, materiam, & formam causare aliquid distinctum ab ipsis ratione, non verò realiter, hoc enim est discrimen inter causas intrinsecas, & extrinsecas, quòd hæc causant aliquid realiter distinctum, illas autem ratione tantum. Si obijcias, ergo nõ sunt causæ reales, neganda est consequentia, quamuis enim non cau-

sent aliquid realiter distinctum, causant tamen aliquid reale. Vrgebis vel hoc reale erat ante causalitatem harum causarum, vel nõ erat, si erat, ergo nihil produxerunt, vel effecterunt, si non erat, ergo causarum à se distinctum, quia ipse supponuntur esse. Respondetur, præfuisse secundum partes, non autem secundum rationem totius, secundum quam generatur, quod sufficit, vt simpliciter dicatur nouum ens esse productum, quia ex duobus entibus partialibus factum est vnum ens totale, quod prius non erat; Nam & Scotus, & Fonseca dicunt, totum nõ addere nouam entitatem supra partes, quamuis velint, ab ipsis realiter distingui. Et confirmatur exemplo entis per aggregationem, nam verè dicitur adificata domus, quamuis hæc etiã per aduersarios non sit aliquid distinctum à lapidibus, & cemento, multò magis igitur dicitur genitum compositum, quod præter partes significat etiam vnionem substantialem inter ipsas.

Ad quintum respondetur, Operationes, & passiones esse compositorum denominatiue, siue vt quòd, & simul etiam alicuius partis, vel ambarum partium, vt quòd, nam anima est, qua homo intelligit, corpus, quo occupat locum, &c.

Ad sextum respondetur, vnum, & plura non posse dici de eadem re secundum eandem rationem, posse tamen secundum diuersas, nam mul- ti milites sunt vnus exercitus, & ita plures partes vnum compositum.

Ad septimum respondetur, sicut humanitas non est aliquod ens à partibus distinctum, ita neque in Christo habuit distinctam vnionem à partibus, & sicut desijt esse humanitas per solam separationem partium, ita etiã desijt esse vnita uerbo absq;

ed quòd aliquid vnionis hypostaticæ defineret, sed ad separationem partialium vnionum, quibus partes vnuebantur.

Ad octauum respondetur, in illis locis non aliud sibi velle Aristotelis, quàm totum esse quid ratione distinctum à partibus vnitatis, & præter partes distinctas addere vnionem, quæ non reperitur in partibus acervi.

Ad nonum respondetur, sicut totum integrale est idem realiter cù toto essentiali, ita etiam partes integrantes simul sumptas esse idem realiter cum partibus essentialibus, non sequitur tamen, vt hæc pars integralis sit idem cum alia parte essentiali, quia comparatur singulæ partes inter se, & non vt sunt idem cum toto.

Ad decimum respondetur, non frustra operari naturam, quia assequitur id, quod intendit, non intendit autem producere aliquid realiter distinctum à partibus, sed ex partibus componere aliquid, quod in ratione totius sit aliquid nouum, & id ipsum efficit.

Ad vndecimum negandum est, totum distingui realiter à partibus separatis, sed tantum modaliter, quia addit illis modum vnionis, quare Suarez totum distingui dixit re ipsa à partibus separatis, realiter tamen numquam asseruit, quam cautionem non adhibuit Ruuius, & idcirco dixit, certum esse, totum ab omnibus simul partibus realiter distingui, & id probari euidenter, quia fieri potest, vt partes omnes simul sint, & tamen quia non sunt vnitatis, nõdum sint totum, quo tamen argumento probatur quidem distinctio saltem ex natura rei, non verò distinctio realis, quia ad hanc requireretur, vt totum etiam posset existere separatim à partibus, quod est impossibile.

De termino formali Generationis.

QVÆSTIO XIV.

Conueniunt Philosophi, præter terminum totalem, & adæquatum generationis, debere quoque assignari terminum formalem, & ratio est, quia compositum, quod est terminus totalis, non sit totum, & secundum omnem sui partem per generationem, ergo in eo est aliquid assignandum, quod se habeat, vt ratio formalis generationis, & illud dicitur terminus formalis, sicuti enim simplicia differunt à compositis, & in simplicibus non assignamus aliquam partem, quæ sit eorum forma, quia se totis constituuntur, in compositis vero, veluti in homine assignamus animam, quæ est ratio formalis ipsius hominis, ita in creatione, quæ est quædam productio simplex, & entis totius, præter ipsius terminum totalem, nõ opus est assignare alium terminum formalem, in generatione verò, quæ non terminatur ad totum secundum omnes sui partes, præter terminum totalem, oportet etiam assignare terminum formalem. Quod autem difficultatem parit in hoc quæsito, est, quia non semper forma generatur, vt in generatione hominis, in qua anima creat, ergo non videtur ipsa esse terminus formalis generationis, & aliunde nõ apparet, vnde iste terminus peti possit.

Aliorum sententiæ.

SECTIO I.

Est nihilominus prima sententia multorum philosophorum, & Theologorum, in qualibet generatione

tione terminum formalem esse ipsam formam, quam precipue defendit Vasquez 1. par. d. sp. 162. cap. 3. & 3. par. disp. 19. cap. 2. Probatur hæc sententia. Primò, terminus totalis generationis hominis est homo sub ratione hominis, ergo terminus formalis est ille, quo fit, & generatione constituitur homo, hic autem alius non est, quam ipsius forma. Præterea generans intendit sibi assimilare genitum, ergo terminus formalis generationis est, per quem formaliter genitum est simili generanti, hic autem alius non est, quam forma. Confirmatur, quia sicut omne agens agit per formam suam, sic etiam per formam rei productæ communicat, & tribuit illi esse. Adde, esse commune sententiam Theologorum, terminum formalem in generatione verbi diuini esse ipsam essentiam, quia alioquin non esset generatio vniuoca, ergo etiam in generatione humana debet esse forma, quæ est ipsa rei essentia. Quintò in generatione rei corruptibilis terminus formalis est forma, non potest enim negari, quin ipsa fiat per generationem, ergo etiam in generatione hominis, quoniam vniuocè hæc duæ generationes conueniunt. Denique probari potest multis locis Aristotelis, quibus indicat, formam generari, quæ quæstione præcedenti retulimus, non possunt autem hæc intelligi de termino generationis totali, ergo intelliguntur de formali.

Patitur tamen hæc sententia difficultatem meo iudicio indissolubile, quia forma aliquando præcedit generationem, vel tempore, vt accidet in resurrectione vniuersali, quæ tamen erit generatio, nam & in Evangelio regeneratio dicitur, vel natura, vt quotidie in hominis procreatione; at quod præexistit, non posse

esse terminum formalem generationis, videtur per se, & ex terminis euidens. Generatio enim est transitus à non esse ad esse, quod autem est, non potest transire à non esse ad esse. Neque dicas, hoc debere intelligi de termino totali, non verò de formali, quoniam terminus formalis est ratio formalis, cur aliquid termino totali conueniat, ergo si termino formali non conuenit hic transitus, neque conueniet ipsi termino totali, nam in reliquis omnibus modis terminus totalis respondet termino formali, & sicut terminus formalis alterationis est qualitas, ita totalis est quale, quòd si qualitas intenditur tantum, & non fit de nouo, ita etiam terminus totalis intendi dicitur, & idem patet in augmentatione, & in reliquis.

Præterea si terminus formalis generationis potest ipsi generationi præexistere, non erit ratio, cur & materia non dicatur terminus formalis generationis, nam de essentia compositi non minus est materia, quam forma; cur igitur dicitur, compositum generari ratione formæ, nõ autem ratione materiæ, nisi quia materia præexistit? Confirmatur, quia in creatione terminus formalis non magis dicitur forma, quam materia, quia neutra præexistit. Quòd si dicant, terminum formalem esse proprium formæ, saltem dicere poterimus, materiam esse terminum materialem generationis, quod est inauditum, quia de ratione termini ad quem, quomodocunque sumatur, est, vt acquiratur per ipsum motum, non verò, vt esse supponatur.

Præterea generatio hominis Deo potius esset tribuenda, quam homini, nam illi tribuenda est generatio, cui tribuitur productio termini formalis generationis, at qui productio

ani-

animæ, quæ est terminus formalis generationis, est tribuenda Deo, ergo etiam ipsi tribuenda simpliciter generatio. Tandem repugnat, poni terminum formalem, & non etiã terminum totalem, quia hic non fit per aliam actionem, sed ex illius positione resultat; at potest anima creari, absque eo quòd generetur homo, ergo anima non est terminus formalis generationis.

Secunda sententia.

Ad euitandas supradictas difficultates dicunt alij, terminum generationis humane, quoniam anima præexistit saltem natura, esse quidem animam, non tamen secundum se, sed vt vnitam materiæ, ita Suarez libr. 6. de Trinit. cap. 6. vel, vt alij dicunt, esse formam vt vnibilem. Verum neque hæc sententia mihi satisfacit. Nam forma vnita, siue vnibilis includit duo, & formam scilicet, & vnionem, non potest autem esse terminus ratione ambarum, quia tunc generatio haberet duplicem terminum formalem. Sunt præterea duo termini, qui diuersas productiones requirunt, anima enim fit per creationem, vnio verò per generationem. Altera ergo earum tantum est, quæ re vera habet rationem termini formalis. Confirmatur, quia quod conuenit alicui, vt albo, conuenit ei ratione albedinis, & valet inde colligere, albedinem esse rationem formalem illius prædicati, ergo, si esse terminum formalem conuenit animæ vt vnibili, conuenit ei ratione vnionis, ac proinde ipsa vnio erit vera ratio, & terminus formalis.

Præterea neque videtur maior ratio, cur potius dicatur forma, vt vnibilis, esse terminus formalis generationis, quam materia, cum vtra-

que sit necessaria ad constituendum compositum.

Tertia, & vera Sententia.

SECTION II.

Est igitur, vt opinor, vera sententia, illum esse terminum formalem generationis, qui primò, & per se fit per ipsam generationem. Dixi primò, vt excluderem compositum, quod licet primò fiat ordine intentionis, tamen ordine executionis fit postremò. Dixi fit per ipsam generationem ad excludenda ea, quæ ante generationem præexistunt. Itã autem generaliter explicui hunc terminum, vt sub eo comprehendi possit & forma substantialis, quãdo ante generationem non existit, sed per eam à materia educitur, & vnio, quã etiam forma præexistit, & per generationem materiæ tantum vnitur. Continet ergo hæc nostra sententia tres partes. Prima est, terminum generationis in vniuersum illud esse, quod primò per eam fit. Secunda; in generatione corruptibilem esse formam vnitam. Tertia verò, in hominis procreatione esse vnionem, qua anima cum materia vnitur. Prima pars ex ipsa vocũ explicatione ostenditur, nam omnes concipiunt, terminum generationis esse illum, ad quem terminatur generatio, & generationem in hoc differre à motu locali, & cæteris mutationibus, quòd illarum termini possunt esse præexistentes, nõ ita autem generationis, nam, vt sæpe docet Aristoteles, & nos etiam supra notauimus, generatio est transitus à non esse ad esse. Et confirmatur ex eius contratio, scilicet corruptione, nam omnes censent, corruptionem terminari ad non esse, ergo sicut quod est terminus corruptionis,

R 2 debet

debet post eam non existere, ita quod est terminus generationis, debet ante eam non præexistisse. Nec, ut supra diximus contra Vasquez, valet effugiū, quod hæc intelligantur de terminis tantum totalibus, quia si terminus formalis posset præexistere, idem dicendum esset de termino totali; Nam terminus totalis non fit diuersa actione à termino formali, sed per eandem posito termino formali, etiam ipse resultat, ergo quod sufficit ad terminum formalem, debet etiam sufficere ad terminum totalem.

Secunda pars ex prima conficitur, si cuius ille est terminus formalis generationis, qui per eam fit, cum in generatione rerum corruptibiliū fiat forma, & materia uniat, ergo ipsa forma unita est terminus formalis. Vbi aduerte, non dicere nos, formam ut unitam esse terminum, ut dicebat secunda sententia, quia in illa incommoda incidere, quæ impugnamus, sed formam unitam, quia & forma, & unio sunt terminus, neque; tamen sunt duo termini, quia simul, & per eandem actionem fiunt, huiusmodi enim formæ educuntur à materia, quod est simul fieri, & ab ea simul dependere.

Tertia pars ex dictis contra primam, & secundam opinionem patet. Nam si in homine terminus generationis non est forma, neque forma ut unita, ergo erit unio. Confirmatur quia & hæc fit per generationem, & hæc posita statim habetur terminus totalis ipsius generationis, & nisi hæc adfit, impossibile est, haberi, ergo hæc reuera est terminus. Præterea ille est terminus formalis ad quem in generatione, qui contraponitur termino à quo forma fit, sed hic non est alius, quam prius in forma in materia, ergo terminus ad quem erit præsentis,

sive unio formæ cum materia. Tertiò terminus formalis mortis est separatio animæ à corpore, & nemo unquam dixit, terminum formalem corruptionis hominis esse animam, nisi qui dixerunt, ipsam esse mortalem, ergo etiam terminus generationis erit unio, & hanc sententiam sequuntur etiam Connimbr. in hoc 1. cap. 4. q. 13. cum alijs Doctoribus, quæ ipsi citant.

Argumenta primæ sententiæ explicantur.

SECTIO III.

AD primum posset in primis negari maior, nam terminus generationis non est homo ut homo, alioquin non differret terminus generationis à termino creationis, sed est homo, ut ex præexistenti materia procreatus. Posterea dum in consequenti dicitur, formam esse, quæ generatione constituitur homo, dupliciter intelligi potest, generationem constituitur hominem per formam. primò tamquam per terminum formalem, & negamus, vel tamquam per quid applicatum per terminum formalem, & concedimus. Sed hinc non sequitur, ipsam formam esse terminum formalem generationis, sed applicationem, siue unionem. Sicut cum quis admouet ignem stuppæ, comburit stuppam per ignem applicatum, terminus autem formalis illius actionis non fuit ignis, sed applicatio, alioquin in omni motu locali etiam terminus illius formalis non esset ubi, vel locus, sed corpus, quod fit præsens loco, quod. n. ex indistincta unio rei ab alia sequatur aliquis effectus, non pro hoc variatur terminus illius mutationis, per quæ res facta est indistincta, sicut ergo in effectu causæ efficiētis, quando

quæ quis applicat actiuum passiuo, non dicitur habere pro termino formali suæ actionis substantiam actiuam, verbi gratia ignis, cuius effectus, qui sequitur, ab ipso igne per se dependeat, & ratione applicationis tribuat applicatum, sed ipsam applicationem, siue indistinctam, alioquin illa applicatio actiuæ esset actio substantialis, quoniam pro termino haberet substantiam; ita quædo per aliquam actionem unitur forma subiecto, licet inde sequatur compositum, tamquam effectus formalis, non idcirco dicendum est, terminum illius actionis fuisse formam unitam, sed ipsam unionem. Similiter quædo quis ædificat domum, quamuis domus constituatur per ligna, & lapides, non dicitur ædificator habere pro termino formali ipsos lapides, sed unionem lapidum, non aliquam formam accidentalem resultantem ex illa unione, ita est quando quis formam præexistentem uniat per generationem materiam, immeritò dicitur habere pro termino formali suæ actionis ipsam formam, & non unionem ipsius.

Ad secundum concedo, generatorem intendere assimilare sibi genitum, neque tamen, hinc sequi, formam esse terminum generationis, nam generans est simile genito etiam in materia, neque tamen materia est terminus generationis, & applicans ignem stuppæ, intendit producere ignem, neque tamen terminus illius applicationis est forma ignis. Ad hoc igitur, ne frustraretur agentis intentio, sufficit, ut terminus eius actionis sit ille, ad quem sequitur effectus intentus. Confirmatur, quia intentio agentis est, supplere ea, quæ deficient in similitudine, at quando præexistunt materia, & forma, ad hoc ut fiat compositum alteri simile, deest tantum unio, ergo hanc tamquam terminum formalem intendit producere agens.

Ad tertium negamus consequentiam, alioquin si valeret illatio, agit per formam, ergo terminus formalis est forma, sequeretur, in omni actione terminum formalem esse formam, quia agens semper agit per formam suam, quod tamen constat, esse falsum in alterationibus & motibus localibus.

Ad quartum responderetur, dici ab aliquibus, essentiam esse terminum formalem generationis diuinæ, quatenus concipitur in diuinis generatio ad modum concitationis, essentia. n. diuina est ea, quæ formaliter comunicatur, quatenus verò ad modum productionis, negamus, terminum ipsius formalem esse essentiam, sed dicimus, esse relationem. Nam cum relatio non sit terminus totalis productionis, quia hic est ipsa persona constituta ex relatione, & essentia, si neque esset terminus formalis, nullo pacto esset ab alio, cum tamen ei maxime proprie conueniat. Ad impugnationem, quod generatio in diuinis non esset uniuoca, negamus consequentiam, quia uniuocatio non tantum attenditur penes terminum formalem generationis, sed etiam penes rem applicatam per terminum formalem, & penes terminum totalem, ratione quorum est uniuoca generatio in diuinis.

Ad quintum responderetur, generationem hominis, & brutorum uniuocè quidem conuenire, non tamen tanquam sub eadem specie, sed sub eodem genere. Ratio autem generica, in qua uniuocè conueniunt, est, ut ex præexistenti materia per formam applicationem generent compositum. Differunt verò specificè, quia generatio brutorum habet pro termino formali animam, quæ educunt à materia, hominum verò unionem tantum, per quam anima materiam uniat.

Ad Aristotelis auctoritates inde,

ipsum loqui de generatione, sicut ut plurimum accidit fieri. Nam ipsum non loqui de hominis generatione, patet, quia non potest dici anima ipsius generari, quod tamen ipse de formis in vniuersum asserit.

Præterea obiicies, quod apponit ignem stuppæ, non comburit proprie, & physice stuppam, sed tantum moraliter, nam actio physica est ipsius ignis ergo si etiam in generatione homo applicat tantum formam, non dicitur ipse physice generare hominem, sed tantum moraliter. Respondetur, negandam consequentiam duplici ex capite. Alterum est, quia ad applicationem ignis cum stuppæ non sequitur per se, & formaliter combustio, sed effectiue est ab igne, quare poterit ignis esse applicatus, & tamen non comburere, at vero homo sequitur necessario, & per se ad vniuersum formam, ita ut neque per diuinam potentiam impediri possit, ac proinde generatio ipsius efficienti vniuersum tribuitur. Alterum caput est, quia ignis applicatus est suppositum, & per consequens actio sequens ei tribuitur, at vero forma applicata per generantem non est suppositum, quare non mirum, si generatio ei non tribuatur, sed eam introducenti; actiones enim sunt suppositorum.

Quomodo distinguatur vniuersum, qua fit per generationem, ab vniuerso.

QVÆSTIO XV.

Quoniam diximus, terminum formalem generationis esse vniuersum, consequens est, ut eius naturam declaremus, non enim paruas continet difficultates, quamuis parum à philosophis examinatas, neque tan-

tum de vniuerso in vniuersum agemus, sed etiam de ea, quæ inter animam rationalem, & corpus intercedit, quæ peculiare continet difficultates, atque primum, tanquam fundamentum omnium dicendorum, statuendum est, quomodo vniuersum distinguatur ab vniuerso, an scilicet ratione tantum, vel etiam ex natura rei, nam realiter non distingui, certius est, quod ut disputatione indigeat.

Prima opinio, vniuersum ratione tantum distinguatur ab vniuerso.

SECTIO I.

Recentiores nonnulli hanc tuerentur sententiam, asserentes, nihil prorsus esse vniuersum præter ipsas partes, quæ concipiuntur vniuersum. Quoniam tamen hæc partes aliquando vniuersum sunt, & aliquando separatae, & hoc absque vno ordine ad conceptionem nostram, & oportet, eos reddere rationem, cur nunc dicatur vniuersum, & non antea, diuisi inter se sunt. Quidam dicunt, sufficere indistantiam, eo enim ipso, quo forma est indistans à materia, non potest, inquirunt, ei non esse vniuersum, imò non aliud est vniuersum, quam hæc indistantia, supposito quòd illæ inter se veluti actus, & potentia se habeant: Alij verò dicunt, vniuersum nil aliud esse, quam formam indistantem, ut connotantem dispositiones necessarias in materia. Alij denique dicunt, connotari actionem agentis ordinatam ad hunc finem, ut materia, & forma substantialiter vniuersum.

Probatur autem hæc sententia ex Aristot. 8. metaph. text. 15. & 2. de anima text. 7. ubi præter materiam, & formam, nullam vult esse causam vniuersum.

vniuersum compositi, nisi efficientem, at si datur ista vniuersum, hæc est maxima, & præcipua causa ipsius compositi substantialis, quia propter illam esset vniuersum.

Secundò frustra fingitur hæc vniuersum, cum omnia possint saluari sine ipsa.

Tertiò ab eo res habet esse vniuersum, à quo habet esse ens ex 2. de anima text. 7. ex eo, quod vniuersum est passio entis 4. metaph. 4. sed impossibile est, ut à modo aliquo proueniat esse essentiali rei, ergo non est fingendum iste modus ad constituendum compositum substantiale vniuersum.

Quartò, inter terminabile, & terminatum, & inter media, & finem non videtur ponendum aliquod medium, at huiusmodi sunt materia, & forma, ergo nullo medio oportet est ad eas vniuersum.

Quintò, aut vniuersum producit eadem actione, qua forma, aut diuersa, non eadem, quia termini sunt diuersi, & prius natura est, formam existere, quam vniuersum esse, & potest et forma existere absque vniuersum, non diuersa, quia tunc in qualibet generatione duæ concurrerent actiones, quod est inauditum.

Sextò, sequeretur, formam, & materiam constituere vniuersum per accidens, scilicet per aliud, cum sint vniuersum per vniuersum, quæ est aliud ab ipsis, non possent etiam immediate vniuersum, cum media hac vniuersum conducerentur.

Septimò, vel ipsa vniuersum est vniuersum cum forma, vel non est vniuersum, si vniuersum est, vel media alia vniuersum, vel se ipsa, si se ipsa, ergo etiam forma poterit se ipsa vniuersum materiae, si alia mediante vniuersum, iterum quæram de hac secunda vniuersum, an sit vniuersum, & sic in infinitum, si non est vniuersum, ergo neque poterit eam alteri vniuersum.

Octauò, vniuersum nil aliud est, quam

relatio partium vniuersum; at relatio non differt, nisi ratione à fundamento, ergo neque vniuersum à rebus vniuersum.

Asserunt etiam, esse hanc sententiam veterum peripateticorum, qui huius vniuersum nusquam meminerunt, imò S. Th. aperte, & multos alios eam negare affirmant, S. Th. 1. par. q. 76. art. 6. & 7. & 2. contra gent. cap. 21. & ibidem Ferr. & Caiet. & Scot. in 2. distinct. 12. quæst. 1. & Soncinat. in 3. metaph. q. 28.

Denique multas secum affert difficultates hæc vniuersum, ut à quo producatur, an sit vna, vel multiplex, diuisibilis, vel indiuisibilis, substantia, vel accidens, tutius igitur erit, eam negare, quam tot inuolui quæstionum discriminibus.

Distinguatur vniuersum ex natura rei à forma, quam vniuersum, vera, & communis opinio fert.

SECTIO II.

Complures ex recentioribus aperte hæc amplectuntur sententiam, ut Suarez disp. 13. in metaph. sect. 9. & disp. 36. sect. 3. num. 8. & disp. 15. sect. 6. Ruuius 1. phys. tract. de forma q. 6. num. 51. Connimb. 1. phys. c. 9. q. 1. art. 4. & alij Antiquiores autem eam videntur potius tamquam certam supposuisse, quam in medium attulisse, neque mirum, nam & disputationes. sicuti & reliqua omnia, mutationibus sunt obnoxia, & quædam iam pro competis habentur, quæ cum maxima in lite versabantur, & de quibusdam alijs tunc digladiantur aures, de quibus, vel summa consensus fuit apud antiquos, vel nulla mentio. Sed quoniam aduertit S. Thomam sibi patrum affiscunt, en locus, in quo clarissime vniuersum

unionem admittit, tanquam aliquid à forma distinctum, est hic in 1. parte q. 76. art. 1. ad 6. ubi hæc habet. *Dicendum quod secundum se convenit anima, corpori univrsi, sicut secundum se corpori leui convenit, esse sursum, & sicut corpus leue manet quoad esse leue, cum à proprio loco fuerit separatum cum aptitudine tamen, & inclinatione ad proprium locum; ita anima humana manet in suo esse, cum fuerit à corpore separata habens spirititudinem, & inclinationem naturalem ad corporis unionem.* Si enim unio non esset aliquid ab anima diuersum, non ad ipsam diceretur habere inclinationem, neq; compararetur loco sursum, qui est aliquid reale. Sed quidquid sit de argumentis ab autoritate, maximis certe rationum ponderibus prior præualet hæc sententia.

Nam dum separatur anima rationalis à corpore, remanet eius substantia, & deperditur vnio, ergo hæc est aliquid ab illa distinctum. Antecedens experientia, & fide constat; cõsensus experientia probatur, quia non potest deperdi aliqua denominatio realis, nisi per aliquam realem mutationem, vel in ipso denominato, vel in aliqua alia re, nam neque relatio amittitur, nisi per mutationem realem, vel fundamenti, vel termini, ergo dum anima ex coniuncta fit separata, oportet, intercedere aliquam mutationem, hæc autem non est in substantia, quia tam substantia materie, quam forme permanet, neque in aliquo accidente, quia cõseruato quocunque accidente, potest saltem per diuinam potetiam anima separari à corpore, ergo est in aliquo modo ipsius animæ, vel materie, & hic est unio, de qua nos loquimur. Confirmatur, quia si nulla facta esset mutatio, homo non esset mortuus; nam immutatis partibus, necesse est, & ip-

sium totum immutatum permanere, totum enim nil aliud est, quàm suæ partes, ut supra probauimus, & si rectè se habeant corpus. & anima, impossibile est, compositum non rectè se habere si ergo in separatione anima à corpore nulla interuenit realis mutatio in partibus, neque totum, mutatum erit, sicut ergo ante separationem viuum erit, viuum quoq; erit postea.

Poterunt respondere aduersarij iuxta ipsorum principia, factam esse mutationem penes distantiam, anima. n. quæ erat præsens corpori, facta est absens, vel penes dispositiones, nam deperditæ hæc supponuntur, dum anima discedit. At neutra responsio satisfacit. Et primò quidem argumentari possumus ad hominẽ, nam aliqui ex his recentioribus, cõtra quos disputamus, negant ubi intrinsecũ, & consequenter dum quis ex præsentia fit absens, intrinsecè nullam mutationem subire volunt, sed hoc prætermissio, argumẽtor, simpliciter, quia prius est, animam separari à corpore, quàm ab eo fieri distantem, idcirco enim discedit, quia est separata, & non è contra, ergo separari animam à corpore, nõ est fieri ab eo distantem. Et confirmatur, quia à Deo creatur præsens corpori, & corpori perfectè dispositio, & tamẽ non vnitur, quia creatio terminatur ad animam per se subsistentem, non verò ad eam unitam, ut infra latius confirmabimus. Præterea cur non poterit anima permanere quoad præsentiam in corpore etiam post mortem? si enim potest esse in igne, & Dæmon potest esse in corpore absque informatione, cur etiam non poterit esse anima in corpore? Præterea generatio, & corruptio essent tantum motus locales, quia per eas nihil acquireretur, vel deper-

retur

retur, quàm præsentia quædam localis; Neque iuuabit recurrere ad terminum totalem, quia quãdo terminamus formalis mutationis est loc⁹, non potest terminus totalis esse aliquid substantiale, quia terminus totalis constituitur per terminum formalem, ut omitam, Aristotelem asserere, per motum localem nihil produci. Sequeretur etiam, compositum non magis esse unum ens per se, quàm sint locans, & locatum, quia nõ magis, quàm hæc duo, vnirentur materia, & forma.

Neque posterior responsio de dispositionum deperditione est melior. Nam primò sequeretur maximum absurdum dispositiones scilicet, quæ sunt accidentia, esse de essentia hominis; Probatur consequentia; nam si homo formaliter moritur per dispositionum amissionem, nõ possunt hæc non esse ei essentielles, accidentia enim possunt adesse, & abesse præter subiecti corruptionem, & quamuis aliquando sint causa corruptionis, tamen in ipsis formaliter non potest consistere corruptio, quia sequeretur, quod relictis omnib. alijs rebus, & ipsis tantum deperditis, corruptio fieret, quod nõ nisi de rebus essentialibus dici potest. Sequeretur etiam, tam generationem, quàm corruptionem hominis esse successiuam, nam si hæc formaliter consistunt in deperditione, vel acquisitione dispositionum, cum consistet, has acquirat, & deperdi successiue, idem dicendum erit de illis. Quod si dicant, mortem hominis nõ consistere quidem in dispositionum; deperditione formaliter, sed consecutiue, redit primum argumentum, quia oportet aliquid assignare, ob cuius deperditionem formaliter moriatur homo. Adde, quod posset Deus animam à corpore separare, conserua-

tis etiam dispositionibus omnibus ipsius corporis, ergo separatio animæ neque formaliter, neque consecutiue omnino, sed tantum naturaliter a dispositionum deperditione dependet.

Præterea secundò, nullum esset discrimen inter formam assistentem, & informantem, nisi hunc modum unionis concedamus. Nam forma assistens est indistans, & operatur per corpus, cui assistit, & illi communicat motum, cur igitur non diceretur ipsum informatum? Respondent, quia assistens forma non est actus respectu illius corporis. Verum hoc est, quod ego probabo, esse factum, quia habet omnia, quæ requiruntur ad actum, si autem non habet, assignetur, quidnam sit istud, & aliud dici nõ poterit, quàm unio, siue informatio, quod enim cõmunicet plures, vel pauciores operationes, aut effectus, non sufficit ad formam assistentem distinguendam ab informante, quia magis, & minus nõ variant speciem, & aliquando èt anima informat membrum aliquod, cui tamen nõ communicat aliquam operationem ob eius malam dispositionem. Si dicant, nequiri, ut forma communicet proprium esse, rursus inquiri, an hoc esse communicet tantum per præsentiam, vel per aliquem alium modum; si primum, ergo adhuc non differet ab assistente, vel ad summum differet tantum penes subiectum capax, vel incapax, si per alium modum, hic est, quem nos vocamus unionem. Confirmatur, quia anima nõ informat sanguinem secundum veniorem sententiã, neque aliquas alias partes, quæ sunt intra corpus humanum, & tamen nõ potest afferri ratio, cur eius substantia non possit esse in ipsis partibus, cum enim sit indiuisibilis, & in pro-
pinquis partibus, non apparet, cur

S etiam

etiam non possit esse in medio, ubi sunt illę partes non informate, si ergo ad informationem nil aliud requireretur, quàm presentia formę, non posset negari, quin etiam hæc partes ab anima informarentur.

Simile argumentum fieri potest de anima, quę per diuinam potentiam assumat corpus, neque tamen informat, vt angelos sæpe fecisse, dubium non est, si enim ad informationem nihil aliud requiritur, quàm actus presentia anima illud corpus erit informatum ab anima. Si occurrat nõ habere debitis dispositionibus, vt geo, quę si requiruntur dispositiones, ergo ad aliquid aliud recipiendum, quàm presentiam ipsius animę, quę iam adest, hoc ergo aliquid aliud erit vnionis modus. Confirmatur, quia per diuinam potentiam posset forma informare materiam etiã non dispositam, cũ enim hæc de essentia compositi non sint, non potest negari, posse à Deo tolli, & suppleri; tunc ergo inquiri, an illam animam informare materiam, esset aliquid amplius, quàm esse illi presentem, si nihil, ergo nullum discrimen inter informantem, & assistentem, si quidquam, hoc dicimus nos, esse modum vnionis. Si dicas, informationem significare præter presentiam, quod materia participet effectum formalem formę, quæro, in quo consistat hæc participatio, vel vt materia recipiat aliquid distinctum à forma, & hoc non, quia effectus formalis non distinguitur à forma, vel vt ipsius substantiam, sed eam iam habet, relinquuntur igitur, aliud non esse, participare effectum formalem, quàm illam formam censeret formam illius materię, ad quod non sufficit tantum presentia, sed opus est informatione, & vnione, & nulla alia re, quare omnes verè concipiunt, animam in-

formantem dicere quemdam nexum, & vnionem cum materia, quam non dicit assistens.

Tertio principaliter arguuntur. Quando accidens per diuinam potentiam est extra se, et non, vel se habet diuersimodè, ac se habebat, quando subiecto inhaerebat, vel eodem prioris modo, si diuersimodè, ergo in haerentia est modus, nil autè aliud est inhaerentia, quàm vnio accidentis cum subiecto. Si eodè prioris modo, ergo non existit supernaturaliter, & per se. Si dicas, mutationem esse factam ab extrinseco, quia videlicet prius conseruabatur à subiecto, modò autem conseruatur à Deo. Contra, quoniam accidens non conseruatur à subiecto per aliquam efficientiam, sed per sustentationem, ad hanc autem non sufficit presentia tantum, & in distantia, quis accidens vnus corporis potest esse indifferens ab alio corpore, nec tamè ab eo sustentari; Quare etiam in sustentatione Eucharistię prius est, accidentia separari ab ipsa materia, quàm ipsam materiam definire, & consequenter non amplius accidentia sustentare.

Confirmatur, quia si inhaerentia accidentis nil aliud esset, quàm indistantia, posset dici, a bedinem lactis esse in du cedine, & è contra, quia in eodem lacte sunt indistantes, neque in accidentibus potest recurri ad dispositiones, cum saltem quantitas nullas præquirat in materia dispositiones. Si dicas, etiã accidens vniri se ipso cum subiecto, sequitur, non posse per diuinam potentiam separari absque ipsius corruptione, separari, non poterit nisi destructa vnione, at vnio est ipsummet accidens, ergo & accidens corrumpetur. Quare verè oportet, vel fateri, vnionem esse modum ex natura rei distinctum

ab

ab accidente, vel negare, ipsum accidens esse vnitum subiecto, quod est contra omnium sensum, & totam philosophiam, non potest enim subiectum accidentis denominatione accipere, nisi ab eo informetur.

At occurrunt nonnulli, dum separatur forma, siue accidens, perire quidem vnionem, sed quoad quendam formalitatem tantum, nõ verò quoad aliquam realem entitatem, quę tota remanet cum ipsa forma, vel accidente, si hæc remaneat. Et confirmant exemplo relationis, quę perit quoad formalitatem, absque eo quod corrumpatur vlla realis entitas in fundamento, vt patet, cum quis definit esse pater, quia moritur filius. Verum non enervant argumenti robur. Primum enim cum valeat argumentum à concreto ad abstractum, & ex eo pacto destruitur relatiuum, quo destruitur relatio, & ita in reliquis ens, si vnio quoad formalitatem tantum destruitur, & non quoad realitatem, neque vnitum quoad aliquam realitatem destruitur, cum igitur moritur homo, nihil reale est deperditum, non magis, quàm cum quis definit esse pater, sicut ergo absque dolore, & sensu, (vt si ipso inscio moriatur filius) potest quis definire esse pater, & absque eo quod in ipso aliqua percipiatur mutatio, & sensu poterit quis mori, quod si faterentur, occidit profecto merebuntur.

Præterea etiam, cum quis definit esse pater, quamuis ipse non amittat aliquid reale, tamen hæc denominatio non tollitur, nisi per amissionem alicuius entitatis realis saltè extrinsecę videlicet termini: At qui dum perit vnio, nulla realitas perire concipitur per aduersaries, neque in forma, neque in materia, ergo tantum

per conceptionem nostram, non verò realiter perit, & consequenter permanebit etiam vnitum, vt prius, neque ad dispositiones, vel indistantiam recurrdum est, quia hæc effugiam præclusa sunt. Præterea licetbit eodem pacto illudere omnes mutationes, & corruptiones, quando enim corrumpitur aliqua forma, siue substantialis, siue accidentalis, dicere poterò, corruptam tantum fuisse aliquam formalitatem, eius verè entitatem realem permanisse simul cum materia, quę fortè fuit sententia quorundam veterum philosophorum, qui dicebant, omnia esse vnum ens, quã sæpe Aristoteles impugnat.

Quandò principaliter. Moto corpore, necessariò mouetur anima, & moto subiecto, accidens, ergo datur vnio quędam realis, & ab ipsis ex natura rei distincta inter ipsa. Probatut consequentia, quoniam ex sola indistantia duarum rerum nõ sequitur, vt mota vna, moueatur etiam altera, sed oportet, inuicem esse connexa, si autem vnio non est quidam realis modus, & nexus, animam informare nil aliud erit, quàm esse presentem, & indistantem, ergo non necessariò moueretur cum corpore. Dicere quis poterit, contineri à corpore, sicut aqua in vase, ac proinde simul cum eo moueri. Sed animę naturam profus ignorat, qui hoc dicet, nõ potest enim hoc pacto spirituale contineri à corpore, sed neque accidens, cum hoc sæpe sit extrinsecum, & ambiat ipsum sub eodem, quare potius accidens deberet tubi. Cum deferri, quã ab ipso deferri, sequitur ergo, vt verè præter indistantiam sit etiam aliqua vnio, & nexus concedendus.

Quinto nõ differret ens vnũ per aggregationem ab ente per se. Vt quid enim dicitur aliquid vnum per aggregationem, nisi quia non datur

S 2

vnio

vnio inter partes ipsius. vt patet in acervo lapidum? si igitur etiam eodē pacto sunt quidē simul materia, & forma, sed nulla adest vnio, ergo erunt simul per aggregationem, nā & si inuicem sint causæ, hoc nihil refert, quia etiam si partes aggregati mutuo inter se agant, vt si priuatum sit acervus, quæ se mutuo conferuent, non propter hoc euadent vnium per se.

Dicent, fieri vnium per se ex materia, & forma, quia se habent vt actus, & potentia, non verò partes aggregati, sed faciliè hoc quoque refutabitur, nam, vt supra etiam inuimus, vel potentia materiæ actuatur per præsentiam solam formæ, vel aliquid aliud requiritur, si per solam præsentiam, ergo omne illud dicitur esse in potentia ad formam, cui potest illa esse præsens, si requiritur aliquid aliud præter præsentiam, hoc est illud, quod nos appellamus vnionem.

Sextò, per actionem realem vnitur forma materiæ, et actionis realis debet dari aliquis realis terminus, ergo vnio est quid reale. Maior probata est supra, quia terminus formalis generationis, quando forma præexistit, alius non potest esse, quàm vnio, neque potest concipi, quod partes separatæ euadant vnitas, nisi per aliquam actionem, quare etiam non nulli ex his recentioribus, contra quos disputamus, dicebant, vnionem connotare actionem agentis, neque hæc actio habere potest tantum pro termino indistantiam, quam iam sapius impugnauimus, quia potest esse forma indistans, & tamen non informare, quamuis enim hoc aliqui negent etiam omnipotentis diuinitatis, contra omne ius id audent, & contra omnes theologos, imò & hominum sententiam, cum enim anima sit per

se subsistens, nulla ratio cogit, vt eā per se subsistere, & non informari posse, negemus. Sequitur igitur, vt illa actio habeat pro termino aliquid reale nouum, quod vti que erit vnio: Neque sufficiet dicere, habere pro termino ipsum compositum, quia præter terminum totalem debemus assignare etiam formale. Præterea actio hæc recipitur in partibus, ergo in ipsis debet aliquid efficere, & cum totum nihil aliud sit, quàm partes vnitæ, nisi in partibus aliquid noui concipiamus, re vera per actionem nihil productum erit.

Septimò, sequetur etiam, vel hominem non generare hominem, vel creare animam rationalem, vt trunq; autem est absurdum. Probatior maior, quia si vnio nihil aliud est, quàm anima, ergo non poterit ab eius productione seungi, vel ergo vtriusque productio homini erit tribuenda, & sic homo creabit animam, vel vtriusque deneganda, & non generabit hominem. Respondeo aduersarij, hominem gignere alium hominem, non quia producat animam, vel vnionem, sed quia ita disponit materiam, vt ei necessariò debeatur animæ productio. Verum adhuc in suo robore est argumentum. Nam hæc dispositiones, vel sunt sufficiens ratio, vt homo dicatur vnire animam corpori, vel non, si secundum, iam homo non generabit hominem, vt patet, si primum, ergo etiam erunt sufficiens ratio, vt homini tribuatur animæ creatio, tum quia animæ creatio, & ipsius vnio non distinguuntur per aduersarios, tum etiam, quia dispositionibus tam debetur creatio, quàm vnio. Præterea magna certè iniuria fieret Deo, hominum generationem alteri tribuendo, nam ipse produxit animam, ipse vnio, in quo formaliter generatio consistit; quid

quid igitur amplius requiri potest, vt ei generatio tribuatur? Nam ita videmus in omnibus alijs rebus, non tribui effectum disponenti materiæ, sed introducenti formam. Non dicitur tormentum æneum explosisse, qui puluerem sulphureum ei iniicit, & materiam disposuit, sed qui ignem admouit: non dicitur Dauid ædificasse templum, qui materiam eius præparauit, sed Salomon, qui eā ad templi formam rededit: non Moyses introduxisset populum Israel in terram promissionis, qui eum ab Aegypto liberauit, & introductione quæ proximè disposuit, sed Iosue, qui verè introduxit: & Ioab, vt nomini Dauid victoria Rabbathitarum ascriberetur, petijt ab eo, vt vltimam tantum manum bello imponeret, cum ipse iam ad victoriam omnia quàm proximè disposuisset. Effectus igitur non disponentibus, sed perficientibus tribuuntur; cum igitur Deus sit ille per aduersarios, qui creando animam, & ipsam corpori vnendo, verè perficiat hominem, contra omne iusalteri, quàm Deo, eius procreatio tribuetur.

Octauò, datur vnio inter partes integrantes corporis, ergo multò magis dari debet inter partes essentielles corporis. Antecedens per se notum est; nam partes corporis non tantum sunt contiguæ, & indistinctæ, sed etiam continuæ, alioquin non possent ab eadem anima informari, & dum nutrimentum vertitur in substantiam aliti, ex contiguo sit continuum cum ipsa substantia, non potest autem intelligi, in quo hæc continuatio consistat, & à contiguitate differat, nisi per vnionem, quam sicut enim mathematici explicent continuitatem per terminum communem partium indiuisibilem, hoc dicunt doctrinæ gratia, non quòd re vera

hic terminus detur, vt infra demonstrabimus, sed si etiam hoc concederemus, esset aliquid consequens cōtinitatem, non verò eam efficiens, sicut prius est etiam, diuidi partes, quàm habere terminos distinctos. Adest igitur vnio inter partes integrantes continuas, quæ per actionem realem, exempli gratia scissionem, potest tolli, & per actionem vitalem animæ produci, & quæ constituit vnium totum integrale, reale, & per consequens est aliquid verè reale præter ipsas partes. Arqui non minùs efficiunt vnium inter se partes essentielles, quàm partes integrantes, ergo sine causa inter eas quoque non admittitur vnio.

Nonò, vnio hypostatica est quidam modus ex natura rei distinctus ab ipsa humanitate vnita, ergo etiam idè dicendū de vnione animæ. Antecedens in Theologia est certissimum, vt probant Suarez, & Vasquez in tertia parte, quia cum sit terminus formalis incarnationis, & per eā sit mutata natura humana, non potest non esse modus; consequentia quoque non potest meritiò negari, quoniam si semel concedimus, vnionem esse modum rei vnite, non erit, cur id denegemus nostræ vnioni.

Confirmatur, quoniam vnio hypostatica est maximè substantialis, & verbum diuinum cum humana natura est immediatè vnitum, & ficit vnium maximè per se, non igitur ex eo quòd anima, & corpus, siue materia, & forma immediatè vnio, & faciunt vnium per se, debet vnio tolli.

Decimò, datur relatio realis inter materiā, & formam vnitas, ratio autem relationem fundandi non potest esse alia, quàm vnio, debet ergo dari vnio aliquo modo distincta à rebus vnitis: Respondent, rationem fundan-

dandi relationem inter materiam, & formam: unitas esse actionem, per quam materia, & forma uniantur. Sed ex hac responsione deduci in primis potest, vnionem esse quid reale, cum sit terminus actionis, vt supra diximus. Præterea actio est quidem ratio fundandi relationem inter agens, & patiens, at quod fundet relationem inter materiam, & formam, est omnino inaudium. Tertio inmutata ratione fundandi, & terminis, numquam perit relatio, at materia, & forma desinunt referri quatenus vnitz, licet nec ipsa mutantur, nec in actione agentis, quæ iam præterijt, detur aliqua variatio, ergo nõ potest dici, quod actio sit fundamentum ipsius.

Vndecimo anima separata potest intelligere sine phantasmate, & immaterialia secundum suam ipsorum substantiam, in corpore vero indiget phantasmatibus, nec intelligit immaterialia, nisi ad modum materialium. Hæc autem differentia non potest oriri tantum ex indistinctia à corpore, quoniam & angelus indistans à corpore, & ipsa anima postquam est separata, si corpus æreum assumat, sine phantasmate ope intelligent, non potest igitur alia ratio assignari, nisi quia corpori est vnita, & hæc vnio aliquid debet esse reale, cū realis effectus sit causa.

Duodecimo ex Aristotele primo de generatione cap. vltimo. *Mistio est miscibilium alteratorum vnio.* at mistio est aliquid reale plusquam ratione differens ab ipsis miscibilibus, ergo etiam vnio. Minor probatur, quia mistum est aliud quid ab ipsis miscibilibus, & non nisi ratione mistionis, ergo etiã mistio, paritas etiam negari non potest, quia sicut se habet mistio ad efficiendum mistum ex elementis, ita etiam vnio

ad constituendum compositum ex materia, & forma; quo argumento probatur etiam, non alienam esse ab Aristotele hanc de vnione sententiam.

Argumentis pro prima opinione satisfit.

SECTIO III.

AD primum respondetur, Aristotelem illis in locis nihil aliud asserere, quàm ex materia, & forma fieri vnum per se, quia illa est potentia, & hæc actus, quod non est negare vnionem distinctam, sed asserere rationem, cur possint vniri.

Ad secundum quanta sit necessitas huius vnionis, patet ex nostris argumentis pro ea adductis.

Ad tertium respondetur, hoc argumentum supponere, quod concretum vnionis sit vnum, quod tamen propriè est vnum, non vnium, nam & Angelus est vnus sine aliqua vnione, potest tamen vnio esse coaditio, vt compositum sit vnum, ex quo nullum inconueniens sequitur, nam eodem pacto si quæ ratui, cur partes integrantes constituent vnum compositum, respondetur, quia sunt vnitz, nam si sint diuise, non amplius erunt vnum ens, sed duo, sicut autem vnio est coaditio, vt compositum sit vnum, ita etiã vt sit ens, quia ablata vnione compositum non erit amplius in rerum natura, quare eodem pacto se habet vnio ad entitatem, & ad vnitatem.

Ad quartum respondetur, vnionem neque esse aliud à materia, vel forma, cum ab ipsis non distinguatur realiter, neque tollere immediationem inter ipsas, sicuti quando quis fedet super scamnum, potest dici immediatè

diatè in eo sedere, quamuis media sessione sedeat, diceretur autem vniri per medium, siue per aliud, si vnirentur per quid distinctum ab ipsa vnione, sicut aduersarij affirmant, cum enim dicant, formam vniri materiz, quatenus connotat essentialiter dispositiones, utiq; colligitur, dispositiones ex ipsorum sententia mediare inter materiã, & formam, ad hoc vt vniantur.

Ad quintum respondetur, distinguendam esse de vnione animæ rationalis, & aliarum formarum, illa enim non fit eadem actione, qua producit anima, quia hæc creatur. Vnio verò aliarum formarum eadè actione fit, qua & ipsæ, quoniam illæ sunt dependenter à materia, id est cum ea vnitz. Ad confirmationem, quod prius erit vnio, quàm vnire, hoc parum refert, dicimus tamen, dupliciter aliquid dici posse prius natura, primò illud, à quo non conuertitur subsistendi consequentia, & hac ratione vnio non est prior, quia non potest esse, quin vniat. Secundo illud dicitur prius, quod est causa, siue ratio alterius, & hoc pacto vnio prius est, quàm vniat, id est vnire est effectus vnionis.

Ad sextum patet ex responsione ad quartam.

Ad septimum patet similiter ex supradictis, vnionem vniri per se ipsã, sicut actio per se ipsam fit.

Ad octauum quamuis Scotus in 3. d. 2. q. 2. dicat, vnionem esse relationem, tamen reuera non est relatio, & si includat aliquo pacto relationem transcendentalem, nõ. n. forma vnita respicit materiã vt terminum vnũ, & requiritur in relatione prædicamentali, sed vt partem sibi etiã vnitam.

Ad vltimum. Si neganda essent res, quæ secum afferunt difficultates, esset quoque neganda materia pri-

ma, anima rationalis, & omnia ferè, quæ in mundo sunt. Adde, precipuas difficultates de vnione esse à nobis iam explicatas. Nam quæ hic additur, an sit substantia, vel accidens, non est, cur alicui negotium faceat, cum in promptu sit responsio, esse nimirum modum substantialem, sicuti etiam subsistentia. Autores autem, quos pro se citant, longè ab ipsorum sententia ab sunt, nam de S. Thoma id supra ostendimus, & hic addimus, nusquam vnionem negare, sed tantum affirmare, immediatè materiã, & formã vniri, disputabat enim contra eos, qui volebat, vniri medio aliquo accidente, vt notat Ferr. loco supra citato contra gentes. Etenim quomodo probabile est, S. Thomam nullam admittere distinctionem saltem ex natura rei inter vnionem, & formam, cum realem ponat inter fundamentum, & relationem, quam voluit hi ratione tantum distingui, & hoc exemplo maxime innititur? Quomodo etiam credibile est, Thomam aliquem hanc opinionem sectari, quæ vult, vnionem formæ supponere dispositiones in materia, cū ipsi mordicus asserant, nullam dispositionem posse præcedere formam? Scotus etiam in loco supracitato ne verbum quidem de vnione habet, sed tantum asserit, compositum esse per se vnum ratione formæ, non quod neget vnionem, sed quia ibi distinguit inter vnum per se, & vnũ per accidens, & inquit, hoc discrimen desumendum esse à forma, quæ si est substantialis, facit vnum per se cum materia, si verò accidentalis, vnum per accidens, ex quo nihil inferri potest contra nos.

Quotuplex sit unio in Compositio.

QVÆSTIO XVI.

*Duplicem esse, vt probabilius
asseritur.*

SECTIO I.

AD perfectè cognoscendam huius naturam unionis, nonnulla, de quibus est controuersia inter eius sectatores, & ex quorum ignorantia nonnulli ad eam negandam impelluntur, explicabimus: inter quæ non infimum locum præfens diuinitas tenet, in qua ei, qui non intinè unio nis essentiam perscrutatur, itatim, longè probabilius apparet, uocam esse unionem in composito, & hanc partè sequitur Suarez disp. 13. sect. 9. & Ruuius loco supra citato, neque pro iphis argumenta non leuia desunt.

Primum est, unio est nexus duorum, ergo pro duobus uocis sufficit ponere unicam unionem.

Secundum, si ponantur singule uniones pro singulis extremis, neutra attinget alterum extremum, ergo non cum eo partem, in qua est, uniet. Confirmatur, quia siæ duæ uniones differunt inter se, ergo cum non sint unum, multè minus poterunt reddere unum ipsum compositum.

Tertium, unitas compositi est una, ergo etiam unio, per quam ipsum compositum unitur.

Quartum, non sunt multiplicanda entia sine necessitate, sed unica unio sufficit, vt patet ex mysterio Incarnationis, in quo unica tantù fuit unio, in natura humana, & tamen per eam est ei sufficienter unità uer-

bum, ergo frustra plures ponuntur. His tamen non obstantibus contraria sententia mihi uideretur probabilior (quamuis hanc quoque probabilem censeam) duas scilicet esse uniones diuersas in composito. Nota tamen, uocari duas respectu materiae, & formæ, respectu tamen compositi uocari unam, quia ex his duabus uocis quodammodo fit totalis, qua consistit uerum, sicuti ex materia & forma unum fit compositum. Notandum etiam pro intelligentia huius quæstionis, unionem non se habere vt nexum, & uinculū sanium, quod potest circundare duo ligna, & ea inter se unire, sed esse modum quemdam, de cuius natura est, vt modificare nõ possit, nisi eam rem, cuius est modus. Nam per sessionem meam, impossibile est etiam per diuinam potentiam, vt alter se deat. Hinc ad probandam meam sententiam progredior.

Primo, sunt duo in composito formaliter uocata, ergo sũt duæ uniones. Antecedens probatur, quia uerum est dicere, forma est unita materiae, & materia est unita formæ. Consequentia patet quia si multiplicentur effectus formales, debent etiam multiplicari formæ. Sed afferunt aduersarij instantiam de Incarnatione, in qua uerbum est unitum, & tamen non habet propriam unionem. Sed in multis hæc instantia deficit, quãuis sit aduersariorum Achilles. Primo, quia in Deo nullum potest esse accidens, neq; modus, sed eius substantia, eò quòd sit infinitè perfectã, & eminenter contineat omnia, per se omnia exercet, quæ in creaturis p accidens, & per modos fiunt. Quare etiam dum intelligit, & uult, non est eius uolito, aut intellectio aliqua actio, neq; accidens, sed ipsius essentia. Sicuti ergo non ualeret

ar-

argumentari. Potest Deus intelligere absque ullo actu intellectus, ergo etiam id possumus nos, ita non ualet, potest Deus uniri absque modo, ergo etiã id possumus nos, quia natura nostra non continet eminenter accidentia, & modos, sicuti diuina. Confirmatur, quia Theologi maximè laborant, vt explicent, quomodo potuerit Deus uniri naturæ humanæ absque ulla mutatione sui, id est absque acquisitione alicuius modi, si igitur fide magis, quàm ratione ulla tenemus, Verbum Diuinum unitum fuisse absque nouo modo, cur hoc idem affirmabimus de materia, & forma, in quibus absque ullo inconuenienti possumus ponere modos?

Præterea notandum, Verbum Diuinum non uniri naturæ humanæ tamquàm formam, sed tamquàm terminum. Imò affirmant uno ore omnes Theologi, repugnare Deo, q tamquàm forma uniat alteri. At quænam potest assignari ratio discriminis, cur possit uniri tamquàm terminus, & nõ tamquàm forma? Hæc sanè sola, vel saltem præcipua, quia vt terminus unitur terminatiuè per modum alterius, at uerò si uniretur vt forma, oporteret uniri formaliter, consequenter non posset uniri, nisi recipiendo modum, per quem mutaretur, quod Deo repugnat.

Secundò, principaliter argumentor. Inter materiam, & formam datur secundum omnes mutua relatio realis unionis, ergo & duplex unio. Consequentia patet, quia si esset tantum unica unio in altero extremo, in eorantum esset fundamentum proximum relationis, ergo in eo tantum relatio realis, & in altero esset relatio rationis, sicuti in natura humana est relatio realis ad uerbum, & in uerbo rationis ad naturam humanã,

& in uidente relatio realis ad partem uisum, & in hoc rationis ad uidentem. At, inquit Ruuius, sufficit, quòd unio, quæ est in materia, attingat per quandam adhæsiõnem ipsam formam, ad hoc vt dicatur fundamentum illius relationis, sicut unum punctum solum attingit duas partes quantitatis, & eas uniat. Verum uideretur iste auctor imaginari ipsam unionem, tamquàm gluten quoddam, quòd sit in uno extremo, & attingat alterum, atqui non se habet hoc pacto unio, quia materia, & forma non indigent aliquo glutine, sed seipsis uniantur, & immediatè se tangunt, vt ita dicam. Est autem unio modus quidam, qui eo ipso, quòd materia unitur formæ, in ipsa utraque resultat, sicuti quando unus complectitur alium, complexus non sunt ipsa brachia, sed modus, quo brachia complicantur.

Propriè igitur modus unionis nõ adhæret alij, quàm parti, in qua est, quia hoc est de essentia modi, quicum non sit propriè ens, sed modus entis, implicat, vt modifcet, vel adhæreat alteri, quàm enti, cuius est modus. Confirmatur, quia quando ego sedeo, nõ dicitur sessio mea tangere scabellũ, sed ego ipse, & quãuis hæc sessio dicat ordinem, & relationem ad scabellum, nõ tamen sufficit, vt scabellum dicat relationem realem ad sedentem; Sicuti neque sufficit relatio realis in humana natura ad fundandam relationem realem in uerbo.

Ad instantiam de puncto respondeo, si quidem hoc datur (quòd nõ credo) esse ens realiter distinctũ ab utraq; parte, & idcirco posse utraq; contingere, addo, nec id posse efficiere sine unione, qua partes inter se, vel cum ipso puncto uniantur, & hinc elicio pro mea sententia.

T

Ter-

Tertium argumentum. Inter partes cōtinuas datur duplex unio, ergo etiam in eā materiam, & formam. Antecedens probatur, quia sunt unita, ergo datur unio, sed nō est maior ratio, cur sit in vna parte, quā in altera, quia suppono, partes esse homogeneas, inter quas nullum potest reperiri discrimen, ergo si datur in vna, debet etiam dari in altera.

Quartum, tam de forma, quā de materia verissimum est dicere, quōd diuersimodē se habent unita, ac distincta, vnię enim sunt partes, exiercent inter se mutuam causalitatem, & si forma sit materialis, inuicem dependent, ergo per diuersum modum, hic autē modus non est alius, quā unio.

Quintum, quando agens materiam, formamque vnit per tuā actionem, vtraque attingit, ergo terminus eius actionis in vtraque reperitur, hic autem non est alius necessarius quā unio ipsa, ergo hæc in vtraque reperitur.

Sextum, diuersa est causalitas materię, & formę, ergo etiam diuersa unio. Respondet Ruvius ad primū, eandem esse posse causalitatem vtriusque, sicut actio est causalitas agentis & finis. Verū tunc esse potest eadem causalitas duarum causarum, quando est respectu eiusdem effectus, causalitas enim, sicuti etiā actio, identificari probabiliter dicitur cum passo, & ita euenit in causalitate agentis, & finis; at quando diuersi sunt patientes, & recipientes effectum causarum, diuersę quoque debent esse causalitates, siue hæc realiter idem sint cum effectis, siue cum causis. Porro forma exercet suam causalitatem erga materiā, materia erga formam, ergo non potest esse eadem causalitas vtriusque, sed causalitas materię erit in forma, & for-

mę in materia, vel è contra causalitas materię erit in materia, & formę in forma.

Argumentis aduersariorum occurruntur.

SECTIO II.

Ad primū responderetur, unionem quidem esse nexum duorum, sed diuersimodē, vnus enim est formaliter, alterius terminatur, igitur ambo extrema sint formaliter vnita, oportet, vt dentur duę vniones. Adde, quōd unio non est nexus extrinsecus colligās duas partes, sed nexus intrinsecus, quamuis ergo ille rectē cōcipi possit, vt vnus, hic in iuxta numerum subiectorum multiplicatur, licet n. exempli causa gluten sit vnū duas partes vnens, tamen agglutinatio ipsa passiva, quę partibus conuenit, est duplex, & ita se habent vniones, quamuis respectu vnus agentis, quod eas producit, & vnus termini, qui est compositum, vnica dici possunt.

Ad secundum negatur antecedens. Unio enim, quę est in materia, non impedit, quin unio formę attingat ipsam materiam, ac si nulla in ipsa materia esset, immo potius adiuvat, sicuti quando duo inuicē se complectuntur, siue osculantur, complexus vnus non impedit complexum alterius, immo potius adiuvat. Ad confirmationem negatur consequentia, nam & forma, & materia duo entia sunt, & tamen vnus compositum constituunt, & fortis duo inter se colligantur, si duobus nexibus vinciantur, quā si vnico. Adde, quōd etiam ex ipsis vnionibus partialibus fit vnica unio totalis. Quartes, an vniantur inter se, nam vel hoc fieret media vnione, & sic daretur processus

fus in infinitum in vnionibus, vel se ipsis, & non esset ratio, cur etiam forma, & materia se ipsis nō vniretur: & idem argumentū fieri posset, si queramus, an ipsa unio sit cum forma, cuius est vnio vnita.

Responderetur, vniones non indigere alia vnione, qua vel inter se, vel cum suis subiectis vniantur. Sicuti neque actio indiget alia actione, qua producatur, neque relatio alia relatione, qua referatur, & ratio est, tum quia est modus entis, qui non indiget peculiari vnione distincta ab ea, qua vnitur ipsum ens, tum etiā quia ipsamet est formaliter unio. Non idem argumentum fieri potest de materia, & de forma, tum quia hæc sunt verę entitates, tum quia non sunt formaliter vniones, cum non possint & separata, & vnita existere, ac verō unio non potest neque cōcipi separata siue à subiecto, siue à termino.

Ad tertium facile patet ex dictis; Sunt enim duę vniones non respectu compositi proprię, sed respectu partium, quarum vnaquęque est vnita, & compositum proprię non esset dicendum vnitum, cui enim vnitur? quia tamen laboramus penuria vocum, dicitur vnitum, vt terminus vnionis, non vt subiectum, & sicuti nō valet argumentum, compositum est vnus, ergo partes componentes non sunt plures, ita neque compositum est vnus, ergo non per duas vniones. Neque refert, quōd vni cōmunicatur compositum resultare ex vnione partium, & alia similes propositiones vsurpentur, quibus videtur significari, vnica tantum adesse vnionem in composito, nam & eodem pacto loquimur de relatione, dicimus enim, adesse relationem inter patrem, & filium, & similitudinem inter duos patres albos, non

autē similitudines, siue relationes, cum tamen omnes omnino Philosophi dicant, duas esse relationes. & duas similitudines. Similiter vnica pugnam, & vniam luctam, & vnicum amplexum appellamus, cum duo pugnant, luctantur, & inuicem se complectuntur; & tamen in vno quoque est sua propria pugna, lucta, & complexus, cum eadem actio, siue motus non possit esse in duobus subiectis. Hęc omnia igitur nomine vnus cōprehenduntur, quia moraliter vnus quid cōsentur, quāuis physicē sint duo, & quia sub nomīne vnus cum duobus terminis connotentur, sufficienter etiam connotatur numerus rerū, de quibus est sermo.

Ad quartum patet ex dictis in primo nostro argumento. Instat tamen Suarez, quia nulla videtur fieri mutatio in materia, dum recipit formam, ipsa enim inuariata manens recipit modum formam, modum amittit, sicuti dum columna basi imponitur, tota mutatio est ex parte columnę, non autem basis. Confirmat etiam, quia se queretur, in calefactione duplicē fieri mutationem, alteram, quę terminaretur ad calorem, alteram, qua subiectum ipsum mutaretur.

Respondetur, ob hæc quidem argumenta nō esse improbabilem sententiā Suarez. probabilius tamen mihi videri, materiam ipsam verē mutari. Ratio est, quia non tantum forma pendet à materia, sed etiam ipsa materia à forma, quare idemmet Suarez in tertia parte com. 3. disp. 5. sect. 6. fatetur, per separationem formę substantialis, & accidentium ipsam materiam definire. Secundo, quando duę partes auri, vel alterius rei vniantur, nulla videtur fieri in ipsis mutatio, & tamen re vera nouum modum acquirunt, per quem vniantur, ergo non mirum, si

id accidat in materia, quæ lōgè perfectiùs vnitur cū forma, quàm vna pars continua cum altera. Tertio, quia aliter materia nō esset formaliter vnita, neque videretur tam perfecte efficere posse vnum cum forma. Ad exemplum de basi responderetur, nullam intercedere vnionem inter basim, & columnam, sed simplicem collocationem, ad quam sufficit mutatio præsentia, quæ fit in ipsa columna. Ad instantiam de accidente, & subiecto respōdetur, hoc non pendere ab accidente, & idcirco probabilius de eo dici, quàm de materia, quòd recipiendo formam non mutetur, verius tamen puto, etiam ipsum mutari, neque est inconueniens, duas intercedere mutationes, quia moraliter pro vnica se habent, sicut etiam dum partes integræ vniantur, vnica censetur mutatio, cum tamen duæ vniones generentur.

Ex cuius potentia educantur, & in quo subiecto sint ista duæ vniones.

QVÆSTIO XVII.

Vera sententia explicatur.

SECTIO I.

DE vnione materiae nulla potest esse difficultas, constat enim, nec ab alio subiecto educi posse, quàm à materia, nec in alio, quàm in ipsa subiectari. Tota quæstio igitur versatur circa vnionem formæ, de qua loquens Ruuius quæstione 6. supra citata num. 61. inquit, esse in materia, & de materia educi, probat priorem partem. Quoniã vnio

formæ nil aliud est, quàm ipsa inhærentia, siue inexistētia formæ, quæ est informatio dici potest, at in eo subiecto, in quo forma inhæret, debet et inhætere eius inhærentia, igitur cū forma in materia sit, in eadem erit etiam eius inhærentia, & vnio. Confirmatur, quia si informatio non reciperetur in materia, non posset hæc dici informatio. Probat posteriorē partem: Educi de potentia materiae, est exire in actum dependenter à materia, sed modus vnionis formæ exit in actum dependēter à materia, ergo &c. Minor in formis materialibus est manifesta, quia inhærentia formæ simul cum forma educitur, neque mirūs. quàm ea à materia pēdet. In anima verò rationali probatur tam quia eius informatio pendet à materia, tum etiam quia dicitur homo generare hominem, quia attingit vnionem animæ cum corpore, sed nihil potest homo per suam actionem attingere, quod à materia non educat, quia circa materiam agit, & dependenter ab ea, alioquin enim eius actio esset creatio, ergo ipsam vnionem animæ à materia educit. Acriter deinde inuehitur idem Ruuius in non audentes afferere, animam rationalem in materia inhætere, sed frustra, cum ab illis differat tantum in modo loquendi, & alij multò melius loquātur dicentes, animam inexistere, nō autem propriè inhætere.

Dicendum tamen absque vlla hēsitatione existimo, vnionem formæ, quæ est eius inhærentia, siue inexistētia, esse in ipsa forma, & ab ipsa educi. Probat prior pars clarissimè, quia inexistētia formæ est modus ipsius formæ, sicut inhærentia accidentis est modus ipsius accidentis, vt fatetur idem Ruuius, nam re vera forma diuersimodè se habet,

bet, dum est in materia, atque extra, at modus necessariò inhæret rei, cuius est modus, nam neque per diuinam potentiam effici potest, vt modus sit in alio subiecto, & ratio est, quia modus non est entitas, quia sic posset separari, sed modus entis, repugnat igitur, vt sit sine re, cuius est modus, cum igitur vnio sit modus formæ, euidentis est, esse in ipsa forma.

Probat præterea, quia modus denominat rem modificatam, si igitur inhærentia esset modus materiae, & in ea reciperetur, diceretur materia ipsa inhætere, quo nihil dici potest absurdus.

Educi quoque ex ipsa forma, a parte ex dictis consequitur, quia nec potest ab alio subiecto educi, quàm ab eo, in quo est, nec in alio esse potest, quàm in forma, quamuis si loquamur de formæ materialis vnione, dubium non est, eam mediatè, & secundariò esse in ipsa materia, & ab ipsa materia educi, cum forma, cuius est modus, & in materia sit, & ab ea educatur. Animæ verò rationalis vnio ab ipsa tantum anima educitur, à quoniam autem agente, dicemus in responsione ad vltimum argumentum pro contraria sententia.

Aduersariorum fundamenta emertuntur.

SECTIO II.

AD primum respondetur, eo tantum probari id, quod nos falsissimum, vnionem formæ esse mediatè in ipsa materia, non autem immediatè, quare immeritò à Ruuiio vsurpatur, vt probet id, quod amplius intendit, ita. n. hanc vnionem ponit in materia, vt neget, esse in forma, dicit. n. esse in ea tantum per adhæsio-

nem. Nec confirmatio aliquid amplius probat. Si autem instes, modus, vt dictum est, denominat tantum re, cuius est modus, informatio est modus, & denominat materiam informatam, ergo est eius modus. Respondetur, informationem quatenus modum, denominare formam, quæ per eam dicitur informans, materiam verò denominare tamquam terminum, & subiectum secundariū, sicuti sessio denominat sedentem eum, cuius est modus, & sedem locum illum, cui insidemus.

Ad secundum, quoad formas materiales spectat, diximus, vnionem exire in actum dependenter à materia mediatè, quia scilicet ab eadem pēdet forma, cuius est. Quoad verò spectat ad animam rationalem, respondeo, eius informationem pēdere a materia, tamquam à termino, non verò tamquam à subiecto, sicuti & sessio pendet à scabello, in quo sedeo, & tamen est modus meus.

In confirmatione de generatione hominis tangitur difficultas non leuis de producente vnionem animæ rationalis. In qua est prima opinio Henrici quodlib. ij. quæst. 14. & Aureoli apud Capreolum in 4. dist. 43. quæst. 2. vnionem hanc esse effectiuè ab ipsa anima. Nam cum anima rationalis sit propensa ad illam vnionem, & habeat propinquam materiam dispositam, non est, cur nō possit ipsa suo quasi naturali pondere se se corpori copulare, quam tamen sententiam non approbat Suarez disp. 15. in metaph. sect. 6. num. 9. & disp. 18. sect. 2. num. 20. non quòd aliquam repugnantiam inuoluat, sed quoniam, inquit, sufficienter nō probatur, & incerta est. Nam & materia est apta vniri, & tñ nō est potens se vnire. Præterea in alijs formis vnio non est ab ipsis, sed ab agente,

agente, ergo idem dicendum de v-
nionem animæ rationalis. Magis igitur
ipse inclinatur, ut fiat à generante
virtute feminis, & dispositionū, vel
ab ipso Deo, a quo anima creat. Verū
vterque hic modus maiorē tenuit
difficultatem. A generante enim
quomodo credibile est, fieri hanc v-
nionem, cum actio eius quæ est om-
nino materialis, non sit apta recipi
in anima, quæ est spiritalis, præfer-
terim antequam vnatur corpori,
ratione cuius tantum videtur aliquo
pacto subdi posse agenti materiali?
Adde, quod in anima, & corpus
non potest esse contactus physicus,
qui requiritur ad actionem physicā,
& denique quod per virtutem ma-
terialem non potest produci, nisi res
materialis, qualis non est hanc vnio,
vt videbimus. Respondet Vasquez
3. par. quæst. 19. c. 2. num. 23. quod
quamuis agens corporeum non ha-
beat virtutem producendi spirita-
lem aliquam substantiam, bene ta-
men potest modificare illam. Verū
neque hoc dici posse, ostendo, qui
oporteret, actionem agentis corpo-
rei recipi in substantia spiritali, quod
est impossibile. Neque etiam dici
potest, quod à Deo efficiatur. Primò
quidem, quoniam Deus ipse gene-
raret hominem, non verò alter ho-
mo, cum hic neque introduceret for-
mam, neque eam vniret materiæ.
Secundò, quoniam quæ à solo Deo
sunt, ab eo etiam solo dissolui pos-
sunt, vt patet in anima rationali, si
igitur eius vnio à solo Deo fieret, ab
eo etiam solo dissolui posset, quod
est falsum, vt patet. Longè proba-
bilius igitur mihi videtur, quod di-
cebat Henricus, vnionem ab ipsa
anima emanare effectiue, sicuti etiā
substantia, quæ est quidam modus
substantiæ, effectiue emanat à sub-
stantia, vt docet ipsemet Suarez disp.

34. in metaph. sect. 2 & proprietas
cuiusque formæ dicitur ab ea fluere.
Informare enim est quedam proprie-
tas animæ rationalis.

Ad exemplum de materia, esto ab
ea non fluat vnio: cum contrarium
quoque non sit improbabile. Res-
ponderetur, non esse simile, quia ma-
teria est potentia receptiua, cui non
congruit efficiencia, at verò forma est
agere, non igitur mirum, si ab ea pro-
cedat effectiue eius vnio. Præterea
materia est indifferens ad omnes for-
mas, debet igitur determinari a dis-
positionibus, & per ipsas vniri, at ve-
rò forma ex natura sua est determi-
nata ad talem materiam, quare ea
præsentem non indiget alio agente, à
quo vnatur. Et confirmatur exem-
plo partium quantitatarum, nam
si dux guttæ aquæ proximè ponan-
tur, statim ex se vnuntur, & idem
patet in reliquis vobilibus.

Ad secundum de formis mate-
rialibus responderetur, has simul pro-
duci, & vniri, quia si ut dependen-
ter à materia, confluenter cum an-
te, quàm sint vnite, non existant,
neque vnio potest esse ab ipsis, sed
est ab agente, si tamen Deus crearet
hanc vnionem, & illam suæ naturæ
relinqueret, crederem, absque vilo
agente extrinseco seipsam vnituram
materiæ.

Ad arguētum igitur Ruuii, quo
probabat, hanc vnionem animæ ra-
tionalis debere effici ab homine, vt
possit dici pater alterius hominis,
consequenter debere effici in mate-
ria, quia alioqui fieret ex nihilo. Di-
co primò, etiam si produceret agens
vnionem in anima, non tamen crea-
ret, quia educeret ex potentia ipsius
animæ.

Dico secundò, probabilius esse, v-
nionem emanare ab anima, non ve-
rò effici ab homine, neque hinc se-
quitur

quitur, hominem non generare ho-
minem. Primò, quia satis est, vnio-
nē materiæ esse ab homine. Secun-
dò, quia cum illa vnio resultet posita
materia disposita, & forma propin-
qua, meritò vtrique tribuitur illi a-
genti, quod materiam disposuit,
alioquin, cui nam tribuetur Deo ne?
at ipse non produxit vnionem, ex
que posita tandem resultat homo, an
ipsi animæ, a qua est vnio? atque ani-
ma non potest gignere hominem,
cuius ipsa est pars, illi igitur agenti
debet tribui, quod quamuis non fue-
rit immediata causa vnionis, fuit ta-
men magis proxima, quàm omnis
alia extrinseca, quia videlicet dispo-
suit materiam, & quamuis dici pos-
set, æquè Deum esse causam, quia
produxit animam, sicuti ex duobus,
quorum alter admoueret stuppam,
alter verò ignem, non magis vnus,
quàm alter diceretur causa con-
bustionis. Attamen respondeo, meri-
tò potius homini tribui. Primò, quia
non solum homo præbet materiam,
sed etiam disponit, at verò Deus a-
nimam quidem creat, non tamen di-
sponit, quia non indiget. Secundò,
quia dispositio ipsa materiæ est ra-
tio, vt & anima à Deo creetur. Ter-
tiò, quia Deus concurrat tanquam
agēs vniuersale, & idcirco ei tribui-
tur sufficienter generatio hominis,
tanquam agenti vniuersali. Quar-
tò, quia probabile est, hominē pro-
ducere vnionem materiæ, cui neces-
sariò responderet vnio formæ. Con-
firmatur, quia qui interimit homi-
nem, nō occidit animam, neque ve-
rò per se destruit vnionem, sed tan-
tùm dispositiones tollit, ad quarum
interitū, quæ dissoluit vnio, meritò di-
citur hominem interficere: ergo eo-
dem pacto ad hoc, vt vnus homo al-
terum generare dicatur, satis erit, si
dispositiones producat, ad quas ex na-

tura rei consequitur vnio, & conse-
quenter hominis productio.

Dices. Vnio procedit ab anima,
ergo ipsa est generans, quia vnio est
terminus formalis generationis Res-
ponderetur, vnionem esse formalem
terminum generationis, quatenus
est ab efficiente, non verò, quatenus
est à forma vnita, quamuis enim sit
etiam à forma vnita efficienter, ta-
men quia ab ea est per quamdam re-
sultantiam, & per quamdam emana-
tionem, non tribuitur illi tamquam
agenti; Sicuti si Deus me ponat in
aliquo loco, vbi intrinsecum, per quod
formaliter ero in illo loco, erit qui-
dem efficiens à me, tamen non di-
catur ego me constituisse in illo loco,
sed Deus, ita quamuis hic modus v-
nionis sit efficiens ab anima, tamen
ipsa non dicitur se vnire, neque ge-
nerare hominem, sed ille, qui fuit
proxima causa ipsius vnionis, hæc
autem est homo disponens materiā,
nam est causa, & vt anima creetur, &
etiam vt creata vnatur.

*An vnio animæ rationalis materia-
lis sit, vel spiritalis.*

QVÆSTIO XVIII.

DE hac tantum quærimus, quia
vniones cæterarum formarum
certo certius est, materiales esse,
cum & ipsæ formæ materiales sint.
Hæc autem cum habeat subiectum
immaterialē, meritò dubitatur, cuius-
nam naturam æmuletur, & sequa-
tur.

Esse materiale, sicut & eius ter-
minus, affirmat Ruuius loco supra ci-
tato, sed nititur fundamento falso,
scilicet hanc vnionem educi ex ma-
teria, & in materia inesse, quod quæ-
stione præcedenti reiecit; sed ad
veris

veritatem eruendam afferamus nos aliqua argumenta pro hac opinione Ruuij pbabilioribus innixa fundamentis, quorū primum sit. Vnio animæ est causalitas materiæ, ergo non potest non esse materialis, antecedens supra a nobis tamquam probabile admissum est, quoniam cum materiæ causalitas verferetur circa formam, non videtur alibi esse, quàm in ipsa forma, nec in ea aliud esse potest, quàm ipsa unio, in quo videtur etiam conuenire Suarez disp. 13. in metaph. sect. 9. num. 10. Probatur consequentia, quia causalitas non potest esse nobilior sua causa, sed si hæc unio esset materialis, esset vtique nobilior, igitur non est immaterialis.

Probatur secundò, quoniam hæc unio pendet a materia, & materiæ commensuratur, ergo erit materialis, quia spirituale non potest à materia pendere, hac enim ratione dicitur anima rationalis à materia non pendere, quia spirituales est.

Tertiò, medium debet participare naturam extremorum, atqui unio est quoddam medium inter animam merè spiritualement, & materiam totaliter materialem, erit igitur unio, nō tam quidem materialis, vt materia, sed neque tam spiritualis, vt anima, sed naturalis medio quodam modo.

His tamen non obstantibus dicendum cenfeo, vnionem animæ nostræ esse spiritualement. Probatur primò, quoniam est modus rei spiritualis, ergo non potest non esse spiritualis, quia modus non habet aliam entitatem ab entitate rei, cuius est modus, esse autem materiale, vel immateriale, ad rei entitatem attinet.

Secundò, quòd non educitur a materia, non potest esse materiale, hac enim ratione anima rationalis immaterialis est. Vnio non educitur à materia, vt probauimus, ergo non

est materialis.

Ad primum pro contraria parte distinguo minorem, scilicet causalitas non potest esse nobilior sua causa, vel quatenus causalitas ipsius causæ, & eam concedo: vel quatenus effectus alterius causæ, & eam nego. Vnio igitur animæ non est nobilior materia, quatenus causalitas ipsius, sed quatenus effectus formæ.

Dices, at quomodo potest esse causalitas materiæ, si est effectus formæ? causalitas enim debet esse a causa, cuius est causalitas. Respondetur, esse ab ea causa, sed in genere illius causæ. Vnio igitur animæ est causalitas materiæ, & est à materia in genere causa materialis quia videlicet per eam anima ipsa in materia recipitur, & ipsa quoque est in materia.

Obijcies, at nos negauimus, vnionem hanc recipi in materia, nisi tantum media forma, quomodo ergo hic dicimus, formam recipi media vnione? hæc enim duo non videntur consentire. Respondetur, hæc duo optimè coherere; nam unio est ratio, cur forma recipiatur quoad causalitatem, forma verò est causa, cur unio recipiatur quoad entitatē. Dicitur unio ratio quoad causalitatem, quia re vera est causa, cur forma sit in materia, tolle enim vnionem, & forma amplius in materia non erit: forma verò est ratio quoad entitatem, quia cum unio non aliā entitatem habeat, quàm ipsam formam, non est per se receptibilis, nisi ratione entitatis formæ. Explicatur hoc exemplo sessionis, nam sessio est ratio, & causa formalis, vt ego sedeā, sed & ego sum causa, vt sessio per entitatem meam quodammodo in sede recipiatur. Et hinc patet, cur inuicem forma, & unio pendeant, cum nec unio esse possit in materia sine forma, nec forma sine vnione,

nam

nam si altera simpliciter esset prior, non penderet à posteriori, & posset esse sine altera in materia.

Ad secundum respondetur, quod pendet subiectiuè à materia, nō potest esse materiale, at verò quod pendet terminatiuè, quo modo hæc unio potest non esse.

Ad tertium respondetur, vnionē, quamuis quodammodo sit medium, tamen multo magis se tenere ex parte formæ, cuius est modus, & idcirco magis eius naturam participare, & esse spiritualement, participat tamen etiam naturam materiæ quatenus ratione ipsius diuisibilis est, vt modo videbitur.

An eadem unio sit diuisibilis, vel indiuisibilis.

QVÆSTIO XVIII.

Non est idem, vt fortè multis videbitur, aliquid esse materiale, & esse diuisibile, multa enim possunt esse diuisibilia, quæ non sunt materialia, sicut actiones, & motus Angelorum diuisibiles sunt, cū sint successiuus, & mensurentur tempore, non tamen materiales. E contra tamen nō potest aliquid esse materiale, quoniam naturaliter sit etiam diuisibile, posset tamen supernaturaliter esse indiuisibile, sicut Corpus Christi sacramentaliter in Eucharistia existens. Vnio igitur animæ si esset materialis, esset quoque diuisibilis, at cum sit spiritualis, non continuo sequitur, vt sit etiam indiuisibilis.

Esse tamen indiuisibilem, non leuibus argumentis probari potest. Primò, quoniam modus sequitur naturam rei, cuius est modus, cum non habeat aliam entitatem, atqui anima est indiuisibilis, ergo etiā unio, quæ

est modus ipsius.

Secundò, si esset diuisibilis, pars illius esset in vna parte animæ, & altera pars in altera, at hoc dici non potest, quia anima non habet partes, ergo non est diuisibilis.

Tertiò, non potest modus indiuisibilis esse in subiecto diuisibili, ergo nec è conuerso modus diuisibilis in re indiuisibili.

Quartò, non potest alia ratio assignari, cur hic modus sit diuisibilis, nisi quia vnit formam cū materia, quæ est diuisibilis, at si hæc ratio valeret, sequeretur etiam, quod unio materiæ esset indiuisibilis, quia vnit eam cum anima rationali, quæ est indiuisibilis.

Quintò, si non repugnat aliquid diuisibile in subiecto indiuisibili, ergo neque repugnabit, aliquid materiale esse in subiecto immateriali, nō erit igitur ratio, cur negemus, vnionem animæ ad corpus esse materialem.

Verum esse diuisibilem hanc vnionem, euidenter coniungitur. Quoniam potest anima amittere partem huius vnionis, & partē retinere, ergo est diuisibilis. Consequentia est euidentis: antecedens experimentis clarissimè patet, si enim præcidatur alicui brachium, vel per aliquè morbum aridum fiat, & ineptum informari, tunc anima non est amplius vnita cum ea parte materiæ, & tamen remanet vnita cum reliquo corpore, ergo partem vnionis retinet, & partem amittit, alioqui enim alterū horum dicendum esset, vel totā vnionem amittere, vel totam retineri, vt utque autem est maximè absurdum. Prius quidem, quoniam sequeretur, per quamlibet minimæ partis abscissionē hominē mori, tunc n. moritur homo, quando unio animæ cū corpore dissoluitur, at per illā abscissionē tota vnio dissolueret, ergo totus

V homo

homo moreretur. Posterius verò, quoniam dicit ordinem essentialium vno ad materiam, cui est vnita; ergo repugnat, conservari totam vniorem, si toti materię anima non est vnita, alioqui etiam quando anima tota separatur, dici posset, quòd vno conservaretur. Confirmatur exemplo presentię Angelorum in loco, quę dicitur vbi, & quam alibi simili ratione demonstravimus esse diuisibilem, quia .s. si Angelus sit in spatio cubitorum potest relinquere medietatem illius spaci priorem, & remanere in posteriori, ergo cum pars huius presentię amittatur, & pars retineatur, evidens est, ipsam esse diuisibilem, quia sicuti deperditur formaliter pars presentię, ita etiam formalis debet esse diuisibilitas, quę est eius fundamentum. Quòd .n. quidam aiunt, sufficere diuisibilitatem virtuales, nõ sufficit, alioquin pars etiam substantię Angeli deperditur posset, altera parte retenta. Quòd alij respondent, nihil presentię ab Angelo amitti, sed tantum coarctari, non admitto, quia sequeretur, non murari localiter, & posset eadem ratione nunc se restringendo, nunc dilatando absque mutatione presentię totum peragere mundum. Quòd denique affertur potest, amitti totum vbi prius, & totum posterius acquiri, ferri nõ potest, quia sequeretur, eundem locum in eodem instanti ab Angelo deferri, & acquiri, deferri, dum amittit vbi prius, acquiri, dum posterius lucratur, quòd nõ minus est impossibile, quàm subiectum in eodem instanti exuere, & induere idem accidens.

Ad primum negatur maior, nam modus substantię potest esse accidens, & rei permanentis potest esse modus successiuus. Ad probationem, quòd non habet aliam entitatem, si

de entitate propria, quę sufficit ad constituendum vnum esse ceteris distinctum, intelligatur. cõcedimus antecedens, sed negamus consequentiam, si de entitate modali, negamus antecedens. habet enim modus suam propriam entitatem modalem modalem. et cõcedimus ab entitate rei, cuius esse modus, & ratione cuius potest esse diuisibilis, quãuis res ipsa sit indiuisibilis. vt patet in motu Angelorum, quem omnes cõcedunt esse successiuum, & diuisibilem, cum tamen Angeli substantia indiuisibilis sit.

Ad secundum negatur consequentia, sicuti enim materia, quamuis diuisibilis, non tamen per partes informatur à partibus animę, sed tota à tota, & singulę eius partes etiam à tota, ita iste modus est totus in tota anima, & singulę etiam partes eius, quamuis inter se distinctę in tota anima sint, quare dici potest quòd indiuisibiliter se habeat respectu subiecti, quamuis diuisibiliter respectu termini.

Ad tertium, si loquamur de potentia Dei, falsum est antecedens, vt patet ex Sacramento Eucharistię, in quo quãtitas Christi diuisibilis existit modo indiuisibili, si naturaliter, adhuc est distinguendum, vel enim est sermo de qualibet inexistencia, & etiam est falsum, quia anima indiuisibilis informat materiam diuisibilem, si de inherentia cum dependentia, videtur verum, negatur tamen consequentia, & ratio duplex est, prior, quoniam cum indiuisibile sit nobilius, potest continere eminenter diuisibilitatem, vt continet anima, & idcirco non mirum, si est indiuisibilis formaliter, diuisibilis tamen, & extensa virtualiter. Diuisibile autem, cum sit imperfectius, nõ potest continere virtualiter indiuisibile,

bile, ac proinde non esse eius subiectum. Posterior est, quoniam quòd pendet à subiecto, non potest esse sine illo; at si indiuisibile est in subiecto, diuisibile, ita est in vna parte ipsius, vt sit etiã in altera, potest igitur esse sine qualibet ipsarum, ergo non pendet à subiecto, in quo est, quia potest esse sine illo, quare videmus etiam in Sacramento Eucharistię, modum indiuisibilem, quo Christus in ea existit, afficere quãtitatem Corporis Christi, non tamquam subiectum diuisibile, sed tamquam indiuisibile, quia illa quantitas ita est in toto loco, vt sit etiam tota in qualibet parte ipsius. Si verò diuisibile sit in re indiuisibili, optime ab eo dependet.

Ad quartum respondetur, diuersam esse rationem de vnione animę, & materię, nam anima licet sit formaliter indiuisibilis, est tamen diuisibilis, hoc est extensa, virtualiter, quia per totam materiã dilatatur, & idcirco non opus est, vt materię vnio sit indiuisibilis, at verò materia ita est diuisibilis, vt nullo pacto sit virtualiter indiuisibilis, & propterea, vt ei aptetur vnio formę, oportet, vt sit diuisibilis formaliter.

Ad quintum, dispar quoque est ratio de modo materiali, & indiuisibili. Nam materiale non potest aliquid dici, nisi ratione entitatis proprie dictę, materia enim est verum ens, non modus entis, non potest igitur materiale cum immateriali conuenire. At verò diuisibilitas nullam entitatem addit, sed solum modum dicit entitatis, quam reperit, quare materialitas non potest conuenire alicui modo, quin etiam totam entitatem afficiat, at verò diuisibilitas potest soli modo conuenire, abiq; eo quòd in ipsam rei entitatem redundet.

De causa generationis efficiente.

QUESTIO XX.

Explicauimus hucusque causas generationis intrinsecas, egimus enim de eius subiecto, definitione, & termino, primum autem ad causam materialem pertinet, secundum, & tertium ad causam formalem, consequens est, vt agamus de causis extrinsecis, quę sunt finis, & efficiens. sed de fine nihil est amplius dicendum, nam ex dictis patet, finem intrinsecum esse formam, & principalem compositum: extrinsecum verò, vt rerum species nõ deficiant per corruptionem. Circa efficiens autem dubium nõ est de efficiente vt quòd, omnes enim concedunt, esse substantiam compositam, at de efficiente, vt quòd, est maxima controuersia, an scilicet sit forma substantialis, vel accidens, quę etiã sub eo titulo solet agitari, an accidens possit producere substantiam, siue quomodo accidens concurrere possit ad productionem substantię.

Prima Sententia.

Accidens sua vi sola substantiam producere.

SECTIO I.

Quamuis Suarez disp. 17. in metaph. sect. 2. affirmet, neminem esse vidisse, qui asserat, accidens esse posse principium principale producendi substantiam, contrarium quod constat, & in eo omnes ferè Philosophos conuenire. Perr. tamen lib. 5. cap. 13. id constanter asserit, & quibusdam alijs etiam tribuitur à Socratico 7. metaph. quest. 7. neque

verò defunt illis argumenta non leuia, quibus sententiam suam tueri possint, nam cum inter Scotum, & S. Thomam controuersia sit, & velit ille, accidentia, nullo pacto concurrere ad substantiæ productionem, hic verò concurrere quidem, sed in virtute substantiæ: huius sententiæ auctores argumentum vtriusque partis, vtuntur, & cum S. Thoma probant, accidentia cōcurrere ad productionem substantiæ, cum Scoto verò nō posse concurrere in virtute substantiæ, quia hæc relatio, vt virtus substantiæ, nullam potest ei vim conferre, quare concludunt, accidens virtute propria substantiam producere posse. Præterea eis videntur suffragari experimenta; nam sæpe generantur substantiæ, quarum nulla potest afferri substantiæ causa, sed tantum accidentalis: vt cum ranæ ex pluuia guttis æstiuo tempore puluere permixtis generantur, stuppa à calore in ferro candēti residente inflammatur; ignis ex radiorum solis reflexione, quæ in speculo concauo fit, produciuntur, in quibus omnibus generationibus accidentia tantum concurrunt. Confirmatur, quia si Deus creet calorem ab omni subiecto separatum, poterit hic calor, si intentus sit, producere ignem, non minus quam si in aliquo subiecto esset, ergo illi soli tribuenda est tota hæc virtus, & non substantiæ.

Deinde cum calor producat alium calorem, agit virtute propria, nam effectus nō excedit virtutem ipsius, & cum quælibet causa effectum sibi similem producat, non potest calor productus alteri causæ magis acceptus referri, quam calori sibi simillimo, at qui calor cum sit agens naturale, semper eodem modo agit, ergo etiā quando producit substantiam, agit propria virtute. Confirmatur,

quia non alia ratione producit substantiam, quam calefaciendo, sed calefacit, vt probatum est, per propriam virtutem, ergo per eamdem etiam substantiam producit.

Tertio probatur ex imbecillitate, & defectu substantiæ. Nam forma substantialis non habet tantam vim, vt producere possit se sola accidentia, videmus enim, ignem producere externum calorem per suum calorem internum, non autem per suam formam substantialem; quare etiā Aristoteles inquit, ignem agere quæ calidum, non quæ ignem lib. de sensu, & sensibili cap. 4. ergo multo minus poterit producere substantiam, quod confirmatur communi Philosophorum essentia, substantiam non esse per se actiuam, sed accidentibus, vt ager, egere.

Quartò, non solum accidentia produciunt substantiam, quando sunt in subiecto sibi connaturali, & dici possent adiuuari à forma substantiali; sed etiam quando sunt in subiecto repugnanti, vt calor, quando est in lapide, vel ferro, quorum formæ substantiales calori repugnant, ergo tunc a forma substantiali opem non recipiunt, & tamen eque producere possunt substantiam, ac si essent in proprio, & connaturali subiecto, ergo propriæ eorum virtuti hoc est tribuendum.

Quintò, possunt accidentia corrumpere formam substantialem, ergo etiam producere antecedens probatur tum ratione, quia cum substantiæ non sint inter se contrariæ, non se possunt inuicem corrumpere, sed hoc minus accidentibus relinquunt; tum etiam experimentis, quia videmus, formas ex materiæ sinu expelli à contrarijs dispositionibus, quæ nil aliud sunt, quam accidentia.

Sextò, quatuor primæ qualitates acti.

actiue immediatè inhærent in materia prima, & ordine generationis præcedunt formam substantialem, ergo non agunt in eius virtute.

Accidens nullo pacto substantia productionem attingere.

Secunda Sententia.

SECTIO II.

Secunda opinio est Scoti in 1. dist. 37. quest. 1. & in 4. dist. 12. q. 3. Ocham in 2. q. 23. Duran. in 2. dist. 1. q. 13. & aliorum, qui accidentia nullo pacto neque tamquam agentia principalia, neque tamquam instrumenta ad substantiæ productionem admittunt, sed tantum dicunt disponere materiam, in qua deinde substantialis forma tamquam causa principalis, & immediata producit substantiam.

Præcipuum huius sententiæ fundamentum est, quia nullum agens potest producere effectum se nobiliorum, sed substantia est nobilior accidente, ergo non potest ab eo produci. Addunt, quod substantia ipsa potest producere aliam substantiam, frustra igitur recurrimus ad accidentia. Probatur antecedens, quia si hoc denegaretur substantiæ, vel esset ob eius perfectionem, vel ob imperfectionem, primum dici non potest, quia Deus est perfectissima substantia, & tamen immediatè creauit vniuersum, neque secundum, quia accidens est imperfectius substantia, ergo multo minus hoc poterit ei tribui. Confirmant, quia substantia est causa propriæ passionis, ergo non ei repugnat, immediatè aliquid producere.

Tertio, vel actio, qua produciuntur forma substantialis, prouenit ab vno

accidente tantum, verbi gratia calore, vel ab omnibus, quæ requiruntur tamquam dispositiones ad illam, nō primum, quia nullum accidens solum est sufficiens dispositio ad aliquam formam substantialem, & cōsequenter nec potest se solo eā producere; neque verò ab omnibus accidentibus materiam disponentibus, primò, quoniam simplex actio ab vna simplici causa, nō verò a multis proficisci debet. Deinde si quodlibet accidens non potest virtute producere substantiam, neque poterunt plura accidentia simul, quia ex consortio multorum accidentium non potest euehi ipsorum virtus supra eorum ordinem.

Quartò, Aristoteles 2. phys. cap. 7. triplicem causalitatem formæ substantiali tribuit, formalem, finalem, & efficientem, sicut ergo propriè forma substantialis est forma, & finis, ita debet esse efficiens. Confirmatur, quia si accidens potest producere aliud accidens, cur aliā substantiam non poterit substantia producere.

Quintò, vel productio formæ substantialis tribuitur accidentibus, quæ sunt in eadem materia cum forma, vel illis, quibus afficitur agens, non illud, quia ab his formaliter afficitur materia, ergo respectu eius debet esse nō possunt causa efficiens, præcipue cum hæc actio, qua produciuntur formæ substantiales, debeat esse transiens; neque hoc, quia accidentia agentis sunt distantia, ergo à neutris.

Mediæ quædam sententiæ afferuntur.

SECTIO III.

Tertia Sententia.

Proximè, & per se attingere accidentia formam substantia em, vt substantiæ instrumenta, fatètur huius sententiæ sectatores, sed addunt, nõ esse sufficientem causam, oportere enim adiungi aliquem alium influxum substantialem, qui vel erit ab ipsa forma substantiali, si præsens sit, vel si hæc sit absens, aut non existens, ab aliqua causa superiori, verbi gratia sole, ita Suarez disp. 18. sect. 2.

Tribus autem partibus hæc sententia constat. Prima est, accidentia attingere productionem formæ substantialis, in qua conuenit cum communi infra quinto loco recitanda. Secunda est, formam substantialem nouo, & peculiari influxu, quando est præsens, ad eandem concurrere. Tertia, quando hæc non adest, recurrèdum ad causam superiorem.

Prima pars igitur probatur argumentis infra adducendis pro sententia S. Thomæ, & communi. Secunda nititur præcipuè argumentis Scoti, quæ cum accidens non adiuuat a superiori virtute actu, influit tantum per id, quod in se actu habet, cum ergo hoc sit quid imperfectius substantia, nõ videtur posse producere substantiam, quòd autem dicatur virtus substantiæ, cum hoc entitati ipsius accidentis nihil addat, non videtur reddere ipsum posse potentius. Muentur præterea, quia non videtur omnis efficientia formæ substantiali deneganda, nam & Aristoteles 2. de generatione tex. 54. & 55. reprehendit eos, qui efficientiam formatum negabant. Præterea nulla potest

stendi repugnantia in hoc efficiendi modo, ergo non est, cur negetur. nõ enim repugnat ex parte formæ educendæ quia hæc est finita, & modo finito fit, scilicet per educationem, neque ex parte formæ efficientis, quia hæc non est minus perfecta, quam sit producta, neque est improporcionata, cum sit eiusdem ordinis, & natura sua propensa, & constituta ad generandum sibi simile.

Tertia pars sequitur ex secunda; Nam si accidens se solo non potest producere substantiam, ergo si non potest eius defectus suppleri à causa particulari, debet hoc fieri ab vniuersali. Et confirmatur, quia omnes Philosophi sentiunt, aliquos effectus substantiales tribuendos esse alicui causæ superiori, & mineralia, & animalia, quæ fiunt ex putrefactione; at si accidentia sufficerent sine concursu superioris causæ, nunquam oporteret recurrere ad has vniuersaliores.

Quarta Sententia.

OB difficultates, quæ in productione substantialis formæ reperiuntur, siue ea accidentibus tribuatur, siue substantiæ, dixerunt quidam, non produci per aliquam nouam actionem, sed resultare tanquam terminum alterationis, videtur autem hæc sententia desumpta ex Caiet. prima part. quæst. 54. art. 3. & eam nõnulli recentiores, vt refert etiã Suarez num. 15 perlibenter amplexi sunt, cuius sententiæ etiam nos supra meminimus. Explicari etiam exemplis potest, nã relatio resultat ex fundamento, siue noua actione, & similiter indiuisibilia in quantitate, & etiam figura, nam triangulus ex situ alii positione trium virgarum absque vlla noua actione resultat, ergo non

mirum, formam quoque substantialem absque noua actione resultare, positis dispositionibus.

Quinta Sententia.

Accidens in virtute substantiæ producere substantiam.

Hæc est valde recepta sententia; nam sequitur eam S. Thom. prima part. quæst. 45. art. 5. & alibi, & Albert Mag. in 2. d. 12. art. 12. Aegid. in Theorematis. prop. 43. & lib. 2. Hex. cap. 11. Palud. in 4. d. 12. q. 4. Maior quæst. prima. Richard. in 3. principali q. 3. Argent. quæst. 1. Hispalens. q. 1. art. 3. Ferr. 4. contra gent. c. 66. Capr. in 4. d. 12. quæst. 2. Caiet. pri. part. quæst. 54. art. 3. Zimara in theor. prop. 122. Tol. 2. de anima c. 3. ar. 1. Collegium Connumb. 2. phys. cap. 7. quæst. 18. Albertinus principio 2. philosoph. & alij.

Continet verò hæc sententia duas partes, altera est, substantiam nõ per se ipsam immediatè influere in substantiæ productionem; altera verò, accidentia, vt instrumenta substantiæ ipsã attingere. Probatur prior pars, quoniam idcirco tribuit natura accidentia substantiæ, vt per ipsa ageret. ergo ipsa immediatè non est actiua; Et confirmatur inductione, quia videmus ad omnes alias actiones vt substantiam accidentibus. ita vt etiam intelligat, & velit medijs potentijs, quæ accidentia sunt. Præterea forma substantialis est indeterminata ad plures actiones, determinatur autem ab accidentibus. ergo non potest esse proximum principium per se ipsam, sed per accidentia. Denique idem est agens disponens materiam, & producens formam, vt Auerr. 7. metaph. c. 22. testatur, & ratio sua-

det, quia dispositio materiæ ordinatur ad receptionem formæ, ergo qui disponit, intendit introducere formam, sed accidentia sunt, quæ disponunt, ergo etiam, quæ introducunt formam.

Posterior pars probatur, quia sicuti res se habet ad esse, ita & ad operari: at accidentia sunt entis, idest substantiæ entia, ergo etiam operantur, vt eius instrumenta; Quòd etiã attingant productionem substantiæ, probatur, quia sæpe substantia, cui tamquam principali causæ effectus tribuitur, vel non est, vel abest, tunc ergo, nisi velimus recurrere ad primam causam, quod in philosophia, quoad fieri potest, vitandum est, dicere oportet, ab accidentibus, vt substantiæ instrumentis, substantias produci. Confirmatur etiam, quia accidentia data sunt substantiæ, non solum ad ornamentum, sed etiam ad exercèdas actiones suas, & probabile est etiam, vt, sicut substantia operatur per accidentia sibi connaturalia, ita etiam per accidentia producatur.

Propria sententia quinque conclusionibus explicatur.

SECTIO IIII.

Prima Conclusio.

NOua actione præter alterationem præcedentem opus est, vt fiat forma substantialis. Hęc conclusio est contra quartam sententiam, quæ veluti ceteris improbabiliorè, vt à facilioribus incipiamus, impugnare aggredimur. Probatur faciliè hæc conclusio, nam forma substantialis est realiter distincta ab accidente, ergo non potest per eius productionem generari; Probatur consequen-

quentia, quia productio non differt, nisi vel ratione, vel ex natura rei ab ipsa re producta, ergo si res producta realiter differt ab alia, idem dicendum de eius productione, quia idem modus non potest afficere duas res realiter distinctas. Sub ergo dicendum erit, formam substantialem incipere esse absque productione, & actione, vel produci per diuersam actionem ab ea, qua producitur accidens; primum dici non potest, quia sequeretur, aliquid, & maxime perfectum esse in mundo, & nullum agnoscere principium effectuum, ergo dicendum est secundum.

Ad exempla, quae pro hac sententia afferbantur, respondetur, ad primum, relationem distingui tantum ratione à fundamento, & per consequens non indigere noua productione. Ad aliud de indiuisibilibus respondet Suarez, indiuisibilia terminare intrinsecè, & in eodem genere quantitatem, siue motum, per generationem verò non fieri aliquem terminum qualitatis intrinsecum, sed formam altioris generis, & rationis. Addit etiam Albertinus princip. 2. q. 2. puncto 2. concl. 2. indiuisibilia esse imperfectiora suis terminatis, & per se primò non intendi, at verò terminus substantialis est perfectior actione accidentali, & per se primò intenditur à natura. Quae responsiones, esto, verum contingant, & verè ostendant disparitatis rationem, non tamen tollunt, quin per illa exempla valde eneruetur ratio pro allata conclusionem, quae non est fundata in perfectione, sed in distinctione reali, quae si aequè reperitur inter indiuisibilia, & ea, quorum sunt termini, aequè etiam de ipsis probant, quantumuis imperfecta sint. Dicendum est igitur, huiusmodi indiuisibilia, ut infra subs. probauimus, esse tantum

negationes quasdam, & ideo non indigere noua productione. Ad tertium exemplum de figura respondetur, hanc non esse diuersam a partibus, quibus constat, & consequenter per unionem partium statim resultare, quòd si mutantur etiam partes, ut cum ex triangulo fit figura circularis, tunc videmus, necessariò intercedere debere aliquem motum.

Secunda Conclusio.

PRODUCTIO substantiae non est accidenti tamquam agenti principali tribuenda, sed contra primam sententiam, sed videtur communi Philosophorum consensu muniri, immo etiam reliquorum hominum, omnes. n. censent, substantias agere, nam dicunt, equum gignere equum, ignem ab igne produci, &c. videtur igitur hoc tamquam principium naturale mentibus nostris insitum, cui tamen repugnant auctores illius sententiae, non enim ex ipsorum principijs esset generatio tribuenda substantiae, sed accidentibus. Respondet Perr. cap. 14. ad primam objectionem, generationem tribui substantiae triplici ratione. Primò denominatione, qua ratione actiones dicuntur esse suppositorum. Secundò, sustentatiue, quia accidens à substantia sustentatur. Tertio, determinatiue, nam substantia ignis non producitur per calorem, ut calor est, alioquin per quemlibet gradum caloris produceretur, sed ut est tantus, verbi gratia ut octo, quam determinationem non habet calor ex se, sed ex substantia, in qua est. Verùm hae rationes non sufficiunt, neque menti loquentium satisfaciunt, cum enim dicimus, substantiam aliam substantiam generare, verè, & proprie generare intelligimus, & non tantum

secundum aliquos respectus, alioqui alteri vero agenti, & producti multò magis tribueretur, quod non fit; Sustentare etià, & determinare longè absunt ab efficere, quòd verò dicitur, denominatione appellati substantiam agentem, debet hanc denominatio, ne sit falsa, vel stulta, habere aliquod sufficiens fundamentum, sicuti habet, quòd actiones tribuntur supposito, quia videlicet pars aliqua suppositi est verè principium illius actionis, at verò si accidens, quod est quid realiter distinctum, & separatum etiam à substantia, esset principale agens, nulla esset sufficiens ratio, ut eius effectus tribueretur substantiae. Et confirmatur, quia hac ratione dicimus, causas secundas esse verè causas horum effectuum, & non tribuimus illos primae causae, quia re vera causae secundae sunt agentia principalia, ergo etiam si accidentia essent agentia principalia, illis tribuendi essent effectus, & non substantiae.

Præterea oppugnat valde hanc sententiam principium illud, quòd causa principalis non debet esse imperfectior suo effectui, quod, ut notat Suarez, videtur esse principium primum, & lumine naturæ notum, alioqui enim tolleretur omnis via cognoscendi Deum ab effectibus, contra omnes Patres, & scripturam, inquit enim S. Paulus, quòd *inuisibilia Dei per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur*, & Sap. cap. 13. reprehenduntur illi, qui ex pulchritudine creaturarum non colligunt pulchritudinem, & perfectionem creatoris; tolleretur etiam omnis nostra cognitio, & scientia, quae quamuis aliquòd procedat à causis ad effectus, frequentius tamen ab effectibus tamquam nobis magis notis ad causas ascendit, & hic modus pro-

cedendi supponitur necessariò ab altero à causa ad effectum, quia non cognoscimus causas, nisi per effectus. Respondet Verreries ad hanc rationem dupliciter. Prior responsio est; accidens esse quidem ignobilius substantia in ratione entis, non tamen in ratione productiui: Posterior, intrinsecum, & immediatum effectum non posse esse causam nobiliorem, posse tamen mediatum, & extrinsecum. Neutra tamen argumenta satisfacit. Non prior; nam cum esse imperfectius in ratione productiui nil aliud sit, quàm posse producere, qui dicerent, causam esse nobiliorem effectui, nil aliud sibi vellent, quàm causam producere effectum, quòd in terminis ipsis inuoluebatur: Ne dicamus igitur, illam propositionem esse otiosam, oportet dicere, veram esse etiam in ratione entis. Confirmatur, quia eo modo exposito illo principio, non liceret argumentari ab effectui ad causam cognoscendam, quia iuxta illam expositionem nullam conditionem entitatis causae ab effectui colligere liceret, sed tantum causam produxisse illum effectum, quòd iam praesupponitur notum, at omnes censent, posse nos argumentari ab effectui ad entitatem causae, quia operatio indicat potentiam, & potentia essentiam; ergo illa expositio non sufficit; multò minus etiam posterior, quoniam causa potentior est in productione immediati effectus, quàm mediati, ut patet in omnibus agentibus, & ratio id ipsum suadet, quia effectus primarius, & immediatus non excedit virtutem causae, ergo neque secundarius, qui ex ipso immediate oritur.

Denique sequerentur multa alia absurda ex hac sententia, ut quod saltè

in naturalibus tolleretur omnis distinctio agentis principalis, & instrumentalis, nulla etiam generatio substantialis esset vniuoca contra Aristotelem 7. metaph. 28. & sensum communem; nulla etiam esset relatio paternitatis, & filiationis, & id genus alia.

Tertia Conclusio.

Concurfus ille, & influxus substantialis superadditus actioni accidentis attingenti productionem substantię, non videtur admittendus. Hęc conclusio est contra tertiam sententiam, quę cum à suo auctore introducta fuerit, vt vitaretur incommoda, quę contra sententiam Scoti, & S. Thomę afferebantur, nõ videtur tamen sufficienter ea effugere, & in super alia propria patitur. Difficultas, quam patitur S. Thomę sententia, est, quòd accidēs attingat productionem substantię, ad quam leuandam, additur, id posse accidens in virtute substantię, at eidem difficultati subiecta est hęc sententia Suarez, nam & ipse affirmat, accidēs attingere substantiam producendā, quòd verò superaddat concursum etiam substantialem, nihil refert. Nā hic concursus non tollit, quin accidens verè attingat substantię productionē, vel ergo attingit virtute propria, & incidemus in opinionē Perrierij, vel in virtute substantię, & reddit eadem difficultas, quę S. Thomę opponitur.

Scoti autem sententia illa difficultate premebatur, quòd substantia immediatè ageret, cū ad hoc videatur ei tributa accidentia à natura, vt per ipsa agat, & præterea quòd multę generationes substantiales fierent, nulla existente substantia, quę posset esse causa principalis; easdem autem

angustias sentit etiam opinio Suarez, nam & supponit, substantiam immediatè agere, & tenetur fateri, multas fieri generationes substantiales, etiam præcipuo agente absente.

Proprijs etiam vrgetur incommo dis. Primum, quia videtur superfluous hic duplex concursus; nam si substantia potest per suum concursū attingere productionem substantię, ergo concursus accidentalis est superfluous. Cur enim substantia non poterit totum id producere, quòd posset simul cum accidente? Effectus certè non excedit causę virtutem, & est illi simillimus, ergo ad illum producendum virtutem sufficientem habebit. Confirmatur, quia natura abstinet à superfluis, si ergo substantia poterat per se producere formam substantialem, non est, cur dicamus, tribuisse hanc virtutem etiam accidentibus, sed tantum ea adhibere, vt materiam disponant. Respondet Suarez, non esse superfluam accidentis virtutem, primò, quia aliquando forma substantialis est absens. Secundò, quoniam ad idem agens spectat, disponere materiam, & producere formam. Tertio, quia fortasse forma substantialis ex se non est sufficiens, cum sit indeterminata. Sed nulla harum responsionum sufficit, non prima, quia neque tunc virtus accidentis sola potens est producere formam, ergo cum sit recurrendū ad pri nā causam, tam possumus recurrere pro effectu totali, quam pro partiali. Neque secunda, quia licet spectet ad idem agens, disponere, & introducere formam, non tamen dicit quis, per idem principium, & falsum est, illas duas virtutes esse debere coniunctas, cum sint diuersi ordinis. Tertia quoque est insufficientis, quia ad determinandam formam

sub-

substantiæ satis est ipsa dispositio materię. Præterea vel substantia, & accidens concurrunt tamquam causę subordinatę, vel tamquā causę partiales, si primum, ergo non adest duplex influxus, sed vnus tantum, est enim communis sententia, quam & ipse approbat, eandem esse actionē primę, & secundę causę, si autē est vnicus, & idem influxus substantię, & accidentis. iam hoc est, quòd dicunt Thomistę, agens agere in virtute substantię, si verò concurrunt tamquam causę partiales, erit igitur aliqua pars effectus, quę ab accidente producta fuit, & altera, quę à substantia, quòd est inconueniens.

Præterea si substantia potest producere formam ignis, cur etiam non poterit calorem? profectò qui potest perfectius, potest etiam imperfectius in eodem ordine, calor autē cum sit dispositio quędam ad formam ignis, non videtur esse diuersi ordinis, & longè facilius est, posse producere calorem, quam substantiam ignis, non est igitur credibile, posse aliquid producere formam ignis, & non posse calorem, si igitur substantia potest producere calorem, ergo in productione cuiuslibet accidentis aderit duplex influxus, alter substantię, & alter accidentis, quòd inauditū est in philosophia, & prorsus improbabile, cū nulla appareat necessitas huius duplicis cōcursus.

Præterea multę sunt substantię, quę nunquam sunt proximę suis effectibus, vt animalia, hæc enim cū medio semine suos patrus edant, nõ possunt illis esse propinqua, de his autem fatetur Suarez, non influere in effectus, sed suppleri eorum efficieniam à superiori causa, habebunt igitur potentiam, quam nunquam reducere ad actum poterunt, at quoniam pacto credibile est, tribuisse na-

turam illis potentia, qua sciebat certè nunquam ipsa vsura, immo neq; vti posse? hoc certè est contra totam philosophiam, quę nihil frustra à natura efficit, proclamat.

Dicetur fortè, deseruire illam potentiam ad nutritionem, in qua & generatur noua pars animalis, & ipsa forma substantialis est præsens. Verum cum hæc sit partialis quędam generatio, probabilis est, sequi naturam totius, si ergo totus animalis generatio semper est à causa prima, idem videtur etiam dicendū de hac generatione partiali.

Quarta Conclusio.

Quamuis sententia cōmuni, quòd accidens in virtute substantię substantiam producat, multis, & grauibus vrgeatur difficultatibus, quibus perfectè satisfieri nõ potest, magna tamen probabilitate nõ caret, & cæteris supra relatis est præferenda. Probat prior pars huius conclusionis argumentis, quę contra eam fiunt, quorum præcipua sunt, quę sequuntur. Primum, quia hoc agere in virtute substantię, nõ videt subleuare posse accidens ad pducendum aliquid supra propriā virtutem, sed in propria virtute non potest accidens producere substantiam, ergo neque in virtute substantię. Maior probatur, quia per hoc, quòd dicitur accidens agere in virtute substantię, nullam maiorem virtutē acquirit, ergo non est potentius quam prius. Confirmatur, quia sicut se habet res ad esse, ita & ad operari, sed quoad esse, ex eo quòd sit virtus substantię, nihil supra suam entitatem acquirit accidens, ergo neque quoad operationem. Et confirmatur secundò, quia sicut in operando

est virtus substantiæ, ita etiam in essendo ergo, sicut quamvis in essendo sit virtus substantiæ, non habet nobiliorem essentiam, quam haberet, si consideraretur, ut ens præcisam à substantia, ita neque debet habere nobiliorem operationem. Præterea quamvis accidens sit virtus substantiæ, tamen re vera totus influxus provenit ab ipso accidente, ergo debet cum ipsa accidentis entitate cōmensurari, si verum est, quod supra diximus, effectum non debere excedere causam in perfectione. Adde, quod substantia ipsa non potest se sola producere substantiam, quomodo ergo hanc virtutem poterit accidenti tribuere? In omnibus certe videmus, quod quod magis effectus à causa principali elongatur, eò minus est perfectus, ita sol magis illuminat partes actis propinquas, quam remoras: ignis magis calefacit, quos habet viciniore, & sic in cæteris, ergo substantia etiam magis debet esse potens in suo primario effectu, quam in secundo, at primarius eius effectus non potest esse nisi accidens, ergo secundarius non potest esse substantia. Cōfirmatur; quia per aduentum accidentis illi superadditi non fit substantia potentior, quam erat prius, nam etiam prius virtute continebat ipsum accidens, ergo si prius non potuit substantiam producere, neque poterit postea.

Secundum argumentum, quod huic sententiæ communi obijctur, est ab experimentis, ex quibus patet, multoties produci substantiam ab accidentibus, quæ non sunt virtutes alicuius substantiæ, ergo tota hæc sententia ruit, consequentia est evidens, quia si potest accidens producere substantiam, & non in virtute substantiæ, frustra ad hanc virtu-

tem confugimus. Antecedens probatur illis experimentis, quæ supra retulimus, ut cum tempore æstivo ex pulvere, & pluvia ranæ oriuntur, & in aliis animalibus, quæ ex putri materia ortum habent. Quodnam enim erit agens principale horum animalium? an cælum? atqui cælum caret anima, non potest igitur aliquid animatum producere, quod simpliciter esse se nobilius. An aliquid individuum ranæ determinatum? atqui nullum huiusmodi assignari potest, supponimus enim, tunc aliam non adesse ranam præsentem. An illud individuum, cuius si extitisset, debuissent illæ dispositiones esse accidentia? sed neque hoc dici potest, quia non magis determinant sibi hoc, quam illud individuum. Adde, quod hic non agimus de subiecto horum accidentium ranam producentium, nam subiectum est illa materia, quæ deinde ranæ formam recipiet, sed de agente, in cuius virtute illa operantur, quod debuisset esse producens illorum, at effectus non sibi determinat necessariò causam producentem, ut est communis sententia omnium Philosophorum, quamvis Doct. Connimb. 2. phys. c. 7. quæst. 18. art. 5. contrarium sentire videantur, ergo dici non potest, quod hæc accidentia agant potius in virtute huius, quam illius individui. Quodnam igitur erit principale agens? Responsio communis est, esse ranam indeterminatè sumptam, seu in specie, neque esse inconueniens, agens principale esse indeterminatum, dum instrumentum est determinatum, & est solum, quod actu influit, & in moralibus possunt affecti huius rei non pauca exempla, nam mortuo Episcopo eligitur novus Vicarius, qui tamen nec huius, nec il-

lius

lius Episcopi est Vicarius, sed Episcopi indeterminatè sumpti, & non minorem autoritatè habet, quam si esset Episcopi determinati, & idè in omnibus alijs vicem alterius gerentibus accidit. Verùm adhuc nõ videtur tota difficultas sublata, quia quando huiusmodi agens est indeterminatum, non potest aliquam virtutem instrumento tribuere, & solum per quamdam denominationem, & moralem habitudinem censetur, instrumentum, siue agens secundarium agere in virtute illius, physicè tamen, & re vera agit secundum virtutem sibi inhaerentem: quod igitur accidens agat in virtute substantiæ indeterminatæ, non eleuat eius potentiam ad aliquid agendum, quod alioqui agere non posset. Præterea accidens agit in virtute illius substantiæ, à qua est productum, at nullum est accidens in hac materia, quod ab aliqua substantia productum non fuerit, ergo in illius virtute agit, non verò in virtute alicuius substantiæ indeterminatæ.

Tertium argumentum est, quia nullum accidens producere potest substantiam seorsum ab alijs accidentibus sumptam, ergo neque simul cum illis. Antecedens probatur, quia ad quamlibet formam introducendam requiruntur plures dispositiones, & consequenter vnum accidens non sufficit, quare & si calor sit summè actius, & sit etiam intensissimus, attamen si simul sit in materia densa, ut in lapide, vel in humida, ut in aqua, nõ poterit producere formam ignis. Consequentia probatur. Quando vnum accidens simul cum alijs multis concurrat ad producendam substantiam, vel agit diuersimodè, atque agebat, quando erat sepa-

raturum; vel eodem modo, si eodem modo, ergo sicut prius non poterat producere substantiam, ita neque postea: si diuersimodè, contra, quia agens naturale præcipue simplex, quale est accidens, semper eodem modo agit. Præterea unde oritur hic diuersus modus agendi? an ex consortio aliorum accidentium? ergo in virtute aliorum accidentium producit substantiam, & non in virtute substantiæ; sed neque quomodo hoc cōtingere possit, apparet. Vel enim virtus ipsius accidentis roboraretur, vel actio transiens, non virtus; quia vnum accidens oporteret aliquid recipere ab altero; quod non est verisimile; neque actio, quia si hæc ex natura sua est substantialis, non indiget aliorum ope, si accidentalis, non poterit per aliorum subsidium substantialis fieri. Præterea vel huiusmodi accidentia concurrunt omnia, vel vnum tantum, si omnia, ergo erunt agentia partialia, & substantia erit diuisibilis, cum partim ab vno agente dependeat, & partim ab alio, si vnum, ergo non erit illud magis potens, quam si solum esset, neque facile semper erit, reddere rationem, cur hoc potius agat, quam illud.

Præterea ex consortio aliorum accidentium aliquando euenit, ut producat forma substantialis contraria agenti principali, quomodo ergo tunc dici poterit, accidens agere in virtute illius? atque hoc patet, dum ignis ex aqua, vel alio composito generat aerem, aer enim non continetur in virtute ignis; immo est ipsi contrarius, quomodo ergo calor in virtute eius potest ipsam producere? id ipsum etiam confirmari potest ex igne, qui gignitur per motum, & ex alijs similibus experimentis.

Hæc

Hæ igitur sunt præcipuæ difficultates, quas patitur hæc sententia communis, à quibus si non omnino eueritur, saltem tamen incerta valde, & non adeo facilis redditur. Quibus tamen non obstantibus, dicimus in posteriori parte cõclusionis, esse valde probabilem, & cæteris supra relatis præferendam. Ratio huius partis desumitur in primis ex autoritate tot illustrium Philosophorum, & doctissimorum virosum, qui eam sunt amplexi, quorû autoritas non est facile contemnenda. Præterea ex eo quòd reliquæ supra relatæ sententiæ maioribus sint obnoxia difficultatibus.

Nam prima, quòd accidens virtute propria substantiam producat, aduersatur illi principio naturali irrefragabili, quòd effectus nõ potest in perfectione excedere suam causam. Secunda, quæ est Scoti, admittit, etiam formam substantialem agere in distans, quod alteri principio æque ferè naturaliter noto contradicit, sci licet agens, & patiens esse debere simul, vt alias difficultates omittam. Tertia est inintelligibilis, quòd producatur substantia sine actione. Quarta autem, vt supra notauimus, has easdem patitur difficultates, quibus & hæc communis est obnoxia, & alias in super addit, quare vsque dum melior non occurrat, ab hac non videtur recedendum, & argumeta cõtra eam allata, quoad fieri potest, diluenda erunt.

Ad primum ergo dicendum erit, accidens in virtute substantiæ producere substantiam, non quòd aliquid recipiat, sed quia ex eo quòd est virtus substantiæ, assurgere potest ad producendam substantiam. Et ad instantiam, quòd per hoc nihil eius vnitati additur, fatendum erit, nihil addi, sed tamen inde effici, vt eorum

effectus nõ cum eorum perfectione, sed cum perfectione substantiæ sic conferendus.

Ad secundum approbanda est responsio ibi data, & ad primam impugnationem dicendum, accidentia verè & physicè esse substantiæ instrumenta, & hoc sufficere, vt verè, & physicè dicatur agere in virtute substantiæ. Ad secundam dicendum, quòd quando accidens producit aliquid perfectius substantia, à qua ipsūmet est productū, nõ agit in virtute illius, sed eius, cuius natura suo potuit esse instrumentū ad huc effectū.

Ad tertium respondetur, accidens aliquando se solo producere substantiam, aliquando simul cum alijs, producit solum, quando reliquæ dispositiones non concurrunt actiue, sicuti si ignis producendus sit, requiritur, vt subiectum non sit nimis densum, raritas autem, quæ prærequiritur, nõ concurrat actiue, sed tantum remouendo formaliter prohibens, aut disponendo materiam, quare in his euentibus tota actio erit tribuenda vnico accidenti, quando verò sunt plura accidentia actiua, vel dicendum erit, agere aliqua ad expellenda cõtraria, & disponendam materiam, perfectius deinde accidens producere formam substantialem, vel simul conficere vnum agens totale, cui totus effectus simul respondeat, non verò pars eius vni, & pars alteri. Ad illud, quòd accidens producit effectum non contentum in virtute principalis agentis, dicendum erit, vel tunc recurrendum ad causam superiorem, vel eius virtutem modificari ab alijs accidentibus simul cum eo existentibus, & quamuis illa forma non sit in virtute vnus agentis, erit tamen in virtute plurium, quorum censentur instrumenta illa plura accidentia.

Quinta

Quinta Conclusio.

Qui soli primæ causæ virtutem producendi formam substantialem tribueret, nõ improbabiler, neque sine fundamento loqueretur. Hæc conclusio quamuis noua videatur, re vera tamen grauissimos patros nos habet, eam enim docuit Plato, dum dixit, formas substantiales ab idæis fieri, idest vt interpretatur S. Augustinus, & alij, ab essentia diuina, quæ rerum omnium idæas continet. Idem sensit Auicenna tribuens intelligentiæ, quam colihodeam appellant, hanc vim producendi formas substantiales. Nec dissentiunt Philop. 1. phys. in fine, qui in vniuersalem naturam, & Themist. qui 1. de anima c. 24. & lib. 3. cap. 2. in animam mundi earum productione referunt. Et ex recentioribus Scotistæ, & Suarez sæpius ad primam causam recurrere coguntur, quod cum aliquando faciendum sit, satius videtur id semper efficere, ita enim, & longius à miraculis recedimus, & constantiam naturæ in operado conseruamus, & sicuti logè probabilius dicimus, animam rationalem semper à Deo creari, quàm si, aliquando ab homine, aliquando à Deo produci, diceremus, ita verisimilius multò videtur, generationem substantialiū formarum semper Deo acceptam referendam, quàm, vt plerique alij faciunt, nunc Deo, nunc naturali agentia scribendam esse.

Præterea si quid huic opinioni ob stare videretur, illud esset maximè, quòd verè vna substantia dicitur gignere, vel producere aliam, ergo nõ debemus hanc actionem primæ tantum causæ tribuere, sed hoc nihil officere sententiæ huic, patet clarissimè, ex eo quòd non minùs censetur

homo gignere hominem, quàm equus equum, & ignis ignem, sed homo non gignit animam, sed eam tantum materiæ vnit, ergo idem sufficit affirmare etiam de alijs agentibus. Immo hinc deducitur pro hac sententia argumentum, quia cõmunis opinio hominum est, non minùs hominem concurrere ad gignendum filium, quàm reliqua animantia, ergo neque cætera formam substantialem producunt magis, quàm homo. Confirmatur, quia neque substantiæ nobilissimæ intellectuales possunt aliquam substantiam producere, quid mirum igitur, si id substantijs materialibus denegetur?

Si dicas, creationem non posse à causis secundis haberi, & idcirco neque animam creari ab homine, neque intelligentias posse alias sibi similes producere. Occurri poterit, quòd quamuis videatur maximum discrimen adesse inter creationem, & productionem ex materia, re vera tamen si attentius rem consideremus, fortassis non tam magna differentia apparebit. Nam eatenus minor potentia requiritur ad generationem ex materia, quàm ad creationem, quatenus ipsa materia agentis actionem adiuvat, at quis nesciat, quàm minimum subsidium possit à materia præstari? nam neque actiua est, & vt minima, & infimæ entitatis, & quamuis dicatur habere in potentia etiã formas, non hinc efficitur, formas in materia latitare, aut aliquod ipsarū principium, sed tantum posse in ipsa ab agente produci, quòd si forma, vel accidentia possent existere sine materia, non appareret, quæ maior virtus requireretur ad producendū calorē, vel lumen in materia, quàm extra materiam, nam quamuis adsit materia, re vera tamen tota entitas caloris, vel luminis ab agente produ-

citur

icitur ad quid igitur ei deseruit materia: nisi ut effectum, qui per se subsistere nequit, recipiat: cum igitur tam minimum auxilium præster materia, nõ videtur sufficiens discrimen, ad hoc ut dicatur, animam rationalem fieri à Deo, & reliquas ab agentibus naturalibus, quòd illa fiat independenter à materia, hæc verò ab eadem educantur, neque verò potest hoc discrimen oriri ex diuersitate perfectionis ipsarum, quamuis enim hæc sit maxima, tamen eadem reperitur inter hominem, & bruta, quare si aliunde non obstarer, sicut imperfectius ab imperfectiori produciunt, ita posset etiam à perfectiori perfectius.

Denique confirmatur ex incommodis aliarum sententiarum, quæ omnia per hanc evitantur; nam neque virtus principalis accidenti tribuitur, neque opus est, ut accidens attingat substantiæ productionem, neque quòd ipsa substantia agat indistans. Hæc igitur sint dicta, non ut hanc sententiam communi præferam, sed tantum ut lectori proponam electuro pro suo arbitrato, cui subscribendum sibi censet. Nam quamuis hæc postrema minoribus videatur patere difficultatibus, non videtur tamen facile concedendus in philosophia tā frequens ad Deū recursus, nec est parvifacienda multitudo illustrium Doctorum contrarium sensum sectantium.

Argumentis pro prima sententia satisfi; & an accidens virtute propria aliud accidens producat, definitur.

SECTIO V.

Argumenta, quæ pro prima sententia allata sunt, nil ferè aliud

probant, quàm nostram quartā, vel quintam conclusionem, vel scilicet à substantia non produci aliam substantiam, ut in quinta probabiliter diximus, vel non produci nisi medio accidenti, eadem tamen percurramus breuiter, & soluemus, quatenus videntur militare contra nos, ne difficultatem aliquam, quæ in ipsa consistit, præterisse videamur.

Ad primum, iam diximus in conclusione 4. quomodo sit intelligendum, accidens agere in virtute substantiæ, quamuis fateamur, eam responsionem, quæ est communis, non omnino scrupulum eximere, attamen si quid probat illud argumentum, concludit potius, primæ causæ tribuendam substantiæ productionem, quàm accidentibus, & idem dicimus ad experimenta allata.

Ad secundum, in hoc argumento tangitur illa controversia, an accidens virtute propriæ producat aliud accidens, vel etiam ut instrumentū substantiæ, quæ, ut rectè notat Suarez disp. 18. sect. 6. de modo loquendi est potius, quàm de re ipsa, & idcirco breuiter ab ea nos expediemus. Dico igitur, utrumque dici posse, quatenus enim effectus productus non excedit virtutem ipsius accidentis secundum propriam entitatem considerati, & est illi simillimus, sic dici potest, accidens esse agens principale, quatenus verò entitas ipsa accidentis data est à natura, ut sit substantiæ instrumentum, sic in quacunque actione dicere possumus, accidens se gerere ut instrumentum substantiæ, & hoc simpliciter videtur verius, nam est conformius modo loquendi hominum communi, dicimus enim, solem, & ignem calefacere, non verò eorum accidentia.

Ad tertium, quatenus est contra quartam nostram conclusionem, respon-

spondetur, argumentum probare tantum, substantiam non esse immediatum agens, agere videlicet medijs accidentibus, non verò non esse principale, quòd illis probandum fuisset. Adde, quòd etiam est immediatum principium multorum accidentium, quæ ab ipsa manant, ut patet in aqua, & in aere, dum se ad pristinum frigus reducant.

Ad quartum respondetur, etiam si accidentia sint in subiecto non sibi connaturali, esse tamen instrumenta non illius subiecti, in quo sunt, nisi per quamdam denominationem improprie dictam, sed illius substantiæ, à qua producta fuerunt, atque ut talia producere posse substantiam.

Ad quintum respondetur, accidentia non corrumpere per se formam substantialem, sed per accidens, labefactando scilicet eius dispositiones, sine quibus ipsa conservari nequit, & introducendo formam substantialem ei impossibilem, & adhuc hæc omnia præstant, ut instrumenta substantiæ. Argumentum autem, quòd substantia contrario careat, probat tantum, substantias non pugnare inter se immediate, sed medijs accidentibus.

Ad sextum respondeo: Esto quatuor primæ qualitates inhæsiuæ sint in materia prima, aliquod tamen efficiens habere debent, vel aliquam formam substantialem, cui convenienter, & horum dicentur instrumenta.

Argumenta pro secunda sententia enodantur, & extrinsecis ne, vel intrinsecis accidentibus sit forma productio tribuenda, aperitur.

SECTIO VI.

AD primum, probat hoc tantum, accidens non posse ut principale agens producere substantiam, quod libenter concedimus.

Ad secundum respondetur, ob imperfectionem substantiam indigere accidentibus ad agendum. Ad impugnationem, quòd accidentia sunt imperfectiora, & tamen non indigent alijs instrumentis. Respondetur, hoc etiam illis convenire ob imperfectionem, quia videlicet non agunt ut agentia principalia. Hæc duo igitur sunt, quæ simul repugnant agentis creato, agere, ut agens principale, & immediate, dum de productione substantiæ agitur, cum propriam passionem, quamuis aliqui id negent, immediate ab ipsa produci arbitremur.

Ad tertium respondi iam in probatione quartæ conclusionis. Addo verò hic, non habere vnum accidens ex aliorum consortio, ut possit producere substantiam, sed à substantia, ab alijs verò accidentibus modificari eius actionem, ita ut potius hanc, quàm illam producat.

Ad quartum respondetur, formam substantialem esse verè causam efficientem, sed non immediatam, hæc autem duo non pugnant, quia quòd agit medio instrumento, verè agit.

Ad quintum non conveniunt Philosophi, cui tribuenda sit productio substantiæ, accidenti ne, quòd est in passo, an illi, quòd est in agente,

quidam enim dicunt, accidētia pas-
si concurrere tantum formaliter, &
dispositiue, agentis verò effectiue,
sicut quando introducit calor in
subiectum frigidum, frigus expelli-
tur à calore, qui est in eodem subie-
cto, formaliter, ab eo verò, qui est in
alio subiecto, effectiue. Confirmatur,
quia concurrat accidens, quod est in pas-
so, dispositiue, ergo in genere causæ
materialis, sed non potest idem con-
currere in genere causæ materialis,
& efficientis, ergo. Præterea instru-
mentum debet habere actionē præ-
uiam ad effectum vltimum agen-
tis principalis, sed agens, quod est in
eodem subiecto, non habet vllam ac-
tionem præuiam, igitur non est in-
strumentum in illa productione.

Tertio, aliquando agens est indi-
stans à passo, & habet virtutem suf-
ficientem producendi substantialem
formam, ergo producet, si ergo ad
eamdem productionem concurrant
etiam accidentia, quæ sunt in passo,
tunc idem effectus erit à duabus cau-
sis totalibus, ne igitur hoc dicatur,
asserendum est, a primis in efficien-
ter produci, & à secundis dispositiue.

Quarto, agens debet distinguere sup-
posito à passo, sed accidentia, quæ
sunt in passo, non distinguuntur sup-
posito ab ipso, ergo non possunt in
ipsum agere, & in eo producere for-
mam substantialem.

Dicendum tamen cum Albertino
loco supra citato, scilicet prin. 2. q. 2.
punct. 2. & concl. 4. productionem
substantialis formæ tribuendam esse
accidentibus in passo existentibus,
non tamen excluduntur accidentia
agentis, sed his mediata tribuitur, il-
lis autem immediata. Probat, quia
quotiescūq; reperitur materia per-
fecte disposita ad aliquam formam
substantialem, etiam si nullum sit a-
gens extrinsecum, producit tamen

eadem forma substantialis, ergo vel
tunc dicendum erit, produci à Deo,
vel ab accidentibus existentibus in
eadem materia. Confirmatur, quia
quamuis adsit extrinsecum agens,
tamen non habebit virtutem produ-
cendi illam formam substantialem,
vt cum ab igne producitur aer ex a-
qua, ergo tunc non producitur for-
ma aeris à calore ignis, quia hic non
est sufficiens, sed ab accidentibus exis-
tentibus in eadem materia, in qua
generatur forma substantialis aeris.
Denique accidentia, quæ sunt in pas-
so, sunt magis immediata, & proxi-
ma, & habent æqualem virtutem, at-
que accidentia agentis, ergo illis po-
tius tribus productio debet.

Ad primum responderetur, nullum
esse inconueniens, quod idem acci-
dens in duplici genere causæ con-
currat, & materialis, & efficientis. nã
& subiectum, quando propriam pas-
sionem producit, est & efficiens, &
recipiens & idem euenit in omnibus
actionibus immanentibus.

Ad secundum responderetur, a mul-
tis negari, quod instrumentum de-
beat habere actionem præuiam, quæ
refert, & sequitur Albertinus hoc eo-
dem principio 2. punct. 5. Multis
verò videtur illa propositio ita ex-
plicanda, vt instrumentum debeat
habere actionem præuiam, non quod
semper hæc sit necessaria, sed quia
debeat instrumentum aptum esse na-
tura sua ad efficiendum aliquid præ-
uium ad principalem effectum, & ra-
tio est, quia alioqui, vel haberet vir-
tutem ad producendum principalem
effectum, & esset causa principalis,
vel nullam haberet neque præuiam,
& tunc esset instrumentum ineptum,
& non posset actionem agentis adiu-
uare, non igitur semper requiritur,
vt instrumentum aliquam actionem
præuiam præmittat, sed vt sit talis na-
tura,

tura, vt possit præmittere, accidentia
ergo, quæ sunt in passo, eam habent
naturam, vt possint disponere effe-
ctiue materiam ad formam substan-
tialiam, quamuis actu non disponant
effectiue, quia opus non est, quare
hinc non tollit, vt non possint esse vera
instrumenta, quæ ex eo, quod actionem præ-
uiam habere possent, colligitur, esse
apta instrumenta ad effectum prin-
cipalem. Adde, quod per actionem
præuiam non intelligimus aliquam
actionem, quæ necessario debeat præ-
cedere actionem principalis agentis,
sed quæ saltem se habeat, vt aliquid
imperfectum respectu eiusdem ef-
fectus, sicuti calamus, quo scribi-
mus, non habet actionem præuiam,
sed habet aptitudinem ex se ad im-
primendum atramentum papyro,
quod est quid imperfectum respec-
tu scriptoris, & hoc intelligen-
dum est de instrumentis, quæ assu-
muntur ad subleuandam agentis im-
potentiam.

Ad tertium Albertinus post alio-
rum reiectas responsiones, inquit
ipse, tunc à Deo determinatum in, à
quibusnam accidentibus sit produ-
cenda forma substantialis. Mihi ve-
rò non videtur necessarium, in hoc
ad Deum recurrere, sed dicendum,
produci formam substantialem ab ac-
cidentibus in passo existentibus, non
autem ab extrinsecis, & ratio est, quia
extrinseca non habent vim ad pro-
ducendam substantiam immediatam,
sed tantum medijs accidentibus in
passo receptis, quod patet, quia nisi
hæc producantur, nunquam generabi-
tur ipsa forma substantialis, & quæ-
uis accidentia agentis sint propin-
qua, sunt tamen accidentia passi pro-
pinquiora.

Ad quartum de distinctione sup-
posito agentis, & passi multa di-
cit Suarez disp. 18. sect. 7, quæ non

sunt hic examinanda, breuiter igitur
dicemus, hic adesse distinctionem sup-
posito agentis principalis, &
passi, quod sufficit, quando acci-
dens, quod est instrumentum agen-
tis, sit receptum in passo, & hac ra-
tione non dicatur ab eo supposito di-
stingui.

Ad exemplum de accidente alla-
tum in primo argumento responde-
tur, negandam esse consequentiam,
quoniam inter frigus, & calorem da-
tur oppositio, & repugnantia forma-
lis, & ideo non opus est alia actione
distincta, neque, vt diximus, potest
dari actio positiua, quæ per se termi-
netur ad non esse, vt verò forma sub-
stantialis est alterius ordinis ab acci-
dente, & dum producit, transit de
non esse ad esse, & ideo præter præ-
sentiam accidentis, oportet etiam al-
iam actionem addere, Argumenta
pro tertia sententia, ex dictis pa-
tet, nihil contra nos concludere, qua-
re in eis soluendis non immorabi-
mur.

De Corruptione.

EX his, quæ diximus hucusque
de generatione, iudicium fieri
poterit de multis ad corruptionem
spectantibus, vt de eius definitione,
subiecto, termino, & efficiente; re-
manent tamen nonnulla adhuc cor-
ruptioni propria, quæ in hac quæ-
stione definienda erunt, quorum pri-
mum est.

*An corruptio fiat per aliquam actio-
nem, siue efficientiam.*

QVÆSTIO XXI.

Potest autem hæc quæstio dupli-
cem habere sensum. Alter est,
an formaliter corruptio sit aliqua

actio positiva, sicuti est actio positiva generatio: Alter verò an saltem concomitanter, siue causaliter, ita ut nunquam fieri possit corruptio, nisi præcedat aliqua actio positiva.

Quòd igitur fiat per actionem positivam in priori sensu, suaderi potest. Quoniam corruptio est vera mutatio, saltem respectu subiecti illius formæ, quæ corrumpitur, at repugnat, fieri mutationem sine aliqua actione, igitur formaliter includitur actio in corruptione. Confirmatur, quia quod corrumpitur, maximè dicitur pati, at ubi adest passio, adest etiam actio, ergo non sine actione est corruptio.

Præterea quod corrumpitur, vel ex se tendit ad non esse, vel ab alio ad illud impellitur; non ex se, quoniam unumquodq; suam propriam conservationem appetit, ergo ab alio, ergo media aliqua actione, si enim datur agens, debet dari etiam actio.

Tertiò, omne, quod corrumpitur, dicitur corrumpi à contrario, ergo per actionem, quia si nulla adesset actio, non posset assignari ratio, cur magis à contrario corrumpere, quam ab alio. Confirmatur, quia ex contrarijs illud corrumpitur, quò minus potest agere, ergo signum est, ex alterius actione ipsum corrumpi, quare etiam sæpe non nisi post longam pugnam corrumpitur, quod ostendit, adesse actionem, neque dici potest, quòd per eam actionem aliquid fiat, tum quia hoc videtur per accidens, tum etiam quia iterum quæram de eo, quod sit, an sit contrarium formæ, quæ corrumpitur, si enim non est contrarium, ergo poterunt esse simul, si autem est, ergo etiam inter ipsa dabitur mutua actio.

Quartò, non potest aliquid desi-

neresse esse, nisi per subtractionem concursus, quo conservabatur, vel per actionem contrarij; at forma non corrumpitur per subtractionem concursus, quia ex parte Dei hic non deficit, neque etiam ex parte causarum secundarum, nam materia nunquam cessat, quantum est ex se, formam sustentare, aliud verò non apparet, à quo pèdeat ipsa forma, ergo definit per actionem contrarij.

Quintò, sicuti generatio identificatur cum forma genita, ita corruptio cum forma, quæ corrumpitur, at generatio ex eo, quòd est idem cum forma genita, quæ est positiva, dicitur actio positiva, ergo etiam corruptio ex eo, quòd identificatur cum forma, quæ corrumpitur, quæ est etiam positiva, actio positiva erit.

Sextò, agens extrinsecum non agit nisi media forma introducta, ergo si hæc efficienter aliam non expellit, neque id dicitur efficere agens extrinsecum, cum tamen omnes id dicant.

Denique corpus efficienter, & per actionem positivam loco expellitur ab alio corpore, ergo etiam forma expellit per actionem positivam aliam formam à materia.

Contraria tamen sententia est communis, & vera, quam sequitur Suarez disput. 18. in metaph. sect. ij. & eam pro certa habet, ab eo autem probatur, quia positiva actio immediatè, & per se non tendit ad non esse, ergo non potest per ipsam effici corruptio, vel destructio alicuius rei nisi quatenus per ipsam aliquid producitur, cum quo necessariò coniungitur non esse alterius rei. Antecedens probatur, quia actio realis, siue positiva necessariò tendit ad terminum realem, ter-

mi;

minus autem realis aliquod reale esse accipit per actionem, ideo enim est terminus eius. Et confirmatur ex illo vulgari axioma, quòd nullum agens intendens ad malum operatur, ipsum enim non esse, ut sic, habet rationem mali, nunquam ergo positiva actio per se tendit ad non esse. Probari præterea potest, quia actio est influxus quidam agentis, at neque concipi potest, quòd quis influat non esse, ergo hoc immediatè non sequitur ex actione positiva. Confirmatur, quia cum Deus in nihilum redigit, non efficiendo, sed tantum concursum subtrahendo, id præstat. Denique vel existeret actio positiva, antequàm forma desineret esse, vel post, non ante, quia nondum est corruptio, ergo neque adest, a quo formaliter ipsa supponitur habere esse, non postea, quia cum iam non sit corruptio vel forma, neque identificari potest cum aliquò, quòd existat, vel ab eo pendere. Dices, adesse simul. Verùm existere corruptionis est primum non esse formæ, quare idem argumentum redit, quòd actio positiva identificatur cum re non existente.

Ad primum pro contraria sententia concedimus, per corruptionem subiectum mutari, negamus tamen, ad id requiri actionem positivam formaliter. Ad confirmationem negamus, id, quòd corrumpitur, pati, si propriè loqui velimus, quia cum definit esse, non est capax alicuius passionis, siue qualitatis.

Ad secundum responderetur, nihil ex se tendere positivè ad sui corruptionem, tendere tamen multa negativè, id est non habere vim, qua possint se conservare, & consequenter, nisi ab alio conserven-

tur, deficere; Aliqua etiam desinunt per formalem impossibilitatem cum alio, quæ sine actione intercedit, quamvis à nobis non sine actione concipiatur. Obijcies, in quo consistit hæc formalis repugnantia? an quòd vna impediatur sustentationem materiæ respectu alterius? atqui potest materia sustentare plures formas substantiales, ut animam, & formam carnis, ut vidimus, cur ergo non poterit plures accidentales eiusdem ordinis, vel plures substantiales minus perfectas? Respondetur, hanc formalem impossibilitatem difficilem esse explicatu, duo tamen exempla pro eius explanatione mihi videntur adduci posse. Alterum est de forma, & privatione ei contraria, luce, exempli causa, & tenebris. Nam lux dicitur expellere tenebras non per aliquam actionem, sed per suam præsentiam formalem, atque ita calor videtur expellere frigus. Alterum exemplum esse potest de obiecto respectu potentia, nam quando obiectum est distans, immittit speciem, per quam venit potentia, quando verò est præsens, non est opus alia specie, sed seipso immediatè venit, & perficit potentiam, eodem igitur modo, quando contraria inter se distant, per actionem inuicem pugnant, at quando sunt simul in eadem materia, non est opus aliqua actione, sed potentius seipso destruit, & corrumpit alterum, & hac ratione dicuntur habere impossibilitatem formalem, & hoc potissimum intelligitur de accidentibus contrarijs, nam in formis substantialibus alia forsitan est ratio, potest enim eorundem corruptio non tam formis contrarijs tribui, quàm accidentibus contrarijs, quæ dum corrumpuntur

ca-

earum dispositiones necessarias, efficiunt subinde, ut in materia conservari non possint.

Ad tertium patet ex dictis ad secundum, quia non est opus aliqua actione, cum ipsa forma sint praesentes in eodem subiecto. Si dicas etiam agens, & patiens sunt simul, & tamen inuicem agunt. Responderetur, agens esse simul cum patiente, id est ab eo non distare, non verò esse cum eo in eodem subiecto, sicuti se habent contraria, de quibus nos loquimur.

Ad quartum patet etiam ex dictis. Desinit enim esse aliqua forma, non tantum per subtractionem influxus, & actionem contrarij, sed etiam per praesentiam contrarij, cum quo formalem habet repugnanciam.

Ad quintum responderetur, corruptionem identificari potius cum non ente, quam cum forma corrupta, quia non ens est eius terminus ad quem, connotat tamen etiam ipsam formam, sed hoc non sufficit, ut dicatur quid positivum, sicut generatio connotat non ens, tamquam terminum à quo, neque tamen ipsa est non ens.

Ad sextum responderetur, ad hoc ut agens principale dicatur agere per formam introductam, non opus esse, ut ipsa etiam forma agat, sed sufficit, ut formaliter contrarium destruat.

Ad vitimum neganda est paritas, Corpus enim non solum expellitur ab eo loco, sed etiam in alium impellitur, cum igitur adsit acquisitio alterius loci, non mirum, si intercedat actio. Adde, quòd corpus expulsum non est in eodem loco cum expellente, & idcirco non potest expelli formaliter, sed opus est impulsu. Tertio, corpus expulsum non desinit esse, ac proinde potest esse capax actionis; at verò forma, quae corrumpitur, & desinit esse, & nihil ac-

quirit, à forma existente in eodem subiecto expellitur, quamvis ambæ numquam sint simul, quia recessus vnus est accessus alterius.

Quoad secundum sensum, an videlicet semper corruptio consequatur aliquam positivam actionem. Dicendum est, si loquamur de vera corruptione, quae est substantialis, numquam esse sine actione contrarij, per quam dispositiones contrariae in materiam introducuntur: Si verò loquamur de corruptione minus proprie, quae etiam accidentibus contrario carentibus conveniat, Dicendum est, sine actione contingere, sed per defectum actionis; ita enim lumen cessat in aere, quia non amplius sol illuminat. Verum est tamen, ut etiam notat Suarez, quòd haec desinitio actionis ex aliqua etiam actione, vel saltem motu praecedente sequitur, sol enim non desinit illuminare aliquam partem aeris, nisi locum mutet, vel per aliquod interiectum corpus impediatur.

An Corruptio per se intendatur, & sit naturalis.

QUESTIO XXII.

Facilis est responsio ex supradictis. Nam cum corruptio fieri non possit per actionem positivam, sed solum sequatur ex actione positiva, qua producitur aliquid aliud, patet, non intendi per se à natura, cum enim actio non per se tendat ad corruptionem, neque eam dici potest intendere ipsum agens.

Ubi iungi tamen potest, quia potest homo iugulare alium, intendens re vera eius corruptionem. Responderetur, posse quidem hoc effici ab agente voluntario, hoc tamen est praeter intentionem naturae, de qua nos hic

hic loquimur, nam & illa ipsius actione per se tendit ad aliquod ens, non verò ad corruptionem. Videbatur, quia dum corrumpitur homo, nulla forma de nouo gignitur, ergo eius corruptio per se intenditur. Responderetur, quamvis immediatè non sequatur in ea materia noua forma, sequitur tamen postea. Adde, quòd saltem erit à natura intenta productio illius accidentis, ad cuius introductionem moritur homo. Instabis. Natura operatur omnia prudenter, ergo non potest hominem corrumpere, ut formam longè inferioris ordinis, & perfectionis producat, alioquin piscaretur hamo aureo, ut de eo dicebat Augustus, qui minimi lucelli spe, maximi boni iacturam patiebatur. Responderetur, posse nos in hoc considerare vel bonum vniuersi, vel bonum alicuius peculiaris naturae, si bonum vniuersi consideremus, quamuis non sit melius illud accidens, vel illa forma, quae ad hominis corruptionem consequitur, quam ipse homo, tamen melius est, hanc rerum vicissitudinem dari, ut aliqua corrumpantur, & alia generentur, quamuis non semper generetur perfectius, quam, ut nihil vel generetur, vel corrumpatur. Adde, quòd cum natura non possit hominem à corruptione praeseruare, illud eligit, quòd minus malum est. Si verò spectemus bonum particulare, sic melius est illi rei, quae producitur, & suae speciei, ut ipsa producatur, quam ut homo conseruetur, quare nil mirum, si eius corruptionem, quantum est ex se, ad sui conseruationem ordinet.

Obijcies adhuc. Illud est prius in intentione, quòd est posterius in executione sed in executione posterius est corruptio generatione, ob ingressum enim vnus formae altera corrumpitur, nam idcirco dicitur vnum

contrarium ab alio expelli, ergo corruptio prior est in intentione, & per se intenditur. Responderetur, maiorem intelligendam esse de ijs, quae per se fiunt, non verò de ijs, quae per quamdam necessariam connexionem resultant. Nam prius natura producit formam, quam passiones ab ipsa resultantes, neque tamen haec sunt prius intentae, quia consequuntur. Minor autem, quamuis, si loquamur de corruptione accidentium oppositorum, vera sit, quia cum frigus expellatur formaliter à calore, oportet, prius natura introduci calorem, quàm expelli frigus, cum causa sit prior suo effectu, tamen si loquamur de formae substantialis corruptione prorem natura generatione ipsam existimo, quia forma substantialis non expellitur ob aduentum alterius formae substantialis, sed ad corruptionem suorum accidentium corrumpitur, & est veluti prauius dispositio ad generationem, est ergo prior natura, quamuis tempore sint simul. Dices, prius natura introducuntur octo gradus caloris quàm expellatur primus frigidus, ergo etiam prius natura producit forma ignis, quae consequitur octo gradus caloris quàm expellatur forma aquae, quòd fit ad expulsionem frigidus. Responderetur, etiam concessio antecedenti, negari posse consequentiam, quoniam licet in prioritate temporis valeat haec consequutio, post A. sequitur B. ergo B. est prius C. non tamen valet in prioritate naturae, quia haec potest esse inter ea, quae sunt simul tempore, & secundum diuersos respectus priora possunt dici, & posteriora; Quamuis ergo demus, ignem gigni ad introductionem octo gradus, & aquam corrumpi ad expulsionem primi, & illum prius produci quàm hunc corrumpi, non hinc sequitur, prius ignis quàm aquae formam

corrupti, quia illius introductio non est causa huius corruptionis, & ex causalitate desumitur prioritas naturæ. Adde, sæpe expelli formam, quamvis nondum sit introducta perfecta dispositio formæ sequentis, illius saltem, quam intendebat producere agens, quare etiam oportet, illam resultare, ne materia sine forma remaneat. Denique, quod forma de prioritate corruptionis, non ita infallibiliter est intelligendum, quasi aliquando etiam non possit accidere contrarium, quia videlicet ad formam sequentem prius est disposita materia, quam reddita sit inepta ad formam præsentem, ut accidit in combustione ligni.

Quoad alteram quæstiunculam, an corruptio sit dicenda naturalis, respondendum est iuxta varias acceptiones huius vocis naturalis, dici posse corruptionem, & naturalem; & non naturalem. Est enim naturalis, ut contradistringitur ad supernaturalem, & artificialem; est verò violenta, & non naturalis, quatenus est contra propensionem cuiusque formæ, quæ corrumpitur, ut luculenter explicant Doctores Connimbricenses in hoc primo, c. 4. quæst. 16. art. 3. & Flam. Nobilius 1. de generat. cap. 1. q. 2. qui videri poterunt.

An instans, in quo generatio, & corruptio fieri dicuntur, & alia huiuscemodi indivisibilia, sint entia realia, & positiva.

QVÆSTIO XXIII.

Vulgatissimum est, mutationem substantialem fieri in instanti, quid autem sit huiusmodi instans, sicut, & puncta, & cætera impartibilia, difficillimum est explicare, cum;

sæpissime in his libris sine usurpanda, nec sine ipsis intelligi possint modo incipiendi, & desinendi rerum, qui dicuntur, vel per suum esse, vel per suum non esse, & ad huiusmodi libros proprie spectent, necessarium mihi visum est, diligenter, antequam ulterius progrediamur, eorum inuestigare naturam, præcipuè cum nos à communi sententia, saltem recentiorum dissentiamus, à qua tamen nunquam, nisi rationum vi coacti, discedimus.

Indivisibilia esse entia realia, quibus rationibus adducantur multi ut credent.

SECTIO I.

AB experimentis argumentantur in primis huius sententiæ sectatores, qui nec pauci, nec contemnendi sunt, ut enim S. Thomam opusc. 36. cap. 2. Scotum in 2. d. 1. q. 3. & alios antiquiores, qui pro ea citantur, omittam, qui fortassis explicari pro contraria possent, sequuntur eam ex recentioribus Capreol. in 2. d. 2. q. 1. 2. 3. Hisp. q. 2. art. 4. Soncinas 5. metaph. q. 20. Burl. 1. phys. ad rex. 65. Iul. Scaliger exercit. 65. Iand. 6. phys. q. 3. Zimara 3. de anima. t. 25. Suarez. disp. 40. sect. 5. Ruuius. 6. phys. tract. de composit. continui, qui etiam inquit, inter modernos esse communem, Fons. 5. metaph. cap. 16. q. 6. sect. 5. Sorus in præd. quant. & Connimb. lib. 6. cap. 2. q. 1.

Primum igitur argumentum ab experimentis est. Corpus perfecte sphericum tangit planum in puncto, ergo punctum est aliquid reale positivum. Antecedens est Arist. 1. de anima, c. 1. & demonstratur ab Eucl. lib.

lib. 3. prop. 6. Ratio autem est clara, quoniam corpora, quæ se tangunt, adæquantur in eo, in quo se tangunt si ergo globus secundum aliquam sui partem diuisibilem tangeret planum, oporteret, habere totam illam partem planam; quod repugnat perfecte spherico. In eo enim omnes lineæ directæ à centro ad circumferentiam sunt æquales, at si daretur aliqua pars plana circumferentiæ, extrema illius magis distaret à centro, quam media. Consequentia probatur, quia tactus ille est positivus, & est in puncto, ergo punctum est aliquid positivum. Et idem argumentum etiam fieri potest de cylindro, qui eadem ratione non potest tangere planum, nisi in linea.

Secundò argumentantur ex contactu duorum corporum. Nam horum contactus est positivus, ut patet, atqui non se tangunt ista duo corpora secundum profunditatem, ergo secundum superficiem tantum, ergo datur superficies, & simile argumentum deduci potest ex lumine, quod in superficie tantum corporis opaci recipitur, & ex visione, quæ ad superficiem tantum terminatur.

Tertium argumentum. Non potest dari in continuo vltima pars, & tamen oportet, ipsum esse terminatum, ergo debet terminari ab indivisibilibus. Probatur antecedens supposita sententia verissima, quod quantum est diuisibile in infinitum, vel illa vltima pars erit diuisibilis, vel in diuisibilis, si secundum, habemus intentum, quod dantur indivisibilia, si primum, ergo illa assignata non fuit vltima pars saltem secundum se totam, quia cum possit, diuidi in duas partes, altera tantum earum potest esse vltima. Sed iterum de ea quæram, an sit diuisibilis, vel indivisibilis, & sic in infinitum,

oportet igitur, ne detur progressus in infinitum, deuenire ad terminum continui indivisibilem, & hoc ego existimo potissimum fuisse fundamentum huius sententiæ, nam adeo auersati sunt Philosophi vltimam, vel primam partem continui (eadem enim est ratio de prima, ac de vltima) ut dixerint, motum non incipere per aliquam suam partem, neque per primum sui esse, sed per vltimum sui esse, neque desinere per vltimum sui esse, aut per vltimam partem, sed per primum sui non esse, id est non posse assignari primam, & vltimam partem, sed tantum ab extrinsecò id, quod vltimo præcedit motum; & quod primo consequitur; & idem dixerunt de tempore, magnitudine, & cæteris continuis.

Quartum argumentum desumitur ex vnione partium continui, ut enim omittam, quod Aristoteles asserit 5. phys. cap. 3. illud esse continuum, cuius partes copulantur termino communi, per quem terminum communem, dubium non est, intelligere punctum. Probatur etiam ratione necessitatis huius puncti continui, quia non possunt duæ res immediate, & per se inter se vniri, nisi sint intimè præsentès, & quasi penetrare in eodem spacio; at partes continui secundum omne, quod est diuisibile in ipsis, extra se manent, & in diuersis partibus spatij, ergo oportet, ut vniantur interuentu alicuius rei indivisibilis, quæ propter suam inextensionem tota possit intimè coniungi vtrique parti, & ita illas vnire.

Quintum argumentum desumitur ex actione vniformitè difformi. Agentia enim naturalia, cum eorum virtus per distantiam passi remittatur, non possunt in omnes partes

subiecti æquè agere, vt patet in Sole, vel alijs luminosis, quæ partes sibi propinquas magis illuminat. Hoc posito sic argumentor: Lumen in gradu determinato, exempli causa quatuor graduum, est in aere, vel igitur in aliqua parte diuisibili, vel in indiuisibili, si in indiuisibili, habemus intentum, si in diuisibili, contra, vel erit in omnibus partibus eius, vel in vna tantum, si in omnibus, ergo lumen non est vniiformiter difforme, quia plures partes aeris sunt æquè illuminatæ, si in vna tantum, quæro, an illa habeat partes etiam, vt supra, & sic in infinitum. Si dicant, non posse assignari lumen determinatum in toto aere. Contra, quia si ponamus, aerem esse determinatum, saltem in vltima superficie erit lumen determinatū, cū etiā subiectū sit determinatum, & distantia quoque, sed si de nouo adueniat alius aer, cum quo præcedens continetur, non mutabitur lumen in eo aere, ergo erit determinatum, vt prius.

Sextū ex mutatione instantanea, quam omnes Philosophi admittunt, & probatur, quoniam substantialis forma est indiuisibilis, ergo indiuisibiliter acquirit, ergo datur instans, quod est mensura huius mutationis.

Septimum in tempore videtur necessariò concedendum esse instans præfens distinctum à præterito, & futuro, alioquin enim vel dicendum erit, tempus nunquam esse præfens, vel per aliquid diuisibile, neutrum autem dici potest, non primum, quia est contra experientiam, non secundum, quia tempori non conuenit alia diuisibilitas, quàm in præteritum, & futurum. Præterea quod est præfens, nondum præterijt, si igitur præfens habet plures partes, erunt plures partes simul, quod de ente successiuo dici non potest.

Octauū, saltem per diuinam potentiam non videtur negandum, dari posse huiusmodi indiuisibilia, cū ab ipsa creati sint Angeli, & animæ indiuisibiles, & redigi possit in punctum materia prius extensa.

Nonum, contigua sunt, quorum extrema sunt simul, hoc est in eodē situ, at hoc non potest verificari de partibus quætitatis diuisibilibus, ergo de indiuisibilibus debet hoc intelligi.

Decimum, afferunt plura Aristotelis loca, & Mathematicorum authoritates, de quibus, inferius agemus.

Aliorum sententia, vel omnia, vel aliqua tantum indiuisibilia negantium afferuntur.

SECTIO II.

Secunda Sententia ex diametro cum præcedenti pugnans fuit Ochami in tract. de Euchar. cap. 1. & 2. & quolib. 1. q. 9 Durandi in 2. d. 2. q. 4. & Greg. Arimin. in 2. d. 2. q. 2. art. 1. qui negant, huiusmodi indiuisibilia esse aliqua entia positiua, sed tantum volunt, esse meras negationes vltioris extensionis, quorum fundamenta sectione 3. afferimus.

Tertia opinio est aliorum inter præcedentes media, qui affirmant, dari indiuisibilia terminantia quantitatem, non verò continuantia partes ipsius, mouentur, quia priora sufficere videntur ad saluanda omnia, quæ de indiuisibilibus ab Aristor. & alijs afferuntur, & ad experimenta, quæ supra pro ijsdem sunt allata. Posteriora verò innumeris difficultatibus, & maximas inuoluunt, eas præsertim, quæ infinitatem concernunt.

si

si enim dantur indiuisibilia in media quantitate, infinita eorum multitudine vitari non potest, cum partes continui, inter quas mediant indiuisibilia, sint infinitæ.

Quarta opinio est Fonseca 5. metaph. cap. 13 q. 6. quam etiam probabilem iudicant Connimbricenses, superficiem solam ex indiuisibilibus esse verum ens reale, & positiuū, lineam verò, & puncta non dari nec actu, nec potestate physica, non quidem actu, quoniam in media quantitate non dari actu indiuisibilia existimant, in terminis verò, cum quolibet corpus superficie terminetur, nulla linea, vel puncto est opus, neque etiam potentia, quia illa indiuisibilia dicuntur esse in potentia, quæ per diuisionem reducitur ad actum, vt possint terminare quantitatem, atque hi authores non censent, dari indiuisibilia terminantia præter superficiem, ergo nunquam cætera reducendi possunt ad actum. Fundamentum huius sententiæ est, quoniam non datur à parte rei vlla linea terminatiua, quia illa, quæ est in angulis, quâuis terminatiua videatur, tamen re vera est continua, quia continuat superficiem vnus lateris cum superficie alterius, vt patet si aliquo artificio ambæ simul separentur. Quoniam tamen concedunt hi authores, posse per diuinam potentiam separari superficiem à quantitate, & lineam à superficie, in eo casu admittunt etiam, posse dari lineas, & puncta actu, quare erunt linea, & puncta in potentia logica, siue obedientiali in continuo, non verò in potentia naturali.

Quinta opinio refertur à Suarez nu. 21. admittens omnia indiuisibilia in superficie corporis, nulla autem in medijs corporibus. Differt hæc opinio à tertia, quia illa admittebat

tantum indiuisibilia terminantia, quare in media superficie nulla ponebat indiuisibilia, sed tantum in terminis superficiei, hæc autem admittit etiam in media superficie, sed non in medio corpore; fundamentum huius sententiæ potest esse, quoniam argumentum illud de præfete spherico plano in puncto tangere, videtur conuincere, in illa superficie adesse puncta, quod verò sint in profunditate, non videtur adeo efficaciter demonstrari.

Sexta opinio est Antonij Ruuij, qui admittit quidem puncta, & reliqua indiuisibilia realia, tamen inquit, non esse entitates realiter distinctas à quantitate, sed tantum modos quosdam ipsius. Motus est ad hanc opinionem excogitanda, vt euitaretur argumeta, quæ fiunt ex eo, quod posset Deus separare huiusmodi indiuisibilia à quantitate, si entitates reales essent, cum autem dicantur modi tantum, non poterunt ita separari à quantitate, vt per se existant.

Suarez tamen multo magis consequenter loquitur, qui num. 36. inquit, supposita sententiâ, quam ipsi sequuntur, euidenter esse punctum realiter distingui à quantitate. Nam vt cætera omittam, punctum continuans partes non potest esse idem realiter cum ambabus, cum ipsæ inter se realiter differant, neque etiam potest esse idem realiter cum altera parte tantum, cum non sit maior ratio de vna, quàm de altera.

Est etiâ aliud discrimen inter admittentes huiusmodi indiuisibilia circa subiectum ipsorum, communis enim sententiâ, vt refert Suarez num. 50. existimat, punctum esse proximè in partibus lineæ, lineam in partibus superficiei, superficiem verò in partibus corporis. Ipse verò Suarez magis contentaneè ad sua principia admittit indiuisibilia sub-

stantialia, quibus hæc, quantitativa inhæreant, inextricabilibus tamen premitur & ipse difficultatibus, vt videbimus.

Non dari indiuisibilia terminantia, sed continuum per suas partes, primam, & vltimam sufficienter terminari.

SECTIO III.

Quamuis, vt verè dicit Suarez num. 28. inter prædictas sententias mediæ, quæ partim admittunt, & partim negant huiusmodi indiuisibilia, videantur minus probabiles, quia non possunt, qui eas sectantur, satis cõstater loqui, nos tamen prius terminantia tantum impugnabimus, non quia continuantia admittamus, sed vt commoditati legentium consulamus, (nimis enim proluxa futura esset hæc sectio, si argumenta contra omnia indiuisibilia in ea collocaremus) Ex duplici autem fonte argumentationes hauriemus. Alter erit commune illud effatum; Non esse multiplicanda entia sine necessitate. Alter; Non esse admittendum id, ex quo plurima, & maxima incõmoda sequuntur.

Quoad primum prænotandũ est, Philosophos hæc indiuisibilia excoGITASSE, ne admitterent primam, & vltimam partem in continuo, quod maximum inconueniẽs illis videbatur, cum quantitas sit diuisibilis in infinitum, vt supra etiam notauimus, si igitur ostēderimus, per hæc indiuisibilia non tolli primam, & vltimam partem quantitatis, actum erit, de ipsis, quia patebit, nulla necessitate nos cogi ad ea admittenda, vt ergo hoc ostendam, arguamtor.

Primo superficies (& quod de ipsa dicimus, de omnibus indiuisibilibus

proportionaliter est intelligēdũ) est vnita corpori, & terminat, & nõ pluribus partibus eius, quia penetraret ipsum, ergo vni tantum, non autem mediæ, quia sequeretur idem inconueniens, ergo vltimæ, ergo datur vltima pars in continuo. Respondet Suarez num. 67. Non posse in corpore assignari partem adæquatam, cui superficies vniatur, quamuis vniat entitati corporis. Verum nõ loquor ego de parte adæquata, sed de parte tantum, non potest autem negari, & superficies alicui parti vniatur, non .n. vnitur toti, neque verò pluribus partibus, ergo vni, ergo hæc erit vltima. Præterea hæc responsio tollit omnem necessitatem ponendi indiuisibilia, quod .n. ipsi dicunt de corpore respectu superficiæ, dicam ego de eodẽ respectu alterius corporis, vel accidentis, itaque nulla erit necessitas ponendi superficiem. Tertio probat ipse, dati punctũ, quia sphericum tangit planum in puncto, & quoniam simili responsione utebatur aduersarij, eos ipse impugnat, quia Deus verè videt, in quo illa se tãgunt, & in quo non se tangunt, ergo se tangunt per aliquid determinatum, idem ergo argumentum retorquemus hic nos contra ipsum, & fieri posse, eum non latuit, & idcirco post datam illam responsionẽ dixit, *fateor tamen, hoc argumentũ nõ parum enervare rationem superius factã de tactu globi in puncto, aut plani in superficie.* Addit verò, quia ille contactus globi est inter res non vnitatas, hic verò, quia intercedit intrinseca vnio inter superficiem, & corpus, melius in hoc intelligi posse, quod superficies vniatur entitati, & non parti determinatæ; re vera tamen hoc discrimen nullũ est, ex eo .n. & superficies est vnita corpori, nõ fit, vt possit pluribus partibus esse vnita. Neutra igitur

tur responsio argumentum dissoluit, quid autem sit dicendum de contactu sphericæ, inferius patebit.

Secundò principaliter arguamtor. Lumen, quod in superficie tantum corporis recipi volunt, vel adhæret etiam, siue tangit aliquam partem corporis, vel nullam, si tãgit, cum nõ penetret corpus opacũ, oportet, vt tangat vltimam tantum, datur ergo vltima pars corporis, si non tangit, ergo superficies mediat inter lumen, & vltimam partem corporis, quod si concedatur, tota ipsorũ sententia de naturã indiuisibilium ruit. Nam quod mediat inter duo, debet secundum vnã partem vni extremo adhære, & secundum alterã alteri extremo, contrariũ enim neque mente cõcipi potest, habebit igitur partem, & partem, si igitur superficies mediat, ergo habebit partes, ergo erit diuisibilis. Cõstipatur, quia si superficies secundum se totam tangit vtrumque extremũ, ergo & extrema mutuo se tangunt. Probatur consequentia, quia quæ sunt eadẽ vni tertio, sunt eadem etiam inter se, & quæ sunt in eodem loco cum aliquo tertio, sunt in eodẽ loco etiã quoad se; ergo quæ tangunt superficiem secundũ idem omnino, & sunt simul cum ea, non poterunt inter se loco distare, nec non se tangere. Si autem lumen tangit vltimam partem corporis, ad nihil superficies deseruit. Præterea vel ita mediat superficies inter extrema, scilicet lumen, & corpus, vt faciat, ea distare magis, quam distarent, si ipsa non adesset, vel vt non magis, si primum, ergo superficies occupat locum intermedium, & si adesset quatuor superficies, maiorem locum occuparent, quæ omnia sunt contra ipsorũ principia, si secundũ, ergo ad nihil deseruit superficies.

Tertio principaliter. Vel corpus

cũ superficie vterius protēditur, quã sine superficie, vel non, si primum, ergo corpus cũ superficie est maius, quàm sine superficie, si maius, ergo superficies, per quam est maius, est magnitudo, & quantitas, & falsum eorum principium, quã quantitas nõ cõponatur ex indiuisibilibus, & quã indiuisibile additum indiuisibili nõ facit ipsum maius, si enim indiuisibile nõ potest reddere maius aliud indiuisibile, cur poterit diuisibile? Si dicant, corpus non vterius protēditur cum superficie, quàm sine ipsa, ergo vbi est superficies, ibi etiam est corpus, non verò secundum plures partes, ergo secundum vnã, & hæc vltimam. Præterea tollitur omnis necessitas superficiæ, cum ibidem sit corpus, vbi est superficies.

Quartò, tẽpus propriè nõ incipit per instans, est .n. de ratione temporis, vt fit successiuũ, instans verò excludit omnem successionem, incipit ergo immediatè post, vel ergo incipiunt plures partes simul, vel vnica tantũ, non primũ, quia est contra rationem entis successiuũ, habere plures partes simul, ergo vnica tantum; hæc ergo erit prima.

Quintò, auferat Deus superficiẽ a corpore, vel erit terminatũ, vel nõ, si primum, ergo per suã vltimã partẽ, si secundũ, ergo erit infinitũ. Ad hoc argumentũ quidã negat, auferri posse superficiẽ a corpore, sed nõ cõsequenter loquunt, cũ .n. sit ens reale realiter distinctũ, nihil potest phibere eius separationẽ, præcipuè cũ nõ loquamur hic de separationẽ, qua ipsa superficies conseruetur, sed quomodo dolibet, siue conseruetur, siue non.

Præterea etiam si non posset separari, fieri posset idẽ argumentũ de separationẽ p impossibile, vel p nostrã cõceptionẽ. Alij respondēt, posse quidẽ Deũ separare superficiẽ a corpore,

sed a liam statim emanaturam, neque ipsum Deum impedire posse, quin resultet, verum nec hi recte philosophantur. Nam resultare nequit superficies, nisi Deus influxu suo ad eius ortum cōcurrat, si igitur suspēdat influxum, non resultabit, quis autem audeat dicere, Deum nō posse suspendere suum influxum? Dicent repugnare, quōd quantitatem conseruet, & impediatur resultantiam superficiē, sed ipsi potius pugnantia dicunt, si enim Deus potest eam destruerē, postquam semel extitit, cur non poterit etiam impedire eius resultantiam? Vel si non potest subtrahere influxum in eius productione, cur poterit in eius conseruatione? Par certē utrobique est ratio. Præterea potest Deus cōseruare substantiam sine eius subsistentia, quæ ab ea ex natura tantum rei distinguitur, cur ergo non poterit sine superficie quantitatem, à qua distinguitur realiter? Ad hæc oporteret, quantitatem pendere essentialiter à superficie, at si hoc verum esset, qualibet superficie mutata, essentialiter mutaretur etiam quantitas, quia mutatum esset aliquid de intrinseca ratione eius, immo non posset superficies destrui, quin & ipsa corrumpere, sicut non potest corrumpi forma, quin corrumpatur compositum, nec destrui terminus relationis, quin & ipsa relatio desinat esse. Amplius non potest explicari, in quo posita sit hæc dependentia essentialis, non enim spectat ad genus causæ efficientis, quia posset suppleri à Deo, non finalis, quia finis abstrahit ab existentia, non materialis, quia potius quantitas est materia, & subiectum superficiē, & hæc etiam potest suppleri à Deo, quia potest conseruare formam sine materia, non formalis, tum quia superficies verè non est forma, tum

etiam quia sicut potest conseruari materia sine forma, ita posset quantitas sine superficie. Nec denique eo modo, quo vnum relatiuum pendet ab altero relatiuo, quia entitas vnius relatiui potest conseruari sine correlatiuo, quāuis non relatio, quæ nihil entitatis supra fundamentum addit, at ipsi nolūt, quantitatem cōseruari posse sine superficie. Deinde superficies est effectus, ut ipsi volūt, quantitatis, ab ea enim resultat; at causam pendere essentialiter a suo effectū, est in philosophia inauditum, cum causa sit illa, à qua pendet effectus. Denique vna pars quantitatis non pendet ab altera, quomodo ergo pendebit à superficie, quæ minorem cum ea habet cognationem? Dicent fortē, ea ratione pēdere quantitatem à superficie, vel sine ea existere non posse, quæ etiam esse nequit sine figura. Verum & hæc responsio retorqueri potest contra ipsos. Primum, quia falsum est, per diuinam potentiam quantitatem esse non posse sine figura, sicut enim efficere potest, ut existat sine extensione, & indiuisibiliter, ut patet ex mysterio Eucharistiæ, ita etiam sine figura, quæ extensionem sequitur, præcipuè cum per aduersarios redigi etiam possit in punctum. Deinde non est par ratio. Nam figura est quidam modus quantitatis ab ea nō realiter distinctus, quare nō mirum, si quantitas non posset sine aliqua figura existere, at superficies dicitur esse distincta realiter; est igitur quantitas distincta res ab ea, ergo etiam sine ea remanebit res, & cum nullū influxum ab ea recipiat, nulla est eam ratio, cur sine ea existere non possit. Dicent, repugnare, quantitatem existere, & non esse terminatam. Et verum dicent, si loquantur de termino, qui sit idem realiter cum ea, at

de realiter distincto, nulla apparet ratio. Nam neque Angeli hoc termino indigent, neque vlla res afferri potest, quæ simili termino indigeat, nisi id, de quo est quæstio, in mediū afferatur. Melius igitur respondet Suarez ad primum num. 41. posse quidem à Deo separari, in eo tamen casu quantitatem illam fore finitam per negationem vltioris extensionis, non tamen per intrinsecam, & postiuam terminationem, quam secundum conaturalem modum essendi requirit, sicut se haberet natura creata sine propria subsistentia, corpus igitur illud sine superficie non esset aptum ad physicum contactū, neque ad signatam, & alia similia accidentia. Sed hæc etiam responsio multis patet argumentationum ictibus. Primum enim non video, cur dici non possit quantitas sine superficie terminata posituè, quia re vera datur posituum aliquid, vltra quod vltius non protenditur, ergo est terminata posituè, illud enim posituum est terminus, dari autē huiusmodi posituum patet, illud scilicet quantitatis, vltra quod non reperitur vltior quantitas. Confirmatur, quia huiusmodi corpus sine superficie occuparet locum, & esset impenetrabile, hoc est enim proprium quantitatis, ergo resisteret alteri corpori, quod in eundem locum ingrederetur, posset igitur in illo loco assignari terminus, vsque ad quem posset admitti aliud corpus, & ille terminus esset posituus, quia resisteret alteri corpori aduenienti, & eadem ratione probatur, posse dari contactū physicum inter huiusmodi corpora sine superficiebus, quia non se possent penetrare, neque aliquid posset impedire, quin summè propinqua essent, alioquin vnum non resisteret

alteri, ergo mutuo se tangerent. Quōd etiam haberet figuram, probatur, quia posset habere latera omnia æqualia, & æqualem longitudinem, latitudinem, & profunditatem, nam hæc non pendunt ab indiuisibilitate, sed sunt proprietates quantitatis, ergo erit corpus perfecte cubum, & idem dici potest de accidentibus, nam calor non est tantum in superficie, sed etiam in profunditate, ergo ablata superficie, remaneret, cur ergo etiam non poterit agere, & repati?

Præterea omne, quod habet terminum extrinsecum, debet etiam habere terminum intrinsecum, quia vnaquæque res intrinsece est finita, & ad hoc ponitur terminus extrinsecus, ut res fiat terminata intrinsece, sicut vas est terminus extrinsecus aquæ, quæ tamen terminatur intrinsece per illam entitatem suam, quæ tangit vas ipsum. Atqui superficies est tantum terminus extrinsecus, quia non est pars quantitatis, ergo præter eam dari etiam debet terminus intrinsecus.

Instantia verò de subsistentia creata, quæ dicitur esse terminus substantiarum, non est similis. Nam subsistentia est modus tantum distinctus ex natura rei, superficies autem est ens realiter distinctum. Præterea subsistentia non datur ad terminandum simpliciter, sed ad perficiendum, & facit substantiam per se subsistentem, at superficies non tribuit aliquam perfectionem quantitati, sed tantum ad terminandum ei additur.

Sexto, ut ad secundū caput transeamus. Implicat, alicui rei addi aliquid eiusdem generis, & non fieri maius in eo genere, sed positus indiuisibilibus hoc sequitur, igitur. Maior est cuiusdam, probatur minor

primò in quantitate. Nam superficies, siue punctus est in genere quantitatis, non enim est quid spirituale, & tamen additum quantitati non efficit ipsam maiorem, ut aduersarij fatentur. Si dicant, non esse prorsus eiusdem generis, addatur punctum puncto, idem esset, ac si non esset additum, ergo aliquid est additum, & non est additum aliquid, quod est contradictio.

Clarius etiam vrget hoc argumentum ponentes indiuisibilia in materia, & in accidentibus, quia punctus materiae erit verè materia, & punctus accidentaliter verum accidens, de horum enim essentia non est extensio, quomodo igitur credibile est, quod materia addita materiae non efficiat illam maiorem? Si dicant, effici maiorem in ratione materiae, non autem in ratione extensionis. Contra, quia poterit Deus ponere duo puncta materiae, vnum extra aliud, & immediate. Item posset componi magna materia ex solis punctis; quae licet non sit extensa, erit tamen densior, quam alia, quae vnico puncto constat, quia habet plus entitatis materialis, nec occupat maiorem locum, poterit ergo etiam rarefieri, & ita conficietur materia ex solis punctis extensior, quam alia ex vno puncto. Ad hæc punctum additum puncto etiã quantitatio efficeret illud maius quoad entitatem; quae omnia multa inuoluunt incommoda.

Septimò, generatio, & corruptio horum indiuisibilium totam philosophiam euertit. Dicunt enim, quod si continuum diuidatur, duo indiuisibilia statim generantur, quibus terminentur partes diuisae, illud verò indiuisibile, quod partes illas connectebat, corrumpitur. Si verò iterum partes vniantur, dicunt, corrumpi illa duo indiuisibilia terminantia,

& vnum nouum continuans fieri. At quodnam, quæso, erit agens huiusmodi indiuisibilia producens, & corruptans? an illud, quod diuidit, & vnit? sed poterit esse Angelus, qui cum quantitate careat, non potest habere virtutem producendi aliquid quantitatum. Erit ne quantitas ipsa? atqui inauditum est, quantitatem posse producere ens à se distinctum realiter. Si potest autem, cur etiam non producit, quando est coniuncta? & qua ratione productum ens, denudò destruere potest? an quia non possit conseruari inter duas quantitates? tunc ergo non darentur indiuisibilia in media quantitate. Itè educet ne à materia, vel creabit? si educet, vel à materia, in qua est, & hoc non, quia hæc est diuisibilis, vel ab ea, in qua non est, neque hoc, quoniam quantitas non habet effectum extra subiectum, in quo est.

Sed maior etiam est difficultas in punctis substantialibus, nam hæc non poterunt fieri ex subiecto, ergo ex nihilo, ergo creabuntur. Torquet valde Suarez hæc difficultas, & tandem responderet, hæc puncta emanare à materia, nec proprie creari, quia fiunt dependenter à materia. Sed contra, hæc dependèntia non est tamquam à subiecto, ergo non tollit creationem, quia si Deus medio instrumento crearet aliquid, illud denderet ab instrumento, & tamen crearetur. Concedit igitur materiae, quae est infimum ens, & minimè actiuum, id, quod Philosophi Deo ipsi concedere renuebant. Præterea respondet Suarez, fieri à Deo per quãdam concreationem, sed non est philosophicum, n rebus naturalibus tã facile recurrere ad Deum, neque est probabile, quia quod Deus creat, numquam destruitur, hæc autem puncta facillimè destruantur.

Osta-

Positis his indiuisibilibus sequeretur, entia successiua incipere per vltimum sui non esse, desinere verò per primum sui non esse, cum permanentia è contra incipiant per primum sui esse, & desinant per vltimum sui esse. Quis autem in illis modis incipiendi rerum successiuarum, non videat manifestam contradictionem? quomodo enim potest aliquid incipere esse per non esse? Si dicant, vltimum non esse non designare quidem principium rei intrinsecum, sed extrinsecum, id est, illud, per quod immediate res verè incipit. Vrgeo, ergo re vera res non incipit per vltimum sui non esse, sed per illud esse, quod immediate sequitur illud vltimum non esse. Præterea neque sibi constant, quia indiuisibile non potest esse ratio, cur aliquid sit prius, & posterius, alioquin in cõueniret ratio mensuræ, ergo dici non potest, quod aliquid in hoc instanti non sit, & immediate post existat.

Omitto plurimas difficultates, quae ex his modis incipiendi, & desinendi in varijs rebus occurrunt, & sunt planè insolubiles, sicuti in philosophia cum forma substantialis desinit simul cum accidentibus, vel altera forma substantiali adueniente altera discedit, vel enim duo instantia oportet concedere immediata, vel duas cõtrarias formas esse simul in eadem materia, vel alteram illarum incipere, aut desinere successiue, quas difficultates attingens Perrierias lib. 14. cap. vlt. & earum perplexitate victus inexplicatas relinquit *ne nimis*, inquit ipse, *diligenter, & subtiliter in huiusmodi res videar inquirere*. In Theologia verò adest similis difficultas circa tempus, in quo sacramenta producuntur gratiã, nam vel producunt dum sunt, & fiet successiue, loquimur. n. de illis, quae

in actione consistunt, vel postquam desierunt, & non possunt habere virtutè producendi, quã proponens Suarez tom. 3. in 3. p. d. 8. sect. 2. subsecuturè fatetur, physicè enodabilè non esse.

Nonò sequeretur, nõ posse à Deo vnum Angelum creati immediate post alterum. Probatur consequentia, quoniam Angelus creatur in instanti, at duo instantia non possunt esse immediata iuxta ipsorum principia, ergo neq; duæ creationes Angelorum. Esse autem inconueniens, probatur, quia potest Deus ex ipsorum sententia immediate post creationem Angeli creare accedens successiuum, quia creabitur in tempore, quis igitur nõ videat, quã improbabiler negetur, posse creari Angelum?

Indiuisibilia continuantia non solum frustra, sed etiam incongrue in quantitate admitteri.

SECTIO III.

Ratio præcipua huiusmodi indiuisibilia ponendi est, ut partes quantitatis vniantur, atqui commodiùs ipsa per se vniantur, ergo. Probatur minor. Quælibet pars potest vniri cum puncto per se, cur ergo nõ poterit vniri cum altera parte? Respondet Suarez num 42. quia non possunt per aliquã diuisibilem partem, siue determinatam, siue indeterminatam simul esse in eodem spacio, secus verò est de termino indiuisibili, nam illi possunt per se immediate copulari, & mediãte illo èt inter se. Atqui subijciam ego, vel cõ-existentia in eodẽ spacio requiritur ad vnionẽ, vel nõ, si requiruntur, ergo neq; poterit quantitas copulari cum puncto, cū quo cū sit incommensurabilis, nõ potest esse in eodem spacio,

Aa vel

vel si esset, cum qualibet pars esset in eodem loco cum puncto, etiam vnaquæque esset in loco alterius, & sic rediret idem absurdum. Præterea falsum est, requiri, ut partes sint simul, sufficit enim, ut se contingant, & sint indistantes, ut experimento constat.

Secundò, ut punctum vniatur lineæ, necesse est, intercedat aliqua vniio inter punctum, & lineam, ut fatetur etiam Suarez num. 46. vel ergo duplici vniione erit punctum vnitum cum ambabus partibus lineæ, vel vnica tantum, si vnica, contra, quia vnica vniio non potest respicere duos terminos, & præterea sequeretur, non posse ab vna parte separari, quin etiam separaretur ab altera, in quo tamen nulla videtur repugnantia. Si per duas vniiones, ergo partes non sunt proximè vnitæ inter se, sed puncto. Præterea non potest concipi, quomodo duobus modis vniionis possit punctum indiuisibile affici; immo mille modis, omnes enim lineæ, quæ ad centrum à circumferentiâ ducuntur, in ipso centro vniuntur. Videmus autem, non posse corpus secundum eandem partem duo corpora contingere, quomodo punctus, si non sit diuisibilis, poterit infinitas lineas ex diuersis partibus provenientes sibi copulare? Sicuti ergo S. Augustinus lib. 2. de lib. arb. cap. 8. probat, omne corpus esse diuisibile, quia inquit, *quantulumcunque illud corpusculum sit, habet certè aliam partem dexteram, aliam sinistram, aliam superiorem, aliam inferiorem, &c.* ita nos etiam argumentari possumus de puncto, secundum dexteram partem vnitur huic lineæ, secundum sinistram huic alteri, ergo est diuisibile. Lineæ enim venienti ex parte sinistra non potest obijci punctus, nisi ut respiciat eam partem, & venienti ex par-

te dextera, ut illam alteram respiciat. Confirmatur, quia non potest eadè res diuersimode se eodem tempore habere, quomodo ergo punctus poterit tot diuersis modis simul existere? Adde, quòd si habet plures vniiones, quatenus esset vnitus cum vna parte, non est vnitus cum altera, quatenus verò est vnitus, debet differre à se ipso, quatenus non vnitus, quomodo autem potest hæc diuersitas concipi in simplicissimo puncto, quod omni parte, & omni accidente caret?

Tertiò sequeretur, dari infinitum in actu, maxima autem pars horum Doctorum, còtra quos disputamus, huiusmodi infinitum non admittit. Probatur consequentia, quoniam quantitas potest diuidi in infinitum, ergo habet infinitas partes saltem in potentia, ut aliàs explicabimus, at qualibet pars vnitur per puncta, cù alijs, ergo puncta sunt infinita. Ob hoc argumentum quidam dicunt, etiam puncta esse tantum in potentia in continuo. Verum ista responsione tollitur penitus omne fundamentum sententiæ, quam impugnamus, quia idem est dicere, esse in potentia, ac non esse, si autem non datur continuantia puncta, neque dari debent terminantia, ut rectè probat Suarez, & argumenta pro illorù sententiâ demonstrant. Nam sphericum tangit planum in puncto, quod est in medio continui, &c.

Suarez igitur num. 43. concedit, esse in continuo, & in qualibet parte eius infinitam punctorum multitudinem, subdit tamen, hoc non esse inconueniens, quia tota illa infinitas est tantum secundum quid, cum finitam lineam componat cum partibus lineæ. Quare non inde sequitur, posse dari infinitam multitudinem entium actu distinctorum, quia illa

esse

esset infinitas in actu, & simpliciter, neque vllis terminis clauderetur.

Verum adhuc in suo robore argumentum manet. Nam infinitas rerum non repugnat ratione perfectio nis, sed ratione numeri, at qui tam est numerus infinitus, si sit punctorum, quàm si sit Angelorum, ergo. Præterea nõ ne cognoscit Deus illa omnia puncta actu existentia? negari non potest, cum eius cognitio sit infinita, ponat ergo in quolibet puncto vnicum Angelum, erunt Angeli infiniti. Cur enim hoc non poterit Deus? certè non minùs est ei facile, producere Angelum, quàm punctum, neque infinitas Angelorum ex eo, quòd Angeli habeant aliquam incompossibilitatè inter se, repugnat, sed omnino ratione numeri, qui æquè reperitur in punctis, atque in Angelis. Quòd ergo finitam lineam componant puncta, & claudatur inter terminos finitos, obstat quidem infinito secundum magnitudinem, at verò ad multitudinem nihil refert. Non consequenter etiam loquitur, dum ait, illam non fore infinitatem in actu, & simpliciter, nam si puncta sunt verè in actu, & simpliciter entia, ergo etiam component infinitatem in actu, & simpliciter. Adde, etiã dici posse distincta, quia cum nullum punctum sit immediate post aliud, sequitur, ut quodlibet sit à quolibet alio loco distinctum, & separatum.

Confirmatur etiam, quia posset Deus separata conferuare, tunc autem non habebit locum aliqua ex supradictis responsionibus, quia erunt re vera infinita entia actu distincta, & inuicem separata. Adde & illud inconueniens, scilicet quantitatem, ex qua fuerunt ablata puncta, fore veram quantitatem sine vllis punctis.

Respondet Suarez, non posse fieri hanc separationem, & sanè subtilem excogitauit rationem num. 47. Inquit enim, *Non possunt separari puncta, nisi destruantur partes lineæ, & neque partes lineæ possunt destrui, nisi simul corrumpantur puncta, quibus illa intrinsecè consistat.* At re vera hæc responsio non congruit suis principijs. Nam si punctum est ens reale à lineæ distinctum realiter, cur non poterit destrui linea absque eo, quòd destruantur puncta? Deus utique cognoscit partes lineæ distinctas à punctis, ergo poterit his conferuatis nõ conferuare illas. Item si entitas lineæ est realiter diuersa à punctis, cur non poterit conferuari sine illis?

Simile quoque argumentum fieri potest ad probandum infinitum secundum longitudinem. Potest. n. dari linea in continuo, quæ circumeat totum còtinuum per omnia puncta, ad quod etiam simili modo responderet Suarez, habituram quidè illam lineam partes æquales infinitas, tamen non fore infinitam simpliciter, quia clauditur intra definitos terminos, sed eodem etiam modo, ac superior refutari potest. Præterea vel repugnat lineæ infinitæ claudi inter terminos infinitos, vel nõ repugnat, si primum, ergo falsum est illud antecedens, ex quo sequitur hoc absurdum, & repugnans, si non repugnat, frustra dicitur ad tollendam infinitatem, hoc infinitum claudi intra terminos finitos.

Quartò sequeretur, eiusdem effectus dari plures causas totales, quoniam dum duæ quantitates distinctæ vniuntur, producitur nouus terminus eas vniens, neque potest produci ab altera tantum, quia non est maior ratio de vna, quàm de altera, neque etiam dici potest, eas concurrere partialiter, quia cum ille ter-

minus sit indiuisibilis, non potest non nisi totaliter produci. Præterea quælibet earum habet virtutem sufficientem ad producendum terminum, & agit tota sua virtute, immo quælibet minima virtus est sufficiens ad producendum huiusmodi terminum, quia etiam materiam primam, quæ dicitur nullius esse actiuitatis, cõcedit huiusmodi terminos producere posse.

Quintò sequeretur etiã, eãdẽ causam habere simul plures adæquatos effectus, quod nõ est minus inconueniens, quã præcedens, quia effectus adæquatus exhaurit totam virtutem cause, ergo vnicus tantum esse potest; Illud autem sequi, probatur, quia adæquatus effectus puncti, est terminare lineam, at si sit in medio, terminabit duas partes, immo si centrum sit, lineas omnes, à circumferentia ductas terminabit, quæ potuerunt esse infinitæ, habebit igitur infinitos adæquatos effectus. Dicent, terminare vnquam lineam, non esse effectum adæquatam puncti, sed ego esse adæquatam ostendo. Non minus est terminabilis linea, quã terminatiuus punctus, sed linea ita terminatur à puncto, vt non sit amplius terminabilis, ergo etiam punctus ita terminare debet, vt non sit amplius terminatiuus. Maior probatur, quia quoad extensionem æqualiter se habent, & quia punctus resultat à linea, vt ipsam terminet, ergo linea adæquatam sibi terminum gignet. Adde, qd punctus est indiuisibilis, ergo terminat secundum se totum, eius autem virtus non est maior, quã entitas, ergo etiã terminat secundum totã suã virtutẽ. Est igitur hæc terminatio eius adæquatus effectus.

Sextò sequeretur, tot esse puncta in circulo pedali, quot sunt in supremo Cælo, quod est absurdum. Probatur consequentia; Si ponatur cir-

culus pedalis esse circa centrũ mundi, tunc .n. cum ex quolibet puncto Cæli deduci possint linee ad centrũ, & quælibet linea debeat transire per punctũ circuli pedalis diuersũ, planè efficit, vt nullũ possit assignari punctũ in Cælo, cui etiã respondẽs assignari nõ possit in circulo pedali, hoc autẽ esse inconueniens, & satis p se cõratur, & probatur et, quia si circulus pedalis in lineã paululum tã curuã deducatur, & Cælo cõmensuretur, videbitur, eius puncta correspondere punctis minimæ partis Cæli, non autem omnibus, eãdem igitur quãtitas modò tot, quot Cælum, modò longè pauciora puncta habebit.

Septimò qualitates, & formæ substantiales contrariæ essent simul in eodem subiecto, quod est contra totam philosophiam, si indiuisibilia concederentur. Probatur cõsequenter. Illa dicuntur contigua, quorum extrema sunt simul, at possunt sive qualitates contrariæ, sive formæ substantiales esse contiguae, sicut si detur lignum, quod ex media parte sit aridum, & ex altera viride, siue partem intensè calidum, partim intensè frigidum, ergo istæ formæ habebunt extrema simul, & quoniam lignum est continuum, quauis formæ ipse continuæ non sint, & partes continuæ copulentur vnico termino communi, sequitur, quod etiam in hoc termino communi ad sint extrema vtriusque formæ simul. Ad hanc difficultatem multa cõgerit Suarez num. 59. & deinceps, sed omisissis, quæ cõtra alios ipse affert, respõdet, quoad formas substantiales non esse simul, alteram enim illarum tantum habituram terminum intrinsecum, alteram verò carituram termino intrinsecò, quia impeditur à forma cõtraria, ne resultare possit, in illa autem forma resultat terminus, cuius agēs ipsam

ipsam producens potentius fuit, & idem etiam affirmat deinde de qualitatibus. Verum quis non videat, hanc responsionem omnẽ necessitatem ponendi indiuisibilia funditus tollere? Si enim potest forma esse terminata absque indiuisibili, cur ergo hæc indiuisibilia ponuntur? Nam quodnam inconueniens resultat ex eo, quod illa forma non habeat primum huiusmodi indiuisibile? nullum profus; ergo nullum, etiam sequatur, si omnino negentur. Præterea quod dicitur de formis, dici etiam poterit de quantitate, sicut .n. formis substantialibus repugnat, esse simul in eadem materia, ita etiã pluribus corporibus in eodem loco, ergo ea ratione, qua non resultat indiuisibile in qualitate, quia obstat cõtraria qualitas, ita dici poterit, neque resultare in quantitate, quia obstat propinquum corpus. Ad hæc si duo corpora diuisa, quorum alterum sit summè nigrum, & alterum summè album, fiant contigua, tunc vel habebunt extrema simul, & tunc erunt simul albedo, & nigredo, vel albedo non erit terminata termino intrinsecò, & sic superficies corporis albi nõ erit alba, vel corrumpetur altera superficies cum sua qualitate in altera illorum corporum, & dabitur quantitas non terminata, vt omitam, non esse maiorem rationem de vno corpore, quã de altero.

Præterea in hac, & in multis alijs responsionibus supponunt aduersarij id, quod est contra omnem rationem, & naturam indiuisibilium, nõpe indiuisibile posse antecedere ipsũ quantum. Nam dicunt, indiuisibilia quidem ipsa esse simul, non autem quanta, & ne sint simul duæ formæ contrariæ, alteram earum priuati termino indiuisibili, supponunt igitur, continuum cum indiuisibili vterius

pertingere, quã sine indiuisibili, & alioqui enim vbi esset indiuisibile, ibi etiam esset quantum. Hoc autem esse contra naturam indiuisibilium, patet, quia si vterius pertingit linea cum indiuisibili, quã sine ipso, ergo indiuisibile habet longitudinem, quod est contra rationem ipsius.

Vterius vel illa forma, quæ caret termino intrinsecò, est contigua. cũ altera forma, vel distans, neutrum autem dici potest, sed neque inter hæc datur medium, ergo pugnantia dicunt. Respondet Suarez num. 66. non esse contiguas, sed immediatè coherentes, sed iudicet, quæso, lector, quomodo possit hoc concipi, & quodnam discrimen sit inter contigua, & immediatè cohærentia; Quod si etiam hoc detur, ad quid nobis contiguitas, & indiuisibilia, dum sine ipsis habemus immediatam cohærentiam?

Præterea illa qualitas, quæ caret termino intrinsecò, posset agere non minus, ac altera, & erit etiam figurata; ergo illa incommoda, quæ supra dicebat Suarez in quantitate non terminata futura; apparent falsa esse, quia nullam sequitur in hac qualitate non terminata. Ex quibus poterit facile iudicare lector non solum, quã improbabiler hæc indiuisibilia ponantur, & defendantur; sed etiam, quã verè dixerit S. Augustinus, cap. 27. lib. 5. de Ciuit. Dei facile est cuiquam videri respondisse, qui tacere noluerit. Nullum .n. est tam firmũ, & efficax argumentũ, cui non liceat qualẽcumque responsionem afferre. Non igitur tã respiciendũ est, an quis respondeat, sed an rectè respõdeat, & verè argumento satisfaciatur, vel tantum verbis ludat, & plura absurda, vt vnum tueatur, admittat.

Continui diuisibilitatem in infinitū defendi non posse, si huiusmodi indiuisibilia admittantur.

S E C T I O V.

AD tuendam hanc diuisibilitatem infinitam excogitata videntur hæc indiuisibilia, si ergo ostenderimus, illi nedū esse adiuumento, sed etiam contra eam aperte aperte pugnare, proculdubio tamquam inutilia, & pernicioſa alleganda, & omnino delenda erunt.

Prodeat ergo primo loco sphaericum illud, quod aduersarij dicunt, tangere planum in puncto, & mouetur, designabit enim, & conficiet lineam, ergo ex pluribus contactibus ipsius fiet linea, contactus autem omnes sunt indiuisibiles, igitur. Respondent aduersarij, sphaeram quidem quiescentem tangere planum in puncto, dum tamen mouetur, tangere in linea. Verūm non constanter loquuntur. Nam sphaera dum mouetur, vel tangit simul lineam, vel successiue, si simul, ergo etiam dū quiescit, quia non est maior ratio ibi, quā hic, si successiue tantūm, obtineo etiam causam, nam hic tactus successiue componitur ex tactibus actualibus, sed actu numquam sphaera tangit, nisi in puncto, ergo componitur ex punctis. Confirmatur, nam quiescente sphaera, quæro, an immediatè post illud punctum, quod tangit in plano, in quo sit contactura planum, si moueatur, non possunt dicere in linea, quia hoc repugnat sphaeræ, ergo in puncto, ergo duo puncta immediata. Profecto monstri simile est, quod authores hi comminiscuntur, sphaeram, dum mouetur, tangere diuisibilitè planum, si autem in qualibet parte motus sistatur, non

amplius nisi diuisibilitè contingere. Melius responderi posset, duo in illo sphaerico considerari, motum, & contactum, & contactum quidem esse indiuisibilem, motum tamen diuisibilem, & lineam confici ex motu, non verò ex contactibus. Sed neque retunditur argumenti vis, quoniam si globus ille sit coloratus, & suo contactu tingat planum, efficiet lineam coloratam, quæ tota constabit ex contactibus coloratis indiuisibilibus; motus autem se habebit tantūm tamquam applicans, ergo verè linea conficietur ex indiuisibilibus. qua re nō mirum, si Aristoteles 6. phys. simpliciter negauit, indiuisibile posse moueri, quamuis nec ideo tollatur difficultas, quia eadem est ratio de indiuisibili separato, & de coniuncto, nō solūm in perfectè sphaerico, sed etiā in quolibet corpore, in omni enim signari potest punctum, quod respondet puncto loci, & simul cum corpore mouebitur, & lineam conficiet, quam rationis paritate cernens Scotus in primo d. 2. q. 9. ad 3. non est veritus asserere, indiuisibile posse per se moueri, inani tamen quadam responsione Aristotelem deludens, & ipsum, Aristotele relicto, Tol. q. 1. in 6. phys. & Valles. contr. 58. ad tyrones, sequuntur sunt. Collegium verò q. 1. in cap. 10. 6. phys. & Ruuius in fine eiusdem 6. asserunt, indiuisibile non posse quidem separatum, & per se moueri, si tñ sit in corpore sphaerico posse, quasi verò quia supra se magnum globum fert, moueri facilius possit, quā si nullo onere grauarietur, & in globo existens possit aequari lineæ, non autem per se separatum existens. Addit Collegium ad primum, globum continuè moueri respectu aeris ambientis, discretè verò comparatione plani. quasi verò opus sit, per quosdam saltus moueri

su-

super planum, & non possit continuo motu planum tangens ferri, quod imitatus Ruuius in quæst. de compositione continui inquit, globum non moueri per planum, tamquam per spatium, sed per aerem, maius etiam miraculum ostentans, globum scilicet lapideum, vel plumbeum per aerem volitantem. Atqui & moueri globum continuè super planum, tamquam per spatium, ex eo patet, quòd numquam à plano recedit, dū mouetur, vel igitur reliquendus est Aristoteles, vt Valles. & Tolet. fecerunt, vel huiusmodi indiuisibilia, vt nos, vel contraria, & repugnantia oportet admittere, vt Collegium, & Ruuius.

Secundò, simili argumento probari poterit, tempus constari totum ex instantibus. Asserunt enim, temporis nihil vnquam esse præsens, nisi instans, ex quo necessariò inferitur, ex instantibus componi tempus. Nā quæro. An post præsens instans, tempus sit futurum præsens, vel nō, si non, ergo nullo pacto daretur, si præsens futurū est, ergo per instans, aderunt igitur duo instantia immediata, & consequenter tempus componentia. Respondent, aduersarij, post quodlibet instans sequi tempus, sed ipsi non consequenter loquuntur. Primò quidem, quoniam instans non potest esse ratio, vt aliquid sit prius, ergo neque ipsum poterit esse prius. Secundò, post instans non desinit tempus esse præsens, sed nihil temporis potest esse præsens, nisi instans, ergo post instans sequitur instans.

Tertiò, per actionem vniformiter difformem probant aduersarij dari puncta, quia si lumen verbi gratia quatuor graduum esset in parte diuisibili, non esset vniformiter difforme, darentur enim duæ partes quan-

titatis, quæ haberent æquale lumen. Atqui subfumo ego, nullus dat gradus luminis, qui sit vniformiter in pluribus partibus subiecti, quia esset contra suppositum, ergo nullus datur gradus, siue nulla pars luminis, quæ non sit in puncto, alioquin enim si esset in quantitate, hæc esset diuisibilis, & consequenter in pluribus eius partibus esset æquale lumen. Si autem quælibet pars luminis est in puncto, cum nihilominus lumen sit continuum, & pateat, esse in subiecto continuo, consequens quoque erit, continuum constari ex punctis.

Quartò, vel linea cum puncto est aliquid amplius, quā linea tantū, vel non est, si nō est, ergo frustra datur puncta, neque dici possunt entia, quia repugnat, addi aliquid ens, & tamen illud, cui additur, non acquirere maiorem entitatē. Si verò est, ergo & aliquid amplius erit, si alia duo, vel tria puncta addantur, non enim est maior ratio de vno, quā de altero. Hoc autem augmentum, quod hæc plura puncta afferunt, est diuisibile, cū iuxta numerum punctorum possit esse maius, & minus, ergo ex punctis aliquid diuisibile componi potest.

Quintò, inter punctum, quod est initium lineæ, & cætera omnia eiusdem lineæ, nihil cadit medium, igitur puncta proximè sibi coherent, atque adeo linea ex punctis conficitur. Probat antecedens, nam si est aliquid interiectum, vel est punctū, vel linea, non punctum, quia extra collectionem omnium punctorum nullum est punctum, nec etiam linea, quia necessariò in ea dantur puncta. Respondet Collegium, verum esse antecedens, at tamen non inde rectè colligi, aliquid punctum esse alteri immediatum in eadem linea, quia tota illa collectio punctorum nullū

ha-

habet, quod sit immediatum primo, & inter quod, & aliud non cadat linea. Eius igitur sensus est, ni fallor, punctum primum esse quidem immediatum toti collectioni punctorum, non tamen in hac collectione assignari posse, quod nam sit illud, quod est primo immediatum, & vocari debeat secundum. Verum adhuc argumentum est in suo robore. Primo, quoniam satis est argumentanti, quod post primum punctum immediate sequantur alia puncta, ad hoc ut ex ipsis fiat extensio. Secundo, quoniam immerito negatur, non posse assignari saltem à Deo punctum secundum, nam plura puncta non sunt simul, esset enim hoc multiplicata entia sine necessitate, ergo non potest esse immediatum pluribus, ergo vni. Si ex eo quod non possit assignari punctum determinatum, impeditur compositio continui ex punctis, & efficitur, ut dicatur post punctum non sequi aliud punctum, ergo neque post punctum sequitur aliqua pars lineæ, quia neque hæc potest assignari, alioqui prima pars lineæ daretur, quod ipsorum principiis repugnat, sed collegio indulgendum est, quia positus indivisibilibus, & prima parte lineæ negata, non poterat melius huic argumento satisfieri.

Sexto, lignum, quod partim in aqua est, partim in aere, contingit à duabus extremis lineis aquæ, & aeris se se tangentibus, sed necesse est, in ipso ligno duas quoque esse lineas immediatas, quæ illis duabus respondeant, ergo lineæ sunt immediatæ in continuo. Respondet Collegium ad quintum, lineis aquæ, & aeris respondere in ligno vnam dumtaxat, & rectè secundum sua principia, non tamen secundum veritatē, nam hæc linea ligni, vel erit in aqua, & in aere, vel in neutro, vel in altero. tan-

tum, primum, & secundum sunt contra experientiam, nam videmus, nihil ligni esse simul in aqua, & in aere, & multò minùs extra vtrumque; tertium verò ab ipsis admitti non potest, quia tunc responderit vni tantum superficiem, & non duabus. Vitari igitur non potest, quin sint duæ lineæ immediatæ, & consequenter, quin superficies ex lineis componatur.

Septimo, puncta sunt ubique in linea, ergo linea ex ipsis componitur. Respondet Petrus, lib. 10. c. 14. ad primum, antecedens partim esse verum, & partim falsum, verum, quatenus in omni parte lineæ possunt signari puncta, falsum, quia si in linea aliqua signetur punctum, non potest immediate post signari aliud punctum, & idem asserant, necesse est, omnes punctorum sectatores, at quis non videat, contradictionem involvere hanc resolutionem? nam si in omni parte lineæ sunt puncta, quomodo in illa parte lineæ, quæ sequitur immediate punctum, non reperitur aliud punctum? vti que qui dicit omnem partem lineæ, nullam excludit. Implicat ergo, puncta esse in omni parte lineæ, & tamen aliquam assignari, in qua non sit vllum punctum. Hæc tamen, & alia absurda,

& pugnantia deglutiant, necesse est, qui huiusmodi indivisibilia admittunt, & continui diuisibilitatem simul defendunt, quibus omnibus liberi sunt, qui ea negant.

Quid Aristoteles, & antiqui Philosophi, nec non Mathematici de indivisibilibus senserint: quouae in sensu indivisibilium nomina vsurpari possint.

SECTIO VI.

ANtequam argumenta contra nostram sententiam diluamus, ne videamur contra omnem antiquitatem, & philosophiæ parentes velle pugnare, opere precium erit inquire, quid verè Aristoteles, & ceteri Philosophi antiqui, qui hæc indivisibilia introduxerunt, sibi voluerunt. Triplex igitur potest esse de Aristotelis mente sententia.

Prima est, admisisse Aristotelem indivisibilia terminantia, non verò continuantia. Secunda, admisisse omnia. Tertia, omnia negasse eo sensu, quo infra dicemus.

Prima sententia quoad vtramque partem pluribus nititur Aristotelis testimonijs. Prima pars de terminantibus, potissimum sequentibus. Primo, cap. de quantitate inquit Aristoteles, *contigua esse, quorum extrema sunt simul*, non possunt autem esse simul partes diuisibiles quantitatis, ergo de indivisibilibus loquitur. Secundo, dicitur superficies esse immediatum subiectum accidentium 4. phys. t. 25. & tex. 41. locus superficies esse definit, ergo supponit, esse aliquid reale. Tertio, 1. de an. tex. 60. ait, puncta habere positionem in continuo, sicut, & alibi sæpe. 6. etiã phys. tex. 73. aperte inquit, nec in tempore, nec in alio continuo dari primam partem, ergo supponit, terminari per indivisibilia, & 7. metaph. 8. enumerat longitudinem, latitudinem, & profunditatem, vtres species quantitatis, & docet, esse acci-

dentia, quæ sunt in substantia. Secunda pars probatur, nam tex. 71. 1. de anima, Puncta, inquit, in omnibus videntur esse, & infinita Dixit autem videntur esse, non sunt, ut notat ibi Dandinus, quoniã reuera non sunt actu. Similiter 1. metaph. tex. 42. & 43. & lib. 3. tex. 17. ait, esse tantum in potentia in media quantitate.

Secunda sententia conuenit cum prima, quoad priorem eius partem, dari verò etiam continuantia, quæ ipsa negabat, probat primo, quoniã definit Aristoteles continuum, cuius partes communi termino copulantur cap. de quantitate, hic autem communis terminus alius esse nequit, quàm indivisibile. Dicit etiam, huiusmodi indivisibilia habere positionem in continuo, quod immerito ad terminantia tantum coarctatur. In primo posteriorum tex. 9. non dubitavit affirmare, punctum dici per se primo modo de linea. Idem patet ex 5. metaph. 18. & 1. Cœli tex. 2. in 8. phys. 1. dat in tempore Nunc continuatum, sicut etiam 4. phys. tex. 105. inquit, puncta continuare longitudinem.

Tertia sententia, & vera est, Aristotelem nomine indivisibilium priuationes tantum intellexisse. Probatur ex multis eius locis 3. de anima tex. 25. ait, punctum, & cetera huiusmodi cognosci, sicut cognoscitur malum per bonum, & ceteræ priuationes, addit & sicut nigrum per album, id est, ut exponit Simpl. & Philop. & approbat etiam Dandinus; sicut tenebræ per lucem; at qui si essent entia positiua, cognoscerentur verè per se. Item cap. 2. de animal. inessu *Indivisibilem*, ait, *nullam esse substantiam*, id est realem entitatem, nam substantiam propriè dictam non esse, clarissimum erat. Tertio 2. phys.

tex 18. inquit, *mathematicos speculati terminos quantitatis, non quatenus terminos physici corporis, neque enim, quatenus talibus existentibus acciātur.* Sentit igitur, huiusmodi terminos quantitatis indiuisibiles non reperiiri à parte rei, & in 6. phys. probat, indiuisibile moueri non posse, at si in corpore actu esset, verè moueretur. In hoc etiam primo tex. 7. docet contra Platonem. Si res componerentur ex indiuisibilibus, nullas habituras passiones. Supponit igitur, huiusmodi indiuisibilia esse tantum entia mathematica, non autem physica, nam si physica essent, nō carerent accidentibus, præcipuè superficies, de quibus ibi loquebatur.

Et hæc etiam eadem fuit sententia veterum Peripateticorum, nam, vt testatur Hieronymus Dandinus 3. de an. digress. 23. Simpl. atque The mistius, indiuisibilia omnia nil aliud, quàm priuationem illius quantitatis, cuius termini sunt, significare, prodiderunt, & idem de Philopono testatur com. 112. & Auerroes quoque in com. 32. lib. 1. de Cælo, & com. 8. lib. 3. metaph. qd de sphericis dicitur planum in puncto tangente, geometricè, non naturaliter, verum esse, ait. Euclides etiam per negationem punctum definit, inquit enim illud esse, *cuius nulla est pars, longitudinis, latitudinis, & profunditatis expers*, innuens, nihil aliud esse, quàm negationem. Immo eadem est sententia S. Augustini, qui cap. 10. de quantitate materiæ inquit, *Sola longitudo non nisi animo intelligi potest, in corpore inueniri non potest.*

Non igitur Mathematici hæc verentia esse credunt, sed figunt talia, vt facilius suas demonstrationes cōficiant, & quoniam quædam passiones conueniunt quantitati, quatenus longa est, alix, quatenus lata est, &

aliq̄ quatenus profunda. vt hatū distinctiō cogitior ē tradere, sicut ē lineā sine latitudine, & superficiem sine profunditate; sicut etiam imaginantur, fluxu puncti confici lineā, & fluxu lineæ superficiem, & fluxu superficiē corpus. Et sicuti Astrologi epiciclos, & eccentricos in Cælo comminiscuntur, non quod verè in eo esse existiment, sed vt his propositionibus vtantur ad veras conclusiones declarandas. Immo sicuti & Cicero optimum finxit oratorem, & Plato rempublicam, non quod crederent à parte reperiiri posse, sed vt ad eorum exemplum, quæ apud nos sunt, confirmarentur. Ita etiam Mathematici suas lineas, & sua corpora spherica introduxerūt doctrinæ gratia, nō verò vt existere crederentur. Veluti etiam Philosophi vniuersalibus vtuntur, quæ nusquam sunt, nec esse possunt, vt naturam singularium cognoscamus. Quod intelligens Aristoteles 1. de Cælo tex. 104. inquit, aliquos Platonicos excusare Platonem, dicentes, ipsum posuisse mundum genitum, non quod reuera genitum crederit, sed *doctrinæ gratia, sicuti qui designationes describunt*, per hos autem intelligit Mathematicos, qui multa in demonstrationibus doctrinæ gratia fingunt, quæ nequaquam reperiiri possunt, cuiusmodi sunt perfectum sphericum, fluxus puncti, indiuisibilia, & cætera huiusmodi, & hoc eodem pacto Aristoteles, & reliqui Philosophi antiqui loquuti sunt, qua responsione omnes Aristotelis authoritates, quæ contra adducuntur, nobis non officere demonstratur.

Verum inquirere præterea oportet, quonā in sensu intelligi debeāt, quæ Philosophi, & Mathematici de his indiuisibilibus asserunt. Non. n. omnino fictè credendum est, ea pro-

tulisse, quia deceperent nos, & quædam sunt, quæ necessariò esse supponere videntur, vt generatio, quæ dicitur fieri in instanti. Pro cuius rei intelligentia

Notandum est, quantitatem vltimam partem habere, intelligi posse tripliciter. Primo modo, vt in diuisione quætitatis deueniatur ad partem, quæ quoniam vltimè diuidi non potest, vltima vocetur, & hoc ego non assero, censo enim, quantitatem esse diuisibilem in infinitum. Secundo modo, dari vltimam partem, vltra quam non detur alia, quia quætitas vltimè non protenditur, sed assignabile à parte quoque interiori, & neque hoc pacto, quia etiā sequeretur, illam partem non esse diuisibilem in alias partes. Tertio modo intelligi potest, dari vltimam partem assignabilem tamen ex parte exteriori tantum, ita vt quando ego tango tabulam, sit verum dicere, ego tango vltimam partem tabulæ, non tamen possim dicere, hic incipit vltima pars, eam à parte interiori designando, vel diuidendo, & hoc pacto censo, verissimum esse, dari primam, & vltimam partem in quantitate, vt argumenta superius facta demonstrant, quare superficies nil aliud significabit, quàm primam, vel vltimam partem corporis, vt est assignabilis à parte exteriori, quia ex ea parte non est amplius diuisibilis, & vltimè non protenditur. Est autem diuisibilis à parte interiori, & ita simpliciter erit diuisibilis, sed quatenus concipitur vt terminus, significatur vt indiuisibilis, & nomine superficiē, lineæ verò erit vltima pars superficiē, quatenus ab extrinseco demonstratur, punctus vltima pars lineæ. Instans quoque erit prima pars, vel vltima temporis, quatenus hæc à parte exteriori est assignabilis, & est in-

diuisibilis. Quando ergo Aristoteles negat primam partem continui, intelligendus est de prima parte adæquata, & assignabili ab intrinseco.

Hanc autem distinctionem veram esse, patet sensibus; quia quantumuis diuisibilis sit aliqua quantitas, cum tamen sit finita, oportet, vt terminetur in aliqua parte, quæ vltimè non protendatur, & consequenter sit ex ea parte indiuisibilis. In hoc igitur sensu vsurpanda sunt indiuisibilia, in quo & nos hucusque admisimus, & admitteremus, & omnia, propter quæ indiuisibilia ponuntur, saluabimus, & à communi vsu loquēdi Philosophorum nō recedemus. Scite enim vulgò dicitur, *loquendum est, vt multi, sapiendum, vt pauci*, & his suppositis ad ea, quæ contra nostram sententiam obijciuntur, nō difficillimè respōdebimus, simul etiam has indiuisibilium acceptiones ad multas particulares quæstiones applicantes.

Primum argumentum aduersariorum de perfectè spherico imperfectum ostenditur.

SECTIO VII.

Varias reterunt ad hoc argumentum responsiones omnino improbabiles Suarez, & Collegiū Cōnimb. vt quod sphericū tangat planum in aliqua parte indeterminata, vel contactu negatiuo, & improbabilius est etiam, quod alij non verentur asserere, huiusmodi globum nullo modo posse tãgere planum. Duas ergo asserā ego probabiliore iuxta nostra principia responsiones.

Altera est, tangere sphericum in puncto iuxta expositionem supra datam, id est in vltima parte omnium

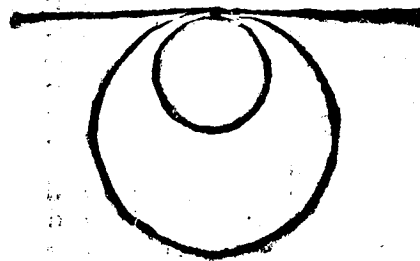
linearum eò confluentium, quatenus ab extrinseco est indiuisibilis, neque hinc sequitur, dari in plano punctum, siue in ipso globo. quia hæc vltima pars est indiuisibilis tantum ab extrinseco, sed diuisibilis ab intrinseco, sicut dicemus in responsione ad secundum de parte vltima, secundum quam duo corpora se tangunt. Est tamen in hoc casu difficultas maior, quia superficies, in qua duo corpora se contingunt, est indiuisibilis tantum secundum profunditatem, quam verè terminat, illud verò punctum, in quo tangit sphericum, est indiuisibile secundum omnem trinam dimensionem, & tamen non videtur terminare lineas, nisi secundum profunditatem.

Alteram igitur assero responsionem, quæ funditus hoc argumentum, cui maxime aduersarij innituntur, conuellit, nimirum huiusmodi perfecte sphericum neque reperiri in rerum natura, neque dari posse. Neque mirum hoc videri debet. nam & Auerr. vt supra retulimus com. 32. lib. 1. de Coelo, & com. lib. 3. metaph. physicè impossibile esse huiusmodi sphericum, assererat, quod etiam confirmat Alex. Picolom. lib. 2. suæ sphaeræ cap. 5. & ex nostris quidem principijs, quibus puncta negamus, hoc manifestè constat, quia sine centro, & circumferentiâ indiuisilibus perfecte sphericum constare nequit. Quare sicut malè quis argumentaretur, dari puncta, quia datur linea, cum qui puncta negat, neget similiter & lineam, ita cum negemus nos indiuisibilia, & consequenter perfecte sphericum, non debent aduersarij ex vno probare aliud, nisi prius, illud certis argumentis reperiri, ostenderent, sed hoc fore impossibile suadetur. Primò, quia si fieri posset, incredibile est, non ali-

quando fieri, vel circino in orbem ducto, vel alio modo, & certè quosdam globulos videmus tornatiles, in quibus ad perfectionem sphaerici nihil de siderari posse videtur, & tamen hos non tangere in puncto planum, & omnes concedunt, & experientia demonstrat, ergo non habent eam perfectionem, de qua Mathematici loquuntur. Tales etiam non esse, qui circino describuntur, clarissime patet, quia puncta primo à circino descripta, quæ nullam habent curuitatem, non sunt indiuisibilia, ergo sunt verè lineæ rectæ. Ad hæc, sphericum imperfectum est, quod tangit planum in linea, quò igitur in minori tanget, eò erit perfectior, sed potest tangere in minori, & minori vsque in infinitum, ergo etiam potest perfici vsque in infinitum, & sicut non potest dari linea ita parua, quin minor effici possit, ita neque sphericum tam perfectum, quin perfectius formari queat. Sed adhuc validioribus ictibus hoc sphericum in præceptis impellamus. Si daretur perfecte sphericum planum in puncto tangens, vt voluit aduersarij, sequerentur duo maxima absurda contra ipsorum sententiam, ergo pugnantia dicunt. Prius absurdum est, quòd duæ quantitates, inter quas intercederet tantum punctum, inter se distaret, si enim hoc concedatur, sequeretur manifestè, punctum esse occupatum loci, & quantum. Posterior est, punctum esse diuisibile. Illud probatur, quoniam pars lineæ, quæ immediatè sequitur punctum in sphaerico, distat vsque à plano, alioquin tangeret, quod est contra suppositum, sed non potest distare, nisi per punctum, ergo. Probatum minor, quia cum immediatè linea sequatur punctum, & punctum tangat planum, nihil potest inter ipsam,

& planum intercedere, nisi punctum.

Quòd verò sequatur, punctum esse diuisibile, non minus euidenter probabitur, supposita quadam propositione, quam concedunt omnes Mathematici, & demonstrat Clavius in propositionem 16. Euclidis, quòd scilicet duo circuli inæquales, quorum vnus sit intra alterum, non possunt se tangere, nisi in puncto, & ommissa Clauij demonstratione, potest rudi minerua, sed ad palatum Philosophorum sortè magis accommodatè in hunc modum probari, quia circulus perfectus habere debet circumferentiam in omnibus suis partibus, æquè curuam, at si circulus minor tangeret maiorem in linea, contrariū sequeretur, quia pars illa circumferentiæ, qua tangeret circulum maiorem, non esset magis curua, quàm circumferentia maioris, reliquæ autem partes essent magis curuæ, quia deflecterent à circumferentia maioris circuli, non haberet igitur circulus minor circumferentiam ex omni parte æquè curuam. Hoc supposito, ponamus, esse duos circulos inæquales, vnum intra alterum super idem planum, vt patet in figura sequenti.

tunc circulus minor per partem, quæ immediatè sequitur punctum, in quo tangitur planum, distat à plano, & non nisi per punctum, vt supra

probauimus, pars autem circuli maioris immediatè sequens idem punctum minus distat à plano, quàm illa pars circuli minoris, ergo minus distat, quàm per punctum, est igitur punctum diuisibile.

Quid hic aduersarij dicent? confugient, vt existimo, ad consuetam diuerticula, & responderunt. Primò quidem, assignari non posse partem lineæ immediatam puncto. Secundò, etiam si assignetur, hanc non distare per punctum, quod non potest esse mensura distantiae, sed per illud spatium, quod vacuum imaginatur inter ipsam lineam, & planum. Sed vtraque responsio à veritate distat, nec ipsorum principijs est consona. Quòd enim primo loco dicunt, partem illam immediatè sequentem punctum non posse assignari, quid ad me? numquid idcirco non erit, quia assignari non potest? punctum ergo esset separatam à linea, si autem est re vera à parte rei, de eo procedit argumentum. Confirmatur, quia ab ipsis sepiissime huiusmodi locutiones vsurpantur, post punctum non sequi aliud punctum, sed lineam, sicuti post instans dicunt sequi tempus, cù que velint, puncta realiter à linea differre, frustra deinde negant, non posse distinguui. Contra vetò id, quòd secundo loco afferunt, illam lineam non distare per punctum, sed per spatium, quòd est inter ipsam, & planum. Probo, hoc spatium non posse mensurari nisi puncto.

Non magis distat à plano linea sequens punctum à latere, quàm illa, quæ recta fertur ad centrum, sed hæc non distat, nisi per punctum, ergo nec illa. Maior est clara, quia quò magis lineæ laterales accedunt ad illam, quæ perpendiculariter tendit in centrum, magis etiam distant

in plano, ergo ipsa perpendicularis in sequenti exemplo cernere, maximè omnium distabit, vt licet

A. B. A. planum.
b. b. linea perpendicularis.
b. c. lineæ laterales.

minor quoque probatur, quia inter partem lineæ, quæ immediatè sequitur punctum, & ipsum planum non est aliud spatium, nisi illud, quod occupat punctum ergo non potest distare, nisi per punctum. Dicent, nõ distare, sed tangere in pũcto, sed & hoc videamus, quid sit, vel. n. volũt, lineã tangere planũ secundũ suam longitudinẽ, & hoc non, quia tangeret per aliquod diuisibile, vel p punctũ, quod est terminus ipsius lineæ, & hoc nihil est, quia ego nõ loquor de termino, qui est punctus, sed de illa parte lineæ, quæ immediatè sequitur punctum, quam si dicant tangere planum, sequetur etiam, lineam lateralem immediatè sequentem punctum tangere planum, quare sphericum tangit in linea, & non in puncto. Denique si sphericum in pũcto tangit planũ, ergo punctum illud magis accedit ad planum, quàm illa pars circumferentiæ ipsum non tangens, tangens enim propinquius proculdubio est non tangente. Hæc ergo maior accessio vel mensuratur puncto, vel aliqua mensura puncto maiori, si puncto, obrinui, quod optabam, punctum esse mensurã distantia, si maiori mensura, ergo punctũ non poterit esse vnitum cũ

linea, vel cũ circumferentiã nõ tangente planum, patet illatio, quia si punctũ esset vnitũ cũ circumferentiã, & tangeret etiã planum, inter circumferentiã, & planũ nihil mediaret nisi punctũ, sed per aduersarios mediaret aliquid maius, ergo nõ poterit punctum vtrique vniri, quæ enim magis distat, quàm per punctũ, patet non posse per punctũ vniri, liquet igitur, hunc punctũ contactũ sphericum in plano nihil plani continere, sed difficultates insuperabiles, & contradictiones inuitabiles inuoluere.

Dices. Demonstrationes Mathematicæ sunt omnino certæ, & euidenter, at ex nostris dictis & falsæ essent, & inuicem pugnarent, ostendimus enim, illas duas pugnare, nempe, qd circulus minor tangit maiorem in puncto, cũ alia, quod quilibet circulus tangit in puncto planũ. Respondetur, demonstrationes mathematicas, verissimas esse quoad id, quod probant, non verò quoad id quod supponunt, nã & aliquando supponunt, lineas protendi vsque in infinitum. Non probant aut ipsa, punctũ dari, vel perfectè sphericũ, sed supponũt, consequenter nihil mirũ, si ex falso supposito, falsũ deduc-

ducũt, quãuis deductio ipsa sit vera, & habeatur per demonstrationẽ.

Instabis, corpora Cœlestia esse perfectè sphericã, nã & sunt immediatè à Deo, cuius opera sunt omnino perfectã, & nisi essent talia, vacuũ daretur in natura, vt probat Aristoteles 2. de Cœlotex. 22. Nam si Cœlum nõ est perfectè sphericũ, ergo vna pars magis distabit à centro, quàm alia, quare dum hæc per motũ illi succedit, nõ occupabit totũ spatiũ, quod illa, ergo remanebit illud spatiũ vacuũ. Possem respondere, satis esse ad euitandũ vacuũ, qd sint sphericã perfectã physice, sicut proculdubio hac ratione satisficit priori obiectione ex immediata pductione Dei deductæ. Ad do tamen id, quod verius existimo, Cœlũ esse immobile, fluxum tñ, & vagum instar aeris (si modò aer nõ est) & per ipsũ moueri sydera, sicuti aues in aere. fuit hæc opinio multorũ veterũ, & doctissimorũ Patrũ, Chrysostrõmi hom. 6. & 13. in Gen. Origenis lib. 5. aduersus Celsũ, & lib. 1. Periarcon cap. 7. Eusebij, Emisleni, & Diodori Tarsensis in 1. caput Genesis. & aliorũ. S. Et Augustinus in 26.6. de Gen. ad litt. c. ij. estimat eã probabilẽ, nullũque parere incõmodũ circa motus syderũ, à Mathematicis suorũ temporũ certissimis demonstratiõib⁹ fuisse ostẽsum, testatur. Sed qd magis in hanc sententiã me pertrahit, est nouarum stellarũ supra lunã, & solẽ multiplex apparitio, vt de stella illa, quæ anno Domi. 1572. in signo Cassiopeæ visa est, omnes fatentur, & de multis alijs refert Christoph. Clau. in c. 1. Spheræ Ioan. de sacro bosco

Denique peritissimi huius sæculi Astrologi post Tichonẽ Brahe ipsũ sentiũt, multisq; experimentis probant. Præcipua sũt noua Phænomena in Cœlo supra solem, & lunã visa, Martis sydus, cuius motus nõdũ pfectè fuerat exploratus, modò supra solem, modò infra deprehensũ, & stelluq; quædã circa Iouẽ aberrantes noui illius cõspicilij tribulo inclusi ope receter animaduersæ, quæ omnia cũ Cœli soliditate nullo modo consistere possunt.

Reliqua argumenta pro indiuisibilibus profiligantur.

SECTIO VIII.

AD secundũ de cõtractu respõdetur, duo corpora se tangere secundũ vltimas eorum partes, quatenus sũt indiuisibiles à parte exteriori. At obijcit Suarez n. 37. Hæc duo corpora in aliqua re se tangunt, & in vna habent equalitatem, & in alijs non habent, ergo res illæ, in quibus se tangunt, distinguuntur realiter ab alijs, in quibus nõ se tãgũt. Igitur pars illa exterior, quatenus indiuisibilis, qua se tãgũt, differet realiter ab omni alia parte diuisibili, & cõsequenter dabit indiuisibile realiter distinctũ à quãtitate. Respõdet, eadẽ difficultate premi etiã eos, qui ponũt indiuisibilia, nã & superficies est vnita cũ aliqua parte quãtitalis, & nõ cũ diuisibili, qd igitur ipsi dicent de hac parte vnita, dicemus nos de tangente.

Sed pterea respõdeo, in eo cõtractu posse nos cõsiderare & id, qd tãgit, & id, quo tangit, qd tangitur, esse diuersũ ab eo, qd nõ tangit, quo verò tãgit, negam⁹, distinguui ab eo, quo nõ tãgit. Ratio discriminis est, quia se habere vt qd, cõuenit enti cõpleto, at se habere, vt quo, est ppiũ eius, qd nõ se habet, vt ens cõpletũ, & põt esse vt pars, vt modus, & vt ratio formalis alicuius rei. Ita non valet, sessione sedeo

& figura non sedeo, ergo sessio differt realiter à figura, vel anima vt sensitiua sentio, nõ vt sensitiua, sed vt rationali intelligo, ergo differunt, in me realiter anima rationalis, & anima sensitiua. Si quæramus autem in casu nostro quid sit illud, quod tangit vt quod, & quid, quo fit contactus. Respondetur, vt quod prius, & per se esse ipsum corpus, potest tamen dici etiam pars, quatenus concipitur, vel designatur distincta à cæteris partibus, vt quo vero esse eandem partem, non quid secundum se totam, sed quatenus non est in latius illud amplius diuisibilis.

Dices, quamuis anima vt sensitiua non intelligat, tamen eadem vere entitate reali intelligit, & sentit, ergo exemplum non est ad rem. Respondetur, etiam in casu nostro corpus eadem entitate tangere, & non tangere, quamuis non sub eadem ratione, sicut anima eadem entitate est in brachio, & extra brachium, & sicuti eadem anima, quamuis eadem entitate sentiat, & intelligat, non tamen tota sua virtute adæquata sentit, siue intelligit, nec tamen hæc eius virtus est à seipsa realiter distincta, quia ratione dicebat etiam Suarez, superficiem non esse vnità cum aliqua parte adæquata, quod rectè quidem dicebatur, sed hoc nõ sufficit ad euitandum, quod superficies cũ aliqua parte vnietur, quod ipse euitare intendebat, sufficit tamen ad effugiendum, quod pars, quæ tangit, quatenus tangit, differat à se, quatenus non tangit, quia licet tangatur pars, non tamen tangitur adæquata, non est autem necesse, vt differat plusquam formaliter idem inadæquate sumptum à se ipso adæquate intellecto.

Obijcies corpus tangit aliud vt

indiuisibile, sed indiuisibile est quid negatiuum, ergo tangit contactu negatiuo. Respondetur, ly vt indiuisibile intelligi posse dupliciter, & vt significat conditionem, & vt significat rationem formalem. Cum ergo dicimus, corpus tangere aliud corpus, vt habet partem indiuisibilem à parte exteriori, accipimus vt, prout significat conditionem, non verò, prout significat rationem formalem, hæc enim est entitas ipsa partis, & ita non sequitur, contactum esse quid negatiuum, & idem prorsus dicendum est ad instantiam de lumine, est enim & hoc in vltima parte corporis, quatenus est indiuisibilis ab extrinseco, sicut ad eandem terminatur etiã visio.

Ad tertium iam diximus, dari primam, & vltimam partem in continuo assignabilem quidem ab extrinseco, qua ex parte non est diuisibilis, non autem ab intrinseco, vnde diuisibilis est in infinitum, quapropter cessat omnis difficultas huius argumenti.

Ad quartum quatenus auctoritati Aristotelis innititur, iam ei satisfecimus, quatenus rationi respondemus partes continui seipsis (media tamen vnione) vniri, quod, etiam si ponantur puncta, necessariò dicendum est de partibus, & puncto ipso, neque verò oportet, vt se penetrent, sed tantum, vt immediate se habeant, sicut dicebat Suarez de qualitatibus, quatum altera termino carere, assererat, vt supra sect. 5. retulimus.

Ad quintum de actione vniiformiter difformi responderetur in primis, hanc melius à nobis, quam ab aduersarijs explicari, hæc enim definiti potest actio, cuius nulla pars est æquè intensa, & quælibet pars ab intentione præcedens æqua-

lucet

liter deficit, quod ex eo oritur, quod nullæ partes spatij sunt æquè propinquæ agenti, cuius virtus ex spatij distantia minuitur. Sicuti igitur absque indiuisibilibus optime intelligitur, spatij partes æquè inæqualiter ab agente distare, ita etiam actionem esse ad spatij proportionem vniiformiter difformem. Ad hæc iste gradus determinatus, qui ponitur in puncto indiuisibili, vel est imperfectior eo, qui reperitur in parte antecedenti diuisibili, vel æquè perfectus, si æquè perfectus, vel frustra ponitur, si imperfectior, ergo magis distat à principio, punctus igitur erit ratio maioris distantie, quod est absurdum. Præterea magis ad formam argumenti, dum dicunt, debere assignari terminum aliquorum graduum, siue locum, aut subiectum, in quo verum sit dicere, hic est quintus, vel sextus gradus luminis. Responderetur, posse assignari ab extrinseco, non ab intrinseco, sicut. n. in quantitate continua palmari possum ab extrinseco assignare terminum, & dicere, hucusque peruenit quantitas palmatis, siue sit coniuncta cum alia quantitate, siue separata; non possumus tamen hunc terminum assignare ab intrinseco, quia tunc assignaretur pars diuisibilis, cuius si altera pars terminaret palmum, altera vel infra, vel supra palmum esset. Ita etiam de qualitatibus gradibus asserimus, possumus enim ab extrinseco definire quintum, vel sextum gradum, quia extrinsecus non sunt diuisibiles, non possumus tamen ab intrinseco, ad hoc autem, vt assignentur ab extrinseco, non opus est indiuisibilibus, vt ex ijs, quæ de vltima parte quantitatis diximus, patet.

Non igitur in eas difficultates incidimus, quas deuorare cogitur

Fonsæ concedens primam, & vltimam perfectionem luminis in prima, & vltima parte corporis reperiri, mediam autem nullibi, nisi esset hoc vitrum, & in medio frangeretur, tunc enim, inquit, in nouis superficiebus emergentibus esset illa media luminis intensio, quæ antea nõ erat; re vera enim est intelligibile, quod fiat transitus à primo ad quartum gradum luminis absque intermedijs gradibus.

Ad sextum de mutatione instantanea responderetur, dici Angelum, vel aliquid aliud fieri in instanti, quia fit totum simul, non verò per partes, ad quod non est necesse, vt concedatur instans indiuisibile. Exemplum simillimum est de anima, quæ tota simul existit in qualibet parte corporis, ita enim & Angeli substantia existit tota simul in qualibet parte durationis, sicuti igitur ab extrinseco possumus assignare vltimam partem corporis, & dicere, hic incipit, vel desinit corpus secundum vltimam sui partem, siue primam, & simul etiam incipit anime existentia, quæ tamen est tota simul, ita possumus exempli causa, assignare primam partem horæ ab extrinseco, & dicere, nunc incipit totus Angelus, & quia illa pars horæ, quatenus assignatur ab extrinseco, est indiuisibilis; idcirco appellatur instans, & dicitur Angelus creati in instanti, id est totus simul incipere esse in illa prima parte, sicuti autem prima pars illa non potest assignari, nisi ab extrinseco, ita neque inceptio Angeli non nisi ab extrinseco determinari potest. Creatur igitur, siue Angelus, siue forma substantialis in aliqua parte temporis diuisibili ab interiori, sed indiuisibili ab exteriori parte, & hoc est fieri in instanti.

Dices.

Dices illud primum esse Angeli est per creationem, reliqua vero eius duratio per conseruationem, vel ergo primum illud esse, quatenus est terminus creationis tantum, mensuratur tempore diuisibili, vel indiuisibili, si primum, ergo non creatur Angelus indiuisibiliter, si secundum, ergo datur indiuisibile ab vtraque parte, & non tantum ab exteriori. Respondetur, hoc argumento corroborari magis nostram sententiam. Nam creatio à conseruatione ex communi consensu ratione tantum differt, at si creatio mensuraretur instanti, quod realiter distingueretur à tempore sequenti, conseruatio verò tempore, quod ab instanti distinguitur, utique etià ipsæ inter se realiter distinguerentur, & separari possent, sicuti distinguuntur instans, & tempus, quia ad unitatem motus, siue productionis requiritur etiam vnitas temporis, siue durationis.

At inquit Suarez disp. 21. in metaph. sect. 2. instans cum tempore sequenti vnumquid efficit. Respondeo, falsò hoc dici secundum eorū principia, quia distinguuntur realiter instans, & tempus, consequenter non possunt vnum efficere, eodem modo, quo dicuntur esse creatio, & conseruatio, quæ ratione tantum distinguuntur.

Hoc autem etiam dato, saltem si cut separari potest punctus à continuo, ita etiam separari poterit instans à tempore, & consequenter creatio à conseruatione, si autem separari possunt, clarum est, realiter distingui.

At iuxta nostram sententiam separari non poterunt, quia eademmet pars & est indiuisibilis ab extrinseco, & diuisibilis etiam ab in-

Hinc etiam patet, quid dicendum sit ad illud dubium, an duo Angeli possint immediatè creati vnus post alterum. Dicendum enim, nò posse, & ratio est, quia prior Angelus antecederet secundum, per minimum, siue temporis, siue durationis, sed implicat, dari minimum in tempore, siue duratione, sicuti etià in qualibet alia quantitate, ergo nequit prior Angelus immediatè tantum antecedere secundum. Male tamen aduersarij id ipsum negabant, quia cum admittant, priorem Angelum produci in aliquo instanti indiuisibili, quod realiter distinguitur à sequenti duratione, nulla est ratio, cur post illud instans non possit statim creati alter Angelus, præsertim cum ipsi concedant, post istud instans fieri posse motum; nos autè dicimus, & creationem nò posse distingui à conseruatione, & immediatè post creationem neque alium Angelum, neque motum fieri posse, quia non potest assignari à parte interiori, vbi desinat creatio immediatè, sicuti neque in corpore vbi desinat à parte interiori prima eius pars, & idcirco implicat, quòd per suam primam partem tantum vnū corpus accedat alterum.

Secundò, hinc etià patet, quomodo sit intelligendum, duo instantia, siue puncta esse non posse immediata, quia videlicet vltima pars, quæ quatenus vltimè nò protenditur, est indiuisibilis, & hac ratione appellatur instans, siue punctus, necesse fariò debet esse diuisibilis à parte interiori, si autem sequeretur post aliud instans, iam esset indiuisibile ab vtraque parte, & esset verum indiuisibile, quale ponebant aduersarij, quod dari repugnat.

Dices, nò ne sunt duæ superficies immediatæ, quando post vltimam

partem vnus corporis sequitur immediatè prima pars alterius? Respondetur, nò dici immediatas, quia illa prima pars; & hæc vltima, quatenus ab exteriori sunt indiuisibiles, censentur esse simul, id est simul terminari, cum enim inter ipsas nihil detur mediū, signū est, nò ante esse vltimam partem vnus, quàm primam alterius, quia vbi desinit vna, ibi incipit altera, & hac ratione dicuntur earū superficies esse simul; Si tamè accipiatur hæc duæ partes, quatenus aliquid posituum significat, & diuisibiles (unt à parte interiori; sic dici potest, immediatè vnā post alteram sequi.

Ad 7. vt respondeam, prius notò, diuersam esse rationem rerum successiuarum, ac permanentium, in his datur fieri, & factum esse, in illis fieri tantum, & numquam de se successiuam dici potest, nunc desijt fieri, & est, quia iam esset permanens, & idem esset, ac si quis in motu signaret aliquam partem quiescentem. In tempore igitur, cum sit quid successiuum, numquam potest aliquid perfectè, & adæquatè assignari, quod sit verè præsens, & non simul præteritum, vel futurum; sed esse præsens temporis est ipsum præterire, & si præteritum diuidas à futuro, nihil præterea neque instans, nec aliquid temporis remanebit, sicut si diuidatur aliqua tabula in duas partes, nihil præter ipsas remanere dici poterit; quoniam tamen præteritum continuatur cum futuro, hanc continuationem explicant per instans, & illud tempus dicitur præsens, cuius vna pars præterijt, & altera futura est, vel cuius vltima, vel prima pars ab extrinseco assignabilis est, nec amplius diuisibilis, dicimus enim, diem hunc esse præsentem,

quia pars eius præterijt, & pars futura est, & hæc esse horam tertiam, quia nunc finitur, vel incipit hora tertia. Sicuti etiam illud corpus dicitur præsens loco, cui vltima pars hoc pacto indiuisibilis à loco tangitur, nam si post horam tertiam paululū temporis fluxit, iam nò potest vltima pars eius amplius assignari.

Vrgebis vt tempus ex futuro fiat præteritum, non ne oportet, vt fiat præsens? istud igitur fieri præsens quid erit? utique aliquid diuersum à præterito, & futuro. Respondetur, in tempore idem esse fieri præsens, & fieri præteritum, quia si daretur inter hæc duo aliqua distinctio, sequeretur, tempus præsens non præterire, quod est contra rationem successiuū entis, consequenter & ipsum præsens non potest differre à præterito, & futuro, nisi quatenus per præsens significatur vltima pars præteriti, vel prima futuri, vt assignabilis ab extrinseco, & indiuisibilis. Per præteritum verò, & futurum omnes partes prout diuisibiles sunt; atque omnino eodem profus modo philosophandum est de instantibus respectu successionis temporis, atque de indiuisibilibus permanentibus respectu extensionis continui.

Ad 8. iam pater ex paulò ante dictis, quomodo intelligendum sit, contigua habere extrema simul, & simul terminari, ita vt terminus intrinsecus vnus sit terminus extrinsecus alterius, nò verò quod secundum aliquam entitatem posituam sint simul.

Ad 9. responderetur, quòd sicuti dari non potest minima quantitas, qua non possit fieri minor, neque per diuinam potentiam, & ex multorum sententia non potest ab eo fieri infinitū, ita non mirum neque

posse fieri aliquod indiuisibile, quod minima quantitate esset minus. Ad instantiam de Angelis, & animabus dico, hæc esse indiuisibilia alterius generis, quæ nos non negamus. Insciamur enim ea tantum, quæ spectant ad quantitatem, non verò spiritalia, præcipuè cum hæc semper sint virtualiter diuisibilia. An verò possit Deus redigere materiam in punctum, vel Angelus seipsum in indiuisibili constituere, probabiliorem existimo partem negantem, nam si in loco concedamus semel assignari posse punctum, non apparebit ratio, cur etiam in quantitate describi non possit punctum illi correspondens. Qui tamen illud vellet concedere, dicere posset, respondere illi in quantitate ultimam partem, quantum indiuisibile ab extrinseco, sicut dicendum est respectu accidentium, quæ in sola superficie existunt. Et hæcenus de hac difficillima quaestione, cuius prolixitas plurimas alias quaestiones breuissimas reddet.

DE ALTERATIONE

Disputatio tertia.

Quamuis origine prior generatione soleat esse alteratio, ut quæ sit dispositio ad eam, ordine tamen intentionis, & dignitatis est posterior, quare merito de ea post generationem agimus. Aristoteles tamen de ea simul cum generatione differuit, quia explicauit tantum, quomodo inuicem distinguerentur, quod solum tunc forè in contouersia positum erat, cuius occasione etiam definitionem eius tradidit tex. 23. quam in cognitione non contenti sequentes Philosophi, plures, & magnas de alteratione quaestiones excitarunt, quas

nos etiam hic explicare conabimur, cum sit earum locus maximè proprius.

De nomine, & quidditate alterationis.

QUESTIO XXIII.

Quotplex sit alteratio.

SECTIO I.

Non quaerimus, an detur alteratio, sensibus enim iniuria fieret, qui eam existere clarissime testantur; neque in dubium vocamus, an si generatio non esset possibilis, daretur alteratio, quod multi desumpta occasione ex verbis Aristotelis cap. 1. tex. 1. ubi disputans contra Empedoclem ait, ex eius principijs sequi, non dari alterationem, si generatio negetur, hic mouent, non vocamus hoc, inquam, in dubium, tum quia extramentem Aristotelis est, tum etiam magis, quia facilis est responsio, & ex alterationis distinctione quid de ea sit dicendum, patebit. Ad alterationis igitur distinctiones accedentes.

Noto, multipliciter sumi hoc nomen alterationis, quod græcè est *Alliosis*. Primò latissimè pro qualibet mutatione ad formam etiam substantialem, quo pacto recipit eam Aristoteles 2. physic. tex. 1. iuxta Auerroem, dicens, naturam esse principium alterationis, & 4. physic. tex. 86. ex Simplicio, ubi eam à latione contra distinguit. Secundò accipitur minus latè pro mutatione tantum accidentali, ita Aristoteles in hoc primo cap. 1. ubi ait, quosdam antiquorum ignorasse generationem, & agnouisse tantum alterationem, & tex. 10. omnem mutationem, quæ est in passionibus, & accidentibus, alterationem

vocans, clarius etiam Porphyrius. c. de differentia, ubi asserit, accidens facere alterum, differentiam verò aliquid. Tertio, magis pressè pro ea mutatione tantum, quæ est ad qualitatem, siue hæc sit perfectiua, siue corruptiua, siue corporea, siue spiritalis, quomodo sumit ab Arist. 8. physic. tex. 26. ubi opinionem vocat motum alterationis, & 2. de anima. tex. 73. ubi sententia dicit, esse quoddam genus alterationis; 4. pro mutatione ad certas tantum qualitates, nempe sensibiles, sic videtur sumi 7. physic. tex. 14. 15. & 20. Quintò, pro mutatione, quæ est inter qualitates contrarias, ut 3. physic. tex. 55. & 88. & 1. de gener. 23. Sextò, pro ea, quæ est inter qualitates tangibiles, ut secundum multos 1. de generat. tex. 24. Septimò pro ea, quæ est ad qualitates productiuas, illas videlicet, quæ disponunt ad generationem, & corruptionem, sic videtur sumi 1. Cæli tex. 20. & 21. & 2. Cæli, tex. 3. Octauò, pro ea, quæ est tantum ad simplices, & primas quatuor qualitates, scilicet calorem, frigus, humiditatem, & siccitatem, quomodo multi putant sumi 5. physic. tex. 18. & 4. met. cap. 2. sed inter has omnes acceptiones frequentior est tertia, & apud omnes nomine alterationis, nullo alio verbo addito, mutatio intelligitur ad qualitates. Septima quoque & frequens est apud Philosophos, & dicitur ab aliquibus physica, & est ea, quam definiuit hic Aristoteles. Hæc de vocis distinctione, quoad ipsam autem secundum se, vana etiam potest distingui.

Nam alia est alteratio, quæ dicitur perfectiua, alia, quæ corruptiua, illa est ad qualitatem non habentem contrarium, ut illuminatio, & receptio specierum, vel ad qualitates, quæ licet habeant contrarium, non tamen inter se agunt, cuiusmodi sunt

colores, quamuis enim albedo, & nigredo sint colores contrarij, non tamen efficienter se expellunt ab eodem subiecto, sed tantum formaliter: hæc verò est ad qualitates, quæ à contrario patiuntur, & in contrarium agunt, qualis est calefactio, & frigidificatio.

Præterea quædam est alteratio, quæ fit in instanti, ut illuminatio, quædam quæ successiuè, ut calefactio, quamuis hæc quoque fiat in instanti, si maximus sit excessus virtutis agentis supra passum.

Tertia, quædam est alteratio, quæ cum mutatione substantiali; scilicet generatione, & corruptione est connexa, quædam verò separata. Item quædam habet terminum a quo posituum, ut cum quis ex frigido fit calidus, quædam priuatiuum, ut cum ex tenebroso fit aer lucidus. Item quædam, quæ sine motu locali esse nequit, ut rarefactio, vel condensatio, quædam verò, quæ sine ipso esse potest, ut illuminatio, & calefactio. Præterea quædam dici possunt secundæ alterationes, quia sicuti secundæ qualitates supponunt primas, ita hæc alterationes alias priorès, & illæ ipsæ sunt, quæ ad secundas qualitates fiunt, colores nimirum, saporès, & id genus alias qualitates, quæ non solent per se acquiri, sed ex aliarum alteratione sequi, quod tamen an semper sit verum, vel quomodo intelligendum, infra videbimus; alia verò dici possunt alterationes primæ, ut quæ fiunt inter primas qualitates, calorem, frigus, &c. Item alia est alteratio physica, quæ fit ad qualitates sensibiles, alia non physica, quæ pro termino habet qualitatem non sensibilem, ut acquisitio scientiæ. Alia quoque est ad qualitatem extremam, ut à frigido

gore ad calorem, alia ad mediam, ut à frigore ad teporem; alia denique est alteratio, quæ pro termino à quo habet priuationem qualitatis, alia est, quæ habet modum, siue terminum qualitatis, illa retinet nomen alterationis, hæc vocatur intensio, si à minori gradu qualitatis tendit ad maiorem, & remissio, si à maiori ad minorem.

Ex his patet, quænam alterationes tollerentur, si generatio nõ esset, tolleretur enim corruptiua, & quæ ex corruptiua sequitur, non autem perfectiua primæ speciei, quæ sit inter qualitates contrario carentes, quamuis enim non omnis alteratio corruptiua sit causa corruptionis, ad eam tamen ordinatur, & subiectum illud, quod huiusmodi alterationis est capax, necessariò est corruptioni obnoxium, & de hoc alterationis genere loquebatur Aristoteles 1. de Coelo tex. 20. ubi docet, Coelum alterationis expers esse, neque posse aliquod corpus alterationem admittere, quin etiam corruptioni pateat.

De Alterationis Definitione.

SECTIO II.

Sicuti sunt plures alterationis accptiones, ita etiam non vnam tantum definitionem habemus de ea apud Aristotelem; Nam 5. phys. 9. definit alterationem, esse motum ad qualitatem. 7. autem phys. 10. & 1. de gen. 10. ait, alterationem esse mutationem in passionibus. Sed omnium censetur optima, quam affert hic tex. 23. videlicet. *Alteratio est mutatio manente subiecto eodem sensibili in eius passionibus, aut contrarijs, aut medijs.* Ponitur (mutatio) loco generis. Notandum tamen, non eodẽ modo in hac definitione sumi no-

men mutationis, ac sumptum est in definitione generationis, nam ibi sumptum est pro conuersione, hic autem sumitur propriè, & ratio est, quia alteratio denominat subiectum, dicimus enim, hominẽ, vel lignum alterari, generatio verò non denominat subiectum, sed terminum, non enim materia, sed homo generatur, cù ergo subiectum sit illud, quod verè mutatur, non autem terminus, iure alteratio, quæ respicit subiectum, & ipsum denominat, dicitur propriè mutatio, non autem generatio, quæ respicit terminum: Dicitur (manente eodem subiecto sensibili) idest eodem composito substantiali, quia dũ homo ex frigido fit calidus, manet idem sub utroque termino. Sequitur (in eius passionibus) nomine autem passionum intelliguntur omnes qualitates, eò quòd afficiant subiectum accidentaliter, sicuti & passionēs, & quia omnes qualitates sensibiles sunt passionēs corporis, quamuis non semper eius corporis, in quo sunt, sed hic ab Aristotele dicuntur passionēs eius non effectiue, sed subiectiue, idest passionēs, quæ ei inhereant. Nota etiam, non dicere Aristotelem, passionēs mutari, sed fieri mutationem in passionibus, quia ut supra dicebamus, subiectum est illud, quod dicitur alterari, non autem accidentia. Concluditur (aut contrarijs, aut medijs) quia, ut supradiximus, aliquando fit alteratio ad contrarias, & extremas qualitates, ut ad calorem, vel frigus, aliquando ad medias, ut ad tepiditatem: per quæ verba etiam excluduntur ab hac definitione alterationes, quæ sunt ad qualitates contrario carentes, qualis est illuminatio, hæc enim nec est ad contrarias, nec ad medias.

Obijci tamen potest contra prædictam definitionem. Alteratio (ape-

terminatur ad corruptionem subiectorum, nam & hac ratione corruptiua, ergo malè inquit Aristoteles, remanere idem subiectum sensibile. Respondetur, per alterationem formaliter numquam corrumpi subiectum, sed tantum consecutiue, hic autem definitur alteratio secundum ea, quæ formaliter illi congruunt.

Obijcies secundo, per alterationem mutantur qualitates sensibiles, ergo falsum est manere idem sensibile. Respondetur, per subiectum sensibile secundum aliquos intelligi compositum substantiale, quod semper remanet. Præterea possumus etiam, ut supradiximus in definitione generationis, per sensibile intelligere ipsum compositum, ut affectum accidentibus sensibilibus, quia licet amittat aliquam qualitatem sensibilem, retinet tamen alias, & simpliciter censetur idem subiectum sensibile, non potest enim amittere omnes, nisi corrumpatur. Obijcies tertio, si daretur qualitas extra subiectum, posset intendi, & remitti per veram alterationem, & tamen nullum esset subiectum, ergo malè est definita alteratio. Respondetur, Aristotelem definiisse alterationem in ordine ad subiectum, quia aliam noscere non poterat, tunc autem ut subiectum se haberet qualitas ipsa, termini verò essent gradus ipsius remissus, & intensus, & sic etiam tunc remaneret idem subiectum, alioquin non tam diceretur alterari, quàm intendi, & remitti.

Reliquæ dubitationes, quæ circa prædictam definitionem oriri possent, expediemus sequentibus quæ-

An in alteratione intensio fiat per additionem graduum, vel alio modo.

QVÆSTIO XXV.

Non vocamus in dubium, an intensio fiat, est enim hoc certo certius, & experientia non solum docemur, sed etiam fide, ut colligitur ex illo Lucæ 17. *Domine adauge nobis fidem*, & alijs similibus. Nec minus certum est, dari remissionem, nam experimur, in nobis modò augeri, modò diminui calorem, quod enim est in quantitate fieri maius, & minus, est in qualitate intendi, & remitti siue suscipere magis, & minus, neque tantum hoc conuenit qualitatibus sensibilibus, sed etiam spiritibus, nam & gratia intendi potest, & virtutes. Nos tamen hic agemus tantum de qualitatibus sensibilibus, reliquæ enim non pertinent ad institutum nostrum, quamuis quid de ipsis iudicandum sit, non difficile ex dicendis percipi possit; sed antequam varias sententias hac de re explicemus. Notandum est, qualitatẽ posse recipere augmentum penes diuersas subiecti partes, & etiam in eadẽ parte, primo modo, ut si calor, qui erat tantum in manu, extendatur ad totum corpus, secundo modo, si in eadem manu fiat maior; illa dicitur extensio propriè, hæc autem intensio, & de hac nos loquimur, quæ quomodo fiat, diuersimode explicatur à Philosophis. Notandum est præterea, intensiois nomen sumi posse & pro ipsa alteratione, quatenus ad augmentum qualitatis tendit, & etiam pro latitudine ipsa, & diuisibilitate qualitatis; ratione cuius intendi potest, & remitti, quæ

duo diuersa quidem videntur, vna tamen non potest intelligi sine altera, prior tamen, quæ in alteratione consistit, ea est, quæ ad nos attinet, & de qua præcipue loquimur.

Primus modus explicandi intentionem, & remissionem qualitatum.

SECTIO I.

Hæc prima sententia ita explicat intentionem, & remissionem, vt potius eas tollat. Nam inquit, nõ perfici eandem formam per intentionem, sed vnã imperfectã mutari in perfectiorem, quæ sententia tribuitur Goffredo quodlib. ij. q. 3. Durando in 1. d. 17. q. 7. num. 25. & pro eadem citatur Auicenna, Gilb. Porrett. apud Niphum 8. metaph. disp. ij. cap. 3. & Burleus tract. de entit. formarum. Probatur hæc sententia.

Quoniam in omni motu terminus à quo deperditur, & terminus ad quẽ acquiritur, sed terminus à quo est forma imperfectior, ad quem forma perfectior, ergo illa deperditur, & hæc acquiritur. Præterea variata essentia rei, variatur etiam res, at in alteratione mutatur qualitatis essentia, ergo etiam qualitas. Probatur minor, quoniam si non variaretur essentia, verbi gratia caloris, sed aliquod accidens eius, non esset calor, qui susciperet magis, & minus, sed illud eius accidens, a quo calor suscipit verè magis, & minus, ergo secundum suam essentiam variatur. Confirmatur, quia alioqui nullum esset discrimen inter substantiam,

& qualitatem, nam si substantia recipit magis, & minus in accidentibus, ergo cum proprium dicatur esse qualitatum intendi, & remitti, hoc debet intelligi de earum essentia.

Et confirmatur secundò, quia in calore vnica est simplex entitas, quæ est eius essentia, hæc autem entitas variatur, ergo etiam essentia. Denique formæ dicuntur esse, sicut numeri, ergo per quamlibet minimam additionem variantur earum essentia, sicut qualibet vnitate addita, variatur numeri species.

Secundus modus intentionem, & remissionem explicandi.

SECTIO II.

Prædictæ sententiæ opponitur ex diametro hæc secunda; Illa enim volebat, in intentione totã qualitatem destrui, & aliam nouam effici, hæc autem nullam admittit in qualitate intensa mutationem, sed totam subiecto ascribit; Afferit enim, quamlibet qualitatem esse indiuisibilem in sua entitate, & eatenus tantum dici, intendi, & remitti, quatenus magis, & minus afficit idẽ subiectum, siue magis in eo radicitur. Communis est hæc sententia apud Thomistas, vt fatetur Bannes quæst. 5. huius primi, & refert etiam Suarez disp. 46. in metaph. sect. 1. Videtur autem idem sensisse S. Thomas part. 1. 2. quæst. 52. art. 1. & 2. & 2. 2. quæstio. 24. art. 5.

Quoniam tamen difficile videtur, formam eandem sine sui mutatione, nunc magis, nunc minus affice-

re subiectum, diuersa sunt apud Thomistas huius rei explanationes.

Prima est Egidij quodlib. 2. q. 4. quam etiam Bannes tribuit Capreolo in 1. d. 17. q. 2. ad argumenta contra tertiam, & quartam conclusionem. Astudillo hic quæst. ij. Fland. 8. metaph. quæst. 4. Distinguunt hi auctores essentiam ab existentia, & dicunt, quòd in intensiõne, immutata permanente essentia, variatur ipsius existentia, & ratione istius variationis dicitur qualitas intendi, vel remitti, quamuis etiam isti auctores inter se differant, vt ait Bannes, quia Capreolus existimat, ex diuersitate existentia formam ipsam variari: Astudillo verò ait, formam semper remanere indiuisibilem, quare Suarez Capreolum eximit e numero sectatorum huius primæ explanationis.

Secunda expositio est Caietani prima 2. quæst. 52. art. 2. qualitatem magis radicari, nil aliud esse, quàm magis educi de potentia subiecti, siue magis actuare eius potentiam, & ipsam subiectum sibi magis subiicere, & illi firmitus, & tenaciùs inherere, quæ omnia pro eodem ponit Bannes, qui etiam hanc explanationem sequitur, & eandem inquit esse sententiam Soncinatis.

Tertia expositio est, qualitatem intendi per minorem admisionem contrarij, & aliarum dispositionum repugnantium tali qualitati, ita vt calor exempli causa nullo pacto variatus modò intensus dicatur, quia parum frigoris admistum habeat, modò remissus, quia multum. Hanc sententiam insinuat Egidius quodlib. 2. quæst. 14. & primo de generat. quæst. 18. & 23. &

ab aliquibus tribuitur Simplicio in capir. de qualitate, & 5. phys. tex. 19. & alijs, vt notat Greg. in 1. d. 17. q. 3. art. 1.

Fundamentum præcipuum huius sententiæ est, quia existimant hi auctores, formam in abstracto esse indiuisibilem, & inalterabilem, ita vt vnica tantum forma dari possit abstracta in vna specie, verbi gratia vnica tantum albedo; si enim plures essent, vel differrent inter se, vel non, si non differrent, ergo non essent duæ, si differrent, ergo essent diuersæ speciei, quia quælibet differentia in formis est specifica. Ex quo principio multa deducuntur Thomistarum placita, vt quòd omnes Angeli inter se specie differant, quòd principium indiuiduationis sit materia, & hoc ipsum, de quo agimus formam scilicet ratione sui, & per se esse inalterabilem; & tamen ratione subiecti intendi posse, & remitti: ita vt radix intensiõnis, & remissionis non sit latitudo formæ, sed eius indifferentia, per quam magis, vel minus à subiecto participatur.

Probatur etiam hæc sententia de maiori radicatione primò ex Aristotele 4. phys. tex. 84. vbi asserit, *calido fieri magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non erat calidum, quando minus erat calidum*; sit ergo intensio caloris nulla addita entitate caloris, sed tantum per maiorem ipsius radicationem in subiecto.

Secundò, si fieret intensio per additionem, & non per maiorem radicationem, vel hæc additio fietet ex parte formæ, vel ex parte subiecti, sed neutrum dici potest, ergo. Probatur minor, quia si additio

fit ex parte subiecti, non intenditur qualitas, sed extenditur, si verò ex parte formæ, variaretur species ipsius, vt videmus in coloribus, quando ex pallido fit album.

Tertio, ex pluribus formis actu distinctis non potest fieri vna, nisi se habeant, sicut actus, & potentia, at in vna qualitate non potest hæc distinctio assignari, igitur

Quarto, forma quò est simplicior, eò est perfectior, ex D. Dionysio cap. 5. de diu. nom. in quo differt à subiecto, quod quò magis est compositum, eò est perfectius, at forma intensior est perfectior remissione, ergo debet esse simplicior, & non composita ex pluribus gradibus.

Quinto, vel gradus, per quos dicitur fieri intensio, sunt diuersæ species, vel numero tantum distinguuntur, si primum, ergo non poterunt componere vnam qualitatem numero, si secundum, ergo non possunt simul esse, non possunt enim accidētia numero tantum diuersa in eodē subiecto recipi.

Sexto, si intensio fit per additionem graduum, intensio qualitatis erit prorsus eiusdem rationis cum extensione, solumque differet, quòd in extensione partes qualitatis sunt in diuersis partibus subiecti, in intensioe verò in eadem, ex quo sequuntur multa absurda, & quòd sicut extensio est per accidens ad perfectionem qualitatis, ita etiam sit intensio, & quòd posset hæc in infinitum crescere, sicut & illa, & similia.

Septimo, quòd intenditur, est idē in principio, & in fine; at in additione non est idem, cui additur, & id, cui fit additio, ergo intensio non fit per additionem. Confirmatur, quia si Deus ponat plures quantitates simul, non propterea diceretur quātitas intendi, ergo ad intensioem non

sufficit additio partium, sed requiritur aliquid aliud, scilicet maior radiatio in subiecto.

Tertius modus intensioem, & remissionem explicandi communis.

SECTIO III.

T Raditur hic à Scoto in 1. d. 17. q. 3. sed ante eum fuit etiam S. Bonau. in 2. p. dist. ar. 1. q. 1. ad secundum, & Alb. art. 10. quos deinde multi alij secuti sunt, præcipuè recentiores, & Suarez disp. 46. in metaph. Niphus 8. metaph. disp. 5. & Tol. 1. de gener. q. 4. & 4. phys. q. 12. & alij, nomenq; ipsum, & natura intensioem, & omnium hominum conceptio videtur eum ostendere, vt mirandum sit, ab eo aliquos discessisse, qualitatem, videlicet fieri intensioem per additionem nouæ partis ipsius, quæ partes qualitatis solent à Philosophis gradus appellari, & consequenter radicem intensioem non esse indifferentiam qualitatis, sed latitudinem, & diuisibilitatem ipsius.

Probat hęc sententia primò ex analogia ad quātitatem, quòd enim est in quantitate, suscipere maius, & minus, est in qualitate suscipere magis, & minus, vt etiam aduersarij fatentur, sed quantitas suscipit maius, & minus, quia est diuisibilis, & potest ei addi, vel ab ea demi aliqua pars, ergo idem dicendum de qualitate, quoad intensioem, nulla enim potest assignari ratio discriminis. Nam quòd partes sint in eodem loco, vel subiecto, nil refert; cum possit etiam Deus plures partes quantitatis ponere simul, & tunc re vera adesset maior quantitas, quamuis nō esset magis extensa; immo simile quiddam videtur in condensatione, quāuis enim res densa, & rara æqua;

si in loco sint, est tamen in densa maior quantitas, ergo quotiescunque adesset maior calor in aliqua parte, debemus etiam dicere, plures eius partes eidem adesse.

Secundò ponamus, Deum auferre duas qualitates inæqualiter intensas a duobus subiectis, & separatas conseruare, vel remanebunt extra subiectum inæquales, vel non, si primū, ergo maior, vel minor intensio non oritur ex radicatione in subiecto, sed ex ipsa entitate formæ, si non remanebunt, oportebit, alteram eamū intendi, vel remitti, at vnde nam orietur hæc remissio, vel intensio? Respondetur, vnam fore perfectiorem altera per ordinem ad subiectum.

Sed contra. In eodem subiecto potest eadem forma esse perfectior, & imperfectior, ergo ordo, quem dicit ad subiectum, abstrahit à perfectione, vel imperfectione. Si dicant, hūc ordinem particularem determinate perfectiorem, vrgebo, hic ordo particularis non est de essentia, separat ergo & illum Deus, & relinquit eum tantum, qui est de essentia, & abstrahit à perfectione. Nam posse separari, patet, quia & illa forma cū modò sit perfectior, modò imperfectior, non necessariò habet eundem ordinem, & materia potest relinqui cum potentia tantum vniuersali, ergo & accidens in ordine tantum essentiali, tūc igitur vel erunt hæc duæ qualitates infinite intensæ, vel non, si primum, ergo dabitur infinitum in actu, quòd aduersarij non admittunt, si secundum, non potest reddi ratio, cur in hoc gradu potius sint, quàm in alio. Dicent, vel determinari à Deo, vel esse in summo gradu, non tamen infinito; sed neutra responsio satisfacit, non prior, quia si indigent Dei determinatione, ergo ex se sunt indifferentes ad hunc, &

ad illum gradum, ergo non tantum ratione subiecti intendi possunt, & remitti; non posterior, quia communis est sententia, posse qualitates intendi vsque in infinitum sine categoriæ remmaticè, & saltem de aliquibus, vt de lumine non potest meritò negari, cum lux solis, quæ videtur maxima, possit esse maior teste Isaia Propheta cap. 30. num. 29. vbi ait, lux solis erit septemplex, sicut lux septem dierum, & confirmatur ex Eucharistiæ Sacramento, in quo sūt accidentia sine subiecto, & tamen æquè intensa, ac prius, neque enim propterea videtur nouum miraculū conflagrandum, cum hæc non sint multiplicanda sine necessitate.

Tertio, vel subiectum est causa, vt qualitas possit magis, & minus suscipere, vel ipsa qualitas habet hoc ex natura sua, si primū, ergo non tantum qualitas, sed etiam quantitas, & formæ substantiales poterunt intendi, & remitti, quānam enim potest assignari ratio, cur qualitas possit magis, & minus in subiecto radicari, nō autem forma substantialis? vti que videmus, aliquas formas substantiales difficilius, & aliquas facilius separari, immo eandem in diuersis temporibus firmiùs, & minus firmè in subiecto inesse, ergo & ipsæ magis, & minus radicanter, suscipiunt igitur magis, & minus. Si secundum, ergo etiam extra subiectum suscipiet magis, & minus.

Quarto, ista quoque radicatio cū sit ens, habet essentiam suam, ergo ob eandem rationem, ob quam negatur, qualitatem esse intensibilem secundum se, quia mutaret speciem, debet etiam negari, posse suscipere magis, & minus hanc radicationem, alioquin specie variabitur, & ipsa in alias variationem essentialem inducet.

Quintò, qualitas intéditur ab agēte extrinseco, v. g. calor in aqua ab igne, agit igitur ignis in aquam, at ignis non potest agere, nisi immitendo in aquam calorem, alioqui n. ageret, & nihil produceret, ergo calorem intendit per additionem eiusdem qualitatis.

Sextò, in eo subiecto magis est accidens radicatum, a quo difficilius potest separari, ita enim arbor dicitur magis radicata, quia difficilius euellitur, at à ferro calor remissior difficilius remouetur, quàm calor in tensus ab aqua, ergo intensio maior potest esse cum minori radicatione, consequenter aliud est intensio, aliud radicatio.

Præterea facilè possunt etiam impugnari singulæ explicationes huius sententiæ de radicatione supra allatæ, quòd cum diffusè factum fuerit à Suarez, nos breuissimè præstabimus. Prima ergo expositio impugnatur, quia impossibile est, produci existentiam alicuius rei absque productione entitatis, si enim non producit entitas caloris, sed eius existentia, cur potius hæc existentia diceretur caloris, quàm frigoris? utique calorem existere, est habere entitatē suam à parte rei extra suas causas, ergo si producit noua eius existentia, noua entitas producta intelligitur.

Sed neque melior est secunda expositio. Nam neque magis educi de materia, neque eam magis actuari, vel subijci formæ, & si quæ sunt alia huiusmodi, intelligi possunt sine aduentu nouæ entitatis, quod n. educitur, trahitur de potentia ad actum, sicut ergo respugnat dari productionem sine termino producto, ita etiam educationē sine entitateeducta; Quòd etiam materia subijciatur magis formæ, vel illi magis y-

niatur, non potest intelligi sine mutatione alterutrius: at materia non mutatur, ergo variatio est in ipsa forma, Constat igitur, quia non potest augeri effectus formalis, nisi augeatur forma, quia effectus formalis non aliunde habet perf. ctionem, quàm à forma, nec ab ea realiter differt, ergo nō potest magis actuari, neque maiorem effectum formalem recipere, nisi & ipsa forma sit secundum se intensior, nam magis subijcere sibi subiectum, nihil est aliud, quàm magis informare subiectum.

Tertia quoque expositio facilè ruit, dum enim dicunt, calorem dici magis intensum, quia minus frigoris admixtum habet, quæro, unde dicitur frigus esse minus? Si respondeant, quia plus caloris est in eodē subiecto, puerilem circulum committent, si verò concedant, frigus secundum se diminui, ergo idem poterunt de calore concedere. Præterea sunt multæ qualitates, quæ contrario carent, vt lux, & tamen intenduntur, & remittuntur; quædam etiam, quæ licet contrarium habeant, tamen nullam ipsius partem secum compatiuntur, vt fides, & charitas, ergo dum istæ augentur, non potest earum intensio in contrarij admixti diminutionem referri.

Liquet igitur, nullo modo posse defendi hanc sententiam de maiori radicatione qualitatis in eodem subiecto, prout à multis, qui se S. Thomæ sectatores profitentur, explicatur; & ab eo tamen, ni fallor, longè abscedunt. Nam S. Doctor ita ponit maiorem radicationem in subiecto; vt tamen concedat etiam additionem essentia, vt clarissimè patet in 2. 2. q. 24. ar. 4. ad tertium vbi ait, *propriam vocem ignorare, qui dicunt, qualitatem cum intenditur, non augeri secundum suam essentiam, vel secundum radi-*

radicationem inesse, & similia habentur apud ipsum quæst. 1. de virtutib. art. ij. & in 1. sentent. d. 17. quæstione 2. ar. 1. neque fortè à sententia communi dissentit Caietanus nisi in modo loquendi, quia quòd reliqui additionem appellant, ipse educationem vocat, non quod existimet, aliquid entitatis non addi, sed quia non vult appellari additionem, cum illud, quod additur, antea non existeret, sed à materia sit denuo eductum.

Patet igitur, non intendi qualitatem per maiorem radicationem, vt existimabat secunda opinio. Quòd verò neque sit admittenda prima, quæ asserbat, corrumpi imperfectiorem, & perfectiorem aduenire, facilè conuincitur, nā neque in intensione potest assignari corrumpens priorem qualitatem, neque multò magis in remissione producens posteriorem, exempli causa, aqua est calida vt quatuor, & eius calor ab igne intenditur vt sex, tunc, vt hæc opinio fert, corrumpitur calor vt quatuor, & producit vt sex, sed à quonam corrumpitur? non à contrario, quia nullum adest, non à simili, quia simile non agit in simile, ergo nullo pacto corrumpitur. Præterea non potest ignis introducere simul in aquam sex gradus caloris, sed paulatim, vt videmus, at si postquam quatuor introduxit, isti quatuor corrumpantur, vt possit introducere sextum gradum, ergo frustra introduxit illos quatuor gradus priores, & re vera simul calefacit, vt sex. Sed vrget etiam magis in diminutione argumentum. Nam dum aqua calida, vt sex, reducitur à propria forma ad calorem, vt quatuor, si totus præcedens calor cor-

rumpitur, a quonam produceretur calor, vt quatuor? non ab aqua, quia produceret accidens sibi contrariū, neque ab aliquo extrinseco agente, quia nullum adest, ergo non est dicendum, produci de nouo, sed esse eundem calorem, qui erat etiam prius, quamuis non in eodem gradu.

Præterea impugnatur hæc sententia, quia sequeretur, alterationē non esse continuam. Nam si calor vt duo expellitur, vt introducatur calor vt tres, quæro, quantum temporis duret in subiecto calor vt duo, si enim per aliquantulum temporis durat, ergo toto illo tempore cessauit alteratio, non fuit igitur continua. Si dicas, durare tantum per instans, ergo procedet vltiùs intensio, & produceretur calor vt tres, de quo iterum inquiri, an permaneat per aliquod tempus, si permanet, ergo tunc interrumpitur alteratio, si non permanet, ergo durabit tantum per instans, at duo instantia non possunt esse immediata, ergo inter acquisitionem caloris vt duo, & caloris vt tres, aliquod tempus intercessit, non fuit igitur alteratio continua, sed interrupta. Dices, idem argumentum fieri posse contra motum localem, nam in hoc dum acquiritur nouus locus, siue nouum vbi, deperditur præcedens, quæro ergo, an mobile persistat in hoc secundo loco per aliquod tempus, si hoc asseratur, ergo motus fuit interruptus, si negetur, ergo fuit in eo tantum per instans: sed rursus inquiri de tertio loco, an mobile fuerit in eo per aliquantulum temporis, si detur, idem infero, quod prius, mobile quieuisse, si non fuit, sed tantum

per instans, ergo vel duo instantia immediata, vel motus non continuus. Dicendum tamen, discrimen esse inter motum localem, & alterationem ad mentem aduersariorum, quia in motu locali diuersa ubi acquiruntur successiue, quia sunt diuisibilia, at vero in alteratione cum ponant aduersarij, singulos gradus esse indiuisibiles, ac proinde non posse singulos acquiri nisi in instanti, verè sequitur, alterationem fore discretam, & non continuam.

Cum igitur qui aliter, quam per additionem graduum, explicarunt, à Scopo aberrarint, consequens est, ut ab ea non discedamus, nisi aberrare velimus.

Responsio ad argumenta.

SECTIO III.

AD primum pro prima sententia respondetur, in intensione terminum à quo deperdi, posse intelligi dupliciter, vel de termino priuatiuo, qui etiam dicitur terminus intrinsecus, vel de termino positiuo, qui est terminus extrinsecus, prior terminus est priuatiuo, siue non esse caloris, qui acquiritur, & hic procul dubio deperditur, sicuti recedit à materia priuatio adueniente forma; posterior verò terminus est calor remissus, & hic non est necesse, ut deperdat realiter, sed satis est, ut deperdat formaliter, quia non se habet amplius ut terminus vltimus illius qualitatis, sicuti addita vnitatem ternario, fit quaternarius, neque tamen aliqua vnitatem, siue entitas ternarij amittitur, sed simul cum alia entitate nouam denominationem acquirit.

Ad secundum respondetur, essentiam posse sumi dupliciter, vel scilicet pro quidditate rei, quæ ex genere, &

differentia constituitur, vel pro entitate reali rei, quæ ex partibus integrantes componitur, priori modo dicimus, non variari essentiam, & consequenter non mutari speciem, posteriori verò fateamur, variari essentiam, scilicet entitatem, sed hinc negamus, sequi diuersitatem speciei, si cut puer, & vir sunt æquales in essentia priori modo spectata, vterque enim est animal rationale, at non sunt æquales in entitate, quia vir plus habet substantiæ, quam puer, substantia autem neque in essentia prout significat quidditatem, nec prout significat entitatem, suscipit magis, & minus. Dices, sicut qualitati additur pars noua qualitatis, & dicitur intendi, ita etiam substantiæ potest addi noua pars substantiæ, ut homini, cum nutritur, cur igitur etiam non dicitur substantia intendi? Respondetur, per additionem nouæ partis fieri augmentum vel secundum intensiorem, vel secundum extensionem, substantiæ, & quantitati secundum extensionem, qualitati verò, si sit in eadem parte, secundum intensiorem. Cur autem additio in substantia faciat extensionem, & non intensiorem, est primò quia naturaliter non potest ei addi in eadem parte, & loco, sed oportet, ut per additionem extendatur. Secundò, quia non recipit maiorem perfectionem substantia per additionem, eò quòd ex se sit completa, & perfecta, vel si talis non est, indigeat substantia alterius rationis ad sui complementum, qualitas verò potest perfici per gradum eiusdem generis, cuius rei ratio non est vltimè inquirenda, alioqui si semper rationis rationem inquiremus, in infinitum procedimus, ad quædam igitur est deueniendum, quæ per se conueniunt, & non per aliud principium, ut hominem esse rationale, &

sub-

substantiam, per se subsistentem, & per hæc patet etiam ad reliquas confirmationes.

Ad primum pro secunda sententia respondet, falsum esse illud principium, quod forma separata non possit esse intensior, & remissior, ut ex argumentis pro nostra sententia constat, possumus tamen interpretari S. Thomam, cum id asserit 1. par. q. 54. art. 1. & 2. & sæpe alias, ut loquatur de forma, quæ natura sua est separata, quales sunt intelligentiæ. Nam reliquæ etiam si sint separate actu, semper tamen dicunt ordinem, & aptitudinem ad corpus, quo pacto ipsum exponit Suarez disp. 46. citata sect. 1. num. 36.

Ad secundum respondetur, nolle Aristotelem, addi calidum, id est subiectum calidum, quia tunc fieret extensio, non autem intensio, non tamen negat, addi calorem, vel si per calidum concedamus intelligi calorem, dicimus, non addi ab extrinseco, sed à materia educi.

Ad tertium iam diximus, fieri additionem ex parte formæ, neque inde sequi mutari speciem, ut patet ex responsione ad secundum pro prima sententia. Dices, saltem erit magis calor vnus, quam alter. Respondetur, in hoc tantum esse posse questionem de nomine, meritò tamen non dicitur vnus calor esse magis calor, quam alius, ne videamur significare, ipsam essentiam metaphysicam, id est constitutam per genus, & differentiam, suscipere magis, & minus, ut rectè etiam aduertit Suarez num. 37.

Ad quartum respondetur, partes, siue gradus vnus qualitatis se habere in potentia ad alios, ut questione sequenti magis explicabimus.

Ad quintum respondetur, formam simpliciter, immaterialem, esse per

fectiorem, non verò materialem, quia hæc sequitur naturam compositorum materialium, quæ quòd minus sunt simplicia, eò sunt perfectiora, & ita anima rationalis, quia est indiuisibilis, & simplex, est perfectior materialibus, at ex his illæ sunt perfectiores, quæ maiorem habent compositionem.

Ad sextum, hæc difficultas, quomodo gradus inter se differant, erit examinanda sequenti questione.

Ad septimum, hoc quoque eandem tangit, quare illuc differatur.

Ad octauum dico, quod intenditur, semper idem esse, non tamen indiuisibiliter, quare licet acquirat, vel deperdat aliquam partem, adhuc tamen dicitur idem, licet non secundum omnes sui partes, quomodo autem differat extensio quantitatis ab intensione qualitatis, dictum est in responsione ad secundum pro prima sententia, & questione sequenti etiam explicabitur.

An intensio fiat per additionem graduum eiusdem, vel diuersæ rationis.

QVÆSTIO XXVI.

Versatur hæc controuersia inter sectatores communis sententiæ, scilicet intensiorem fieri per additionem graduum, qui enim existimant, fieri per maiorem radicacionem in subiecto, nullos admittunt gradus in qualitate, sed ut vidimus, explicare non possunt sine illis, in quo posita sit differentia inter qualitatem intensam, & remissam. Suppositis igitur gradibus, quærimus, an sint omnes eiusdem rationis, & perfectionis, vel diuersæ, quod est idem, ac querere, an sint homogenei, an eterogenei, sicuti enim ex to-

tis integralibus quædam sunt, quæ partibus homogeneis constant, vt non viuuentia, quædam verò eterogeneis, vt viuentia, ita possumus concipere in qualitate, esse partes homogeneas, vel eterogeneas, homogeneas erunt, si gradus secundus sit eiusdem perfectionis omnino, ac primus, ita vt non alia ratione dicatur secundus, nisi quia secundo loco est productus, vel si simul cum primo productus fuit, quia sic placet numeranti, cum ex se possit etiã numerari primo loco, & qui est primus, secundo. Eterogenei verò, si secundus gradus dicat maiore perfectionem, quam primus, & non possit esse nisi secundus; ita vt non sit tantum ordo per accidens ad placitum numerantis inter primum, & secundum, sed etiam ordo naturalis, & perfectionis. Præterea notandum, quòd sicut quæritas diuidi potest in partes in infinitum, ita et qualitas habet in intensione partes sincategorematicè infinitas, sed tamen tota latitudo eius intensionis, quam naturaliter habere potest, diuidi à Philosophis in octo partes non communicantes, quæ gradus appellantur, non quia non potuissent etiam diuidi in plures, vel pauciores, sed quia hæc diuisio commoda visa est ad multa, quæ de huiusmodi qualitatis latitudine dicuntur, explicanda.

Prima sententia in omni qualitate gradus diuersæ rationis admittens.

SECTIO I.

Amplexus est hanc sententiam Suarez disp. 46. in metaph. sect. 1. nu. 34. quamuis fateatur, esse

contra communem, & ante eum Fracastorius in tract. de symp. & antip. cap. 6. licet hic de contrarijs tantum qualitativis aperte loquatur. Mouetur autem Suarez his rationibus. Prima, quia tunc si duo primi gradus caloris, qui sunt in diuersis partibus subiecti, in eadem ponerentur, illa pars fieret calida vt duo, ex quo multa absurda sequerentur.

Primum, quòd hoc augmentum intensuum æquè accidentarium esset formæ, atque extensuum, quia per accidens est, quòd plures gradus sint in eadem, vel in diuersis partibus, non ergo sit perfectior qualitas per intensionem, quam per extensionem, quod est contra communem conceptionem omnium.

Secundum, quia sequeretur, huiusmodi augmentum posse procedere in infinitum æquè, atque augmentum extensuum, consequens est præter naturam rerum, quantum ex physicarum qualitatum experientia colligi potest. Sequela patet, quia gradus qualitatis tam possunt vniri in eadem parte subiecti, quam in diuersis, immo & facilius, quia multiplicatio subiecti non est necessaria. Et confirmatur, quia non magis repugnat, quartum gradum vniri quinto, quam tertium quarto, & idem est respectu vterioris de quolibet alio gradu. Neque verò potest adesse repugnantia ex parte capacitatis subiecti, quia ipsum de se est indifferens, & capax singulorum, & multorum simul.

Tertium, calor vt vnum possit producere calorem vt centum. Probatu r consequentia, quia potest hic calor producere centum gradus caloris in diuersis subiectis, ergo etiam poterit in eodẽ subiecto, & consequenter calorem vt centum; cur enim, si potest in diuersis subiectis,

non

non poterit in eodẽ? An quia potius quam subiectum recepit calorem vt vnum, iam est simile agenti, & simile non agit in simile? Verum hoc non sufficit, quia verè in calido vt vnum adest potentia producendi calorem vt vnum, alioquin in nullo subiecto producere posset, & passum quamuis calidum etiam vt vnum habet potentiam ad recipiendum gradum illum caloris, nam si accedat calidum vt duo, statim recipiet, cur ergo non poterit etiam à calido vt vno? Quòd enim simile non agat in simile, non prouenit ex parte agentis, sed ex parte passi, quod non potest recipere formam similem illi, quam iam tenet, quia omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti; at hoc passum potest recipere formam similem, vt patet, quia recipit ab alio calido, ergo nihil obstat similitudo agentis, nam quatenus alio simili gradu caret, est sufficienter dissimile, vt illum possit recipere; Atque ita fit, vt calor vt vnum efficere possit calorem vt octo: fit etiam consequenter, vt duo calida, vt vnum possint se inuicem intendere vsque ad summum. Imo etiam sequitur, vt idem calor vt vnum possit ex vi solius caloris se intendere vsque ad quoscunque gradus possibiles. Nam quòd suppositum, aut calor eius agat in se, non erit impedimento, si aliunde supponitur (vt re vera illa sententia supponit) idem subiectum secundum idem posse simul esse in actu formali respectu vnus gradus, & in potentia etiam formali ad alium gradum omnino similem.

Quartum, in remissione qualitatis nullus gradus assignari posset, qui ex natura rei primò abijciatur ex vi

introductionis primi gradus alterius qualitatis, quod est inconueniens. Sequela probatur, quia omnes illi gradus sunt inter se omnino similes, & æquè etiam vniti; Falsitas autem consequentis probatur, quia numquam remissio posset inchoari, quia nulla esset ratio, cur potius expelleretur vnus gradus, quam alter, ergo vel nullus expelleretur; vel omnes simul. Si dicas, determinari per primam causam, saltem habebitur, ex natura rei non posse reddi rationem, cur vnus potius expellatur, quam alius, nec ad determinationem primæ causæ recurrendum est, nisi euidentis necessitas nos coegerit, quæ hic non interuenit.

Adde, quòd si intensio solum est collectio, & vnio graduum omnino similibus, omnes, & singuli eorum habebunt eandem oppositionem cum quolibet gradu alterius qualitatis contrariæ, & ideo si in subiectum, quod erat frigidum vt octo, introducatur vnus gradus caloris, vel expellentur omnes gradus frigoris, vel nullus, quia non habet maiorem repugnantiam cum vno, quam cum alijs, vel ergo hæc repugnantia sufficere ad expellendum, & expellet omnes, vel non sufficere, & omnes secum compatietur; Non enim impossibilitas graduum oritur ex multitudinem, quia alio qui neque multi similes possent esse in eodem subiecto, sed oritur ex repugnantia, quæ, vt ostendimus, non minus est cum omnibus, & singulis, quam cum vno tantum.

Quintum, accidentia numero tantum diuersa, & omnino similia non possunt esse simul in eodem subiecto, at ita se habent hi gradus homogenei, ergo non poterunt esse simul in eodem subiecto.

Sex-

Sextum, in quantitate sunt partes infinitæ, ergo si calor omnis per eas partes diffusus in vnum à Deo colligatur, resultabit calor infinitè intensus, quod est impossibile.

Secunda sententia gradus tantum homogeneos agnoscens.

SECTIO II.

Quamuis Suarez nullam sibi occurrere rationem affirmet, quæ ve apparenter ostendat, impossibile esse illam latitudinem graduum diuersæ rationis, quam ipse amplectitur. Mihi tamen complures occurrunt, quæ huiusmodi gradus eterogeneos, si non funditus tollunt, saltem magna ex parte euertere videntur.

Prima autem ratio ab experimentis deducitur. Nam si eidem medio propinque sint duæ faces accensæ, quarum quælibet in eo producat tantum lumen vt duo, videmus in medio lumen vt quatuor, ergo intensio luminis fit per gradus homogeneos. Consequentia patet, quia ab vnaquaque producuntur gradus luminis eiusdem rationis, cum enim sint æquales inter se, nulla est ratio, cur vna producat lumen vnius rationis, & altera alterius, ergo ex gradibus eiusdem rationis consurgit qualitas magis intensa, & idem argumentum fieri potest de duobus ignibus, siue calidis, quæ simul maiorem calorem producant, quam separata.

Secundò, ponat Deus quantum gradum caloris in aliquo subiecto, sine tribus, qui naturaliter debuissent præcedere, vel reddet subiectum calidum, vt quatuor, vel vt vnum, si vt quatuor, ergo illud subiectum habebit quatuor gradus caloris, & non habebit, quæ est con-

tradictio; præterea superflui sunt tres præcedentes, cum sine illis æquæ sit subiectum calidum, atque cum illis, si verò sit calidum vt vnum tantum, ergo ille gradus caloris non erit perfectior alio gradu, qui dicitur esse vt vnum.

Tertiò, vel isti gradus differunt inter se specie, vel numero tantum, si specie, ergo qualitas per intensiõem, & remissionem mutatur essentialiter, similiter erunt species infinitæ, cum quælibet qualitas possit diuidi in infinitum. Item ex multis speciebus componetur vnum indiuiduum, quæ omnia videntur absurda.

Si numero tantum differunt, ergo non essentialiter, non igitur debent vocari eterogenei, neque vitabuntur, quòd infinita entia numero sint in qualibet qualitate.

Quartò, in totis integrantibus, quauis dentur partes eterogeneæ, videmus tamen, has omnes componi ex homogeneis, brachium enim componitur ex carne, ossibus, neruis &c. quæ omnia sunt homogenea, ergo etiam gradus eterogenei qualitatis debent componi ex partibus homogeneis, quod si concedatur, quæro, an illæ partes homogeneæ simul sumptæ magis intendunt qualitatem, quam vna eorum tantum, si magis, ergo idem poterunt efficere gradus reliqui, etiam si sint homogenei, si non magis, ergo superflua est eorum multitudo, & vnica sufficit. Si dicatur, nullas esse partes homogeneas. Primò, non videtur probabilè, naturam cõcessisse qualitati, quod non solum mistis inanimis, sed etiã viuientibus perfectis denegauit. Præterea essent infinitæ diuersæ entitates in qualibet qualitate, quod videtur absurdum, nam oporteret, quemlibet qualitatis gradum habere suam definitionem, & in quauis remissa

fide

fide essent infinitæ fides specie diuersæ, saltem sine categorematicè. Tolleretur etiam intensio, & remissio, quia quando variatur species, non dicitur res intèdi, sed essentialiter mutari.

Quintò, ex Aristotele, qui cum 8. phys. tex. 18. dixisset, alterationem esse morum ad qualitatem, tex. 19. hæc subdit, *quæ autem est in eadem forma mutatio in magis, & minus, aliter ratio est.* Ex quibus verbis colligitur, formam magis, & minus intensam non differre essentialiter, at si haberet gradus eterogeneos, differret, igitur.

Sextò, videtur etiam fauere condensatio, nam si multiplicatio graduum nihil conferret ad intensiõem, non appareret intensior calor in materia densa; quòd enim appareat, non aliunde prouenit, nisi quia magis propinqui sũt multi gradus, si ergo quodammodo intenduntur propinqui gradus, multò magis intenduntur, si sint simul.

Septimò, dum ignis calefacit aquam, introducit paulatim plures gradus caloris, ergo homogeneos. Probatur consequentia, quia agens naturale semper eodè modo agit, sed est idè agens in principio calefactionis, & in fine, ergo semper eodem modo agit, semper igitur effectus eiusdem rationis producit, & per consequens homogeneos.

Tertia sententia auctoris gradus eterogeneos partim negans, & partim admittens.

SECTIO III.

VT meam explicem sententiam in hac controuersia, propter rationes ferè vtrinque pares, valde ancipiti, noto prius, aliquas esse

qualitates, quæ contrario carent, cuiusmodi sunt lumen, & species intentionales, aliquas verò, quæ contrarium habent, vt primæ qualitates, inter quas solet etiam aliud adesse discrimen, quòd ille pendet in fieri, & in conseruari ab efficiente, vt patet in lumine, hæc verò habent esse permanentes, neque pendent in conseruari ab efficiente. Noto præterea, inter hæc duo genera qualitatum esse aliud genus medium qualitatum, quæ neque propriè habent contrarium, neque eo omnino carent, & ita etiam neque omnino indigent conseruatione efficientis, neque tamen diu per se durare possunt, sed nisi adsit conseruus, per se paulatim deficiunt, talis est impulsus, siue virtus impressa, qua mouentur proiecta (supponatur enim modò, quod alibi erit probandum, hanc virtutem dari) non enim hæc virtus habet propriè contrarium, in quo formalem repugnantiam retineat, neque tamen omnino caret, quia grauitas ipsa lapidis videtur ei repugnare, quare quò maior est grauitas, eò maior etiam requiritur virtus ad lapidè impellendum, siue proijciendum. Similiter hæc virtus impressa non indiget actuali influxu agentis, nam etiam absente, & quiescente proijciente lapides proiecti mouentur, neque verò habet omnino esse permanentes, nam paulatim ex se ipsa deficit. Quæ in re admiranda est natura dispositio, vel, vt melius dicam, Dei prouidentia; nam illis qualitatum, quæ à contrario oppugnantur, tribuit esse permanentes, vt illi facilius resisterent, neque ad interitum velocissimè properarent, illis autem, quæ contrario omnino carent, quoniam si haberent esse permanentes, numquam deficerent, quod nimia fuisset perfectio, vt continuo efficientis influxu

indi-

indigerent, efficit, per cuius subtractionem statim deficerent; illis autem, quæ medio modo se habent quoad contrarium, ita etiam medio modo se voluit habere circa permanentiam, & indigentiam conseruantis, loquor autem de qualitatibus sensibilibus, non autem de spiritualibus. His prænotatis duas statuo conclusiones.

Prior est, qualitates, quæ contrarium proprium non habent, ut lumen, & virtus impressa, per gradus homogeneos intenduntur.

Posterior est, qualitates, quæ contrarium patiuntur, quales sunt calor, & cætera primæ qualitates, per gradus eterogeneos tantum augmentum recipiunt, quas conclusiones antequam sigillatim probem, libet earum cum naturæ ordine congruentiam adnotare. Congruum enim fuit, ut qualitates, quæ habent esse permanentes, non auferantur per gradus homogeneos, quoniam nimis facile usque ad summum gradum intendi potuissent, idem enim agens post primum gradum productum potuisset addere secundum, & ita deinceps, quod in qualitatibus, quæ continuo concursu indigent, non accidit, quoniam non potest nouum lumen addi lumini iam productum à luminoso, sed idem lumen iam productum per actionem agentis conseruatur. Præterea qualitates, quæ contrarium habent, corruptiue sunt, quare non oportuit, ut tam facile intendi possent; quæ verò contrario carent, perfectiue, quapropter merito per gradus homogeneos facillime intendi merentur, sed præter has, & alias congruentias, quæ adduci possent, adsumt etiam pro his conclusionibus firmis sine rationibus ab experientia potissimum deductis.

Prior ergo conclusio probatur euidenter experimento, potissimum vero in motu locali, & virtute impressa. Impellat enim quis rotam, mouebitur exempli causa ut duo, addat nouum impulsus eiusdem rationis cum priori, mouebitur ut quatuor, vel paulò minus, addat tertium, mouebitur ut sex, patet igitur, intendi motum, & virtutem, siue impetum, à quo immediatè ille procedit per gradus homogeneos, & eiusdem rationis, & idè colligitur ex eo, quòd si duo homines æqualis virtutis impellant idem mobile, citius, & velocius mouebunt, quam si alter tantum esset, atqui si ad intensiorem huius effectus requereretur gradus eterogeneus, cum ab eiusdem rationis viribus non possint non nisi gradus homogenei prodire, planè fequeretur, tam velociter, & facillè mouendum mobile ab vno, quam à duobus, vel tribus, si æquales virtutes sint.

Idem etiam accidit in lumine, nam, ut supra dicebamus, à duabus candelis æqualibus multò magis illuminatur medium, quam ab vna tantum, quod tamquam certum, & exprobatum conspectui supponunt ut patet ex Francisco Aguilonio lib. 5. optic. hyp. 2. & perp. 17. & 21. Non apparet hoc tamen tam clarè in lumine, quam in motu, quoniam lumen cum non habeat esse permanentes, non tam facillè potest ab eodem agente recipere augmentum; sicut potest motus. Sed corroboratur etiam in lumine hoc argumentum, quoniam per reflexionem radiorum lumen intenditur, & etiam per vnionem, ut patet in phiala vitrea aquæ plena, siue in speculo concauo, si exponatur soli, vbi enim sit radiorum solis coaceruatio, siue vnio, mirum in modum intenditur lumen, quod est signum

gnum euidens, intensiorem in lumine fieri posse per gradus homogeneos. Sunt tam clara hæc experimenta ut nulla alia ratione indigere videatur hæc conclusio.

Posterior verò conclusio probatur à contrarijs experimentis, nam calidum ut quatuor calefacit subiectum ut quatuor, non potest autem tribuere alium gradum caloris, neque intendere ut quinque, ergo signum est, quintum gradum caloris esse eterogeneum, & indigere altiori virtute, quod enim dicebatur, simile non posse agere in simile, rectè à Suarez supra refutatum fuit, & potest confirmari exemplis supra allatis de motu, & de lumine, quibus nihil officit hæc similitudo, radius enim rectus, & reflexus similes sunt, & tamen se intendunt, & similes sunt radij, qui in toto speculo recipiuntur, & tamen vniti augmentum recipiunt, ergo similitudo non impedit, & euidenter apparet, duas candelas æquales vnitas intensiorem accipere, cum è contra, si duos calores ut quatuor vnias, extèdetur quidem calor, at non intendetur magis.

Amplius, agat ignis in passum, quod ratione distantia non possit calefacere, nisi ut sex, ut experimento facillè constabit, quæro, cur post sextum non possit producere septimum gradum? An quia passum est iam simile? nequaquam, quia ignis est calidus ut octo, cur ergo? Dicent, esse simile virtuti agentis, secundum quam potest agere hic, at hoc, est fieri gradus eterogenos, quia si ignis non habet virtutem producendi septimum gradum in distans, & tamen potest sex, signum est, hos gradus esse diuersæ rationis, si verò habet, nondum passum

sibi perfectè assimilauit neque in virtute.

Præterea confirmatur alio experimento desumpto ex agente, quod continet virtute duos gradus caloris, & non amplius, exempli gratia vinum, quando .n. forma vini duos gradus caloris produxit, cur non potest alios duos? Non habet hic locum, quòd simile non agat in simile, quia per qualitatem virtualem non fit agens simile passio, postquàm igitur produxit duos, poterit & alios duos, & sic intendetur calor usque ad summum. Si dicās, attendi hic similitudinè virtualem, & maiorem virtutem esse in vno, quam in alio: fatearis, oportet, maiorem virtutem requiri ad producendum sextum gradum, quam ad quintum, quòd si hi gradus sint homogenei, est omnino à ratione alienum. Confirmatur, quia nulla ratio afferri possit, cur vnium agens diceretur virtualiter calidum ut duo, aliud verò ut tria, vel ut sex, nam quod est calidum ut sex, non potest producere, nisi sex gradus caloris homogeneos, at illud etiam, quod est calidum ut duo, producere potest sex caloris gradus eiusdem rationis. Si dicās, primum producere posse in eodem subiecto, secundum verò nequaquam, non poterit huius dicti reddi conueniens ratio. Nam discrimen nec oritur ex parte agentis, quia quodlibet eorum in diuersis subiectis producere potest sex gradus, nec verò ex parte subiecti, quia potens est recipere sex gradus, neque ex parte similitudinis, quia hæc non adest, neque est maior ratio, cur hoc passum dicatur potius simile secundo agenti, quam primo, præcipuè si supponamus, etiam secundum successiue producere sex gradus caloris.

Si dicas, non posse calidum, ut duo tantum superare resistentiam passi. Contra, potentius erat passum ad resistendum, antequam reciperet duos gradus caloris, quam postea, quia frigus eius est diminutum, at calidum ut duo potuit ipsum tunc superare, ergo etiam poterit nunc, nisi dicamus, quod verè dicendum est, gradus frigoris, qui in passo remanserunt, esse diuersæ rationis ab expulsiōe, & consequenter ad sui expulsiōnem requirere etiam virtutē diuersæ rationis, alioqui sicut mouēs postquam cœpit impellere mobile, potest semper magis, & velocius impellere; ita etiam postquam calidum cœpit expellere frigus ab aliquo subiecto, si omne frigus esset eiusdem rationis, totum facilius expelleret, quàm partem eius primam expulisset.

Ex qua doctrina non mihi videtur prætereundum, colligi veram responsionem ad illud problema, cur grauia velocius moueantur in sine, in quosoluendō plurimorū ingenia frustra desudarunt, quod. n. illa maior velocitas oriatur ex centri propinquitate, vel ex aere, figmenta sunt, ut alibi fufius ostendemus, sed ratio pendet ex his principijs, quod ille impulsus, quo graue mouetur, illi à sua grauitate impressus augeri potest per gradus homogeneos, quare cum grauitas cōtinuè deorsum pellat lapidem, nouum etiam ei addit impulsus, quare multiplicatus, & intensior impulsus velociorismotus est causa; Sicuti etiam si quis manu impellat aliquod mobile, si per aliquod tempus eodem conatu perseveraret impellere, dubium non est, semper velocius, & velocius illud mobile motum iri, sicuti etiā videmus, valuas portatum, quæ à tergo, aliquo pon-

dere impelluntur, ut claudantur, primum quidem tardiusculè moueri, at ubi cœpit multiplicari impulsus, longè velocius, ac impetu mirum in modum ad aucto ferri, quod ipsum etiam nos à natura docemur, cur. n. extolimus brachium; cū vehementer aliquid percutere volumus, nisi ut per illam distantiam multiplicetur impulsus, & impetus, & ita longè grauiores feriamus, quàm si è propinquo, licet maiori conatu in idem incumbereamus?

Quæ multiplicatio effectus non apparet in lumine, non quia lumen augeri non possit per gradus homogeneos, sed quia nō habet esse permanens, & idcirco agens non potest priori lumini à se producto addere posterius, è contra verò nō cernitur in calore, & similibus qualitatibus, non quia non habeat esse permanens, sed quia indigent gradibus eterogeneis, ut intendantur, qui ab eadem virtute non possunt produci.

Tertiò argumentor ex conseruatione. Nam calidum ut quatuor conseruabit aliud calidum ut quatuor, siue etiam ignis in proportionata distantia conseruabit calidum ut sex, & tamen non intendit, ergo intensio non fit per gradus homogeneos. Antecedens experimentis patet, nam sæpe adhibemus ignem, siue aliud calidum non ad augendum, sed ad conseruandum calorem. Probatur consequentia, quia conseruatio non fit sine actione, ut est commune Philosophorum effatū, neque probatione indiget. Actio autem non fit nisi medio influxu ab agente in passum, quæro ergo, quid influat calidum conseruans in calidum conseruatum, vel calorem, vel aliquid aliud, si quid piā aliud, ergo erit impertinens ad conser-

man-

uandum calorem, nec potest explicari, quid sit hoc aliud; si calorem, ergo calidum conseruatum accipit calorem nouum ab igne, sed calor quilibet per aduersarios additus calori ipsum intendit, non tantum igitur conseruabitur, sed etiam intendetur calor. Respondebunt fortè, ignem non producere aliquid in passum conseruatum, sed tantum defendere à contrario ambiente. Sed non se defendent, primum. n. falsum est, defendere tantum, quia etsi nullum ad sit corrumpens externum, adhuc calor in extraneo subiecto ex se deficiet, vel ab ipso subiecto, quod se reducit ad pristinum statum, expelletur, ergo indiget conseruatione intrinseca, & non tantum, ut defendatur ab extrinseco contrario. Præterea sæpe ignis non calefacit ambiens, poterit. n. ambiens frigidum esse supra rem calidam, & ignis subter, tunc ergo conseruabitur illa res, verbi gratia aqua calida, per actionem in se receptam, non verò in contrario extrinseco. Secundò respondere poterunt, ignem conseruantē agere quidem in aquam, tamen non augere eius calorem, quia iam est similis perfectè, si non agenti remoto, saltem proximo, nempe aeri, vel corpori, quod mediat inter ignem, & aquam. Sed neque hæc responsio melior est, quàm præcedens. Nam simile nō agere in simile, potest intelligi dupliciter, vel quia verè agens non agat, & hoc iam ostendimus, esse falsum, quia conseruans verè agit, vel quia eius actio non afficiat diuersimode passum, quia iā reperit simile, & hoc est pro nobis, quia iam, quod simile non agat in simile, non est respectu agentis, sed formæ per ipsum introducendæ, ergo etiam si accedat aliud agens dif-

simile, non poterit tamen similem formam introducere, calidum igitur ut quatuor non poterit quintum gradum recipere neque à simili, neque à dissimili, vel si recipit à dissimili, non est ratio, cur etiam à simili non recipiat. Præterea quamuis aer, vel aliud corpus sit aquæ in calore simile, tamen ignis est dissimilis, quod est principale agens, ergo poterit aquæ calorem intendere. Confirmatur, quia si non posset aquam, saltem intenderet passum sibi propinquum, & hoc aliud, atque tandem etiam ipsam aquam. Tertiò subtilius respondere possent, ignem re vera non conseruare calorem aquæ, sed quotiescunque ab eius forma paululum remittitur, ab eo reparari, atque ita semper remanere calorem in eodem gradu. Sed neque hæc responsio satisfacit, quando. n. duo calida mutuo se conseruant, & fouent, non potest in eis habere locum, quia si ab ipsorum subiectis expelleretur aliquis gradus caloris, non esset agens, quod posset denuo reparare, nō igitur mutuo calorem reparant, sed se vera conseruant. Præterea sequeretur, idem moueri contrarijs motibus, nam ponamus rem tepidam inter duo agentia plurimæ virtutis, quorum alterum sit calidum, alterum verò frigidum, clarum est, quod si alterum horum agentium remoueatur, verbi gratia frigidum, illud, quod erat in medio tepidum, statim fiet calidum in summo, vel frigidissimum euadet, si remoueatur calidum, quando autem est in medio amborum, perseverat tepidum, ergo à frigido conseruatur contra calidum, & à calido contra frigidum, si ergo per productionem tunc frigeat simul, & caleat, quod est contrarijs motibus moueri, ad hæc non potest dici,

quòd reparetur, quia non est maior ratio, cur à calido destruat, & à frigido reparetur, vel è conuerso, & potest illud tepidum semper eundem gradum retinere, ergo signum est, non reparari, sed verè conseruari per actionem positiuam, neque tamen intendi, vt supra dicebamus. Cuius ratio non potest colligi ex similitudine agētis, & passi, quia hæc non impedit actionem, alioquin enim non se conseruarent, sed ex similitudine, quam habet forma passi cum ea, quam potest producere agens, ad quam impertinens est, quòd agens sit simile, vel dissimile passo, non magis igitur calidum vt quatuor poterit intendi per gradum receptum à calido vt quinque, quam per receptum à calido vt quatuor. Vrgetur etiã idem argumentum, quia dum ignis conseruat calorem vt quatuor in aqua, agit tota sua virtute, quæ est productiua quatuor graduum, at non tota impenditur in conseruatione, quia ablato igne non statim deficeret totus calor in aqua, sed vnus gradus tantum, cur ergo non producit tres alios? non potest alia ratio reddi, nisi quia subiectum nõ est capax, atqui si intensio fieret per gradus homogeneos, esset capax, & verè intenderetur.

Quartò, est magnum argumentum pro hac sententia. Primus gradus frigoris nullam habet repugnantiam cū primo gradu caloris, & tamen habet cum octauo, ergo primus, & octauus gradus caloris non sunt eiusdem rationis. Antecedens est certissimum apud omnes Philosophos, qui concedunt, contraria in gradu remisso esse posse simul, nõ tamen in gradu summè intenso. Consequentia quoque est clara, nam quæ sunt eiusdem ratio-

nis, habent eandem oppositionem, si ergo primus gradus frigoris non expellitur à primo caloris, & tamen expellitur ab octauo, quis non videat, diuersam habere & oppositionem, & naturam? Confirmatur auctoritate Aristotelis 4. phys. tex. 53. vbi probat, duo corpora non posse simul esse, quia possent etiam infinita, verba eius sunt, *si plenum suscipiat (corpus) sintq; duo (corpora) in eodem, contingeret vtiq; & quotlibet simul esse corpora, differentiam enim, propter quam non vtiq; erit, quod dictum est, non est dicere, eodè igitur pacto argumentabor, si duo gradus caloris, & frigoris possunt esse simul, ergo nulla est ratio, cur non etiam infiniti, nisi dicamus, hos gradus inter se diuersæ esse rationis, & quamuis dici posset, Aristotelem loqui ex mente antiquorum, attamen, dum hanc rationem non soluit, signum est, eam approbare, & ipsa etiam per se non parum habet virium. Dicent fortè aduersarij, hoc oriri ex eo, quòd subiectum potest simul sustinere primum gradum caloris, & primum gradum frigoris, non verò octauum caloris, & octauum frigoris, sed hoc sustineri non potest, nam calidum vt octo poterit recipere nouum gradum siccitatis, luminis, coloris, & cuiuslibet alterius accidentis, & tamen non potest vnum gradum frigoris, ergo nõ oritur ex incapacitate subiecti, sed ex ipsa graduum natura. Præterea octauus gradus caloris, & octauus frigoris etiam quando sunt in diuersis subiectis, vel in diuersis partibus eiusdem subiecti, pugnant inter se, ergo non oritur ex incapacitate subiecti, sed ex natura ipsorum, at primus gradus caloris, & primus frigoris, siue in eodem subiecto, siue in diuersis numquam pugnant, ergo*

re vera nullam habent inter se repugnantiam. Confirmatur etiam, quia, quæ re vera sunt inter se contraria, nullo pacto nec quoad minimum ipsorum se compatiuntur simul, sic duæ minimæ quantitates nõ possunt esse in eodem loco: duo motus contrarij, verbi gratia sursum, & deorsum quoad nullam partem possunt esse simul, & idè accidit in oppositis priuatiuis. Si igitur verè primus gradus caloris, & primus frigoris essent contrarij, nullo modo possent esse simul, sed se mutuo expellerent. Quare quod aduersarij asserunt, hunc gradum caloris, qui introducit in subiectum frigidum vt octo, habere æqualem repugnantiam cū omnibus, & singulis gradibus frigoris, & tamen vnum tantum expellere, cum alijs verò sine vlla pugna pacificè degere, cum hoc parua capacitati subiecti, quod potest accidentia non contraria vsque in infinitum recipere, acceptum referri nequeat, non videtur perfecto Philosopho dignum.

Argumentis primo loco positis contra nostram sententiam satisfi.

SECTIO III.

TAm argumenta, quæ attulimus pro prima, quam quæ pro secunda sententia, videntur nostram oppugnare, quæ partim cum vna, partim cum altera congruit, erunt igitur vtraque, quatenus nobis aduersantur, soluenda.

Ad primum pro prima sententia, quatenus hoc argumentum impugnat gradus homogeneos caloris, non est contra nos, quatenus verò fieri potest contra eosdem in lumine, vel motu dicimus, verissimum esse, quod in eo habetur pro absur-

do, quòd lumen, & motus, siue virtus impressa intendi possint in infinitum, idq; experientia est conforme, quia non datur motus tam velox, qui non possit esse velocior, ergo, vt argumentemur à contrario, signum est, fieri velociorem per gradus eiusdem rationis. Quòd etiã in his qualitibus intensio sit accidentaria, non minùs, quam extensio, pro nullo inconuenienti habemus, neque hoc est contra omnium conceptionem, immo maximè conforme, nam æquè de intenso, ac de extenso lumine solet dici, esse magnum lumen, ferè numquam verò perfectius, vel intensius.

Ad secundum dicimus, concludere de calore, qui habet esse permanentis, non verò de lumine, quòd nequaquam, vt vidimus, & maxima ex parte quoque verificari de motu locali, vt explicauimus.

Ad tertium respondent nonnulli recetiores, etiã data illa graduū in qualitate non sequi, sufficienter per eã explicari, cur prius producat, aut corrumpatur vnus gradus, quam alius, sequeret. n. semper, prius producendum perfectiorè gradum, & corrumpendum imperfectiorè, cuius intentum ab autoribus huius sententia asseritur, probatur consequentia, quoniam primus gradus producit in subiecto priuato omni calore, & cõsequenter summè frigidum, ad vincendum ergo illud summum frigus perfectissimus calor requirit, primus ergo caloris gradus, qui in illud subiectum introducit, perfectissimus esse debet; secundus verò, qui reperit minorem resistantiam, poterit esse imperfectior, & ita deinceps. E contra verò in corruptione primus, qui destruit, debet esse imperfectissimus, nã si sit octauus gradus, qui corrumpitur, ergo agens, qui

qui hunc destruit, multò magis poterit agere in alios minoris perfectionis, quare remississimus gradus frigoris poterit corrumpere octo gradus caloris, si enim corrumpat primum tantum, ergo remanebit in subiecto secundus, & tertius gradus caloris sine primo, quod est inconueniens, si octauum, ergo cum reliqui sint imperfectiores, poterunt facilius ab ipso destrui. Oporter igitur (dicunt) recurrere ad Deum determinantem. Verum neutra pars responsionis satisfacit, non prior, in qua retorquetur argumentum, quia supponit gradum caloris, quò perfectior est, habere etiam vim maiorem ad resistendum, quod est falsum, nam videmus, perfectiora facilius destrui, quia indigent pluribus: ex omnibus sensibus primus, & perfectissimus est visus, & hic ante omnes alios in morte, & facilius etià, quàm ceteri, in vita amittitur, imperfectissimus est tactus, & hic difficillimè, & postremus perditur, & in formis etiam substantialibus, quæ perfectior est, solet esse imbecillior, diutius enim viuunt plantæ, quàm animalia, & lapides diutius conseruantur, quàm plantæ, cui rei concinit etiam illud dictum Philosophorum, quæ maiorem actiuitatem habent, minori resistentia prædita sunt; lure optimo igitur, & congruentissimè dicitur, primum omnium introduci imperfectissimū gradum, quia natura ab imperfectioribus ad perfecta tendit, & primum omnium destrui perfectissimum, quia perfectiora sunt imbecilliora, & quæ postrema fuerunt in ortu, prima solent esse in interitu, quare non valet illatio, primus gradus caloris expellit octauum frigoris, ergo poterit etiam reliquos, tū quia reliqui, cum sint imperfectio-

res, magis resistent, tum etiam, & magis, quia cum sint diuersæ rationis octauus, & reliqui, non habent hi formalem repugnantiam cum primo, sicut ille.

Neque posterior pars, in qua simpliciter admittit recursum ad Deum, est omnino probanda, quamuis. n. sit hic recursus permittendus, ubi adest necessitas, hic tamen non adest & cæteris paribus illa opinio est amplectenda, quæ huiusmodi necessitatem excludit. Si igitur loquamur de gradibus eterogeneis, clarissimū est, ab ipsis excludi hanc necessitatem ex dictis, si verò de homogeneis in lumine, vel in motu, vel numquam, vel rarò in his adest huiusmodi indigètia, non in lumine, quia cum hoc pendeat actu ab efficiente, ille gradus luminis corrumpetur, cuius efficiens, vel ex efficiente pars influxum cohibebit, si verò totum lumen ab eadem parte luminoso si pendeat, vel non poterit vnus gradus sine cæteris deficere, vel si poterit, quod verisimile non videtur, tunc tantum erit concedendus ad Deum recursus. Quoad virtutem verò impressam dicimus, illum gradum prius deficere, qui prior fuit productus, quādo autem producti sunt omnes simul, neque ex parte subiecti adest ratio, vt vnus prius deficiat, quàm alius, tunc tandem recurrendum esse ad Deum determinantem, quamuis enim supra dixerimus, de formæ substantialis productione loquentes, fortè melius esse semper ad Deum recurrere, quàm aliquando tantum, non tamen sequitur, vt idem hic dicamus, quoniam aliud est, loqui de rerum productione, quæ solet vnicum sibi vindicare modum, aliud de prioritate quoad corruptionem, quæ ex multis capitibus solet oriri. Præ-

rea

rea ibi, si sit recursus ad Deum, & conceditur facultas eadem faciendi creaturis, sequitur, vt illa facultas data creaturis, sit frustra, quod inconueniens hic non contingit. Denique hic manifesta ratio suppetit, non semper recurrendi ad Deum, quæ ibi non aderat.

Ad quintum respondeo, accidentia numero tantum diuersa esse non posse in eodem subiecto, quia si in eodem recipiantur, statim vnum accidens componant, & ita hic accidit, ex duobus enim gradibus homogeneis vnica fit qualitas numero.

Ad sextum respondeo, quòd ficti in quantitate sunt partes infinitæ sine categorematicè tantum, quia est indiuisibilis in infinitum, ita etiam in qualitate, quæ ex vnione partium per ipsam diffusarum resultaret, fore partes infinitas in potentia tantum, & consequenter non esset illa qualitas simpliciter infinita.

Argumentis pro secunda sententia satisficit.

SECTIO V.

AD primū pro secūda sētentia respōdeo, vel duos ignes, à qui bus pcedit maior calor, quā ab vno tantum, erunt propinqui, vel distantes, si propinqui, conficiet vnicum tantum agens, quod licet non possit producere intensiorem calorem, poterit tamen in longinquus, & velocius, & ita videtur intensiorem calorem duo ignes producere, quā vnus tantum, si verò sint distantes, producent etiam maiorem calorem in medio, quàm si adest alter tantum, quia non inueniunt eam resistentiam in medio, quam inueniunt,

si alter tantum adest, quia propinquum corpus frigidum obfisteret.

Ad secundum respondeo, si ponat Deus in aliquo subiecto quartum gradum caloris tantum, & eum relinquat suæ naturæ, statim hunc producturum tres gradus præcedentes, qui in virtute ipsius continentur. Si verò Deus hoc etià impediatur, illud subiectum fore calidum vt quatuor, quamuis non habeat quatuor gradus caloris nisi eminenter. Si quæras, an sit æquè calidum, vt prius. Respondetur, esse intensiuè, non tamen extensiuè, sumo autem extensiuè largo modo, neque efficitur, vt superflui sint tres gradus præcedentes, nam disponunt subiectum ad ipsum recipiendum: Sicut enim posset Deus efficere, vt forma substantialis esset in materia sine dispositionibus, neque tamen dispositiones sunt superflue, quia naturaliter non potest esse forma sine illis; ita superflui non sunt illi tres gradus, quia quartus non potest sine illis naturaliter esse, & si esset, & peculiari influxu à Deo non conseruaretur, facillimè ab eo subiecto expelleretur; Et simili ferè modo philosophari debet, qui plures formas substantiales subordinatas ponunt in eodem composito, si Deus vltimam tantum conseruare vellet sine primis.

Ad tertium respondeo, differre numero huiusmodi gradus, si seorsum sumantur, simul verò, differunt incompletè, sicuti partes componentēs vnū totum, non autem specie. Ad consequentiam, ergo non differunt essentialiter. Respondetur, differre essentialiter, dupliciter cōtingere, vel completè, vel incompletè, quæ differunt essentialiter cōpletè, differunt etiam specie, quæ differunt incompletè, non differunt

spe-

specie, quia differunt tamquam partes unius, & ita se habent hi gradus eterogenei, neque hoc debet videri mirum, nam & de partibus eterogeneis eiusdem corporis idem videtur dicendum. Quamvis enim dici possit, quod specie differant, quia habent diuersas formas substantiales, quatenus tamen concurrunt tamquam partes ad constituendum compositum, differunt incompletè, & in moralibus possumus afferre exemplum de ordine Sacerdotij, & Episcopatus, qui, vt meliores Theologi sentiunt, sunt partes unius ordinis, & tamen differunt inter se essentialiter incompletè, quia non omnia, quæ potest Episcopus, potest etiam simplex Sacerdos. Quod si etiã alibi non reperiretur, quàm in qualitatibus, de quibus loquimur, hæc ratio distinctionis, non esset mirandum, quia neque intensio, neque remissio alijs, quàm qualitatibus congruit. Vel dici potest, nullo pacto differre essentialiter, sed tantum sicuti perfectius, & imperfectius in eadem specie, sicuti differunt vir, & femina, & puer, & vir perfectus.

Ad quartum respondeo, quemlibet gradum eterogeneam componi ex eterogeneis, quare autem id non accidat in substantia eterogenea, est, quia membrum eterogeneum componitur ex partibus, quæ sunt entia distincta, & composita ex materia, & forma, in quibus si procederetur in infinitum, daretur verè infinitum actu, at verò gradus eterogenei non magis sunt inter se distincti, quàm sint partes in quantitate continua, & homogenea, & idcirco non repugnat, in infinitum sine categorematicè multiplicari, quare non sequitur, ad esse infinita entia distincta numero, neque requiri infinitas definitiones, quia hæc dā-

tur de rebus essentialiter, & completè distinctis, non verò de his, quæ tantum incompletè distinguuntur eo modo, quo explicauimus, neque habere huiusmodi gradus, est perfectio, quæ repugnet qualitatibus, vel quæ illas æquiparet viventibus, quia partes eterogeneæ viventium illis tamquam instrumenta ad operandum deseruiunt, & composita sunt ex materia, & forma, in qualitate verò se habent veluti partes extensæ in quantitate.

Ad quintum respondeo, hæc differentiam, quam nos ponimus inter gradus eterogeneos, non inferre diuersitatem essentialem, quia, vt diximus, est differentia essentialis incompleta, quare remanet verè eadem qualitas, quæ erat prius, vt inquit Aristoteles, sed diuersimode intensa.

Ad sextum respondeo, non intendi gradus homogeneos ex propinquitate, siue condensatione, sed tantum magis reborari, & ad agendum fieri potentiores iuxta vulgare dictum. Virtus vnita fortior.

Ad septimum respondeo, agens naturale semper eodem modo agere, dummodo non determinetur à subiecto, nam iuxta varias ipsius dispositiones, diuersimode etiam potest in ipsum agere, quod igitur calor, siue ignis modò gradum unius rationis, modò alterius producat, ex varia subiecti dispositione oritur.

Dices. Si Deus conferuet calorem absque vllò contrario, habebit ne gradus eterogeneos? Respondeatur, habiturum, habere enim contrarium, non est causa graduum eterogeneorum, sed signum. Cur autem, quæ carent contrario, gradibus constant homogeneis, quæ verò non carent, eterogeneis, non magis

potest afferri ratio, quàm cur homo sit rationalis, & equus hinnibilis, vel cur lumen non habeat esse permanens, & calor habeat; natura naturalium rerum hoc postulat, quamuis quod spectat ad gradus homogeneos, & eterogeneos sect. 3. ex causa finali nonnullam rationem, siue congruentiam attulerimus.

An alteratio fiat per minima discreta, vel per partes continuas, & successiuas.

QUESTIO XXVII.

Certum est, alterationem fieri aliquando in instanti, vt in illuminatione accidit; aliquando autem successiuè, qualis esse solet inter contraria, & de hoc posteriori genere tantum nos hic loquimur, & querimus, an vnica mutatione, quæ sit continua, possint acquiri plures gradus qualitatis, vel necesse sit, tot esse mutationes, & alterationes, quot sunt gradus in qualitate, siue minimæ partes, quam quæstionem sub alio titulo proponunt nonnulli, an scilicet alteratio sit continua, nõ quòd aliquando qualitas eadem nõ possit per plures mutationes discretas acquiri, hoc enim certum est, sed an semper ita acquiri oporteat, vt numquam sit continua. Hæc autem continuitas potest considerari in alteratione, non solum respectu termini, vt explicauimus, sed etiam respectu subiecti, an scilicet prima pars subiecti tota alteretur, & deinde interposita quiete, secunda pars, & ita deinceps, vel sine vlla interruptione, sicut accidit in motu locali, vna pars alteretur post aliam, & hæc

appellatur etiam continuitas extensiva, sicuti illa, quæ est ex parte formæ, intensiua.

Diuersæ sententiæ proponuntur.

SECTIO I.

Prima Sententia est, assertorium; alterationem hõ esse continuam, neque ratione subiecti, neque ratione termini, ita Sonc. 8. metaphis. quæstione 22. Ferr. 8. phys. quæstione 11. & Aquarius ibidem. Fundamentum est, quia existimant, agens prius debere disponere subiectum, quàm formam introducere, postquam igitur in primo instanti produxit minimum qualitatis in prima parte subiecti, disponit alteram partem, & sic paulò post introducit secundum minimum qualitatis. Probatur etiam secundò hæc sententia ex Aristotele 8. phys. tex. 23. vbi ait *dici alterationem continuam, est rebus perspicuis aduersari*; & paulò post inquit, alterationem non fieri per partes; sicuti fit congelatio, sed eo modo, quo gutta cauat lapidem, quod fit in instanti, & idem ait 6. phys. tex. 32. Probatur tertio, si intensio caloris esset continua, sequeretur, quòd in fine horæ qualitas esset infinite intensa, quia in quolibet instanti productus esset aliquis gradus qualitatis, at in hora sunt infinita instantia, ergo infiniti gradus. Quarto gradus qualitatis sunt indiuisibiles, ergo debent produci per instantia, instantia autem non possunt esse immediata, ergo nec productiones graduum. Probatur antecedens maioris. Si primus gradus est diuisibilis, ergo in duos alios gradus,

ergo non est primus, & ita dici poterit de reliquis. cū igit verè possint in qualitate assignari gradus, vel indiuisibiles, vel saltem indiuisibiliter terminati, quia, vt distinguitur gradus, verbi gratia, tertius à quarto, oportet, me posse assignare partem qualitatis, vltra quā si procedam, erūt plus quàm tres gradus, & intra quam si sistam, non erunt tres gradus perfecti, perfectio igitur graduum in indiuisibili consistit, debet ergo hæc perfectio produci in instanti, eadem autem est ratio de perfectione, & de inceptioe, ergo gradus sequens incipiet etiam in instanti, & cum duo instantia esse non possint immediata, sequitur, vt debeat interrumpi alteratio. Confirmatur, quia si diuidatur gradus in duas partes, quæro de priori parte, an in illa sit perfectus gradus, vel non, si affirmes, ergo posterior pars est vltra illum gradum, si neges, ergo illa non perficit gradum, oportet igitur, vt ab indiuisibili gradus perficiatur.

Denique res permanentes incipiunt per primum sui esse, ergo cū qualitas sit permanens, per primum sui esse incipiet, ergo non successiue, quia in successiue non datur prima pars, prima igitur pars qualitatis in instanti produceretur, sed eadem est ratio de prima, & de reliquis, quia etiam quælibet ipsarum habet esse permanens, & consequenter debet in instanti incipere, non poterit igitur acquiri qualitas per motum continuum, sed per discretas mutationes instantaneas.

Secunda sententia est Ægidij hic quæst. 26. & Iand. 8. phys. q. 8. qui conueniunt cum precedenti quoad extensionem qualitatis, volunt tamen quoad intensiōem, alterationem esse continuam. Dicunt enim,

quòd agens, postquam introduxit primum caloris gradum in primam partem subiecti, sine interruptione intendit eundem primum gradum, quamuis nondum alteret sequentem subiecti partem.

Tertia sententia est Toleti hic q. 6. concl. 22. quoad primam partem subiecti, & primum gradum qualitatis, alterationem esse instantaneam, quoad reliquos verò gradus, & reliquas partes subiecti, esse successiuam. Probat Tolet. hanc sententiam, quam inquit etiam esse Auer. 8. phys. cap. 23. Iand. lib. 6. q. 15. & Ægidij q. 25. quoad subiectum, quoniam ignis verbi gratia habet determinatam paruitatem, sub qua minori non potest existere, ergo etiam debet habere hanc determinatam quantitatem caloris. Probat sequelam, quia alioqui in medietatem illius quantitatis determinatæ pro igne posset introduci calor vt octo, tunc ergo vel aderet ignis, & dabitur minus minimo, vel non aderet, & posita summa dispositione, non erit forma, & summus calor erit cum forma aquæ, vel erit materia sine forma. Præterea agens, & alterans semper est applicatum æqualiter alicui parti passii, ergo in totam illam inducet qualitatem, & non in minorem, & minorem. Quoad formam verò probat, quia vix intelligi potest, quòd detur forma aliqua permanens, & incipiat, nec detur pars primò producta, cum agens sit certæ, & determinatæ virtutis.

Quarta sententia est Suarez disp. 46. sect. 4. vbi quamvis fluctuare videatur, & modò hanc, modò illam sententiam amplecti, asserit tamen, quòd sicuti in quantitate dantur indiuisibilia terminata, ita etiã admitti debent in qualitate, & con-

se-

sequenter alterationem incipere per mutationem instantaneam, per quã produceretur indiuisibile qualitatis, cui immediatè post succedit alteratio successiua, per quam successiue produceretur cæteræ partes qualitatis, inquit tamen num. 17. esse quoque probabile, quòd quotiescunque qualitas incipit cum resistantia passii, incipiat successiue per vltimū nō esse, quomodo incipiet etiã indiuisibile ipsius. Quando verò nō adest resistantia passii, tunc agens produceret simul aliquem gradum, vel aliquos gradus, quia non potest esse determinatum ad vnum tantum indiuisibile, & agit, quātum potest. Quare in duobus differt Suarez à Tolet. Alterum est, quia minimum primum, quod ponit Toletus, non est indiuisibile, Suarez verò ponit indiuisibile: Alterum, quia Toletus semper existimat necessarium, produci illud minimum, Suarez verò probabile censet, non semper produci.

Quinta sententia est communis, alterationem esse continuam tū ex parte subiecti, tum etiam ex parte formæ. Probat primò ex Aristotele 5. & 6. phys. vbi alterationem numerat inter motus naturales, qui diuisibiles sunt, & continui, quare & Auer. 3. phys. com. 6. ait, continuationem esse de ratione motus, & idem S. Thomas eisdem locis.

Probat secundò experientia, quia dum manus nostra calefit, nullam interruptionem in calefactione sentimus. Si dicas, fieri per morulas imperceptibiles, hoc videtur gratis confictum, nec præterea apparet, cur non possit illa discōtinuatio sentiri. verum hoc argumentum ab experientia parum roboris habet, nam supponit, sensum tactus percipere continuam alterationem, quã-

salium est. Sicuti enim plantæ, & homines crescunt, & nos quamuis attentissimè inspicimus, non possumus videre ipsorum accretionem, sed tantum creuisse, post multū temporis aduertimus; ita neque sensus tactus aduertit, continuè se caleficere, sed postquam sensibilis aliquis gradus caloris productus est, percipit se calefactum, & ita euenit etiã in sequenti calefactione, si temperata sit, & non admodum vehemens.

Probat igitur tertio firmiori ratione, quia quando agens non est impeditum, & adest præsens passū, numquam ab actione cessat, at post primum gradum caloris productum adsunt omnia requisita ad agendum; non ergo dicendum est, agens à calefactione cessare, quòd enim dicunt, cessare tantisper agens à calefactione, donec disponat alteram partem subiecti, & falsum est, & suis principijs nō coherens, falsum, quia non opus est alia dispositioe ad introducendum calorem, alioqui abiremus in infinitum in dispositionibus. Non coherens, quia & dispositio debet fieri per alterationem, ergo saltem hæc alteratio erit continua, volunt enim, aliquantum temporis requiri ad hoc, vt secūda pars subiecti disponatur ad recipiendum calorem.

Denique fundamentum præcipuum huius sententiæ est, latitudinem intensiuam qualitatis non componi ex indiuisibilibus, vt supponebat contraria sententia, sed esse diuisibilem in infinitum, sicuti quoad extensionem est diuisibilis quantitas, par enim ratio videtur de vtrisque, ergo & diuisibiliter debet acquiri, & consequenter per alterationem continuam.

Aliquot conclusionibus propria sententia explicatur.

SECTIO II.

Plures dubitationes hæc quæstio amplectitur, & idcirco non possumus vnica responsione ei satisfacere. Prima est de alteratione ratione suæ propriæ intentionis, an possit esse continua. Secunda, an idè dici de ea possit ratione subiecti. Tertia, & difficilior de principio ipsius alterationis continuæ, an fiat per instans, vel mensuretur tempore. Quarta, dato quòd fiat per instans, quid per ipsum producat, an gradus diuisibilis qualitatis, vel aliquid indiuisibile. Quinta, si diuisibile, an sit determinatum quoad paruitatem. Sexta, an etiam in primo instanti alteratio nis aliquod indiuisibile in subiecto qualitate afficiatur, vel aliquod diuisibile. Et septima, dato quòd sit diuisibile, an sit determinatum quoad paruitatem. Pro quarum solutione, fit

Prima conclusio. Non repugnat, alterationem esse còtinuam quoad intentionem. Dixi, non repugnat, quia neque est necesse, ita semper fieri, vt patet in illuminatione. Hæc verò conclusio est còmunis, & sufficienter experimentis, & rationib⁹ adductis supra pro quinta sententia probatur.

Secunda Conclusio. Neque repugnat, alterationem esse diuisibilem, & continuam ratione subiecti, hæc quoque clara est, & euidenter probatur, quando alteratio est simul cum motu locali, vt quando corpus luminoso mouetur, tunc enim continuè, & successiuè illuminat diuersas aeris partes, & idem

dici potest de igne.

Tertia conclusio respondens tertiæ dubitationi. Alteratio continua semper incipit per instans. Hæc conclusio intelligi, & probari potest vel iuxta nostra principia, qui per instans nil aliud intelligimus, quàm primam, vel vltimam partem rei successiuæ, vt indiuisibilem ab exteriori, vel iuxta principia communia, & semper credo veram esse. Iuxta nostra est certissima, quia oportet vtique, alterationem habere primam partem, sicuti & aliæ res omnes diuisibiles, & hæc prima pars cum sit terminata, licet sit diuisibilis in infinitum à parte interiori, est tamen indiuisibilis ab exteriori, cui consequenter responderi in tempore instans. Probat quòque iuxta communem sententiam, quoniam indiuisibilia ponuntur, vt terminet tam à parte ante, quàm à parte post, ergo cum alteratio sit terminata, debet claudi aliquo indiuisibili, non solum à parte post, sed etiam à parte ante.

Dices. Nos hic loquimur de alteratione, vt est motus continuus, at verò si fiat in instanti, non erit motus, sed mutatio, neque erit principium motus, quia de essentia huius est, quòd sit successiuus. Respondetur, falsum esse, nos loqui hic de alteratione tantum, vt est continua, quia si hoc supponeretur, non fieret de ea quæstio. Ad alteram partem, quòd mutatio non potest esse principium motus, negatur, non posse esse principium saltem extrinsecum cum eo tamen coniunctum, cum punctus dicatur esse terminus, & principium lineæ intrinsecum. Quòd verò ait Suarez, posse alterationem incipere per vltimum sui non esse, quod esset incipere in tempore, & successiuè, quia tunc inquit, etiã

in.

indiuisibile qualitatis, cum non incipiat per se, sed cum alijs partibus, potest incipere ad modum eorum. Hoc, inquam, non mihi videtur re- & coherere cum sua sententia de indiuisibilibus, quoniam cum indiuisibili intrinsecè repugnet incipere successiuè, quia oportet, ipsum habere partes, non potest neque per se, neque per accidens ita incipere. Adde, quòd si non repugnaret, eo pacto semper inciperet, quia numquam incipit per se, sed semper per accidens ratione partium. Indiuisibilia enim (si modò sunt) nò sunt per se, sed propter còtinuum, quod terminant. Sed non mirum, non consequenter loqui Suarez, quia impossibile est, aliter de his indiuisibilibus secundum sententiam communem, vt alibi notauimus, loqui.

Quarta conclusio. Probabilissimum est, in primo instanti alteratio nis nunquam acquiri posse indiuisibile quoad intentionem, sed semper aliquod diuisibile. Probat, quoniam effectus respondet virtuti agentis, at nullum est agens, quod tam minimam virtutem habeat, vel tam parum excedat passum, vt non possit producere, nisi hoc indiuisibile in principio suæ actionis, ergo à nullo agente hoc tantum produceretur. Confirmatur, quia si posset agens incipere productionem in aliquo indiuisibili qualitatis, sequeretur, vt posset etiam in alio simili suam productionem terminare, nò enim maior repugnantia ibi, quàm hic apparet, sed hoc non potest, ergo neque illud, probatur, hoc non posse, quia sequeretur, minimam candela illuminare rotum mundum, lumen enim procedit à candela vni- & formiter difforme, diminuitur ergo per partes proportionales, sicuti

etiam extenditur spatium, si ergo deueniendum esset ad indiuisibile, numquã terminaretur lumen, quoniam diuisio proportionalis procedit in infinitum, & sicuti vnus gradus diuiditur in duas medietates, ita & illæ in duas alias, & sic in infinitum, oportet ergo, hanc actionem vni- & formiter difforme terminari ad aliquod diuisibile, vltra quod nò se possit amplius extèdere, quia si per diuisionem huiusmodi proportionalem deberet procedere vs- & que ad indiuisibile, numquam ad illud deueniret, quare illuminatio quæuis numquam terminaretur. Si ergo cum diminuitur actio, non potest deuenire ad indiuisibile, ita neque dum crescit, potest ab indiuisibili incipere. Si dicas, non diminui per partes proportionales, sed per gradus, idem adhuc colligam, quoniam alteratio terminabitur ad gradum, cum non possit amplius diminui. Obijcies. Sicut res se habet ad esse, ita etiam ad produci, sed qualitas terminatur indiuisibilibus, ergo etiam terminabitur eius productio. Confirmatur, quia dum acquiritur quantitas, necessariò diuisibile ipsius primo loco acquiritur, ergo idem dici potest de qualitate, probatur maior, quia partes quantitatis cum se penetrare non possint, simul etiam acquiri nequeunt, ergo successiuè, at si acquiruntur omnes successiuè, oportet, vt ante omnes præcedat ipsum indiuisibile. Respondetur, argumentum probare ex parte ipsius qualitatis non repugnare, quòd incipiat esse per indiuisibile, quod nos etiam concedimus, sed dicimus, id non euenire ex parte agentis, cuius virtus ad indiuisibile non terminatur. Ad instantiam

de

de quantitate dico, in ea allatum esse discrimen, quia videlicet partes quantitatis se penetrare non possunt, at verò gradus qualitatis possunt esse simul, & idcirco etiam simul acquiri.

Secundò obijcies, dum corpus luminosum, quod habet determinatam spheram actiuitatis, mouetur, incipit nouus aer esse intra spheram, qui priùs erat extra, tunc ergo cum hoc luminosum incipit agere extra priorem spheram, agit quàm minimum potest, ergo producat indiuisibile, quia si lumen productum esset diuisibile, posset medietatē eius producere in alia parte aeris propinqua. Respondetur, quòd quamuis virtus luminosi diminuatur paulatim per distantiam, non tamen vniquam deuenit ad talem virtutem, quæ possit indiuisibile tantum producere, quia, vt supra diximus, oportet diuidi in infinitum, sicuti in piramide, quamuis eius magnitudo paulatim minuatur, & restringatur, numquã tamen deuenimus ad punctum verè indiuisibile.

Ex hac conclusione colligitur, totam qualitatem numquam acquiri successiue, quoniã si datur aliquod diuisibile, quod totum in primo instanti acquiritur, iam non fit tota qualitas successiue, quia omnes partes illius diuisibiles non acquiruntur, vna post aliam.

Quinta conclusio. Diuisibile, quod in primo instanti alterationis producitur, determinatū est quoad paruitatem in alteratione, quæ sine resistentia passī fit, in ea verò, vbi hæc adest, probabilius est, non esse determinatū. Probatat prior pars, quia alioqui non esset, à quo illud minimum determinaretur, non. n. à passo, quia hoc est capax cuiuslibet partis illius, siue magnæ, siue mi-

nimæ, neque à distantia, quia per hanc minuitur quidem virtus agentis, sed per ipsam non stat, quin agens post productum minimum diuisibile aliud minus producat, est igitur vel in se determinatum, vel in virtute causæ quod in idem recidit. Dici posset etiam, determinari à Deo, sed non apparet hic tanta necessitas. vt ad eum confugiamus, nec hoc esset contra nos, quia etiam determinaretur ab eo, vt ab auctore naturæ, & semper in eadem mensura.

Probatat posterior pars, quoniã vbi adest resistentia passī, ab hac determinari poterit paruitas gradus primū in producibilis, non igitur aliò recurrendum est. Confirmatum, quoniam si est hoc minimum determinatum, detur agens, quod ob passī resistentiam non possit in principio producere, nisi illud minimum, deinde accedat ad idē passum agens minoris virtutis, & etiã superans resistentiam passī, profectò etiam ipsum ager, quia superat resistentiam contrarij, neque poterit agere æquè, ac primū, ergo producat aliquid minus, ergo dabitur minus minimo. Scio, posse responderi, quòd nullo pacto ager, eò quòd ad actionem non sufficit quilibet excessus virtutis actiue super resistentiam passī, sed talis, qui saltem possit producere minimum, quapropter probabilem quoque existimo partem affirmantem, in his quoque dari minimum, præcipue cum non facile reddi possit ratio à priori, cur in illuminatione sit determinatum minimum quoad paruitatem, & nõ in alteratione corruptiua, cum in hac adsit contrarium, cui ad hoc vt possit resisti, magis requiritur videtur, vt sit gradus introductus congruæ magnitudinis.

Contra

Contra hanc autem nostram conclusionem multa obijciuntur ab aduersarijs, vt notat Suarez disp. 46. sect. 4. num. 5. sed non est opus, ea soluere, nam vel probant tantum, qualitati, cum sit diuisibilis in infinitum, non repugnare, quòd semper detur minor, & minor gradus eius vsque in infinitum, vel argumentantur ex natura motus, in quo non debet dari primum mutatum esse, & qui non debet incipere per primū sui esse, sicut inciperet, si produceretur determinatum minimum. Hæc autem non sunt contra nos, qui non dicimus, diuisibilitatem repugnare qualitati, vel ratione qualitatis esse determinatum minimum, sed ordinem rerum ita postulare, vt detur hæc determinatio, ne actio tendat in infinitum. Neque dicimus, illud primum minimum produci per motum, sed per mutationem instantaneam, quæ deinde continuatur cum motu ad eum modum, quo instantia continuantur cū tempore, & puncta cum linea.

Sexta conclusio, quoad extensionem, siue partes subiecti secundum longitudinem, & latitudinem numquam incipit diuisibiliter alteratio, incipit tamen aliquando, si spectetur secundum profunditatem. Prior pars patet, quia cum inter passum, & agens necessariò prærequiratur ad actionem contactus, siue saltem propinquitas, semper se tangunt, velerunt æquè propinqua secundum aliquas partes diuisibiles secundum longitudinem, & latitudinem. Fateor tamen, perfectè sphericum, si daretur, cum tangeret planum in puncto, posse etiam alterare illud punctum, & non aliquam partem diuisibilem, præcipue si loquamur de alteratione, quæ non sit corruptiua. Verum supra iam ostendimus,

hoc perfectè sphericum dari non posse.

Posterior pars probatur, quia agens magis est propinquum ultimæ parti, siue superficiē passī, quã profunditati eius, ergo poterit in illam priùs agere. Confirmatur ex motu agentis, siue sit ignis, siue corpus luminosum, quoniam successiue variæ partes aeris ei sunt præsentēs, ergo etiam successiue eas illuminat, vel calefacit, sicut igitur in motu prius pertransitur prima pars, & superficies, quàm cæteræ partes; ita prius hæc alterationem patientur, quæ commensurantur motu.

Ex qua conclusione patet etiam responsio ad septimam dubitationem, si enim potest prius alterari superficies, quàm cæteræ partes corporis, multò magis poterit altera pars minor, & minor vsque in infinitum. Non est igitur determinatum quoad paruitatem minimum subiecti, quod alterari possit, quod intelligendum est de principio alterationis. Nam an dari possit minimum in tota alteratione, pendet ex alia quæstione infra pertractanda de maximo, & minimo in facto esse, hic enim loquimur tantum in fieri.

Argumenta pro alijs sententijs adducta diluuntur.

SECTIO III.

AD primum pro prima sententia respondeo, illud fundamentum, quòd ad alterationē requiritur præuia dispositio, esse falsum, & insufficientem, vt etiam supra notauimus, falsum, quia non omnia accidentia præquirunt dispositionem, quia alioqui daretur processus in infinitum. Insufficientem, quia

quia etiam ipsa dispositio subiecti est alteratio.

Ad secundum respondeo, continuū dupliciter sumi, pro perpetuo, & pro eo, quod habet partes inuicem vnitas, quando ergo Aristoteles negat, alterationem esse continuam, accipit continui nomen in priori sensu, disputabat enim ibi cōtra Heraclitum dicentem, omnia continuè, id est semper, moueri, licet interdum motus nos lateat. Dices, exemplum ibi affert Aristoteles de gutta excauante lapidem, & deinde subdit, *similiter & in alteratione qualibet, non enim si partibiles est in infinitum id, quod alteratur, ob id & alteratio.* Respondetur, Aristotelem semetipsum exponere, nā subiicit, *sed simul vniuersa fit saepe.* Non igitur vult, semper alterationē fieri in instanti, sed tantum aliquando, quod nos etiam admittimus, quamuis non sit concedendum, excauationem lapidis à gutta fieri in instanti, quia fit impellēdo per motum localem, motus autem localis non potest esse sine successione, sed hanc excuuationem affert Aristoteles exempli gratia, quia sicuti non ab omnibus guttis excuauatur pars lapidis, sed tota ab vna, ita non est necesse, vt quælibet pars qualitatis à parte alterationis producat, sed poterit aliqua pars tota simul produci.

Ad tertium respondeo, instantia præcipuè continuantia à nobis non admitti. Toletus autem, qui admittit, consequenter negat illationem, sicuti enim motus localis est continuus, ita vt in quolibet instanti sit mobile in alio loco, & tamen non pertransit locum infinitum, ita dicendum esset etiam de qualitate in alteratione.

Ad quartum negamus, qualitatem

componi ex indiuisibilibus, quia indiuisibile additum indiuisibili nō efficit illud maius. Ad probationē dico qualitates diuidi in gradus tantumquam in partes aliquot, sicuti etiam quantitas diuidi potest in quatuor, vel quinque palmos, neque sequitur, vt gradus, vel palmus sit indiuisibilis, sed tantum vt non sit diuisibilis in alios palmos, vel gradus. Ad alteram partem de perfectione gradus concedimus, hanc positam esse in indiuisibili, sed dicimus, assignari tantum posse ab extrinseco, & identificari cum ipso gradu diuisibili, sicuti explicauimus quæstione de indiuisibilibus, qui verò communem sententiam de indiuisibilibus sequuntur, dicent, esse quidem ibi aliquod indiuisibile, sicuti etiā sunt in tota quantitate, & huic indiuisibili correspondere instans in tempore, quo mensuratur alteratio, sed sicuti per hæc instantia non tollitur continuatio temporis, nec per puncta continuatio linear, immo censentur necessaria vt partes vniant, ita neque per hæc indiuisibilia in qualitate tolli debet ipsius diuisibilitas, & alterationis successio.

Ad quintum responsio communis est, rem permanentem, quæ per motum producit, incipere cū ipso motu, & cōsequenter successiuè, & per vltimum sui non esse. Difficilis est autem hæc responsio, præcipuè si admittamus aliam sententiam communem, quod res permanentes habent etiam durationem totā simul, quoniā productio alicuius rei identificatur omnino cum sua existentia, & duratione, si ergo duratio est tota simul, quomodo potest incipere successiuè? In nostra autem sententia, qui existimamus, omnia incipere per primum sui esse, & rerum omnium creaturarum durationem esse

esse successiuam, nulla est difficultas.

Ad primum Toleti respondent aliqui, non esse inconueniens, quod detur summus calor in aliqua parte subiecti, & tamen in ea nō sit ignis, quia ad ignem requiruntur etiam aliæ dispositiones. Verum non euacuant argumenti vim, vt ergo. n. poterit Toletus, quod sicuti introductus fuit calor, ita etiam poterant introduci reliquæ dispositiones. Dicendum igitur, aliud esse, loqui de minimo in facto esse, aliud de minimo in fieri, illud an sit determinatum, tum in substantia, tum in accidentibus, alibi videndum erit, de hoc hic loquentes, negauimus, & ratio est, quia licet aliquid minus minimo fiat, tamen continuatur statim cum alijs partibus, cum quibus conseruari potest, vt quando ignis paulatim depascitur lignum, non potest assignari determinata pars ligni; in qua minore non introducatur forma ignis, quia statim continuatur cum reliquis partibus ignis.

Ad secundum, & tertium non respondemus, quia probant nostra dicta.

De termino, & nobilitate alterationis.

QUESTIO XXVIII.

Qualitatem esse terminum alterationis, à nemine vocatur in dubium, an verò sola sit eius terminus, non est tam clarum, sicuti etiam, an omnis, & inter eas, quæ qualitatem terminant, quænam terminent primò, & per se, & quænam secundariò. Hæc igitur explananda erunt in quæstione præsentī, & cō-

sequenter nobilitas eius in ordine ad alios motus, quæ ex termini nobilitate potissimum desumitur.

Non solum qualitatem videri terminum alterationis.

SECTIO I.

Per alterationem acquiritur forma substantialis, ergo etiam substantia est eius terminus. Probat, antecedens, quoniam alteratio ordinatur à natura ad generationem formæ substantialis, neque alia ratione agens potest ipsam producere, nisi per accidentia alterando materiam.

Secundò, substantia suscipit magis, & minus, nam 7. metaph. cap. 3. vocat Aristoteles compositum magis substantiam, quam materiam, & formam, & vna etiam substantia est alia perfectior, ergo potest recipere intensiorem, intensio autem est alteratio. Confirmatur, quia formæ elementorum sunt in misto in esse refracto, & remisso, ergo suscipere possunt magis, & minus, ergo alterantur. Secundò, quia per nutritionem, & augmentationem perficitur animal secundum substantiam, quamuis non secundum essentiam, ergo substantia intenditur, & alteratur. Si dicas, esse augmentationem. Contra, quia non tantum acquirit animal maiorem quantitatem, ad quam est augmentatio, sed etiam perficitur in omnibus suis operationibus, maior autem perfectio in operationibus indicat maiorem perfectionem in forma substantiali, alioqui non haberemus argumentum ad probandum, animam rationalem esse perfectiorem animalibus.

bruti. Videmus etiam, esse perfectiora omnia accidentia, ergo perficitur etiam substantia, quæ est radix ipsorum, & à qua pendent, vnū enim, aut alterum perfici per se sine substantia, est credibile, at omnia, nõ videtur possibile.

Tertio, natura non transit ab extremo ad extremum sine medio, nõ neque qualitates ipsas producit statim summè perfectas, at forma substantialis est longè perfectior qualitate, ergo non est credendum, in vnico instanti summè perfectam produci, sed primùm imperfectam, ac paulatim deinde magis perfici, quod erit, ipsam intendi per alterationem.

Quarto, nulla potest assignari sufficiens ratio, cur substantia nõ intendat, & remittatur, nam illud tantum nõ videtur posse intendi, quod est summè perfectum, illud tantum non posse remitti, quod est summè imperfectum, substantia autem neque est summè perfecta, neque summè imperfecta, ergo poterit intendi, & remitti.

Quinto, intensio fit vel per additionem nouæ partis, vel per maiorem radicationem in subiecto, vtroque autem modo videtur posse intendi forma substantialis: per additionem, quoniam in nutritione saltem in plantis, & in brutis fit additio nouæ formæ. Si dicas, non esse in eadem materia, contra, quia non semper cum nutritione est coniuncta accretio, quando ergo sine hac fit nutritio, cum non adsit noua materia, oportebit, nouam entitatem formæ accipi in eadem materia, in qua erat præcedens. Præterea saltem per diuinam potentiam poterit poni in eadem materia, & tunc recipiet intensiorem formam, non igitur simpliciter est expertus intensiõnis,

sed per accidens, quatenus nõ adest agens, quod possit eam intendere. Si verò per maiorem radicationem, non apparet ratio, cur potius radiciari magis possit in subiecto forma accidentalis, quàm substantialis.

Sexto, videtur etiam intensio conuenire quantitati, nam per rarefactionem, vel condensationem nõ acquiritur, vel deperditur quantitas, & tamen est magis, vel minus extensa, magis, vel minus impenetrabilis, ergo per aliquem motum, non augmentationis, quia non est acquisita quantitas, ergo per alterationem.

Septimò, motus etiam videtur intendi, & remitti, nam & potest esse longior, & velocior, & esse quidè longiorem, spectat ad extensionem maiorem, at esse velociorem, non potest ad eam pertinere, ergo ad intensiõnem.

Octauò, actioni, & passioni conuenit per Aristotelem suscipere magis, & minus, ergo intendi, & remitti, non est igitur hoc proprium qualitatis.

Nonò, similitudo, quæ est relatio, habet latitudinem, & dicitur vnus esse magis similis vni, quàm alter, ergo intensiõnis est capax, & cõsequenter ad relationem dari potest alteratio.

Ad solam qualitatem esse motum alterationis, & intensiõnis.

SECTIO II.

Hæc est sententia communis, & vera, quam docuit Aristoteles 5. physicorum tex. 9. definiens, alterationem esse motum ad qualitatem, & in hoc primo tex. 10. & 23. inquit esse *mutationem in passionibus*, per passiones autem qualitates

intelliguntur, nõ tertia species qualitatis est passio, & passibilis qualitas. Videntur tamen huic sententiæ repugnare Scotus ij. metaphis. vbi videtur velle, omnes formas substantiales præter animam rationalem suscipere magis, & minus, & Auer. qui 3. Cœli com. 67. de formis substantialibus elementor. id ipsum asserit.

Probat sententiam communem Toletus in hoc 1. q. 4. quem sequitur Fons. 8. metaph. cap. 3. q. 4. Si forma substantialis esset terminus alterationis, & posset intendi, & remitti, sequeretur, produci cum motu, quod est absurdum, quo argumento fuerat etiam antea. v. sus Duradus in primo. dist. 17. quæst. 6. Verùm aduersarij dicere poterunt, introduci in instanti, quia caret contrario, sicuti etiam lumen, & præterea nullum esse absurdum, quod inferitur, & re vera nõ est maius, quàm illud, ex quo deducitur.

Afferit secundam rationem Tolet. quia sequeretur, duas formas substantiales posse simul existere, nam qualitas, quæ intenditur, contrariū in aliquo gradu remisso compatitur. Verùm non est vniuersaliter vera hæc cõsequencia, lumen enim intenditur, & remittitur, neque tamen habet contrarium, præterea dicere poterunt aduersarij, satis esse, quòd compatitur secum accidentia contraria, vel etiam secum compati contrariam formam, volunt enim Auer. sectatores, formas elementorum se compati in mixtis, qua responsione etiam labefactatur, eius tertia ratio ex carentia contrarij deducta.

Probant alij, quia si forma substantialis intendi posset, & remitti, etiam ex ipsius composita susciperetur magis, & minus, possemus igitur di-

cere, hunc esse magis ignem, quàm illum, quod est falsum, sed neque hæc ratio euincit, poterit enim responderi, magis, & minus, non tribui substantius, sed adiectiuis, nõ neque dicimus, hunc esse magis calorem, quàm illum, sed magis calidum, & pari modo etiam dicimus, aliquid esse magis ignitum.

Tertio, alij hoc argumentò vtuntur, quia substantia non habet latitudinem, sed est indiuisibilis, consequenter ei repugnat intendi, quare etiam dicebat Aristoteles, formas esse, sicut numeros, qui ex qualibet minima additione essentialiter variantur. Verùm hæc ratio petit principium, quia idem est, substantiam esse indiuisibilem, & intendi non posse.

Melior ratio quoad formas substantiales videtur esse illa, quam innuit Suarez disp. 46. in metaph. sect. 2. nume. 6. quia per formam substantialem reducunt se composita substantia ad pristinum statum, si quando à contrario aliquid passa sunt, ergo forma non suscipit magis, & minus; Antecedens patet in animalibus, quæ se ad pristinam sanitatem, & robur post infirmitatem reuocant, & in aqua, quæ calefacta natium frigus recuperat, & in alijs similibus. Consequencia probatur, quoniam si forma esset remissa quoad substantiã, non haberet vires, quibus pristinam intensiõnem de integro assumeret. Quod enim producit, oportet, vt sit vel formaliter, vel virtute in producente. Hæc autem intensio, quæ forma producit, si formaliter esset in ipsa, non produceretur amplius, si virtute, ergo nõ esset remissa, quia esset æquè potens, ac prius, aliqui sequeretur, vt etiam calor vt quatuor posset se intendere vt octo.

Confirmatur, quia si aqua tepescita, vel etiam feruida esset remissa quoad formam substantialem, posset aliquando contingere, vt calor ipsam superaret, & omnino corrumpere, etiam absente igne, & multo magis si cum calore fuisset in ipsa aqua producta siccitas. Nam in ipsa forma aquæ essent remissæ vires, ergo calor, qui potuit eam vincere, quando erat intensa, multo magis poterit nunc, quando est refracta.

Dices, at hoc videmus in animalibus, quia calor febrilis paulatim augeatur, & formam substantialem expellit. Respondetur, in animali esse plures partes eterogeneas, quarum vna agit in aliam, & sic animal corrumpitur, non igitur prouenit corruptio ab ipso calore tantum, sed ab illis partibus, siue humoribus, in quibus residet calor, quare nihil refert, quod forma substantialis non sit remissa, dum semper adest agens præsens, quod in ipsam agit, sicuti etiam aqua corrumpitur, dum ignis non amouetur, sed adest, & perseverat in ipsam agit. A posteriori igitur videtur sufficienter probata hæc sententia. A priori autem non videtur indigere probatione, quia naturæ rerum, & essentia probari non possunt, quia conueniunt illis per se, & non per aliud, quis enim poterit reddere rationem, cur homo sit rationalis? Vel cur substantia per se subsistat? Vel cur animal sit sensitivum? Neque tantum essentia, sed neque primæ passiones, qualis hæc esse videtur, probari possunt, quia vltimæ rerum differentia non nisi per ipsas nobis innotescunt.

A causa tamen finali non repugnat, aliquam deduci posse rationem, quæ etiam possit aliquo pacto appellari à priori, licet huiusmodi

rationes potius sint congruentia quedam, quæ si solæ essent, parum virium haberent; huiusmodi est illa S. Thomæ par. 1. q. 76. art. 4. quod forma substantialis constituit rei essentiam, quæ fixa debet esse, & inuariabilis, præcipue vt ex vi eius possit res se tueri, & ad suum statum naturalem reuocare. Alia etiam congruentia potest afferri, quia per accidentia redditur substantia magis, vel minus perfecta, non igitur opus fuit, vt in se reciperet alterationem nisi medijs accidentibus.

Quoad reliqua verò prædicamenta accidentium, sicuti ab omnibus admittitur, non dari ad ea alterationem, ita difficile esset, reddere huius rei perfectam rationem, quæ propter non existimo, nos admodum sollicitos in hoc esse oportere, curiofo verò lectori sufficiet Suarez disp. & sect. citata, & Fons. 8. metaph. cap. 3. q. 3.

Responsio ad argumenta.

AD primum dico, concludere tantum, generationem, siue substantiam per ipsam generatam esse terminum extrinsecum alterationis, non verò intrinsecum, de quo nos hic loquimur, vt supra quoque contra nonnullos recentiores ostendimus.

Ad secundum dico, suscipere magis, & minus, intelligi posse dupliciter, vel in diuersis subiectis, vel in eodem, si priori modo intelligatur, non est adeo absurdum, substantiam suscipere magis, & minus, id est substantiam esse magis talē, siue perfectiorem, quam alterā, at hoc non sufficit ad alterationem, si posteriori, negamus, substantiam suscipere magis, & minus, ex hoc. n. verè sequeretur, alterationem esse ad substantiam.

Ari-

Aristoteles autem priori modo est intelligendus, vt omitam alios modos, quibus dici posse vnam substantiam magis substantiam, quam alteram, refert Tol. quæst. citata in responsione ad loca Aristotelis. Ad primam confirmationem respondeatur, falsum esse, formas elementorum refrangi, & simul permanere in mixtis, vt infra videbimus. Ad secundam confirmationem dico, per nutritionem acquiri quidem posse plus materiae, & accidentium, quæ eam consequuntur, & etiā formæ in viuētibz ratione carentibus, non tamen fieri aliquā intensiōem. Ad instantiam de operationibus dico, ex operationibus essentialiter diuersis rectè colligi diuersas formas essentielles, non verò ex maiori, vel minori earum perfectione, quia hæc oriri potest ex dispositionibus, & instrumentis ad eam concurrentibus.

Ad tertium dico, non transiri ab extremo ad extremum sine medio, quando medium adest, sed quando hoc non adest, extrema censentur immediata, & potest fieri transitus ab vno ad aliud, quod nisi dicamus, oportebit multiplicare media vsq; in infinitum, nam quauis primum producat imperfecta substantia, semper respectu materiae, à qua educitur, & priuationis, quæ est eius terminus à quo, se habebit vt extremum, ergo aliud medium erit excogitandum, de quo medio inquiram an sit substantia, vel accidēs, si substantia, iterum dicā, opus esse alio medio ad ipsam, si accidens, requirit aliud medium ad substantiam.

Ad quartum de ratione, cur substantia non possit intēdi, & remitti, iā supra diximus satis. Ad instantiam hic allatam dico, non tantum summè perfectum, vel imperfectum non posse intēdi, & remitti, sed etiā id,

quod habet suam perfectionem indiuisibilem; sicuti substantia, quare dicere etiā possumus, eam esse summè perfectam, & summè imperfectam in entitate sua, quia nullā potest recipere maiorem, vel minorem perfectionem.

Ad quintum dico, alterationem fieri per additionem. Ad impugnationem dico, quando in nutritione non fit accretio, non induci formam in materiam præcedentem, sed addi nouam materiam loco illius, quæ per actionem caloris naturalis deperdita erat, & quia non est maior, sed æqualis, idcirco non dicitur fieri accretio. Ad instantiam de omnipotentia Diuina reponente duas formas eiusdem speciei in eadem parte materiae. Respondetur, hoc non sufficere ad intensiōem, oporteret enim præterea, vt ex illis duabus formis vna se haberet vt actus, altera vt potentia, vt possēt inter se vniri, & efficere formam intēsiōem, illæ autem formæ remanent diuisæ inter se, nec ambæ possent aliquid magis tribuere materiae, quam altera earum tantum, & idcirco non sequeretur intensio.

Ad sextum commodius soluetur hoc argumentum, in quæstione de refractione. Interim dicamus, hic nullā intercedere entitatis additionem, & consequenter non adesse intensiōem.

Ad septimum rectè Suarez, velocitatem non esse propriè intensiōem, sed veluti condensationem partium motus intra breuius tempus. Adde, motum non habere vllā propriam entitatem, consequenter nec posse intēdi.

Ad octauum, & nonum respondet, actionem, passionem, & relationem non intēdi per se, sed tantum ratione qualitatum, cum quibus identificantur, neque fieri per aliquem motum, & consequenter ad ipsas non esse alterationem.

An

An ad qualitates tantum tertiae speciei detur alteratio.

SECTIO III.

Vidimus, ad solam qualitatem esse alterationem, videndum modò est, an ad omnem, qua in se clara est sententia Aristotelis 7. phys. cap. 2. & 3. ad solas qualitates tertiae speciei dari alterationem, ad passiones scilicet, & passibiles qualitates, cuiusmodi sunt calor, & frigus, albedo, & nigredo. Non caret tamen difficultatibus hæc conclusio, nam ad reliquas quoque videtur dari alteratio.

Ad habitum, & dispositionem, nam has generari, nulli dubium est, generatio autem qualitatis quid aliud esse potest, quam alteratio? Confirmatur, quia suscipiunt magis, & minus, intenduntur enim habitus ex frequentatis actibus, intentio autem est species alterationis.

Præterea in hoc primo tex. 23. pro exemplis qualitatum, ad quas fit alteratio, affert Aristoteles sanitatem, ægritudinē, & figuram, quarum priores spectant ad primam speciem qualitatis, postrema verò ad quartam, ergo non tantum ad tertiam speciem qualitatis datur alteratio.

Tertiò, potentia, & impotentia, quæ sunt secundæ speciei qualitatis, non producuntur per generationem substantialem, & de nouo fiunt in aliquo subiecto, ergo per alterationem.

Dicendum tamen, veram esse Aristotelis sententiam, si eius verus sensus intelligatur, pro quo eruendo notanda sunt nonnulla. Primò notandum est, loqui Aristotelem de termino primo, & per se, non autem de secundario, & resultante. Hinc

patet, non dari alterationem ad pulchritudinem, & sanitatem, nam pulchritudo non est aliqua qualitas simplex, sed cõsistit in proportionem membrorum, & in quadam suavitate colorum, ad hos igitur dari poterit motus alterationis, & inde sequetur sine noua alteratione pulchritudo. Sanitas quoque in æqualitate humorum, & primarum qualitatum est sita, & idcirco non est per se terminus motus, sed quatenus hic ad primam qualitatem tendit, etiam ipsam producit, & hac eadem ratione figura non per se acquiritur, sed ex mutatione loci resultat, cum n. lignum ex recto fit curuum, eius tantum partes localiter mouentur, neque opus est alteratione.

Notandum secundò, loqui Aristotelem de alteratione physica, quæ duas condiciones requirit, altera, quòd sit sensibilis, & hac excluduntur acquisitio scientiæ, & aliorum habituum; altera, quòd sit inter contraria, & hac excluduntur emanationes, & aliæ mutationes, quæ in instanti fiunt.

Notandum tertiò, quòd eadem qualitas respectu diuersarum rationum potest in diuersis speciebus qualitatis collocari. Nam calor, ut disponit ad formam ignis, ponitur in prima, ut est potentia eiusdem, in secunda, ut verò infert passionē, in tertia, quare dum ipse alterationis est terminus, dici posset, dari alterationem ad primam, ad secundam, & ad tertiam speciem qualitatis, quia tamen in tertia specie videtur poni secundum se, & in alijs in ordine ad alia, idcirco dicitur alteratio esse ad ipsum tamquam ad qualitatem tertiae speciei. Ex his patet, & veram esse Aristotelis sententiam, & tamen si de omni alteratione loquamur, eius terminum non esse

tantum qualitates tertiae speciei, sed etiam primæ, & secundæ. Esset quidem difficultas circa rationes, quibus probat Aristoteles, ad multas qualitates non dari motum, sed eas examinare, non est huius loci, sed 7. physicorum. Est tamen hic respondendum ad eius auctoritatem in hoc primo in secundo argumento allatam. Ad eam igitur respondent Doctores Connimbr. in expositione text. quoad primam quidem partem, sanitatem spectare ad tertiam speciem qualitatis; quoad secundam positam esse figuram exempli causa, neque in exemplis requirendam veritatem; sed Philosophi dignitatem magis decebit, si dicamus, etiam in his exemplis adesse veritatem, sed illam, quam ipse requirebat, volebat enim ostendere, per alterationem non mutari subiectum quoad substantiam, quod verissimum apparet in his exemplis, quòd verò per se sint alterationis termini, vel non, nihil ipsius Aristotelis intererat. Reliqua argumenta ex dictis soluta remanent.

An ad colores detur per se primò alteratio.

SECTIO IIII.

Spectant colores ad tertiam speciem qualitatis, & hac ratione videntur esse posse per se termini alterationis. E contra verò non sunt actiui, neque mutò agunt, & patiuntur, non igitur videntur produci per motum, qui immediatè sit ad ipsos colores, non quòd formaliter non fiant per motum, hoc enim necessariò est dicendum, sed quia motus, quo ipsi fiunt, sequatur motum alterius rei.

Quòd igitur ad colores dari pos-

sit per se motus à quocumque alio separatus, & non tantum consequens alium motum, his probari potest rationibus.

Primò videmus iuvenes rubore suffundi, & pallefcere nulla alia præcedente alteratione, vel motu, ergo ad colores datur per se motus.

Secundò, colores iridis formantur à radijs solis nulla prærequisita alteratione, ergo idem concluditur. Et confirmatur, quia colores iridis possunt etiam in pariete representari, si vas aqua plenum soli exponatur, & in aqua sit speculum; Sole enim percutiente radijs speculum in opposito pariete, colores iridis apparebunt, qua ratione etiam inter alios aquæ ludos, qui in Principum viridarum videri solent, etiam irides apparent, dum inter specula, & solem aquæ guttæ salientes, vel desilientes intercedunt.

Tertiò, Polypus, Chamaleon, & alia quædam animalia varios colores assumunt pro varietate rerum, quibus insident, ergo absque interuentu alterius qualitatis mutantur colores. Antecedens multis scriptorū auctoritatibus probant Connimbr. in hoc primo cap. 4. quæst. 1. art. 3. immo res est communi consensu recepta, ita ut in prouerbium abierit Polyphimentè obtines, quod de vasfro, & instabili dici solet, sicuti etiam Chamaleon de adalatore.

Pro resolutione notandum est, colorum alios esse veros, & reales, alios esse apparentes tantum, veri, & reales sunt, qui corporibus insident, neque ab aliqua causa extrinseca dependent. Apparentes sunt, qui ex radiorum solis reflexione, siue refractione, & ex commistione lucis cum opacitate nascuntur, sicuti videmus in phiala aquæ, si apponatur soli,

foli, & in radio solis per vitrum coloratum transeunte. Quoad reales igitur dicendum est, numquam mutari, nisi precedente alia mutatione, & ratio est, quia neque colores possunt transmutari ab alijs coloribus, cū inter eos nulla detur actio, vt patet, neque ab alijs, cū nullam habeant cum alijs oppositionem, sequitur igitur tantum, vt ad aliorum mutationem mutantur. Est autem mutatio, ad quam sequuntur, vel generatio formę substantialis, vel alteratio primarum qualitatum, ex motu et locali, & ex elementorū mixtione generari videntur diuersi colores, verum hæc non tam est productio colorum, quam diuersa eorum compositio, & temperatio. Quoad apparentes verò dicimus, fieri non solum absque vlla præuia alteratione, sed neque esse terminos alterationis, cum enim non sint veri, & reales, non indigent vero, & reali motu.

Ad primum pro contraria parte dico, ruborem, & pallorem apparere in genis ex timore, vel verecundia, non quia generetur nouus color, sed quia sanguis ob timorē ad interiores partes accedens exteriores sine rubore relinquit, ob verecundiam verò ad exteriores acurrit, cuius color per tenuem genarum pellem faciliē apparet.

Ad secundum dico, eos colores iridis esse tantum apparentes.

Ad tertium multas responsiones afferunt Vlysses Aldob. lib. 1. de aui bus cap. 2. & Doctores Connimbricenses loco supra citato, quæ tamen omnes difficultates patiuntur, etiam illa, quam hi sequuntur ex raritate scilicet, & perspicuitate horū animalium, per quorum corpora, quasi per vitrum, colores propinqui elucescunt, nam difficile est cre-

ditu, tantam perspicuitatem in illis esse, præcipue cum in ipso rum cadaueribus contrarium appareat. Adde, quod proprio colore sunt affecti, vt & ipsi fatentur, at quando vitrum est coloratum, communicat potius suum colorē alijs, quam externum recipiat. Tandem de Chamaleonte dicitur, quod in colorem album, addunt alij, & in rubrum, nūquam mutatur, cum tamen hi colores non minus per res perspicuas se transfundant, quam reliqui. Perarduum ergo existimo, huius rei, si vera est, veram rationem reddere, addidi, si vera est, nam licet plurimi id testentur, accidit tamen aliquando, vt ex vnius relatione plurimi id ipsum asserant, quos perinde nō minorem auctoritatem, quam ille primus illi contulerit, sibi vindicare, æquum est. Vulgus etiam procliuē est ad huiusmodi prodigia credenda; Sapientes verò hac vulgi opinione ad exornandas similitudines libenter abutuntur, atque ita tandem paulatim omnes id credunt, quod initio nemo solus credidisset, huiusmodi sunt, quæ de phœnice se ipsam comburentē: de vipera à suis catulis disceptata: de vrsis partum informem edentibus, & lingua conformantibus, & id genus alia, quæ ab experientia tandem falsitatis conuicta sunt, quamuis lōga annorum serie, & multorum scriptorum testimonio roborata in animis hominum altas demississent radices. Si tamen verum est, quod de Polypo, & Chamaleonte dicitur, perarduum est quoque, reddere rationē illius rei, quam non perspexeris, forte enim quædam notasses, ex quibus veritatis scopum attingisses, sed cum ab aliorum testimonio pendemus, veluti in tenebris cęcutimus, & manuducimur nescientes, quare diui-

diuinationis potius, quam contemplationis opus videtur, veram rationem tradere; vt igitur & ego mei periculum faciam, nouam rationem in medium afferam, & alijs diiudicandam, relinquam, forte igitur dici poterit, Polypum, & Chamaleontem coloribus eius naturæ præditos esse, quam videmus in coloribus colli columbæ, qui ex vario situ conspecti plures, & planè diuersos colores nobis exhibet; ita igitur & illa animalia ijs coloribus imbuta fortasse sunt, qui facillimè ex corporum propinquorum diuersitate varias species inspicientibus ingerant, vnà concurrente, quodam læuore, siue perspicuitate, ad modum speculi lumē, & species reflectente, quod multis occasione præbuerit credendi, mutare ea colorem pro subiectis, quibus adhærent. Nec aliud fortè voluit Plutar. lib. de causis naturalibus cap. 9. cum dixit, Polypū defluxu atomorum è marinis saxis ad se attracto, receptoque, ijs quodammodo vestiri, & eorum colore circumquaq; perfundi, fortè enim per atomos species, quas philosophi intentionales vocant, intellexit, ex quarum receptione, & permixtione cum lumine, & proprijs speciebus, non est adeo improbabile, illam colorum varietatem in Polypo cerni. Dices, collum columbæ varijs quidē coloribus ornari ex inuentum diuerso situ, non tamen corporum, quibus adhæret, colores imitari, vt Polypus, & Chamaleon, non igitur vera ratio videtur assignata. Respondeo non affirmasse, eiusdem profusus esse conditionis Polypi colores, & colli columbini, sed similis, & minus admirabile videri, Polypum varios colores propinquorum corporum reddere, cum & columbinū

collum diuersis coloribus imbuti videatur, & qua ratione hoc fit ex variarum specierum intentionalium cum specie cōpositione, simili posse & illud fieri. Fortassis verò Polypus, & Chamaleon nitidiorē cutem habent, & idcirco colores propinquos reflectere possunt, quos columba nequit. Adde, quod ea, quę oculis non patent, sed auribus tantum recipiuntur, longè facilis maiorā sunt, & in miraculum eadunt. fortassis igitur non maiora sunt, & mirabilia, quæ de Polypo, & Chamaleonte dicuntur, quam ea, quæ nos in collo columbæ; & pauonum cernimus, sed quia rariora sunt, & non videntur, vel à paucis admodum, & rarè, tamquam mirabilia referuntur. Quod verò aliqui in ipsius Polypi atramentum, quod modò copiosius, modo partius in exteriores partes diffunditur, & in varios Chamaleontis humores proprijs distinctos coloribus, ex quorū vario cōcursu, & occurfu multiformes colores oriuntur, vel in contractionem, & extensionem pellis hanc colorum mutationem referunt, probabilissimum esset, si tantum diceretur, hoc animal mutare colorē, non verò corporum etiam, quibus adhæret, assumere.

De nobilitate alterationis.

SECTIO V.

Non adeo facilem exitum, vt præfert, habet hæc quæstio. Nam & cum multis mutationibus est alteratio conferenda, & in singulis comparationibus multa pro vtraque parte argumēta afferri possunt, quia tamen non videtur esse magni momēti, nec multū referre, hæc ne, an illa mutatio dignitate

præstet, nec reliqui philosophi hac de re admodum solliciti fuerunt, præter Doctores Connimbr. qui in hoc primo cap. 4. q. 3. copiosè, & luculenter hanc quætionem pertractarunt, breuiter eam expedimus. Duo igitur, antequam conclusionibus statuam, quid mihi videatur dicendum, prænotanda existimo.

Alterum est, secundum diuersas rationes posse aliquid esse altero nobilior, & ignobilior; Nobilitas enim ex perfectione præcipuè defumitur, cum autem res, quæ comparantur, pluribus partibus, vel physicis, vel saltem metaphysicis constent, non est mirum, nõ æquè perfectas eas habere, ac proinde quæ aliam rē in perfectione vnius partis excedit, ab alia per alterius partis maiorem perfectionem excedi, quæ tamen in præcipua parte, seu prædicato excedit, dicitur simpliciter nobilior, quæ verò in alia, secundum quid.

Alterum notandum est, alterationem posse varijs modis cōsiderari, sed præcipuè duobus scilicet vt motus quidam est, secundò, vt est productio. Differunt enim hæ duæ cōsiderationes, nã motus est propriè transitus ab vno termino ad alium, quare includit vtrumque terminū. Productio verò est via, & tendentia ad esse alicuius, & hæc duo, vt patet, reperiuntur non tantum in alteratione, sed etiam in motu locali, & augmentatione, in generatione verò non nisi impropiè, vt supra diximus, vel quatenus simul cum corruptione cōcipitur, vt pars vnius totalis transmutationis. His positis.

Dico primò, si alteratio consideretur, vt est productio, ignobilior est simpliciter generatione, sed no-

bilior augmentatione, & motu; quamuis etiam secundum quid nobilior dici possit generatione, & ignobilior augmentatione, & motu locali. Prima pars, quòd sit ignobilior generatione, non indiget probatione, cum per hanc substantia producat, per illā verò accidens. Secunda pars etiam facilis est, nam qualitas nobilior est, quàm quantitas, siue vbi, vt loco citato Connimb. ostēdunt, tum quia qualitas sequitur formam, tum quia est principium agendi, & conuenit etiam rebus spiritualibus, quantitas verò sequitur materiam, est principium patiendi, & in rebus tantum materialibus reperitur. Vbi etiam est quidam modus tantum, qui, vt suam qualemque existentiam ab aduersarijs tueatur, non paruam difficultatem habet. Tertia pars quòd alteratio sit nobilior secundum quid generatione, probatur, quia habet nobilior subiectum, nempe compositum, cum illius sit materia prima. Præterea alteratio potest reperiri etiam in rebus spiritualibus, non autem generatio. 3. Alteratio potest esse sine alterius corruptione, vt illuminatione, at verò generatio corruptione semper, scilicet ad modum deformi, est comitata. Quarta pars, quòd augmentatio secundum quid sit nobilior alteratione probatur primò ratione principij, quoniam augmentatio est opus animæ, alteratio verò etiam à forma elementorum, imò ab his potissimum procedit. Secundo augmentatio numquam est sine aggeneratione, & acquisitione etiam plurimarum qualitatrum, quare comitum saltem ratione augmentatio est nobilior. Tertio ratione termini à quo, qui in augmentatione semper est quid posituum, non autem in alte-

alteratione. Quinta pars, quæ scilicet alteratio sit secundum quid ignobilior motu locali, probatur, nam motus localis potest esse perpetuus, non autem alteratio. Secundo localis motus attingit substantiam magis quàm alteratio, nam hæc est mutatio tantum in eius qualitatibus realiter ab ipsa distinctis; motus verò localis est mutatio modi, qui realiter identificatur cum substantia, quare etiam reuera transfert substantiam.

Dico secundò. Alteratio in ratione motus nobilior est simpliciter generatione, ignobilior motu locali, augmentationi verò æqualis. Probatur prima pars, quoniam in ratione motus illud est nobilior, quod magis eius naturam participat, at generatio vix, & non nisi improprie dici potest motus; alteratio verò proprie motus appellatur, ergo alteratio, cum magis participet rationem motus, est etiam simpliciter nobilior. Probatur secunda pars iisdem principijs, quia motus localis magis participat ratione motus; nam & apud vulgus solus est, qui nomine motus intelligitur, & reliqui per analogiam ad ipsum explicantur. Præterea in motu locali transfertur tota ipsa res, substantia scilicet cum omnibus suis accidentibus ab vno termino ad aliū, quare est verus transitus, at in alteratione non transit proprie materia, sed sunt termini, qui sibi inuicem succedunt, sicuti igitur longè magis proprie dicitur homo moueri, cum ab vno loco transit ad aliū, quàm cum circa eum loca mutantur, ita magis proprie res dicitur moueri, dum localiter ab vno termino ad alium transit, quàm quando ipsa immobili per se stante, in eam tantum duæ formæ sibi inuicè suc-

cedat, quod in alteratione accidit. Accedit Aristotelis clarissima auctoritas, qui 8. phys. cap. 8. non tantum affirmat, sed etiam rationibus probat, motum localem esse priuè cæterorum, nõ solum tempore, sed etiam secundum substantiam, id est dignitate, non igitur tantum secundum quid, vt voluit Connimb. sed simpliciter vult, motum localem esse nobiliorem, quia loquitur ibi de motibus, vt motus sunt, & simpliciter motum localem præfert. Confirmatur, quia alioqui rueret totus Aristotelis discursus, ad hoc enim probat, motum localem esse cæteris perfectiorem, vt concludat, esse etiam priorē, atqui si esset tantum nobilior secundum quid, non sequeretur, esse priorē, sed posteriorē, quia ex maiori nobilitate intendit deducere prioritatem, quæ est autem nobilior tantum secundum quid, simpliciter est ignobilior.

Sed statim offert se obiectio, quam proponunt quoque Connimbr. Motus specificatur à termino, ergo etiam nobilitatem ab eo recipit, terminus autem alterationis est nobilior, quàm lationis, igitur Res. motus specificari à termino, sed formaliter, non materialiter, id est à termino non secundum rationem suæ entitatis, sed terminationis, qua ratione includit respectum ad terminum à quo, & etiam ad transitum. Nam alioquin idem motus erunt frigidificatio, & calefactio, quæ vtraque terminari potest ad teporem. Idem motus intensio, & remissio, quia vtraque qualitatem vt quatuor habere pro termino potest. Cum ergo subinfertur, terminum alterationis esse nobiliorem termino lationis. Res. esse nobiliorem quoad entitatem, non tamen quoad terminationem motus, quia terminus mo-

us localis acquiritur per mutationem mobilis, immobilis ipse existens, terminus autem alterationis acquiritur per suam ipsius mutationem, immobili existente subiecto, quanto igitur nobilior est, alium ad se vocare, quam ad illum accedere, tanto in ratione terminandi nobilior est terminus lationis, quam alterationis. Præterea non repugnat, aliquid esse nobilior in ratione generis, & ignobilior in ratione speciei, quæ enim repugnantia esset, si diceremus, bonum esse hominem nobiliorem in ratione generis; quatenus videlicet sensus haberet perfectiores, ignobilior verò in specie, quatenus caret rationabilitate, quæ est differentia hominis? Sic enim dicimus, etiam cælum, ut corpus esse nobilior animalibus, hæc autem illo ut viuentia. Motus autem se habet ut genus ad alterationem, & lationem, non mirum igitur, si diceremus, in ratione motus nobiliorem esse lationem, quamuis in ratione termini, à quo speciem habent, nobiliorem esse alterationem, nam etiam inter ipsas alterationes ea, quæ fit in instanti, minus participat rationem motus, quare secundum hanc rationem est ignobilior, quamuis ratione termini possit esse nobilior.

Præterea si verè consideremus lationem, eius terminus non est ubi simpliciter, sed ut identificatur cū substantia, nam re vera transfertur ipsa substantia secundum totum suum esse ab vno loco ad alium, per alterationem verò non mutat substantia secundum se, sed tantum ratione accidentium, nobilior est igitur motus localis terminus, quam alterationis. Dices, si hæc ratio concludit, ergo motus erit

nobilior alteratione, etiam ut productio, quia terminatur ad substantiam. Respon. negandam consequentiam, quia per motum localem licet transferatur substantia, & reuera mutetur, tamen id, quod producitur, aliud non est, quam ubi.

Obijcies secundò, Aristoteles 8. physic. tex. 59. inquit, motum localem esse nobiliorem, quia per eum minus substantia mutatur, cum enim alteratur, mutatur secundum esse quale, cum augetur secundum esse quantum, secundum verò lationem nihil mutatur ab esse, ergo non considerat ibi Aristoteles lationem secundum rationem motus, quia secundum hanc quantum magis res mutatur, eò magis eam participat, ob hanc igitur Aristotelis rationem motus localis in ratione motus erit omnium postremus. Respon. Aristotelem, postquam concluderat, motum localem esse perfectissimum ut motum, ostendere etiam ex alijs capitibus eius excellentiam, inter quæ hoc quoque recenset, quòd minimè omnium per eum substantia mutetur. Præterea hinc etiam inferitur, quamuis fortè non fuerit Aristotelis mens, quòd latio in genere motuum est nobilissima; nam ad motum requiritur, ut subiectum idem sit sub utroque termino, quominus autem mutatur subiectum, dum, transit ab vno termino ad alium, eò magis verum est, subiectum idem fuisse sub utroque termino, & idcirco generatio minimè omnium participat rationem motus, quia quamuis adsit maxima mutatio, nam est quo ad esse simpliciter, tamen in ratione transitus minimè omnium rationem motus participat.

Tertia

Tertia pars, quòd alteratio, & augmentatio sint æquales, in ratione motus, probatur, quia transitus subiecti est æqualis, in vna. n. transit ab albo in nigrum, in altera à paruo in magnum, & quamuis possint nonnullæ differentie inueniri, ut quòd alteratio sit inter contraria, & aliquando etiam inter terminos, positium, & negatiuum, accretio verò nequaquã, sed hæc è contra sit coniuncta cum motu locali, & generatione; hæc tamen non videntur tanti facièda, ut propterea simpliciter vnã alteri præferamus, nam hic non esse attendendã perfectionem termini, quam concedimus in alteratione esse maiorem, iam supra ostendimus.

De subiecto alterationis.

QUÆSTIO XXVIII.

Præterea subiectum differre generationem, & alterationem, statuit Aristoteles hic tex. 23. & 24. Cum autem constet, subiectum generationis esse materiam primam, eo modo, quo supra explicauimus, videndum nunc est, quòdnam sit subiectum alterationis. Idem est autè querere subiectum alterationis, ac subiectum accidentium, & quoniã est quoque in confesso, accidentia extensa, qualia sunt, de quibus nos hic agimus, substantiæ media quantitate inherere, idem est querere de subiecto accidentium, ac de subiecto quantitatis, cui enim hæc inherit, etiam cætera accidentia materialia inesse necessario oportebit.

Subiectum quantitatis, & consequenter accidentium, & alterationis solam esse materiam primam ex multorum sententia.

SECTIO I.

Communis ferè est hæc sententia, & eam præcipuè sectantur Auer. lib. de substantia, Perer. libro primo, cap. 14. Suarez disp. 14. sect. 3. Colleg. 1. de generatione c. 4. quæst. 4. Tolet. 2. de generatione phys. 1. quæst. 15. contrarium asseruerit, Greg. Arim. in 2. disp. 12. quæst. 2. ar. 2. Fonseca libro 8. metaph. cap. 1. quæst. 1. sect. 4.

Probatur hæc sententia primò, in eo subiecto inherere accidentia, quod disponunt ad formam substantialem, at solam materiam disponunt, ergo illi soli inherent.

Secundò, Materia est sufficiens, & totale subiectum quantitatis, ergo illi soli inheret. Probatur antecedens primò, quoniam materia habet suam propriam existentiam; imò etiam substantiam, per quam potest sustinere accidentia. Secundò, quia potest sustinere formas substantiales, ergo etiam accidentia. Tertio, quia de facto in homine sola materia est subiectum quantitatis; nam neque potest inherere animæ rationali, nec alia forma substantialis, cui in fit, in eo datur. Probatur consequentia, quia in vnoquoque genere posita causa totali, non alia requiritur.

Tertio, si quantitas est vnica materiæ, & formæ, vel vnica indiuisibili vnione vtrique, vel duabus partialibus vnionibus, neutrum dici potest, ergo. Probatur minor.

Non

Non vnitur vnica, quoniam non posset separari ab vna parte, quin etiam separaretur ab altera, at potest quantitas separari à forma, absque eò quòd separaretur à materia, ergo &c. Non duplici, nam quantitas, quamuis sit diuisibilis quoad partes, tamen in ratione formæ indiuisibilis est, non enim per vnā partem materiæ vnitur, & per alteram formæ, sed per eamdem omnino entitatem vtrique, ergo etiam vnio erit indiuisibilis, tum quia cū sit modus illius, debet illi esse modus proportionatus, tum quia per eam vnionem indiuisibiliter vnitur quantitas composito, & vtrique parti eius. Confirmatur, quia in causalitate effectiua, quando effectus procedit à duabus causis per se, vel partialibus in vno ordine, vel totalibus in diuersis, vnica indiuisibili actione manat effectus ab vtraque causa, ergo in genere causæ materialis idem erit dicendum, si igitur quantitas pendeat in hoc genere à materia, & forma, ergo per eamdem dependentiam, & consequenter per eamdem vnionem, & hoc potissimum argumento mouetur Suarez ad hanc secundam sententiam.

4. Si quantitas inhæreret composito, corrupto composito, corrumpetur quantitas, & omnia accidentia, hoc est falsissimum, ergo. Probat maius, quoniam accidens pendet à subiecto, in quo est, corrupto ergo subiecto, etiam ipsum accidens destruitur, nec enim potest transigrare de subiecto in subiectum, minor supra quæstione ij. sufficienter probata fuit.

5. Prius natura materia recipit quantitatē, quā formā, illa enim prærequiritur tamquam dispositio, recipitur ergo quantitas

in sola materia, nec potest deinde explicari, quomodo, vel cur extendatur inhærendo etiam formæ.

6. Vel producit quantitas eundem effectum formalem in materia, & forma, vel diuersum, non prius, quia tunc idem effectus formalis esset in diuersis rebus realiter distinctis, quod est impossibile. Non posterius, quia ab vnica forma vnica ratiōe prouenire potest effectus formalis.

7. Quantitas educitur de potentia materiæ tantum, ergo etiam in illa tantum recipi debet.

8. Quantitas cum sit quadam forma, est actus, ergo recipi debet in potentia, non in alio actu, at forma substantialis est etiā actus, ergo non poterit in ipsa recipi, sed tantum in materia.

Postmodò. Quantitas est affectio solius materiæ, ergo ipsam solam afficit. Antecedens probatur tum ex similitudine, quæ est inter materiam, & quantitatē, tum ex eo quòd quælibet substantia aliquod proprium accidens sibi vindicare debet, nullum autem aliud potest materia, quā quantitatē.

Quantitatē, & cætera accidentia composito inhærerent ex aliorum sententia.

SECTIO II.

Amplèctitur hanc sententiam S. Thom. prima parte, quæst. 77. artic. 6. Albertus in summa de hom. 2. parte quæstione an nutritio fiat ex simili. Durandus in primo, distinct. 8. 2. parte, quæst. 4. Capr. in 2. distinct. 13. quæst. 1. conclus. 2. Caiet. de ente, & essentia cap. 7. quæst. 16. cum alijs Thomistis.

Pro-

Probant, quia materia est pura potentia, ita vt neque existere possit sine forma, ergo ex se impotens est ad sustinenda accidentia. Antecedens supponitur ex eorum principijs, consequentia verò probatur. Quoniam prædicatū de tertio adiacente supponit prædicatū de secundo, prius ergo oportet, materiā esse, quā esse subiectum accidentium, at non potest esse nisi per formam, prius igitur oportet esse informatam, quā esse subiectum accidentium, si autem accidentia adueniunt materiæ informatæ, ergo adueniunt composito, & ipsi inhærent. Confirmatur etiam, quia prius est, esse simpliciter, quā esse secundū quid, at forma substantialis dat esse simpliciter, accidentalis verò secundū quid, prius igitur oportet, illam concipi in materia, quā hanc. Confirmatur secundò, quia subiectū accidentium oportet per se subsistere, vt possit ea sustentare, at materia nō potest per se subsistere, sed hoc habet à forma, ergo neque per se potest esse subiectum accidentium.

Deinde materia prius respicit formam substantialem, quā accidentialem, nam ad illam habet ordinē essentialē, ad hanc verò accidentialem, ergo etiam prius illam recipit, consequenter accidens aduenit materiæ iam informatæ, siue quod idem est, composito. Confirmatur, quia accidens est actus secundus, ergo supponit primum, qui est forma substantialis.

Tertiò, quantitas est proprietas compositæ substantiæ, ergo etiam illi inhæret. Consequentia est clara, quia passio inest subiecto, à quo fluit. Antecedens probatur primò, quia quantitas est passio substantiæ corporeæ, at substantia corporea in-

cludit materiam, & formam, nō materia sola est corpus. Secundò, quia materia nullam habet actiuitatem, ergo non potest producere quantitatem. Tertiò, quia quantitas cum sit actus, & forma, potius ab alio actu debet originem ducere, quā à materia. Quartò, quia forma substantialis vt dans esse corporeum, nullam aliam passionem habere potest. Neque dicendum est, nullam ab ea emanare, quia ab omni essentia aliqua passio emanat.

Quartò, si quātitas, & cætera accidentia materiæ inhærerent, forma substantialis reciperetur in materia medijs accidentibus, quod est absurdum. Probatur consequentia, quia quod posterius aduenit, recipi per immediatē in eo, quod prius inerat. Confirmatur, quia hac ratione dicuntur qualitates media quantitate materiæ inhærerent, quia post ipsam adueniunt. Tertiò, quia nulla esset ratio constituendi accidentia in materia, nisi vt ipsam disponderent ad formam incipiendā: falsitas autem consequentis probatur, quia tunc vnirentur forma, & materia per accidens medio accidente, non possent igitur constitutur vnus ens per se. Item quantitas concurreret ad generationem tamquam subiectum formæ, non minus, quā materia. Accidentia quoque intimius afficerent materiam, quā forma substantialis. Denique corrupto quolibet accidente, corrumpetur etiam forma substantialis, quia si hæc inest materiæ medijs accidentibus, vtique his ablati, non potest non separari forma ab ipsa materia.

Quintò, quantitas si materiæ primæ inhæreret, esset ingenerabilis, & incorruptibilis, quod est contra

Ari-

Aristoteli, qui censet, Jari motū ad quantitatem. Probatū illatio, quia quantitas non potest corrumpi à contrario, cum nullum habeat, neque ad corruptionem subiecti, cum materia sit incorruptibilis, ergo nunquam corrumpetur.

Sextò, non solum materia, sed etiam forma est extensa, & quanta, ergo est subiectum quantitatis. Antecedens est extra controuersiam, alioqui enim non esset materialis, multas aut formas esse materiales, nulli dubium est. Consequencia probatur, quia effectus formalis alicuius formæ non potest participari nisi à subiecto, in quo est ipsa forma, non enim est album nisi subiectum, in quo est albedo. Et confirmatur, quia non sufficit, duas formas esse in eodem subiecto, ad hoc ut una denominet alteram, quia nõ dicitur albedo lactis dulcis, sed etiã oportet, ut ea, quæ denominatur, sit subiectum denominantis, cum ergo forma substantialis denominetur quanta, & extensa, oportet, ut in ipsa sit quantitas. Confirmatur secundò, quia extensio non potest esse extra rem, quam extendit, est. n. extensio existentia partium extra partes, at nihil potest existere alicubi per aliquid, quod sit in alio, ergo neque extensum, qđ nihil aliud est, quam habere partes hoc pacto existentis.

Septimò, eadem sententia confirmatur ex multis locis Aristotelis, nam hic tex. 23. ait, In generatione nullum sensibile remanere, at si accidentia materiæ inexistenter remaneret utique aliquod sensibile, quia accidentia sunt sensibilia. Textu etiã sequenti ponit discrimen inter generationem, & alterationem, quòd illius subiectum sit materia prima, huius verò compositum. Tertiò,

7. metaph. tex. 8. ait, materiam non esse quid, nec quantum, nec quale, at si haberet accidentia, esset quantum, & quale.

Propria sententia explicatur.

SECTIO III.

ANtequam sententiam nostrã proferamus, duplex distinctio subiecti est præmittenda. Prior est. Subiectum vel esse denominationis, vel inhesionis, illud etiam dicitur subiectum quod, hoc dicitur subiectum quo. Prænotanda fuit hæc distinctio, quia hic nõ potest esse quæstio de subiecto denominationis, siue quod, liquet enim, esse compositum, sed tantum de subiecto inhesionis. Quare non est bona conciliatio opinionum illa, quam affert Fonseca, quòd scilicet prima opinio vera sit de subiecto quo, secunda de subiecto quod, quia non hoc tantum voluit secunda sententia, ut patet ex ipsius argumentis, & prima totum id, quod optat, consequitur.

Posterior distinctio est, quòd aliud est subiectum sustentationis aliud inhesionis, non quòd subiectum sustentationis non sit etiam inhesionis, sed quia potest dari subiectum inhesionis, absque eo quòd sit sustentationis, quod ex anima rationali constat, quæ inexistit in materia, & tamen ab ea non sustentatur. His positis.

Dico primò. Subiectum sustentationis quantitatis est sola materia, hoc dictum probatur sufficienter argumentis primæ sententiæ, præsertim quarto, ex consequente resolutione vsque ad materiam primam, quam miror aliqui placere potuisse, neque S. Thom. illi fuisse,

in-

ducere in animum possum, ut supra probaui.

Dico secundò. Clarissimum est quoque, non inherere quantitatem in anima rationali, quia non est capax quantitatis, cum sit spiritualis & indiuisibilis. Dices recipitur anima in materia extensa, ergo etiam poterit recipere quantitatem extensam. Probatū consequentia, quoniam receptū recipitur per modum recipientis, ergo rei inextensæ magis repugnabit, recipi ab extenso, quam recipere extensum. Respondetur, negandã consequentiam, quoniam à materia nullum recipit anima effectum formalem, consequenter non repugnat ei, esse in materia extensa, quamuis ipsa sit inextensa; at verò si esset subiectum quantitatis, reciperet eius effectum formalem, qui illi repugnat. Ad probationem consequentiæ dico, sensum illius propositionis esse, quòd receptum tribuit suum esse recipienti, iuxta capacitatem illius, non verò quòd receptum ipsam debeat inducere conditionem recipientis, cum ergo anima nullo modo sit capax effectus quantitatis, efficitur, ut nullo modo possit eam recipere; cum verò materia sit capax effectus animæ rationalis, optimè potest hæc ab ea recipi.

Dico tertiò. Subiectum inhesionis materialium accidentiũ, & quantitatis etiam esse non tantum materiam primam, sed etiam formam materialem. In hoc dicto totus disputationis cardo versatur, quare in eius probationem est nobis magnopere incumbendum, & eò obnixius, quò ab alijs, qui eandem sententiam secuti sunt, infirmis valde rationibus confirmatum fuit, qualis ferè sunt, quæ superiori sectione retulimus.

Primò ergo probatur, forma materialis est capax recipiendi aliquid accidens materiale, ergo est subiectum saltem alicuius accidentis, ergo etiam quantitatis, & reliquorum omnium. Antecedens (quòd de accidente habente entitatem realem, & non tantum modalem intelligendum est, quia de hoc nullum potest esse dubium) probatur, quia sunt multa accidentia, quæ consequuntur formam substantialem, tamquam passiones; nam qualitates omnes cum ortum non ducant à materia, sequitur, ut ab ipsa forma fluant, & quædam etiam fluunt, ut passiones inseparabiles, ut grauitas, & leuitas, & plurimarum virtutes, & proprietates. Consequencia probatur ex omnium philosophorum consensu, qui idem ponunt esse principium, & subiectum passionum, neque hoc merito negari potest. Cum enim vnaquæque natura proprium commodum spectet, ut quid producat forma qualitatem, quæ ab ipsa non est participanda, sed alteri tribuenda, ut quid etiam propria passio vocatur, si alteri conuenit, & non ipsi? ut quid dicitur ipsam consequi, si alteri inhaeret? quomodo etiã eadem abscedente abscedit, si eã ut subiectum nõ agnoscit? Præterea si nõ accipit, nõ potest hoc esse nisi ratione alicuius repugnantia, quæ sit in forma, at quomodo credibile est, formã habere repugnantia ad recipiendam suã propriã passionem? nõ quid dicemus, ei esse inproportionatã? at quid magis accommodatũ rei naturæ esse potest, quam sua ipsiusmet propria passio? forma certè spiritualis recipit suas passiones spirituales, cur ergo & materialis non poterit sua accidentia materialia?

An obstabit, quia hæc non est substans? atqui multò minùs est substans quantitas, & tamen quantitati cætera accidentia immediatè inhærent, cur igitur non poterunt inhærerè formæ substantiali?

Præterea id ipsum probatur ex ratione substantiæ, huius enim proprium est, substare accidentibus, ut nomen ipsum indicat, & accidentia dicuntur esse entis entia, id est substantiæ, at forma est verè substantia, quomodo ergo alicui accidenti non substabit? Carere accidentibus tamquam maximæ perfectionis indicium, soli Deo à Theologis tribuitur, quomodo igitur tam imperfecta substantia, quæ alis est forma, eodem privilegio gaudebit? Accidentia ipsa sequuntur substantiæ naturam, dabitur igitur aliquod accidens, quod formæ naturam sequetur, & ei poterit inhærerè, alioqui si absque accidente existit, dicamus etiam, absque accidente operari, quia sicuti res se habet ad esse, ita etiam ad operari, quod tamen esset contra totam philosophiam. Dicamus etiam, absque aliquo accidente produci, quia non est maior ratio de passione, quàm de actione, eruntq; materialia accidentia solum propter materiam producta, & ipsius entia dicenda erunt, non verò formæ, vel compositi. Confirmatur, quia posset Deus cōferuare formam sine materia, non est autem credibile, tunc illam formam omni accidente carituram, ergo verè est capax accidentium.

Tertiò, materia, & forma efficiunt vnum quid per se, & ita perfectè inuicem colligantur, ut non possit assignari pars compositi, in qua non sit materia, & forma, neque locus, in quo altera sit sine altera, ergo etiam accidens, quod vnam informa-

bit, alterius quoque actus erit. Probatur consequentia primò exemplis, ut melius intelligatur. Nam in misto perfecto, quoniam quælibet pars misti est mista, impossibile est, aliquid accidens esse in vno miscibilem, & non in cæteris: Similiter quoniam os est intra carnem, impossibile est, veste carnè tegere, & non os. Præterea si materia, & forma eo modo, quo explicauimus, sunt simul, impossibile est, aliquid accidens esse præfens materiæ, quod etiam non sit æquè præfens formæ, at illa præsentia sufficit ad informationem, ergo etiam hæc, si quid enim obstaret, non aliud esset, quàm quòd materia se habet ut potentia respectu illius accidentis, non autem forma, hac enim ratione quæritas non est in anima rationali, quia hæc cum sit spiritualis, non potest esse in potentia ad quantitatem, at hoc non obstat, quia loquimur hic de forma materiali, quæ non habet repugnantiam ad accidens; Habere autem etiam potentiam, probatur, quia materia actiua per formam substantialem est adhuc in potentia ad formam accidentalem, ergo forma accidentalis est actus posterior respectu formæ substantialis, sed actus prior est in potentia ad posteriorem, igitur & forma substantialis ad accidentalem. Confirmatur, quia forma substantialis inferior, est tamquam potentia respectu formæ substantialis superioris, ut supra q. 4. probauimus. Et confirmatur, quia anima rationalis informat verè carnem, & non tantum materiam primam, ergo forma carnis se habet ut materia, & potentia erga animam rationalem, ergo multò magis respectu accidentium, cum & ipsa anima rationalis, quæ est perfectissimus actus, sit in potentia

est ad accidentia. Adde, quòd non est credibile, animam rationalem recipi in subiecto, in quo non sit quantitas, & cæteræ dispositiones accidentales, atqui recipitur in forma missionis tamquam in materia, ergo in eadem sunt & quæritas, & cæteræ accidentariæ dispositiones.

Quòd verò si aliquid accidens sit in forma, id ipsum sit dicendū de quantitate, facillè probatur, quoniam omnes Philosophi consentiunt, accidentia materialia esse in subiecto media quantitate, nisi igitur ipsa quantitas esset in forma, nullum etiam aliud accidens materiale inesse posset. Confirmatur miraculo, quod videmus in accidentibus remanentibus in Sacramento Eucharistiæ, in quo cum nulla ad sit naturalis substantia, quæ sit eorum subiectum, dicitur quantitas per se existere, & cætera omnia accidentia ipsi inhærerè. Hinc quoque efficitur, ut reliqua omnia accidentia materialia formæ inherere dicenda sint, quia cum omnia inherant quantitati, subiecto etiam ipsius ut mediatè insint, oportet.

Præterea quantitatem inherere formæ substantiali, probatur. Cum in eadem materia simul sint quantitas, & forma materialis, vel oportet, inter formam substantialem, & materiam intercedere quæritatem, vel è contra formam substantialem mediatè quodammodo consistere inter materiam, & quantitatem, vel disparatè omnino se ambas habere ad materiam, primum, & tertium dici non possunt, ergo secundum, ergo consequenter quantitas erit inhæsiuè in forma. Probemus singula membra huius argumentationis, nam diuisionem ipsam esse sufficientem, satis per se patere potest, quia vel quantitas est in forma, vel non

est, si est, habemus secundum membrum, si non est, vel forma est in quæritate, & habemus primum, vel neutra est in altera, & habemus tertium. Quòd igitur quantitas non intercedat inter formam, & materiam, siue quod pro eodem habeo, ipsa forma non sit immediatè in quantitate, quàm in materia, facillimè probatur. Primò enim substantia esset in accidente, & accidens substare substantiæ, quod in philosophia est inauditum, & doctrinam prædicamentorum omnium euerrens. Deinde forma substantialis non potest vniri quantitati, nisi per modum accidentalem, materiæ verò vnitur per modum substantialem, ergo non potest prius vniri quantitati, quàm materiæ. Consequentia probatur, quia quando duæ causæ sunt subordinatæ, remota modificatur à proxima, si ergo forma prius est in quantitate, & media quantitate in materia, causa proxima materialis eius erit quantitas, ergo modificabit hæc remotam, quæ est materia, non poterit igitur materia perfectius vniri formæ, quàm vnatur forma quantitati. Immo neque vniretur per alium modum materiæ, quàm per eum, per quem vnitur quæritati, sicuti albedo, quia inhæret materiæ media quantitate, non habet diuersum modum, quo materiæ vnatur, ab eo, quo vnitur quantitati.

Tertiò sequeretur, quòd magis naturalis esset hæc propositio. Quatum est viuens, vel corpus, quàm hæc. Corpus, aut viuens est quantum, quia in illa prædicaretur forma de subiecto, in hac subiectum de forma inherens, quod est contra omnium conceptionem.

Quartò, non potest quantitati tribuere forma suum effectum forma

lem, non enim quantitas potest esse viuens, aut sensitua, aut omnino recipere vllum effectū formale substantiæ, vt quid ergo dicemus, formam inherere subiecto, cui nullum effectum tribuit?

Postremò idem probatur argumento ex Eucharistiæ Sacramento deducto, nam si forma substantialis panis esset in quantitate, reliqua panis accidentia, vt albedo, sapor, &c. non essent immediatè in quantitate, sed media forma substantiali, non enim est verisimile, priùs esse in quantitate omnia accidentia, ac deinde formam substantialem, ergo corrupta forma substantiali, corrumperentur etiā reliqua accidentia, vel oporteret multiplicare miracula, quæ numquam in mentem alicui venerunt.

Quòd verò neque se habeant disparatè in materia, probat primò, quia frustra tamquam dispositio ad formam requireretur ipsa quantitas in materia, sicuti quia in lacte eodè pacto disparatè se habent dulcedo, & albedo, vna non est dispositio ad alteram. Secundò, quantitas ita materiæ adhæret, vt nullum omnino accidens possit in ea recipi, quin etiam recipiatur in quantitate, ergo non est credibile, disparatè se habere ad formam substantialem, quæ etiam maximè vnitur intimè ipsi materiæ. Tertiò, idem colligitur ex prædicatione, quia forma materialis dicitur extensa, & quanta, nò tamen sit huiusmodi prædicatio inter formas, quæ disparatè se habet, nam albedo non dicitur dulcis, neque dulcedo alba. Quartò, quantitas, & forma substantialis sunt simul, & vtraque habet rationem actus, & potentia, ergo nulla est ratio, cur inuicem non vniatur. Quantitatem se habere vt actum, patet,

quia informat materiam, & vt potentiam quoque, liquet, quoniam est subiectum qualitarum. Idem etiam dici posse de forma substantiali, suadet, quoniam & respectu materiæ est actus, & respectu accidentium, siue etiam alterius formæ substantialis est potentia; Est ergo omnino incongruum fateri, quantitatem, & formam substantialem esse simul, & tamen nò vni. Confirmatur, quia eatenus non vniuntur in lacte albedo, & dulcedo, quatenus ambæ se habent, vt actus tantum, non verò etiam, vt potentia.

Obiectionibus contra allatam doctrinam occurrunt.

SECTIO III.

NOuum videri poterit, quod asseruimus de duplici subiecto inhætionis, & sustentationis præcipuè respectu accidentium, neque deerunt, qui multa obijciant, quibus p virib⁹ satisfacere conabimur.

Principio obijci poterit, accidens non posse alicui inesse, nisi inhæreat, non potest igitur dari hoc subiectum inhætionis, quod non sit etiam sustentationis, eatenus enim hoc conceditur respectu animæ rationalis, quatenus est per se subsistens, cum autem accidens per se nò subsistat, neque etiam poterit inhætere, & non sustentari. Respondetur, non posse quidè accidens inesse, quin etiam sustentetur, non tamen verum esse, quòd sustentetur ab omni subiecto, cui inhæret, sicut lapis non potest in alto degere, quin ab aliquo fulciatur, potest tamen ita alicui columnæ inniti, vt simul etiā videatur sustineri ab aliquo alio, exemp. gr. Angelo depicto, vel ligno, re vera tamen ab illa tan-

tum columna sustentatur. Sicuti igitur anima rationalis quia est per se subsistens, potest inesse, & non sustentari, ita quantitas, quia iam sustentata supponitur à materia, poterit formæ inherere, absque eo quòd ab ea sustentetur.

Secundò obijcitur. Accidens nò potest transmigrare de subiecto in subiectum, vt omnes Philosophi vnanimiter asserunt, at si subiectum accidentium esset forma, & nò abscederet ipsa recedente, vt nos volumus, idem accidens modò esset in hac forma, modò in illa. Respondetur, hoc verè non esse transmigrare de subiecto in subiectum, sed substantiam mutari sub accidentibus, sicuti enim dicitur immobilis permanere turris, quamuis superficies aeris circa eam subinde varietur, ita non dicitur moueri accidens, quamuis subiecta sub ipso mutantur, quare & Aristoteles in hoc primo tex. 24. assererat, eandem qualitatem in genito permanere, quæ fuerat in corrupto. Adde, quòd licet mutantur subiecta inhætionis tantum, non tamen mutatur subiectum sustentationis, quod est materia prima, & ratione huius dicitur accidens semper esse in eodem subiecto, sicuti ratione spatij imaginarij dicitur turris semper esse in eodem loco.

Tertiò obijcitur. Accidens non potest esse, nisi in eo subiecto, à quo educitur, sed nò potest idè accidens educi ex materia, & ex forma, ergo neque in vtraque esse. Et confirmatur, quia quantitas, quæ modò dicitur esse in vna forma, paulò post erit in alia, ex vtraque autem non potuit educi. Respondetur, maiorem veram esse tantum de subiecto sustentationis, quia educi est fieri dependenter, non depen-

det autem propriè accidens, nisi à subiecto, à quo sustentatur. Confirmatur responsio, quoniam qualitates non dicuntur educi ex quantitate, sed ex materia, & tamen etiam quantitati, & immediatè inherant.

Quartò obijcitur. Non potest accidens immediatè inherere tum materiæ, tum formæ, quia neque qualitates inherant immediatè materiæ, & quantitati, sed huic immediatè, illi verò mediatè, si verò immediatè vni tantum inheret, vel erit forma, vel materia, non materia, quia sequeretur, formam esse subiectum materiæ, vt dici posset, accidens, quod est in materia, esse, immediatè etiam in forma, sicuti albedo est mediatè in materia, quia quantitas, cui illa inest, immediatè subiectatur in materia: neque uerò forma, quia tunc magis vniretur formæ, quàm materiæ, & recedete forma, etiam ipsa corrumperetur, sicuti quantitate percunte, non possunt accidentia, quæ illi inherant, conseruari. Respondetur, accidentia immediatè inherere tum materiæ, tum formæ, & ratio est, quia hæc efficiunt maximè vnum, non ita autè se habent quantitas, & materia, hæc enim ab illa magis extrinsecè afficitur, & ideo non mirum, si dicantur accidentia immediatè inherere quantitati, & ea mediante, materiæ. Adde, quòd quantitas est conditio necessariò prærequisita, ad hoc vt accidentia sint in materia, at verò materia si posset existere sine forma, posset etiam accidentia recipere, & similiter forma, si sine materia, quamuis tunc esset et subiectum sustentationis accidentiū, sicuti modò quantitas est subiectum sustentationis accidentiū in Sacramento Charistiæ, quauis dū est in materia,

ipsa materia ea sustentatare dicatur.

Quintò obijcitur. forma substantialis aduenit materiæ post accidentia, idcirco enim hæc appellantur dispositiones, sed quod est prius in materia, subijcitur illi, quod aduenit posterius, sicuti vestis, quam prius induimus, subiacet posteriori. Ergo etiam accidentia subijciuntur formæ substantiali. Respondeo valere hoc argumentum in vestibus, quæ extrinsecus applicantur, non autem in formis, quæ à materia educuntur, & idcirco potius videretur dicendum, posterius educas intimius vniri materiæ, & esse veluti subiectum aliarum.

*Argumenta primæ sectionis
dissoluuntur.*

SECTIO V.

AD primum respondeo, si accidentia ponerentur in subiecto in hunc tantum finem, vt ipsum disponerent ad formam, fortè argumentum conclusurum, atqui indiget etiam forma accidentibus, non vt disponatur, sed vt perficiatur, & operetur, ac proinde non valet argumentum, nõ disponunt formam, ergo non sunt in forma. Adde, & formam ignobiliorem disponi posse ad nobiliorem.

Ad secundum respondeo, materiam esse totale subiectum sustentationis, non tamen in hæfionis. Neque valet argumentum: Quantitas non indiget forma, vt sustentetur, ergo non est in forma, vt patet in anima rationali, quæ est in corpore, & ab eo non sustentatur, nam & forma ipsa indigebit quantitate, & qua-

titas recipere poterit aliquid aliud à forma, vt terminos, figuram, & qualitates, quibus ipsa quantitas afficitur. Ad instantiam de homine dico, in ipso esse præter animam, formam inktionis, quæ est subiectum ipsius quãtitatis. Sed hæc etiam negata respondeo, quantitatem esse posse in materia sola, quia hæc est subiectum sustentationis, si tamen adsit & forma quantitatis capax, etiam ipsi inhærebit, sicuti et eadem quãtitas modò paucis qualitatibus, vt in elementis, modò pluribus, vt in mistis, subiacer.

Ad tertium respondeo, duplici vnione quantitatem formæ, & materiæ vniri. At inquires. Est simplex entitas. Respondetur, non obstare, quia hæ vniones non sunt inter se contrariæ, quare optimè possunt eidem inexistere. Multò minùs autem Suarez deberet hoc pro inconuenienti habere, cum ipse concedat punctum indiuisibile duabus partibus quantitatis, quas cõnectit, duabus etiam vnionibus vniri, quod tamen nos supra pro absurdo habuimus, quoniam illæ duæ vniones respiciunt terminos oppositos quoad situm, non possunt igitur eandem rem indiuisibilem afficere. At hic quantitas vnitur materiæ, & formæ, quæ simul existunt. Confirmatur, quia potest eadem quantitas vniri albedini, & dulcedini in ipsa existentibus, ergo potest recipere duas vniones, quamuis enim iuxta principia Suarez non sit vnio in quantitate, sed in qualitatibus, contraria tamen opinio ab ipso etiam censetur probabilis, & certè, si non repugnat, vt duæ sint quãtitati vnitæ, neq; verisimile est, pugnare, qd ipsa illis vnitæ. Vel iuxta ipsius sententiam possemus etiã dicere, quantitatem vniri formæ per

per vnionem formæ tantum, quia mutatio potius videtur in forma, quàm in quantitate. Ad instantiam de actione dico falsum esse, in effectu procedente à duabus causis partialibus vnica esse actionem indiuisibilem, sequeretur enim, esse totum ab vtraque causa, quod est falsum.

Ad quartum Fonseca, & Collegium concedunt consequentiam, quauis affirmant, accidentia soli materiæ inhære, sed non video, quid nos ad illud admittendum cogere possit, cum potius, ne illud concedatur, quodlibet aliud sit amplectendum. Neganda est igitur consequentia, quia forma non est subiectum sustentationis, sed tantum in hæfionis.

Ad quintum respondeo, licet quantitas sit prior in materia, quia tamen forma substantialis ita materiæ vnitur, vt faciat cum ipsa vnium per se, & magis faciat, quàm sit illud, quod ex quantitate, & materia componitur, cõsequenter materia, & forma inuicem sibi comunicantur accidentia, dummodo non adsit ex parte alterius repugnantia.

Ad sextum respondeo, vnicum esse effectum formalem, participatum tamen à materiæ, & à forma, sicuti vnica est quãtitas, neque. n. effectus formalis identificatur cum subiectis, vt participari non possit à duobus distinctis.

Ad septimum respondeo, recipi quidem quãtitatem in materia, sed deinde informare etiam formam substantialem, quæ cum materia vnitur.

Ad octauum, licet forma sit actus respectu materiæ, se habet tamen, vt potentia ad quantitatem, & ad alia accidentia, sicuti eadem etiam quantitas, licet substantiam actuet,

potest tamen aliud accidens, idest qualitatem recipere.

Ad vltimum respondeo, quantitatem quidem esse affectionem materiæ, in quo ab autoribus secundæ sententiæ dissentio, qui censent, eam ex nexu formæ, & materiæ oriri. Nego tamen, hinc deduci, esse in materia tantum, quia cum ex materia, & forma fiat vnium per se, accidentia quoque, & proprietates inuicem sibi comunicant. Nam & aduersarij volunt, qualitates, quæ sunt proprietates formæ, materiæ inhære. Argumenta secundæ sententiæ quamuis omnino à nobis nõ probentur, quia tamen pro conclusione nostra, quòd scilicet accidentia sint in composito, pugnant, indemnata dimittimus.

S V M M A S E C V N D A . De Augmentatione, Caput V.

Quomodo Augmentatio ab alijs differat motibus.

DE Augmentatione autè reliquum est dicere, & quonam differt à generatione, & alteratione & quomodo augmētantur vniumquodque eorum, quæ augmentantur, & diminuitur quodcumque eorum, quæ diminuitur. Scrutandum itaq; primo, vtrem solum in ipso, circa quod eorum adinuicè differentia est, vt quod quidem ex hoc in hoc transmutatio, vt ex potentia substantia in actu substantiam, generatio est: quæ autem circa magnitudinem, augmentatio, & diminutio: quæ autem circa passionem,

Tex. 25

fiones, alteratio. vtraque autem ex potentia existentibus in actū transmutatio dictorum est. An etiam modus differt transmutationis, videtur enim id quidem, quod alteratur, non ex necessitate transmutari secundum locum, neque quod generatur: quod autem augmentatur, & diminuitur: alio autem modo ab eo, quod fertur. quod enim fertur, totum mutat locum: quod autem augmentatur, quemadmodū quod extenditur. hoc enim manente, particula transmutantur secundum locum, non quemadmodū quæ sphaera. hæc enim in æquali loco, toto manente, transmutantur: quæ autem eius, quod augetur, semper in ampliorem locum, in minorem autem quæ eius, quod diminuitur.

Quæ sit augmentationis materia.

Tex. 26 **Q**uod igitur differt non solum in ipso, circa quod, sed & sic, transmutatio eius, quod generatur, & alteratur, & augmentatur, manifestum est. Circa quod autem est transmutatio augmentationis, & diminutionis (circa magnitudinē autem videtur esse) augetur, & diminui utro modo accipiendum.

Tex. 27 **U**trum ex potentia quidē magnitudine, & corpore, actu autem incorporeo, & siue magnitudine generari corpus, & magnitudinem. Et, cum hoc dupliciter contingat dicere, utro modo augmentatio sit, utrum ex ipsa separata secundum se materia, an existente in alio corpore. An impossibile utroque mo-

do, separata enim existens, aut nullum possidebit locum velut punctus aliquis, aut vacuum erit, aut & corpus non sensibile: horum autem hoc quidem non contingit, hoc autem necesse est in aliquo esse. semper enim alicubi erit, quod generatur ex eo: quapropter & illud aut secundum se, aut secundum accidēs.

Sed, si in aliquo inerit, si quidem Tex. 28 separatum ita, ut aut non illius secundum se, aut secundum accidens aliquid sit, contingēt multa, & impossibilia. Dico autem ut si generatur aer ex aqua, non aqua erit transmutata, sed propterea quod, ut in vase aqua inest, materia eius. infinitas enim nihil prohibet materias esse: quapropter & generari actu. Amplius neque sic videtur generari aer ex aqua, ut exiens à manente.

Melius ergo est facere omnibus Tex. 29 inseparabilem esse materiā, ut existentem vnam: & eandem numero, ratione autem non vnam. At verò neque puncta, neque lineas ponendum corporis materiam, propter easdem causas. illud autem, cuius hæc vltima, materia erat. quam nunquam sine passione possibile est esse, neque sine forma.

Generatur igitur simpliciter al- Tex. 30 terum ex altero, quemadmodum et in alijs determinatū est, & ab aliquo quodque actu exente, aut eiusdem generis, aut eiusdem speciei, ut igitur ab igne, aut homo ab homine: aut ab actu. durum enim non à duro generatur.

Quoniam autem est & substan- Tex. 31 tiæ corporeæ materia, corporis au-

tem iam talis (corpus enim commune nullum) eadem & magnitudinis. & passionis est, ratione quidē separabilis, loco autem non separabilis, nisi & passiones sint separabiles. Manifestum itaq; ex dubitatis, quod non est augmentatio transmutatio ex potentia magnitudine, actu autem nullam habente magnitudinem separatum enim esset, quod commune. hoc autem quod impossibile sit, dictum est prius in alijs. Amplius autē talis transmutatio non augmentationis propria, sed generationis omnino. Augmentatio enim est existentis magnitudinis additamentū: Diminutio autem, minoramentum. ideo oportet habere aliquā magnitudinē id, quod augetur. Quapropter non ex materia sine magnitudine oportet esse augmentationem in actum magnitudinis. generatio enim erit magis corporis, non augmentatio.

Tex. 32 **A**ccipiendum itaque magis, velut tangentes quæstionem à principio, qualinam existente ipso augmentari, & diminui, causas querimus. Videtur itaque eius, quod augetur, quæcumque pars aucta esse. Similiter autem & in diminutione minor generata esse. Amplius autē adueniente aliquo augmentari, & recedente, diminui. Necesse autem erit incorporare augmentari, aut corporeo. Si igitur incorporare, erit separatum vacuum, impossibile autem est à magnitudine materiam esse separatum, sicuti dictum est prius. Si autē corporeo, duo corpora in eodē loco erunt, et quod augetur, et quod augetur: est autem & hoc impossibile.

Materiam à magnitudine esse separabile impossibile est.

Sed neque sic contingit dicere sic Tex. 33 ri augmentationem, & diminutionem, ut cum ex aqua aer. tunc enim maior moles est generata. non enim augmentatio hoc. sed generatio quidem eius, in quod transmutatur, erit, corruptio autem contrarii, augmentatio autem neutrius. Sed aut nullius, aut, si quid commune amborum existit, eius, quod generatur, & eius, quod corrumpitur, ut si corpus, aqua autē non aucta est neq; aer: sed hoc quidem deperijt. hoc autem generatum est: corpus autem, si quidem auctum est. Sed & hoc impossibile. Oportet enim saluare ratione inexistētia ei, quod augetur, & diminuitur. Hæc autem sunt Tria, quorum Vnum quidem est, quamcunque partem maiorem fieri eius, quæ augetur magnitudinis, ut, si caro, carnis, & adueniente aliquo: Et tertium, ut saluetur quod augetur, & permaneat. Cum enim generatur aliquid simpliciter, aut corrumpitur, non permanet: cum autem alteratur, aut augetur, aut minuitur, permanet idem, quod augetur, aut alteratur, sed hic quidem passio, ibi autē magnitudo eadem non permanet. Si itaque erit, quæ dicta est augmentatio, continget nullo adueniente, neque permanente augeti, et nullo recedente diminui, & non permanere quod augetur sed hoc saluare oportet: supponitur enim augmentatio tale.

Tria est sententia augmentationi.

Quid sit id, quod augetur.

Dabitur autem aliquis: quid sit quod augetur, utrum cui

apponitur aliquid, ut si crus au-
geat, ipsum maius, quod autem au-
get nutrimentum non. Quare igitur
non ambo aucta sunt? maius enim
& quod, & quo quemadmodum
quando miscueris aquæ vinum. si-
militer enim plus utrunque. An
quoniam huius quidem manet sub-
stantia, huius autem non, ut ea, quæ
nutrimenti quoniam & ibi domi-
nans dicitur in mixture, ut quod
vinum. facit enim vini opus, sed
non aquæ, vniuersa mixtura. Si-
militer & in alteratione, si manet
caro existens & quod aliquid est,
passio autem aliqua existit earum,
quæ secundum se, quæ prius non exi-
stebat, alteratum est hoc. Quo au-
tem alteratum est, hoc quandoque
quidem nihil passum est, quædoque
autem & illud. Sed alterans &
principium motus in eo, quod au-
gmentatur, & alteratur. in his. n.
mouens. quoniam & ingrediens
fieri poterit aliquando maius, &
quod fruatur ipso corpus, ut si in-
grediens fiat spiritus, sed corruptum
est hoc patiens. & mouens non in
hoc. ¶ Quoniam autem dubitatum
est de his sufficienter, oportet & so-
lutionem dubitationis tentare inue-
nire, saluantes, manente eo, quod
augetur, & adueniente aliquo, au-
geri: recedente autem, manente. Ad-
huc autem, quodcunque signum
sensibile, aut maius, aut minus fa-
ctum esse, & non vacuum esse cor-
pus, neque duas magnitudines in
eodem loco, neque incorporeo auge-
ri. Suscipiendum autem causam,
cum de re manuerimus primum,
vnam quidem, quod ea, quæ sunt

dissimilium partium, augetur, quia
ea, quæ sunt consimilium partium
augetur, componitur enim ex his
vnumquodque. Deinde quod ca-
ro, & os, & vnaquæque talium par-
tium est duplex, quemadmodum
& aliarum in materia formam ha-
bentium, etenim materia dicitur,
& forma, caro, aut os. Quamcum-
que igitur partem augmentari, &
adueniente aliquo secundum for-
mam quidem est possibile, secundum
materiam autem non est. ¶ Opor-
tet enim intelligere, quemadmodum
si quis mensurabit eadem mensura
aquam: semper enim alia, & alia,
quæ generatur: sic utique augmen-
tatur materia carnis. & non cui-
cunque partium aliquid adijcitur,
sed hoc quidem defluit, hoc autem
aduenit, figura autem, & forma
cuiuscunque particula.

¶ In his autem, quæ sunt dissimi-
lium partium hoc magis manife-
stum, ut manu, quod proportiona-
liter aucta est, materia enim, altera
existens, manifesta est magis ipsa
forma hic, quam in carne, & his,
quæ similium partium. ideo & mor-
tui magis videbitur esse adhuc ca-
ro, & os, quam manus, & brachium.
Quapropter est quidem ut qua-
cunque pars carnis aucta sit, est au-
tem ut non. secundum formam. n.
cuiuscunque accessit, secundum ma-
teriam verò non.

¶ Maius autem totum genera-
tum est, adueniente aliquo quidem,
quod vocatur nutrimentum, &
contrarium, transmutato autem in
eadem formam, ut si sicco adueni-
ret humidum: cum autem adueni-
rit,

rit, transmutaretur, & generare-
tur siccum. est enim ut simile si-
mili augmentetur, est autem ut
dissimili.

Quale sit id, quod augetur.

Quo pacto fiat Augmenta-
tio. De differentia inter au-
gmentationem, & nutritio-
nem: & quid sit ipsa Corru-
ptio.

¶ Dubitabit autem aliquis, qua
le oportet esse id, quo auge-
tur. Manifestum utique quod po-
tentia illud. ut si caro, potentia car-
nem, actu igitur alterum. corrup-
tum autem hoc, caro generatum
est. non igitur ipsum secundum se.
generatio enim esset, non augmen-
tatio. sed quod augetur, id hoc.
Quid igitur patiens ab hoc auctum
est? An mixtum? quemadmodum
si quis vino superinfundat aquam,
hic autem possit vinum facere quod
mixtum, & quemadmodum ignis,
tangens vrenda, vrit, ita in eo, quod
augetur, & existente actu carne,
quod inest augmentatum, adue-
niente potentia carne fecit actu car-
nem. Ergo simul existente. si enim
seorsum, generatio est. n. ita ignem
facere, ad existentem adiungentem
ligna, sed hic quidem augmenta-
tio est: quando autem ipsa ligna
accessa fuerint, generatio. ¶ Qua-
ntum autem vniuersale quidem non
generatur: quemadmodum nec a-
nimal quod nec homo, nec aliquod
est singularium. sed, ut hic vniuer-
sale, ita & illic quantum. Caro
igitur, & os, aut manus, aut nerui,

& horum ea, quæ sunt similium par-
tium, adueniente quidem aliquo
quanto, sed non carne quanta.

¶ Secundum igitur quod potentia
compositum ex vtroque est, ut qua
ta caro sic quidem auget. etenim
quantum oportet generari, & car-
nem: secundum autem quod solum
caro est, nutrit. etenim sic differunt
nutrimentum. & augmentatio. ra-
tione. Ideo nutritur quidem, quo-
usque saluum fuerit, & si dimi-
nuatur, augmentatur autem non
semper. Et nutrimentum augmen-
tationi idem quidem est, ipso autem
esse aliud. secundum enim quod est
id, quod aduenit, potentia quanta
caro augmentatum carnis est: se-
cundum autem quod solum poten-
tia caro, nutrimentum. Hæc autem
forma sine materia, ut materialis
potentia quædam, in materia est.
Si autem aliqua aduenit materia,
existens potentia immaterialis, ha-
bens & quantum potentia, hæc erunt
maiores immateriales.

¶ Si autem amplius facere non
possit, sed ut aqua vino, semper am-
plius mixta in fine aquosum facit,
& aquam, tunc diminutionem fa-
cit quanti, forma autem manet.

PROPOSITIONES ex Capite Quinto.

- 1 Quod alteratur, & generatur, non necessario loco mutatur, mutat autem, quod accrescit, vel decrescit.
- 2 Quod fertur, totum mutat locum, quod augmentatur, secundum partem tantum.
- 3 Quod in orbem mouetur, mouetur

- secundum partes, toto manente in equali loco, quod autem augmentatur, ampliorem locum occupat, quod diminuitur, angustiorem.
- tex. 29. 4 *Materia, qua à compositis separata existeret nequit, una numero, eademque est ratione non una.*
- tex. 29. 5 *Quantitate affecta materia, cuius termini sunt superficies, & lineae, & puncta, & quae nunquam sine passione, aut forma, possibile est, esse, materia est augmentationis.*
- tex. 30. 6 *Generans est eiusdem generis, aut speciei cum genito, vel virtute ipsum continet.*
- tex. 31. 7 *Non potest materia à quantitate separari, sicuti neque passiones, & qualitates.*
- tex. 31. 8 *Accretio non est ex magnitudine in potentia, sed in actu.*
- tex. 31. 9 *Non acquiritur tota quantitas per accretionem, sed potius per generationem.*
- tex. 32. 10 *Eius, quod accrescit, qualibet pars augetur, & quod decrescit, minuitur.*
- tex. 32. 11 *Accedente aliquo, fit accretio, & recedente, fit diminutio.*
- tex. 33. 12 *Ut idem maneat, quod fit maius, in accretione requiritur.*
- tex. 33. 13 *Quod alteratur, aut augetur, idem manet, non permanente tamen eadem qualitate, aut magnitudine.*
- tex. 34. 14 *Quod euincit, ac superat in ipsa missione, augeri dicitur, ceu vinum, cum ei admiscetur aqua.*
- tex. 34. 15 *Non tamen quod additur, quae cui additio fit, maius reddi solet.*
- tex. 34. 16 *In alteratione quoque non accidens, sed substantiam ipsam alterari dicitur.*
- tex. 34. 17 *In alteratione aliquando re actio, & re passio datur, aliquando nequaquam.*
- tex. 34. 18 *Principium alterationis, atque augmentationis in eo sunt, quod alteratur, & accrescit.*
- tex. 34. 19 *Quod additur in augmentatione, fieri maius potest.*
- tex. 34. 20 *Alimentum, cum patitur, corrumpi solet,*
- neque in eo est principium nutritionis.
- 21 *Dissimilaria augentur, cum similia accrescunt, ex his enim illa componuntur.* tex. 35.
- 22 *Qualibet parte compositi augeri, & accedente aliquo, secundum formam quidem est possibile, non autem secundum materiam.* tex. 35.
- 23 *Cum mortuum est quippiam, magis caro, & os, quam manus, & brachium esse videtur.* tex. 37.
- 24 *Partim simile simili, partim dissimile dissimili accrescit.* tex. 38.
- 25 *Quo aliquid augetur, potentia debet esse illud, quod augetur, actu autem aliud.* tex. 38.
- 26 *Illud, quo aliquid augetur, non debet esse ab eo separatum, sed in ipso existens.* tex. 39.
- 27 *Quantitas vniuersalis nulla fit, sicuti nec animal, quod homo non fit, vel brutum.* tex. 40.
- 28 *Nutritur homo carne, ut caro est, accrescit autem eadem, non ut caro, sed ut quantitas est.* tex. 41.
- 29 *Quamdiu vivit animal, nutritur, non tamen semper augetur.* tex. 41.
- 30 *Deficere virtute in vivente, fit decretio secundum quantitatem, forma tamen remanet.* tex. 42.

NOTATIONES.

In primam propositionem. Quod gignitur, dicitur locum non mutare, non quod maneat in eodem loco, in quo erat prius, quia antea nullibi erat, sed quia non acquirit unum locum, deserendo alium, quare ratione neque dici potest, mutari quoad substantiam, quare quod generat, re vera non mutat. Vel non dicitur, mutare locum ratione materię, quę in eodem loco manet, ac erat prius. Vel quia manet in eodem loco, in quo antea erat corruptum, sicuti. n. accidentia dicitur eadem remanere in genito, & in corrupto, ita etiam locus.

Altera dubitatio circa hanc propositionem esse potest, quia potest aliquid augeri, sed simul et condēfari. Respondeo, non esse veram augmentationem, & perfectam, ut patebit ex questionibus.

In 2. Contra hanc potest obijci, quia potest aliquid moveri localiter secundum unam partem tantum, ut si quis moueat brachium, ergo non est semper verum discrimen, quod hic assignat Aristoteles. Respondeo, tunc non moveri hominem totum, sed tantum brachium, at verò animal totum augetur, quantum non totum locum mutat, discitur contra eandem.

Quod augetur, videtur moveri secundum totum, siue totum intelligatur respectu eius, quod augetur, siue respectu loci, nam qualibet pars augetur, ergo qualibet pars mutat locum. Confirmatur, quoniam si corpus occupet spatium decem pedum, ac deinde relinquat spatium vnius tantum pedis ex parte posteriori, & occupet aliud vnius pedis ex parte anteriori, tunc non mutabit totum locum, sed partem, ergo discrimen Aristotelis nullum. Si dicas, ibi omnes partes mutare locum, ita dicam in augmentatione, quia qualibet pars augetur. Respondeo, verum esse discrimen, quia quamuis corpus decem pedum, spatium tantum vnius pedis motum sit, totum tamen dicitur mutatum esse, at quod accrescit, non dicitur totum mutare locum, sed retinuisse priorē, & acquisivisse alium, vel loqui Arist. de ratione, qua deseritur prior locus.

In 4. propositione. Materia est in diversis compositis, ergo non est una numero. Respondeo, dici unam numero, non respectu omnium compositorum, sed respectu geniti, & corrupti, quia eadem manet in utroque. Vel dicitur una numero in omnibus, quatenus materiae diversorum compositorum considerantur veluti partes eiusdem materiae primae, quae ex se nullam habet divisionem, vel una numero in composito, quod constituit, ut exponit Tolet.

In 5. propositione. Dubium esse potest, quam velit Aristoteles esse materiam, siue subiectum augmentationis, materiam ne affectam quantitate, an quantitatem precise sumptam; Et quamvis videri possit quaestio de nomine, dicendum tamen potius videtur, materiam ipsam esse subiectum, quia subistere accidentibus, substantiae tribuitur.

In 6. propositione. Dubitari potest, cur dixerit Aristoteles, generans esse debere eiusdem speciei, vel generis, videtur enim semper esse debere eiusdem speciei. Respondeo, prudenter apposuisse vel generis, nam malus non producit ab eodem agente specie, sed genere, & plantae etiam aliquando degenerant in plantas alterius speciei.

In 7. propositione. Verissima est naturaliter loquendo, dubium tamen esse potest, an in codensatione aliqua pars quantitatis separatur, sed de hac in propria quaestione, nota autem, abhorre Aristotelem à resolutione usque ad materiam primam, nam si daretur, utique materia in ea separaretur à quantitate.

In 8. propositione. Cum omnis motus sit actus entis in potentia, & cedat à potentia ad actum, & accretio sit motus ad quantitatem, non videtur verum, quod hic ait Aristot. accretionem non esse ex magnitudine in potentia, sed actu. facilis tamen est responsio, nam accretio supponit corpus quantum, & ideo dicitur esse ex magnitudine in actu. Sed quoniam haec magnitudo est in potentia ad maiorem extensionem, & terminum; ideo potest esse subiectum motus, dici ergo potest in actu, & in potentia; Aristoteles tamen dixit esse in actu, ut distingueret augmentationem à generatione, in qua quod generatur, antequam generatur, est omnino in potentia,

In 9. propositionē. Non est sensus, quod verē acquiratur quantitas per generationem, sed quod si acquireretur tota quantitas, esset per generationē, potius quā per augmentationem, potest tamen etiam dici, quod acquiratur tota quantitas à composito, quia si acquirat totum esse, ergo etiam quantitatem, attamen quia quantitas ipsa non producit, sed iam antea erat, idcirco non dicitur acquiri. Dubitari et potest primò, cur non sit dari motus ad totam quantitatem, sicuti ad qualitatem datur. Secundò cur si acquireret tota, esset per generationem, cum hæc terminetur ad substantiam? Ad primum respondetur, quia quantitas est coæua materię, at non sufficit, quia neque pars deberet acquiri. Melior responsio est, quia nihil reperiri potest compositum, quod sit quantitate denudatum, consequenter non potest esse in potentia ad totam quantitatem. Ad secundum respondetur, sumi generationem largo modo pro productione. Vel vocatur generatio, quia in hac per accidens producit tota quantitas.

In 10. propositionē. Potest hic adesse difficultas, quia partes sunt infinitę, ergo infinitū erit augmentum. Sed de hoc in quæstionibus, sicut etiam de duabus sequentibus.

In 13. propositionē. Non videtur verum, quod non permaneat eadem magnitudo in augmentatione, nam quamvis noua adueniat, vetus tamen non recedit. Respondetur, non dici eandem, quoad terminos, & mensuram, sed eandem, quoad entitatem.

In 15. propositionē. Ratio huius dicti est, quoniam id, quod additur, videtur transire in id, cui ad-

ditum est.

In 16. propositionē. Videtur, quod etiam accidens alterationem patiatur, quia intenditur, hæc autē intentio cum sit motus, non potest spectare nisi ad alterationem. Respondeo, spectare quidem, & esse etiam alterationem respectu subiecti, non tamen respectu accidentis. Ratio autem esse potest, quia qualitas præexistens non est propriè subiectū illius noui gradus producti, sed ipsa substantia. Dubitatur secundò, quia exemplum non videtur ad rem, nā videretur si qui, quod quantitas non augmentaretur, quod est falsum, augetur enim & subiectum, & quantitas. Resp. in exēplis non esse requirendam exactam similitudinem.

In 17. propositionē. De hac in quæstione de reactione.

In 18. propositionē. Principiū augmentationis esse in eo, quod augetur, nullum dubiū est, at de principio alterationis non est parua difficultas. Tres autem sunt responsiones, vt videre est in Collegio, quarum secunda est etiam Toleti. Addo ego quartam, vt loquatur Aristoteles de principio formali alterationis, quando enim aqua calefit ab igne, licet ab igne prodeat calor, tamen calor, à quo immediatè oritur alteratio, est in ipsa aqua, si enim calor non recipitur in aqua, numquam ipsam alterabit, qua ratione et. a. dicit actio esse in passio.

Contra alteram partem de augmentatione videtur esse dubium, quia virtus nutritiua videtur etiam esse extra nutrimentum, nam à pipere, vino, &c. habetur virtus conuertēdi cibos, ergo etiam augmentationis. Resp. neque pipere, neque vinum habere virtutem nutriendi, sed tantum adiunare, siue fouere,

&

& excitare ipsam virtutem animalis.

In 19. propositionē. Dicitur fieri maius, antequam corrumpatur, quod additur, quia fit rariius, vel quia conuertitur in aliquid maius, vt in sanguinem, quod est improprie fieri maius, quare & Aristoteles inquit, fieri spiritus, id est rem magis spiritualem.

Pro 20. vide 18. circa 21. autem nihil occurrit, quo lectorem moremur.

In 22. propositionē est locus Aristotelis difficillimus, quid per formam, quidq; per materiam intelligat, de quo in disputationibus.

In 23. propositionē cur caro potius videatur caro in caduere, quā in homine, est quia brachium ordinatum est ad operationem, quam exercere non potest caduer, non ita autem caro.

In 24. propositionē Debet ergo nutrimentum esse partim dissimile, partim simile, si enim sit omnino dissimile, non poterit vinci, neque nutrire. Si omnino simile, non recipiet actionem. At qui non ne posset homo nutriti sua propria carne, & sanguine? posset. Sed prius redderentur dissimiles in stomacho, ratio est etiam, quia nutrimentum debet esse in potentia, ergo non omnino simile: debet corrumpi, ergo amittet formam, per quam erat simile. Dices, ad quid recipere debet nouā formā, si iam habet similem? Respondeo, habere diuersam numero, non potest autem hæc fieri eadem numero cum præexistente, quia ad hoc requiritur, vt ab ea dependeat, & deturminetur per generationem vel nutritionem.

In 26. Explicant hanc propositionem Aristotelis appositissimo exemplo de igne, cui si iniiciantur ligna,

dicitur augeri, si apponantur extrinsecus, dicitur potius gigni alter ignis.

In 27. Non igitur verum est, gigni animal in ventre matris ante hominem, quod animal neque sit homo, neque brutum, vt nonnulli putant.

In 28. Dubitatur contra hanc, quia si adderetur à Deo alicui quantitas absque carne, non verè augetur, ergo non sola quantitate augetur. Præterea augetur caro vt caro, & homo vt homo, ergo etiam per carnem vt carnē. Respondeo, posse sumi vt conditionem, particulam illam, vt quanta, non uerò vt totam rationem formalem significet, vel addita carne habiturum hominem plus carnis, tamen re verā non augmentatum in, quia hoc includit necessariò ipsam quantitatem. Ad illud de additione quantitatis tantum respondeo forè augmentatum quantitatiuè, non entitatiuè.

In 29. De hac habenda erit quæstio, sicut etiam de sequenti.

DE AVGMENTATIONE Disputatio IV.

TRIB⁹ in locis agit Arist. de augmentatione, 5. phys. tex. 18. quatenus est quædam species motus, in 2. de anima. tex. 44. & seq. vbi de potentijs animæ vegetatiuæ. tertio, & longè copiosius in hoc primo à text. 25. vsque ad 43. secundum se, quare & eius interpretes communius in hoc loco eam considerant, quamuis nonnulli etiam ad secundum de anima eandem remittant. Nos simul cum Arist. de ea hic agemus. Et ne à ianua aberremus, notandum est ex Auerroë 1. cœli côm. 32. augmentationem varijs modis sumi. Primò pro augmento cuiuslibet.

bet rei, siue sit accidens, siue substantia, & quemodocunque fiat, sic nul-
merus augetur additione unitati;
qualitas additione graduum, acer-
uus additione lapidum. Secundò
pro maiori extensione, & rarefactio-
ne, etiam si fiat nullo addito, vt cum
pellis extenditur. Tertio minus im-
propriè pro additione extrinsecæ
rei, quæ simul cum eo, cui additur,
efficit vnum, quo pacto ignis dici-
tur augeri, dum plura ligna combu-
rit, & aqua, si præexistenti in aliquo
loco alia addatur. Quartò propriissi-
mè pro accretione, quæ competit
solis viventibus, quam reperiri in
rebus, certius est, quam vt probari
debeat. Sequitur ergo, vt videamus.

*Quid sit, & in quo formaliter sit
posita Augmentatio.*

QVÆSTIO XXX.

Contueniunt omnes, augmenta-
tionem esse motum, quo viuens
maiores quantitates acquirit.
Nam & Aristoteles in hoc primo
tex. 31. Augmentatio, inquit, est
existentis magnitudinis additamen-
tum, & alioqui non posset ab alijs
motibus distingui, si enim per eam
substantia acquireretur, esset genera-
tio, si qualitas alteratio, si locus, lat-
itudo; quod tamen difficilem videtur
reddere hanc quæestionem, est, quo-
niam augmentatio ipsa ita est cum
alijs motibus implexa, vt eam sepa-
rare, & actionem, in qua formaliter
sit constituta, determinare, non
sit cuiusque. Ad hoc enim vt ani-
mal augetur, vt omittam, quæ cir-
ca cibum fiunt, antequam in proxi-
mum alimentum conuertatur, de
quibus Connimbr. hic. cap. 1. q. 3.
Tol. q. 8. & alij, opus est, vt alimen-
tum in substantiam aliti conuertatur

que, quæ est mutatio substantialis,
& aggeneratio vocatur, quasi par-
tialis generatio. Et præterea, vt par-
tes animalis extendantur, & dilatentur,
vt locum præbeant vel alimen-
to, vel substantiæ ex eo genitæ, &
ita animal maiorem locum, quam
prius occupat, quare dicebat Aristo-
teles, Augmentationem non esse si-
ne motu locali. Controversia est igitur
inter philosophos, in quo formaliter
posita sit augmentatio, an
videlicet in illa dilatatione mem-
brorum, & pororum, vel in agge-
neratione, vel in vtraque simul.

Aliorum Sententiæ.

SECTIO I.

*Prima Sententiæ accretionem
in extensione consti-
tuens.*

Iandunus 4. phys. quæst. 10. Aug-
mentationem esse formaliter illam
extensionem, quæ fit per nutritionem,
siue aggenerationem, existimat.
fundamentum huius sententiæ est,
quia tunc solum animal dicitur au-
ctum, quando facta est hæc exten-
sio, nã ante hanc licet per aggene-
rationem acquisierit maiorem sub-
stantiam, tamen eundem etiam lo-
cum occupat, & eamdem habet lon-
gitudinem, & latitudinem, ergo nõ
dicitur factum maius, non igitur
adest augmentatio, at posita illa ex-
tensione, statim omnes fatentur, re-
cepisse augmentum, ergo in illa cõsi-
stit augmentatio. Cõfirmatur, quia
augmentatio esse debet cum motu
locali, vt ait Aristoteles tex. 25. at
hæc tantum extensio est cum motu
locali, hæc igitur tantum est aug-
mentatio. Immo Aristoteles visus
est

est, hanc approbasse sententiam in
tex. 25. supracitato, dixit enim, il-
la, quæ augetur, mutare locum
eo modo, quo illa, quæ exten-
duntur, quare videtur naturam ac-
cretionis in illa extensione posuisse.
Et hanc eandem sententiam
secuti sunt Burleus in tex. 6. 3. phys.
& Zimara in tabula verbo *motus de
finitio est ambigua.*

Magnis tamen vrgetur hæc sen-
tentia difficultatibus, ac præcipuè
contra eam argumentatur Pompo-
natus libro 1. de accretione cap. 9.
Primò quia extensio est motus ad
paritatem, non enim differt exten-
sio à rarefactione, raritas autem est
qualitas, non quantitas, ergo non
potest esse augmentatio, quæ est
motus ad quantitatem. Deinde
extensio fit, etiam nulla aduenien-
te materia, accretio autem fit ali-
quo addito, vt Arist. hic docet.
Ad hæc tex. 25. huius primi dum
inquit Aristoteles, quæ augetur,
mutare locum, sicuti quæ extendun-
tur, planè significat, accretionem
non esse extensionem, alioquin
declararet idem per se ipsum. Præ-
terea 8. phys. tex. 59. & 2. de ani-
ma tex. 47. & alibi sæpe docet Ari-
stoteles, per augmentationem ac-
quiri quantitatem, ergo non est exten-
sio, qua per hanc nulla quãtitas acqui-
ritur. Cõfirmatur etiam, quia ne-
gat hic Aristoteles, alimentum au-
geri, sed illud, cui additur, at si aug-
mentatio esset extensio, etiam ali-
mentum augetur, quia & ipsum
extenditur.

Quibus rationibus impugnatur
etiam illa sententiæ, quam refert
Dand. in 2. de anim. digress. 27. ac-
cretionem videlicet esse quãdam
partium propulsionem, vt quemad-
modum in canali aqua pleno, dum
alia additur aqua, hæc priorem

pellit, sic in viuento corpore dum
alimentum accessit, atque in poris
susceptum est, vna pars aliam
pellit, & trudit, & hæc aliam,
totumque corpus fit maius, quo-
modo ferè pili, & vngues cre-
scunt; hæc, inquam, etiam impu-
gnata manet. Nam videtur quæ-
dam species extensionis, neque
per eam maior quantitas acquiri-
tur, quod superiori potissimum obi-
ciebatur.

*Secunda sententiæ accretionem ab
ageneratione non distin-
guens.*

Comunem hanc fuisse recen-
tiorum sui temporis, testatur
August. Niphus, & eã tradiderunt
Marfil. hoc lib. quæst. 10. & Alb. sax.
quæst. nona.

Fundamenta huius sententiæ
sunt, quoniam illa est augmenta-
tio, per quam viuens fit maius, sed
viuens non fit maius, nisi per addi-
tionem nouæ substantiæ, quæ fit per
agenerationem, ergo hæc est au-
gmentatio. Secundò quia dum ani-
mal augetur, nõ ad sunt aliæ muta-
tiones, quàm istæ, aggeneratio sci-
licet, & extensio partium, nam
reliquæ mutationes, quæ recenseri
solent, vel præcedunt augmentatio-
nem, vel ad has reducuntur; at au-
gmentatio non potest esse ipsa ex-
tensio, vt supra probatum est, ergo
erit hæc aggeneratio.

Verum hæc quoque sententiæ nõ
minoribus quàm præcedens, diffi-
cultatibus præmitur. Primò quia aug-
mentatio nõ est motus ad substantiã,
sed ad quantitatem, vt omnes faten-
tur, & Aristoteles sapissimè testa-
tur, ergo non potest esse aggenera-
tio, quæ ad substantiam terminatur.

Præterea generatio fit in instanti, accretio verò successiue, ergo non possunt idem esse. Tertio aggeneratio est tantum vnius partis, in quam conuertitur alimentum, at verò augmentatio toti conuenit, dicitur enim totum viuens, & quælibet eius pars augeri tex. 38. Quarto pro sola aggenerationem maioris partis totum non mutat locum, neque fit simpliciter maius, nisi accedat extensio partium, ergo in illa aggeneratione non potest esse completa augmentatio.

*Tertia Sententia extensionem,
& Aggenerationem
complectens.*

Zabarella libr. de accretione post impugnatas aliorum sententias tandem cap. 9. protulit suam, dicens, accretionem essentialiter continere & conuersionem alimenti in maiores substantiæ partes, & etiã extensionem, & dilationem partium, quare definit, accretionem esse *mutationem ad maiorem quantitatem per motum extensionis ex alimento in substantiam conuerso, tamquam ex materia.* Probat hanc suam sententiam, quoniam Aristoteles hanc utramque conditionem ad accretionem requisit. Nam & voluit, fieri augmentum aliquo addito, in quo includitur generatio nouæ partis, & extensionem expressit. tex. 25. eius libri, cum dixit, illa, quæ augetur, locum mutare, sicut ea, quæ extenduntur. Confirmat auctoritate Auerrois com. 28. eiusdem libri, ubi affirmat, accretionem fieri per extensionem membrorum, & quia sic facile declaratur, quod Aristoteles dixit, accretionem esse idem subiecto cum nutritione, hoc est enim continere in se nutritionem. Obi-

cienti verò, tunc accretionem fore duplicem motum, respondet negandam consequentiã, quia conuersio in substantiã non est motus, sed mutatio, quæ est principium sequentis extensionis, sicut punctum est principium lineæ, quare sicuti vna dicitur linea, licet duobus punctis terminata, & ea puncta in definitione lineæ accipiuntur, sic etiam vnicus motus est accretio, licet principium eius sit instantanea mutatio ad substantiam.

Non caret tamen hæc sententia difficultatibus, imò cum ambas sententias supradictas complectatur, & illas omnes, quibus illæ sunt obnoxie, & alias quoque proprias patitur. Nam, vt ex multis Aristotelis locis colligitur, augmentatio species quædam motus est à cæteris distincta, ergo non est idem cum aggeneratione, & rarefactione, sicuti enim ex alteratione, & generatione non constituitur vnus nouus motus ab ipsis diuersus, ita neque constitui debet ex nutritione, quæ est quædam generatio, & extensione, quæ videtur esse vel motus localis, vel alteratio. Præterea ex 5. phys. tex. 31. vnitas motus ex termini vnitate patet, sed in augmentatione hoc pacto explicata sunt duo termini realiter distincti, ergo etiam duo motus, nec sufficit responsio Zabarellæ, quòd altera mutatio se habeat sicuti punctus, nam etiam si concederemus puncta adhuc diuersa esse ratio, quia punctum est lineæ simplex terminus, nec per se aliam entitatem diuersum motum requirentem habet; at verò terminus nutritionis habet entitatem absolutam, & independentem ab extensione, & à natura per se intentam. Adde, quòd nutritio cum sit motus ad substantiam, est longè nobilior augmen-

tatione, neque potest esse pars eius, sicuti neque substantia potest esse pars quantitatis.

Ex his etiam efficitur, non posse accretionem ex alteratione, vel motu locali componi, quas sententias tamquam ab aliis diuersas refert Dand. sed adeo parum sunt probabiles, vt nullus earum sectator proferatur.

*Quarta Sententia in acquisitione
quantitatis accretionem consti-
tuens.*

Communis est hæc sententia, quam sequuntur Aegid. quæst. 27. Tolet. quæst. 5. Doctores Conuincib. cap. 5. quæst. 12. Hieronymus Dandinus digress. supracitata, & alii recentiores. Si autem quaras, quænam sit actio, siue mutatio, in qua quantitas acquiritur Respondetur, esse ipsam alimenti conuersionem, in alimento. n. est substantia, & est quæritas, quatenus per ipsam conuersionem acquiritur substantia, dicitur generatio, quatenus verò quantitas, dicitur augmentatio. Hæc sententia magnam secum probabilitatem affert, ex eo quòd & Aristoteles, vt supra notauimus, & cæteri omnes philosophi dicunt, augmentationem esse motum ad quantitatem, at nulla alia ratione potest hoc intelligi, nisi prout declarat hæc sententia, quia quantitas cum sit inseparabilis à materia, non potest per se acquiri, ergo relinquatur, vt simul cum substantia per nutritionem acquiratur, ita tamen vt motus, quo ipsa acquiritur, sit formaliter diuersus ab eo, quo acquiritur substantia, sicuti etiam termini ipsi diuersi sunt.

Verum hæc quoque sententia non

paruis concutitur argumentis. Primo, quoniam videmus, quòd quotiescunque accidens simul cum substantia acquiritur, vel ad eius acquisitionem sequitur, non dicitur habere proprium motum, sed per generationem acquiri, sed hic quantitas non acquiritur per se, sed tantum ad substantiæ generationem, ergo non debet poni terminus distincti motus. Maior probatur, nam cum aliquid generatur, non tantum substantiale esse acquirit, sed etiam quantitatem, qualitates, locum, & cætera omnia, & tamen in illa generatione vnica tantum substantialis mutatio dicitur intercedere.

Confirmatur, quia non est maior ratio de quantitate, quæ acquiritur per nutritionem, ac de ea, quæ per generationem, utrobique enim quantitas non acquiritur per se, sed ad substantiæ acquisitionem sequitur, ergo utrobique erit ponendus distinctus motus ad quantitatem, & ad substantiam, vel nulli.

Confirmatur secundò, quoniam quando per nutritionem acquiritur quantitas, acquiruntur etiam simul plures qualitates, et tamen nulla dicitur adesse alteratio, quia illæ qualitates non acquiruntur per proprium motum, sed ad substantiæ acquisitionem, ergo idem dici debet de quantitate. Præterea hæc eadem ratione dicitur non dari motus ad relationem, ad sanitatem, ad figuram, & ad alia multa, quia non acquiruntur per se, sed alterius acquisitionem sequuntur, ergo idem dici debet de quantitate.

Adest etiã peculiaris difficultas in acquisitione quantitatis, quia hæc ab omnibus censetur successiua; at generatio etiam partialis fit in-

stanti, ergo non sunt idem motus, verum de hac, q. sequenti.

Confirmatur etiam, quia nil quantitatis producit, sed præexistens applicatur simul cū substantia, ergo reuera non datur motus, quo acquiratur quantitas, nam ipsa applicatio, & vno sufficienter facta intelligitur per mutationem substantiale præciso omni alio motu.

Præterea augmentatio dicitur esse propria viuentium, at huiusmodi quantitatis incrementum potest etiam non viuentibus conuenire, dum enim ignis generis præexistenti igni additur, hic fit maior, & maiorem quantitatem acquirit, si igitur in hoc formaliter augmentatio posita esset, immerito igni, & alijs non viuentibus negaretur. Denique si sola quantitas alicui viuenti esset addita, in communi omnium opinione non diceretur auctū, quia censent ad hoc oportere, vt etiam substantię plus habeat, quàm antea. Nam solet dici, substantiam eius factam esse maiorem, ergo etiam nutritio debet aliquo pacto in accretione includi.

Questionis resolutio.

SECTIO II.

A Deo difficilis à Petro Pomponatio, qui duobus libris de accretione copiose, & subtiliter de ea disputat, habita fuit hæc quæstio, vt afferuerit, nil se inuenire, in quo quiesceret, & neq; ab aliquo mortalium inueniri posse, affirmavit, à quo non videtur ad modum dissentire Zabarella, qui non audet asserere, se ad plenā ipsius quæstionis veritatem peruenisse; mihi tñ rē ipsam pendēti de nomine potius, quàm de re ipsa esse videtur. Nam in recēfendis mutationibus, quæ ad augmentationem concurrunt, omnes conue-

niunt, omnes enim admittunt, & nutritionem, & extensionem, & quantitatem simul cum substantia acquiri, dum ergo controuertitur, in qua nā mutatione augmentatio sit constitueda, non quæritur, quando quantitas acquiratur, quia tunc esset quæstio de re, sed quænam mutatio augmentatio dici debeat, q̄ non aliud est, quàm quæstio de nomine, in qua difficultatē pepererunt, quod augmentatio ponitur motus ab alijs distinctus, & motus ad quantitatem, hic autē non videtur quantitas per motum distinctum acquiri. Cum igitur de re constet, possemus solliciti non esse de nomine, quia tamen decet etiam scire, quomodo sit loquendum, & ne videamur tot philosophos, qui in hac quæstione desudarunt, cōtemnere, immo & ipsū Aristotelem, cuius plurima loca ab hac explicatione pendent, quid nobis probabilius asserendum videatur, in medium afferemus.

Existimo ergo, augmentationem dicere duo, sed alterum in recto, & formaliter, alterum in obliquo, & connotatiuē. In recto quidem extensionem, siue dilatationē, per quā viuens occupat maiorem locum. In obliquo verò nutritionē præcedentē. Probatu verò hæc sentētia primò ex aliarum refutatione, ostendimus enim, augmentationem neque esse posse extensionem præcisē substantiam, neque ex æquo cum nutritione, vt volebat Zabarella, neque etiā ipsā nutritionē, siue vt terminatur ad substantiā, siue vt ad quantitatem, relinquatur igitur, vt sit vel nutritio connotans extensionem, vel extensio cōnotans nutritionem, at hoc secundum videtur probabilius.

Nā nutritio per se terminatur ad substantiā, ergo nō debet appellari augmentatio, quia oporteret, ordi-

nari

nari productionem substantię ad extensionem, siue augmentationē, quod videtur absurdum. Præterea prius est, nutriri animal, quàm extendi, si ergo nutritio ipsa esset formaliter augmentatio, antequā daretur extensio, iam animal esset auctum, quod est contra communem sensum hominum, nisi enim videant, animal occupare maiorem locū, nunquā fatētur auctū fuisse. Neque verò posset reddi ratio, cur ad augmentū quantitatis cōcedat motus, & nō ad primā eius acquisitionē.

Quod autē sit extensio cū connotatione nutritionis, probat primò ex Aristotele, qui ait, accretionē fieri aliquo addito, non inquit, esse additionē, tunc. n. esset formaliter nutritio, sed fieri aliquo addito, ergo postquā additū est aliquid per nutritionē, mutatio, q̄ sequitur, est accretio, nō sequitur autē alia, quā extensio.

Præterea extēnsioni cum hoc ordine omnia cōueniūt, quæ de augmentatione dicuntur. Dicitur. n. primò augmentatio esse motus ad quantitatem, & hæc est huiusmodi, quia quamuis per eā nō acquiratur quantitas, quia hæc non potest acquiri, nisi per generationem, acquiruntur tamen noui modi quantitatis, & sicuti intensio in qualitate est alteratio, ita extensio in quantitate esse debet motus ad quantitatem, & augmentatio. Secundò dicitur viuēs per augmentationem augeri secundum omnem sui partē, hoc aut verum esse nequit de nutritione, quia non omnes partes acquiruntur per eam, verum est autē de extensione, quia omnes extenduntur. Si verò dicas, augeri omnes partes per nutritionē, quia singularis additur aliquid, hoc esset, augeri extrinsecē, si cui et augetur ignis, quod non est proprium accretionis. Tertiò dicitur

augmentatio esse motus distinctus ab alijs, & distincta est hæc extensio, quia per eā non gignitur aliquid substantię, vt fit per nutritionem, neque per se aliqua qualitas, nam licet per eam gigni dicatur raritas, tamen hæc potius consequitur ad terminos quantitatis, quàm per se fiat. Nam neque ad figurā dicitur dati alteratio, quia hæc consequitur quantitatis terminum, eadem autem est ratio de raritate, si modò raritas est qualitas, nam re vera potius videtur dicendum, modum esse quantitatis, alioquin dicere etiam possemus, extensionem, per quam vna pars est extra aliam, & quæ communiter asseritur esse essentia quantitatis, spectare ad qualitatem, raritas. n. nil aliud est, quàm maior quædam extensio. Quarto dicitur augmentatio esse coniuncta cum motu locali, & hoc verissimum est de extēnsione, quia tunc viuēs incipit occupare maiorem locū, nō verò de nutritione. Denique ex cōmuni hominū cōceptione probatur, tunc. n. existimāt, aliquid viuēs augmentū accepisse, quando post nutritionem est extensum, & occupat maiorem locum.

Neque verò est inconueniens, vt vnū dicat formaliter, & alterū connotet, quia id ipsū videmus in alijs mutationib⁹. Creatio. n. quomodo differt à cōseruatione, siue generatione, nisi per aliquid cōnotatū? scilicet, q̄ ex nihilo res creata fuerit? Similiter generatio connotat subiectū. Duratio cōnotat, illud, qd durat, prius præexistisse, & alia id genus afferri possunt multa.

Video tñ, nōnulla posse obijci cōtra hæc sentētia. Primò, quod augmentatio existimatur ab omnibus esse acquiritio maioris quantitatis, at per huiusmodi extēnsionē nulla acquiratur

quan-

quantitas. Secundò, quia tunc rarefactio etiam sine nutritione, & in non uiuentibus esset augmentatio, vel saltem motus ad quantitatem, quia esset ad terminos eius, quod tamen esset contra omnium sententiam, & oporteret addere nouam speciem motus ab alijs distinctam. Tertio, quòd rarefactio etiam sine additione nouæ substantiæ diceretur augmentatio. Nam pueri infirmi, qui per calorem febrilem magis extenduntur, dicuntur deinde creuisse, & tamen nulla est addita substantia, immo potius diminuta.

Obijci quoque potest Aristotelis autoritas, qui in hoc primo text. 41. aperte dicit *carnem ut carnem nutrire; quantum uerò esse materiam accretionis*, ergo uult Aristoteles, augmentationem fieri per additionem carnis quantæ, & non per extensionem.

Ad primum respòdeo, per accretionem, ut complectitur etiam connotatum, fieri augmentum, & acquisitionem quantitatis, immo & substantiæ, quia re uera si tantum quantitas esset addita, & nihil substantiæ, non censeretur secundum communem modum loquendi autem uiuens, si uerò ut separata à connotato sumatur, quod philosophicum est potius, quàm uulgare, tunc dicitur esse acquisitio quantitatis, id est noui termini quantitatis.

Ad secundum respondeo, per non men rarefactionis indicari motum ad raritatem, si igitur raritas ponatur esse qualitas, erit alteratio, si non ponatur qualitas, erit vel motus localis partium, vel quatenus terminatur ad modum, & terminos quantitatis, spectabit reductiue ad augmentationem, non erit tamen uera augmentatio, quia deest connotatum.

Ad tertium respondeo, infirmos dici creuisse ad sensum, quia apparent longiores, non est tamen hæc uera accretio, neque mirum, nos distinguere ueram accretionem ab ea, quæ est ad sensum, quia & Aristoteles distinguit ueram mixtionem ab ea, quæ est ad sensum tantum.

Ad Aristotelè respòdeo, ab ipso affirmari, carnem quantam augeri, non formaliter, sed consecutiue, quia eò quòd sit quanta caro, quæ est addita, efficitur, ut debeat uiuēs occupare maiorem locum, ac proinde extendi.

Quæres. quando fit hæc extensio & dilatatio partium? Tol. quæst. 9. ij. huius primi docet, fieri ante conuersionem alimenti, recepto enim, inquit, nutrimento in poris, cū uirtus uiuentis incipit alterare, & resoluere, tunc fiunt pori, & partes extenduntur, postquam sequitur cū conuersio. Zabarella uerò cap. 3. & 4. asserit, fieri per nutritionem. Ego uerò existimo, fieri ante, & post, fit ante, quoniam ut recipiatur alimentum, oportet, dilatari poros, fit post, quia repletis alimento poris, & noua substantia, oportet de nouo fieri alios poros, & consequenter extendi ipsam substantiam, accretio autem in hac secunda extensione potius consistit, quia per primam uiuens non est re uera factum maius. Aristoteles quoque ait, accretionem fieri aliquo addito, in prima autem extensione nihil est additum.

Quæres præterea, an etiam diminutio fiat per contractionem, siue condensationem, Zabarella negat cap. 5. & inquit, fieri tantum per subtractionem. Mihi uerò uidetur concedendum, quia licet in diminutione etiam subtractio sit necessaria, nisi tamen adsit contractio,

cor.

corpora diminuta retinerent eundem locum, & essent rariora, non minora, non enim subtractio fit à partibus extrinsecis, vel ab intrinsecis, extrinsecæ autem contrahuntur, ut etiam clarissimè patet in senibus, quorū pellis corrugata, & substantia tota contracta apparet.

Argumenta, quæ pro alijs sententijs afferri solent, ex dictis soluta manent, immo uires suas ad nostram confirmandam adhibent, quæ dici potest quædam cæterarum conciliatio.

An Augmentatio sit continua.

QVÆSTIO XXXI.

Plures sensus recipere potest oportet, ut uera à dubijs secernamus. Primus est, an sit continua accretio, id est perpetua, & de hoc non quærimus, potest enim non esse. Secundus sensus, an sit continua, id est an numquam interrumpatur, sed postquam uiuens augeri cœpit, numquam augeri desinat, nisi post acquisitum totum augmentum, quod est consequuturum, & neque de hoc quærimus, nam fatentur omnes, neque in hoc sensu accretionem esse continuam, quæuis enim neque experimentis, neque rationibus possit omnino conuinci contraria pars; sufficienter tamen suadetur, & probatur, quia non semper tantum alimentum hauritur, quantum ad augmentationem requiritur, morbi quoque intercedunt, & calor ipse naturalis a causis extrinsecis repatitur, & spiritus distrahuntur ab omni nimia occupatione, ex quibus omnibus colligitur, intermittere aliquando in uiuentibus augmentationem, præcipue cū

pro contraria parte non adsit argumentum ugens.

Verus igitur sensus huius quæstionis est, an quando fit augmentatio, fiat successiue, vel tantum per minima discreta, sicuti etiam de alteratione quosdam existimasse, diximus supra.

Prima opinio asserens, accretionem non esse continuam.

SECTIO I.

TRibuitur hæc sententia Auer. 3. phys. com. 8. Alberto Magno 8. phys. tex. 23. & eam sequuntur Fer. 8. phys. q. 6. Soncinas 8. metaph. q. 22. & 28. Pompon. lib. 1. de accretione cap. 9. Tol. in hoc primo quæst. ij. & alij nonnulli. Fundamentum huius sententiæ est, quia augmentatio fit simul cum generatione substantiali, sed hæc non potest fieri successiue, & continuè, ergo neque illa. Si dicas, non fieri successiue quoad formam, quasi hæc producatur per gradus, sed ratione subiecti, quia successiue diuersæ partes alimenti in aliti substantiam conuertantur. Contra. Nam dum incipit fieri conuersio cibi, oportet, ut fiat saltem per minimum totum simul, est enim determinata quæritas uiuentiū quoad paruitatem, ita ut sub minori conseruari non possit, primū igitur illud minimum gignitur in instanti, & non successiue, at eo ipso quòd genitum est, non potest esse continuum cum alimento, quia uiuens non potest continuari cum non uiuente, neque consistens cum fluido, at illa pars alimenti, siue illud minimum est uiuens, & consistens, reliquum uerò alimentum non est uiuens, ut patet, & est fluidū, quia est

est sanguis, ergo non sunt continua, sed tantum contigua, & iuxta se posita, ergo neque conuersio ipsius potest continuari cum conuersione alterius, quia mutationes identificantur cum terminis, cum igitur hi termini non sint continui, neque mutationes, quarum sunt termini, continua esse poterunt. Confirmatur, quia antequam secundum minimum alimenti conuertatur, oportet, per alterationem disponi, ergo inter conuersionem primi minimi, & secundi intercedit alteratio, non ergo adest continuitas.

Secundo eadem sententia probatur. Diminutio non est continua, ergo neque accretio. Consequentia patet, quoniam contrarium eadem est ratio, & quod successiue acquiritur, debet etiam successiue deperdi, nec adest aliqua ratio pro continuitate augmentationis, quae aequae non militet pro continuitate diminutionis. Antecedens probatur, quia ex diminutione resultat aliqua substantia, in qua resoluitur aliqua pars uiuentis, ratione cuius fit decretio, at substantia non potest gigni successiue, ergo neque decretio successiua erit.

Tertio probatur ex Aristotele 8. phys. tex. 23. ubi aperte asserit, augmentationem non esse continuam.

Quarto, partes uiuentis, quae augentur, non habent inter se continuitatem, aliud enim est os, aliud caro, quae augentur, ergo nec augmentatio erit continua.

Secunda sententia oppositum amplectens.

SECTIO II.

Communis est haec recentiorum, quam docuit Greg. in 2. dist. 17. q. 2. ar. 1. & alij apud Connimb. cap. 5. q. 16. art. 2. Fundamentum huius sententiae est contrarium fundamentum praecedentis, scilicet non dari minimum determinationum, quod non possit per nutritionem acquiri aliud minus, quamuis enim concedant, dari huiusmodi minimum in generatione, & in re consistente, negant tamen, dari in aggeneratione, quia in hac non fit aliquid separatum existens, sed unitum cum ceteris partibus, quare nulla est ratio, cur haec minima determinentur. Et confirmatur, quia si aggeneratione esset efficienda per haec minima, numquam posset alimentum in aliam substantiam conuerti, quia pars alimenti, quae conuertitur, cum in poris uiuentis consistat, adeo est parua, ut per se non possit esse sufficiens materia animae, sit ergo sufficiens, quatenus unitur partibus iam ab eadem anima informatis, & hac ratione, quantumuis parua sit, semper poterit ab anima informari.

Secundo, dispositiones ad quamlibet formam requisitae incipiunt esse in subiecto indeterminatè sumpto, ut supponitur ex quaestione, quod alteratio sit successiua, ergo ita etiam incipiet forma substantialis, quare per motum continuum acquireretur.

Tertio, ex termino motus diuidatur ipsius motus natura, sed quantitas, quae est terminus augmentationis, est diuisibilis, ergo etiam motus ad ipsam erit diuisibilis, & consequenter continuus. Confirmatur,

tur, quia ex Arist. in hoc primo tex. 25. dum res augetur, localem quoque mutationem subit, sed motus localis non potest non esse successiuus, ergo idem de augmentatione dicendum erit.

Quarto testimonij Aristotelis eadem sententia confirmatur. Nam sepe ab Aristot. inter motus augmentatio numeratur, ut 1. phys. tex. 18. & 8. tex. 51. Continuitas autem necessario motui conuenit ex 5. metaph. tex. 18.

Quinto inter partes alimenti una est uiuenti propinquior, quam altera, cum enim alimentum sit quantum, non potest secundum omnes sui partes contingere uiuens, at agens quodlibet prius agit in partes propinquas, quam in remotas, ergo uiuens prius disponit alimenti partes propinquas, consequenter prius in eas suam formam introducet, si autem prius in propinquas, quam in remotas, utique successiue.

Sexto ex anima rationali non leue deducitur argumentum. Quando enim alimentum conuertitur in hominis substantiam, non generatur anima rationalis, nec pars eius, sed per quamdam extensionem anima acquirit praesentiam etiam in illis partibus, & eas informat, at haec extensio, cum sit species motus localis, non potest fieri nisi successiue, erit igitur nutritio, & augmentatio motus successiuus, & continuus.

Quaestiois resolutio.

SECTIO III.

IN sententia nostra de augmentatione nulla potest esse controversia circa continuitatem ipsius, cum enim uelimus, in extensionem positam esse accretionem, patet

quoque, esse continuam, quia extensio est simul cum motu locali, adicit tamen circa nutritionem, quam etiam nos admittimus esse mutationem substantialem, & quae fit simul cum augmentatione, si haec iuxta sententiam communem accipiamur. De hac igitur.

Dico primo. Nutritionem in homine fieri non posse in instanti, sed necessario successiue. Persuadeo mihi hoc dictum ob argumentum sextum secundae sententiae, quia uidelicet anima rationalis incipit informare materiam alimenti per extensionem, ergo successiue.

Dico secundo, in reliquis uiuentibus probabile esse, nutritionem non esse continuam, moueor ad hoc affirmandum, non ob argumenta primae sententiae, sed ob sequentem rationem. Quando passum est in minima quantitate, & modicam habet resistantiam, & undique a contrario obsidetur, probabilissimum est, totum passum in instanti immutari, sed ita se habet alimentum conuertendum in substantiam alii, ergo &c. maior manifesta est, quia illud minimum tam parua habere potest resistantiam, ut pro nulla sit habenda, si autem nulla ad sit resistantia, in instanti immutabitur, nam & gutta aquae, si in fornacem ignis iniiciatur, est communis sententia, in instanti corrumpi. Minor probatur, quoniam prius natura alimentum conuertitur in substantiam alii, quam sit per omnes partes corporis distributum, & in poris receptum. At pori uiuentium sunt adeo exigui, ut sensus fugiant, ergo alimentum, quo huiusmodi pori replentur, erit per exiguum, antequam etiam in poris recipiatur, est ualde dispositum, ut possit animam recipere, & undique a uiuente circumcluditur.

Si dicas, primum minimum ita quidem conuerti, sed postea successe progredi nutritionem. Contra, quoniam postquam alimētum, quod in poris erat, conuersum est in aliti substantiam, oportet, vt de nouo aperiantur alij pori, vel per rarefactionem, vel per consumptionem, & resolutionem, atque ita intercedit tempus inter primam conuersionem, & secundam, probabilissimum est igitur, nutritionem nō esse continuam.

Dico tertio, probabile quoque esse, vt aliquando nutritio fiat successiue. Ratio huius dicti est, quoniam quod fiat in instanti, non est ex eo quod repugnet aliter fieri, sed ex accidente, vt dicto superiori explicauimus; facile igitur contingere poterit, vt non semper adsint omnes illæ circumstantiæ, quæ requiruntur ad actionem in instanti, vel quia calor viuētis sit imbecillus, vel nutrimentum sit in maiori quantitate, aut non tam perfecte dispositum, vt in instanti sequatur conuersio eius.

Argumentis vtriusque sententiae satisfi.

SECTIO III.

Prima sententia nitebatur potissimum duobus principiis. Alterum; quod detur minimum, quominus conuerti non possit. Alterum verò, quod minimum conuersum non possit continuari cum alimento nondum conuerso, vtrumque autem est falsum, prius quidē. Nam in aggeneratione non datur minimum ob rationem supra adductam, quod per se non remanet, sed vnitur cum reliqua substantia. Posterior verò, quoniam, quamuis

quæ habent formas substantiales diuersas, non possint continuari secundum formam, possunt tamen secundum materiam, & quantitatem, vt patet in virga partim sicca, & partim viridi, quare nō opus est, vt alimentum conuersum discontinuum sit à non conuerso. Ad illam verò confirmationem, quod fluidum non potest continuari cū consistente, esto hoc verum sit de perfecto fluido, non tamen de imperfecto, quale est nutrimentum nondum quidem conuersum, sed tamen in potentia proxima ad conuersionem. Potest igitur generatio esse successiua ex parte subiecti, vt patet in igne successiue comburentem lignum.

Notandū tamen, Doctores Conuincim. in resp. ad secundum concedere, in fine nutritionis aliquid minimum alimenti simul conuerti in substantiam viuētis, immo hoc necessario admittendum existimare. Ratio est, inquit, quoniam datur in non viuētibus determinata quantitas, sub qua minori existere non possint, cum igitur in conuersione alimenti ad illud minimum deuentum fuerit, totum oportebit simul conuerti, ne detur minus minimo. Verum hoc ego non existimo necessarium, quia sicuti in generatione concedunt non dari minimum, ita etiam idem videtur dicendum de corruptione, satis est enim ad rationem minimi, vt non possit conseruari sub minori, non verò vt non corruptatur successiue, alioquin anima rationalis in instanti se extenderet ad omnes eius partes, quod est impossibile. Adde, quod quauis pars minima alimenti remaneat conuertenda, & consequenter ratione formæ sit diuisa à reliqua parte alimenti iam conuersi,

ratione tamen materiæ est illi coniuncta, & habent qualitates valde similes, quod non parum adiuuare potest eius conseruationem.

Ad secundum eadem responsio valet, quia quando aliqua pars substantiæ viuētis in aliam substantiā conuertitur, puta aerem, vel aquā, potest successiue conuerti, & non est necesse, dari minimum, tū quia potest vniri cum alia simili substantia, tum etiam quia immediate post sequetur alia pars eiusdem substantiæ, & ita non est inconueniens, nō dari in his motibus successiōis determinatum minimum.

Ad tertium deductum ex Aristotelis auctoritate dico, negare ipsam augmentationem continuam, id est perpetuam, vt supra etiam exposuimus.

Ad quartum dico, nō loqui nos de continuitate respectu partium viuētis, sed respectu ipsius nutrimenti, quod successiue vertitur in substantiam aliti, ad quod nihil refert, quod partes viuētis sint discontinuæ, quod tamen etiam verum non est.

Ad primum pro secunda sententia dico, probare tantum, accretionem non repugnare fieri successiue, quod libenter concedimus, non verò ita necessariò semper fieri.

Ad secundum respondeo, non semper dispositiones fieri in subiecto indeterminato, sed aliquando etiam in determinato, quando scilicet adsunt illæ circumstantiæ, de quibus in probatione nostri secundi dicti locuti sumus.

Ad tertium respondeo, si quantitas per se acquireretur, rectè probari, quod eius acquisitio foret successiua, et hic acquiritur per generationem, & idcirco potest sequi etiam naturam substantiæ, & acqui-

ri in instanti. Adde, quod neque terminus diuisibilis semper diuisibiliter acquiritur, sed potest indiuisibiliter acquiri, nam aliquando alteratio etiam fit in instanti, quamuis sit ad terminum diuisibilem. Ad confirmationē respondeo, accretionem esse simul cum motu locali, quatenus includit extensionem, non quatenus idem dicitur esse cū nutritione.

Ad quartum respondeo, Aristotelem loqui de augmentatione, pur est extensio, quam etiam nos fatemur semper esse continuam.

Ad quintum respondeo, quando agens excedit resistentiam passi, nō tantum in partes magis propinquas agere, sed etiam simul in remotiores; vt hic accidit, sicuti supra explicauimus.

Cur toto vite decursu non omnia augeantur viuētia.

QVÆSTIO XXXII.

Homines, & multa alia animalia non semper augeri, dum viuunt, experientia docet, de plantis dubium esse potest, nam quædam semper augeri videntur, vt vitis, hēdera, & similes; Animalia quoque imperfecta eodem priuilegio gaudere, est probabile, atque de crocodrilo multi aperte asserunt. Meritò igitur querimus, quænam sit ratio, cur non omnia viuētia per totam vitam augeantur, atque hoc homini, & animalibus perfectis sit denegatum, cum imperfectioribus sit concessum.

Prima ratio assignari potest ex parte termini, quia videlicet sit determinata quantitas quoad maximum, quæ excedere nequeunt humani animalia, cum igitur ad eā

quantitatem deueniunt, augeri amplius non possunt, quā rationem indicant Doct. Connimbr. cap. 5. q. 14. art. 2. ad secundum. Verūm quamuis possit hæc ratio locum habere aliquādo, vt plurimum tamen non est sufficiens, quia antequam uiuentia ad illum vltimum terminū magnitudinis pertingant, auge-ri desinunt.

Secunda ratio desumitur ex debilitate caloris naturalis, à quo pro-uenit accretio, nā à prima ætate, vt in hominibus vsque ad annū 25. robustior est, & firmitior calor natu-ralis, & facultas altrix, consequen-ter plus nutrimenti reponit, quàm consumatur, & tunc fit accretio.

Deinde hebetatur calor, & virtus altrix minuitur, & tantum solū mo-
do reparare possunt, quantum sub-stantiæ deperditur, & tunc dicitur homo esse in statu cōsistentiæ. Tā-
dem in ætate extrema contabescit virtus caloris, sū facultatis al-
trix, neque possunt amplius totū deperditū restaurare, & fit decre-
tio: tradunt et hanc rationē Con-
nimb. & videtur eā desumpsisse ab
Arist. in hoc primo. tex. 42. & à S.
Thom. in 1. par. q. 100. Verūm A-
ristot. & S. Thom. non loquūtur de
accretionē, sed de nutritione, de il-
la .n. non est sufficiens ratio, quia
sæpe antea terminat accretio, quā
deficiat virtus altrix, quotiescunq;
.n. homo pinguescit, signum est, vir-
tutem altricē in suo robore persiste-
re, & plus nutrimenti reponere, quā
substantiæ deperdat, neq; tamen
semper cum pinguescit animal, et
augeatur, ergo non ex eo quod vir-
tus altrix plus nutrimenti reponit,
sequitur semper accretio, neque ex
contrario deficit.

Tertia, & vera ratio deducenda
est ab extensione, in qua formaliter

diximus augmentationem reside-
re, tunc .n. desinit crescere viuens,
cū non potest amplius extendi, tūc
aut non potest, quando sunt valde
consolidata ossa, & exsiccata, cum
enim humidæ partes substantiæ sint
illæ, quæ resoluuntur, quod magis vi-
uens in ætate proficit, eò magis etiā
exsiccatur, atque ita fit incapax ex-
tensionis, & augmenti. Atque hinc
facile respondere possumus ad mul-
ta quæ sita circa hanc materiam. Si
.n. quæras, cur homo, qui pingue-
scit, non amplius augeatur. Ratio
est, quia ossa, quæ sūt magis solida,
& sicca, non amplius extendi pos-
sunt, caro verò vt pote humidior,
& mollior potest semper recipere
extensionem. Si quæras, cur quæ-
dam plantæ, & quædam animalia
semper augeantur, eadem respon-
sio affertur potest, quia eorum sub-
stantia ob humiditatem, & minorē
soliditatem semper est apta extēdi.

Notandum tñ, quod dicitur de
animalibus, vt crocodrilo, quod
semper augeatur, videri difficile,
quoniam sequeretur, numquā mo-
ri morte naturali, quia semper repa-
raretur plus humiditatis, quàm à calore
consumeretur, & si eius virtus nu-
tritiua semper tam robusta esset, vt
posset ipsum augete, numquam de-
ficeret. Quod verò dicitur de vi-
te, & alijs plantis, non videtur esse
verum, nisi efficiant nouas radices,
& consequenter se habeant veluti
nouum indiuiduum, alioqui nō po-
terit vitis vltra certam magnitudi-
nem excrescere, vt infra dicemus.

Qui tamen defendere vellet, cro-
codrilum semper crescere, dicere
poterit, plus quidem substantiæ re-
parari, quàm destrui, semper tamen
esse deterioris naturæ, & conse-
quenter non aptam ad conseruandū
crocodrilum. Neque esse impos-
sibile,

Disp. IV. de Agumentatione. Quæst. XXXIII. Sect. I. 281

sibile, quod hoc animal semper au-
geatur, ex eo confirmari potest, qđ
quidam homines, & quædā anima-
lia, vt sues, videntur semper, quoad
viuunt, pinguescere. Cū igitur cro-
codrilus habeat totam substan-
tiam tenuem, vt hæc animalia
habent carnem, poterit semper etiā
augeri, quod non ita tamen est in-
telligendum, vt etiam immediatē
ante mortem augeatur, sed, vt dici
solet, moraliter, non mathematicē,
ita vt quousque non est morti pro-
pinquus, vel quandiu bene valet,
crescat.

An eius, quod augetur, qualibet
pars augeatur.

QVÆSTIO XXXIII.

Res conditiones in accretione
requirit Aristoteles tex. 32.
Prima est, vt fiat aliquo addito, quā
sect. 1. explicauimus, ostendentes,
augmentationem præsupponere,
& connotare nutritionem, per quā
noua substantia additur. Secunda
est, vt quælibet pars eius, quod au-
getur, augeatur. Tertia, vt idem
maneat post accretionem, quod et
antea erat, de tertia agemus quæ-
stione sequenti, de secunda verò in
hac. Notandū autem, quod quam-
uis Arist. tex. 32. & 33. simpliciter
asserat, eius, quod augetur, quamli-
bet partē maiorē fieri, tex. tamen
35. & deinceps limitare hoc dictū,
ait enim intelligendum esse secun-
dam formam, non autē secundum
materiam, quæ verba ab omnibus
habentur pro difficillimis, & meri-
tō. Nos igitur tria hic videbimus.
Primum, an quælibet pars materiæ
in augmentatione augeat. Secū-
dū, an quælibet pars formæ substan-

tialis. Tertiū, quisnam fuerit sen-
sus verborum Aristotelis.

An quælibet pars materia in ac-
cretionē fiat maior.

SECTIO I.

Ratio dubitandi est, quia partē
materiæ fieri maiorem, potest
intelligi dupliciter, & in vtroque
sensu adest difficultas. Prior sen-
sus est, fieri maiorē ratione totius,
quia videlicet totū illud, cuius est
pars, sit factum maius, & hic nō est
recipiendus, quia omnē partē au-
geri nil aliud esset, quàm totum ip-
sum augeri, superflue igitur dice-
retur, cū totum augeatur, augeri et
quamlibet partē. Secundus sensus
est, quælibet partem seorsum à to-
to recipere augmentum, & hic vi-
detur communis, sed habet etiam
magnā difficultatem, nam partes
in composito sunt infinite, si igitur
cuilibet parti factum est augmen-
tum, erit quoque augmentum in-
finitum, vel saltē æquale erit aug-
mentum quantitati præexistenti.
Nam dū augeatur quantitas palma-
ris, vel sit bipalmaris, vel nō, si sit,
hoc est, quod volumus, si nō sit, er-
go poterit in priori palmari assigna-
ri aliqua pars, quæ nō fuerit aucta.
Probatur consequenter, quoniam
si illud, quod est additū, extenda-
tur, & coæquetur priori quātitati,
non respondebit toti, ergo illa tan-
tū pars est aucta, cui additum re-
spondet, nō autē tota quantitas pal-
maris. Præterea si quælibet pars
augmentū recipit, ergo totū diuisū
fuit in omnē suam partē. Probatur
cōsequenter, quoniam parti, quæ au-
get, oportet aliquid addi, q̄ inter
ipsam, & aliam partē mediet, alio-
qui non ipsa secundū se recepisse
augmen-

augmentum, dici poterit, sed ratione totius, cuius est pars, nam additamentum non est factum ipsi, sed sue comparti, oportet igitur inter omnes, & singulas partes aliquid de nouo intercedere, quod fieri non poterit, nisi concipamus, in omnes suas partes continuū interfecari. Tertio, quia additio fit pori replentur noua substantia, at dantur partes in uiuente, in quibus nullus est porus, & que poris non sunt contigua, ergo istę non augentur. Consequentia videtur euident, quia cum accretio fiat medijs poris, ubi hi non adsunt, illa fieri non poterit: Antecedens probatur, quia inter duos poros oportet mediare aliquam partem, que poris careat, alioqui nulla esset substantia inter poros; & corpus nil aliud esset, quam inane, illa igitur pars, que inter proximos poros reperitur, poris utique caret, & cum possit in infinitū diuidi, alię partes ipsius erunt propinque poris, alię uero non propinque, dabitur igitur pars, que neque poris constabit, neque poris contigua erit, ac proinde que per se augeri non poterit.

Quarto adest difficultas circa hos poros, qui cum sensum fugiant, nec alia ratione fulciantur, non videntur admittendi. Confirmatur, quia vel in qualibet parte admitterentur, & tunc totum corpus esset inane, vel in aliqua tantum, & non est maior ratio de vna, quam de altera. Confirmatur secundò, quia vel essent pleni, vel vacui, non primum, quia ad nihil deseruirent, non secundum, quia non datur vacuum in natura.

Ad hæc, vel fieret accretio in omnibus partibus simul, vel non, si primum, ergo euidenter appareret accretio, si secundum, ergo potest au-

geri vna pars sine alijs.

Adest quoque peculiaris difficultas de arboribus, que dum germinant, apparent augeri secundum ramum tantum, non uero secundum truncum, ergo non est necesse, ut illud, quod augetur, augeatur secundum omnem partem.

Propter has difficultates sunt varij modi dicendi in hac quaestione. Primus est Auerrois comm. 38. qui existimat, quodlibet minimum naturale corporis habere suum porum, & per ipsum recipere nutrimentum, & augeri, quare secundum ipsum non augentur omnes partes simpliciter, sed illa, que sunt sensibiles, & minima. Hanc sententiam recte impugnat Tolet. quaest. 10. tum quia in continuo non sunt ponenda hæc minima, tum etiam quia æquales essent pori in omnibus, & est falsum.

Secunda sententia est Marsilij quaest. 13. & Alberti quaest. 12. qui aiunt, partes porosas augeri per iustus susceptionem, quia in se recipiunt cibum, non porosas uero per iuxta positionem. Hanc etiam impugnat Toletus ex eo quod pori non sunt partes, uerum non affirmat hæc sententia, poros esse partes, sed esse in partibus, quam sententiam sequitur etiam Dandinus secundo de anima digress. 27. & Zab. lib. de accretione cap. 19. Connimb. c. 5. quaest. 11. & alij recentiores, neque ab ea videtur dissentire Auerr. & probabilitate non caret. Non videtur tamen perfecte seruare commune dictum, quod omnis pars augeatur, quia quod augetur per iuxta positionem, non uero augetur augmentatione, de qua loquimur, alioqui etiam ignis augetur, cum per iuxta positionem maior fiat.

Ter-

Tertia sententia est Toleti, qui inquit, quamlibet partem augeri per propulsionem, quam ita explicat, quod cum alimentum in poro existens in substantia uiuentis conuertitur, simul resoluitur vapor, qui ex concoctione resultat, & ille vapor nouum faciens porum, propellit uiuentis partes uersus locum exteriorem, & sic dilatatur, & locum maiorem occupat, & eandem sententiam tribuit Philopono in tex. 39. Hanc sententiam suppresso nomine impugnat Dandinus digressione citata, quia tunc accretio esset motus uolētus, non fieret enim a natura sed a uapore, & cicatrices, & maculae, que sunt in vna corporis parte, tempore procedente pellerentur ad aliam. Adde etiã, quod non videntur tantã vim habere posse hi vapores, ut propellant carnem, & ossa uiuentium.

Dicendum igitur est, quamlibet partem augeri, quia quamlibet pars extenditur, & dilatatur, non quidem per propulsionem, ut dicebat Tolet. sed per actionem caloris natiui, cui proprium est extendere, & dilatare. Probat hæc sententia primò, quoniam, ut supradiximus, augmentatio proprie dicta in hac extensione posita est, ergo non magis proprie exponere possumus, quamlibet partem crescere per augmentationem, quam si dicamus, magis extendi. Secundò, quoniam ita perfecte saluamus, quamlibet partem augeri, cum quamlibet pars extendatur. Tertio, quia optimè etiam intelligitur, quomodo augmentatio uiuentium differat ab accretione non uiuentium, quia ignis augetur per iuxta positionem, at uero uiuentia per extensionem.

Nobis tamen aduersatur Zabarella cap. 20. ubi conrendit, non quã

libet partem iu accretione extendi, notauerat enim supra cap. 10. duplicem esse extensionem, alteram, que habet pro termino tenuitatem substantiæ, & raritatem, & ita dicimus, aerem esse rariorem terra, alteram, que terminatur ad partium distantiam, qualis est, que reperitur in spongia, existimat igitur ipse, per extensionem, quam dicimus esse augmentationem non acquiri raritatem priori modo sumptam, sed posteriori, probat, tum quia per augmentationem substantia uiuentis non fit tenuior, tum quia per eam sunt pori, & cavitates, que ad priorum raritatem spectant. Hinc probat, non extendi omnes partes, quia hoc supposito eatenus aliqua pars extenditur, quatenus in ea pori fiunt, & foramina, sed hæc non possunt fieri in omni parte, ut nos etiã supra probauimus, ergo non omnis pars extenditur.

Cui occurrendum est, falsum esse, quod ipse supponit, in accretione intercedere illam tantum extensionem, que fit medijs poris. Nam effectus caloris est, rarefacere priori modo, hæc autem extensio a calore prouenit, ergo est eius generis. Adde, quod si posteriori modo tantum uiuens extenderetur, æqualiter secundum omnem dimensionem augetur, æquè enim in omnibus partibus pori debet reperiri. Tertio si vera esset Zabarella sententia, non fieret accretio, nisi ex abundantia nutritionis, quod falsum est. Nam aliquando adolescentes macrescunt, dum augentur, & aliquando etiam in febribus augmentum recipiunt, quamuis bene non nutriantur. Denique accretio est per se a natura instituta, ergo non tantum ob replendos poros.

Ad argumentum Zab. respon-

deo

deo, per ipsam augmentationem formaliter reddi rarius, constipari tamen postea per nutritionem, per quam alimentum conuertitur in eius substantiam.

Dubitandi rationes explicantur.

AD primum, quamuis hoc argumentum videatur impugnare additionem tantum, potest tamen etiam contra extensionem retorqueri, si enim quaelibet pars extenditur, ergo necessarium videtur dicendum, quod duplo maiorem locum occupet, quae enim maior ratio, ut id sequatur in additione, & non in extensione? Respondetur quidquid sit de additione, quam ob alias etiam rationes constat fieri non posse secundum omnes partes, negandum esse, aliquid necessarium fieri duplo maius, si rarefiat secundum omnes partes, contrarium enim experimentis constat, ut dum aqua ebullit, & egreditur vas, à calore enim rarior fuit reddita secundum omnes sui partes, quia non est maior ratio de vna, quàm de altera, & tota est calefacta, neque tamen occupat duplo maiorem locum. Ratio quoque suffragatur, quia cum quantitas sit diuisibilis in infinitum, potest quaelibet pars ita rarefieri, ut occupet duplo maiorem locum, & etiam ut occupet tantum paulò maiorem.

Ad secundum respondeo, non se qui, ut totum diuidatur, quia inter vnam, & alteram partem nihil mediat.

Tertium argumentum non est contra nos.

Ad quartum dico, vrgentissimis rationibus nos permoueri ad poros constituendos. Videmus enim, sudorem, & alia similia excrementa

ex corporibus egredi, quod contingere non possent, nisi adessent meatus, & pori, qui nil aliud sunt, quàm foramina quaedam, & cavitates licet perexiguæ. Id ipsum ostendit aer ambiens, quem aliquando corpus nostrum penetrare, & permeare sentimus, quod, nisi hi pori adessent, non contingeret, & vis caloribus partes substantiæ resoluens id ipsum etiam confirmat. Ad primam confirmationem dico, non esse in quaelibet parte, nam, ut supra diximus, inter duos poros oportet constitui aliquam partem illis carentem. Cur verò in hac parte potius sint, quàm in alia, oriri potest vel ex ipsa materia, cuius vna pars minus erit, quàm alia densa, & constipata, vel ex calore, qui versus vnam partem magis, quàm aliam tendat. Ad secundam confirmationem resp. hos meatus nã quam proprie esse vacuos, sed plenos vel spiritu, vel alimento, vel excrementis, ita tamen ut facillimè id, quo pleni sunt, cedat, cum opus est; Probabile est etiam, aliquando esse nonnullos tantum in actu primo, si .n. desit quo repleantur, partes propinquæ inuicem sibi adherent, ut videmus, cum spongia comprimitur, sed adueniente corpore, quo replendi sunt, facillimè referantur.

Ad quintum, non desunt, qui affirmant, ut refert Dand. aliquas partes augeri alijs non auctis, probabilius tamen videtur, simul omnes augeri, cum enim ab intrinseco calore prouenit hæc extensio, non possunt partes magis extrinsecæ augeri, nisi prius magis intrinsecæ augeantur, ut quæ propinquiores sunt principio augmenti. Si etiam augentur partes intrinsecæ, oportet, ut augeantur, id est magis extendantur extrinsecæ, quia sine his non possunt

sunt illæ extendi.

Ad illud de planta dico, probabile esse, ramum augeri, non verò truncum, verum non dicitur tunc tota arbor augeri, sed ramus tantum, & se habent partes vnius plantæ, veluti plura viuientia simul vnita.

Quæres, cur viuientia magis augeantur secundum longitudinem, quàm secundum latitudinem, cum secundum omnes partes augeri dicantur? quidam respondent, ex caloribus natura, qui seorsum tendit, hoc prouenire, quod non probo. Primum, quia tota augmentatio esset in longitudinem. Secundò, quia in brutis non potest habere locum, cum longitudo in his non respiciat sursum. Tertio, quia si homo in lecto decumberet, adhuc magis augebitur secundum longitudinem, cum tamen calor non erga eam partem tendat. Naturæ igitur, huc animi virtuti hoc tribuendum est, sicuti etiam membrorum conformatio in generatione.

Quomodo forma in accretione augmentum recipiat.

SECTIO II.

DVplici modo explicare possumus augmentum formæ, nimirum per nouam educationem ipsius formæ à materia, & per extensionem eiusdem præexistentis formæ ad informandam illam materiam, quæ per nutritionem est viuenti addita.

Hunc posteriorè modum sequuntur non ignobiles Philosophi, Põp. lib. 1. de accretione, Zab. lib. eod. cap. 15. Philop. in lib. de gen. c. 5. Burl. tract. de intens. & remis. c. 3. Probant hanc sententiam, quia si de noua particula carnis noua animæ pars educeretur, non esset anima actus corporis eterogenei, illa .n.

particula est homogœna, & ex illa educitur anima, & eam primò informat, ergo est actus corporis homogenei. Et vrget difficultas, quia anima est tota in quaelibet particula viuente, cum sit indiuisibilis, ergo tota anima essentia erit in particula homogœna. Secundò sequeretur, nullum esse in viuente præcipuum membrum, siquidè illud dicitur esse præcipuum, in quo primò oritur anima, & exinde in omnes alias partes diffunditur, at si in omni parte anima oritur, nulla erit præcipua. Et confirmatur, quia res non pendet secundum conseruari, à quo non pendet secundum produci, sed in hac parte producta est anima independentè à corde, ergo est independentè conseruatur, nullus est igitur cordis primatus. Tertio sequeretur etiam, posse animam aliquandiu viuere in membro præciso, quia corruptio non potest fieri sine præuia alteratione, at hæc alteratio non potest fieri nisi in tempore, & in maiori, quàm sit illud, in quo membrum præciditur. Quarto, sequeretur, plures esse animas, & vnã tantum aggregatione plurium, ac in singulis particulis viuente esse animam propriam, quod confirmatur ex Arist. in lib. 3. de partibus animal. vbi ait, animal esse vnum propter animam vnã, & animam esse vnã propter vnum principium, quod est cor, ex quo exoritur, & in quo residet.

Denique non videretur differre accretio viuentiũ ab augmentatione non viuentiũ, verbi gratia ignis, nam in hac quoque fit additio nouæ materiæ, & nouæ formæ.

Secunda sententia est communis, quam sequitur Scotus in 4. d. 44. q. 1. Marsil. lib. 1. de gen. q. 2. Albertus de Saxonia q. 10. Tolemus quæst. 9. & alij apud ipsum,

nouam scilicet animæ partem (anima rationali excepta, quæ est indiuisibilis) à noua materia educi. Probat hęc sententia firmissimis rationibus. Prima est, quia anima, quæ dependet à materia, non potest migrare de subiecto in subiectum, at qui si anima non educeretur ex illa noua particula, sed ex veteri ad hanc transiret, migraret de subiecto in subiectum. Respondet Zabarella cap. 16. migrationem denegari formæ, quæ totum suum subiectum derelinquat, & ad aliud transeat, quod verò ab vna parte ad aliam informandam transeat, nullum esse absurdum, non rectè tamen philosophatur. Nam ratio, cur forma migrare non possit de subiecto in subiectum, est, quia dependet à materia, in qua inest, si ergo dependet, ergo non potest esse illa, siue partialis, siue totalis sit. Confirmatur, quia si illa pars anime, quæ est in carne de nouo genita, ab ea non pendet à quam materia pendebit à ab alia materia, in qua non est, at qui hoc est omnino absurdum, formam pendere à materia, in qua non sit, quia pendet, vel in genere cause efficientis, vel in genere cause materialis, nõ primum, quia materia nõ habet efficientiam; neque secundum, quia materia non potest exercere suam causalitatem extra se; relinquatur ergo, vt verè hęc forma à materia non pendeat.

Præterea sequeretur, quod absque vlla additione anima, quæ est in minima planta, posset extendi ad occupandum infinitum spatium, & informandam infinitam materiam, quod est planè absurdum. Probat consequentia, quoniam si rami ab aliqua planta præcidantur, alios produci videmus; si quis

autem ramos præcisos plantet, iterum & ipsi alios ramos producent, & ex illis poterunt alia arbores deriuari, ergo absque vlla generatione, & additione formæ poterit totus mundus arboribus repleri, nõ enim fit generatio formæ, dum ramus ab arbore producit, quia illa est accretio, neque verò dum præciditur, quia per diuisionem non potest anima generari, neque dum terræ immittitur, quia conseruatur eadem anima, quæ erat prius. Ex quo deducitur etiam, verè animam totum vetus subiectum relicturam, nouum informaturam, quia ab illa prima planta in has alias transiuit anima, quod pro inconuenienti habet etiam ipse Zabarella, quem optimo iure miratur Dandinus huic opinioni adhæsisse, virum alioqui doctum, & grauem Philosophum.

Tertia sententia est Dandini digressione citata, animam nullo pacto augeri, nam inquit, aut id propterea diceretur, quod ipsa esset accretionis terminus, aut subiectum; non potest dici terminus, quia hoc est proprium quantitatis: quod neque sit subiectum, probat, quia subiectum motus debet esse partibilis, at forma nec partibilis est, nec mobilis, nisi ex accidente. Præterea extex. 3. 5. phys. forma nec moueri dicitur, nec moueri, & tex. 36. & 37. 2. de anima dicitur anima esse causa efficiens, finalis, & formalis, at materialis numquam, immo extex. 70. 5. phys. reliquæ tres cause in vnam sæpe conueniunt, materialis numquam.

Verum verbis tantum dissentit Dandinus à sententia communi, cuius sensus non est, animam augeri per augmentationem, quod quod sit vel quantitas, vel proprium subiectum quantitatis, in quo Dandinus

nus eam impugnat, sed eo pacto, quo dicitur augeri materia, & substantia viuētis, quamuis enim hæc angeatur per nutritionem propriam, & formaliter, & non per augmentationem, quia tamen per nutritionem non semper fit maior substantia, quam sic illa, quæ per actionem caloris deperditur, & quando maior substantia acquiritur, comitari etiam solet accretio, idcirco dicitur in accretione, prout complectitur etiam nutritionem, substantiam, & ipsam animam augeri. Si verò loquamur de accretione formaliter, sic dicendum est, eo pacto augeri formam materialem, quod augetur & ipsa materia, scilicet per extensionem, nõ quod noua anima in materia addita nõ generetur, sed quia non in hac generatione posita est formaliter accretio, sed in extensione sequenti, quæ & materia, & forma, & quantitas extenditur. quare si perfecte distingere velimus accretiones, tres ad minimum erunt, non enim per eandem extensionem formaliter potest extendi materia, per quam extenditur forma, vel forma, & materia, per quam quantitas, & ratio est, quia, vt alibi probabimus, extensio nihil aliud est, quam modus rei; idem autem modus non potest esse in diuersis subiectis realiter, & sicuti forma est præsens, & existens per suam propriam præsentiam, & existentiam distinctam à præsentia, & existentia materiæ, & cuiuscunque alterius rei; ita etiam habet propriam extensionem, propriam, inquam, non quod radicaliter eam non habeat à materia, sed quia formaliter eam habet per modum sibi proprium, & inhærentem, quia tamen hæc extensio ex se sola, quod est copuncta cum ex-

ensione quantitatis, est impenetrabilis, & physica, idcirco de sola extensione quantitatis fit mentio, & tamquam à præcipuo termino dicitur accretio habere per termino quantitatem, id est modum ipsius. Est tamen difficultas circa animam rationalem, quomodo possit extendi à parte viuētis, quam actu informat, ad informandam nouam materiam. Nam ex Aristotele lib. 1. de anima, non est anima per se mobilis, sed tantum per accidens ad motum corporis; sola enim corpora esse per se mobilia, ostendit Aristoteles 6. phys. At si anima ab vna parte transiret ad aliam, per se moueretur, quod est contra Aristotelem. Zabarella cap. 16. in responsione ad secundum cum Ioan. Bauonio in d. 18. lib. 3. sent. respondet, animam transire ab vna parte ad aliam, non per motum, sed modo quodam alio nobis occulto, & abscondito: re vera tamen negari non potest, illum esse verè motum, quia per illum fit anima præsens, vbi antea non erat, & nomen ipsius transitus, quo & Zabarella vtitur, id ipsum demonstrat.

Dicendum est igitur, alium esse motum, quo vnus locus acquiritur, & alius amittitur, & dici potest motus localis, & integer, alium verò esse, quo nouus locus acquiritur absque eo quod prior dimittatur, & dici potest motus partialis, & de prior intelligitur Aristoteles, non de posteriori. Adde, quod quauis interueniat hic motus localis, tamen anima non extenditur, vt occupet nouum locum, sed vt informet nouam materiam, quare motus localis est hic per accidens, & Aristoteles negat tantum; animam moueri per se.

Ad primum argumentum Zaba-

tellæ respondeo, animam esse actū corporis eterogenei respectu totius corporis, quod informat, non verò respectu partis, alioquin nullam partem similitarem posset informare anima, dicitur enim actus, nō tantum respectu materiæ, ex qua educitur, sed etiam respectu materiæ, quam informat, si igitur potest informare partem homogeneam, vt necessariò dicendum est, poterit etiam ab ea educi.

Ad secundum respōdeo, ad hoc vt cor dicatur præcipuum membrum, satis esse, quòd anima prius ab ipso educatur saltem natura, & ab alijs partibus dependenter ab ipso, quamuis enim educatur etiā ab alijs partibus, non per hoc educitur independenter, quia si cor nō adesset, non educeretur à cæteris partibus.

Ad tertium respondeo, verum esse consequens, quòd animæ diuisibiles, quales sūt omnes, rationali excepta, possent aliquandiu conservari in parte præcisa, vt patet in animalibus imperfectis; in perfectis verò minùs apparet, quia habent operationem magis dependentem à præcipuis partibus.

Ad quartum negatur consequentia, sequitur enim tantum, esse plures partes vnius animæ, non verò plures animas, quæ partes sunt vnum, non aggregatione, sed vera, & perfecta vnione. Et Aristotelis dictum nobis fauet, quoniam non inficiatur Aristoteles, esse plures animæ partes, sed inquit, componere vnicam animam, quia dicunt omnes ordinem, & dependentiam à membro principali, quod est cor.

Ad quintum respondeo, nō differre in hoc accretionem viuentiū à non viuentiū, quòd his addatur materia, & forma, illis autem

materia tantum, sed in alijs multis; vt quòd augeatur quælibet pars, quòd additio sit ab incretione; & potissimum quòd accretio viuentiū sit per extensionem.

Quid per materiam, & formam intellexerit Aristoteles in text. 35. 36. & 37.

SECTIO III.

EXplicata rei veritate, sequitur, vt mentem Aristotelis pericrutemur, quem non est credendum, ab ea discessisse, quamuis tam obscurè loquutus sit, vt Oedippo opus videatur, qui ænigmata soluat, nam in eo explicando plurima etiam ingenia desudarunt, & fortè frustra. Afferemus igitur varias eorum explanationes, & tandem nostram, sed prius verba ipsius audiamus. Inquit igitur Aristoteles tex. 35. *Quamcumque igitur partem augmentari, & adueniente aliquo secundum formam quidem est possibile, secundum autem materiam nō est, &c.*

Prima autem expositio, quæ legenti statim se offert, est, vt per materiam intelligamus materiā, quæ est pars compositi, & per formam ipsam formam substantialem, nam hæc est propriissima horum nominum significatio. Hanc autem amplectuntur Zabarella cap. 21. Dandinus digressione citata, Auer. Philop. Albert. & alij, quamuis in reliquis verbis explicandis non conueniant. Zabarella enim existimat, materiæ partes non omnes augeri, quia augentur per additionem, nō potest autem, vt supra probatum est, cuilibet parti aliquid addi, forma verò, inquit, crescit secundum omnes partes, quia extenduntur omnes

omnes partes animæ ad maiorem materiam, nec vlla considerari potest eius particula, quæ non extendatur. Verum hæc sententia, vt supra ostendimus, falsa est, neque etiam expedite Aristotelis mentem explicat. Nam inquit Aristoteles, aduenire aliquid secundum formam, ergo non sufficit, quòd extendatur. Adde, non esse credibile, materiam non extendi, dum forma, quæ ipsi inhæret, extenditur.

Hieronymus verò Dandinus (quamuis Aristotelis locum per obscurum explicans, nec ipse clarè loquatur) vult, additionem fieri secundum formam, nō secundum materiam, quia materia in nutritione mutatur, alia enim effluit, alia verò aduenit, quod autem mutatur, non potest dici augeri, forma verò semper eadem permanet, & idcirco secundum eam dicitur fieri accretio, quòd autem eadem forma maneat, in homine certum est, in reliquis verò fatetur quidem, formam etiam simul cum materia deperdi, sed inquit, se habere, ac si non mutaretur, nam eius mutatio non apparet, sed videtur semper eadem manere, tum quia mutatur quasi per accidens ad mutationem materiæ, tum etiam quia alimentum suam abijcit formam, & nouā viuētis induit, quæ eandem habet figuram, & operationem, quas habebat antea quoque forma viuētis, & donique in specie saltem formæ vnitas conservatur. Addit deinde, augeri formam secundum omnes partes, quia dum in alimento, noua accedente materia, & in omnibus eius partibus suscipitur, verè dicitur partibus omnibus augeri, quia nulla est tam parua, cui non aliqua materiæ, & quantitatis facta sit additio.

Verum quàm parum firma sit hæc expositio, ostendunt primò tot rationes, quot ipse multiplicat, vt tueatur, eandem formam permanere, quibus tamen nihil efficit, quia re vera forma non minus, quàm materia deperditur. Præterea etiam si noua forma non adderetur, vt ipse pro non addita haberi vult, esset maximè contra Aristotelem, qui ait, addi aliquid secundum formam. Ad hæc, non rectè explicat, quomodo fiat additio secundum aliquam partem in materia tantum, ratione verò formæ fiat secundum omnes partes. Quòd enim ait, nullam esse tam paruum partem formæ, cui non fiat aliqua accretio, dici quoque potest de materia, vel si de hac dici non potest, neque de illa, cum ita sint copulata, vt vni non possit fieri additio, & non alteri.

Auerroes inquit, accretionem esse secundum formam, non verò secundum materiam, quia est effectiue à forma, non verò à materia. At Aristoteles non hic loquitur de causa efficiente, sed de eo, quod augetur, quare non videtur ad rem hæc expositio.

Secunda expositio tribuitur S. Thomæ, & eam sequitur Tolerus hic quæstione nona, & alij recentiores, qui dicunt, per materiam intelligi substantiam indiuiduam, per formam verò essentiam specificam, hæc dicitur manere, quoniam manet semper eadem species carnis, & ossis; illa nequaquam, quia non manet re vera hæc caro, & illud os. Verum quamuis hæc expositio videatur tueri identitatem eius, quod augetur, non tangit tamen præcipuam difficultatem horum verborum, quomodo accretio fiat secundum

secundum omnes partes formæ, nã si per formam intelligant naturam, nulla ei videtur fieri accretio, quia essentia, et species immutata manet, & potius sit additio secundum materiam, id est secundum substantiam singularem. Adde, quod Aristoteles tex. 40. videtur aperte hanc explanationem reiecisse, nam inquit ibi, vniuersalia non esse illa, quæ generantur, & consequenter nec augentur, ergo dum inquit, accretionem fieri secundum formam, non potest intelligere secundum speciem, quia esset secundum vniuersale.

Tertia expositio est illa, quam refert Marsilius in quæst. 13. per formam intelligi partes illas, quæ humido, quod radicale dicitur, constant; per materiã verò partes illas, quæ humidum nutritiale continent, priores autem; inquit, conseruari semper, non autem posteriores; & hac ratione, illas augeri, non autem has.

Sed meritò à Toletò, & Dandino reijcitur hæc sententia, nam neque Aristotelis verbis aptè accommodari potest, neque ostendit, quomodo viuens augeatur secundum omnes partes formæ. Præterea inquit Aristoteles, addi aliquid secundum formã, at verò humido radicali, vt sic, nihil potest addi, quia si additur, ergo nõ est radicale.

Quarta expositio fuit Thomæ de Garbo in sua medicinali sũma quæstione 54. & concil. differentia 56. per formales partes intelligi eterogeneas, per materiales homogeneas; sed non opus est, multis eam refutare, cum Aristoteles apertissimè in partibus ipsis homogeneis formã, & materiã distinxerit.

Quinta expositio per formas accipit partes sensibiles, quæ per se coherere, & operari possunt, per ma-

teriam verò partes non sensibiles, quæ neq; separatè existere, neq; p se coherere possunt, ita Egidius hic, sed neque est recipiẽda, patet enim, non esse ad mentem Aristotelis, qui dixit, omnes res constare materia, & forma, ergo etiam in partibus insensibilibus adest materia, & forma. Præterea partes sensibiles constant partibus insensibilibus, ergo si secundum omnes suas partes augentur, etiã partes insensibiles augebuntur, quibus argumentis reijci quoque possent aliæ nonnullæ explanationes, quæ à Toletò, & Dandino referuntur, vt per materiam intelligi partes non potestas, per formam potestas: vel per materiam intelligi partes, per formam ipsum totum, non enim opus est, singillatim eas refutare.

Vltima ergo expositio, quam ego censeo verissimam, est; quam inuicem Auerr. per formam scilicet intelligi illam, quæ ex terminis quantitatis oritur, & dicitur etiam figura; per materiam verò totam ipsam substantiam ex materia, & forma substantiali constantem. Probatur primò hæc expositio, quoniam ipsemet Aristoteles explicat, se per formam intelligere figurã, tex. enim 36. inquit, *figura autem, & forma cuiuscunque particula*, scilicet aduenire aliquid, vt quid igitur amplius ambigimus, per formam intelligi figuram, cum ipsemet Aristoteles id, quod supra asseruerat de forma, scilicet fieri additionem secundum omnes eius partes, hic dicat de figura, quã etiam ostendit pro eodẽ accipere, atque formam; Præterea loquebatur de augmentatione, cuius terminus est quantitas, ergo etiã de forma loqui debuit in ordine ad quantitatem, forma autem quantitatis, est ipsa figura, qua quantitas

terminatur, & variè conformatur. Tertiò inquit tex. 37. formam remanere, esse magis manifestum in manu, & ceteris partibus eterogeneis, quam in homogeneis, hoc autem verum non est de forma substantiali, nulla enim adest maior ratio, per quam dicamus, permanisse formam substantialem in partibus eterogeneis, & non in homogeneis, verissimũ autem est de figura, quia quãuis manus augeat, retinet semper eãdem figurã manus, quod ita clarè nõ apparet in carne, quia non determinat sibi aliquã figuram. Et cõfirmat ex verbis Aristotelis, quibus rationẽ reddit, cur hoc magis appareat in manu, est enim, inquit, quoniam proportionaliter aucta est, ex eo autem quod aliquid proportionaliter augetur, efficitur, vt retineat eãdem figuram, vt retineat autem eãdem formam substantialem potius, quàm materiam, hoc nihil refert. Confirmatur præterea, quia concludit tandem, *secundum formam cuiuscunque accessit secundum materiam verò non, at supra dixit figura & forma cuiuscunque particula accedere*, cur ergo hic non infert conclusionem tum de forma, tum de figura, non verò de forma tantum? Ratio profecto est, quia pro eodem sumit figuram, & formam. Non potest autem figura accipi pro forma substantiali, forma autem optimè accipitur pro figura quantitatis, nam & quarta species qualitatis ponitur forma, & figura, ergo per formam nil aliud verè intelligit, quã ipsam figuram.

Quartò id ipsum colligi potest ab eius exemplo de aqua, quæ per eãdem mensuram effluit, quid enim recipit aqua ab ipsa mensura, per quã transit? vti que non aliud, quàm figuram, si enim mensura illa sit si-

guræ circularis, cum eadem figura effluit etiam aqua. Patet igitur, sensum Aristotelis hunc esse, quod sicuti aqua effluens per eãdem mensuram, retinet semper eãdem figuram, quãuis partes eius diuersæ sint; ita in augmentatione quãuis substantia effluat, & adueniat, semper tamen remanet eadem figura manus, vel pedis, & cæterarum partium, quod de forma substantiali nullo modo dici potest.

Denique probatur hæc expositio quoniam iuxta eam verissima sunt omnia, quæ ait Aristor. & ea nõ admissa, impossibile est, veritati esse consentanea. Nam duo asserit Aristoteles, quæ & per se difficilia sunt, & parum inter se coherere videntur. Alterum est, fieri additionem secundum omnem partem formæ, nõ verò secundum omnem partem materiæ. Alterum, id, quod augetur, idem remanere secundum formã, nõ verò secundum materiam, quãuis enim hoc posterius non tã clarè asserat, ab omnibus tam eius interpretibus tamquam ab eo dictũ recipitur. Difficile autem est vtrumque dictum, & de forma substantiali intellectu inexplicabile, quia hæc ita est cum materia copulata, & ita ab ea pendet (loquor de materiali) vt neq; additionẽ sine ipsa recipere possit, neque cum ea non mutari. Neque videntur inter se aptè hæc duo coherere, quia si materiæ minor additio sit, quàm formæ, ergo magis remanet eadem, quàm forma, quomodo ergo ait Aristoteles, formæ fieri additionem secundum omnem partem, & tamen quod augetur, magis remanere idem secundum formã, quàm secundum materiã? hæc igitur difficultates trãsuerfos egerunt interpretes, & in varios errorũ scopulos impulerunt.

At iuxta nostram expositionem omnia plana sunt. Nam figura eius est naturæ, ut facillimè fieri possit maior secundum omnem sui partem, cum tamen eandem formam retineat. Accipiamus enim circulum, & ex paruo efficiamus ipsum magnū, tunc ille circulus erit maior, quàm antea secundum omnem suam partem, quia nulla est particula ipsius circumferentiæ, quæ magis, quàm antea, à centro non distet, & tamen eadem omnino est figura, quæ etiam antea erat, quia circulus erat prius, & circulus est etiam postea. Illud enim, quod additur, semper se accommodat figuræ, quam vel totū, vel quælibet partium postulat. Hoc est igitur, quod inquit Aristoteles, cum viues augetur, fit maius secundum omnem partem formæ, & figure, quia fit maius, & secundum longitudinē, & secundum latitudinē, & secundum profunditatē, & manus proportionaliter secundum omnes digitos augetur, quare figura tota facta est maior, & tamen eadem remansit, quia retinet eandem proportionem inter partes; & manus, & pedes, & cætera membra eandem habet, quam prius figuram.

At verò secundum substantiam neque fit additio secundum omnem partem, ut ex ijs, quæ supradiximus, patet, neque omnino remanet idem viuens, quia partium substantiæ alia fluit, & alia aduenit. Denique hæc omnia maximè cōgruunt cum ijs, quæ supradiximus, augmentationem formaliter positam esse in extensione ad maiores terminos quantitatis, ex quo sequitur, per eam formaliter figuram fieri maiorem secundum omnes suas partes, ut hic ait Aristoteles. Objici tamen nonnulla possunt contra hanc nostram expositionem ex quorum solutione firmior manebit. Primò, ait Aristoteles tex. 35.

dupliciter caro, & os dici quemadmodum & cætera, quæ in materia formam habent, materia enim & forma dicitur caro & os, quibus verbis videtur planè, se loqui de forma substantiali, tum quia hæc consistere dicuntur res naturales, non verò figura; tum etiam quia caro, & os dici non possunt figura, cum hæc sit accidens, illa verò substantia.

Secundò figura est qualitas, ergo accretionis terminus esse non potest, sed magis ad alterationem pertinet. Si verò dicas, sumi, prout est idem cum quantitate, potius ipsa quantitas, quàm figura, dici debet augmentum recipere.

Tertiò, volebat Aristoteles explicare, quomodo in accretione idem semper maneret, & quomodo fieri posset accretio sine penetratione, at verò externa figura, neque penetrationem excludit, neque identitatē veram, & substantialem tueri potest, ergo non de ea loquitur Aristoteles.

Quartò in mortuo magis videri eandem esse carnem, quàm manū, ait Aristoteles, at si de figura esset sermo, magis videretur hæc identitatē ostendere in manu, quàm in carne, quia facilius eadem figura in illa, quàm in hac dignoscitur. Ad primū respondeo, ex illis verbis magis sententiam nostram confirmari. Nam inquit Aristoteles, carnem dupliciter dici, & pro materia, s. & pro forma, at si loquatur de materia prima, falsū omnino assereret, quia materia prima dici non potest caro, neque os, cum sit indifferens ad quamcunque substantiam, forma quoque; substantialis non solet appellari caro, aut os. At verò optimè iuxta sententiam nostram intelligitur Aristotelicum dictum. Nam caro, & os possunt sumi & accidentaliter, & substantialiter, accidentaliter pro figura, & accidentaliter

bus, quæ eam consequuntur, substantialiter pro materia, & forma, quæ sub illa figura latent, quapropter dicebat Aristoteles, carnem hominis mortui esse æquiuocè carnem, id est habere accidentia, quibus appellatur caro, non tamen animam, à qua substantialis denominatio carnis, prout est pars animalis, desumitur, quare non dixit Aristoteles, naturalia consistere materia, & forma, de quibus ipse loquebatur, sed asseruit, dici dupliciter, & materiā, & formam; quia videlicet hominum sermone caro aliquando vsurpatur pro accidentibus, sicuti videmus etiam in statuis, & imaginibus distingui carnem, & cæteras partes, non quia habeant carnem substantialem, sed partem tantum eius accidentium, & precipuè figuram, quapropter merito potuit Aristoteles asserere, carnem dici, & materiā, scilicet substantiā, & formā, s. figurā.

Ad secundum responsum est supra, ad figuram terminari augmentationem, quatenus est terminus quantitatis: Consequutionem verò, quod quantitas ipsa dicatur recipere augmentum, non inuiti admittimus, neque. n. est cōtra nos.

Ad tertium resp. optimè omnia, quæ intendebat Aristoteles, explicata fuisse per datam distinctionem, nam ex eo quod additio non fit secundum omnes partes substantiæ, sed secundum omnes partes formæ, id est figuræ, rectè intelligitur & idem manere, quia manent plures partes substantiæ, & figura ipsa non mutatur, & non dari penetrationem, quæ vitari non posset, si quælibet pars substantialis augmentum recipere deberet, neque tamen in omnem sui partem diuidi.

Ad quartum resp. rectè Aristoteles,

telem inferre, carnem videri magis carnem in mortuo, quàm manum, ex eo quod figura magis in hac apparet, quoniam caro cum non determinet sibi figuram, quousque non corrumpitur substantialiter, semper pro carne habetur, at verò manus, cum figuram sibi determinet, & ad operandum sit ordinata, etiam si substantialiter non corrumpatur, si tantum figuram amittit, vel saltem operari non possit, non amplius videtur esse manus, si verò esset sermo de forma substantiali, cum hæc eodem modo se habeat in manu, & in carne, non posset Aristoteles, ex ea aliquo discrimen inter ipsas constituere, ut verè constituit. Quare cum & ea ipsa, quæ contra nostram explanationem asseruntur, ipsam magis confirmet, concludere possumus, esse verissimam, & ab Aristoteli n. latum quidem vnguem discedere.

Au quod augetur, idem semper maneat ante, & post augmentationem.

QVÆSTIO XXXIV.

NON quærimus de identitate omnimoda, ut etiam accidentalem includit, clarum est. n. per accretionem diuersimode se habere viuens, atque antea, sicuti etiam post alterationem alio pacto se habet subiectū, ac antea se habebat, sed quærimus de identitate substantiali, & quæ sufficiat, ut subiectum dicatur idem numero, & loquimur, non de aliqua peculiari augmentatione, sed de ea, quæ fit per totam vitam; neque tandem de augmentatione, ut solam extensionem significat, sed ut etiam nutritionem includit.

Rationes dubitandi.

SECTIO I.

Non idem permanere viuens, his potest argumentis suaderi. Primò, quoniam cuius pars essentialis mutatur, nõ remanet idẽ, at per augmentationem mutantur partes essentielles viuẽtis, quæ sunt materia, & forma, ergo non remanet idem. Probatur minor primò ex Aristotele qui tex. 36. inquit, in augmentatione materiam se habere sicut aquam, quæ per aliquam mensuram transeat, per materiam autem vel intelligit, vt nos volumus, totam substantiam, vel, vt alij interpretantur, saltem materiam, quæ est pars essentialis compositi, ergo semper mutatur pars essentialis.

Deinde nutritio fit, vt reparetur substantia deperdita, ad quod opus est continua nutritio, ergo continuè substantia deperditur, & alia acquiritur, si ergo cõtinuè deperditur, ergo tota mutatur, quia nulla potest esse tam magna quantitas, à qua si continuè per plures annos aliquid detrahatur, non tandem deficiat. Sed esto, non tota deficiat, saltem maior pars deperdetur, ergo potius dici debet viuẽs mutatum, quàm idem, tum quia congruum est, denominationem à maiori parte desumi, tum quia ad destruendũ minus requiritur, quàm ad construendum, ergo etiam si esset æqualis materia, quæ remanet cum ea, quæ deperditur, hæc potentior esse deberet ad constituendum diuersum suppositum, quàm illa ad conseruandum idem.

Tertiò probatur experientia, nõ quando animal nascitur, & multò magis quando concipitur, est ad-

modum paruum, deinde procedente tempore fit magnum, ergo totus huius magnitudinis excessus est illi superadditus, potius igitur ratione huius debet dici diuersum, quàm ratione illius paruæ substantiæ, quæ in conceptione habuit idem, præsertim cum & hæc magna ex parte sit deperdita. Augetur difficultas in plãtis, in quibus euidentius apparet mutatio, nam minimum semen feritur, & tamen fit arbor magna, quis ergo neget, absque vlla proportionem maiorem esse materiam superadditam, quàm illam veterem? ergo ratione illius dici potius debet arbor diuersa, quàm huius eadem. Confirmatur, quia ab hac eadem planta possunt plures rami auelli, & plantari, & fieri arbores diuersæ, ergo etiam quando erant in arbore, materiam, & formam habebant diuersas, non igitur dici possunt esse eadem numero substantia.

Quartò constat experimentis, temperamenta, & complexiones mutari propter alimentum diuersum, ergo si num est, mutari substantiam, & non permanere eandem numero, & refertur, pueros veleno nutritos naturam lætiferam imbuisse, ita vt sanguis ipsorum exitio esset animalibus, quæ ipsũ degustassent. Patet igitur, totam ipsam substantiam mutari.

Quintò, comparat Aristoteles nutritionem mitioni aquæ cum vino, at vinum si ei longè maior quantitas aquæ infundatur, tandẽ fit aqueum, & desinit esse vinum, vt etiam fateatur Aristoteles hic tex. 42. ergo idem dicendum de viuẽtibus, quòd post nutritionẽ aliquorum annorum, tandem naturam mutant, & in nutrimentum vertantur.

De-

Denique nutritio est quædam generatio, sed quod generatur, nõ est idem, ac erat ante generationem, quia per generationẽ acquiritur esse simpliciter, ergo neque quod nutritur, erit idem ante, & post nutritionem.

Pars affirmatiua statuitur.

SECTIO II.

Non sunt tamen supradictæ rationes tantifaciendæ, vt propter eas à communi sententia discedamus. quæ non solum auctoritate Philosophorum, & communium etiam hominum communitur, sed etiam rationibus, & fide ipsa diuina.

Primò enim videmus, in hominibus, & animalibus etiam perfectis remanere post plurimos annos eadem cicatrices, naeuos, & alia huiusmodi notas, ergo substantia ipsorum non est mutata, nam accidentia non migrant de subiecto in subiectum, cum igitur eadẽ accidentia appareant, dicendum est, eandem permanisse substantiam.

Secundò, senes recordantur multarum rerũ, quas pueri didicerunt, ergo non sunt diuersi à se ipsis pueris. Consequentia patet, quia nõ potest aliquis recordari, quod alter didicerit, sed oportet, eum, qui recordatur, didicisse. Et confirmatur, quia hinc deducitur, remansisse easdem species, quòd si species, ergo & eadem substantia, in qua adhæserunt, nõ igitur substantia deperditur. Confirmat alij, quæ canes post multos annos dominos agnoscunt, sed non est valde sumum argumẽtum, posset enim

quis dicere, ex magna similitudine eos decipi.

Tertiò probatur, quia alioqui de medio tolleretur accretio, quod enim mutatur in aliud maius, non dicitur aueri, sicuti quando ex aqua fit aer, vtique apparet maior substantia, quàm prius, non dicitur tamen aqua recepisse augmentum, sed destructam esse, ergo etiã si viuens, dum augetur, desineret esse idem, non aueretur, sed corruptum periret, & aliud viuens maius generaretur.

Quartò, singulæ augmentationes partiales non mutant ipsum viuens, ergo neque omnes simul. Antecedens est euidentius. Nam per augmentationem partialem minima fit substantiæ mutatio, quis dicat autẽ, ex eo quòd paululum cibi versum est in substantiã viuẽtis, viuens non amplius idem esse, quod erat. Consequentia probatur, quia omnes augmentationes simul sumptæ nõ habent aliquem effectum diuersum ab eo, qui fit per singulas, cum igitur singulæ non mutant, neque omnes simul. Confirmatur, quia quæ sunt eadẽ vni tertio, sunt eadem inter se, sed viuens post primam accretionem est idem, ac erat ante, & post secundam est idem cum seipso ante ipsam secundam, & ita deinceps vsque ad vltimam, ergo etiam post vltimam erit idem, quod fuit ante primam.

Obijci tamen posset contra hæc rationem, non valere argumentũ à distributiuis ad collectiuũ. Nã, vt docent Theologi, equitare possimus singula peccata, non tamen omnia, & si quis pluries paruam quantitatem furetur, quoniam singula illa furta sint peccata venialia, omnia tamen simul sumpta vi-

dentur conficere vnum mortale, & alia multa similia exempla afferri possent. Respondetur, in moralibus non semper illam consequentiam à distributio ad collectiuum, siue copulatum valere ob rationes, quas hic importunum esset afferre. In physicis tamen non est neganda, præcipuè cum non agitur de pluribus causis partialibus ad eundem effectum simul concurrentibus, sed de ideitate, & diuersitate, vt patet in exemplo allato, vel de causis diuisim concurrentibus, tunc enim vel vltima causa effectum producit, sicuti quando vltima gutta cauat lapidè, vel si nulla seorsum ab alijs id efficere potest, neque ille effectus potest omnibus tribui. Quare in exemplis, quæ afferuntur contra hanc consequentiam, potius sit argumentum à distributio ad copulatum, quàm ad collectiuum, vt rectè aduertit Albertinus princip. 5. philosoph. quæst. 5.

Denique ex ijs, quæ Fides Catholica docet, idem colligitur. Nà certum est ex fide, eundem Christum Dominum nostrum conceptum in utero Virginis, & iam virum factum à Iudæis pro mundi redemptione Cruci affixum, ergo per accretionem non mutatur viuens. Et confirmatur, quia apud Theologos pro certissimo habetur, numquam dimisisse Deum, quod semel assumpsit, ergo eam materiam, quam in incarnatione Deus sibi vniuit, eadem in tota Christi vita retinuit, non igitur per nutritionem, seu augmentationem, seu identitatem amittit.

Varij modi supradictam sententiam explicandi afferuntur.

SECTIO III.

Quamuis Philosophi conueniunt in hac cõclusionem, quod idem numero sit viuens post accretionem, quod etiam ante ipsam fuerat, in modo tamen explicandi hanc identitatem, & in eius ratione non parum differunt.

Primus modus est, manere idem viuens, quia manet eadem forma, quamuis materia mutetur, tradit hunc modum Zabarella cap. 17. lib. de accretione consequenter ad sua dicta, existimabat enim, in accretione materiam tantum nouam addi, formam verò semper eandem manere. Et videntur huic sententiæ fauere S. Thom. 1. de generatione. tex. 36. Egid. in tex. 37. Venet. ibidem. Niphus 1. de generatione. tex. 38. Pomponat. tract. de augmentatione, & Albert. summa de homine. Sed hæc sententia supra est impugnata, quare etiam ruit hoc eius collariu. Adde, quod etiam esset insufficientis, quoniam ad hoc vt viuens dicatur idem, nõ solum oportet, eandem manere formam, sed etiam materiam, quia & ipsa est pars essentialis compositi.

Secundus modus est, viuentia omnia præter hominem manere eadem numero ratione figuræ, & per æquivalentiam, sicuti populus alicuius Ciuitatis dicitur semper idem, quamuis singuli homines sint mutati, & idem dicitur fluuius, quamuis aqua numquam sit eadem, & idem dicitur ignis, quamuis re vera flamma noua continè veteri succedat, tribuitur hæc sententia

sententia Scoto in 4. dist. 44. q. 1. & alijs, nonnulli etiam ex Thomistis eam sequuntur, vt Soto in 2. libro sum. cap. de quantitate propositionis, & in cap. de differentia, & Bannes q. 5. & pro ea citatur S. Tho. 4. contra gent. cap. 81. ad 4.

Verum hæc identitas est maxime impropria, & non sufficit ad saluanda experimenta, & rationes, quæ pro identitate eius, quod augetur, supra retulimus, & quauis ipsi dicant, in homine maiorem reperiri identitatem propter animam rationalem, quæ simul cum materia non fluit, tamen cum admittat, materiam fluere, nec magis esse eandem, quàm aquam fluminis, sequitur, neq; hominem esse eundem, quia ad hominis identitatem non solum eadem forma, sed etiam eadem materia requiritur.

Tertius modus est dicentium, in viuente esse partes duplicis rationis: quædam dicuntur seminales, seu spermaticæ, & primigeniæ, & sunt illæ, quæ formatur ex semine, cum primùm viuens concipitur, vel oritur: aliæ dicuntur nutritimentales, siue alimentitiæ, & sunt illæ, quæ per nutrimenti conuersionem acquisitæ sunt, & longepiores quàm primigeniæ, cum viuentia ex paruo initio magnum capiunt incrementum. Seminales igitur dicunt semper remanere, & ratione illarum viuens esse feminæ per idem, nutritimentales verò continua caloris actione deperdi, & restaurari. Sequitur hanc sententiam Tol. q. 9. in fine, & eandem tribuit Auerroi. Alex. Philop. & Alberto. Sed neque hic modus est approbandus, nititur. n. fundamento falso, quod partes spermaticæ non resoluantur, sed per totam vitam permancant, cuius falsitas o-

stenditur, quia hæ partes sunt dissimiles inter se, cum aliæ sint calidæ, aliæ frigidæ, aliæ humidæ, aliæ sicca, ergo inuicem agent, & consequenter corrumpentur, & fiet resolutio alicuius particulæ, non .n. aliter fit resolutio materiæ, nisi ex actione vnius partis in aliam. Præterea istæ partes spermaticæ sunt magis humidæ, & tenellæ, vt patet in infatibus, ergo multo magis erunt corruptioni, & resolutioni obnoxia. Tertio, istæ partes ita per nutritionem augetur, vt dignosci nõ possit, quænam pars fuerit primigenia, & quæ per nutritionem addita, ergo non erit maior ratio, cur vna pars potius deperdat, quàm alia. Quarto, si istæ partes numquam resoluenterent, numquam moreretur homo, nam humidum radicale numquam deficeret, & partes vitales semper integre, & illæse permanerent, quauis ergo deficerent partes nutritimentales, illæ priores sufficerent ad hominis, siue alterius viuentis naturam conseruandam.

Quartus modus est, manere in augmentatione idem subiectum, non quoad cõditiones indiuiduantes, quia nõ manet eadem materia, neq; eadem forma saltem in multis nisi continuatione, sed quoad speciè, & essentiam, quæ est eadem in deperditis partibus, & in acquisitis, quæ modum sequuntur Doct. Conimb. cap. 5. q. 12. in fine, & inquirunt, omnè effugere calumniam, nec falsò, nec .n. calumnijs, sed verissimis impugnationibus obnoxia est hæc sententia. Nà planè cõcedit, non esse viuens idem numero, sed tm specie ante, & post accretionem, quod est & contra omnes Philosophos, & contra rationem, & experimenta, vt supra ostendimus.

Vera sententia explicatur.

VT hanc declaremus, determinandum est prius, quid substantiæ deperdat per actionem caloris, nam si verè tota substantia efflueret, dici non posset, idem indiuiduum remanere, nisi per quãdam æquivalentiam, siue cõtinuationem, quod supra falsum esse, ostendimus; neque verò concedendum est, partes spermaticas totas permanere ob argumenta supra allata. Sed dicendũ est, ex his partibus substantiam solidiorem, & sicciorem nunquã effluere, quod & argumẽtus, quibus probauimus idem indiuiduum remanere, ostenditur, & alijs etiam. Nam calor nõ agit nisi in contrarium, hoc autem est frigidũ, & humidũ, ergo partes sicca non resoluentur ab ipso, sed semper conseruabuntur. Confirmatur, quia in omnibus alijs cõsumptionibus, siue corruptionibus videmus, partes materiæ sicciore remanere. Sic ignis cõburit lignũ, sed remanent cineres: sic in lucerna videmus elychmiũ, postquam diu combustum est, euadere materiam quãdam siccam, & adustam, quæ fungus dicitur, nec ab igne cõsumi potest, quod aliunde nõ prouenit, quàm ex partibus olei siccoribus ei adhærentibus, humidioribus ab igne consumptis. Præterea si igne ardentissimo comburatur homo, adhuc remanebunt partes quãdam materiæ sicciore, veluti ossa, vel saltẽ cineres, multo minus igitur poterit calor naturalis totam materiã hominis cõsumere, & hinc videmus, senes semper euadere sicciore, quia videlicet calor naturalis humidũ cõsumpsit non autem siccam. Remanent igitur hæ partes toto vitæ tempore, tam-

quam primum, & præcipuum substantiæ viuẽtis fundamentum. Reliquæ vero partes, quæ per nutritionem adduntur, non tamquam aliquid diuersum adiunguntur, sed vt cum illis vnum constituunt; imò vt in illarum naturam transeant, illas foueant, cõseruent, restaurent, & augeant, ac proinde non aliquid diuersum cõstituunt, sed illud idem, quod erat prius, maius facere dicuntur. His igitur duabus rationibus identitas viuẽtis fulcitur, & quòd scilicet partes solidiores, & sicciore semper remaneant, & quod illæ, quæ adiunguntur, sint itaqum additamentum quoddam aliarum, & in earum naturam transeant.

Rationibus dubitanti satisfi.

SECTIO IV.

EX dictis non erit difficile, difficultates, quæ cõtra communem sententiam afferbantur, euacuare, quod breuiter nõ tam necessitatis, quàm maioris claritatis gratia hic præstabimus.

Ad primũ ex Aristot. autoritate deductum indeo, non esse ipsius mentem, totã substantiam deffluere, sicuti effluit tota aqua, nõ enim similitudines tam strictè oportet accipere, sed tantũ continuè substantiam secundum aliquam sui partem effluere, quod non sufficit, vt ostendimus, ad hoc vt viuens non dicatur idem.

Ad secundum respõdeo, quod quamuis continuè aliquid substantiæ deperdat, nõ tamen seper ex primigenia detrahitur, sed plimum ex illa eadẽ, quæ per nutritionem erat addita, consequenter illa

illa prior numquam tota deperditur.

Ad tertium respondeo, falsum esse, quòd maior pars materiæ primigeniæ deperdat, sed etiam si hoc esset verum, non propter hoc viuens esset aliud, quia non tantũ debet considerari, quanta sit materia, quæ deperditur, quàm an sit præcipua, & magis ipsi indiuiduo intrinseca, quod vtique falsum est. Ad illud de plantis resp. in ipsis vera minorẽ identitatem reperiri, quàm in animalibus, quia hæc sunt vnum actu, & potentia, plantæ verò sunt vnum actu, & plures potentia, vt inquit Aristoteles lib. de inuent. & senectute cap. 1. & hæc potentia reducitur ad actum per separationem, vt in argumento notatur, antequam tamen separentur, sicuti sunt vna planta, sic etiam idem indiuiduũ numero, quod erat ante augmentationem ob rationes in sententia nostra allatas, quæ hic quoque militant.

Ad quartum respondeo, mutari temperamentũ ppter cibos quoad aliqua accidentia, non tamen qualia requiruntur ad indicandam diuersitatem substantialem, & indiuidualem, nam videmus, operationes esse semper valde similes, & variationem temperamẽti esse intra latitudinem eiusdem speciei, immo, & indiuidui, alioqui etiam absque nutritione, quãdo quis ex calido fit frigidus, dici deberet nõ esse amplius idem.

Ad quintum resp. miftionem aquæ cum vino non in omnibus esse similem nutritioni, non enim aqua in vino substantiam conuertitur, vt diffusè infra probabimus, quæ nil mirum, si non fiat idem indiuiduum cum vino. Quòd si

concedamus, conuerti, dicendum erit, semper vinum remanere idẽ, quoadusque ab aqua corrumpatur, sicuti etiam accidit in animalibus, quæ quamuis nutriantur, tandem tamen corrumpuntur, & amplius non sunt ea, quæ prius.

Ad vltimum resp. argumentum tantũ probare id, quod verissimum est, quod generatur per nutritionem, non esse idem cum alimento, ex quo genitum est, nõ verò cum viuente, cui additur. Dices. Generans debet distingui realiter à genito, sed quod nutritur, est generans, caro autem, quæ sic p nutritionẽ, est genita, ergo non possunt coalescere in idem indiuiduum. Respondetur, in generatione totali generans esse totaliter diuersum à genito. Nutritio autem est generatio partialis, quæ merito dicitur aggeneratio, & idcirco sufficit, quòd generans distinguatur à genito partialiter, scilicet tamquam vna pars ab alia, quam distinctionẽ libenter admittimus inter substantiam per nutritionem acquisitam, & eam, quæ nutritioni præerat.

De terminis accretionis, & diminutionis tum in viuẽtibus, tum in reliquis omnibus rebus naturalibus.

QUÆSTIO XXXV.

VIdeo, nos terminos verè augmentationis excedere, hæc enim si propriè sumatur, in viuẽtibus tantũ reperitur; nos verò de rerum omnium terminis disputaturi sumus, quare accretionis, & diminutionis nomen largo modo sumimus, vt omnium terminos comprehendamus, quos doctrinæ

ratio postulat, vt non separemus.

Notandū autē, hos terminos assignari posse intrinsecē, & extrinsecē. Terminus accretionis, siue magnitudinis intrinsecus appellari solet à philosophis maximū quod sic, id est quātitas maxima, sub qua aliquid esse potest, & nō sub maiori terminus verò extrinsecus dicitur minimū quod non, id est minima quantitas, sub qua non potest esse res, cū tamen possit esse sub minori, & est illa quantitas, cui proximè succedit maximū quod sic, & quāuis homo exempli causa non possit esse sub quantitate digitali, hæc tamen non dicitur minima quod nō, quia neque sub minori esse potest, & perinde est quidem parua quod non, non tamen minima, quia datur minor ea, sub qua neque potest existere viuens, quantitas autem illa maxima, sub qua non potest existere viuens, sed minori potest, dicitur minimum quod nō, quia si paululum diminuat, iam erit quantitas congrua, & quamuis possit eadem eatenus diminui, vt amplius sub ea nequeat existere homo, attamen consideratur diminutio proximè sequens, & ratione illius dicitur minima quod non. Terminus autem paruitatis, siue decretionis intrinsecus dicitur minimum quod sic, quia sub eo potest res existere, non autem sub minori; terminus autem extrinsecus dicitur maximum quod non, quia quamuis supra maximū quod sic detur quantitas maior, sub qua nō potest existere, inter eas tamē, sub quibus ratione paruitatis res conseruari nō potest, hæc est maxima, & idcirco dicitur maximum quod non.

Nonnulla extra controuersiam posita à controuersis secernuntur.

SECTIO I.

Cum latissimè pateat huius questionis titulus, multa cōplectitur, quæ vel ex se patent, vel ex determinatis in alijs quæstionibus dubitatione carent, & idcirco secernenda videntur ab illis, de quibus erit hic disputandum.

Certum est igitur primò, quantitatem ex sua natura nullum terminū neque magnitudinis, neque paruitatis postulare, nō paruitatis, quia diuisibilis in infinitū, neque magnitudinis, quia nulla adest repugnantia, cur augeri non possit in infinitum.

Certum est secundò, respectu diuinæ omnipotentiae nullum dari terminū neque magnitudinis, neque paruitatis. Ratio est, quia quantitas non est de essentia rei, potest autem Deus omnia mutare, & tollere, quæ nō sunt de essentia. Dices quamuis quantitas non sit de essentia, poterit tamen esse de essentia tanta substantia, nam de essentia hominis est, vt habeat corpus eterogeneum, non poterit igitur esse sub minima substantia, quæ huiusmodi partes excludat. Item Deus non potest supplere causalitatem formæ, ergo nō videtur efficere, vt forma actuet corpus quodlibet quātumuis magnū. Resp. ad primum, quamuis corpus eterogeneū sit de essentia hominis, tamen posse constitui in minori, & minori, non solum quantitate, sed etiam substantia in infinitum, sicut enim partes similes, ex quibus dissimilares componuntur, minui possunt vsque in infinitum, ita etiam per consequens dissimi-

Disp. IV. de Augmentatione. Quest. XXXV. Sect. II. 301

milares. Ad secundum resp. posse Deum saltem replicare formam, & ita poterit informare quālibet magnam materiam.

Certū est tertio, de facto dari corpus maximū positiuè, & minimū negatiuè, immo & reliqua omnia esse quantitatis determinate. Patet hoc dictum, quia corpus maximū est primum cælum, quod cætera omnia continet. Minimum etiam negatiuè dari, est æquale certum, quia non est progrediendum in infinitum in rebus paruis ac existētibus, ergo deueniendum erit ad aliquod, quō nō datur minus. Dicitur autem, hoc esse minimum negatiuè, non positiuè, quia non repugnat, dari alia minima æque parua. Tandem dicimus, omnia de facto habere determinatam quantitatem, quia repugnat, aliquid existere indeterminatum.

Certū est quattò, nō dari in vlla re minimum inexistentis, siue in continuo; ita vt exempli gratia hæc quantitas diuidatur in decē minima, quorum quodlibet nō possit amplius diuidi. Nā si daretur hoc minimum, non posset res diuidi in qualibet parte sine corruptione, sed opus esset, eam diuidere in ter minima, alioqui si diuideretur, illius partes interirent.

Certum est quintò, elementa esse determinata extrinsecè quoad magnitudinem. Dico extrinsecè, nō quòd habeat terminū extrinsecū, sed quia ab extrinsecō impediuntur ne amplius augeatur. Nā cū intra Cæli ambitū contineantur; patet, nō posse in infinitum augeri. Quæ igitur disputanda reliquuntur, sunt.

Primò, An viuentia habeant terminum aliquē magnitudinis, siue intrinsecum, siue extrinsecum ex sua ipsorum natura, ita vt nō pos-

sint esse in quantitate maiori. Secundò, an habeant terminum magnitudinis extrinsecum, siue minimum quod non. Tertio, an determinant sibi aliquam magnitudinem, sub qua minori existere non possunt, quæ erit minima quod sic. Quarto, an detur maximum quod non respectu ipsorum. Quæ omnia quæ sita possunt etiam de non viuētibus proponi, loquimur autem de existentia permanente, hæc de generatione supra dictum est.

An in viuētibz detur terminus quoad magnitudinem

SECTIO II.

Rationes dabitandi sunt. Prima, quoniam plantæ nullā videtur habere determinatam magnitudinem, vt patet in hedera, & in vite, præcipuè si per terram ferpere sinantur. Secunda quoniam impossibile videtur assignare hūc terminū, ponamus enim, esse hūc terminum respectu hominum decem cubitorum, quis dicere audeat, ne latum quidem vnguem, siue neque acus subtilissimam cuspidem amplius augeri illum hominem posse, vel si augeatur, statim interitum? Confirmatur, quia poterit hic homo in aliqua parte per morbum intumescere, ergo vel tunc interibit, vel acquirat magnitudinem maiorem maximā, vt rōque autē est absurdum. Præterea dum viuētia augentur, acquirunt non tantum materiam, sed etiam formam, vt supra probatum est, sicuti igitur ignis quia augetur per additionem materiæ, & formæ, potest augeri in infinitum, ita etiam poterit viuens. Quarta ratio dubitandi, quia gigantes

videntur excessisse maiorem quantitatem quam natura sibi deposcat, ergo potest dari maius maximum. Quinta ratio, quia crocodrilus quamdiu vivit, semper crescit ergo nullum habet terminum suae magnitudinis.

Sententia communis.

Sententia tamen communis, à qua non videtur discedendum, est, dari maximum quod sic in viventibus, et hanc expressè docet Aristoteles Primò phys. tex. 36. & secundò de aia tex. 41. & 7. poli. cap. 4. cuius verba refert Perer. lib. 10. cap. 23. à quo etiam hunc in modum hæc sententia probatur. Augmentatio, per quam acquiritur quantitas viventium, est determinata, tum quia est motus naturalis, tum quia est operatio proficiens à virtute augmentatiua, quam sicut aliam quamlibet naturalem virtutem, oportet, determinatam esse. Verum hæc ratio parum firmam videtur, neque enim certius est, augmentationem esse determinatam, quam ipsum terminum magnitudinis. Et confirmatur, quia si vim haberet hæc ratio, probaret quoque, in elementis dari determinatum terminum, quia de ipsis quoque dici poterit, & habere determinatam virtutem, & eorum augmentationem esse motum naturalem & consequenter determinatum.

Secundò probatur ab eodem, & à Ruuio 1. phys. c. 4. q. 1. q. inquit, esse rationem evidentem, quia omnium instrumentorum est definita magnitudo, & parvitas, non enim quantalibet secundum magnitudinem, & parvitatem aut terra, aut navi uti possumus ad secandum, vel ad navigandum, idemque evenit in alijs instrumen-

tis, sed corpora animata sunt instrumenta ipsius animæ, quæ idcirco definitur actus corporis organi, ergo debent habere determinatam magnitudinem, quæ ratio videtur fundamentum habere in Aristotele 7. poli. c. 4. tamè meo iudicio neque hæc ratio perfectè concludit. Nam instrumenta tunc debent esse determinata, quando est determinatum agens, siue effectus, alioquin si hæc sint indeterminata, etiam ipsa instrumenta indeterminata erunt; nam instrumenta debent proportionari agenti, & effectui, & ita videmus, membra culicis esse illi proportionata instrumenta, quamvis quantitate minime, quæ tamen essent improporcionata homini, & hæc suppositione loquebatur Aristoteles, nisi igitur ponamus, animam, siue vivens esse determinatum, non poterimus supponere, instrumenta ipsius esse definita.

Alij, ut Sorus, afferunt pro ratione, quia sicuti forma substantialis deposcit determinatas dispositiones in qualitatibus, ita etiam determinatam quantitatem, Verum neque hæc ratio probabilitatem excedit, quia etiam forma ignis requirit dispositiones determinatas in qualitatibus, non tamen in quantitate, ut dicemus.

Quartò, alij tandem, ut Ruuio loco supracitato, probant, quia virtus nutritiva, & augmentatiua anime sunt determinatæ quoad effectus suos, ergo etiam magnitudo, quæ ab istis dependet, sed neque hæc ratio convincit, quia dici posset, esse determinatam intensione, non verò extensione: vel extensione augeri per augmentationem, sicut patet, augeri virtutem combustivam ignis, quæ tamè est finita. Præterea quævis verum sit,

in

in singulis individuis esse determinatam virtutem, dicere tamen quis posset, in specie non esse determinatam, sed fieri posse maiorem, & maiorem usque in infinitum, sicuti quælibet qualitas, quæ existit, est determinata, tamen ex natura sua non sibi vendicat determinatum terminum, sed potest esse intensior usque in infinitum.

Vera ratio communis sententia.

Vera igitur ratio huius sententia oritur ex duobus capitibus. Prius est dependetia, quæ habent omnes partes viventis ab una parte, quæ est præcipua. Nam in animalibus perfectis cor est membrum præcipuum, quod influit in cætera omnia membra, in plantis verò radix, & in animalibus imperfectis aliquid, quod se tenet loco cordis. Alterum caput est determinata dispositio, quam in membris forma substantialis requirit; ex eo enim quod cor debet in cætera membra influere, & ea calefacere, oportet, esse in debita distantia. Verum quia posset quis dicere, cordis calorem augeri posse, & ita etiam agere in membra remotiora, additum est, requiri in corde dispositionem determinatam, nam si nimius sit calor in corde, corrumpet ipsum cor, & hinc apparet ratio, cur ignis, & cætera non viventia augeri possint in infinitum, quia videlicet non habent hanc dependetiam ab aliqua parte præcipua, & quia plantæ minorem habent, idcirco etiam magis augeri possunt, & vitis si sæpius sub terra occidatur, non habebit accretionis terminum, quia palmites remotiores non amplius à prima radice dependebunt, sed ab ea, quam

vitis sub terra proximè emittit, & per hæc patet responsio ad primum argumentum.

Ad secundum resp. nullum esse absurdum, hominem maximum nehilum quidem posse crescere, alioqui si semper concedamus, aliquid quantum augeri posse, nulla erit tam magna quantitas, ad quam paulatim pertingere non possit. Ad confirmationem respondet Ruuio, per tumefactionem corpora non fieri maiora, quia non acquirunt maiorem quantitatem, sed tantum magis rarefiunt, quare non habet pro inconuenienti, quod homo in quantitate maxima præditus sic intumesceret. Non tamen hæc responsio difficultatem euacuat. Nam idcirco homo non potest esse maior maximo, tum quia anima habet determinatam extensionem corporis, quam informare potest, tum etiam quia cor non potest influere, nisi in partes tam distantes, quæ rationes æquè locum habent in maiori extensione per rarefactionem, siue tumorem, ac in acquisitione maioris quantitatis. Præterea sicuti est determinata magnitudo, ita etiam raritas, & extensio, non enim potest homo ita extendi, ut sit, sicut mons, quævis hoc fieri posset sine vlla quantitatis additione. Aliter igitur respond. dari hominem maximum, dupliciter intelligi posse, primò omnibus eius partibus in integra valetudine existentibus, & tunc ille tumor esset quidem possibilis, sed esset extra rem, de qua est sermo, quia non efficeret hominem maiorem maximo in eo genere, de quo loquimur, sed in alio genere, scilicet non inter homines integre valentes, sed inter unum bene valentem, & alterum morbo affectum.

etum. Secundò intelligi potest homo maximus, quacunq; tandem ratione fieri possit maximus, non solum per additionem substantiæ, & quantitatis, sed etiam per extensionem, & per tumorem, & tunc non posset amplius intumescere, quia supponimus, iam acquisiuisse omnem magnitudinẽ, nõ tantum suæ naturæ consentaneã, sed et quacunq; ratione possibile, neque mirũ, quòd intumescere nõ possit, quia iã omnes eius partes extensioẽ omnẽ, & tumorẽ possibilem præcipuisset.

Ad tertium resp. qd quãuis addatur in accretione materia, & forma, tñ depẽdentiã semper habet à forma priori, & ita nõ possit in in seipsum augeri, q; locũ non habet in nõ viuẽtibus, vt supra notauimus.

Ad quartũ, vt huic argumento satisfaciãt, disputant Doct. Connimb. 1. phys. q. 1. cap. 4. art. 3. ad primum, & Ruyus cap. 4. q. 1. An gigantes dici debeant monstra naturæ humanæ, affirmant autem illi, negat hic, cum quo mihi videtur sentiendum, non quidem ob eius rationem, quæ est, quia tali tempore, tali loco, & ex talium hominum cum talibus mulieribus conjunctione, homines longè maioris magnitudinis proueniebant, si enim hæc ratio sufficeret, nulla essent in mundo monstra, omnia enim oriuntur ex talium causarum naturalium conjunctione. Sed quoniã nullum erat vitium in talibus hominibus, immo potius in fortitudine, & reliquis omnibus naturalibus dotibus reliquos homines excedebant, neque credibile est, ortos esse præter intentionẽ naturæ, quæ semper ad perfectius aspirat, & cæteris paribus negati non potest, magnitudinem maiorem dicere quãdam maiorem per-

fectionem. Neque verũ est, quod asserunt Connimb. fuisse illos gigantes extra naturalem constitutionem humanæ speciei, siue extra quantitatem competentem humanæ naturæ ordinatè se haberi, quoniam si hoc verum esset, nõ potuissent gigantes illi operationes naturales tã perfectè exercere, sicut alij homines, res enim non potest extra statum suum tam perfectè operari, quàm in recta sui cõstitutione, at verò gigantes illi perfectius operationes edebant, erant enim robustiores, & longioris vitæ, quàm reliqui homines. Vera tamen esset Collegij sententia de aliquo gigante, qui ob magnitudinem non perfectè suas operationes exerceret, vel pedibus non posset consistere, vt de quodam referunt Scalig. exerc. 263. & Perer. lib. 8. in Gen. Mediolani viso, qui ob immoderatam proceritatem, non poterat nisi decumbere. Sed hæc obiter dicta hæstus. Ad argumentum resolutionem sufficit dicere, huiusmodi gigantes non excessisse terminum maximũ quoad magnitudinem, quia non agimus hic de termino naturæ congruenti, sed de termino possibili.

Ad quintum esto, verum sit antecedens, de quo supra egimus, negatur consequentia, quia p mortẽ saltẽ terminatur eius accretio, & cum tempus eius vitæ non sit sine termino, neque erit accretio, quæ per totam vitam extenditur.

An iste terminus magnitudinis ab intrinseco sit assignandus, vel ab extrinseco.

SECTIO III.

Terminum ab extrinseco non intelligimus eum, qui à pro-

hibente extrinseco oritur, sicut doctum extrinsecè terminat vinum, sed illum, qui à viuento ex propria natura attingi nõ potest, ex plii causa, posito; quòd homo non possit esse maior decẽ cubitis, decẽ cubiti erũt terminus eius intrinsecus, vñdecim verò cubiti terminus extrinsecus, quia vsque ad vñdecim cubitos exclusiue peruenire potest. Quòd igitur hic quarimus, est an terminus magnitudinis viuẽtiũ debeat assignari intrinsecus, ita vt possimus dicere, hic est terminus vltimus, sub quo potest existere viuens, & sub maiori nõ potest, vel debeat assignari extrinsecus, ita vt dicamus, sub hac magnitudine non potest existere viuens, potest tamen sub minori proxima, quod est idem, ac querere, an detur in viuẽtibus maximũ quod sic, vel minimũ quod non, vel vtrumque, quamuis autem videri possit dubium parui momenti, & nimia subtilitate referat, ad acuenda tamen ingenia, & quia ab alijs iam reperimus in medium allatũ, visũ est, ipsum nõ præterire.

Prima igitur sententia est Pauli Veneti 1. phys. cap. 5. qui negat viuẽtibus terminum intrinsecũ, & concedit tantũ extrinsecum: Mouetur ex quodam supposito, q; viuẽtia desinere nõ possint per vltimum sui esse, tunc. n. cum forma, quæ gignitur, incipiat etiã per primum sui esse, vel duo instantia essent immediata, vel duæ oppositæ formæ simul in eadem materia, vel materia per aliquod instans esset sine forma. Hoc igitur supposito, qd viuẽtia intereant per primum sui non esse, probat, non habere terminum intrinsecum, quia tunc desinerent per vltimum sui esse, non verò per primum sui non

esse. Probat consequentem, quia si viuens intereat per tumefactionem, erit assignare terminũ, in quo verum sit dicere, nunc existit viuens, & immediatè post non erit, nam si habet terminum intrinsecum, quando ad illum terminũ peruenit, verum est dicere, nunc existit viuens; Supposito autem, quòd tumefactio continueretur, verum erit etiam dicere, immediatè post non erit, quia non potest esse in quantitate, quæ sit maior suo termino intrinseco; sed immediatè post terminum intrinsecum acquisitum adueniet quãtitas maior illo termino, ergo in illa non poterit existere viuens, quare habebit terminum intrinsecum suæ durationis, siue quod idem est, desinet per vltimum sui esse contra suppositum. Si verò dicamus, dari terminum extrinsecum tantũ, tunc tantũ desinet, quando perueniet ad terminum extrinsecũ, immo cũ ad illũ peruenierit, iã corruptũ erit, quare nõ poterit assignari terminus intrinsecus suæ durationis, sed tñ extrinsecus, ac proinde desinet per primũ sui nõ esse, non verò per vltimũ sui esse.

Secũda sententia est Tol. 1. phys. q. 10. & Connimb. 1. phys. c. 4. q. 1. ar. 2. q. dicit, viuẽtia quoad cõseruationẽ in sua cõstitutione naturali vèdicare sibi terminũ internũ, nõ spectata aut cõstitutione naturali. extrinsecũ tñ terminũ habere. fundamentũ huius sententiæ est, quia in priori parte de cõseruatione rei in sua naturali cõstitutione non habet locũ argumẽtũ Veneti, q; licet excedat suã naturalem cõstitutionẽ, nõ idcirco necesse est, ea interire, & alioq; cũ habeat virtutẽ, & pfectionẽ determinatã, vñ erit illis cõstitutẽ terminũ intrinsecũ sub quo

quo existere possint. Posterioris verò partis fundamentum est argumentum Pauli Veneti, quia sequeretur, viuentia desinere posse per vltimum sui esse.

Tertia sententia potest esse, dari terminum magnitudinis intrinsecum, non verò extrinsecum. Ratio prioris partis est, quia cum debeat viuens existere in aliqua magnitudine, videtur necessario deueniendum ad aliquam, sub qua maiori existere non possit, alioqui nullus dabitur terminus eius magnitudinis contra superius dicta. Hæc igitur erit terminus intrinsecus.

Ratio posterioris est, quia vel quãtitas, quæ assignatur pro termino extrinsecum, excedit quãtitatẽ, quæ est terminus intrinsecus, vel non excedit, si non excedit, ergo in ea quoque esse potuit, si excedit, ergo per aliquam magnitudinem diuisibilem, auferatur igitur ab hac magnitudine medietas eius, vel adhuc excedit terminum intrinsecum, vel non, si affirmes, ergo quãtitas illa prius designata non erat minimus terminus, sub quo existere poterat viuens, quia neque existere potest sub hoc minori, si neges, ergo minimum prius assignatum non excedebat ratione totius illius magnitudinis maximum quod sic contra suppositum.

Quarta sententia est, habere viuentia terminum suæ magnitudinis tum intrinsecum, tum etiam extrinsecum, quam videntur supponere reliqui auctores, qui simpliciter dicunt, viuentia habere terminum suæ magnitudinis, nec nõ maximum quod sic, & minimum quod non; Videntur enim hæc duo mutuo se consequi. Si enim datur terminus intrinsecus, quem viuentia transire non possunt, er

go etiam dabitur extrinsecus, ad quem peruenire non poterunt.

Quinta sententia est, dari quidem terminum intrinsecum, & extrinsecum magnitudinis, & consequenter etiam maximum quod sic, non tamen dari minimum quod non, & hanc existimo veram esse. Dari igitur terminum intrinsecum, rectè probatum fuit in tertia sententia. Dari verò etiam extrinsecum, probatur, quia pugnat, dari vnum, & non alterum, si enim exempli causa decem cubiti sunt terminus intrinsecus hominis, ergo & immediatè sequitur post decem cubitos, erit terminus extrinsecus.

Et declarari, confirmarique poterit exemplo sphaeræ actiuitatis agentium naturalium, hæc enim debet habere terminum intrinsecum, quia datur vltimus locus, in quo reperitur eius effectus, verbi gratia lumen productum, alioqui neque ipsum lumen haberet terminum intrinsecum, quod repugnat, & immediatè postaderit terminus extrinsecus. Potest enim designari linea, vsque ad quam perueniat actio, & ulterius non progrediatur, quod si huic lineæ respondeat duo corpora contigua, idem dicendum erit. Obijciat tamen quis. Partes continui copulantur vnico termino, & post illum terminum non datur prima pars sequens, ergo si ille terminus copulatiuus erit terminus intrinsecus actionis, non poterit assignari terminus extrinsecus, quia assignaretur etiã prima pars eum sequens. Respondetur, hanc obiectionem procedere ex falsa opinione de indiuisibilibus, quam supra impugnauius, partes enim copulantur se ipsis, non medio aliquo termino communi, & post vltimum terminum vnus sequitur pri-

prima pars alterius, vt supra explicauimus. Præterea etiam si hoc concederetur, non haberet tamen locum in viuentibus, quorum termini se habent vt corpora contigua, non verò vt vnum continuu, quia cum viuens non possit excedere terminum intrinsecum, nec potest continuari cum extrinsecum.

Non dari autem minimum quod non, probatur, quia oporteret, hoc minimum tam parũ excedere maximum quod sic, vt non possit minus, at hoc dici non potest, quia cum quantitas sit diuisibilis in infinitum, & quod excedit, excedere debeat ratione quantitatis, repugnat, excedere in minima quantitate, qua non possit dari minor. Dices. Terminus extrinsecus videtur esse minimum quod non, nam sub termino extrinsecum non potest esse viuens, & sub omni minori potest, ergo est minimum quod non. Præterea vel terminus extrinsecus excedit terminum intrinsecum, vel non excedit, si primum, redit argumentum contra minimum, quod non adductum, quia excedet per aliquam quãtitatẽ diuisibilem, &c. Si non excedit, ergo non est ratio, cur non possit sub hoc existere, possit tamen sub illo. Pro responsione recolenda sunt, quæ diximus de indiuisibilibus, posse scilicet assignari primam, vel vltimam partem ab extrinsecum, non verò ab intrinsecum, quo supposito dico, terminum intrinsecum viuentis esse vltimam partem, vt assignabilem ab extrinsecum illius summæ quantitatis, sub qua potest existere, terminum verò extrinsecum esse primam partem corporis magni, in quo existere nequit, ab extrinsecum assignabilem. Hinc ad primum resp. terminum extrinsecum non

esse minimum quod nõ, quia hoc minimum concipitur tamquam corpus integrũ, & ex vtraque parte assignabile, si enim assignetur ab vna tantum parte, non potest dici minimum, quia non est determinatum, & ita patet, quomodo terminus extrinsecum non sit minimum quod non. Ad secundum resp. terminum extrinsecum, vt terminum, non excedere terminum intrinsecum, excedere tamen, vt partem. Cum subiicitur, si non excedit, ergo sub eo poterit esse viuens, negatur consequentia, & ratio est, quia non potest esse in eo, vt in termino, quin etiam sit in eo, vt in parte, at verò vt pars iam excedit terminum intrinsecum, & consequenter etiam quantitatem, sub qua potest esse viuens. Vel dici etiam poterit, si concipiamus corpus in abstracto, vel velimus designare in alio continuo terminum intrinsecum, & extrinsecum, eundem omnino esse, sed quatenus concipitur vt vltima pars quantitatis, sub qua potest esse viuens, erit terminus intrinsecus, vt verò concipitur vt prima pars quantitatis, sub qua non potest esse, erit terminus extrinsecus, prima enim pars vnus corporis cum vltima alterius, quatenus indiuisibiles sunt, possunt simul esse.

Ad argumentum primæ sententiæ resp. supponere varios modos incipiendi, & desinendi rerũ, quos nos supra impugnauius, & ostendimus, omnia incipere per primũ sui esse, & per vltimum etiam sui esse desinere, quare non est contra nos: Qui tamen illos modos tueretur, posset etiam respondere, primo quidem illum casum esse impossibilem, quia ex tumore formaliter numquam sequitur mors, quod

quod si iam antea tam esset rarefa-
cta, & tumida caro, ut non posset
amplius sine interitu intumescere,
credibile est potius, sedandum tumo-
torem, quam viuens interiturum,
vel desineret anima informare illam
partem intumescentem, non vero
totum corpus reliquum. Sed om-
nibus etiam, quae in argumento
supponuntur, admissis, dici posset,
uiuens interire simul cum parte mo-
tus, & consequenter sicut motus
desinit per primum sui non esse,
ita etiam desinere viuens. Dices,
ergo etiam, sicut non potest assi-
gnari terminus intrinsecus partium
motus, itaqueque poterit assignari
terminus intrinsecus magnitudi-
nis ipsius viuentis. Respondeo posse assi-
gnari terminum partium motus in-
trinsecum, quia possumus diuidere
motum in plures partes aliquotas,
& unamque determinare assignare.
Verum neque hoc fortiter concederent
sectatores communis opinionis,
& dicent, quamlibet illarum parti-
um terminari extrinsecè, immerito
tamen, ut alias probauimus. Di-
ci etiam posset, in hoc casu nullum
esse inconueniens, quod forma sub-
stantialis desinat per ultimum sui
esse, quia forma adueniens incipiet
per ultimum sui non esse, non enim
reuera est maior ratio, cur successi-
uè desinere debeat hæc forma sub-
stantialis, quam incipere illa. Sed
hæc hæcenus. Sufficit enim nobis,
contra nostra principia non milita-
re hoc argumentum, quibus liben-
ter acceptum referimus, quod
ab huiusmodi tricornis, & in-
ferentibus motibus, quibus
terminum incipiendi, & desi-
nendi liberi su-

De terminis quoad paruitatem viuentium.

Ex his autem patet etiam, quid sit
dicendum de terminis paruitatis
uiuentium, tum extrinsecis, tum
intrinsecis, quae rationes ex de-
piciuntur, ac per terminis magnitudinis mi-
litant. Ratio tantum, qua probaui-
mus, viuentia habere terminum suam
magnitudinis ex dependentia parti-
um, non videtur habere locum in
terminis quoad paruitatem. Natura
verum est quidem, distantiam im-
pedire dependentiam, quia agens
non habet determinatam sphaeram
actiuitatis, at propinquitas videtur
potius adiuuare.

Dicendum tamen nihilominus
videtur, etiam quoad paruitatem
locum habere proportionaliter,
quoniam inter partes viuentium
debet dari actio, quae difficillimè
potest intelligi inter partes mini-
mas, praecipue cum debeant hæc dis-
positionibus determinatis praeditae
esse, & non possit minima excessu
intensionem compensari. fateor ta-
men, euidentius probare determi-
nationem magnitudinis; immo in
plantis, & forte in viuentibus im-
perfectis, inter quorum partes non
adest mutua actio, sed tantum in-
fluxus vnus partis in aliam, immo
neque hic est ita necessarius, ut si-
ne ipso non possint partes aliquan-
do diu conservari, videmus enim
ramos à trunco ebullios adhuc
uiuere, probabilissimè
conferuo, non
dantur dari
terminum paruitatis, saltem
sub quo aliquandiu
conseruari non
possit.

De terminis non viuentium.

SECTIO IV.

Non viuentium nomine intel-
ligimus elementa, & mista,
quae sunt homogenea, eadem enim
est ratio de omnibus, sicut à viu-
entibus quoque ratione partium dif-
familiarium differunt. Non loqui-
mur tamen hic de forma cadaue-
ris, quae non est viuens, & tamen
partes eterogeneas requirere vi-
detur, quia existimamus, esse ficti-
tiam, & quamuis ex se mortuam,
argumentis etiam supra nos iugu-
lauimus, & in nihilum, quantum
in nobis fuit, redegit. De non
uiuentibus igitur homogeneis.

Fuit prima sententia Flam. No-
bilij 1. de gen. cap. 2. q. 3. Idem in ip-
sis esse maximum, & minimum. Cum
enim homogenea, inquit, ad eam qua-
ntitatem peruenerint, in qua se pos-
sunt conseruari, tunc habent suum
maximum, & minimum, quod ha-
bere possunt, cum autem videtur au-
geri, non verè fiunt maiora, sed po-
tius multiplicantur per additionem
noui individui. Quare concludit,
minimam magnitudinem, sub qua po-
test conseruari, verbi gratia ignis,
esse minimam quod sic ipse ignis,
& eadem esse maximum quod sic,
sicut idem instans respectu eorum,
quae tamen per instans existunt, est pri-
mum, & ultimum sui esse. Probatur
hæc sententia, quoniam ille ignis, qui
continet plura ex his minimis, po-
test diuidi in tot individua, quot
erant minima in igne, at hæc indi-
uidua non sunt genita per diuisione-
nem, quia diuisio est apta corrumpere
potius, quam producere, ergo
prius erant in igne tot individua,
quot minima, non igitur vnus ignis
est maior alio, sed plura minima,

ideest plura individua continet, qua-
re si comparentur singula indiui-
dua, vnum non erit maius altero,
quodlibet igitur eorum maximum
erit, & minimum. Confirmatur,
quia ignis, & reliqua non viuentia
non augentur per veram accretio-
nem, & intrinsecè, sed per addi-
tionem extrinsecam, quod igitur
additur, est individuum diuersum
ab eo, cui additur.

Secunda sententia est Iand. 1.
phys. q. 13. Ferr. 1. phys. & alio-
rum, in omnibus etiam non viu-
entibus dari maximum, & minimum
absolutè, & intrinsecè, seu ex ip-
sorum natura. Probatur hæc sen-
tentia. Quoniam accidentia vel
sequuntur formam substantialem,
vel saltem ab ea determinantur,
sed cunctae res naturales habent
formam determinatam, ergo etiam
quantitatem, & reliqua acciden-
tia. Secundò, intensio qualitatum
saltem naturaliter est determinata,
ergo etiam accretio quantitatis,
non enim apparet maior ratio de
vna, quam de altera. Tertio, da-
tur minimum etiam in homoge-
neis ex 2. phys. tex. 148. ergo
etiam maximum, quia si vnum
contrariorum est in rerum natura,
erit etiam alterum ex 2. de Caelo
tex. 18.

Tertia sententia est S. Thom. 1.
p. q. 7. ar. 3. Auerr. 6. phys. com.
32. Duran. in 2. d. 18. q. 1. Doct.
Connimb. lib. 1. phys. cap. 4. q. 1.
ar. 4. & 7. Tol. 1. phys. q. 9. non ha-
bere non viuentia terminum vllum
magnitudinis, habere tamen paruitatis.
Probatur hæc sententia primo
vni quodque est propter suam ope-
rationem ex 2. de Caelo c. 3. tex. 17.
& 1. eth. c. 7. natura enim nihil otiosum
patitur, atqui ad actionem necessaria
est determinata quantitas, nam posset

esse tam paruus ignis, vt nullo modo possit agere, sicuti potest esse tã parua securis, vt non possit scindere, ergo vnumquodque ens requirit et quoad esse determinatã quantitatem.

Secundò forma substantialis vt producatur, requirit certas, & determinatas dispositiones, actus enim actiuorum sunt in patiente dispositio ex 2. de anima. 24. sed inter alias dispositiones est etiã quantitas, ergo hæc quoque esse debet certa, & determinata, ita vt si sit minor, non possit gigni, neque conseruari forma substantialis.

Tertiò idem docet experientia, quæ est philosophiæ parens, videmus enim, quòd si ignis in partibus minutissimas diuidatur, illico extinguitur, quod signum est, ignem determinare sibi minimam quantitatem, sub qua minori existere non potest.

Quartò omne eterogeneum componit ex homogeneis, ergo si homogenea non haberent determinatam quantitatem quoad paruitatẽ, neque habebunt eterogenea, non possunt enim hæc non diminui, si illa diminuatur, at hoc est absurdum, quia sequeretur, neque viuientia habere minimum, ergo.

Quintò ex Aristot. qui tex. 38. 2. phys. inquit, quòd si à minima carne aliquid esset separabile, daretur minus minimo, at caro est homogenea, ergo admittit Aristoteles minimum in homogeneis.

Quarta sententia est Scoti in 2. d. 2. q. 9. Perer. lib. 10. cap. 23. Dandini digress. 2. in 2. lib. de anima, & Ruuij 1. phys. c. 4. q. 1. Homogenea nullum habere determinatum terminum neque in continuo, neque extra, neque quoad magnitudinem, neque quoad paruitatẽ, que

mihi quoque videtur omnium probabilissima. Continet autem tres partes, quarum prima aduerfat primæ sententiæ, secunda secundã sententiam oppugnat, tertia opponitur tertiã.

Probatur ergo prima pars cõtra primã sententiã. Si minima esset determinata in ipsa quantitate, sequeretur, homogeneũ nõ posse in qualibet parte diuidi sine corruptione, quod est absurdum. Probatur illatio, quoniã oporteret, ipsum diuidere inter minima, alioqui si diuideretur minimum, iam in partibus eius, cum essent minimo minores, non posset conseruari forma. Si dicas, illas medietates cum minimo sibi adhærente componere aliud indiuiduum, dabitur tunc in diuidum maius maximo, & quod dicitur de hac parte minimi, dici poterit de ipso toto minimo. falsitas aut cõsequentiẽ experientia cõstat, patet enim, posse tabulam in qualibet parte secari.

Præterea probatur ex generatione ignis, siue alterius homogenei, quam videmus continuẽ fieri continuitate subiecti, ignis. n. paulatim, & continuẽ ligni partes depascitur, vt etiam supra probauimus, ergo non dantur huiusmodi minima, quia oporteret, etiam ignem per minima produci, alioqui esset in minori minimo.

Secunda pars contra secundam sententiam probatur firmissimis rationibus. Prima, quoniam ignis, & cætera homogenea, quò molem obtinent maiorem, eò magis operari possunt, & à contrarijs se tueri, ergo nulla magna quantitas illis repugnat, cum potius ea perficiat. Secunda, si daretur determinata quantitas ignis, sub qua maiori existere nõ

pos-

posset, sequeretur, quòd maximo igni applicata stупpa, ab eo non combureretur, quod est ridiculum, & contra sacram scripturam, nam Prou. 30. habetur, quòd ignis numquã dicit sufficit, & idẽ argumentum fieri posset de aqua maxima, cuius alia gutta aque addi posset. Tertia, vna pars ignis non pendet ab altera, ergo quamuis detur maximus ignis, pars eius, quæ est versus orientem, ita poterit sibi adiungere per generationẽ aliũ nouũ ignẽ, ac posset, si non esset coniuncta cõ altera parte versus occidentẽ, quia per hanc coniunctionem neque redditur impotentior, neque aliquid ab ea recipit. Poterit ergo comburere stuppam, vel lignum, si apponatur, & cum eo igne receter producto vniri, quod est, sicuti ignem maiorem maximo. Denique ex Arist. 2. de anima tex. 41. vbi inquit *ignis augmentum in infinitum abit, quousque fuerit combustibile*, ex quo probat, esse non posse causam accretionis viuientium.

Tertia pars contra secundam, & tertiam sententiam probatur. Quoniam agens prius agit in partes passivi sibi propinquiores, quàm in remotas, sed in passivo dantur propinquiores vsque in infinitum, ergo non datur minima pars, in quam primò agat, ergo neque in quam primò inducat suam formã substantialem, quæ rationem, inquit Ruuius, solã ex omnibus Scoti esse efficacem. Respond. aduersarij, agens quidem agere in partes sibi propinquiores, quoad productionem accidentium, non verò quoad introductionem formæ substantialis, quia ad hanc opus est determinata quantitas, quoad vsque igitur agens non disposuerit illã determinatã quantitatem,

non poterit formã substantialem introducere. Hanc responsionẽ arguit Ruuius petitionis principij, sed meo iudicio immeritò, nõ potest respondens, immo & debet vti suis principijs ad argumenta opposita soluenda, neque hoc vitio verti illi debet, è contra argumentans vti debet principijs ipsius respondentis, quare cum Ruuius sit argumentans, & velit, posse introduci formam ignis in quantitatem minore minimo, ipse petitionem principij committit, non verò qui respondent, non posse introduci, quia est quantitas minimo minor. Est nihilominus improbabilis illa responsio, quia sequeretur, dari in aliqua parte materiae omnes dispositiones alicuius formæ substantialis, verbi gratia summum calorem, summam siccitatem, & reliquas qualitates, neque tamen adesse ignem, quamuis. n. confugiant ad quantitatem, quam dicunt deesse, tamen cogentur dicere, aliquam formam substantialem, exempli gratia aquæ, existere in materia cum omnibus dispositionibus oppositis, scilicet cõ summo calore, summa siccitate, &c. quod est maximum in philosophia absurdum.

Melius posset ad illud argumentum responderi, aliud esse de minimo in generatione, aliud de minimo per se existente, & in generatione quidem non esse inconueniens, quòd non detur minimum, quia continuatur cum sequentibus partibus immediatè, at verò esse inconueniens in minimo per se existente. Verum neque hæc responsio argumẽti vim tollit, quia si non datur minimũ in generatione, ergo signum est, formam ex natura sua non determinare sibi cer-

tam quantitatem, cum possit esse sub minori usque in infinitum, si ergo minus minimo dari non potest separatum, hoc non provenit ex natura ipsius formæ, sed ab ambiente contrario, quod illam corrumpat, hoc enim modo dari minimum, concedunt quartæ sententiæ sectatores.

Secundò probatur etiam à Scoto. Si daretur minimus ignis in vacuo, & divideretur ab Angelo in duas partes, vel istæ conseruarentur, & daretur ignis minor minimo, vel in nihilum redigeretur, quod est absurdum. Sicut enim solius Dei est creare, ita etiam in nihilum redigere. Ad hoc argumentum multas referunt responsiones Connimbricenses ad quartum, & mihi etiam non videtur habere maximam vim, quia admissio inconuenienti, quod datur in vacuo hoc minimum, non mirum, si alia exinde sequantur.

Tertiò probatur à Perrerio, quia hæc paruitas non potest determinari à materia, quia cum hæc sit incorruptibilis, per diuisionem nihil mali patietur, neque à quantitate, quia hæc est diuisibilis in infinitum, neque verò à forma substantiali, quia cum hæc sit immediatè in materia prima comes quantitatis, & primarum qualitatum, induit in hoc conditionem materiæ, & quantitatis. Quod confirmatur, quia qualitates non habent terminum paruitatis, neque quoad extensionem, neque quoad intensiõnem, quæ ratio probabilis quidem est, vi-

gere tamen aduersarios non videtur, quoniam formam non determinare sibi quantitatem, ex eo quòd est comes materiæ, videtur infirma probatio.

Quartò magis efficaciter probatur ex ratione corporis homogenei. Nam homogenea sunt ea, quorum quælibet pars & essentiam, & denominationem totius æquè, ac totum ipsum possidet. Nam quælibet pars aquæ est aqua, & quælibet pars ignis est ignis. Sumamus ergo minimum ignis, quæro, an eius partes sint ignis, si negas, ergo ignis non est homogeneus, si affirmas, ergo in quælibet parte ipsius conseruatur tota forma, & effectus ignis, ergo forma ignis non determinat sibi certam quantitatem, sed esse potest in minori, & in minori usque in infinitum. Et confirmatur, quia quamuis tota anima rationalis sit in digito, non tamen digitus dicitur homo, quia homo requirit plures partes, et ergo si etiam ignis requireret determinatam magnitudinem, non posset in minori appellari ignis. Dices, hoc argumento probari, ignem existentem non habere determinatam paruitatem, non verò ignem per se separatam. Respondetur, probari omnino, quoniam concluditur ex parte formæ, ignem non requirere terminum, ergo quantum est ex se, etiamsi sit separata illa particula minima, minor constabit verè forma ignis, & ignis erit. Quòd igitur illa particula non possit separata existere, ab extrinseco provenire poterit, non verò ab ipsa formæ

natura, quòd tantum hic nos volumus. Et confirmatur, quia sicut digitus extra hominem non est homo, ita nec in ipso homine.

Neque est contemendum, argumentum, non dari terminum paruitatis, quia non datur magnitudinis, non enim est credibile, si forma illa requirit certam, & determinatam quantitatem quoad paruitatem, quòd non etiam requirit quoad magnitudinem, quia determinationi non minus hæc indeterminatio, quàm illa repugnat, ergo vel est dicendum, omnino requirere determinatam, vel nullo modo, & si ei non repugnat, recipere additionem usque in infinitum, neque repugnat,

pati detractionem sine ullo termino, & si non compositio, neque diuisio. Denique idem videtur

sen
tire Aristot. lib. de sensu,
& sensili c. 3. vbi habet, homogenea non diuidi ad minimum.

Argumentis aliarum opinionum satisficit.

SECTIO V.

AD argumentum primæ sententiæ respondeo, ignem posse diuidi in plures alios ignes, sicuti etiam quantitas in partes in infinitum, neque isti ignes producantur per diuisionem, sed tantum separantur, ex quo fit, vt qui prius erant partes, postea sint integra tota, non tamen aliquid formæ habent, quòd prius non haberent, & sic diuisio non eas generat, sed est tantum conditio, vt sint diuersa indiuidua, alioquin oporteret ponere in quolibet igne infinita indiuidua, cum in infinita diuidi possit. Ad confirmationem respondeo, ignem, & cætera non viuentia augeri quidem extrinsecè, quòd tamen additur, in consortium vnus, & eiusdè indiuidui recipitur, ex eo quòd vnitur cū præexistenti igne.

Ad primum pro secunda sententia respondeo, minorem distinguendam esse. Nam non viuentia habere formam determinatam, intelligi potest dupliciter, vel quoad essentiam, & concedimus, vel quoad extensionem, & negamus; Nam possunt extendi, & dilatari per quamlibet quantitatem materiæ.

Ad secundum negamus paritatem inter quantitatem, & qualitatem. Nam qualitas sequitur essentiam, & idcirco sicuti essentia est determinata, ita etiam qualitas, quantitas verò commensuratur extensiõni ipsius formæ, quam diximus esse indeterminatam.

Ad tertium resp. Tol. esse disparatam ratio-

rationem quoad magnitudinem, & quoad paruitatem, quia illa est ab extrinseco, hæc autem ab intrinseco, eò quòd omnis forma secundum se quantitatem petit, in qua operari possit. Verùm non euacuatur argumenti vis, sicuti enim accretio, ita etiã diminutio est in non viuientibus ab extrinseco, & non solum paruitas, sed etiam magnitudo aliquando inpedire potest operationes. Dicendum igit, neque minimam, neque maximã magnitudinem esse concedendã.

Ad primum pro tertia sententia respondet Ravius, determinari nõ viuentia ab extrinseco, ne tam parua sint, vt non possint suas operationes exercere. Patitur tamen hæc responsio plures difficultates. Prima est, quia non apparet, quomodo possint ita non viuentia determinari ab extrinseco, corrumpuntur quidem ab extrinseco, si sint valde minima, sed determinari nõ video, à quo possint. Præterea si concedit, aliquam determinatam quantitatem requiri ad operationes exercendas, ergo signum est, etiam requiri ad essentiam, quia essentia cognoscitur per operationes, si ergo in hac parua quantitate non potest forma operari, signũ esse, neque esse posse.

Dicendum igitur, nullam esse tam paruam quantitatem, in qua non possit non viuens operari, si non ad sit resistentia, nullus enim erit tam paruus ignis, qui non calefaciat, dummodo non superetur ab ambiente frigore. Dices, ergo in actione vniformiter difformi dabitur processus in infinitũ, quia numquam deueniemus ad calorem, qui non possit producere alium calorem minorem. Si dicas, hoc non sequi propter resistentiam cõ-

trarij, accipiamus lumen, quod etiam vniformiter difformiter multiplicatur. Si nullum, ergo dabitur luminosum, quod producere lumen non possit, si aliquid, ergo multiplicabitur lumen vsque in infinitum. Respondetur, in actione difformi vniformiter non dari progressum in infinitum, nõ quòd deueniatur ad aliquod minimum quantitatis, sed quia deuenitur ad tam remissum gradum qualitatis, qui nõ potest vterius agere. Quòd si concedamus, etiam aliquã quantitatem dari, in qua non possit forma operari, possumus respondere, hoc non esse inconueniens, quia sub illa quantitate quamuis sit forma in statu possibili, non tamen est in statu cõgruenti suæ naturæ. Et ad argumentum, quòd ex operatione dignoscitur forma. Resp. ex operatione cognosci formam in specie, non autem semper in indiuiduo; sufficit igitur, vt forma ignis dignoscatur ex operatione in aliquo indiuiduo, non verò requiritur in omnibus. Si obijcias, ergo frustra erit in illa quantitate. Resp. non esse frustra, quia simul cũ alio simili indiuiduo poterit agere. Ad argumentum, si non potest adesse operatio, ergo nec essentia, neganda est consequentia, quia esse, & operari est aliquid amplius, quàm esse tantum.

Ad secundũ negandum est in vniuersum, requiri determinatam quantitatem ad materiã disponendam pro qualibet forma, & ratio, cur requiratur determinata qualitas, nõ aut quantitas, est quia quantitas se tenet ex parte materiæ, qualitas verò ex parte formæ, quantitas est dispositio vniuersalis ad omnes formas, qualitas verò est particularis pro determinatis formis.

mis. Dices, ergo neque in viuentibus requireretur determinata quantitas. Respondetur, neque in viuentibus requiri tamquam dispositionem per se necessariam, sed tamquam cõditionem, ne impediatur dependetia, & operatio.

Ad tertium respondeo, ignem diuisum in plures partes minutas extingui ab ambientis actione, nõ verò quia nõ possit eius forma sub illa minima quantitate conseruari, nam & e contra videmus, lapides, & metalla in minutissimas partes diuidi, neq; tamen idcirco corrumpi.

Ad quartum resp. ob hoc argumentum nos supra valde probabile existimasse, neque in viuentibus esse determinatum terminum paruitatis, dicimus tamen, non esse omnino eandem rationem in hoc de non viuentibus, & de viuentibus, quia hæc habent partes eterogeneas, quæ mutuò debent agere, & contemperari, & insuper determinant sibi peculiare dispositiones, quare non mirum, si in his potius terminum paruitatis admittimus, quàm in illis.

Ad quintum resp. ibi loqui Aristotelem de viuētibus, & fortè secundum statum suæ naturæ congruentem, non possibilem, & secundum ordinem vniuersi, secundum quem datur determinatus terminus paruitatis, sub quo minori existere non possunt, vel quia nõ possunt amplius ab agente naturali diuidi, vel quia ab ambiente corrumpentur. Et quamuis afferat exemplum carnis, quæ est homogenea, loquitur tamen de ea, tamquã de parte animalis, & idcirco ait, quòd habet terminum paruitatis, quia & ipsum animal habet.

An in Rarefactione acquiratur noua quantitas.

QVÆSTIO XXXVI.

Cum augmentatione magnam habet affinitatem rarefactio, neque sine ipsa perfectè intelligi potest, consequens est igitur, vt de ea agamus, nam etiã per se res est digna scitu, neq; vllum potest habere locum magis propriũ, quàm in his libris, vbi de mutatione ad formam agitur. Ante omnia autem videndum est, quid sit raritas, & densitas, quæ sunt termini rarefactionis, & condensationis.

Quid sit Raritas, & Densitas.

SECTIO I.

Reperiri raritatem, & densitatem saltem largo modo acceptas, experientia docet. Spongia enim, & pumex rariore sunt, quàm metalla, & lapides. Constat autem hæc raritas in distantia, & quadam discontinuitate partium inter se, quare si manu comprimatur spongia, non amplius est rara, vt prius. Densitas verò posita erit in continuitate partium. Dubiũ est autem, an præter hanc reperiatur alia raritas, ita vt posito, quòd nulla detur partium discontinuitas, an dici possit vnum corpus alio rarius. fuit enim opinio quorundam veterum Philosophorum, vt refert Aristoteles 4. phys. cap. 9. nullam aliam reperiiri raritatem præter eam, quam modo explicauimus. Et verè difficile est explicare, quomodo vnum corpus esse possit modò rarius, modò densius, nisi per raritatem admittatur ali-

quid vacui, (siue alio corpore sit plenum, siue non) in ipso, vt infra videbimus.

Dicendum tamen cum sententia philosophorū communi aliam raritatem propriē dictā reperiri, quā non in partium distantia, siue discontinuitate posita est, sed in quadam tenuitate substantiæ, & maiori constipatione partium.

Probatum autem multis experimentis. Primum est, quando quis mouetur per aerem, aer cedit, vel ergo condensatur, vel propellit alium aerē, vel implet locū aliquē, qui prius fuerat vacuus, secundū & tertium dici non possunt, ergo primū, erit igitur aer modō rarior, & modō densior. Probatum minor, quia si aer, qui cedit, propellit aliū aerem, ergo & iste aer propulsus alium, & ita in infinitū, quare dū quis mouetur, totam aeris regionē propelleret. Adde, quod aliquādo post aerem, qui cedit, adest paries, vel aliud simile corpus obstitens; Non sufficit igitur hæc propulsio ad motum localem. Quod neque repleatur vacuum, patet, quia hoc non datur in rerum natura, vt suppono ex 4. phys. & ex omniū philosophorum consensu.

Secundum experimentū est de puluere sulphureo, qui in tormentis bellicis adhibetur, vnde enim oritur, quod ille puluis accensus tanto cum impetu pilam æneam obrudat, nisi quia per ignem rare fit, rarefactus indiget maiori loco, quā sit ille cubus æneus? vt hūc igitur inueniat, ab eo, qua videmus vehementia, egreditur.

Tertium experimentum ex cucurbitulis vitreis desumi potest, in quibus videmus, carnem, cui illæ appositæ sunt, intumescere, & humores ad illam partem trahi,

cuius rei nulla alia potest assignari ratio, præterquam quod ignis est substantiæ rarioris, quā sit aer, quando autem ignis in cucurbitula inclusus, in aerem veritur, minorem locū occupat, ac prius, & quia non potest alius aer ingredi ad vacuum implendum, caro ipsa eleuatur, & exhalationes ab ea extrahuntur, ne vacuo locus relinquatur.

Quartum experimentum, dum aqua in olla apponitur igni, & ab eo calefit, ebullit & extra ipsum vas egreditur, maiorem ergo locum occupat, ac prius, nulla tamen est ei addita aqua, neque aliud corpus in cacabo positum fuit, ergo dicendum est, maiorem occupare locum, quia per calefactionē reddita est rarior, sicut contrarium cernimus in aqua congelata, quæ minorem locum, ac prius, occupat.

Quintum experimentū. Castaneæ si integræ igni apponantur, crepitant, & exiliunt, si verò cortex earum scindatur, nil tale sequitur, cuius rei non alia est ratio, nisi quia earum substantia, siue aer in ipsa inclusus per calorē attenuatur, & rarefit, quare indiget maiori loco, si igitur cortex laxetur, quiescit, si verò resistit, cū impetu ipsum impellit, quare & crepitat, & exilit.

Sextum experimentū est terræ motus, concutitur enim terra ab aere in visceribus eius incluso. Dices si potuit aer ingredi, cur etiam nō poterit ibi permanere, vel egredi absque terræ concussionibus? Respondetur, illum aerem ibi genitum fuisse ab exhalationibus, cum que ampliorem locum requirant, quàm corpus illud, ex quo genitum est, hinc efficitur, vt terram concutiat, & tandē alicubi aperiat vt possit exire, & locum maiorem reperire

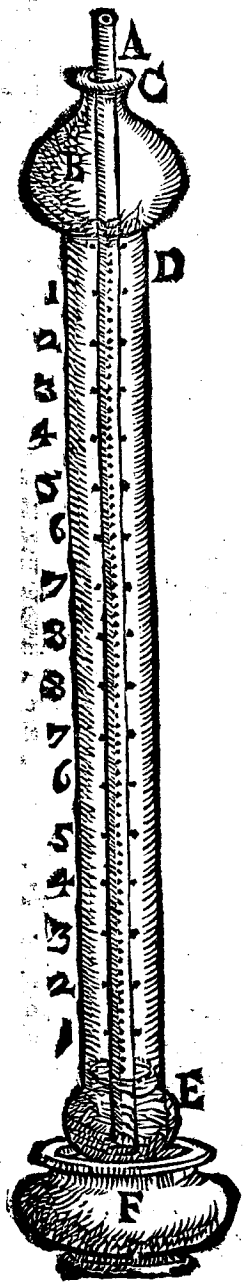
reperire.

Septimum experimentum ex Io. Bapt. Porta lib. I. de transmut. aeris. cap. 16. quod etiam ferè verbis ipsius referam. Assumatur vitreum receptaculū tumidi aluei, sed angustioris colli, & mergatur os eius in vas patuli oris aqua plenum, si ignis deinde ei apponatur, tunc aer calore extenuatus, & rarefactus, in ampliore nitetur locum, & è superioris vasis ore erūpens, per os aqua mersum elabatur, ex quo fit, vt aqua tumultuosè in bullas intumescat, ac quodammodo ferueat, quemadmodum eueniret, si caua arundine sub aquis mersa insufflarem, si autē postea ignem amoueamus, aer frigescentis simul etiam condensabitur, quare ne detur vacuum, aqua ascendet, & non modicam eius partem occupabit.

Octauum experimentum, quod & ego feci. Accipiatr cannula vitrea crassior, ex superiori parte perforata, per quod foramen cannula alia subtilior transeat, sed reliquum foraminis cera perfectissimè

occludatur, & in parte inferiori cannulæ maioris adsit aqua, quā pertingat quæque cannula subtilior, tunc si quis manu calidâ complectatur cannulam crassiorem, videbit, per aliam minorem, aquam paulatim ascendere, quod clariùs cerneret, si aqua sit aliquo colore infecta, cuius rei causa aliā nō est, nisi quia calore manus aer illius cannulæ rarefit, & locum maiorem occupat; aqua igitur, vt illi locum cedat, per cannulam subtiliorem ascendit; supponimus. n. nec aliam viam aquæ patere, & cannulam illam apertam esse ex parte superiori, vt aquæ ascendentis cedere possit aer: quo instrumento facillimè comparantur, & discernuntur diuersi calores inter se, vel hominum, vel febrium, vel dierum. Nam nemine quoque ipsam cannulam complectente, iuxta proportionem caloris aeris, aqua cannulæ subtilioris, vel magis, vel minus ascendit. Iconem ipsius apposuimus, vt faciliùs intelligi possit.

A Cannula subtilis definens in inferiori pila.

B Pila ex superiori parte perforata per quam transit subtilior Cannula.

C Cera Hispanica claudens os pilæ.

D Canula crassior, quæ vna cum pila superiori debet fieri.

E Pila inferior continens aquam colore infectam, ut per subtiliorem canulam possit facilius cerni.

F Principium basis, super quam facile seruatur.

Laborans febre amplecti debet pilam superiorem, ut aqua ascendere possit.

His igitur, & alijs experimentis concinuitur, dari in corporibus raritatem propriè dictam, ab ea distinctam, quæ oritur ex partium distantia, & discontinuitate. De hac igitur raritate propriè dicta quærimus, quid sit.

Prima sententia est Bonamici. lib. 7. de motu cap. 41. qui inquit, raritatem, & densitatem esse formaliter relationes, fundamentum est, quia rarum dicitur illud, quod in parua materia magnam habet amplitudinem. Contra verò densum, quod cum multam materiã contineat, in parua amplitudinẽ extenditur, at magnum, & paruum, multum, & paucum sunt ad aliud, ergo etiam densitas, & raritas.

Secunda sententia est communis, raritatem, & densitatem esse qualitates. Tradunt inter alios hæc sententiam Burtauus 4. phys. text. 84. Doct. Connimb. in hoc 1. cap. 5. q. 17. Zabarella lib. de accretione, Tol. 4. phys. q. 12. & alij apud Collegium. Probatum ex Aristotele 3. phys. text. 11. & 2. de partib. cap. 1. vbi raritatem, & densitatem inter qualitates tangibiles numerat. Præterea datur motus ad raritatem, ergo vel est quantitas, vel locus, vel qualitas, quia ad hæc tantum tria prædicamenta datur motus, sed nõ est quantitas, quia ipsamet quantitas rarefit, & condensatur, neque locus, quia hic est extra corpus, raritas autem est in ipso corpore, ergo est qualitas. Præterea qualitas est, qua quales dicimur, sed per raritatem, aut densitatem quales nominamur, quærenti enim, qualis sit aqua, respondere possumus, esse densam magis, quàm aerem, igitur.

Tertia sententia est aliorum di-

centium, raritatem formaliter, & in recto dicere magnam quantitatem, connotatiuè verò, & in obliquo paucam, seu parua materiam; contra verò densitatem paucam quantitatem cum multa, seu magna materia. Probatum ex Aristotele 4. phys. text. 84. vbi confutata opinione antiquorum de densitate, & raritate, docet, rarefactionem, id est motum ad raritatem, esse motum ex paruitate in magnitudine; condensationem verò esse motum ex magnitudine in paruitatem. Præterea si sub eadem quantitate modò ad sit multa substantia, modò pauca, dicitur illa res modò densa, modò rara, ergo raritas, & densitas nil aliud sunt, quàm quantitas, connotando multitudinem, siue paruitatẽ materiæ.

Quarta sententia, & verior est Capreol. in 2. distinct. 19. q. 1. artic. 3. raritatem, & densitatem esse modos quãtitati superadditos, atque hac ratione ad quantitatem spectare, dici tamen etiam posse qualitates, quatenus sunt modi qualificantes, & afficientes quantitatem, determinando illam ad talem, vel talem extensionem. Et explicari hoc potest exemplo figuræ, quæ etiam est modus quidam quantitatis, nam ipsam terminat, & ponitur nihilominus in quarta specie qualitatis, quæ sententia nõ aduersatur communi, sed eam magis explicat. Hæc sententia ex dicendis magis probabitur, & simul reliquæ confutabuntur, præcipuè tertia; hic prima tantum est rejicienda.

Non igitur esse relationem raritatem, facile probatur, quoniã ad relationem non datur motus, neque relatio fieri potest per se, sed ex fundamento posito cõsurgit, atqui

ad raritatē datur motus, qui dicitur rarefactio, & per se fit, non verò ex aliquo alio fundamento cōfurgit, ergo non est relatio.

Ad fundamentū huius sententiæ respōdeo, non rectē definiri raritatem per magnā quantitatem cū pauca materia, quia sequeretur, quantitatem acquiri per rarefactionem, quod est falsum, vt videbimus, & quamuis citetur Aristot. 4. phys. tex. 44. reuera tamen id ibi non asserit Aristot. sed tantū, eādem esse materiam pauci, & magni, idest rari, & densi. Nam si illud daremus, negari non posset, raritatem esse relationem, quāuis. n. dici posset cum tertia sententia, esse magnitudinem cū connotatione pauce materiæ, tamen formaliter raritas consisteret in illa cōnotatione, quæ est relatio, si. n. adueniat magna materia, quātitate immobili permanente, non amplius adesset raritas, ex mutatione igitur termini mutaretur raritas, quod est proprium relationis, quia tamē communiter acceptū videtur hoc dictum, quod raritas sit magna, quantitas, cum pauca substantia, siue materia, ita explicandū est, vt pro quātitate intelligatur extēso, pro substantia verò, siue materia, subiectū extensionis, tunc. n. non sequitur, raritatem esse relationē, quia extēso est modus quidam sui subiecti, quo ipsum subiectum est magis, vel minūs in se extensum, non verò ad aliud, ordo verò ad subiectum constituit quidē relationem transcendentalem, non autem prædicamentalem, de qua est hic sermo; & quamuis videatur etiam dicere ordinem ad locum, reuera tamen hic ordo sequitur extensionem, siue rarefactionem, nō verò est formaliter ipsa raritas.

Prima Sententia, per Rarefactionem nouam quantitatem acquiri, affirmans.

SECTIO II.

Dupliciter intelligi potest, nouam quantitatem per rarefactionem acquiri, vel ita vt deperdatur tota præcedens quantitas, & alia de nouo producat, vel vt retēta veteri quantitate, noua pars ei addatur. Priorem modum sequuti sunt Gottif. quod. 2. q. 3. Marsil. in 4. quæst. 9. art. 2. & Pompon. lib. 2. de accretione cap. 13. Posteriorē verò Caietanus in 3. p. quæst. 77. artic. 5. Bassolis in 4. dict. 12. quæst. 3. artic. 2. tribuitur etiam. Scoto in 4. d. 12. quæst. 4. sed immeritò, nam ad secundam rationē asserit, sententiam oppositam probabiliorem esse.

Potissimum argumentum huius sententiæ est, quoniam in rarefactione acquiritur proculdubio noua extēso, at extēso est ratio formalis quantitatis, vel eius passio, ergo etiam quantitas acquiritur.

Præterea intensio qualitatis non fit sine additione ipsiusmet qualitatis, ergo etiam extēso quantitatis, nulla enim apparet ratio diuersitatis.

Tertiò. Acquiritur per rarefactionem noua superficies, ergo etiā noua quantitas, consequenter patet, quoniam superficies est quantitatis species; antecedens quoque est clarum, nam corpus, quod ante rarefactionem habebat superficiē palmarem, postea habebit bipalmare, ergo superficies est addita. Augetur etiam difficultas de punctis. Nam. hæc non possunt vilo pacto extendi, vel rarefieri, sunt autem

plura

plura puncta in superficie bipalmari extēsa, quàm erant antea in palmari densa, ergo noua puncta sunt genita, consequenter noua quantitas, quia ad punctum per se non datur motus: Probat, esse plura puncta in superficie bipalmari, quàm in palmari, quia si hæc superficies fuisset coextensa tabulæ, habuisset puncta punctis tabulæ respondentia, quando ergo erat palmari, habebat puncta respondentia tabulæ palmari, quando verò facta est bipalmari, habet puncta respondentia non solum punctis illius palmari tabulæ, sicuti prius, sed etiam toti tabulæ bipalmari, ergo plura, quàm antea, & consequenter etiam maior quantitas, sine qua nō sunt puncta.

Quartò. Si noua quantitas non acquiritur in rarefactione, ergo saltem intenditur, quia negari nō potest, diuersimode eam se habere, ac prius, vel ergo ipsa quantitas augmentum recipit, vel reddita fuit intensior, alioqui non se haberet diuersimode, ac prius, neque diuersū effectū formale tribueret.

Quintò. Si noua quantitas non acquiritur, ergo vel datur vacuū, vel penetratio corporum, hæc non sunt dicenda, ergo illud. Probat maior. Dum fit rarefactio, partes quantitatis, quæ erant coniunctæ, vel distare incipiunt, vel non, si affirmes, ergo dabitur vacuum, si neges, ergo non poterit quantitas esse magis extēsa, quā erat antea, nisi ponamus, prius vnā partē fuisse intra aliam, & per rarefactionē factā esse extra, quod esset, ipsas se ante rarefactionem penetrasse. Confirmatur, quia corpus se extendere, vel rarefieri, est, vnā partem elongari ab alia, nam ante extēsiōnem inter primā, & vltimā

partē erāt exēpli causa tres cubiti, post verò erunt quatuor, hæc autē elongatio non potest fieri inter partes remotas, nisi etiā fiat inter propinquas, si. n. secūda pars est eque propinqua primæ, ac erat antea, & tertia secūdæ, & tertiæ quartæ, adhuc quarta erit æque propinqua primæ, vt ergo fiat maior distantia inter partes remotas, oportet etiā, fieri inter propinquas, at si propinquæ inceperint inuicem distare, vel daretur vacuum inter ipsas, vel aliquid aliud, quod prius non erat; et vacuum dari non potest, ergo dicēdū, aliquid de nouo in medio fieri, hoc autem non poterit aliud esse, quàm quantitas, acquiritur ergo in rarefactione quantitas.

Sextò. Corpus est in loco ratione quantitatis, sed corpus ratiū est in maiori loco, ergo etiam habet maiorem quantitatem.

Septimò. Sensibus ipsis videtur hoc euident, quis enim neget, quātitatem bipedalem esse maiorem quantitate pedali? at per rarefactionē quātitas ex pedali redditur bipedalis, ergo facta est maior.

Quantitatem non acquiri in Rarefactione, verior sententia fert.

SECTIO III.

Communis est hæc sententia, præcipuē inter recētiores, eā amplectuntur S. Thom. in p. d. 13. q. 2. ar. 1. & p. 1. q. 77. ar. 2. Sotinas 8. metaph. q. 17. & 27. Sotus in prædicam. de quātitate. Fōse. 1. metaph. c. 13. q. 1. sect. 4. ad tertiū Doctores Connimb. in hoc 1. c. 5. q. 27. & alij, quæ proculdubio vera est, quāuis ingentibus ipsa quoque prematur difficultatibus, vt in responsione ad argumēta patebit.

Funda.

Fundamentum præcipuū huius sententię est, quia quãtitas est passio materię, & illi coarua, non potest igitur acquiri, vel omitti sine acquisitione, vel deperditione materię, at in rarefactione nulla acquiritur, siue deperditur materia, ergo neq; quantitas, quare etiã Tollet. fatetur secundũ eos, qui existimant, quantitatẽ esse coęuã materię, dicendũ, quantitatẽ in rarefactione nõ acquiri, quãuis autẽ ibi ipse velit (ibi in quã, nam in hoc libro, ut vidimus, sententiã mutauit) quantitatem in composito inesse, idem etiam sequitur. Nam si in heret composito, & est illius passio, ergo cum in rarefactione non mutetur substantia composita, neque ipsa quantitas mutari debet.

Præterea si in cõdensatione deperditur aliqua quantitas (eadem .n. est ratio de acquisitione per rarefactionẽ, & de deperditione per cõdensationẽ) materia, in qua erat illa quãtitas, vel remanebit sine quantitate, vel alia noua quãtitate informabitur, vel quantitas, quæ erat in alia parte materię, transfibit ad hanc etiam informãdam, quæ omnia sunt absurda. Primũ, quia si materia esset sine quantitate, ergo etiã sine reliquis accidentibus, & sine forma substantiali, quod dici non potest: Secundum, quia frustra corrupta esset præcedens quãtitas, si alia de nouo fuisset producenda. Tertiũ, quia accidẽs transmigraret de subiecto in subiectum, & duo subiecta eiusdem rationis afficeret.

Tertiõ. Si in rarefactione noua quãtitas producitur, in quonã subiecto recipitur, vel in nõ habẽte quantitatẽ, vel in habẽte, si in habẽte, ergo dabitur penetratio corporũ, si in non habẽte, ergo vel an-

te rarefactionẽ dabitur substantia sine quãtitate, vel hoc subiectũ factũ est de nouo, vel veterẽ quãtitatẽ reliquit, ut nouã reciperet, quõ omnia patet esse nõ parũ absurda.

Quartõ. Si per rarefactionẽ producitur noua quantitas, vel simul cũ ea producantur alia accidentia, ut color, sapor &c. vel non producantur, si producantur erit assignãdũ agẽs, quod ea producat, nõ sepe rarefaciens non potest illas qualitates, pducere, neq; alteri accepta referri possunt, si nõ producuntur, quomodo ergo tota illa quantitas illis accidentibus videtur affecta?

Quintõ. In rarefactione nõ solũ coextendit quãtitas maiori spatio, sed et materia, et forma, at neq; materię neq; formę fit noua substantialis additio. Nã Arist. 4. phys. tex. 84. apertẽ ait, eamde esse materiã ante, & post rarefactionẽ, ergo idem dicendũ erit de quãtitate. Confirmatur, quia q̄ fit rarius, à nemine censetur fieri maius, alioqui rem rariorem, ut ceram, vel oleum, liceret pluri vèdere, quàm eamde densam, quod est falsum.

Sextõ. In rarefactione quelibet pars subiecti rarefit, vel ergo ex qualibet particula educitur quãtitas, vel ex aliquibustantum; si ex qualibet, ergo vel erũt duę quãtitates in materia, vel prior deperditur, & noua acquiritur, q̄, ut probabimus, est magnũ incõueniẽs, si de aliquibus tantũ; Cõtra, nõ est maior ratio de vna, quã de altera, & si aliqua potuerũt rarefieri sine acquisitione quãtitalis, ergo et reliquę.

Septimõ. Accidens absolutum nõ quã definit esse, nisi à contrario corrumptur, vel subiectum eius, aut causa conseruans intereat; sed quantitas contrario caret, neque indiget causa conseruante, quia absen-

absente causa ipsius efficiente, adhuc existit, neque subiectum corrumptur in rarefactione, vel cõdensatione, ergo neque corrumptur, neque generatur.

Quod etiã non deperdatur tota quantitas, peculiaribus potest argumẽtis concludi, primõ. n. sequeretur, corrumpi etiã reliqua accidentia, quæ omnia media quantitate in materia fundantur, at post rarefactionẽ videmus, remanere eadẽ accidentia, quæ erãt prius, ergo non sunt corrupta. Si dicas, de nouo genita esse, quarendũ est, à quonam agente, & qua virtute; præcipuẽ cũ aliquãdo sint accidentia contraria ipsi rarefacienti, ut humiditas in aqua calori ignis, & siccitati.

Præterea frustra corrumperetur præcedens quantitas, cum alia quãtitas similis sit producẽda, sicut supra dicebamus de qualitate in alteratione. Omitto rationẽ deductã, ex eo quod quantitas corrumperetur successiuẽ, quam non puto robur habere, quia sicut per morum localem semper successiuẽ mutatur locus, ita successiuẽ potest acquiri diuersa quantitas. Sicut & alias similes ab alijs recentioribus allatas rationes prætereo.

Denique est aperta sententiã Aristelis nam 4. phys. tex. 84. de hac re agens concludit his verbis. *Quare, & magnitudo, & paruitas sensibilis molis non insuper accipiente ali-*

quid materia extenditur. en clara rissimẽ inquit, fieri extensionem, nihil recipiente materia, ergo non recipit nouam quantitatẽ.

Fundamenta Prioris sententię euertuntur.

SECTIO IIII.

AD primum respondent Coniunibr. acquiri quidẽ in rarefactione maiorem extensionem, & extensionem maiorem esse maiorẽ quantitatem, per rarefactionẽ igitur factam esse maiorem quantitatem, non tamen per additionẽ nouæ quantitatẽ, sed nouę cuiusdam perfectionis, quæ est eadem quantitas sub nouo modo. Verũ hęc responsio videtur esse inintelligibilis, nam si fatentur, acquiri nouam extensionem, & hęc nil aliud esse, quàm quantitatem, utique negari non potest, acquiri etiam nouam quantitatem. Præterea non possunt explicare, quid sit illa noua perfectio, quã dicunt addi quãtitati, nisi noua extensio, redit igitur argumentum prius: fieri etiam maiorem quantitatem, cõcipi nõ potest, quantitatem enim esse sub nouo modo, non est, esse maiorem quantitatem.

Existimo igitur esse negandam, minorem, quod scilicet extensio sit quantitas, alioqui enim non poterit negari, quin noua quantitas acquiratur. Quid igitur erit extensio? Respondeo, esse modum quẽdam non solũ quãtitalis, sed etiã substantiæ, & accidentium materialium; quid est enim aliud, rem esse extensam, quàm habere partẽ extra partẽ? at vnã partem esse extra aliã, non significat aliud, quã modũ se habendi partium; absque additione enim vllius entitatis potest vna pars, quæ erat intra aliã, fieri extra, quod si est modus, non potest

potest igitur esse quãtitas, q̄ est entitas realiter distincta à materia, & forma. Confirmatur, quia quantitas habet partes, quæ possunt extendi, extensio autem est quid diuersum ab ipsis partibus, ergo non est idem cum partibus quantitatis, consequenter nec cum ipsa quantitate. Hinc etiam fit, vt materia, & forma non sint extensæ formaliter per quantitatem, quia non potest aliqua res modificari formaliter per modum, qui non indentificatur realiter cum ipsa, non enim possum ego sedere per sessionem alterius. Præterea vna pars materiæ verè est extra aliam per suam entitatem formaliter, ergo non per quãtitem, ex quo etiam efficitur, vt separata per diuinam potentiam, quantitate à materia, non sit necesse ipsam materiã redigi in punctum, vt imaginantur, qui contrariam sententiam tuerentur, & rediguntur ipsi in angustias puncto non latiores, quas hic profèqui, non est opportunum. Si quæras autem quid sit quantitas? Respondeo, esse quãdam formam dantem corpoream molem, per quã res sit potens occupare locum, & ab eodem loco aliam quantitatem expellere, quod per impenetrabilitatē explicari solet. Hinc nullo negotio argumentum dissoluimus, dicimus enim, acquiri quidem maiorē extensionem, non tamen maiorē quantitatem, quia extensio neque ratio formalis, neque propria passio est quantitatis, sed tantum modus quidam, quod falsi sunt etiam Connimb. dicentes, quantitatem per rarefactionem modum quemdam tantum acquirere.

Ad secundum. Omissa responsione Collegij, quæ cum ex ipsorum principijs procedat, non potest sa-

tisfacere argumento. Respondeo, per intensionem, qualitatem fieri maiorem, & idcirco non sine nouæ qualitatis additione; at verò per extensionem quantitas non fit maior, sed magis tantum dilatatur, & idcirco non opus est noua additione. In augmentatione autem, in qua quantitas fit maior, concedimus addi nouã, vt supradiximus.

Ad tertium resp. Nō fieri per rarefactionem maiorem superficiē, sed priorem magis extendi. Ad confirmationem de punctis respondēt Connimb. tot esse puncta in quantitate palmari, quot in bipalmari, quod certè creditu est difficile, nā in bipalmari sunt ea omnia, quæ in palmari, & aliquot amplius, vel si nolint, concedere plura, saltem erunt aliqua, quæ prius non erant, ex quo idem sequitur absurdum. Nobis autem, qui puncta non admittimus, negotium hoc argumentum non exhibet, in sententia verò eorum, quæ admittunt, dicentem potius, per rarefactionē produci noua puncta, sicuti enim volūt, ea produci per diuisionē, quid mirum, si concedunt, produci etiam per rarefactionem, per quam plurimi censuerunt, produci etiam quantitatem ipsam? Neganda tamen erit cōsequentia, quod etiam acquiratur quantitas, nam, vt patet, in diuisione possunt acquiri puncta, absque eo quod noua quãtitas acquiratur. Video tamen, vt geri adhuc posse argumentum, quia si plura puncta continuantia, ergo & plures partes continuatæ, ergo maior quantitas. Dicendum tamen, non esse plures partes, sed magis extensas, & idcirco indigere pluribus punctis, quæ responsio neque perfecte satisficit, sed relinquitur in his angustijs, qui puncta admit-

admittunt, nos enim & ab his, & ab alijs multis liberi sumus, quia ea negamus.

Ad quartum facilis est responsio; Non factam esse quantitatem intensiorem, sed extensiorem, quæ sufficit, vt diuersimode se habeat ac prius.

Ad quintum, hoc verè difficillimum est, cui vt satisfaciãt nonnulli recentiores, concedunt, in condensatione dari penetrationē partium quantitatis. Dicunt autem, non esse inconueniens, quia illa sola penetratio quantitati repugnat, quæ fit per motum localem, at quæ accedente alteratione, scilicet refrigeratione, aut calefactione, partes se penetrant, nullum esse absurdum. Hæc tamen responsio mihi non videtur admittenda, nam se verã tollit impenetrabilitatē à quantitate, quod enim aiunt, fieri hanc penetrationem media alteratione, non sufficit. Primò quia aliquando fieri per motum localem, necessariò factum est, dum enim quis mouetur, aer propinquus condensatur, vt supra notauimus, neque tamen adest vlla alteratio, & credibile est, idem accidere, dum manibus comprimimus ceram, vel quid simile. Cur enim quod potest calidum, vel frigidum, non poterit etiam virtus motiua, cum hic nō agatur, nisi de effectu in ordine ad locum? Et cur dicemus, maximum miraculum esse, duas quantitates se penetrare, cum hoc concedatur fieri posse per calorem, vel frigus?

Præterea vel omnes partes quantitatis se penetrant, vel aliqua tantum, si primum, ergo quantitas redigetur in punctum, si secundum, non est maior ratio de vna, quàm de altera, & præterea non

fieret condensatio secundum omnes partes, quam tamen fieri, fatetur Philosophi. Ad hæc, si possunt duæ partes quantitatis se penetrare, ergo & omnes, non est enim maior ratio de aliquibus, quàm de reliquis, cum quantitas sit homogœna, poterit igitur saltem per alterationem præcedentem quantitas in punctum redigi naturaliter. Et confirmatur exemplo Aristotelis 4. phys. text. 53. qui inquit, quod si duo corpora possunt esse in eodem loco, possunt etiam infinita.

Præterea impenetratio non erit effectus quantitatis, sed substantiæ. Nam à forma substantiali pendet maior, vel minor raritas rei. Ignis enim maximam raritatē requirit, terra minimam, &c. at quod res est rarior, minus se partes penetrant, ergo quod magis, vel minus se penetrant, à forma substantiali prouenit; non verò à quantitate. Ad hæc, sequeretur etiam, corpora diuersa posse se penetrare, cur enim potius partes corporis, quàm corpora ipsa? Consequens autem est contra experientiam, ergo. Item in re aliquatiter densa duæ saltem quãtitates in omni eius parte se penetrabunt, cum enim vbi que sit æquè densa; non est maior ratio de vna, quàm de altera; si ergo fiat densior, tres quantitates se penetrantes concedendæ erunt, quod si etiam densitas augeatur, erunt quatuor, vel quinque, & ita poterit condensari, vt etiam sint quantitates centum simul, quod potentum quis audebit admittere?

Amplius, penetrant se duæ partes, quarum altera sit alba, altera nigra, sed coloribus ficcis, qui inuicem permisceri non possunt, quisnam color apparebit? dicent

fuscum. Iterum ergo rarefiant, & extendantur, videbuntur, vt prius, altera alba, altera nigra. fuscum igitur per solam rarefactionem diuidi poterit in partem albam, & partem nigram, quod miraculi loco merito haberetur.

Aliter igitur conandum est respondere huic argumento, conandum, inquam, quia re vera difficultum est, & forte impossibile explicare, in quo posita sit condensatio rei, negata penetratione, & vacuo. Dicendum igitur, condensationem esse quamdam constipationem partium maiorem, non vero penetrationem. Ad argumentum, quo queritur, an partes magis distent. Respondetur, recolendum esse, quod supradiximus, quantitatem habere primam, & vltimam partem indiuisibilem ab extrinseco, diuisibile tamen a parte interiori, quo posito, dico, partes propinquas non magis distare, quam antea, quoad partem, siue latus indiuisibile ab extrinseco, & sic non datur vacuum, distare tamen magis quoad diuisibilitatem ipsarum, & ita saluari rarefactionem, quare partes, quæ prius se tangebant, etiam post rarefactionem se tangent, quia se tangunt, quatenus indiuisibilitate terminantur, secundum tamen quamlibet aliam partem assignabilem magis, quam antea, distant, & ratio est, quia non est rarefacta, quatenus indiuisibilis, quod enim est tale, rarefieri non potest, sed quatenus diuisibilis, quare etiam quatenus indiuisibilis, non magis quam antea distabit, quatenus vero diuisibilis, erit remotior. Si dicas, quæro de parte, quæ immediatè sequitur illum terminum indiuisibilem, an etiam sit æquè propinqua termino indi-

uisibili, vel non, & redibit argumentum prius. Respondetur, hanc partem non posse assignari, quia quantitas est diuisibilis in infinitum, consequenter non potest assignari pars prima nisi ab extrinseco, non autè ab intrinseco, sicuti in quæst. 23. de indiuisibilibus sect. 6. explicauimus. Et ad hanc responsionem confirmandam possunt afferri aliqua exempla. Primum est de motu locali, qui potest vtiq; esse velocior, & tardior, nihil autem est aliud, motum esse velociorè, quam partes eius esse magis constipatas, & veluti densas, & minus inter se distare tempore, quam distarent, si motus esset tardus. In hac tamen constipatione partium motus nulla interuenit penetratio, quia non est assignare vllam partem, quæ sit simul tempore cum alia parte, neque in motu tardiori vlla datur interruptio, quamuis vna pars magis distet ab altera, quæ distaret in motu velociori, ergo idem dicendum est de partibus quantitatis permanentis, quod licet magis modò sint propinquæ, modò verò magis distantes, & extensæ, nulla tamen datur inter ipsas penetratio, neque vacuum. Secundum exemplum speciei intentionales nobis suppeditabunt. Nam magnus mons ita representatur in speculo paruo, vt tamen eius partes omnes in eo represententur, quomodo igitur in tam paruo spatio continentur, nisi quia per virtutem specierum condensantur in speculo? En igitur condensationem maximam sine penetratione, nam si partes se penetrarent, vna vtiq; aliam tegetet, sed in speculo nulla tegitur, sed omnes æquè representantur, neque est maior ratio, cur vna dicatur penetrata,

quam

quam alia, ergo verissimè condensatione datur absque vlla penetratione. Ex quo etiam deduci potest argumentum contra penetrationem supra impugnatum, quoniam quando res condensatur, videmus, eam retinere eandem figuram, eandem partes, eadem accidentia, ergo signum est, partes non se penetrare, si enim se penetrarent, oporteret, etiam eorum accidentia confundi, quare non eodem pacto, quo prius, se haberent.

Ad sextum respondeo, si propriè loqui velimus, corpus non esse in loco ratione quantitatis, sed ratione suæ substantiæ, nam separata est quantitate, remaneret in eodem loco, dicitur tamen esse in loco per quantitatem, quia ab ea habet, quæ possit tangere physicè locum, & quod ipsum occupet, & ab eodem loco corpus aliud excludat. Si infes. Corpus rarefactum occupat maiorem locum, quam prius, ergo habet maiorem quantitatem. Respondetur, negandam consequentiam, quia sicuti quantitas est extensa, ita etiam potentia occupandi locum. Sequitur ergo tantum, occupationem loci esse magis extensam; Ex quo etiam deducitur argumentum pro nostra opinione, quia corpus rarefactum ita occupat maiorem locum, vt tamen minus, vt ita dicant, intense occupet, nam longè facilius corpus rarum expellitur à loco, quam densum, si autem multiplicata fuisset potentia occupandi locum, & non tantum rarefacta, non haberet minore vim, quam antea ad expellendum ab eodem loco corpus.

Ad septimū resp. corpus rarefactum dici maiorem quantitatem habere impropriè, prout quantitatis significat longitudinem, vel

latitudinem, aut profunditatē maiorem, quæ tamen magis ab extensione desumuntur, quam à quantitate, si enim materia à quantitate separatur, ratione suæ propriæ extensionis has omnes dimensiones habebit, dicitur tamen, has à quantitate habere, quia habet, quatenus physicæ sunt, sine quantitate enim non esset materia extensa physicè, id est ita vt posset tangi, vel diuidi, vel recipere vllam actionem physicam, neque etiam locum occuparet, quia esset penetrabilis, addita autem quantitate, potest hæc omnia, quoniam igitur Philosophi considerabant extensionem in ordine ad effectus physicos, neque illi veteres sciebant, per diuinam potentiam materiam separari posse à quantitate, & consequenter sine eâ habere extensionem propriam, non mirum, si aliquando dixerunt, à quantitate esse extensionem.

Nonnullarum dubitationum circa Rarefactionem enodatio.

SECTIO V.

VT perfectius rarefactionis, & condensationis natura teneatur, nonnullæ dubitationes erunt expediendæ, quarum prima sit.

An rarefactio distinguatur à motu locali, & quomodo. Videtur. n. distingui realiter, quia & motus localis dari potest sine rarefactione, vt patet, & rarefactio sine motu locali, quia potest efficere Deus, vt caro verbi gratia respiciat puncto, ac deinde, vt rarefiat in ordine ad se, nihil variata distantia, neque situ, in ordine ad locum, & spatium, siue verum, siue imaginariū, & hanc partem sequi videntur. Doc.

Contra. b. c. s. huius libri, quæst. 17. art. 5. E contra videtur, non debere distinguere neque formaliter, quia rarefactio est motus partium ad alium locum, & sublato omni alio, & concepto tantum motu locali partium ad maiorem distantiam inter se, absque tamen discontinuitate, facta erit rarefactio. Ad hanc dubitationem duabus responsio conclusionibus.

Prior est. Neque de facto, neque de possibili distinguuntur realiter rarefactio, & motus localis, probatur, quoniam termini horum motuum realiter non distinguuntur; ergo neque motus. Consequens est evidens, antecedens ostenditur, quia per rarefactionem fit necessario una pars magis ab altera distans; per motum localem una pars acquirit locum distans ab altera, sed id est, aliquid esse distans, & aliquid esse in loco distanti, ergo terminus rarefactionis, & motus localis, qui in rarefactione interuenit, sunt idem. Quod autem raritas sit partium quædam maior distantia, probatur, quia hac posita, & omnia alia res separata, res intelligitur perfecte rarefacta, superpono tamen, adesse continuationem partium, quæ per rarefactionem non acquiritur. Præterea rarefactio & extensio sunt idem, ut dubio sequenti dicemus; extensio autem non potest esse sine motu locali, ut nomen ipsum ostendit, ergo neque rarefactio. Dices, ergo raritas nil aliud erit, quam distantia, quare non spectabit ad quantitatem, siue ad qualitatem, sed ad relationem, siue ad ubi. Præterea in corpore Christi reuera caro est rarior, quam sint ossa, & tamen in partibus carnis nulla datur distantia; ergo raritas non est distantia. Respondeo, realiter quidem raritas esse quædam

distantiam partium, non significari tamen per modum distantie, siue relationis, quia rarum dicitur tale in se, non in ordine ad aliud, & ratio est, quia distantia est inter partes, raritas vero dicitur respectu totius, quare concipitur potius esse tamquam quid consequens distantia partium, non quid prout hæc significat relationem, sed prout est fundamentum relationis, id est modus, quo una pars est ab alia distans.

Ad secundum responsio, carnem Christi in sacramento Eucharistiæ esse tantum rariorem in actu primo, non autem in actu secundo, quod quoniam alicui potest videri mirum, probatur. Vbi non adesse extensionem non potest adesse maior extensio. Corpus Christi in sacramento non est extensum, ergo neque rarum, quod nil aliud est, quam esse magis extensum. Nam & quod rarefit, dicitur extendi. Dicitur ergo caro Christi rarior in actu primo, quia postulat sibi maiorem raritatem, si suæ naturæ relinquatur, non vero est talis in actu secundo in sacramento, sicut etiam brachium dicitur longius manu, non quod reuera longius sit, sed quia habet quantitatem, quæ si suæ naturæ relinquatur, erit longior, quam manus.

At occurrunt Doctores Cononim. Potest dari extensio in ordine ad totum siue extensionem in ordine ad locum, ergo etiam caro Christi potest esse extensa in ordine ad se, quamuis non detur in ea extensio in ordine ad locum, ergo etiam dari poterit maior extensio. Respondeo, non quæ potuisse capere, quomodo aliquid esse possit extensum in ordine ad se, & non in ordine ad locum. Nam esse extensum, est habere partem extra partem, non, si sufficit, habere partes distinctas entitativè alicui materia, & quantitas sicut car-

tere non possunt partibus; ita neque possent carere extensione. At unam partem esse extra aliam; nil aliud est, quam esse unam in diverso spatio, ac alteram, sed hoc est etiam esse extensas in ordine ad locum, ergo sunt idem. Confirmatur, quia si extensio non est, unam partem esse in alio spatio, quid quæso erit? esse extra aliam, sed in eodem spatio? hoc repugnat, quia non datur alius modus, quo una res sit intra aliam, quam quod sit in eodem spatio, alioqui posset una res esse Mediolani, & altera Romæ, & tamen una esset intra aliam, quod est ridiculum, si enim distare possunt, & esse in eodem loco, non apparet ratio, cur etiam non possint esse simul, & in diversis locis. Præterea si Deus velit, unam partem esse intra aliam, quid aliud quæso efficere poterit, quam eas in eodem spatio collocare? fictitia est igitur hæc distinctio extensionis in ordine ad se, & in ordine ad locum, nisi dicamus, per extensionem in ordine ad se, siue ad totum, intelligi extensionem in actu primo, id est potentiam ad extensionem. Confirmatur etiam, quia si in Eucharistia quantitas esset extensa in ordine ad se, ergo etiam impenetrabilis, expelleret igitur a se etiam quantitatem, quare non posset esse simul cum quantitate panis.

Secunda conclusio, etiam si per divinam potentiam fieri posset rarefactio sine motu locali, non tamen sequeretur, de facto non esse eundem motum realiter. Ratio huius conclusionis est, quia quævis ex separatione duarum rerum colligi solet distinctio realis, debet in hoc intelligi de separatione rerum indiuiduarum, non vero rerum in specie, id est quando duo separan-

tur indiuidua, valet argumentum, illa duo realiter distinguuntur, non verò etiam omnia indiuidua, quæ cum illis sunt eadem specie, quia contingere potest, ut quamuis illa duo separantur, non tamen separari possint hæc duo. Ita non valet conclusio, anima sensitiva in leone distinguitur ab anima rationali hominis, ergo in uniuersum omnis anima sensitiva distinguitur ab omni anima rationali, illa enim, quæ est in homine, ab anima rationali non distinguitur, quia non potest ab ea separari. Similiter extensio potest esse sine quantitate, nam ut supra diximus, materia habet propriam extensionem, quam sine quantitate etiam conseruaret, quantitas etiam esse potest sine extensione, ut patet in sacramento Eucharistiæ, neque tamen hinc efficitur, ut quantitas distinguatur realiter à sua extensione, quia hæc extensio quantitatis sine ea esse nequit. Ita ergo quæuis per divinam potentiam posset fieri rarefactio sine motu locali, & motus localis esse posset sine rarefactione, non inde tamen efficeretur, ut semper motus localis, & rarefactio realiter distinguerentur.

Ad argumentum pro contraria opinione responsio, carnem positam in puncto, nisi extendatur in ordine ad locum, non posse rarefieri, ut ex dictis patet.

Secundò dubitari potest, an rarefactio, & extensio sint idem. Cononimb. q. 17. supra citata art. 6. ad 4. supponunt, esse diuersas, & in eadem sententia videntur esse Scotus in 4. d. 12. quæstione quarta, & Basolis ibidem q. 3. art. 3. fundamentum esse potest, quia extensio est motus ad quantitatem, sumitur enim extensio, & pro motu, quo

quo res extēditur, & pro termino huius motus, rarefactio autem ad qualitatem, quare dicunt ijdem Doctores cum Capr. & Caiet. raritatem in genere causę efficientis præire extensionem, quia virtus actiua agentis per rarefactionē extendit materiam: Extensionem verò in genere causę materialis antecedere raritatem, quatenus eam recipit.

Mihi verò videtur dicendum, extensionem, prout est motus rei diuisibiliter se habentis, idem omnino esse cum rarefactione. Dixi, prout est motus, quia sumitur etiā pro termino, vt diximus, & de hac paulò post dicemus, an sit à raritate diuersa. Dixi etiā rei diuisibiliter se habentis, quoniam dicuntur Angelus, & anima se extendere, cum è minori loco procedunt ad maiorem, quam extensionem patet non esse rarefactionem. Probatur conclusio, quia nō sunt multiplicanda entia sine necessitate, sed nulla necessitas nos cogit ad distinguendam rarefactionem ab extensione, ergo nō debemus eas distinguere. Probatur minor, quia per rarefactionem formaliter, præcisa omni alia entitate, res intelligitur extensa, ergo superfluous est omnis alius motus. Ad fundamentum aduersariorum respondetur, raritatem eandem sub diuersa ratione spectare ad diuersa prædicamenta, nam quatenus est modus quidam quantitatis, sic pertinet ad quantitatem, quatenus verò concipitur quodammodo per modum qualitatis afficere subiectum, quia per eā intelligitur res minus crassa, & tenuis, sic dicitur qualitas, extensio autem magis significat partem respectum, raritas verò seenn dum, & idcirco illa dicitur specta-

read quantitatem, hæc ad qualitatem. Non semper tamen, quando res est extēsa, dicitur rara, quia raritas non est quælibet extensio, sed extensio magna.

Quoniā tamen diximus, ratione differre extensionem à raritate, si quis quærat, quæ nā potius dicenda sit prior, placet mihi scētētia Scoti loco supra citato, priorem esse extensionem, tū quia extensio respicit quantitatem, & rarefactio potius qualitatem, & illa est prior, quā hæc, tum etiā quia raritas concipitur potius tamquā aliquid consequens extensionem, quā præcedens, ex eo enim quòd res est magis extensa, & vna pars magis extra aliam, censetur rarior.

Tertiò dubitari potest, an dum aliquid secundum se totum rarefit, vel condensatur, omnes eius partes simul rarefiant, & condensentur, vel aliquæ tantum. Ratio dubitandi est, tū quia partes quantitatis sunt infinitæ saltem synkategorematicę, non videtur ergo possibile, quòd omnes extendantur, sicuti etiā quòd diuidantur, tum etiā quia si omnes partes extenderentur, numquam aliquid rarefieret, quia duplo maius spatiū, quā anteā occuparet. Probatur consequentia, quoniam in tot partes potest diuidi spatiū, in quot etiā corpus, quòd rarefit, ergo cuiuslibet parti spatij correspondet sua pars quantitatis, si igitur quælibet pars extenditur, ergo debet quælibet occupare maius spatiū, non potest autem tam paruum spatium occupare, quin sit duplū, quā præcedēs, nam si non est duplum, ergo aliqua pars remanet in eodē spatio, ac erat prius, non igitur est extensa. Confirmatur, nam ponamus, extendi partem palmar-

rem, & acquirere medietatem palmaris spatij, quæro, vel secundum omnes partes quantitas palmaris est in nouo spatio, & hoc non, quia quantitas palmaris non potest esse in medietate palmi, vel secundum medietatem tantum, ergo non secundum se totam rarefacta est. Præterea si secundum omnes partes, ergo quælibet minima pars occupat maius spatiū, quā antea, quæro ergo de illo spatio occupato de nouo, vel est æquale illi parti, & habemus intentum, nam simul cum præcedēte efficiet duplo maius spatium, vel est minus, ergo pars, quæ supponitur extensa, non est minima contra suppositum, quia sicuti spatium non est minimum illi respondens, ita neq; ipsa. Præterea quælibet pars signabilis est in maiori spatio, ergo est hoc duplo maius. Probatur consequentia, quoniam partes affignabiles conficiunt verbi gratia palmum, sed cuiuslibet parti assignabili respondet nouum spatium, ergo & nouum spatiū erit palmare.

At pro cōtraria parte afferri potest, quia in corpore, quòd rarefit, omnes partes apparent æquè rarefactæ, Præterea non est maior ratio, cur vna pars rarefiat, quā altera, ergo dicendum est, omnes rarefieri. Et ita opinantur Connini. art. 3. & hæc pars videtur verior, & experientiæ magis consentanea, quamuis secundum argumentum non parum difficilem eam reddat.

Primum enim non videtur habere magnam vim, quoniam quāuis demus, partes infinitas esse in quantitate, dicimus tamen, non rarefieri vt partes diuisas, sed vt vnum sunt, & consequenter nihil earum numerum officere, sicuti

etiā in motu locali partes omnes quantitatis ab vno termino pertranseunt ad alterum, quamuis eodem modo sint infinitæ.

Quoad secundū verò possumus in primis ostendere, non concludere experientiā. Nam potest in aliquo speculo representari res maior, vel minor, quā sit, neque tamē in dupla proportione, quāuis omnes partes minores fiāt, vel maiores; ergo etiā ipse rarefactione, quāuis omnes partes rarefiāt, non est necesse, vt duplo maius fiat corpus rarefactū. Antecedens patet experientiā, reperiri enim huiusmodi specula, constat, quia ad hoc satis est, vt sint paulò minora, quā facies illius, qui in speculo se intuetur, hinc etiā diminutionē fieri secundum omnes partes, patet, quia alioqui vna pars representaretur maior, quā altera, at verò speculum omnes æqualiter dimiuit, & retinet omnes eandem proportionem, quā extra habent. Consequentia est euidens, quia eadem omnino est ratio. Confirmatur etiā, quia in accretione naturali omnes partes æquè, & secundum proportionem sunt maiores, ergo omnes partes sunt extensa, neque tamen animal factum est duplo maius. Similiter quando aqua in lebere rarefit, cum tota calefiat, & per calefactionem rarefiat, nō videtur negandum, totam rarefcere, & tamen non occupat duplo maius spatium, quā antea. Quomodo autem hoc cōtingat, libenter ab alijs audirem. Vt aliquid tamen afferam, Noto, spatium esse diuisibile in infinitum, consequenter non posse tam paruum spatiū de nouo acquiri, quin minus etiā acquiri possit. Noto secundò, partes omnes ita maius spatium occupa-

parte, ut tamen conueniat eis ratione totius, sicuti quando totū aliquid mouetur, si mouendæ essent singulæ partes per se, numquam finiretur motus, sed quia mouentur, quatenus sunt in toto, idcirco facile finitur motus. Ex his colligo; singulas quidem partes singulares maius spatium occupare, sed cum hoc spatium possit esse minus & minus usque in infinitum, non esse necesse, ut sit æquale spatio, quod prius ab ea parte occupabatur.

Colligo secundo, non esse numerandas singulas omnino partes, quæ sunt in toto, quia hoc est impossibile, ac proinde etiam si omnes, ut sunt vnum quid cum toto, maius spatium occupent, nõ tamẽ duplo maius, quã antea occupare.

Quarto Dubitari potest, an dum corpus rarefit, siue extenditur, magis, quã prius cõseruet prior extensio, & alia noua insuper addatur, vel tota præcedens deperdat, & alia totalis, & noua generetur. Rationes dubitandi sunt: difficultates illæ, quas proposuimus, & contra eos, qui dicebant, nonnam quantitatem addi, & contra illos, qui asseriebant, totam præcedentem deperdi, non enim minus videtur militare contra extensio, quã contra quantitatem, si enim extensio tota deperditur, ergo & accidentia, quæ sine extensione esse nõ possunt, si non deperditur, vbi recipitur hæc noua extensio? vel in materia extensa, & dabuntur duæ extensiones simul, vel in non-extensa, & hæc nulla datur. Præterea extensio est quidam motus localis, sed in motu locali non potest acquiri aliquod vbi, quin præcedens deperdat, ergo & idem dicendū erit de termino extensionis, quæ est raritas. Con-

firmatur, quoniam non potest eadẽ numero quantitas secundum eandem partem esse in duobus locis; ergo si partes corporis, quod rarefit, locum nouum acquirunt, debent priorem amittere. Item e contra, si priorem amittunt, ergo mutant locum, non verò ampliorẽ acquirunt. Doctores Connimb. art. 5. ad primum respondent simpliciter, raritatem, & extensionẽ præcedentem non deperdi. Mihi distinguendum videtur. Nam in extensione duo possumus considerare, alterum est negatiuũ, vnam partem scilicet non esse intra aliã, & hoc proculdubio remanet, alterum est positiuum, modus scilicet, per quem vna pars est hic, & non alibi, & de hoc, sicuti de loco philosophandũ est, si ergo tanta sit rarefactio, vt quælibet pars singularis locum mutauerit, dicendum est mutasse etiã modum extensionis, si verò non totum locum, sed partem tantũ mutauit, idem etiam de ipso modo est affirmandum, & si quæ ampliorẽ locum tantummodo acquisiuit, modus quoque amplior redditus erit.

Ad argumentũ contra deperditionem resp. licet deperdat extensio quoad modum positiuum, non tamen deperdi reliqua accidentia, quia non fundantur in extensione, sed est extensio tantum quædam conditio, sine qua non essent reliqua accidentia naturaliter, & hoc etiam non quatenus significat modum illum positiuum, sed vt est negatio vnius partis intra aliam, quæ negatio semper permanet.

Ad primum pro contraria parte resp. nouam extensionem recipi in materia extensa, neque hinc efficitur, duas extensiones esse simul,

Ad secundũ resp. falsum esse, quod fieri non possit motus, quo acquiratur aliquis terminus, & non deperdat alius, vt patet, cum Angelus a minori loco ad maiorem se extendit, vel anima rationalis concipitur de nouo informare partem ex alimento cõuersam in aliti substantiam. Ad confirmationẽ resp. quantitatem non esse in duobus locis, sed ex minori extendi ad maiorem, & sicut in loco sunt plures partes, ita etiam esse in quantitate. Dices, vel sunt plures, quã erant ante rarefactionem, vel non, si plures, ergo per rarefactionem additæ sunt partes, si non plures, ergo non poterunt occupare maiorem locũ, quã antea, vel vna erit in duobus locis. Respondetur, partes non esse plures, sed magis extensas, ex quo efficitur, vt possit esse in maiori loco, qui non tam entitati partium, quã earũ extensioni respondet.

Quintò dubitatur, an condensatio sit motus positiuus, vel negatiuus, id est an habeat pro termino ad quem aliquid positiuum. Connimb. censes videntur partem negantem tueri tum hic quæst. 17. supracitata art. 6 tum etiam 5. phys. q. 2. supponunt. n. per eam aliquid tantum deperdi, nihil autem acquiri. Ego verò distinguendum puto. Nam vel partes in condensatione locum mutant, vel tantum partem loci amittunt, si locum mutant, vt saltem de aliquibus necessariò dicendum est, vtique condensatio habebit terminum positiuum, scilicet locum illũ, siue modum illum existendi in loco, si verò non mutant locum, sed tantum partem ipsius amittunt, sicut quando anima ab informatione alicuius membri se retrahit, tunc dicendum, motum illũ non esse positiuum, id est non termi-

nari ad aliquod positiuum per eundem acquisitum.

Secundò dubitatur, an ex paruo fieri possit aliquod corpus magnum absque accessu nouæ materiæ, & absque rarefactione, quam dubitationem eruditè, & elegantèr dissolunt Doctores Connimb. in hoc 1. q. 18. cum quibus dicendum existimo. Dari etiam alium modum, quo potest per diuinam potentiam corpus crescere, scilicet per replicationem eiusdẽ corporis, vel partium ipsius, sicuti enim per replicationem potest idẽ corpus in duobus locis distinctis constitui, ita etiam in duobus propinquis, ita vt sibi ipsi vniantur.

Quod verò probabiliter censent Connimb. posse Deum, euoluere magis, id est extendere partes materiæ absque rarefactione, ego arbitror impossibile, nil enim aliud est rare fieri, quã euolui magis, siue extendi ipsas partes. Posset tamen Deus in nihilum redigere aliquod corpus, ac de nouo ipsum producere rariius, quã erat, tunc autem corpus esset maius sine additione nouæ materiæ, & etiam sine rarefactione formaliter. Ad esset tamen rarefactio virtualiter in ipsa productione, nequẽ propriè, & immediate illud corpus, ex paruo factum fuisse magnum, sed cotruptum, ac de nouo genitum, & omnino quamuis dici posset factum magnum sine rarefactione, nõ tamen sine raritate. Extra hos casus autẽ

non video, quomodo possit corpus ex paruo fieri magnum sine additione, vel rarefactione.

S V M M A T E R T I A.
De tactu, de ipso Agere, &
Pati, & de Mistione.
Caput VI.

Proponitur sermo de elemen-
torum generatione, ac de
alijs, de quibus prius age-
re necesse est.

Tex. 43

Quoniam autem oportet primum de materia, & de vocatis elementis dicere, & si sunt, & si non, & utrum sempiternum sit unumquodque, aut generetur aliquo modo: & si generetur, utrum ex se inuicem generentur omnia eodem modo, aut aliquod primum eorum unum sit, necesse est prius utique dicere, de quibus indeterminate dicitur nunc. Omnes enim, qui elementa generant, & qui ea, que ex elementis segregatione videntur, & congregatione, & ipso facere, & pati. Est autem congregatio mistio. Quomodo autem misceri dicimus, non est determinatum manifeste. Sed neque alterari possibile est, neque segregari, neque congregari, nullo faciente, neque patiente. Etenim plura elementa facientes generant, faciendo, & patiando ab inuicem, quamuis * ex vno necesse sit dicere factionem. Et hoc recte dicit Diogenes, quod, si non essent ex vno omnia, non esset facere, & pati ab inuicem, ut calidum infrigidari, & hoc calefieri rursus. non enim transmutantur caliditas, & frigi-

ditas in se inuicem, sed manifestum est quod subiectum. Quapropter in quibus facere est, & pati, necesse est horum vnam esse subiectam naturam. omnia igitur talia esse dicere non verum est, sed in quibuscunque ipsum ab inuicem est. Sed, si de ipso facere, & pati, & de mistione videndum sit, necesse est & de tactu. neque enim facere hoc, & pati possunt proprie, que non est possibile se inuicem tangere: neque non tangentia se inuicem aliquo modo, contingit misceri primum. Quapropter de tribus his determinandum est, quid Tactus, & quid Mistio, & quid Factio. Principium autem accipiamus hoc. Necesse enim entium, quibuscunque est mistio, esse hanc ad inuicem tactum, & si aliquid facit, hoc autem patitur principaliter, & in his similiter: ideo primum dicendum est de Tactu. Ferè igitur, ut & aliorum nominum unumquodque dicitur multifariam, & hanc quidem æquiuocè, hanc autem altera ab alteris, & prioribus, sic se se habet & de tactu, sed tamen proprie dictum inexistit habentibus positionem: positio autem, quibus & locus. etenim mathematicis similiter reddendus est tactus, & locus, siue est separatim unumquodque ab ipsis, siue alio modo. Si igitur est, ut determinatum est prius, Tangere vltima habere simul, hanc utique tangere se inuicem quæcunque determinatas magnitudines, & positionem habentia, simul habent vltima. Quoniam autem positio quidem quibuscun-

Tex. 44

Mouere
in plus
re est
quam
agere.

que & locus inexistit: prima autem differentia loci sursum, & deorsum, & talia oppositorum: omnia se inuicem tangentia gravitatem utriusque habebunt, aut leuitatem, aut ambo, aut alterum, talia autem passibilia, & actiua. Quapropter manifestum est, quod hæc tangere nata sunt se inuicem, quorum distinctis magnitudinibus simul vltima sunt, existentibus motiuis, & mobilibus ad inuicem.

Quoniam autem mouens non similiter mouet quod mouetur, sed hoc quidem necesse est motum & ipsum mouere, hoc autem immobile existens manifestum est, quod in faciente dicimus similiter. Etenim mouens facit aliquid ut quiunt, & faciens mouere, sed tamen differunt, & oportet determinare. Non enim possibile est mouens omne facere, si faciens opponemus patienti: hoc autem, in quibus motus passio: passio autem est, secundum quod alteratur solum, ut album, & calidum, sed mouere in plus est ipso facere. Illud igitur manifestum est, quod est quidem ut mouentia mobilia tangant, est autem ut non. Sed determinatio ipsius tangere vniuersaliter quidem est positionem habentium, & huius quidem motiui, huius autem mobilis, ad inuicem autem motiui, & mobilis, in quibus existit facere, & pati. est igitur ut plurimum tangens, id quod tangit, tangens: etenim mouent, mota omnia ferè, que coram sunt quibuscunque necesse, & ap-

apparet tangens tangere quod tangit. Est autem, ut aliquando iniquimus, mouens tangere solum id, quod mouetur, quod autem tangitur, non tangere quod tangit, sed quia mouent mota ea, que eiusdem generis necesse videtur esse, quod tangitur, tangere. Quapropter, si quid mouet, immobile existens, illud quidem tangit ipsum mobile, illud autem nihil, iniquimus enim aliquando tristantem * tangere nos, sed nos non enim. De tactu igitur, qui in naturalibus, determinatum sit hoc modo.

PROPOSITIONES
Ex Capite Sexto.

* Nota
id est af-
ficere.

1. Nec alterari quippiam, nec segregari, vel congregari, nullo patiente, aut agente, potest.
2. Substantiam esse materiam his, quibus competit actio, necesse est. Tex. 43
3. Que se mutuo tangere nequeunt, inuicem agere, aut pati, aut misceri proprie non possunt.
4. Ea se mutuo tangunt, que cum discretas magnitudines, situm que habeant, extrema simul habent. Tex. 44
5. Situs omnibus, quibus & locus, competit.
6. Tactu physico ea dicuntur se tangere, que cum vicissim mobilia sint, atque motiua, extrema tamen habent simul.
7. Sicut ex mouentibus quadam immota manent, quadam vero mota, sic etiam ex agentibus, quadam agunt tantum.

* al. &
ijs, ex
vno necesse
est.

8. *Mouere latius, quam agere, patet.*
9. *Tertio modo dicitur tactus inter ea, quae situm habent, & non tantum mouentia, & mobilia sunt, sed etiam actiua, & passiuua.*
10. *Ex mouentibus quaedam a mobilibus tanguntur quaedam uero minime.*
11. *Cum immobile aliquid mouet, illud tangit, non tamen ab ipso tangitur.*
12. *Eum, qui nos molestia afficit, tangere nos dicimus, non nos illum.*

NOTATIONES.

IN 1. propositionem. Falsa videtur hæc propositio quo ad secundam, & tertiam partem, nam multa congregantur, aut segregantur sine actione, & passione, ut grana tritici, siue hordei. Responderi potest tripliciter, primò quòd Aristoteles largo modo sumpserit agere, & pati, prout includunt etiã mouere, & moueri, nondum enim ea distinxerat, sed inferitis hoc præstitit. Secundo, quòd loquutus sit de congregatione, & segregatione substantiali, qualis est, per quam vel resultat, vel dissoluitur mistum, hæc enim sine actione, & passione proprie dicta contingere nequit. Tertio quòd loquatur ad mentem antiquorum, contra quos argumentabatur, hi enim existimabant, generationem nil aliud esse, quam congregationem, corruptionem uero segregationem.

In 2. propositionem. Extra controuersiam est, si rerum naturas cõsulimus, at si potentiam Dei, nequaquam, secundum quam duo cer-

ta sunt, alterum est, quòd si accidentia sint sine subiecto, sed tantum in quantitate, ut accidit in Eucharistia Sacramento, posse inuicem agere, & pati etiam sine nouo miraculo, quia quantitas vicem subiecti supplet. Alterum uero est, calorem, & frigus separata etiã a quantitate, per diuinam potentiam inuicem agere posse, & corrumpi. Dubium uero non paruum uidetur, an calor, & frigus a subiecto, & quantitate separata, & quoad actionem, & passionem suã naturã relicta inuicem agere possint, qua in re Doctores Connimbricenses cap. 4. huius primi quæst. 7. art. 2. negantem partem tuerentur, eò quòd contactu carerent, sine quo actio, uel passio nequeunt esse, qua tamen ego ratione non moueor, quia etiam sine quantitate possent esse propinqua, uel etiam in eodem loco, ergo si nihil aliud obstarat, possent etiam agere, & pati: Sicuti ad hoc, ut agens spirituale agat in materiale, sufficit contactus uirtualis, non uero requiritur quantitatiuus. Maiorem difficultatem ingerit, quia frigus non corrumpit calorem, nisi producendo frigus, at non posset extra subiectum producere, ergo neque destruere calorem, quòd si ponamus, Deum supplere causalitatem subiecti, etiam quoad effectum frigoris, tunc plane censerem, posse ab ipso corrumpi calorem, producendo frigus in eo loco, ubi antea calor aderat.

In 3. propositionem. Tertia propositio quætionem non paruam exposcit, quare hic non est discutienda.

In 4. propositionem. Definit hæc tactum, qui dicitur mathematicus, cuius tres sunt conditiones, prima, ut sit inter magnitudi-

nes, secunda, ut hæc sint discontinuæ, tertia ut simul habeant ultimam. Sed dicit quis, hæc ultimã conditionem solam esse sufficientem, cum priores duas necessariò includat, non enim extrema habent nisi corpora, & hæc non possunt non esse discontinua, quia si continua forent, haberent idem extremum, & continuarentur eodẽ termino communi. Respondeo, non omnia, quorum extrema sunt simul, esse corpora, quia possent etiam esse entia successiua, ut motus, & tempus, immo etiam lineæ, & superficies, si tamen hæc concedantur, loquitur autem Aristoteles more mathematicorum, non definiens, nã hæc extrema sint realiter in corporibus. Nam subdit *etenim in mathematicis similiter assignandus est locus, & tactus, &c.* Quoad secundam difficultatem resp. quòd quamuis, quæ sunt continua, dicantur copulari termino communi realiter, tamen ille terminus est duplex formaliter, ne ergo quis crederet illum loqui de istis terminis formalibus, addidit Aristoteles, ipsas magnitudines esse debere discretas, adde, quòd etsi ultima conditio supponeret alias, nullum foret absurdum, quia etiam differentia supponit genus, & simul nihilo minus in definitione cum eo ponitur, aliud est. n. supponere, aliud formaliter dicere.

In 5. propositionem. Contra hæc propositionem obijci potest, quòd Angeli, & anima rationalis locum habent, non tamen situm; cum partibus careant. Respondetur, Aristotelem loqui tantum de rebus quantis, quibus per se competit esse in loco physice.

In 6. propositionem. Tactus physicus uidetur esse posse etiam

inter partes eiusdem continui, quæ tamen non habent extrema simul, ergo non rectè tactus physicus fuit ab Aristotele definitus, probatur antecedens, quoniam inter partes eiusdem continui esse potest actio, & passio, si qualitatibus contrarijs sint affectæ, sed sine contactu esse nequit actio, ut hic ipsemet Aristoteles definiuit, ergo partes continui se tangunt, neque tamen extrema simul habent, quia non sunt separata. Resp. has partes continui quatenus quantas, esse continuas, sed quatenus qualitatibus affectæ sunt, posse dici contiguas, quia qualitates contrariæ non possunt continuari, sed habent extrema diuersa, & simul existentia ad modum contiguarum.

In 7. propositionem. Per mouentia immota communiter intelligentiæ accipiuntur, possunt tamen intelligi etiã illa corpora, quæ mouent immota, ut magnes trahens ferrum.

In 8. propositionem. Probat hæc propositio ab Aristotele, quoniam illud tantum dicitur pati proprie, quòd alteratur; ergo cum agens opponatur patienti, illud tantum dicitur agere, quòd alterat, sed non omne, quòd mouet, alterat, quia motus localis potest esse sine alteratione; ergo non omne mouens est agens.

In 9. propositio. Hæc tertia acceptio tactus est gradus supremi continentis tamquam gradus inferiores præcedentes duos modos, quãuis enim contactus uirtualis inter agens, & patiens esse possit sine contactu mathematico, tamen hic tertius, de quo loquitur Aristoteles, est physicus, supponens contactum mathematicum, idcirco enim dicit, *quæ situm habent, & uirtuales etiam*

etiam, quia est inter actiua, & passiu-
ua, quare minus late patet, vt Ari-
stoteles notat.

In 10. proposit. Non intelligitur
hæc propositio de tactu mathema-
tico, sed de virtuali, secundum quæ
spiritualia tangere possunt corpo-
rea, non tamen ab ipsis tangi.

In 11. proposit. Intelligitur hæc
propositio præcipue de mouenti-
bus incorporeis, quæ tangunt & nõ
tanguntur, vt diximus, hæc tamẽ
locum etiam in corporeis ratione
tactus virtualis, vt de magnete, &
ferro diximus, quia magnes trahens
ferrum ab eo non tangitur, quod
si dicas, tangi à ferro propinquo.
Respon. tunc non moueri ferrum
à magnete, nisi & ipsa magnes mo-
ueatur.

In 12. proposit. Loquitur de ta-
ctu quodam metaphoricò, quem,
vt omnes nos tactus recenseret,
noluit prætermittere Aristoteles.

CAPVT VII.

Antiquorum opiniones, quæ
sint ea, quæ agunt, & pa-
tiuntur, ac earum
confutatio.

Tex. 46 **D**E ipso autem Facere, & pati
dicendum consequenter. Su-
scipimus enim à prioribus subcon-
trarios adinuicem sermones. Multi
enim concorditer hoc dicunt, quod
simile quidem à simili omne impas-
sibile est, propter ea quod non ma-
gis actiuum, quàm passiuum, sit al-
terum altero. omnia enim similiter

Simile
non pa-
tiuntur
Idẽ in-
fra tex.
existunt eadem similibus. Dissimi-
litur à lia autem, & differentia facere, &
simili. pati adinuicem nata sunt. etenim
quando minor ignis à maiori cor-

rumpitur, propter contrarietatem
hoc inquit pati. contrariũ enim
esse multum pauco.

Democritus autem vltra alios
proprie dixit solus, inquit enim idẽ
& simile esse faciens, & patiens.
non enim contingere altera, & dif-
ferentia pati abinuicem. Sed, si al-
tera existentia faciunt aliquid ad-
inuicem, non secundum quod alte-
ra, sed secundum quod idem aliquid
inexistit, sic accidere hoc eis. Quæ
igitur dicuntur, hæc sunt.

Videntur autem hoc modo dicen-
tes subcontraria apparere dicere.
Causa autem contrarij sermonis est,
quoniam, cum oporteat aliquid to-
tum inspicere, partem aliquam di-
cunt ambo. Simile enim, & omni-
quaque indifferens rationale est
non pati à simili aliquid. Cur enim
magis alterum erit actiuum, quàm
alterum? Atque, si à simili pati
aliquid possibile est, & ipsum à seip-
so. Proinde, his ita se habentibus,
nihil vtique erit, aut incorruptibile,
aut immobile si simile, secundum
quod simile, actiuum. ipsum enim
seipsum mouebit omne.

Et omnino alterum: & nullate-
nus idem, similiter nihil enim pa-
tietur albedo à linea, aut linea ab
albedine, præterquam secundum ac-
cidens: puta, si accidat albam, vel
nigram esse lineam. non enim ex-
trudunt se ipsa à natura, quæcun-
que neque contraria, neque ex con-
trarijs sunt.

c. 48. et
primo
c. 20.
Tex. 47
Dema-
critus.

Si simile
à simili
patetur,
idẽ à
seipso pa-
ti possit

Tex. 49
Dissimi-
le ab om-
nino dis-
similitudo
pati.
* a. l. se
inuicẽ à
natura
immuta-
tans.

Quid

Quid sit ipsum Agere, & Pati.
Quæ sint ea, quæ verè agunt,
& patiuntur: Propter quid.
Et quomodo.

est tangere naturam. Dicimus enim
pati quandoq; quidam subiectum,
vt sanari hominem, & calefieri, &
infrigidari, & alia eodem modo:
quandoque autem calefieri quidem
frigidum, sanari autem laborans.
ambo autem sunt vera. Eodem mo-
do & de faciente. quandoque enim
hominem calefacere inquitur,
quandoq; autem calidum. est enim
vt materia patitur, est autem vt
contrarium. ad illud igitur respi-
cientes, idem oportere habere exi-
stimauerunt faciens, & patiens: ad
alterum autem contrarium.

Tex. 50
Necessè
est pa-
tiens, et
faciens
idem ge-
nere es-
se, spe-
cie vero
contra-
ria.
Sed quoniam non quodcunque
natum est pati & facere, sed
quæcunque aut contraria sunt, aut
contrarietatem habent, necesse est,
& patiens & faciens genere qui-
dem simile esse, & idem, specie au-
tem dissimile, & contrarium. na-
tum enim est corpus quidem à cor-
pore, sapor autem à sapore, color
vero à colore pati: omnino autem
quod eiusdem generis ab eo, quod
eiusdem generis.

Tex. 51 Huius autem causa est, quod cõ-
traria in eodem genere sunt omnia.
faciunt autem, & patiuntur con-
traria abinuicem, quapropter neces-
se est, aliquo quidem modo eadem
esse & faciens, & patiens, aliquo
autem modo altera, & dissimilia
abinuicem. Quoniam autem faciẽs,
& patiens genere quidem eadem,
& similia, specie vero dissimilia,
talia autem contraria sunt, manife-
sta est, quod actiua, & passiuua ad-
inuicem sunt contraria, & media.
etenim omnino generatio, & cor-
ruptio in his. Ideo & rationale
iam igitur calefacere, & frigidum
infrigidare, & omnino actiuum as-
similare sibi ipsi patiens. faciens
enim, & patiens contraria sunt: &
generatio in contrarium. quapro-
pter necesse est patiens in faciens
transmutari. sic enim erit in con-
trarium generatio.

Tex. 52 Et secundum rationem quoque,
non eadem dicentes ambos tamen

Eandem quoque rationem existi-
mandum est de ipso facere, & pati,
quam & de ipso moueri, & moue-
re. Dupliciter enim dicitur, & mo-
uens in quo enim est principium mo-
tus, videtur hoc mouere: (princi-
pium enim prima causarum est) &
rursus vltimum ad id, quod moue-
tur, & generationem. Similiter au-
tem & de faciente. etenim medicum
sanare dicimus, & vinum. Primum
igitur mouens nihil prohibet in mo-
tu quidem immobile esse, in quibus-
dam autem et necessarium: vltimum
autem semper mouere, motum. In
actione autem primum quidem im-
possibile est, vltimum autem & ip-
sum patiens est. Quæcunque enim
non habent eandem materiam, fa-
ciunt impassibilia existentia, vt
Medicamina. ipsa enim faciens sa-
nitatem, nihil patitur ab eo, qui sa-
natur. cibus autem faciens & ipse
patitur. aut enim calefit, aut infr-
gidatur, aut aliud quid patitur, si-
mul faciens. Est autem Medicamina
quidem vt principium, cibus au-
tem

Tex. 53

Quæcun-
que non
habent
eandem
materiam
faciunt

tem vltimum est, & tangens.

Tex. 54

¶ Quaecunque igitur actiuorum non in materia habent formam, hæc quidem impassibilia sunt: quaecunque autem in materia, passibilia. Materiam enim dicimus similiter eadem, vt ita dicam, esse cui libet oppositorum, vt genus existens. potens autem calidum esse, presente calefaciente, & approximante, necesse est calefieri. Ideo, quemadmodum dictum est, factiuorum hæc quidem impassibilia, hæc autem passibilia. Et quemadmodum in motu, eodem modo res sese habet, & in factiuis. illic enim primo mouens immobile est, & in factiuis primo faciēs impassibile est.

Tex. 55

¶ Est enim effectiua causa, vt vnde principium motus: cuius autem gratia non effectiua. Ideo sanitas non est effectiua, nisi secundum translationem: etenim facientis cum inerit, generatur aliquid ipsum patiens. habitibus autem presentibus non amplius generatur, sed est iam. formæ autem, & fines habitus quidam sunt: materia autem, secundum quod materia, passiuum. Ignis igitur habet in materia caliditatem. si autem aliqua esset separata caliditas, hæc nihil vtique pateretur. Hanc igitur forsitan impossibile est separabilem esse, si autem sunt quedam talia, in illis vtique erit, quod dicitur, verum. Quid igitur sit facere, & pati, & quibus insit, & quare, & quo modo, determinatum sit hoc modo.

vide
concr.
Zim.
Habitibus præ
sentibus non am
plius ge
neratur
sed iam
est.

PROPOSITIONES

Ex Capite Septimo.

- 1 Simile omnino nihil potest pati Tex. 48
à simili.
- 2 Quod prorsus dixer sum est, nihil patitur à diverso.
- 3 Actio, & passio inter ea tantum Tex. 50
dantur, quæ vel contraria sunt, vel contraria habent.
- 4 Agens, & patiens genere quidem similia sunt, specie autem dissimilia.
- 5 Contraria in eodem genere sunt omnia.
- 6 Tum contraria, tum quæ inter ea Tex. 51
media sunt, inter se mutuo agunt, & patiuntur.
- 7 Agens reddit patiens sibi simile.
- 8 Generatio in contrarium tendit.
- 9 Dicimus calefieri & hominem, Tex. 51
& frigidum, & utrumque verum est.
- 10 Interdum quoque hominem, interdum calidum calefacere, dicimus.
- 11 Dupliciter potest aliquid pati, vel vt materia, vel vt contrarium.
- 12 Dupliciter potest quoque aliquid Tex. 53
agere, & agens, vel vt principium primum motus, vel vt principium immediatum, & vltimum.
- 13 Sicut primum mouens potest esse immobile, ita etiam primum agens non repati, sed vltimum mouetur, & repatiitur.
- 14 Quæ eandem materiam non habent, ea circa passionem agunt, ceu medendi ars.
- 15 Immateria lia agunt, & non patiuntur. Tex. 54
- 16 Oppositorum eadem est materia.
- 17 Calefactibile presente calefactiuo incalcescat necesse est.
- 18 Finis non est actiuus, nisi per translationem. Tex. 55

19 Habitibus presentibus cessat effectio.
20 Si calor separatus existeret, nihil pateretur.

NOTATIONES.

In 1. proposit. Huius veritas q. 47. lib. 1. examinatur, non est igitur, cur in ea immoremur.

In 2. propositionem. Non caret difficultate hæc propositio, nam humiditas, & densitas sunt prorsus diuersæ à calore, & tamen ab eo patiuntur, item frigus est omnino diuersum à luce, à qua tamen patitur, materia quoque à forma præsertim immateriali, à qua tamen accidentia multa recipit, & consequenter patitur. Tripliciter tamen occurrere possumus, primò quod exempla allata non sint de omnino diuersis, nam humiditas, & calor, & frigus, & lux ad idem prædicamentum qualitatis spectant. Secundò, quod loquatur Aristoteles de actione vniuoca, & per se, non nõ verò de æquiuoca, vel per accidens, qualis est, quæ reperitur in alatis exemplis. Tertio, quod neq; in his intercedat actio sine contrarijs propriè dictis, & consequenter, quod actio non sit inter diuersa. Nam calor non expellit densitatem, nisi per raritatem, & lux expellit frigus producendo calorem.

In 3. proposit. Quæ dicta sunt circa duas præcedentes conclusiones, huic quoque applicari possunt.

In 4. proposit. Per genus intelligunt multi materiam, quæ dicitur genus physicum. Verum cum ipse Aristoteles inferius dicat, contraria habere eandem materiam, sicut & idem genus, probabilius mihi videtur, hic cum de vero genere logico fuisse loquutum, sed per agens, & patiens nõ intelligere ea, quorum vnum est tantum agens, & alterum

solum patiens, sed quæ mutuo agunt, & repatiuntur.

In 5. proposit. Sensus huius patet ex supradictis.

In 6. proposit. Duplex dubitatio, occurrit circa hæc propositionem, prior est, quid intelligat Aristoteles per media inter contraria, nõ enim videtur aliud posse intelligere, quàm tepidum inter calidum, & frigidum, & reliqua huiusmodi, at tepiditas non est qualitas media, sed conflata ex calore, & frigore. posterior est, quia colores sunt contrarij, neque tamen inuicem agunt, ergo nõ omnia contraria sunt actiua, & passiuua. Ad priorè dicendum est, per media Aristoteles intelligere tepidum, & fuscum, an autem hoc medium sit qualitas simplex, vel sit quoddam compositum ex extremis, noluisse determinare, neque enim hic locus erat. Ad posteriorè resp. actionem, & passionem hic sumptas esse largo modo, prout significant expulsionem ab eodem subiecto, siue hoc contingat per veram actionem, siue per formalè repugnantiam tm.

In 7. pp. Hæc propositio intelligi dicit, vt explicuimus alibi de similitudine quoad formam, non quoad compositum, idcirco. n. reddit patiens simile agenti, quia agens in eo producit formam sibi similem; quod si ex præcedenti dispositione patiens per receptionem illius forme reddatur dissimile, nil refert, quia sufficit agentibus producere formam sibi similem, ita ignis licet sit ficeus, aliquando humectat, & lux reflexa est maior, quàm sit directa, & in qualitatis, quæ gradus homogeneos intenditur, simile potest intèdere simile. Intelligenda est quoque hæc propositio de agentibus vniuocis, nõ verò de æquiuocis, quamuis etiam in his dici possit, agens reddere patiens simile

suæ virtuti, siue adesse inter agens, & patiens similitudinem virtutalem.

In 8. propositio. p. generatione intelligit pductione siue substantiæ, siue accidentis, sed obijci potest, substantiæ nihil esse cõtratiũ. Respondeo, vel substantias dici contrarias ratione accidentium, vel Aristotelem complecti etiam opposita priuatiua, nam ex contrario priuatiuo, scilicet ex priuatio ne, fit etiam forma substantialis, vt ex 1. phys. patet.

In 9. propositio. Quamuis vtrumque verè dicatur, quod hic affirmat Aristoteles, non tamen in eodem sensu, quia hominem calefieri, est verum in sensu composito, quia homo fit calidus, at verò frigidum calefieri, est verum tantum in sensu diuiso, quia frigidũ remanens frigidum non posset calefieri, sed recedente frigido fit calidum, vel dicas, habere sensum materialem, quia frigus non calefit, sed subiectum, quod erat frigidũ; & dici etiã potest, esse veram hanc propositio. n. specificatiuè, non reduplicatiuè, id est illud subiectũ, quod erat frigidum, non verò quatenus frigidum.

In 10. propositio. Similis est hanc præcedenti, est tamen notandum discrimen, quòd in præcedenti magis propriè dicebamus, hominem calefieri, quàm frigidum, hic autem melius dicitur, calidum calefacere, quàm hominem, ratio discriminis est, quia sicuti propriũ est materiæ pati, ita formæ agere, quare dum de passione loquimur, hanc magis propriè subiecto tribuitur, cum verò de actione, formæ.

In 11. propositio. Notanda est hanc propositio contra eo s

qui nolunt, passionem dici nisi de subiecto, cum hic contrarium Aristoteles expressè asserat, quare si corrumpetur forma extra subiectum, verè diceretur pati.

In 12. propositio. Principium primum intelligi potest dupliciter, vel absolutè, & erit vnum tantum, vel in aliquo ordine, & poterunt esse plura in diuersis ordinibus, hoc autem posteriori modo intelligit Aristoteles, mouens verò vltimum, & immediatum est, veluti instrumentum, quod etiam agit, & mouet, sed ab alio motum.

In 13. propositio. Probat ipse Aristoteles, primum mouens esse posse immobile, quia primus motor, vt 8. phys. probatum est, immobilis est, idem autem locum habere in agentibus, probat exemplo medici, qui sanat ægrotum medio pharmaco, medicus enim ipse, qui est primum agens, nihil patitur ab ægrotò, pharmacum autem, quod est vltimum, & alterat, & alteratur.

In 14. propositio. Abutuntur hac propositio; qui volunt, Cœlorum materiam esse diuersam à materia horum inferiorum, eò quòd agat Cœlum, & non repatiatur, non enim ait Aristoteles, quòd quæ non repatiuntur, diuersam habent materiam, sed è conuerso quæ non habent materiam eadè, non repatiuntur. Præterea exemplum, quod affert de arte, ostendit, ipsius mentem non esse loqui de materia prima Cœlorũ, sed de subiecto, ars. n. est in anima egritudo verò in corpore.

In 15. propositio. Intelligenda est de actione corruptiua, nam alioqui & ipsa immaterialia perficiuntur immaterialibus actionibus, immo etiam docente fide sci

mus,

mus, puròs spiritus igne inferni vehementer cruciari.

In 16. propositio. Quoad capacitatem intelligitur, nõ quoad actum, nõ enim opposita sunt semper simul, immo mutuò se expellunt ab eodè subiecto, sed in quo est vnum oppositum, potest esse alterum, intelligenda est autem propositio de veris oppositis physicis, rationale enim, & irrationale non habent eadè materiam, nisi per materiam intelligamus genus, rationem autem huius conclusionis innuit Aristoteles dicens, sicut & genus, cum enim spectent ad idem genus, & quæ materia differunt, non possint genere non differre, sequitur, vt materiam diuersam habere nequeant.

In 17. propositio. Certissima est hanc propositio, quoniam agentia naturalia præsentia subiecto, & non impedita, non possunt non agere, in liberis autem contrarium accidit, quæ postis requisitis ad agendum, possunt adhuc non agere.

In 18. propositio. Obijcies contra hanc, ergo neque finis erit causa, nisi metaphoricè, quia eatenus est causa, quatenus agit. Respondeo, causam latius patere, quã agens, nam neque materia, neque forma agunt, & tamen sunt causæ: est igitur finis causa verè, & propriè, quia est id, cuius gratia aliquid fit, est autem agens metaphoricum tantum.

In 19. prop. Per habitum intelligit Aristoteles id, quod est acquirendum per motum, veluti forma, & finis, vt ipse se explicat, sed non videtur hoc verum, nam acquisita forma indiget conseruatione, item potest magis perfici, ergo non statim debet cessare motus. Resp. Ari

stotelem non dicere, cessare actionem, aut motum, sed nihil amplius fieri, quod est, cessare effectio. n. si autem perficiatur, vt accidit in forma accidentali, iam non erat acquisita totaliter forma.

In 20. prop. Examinauimus hanc propositio. n. cap. præcedenti proposit. 2.

Caput Octauum. Variæ adducuntur Antiquorum opinionnes, quo pacto fiant Agere, & pati, earumque examinationes, ac confutationes.

Quomodo aut potest hoc Tex. 56

accidere, rursus dicamus. His igitur videtur pati vnumquodq; per quosdam meatus, ingrediente faciente vltimo, & principalissimo: & hoc modo videre, & audire nos inquirunt, & secundũ alios sensus sentire oēs. Amplius videri p aerẽ, & aquã, & p transparentia, quia meatus habet, inuisibiles quidem propter paruitatẽ, spissos aut, & secundũ ordinẽ: & magis habere transparentia magis. Hi igitur in quibusdam determinauerunt ita, quẽ admodũ & Empedocles, nõ solũ in patiẽtib, & faciẽtib, sed & misceri ea inquirunt quorũcunq; meatus ad inuicẽ sunt cõmensurati. Via aut maxime & de omnibus vno sermo

Tex. 56

111

207

Empedocles.

Tex. 57

Leucippus.

Demo-

crurus.

ne determinauerunt Leucippus, & Democritus, principũ cũ fecerint secundũ naturã, qd est. Quidã. n. Antiquorũ opinati sũt ex necessitate ens vnũ esse & immobile: vacuum enim esse non ens: moueri autem non posse, non existente vacuo

* a. ad dit ple nū. n. fo. lū. ens. *separato, neque rursus multa esse non existente segregante.*

Hoc autem nihil differre, si quis existimet non continuum esse uniuersum, sed tangere diuisim ab eo, quod est dicere fore multa, & non unum esse, & vacuum. Si enim omniquaque diuisibile, nihil esse unū quapropter neque multa, sed vacuum omne. Si autem tum quidem, tum autem non, figmento alicui hoc utique assimilari. quousque enim, & propter quid ipsius totius hoc quidem ita se habet, & pleniū est, illud autem diuisum. Amplius similiter, dicere necessarium non esse motum. Ex his igitur rationibus, transcendentibus sensum, & despicientes eum, ac si conueniat rationem sequi, ipsum omne esse unum, & immobile, & infinitum quidem dicunt. finem enim finire utique ad vacuum. Hi ergo ita, & propter has causas enunciauerunt de veritate.

Amplius autem in orationibus quidem videntur hæc contingere, in rebus autem dementia simile est opinari ita. nullum enim dementia egredi tantum, ut ignem unū esse existimet, & glaciē: sed solum bona, & apparentia propter assuetudinem, hæc quibusdam propter dementia nihil videntur differre.

Leucippus autem existimauit habere rationem, quæ ad sensum confessa dicentes, non destruent neque generationem, neque corruptionem, neque motum, & multitudinem entium. confessus autem hæc quidem apparentibus; constituentibus autem unum, ut non exi-

stat motus sine vacuo, vacuumque non ens, & entis nihil non ens inquit esse. quod enim proprie ens omnium plenum existens, sed esse tale, non unum, sed infinita multitudine, & indiuisibilia propter paruitatem molium, hæc autem in vacuo ferri. vacuum enim esse, & congregata quidem generationem facere, dissoluta autem corruptionem, facere autem, & pati, secundum quod existunt tangentia. secundum enim id non unum esse, & composita, & circumplicata, generare.

Ex uno autem secundum veritatem non utique generari multitudinem, neque ex verè multis unum: sed esse hoc impossibile. Sed ut Empedocles, & aliorum aliqui inquit pati per meatus. ita & omnē alterationem, & omne pati hoc modo generari per vacuum, facta dissolutione, & corruptione. similiter autem & augmentatione, subintrantibus alijs.

Ferè autē & Empedocle necesse est dicere, ut & Leucippus inquit. esse enim quadam solida, sed indiuisibilia, nisi omniquaque meatus continui sint. hoc autem impossibile est: nullum enim aliud solidum erit præter meatus, sed uniuersum vacuum. Necesse est igitur tangentia quidem esse indiuisibilia, intermedia autem eorum uacua, quos ille dicit meatus. Ita autem & Leucippus dicit de ipso facere & pati. Modi igitur, secundum quos hæc quidem faciunt, hæc autem patitur, ferè hi dicuntur. & de his quidē, & quō dicunt, manifestum est. Et ad eorū positiones, quibus utuntur

Te. 61. Empe. docles.

* a. l. fo. lidis. Te. 62.

ur, ferè confesse videtur id, quod accidit, alijs autem minus, ut Empedocli quoniam medo erit generatio, & corruptio, & alteratio, non est manifestum. His enim sunt indiuisibilia prima corporū, figura differentia solum, ex quibus primis componuntur, & in quæ ultima dissoluntur. Empedocli autem alia quidem manifestum est quod usque ad elementa habent generationem, & corruptionem, ipsorum vero horū quomodo generatur, et corrumpitur, & coaceruata magnitudo, nec manifestum est, nec cōtingit dicere ei, non dicenti & ipsius ignis elementū esse. similiter autem & aliorū omnium, ut in Timæo scripsit Plato.

Tantum enim differt, ut non eodem modo Leucippus dicat, quod hic quidē solida, ille autē plana dicit indiuisibilia. & hic quidē infinitis terminata esse figuris, indiuisibiliū solidorū unumquodque ille autē terminatis. quoniā indiuisibilia utrique dicunt, & terminata figuris. Ex his itaque generationes, & segregationes. Leucippo quidē duo utique modi essent, & per vacuū, & per tactum: ob hoc. n. diuisibile est unumquodque. Platoni autem secundum solum tactum: vacuum enim non esse inquit. Et de indiuisibilibus quidē plantiæ diximus in prioribus sermonibus de indiuisibilibus autē solidis amplius cōsiderare, quæ accidit, relinquatur nunc.

Ut autem parum egredientes dicamus necessarium est & impassibile unumquodque dicere indiuisibilem (non enim possibile est pati, nisi per vacuum) & nullius esse-

Etinū passionis. neque enim durum, neque frigidum possibile est esse.

Quamuis hoc inconueniens sit, solum attribuere circulari figuræ calidum. necesse enim est & contrarium frigidum alij alicui congruere figurarum. Inconueniens autem est, & si hæc quidem insint. dico autem caliditas, & frigiditas, grauitas autē, & leuitas, & durities, & mollities non insint.

Sed tamen grauius, secundum excessum, dicit esse Democritus unumquodque indiuisibilem quam propter & calidius. talia autem existentia non pati abinuicem impossibile est: ut à multum excelsi calido remisse calidum.

Atqui si durum, & molle. molle autem iam in patiēdo aliquid dicitur. quod enim cedit, molle.

Sed tamen inconueniens est, si nihil inest, nisi sola figura, & si inest, una autem sola, ut hæc quidem dura, illa autem calida, nec enim una aliqua esset natura eorum. Similiter autem impossibile est. & si plura uni, indiuisibile enim existens in eodē habebit passiones, quapropter & si patiatur, secundum quod infriigidatur, secundum id, & aliquid aliud faciet, aut patietur. Eodē autē modo & de passionibus alijs.

Hoc enim & solida, & plana dicentibus indiuisibilia contingit eodem modo. neque enim rariora, neque densiora est possibile generari, vacuo non existente in indiuisibilibus.

Amplius autem inconueniens est & parua quidē indiuisibilia esse, magna autē non nūc. n. rationa-

T. 64

T. 66. Democritus.

T. 67.

T. 68.

T. 69.

T. 70.

biliter maiora magis franguntur, quam parua, hæc enim dissoluuntur facilius, paruis scilicet magna: offendunt enim multis. Indivisibilia autem penitus, quare magis, quam magnis, inexistunt paruis?

Text. 71.

Amplius autem utrum vna omnium sit natura illorum solidorū, aut differūt altera ab alteris. quæ admodum, si hæc quidem essent ignea, illa autem terrea mole? Si enim vna natura est omnium, quid est quod separavit? aut quare non fiunt, cum se tetigerint, vnum? quemadmodum aqua, aquam quando tetigerit. nihil enim differt posterior à priori. Si altera autem, qualia hæc sunt? Et manifestum est quod hæc ponendum est principia, & causas eorum, quæ contingunt magis, quem figurat.

Text. 72.

Amplius autem differentia natura, & si fecerint & si passæ fuerint tangentia adinuicem.

Text. 73.

Idem seipsū mouere non potest.

Amplius autem quid est, quod mouet? si enim aliud, passuum: si autem ipsum, seipsū vnūquodque, aut diuisibile erit, secundum aliud quidem mouens. secundum aliud autem motum, aut secundum idem contraria inerunt.

Text. 74.

Et non solum materia erit numero vna, sed & potentia.

Text. 75.

Quicumque igitur per meatuum motum inquirunt passiones contingere, si quidem & plenis meatibus superfluunt meatus. Si enim patitur sic vniuersum, & si non meatus habens, sed ipsum, continuum existens, patietur eodem modo.

Text. 76.

Amplius autem quomodo con-

tingit de ipso respicere accidere, vt dicunt? neque enim secundum tactus contingit transire per transparentia, neque per meatus, si plenus sit vnusquisque. quid enim differret ab eo, quod est non meatus habere? omne enim sic esset plenum. Sed & si vacua quidem hæc sint, necesse autem sit corpora in se habere, idem continget rursus. Si autem tanta sint secundum magnitudinem, vt non suscipiant corpus aliquod, ridiculum est paruum quidem existimare vacuum esse, magnum autem non; neque quantuncunque aut vacuum aliquod aliud existimare dicere præter regionem corporis. qua propter manifestum est, quod omni corpori mole æquale erit vacuum. Omnino autem meatus facere, superfluum. Si enim nihil facit secundum tactū, neque per meatus transiens faciet. Si autem tangendo, & meatibus non existentibus, hæc quidem patientur, illa autem facient eorum, quæ adinuicē hoc modo nata sunt. Quod ergo ita dicere meatus, vt quidam existimant, aut falsum, aut vanum sit, manifestum est ex his.

diuisibilibus autē omnique corporibus existentibus, meatus facere, ridiculum

est. secundum enim quod diuisibilia sunt, possunt separari.

PRO-

PROPOSITIONES. Ex Capite Octauo.

- Tex. 57 1 Dicere, aliquid non esse continuū, est dicere, non esse vnum, sed multa.
- Tex. 59 2 Sensum relinquere propter rationem, insania per simile existit.
- Tex. 65 3 Cui calor, & frigus insunt, non possunt non adesse lenitas, aut grauitas, duritia, aut mollities.
- Tex. 67 4 Molle dicitur, quod pari quippiā soleat, quod enim cedit, molle est.
- Tex. 70 5 Maiora facilius, quam minora frangi solent.
- Tex. 74 6 Quod sese mouet, altera parte se mouet, altera mouetur.

NOTATIONES.

In 1. propositionem. Intelligitur hæc propositio de corporibus. Nam spiritualia non sunt continua, quia quantitate carēt, neque tamen sequitur, non reperiri in eis vnitatem. Corpora verò si diuidantur, iam fiunt plura.

In 2. propositionem. Videtur falsa hæc propositio. Nam per rationem sæpe corrigimus sensum, hic enim iudicat, solem esse paruū, ratio verò maximum, & hoc verius est. Respondetur, hic non relinquimus sensum, quoniam ratio, qua colligimus, solem esse maximum, sensu innititur. Videmus enim, eadem rem ex propinquo magnā, & ex longinquo paruam apparere, & ita etiam in cæteris euenit. Adde, sensum non falli positum illis tribus conditionibus, de quibus in libris de anima.

In 3. propositionem. Ratio huius propositionis non est, vt quidam existimant, eò quod hæc secunda qualitates ex illis primis o-

riantur, sed ex necessitate materie, quia si recipit calorem, & frigus, oportet esse elementarē, cōsequenter aut grauem, aut leuem, aut duram, aut mollem.

In 4. propositionem. Non de qualibet passione intelligenda est, sed de ea, quæ spectat ad motum localem, vt ipsemet Aristoteles se explicat dicens, quod cedit, molle est.

In 5. propositionem. Quamuis Aristoteles loquatur de quantitibus minimis, quæ ferè sensum effugiunt, re uera tamen habet locū etiam in alijs, si magnitudo sit tantum in longitudine, & in profunditate sit & qualitas, partes enim extremæ pondere suo diuisionem faciliorem reddunt.

In 6. propositionem. De hac diffusè agi solet in 8. phys. & nos etiā supra nonnulla tetigimus.

Caput Nonum. Quo pacto verè fiant Generatio, & Actio, & Passio.

Vo autem modo insit Generare entibus, & Facere, & pati dicamus, accipientes principium dictum sæpe.

Si enim est hoc quidem potestate, hoc autem actu tale, natum autē est non tum quidem pati, tum autē non pati, sed omnique secundum quod est tale. minus autem & magis, secundum quod tale magis est, & minus: sic vtique meatus aliquis dicit magis inesse, vt in fodiendis metallis profundunt passibiles venæ continuæ. * Conna tum igitur vnumquodque, & vnū existens, impassibile est. Similiter

autem

Ex hoc autem, & nõ tangētia neque seipsum, sa, neq; alia, quæ facere nata sunt, agens, & pati. Dico autem vt non solum & pati tangens calefacit ignis, sed & si eius di longe sit (aerem enim ignis, aer, aut finctum corpus calefacit) natus & factus, & pati.

Existimare autē tum pati, tum autem non, cum determinauerimus in principio hoc dicendum. Si n. non omniquaque diuisibilis sit materia, sed est corpus indiuisibile, aut latitudo, non utique erit omniquaque passibile, sed neque continuum vllum. Si autem hoc falsum, & omne corpus diuisibile, nihil refert diuisum quidem esse, tangere autem, aut diuisibile esse. Si enim segregari potest secundum tactus, vt aiunt quidam, & si nondū fuerit diuisum, erit diuisum, possibile enim diuisum esse, sit enim nulum impossibile. Omnino autem hoc generari modo, scilicet corporibus, inconueniens est. destruit enim hic sermo alterationem.

Videmus enim idem corpus, continuum existens, quandoque quidē humidum, quandoque autem congelatum, non diuisione, & compositione hoc patiens, nec versione, & tactu, sicut ait Democritus, neque enim * transductum, neque transpositum, neque mutatum secundū naturam congelatum ex humido generatum est, neque nunc sunt duras, & congelata, indiuisibilia molibus, sed similiter omne humidum, quandoque autem durum, & congelatum est. ¶ Amplius autem neque augmentationem possibile esse, & diminutionem, non enim quod-

cunque erit factum maius, siquidē erit appositio, & non omne mutatum, aut mixto aliquo, aut secundum se mutato. Quod igitur est generare, & facere, & generari, & pati adinuicem, & quomodo contingit, & quomodo inquirunt quidam, non contingit autem, determinatum sit hoc modo.

PROPOSITIONES.

Ex Capite Nono.

- 1 Agere est entis in actu, pati vero entis in potentia. Tex. 77
- 2 Continuum, & vnum existens passionis est expers.
- 3 Actio est inter ea quæ se tangunt, vel mediare, vel immediate. Tex. 78
- 4 Vt aliquid altera parte sit passibile, altera vero nequaquam, est impossibile. Tex. 79
- 5 Indiuisibile, vel quatenus aliqui ex parte aliquid est indiuisibile, non potest pati.

NOTATIONES.

In primam propositionem. Per ens in potentia non intelligitur illud, quod est omnino in potentia, vel saltem non tantum illud, sed etiam quod est respectu alicuius formæ in potentia, vt calefactibile. Per ens vero in actu intelligi debet id, quod actu habet illam formam, cuius simile producturum est, sed vel actu formali, vel virtuali. Ratio est, quia cum simile producat a simili, oportet, agens habere illam formam, cui simile producere intendit.

In 2. propositionem. Nõ debet intelligi hæc propositio de quolibet continuo tantum ratione quantita-

titatis, sed etiam ratione qualitatum, idcirco enim addidit, & vnum existens, quia si quidquam habeat partes omnino similes, non poterit vna agere in aliam.

In 3. propositionem. Ea se dicuntur tangere mediare, quæ seta sunt per aliqua corpora intermedia, vt cum ignis calefacit aerem, & per aerem hominem, qua de re in quaestione propria.

In 4. propositio. De partibus continuis, non verò de componentibus est intelligenda hæc propositio, quoniam homo constat tamquam ex partibus componentibus ex anima, & corpore, anima autem non est passibilis passione corruptiua, de qua hic est sermo, sed partes continuæ licet ratione qualitatum possint esse magis, vel minus passibiles, nulla tamen esse potest omnino impassibilis.

In 5. propositionem. Non est parua concertatio inter Philosophos de hac propositione, quidam enim negant omnino, indiuisibilia alterari posse, vt Albertus de Saxonia quaestione 17. & Marsil. quaest. 20. quidam dicunt, indiuisibilia in continuo alterari posse, si verò darentur separata, nõ posse, vt Paul. Ven. cap. 24. in summa, & Tolet. q. 16. Ego hæc dicenda existimo. Primò, indiuisibilia, quatenus sunt in continuo, alterari posse, dixi (quatenus) quoniam sunt diuersæ opiniones circa indiuisibilia, quas hic examinare opus non est, sufficit enim nobis, quòd eo modo, quo sunt, alterari possunt. probatur clarissimè hoc dictum, quoniam constat, lumen esse tantum in superficie, & non penetrare ipsum corpus. Præterea corpus calefactum ab igne vndique, & per

omnes suas partes calidum est, at si indiuisibilia non essent calida, nec iste calor posset esse continuus, neque aliquis calor sentiretur, tactus n. fit in superficie, ergo si in ea non esset calor, non sentiretur à tangente corpus calidum. Dico secundò, indiuisibilia si à corpore separata existerent, adhuc alterationem subire possent. Probatur, quia si alterari non possent, vel oriretur ex eo, quòd ipsa non essent capacia qualitatum, vel quòd agens non posset eas introducere. At non prius, quoniam neque in corpore posset recipere qualitates, quòd est falsum. Præterea eo pacto, quòd dantur indiuisibilia in quantitate, debent etiam concedi in qualitativibus, quia & ipsæ sunt extensæ, & diuisibiles in infinitum, & habent partes sibi copulatas, & reliqua omnia, ob quæ indiuisibilia in quantitate ponuntur. Confirmatur, quia nulla est ratio, quòd si indiuisibile separaretur à quantitate, non retineret eandem qualitatem, quam etiam in continuo ipso habebat; quòd etiam agens posset ea alterare, probatur, quoniam poterunt esse illi propinqua, ergo poterit in ea agere. Solum posset afferre difficultatem, quòd qualitates non possunt esse sine materia, at si indiuisibilia essent separata, materia carerent, ergo. Respondeo, indiuisibilia posse concipi separata, & cum materia, & sine materia, cum materia, quia eo pacto quòd dantur indiuisibilia in quantitate, eodem etiam concedenda sunt in substantia materiali, sine materia verò per diuinam potentiam, vt accidit quantitati in Sacramento Eucharistiæ, priori modo nulla est difficultas,

vt patet, posteriori dicendum est, quod sicuti Deus suppleret vim materiæ quoad sustentationem ipsorum indiuisibilium, ita etiã quoad receptionem aliorum accidentium, vt patet in iisdem quoque speciebus sacramentalibus,

Quod spectat ad Aristotelem, non video, quomodo ab errore possumus ipsum tueri, nisi dicamus, ipsum indiuisibilia positiua nullo pacto admisisse, atque ad hoc probandum usum esse deductione ad impossibile, quod scilicet huiusmodi indiuisibilia non alterarentur, neque mouerentur, vt 6. phys. text. 86. dixerat, cum alioqui hoc etiam esset inconueniens. Porro indiuisibilia ipsum non admisisse, ex hoc texu colligitur, inquit enim, quod si detur corpus, aut latitudo, hoc est superficies indiuisibilis, quod non erit quidquam omni ex parte diuisibile, quod est absurdum, censet igitur, non solum indiuisibile separatum, sed etiam in ipso continuo non posse alterari; & ex hoc deducit, hæc indiuisibilia non dari contra Platonem, & Democritum, & quamuis Platonem impugnet, quasi vellent, corpora componi ex superficiebus indiuisibilibus, tamen eius argumentum concludit, nullam omnino dari superficiem indiuisibilem, quia non inquit, si corpus componatur ex indiuisibilibus, alterari non poterit, sed si detur corpus, quod aliquam superficiem indiuisibilem habeat, hanc non fore alterabilem, & consequenter corpus non omni ex parte passibile.

Cæterum difficultas adhuc superest, quomodo sit vera hæc consequentia, si daretur superficies indiuisibilis, esset inalterabilis. Resp. ad mentem Aristotelis ita esse de-

ducendam hanc consequentiam, superficies si daretur indiuisibilis, non posset continuari cum aliquo corpore, neque ab aliquo tangi, ergo neque alterari. Ant ecedens probatur, quoniam illa continuatur, quorum est id eum extremum, illa verò se contingunt, quorum extrema sunt simul, at indiuisibilia non habent extrema, ergo neque possunt continuari, neque tangi, consequentia patet, quia ad alterationem requiritur contactus. quod argumentum contra aduersarios robur habet, simpliciter tamen non concludit, quia ad hoc, vt superficies, si daretur, rangeret aliquod corpus, non oporteret, vt haberet extremum, sed satis esset, quod inter ipsam, & corpus nullum aliud spatium, aut corpus intercederet.

De Actione, & Passione.

Disputatio V.

Agit Aristoteles de actione, & passione in 3. phys. vt explicet, quomodo motus se habeat ad mouens, & ad mobile. Nam vt est actus mouētis, est actio, vt est actus mobilis, passio; hic autem de eisdem quatenus sine ipsis neque generatio, neque alteratio fieri possunt, quare magis per se de illis hoc loco agit, quam in 3. physico- rum, ibi enim agit de ipsis omnino per accidens, vt aliud explicet, hic verò per se, quamuis non primo, sed per se secundo loco. Interpretes tamen communiter multa supponunt ex 3. phys. de actione, quæ à nobis enucleanda erunt, vt integram hic habeamus de actione disputationem, nec aliunde eam emendicare cogamur. Vt autem ab eius essentia exordiamur, quæ-

An

An Actio sit modus ex natura rei distinctus à termino.

QUESTIO XXXVII.

PRO eodem sumimus esse modum, & distingui ex natura rei, quia existimamus hanc distinctionem, prout in scholis, nunc usurpatur, & significat quamdã distinctionem præter opus intellectus à parte rei, sed minorẽ, quam ea, quæ reperitur inter rem, & rem, non posse intercedere, nisi inter modum, & rem, cuius est modus. Non esse autem actionem entitatem realem ab alijs rebus distinctam, tamquam clarissimum in dubium non reuocò, vt ex ijs, quæ infra dicemus, probari optime poterit. Remanet igitur solum inquirendum, an sit modus, vel præter agens producens, & effectum productum, nihil omnino reale ab eis distinctum significet.

Prima sententia, Actionem, & motum à termino tamquam modum ex natura rei distinguens.

SECTIO I.

Sequuntur hanc sententiam multo recentiores, vt Connimbric. 3. phys. c. 3. quæst. 1. art. 2. Suarez disput. 18. in metaph. sect. 10. nu. 8. & alibi, quoad motum verò, quem videtur supponere, idem esse cum actione. Venetus 3. phys. cap. 3. Hispal. ibidem not. 1. Burlæus ibidem tex. ij. Argentina dist. 19. q. 1. Rutilius item 3. phys. cap. 3. quæst. 4. probabiliorem existi-

mat, cuius fundamenta sunt.

Primum. Quæcunque ita se habent, vt vnum sine altero existere possit, distinguuntur saltem ex natura rei, actio, & motus ita se habent cum termino, quia terminus permanet etiam post transactam actionem, & motum, ergo ab eis differt saltem ex natura rei.

Secundum. Potest idẽ effectus nunc dependere ab vna causa, & postea ab altera. Nam potest Deus conseruare effectum se solo, quem conseruabat cum causa secunda, ergo variata est actio, neque tamen variatus est effectus, ergo à parte rei differunt actio, & effectus.

Tertium. Terminus actionis, & motus semel perditus reparari potest, at actio, & motus nequaquam, ergo differunt inter se. Antecedens quoad priorem partem patet, nam eundem locum numero, quem aliàs reliqueram, possum repetere. Similiter per diuinam potentiam potest calor semel corruptus reparari, quod verò idem dici non possit de actione, patet, quia nemo vnquam dicit, eandem esse actionem, siue motum, quo ego hesternæ die locum aliquẽ acquisiui, & quo etiam hodie eundem acquirò. Item licet Deus repararet calorem, etiam medio eodẽ agente, à quo primũ productus fuit, nemo tamen asseret, per eandem actionem fuisse prius, & postea productum, sed per diuersas, alioqui etiam sequeretur, me vnica deambulatione millies posse eundem locum acquirere. Consequentia verò videtur euidentis, quia si nullo pacto actio, & motus à termino distinguerentur, non posset hic acquiri sine illis.

Quartum. Per actionem dicitur effectus, & terminus produci,

fed nihil producitur per seipsum, vt argumentatur S. August. super illa verba Ioann. *Omnia per ipsum facta sunt.* ex quibus contra Arium concludit, Verbum non esse factum, quia esset factum per seipsum, ergo oportet, actionem, per quam res fit, esse aliquid ab ipsa re diuersum.

Quintum. Actio est via ad terminum, & sæpe successiua, & modo velox, modò tarda, quorum nihil dici potest de termino, ergo ab eo saltem ex natura rei distinguitur.

Sextum. Datur relatio realis inter agens, & patiens, cuius fundamentum non aliud esse potest, quàm actio, nam alioqui non esset ratio, cur potius Socrates diceretur pater Sophronisci, quàm quilibet alius, ergo & ipsa actio est quid reale præter agens, & patiens.

Septimum. Effectus re uera pendet à causa, hæc igitur dependentia erit aliquis modus in effectu, nam si nihil supra effectum addat, nullum poterit assignari discrimen inter effectum dependentem, & independentem.

Octauum. Agens verè influit in effectum, hic autem influxus nihil aliud est, quàm actio, ergo actio est aliquid reale in ipso effectu.

Nonum. Possunt à parte rei reperiri causa efficiens vt. gr. ignis, & effectus nempe calor, neque tamen aderit actio, ergo ad hoc, vt hæc detur, oportet, aliquid aliud ponere, hoc igitur, quod ponitur, cum superaddatur efficienti, & effectui, oportet, vt aliquid sit ab ipsis distinctum. Confirmatur, quia alioqui sequeretur, vt esset tantum quædam relatio inter substantiam agentis, & entitatem effectus; si autem esset relatio, non posset po-

si tristerminis non consurgere.

Decimū, actio est, qua agens cōstituit actum agens, cōsequenter causalitas agentis, sed hæc causalitas nō potest esse idē omnino cū effectu, quia tunc idem esset ratio, qua ipsemet efficeretur, ergo debet esse aliquid ab eo distinctum.

Vndecimū, actio est idē realiter cū motu, at motus distinguitur ex natura rei à termino, ergo & actio, minor probatur, quia negari non potest, hominem diuersimode se habere, dum mouetur, ac dum quiescit, aliàs enim non distingueretur motus à quiete, quod est contra sensum: Si verò diuersimode se habet, ergo per diuersum modum. Motus igitur, qui efficit, vt diuersimode se habeat, erit modus ipse.

Duodecimū, motus est sensibile cōmune, terminus autē vel non est sensibilis, vel est sensibile propriū, ergo distinguuntur.

Decimūtertium, motus refertur ad terminum, & ab ipso specificatur. Terminus autē ad seipsum nō refertur, neque à seipso specificatur, ergo sunt diuersi.

Decimūquartū, pro motu locali est magnū argumentū, & peculiaris difficultas. Quia si hic non esset modus quidā à terminis distinctus, sequeretur, nullum discrimen esse inter motum, quo mobile pertransit ab vno termino ad alium, & motum, quo termini ipsi, subiecto alioqui immobili persistenti, sibi succedunt. exempli causa idē erit, hominem transire ab A. ad B. atque ipso homine immobili persistenti, variari circa hominem A. & B. sicuti variatur aer circa turrim. Consequens est falsum, ergo & antecedens. Probatur consequentia, quia vtrouique est successio inter ipsos terminos in eodē

subiecto, si ergo motus præter hæc successionem nihil significat in ipso mobili, nil refert, quod ipsum subiectum moueatur ad terminum, vel terminus ipse in mobili varieatur. Absurditas autem consequentis videtur euidentis, quia in priori euentu censetur homo verè moueri, in posteriori nequaquam; non enim mutatur turris, dum aer circa ipsam variatur. Confirmatur argumentum, quia in priori euentu homo calefit, & alias patitur alterationes, in posteriori autem nequaquam. Confirmatur secundò, quia possumus concipere, non solum loca extrinseca, sed etiam vbi intrinseca mutari, absque eo quòd subiectum moueatur localiter, vt dum Christus sit præsens in altari in Sacrificio Missæ, si ponamus etiam, desinere esse in Cælo, quod nullam repugnantiam inuoluit, tunc mutaret præsentias locales, siue vbi, & tamen non per motum localem, vt suppono ex veriori sententia Theologorum, & idem posset accidere in quolibet alio corpore, si à Deo replicaretur alibi, & in nihilum redigeretur in loco, vbi est, ergo motus localis præter successionem terminorum aliquid aliud significat in ipso mobili. Confirmatur tertio, quia in communi motu locali non idcirco quis dicitur moueri, quia mutat locum, sed idcirco mutat locum,

quia mouetur, ergo motus est aliquid

quid prius, & veluti causa termini, ergo est verè aliquid præter ipsum.

Secunda Sententia actionem, & motum ratione tantum à suo termino distinguens.

SECTION II.

Quoad motum multos habet sectatores hæc sententia Auerri. 3. physicorum, com. 4. & 9. S. Thom. 5. phys. ad tex. 9. Sincinat. 12. metaph. q. 4. Burid. 3. phys. q. 2. Albertum de Saxon. 3. phys. quæstione 4. & 5. Ferraribidem q. 2. Sotum quæstione 1. & 2. Toletum quæstione tertia, Perrierius libro decimo, cap. decimo, & Collegium 5. phys. cap. 2. q. 3. art. 2. de actione verò idem videntur velle, quia non eam distinguunt à motu, quamuis expressè non asserant. Probatur hæc sententia.

Primò dependentia effectus à causa non distinguitur ex natura rei ab ipso effectu, ergo neque actio. Consequentia est certa, quoniam etiam aduersarij fatentur, actionem esse dependentiam, & meritò, quia si ponitur esse aliquid reale medium inter agens, & patiens, non potest concipi, quid aliud sit, quàm hæc dependentia. Probatur ergo antecedens. Effectum dependere ab agente, est recipere esse ab ipso, at effectus recipit totum suum esse, & nihil aliud ab agente, ergo dependentia identificatur cū toto suo esse, & nihil aliud est. Confirmatur, quia receptio, & receptum non distinguuntur, sicuti neque distinguuntur alia

alia concreta, & abstracta, ut albedo, & album; at dependentia nil aliud est, quam receptio, ergo non differt à recepto, quod est effectus.

Secundo, efficiens potest esse id, à quo aliquid pendet, absque eo quod concipiamus aliquid in ipso à sua substantia distinctum, ergo etiam effectus poterit dependere per suam solam substantiam. Probatur consequentia, quia effectus ita pedit ab hoc efficiente, ut non ab alio, at quidquid est in effectu, est indifferens ad hoc, ut potius sit ab uno, quam ab alio, ergo si ponendum est aliquid in effectu, ut dici possit esse ab alio, ita est aliquid in agente, ut effectus sit ab illo, cum ergo nihil ponatur diversum in hoc, neque debet in illo poni.

Tertio sequeretur, dependentiam non esse de essentia creaturæ, ut creatura est, sed hoc est falsum, ergo & antecedens. Probatur maior, quia quæ distinguuntur ex natura rei, distinguuntur etiam essentialiter, maior enim distinctio includit minorem, maior autem est distinctio ex natura rei, quam essentialis, cum hæc à ratione pendeat, & reperitur etiam inter relationem, & fundamentum, inter actionem, & passionem, & cætera huiusmodi, quæ ex natura rei non distinguuntur. Absurditas verò probatur, quia tunc creatura non penderet per se, & immediatè à Deo, & posset etiam priuari tota illa dependentia, quia inter quæ adest distinctio essentialis, & ex natura rei, potest vnum sine altero esse.

Quarto, idem non potest simpliciter esse prius, & posterius natura eodem: sed si actio esset quid distinctum ab effectu, esset ipso prior, & posterior, ergo. Probatur maior, quia quod est prius simpliciter,

non pendet à posteriori, & consequenter potest esse sine eo. Nam prius natura dicitur illud, à quo non convertitur subsistendi consequentia, quod igitur est prius, non potest esse posterius, quia non penderet, & dependeret. Minor probatur, quoniam actio in ratione causæ efficientis est prior natura simpliciter effectu, effectus item in genere causæ materialis est prior simpliciter actione, ergo idem est prius, & posterius.

Quinto, vel actio pendet ab efficiente immediatè, vel mediante alia dependentia, si immediatè, ergo etiam effectus poterit seipso immediatè dependere. Si mediatè, ergo dabitur processus in infinitum in dependentijs. Respond. aduersarij, dependentiam posse se ipsa dependere, quia non tam est id, quod dependet, quam id, quo aliquid dependet. Sed contra, quia etiam ipsa per se dependet. Nam potest esse effectus cum hac, vel illa dependentia, ergo cum mutetur dependentia non mutato effectu, signum est, ipsam habere aliam dependentiam ab ipso effectu, nam si per eandem indivisibilem dependentiam dependerent, non posset vnum destrui sine altero. Confirmatur, quia reuera actio est ab efficiente, ergo vel hoc esse ab significat aliquid, vel nihil superadditum, si aliquid, ergo ipsa actio etiam per hoc aliquid dependebit, si nihil, ergo & effectus sine alio superaddito dependere poterit. Præterea saltem negari non poterit, quin alij modi dependeant, tot igitur erunt dependentiæ, quot sunt modi, quare etiā sessio pendebit à sedente per modum à se distinctum, & vbi à locato, quod erit multiplicare infinitas entitates sine necessitate, & ponere mo-

modos modorum. Si dicas, hos modos indigere noua dependentia, quia sunt minimæ entitatis, & per se ipsos pendent. Contra, quod minorem habent entitatem, eò magis dependere debent, quod si possunt se ipsis dependere, immeritò negatur, & effectum se ipso dependere non posse.

Sexto, vel actio, qua producitur homo est eiusdem rationis cum ea, qua producitur leo, vel diuerse. Illud dici non potest, quia ab actione eiusdem rationis debet effectus eiusdem rationis provenire; Si dicatur hoc, quæro, per quid differat, vel paliquid ab homine diuersum, vel quia includat in sua essentia hominem, non prius, tum quia hoc diuersum explicari non potest, quid sit, tum etiam quia illa actio, per quam producitur homo, debet ita esse propria hominis, ut hominem tantum producere possit, hoc autem esse non poterit, nisi in sua essentia includat ipsum hominem, quo dato, non differet actio ab ipso hominæ, quod nos intendimus.

Septimo, Actio est idem cum motu, seu mutatione ex Aristotele 3. phys. tex. 18. & communi sed hæc non distinguitur modaliter à termino, ergo neque actio. Minor probatur, quoniam alioqui sequeretur, non posse aliquid vnica mutatione mutari, sed semper duabus. Probatur consequentia, quia per motum semper acquiritur aliquis terminus, ergo quatenus acquiritur terminus, vnica adest mutatio, quatenus verò acquiritur ipse motus, altera mutatio, ergo sunt duæ. Implicat enim, acquiritur aliquid ab alio distinctum, & non per diuersam mutationem.

Octauo, generatio non differt à se generata, ergo neque reliqui

motus à suis terminis, aut actio. Consequentia est euidens, quoniam si potest produci forma substantialis absque modo à se distincto; Id non est negandum de accidente, quod enim acquiratur totum simul, vel per partes, non potest esse ratio huius distinctionis. Probatur ergo antecedens, quia nullum potest dari instans, in quo possit assignari hic modus in forma substantiali; inter non esse enim, & esse formæ substantialis nullum datur medium, quando autem forma non est, non potest dici habere hunc modum, ut patet, sed neque quando est, quia etiam genita est, ergo numquam datur. Confirmatur, quia non potest aliqua res in eodem instanti incipere, & desinere, quia in eodem instanti esset, & non esset, acquireret, & perderet esse, quare neque per diuinam potentiam potest aliquid in eo instati, in quo producitur, amittere esse; At si generatio esset modus, in eodem instanti inciperet esse, & desineret, quia forma in instanti gignitur, & immediatè post non amplius gignitur, ergo generatio in eodem instanti & habuit esse, & etiam amissit.

Nono, nullus motus videtur magis differre à suo termino, quæ motus localis, neque vllus videtur magis esse modus, per eum enim, qui mouetur, videtur maximè diuersimode se habere, sed motus localis nihil est præter terminum, ergo multo magis cæteri. Probatur minor, quoniam motus localis nihil aliud est, quam diuersa vbi sibi immediatè succedentia, hoc enim posito, & omni alio ablato, statim intelligitur motus localis. Confirmatur, quia si motus localis esset modus distinctus ab vbi, sequeretur,

retur, quòd mobile non moueretur, dum moueri perseverat. cū est contradictio: Probatur sequela. Quod diuersimode non se habet, non mouetur, at quod continuè mouetur, diuersimode non se habet, quia semper retinet eundem motum, ergo non mouetur, vel si mouetur, non mouetur ratione motus, sed ratione vbi, ergo ipsum vbi solum est sufficiens, vt mobile moueatur absque alio modo. Dicent aduersarij, in continuo motu semper diuersas partes sibi inuicem succedere, & consequenter ratione diuersarum partium motus diuersimode se habere. Verùm non potest explicari, in quo consistat hæc diuersitas partium, nisi in ordine ad diuersos terminos, ergo quatenus motus distinguitur à termino, nullam admittit diuersitatem. Confirmatur, quia motus localis non dicitur esse id, per quod vbi diuersimode se habeat, sed ipsum mobile, at verò in mobili nulla apparet diuersitas, nisi penes ipsum vbi. Præterea si motus esset modus, esset vtique modus diuersimode se habendi, hoc enim significat moueri, diuersimode se habere, at hic effectus formalis non potest tribui ab vnica forma, quia vna forma tribuit vnum modum se habendi, ergo tribuitur à diuersis formis sibi inuicem succedentibus, nam motus est transitus ab vna forma ad aliam, sed hæc diuersæ formæ sunt termini ipsius motus, ergo ad hoc vt aliquid moueatur, nihil aliud requiritur, quàm successio diuersarum formarum, omne igitur aliud ab his distinctum, est superfluum.

10. Contrariorum eadem est ratio, si ergo motus erit modus, idè dicendum erit de quiete, sed hoc

est falsum, quia acquisito termino non remanet aliquid in ipso mobili præter terminum, ergo neq; motus erit modus. Dicent, quietem opponi priuatiuè motui, & consequenter non esse necesse, vt quies sit modus, quamuis hoc de motu dicatur. Sed contra, quoniam hæc est natura modorum, vt carentia vnus modi non sit aliud, quàm alius modus, quantitas enim non potest amittere figuram circularem, nisi aliam acquirat. Similiter non potest quis sessione carere, nisi alium modum vel standi, vel iacendi recipiat, & ratio esse potest, quoniam non potest res nullo modo se habere, sed oportet, vt hoc, vel illo modo se habeat, si igitur vnum modum amittit, alium acquirat, necesse est, si igitur motus est modus, quo res mota modificatur, dū amplius non mouetur, alio modo modificabitur, qui erit quies.

11. Non sunt multiplicanda entia sine necessitate, at nulla apparet necessitas constituendi actionem tamquam aliquid distinctum ab ipsa re, quæ per eam fit, nam sicut dicunt aduersarij, ab ipso agente prodire actionem, ita dici potest, ab eodem prodire effectum, ergo non debemus nouas entitates comminisci.

12. Calefactio non potest esse producta nisi à calore, at calor non potest producere nisi calorem, ergo calefactio est calor. Confirmatur, quia vel differret specie, vel numero tantum à calore, non specie, quia calor, siue ignis non habent virtutem producendi duo diuersa specie, neque calor videtur esse posse ab actione diuersa rationis: neque numero, quia duo accidentia solo numero diuersa non possunt esse in eodem subiecto.

13. Po-

13. Potentia calefactiua in igne non differt vilo pacto à calore, ergo neque calefactio in calido differt vilo modo à calore, sicuti. n. se habet calor ignis ad calorem productum, ita virtus calefactiua ad calefactionem, ergo à permutata proportione, sicut virtus calefactiua ad calorem ignis, ita calefactio ad calorem productum.

14. Sequeretur, Deum non posse creare aliquid vnum tantum, quia necessariò si creat aliquem effectum, oportet etiam creare dependentiam, ergo creat duo, quod est contra ipsius libertatem, & omnipotentiam.

Denique ex Aristotele 3. phys. tex. 4. Motus non est præter res, ad quas est motus. Si dicas, intelligere non esse diuersam rem realem, esse tamen diuersam modaliter.

Contra, quia inde colligit Aristoteles, motum non constituere peculiare prædicamentum, at verò ex eo quòd motus non distingueretur tantum realiter, non poterat rectè hoc colligi, quia multa sunt prædicamenta, quæ realiter inter se non distinguuntur, ergo vult, multò minus distingui.

Propria sententia explicatur, & idem iudicium de actione, & motu non ferendum, ostenditur.

SECTIO III.

EX propositis sententijs neutram difficultatis non minus carere, ego quidem arbitror, vt autem, quid mihi probabilius videatur, explicè. Noto prius, non mihi videri eandem esse rationem de motu, & de actione, vt cõmuniter existimari solet; nam actio includit formaliter dependentiam

ab agente, quam non includit motus, diuersis igitur, & distinctis conclusionibus tum de motu, tum de actione, quid nobis videatur dicendum, statuemus, quamuis enim nõ sit presens loci agere de motu, cõnexio tñ, quæ habet cū actione, & argumenta superius allata, de ipso quoque nos verba facere cogunt. Pro motu igitur sit.

Prima conclusio. Motus adæquate sumptus distinguitur realiter à termino, tãquam totum à parte. Pro intelligentia notandū est, motum non tantum significare terminum ad quem, sed è terminum à quo, & subiectum, est. n. transitus subiecti à termino à quo ad terminum ad quem, consequenter cū hæc omnia includat, quæ non includuntur à termino, ratione ipsarum dicimus, ipsum differre ab ipso termino, sicut compositum differt à forma ratione materiæ. Dices, ad hoc satis esse, addere ipsi termino cõnotationem, per quæ differat tñ ratione à seipso, erit igitur motus terminus ad quem, vt connotat præexistentiam termini à quo. Resp. nõ sufficere cõnotationem, quoniam successio est de essentia motus, in successione aut non tñ connotatiuè, sed formaliter includitur præexistentia termini à quo, siue subiecti sub termino à quo, quare èt diximus supra, generationem nõ esse mutationem, quia licet connotet terminum à quo, tñ id, quòd generatur, non præexistit sub eo. Probatur èt hæc conclusio omnibus illis argumentis, quibus contèdebat, motum distinguere à termino, quæ hoc saltem conuincunt.

Secunda conclusio. Motus inadæquate sumptus, quatenus scilicet identificatur cum termino ad quem, non differt ab eo modaliter,

Zz sicut

ficuti neque modaliter differt à subiecto, quatenus est quid diuersū à termino: Hanc autem partem de subiecto addimus, quia non potest natura motus perfectè explicari, nisi cognoscatur, quomodo se habeat ad subiectum, præcipuè in motu locali, in quo non terminus fluere videtur, sed ipsum mobile. Hæc conclusio sufficienter probata videtur argumentis pro secunda sententia, 7. scilicet, & sequentibus, & ex solutione argumentorum, quæ contra eam fieri solent, magis etiam confirmabitur, patebit enim, nullam esse necessitatem introducendi hanc distinctionem. Præterea probatur quoad priorem partem de termino, quia sequeretur, rem etiam moueri post motum, & ante motum, quod repugnantiam inuoluit. Nam transacto motu transit res ad quietem, sed motus nil aliud est, quàm transitus ab vno termino ad alium, ergo postquam concipimus, finitum esse motum, necessariò concedendum est, adhuc ipsam rem moueri, quia à motu transit ad quietem. Et quamuis dicas, hoc in eodem instanti contingere, nihil refert, quia nobis satis est, quòd etiam potest fieri natura, quàm desijt motus, res concipiatur moueri, sicut quauis in eodem instanti res transeat à termino à quo ad terminum ad quem, tamen prius natura censetur relinquere terminum à quo, quàm acquirere terminum ad quem, & hoc locum habet etiam, quando terminus ad quem est quid negatiuum. Similiter motus inciperet ante motum, nam transiret mobile à quiete ad motum, ergo motus esset terminus ad quem alterius motus, contra Aristotelem, qui ait, ad motum non dari motum, aliqui

debitur processus in infinitum.

Dices, actio non indiget alia actione præcedente, ergo neque motus alio motu. Resp. dispartem esse ratione de actione, & de motu, nam motus essentia consistit in quodam transitu, cum ergo in motu, verbi gratia in calefactione duplicem reperiamus transitum, alterum à frigore ad calorem, alterum à quiete ad motum, duplex quoque motus erit admittendus, & cum termini sint diuersi, diuersus quoque erit motus. At verò actio consistit in quodam influxu, per quem optimè intelligitur & terminus, & ipsamet actio, cum vtrumque ab eodem agente proueniat. Adde, quòd actio, siue concipiatur vt fit, siue vt est actio, non potest termino alium effectum formalem, siue aliam denominationem tribuere, quàm quòd fiat, vnica ergo erit actio, at verò motus aliam denominationem tribuit subiecto, vt motus, aliam vt calefactio, vt motus, vt moueatur, vt calefactio, vt calefiat. Si ergo motus dicit aliquam aliam entitatem præter productam per calefactionem, dicit etiam alium motum, per què acquiratur. Quare actio vniam rem tantum dicit in subiecto, siue termino, scilicet dependere à tali agente, at verò motus duo dicit, scilicet & motum esse, cum prius quiesceret, & calefactum, cum prius esset frigidum, si ergo esse motum dicit entitatem diuersam à calore, necessariò quoque duplex erit mutatio ad motum, & ad calorem.

Secundò, si motus localis est modus, vel producitur per seipsum, vel per alium motum, non per se, tum quia motus localis non habet vim aliquid producendi, tum quia terminatur ad locum, siue ad vbi,

motus autem nõ est vbi, vel locus: neque per alium, quia tunc motus localis esset per se posterior alteratione cõtra Aristotelem in 8. phys.

Tertiò ad hominem, etiam contra eos, qui nolunt, motum significare aliquid diuersum ab actione nisi ratione, probatur, quia actio eatenus est modus, quatenus dicit dependentiam, sed motus non significat dependentiam, ergo non includit in essentia sua aliquem modum.

Quartò probatur, quia motus respectu termini nil aliud est, quàm inceptio ipsius, vel secundum se totum, vel secundum aliquam sui partem, at nõ potest aliquid incipere per aliquid à se diuersum, neque modaliter, quia tunc illud diuersum inciperet, & non ipsum, ergo verè motus non potest neque modaliter differre à termino.

Quoad posteriorem verò partem de subiecto est maior difficultas, præcipuè in motu locali, quæ nihilominus probatur, primò, quia si mobile in instanti transiret ab vno loco ad alium, nõ diceremus, hunc transitum esse aliquem modum in ipso mobili, ergo neque si transeat in tempore. Antecedens probatur, quia tunc inter existentiam mobilis in termino à quo, & existentiam eiusdem in termino ad quem non daretur medium, sed nec vt existens in termino à quo, neque vt existens in termino ad quem, habere potest hunc modum, vt patet, ergo numquam habet. Probatur consequentia, primò, quia etiam in transitu successiuo numquam datur medium inter existentiam mobilis in termino à quo, & eiusdem existentiam in termino ad quem, quamuis enim non simul relinquat totum terminum à quo, & acqui-

rat totum terminum ad quem; tamen eo ipso, quo incipit moueri, & consequenter deserere terminum à quo, incipit etiam acquirere terminum ad quem, nullo interposito medio. Deinde probatur eadem consequentia, quia quòd transitus est velocior, eò est perfectior transitus, ergo in instanti, qui est velocissimus, erit perfectissimus, quare si perfectissimus transitus nihil est præter terminos sibi inuicem succedentes, multò magis de imperfecto id asserendum erit. Præsertim cum non videatur admodum differre motus à multis instantaneis mutationibus sibi succedentibus.

Probatur 2. vel hic modus mobilis esset successiuus, vel permanens, non permanens, quia hoc est contra rationem motus, ergo successiuus; at si successiuus, datur ergo transitus ab vna parte ipsius ad aliam, & tunc quæro, an per hunc transitum significetur nouus aliquis modus in mobili, si affirmes, iterum quæram, an hic modus sit permanens, vel successiuus, & sic in infinitum, si neges, ergo & transitus ipse inter terminos motus poterit esse absque vilo alio modo. Dices, at videtur verè se habere diuersimode subiectum, dum mouetur, ac dum quiescit, ergo per diuersum modum. Resp. se habere diuersimode, non per diuersum modum à terminis motus, sed per successionem diuersorum modorum, qui sunt termini motus, quando n. quiescit, vnicum tantum modum permanenter possidet, quando autem mouetur, plures

modos sibi succedentes recipit.

De Actione quid dicendum.

SECTIO IV.

Tertia conclusio. Actio differt ex natura rei ab effectu, tamquam modus à re, cuius est modus. Probat. Non potest denominatio realis mutari sine aliqua mutatione reali, siue intrinseca, siue extrinseca, nam vel relatio ipsa numquam deficit, vel mutatur, nisi fiat mutatio realis vel in fundamento, vel in termino, & ratio videtur evidens, quia si nulla facta est mutatio, res se habent omnino, sicut antea, ergo nulla est ratio, cur non tribuantur eis eadem prædicata realia, & non dependentia ab intellectu nostro, sicut & antea. Atqui effectus, qui modo pendet ab una causa, potest dependere ab alia per diuinam potentiam, mutabitur igitur denominationem realem, cuius assignanda erit aliqua mutatio, at nulla facta est mutatio in causa, nam hæc efficiendo non mutantur, neque in entitate effectus, quia supponimus, eundem esse prius ab una causa, & deinde ab altera saltem quoad conseruationem, ergo oportet saltem dicere, mutatam esse actionem, & dependentiam, & hanc esse mutationem realem. & consequenter actionem esse quid à parte rei distinctum ab ipso effectu.

Præterea videtur etiam non paruum absurdum, quod res dependens, ut talis, à parte rei non differat ab ea, quæ non dependet. Nam non dependere censetur maxima perfectio, dependere verò imperfectio. Nihil autem differre, sequitur ex contraria sententia, quia non admittit, dependentiam ali-

quid addere supra entitatem rei, vel ab ipsa aliquid demere. Confirmatur, quia si dependere nil aliud esset, quàm recipere esse, non posset assignari ratio, cur secunda, & tertia persona in diuinis non dependere, cum à prima recipiant esse. At obijciunt nobis aduersarij; Independentia in Deo est ipsa, met eius essentia, ergo idem dicendum erit de dependentia in eo, in quo est. Resp. negandam consequentiam, quoniam in Deo omnia sunt vnum, quæ in nobis distincta sunt, alioqui liceret etiam argumèntari, in nobis nulla esse accidentia, quia neque in Deo sunt. Adde, quod independentia negationem significat, quare non mirum, si per eam non concipiatur aliquid superaddi entitati rei.

Respondent quidam, posse variari realem denominationem absque vlla mutatione, nec in re denominata, neque etiam extra illam, & afferunt instantiam de creatione. Nam Angelus in primo instanti suæ existentiæ dicitur creari, & post illud instans absque vlla mutatione non amplius creatur, sed conseruatur. Verùm dupliciter possemus hanc responsionem rejicere. Primum si dicamus, creationem differre tantum ratione à conseruatione, ut est communis sententia, tunc enim non mutatur aliqua denominatio realis, sed tantum rationis, quare non mirum, si neque prærequiratur aliqua realis mutatio. At verò ex eo quod effectus modo sit ab una causa, & modo ab alia, mutat denominationem verè realem, & causæ quæ denominantur, sunt inter se realiter distinctæ, ergo oportet admittere aliquam mutationem realem præuiam. Confirmatur, quia alioqui non poterim-

alli-

assignare rationem, cur nunc potius, quàm antea, vel post incipiat hic effectus non conseruari ab hac causa, sed ab illa, quod enim quidam respondent, esse voluntatem Dei, non sufficit, sicut enim ad hoc, ut ego sim albus, non sufficit, ut Deus velit, me esse album, nisi etiam det mihi albedinem, ita ad hoc, ut effectus dicatur ab aliqua causa pendere, non sufficit, ut Deus velit, sed oportet etiam, ut à parte rei adsit ratio, per quam re vera dependeat, eadem enim est ratio vtriusque. Secundò, & melius rejici potest illa responsio, quia supponit falsum, non mutari scilicet Angelum, dum non amplius creatur, sed conseruatur, habet enim durationem successiuam, ut alibi probabimus, ex quo sequitur, ut numquam simpliciter immutabilis perseueret, quod ex eo nunc ostenditur, quia si aliquid crearetur æternum, numquam dici posset, nunc desijt creari, & incipit conseruari, sed semper crearetur, quia nullam variationem admitteret, sicuti etiam dicimus de Verbo æterno, quod semper generatur, quia videlicet nullam variationem admittit. Si ergo Angelus nunc creatur, & postea conseruatur, signum est, admittere in sua duratione successionem, quæ etiam ex multis alijs capitibus ostendi potest, ut quod Deus priuare potest Angelum duratione crastina, si ipsum in nihilum redigat, non potest autem hesternam, ergo hæc est alia ab illa. Si autem, ut plerique alij volunt, Angeli duratio esset tota simul, & indiuisibilis, non posset Angelus hac parte priuari, & non illa, sicuti eius substantia vel tota desinit esse, vel tota conseruatur.

Argumenta contra motus cum termino identitatem diluuntur.

SECTIO V.

Primum argumentum contra hanc identitatem, quod scilicet primo loco positum fuit pro prima sententia, erat. Percunte motu, remanet terminus, ergo distinguuntur, & confirmari potest argumento à nobis supra adducto, quia moueri, & non moueri sunt denominationes reales, ergo non possunt de nouo alteri conuenire, nisi præcedat aliqua realis mutatio, in termino autem nulla adest præter hanc, quod desijt motus, ergo desitio motus est vera, & realis mutatio, cõsequenter per illam desitionem aliquid reale perderetur, nempe motus. Respondetur, perire motum remanente termino, quoniam de essentia motus est non tantum terminus ad quem, sed etiam subiectum, & terminus à quo, & cõsequenter ad ipsius desitionem sufficere, quod non amplius adsit terminus à quo, siue subiectum in quo. Et ita patet et ad confirmationem, quia dicimus res quidem non amplius moueri, tamen non sine mutatione reali, quia iam acquisitus est terminus, qui prius non aderat. Si dicas, per acquisitionem termini, v. g. caloris, dicitur res calefacta, ergo hæc alia denominatione, quod scilicet desierit moueri, debet fundari in alia mutatione reali. Resp. eandem mutationem realem fundare posse diuersas denominationes secundum diuersas rationes. Obijciens, ergo motus non magis dicendus erit esse idem cum termino ad quem, quàm cum termino à quo, siue cum subiecto, cum hæc omnia aequè includat. Resp. motum quidem hæc omnia includere, dici tamen potius

potius idem cum termino ad quē, tum quia ab eo speciem recipit, tum quia per aduentū eius mobile censetur moueri, eo enim ipso quod subiectum recipit calorem, dicitur calefieri, quare calefactio ut motus non immeritō dicitur esse idem cum calore, quamuis alia ratione dici posset idem magis cum subiecto, quia nō est calor, qui mouetur, sed subiectum, quod à frigore pertrahit ad calorem.

Ad secundum, quod erat ibi 3. deductum ex eo, quod terminus potest denuo produci, non autem motus, resp. motum non reprodūci, non propter aliquid reale distinctum, quod includat, quia nulla esset ratio, cur etiam hoc reale produci non posset. Sed quoniam inter alias conditiones, quæ requiruntur ad unitatem motus, est tempus non interruptum, quod tempus reparari non potest. Ad confirmationem, quod non possemus pluribus deambulationibus eundem terminum acquirere. Respondetur, negandam consequentiam, sufficit enim distinctio rationis, ad hoc ut vna res dicatur multiplicari, & non alia, idem enim, & vnicum fundamentum potest habere plures relationes.

Ad tertium, quod erat ij. pro prima sententia, quod scilicet subiectum diuersimode se habet, dum mouetur, ac dum quiescit, resp. diuersimode se habere, quoniam nil amplius deperdit, aut acquirit, non propterea tamen sequitur, motum esse aliquid diuersum ab eo, quod acquiritur, quoniam sine alia noua entitate optimè intelligitur mobile diuersimode se habere per solā mutationem, siue successionem terminū à quo, & terminū ad quem.

Ad quartum, quod erat 12. resp.

motum dici sensibile commune, non quod habeat aliquam propriam entitatem, sed quia sensus percipit illam variationem obiectorum. Percipit enim sensus successionem frigoris, & caloris, non quia ipsa successio sit aliquid à calore, vel frigore diuersum, sed quia vnum sensit post alium.

Ad quintum, quod erat 13. respondent aliqui, alias proprietates conuenire termino in facto esse, alias eidem in fieri, motum autem esse idem cum termino in fieri, nō verò cū termino in facto esse, quare non mirum, si proprietates, & prædicata, quæ motui conueniunt, non competant termino in facto esse, sufficit enim, quod de termino in fieri prædicentur. Verū non omnino satisfacit hæc responsio argumento. Quæro enim, an terminus in fieri differat solū ratione à termino in facto esse, vel etiam per aliquid reale: Si primum, ergo hæc differentia non sufficit, ut prædicata realia de vno dicantur, & non de alio; si secundum, ergo hoc reale, per quod differt terminus in fieri à se ipso in facto esse, erit motus, quod aduersarij intendunt.

Dicendum est igitur, multa conuenire motui adæquatè sumpto, quæ non conueniunt termino, quoniam motus adæquatè sumptus includit etiam terminum à quo, & subiectum: In adæquatè verò sumptus, prout significat terminum, negamus, aliquid realiter motui conuenire, quod non conueniat etiam termino, licet quatenus ratione distinguuntur, aliqua prædicata vni formaliter conuenire possint, quæ non alteri.

Ad sextum, quod erat 14. fateor, hoc argumentum magnam vim habere,

bere, parumque abesse, ut mihi persuadeam, efficaciter concludere, quia tamen vna est veritas, & rationes, quas pro contraria sententia attulimus, videntur validiores, conandum est, huic occurrere. Respondetur ergo, posse dupliciter contingere, ut termini varientur circa subiectum, id est vel ut mutantur termini intrinseci, vel ut hi termini sint extrinseci, si de terminis intrinsecis loquamur, concedo consequentiam, & nego absurditatem consequentis, si de extrinsecis, negatur consequentia. Ad exempla igitur, si quæretur, an idem sit, hominem moueri ab A ad B, & A, & B variari circa hominem. Resp. idem nō esse, quia A, & B sunt termini extrinseci, sicuti extrinsecè se habet aer ad turrim. Si autem ponantur esse termini intrinseci, scilicet præsentia locale, sic dico, impossibile esse, quod A, & B varientur circa hominem, ipso immobili persistente. Nam moueri hominem localiter non aliud est, quàm mutare præsentias locales. Dices, non ne videtur magnum adesse discrimen inter motum localem, in quo mobile transit ab vno termino ad alium, & inter motum alterationis, in quo termini ipsi, v. g. calor, & frigus, circa idem subiectum sibi succedunt? Respondetur, discrimen quidem adesse, non tamen eo quod in motu locali motus sit quid diuersum à successione terminorum, sed ex varia natura terminorum. Nam successio terminorum motus localis hoc postulat, ut mobile transferatur ab vno ad alterum, non verò successio terminorum alterationis. Adde, quod cum termini motus localis sint modi ipsius mobilis, termini verò calefactionis differant realiter à subiecto, illorum successio

si maiorem mutationem videretur importare subiecto, cum quo maiorem habent identitatem. Ad primam confirmationem respondeo, motum, etiam si poneretur esse modus, non posse ex se vim habere ad producendum calorem, tum quia efficeret qualitatem nobiliorē se, tum quia semper esset causa caloris, videmus autē in aqua, & aere esse causam frigoris. Sequitur igitur calor ex conatu, quem homo adhibet, dum se mouet, & ex spirituū diffusionem, qui antea in partibus internis se continebant, ex pororum refectione, per quos frigida exhalationes facilius euaporantur, & ex caloris virtualis excitatione. Ad secundam confirmationem resp. non intercedere in replicatione motum localem, quia hic requirit, ut sit idem omnino subiectum sub utroque termino, in replicatione autem æquiuale subiectum duobus, quare etiam potest simul moueri contrarijs motibus, & sicuti si Deus hominem album in nihilum redigeret, & postea eundem denuo crearet, sed nigrum, non diceretur iste homo alteratus, siue per alterationem factus esse niger, sed per nouam creationem, ita etiam cū in replicatione quodammodo idem denuo producat, non censetur moueri localiter, quamuis acquirat nouam præsentiam localem. Ad tertiam confirmationem resp. verè idem esse, hominem moueri localiter, & mutare localem præsentiam, nec vnum esse causam alterius, videtur tamen prius esse moueri, quàm acquirere nouam præsentiam, quia in moueri includitur abiectio termini à quo, quæ est prior natura, quàm acquisitio termini ad quem. Posterius est etiam acquirere locum, quàm moueri, quia

quia locus est terminus extrinsecus motus localis, & consequenter præsupponit acquisitionem termini intrinseci, qui est præsentia localis, siue ubi.

Argumenta contra distinctionem actionis à suo termino dissoluntur.

SECTIO VI.

AD primum, quod afferebatur contra hanc distinctionem pro secunda sententia resp. effectum quidem recipere totum suum esse ab agente, non tamen nihil aliud, nam ut omittam, posse recipere accidentia, saltem recipit modos, siue quibus esse nequit, qualis est et dependentia. Ad confirmationem resp. illam regulam de concretis, & abstractis (quicquid sit de veritate illius in ceteris rebus) saltem non esse veram in modis entis. Nam esse in loco, est quidam modus, & tamen substantia ipsa secundum se totam est in loco. Vnio etiam est modus, & tamen partes vniuntur secundum suam propriam substantiam. Sessio est modus, & tamen sedens propriissime dicitur de toto homine, ita etiam cum dependentia sit modus, afficit totum effectum, quamuis ab eo ex natura rei distinguatur.

Ad secundum respondeo, disparatam esse rationem de agente, & effectui, idcirco enim in agente non est necesse aliquid ponere, quia aliquid supponitur in effectu, si autem in effectu nihil insit, per quod sit ab agente, cum nec in agente sit aliquid de nouo, nullum aderit fundamentum, per quod dici possit hic effectus esse ab hoc agente. Poni-
mus autem aliquid de nouo: potius

in effectu, quam in producente, quoniam effectus recipit esse, agens verò nihil recipit, neque mutatur, dum agit, & sicut fundamentum per mutationem solius termini acquirit relationem, ita etiam efficiens per dependentiam in effectu, quæ negatus non respicere suum determinatum efficiens, dicitur causa.

Ad tertium negatur maior, ad probationem negamus, quæ distinguuntur ex natura rei, distingui et semper essentialiter, quia non est necesse, ut sint duæ res, sed sufficit, ut vna se habeat ut modus, altera ut res modificata, sicut et extensio est modus quantitas, & factus in actu primo est de essentia eius, & antiqui Philosophi existimabant, inhaerentiam esse de essentia accidentis, quatinus hæc sit modus, consequenter negamus, distinctionem essentialem esse minorem distinctione modali, sed neque affirmamus, esse maiorem, sed diuersam, & ex vna non in ferri alteram. Dicere etiam possumus, distingui essentialiter inadæquatè, quatenus actio non est terminus adæquatus, sed aliquid termini, sine quo essentia termini potest quidem inadæquatè concipi, non tamen adæquatè.

Ad quartum, si per esse prius simpliciter intelligatur esse prius in omni genere causæ, concedimus, idem non posse esse altero prius, & posterius; Si verò intelligatur in vno tantum genere causæ, sic negamus, non enim repugnat, ut aliquid sit prius in aliquo genere causæ, & posterius in alio. Ad impugnationem, quod scilicet potest existere sine posteriori id, quod est prius; Resp. secundum illam rationem posse prius existere, non tamen simpliciter. Nam & substantia

est prior omni accidente, & tamen non potest sine omni accidente existere, neque, ut ego existimo, per diuinam potentiam, nam saltè non poterit carere oïno modo existendi.

Ad quintum resp. ut ibi dictum est, actionem pendere se ipsa. Ad impugnationem resp. ex eo quod effectus esse potest sine hac, vel illa dependentia, colligi quod distinguatur ab ea, alioqui non posset eam mutare. Cum verò argumentantur, si per indiuisibilem dependentiam ambo dependerent, non posset vnum existere sine altero. Respond. verum esse, nisi adderetur alia dependentia, nam priori ablata, si alia non adueniret, effectus utique permanere non posset. Ad confirmationem resp. esse ab significare aliquid, in effectu quidè ab ipso distinctum, in actione verò identificatum. Ad aliam impugnationem, quod scilicet modi dependerent per dependentiam à se distinctam. Responderet, si à subiectis tantum dependeat, se ipsis dependere, quia cum se esse sit essentialiter modus subiecti, neque concipi possint sine dependentia ab ipso subiecto, non videntur indigere nouo modo superaddito, at verò effectus quauis essentialiter pendeat à Deo, non pendet tamen tamquam tale ens, sed tamquam creatura, nam homo ut homo si non concipiatur et ut creatura, potest intelligi sine dependentia ab ipso Deo, at modus non potest intelligi sine dependentia à suo subiecto. Si verò sit sermo de dependentia ab aliquo extrinseco, quæ hæc non inuoluitur intrinsecè in ipso modo, de ea concedimus, esse quod superadditum. Nec est inconueniens, dari modum modi, nam & figura quantitatis est modus, & habet alium modum, quo est præsens

loco, extensa, &c.

Ad sextum resp. actionem, quæ producitur homo, esse diuersa rationis ab ea, qua producitur leo, vel aliquid aliud, & includere in sua essentia hominem, non tamen in re, sed in obliquo, ex quo non sequitur, ut sit idem cum homine nisi realiter, non verò et ex natura rei.

Ad septimum negatur, actionem esse idem omnino cum motu, nam motus non significat dependentiam, quæ significat actio, & ratione cui differt modaliter à termino.

Ad octauum, quatenus procedit contra actionem, resp. in primo instanti, quo forma gignitur, habere hanc dependentiam à generante. Ad instantiam, quod non potest aliqua res in eodè instanti incipere, & desinere, resp. verum hoc esse de re, quæ habet propriam entitatem, non verò de modo. Sicut enim duo corpora se contingunt, & vniuntur per ultimam partem indiuisibilem, ita ut ille contactus incipiat, & desinat in illa prima parte quatenus indiuisibili, & sicut idè instans concipitur incipere, & desinere simul, ita etiam hæc dependentia, cum sit tamen quidam modus, qui per se non fit, potest in eodè instanti fieri, & desinere, neque sequitur, idè simul esse, & non esse, sed tantum esse, & immediatè post non esse. Neque etiam hinc sequitur, instans esse aliquid positiuum, quia hæc dependentia non est in aliquo instanti indiuisibili, & separato, sed in prima parte durationis ipsius formæ, quatenus indiuisibilis est ab extrinseco, sicut diximus de contactu.

Ad nonum, & decimum non est, cur respondeamus, probat enim id, quod nos concedimus, motum localem non distinguere à termino, ut sumit inadæquatè.

Ad undecimum resp. nos iam

ostendisse necessitatem distinguendi actionem ab effectu, quia effectus secundum entitatem suam non dicitur esse ab, sed per modum tantum superadditum.

Ad duodecimum resp. calefactio nem non esse proprie productam à calore, sed esse id, quod calor producit. Ad instantiam, an distinguitur numero, vel specie. Respondetur, & specie, & numero, specie, quia calefactio est in alio predicamento, numero, quia quæ distinguuntur specie, etiam numero distinguuntur. Dum obijcitur, ergo à calore duo effectus specie distincti producuntur. Respondetur, actionem non esse effectum, sed modum effectus, quare non mirum, si possit simul cum effectu produci.

Ad decimum tertium negamus, eodem pacto se habere calefactionem ad calorem productum, quod se habet virtus calefactiva ad calorem producentem, nam hæc non potest à calore producente separari, illa autem à producto separatur.

Ad decimum quartum resp. effectum cum suo modo non esse proprie duo, sed vnum tantum, neque est inconueniens, Deum non posse efficere aliquid sine hoc modo, immo est maxima perfectio Dei, ut nihil dari possit, quod ab eo non dependeat. Et confirmatur, quia non potest Deus efficere quantitatem extensam sine aliqua figura, quæ est modus quidam ipsius, supposita sententia communiore, quod non possint effici infinita: Similiter non potest efficere rem sine aliquo modo, per quem sit præsens alicui loco.

co.

An actio sit quid respectuum, vel absolutum, quid tandem sit.

QVÆSTIO XXXVIII.

DVo in hac materia certa sunt apud omnes: alterum est, non esse actionem relationem predicamentalem; nam ab Aristotele aper tissimè constituitur actio predicamentum diuersum à relatione, & ratio est, quia vel non respicit aliud, vel si respicit non tantquam putum terminum, sicuti relatio predicamentalis. Alterum verò est, actionem esse fundamentum, siue rationem fundandi relationem predicamentalem inter agens, & patiens. Quod ergo in dubium vertitur, est an ipsa actio formaliter sit quoddam aliud genus relationis, vel saltem relationem includat.

Prima Sententia Scoti de relatione extrinsecus adueniente, & eius impugnatio.

SECTIO I.

SCotus in 4. sent. d. 13. quæst. 1. in principio duplex genus relationis excogitauit: alterum intrinsecus adueniens appellauit, & hoc dixit, constituere predicamentum relationis: alterum verò extrinsecus adueniens, quod diuiditur in sex vltima predicamenta. Relationem intrinsecus aduenientem istam appellat, quæ positis extremis statim consurgit virtute extremorum, nam positis duobus albis, statim consurgit relatio similitudinis; Respectum verò extrinsecus aduenientem illum vocat, qui positus extremis non simul actu insurgit

git virtute extremorum, sed requiritur aliquid aliud externum, ad hoc ut insurgat relatio. Actio igitur secundum Scotum est quidem relatio, non tamen intrinsecus adueniens, quia spectaret ad quartum predicamentum, sed extrinsecus adueniens, quia positus agente, & patiente, non statim consurgit, pos sunt enim in mundo adesse ignis, & combustibile lignum, & tamen potest nulla sequi combustio, vel actio, vel quia non sint propinqua, vel ad sit impedimentum, vel quia Deus subtrahat concursum suum, quod in relatione predicamentali non contingit, quia neque per diuinam potentiam impediri potest.

Probat hanc suam sententiam Scotus. Quoniam actio non potest esse quid absolutum, ergo relatum, sed neque potest esse aliquid relatum predicamentale, & intrinsecus adueniens, ergo erit respectus extrinsecus adueniens. Probat, actionem non esse absolutum quid, quia sequerentur duo absurda. Alterum, quod ad actionem esset actio, & iterum ad hanc actionem alia actio, & sic in infinitum contra Philosophum in 5. metaph. Cōsequētia probatur, quia si actio est quid absolutum, ergo est forma, hæc autem non potest esse à se, quia nihil gignit seipsum, neque à nihilo, ergo ab aliquo agente, & media aliqua actione. Alterum inconueniens est, quia non esset subiectum, in quo poneretur, non enim in agente, quia tunc agens in agendo mutaretur, quod est falsum, neque in patiente, quia non posset patiens recipere aliquam qualitatem, vel aliud genus entis, nisi prius mutaretur recipiendo actionem, quare numquam vnica mutatione mutari posset. Est igitur

quid respectuum actio: Quod verò non sit relatio predicamentalis, patet per Aristotelem, qui distinguit predicamentum actionis à relatione.

Hanc autem sententiam præter Scotistas reliqui omnes impugnant. ac primò Thomistæ distinctionē illam relationum in extrinsecus, & intrinsecus aduenientium coarguunt, & merito, quoniam res distinguuntur per suam essentiam, non verò per extrinsecam principia, & in eodem genere, immo & in eadem specie est calor ignis, qui ab intrinsecis prouenit, & calor aquæ, qui ab extrinsecis ei communicatur, quod igitur relatio aliqua intrinsecus, siue extrinsecus adueniat, nihil refert ad eius genus. At obijcit contra hanc rationem Suarez, quia videretur tunc tolli etiam distinctio inter relationes predicamentales, & transcendentales. Sed facilis est responsio, transcendentales relationes non per hoc distingui à predicamentalis, quod extrinsecus adueniant, sed alia ratione, ut quia non respiciunt terminum, vt purum terminum, vel alia simili, vt alibi latius explicandum erit, alioqui male distinguerentur à predicamentalis.

Melius posset defendi Scotus, si diceremus, non assignasse ipsum, tamquam differentiam essentialē relationum, quod intrinsecus, vel extrinsecus adueniant, sed attulisse tamquam signum, ex quo colligi possit, eas essentialiter distingui.

Præterea impugnat eandem sententiam Suarez. disp. 48. sect. 1. primò, quod non sit distinctio adæquata. Nam vnio secundum Scotum est relatio extrinsecus adueniens, & tamen non est in aliquo

sex prædicamentorum, sed reducitur ad prædicamentum formæ, quæ vnitur. Secundò, datur etiam relatio prædicamentalis, quæ non confurgit positis extremis, vt relatio propinquitatis, ad quam non sufficit, vt duo corpora existât, sed oportet etiam, vt inuicem non distent. Tertio, vel Scotus loquitur de relatione agentis ad passum, vel de respectu ipsiusmet actionis ad principium agendi, si primum, falsum est, illum respectum includi in actione, tantum enim ex ipsa resultat; si secundum, non potest ille respectus actioni extrinsecus aduenire. Dicit tamen Scotus, se loqui de respectu agentis ad passum. Et qua facilitate, inquit Suarez, falsum esse, illum respectum includi in actione, affirmabit ipse, verum esse.

Impugnari præterea potest hæc sententia, quia relatio refert tantum, & non potest esse ratio, vt aliquid producat, per actionem omnia fiunt, quæcunque fiunt, igitur. Confirmatur, quia nulla relatio efficit, vel antecedit suum terminum, sed ipsum supponit, non enim similitudo parietis albi efficit alium parietem album, sed ex eo quod ambo sunt albi, resultat similitudo, at actio sæpe efficit, & antecedit suum terminum, ergo non est relatio. minor patet in actione creatura; immo & in omni actione, qua fit aliquid de nouo, prior enim est actio, quam suus terminus, ergo non potest esse relatio. Resp. Scotus, per relationem nihil produci formaliter, & similiter relationem producere terminum, vt patet in diuinis. Verum maior patet ex terminis, relatio enim est ad aliud, productio verò est acquirere propriam esse. Item relatio se habet vt for-

ma, productio vt via. Præterea fit extrinsecus aduenit, non producit suum fundamentum. Ad instantiam resp. relationes in diuinis esse subsistentes, & idcirco posse producere. In hanc autem sententiam puto descendisse Scotum, eò quod non agnouerit modos; nam vidēs illa sex vltima prædicamenta, & vnionem, & quædam alia non habere propriam, & integram entitatem, & etiam includere aliquam do relationem transcendentalem, existimauit, posse rectè distingui ab entibus perfectis per hanc relationem extrinsecus aduenientem.

Ad primū argumentū Scoti respond. non indigere actionē alia actione, quoniam est ratio, qua cætera producunt, vt dixim⁹ quæst. præcedenti. Adde, quod & ipse præmitur eadem difficultate. Nam si relatio extrinsecus aduenit, ergo indiget agente, à quo producat, neque enim est ex se, neque ex nihilo, neque resultat ex ipsis terminis, producitur igitur media alia actione, & sic in infinitum.

Ad secundū quæstione sequenti respondendum erit.

Secunda sententia actionem ab omni respectu absolutam proponit.

SECTIO II.

Sequuntur hanc sententiam Heruas quol. 1. quæst. 9. & quol. 7. q. 14. & lauellus 5. metaph. q. 3. dicunt, actionem verbi gratia calefaciendi nil aliud esse quam calorem productum ab igne, à quo ipse ignis agens denominatur, quæ denominatio non desumitur à respectu, sed à quadam veluti informatione extrinseca.

Probari potest hæc sententia primò.

mo. Actio est ratio fundandi relationem inter agens, & patiens, ergo ipsa non est relatio, neque relationem essentialiter includit, alioqui relatio fundaretur in relatione, quæ est absurdum. Secundò, Arist. 6. phys. tex. 19. ait, actionem esse motum, sed motus est quid absolutum, ergo & actio. Præterea nulla est necessitas hanc relationem constituendi, optimè .n. intelligitur agens constitutum per actionem à se emanantē absque alia relatione, ergo frustra ponitur.

Hæc tamen sententia, vt rectè notat Suárez loco supracitato, vel falsa est, vel nõ, satis rem declarat; falsa est, si intendit verè excludere relationem ab actione, quia non potest intelligi actio, quin & alicuius agentis sit actio, & aliquid per eam producatur, ergo dicit relationem vel ad ipsum agens, vel ad terminum. Et confirmat, quia si actio nil aliud esset, quam calor productus, quædiu hic perseveraret, semper denominaretur principium, à quo processit agens, quod est falsum; nam sæpe ignis est absens, & esto sit præsens, cum calor nõ indigere cõseruante, nõ amplius ab eo pender, & tñ diceretur ignis agere; Si verò hæc sententia intēdat excludere tñ relationem prædicamentalem; & per ipsam denominationem extrinsecam intelligat relationem transcendentalem (quæ ipsi tñ nolle videtur) tunc vera quidē erit, sed non rectè ab eius auctoribus proposita.

Ad primū pro hac sententia resp. relationem transcendentalem, quomā inuoluit aliquid absolutum, esse posse fundamentum alterius relationis prædicamentalis.

Ad secundū resp. actionem idē esse cum motu realiter, quatenus hic cum suo termino identificatur, nõ tamen esse idem formaliter.

Ad tertium resp. actionem eatenus

cõstituere agens, quatenus dicit ordinem ad affectum, nam si per eam nihil produceretur, non vtique agens appellari hoc nomine posset.

Tertia sententia ex absoluto, & respectu actionem constitui asserens.

SECTIO III.

Communis est hæc sententia, quam sequuntur multi Thomistæ, vt refert Suarez, & à qua nec ipse discedit, quamuis in modo explicandi differant eius sectatores. Quidam enim volunt, actionem includere relationem prædicamentalem, quos rectè reprehendit idē Suarez, quoniam non potest res vnus prædicamenti essentialiter constitui per aliud prædicamentum, tunc enim esset in duobus prædicamentis, & prædicamenta non essent impermixta, nec rectè diuisa.

Quoad absolutum verò, quod dicitur in actione includi, volunt nonnulli, esse motum. Nam Arist. 3. phys. tex. 22. ait, actionem, & passionem idē esse cum motu. Præterea motus vt est à motore nil aliud esse potest, quam actio, ergo actio, & motus non differunt. Verum ex dictis quæst. præcedenti patet, actionem nõ esse motum, quia vel hic adæquatè sumitur, & includit etiam terminum à quo, vel inadæquatè, & non differt nisi ratione à termino. Præterea aliquando fit actio sine motu, vt in creatione, ergo absolutum, quod essentialiter dicit actio, non potest esse motus.

Ad Aristotelem respondeo nil aliud sibi velle, quam motum non esse sine actione, & aliquam ratione simul cum ipsa identificari realiter, non negat tamen

aliquid dicere actionem, quod non includitur in motu formaliter.

Ad secundum respondeo, motū, ut est à motore, esse vel actionem, vel passionem, sicuti etiam terminum, verūm motus non dicit formaliter esse ab aliquo, vel à quo est aliquid, sed diuersimode se habere, à quo abstrahit actio, cū possit etiam esse instantanea.

Alij, ut Suarez, dicunt actionem in re ipsa esse dependentiam effectus ab agente, formaliter verò esse respectum transcendentalem ad ipsum agens. Non tamen difficultatibus, nam potius actio videtur esse id, à quo dependet effectus, quam per quod dependet. Præterea etiam effectus, & passio dicunt ordinem ad agens transcendentalem, ab ipsis igitur non differret formaliter actio, quod est falsum, sed pluribus, & commodius nostram sententiam explicantes, hanc impugnabimus.

Propria sententia explicatur, & ostenditur, actionem, ut actionem, non dicere relationem ad agens, ut communiter asseritur, sed ad patiens.

SECTIO IV.

Conuenio ergo cum proximè explicata sententia, actionem constitui ex absoluto, & respectiuo: Ex absoluto quidem, quoniā si esset pura relatio, ad prædicamentum utique relationis spectaret. Præterea relationes transcendentales semper identificantur cum aliquo absoluto, & idcirco dicuntur esse in diuersis prædicamentis. Non potest enim relatio esse sine fundamento, relatio autem trans-

cidentalitatis non solum identificatur realiter, sed etiam essentialiter cum illo, & consequenter quod essentialiter includit relationem transcendentalem, debet etiam includere aliquid absolutum, tāquā illius fundamentum. Non sufficit tamen absolutum ad constituendam actionem, quia in absoluto conuenit cum passione, & idcirco oportet, ut per aliquem respectum ab ea distinguatur.

Conuenio etiam in eo, quod asserunt recentiores, actionem in re ipsa non differre à dependentia, quam habet effectus à causa, quoniam si non esset hæc dependentia, oporteret alium nouum modum introducere, qui esset actio, non sunt autem multiplicandi tot modi sine necessitate. Præterea per actionem habet effectus esse dependens à causa, ergo verè actio est ipsius dependentia.

Dissentio tamen à recentiorum sententia in termino huius relationis, quam dicit actio, illi enim asserunt, esse agens, ego verò existimo, esse patiens, siue terminum: illi volunt, actionem dicere esse ab alio, ego verò, esse rationē, à qua, siue per quam sit aliud. Probatur hæc nostra sententia primò, quoniam actio se tenet ex parte agentis, est enim veluti forma ipsius, ipsum denominans, atque, ut fateretur Suarez, est vltimus actus potentia actiua, sed agens est id, à quo est aliquid, ergo & actio erit ratio, & forma, per quā ab eo est aliquid. Potentia actiua est virtus aliquid efficiendi, ergo actio, quæ est actus ipsius, erit ratio aliquid efficiendi, & sicuti potentia actiua dicit respectum ad patiens, & ad effectum, nõ autem ad agens, ita etiam ad eundem dicit respectum actio, in idē enim obiectum feruntur potentia,

&

& actus eius, potentia visiva fertur in colorem, & in eundem fertur visio, quia potentia specificantur per suos actus; Si ergo potentia actiua dicit ordinem, ut patet, ad effectum, cur eius actio non dicit ordinem ad eundem?

Præterea ab actione denominatur agens, ergo quod actio dicit in abstracto, dicere debet agens in concreto, si ergo actio dicit esse ab alio, agens quoque erit illud, quod est ab alio, quo nihil dici potest absurdius. Et confirmatur, quia agens tale appellatur, quia ab eo est effectus, ergo nisi velimus nominibus abuti, actio quoque significabit rationem, à qua est effectus, & sicuti agens est principium quod, ita actio erit principium quo, atque principium quo non dicit relationem ad principium quod, sed ad effectum, ergo idem dicendum erit de actione.

Tertiò, actio se habet tamquam medium, & via inter agens, & patiens, ut autem respicit agens, est ab eo, ut patiens, est à quo ipsum est, at quis non videat, multò magis nomen actionis mereri, quatenus patiens est ab ea, quam quatenus ipsa est ab agente? quatenus enim respicit agens, se tenet ex parte patiens, & idcirco participat rationem ipsius, quæ est esse ab alio, & consequenter passio potius appellari debet, quam actio; quatenus verò respicit patiens, se tenet ex parte agentis, & consequenter verè est actio, sicut tepiditas, quatenus comparatur cum calore, appellatur frigus, quatenus verò cū frigore, appellatur calor. Confirmatur, quia idem accidit in omnibus alijs causis subordinatis, nam quando duæ formæ sunt in materia, prior respectu materiae est for-

ma, respectu verò alterius formæ est materia, quod verum est, non solum in formis substantialibus, sed etiam in accidentalibus, nam quantitas est forma respectu materiae, & se habet ut materia respectu albedinis: Idem accidit in causis finalibus. Nam finis, qui non est vltimus respectu vltimi est medium, sed respectu alterius medij erit finis. Diuinitas enim sunt finis respectu mercaturæ, medium verò respectu illius rei, ob cuius acquisitionem expenduntur. Idem euenit in vniuersalibus. Nam species subalterna respectu generis superioris est species, sed respectu inferiorum est genus. Idem videmus in genere causæ efficientis, nam causæ secundæ sunt causæ respectu effectuum sublunarium, sed respectu causæ primæ non sunt causæ, sed potius effectus. Instrumentum quoque, ut comparatur cū causa principali, est patiens motum, & effectus, ut verò cum effectum, est causa mouens, & agens: Idem ergo dicendum erit de actione, quod collata cum agente sit effectus, cū patiente verò sit actio.

Quartò, si vera esset contraria sententia, sequeretur, actionem mereri nomen actionis, etiam si nullus effectus ex ea sequeretur, quod nõ minus est absurdum, quam dari causam sine effectum, nam si daretur actio, utique denominaret agens, ac proinde si daretur actio sine effectum, sine eodē esset etiam agens. Consequentia verò probatur, quoniam prius concipimus, actionem esse ab agente, quam effectum esse ab actione, si ergo essentia actionis posita est in respectu ad agens, & de eius essentia non est respectus ad effectum, in illo priori erit verè actio, & nullus aderit effectus.

Quin-

Quintò, actio considerari etiam potest ut effectus agentis, eo pacto enim, quo est, oportet, ut habeat causam producentem; at non alia ratione dici potest effectus agentis, nisi quatenus est ab ipso, eadē igitur ratione erit & actio, & effectus, cum tamen hæc duæ rationes sint maximè oppositæ.

Sextò, si actio dicit tantum esse ab agente, quam denominationem, quæso, recipiet, dum consideratur effectus esse ab ipsa? an passionis? verum passio denominat patiens, & significat receptionem, non verò influxum, à quo est effectus, relinquitur igitur, ut denominetur actio, ergo ut actio dicit relationē ad effectum. Confirmatur, quia cum actio sit medium quid inter agens, & patiens, ipsum patiens eam tenet ab agente, quatenus immediatius est ab actione, sed agens denominatur agens, quatenus ab ipso est effectus, ergo & actio dicitur actio, quia & ab ipsa effectus oritur, alioqui si esse ab actione non sufficeret ad eam hoc nomine coherens, multò minùs sufficeret ad agens, quia quod est remotius, ab eo, quod est immediatius, mensuratur.

Septimò, hæc est perspicua Aristotelis sententia 3. phys. tex. 20. & 22. ubi asserit, actionem esse actum huius in hoc, passionem verò huius ab hoc; quare non tribuit Aristoteles, ut solent recentiores (esse ab) actioni, sed passioni, actioni verò tribuit esse huius in hoc, id est esse actum agentis in passum, actus autem nūquā refertur ad id, cuius est actus, quis enim dicit, visionem videntis ad ipsum referri, & non ad obiectum, in quod tendit? aut paternitatem dicere ordinem ad patrem, & non potius ad filium? cum igitur

actio sit actus agentis, non potest ad ipsum referri, & cum tenet dat in passum, ad ipsum verè refertur.

Obijcies, prius est, actionem esse ab agente, quam ab ipsa esse passum, quid ergo erit in illo priori, si actio, habemus intentum, si effectus, ergo dabitur effectus sine actione, si passio, ergo erit passio ante actionem. Resp. habere rationem effectus. Ad impugnationem resp. effectum propriè dictum numquam esse sine actione, hunc autem impropriè dictum non indigere in illo priori alia actione. Et sic ut instrumentum prius mouetur, quam moueat, ita non mirum, si actio, quæ est veluti instrumentum agentis, prius censetur ipsa produci, & habere rationem effectus, quam per eam alia producantur. Adhuc tamen in illo priori habet respectum ad effectum, non ut præsens, quia supponitur contrarium, sed ut futurum per ipsam, & per hunc respectum dicitur actio, quare verè numquam ita est ab agente, ut non ab ipsa quoque esse consideretur effectus.

Obijcies secundò, non potest relatio, ut nos Scoto obijciebam, efficere, neque præcedere suum terminum, sed actio præcedit passum, immo & ipsum efficit, ergo non potest ipsum respicere. Respondetur, actionem non efficere terminum suum tamquam relationem, sed ratione illius absoluti, quod includit. Scotus autem volebat, esse puram relationem. Quoad prioritatem etiam nullum est inconueniens, quod relatio transcendentalis præcedat suum terminum quoad existentiam, quia potest etiam respicere terminum non existentem.

Obijcies tertio, actio desumit

vni.

unitatem à principio agente, & sine ipso concipi non potest, & ab eo pendet, ergo dicit ordinem ad illud. Respondetur, hæc omnia probare tantum, actionem se tenere ex parte agentis, & esse actum illius, & veluti formam, non verò ipsum referri. Immo addo, quod si per impossibile conciperemus, actionem non esse ab agente, & ab ea tamen esse effectum, adhuc dicendā esse actionem, quia non posset nominari magis propriè appellari.

Obijcies quartò, actio est in passu tamquam in subiecto, sed nullū accidens refertur ad suum subiectum. Ergo. Respondet, actionem quidem esse in passu, non tamen ut actionem, quia ut actio se tenet ex parte agentis, negamus præterea, relationem transcendentalem esse non posse etiam ad subiectum, alioqui accidens non referretur ad substantiam, immo neque passio ad passum, in quo est, volunt autem aduersarij, passionem dicere ordinem ad patiens, actionem verò ad agens, cum nos contra velimus, actionem dicere relationem ad patiens, passionem verò ad agens, non negantes tamen, illum respectum, dicere actionem ad agens, quem includit forma ad subiectum, quod denominat, quem respectum habet actio, non ut actio, sed ut accidens, nam & Aristoteles inquit, eam esse actum huius, id est agentis in hoc, id est in passum.

An actio transiens sit in agente, vel in passu.

QUESTIO XXXIX.

Quærimus de transeunti, nam inmanens, ut nomen ipsum indicat, manet in agente, quamvis

de hac possit proportionaliter quæstio intelligi an videlicet maneat in agente, quatenus agens est, vel in eodem, quatenus est passum. Dicitur autem actio transiens, non quod transeat ab agente in passum, ita enim apud eos, qui ponunt actionem in agente, nulla esset actio transiens, & omnino cum sit accidens, non potest transire de subiecto in subiectum, sed quia concipitur à nobis se habere per modum transeuntis, & quia habet effectum extra ipsum agens, quidquid sit de subiecto ipsius actionis.

Prima opinio in agente eam collocans.

SECTIO I.

Scotus in 4. d. 13. q. 1. ut in quæst. præcedenti vidimus, hanc tunc sententiam, & ibidem etiam retulimus eius fundamenta, eamdem sequitur etiam Caietanus in p. par. q. 25. ar. 2. non tamen propter eadem principia Scoti, sed propter auctoritates quasdam S. Thom. qui & ibi inquit, actionem identificari cum ipso Deo, & 2. contra gentes capitulo 9. ait, actio, qua non est substantia agentis inest ei, sicut accidens subiecto. Probat etiam ratione, quoniam de actione loquendum est proportionaliter, sicut etiam de passione, sed passio est in parte fundamentum relationis ad ipsum agens, ergo & actio debet esse in agente fundamentum ipsius relationis ad patiens.

Gabriel quoque Vasquez sequitur ex parte hanc sententiam in p. par. disp. 173. cap. 3. inquit enim num. 4. quod actio, & passio, quæ sunt motus ex genere suo, sunt in passu, sed actio, quæ non est

in motu est in agente. In annot. tamen ad ar. 1. q. 41. in actionibus creatis semper inquit in eodem subiecto esse actionem, & passionem, quia semper sunt cum motu, iuxtaque principia ipsius videretur dicendum, actionem, qua aliquid dicitur, esse in Deo (quod tamen ipse negat) quia creationem huiusmodi nihil aliud esse vult, quam relationem.

Probat hanc suam sententiam Vasq. quia actioni si desit motus, & transmutationis ratio, nihil aliud videretur esse, quam pura relatio, nec alio modo à nobis explicari, aut intelligi potest, relatio autem est in relatione, ergo etiam actio in agente.

Secundò productiones diuinarum personarum nihil aliud sunt, quam relationes ipsarum personarum, actusque quidem in personis producentibus, passivæ verò in personis productis & nihilominus sunt veræ productiones, habentque veram rationem influxus actiui, & passivi, seclusis solis imperfectionibus rerum creaturarum, ergo eodem modo in creaturis potest intelligi vera ratio actionis, & passionis, atque influxus, etiam si re ipsa non sint, nisi relatio.

Tertiò, si actio esset in passio tantquam modus ipsius ex natura rei distinctus, posset per diuinam potentiam separari, at hoc est falsum, quia non potest esse creatura sine relatione ad Deum tantquam ad creatorem.

Quartò, in vniuersum probari potest, actionem esse in agente. Actio, cum sit accidens, debet alteri inesse, at in illo priori, in quo precedit rem productam, non potest esse in passio, ergo erit in agente.

Quintò, forma, quæ denominat, debet esse in eo, quod denominat, sed actio denominat agens, ergo in eo esse debet, alioquin enim si esset in passio, denominaret passum,

essetque passum agens. Confirmatur, quia tribuit agenti suum effectum formalem, quia reuera facit esse agens, ergo verè est in ipso.

Sextò, actio est actus, & perfectio agentis, sed omnis perfectio est in eo, quod perficit, ergo actio erit in agente. Confirmatur, quia omnis actus secundus recipitur in primo, sed actio est actus secundus potentie actiue, ergo in ea etiam debet esse, eiusdem enim est actus, cuius est & potentia ex Aristotele cap. de somno, & vigilia.

Septimò, quando ab vniuerso igne plura ligna comburuntur, per vnicam actionem dicitur id efficere, ergo actio est in ipso, nam si esset in lignis, tot utique essent actiones, quot ligna, quia non potest id accidens numero esse in pluribus subiectis.

Octauò, opposita non possunt esse simul, sed actio, & passio sunt opposita, ergo non possunt esse simul, cum ergo passio sit in passio, non poterit in eodem esse actio.

Nonò, agens est posterior forma, à qua denominatur agens, prior est enim forma, quam suus effectus formalis, veluti albedo albo, at si actio esset in passio, esset actio eodem agente posterior, idem igitur esset prius, & posterior, quod est absurdum.

Decimò, si actio esset modus patientis, daretur motus ad actionem, & dum quis recipit formam, duplicem mutationem subiret, sicut supra nos argumentabamur de motu.

Vndecimò, eadem videtur esse sententia Aristotelis, nam 8. phys. nititur probare, mundum ab eterno conditum fuisse, quia alioquin Deus mutatus fuisset, cum ex non creatore factus esset creator, quæ consequentia nulla esset, nisi supponeret, per actionem mutari agens,

& consequenter in eodem ipso recipi. Præterea secundo de Cælo tex. 17. inquit, vnumquodque esse propter operationem tamquam pro bonum suum, at bonum vniuersi cuiusque debet esse in ipso, cuius est bonum, ergo & actio, siue operatio in agente, & operante. Tertio in secundo de anima tex. 29. docet, actum esse in eo, cuius actus, sed 3. phys. tex. 20. docet, actionem esse actum agentis, ergo erit in ipso 4. ex 5. metaph. tex. 20. ubi affirmat, actionem esse fundamentum relationis, quam habet agens ad patientem, sed fundamentum est in eo, in quo est relatio, ergo actio erit in agente.

Secunda sententia, actionem in patiente esse, proponitur, & probatur.

SECTIO II.

Communis est hæc sententia, quam ex professore docet Aristoteles 3. phys. tex. 18. & sequentibus, & cum eo reliqui Peripatetici ferè omnes, ut referunt Doct. Connimb. 3. phys. cap. 3. q. 1. art. 2. & Perer. lib. 13. cap. 7. quare etiam Caietanus loco supra citato inquit, suam illam doctrinam latuisse Philosophos in 3. phys.

Primum ergo argumentum pro hac sententia est autoritas Aristotelis, & cæterorum Philosophorum, cui ne videatur repugnare Caietanus, respondet, actionem propter perficiendum passum esse, & propterea dici perfectionem passi, & esse in passio. Verum non satisfacit, quoniam Aristoteles probat, actionem non esse in agente, quia alioquin agens mutaretur, ergo lo-

quitur de ipsa vera existentia actionis, non verò de ea sub ratione perfectionis. Præterea actio est perfectio passi effectiua, formalis verò agentis, è contra verò perfectio passi formalis est passio, ergo hac ratione potius dicendum esset, in agente esse, quam in passio.

Scotista verò, ut Faber Theor. 42. cum Scoto dicunt, actionem posse sumi dupliciter, primo scilicet pro re acta includendo respectum ab alio. Secundò, magis proprie pro respectu extrinseco adueniente agentis ad passum. Priori modo dicunt, esse in passio, & de ea locutum esse Aristotelem. Posteriori verò esse in agente. Verum hæc distinctio ad effugiendam tantum argumenti vim excogitata facile refellitur. Nam prior sensus actionis non conuenit actioni, sed patienti, actio enim non potest esse res acta, neque est respectus rei actæ ad agens, quia hic supponit rem actam, & consequenter etiam actionem. Posterior verò sensus supra sufficienter est impugnatus.

Præterea ratione probat Herueus 4. quolib. q. 4. hanc eandem sententiam, quia si actio esset in agente, vel esset principium actiui agentis, vel relatio, vel aliquid de nouo, nullum autem horum esse potest, non principium actiui, quia hoc est in agente, etiam quando non agit, actio verò nequaquam, non relatio, quia actio spectaret ad prædicamentum relationis, neque aliquid de nouo, quia agens agendo mutaretur, quod est falsum.

Probat eandem Pererius, quia actio est motus, si ergo esset in agente, sequeretur, agens eodem motu moueri, quo mouet, quod est absurdum. Sequeretur etiam, mouens simul producere duos motus,

id est actionem, & passionem, & agens esse prius, & posterius actione, prius in ratione causae efficientis, posterius in ratione materialis, & formalis, cum agens sit formaliter tale per actionem sibi inhaerentem.

Doctores Connimb. eandem confirmant, quia actio est idem realiter cum termino, at terminus est in passo, ergo & actio. Item quia aliqui nulla esset distinctio inter actionem immanentem, & transeuntem.

Ex his tamen rationibus nonnullae petunt principium, ut quod actio sit idem cum motu, vel termino: Aliae concludunt tantum supposito, quod actio sit aliquid nouum superadditum efficienti, tunc enim re vera non potest defendi, quin agens agendo mutetur, ex quo multa incommoda inferri possent. At contra eos, qui dicunt, actionem esse tantum relationem, ut inquit Scotus, vel ipsum agens, quatenus ab eo est effectus, nullam vim habent.

Propria sententia explicatur.

SECTIO III.

Quamuis non mihi videatur a communi sententia discedendum, arbitror tamen, firmioribus rationibus eam esse stabilendam, quibus non solum veterum, sed etiam recentiorum opiniones contrarie eneruentur.

Dico ergo primo. Non idcirco actio est in passo, vel idem realiter cum termino, quia sit idem cum motu. Hoc dictum est contra sententiam Vasquez. Probo autem, quoniam prius est, actionem non esse in agente, quam identificari cum motu: sed quod est prius, non potest

pendere a posteriori, igitur quod actio non sit in agente, non pendet a motu. Maior probatur, quoniam si actio esset in agente, utique esset prior motu, qui prodiret ab ipso agente, neque motus posset abstrahere actionem ab agente, & ea ponere in passo, ergo oportet, motum supponere, actionem non esse in agente, ad hoc ut possit ea sibi identificare. Prius est igitur, actionem non esse in agente, quam esse identificatam cum motu. Confirmatur, quia etiam si actio sit idem cum motu, tamen ratione est prior, ergo non ex eo, quod est idem cum motu, non est in agente, quia etiam in illo priori in eodem non est.

Secundo, non alia ratione actio est idem cum motu, nisi quia idem est terminus actionis, & motus, ergo actio non est idem cum termino, quia sit idem cum motu, sed est contra, quia identificatur cum termino, dicitur esse idem cum motu. Consequenter per se clara est. Antecedens probatur, quia actioni conuenit essentialiter habere terminum, at verba non motu abstrahit, neque ab eo formaliter includitur, neque eum includit, ergo si est idem cum eo, est idem tantum materialiter ratione subiecti, quod est terminus. Porro actionem abstrahere a motu, patet, tum quia multa agentia sine motu agunt, tum et quia ratio actionis est, a qua sit aliquid, motus vero, diuersimode se habere, quae sunt longe diuersa. Sequitur igitur, ut tamen materialiter, quatenus sunt in termino, sint idem.

Tertio, si aer in eodem instanti crearetur, & illuminaretur, fieret illa illuminatio sine motu, & mutatione, ut ipse fatetur Vasquez; tunc autem quaeritur, an actio esset idem cum termino, & in passo nec ne?

si affirmet, ergo et sine motu actio identificatur cum termino, si neget, ergo etiam quando erit cum motu actio illuminationis, non erit idem cum termino. Nam sol quantum est ex parte sua, semper eodem pacto illuminat: Item sequeretur alioqui, quod eadem actio continua partim esset in agente, & partim in passo. Nam illuminet sol aerem, ut quatuor in primo instanti creationis, deinde immediate intendat lumen successiue usque ad octauum gradum, tunc illa prior illuminatio, quae facta est in instanti, quatenus actio erit in agente, sequens vero illuminatio, quae facta est successiue, & cum priori continuatur, sicut linea cum puncto, erit in passo, quod asserere, valde ridiculum, vel puerile esset.

Quarto, etiam si actio non fiat cum motu, effectus verè per eam fluit, & pendet ab agente, vel ergo hoc sufficit ad actionem constituendam in passo, vel non: si sufficit, ergo etiam si non adsit motus, actio erit in passo, quia adest sufficiens ratio in eo essendi, si non sufficit, ergo neque si motus adsit, in eo erit, quia munus actionis est, quod explicauimus; si ergo hoc praestare potest, etiam si sit in agente, nulla adest ratio eam in passo constituendi.

Quinto, etiam si non adsit motus, semper passio est in patiente, ergo & actio, quae cum passione realiter identificatur, neque enim dici potest, actionem eatenus tantum esse idem cum passione, quatenus cum motu conueniant, quoniam actio maiorem affinitatem habet cum passione, quam cum motu. Praeterea si actio ex propria natura esset a passione distincta, non posset per motum identificari, quia semper

cum ea retineret eandem oppositionem, & diuersitatem.

Sexto, etiam si actio sit sine motu, aliquid tamen significat, & addit praeter agens, & patients, ut supra probatum est, ergo etiam si sit sine motu, erit in patiente: Consequenter est clara, ut argumenta in confirmationem secundae sententiae adducta confirmant, quia alioqui agens mutaretur. Patet igitur, non rectè assignatam esse rationem a Vasquez, cur actio sit in passo.

Dico secundò, etiam si actio nihil noui superadderet agenti, vel effectui, probabilissimum esse, in passo ipsam debere constitui. Hoc dictum quamuis sit consonum sententiae communi, ab eius tamen sectatoribus non probatur, quia supponunt, actionem esse aliquid praeter agens, & habet etiam hoc dictum peculiarem difficultatem, quia si actio nihil addit supra agens, vel patients, ergo est tantum quaedam denominatio, quae vel debet tribui illi subiecto, quod denominatur, vel non est ratio, cur potius in hoc, quam in illo esse dicatur.

Probatum nihilominus nostrum dictum, quoniam agere est de natura sua denominatio ab extrinseco desumpta (loquimur enim hic tantum de actionibus transeuntibus) quod enim agit, supponitur habere effectum extra se, ergo debet desumi ab extrinseca forma, alioqui erit denominatio ab intrinseco. Desumit autem denominationem ab actione, ergo haec est forma extrinseca.

Secundò, si actio non ponatur in passo, nulla esset ratio, cur effectus eius dicendus esset potius in hoc, quam in illo subiecto esse, vel hic, quam alibi, effectus enim sequitur actio-

actionem, si autem actio est in agente, nulla est ratio, cur potius effectus sit in vno, quam in alio subiecto.

Dices, sicut modo determinatur actio à præsentia subiecti, vel à voluntate agentis, ita tunc ab ipsidem posset determinari effectus. Respondetur, non posse his determinari, alioqui per actionem etiam immanentem posset immutari subiectum externum. Præterea ab actione indeterminata non potest provenire nisi indeterminatus effectus, qualis enim est actio, talis debet esse terminus ipsius, qui per ipsam habet esse, sed si actio sit in agente, erit indeterminata ad hoc, & ad illud subiectum, ergo etiam effectus ipse.

Tertiò, actio ex propria natura est via ad patiens, at de ratione viæ est contingere terminum, ergo actio ni, vt actio est, conuenit identificari cum termino.

Quartò, si actio poneretur in agente, aliud esse non posset, quam relatio, quia non esset potentia actiua, neque substantia agentis, vt patet. Præterea si esset aliquid absolute, posset conseruari sine patiente, ex duobus enim capitibus vnum esse nequit sine altero, aut quia sint idem realiter, aut quia vnum essentialiter respiciat alterum, si autem actio sit quid absolute, essentialiter nihil aliud respiciet, si in agente, non erit idem realiter cum patiente, vel effectus, poterit igitur conseruari actio per diuinam potentiam absque vilo effectu, quod repugnat. Quòd autem neque sit relatio, supra ostensum est, quia relatio supponit terminum, at actio efficit: relatio tantum dicit esse ad aliud, & se habet per modum forme permanentis; at

verò actio est verus, & realis influxus, & concipitur per modum viæ: Si dicas, vera hæc esse de relatione prædicamentali, non autem de transcendentali, occurram, quia relatio transcendentalis semper inuoluit aliquid absolutum, neque vnumquod aduenit sola, idcirco enim non ponitur in prædicamento relationis, neque aliud prædicamentum peculiare constituit, quia identificatur cum absoluto, neque sine eo intelligi potest, quare non possumus concipere, aliquid fieri agens per aduentum tantum relationis transcendentalis.

Quintò, si actio, etiam posito quòd nihil noui superadderet siue agentis, siue effectus, non esset in passo, sed in agente, sequeretur, quòd necessariò semper esset in agente etiam si diceret aliquid noui, vel quòd ei repugnaret aliquid noui significare. Sequela probatur, quoniam vt supra contra Vasquez argumentamur; Prius est, actionem non identificari cum agente, quam id esse esse cum motu, ergo etiam prius est, non identificari cum agente, quam esse in passo, vel dicere aliquid noui, quoniam ante omnia concipitur actio esse ab agente, ergo si eius natura postularat, vt esset in agente, non posset per aliquid superueniens ab eo auelli, sed omne, quòd eius existentia in agente repugnaret, respueret. Confirmatur, quia re vera non idcirco actio est in passo, quia dicat aliquid noui, sed potius idcirco aliquid noui dicit, quia est in passo, quamuis ex illo, ita quàm à posteriori nos hic argumentemur. Nam & actio est modus quidam ipsius effectus, & consequenter prius est, identificari cum illo, quam aliquid noui dicere, & si in eo non esset, nil noui

ui secum afferret. Præterea ex eo quòd aliquid noui dicit, non sequitur saltem à priori, vt sit in passo. Ponamus enim, aliquòd agens non posse agere, nisi mutetur, vt in agentibus naturalibus solet contingere, & etiam in agentibus liberis, si quando ex nolentibus fiunt volentes, licet ne tunc argumentari, ad actionem requiritur aliqua noua mutatio, ergo hæc debet esse in passo, & non in agente? nequaquam, ergo eodem pacto si actio ex natura sua secum affert aliquid noui, non propter hoc debet esse in passo, nisi alioqui ei conueniat. Confirmatur exemplo de relatione. Nam quidam censent, relationem distingui à fundamento, & consequenter aliquid noui afferre, cum ei aduenit, at ex eo, quòd agens agit, acquirit relationem, dicemus ne igitur hac opinione posita, relationem esse in passo, quia aliquid noui secum affert? nequaquam, quia ex natura sua postulat, vt sit in agente, ergo eodem pacto si actio ex natura sua postularat, vt esset in agente, non ex eo, quòd aliquid noui se cum afferret, esset ab eo excludenda, sed vel dicendum, agens aliquid noui acquirere, vel actionem nihil noui significare sibi identificatum, sed tantum aliquid noui extrinsecum.

Dicendum est igitur, actionem, ex natura sua, siue aliquid noui dicat, siue non, siue cum motu coniuncta sit, siue ab eo separata, semper sibi vindicare existentiam in passo, quia est influxus quidam agentis in ipsum, ex quo deducitur, vt etiam in actionibus immanentibus actio sit quidem in agente, non tamen quatenus agens est, sed quatenus patiens.

Ad rationem autem, quæ contra

hoc dictum afferebatur. Respondet, quòd quamuis actio denominet agens, dat tamen quamdam denominationem ab extrinseco dependentem, & idcirco etiam forma ipsa debet esse extrinseca. Ad alteram partem, nihil scilicet referre, quòd in hoc subiecto, vel in illo ponatur, patet ex dictis, non deesse rationes, cur potius in passo sit collocanda, quam in agente.

Argumenta primæ sententiæ diluuntur.

SECTIO IV.

Fundamenta Scoti supra iam euersa sunt, ostendimus enim, actionem non esse relationem extrinsecè aduenientem, vt ipse existimabat.

Ad fundamentum Caiet. quòd spectat ad autoritates S. Thomæ: Resp. ipsum, vel loqui de actionibus immanentibus, vel dicere, agens esse subiectum actionis quoad denominationem, & quia se tenet actio ex parte agentis, vt questione superiori explicauimus, alioqui. n. non desunt multa loca S. Thomæ, in quibus aperte affirmat, actionem esse in passo, quare & Thomistæ hanc sententiam frequentius sequuntur.

Ad argumentum ipsius negam^o, in hoc adesse paritatem inter actionem, & passionem, & ratio est, quia actio, vt inquit Aristoteles, est act^o huus in hoc, id est agentis in passum, & consequenter debet esse in passo, at passio est act^o huus ab hoc, at esse ab hoc non dicit esse in illo, sed extra illum, & consequenter non debet passio poni in agente, sicut actio in passo.

Ad

Ad primum argumentum Vasquez negamus, actionem detracto n. ou. nil aliud esse, quam relationem, vel ad modum relationis conceptam. Nam actio semper etiam sine motu significat aliquid, à quo fit aliud. Relatio vero esse ad aliud: relatio nullum dicit influxum, sed proprium esse relativi ordinat ad aliud, actio vero dicit influxum, quo producitur aliquid aliud, quare mihi videntur toto cælo diuersa, & numquam contrarium, vel imaginari potui.

Ad secundum negamus, productiones personarum in diuinis nil aliud esse, quam relationes formaliter loquendo, non enim sunt minis veræ productiones, quæ creatæ, sed in creatis pater non generat filium per suam relationem, sed per verum, & realem influxum, ergo idem dicendum est in diuinis. Et confirmatur, quia pater per generationem communicat filio essentiam propriam, at hoc non potest intelligi fieri per relationem, quia relatio non est ratio identitatis, sed diuersitatis, & quatenus pater refertur ad filium, differt ab eo realiter, quatenus vero communicat illi suam propriam essentiam, idem est realiter cum illo, ergo communicare essentiam, non est refertum ad illum. Confirmatur ex productione actiua Spiritus sancti, quæ non potest dici relatio, quia pater, & filius producunt Spiritum sanctum formaliter, ut constituti per suas proprias relationes, non verò ut constituti per relationem spirationis, quia sequeretur, spiratorem vel esse nouum suppositum in diuinis, vel saltem identicè tantum conuenire Patri, & Filio, Spiritum sanctum producere, quod est falsum. Cum igitur Pater, & Filius

producant Spiritum sanctum, ut constituti per proprias relationes, sequitur, ut relatio spirationis actiua concipiatur posterius aduenire, & consequenter non sit ipsa formalis productio, sed de his latius suo loco.

Ad tertium resp. ad cognoscendam distinctionem alicuius modi, vel rei ab altera, non esse necessesse, ut in omnibus rebus, in quibus reperiuntur, separari possint, sed satis est, quod in aliquibus, ex illis, non possumus deinde argumentari, quid de reliquis sit dicendum, alioqui ad quid ratiocinatio nobis deseruit, si ea tantum, quæ videmus, & tangimus, admittere volumus? numquid quia in angelis numquã separata fuit natura à subsistentia, negabimus earum distinctionem? vel si per impossibile non possit aliquis angelus moueri, idcirco negaremus, ipsum à loco differre, vel catere vbi, quod esset in loco? non essent hæc philosopho, vel theologo digna. Porro in aliquibus creaturam separari à modo creationis, ipsemet Vasquez fatetur, admittit enim, posse Deum creare formam materialem, & iterum eo modo eam priuare, quia potest efficere, ut à materia dependeat, potest igitur illa forma & esse cum modo creationis, & sine eo, ergo creatio verè differt ex natura rei ab ipsa re creata, quod ipse negabat. At, inquit ipse, in Angelis non potest separari, ergo non erit modus ab eis distinctus. Sed neganda est consequentia, quoniam, ut supra diximus, ad cognoscendam distinctionem sufficit, quod in aliquibus separetur, si enim creatio in aliqua forma est modus, ergo vbiunque erit modus, non enim differuat essentialiter creatio forma-

materialis, & inauditum est, eandem rem alicui esse modum, alteri verò substantiam. Confirmatur, quia si creatio respectu Angeli non esset modus, ratio esset, quia angelica substantia talem productionem ex natura sua deposceret, ergo etiam in forma materiali educationis, siue generatio non esset modus, quia talem productionem ex natura sua postulat, cuius tamen contrarium admittit Vasquez, quia per diuinam potentiam creari potest, quod ergo Angeli è materia educi non possint, non ex eo probentur, quod creatio sit identificata cum ipsorum natura, alioqui non haberent hoc à sua ipsorum essentia, sed naturæ creationis acceptum referrent, quod falsum est, cum non posse educi, ex natura suâ ipsorum substantiæ immaterialis proueniat, ergo quod spectat ad creationem, improprie dicitur, quod possint, siue non possint educi.

Præterea addo etiam, in ipsis Angelis creationem, siue conseruationem (idem enim sunt) mutari, quia successiue conseruantur à Deo, & conseruatio hodierna est diuersa à conseruatione hesternâ, quicquid alij dicant, nam post datam hesternam poterat Deus conferre, & non conferre hodiernam, si ergo est diuersa conseruatio, & tamen eadem substantia, ergo conseruatio mutatur, & est modus ipsius.

Ad quartum negat Suarez disp. 48. sect. 4 actionem habere subiectum in hætionis, sufficere autem, quod habeat adhætionis, quia concipitur adhærere, & denominare agens, si quando autem habet, est ratione termini. Hæc tamen eius doctrina, quamuis probabilis sit, non videtur tamen Peripatetica, quia omnes Aristotelis discipuli re-

ponunt actionem inter prædicamenta accidentium, de quorum essentia est inhærentia saltem aptitudinalis, præsertim cum non tantum sit accidens logicum, sed etiam physicum, quia reuera est extra substantiam rei, neque sufficit dicere, hoc illi conuenire ratione termini, quia tunc non magis poneretur inter accidentia, quam in substantiæ prædicamento, cum possit habere pro termino etiam substantiam, neque esset per se accidens, sicut neque motus habet peculiare prædicamentum, quia sequitur naturam termini, & Aristoteles ait, actionem esse actum huius in hoc, quod si in hoc, ergo habet subiectum, & quamuis non immeritò, ut actio, non dicatur habere subiectum, non tamen videtur ei tamquam accidenti denegandum.

Aliter ergo responderem, actionem in omni instanti temporis esse in aliquo subiecto, scilicet in termino, in aliquo verò priori naturæ non esse necessesse, ut sit actu in subiecto, sed satis esse, ut sit aptitudinaliter, respiciatq; subiectum, quia de essentia accidentis non est, inesse actu, sed habere à hoc aptitudinaliter, quoniam igitur actio dicitur in essentia sua ordinem ad effectum, in eo etiam priori instanti naturæ, in quo concipitur esse ab agente tantum, non est quidem in subiecto, dicit tamen aptitudinem, & ordinem ad subiectum, & hoc sufficit.

Ad quintum respondeo, non omnem formam denominare subiectum, in quo est, secundum omnem rationem, sed posse secundum vnâ rationem denominare subiectum, in quo est, & secundum aliam aliud etiam subiectum, sic enim videmus, locum denominare

suam subiectum locans; corpus vero contentum locatum; quamuis in eo non sit, quare non mirum, si etiam actio secundum aliquam rationem denominet agens, in quo non est, & non passum. Ad confirmationem de effectu formali resp. eo pacto, quo actio est forma, tribuere etiam effectum formalem, porro respectu agentis est forma extrinseca, respectu vero passi forma intrinseca, quare non mirum, si passio quidem tribuit effectum formalem intrinsecum, qui est esse ab agente; agenti vero extrinsecum, qui est, esse à quo est aliquid. Dices, effectus formalis non potest separari à forma, esse à quo, separatur ab actione, quia conuenit alteri subiecto; ergo non est effectus eius formalis. Resp. à forma intrinseca non posse separari effectum formalem, posse tamen à forma extrinseca. Nam & habitus denominat habentem, & ei tribuit effectum formalem, cum tamen sit forma extrinseca, quia & ipsa forma tribuit se ipsam extrinsecè: qui tamen effectus melius diceretur denominatio extrinseca.

Ad sextum respondeo actionem esse perfectionem extrinsecam agentis, non enim per eam perficitur intrinsecè, sed dicitur extrinsecè perfici, quatenus videtur consequi finem, propter quem creatum est. Ad confirmationem respondeo, actum secundum informantem recipi in primo, non verò actum transeuntem. Concedimus etiam actionem esse actum agentis, sed ad hoc sufficit, ut ab ipso procedat, & ex parte illius se teneat.

Ad septimum respondent Conimbricenses ad quartum, tot verè esse actiones, quot sunt ligna,

non tamen multiplicari agentia, quia ut concreta multiplicentur, non sufficit formarum multiplicatio, sed requiritur præterea supportorum multitudo. Quæ responsio probabilis est, attamen communi modo loquendi solet dici vnica actio illa, quæ provenit eodè tempore ab vnico agente, quoniam actio se tenet ex parte agentis, quæ est vnum, & ita poterimus et dicere, vnica esse actionem formaliter; quia egreditur ab agente ut vna, & quâuis recipiatur in pluribus subiectis, tñ dum consideratur recepta, iam videtur induere rationem passionis. Dices, at quomodo vna actio poterit respondere duabus passionibus? Resp. nullum esse inconueniens, quòd duæ passiones partiales respondeant vni actioni totali.

Ad octauum respondet Suarez, actionem, & passionem non esse formas oppositas, sed tantum diuersas; reuera tamen, si agens, & patiens opponuntur, videtur etià concedendum, quòd actio, & passio opponantur. Resp. igitur, opponi, sed tantum formaliter, non verò realiter, & idcirco esse non posse simul formaliter, posse tamen realiter, & ita sunt realiter in eodè subiecto, formaliter autè non sunt simul, quia actio denominat agens, passio passum, neq; actio, ut actio, est in subiecto, sed est, à quo est subiectum.

Ad nonum respondeo, dictum Aristotelis in eo fundari, quod existimabat, Deum agere ex necessitate naturæ, quod enim liberè non agit, fieri non potest ex non operante operans sine mutatione vel subiecti, vel sui, ante creationem autem nulla poterat præcedere mutatio subiecti, ergo ponenda erat

in

in Deo, in quo tñ errauit valde Aristoteles. Deus enim, qui liberum condidit hominè, non potest non esse liber; vel existimauit saltè Aristoteles, in Deo futurà mutationem voluntatis, dū voluit creare mundum, cum prius nollet, in quo tñ et errauit, quia sine vlla mutatione ab æterno voluit Deus condere mundum, sed in tempore. Ad locum de cælo dicimus, actionem esse bonum operantis, sed extrinsecum, si de operatione transeunte loquamur. Ad secundum de anima iam dictum est, debere intelligi de acta immanente, & informantè. Ad locum ex 4. metaph. ubi dicitur, actionem esse fundamentum relationis. Resp. actionem non esse propriè fundamentum, sed rationem fundandi.

Ad decimum respondeo, nullum esse inconueniens, quòd in diuerso genere idem sit prius, & posterius eodem. Agens igitur erit posterius actione in genere causæ materialis, erit prius in genere causæ efficientis. Quæres, an in illo priori in genere causæ efficientis, dum producit actionem, dici possit agens, videtur enim dici posse, quia verè agit; è contra, cum nondum adsit actio, non videtur dici posse. Respondeo, non posse concipi agens sine actione, & licet dicatur esse prius in genere causæ efficientis, ista tamen non est prioritas in quo, sed à quo, id est nõ quòd possimus assignare aliquid instans, in quo concipiatur agens sine actione, sed quia actio est ab agente; sicut etià in diuinis dicitur Pater esse prior filio origine, non natura, id est esse prior à quo, non in quo. Si tamen concederemus, dari instans in quo, dicendum esset, in eo esse agens materialiter agens;

non verò formaliter.

Ad undecimum responderi primo potest; quòd sicut ad actionem non datur alia actio, ita neq; opus est motu. Secundò, & melius, re vera dari motum ad actionem, si enim supponamus, aliquid lumè conferuari nunc à Sole; ac deinde conseruari à Deo, dabitur mutatio in lumine, cuius terminus ad quem alius non erit, quàm actio, id est illa dependentia, quæ realiter est actio, quando tamen actio est simul cum termino, non opus est motu diuerso à motu termino; quia simul productur, neque terminus mutatur, quia non transit ab vno modo ad alium, neque etiam subiectum; quia actio non est modus subiecti, sed terminus. Dices, ergo quod gignitur, immediate post generationem mutabitur, nã in instanti generationis habet dependentiam ab agente immediate; post non habet, quia pendet tantum in fieri, & non in facto esse, ergo immediate post mutatum est. Respond. mutatum esse, sed non posse assignari, quando primo mutatum sit, sicut dum vnum corpus aliud tangit, non potest assignari, quænam pars corporis sit immediata post contactum.

Dices, si hoc argumentum non habet vim, ergo neque illud, quod nos fecimus contra motum. videtur enim esse par ratio de actione, & de motu. Resp. esse disparem rationem, quia repugnantiam inuoluit, aliquid post motum mutari, at verò post actionem mutari, nullum est inconueniens.

Quid sit Passio, & quomodo ab actione distinguatur.

Communis sententia recentiorum de Passione explicatur.

SECTIO I.

QVÆSTIO XL.

Passionis nomen tripliciter vsur pari solet. Primò pro animi affectibus, amore, ira &c. Deinde pro quadam specie qualitatis, nã in tertia specie qualitatis ponuntur passio, & passibilis qualitas: Demum prout actioni respondet, & ponitur sextum prædicamentum, de qua etiam Aristoteles tum hic, tum etiam in 3. physicorum simul cum actione agit, & eum secuti ceteri philosophi, quare conueniunt omnes, de passione hoc tertio modo sumpta (de qua nos hic tantum agimus) proportionaliter loquendum esse, sicut etiam de actione. Quare qui dicunt, actionem esse relationem extrinsecus aduenientem, id ipsum asserunt de passione, & qui actionem differre tantum ratione à termino, nihilo magis volunt differre passionem, quas sententias cum nos de actione refutauerimus, non erit pro passione contra easdem pugnandum. Remanet tamen inquirendum, quid formaliter sit passio, & quomodo se habeat ad actionem, & ad motum.

In aliquot dicta, vt facilius percipiatur, hanc communem sententiam redigemus. Primum autem est. Passionem formaliter dicere relationem ad passum, non autem ad agens, quam relationem explicant per esse in. Dicunt enim, actionem habere respectum ad agens per esse ab, & consequenter passionem ad passum per esse in. Ira Suarez disp. 49. sect. 1. & sequentibus. Tolet. q. 2. in 3. phys. Ruuius in 3. phys. q. 6. & alij.

Probat hanc sententiam Suarez sect. 2. nu. 7. Nam omnis actio actuans dicit habitudinem ad potentiam, cuius est actus: Sed passio est actus passivi, vt passum est, ergo dicit habitudinem intrinsecam ad illud. Confirmatur, quia passio debet saltem ratione differre ab actione, ergo cum actio dicat ordinem ad agens, debet passio dicere habitudinem ad passum.

Secundum dictum est. Passionem esse receptionem formæ in subiecto. Probat hoc dictum, quoniam pati idem est, quod recipere, ergo passio erit receptio, ita Ruuius. Secundò actio dicit actualè dependentiam ab agente, ergo & passio dicit actualè inhaerentiam in passio, eatenus igitur est passio, quatenus recipitur in subiecto, sicut eatenus actio est actio, quatenus ab agente fluit.

Hinc deducitur, quòd si à Deo producat calor extra subiectum, in illa productione nullam fore passionem. Et confirmatur, quia terminus illius non patitur, sed sit, subiectum verò nõ adest, ergo nulla est passio, erit igitur actio sine passione.

Ter.

Tertium dictum, actio, & passio ratione tantum distinguuntur, hoc dictum est receptissimò, oēs. n. qui actionem in patiente statuunt, illà à passione non distinguunt, & ante oēs hoc apertissimè docuit Aristoteles 3. phys. tex. 2. r. illo exèplo vtens, q. eadem est via ab Athenis ad Thebas, & à Thebis ad Athenas. Probat etiam, quia vel distinguerentur, vt duæ res; & hoc dici non pòt; cum neutra earum sit res propriè sumpta, sed modus rei. Vel vt modi diuersarum rerum, & neq; hoc dici potest, quia ambæ sunt in passio. Præterea ita actio, & passio coniunguntur in eadè mutatione, vt separari neq; per diuinã potentiam possint, ergo nullo pacto distinguuntur à parte rei. Antecedens probatur, quia repugnat, passionem fieri in aliquo subiecto, quin ab aliquo agente procedat, quia nõ pòt esse effectus sine causa, hoc aut ipso, q. ab agente procedit, inuenitur in eadem actione. E' conuerso etiã non potest esse actio ex subiecto, quin hoc ipso inferat passionem, nã si ex subiecto sit, ergo in subiecto recipitur terminus eius, receptio autem est passio. Distingui verò saltem ratione ratiocinata, patet, quia sunt duo prædicamenta: & quia potentia actiua & passiua distinguuntur sæpe realiter, ergo eorum actus debent distinguari saltem ratione ratiocinata.

Quartum dictum est: Passionem non distinguere realiter, neque ex natura rei à motu, sed tantum ratione. Probat hoc dictum, nã motus est actus mouentis, & mobilis: mouentis, nam efficiens definitur principium, à quo est motus: mobilis, quia motus ipse definitur actus entis in potentia, id est mobilis; at actio est actus mouentis. Efficiens, passio aut patientis, qd idem est cum

mobili, ergo hæc tria vnum sunt, & hæc videtur Aristotelis manifesta sententia in 3. phys. text. 19. & seq.

Secundò, si passio distingueretur à motu, cum ambo recipiantur in idem passum, sequeretur, quòd cūque mobile semper moueri duobus, vel tribus modis, quia duobus, vel tribus actibus distinctis moueretur, scilicet motu, passione, & actione.

Quòd verò distinguatur ratione, probatur primò, quia habet diuersas definitiones. Secundò, quia actio, & passio constituunt diuersa prædicamenta, motus verò in nullo prædicamento reponitur.

De eadem aliorum sententia.

SECTIO II.

Suarez sect. 2. difficile existimat, assignare hoc discrimen inter passionem, & motum. Nam cū tam passio, vt ait, q. motus dicant ordinem transcendentalem, & intrinsecum ad terminum, nulla videtur per hæc inter ipsa sumi posse differentia. De motu constat. De passione probat, qm passio est receptio formæ, nõ pòt igitur intelligi sine ordine ad formam. Secundò est vtrique commune, distinguere à termino, tamquã modum à re, cuius est modus. Nã passio nihil aliud est, q. dependentia formæ à subiecto, & à principio agente, vna. n. & eadè est dependentia, qua ab vtrisque pendet. De motu verò quòd sit modus, concedunt ferè omnes in 3. phys. Tertio conueniunt, inquit, motus, & passio, quia ab vtroque respicitur idè subiectum sub eadè capacitate, seu potentialitate passiva; Nã motus est actus entis in potentia, neq; passio, vt supra dictum est, esse pòt sine subiecto. Præterea idè probat ex definitione tũ motus, tũ passionis nata

nam motus definitur ab Aristotele 3. phys. tex. 16. *actus mobilis, quatenus mobile est*, & tex. 22. & 23. definit passionem esse *actum patientis, ut patiens*, at esse mobile, & esse receptivum nullo pacto differunt; ergo neque passio, & motus. Quare concludit Suarez, passionem, & motum proprie, & complete sumpta, neque ratione rationata distingui, sed appellatione tantum. Addit tamen, ne a sententia communi discedat, secundum aliquam præcisionem, aut abstractionem, siue connotationem distingui motum a passione, quatenus præcisione, siue connotationem explicat simul cum sententia communi in tribus consistere. Primum est, quod motus sit via ad terminum abstractans ab eo, quod sit in subiecto. Passio vero dicat necessariam ordinem ad subiectum. Secundum, quod motus connotet terminum a quo. Passio nequaquam. Tertium, quod motus fieri possit etiam per desinentionem alicuius formæ. Passio vero dicat necessariam acquisitionem formæ, quamvis dicat Suarez, motum secundum primam rationem non esse verè, & propriè motum, secundum vero duas sequentes differentias non fieri comparationem inter passionem, & motum, prout sunt simul, sed secundum res diuersas.

Propria sententia explicatur.

Quamuis non libenter recedamus nos a communi sententia, non possumus tamen ea omnia, quæ in ea proponuntur, approbare; rationes enim, & Aristotelis autoritas, & principia a nobis supra posita ad id nos cogunt. Explicabimus igitur aliquot dictis sententiam nostram.

Dico primò. Passionem, ut pas-

sionem dicere ordinem transcendentalem ad agens, non verò ad patiens. Hoc dictum ex diametro dicto primo communis sententiæ opponitur. Probatur autem primò Aristotelis autoritate. Nam, ut supra etiam notauimus, aperitissimè Aristoteles actionem, inquit, esse *actum huius in hoc; Passionem verò huius ad hoc*. tex. 22. & tex. 3. 3. phys. At esse actum ad hoc, nihil aliud est, quàm dicere relationem ad agens, ergo hanc relationem includit passio. Præterea probari potest iisdem rationibus, quibus supra ostendimus, actionem dicere ordinem ad patiens, non autem ad agens, proportionatè intellectis, ut quòd idem obiectum respicitur ab actu, & eius potentia, at potentia passiva respicit agens, a quo debet in actu reduci, ergo & passio.

Secundò, tetramum, quem respicit forma in abstracto, respicit et eius concretum, & est conuerso si enim albedo est similis alteri albedini, ergo etiam alba inter se similia erunt, at patiens secundum omnes dicit relationem ad agens, ergo etiam passio. Dices, potius igitur dicendum, dicere ordinem ad actionem. Responderetur, dicere ad actionem, & ad agens, sed hæc duo sumi vt vnum, quia dicit ad agens media actione.

Tertiò, passio potest considerari, vt illata ab actione, quæro ergo, sub hac ratione ad quodnam prædicamentum spectet, an ad actionem? profecto nequaquam, quia actio non fit ab actione, neque ad actionem datur alia actio; neque ad aliquod aliud prædicamentum, ergo ad passionem, ergo ordo ad actionem, & ad agens est proprius passionis.

Quartò, ex contraria sententia

se queretur, vt in transacta actione remaneret passio, nam etiam præterita actione dicitur forma ordinem ad subiectum, & ipsum afficit, ergo in ordine ad ipsum est passio. Si dicant, esse passionem tantum, cum primò fit, quia dum eam recipit, conferat subiectum pati, non verò postquam recepit. Contra, quia tunc actioni conseruationis nulla responderet passio, quia per eam nihil de nouo efficitur in subiecto, sed tantum conseruatur forma præcedens, nisi igitur ponamus, ordinem ad agens esse de ratione passionis, vitare non poterimus, quin vel actio sit sine passione, vel passio sine actione.

Quintò, si passio dicitur passio per ordinem ad patiens, ergo & patiens tale dicitur per ordinem ad passionem, alioqui dicitur, quamnam denominationem subeat passum, prout terminat relationem passionis? si ergo est passum in ordine ad passionem, ergo ab ea patitur, erit igitur passio actio, & non passio, quoniam sicut a quo aliquid patitur, dicitur agens, ita forma, a qua patitur, dicitur actio.

Dicent, passum dicere ordinem ad passionem tamquam ad formam, per quam formaliter patitur; ad actionem verò, & ad agens, per quæ effectiue. Sed contra, quia hoc patiens non respicit passionem vt passum, sed vt subiectum, quia hoc est commune omni subiecto, vt afficiatur a sua forma, & commune etiam omnibus accidentibus, vt subiectum afficiant, nos autem hic querimus rationem formalem passionis, vt passio est. Confirmatur, quia passum non dicitur tale in ordine ad formam, sed in ordine ad agens, sicuti neque pater dicitur talis in ordine ad paternita-

tem, sed in ordine ad filium, ergo etiam passio non dicitur talis in ordine ad passum, sed ad agens, siue ad actionem.

Tadem, passio præter ordinem, quem dicit ad subiectum, vt accidens, habet etiam peculiarem ordinem vt passio, ergo præter habitudinem, quam habet ad subiectum, aliam etiam debet habere ad agens.

Dico secundò, passionem non esse receptionem formæ in subiecto contra secundum dictum sententiæ communis. Sequitur hoc dictum ex præcedenti. Nam si dicitur ordinem ad agens, non autem ad patiens, non est receptio formæ, quia hæc vt sic, dicit ordinem tantum ad subiectum, & quamuis receptio videatur dicere ordinem ad agens, & consequenter ad agens, tamen non hac ratione sumitur ab autoribus illius sententiæ. Præterea sequeretur ex hac sententiâ, passionem differre realiter ab actione, & ab ipsius termino, quod, & contra veritatem est, & contra auctores huius sententiæ. Probatur sequela. Quoniam receptio formæ idéificatur cum subiecto recipiente, non verò cum forma recepta, at subiectum recipiens differt realiter a forma recepta, & ab actione, ergo etiam differet passio. Maior probatur primò, quia sicut passio est in eo, quod patitur, ita etiam receptio in eo, quod recipit; non enim receptio est forma denominans extrinsecè, sicut actio, quia non dicitur aliquid recipiens, nisi in se recipiat, ergo verè receptio est in eo subiecto, quod recipit. Confirmatur, quia potentia receptiua est in subiecto, ergo etiâ receptio, alioquin esset frustra, si non reciperet; In forma autem non adest hæc poten-

tia receptiua, ergo neque receptio. Confirmatur secundo, quia forma non dicitur recipere, dum sit in subiecto, sed afficere subiectum, & in formare, sicuti ergo informatio se tenet ex parte formae, ita etiam receptio ex parte subiecti. Confirmatur tertio, quia receptio dicitur ordinem ad receptum, ergo supponitur ab eo distincta, cum igitur forma sit recepta, non potest esse receptio.

Dicent forte, dupliciter sumi posse receptionem, actiue, & passiuè, & actiue quidem esse idem cum subiecto, passiuè verò idem cum forma recepta, & eatenus esse passionem. Verùm hoc consequenter dici non potest. Nam tunc passio non esset talis in ordine ad subiectum, sed potius in ordine ad formam, non enim, ut ipsi volunt, subiectum pateretur formaliter per formam, sed ipsa forma censeretur pati. Præterea esset receptio passiuè respondens receptioni actiuè subiecti, non verò actioni agentis contra rationem passionis ab Aristotele explicatam, & ab omnibus receptam.

Præterea corollarium, quod ex contrario huius dicti nostri sequitur; non videtur admittendum, quòd scilicet in productione caloris, siue alterius rei extra subiectum nulla interueniat passio; nam secundum omnes datur creatio actiua, & creatio passiuè, quibus nominibus vtitur & ipse Suarez, at quid est creatio passiuè, nisi passio? actio enim non est, nec aliud prædicamentum, ergo est passio. Ad hæc Aristoteles, & cæteri veteres Philosophi tamquam certissimum, & necessarium existimarunt, numquam reperiri posse actionem sine passione, & quamuis de Aristotele dici

possit, ipsum non agnouisse hanc actionem extra subiectum, tamen etiam si agnouisset, proportionaliter loquutus fuisset tã de actione, quàm de passione, vel enim secundum ipsius principia negandum est, extra subiectum adesse actionem, vel concedendum, non esse sine passione.

Ultèrius si passio idèntificatur cum forma, & non cum subiecto, ergo vbicunque est forma, ibi poterit esse passio, quòd .n. ait Suarez, passionem dicere dependentiam à subiecto, videtur omnino extra rationem passionis, hæc enim dicit dependentiam ab agente, non verò à subiecto. Confirmatur, quia forma pendet à subiecto, tamquam à causa materiali, at dependentia, quam dicit passio, est à causa efficienti, alioqui non responderet actioni, & causa, à qua esset passio, non esset causa efficiens, sed causa materialis, quæ omnia absurda sunt.

Præterea vbicunque potest esse motus, potest etiam esse passio, nam per sententiam communem differunt tantum ratione hæc duo, & ne ratione quidem ratiocinata per Suarez, at extra subiectum potest esse verissimus motus, ut si qualitas aliqua intenderetur à subiecto separata, ut accidere potest in accidentibus Sacramenti Eucharistiae, ergo ibi non esset negandum, adesse passionem.

Amplius dependentia, quam habet forma à subiecto, est diuersa à parte rei ab ea, quam eadem forma habet ab agente, sed hæc per aduersarios est actio, illa autem passio, ergo actio, & passio differunt. Maior quamuis negetur à Suarez, videtur mihi certa, non solum termini sunt diuersi, à quibus huiusmodi dependentiæ specificari

solent, ita ut per eandem numero dependentiam non possit effectus modò ab hoc agente, modò ab illo dependere, sed et vna potest separari ab altera, quoniam .n. forma generatur, pendet ab agente, & à materia, at post generationem non pendet amplius ab agente, & tunc pendet à materia. Neque est dicendum, quod dependentia à materia sit mutata, ergo sunt diuersæ. Si et loquamur de forma, quæ pendeat in conseruari ab efficiente, poterit Deus in ea mutare dependentiam ab agente, absque eo quod mutet eam, quæ habet à materia, nulla .n. apparet in hoc repugnancia, & è conuerso poterit mutare dependentiam à materia, formam in alio subiecto constituendo, absque eo quod mutet dependentiam agentis, cur .n. interumpetur actio solis, qua conseruat lumē, si Deus conseruato lumine mutet ei tantum subiectum? quauis .n. noua actione concurrat Deus ad illius conseruationem, dum separata subiecto, tunc ad hanc eadem non concurrat Sol, sed in priori sua perseuerat. Minor quoad actionem est certissima, ut supra vidimus; quoad passio nem verò asseritur à Suarez, quauis ipse velit, eadem esse dependentiam, qua forma ab agente, & à subiecto pendet, & sequitur et ex dictis aduersariorum. Nam si passio non dicitur ordinem ad agens, ergo non est dependentia ab eo, si et dicitur ordinem ad subiectum, & est modus quidam ipsius formæ, nil aliud esse potest, quod vnio, siue dependentia, siue informatio ipsius formæ, quæ tandem idè sunt.

Præterea aliquando sunt diuersa agentia, quorum vnum formam producit, & alterum vnit eam materiæ, tunc ergo producenti formam tribuetur actio, vnicti verò passio, quod est absurdum. Probatur sequentia; Nam primo agenti, clarum est, non esse tribuendam passionem, cum eius

actio non terminetur ad subiectum; quæ verò neque secundo esset tribuenda actio, probatur, quia actio non potest habere pro termino passionem, vtraque .n. dicitur habere eundem terminum, altera verò non dicitur terminus alterius, quia ab Aristotele dicitur passio esse via, non terminus, at si vniciens formam cum materia id efficiet per actionem, vtiq; hæc actio haberet pro termino receptionem, & vnionem formæ, sed receptio formæ per aduersarios est passio, passio igitur esset terminus actionis. Patet igitur, non bene constare hæc duo dicta aduersariorum, quod scilicet actio, & passio sint idè, & quod passio sit receptio formæ in subiectum. Et in eundem tu supra allato dicendum, vtrobiq; adesse actionem, & passionem. Dum .n. producit forma extra subiectum, & est actio, per quam agens efficit formam, & passio, per quam forma efficitur, quæ ratione tantum differt ab actione. Dum verò vnitur subiecto, & est actio, per quam agens eam vnit, & passio, per quam vnitur, ipsa verò vnio formalis, siue receptio est terminus tum actionis, tum passionis, non verò passio.

Dico tertio, passionem nil aliud esse, quod dependentiam termini ab agente, & consequenter ratione tantum ab actione differre. Hæc conclusio ex supradictis facile probata manet. Ostendimus .n. passionem dicere ordinem ad agens, & non ad patiens, nihil igitur esse potest aliud, nisi dependentia ab ipso agente; Ex quo et clarè consequitur, esse verè idè cum actione, quia actio est hæc eadem dependentia realiter, sed ut ab ea est terminus, & quatenus se tenet ex parte agentis; passio verò est eadem dependentia, ut respicit agens, atque ut se tenet ex parte patiens, quod idèntitas sicut optime in nostra sententia intelligitur, ita in sententia cõi necessario corrumpit.

Dico quartò, passionem esse idè tantùm realiter cum motu, quatenus hic identificatur cum termino, non verò ex natura rei, & multò minùs ratione ratiocinata. Vt hoc probetur, notandum est priùs, motum dupliciter posse sumi, vel scilicet vt est quidam transitus à termino à quo ad terminum ad què, vel vt est idem cum termino ad quem: priori modo re vera motus non est idem cum termino ad què, quia cum sit transitus, nō est maior ratio, vt identificetur cum vno, quàm cum altero termino; posteriori verò modo propriè est idem cum termino ad quem, quatenus videlicet terminus ad quem adueniens subiecto est ratio, vt subiectum moueri dicitur; per aduentum enim albedinis redditur subiectum ex non albo album, & per aduentum caloris redditur subiectum mutatum ex non calido in calidum, quatenus igitur terminus ad quem hanc mutationem parit, dicitur esse idem cum motu, & appellatur motus, quia etiam ratione dicitur ab Aristotele motus actus mobilis, quasi dicat, forma tribuens motum, & in hac acceptione crediderim, motum ab Aristotele fuisse definitum *actum entis in potentia, prout in potentia*, illà scilicet formam, quæ actuatur subiectum, prout est in potentia, id est quæ reducit subiectum à potètia ad actum, & in eadem sumebat motum Auerroes, dum dicebat, motum esse formam ipsam fluentem. Prior tamen acceptio motus est magis vulgaris, & intellectui facilior. Hoc autem nostrum dicitum probabimus de motu in vtroque sensu accepto.

Si ergo motus priori modo sumatur, patet, non esse idem cum passione, quia passio est modus, &

dependentia; Motus verò non est aliqua dependentia, neque aliquis modus, sed tantum successio vnius formæ post aliam, siue transitus ab vno termino ad alium, quæ nihil addunt supra ipsam formam, siue terminum, vt supra probatum est. Si verò motus posteriori modo sumatur, tunc est idem cum passione, quatenus identificatur cum termino, immo est ipse terminus, differt autè ex natura rei à passione, quia motus non est dependentia, neque modus termini, sed ipse terminus secundum suam entitatem. Nam secundum illam rationem terminus est motus, secundum quam est ratio, vt moueatur subiectum, sed hoc dicitur moueri secundum entitatem termini, nam dicitur vel calefieri, vel frigesieri, vel auferi iuxta naturam ipsius termini; Si autem terminus eatenus esset motus, quatenus haberet aliquem modum, tunc etiam motum, vt ita dicam, modalem tribueret subiecto, & semper eiusdem rationis. Quod optimè cernens Aristoteles dixit, motum non esse in aliquo predicamento peculiari, quia tot sunt species motus, imò & genera, quot sunt ipsi termini, qui secundum propriam entitatem efficiunt, vt moueatur subiectum.

Non ita autem dicere possumus de passione, nam siue producat calor, siue frigus, semper censetur eodem modo subiectum pati, & habere eundem ordinem ad agens. Ex quibus patet, passionem nō tantum differre ratione ratiocinata à motu etiam secundum hanc acceptionem, quia motus nō est dependentia, neque respicit agens, vt passio, sed etià ex natura rei, quia motus non differt ab ipsa termini entitate, cum tñ passio sit modus eius.

Ar-

Argumentis contra nostram sententiam satisfiat.

SECTIO III.

ERat argumentum pro primo dicto communis sententiæ. Actus dicitur habitudinem ad potentiam, cuius est actus, sed passio est actus passus, vt passum est, ergo. Respondetur, hanc habitudinem, quam dicit passio ad passum, non esse propriam passionis, sed conuenire cuilibet formæ, quæ dicitur habitudinem ad subiectum, quod informat, nos autem hic loquimur de habitudine propria passionis, per quã distinguitur à cæteris formis, ac præcipue ab actione. Confirmatur, quia passio prius debet esse passio in se, quàm actus passus, & illud tale denominet, ergo vt passio non dicit ordinem ad subiectum. Antecedens probatur. Quoniam forma concipitur dare illud esse subiecto, quod in se habet, nō verò illud, quod acquirit, ex eo quod recipiatur in subiectum, calor enim idcirco facit subiectum calidum, quia secundum entitatem suam est calor; at passio tribuit esse passum subiecto, ergo non ex eo quod in subiectum recipitur, est passio, sed antequam concipiatur recipi, alioquin mutuo se causarent secundum idem esse passio, & subiectum, nā subiectum esset ratio, vt passio esset passum, & hæc vt passum esset passum. Dices, at terminus motus localis non ante concipitur esse motus, quàm recipiatur in subiectum, ergo idem dici poterit de passione. Respondetur, in motu locali terminum ad quem habere ex se, quod inferat mutationem, non verò ex eo quod recipiatur in subiectum,

& neque terminus est motus formaliter, sicut passio est formaliter passio, quare instantia non est ad rem. Præterea. Passio non est immediatè actus subiecti, sed formæ, nam est modus ipsius formæ, vt aduersarij concedunt, at modus est actus rei, cuius est modus, ergo passio est actus formæ, potius quàm subiecti, & idcirco quando forma sine subiecto producit, dicitur modificari passione.

Pro secundo dicto hoc afferbatur argumentum. Pari est idem, ac recipere, ergo passio est idem, quod receptio. Respondetur, receptionem posse intelligi dupliciter, transitiuè, & intransitiuè: transitiuè est alicuius rei diuersæ, & ita subiectum dicitur recipere accidens, quod est à se diuersum: intransitiuè est, quando quis dicitur recipere suum esse, quod cum ipso identificatur. Passio igitur sumi potest vtroque modo, magis tamen propriè est receptio intransitiuè, quia identificatur cum re, quæ producit. Sed receptio transitiuè sumpta dici ne poterit passio? Respondetur, posse, sed verè non erit eadem cum passione intransitiuè, quoniam, vt supra diximus, potest vna separari ab altera; Erit igitur receptio formæ passio, non tamen vt receptio formaliter in subiectum, sed vt hæc receptio dicit dependentiam ab agente, quare non sequitur inconueniens, quod nos supra inferebamus, quod daretur actio ad passionem, tamquam ad terminum, quia licet detur actio ad ad receptionem, non tamen datur ad eam, vt ad passionem, quia vt talis dicit ordinem ad agens, & est via ad terminum, non verò terminus, sed ad eam, vt est vnio cum subiecto, & terminus tum actionis,

tum passionis.

Ad secundū respōdeo, actionē propriē non dicere dependentiam ab agente, sed influxum in passum, passionem verō ē contra dicere actualē dependentiam ab agente, vt supra probatum est, quando autem supra diximus, actionem esse dependentiam, loquenti sumus de ipsius entitate reali, non verō de formali significatione.

Ad confirmationem, quōd terminus non patitur, sed fit. Resp. pati etiam intransitiuē, quamuis hic modus loquendi non sit in vsu, nam neque in vulgari sermone dicitur quis pati, dum perficitur, cū tamen apud Philosophos censetur pati, diuersimode igitur accipitur à Philosophis passionis nomen, atq; à populo, cōsequēter nō licet ab huius acceptione vulgari argumentari ad significationem illius philosophicam.

Primum argumētum pro quarto dicto erat, motus est actus mouentis, & mobilis, ergo est idem cum actione, & passione. Respondetur, quōd spectat ad mouens, motum esse actum eius materialiter, quo pacto etiam definitur efficiens principium motus, actio verō est actus eius formaliter, dicitur autē motus materialiter actus mouentis, quia denominatio formalis, quam tribuit motus, est moueri, siue aliter, & aliter se habere, nō igitur formaliter conuenit mouenti, quod enim mouet, non aliter se habet, ac prius. Si autem dicas, suū motum actiuē, prout denominat mouens, sic dicendum erit, nil aliud re vera esse, quā actionem, nō tñ in hoc sensu vsurpatur motus communiter. Nam dicunt oēs, differre saltem ratione ab actione, in hoc sensu aut nec ratione differt,

vt patet, sicuti neque ratione differunt mouens, & efficiens, nisi quatenus efficiens est quid vniuersalius, & comprehendit sub se et agentia sine motu. Quōd verō spectat ad alteram partē argumētū, scilicet quod motus est actus mobilis. Resp. verum hoc esse et formaliter, attamen mobile differt formaliter à patiente. Nā patientes dicit ordinē, & relationē ad agens, mobile autē nequaquā, sed tantū ad ipsū motū, sufficit. n. ei, quod mouetur, quod diuersimode se habeat, siue hoc pueniat ei ab aliquo agente, siue non, cū ergo differat formaliter patientes, & mobile, nō mirū, si eorū formę, scilicet motus, & passio differant inter se.

Notādum præterea, cum passio dicitur actus passi; Passum dupliciter posse hoc nomen sibi vindicare, in ordine. scilicet ad agens, & in ordine ad formā. Ad agens patet, dicuntur. n. mutuo referri agens, & patientes, in ordine verō ad formā, quā subiectū, quod aliquā formā recipit, dicitur pati, id est affici illa forma, & recipere illius effectum formale, quod verum est, etiā si nulum adesset agens, à quo illa forma producta fuisset, quod confirmat ex eo, quod in tertia specie qualitatis ponuntur passionēs, & passibiles qualitates, illarū scilicet, quæ peculiariter dicuntur in ferre passionē; quatenus igitur passū hoc secundo modo accipitur, actus eius est qualitas illa, quæ passio, siue passibilis qualitas dicitur: quatenus verō refertur ad agens, actus eius est passio, de qua nunc agimus. Verum hoc secundo modo accepta non est illa, de qua nos loquimur, hæc. n. respōdet necessario actioni, & dicit ordinem ad agens.

Secundū argumētū erat. Si passio

ho distingueret à motu, sequeretur, subiectū duobus, vel tribus motibus moueri. Respondetur, negandam consequentiam, & ratio est, quia passio, & actio sunt modus ipsius formę, quando autem aliqua forma recipitur in subiectū, quamuis habeat diuersos modos ex natura rei à se distinctos, subiectū tamen, quia non recipit illos modos in se formaliter, non dicitur moueri secundum illos, sed tantum secundum formam, cui modi conueniunt. Dices, ergo passum non erit formaliter passum, neque relationem ad agens formaliter habebit, quia subiectum non recipit effectum formalem modi, & formę, sed tantum illius modi, à quo ipsum modificatur, nam corpus recipit animam rationalem inextensam, neque; tamen hinc sequitur, corpus esse inextensum, ergo eodem pacto, si passio est tantum modus ipsius formę receptę, non poterit subiectum per ipsam appellari passum. Respondetur, verum esse, quod passum ratione suę substantię appellari non potest passum, quia illam non recipit ab agente, sed dicitur passum ratione formę, quam recipit. Præterea duplex interuenit passio, dū forma educitur de potentia subiecti, altera, qua fit ipsa forma, altera verō, qua ipsa forma vnit, quatenus enim dicuntur agens vnica actione producere formam, & eam subiecto vnire, intelligendum tamen hoc est de vnica actione totali, nā re vera hæc actio habet duos terminos distinctos ex natura rei, vt supra probauimus, consequenter sunt re vera duę passionēs saltem partiales; quamuis ergo non diceretur subiectum passum ratione passionis, qua forma efficitur, diceretur tamen tale ratione passionis,

qua forma recipitur, & illi vnitus dependenter ab efficiente. Tertio dicitur subiectum passum, vt superius tulimus, respectu formę, quia ab ea formaliter patitur, mediātē igitur dicitur etiam habitudinem ad agens, à quo producta fuit illa forma.

Ad primum argumentum Suarez resp. iuxta distinctionem superius traditā de motu, quod motus prout est transitus, dicitur quidē ordinem ad terminum, nō tamen est ipse terminus; prout verō fecit, subiectum aliter se habere, & est idē cum termino, non dicitur ordinē ad ipsum terminum. Negamus etiā, passionem vt talem dicere ordinē ad terminū, nam etiā ostendimus, dicere ordinem ad agens, non verō ad terminum.

Ad secundum negamus, motum esse modum termini, vt patet ex supra dictis. Ad tertium patet ex dictis, et passionem non respicere subiectum, sed agens. Et ad quartum etiam supra respondimus.

An ad omnem actionem requiratur contactus, agentis, & patientis.

QUESTIO XLII.

Svbi alij titulis solet etiam agitari hæc quæstio, veluti an mouens, & motum debeāt esse simul, qua ratione de ea agit Aristoteles 7. phys. cap. 2. Item an agens possit agere in distans, & an ex operatione colligatur præsentia agentis, quo nomine tractatur à Theologis prima par. quæst. 8. & in prima parte, quæstione 32. & in secundo distinct. 2. quamuis hic titulus non videatur omnino cum nostro coincidere, vt infra notabim.

Alij eandem pertractant quærentes, an efficiens debeat esse propinquum passio. Nos sub nomine contactus eam proposuimus, quoniam occasione eorum, quæ ait hic Aristoteles de contactu loquens, eam proponimus. Pro ipsius autem intelligentia.

Notandum, non esse dubiū, quod aliquando agens, & patiens se non contingant immediatè, nam sol illuminat, & calefacit terram, à qua distat, sed debet quæstio intelligi de contactu, siue mediato, siue immediato, dicuntur autem duo corpora immediatè se tangere, quando contigua sunt, & habent extrema simul; mediatè verò, quando per aliqua corpora media, inter quæ adest contactus, se cōtingunt.

Notandum secundò, hunc contactum esse posse quantitativum, & physicum, quantitativus, siue mathematicus est, quando duo corpora tantum se tangunt, neque adest vlla actio inter ipsa; Physicus verò, quando etiam datur inter ipsa actio, & passio.

Notandum tertio, posse presentem quæstionem fieri non solum de agentibus naturalibus, sed etiā de quocunque agente, sed tunc nomine contactus non tantum ille, qui fit per quantitatem, erit intelligendus, sed ille quoque, qui sequitur ad præsentiam spiritualem, quod idem erit ac dicere, an agens, & patiens debeant esse propinqua, & indistantia, & hic contactus potest appellari substantialis, siue virtualis, quamquam virtualis proprie est, quando duo per virtutē se tangunt, & quamvis præsens tractatus non exigeret, ut de alijs, quam de naturalibus agentibus differerem, quia tamen eadē videtur ratio de omnibus, in vniuersum de omnibus

agentibus disputabimus. Erit igitur sensus quæstionis, an aliquod agens possit immediatè agere in patiens, quod non fit sibi proximū, & indistans; Immediatè, inquam, quia si agat prius in aliquod sibi propinquū, & medio propinquo in distans, aget mediatè in distans, ut omnes concedunt, quod sub alijs terminis quidā dicunt, hanc quæstionem intelligendam esse de agente proximo, siue de agente immediatione suppositi.

Non requiri ad omnem actionem contactum, Sententia prima.

SECTIO I.

TRibuitur hæc sententia Aui-cennæ in suo lib. de an. sect. 4. cap. 4. à quo in eandem sententiam citatur Hippocrates, eandem quoad potentiam Dei infinitam defendit Scotus in 1. dist. 37. naturalibus verò agentibus hoc non concedit absolute, sed tantum positò, quod agant per vnam formam in corpus propinquum, tūc enim ait, posse etiam agere in distans per aliam formam, & ita Cælum per lumen agere in corpora, sibi propinqua, per formam verò substantialem immediatè in visceribus terræ producere metalla, &c. Rationes autem, & experimenta pro hac sententia negante plurima possunt adduci, & nos præcipuas afferemus.

Primò ergo argumentatur Scotus. Voluntas potest æquè velle distans, ac propinquū, sed in Deo non est minus potens eius virtus, quam voluntas, immo agit ipse Deus per voluntatem, ergo positò quod Deus non esset vbiq; sicut posset aliquid velle distans, ita etiam operari.

Secun-

Secundò, non est Deus extra mundum, non enim est Deus in vacuo, vel in spatio imaginario; & tamen ibi potest condere alium mundum, ergo operatio non prærequirit præsentiam, siue contactū. Et confirmari potest hoc argumentū, quia magis distat non ens ab ente, quam quodlibet ens ab alio ente, sed potest Deus ex non ente aliquid efficere, ergo etiam ex ente distanti. Si dicas, in hoc adesse distantiam localem. Contra, hæc distantia localis non est quid positivum, sed tantum negatiuum, at inter ens, & non ens datur maxima distantia negatiua, quæ concipi possit, ergo si illa impedit, multò magis impedit hæc. Confirmatur, quoniam inter ens, & non ens non potest esse contactus, neque propinquitas, sed distantia localis nihil aliud est, quàm negatio contactus, & propinquitatis, nam hac ablata nil deinde refert, quod parum, vel multum distet, ergo verè inter ens, & non ens datur distantia impediens. Si dicas, quod fit ex non ente, fieri præsens, ita ego quoque dicam, quod sicut Deus ex non ente creat ens præsens, ita poterit ex distanti facere præsens, quæ igitur est portio inter non ens, & distans, tam quoad terminum à quo, quam et quoad terminum ad quem.

Tertio videmus, quod quò agēs est potentius, agit in remotius, ergo non est determinata eius virtus ad agendū tantum in propinquū, absurdum enim videtur dicere, quod ita determinetur ad agendum in propinquum virtus maxima, & infinita, sicut etiam virtus minima, alioqui enim virtus infinita terminis loci clauderetur, quod est contra rationem infinitatis.

Quarto, potest instrumentum

Dei agere in distans, ergo multò magis ipse Deus. Probatur antecedens, quoniam Christus dominus noster sanabat agrotos absentes, quia in re eius humanitas erat instrumentum Dei, & ignis inferni dicitur cōburere dæmones in hoc aere existentes. Consequentia est clara, quia quod potest Deus alteri tribuere, multò magis non est ipsi denegandum.

Quintò, potest Deus transferre corpus de loco ad locum absque eo quod mediū pertranscat. Nam & dominus ingressus est in cœnaculū ianuis clausis, & corp⁹ Christi præsens fit in altari, cum sit in cœlo, absque eo quod media corpora pertranscat, & alia multa similia in sactorū vitis leguntur; Imò sententia multorum est, posse angelū sua propria virtute transire ab extremo ad extremum sine medio, ergo etiam poterit aliquid virtute Dei transmittere virtutem suam in distans, absque eo quod pertranscat medium.

Sextò si non potest agens agere immediatè in distans, ergo prius aget in partem sibi propinquire, quàm in remotiore, ex quo sequuntur plura absurda. Primò, nulla actio fieri poterit in pluribus partibus simul, prius. n. illuminabit pars propinquo, quare sol prius illuminabit partē aeris cœlo propinquā, quā remotā, quod est contra experientiam. Secundò cū patiens sit diuisibile in infinitū, nulla poterit assignari prima pars, in quā primū agat, siue dicendū erit, agere primū in aliquā superficie indiuisibile. Tertio, non magis agens ageret in partem sibi ex directo oppositā, quā dextrorsum, vel sinistrorsum, quod falsū esse, experientia docet. Probatur con-

sequentia, quoniam tangit remotum per corpus sibi propinquum, cum ergo habeat corpus vndique sibi propinquum, non erit maior ratio, cur in vnam partem, quam in aliam maiorem actionem diffundat.

Septimò probatur multis experimentis rerum, quæ vel agunt in distans, non agendo in corpus intermedium, vel magis agunt in distans, quam in propinquum, ex quo etiam sequitur, vt agant immediate in distans, quia ille excessus virtutis non transit per medium, sed fit immediate in distans.

Primò. Sol gignit in visceribus terræ mineralia, ergo agit in distans. Probatur antecedens, quia accidens non potest concurrere ad productionem substantiæ, ergo substantia ipsa solis immediate influit.

Secundò. Imaginatio habet vim agendi in distans, nam cum ipsa sit in capite, mouet tamen pedes, vel cor, quod ex variarum rerum imaginatione dilatatur, comprimit, &c. immo etiam in aliena corpora affirmant multi vim habere, vt Aucenna loco supra citato ex Hippocrate refert, & Medina de reeta in Deum fidelib. 5.

Tertiò. Per solum oculorum intuitum res distantes alterantur, & labefactantur, vt dicitur de fascinatione, & de aliquarum feminarum oculis, vt Aristoteles notat sect. 20. problem. in 34. Alex. lib. 2. probl. in 50. Albert. lib. 22. de animal. cap. 5. Marsil. Fiscin. lib. 13. de immortal. animæ. cap. 4.

Quartò, torpedo stupefacit piscatoris manum, nihil imprimendo in rete, vel in arundine.

Quintò, Echynis retinet naues, non recenta aqua.

Sextò, magnes trahit ferrum distans, non trahendo intermedia corpora.

Septimò, homicida præsens sine contactu ex vulneribus cadaueris sanguinem trahit.

Octauò, in cytharis vnifona si de pulsata mouetur alia vnifona in alia cythara, non moto aere intermedio, alioquin enim non esset ratio, cur hæc potius, quam illa fides ad alterius sonum moueretur, præsertim nõ motis propinioribus.

Nonò, alio oscitante excitatur etiam in nobis appetitus oscitandi, & alio comedente comedendi cupiditas.

Decimò, Struthiocamelus aspectu oua fouet, & pullos excludit.

Vndecimò, galgalus si in icteritio morbo laborantem oculos defigat, dicitur ad se morbum attrahere, & infirmum liberare.

Duodecimò, icti à phalangijs Apulis, quæ taratula vulgò appellantur, sono cytharæ commouentur, à quo tamen physice non possunt tangi, & mortuo phalangio dicuntur ab eo icti conualescere, quod non eueniret, nisi etiam à distantibus vis aliqua immitteretur in semel percussos, quam immittere desinunt, dum moriuntur.

Decimotertiò, multæ arbores gaudent certarum plantarum vicinitate, & feraciores euadunt, vt de Punica, & Myrtò asseruit Democritus, & testatur Ant. Mizald. lib. 1. arcanorum. alia è contra aliarum propinquitate læduntur, vt vitis, & brassica, ergo inter ipsas datur mutua actio sine contactu.

Decimoquartò, flos Heliotropij vertitur ad motum solis, sicut etiam de multis alijs plantis id ipsum asseritur, quod cum oriri non possit ex cognitione illarum plan-

tarum, oportet, vt aliquid recipiatur à sole distanti, ratione cuius moueantur.

Decimoquintò, manus igni apposita in debita distantia semper vehementius calefit, quamuis act intermedius mutesc, ergo ignis immediate in eam agit. Probatur consequentia, quia corpus intermedium, cum subinde mutetur, non potest recipere illam intensiõem caloris, quam recipit manus, ergo immediate ab igne in eam procedit.

Decimosexto, à viris fide dignis finis audiui, quemdam vulnera curare absentis, si tantum pannum eius sanguine intinctum ei ostendisset, cui dicebatur remedia tamquam si ægrotus adesset, apponere.

Decimoseptimò, serpentes solis verbis incantatorum immobiles red duntur, cum tamen illa verba nihil operentur in medium.

Decimo octauò, in lebetes igni apposito aqua feruet, cum tamen fundus ipsius lebetis vel frigeat, vel vix sit calidus ex Aristot. sect. 24. probl. 5. & 8. ergo ignis immediate in aquam agit.

Decimononò, gignitur aliquando filii patri dissimilis, sed similis auo, sicut etiam aliquando morbi auorum transeunt in nepotes, & nõ in filios, ergo datur actio in distans, ab hoc eo quod datur in medium.

Vigesimali, ignis, vel etiã candela inflamat stuppam distantem, non inflammato aere intermedio.

Vigesimo primò, si radij Solis transeant per phialam vitream aqua plenam, ignem producant in corpore post phialam, non verò in ipsa, ergo magis agunt in distans.

Vigesimo secundò, ceruus dicitur halitu extrahere è cavernis serpentis, at verò halitus non potest tanta vi præditus esse, ergo ad actionem

in distans recurrendum est.

Vigesimo tertio, si ab æneo tubo excutiat vi ignis, ferreus globulus impetu maiori percutit, & vulnerat distantem, quam proximum, siue contiguum, ergo actio in distans est concedenda.

Vigesimo quarto, Bufo aperto ore trahit ad se mustellam, quamuis reluctantem, & distantem.

Vigesimo quinto, datur actio in distans tempore, ergo multò magis in distans loco. Probatur antecedens in venenis, quæ dicuntur dari ad tempus. Item in quantanis, febribus, nam causa, à qua prouenit febris, agit in quartum diem, absque eo quod agat in secundum, & tertium.

Deniq; probatur ex Aristotele, qui in lib. de mundo ad Alexandrum asserit, Deum non esse vbique, sed in Cælorum summo vertice, & veluti Regem in throno suo omnia hæc inferiora administrare, & gubernare, & id ipsum videtur innuere 8. phys. text. 84. & primo Cæli text. 100. atqui constat, Deum agere immediate in omnia, ergo per Aristotelem agit in distans. Et quauis negent quidam, illum librum ad Alexandrum esse Aristotelis, affirmant tamen Iust. in orat. parænet. ad gentes Themist. & Bessar. Cardinalis, vt refert Ludobicus Vives in censura operum Aristotelis.

Cõmunis, & vera sententia ad actionem quamlibet prærequiri necessariò contactum, auctoritate, & a posteriori probatur.

SECTIO II.

T Ventur hanc sententiam D. Thomas prima par. quæstione 8. art. 1. & lib. 3. contra gentes

cap. 68 Caiet. & Ferratiensis eisdē in locis eam sequuntur. Capreol. item in 1. dist. 37. q. 1. Duran. in 1. d. 17. q. 1. Aegid. hic, & alij complures. Est hæc etiam Aristotelis aperta sententia hic tex. 43. & 7. phys. tex. 10. & sequentibus, vbi clarē docet, agens debere esse simul, siue coniunctum cum patiente, & 1. meteor. cap. 2. tradit, hæc inferiora debere esse coniuncta superioribus latronibus, vt inde possint accipere influxus. fauet et huic sententiæ sacra scriptura, nā psal. 138. probauit Dauid, Deum esse vbiq; ex eius operatione, inquit. n. *Si ascendero in Cœlum, tu illic es, & c.* & rationem subdit. *Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Et S. Paul. Act. 7. eodem modo argumentatur ita loquens, *quamuis non longē sit ab vnoquoq; nostrum, in ipso. n. viuimus, mouemur, & sumus,* ob quas autoritates Molina in 1. p. nō veretur dicere, hanc sententiam esse de fide, qd̄ ego in non arbitror. Nam exponi possunt hæc autoritates multipliciter. Primò, vt procedant ex paritate rationis, si. n. vnum attributum in Deo est infinitū, ergo & reliqua, ex eo igitur quod Deus vbiq; operatur, potest et colligi qd̄ vbiq; sit, idest ex eius omnipotentia eius immensitas. Secūdo, vt non reddant causam eius existentiæ, sed cognitionis nostræ, quia ex eo qd̄ videmus, Deū vbiq; operari, in eius cognitionem devenimus, quæ expositio loco D. Pauli præcipue accommodari posse videtur. Tertio vt loquatur et de existentia Dei in rebus, & hæc affirmant colligi ex operatione, non quod necessariò ex ea colligatur, sed vt facili ratione, & humano ingenio accommodata videntur, sicuti si diceremus, aerem

vbiq; esse diffusum, quia non tantum per ipsum, sed et in ipso viuimus. Quibus ex positionibus sit quidē, vt non sit de fide hæc sententiā, non tñ tollitur, quin illa loca scripturæ illi maximè faueant, quia hec explanationes reuera parum substantiunt. Prima quidē, quā recipit Vasquez, quia si ex paritate rationis non licet argumentari in nobis ex operatione ad existentiam, cur licebit in Deo? An quia potentia eius est infinita? sed eò magis poterit agere in distans. An quia potentia infinita debet esse coniuncta cum immensitate? Sed Propheta non loquitur de potentia infinita, sed tñ de operatione, & loco determinato, neque ex potentia infinita magis, quā ex bonitate, vel alio attributo infinito colligi posset immensitas Dei. Adde, quod operatio, de qua loquebatur Propheta, non erat infinita, sicut neque de facto est infinita quoad locum, ergo neque ex paritate colligi poterit eius immensitas. Secunda, verò expositio detorquet manifestè scripturæ sensum, quia apertè Propheta de existentia loquitur, *etenim inquit tu illic es,* & non tantum de cognitione. Tertia autem est indigna, vt scripturæ sacre accommodetur, vt etiam Vasquez fatetur. Relinquitur igitur, vt fateamur, hæc sententiam maximum habere fundamentum in scriptura sacra, quod satis esse deberet, etiam si aliæ rationes non suppetere, vt eam amplectere remur, sed has quoque suppetere ostendimus.

Probatur etiam à posteriori (nā an à priori probari possit, infra videbimus) habent agentia naturalia determinatam actiuitatis spherā, ergo non possunt agere in distans. Probatur cōsequentiā, quia si possent

sent agere in distans, uirtus eorum non diminueretur ratione distantia, ergo possent agere in quodcunque distans, et extra suā ipsorū spheram. Antecedens, scilicet nō diminuendā esse virtutē ratione distantia, probatur, quia nunc nō alia rōne diminui cōingit, nisi quia oportet, vt virtus mediū decurrat, quo fit, vt paulatim debilitetur.

Dices, quod sicuti modò agens agit in distans mediātē, neque tñ sequitur, vt mediātē agere possit in quodcunque distans, ita et si posset immediātē in distans agere, nō sequi, vt possit agere in quodcunque distans, virtutemq; concedes diminiui p̄ distantiam, quāuis non possit omnino impediri. Verūm non satisfacit hæc solutio, quia si agens posset agere in distans, nulla esset ratio, cur p̄ distantia debilitaretur eius virtus, sicuti. n. partem, ita et totam virtutem posset in distans transferre.

Tertio, si inter agens, & patiens sit mediū interpositum ineptū suscipere actionem agentis, non potest agens agere in passum, ergo si gnū est, nō posse agere mediātē in distans. Probatur consequentiā, quoniā si medium non esset necessarium ad sustinendā, & quodammodo deferendā actionē agentis, nulla ratione impedire posset agēs, ne in distans ageret, repugnat. n. aliquid agere immediātē, & tamen per medium impediri posse.

Quarto, ex repugnantia, quā habet natura cum vacuo, cuius rationem assignat Aristoteles, vt diximus, ne impediatur actio, & influxus Cœli in hæc inferiora, at influxus impediri potest per vacuum, ergo signum est, indigere medio, per quod quodammodo transeat ipsa virtus.

An possit reddi ratio à priori, cur agens non possit agere in distans.

SECTIO III.

Recentiores nonnulli cum Suarez disp. 18. in metaph. sect. 8. censent, huius rei non posse affertur rationem, sed aiunt, hunc esse connaturalem modum agendi rerum naturalium, vt agant per contactum, nā sæpe non possumus aliā reddere rationē multarum rerum, vt verbi gratia, cur obiectum visus solū multiplicet species per lineā rectam, obiectum autē auditus et per lineam obliquam, & per quocūque poros, cuius discriminis nō potest reddi alia ratio, nisi quia talis proprietas consequitur naturā vtriusque sensibilis. Et confirmari potest hæc sententiā, quia tandē necesse est deuenire ad aliquod primum, cui⁹ nulla ratio reddi possit, alioqui abiremus in infinitum, si semper esset reddenda ratio à priori cuiuslibet rei, siue assertionis. Et præterea confirmatur etiā, quoniam essentia rerum nos latent, quare non mirum, si primas earum proprietates probare non possim⁹, quia non possunt probari, nisi per ipsas essentias, quæ latent, & in hoc genere videtur reponēda hæc proprietas agentium, vt agere nō possint, nisi per contactum, quibus tamen non obstantibus conatur multum huius proprietatis rationem reddere, & nos et post aliquot aliorū impugnatas, nostram afferemus.

Capreolus in p. d. 37. ad 8. ait, nō posse agens operari in distans, ex eo quod agens est quodammodo actus ipsius passus, & passum est quodammodo in potentia ad agens,

actus autem, & potentia ex sua ratione postulant esse indistantes, quam rationem approbat quoque Iauellus p.p. q. 8. art. 1. & de ea inquit Suarez, quod quamuis ad cōuincendum intellectum proteruū non sufficiat, propinquius tamen, quā alias attingere, & indicare causam huius necessitatis. Mihi verò parū, aut nihil probabilitatis habere videtur hæc ratio. Si enim vim haberet, probaret etiam, agens nō posse mediatē agere in distans, sicuti enim actus formalis non potest nec mediatē, nec immediatē informare materiam distantem, ita neque possit agens. Præterea sequeretur etiam, agens debere formaliter vniū passio, sicut forma vniūtur materiæ; quod si dicant, in his locum non habere hanc similitudinem, siue proportionem, frustra exigunt, vt locum habeat quoad indistantiam immediatam tantū.

Alia ratio innuitur à Suarez nu. 20. ex imperfectione effectus, qui cum sit dependens à sua causa, postulat conjunctionem, & indistantiam ab illa, vt ab ea manare possit, sicut riuius requirit cōiunctionem cum fonte, vt ab eo emanet. Sed neq; hæc ratio proficit quidquā, immo dici possit petitio principij, quia hoc est, de quo quærimus, cur effectus, ad hoc vt dependeat, requirat conjunctionem cum agente, satis enim videtur, quod pendeat à virtute agentis, licet hoc sit absens. Præterea sequeretur, quando causa agit in effectum distantem per intermedium corpus, quod effectus non penderet à causa; sed ab interposito corpore. Tertio, contra ipsummet Suarez non minùs locum haberet hæc

ratio in Deo, quā in agentibus creatis, cum hæc imperfectio in omnibus effectis reperitur.

Tertia ratio à Ruuiuo affertur 7. phys. cap. 2. q. 1. quia scilicet agēs debet contingere effectum saltem virtute, at nisi præsens sit, vel immittat per medium virtutem, non continget: igitur. Verum faciliē enervari potest hæc ratio, si aliud non addatur, dicit enim quis; virtutem quidem esse simul cum effectū, sed transmissam à distante agente.

Quarta ratio, quam sequutus est Gillius tract. 9. suorum cōment. & mihi quoque quandoque placuit, quia existentia rei est necessaria, ad hoc vt efficiens agat, ergo et existentia hoc loco erit necessaria, vt hoc loco agat. Probat sequela, quoniam quod hic nō existit, respectu huius loci se habet, ac si nullo pacto existeret, sed quod nullo pacto existit, non potest agere, ergo neq; quod hic non existit, poterit hic agere. Confirmatur, quia sicuti se habet existentia ad actionem, ita existentia hoc loco ad actionem in hoc loco, sed existentia est simpliciter necessaria ad actionē, ergo etiam ad actionem in hoc loco.

Confirmatur secundū ex propositione, quam habet locus ad tempus, sicuti enim ad hoc vt nunc agens aliquid agat, oportet, vt nunc existat, & non sufficit extitisse, vel futurum esse, ita etiam ad hoc vt agat hic, necesse est, vt hic existat, nā conditiones temporis, & loci semper comitantur actionē, & eā determināt, & sicut ipsemet Deus quāuis sit omnipotēs, si cōcipiatur existere in aliqua distantia tēporis, & nō in alia, nō poterit in ea, in qua nō existit, agere,

ita

ita licet sit omnipotens, si sit in alio loco definito, non poterit in alio loco distanti agere. Hæc autē omnia intelligenda sunt de existentia, vel per suam substantiam, vel per suam virtutem, sicut enim tribuitur agēti effectus, si existat eius virtus, quamuis non existat secundum substantiam, ita sufficit, quod loco sit præsens secundum suam virtutem, & sicuti à principio non potest emittere virtutem, nisi existat, ita neque emittere etiam hic, nisi hic pariter existat.

Dices, adesse discrimen inter tēpus, & locū, quia quod non existit in hoc tempore, verè non existit, at quod non existit in hoc loco, verè existit, quamuis alibi, quod etiā confirmatur, quia quod est distans, potest actu influere in effectū per virtutem à se emissam, at quod præteritum est, non potest amplius influere in effectum. Resp. hoc discrimen non enervat hanc rationem, quoniam catenus est verum dicere, quod præteritum est, nunc nō existit, quatenus nos loquimur tamquam existentes in alio tempore, & determinatē pro illo, at verum est etiā dicere de eo, quod alibi existit, hic non existere. Et confirmatur, quia non solūm quando causa præterita est, non potest agere, sed neq; quando est præsens, potest agere in futurū, vel præteritū, ergo hoc non oritur ex eo, quod causa non existat, sed ex eo, quod non existit, simul cum effectū, & sicut quod causæ, & effectus in eodem loco concipiuntur, si tempore non sint simul, nihil refert; ita etiā quod sint simul tēpore, si loco inuicē distent, nihil prodest. Ad confirmationem respondeo, quod est præteritum, non posse actu influere, quia esse actu est idem, ac esse

nunc, ex eo tamen quod actu influxit suo tempore, efficitur, vt media eius virtute effectus, qui nunc fit, citribuitur, & ita proportionaliter de loco philosophandum est, quia quod est distans, non potest hic influere, quamuis ex loco, in quo est, poterit emittere virtutem, qua mediante hic agat.

Confirmatur hæc ratio, quoniam vt agens agat, oportet, vt applicetur eius virtus, virtus enim actiua, non applicata non sufficit. Nam Deus potest creare infinitos mundos, quos non creat, quia virtutem non applicat, & licet ego possim mouere aliquod pondus, nunquam tamen illud mouebo, nisi meam virtutem illi applicem, at distantia tollit hanc applicationem, quia quod distat, nō est huic magis, quā alteri subiecto applicatum, quare etiam, in voluntate, & intellectu, in quibus locum non habet hæc distantia physica, quia ab obiecto physice non partuntur, requiritur indistantia, & applicatio intensionalis, quia intellectus non potest ferri in obiectum, nisi per se, vel per suam speciem sit præsens, neque voluntas amare potest obiectum non cognitum.

Hæc tamen ratio, quæ quidem, vt dixi, mihi quoque arrisit, nunc animum non implet, non quia mala sit, sed quia non sufficiens, quāuis enim recte probet, non posse agēs producere hic, nisi hic sit virtute, vel supposito, non tamen affert rationem, cur ex loco distanti non possit agens emittere actionem, vel virtutem huc, & cur cum possit per mediū, non possit etiā absq; eo quod pertransseat mediū. Nā siue virtus pertransseat mediū, siue nō, dummodo contingat patiens, semper

per dicitur agens esse simul cum passio virtute, quare non est sufficiens ratio reddita.

Quinta ratio desumitur ex ordine, & dependentia essentiali, quam habent inuicem partes spatij, ex quo efficitur, vt non possit virtus, siue actio agētis attingere distans, nisi per medium transeat. Porro habere partes spatij hunc ordinem essentialem, probatur ex motu corporis, quod non potest pertransire ab extremum sine medio, quod aliunde non potest oriri, quam ex ordine, & dependentia partium spatij, non enim oritur ex parua virtute motus, nisi quāuis in eo fingamus maximā virtutē, numquā fingere poterimus, pertransire ab extremo ad extremum sine medio: Præterea si maximæ virtuti hoc posset tribui, magna virtus si non posset tantum spacium, quantum virtus maxima, saltem posset minimum, nam respectu illius minimi spatij habet virtutem maximam, & experimur nos posse quidem aliquid mouere velocius, & velocius vsq; in infinitum, nunquam tamē efficere, vt pertransiret ab extremo ad extremum sine medio. Neque hoc tantum oritur ex diuisibilitate corporis, nam ex hac quidem oritur, vt non possit vna eius pars simul cum alia idem spatium pertransire, non verò vt non possit secundum eandem partem transire ab extremo ad extremum sine medio. Item non potest Deus efficere, vt vna pars spatij sit intra aliam, ergo signum est, hunc ordinem, & dependentiam partium esse essentialem, & inseparabilem. Idem confirmatur ex proportionem ad tempus, non enim licet pertransire ad tertium diem à primo, nisi per secundum, propter essentialē ordinē partium temporis, ergo idē

dicendum est de partibus spatij.

Obijcit tamen Suarez, adesse disparitatem inter corpus, quod debet transire ab extremo ad extremum, & actionē, siue virtutē agentis, quia actio, inquit, non transit eadem numero ad rem distantem per medium, sicuti idem numero corpus transit ab vno loco ad aliū. Verum hæc disparitas nulla est, quia vis huius rationis non fundatur in entitate eius, quod pertransit, sed in ordine essentiali partium, qui in vtroque genere rerum locum habet. Præterea quod sit eadem virtus, vel diuersa, nil refert, quoniam virtus, quæ aliquid efficit in loco distanti, reuera est ab agente, & magis est esse ab aliquo, vt à principio influente, quam à principio tantum terminatiuo, sed corpus non potest à principio terminatiuo transire ad alium terminum sine medio, ergo neque poterit illa virtus, quæ est à principio influente. tertio ad hoc vt agens agat in distans, oportet, vt fiat præsens, vel per se, vel per aliquam virtutem, sed per se non potest fieri præsens, nisi pertransiret medium, ergo idem dicendum est de virtute ipsius, nam virtus non potest esse potentior suo principio. Et confirmatur, quia si agens posset transmittere virtutem in distans absque medio, cur etiam non posset transmittere se ipsum? Adde, quod si transmitteret virtutem, eadem vere numero virtus ab extremo ad extremum sine medio transiret, quia tunc non essent plures virtutes, sed vna tantum, idcirco enim multiplicantur virtutes, quia afficiunt varia subiecta in medio, at tunc vnicum tantum subiectum afficeret distans, etiam ergo vnica esset virtus, quæram igitur de hac

virtute

virtute, an emanauerit ab agente? si non emanauit, ergo non est virtus eius, si manauit, ergo pertransiuit ab extremo ad extremum sine medio. Confirmatur, quia si eadē virtute numero deberet agēs agere in medium, & in distans, non posset hæc transire ad distans sine medio, ergo etiam si multiplicetur, quia multiplicatio oritur ex ipsius imperfectione, cum non possit eadem perseuerare per totum spatium, ergo hæc imperfectio non debet illi tribuere hanc maximam perfectionem, vt possit transire ad distans sine medio.

Hanc igitur, censeo, esse veram rationem, cur agens non possit agere in distans, nisi prius agat per medium, sed vt magis completè quæsitio huic quis respondeat, coniungenda est cum quarta ratione. Nam agere in distans posset ex altero duorum capitum oriri, vel scilicet ex eo quod agens transmitteret actionem suam, siue virtutem in distans, & huic occurrit ratio quinta, quæ ostendit, hoc fieri non posse: vel ex eo quod agens absq; eo quod actionem transmitteret, ageret, vbi non esset præsens, & huic occurrit ratio quarta ostendens, non posse causam alicubi agere, nisi ibi sit præsens, & existat vel supposito, vel virtute, cum igitur non sit supposito, oportet, vt sit ibi eius virtus, non erit autem ibi, nisi ab aliquo constituitur, non potest autem constitui ab agente distanti, nisi ab eodem transmittatur, cum non possit agere, nisi vbi est, quare ex his duabus rationibus simul vnitis optima, & perfecta omnino redditur ratio huius sententiæ communis, & verissimæ.

Quæritur, an agens possit agere in distans, si non sit ibi præsens, & existat vel supposito, vel virtute.

Ans.

An in Dei quoque actione locum habeat supradicta sententia communis.

SECTIO III.

NOtandum est, aliud esse, An colligatur Dei præsentia in rebus ex eius operatione, aliud verò, An posito quod Deus esset in aliquo loco definitio, posset agere in distans, absque eo quod in medium ageret. Hæc inquam, duo diuersa esse, patet. Nam ex operatione creaturæ non licet colligere, eam esse alicubi præsentem, imò neque in mundo existere, quia contingere potest, vt agat tantum per virtutem à se relictam. In Deo ergo posset etiam quis concedere, locum habere hanc conditionem, quod agere non possit in distans, non inde tamen sequi, vt ex eius operatione tamquam à priori eius præsentia colligatur, hoc igitur, posteriore theologis relicto, de priori tantum agemus, quod philosophiæ, & huius quæstionis sine egredi omnino non videtur.

Est ergo communis sententia authorum, quos supra pro secunda citauimus, etiam in Deo locum habere hanc conditionem, à qua non est discedendum. Probat autem primò à Gillio cap. 4, quia non agere in distans, non potest provenire ex limitata virtute, alioquin quæ habent maiorem virtutem, possent magis agere in distans, at tum quæ magnam, tum quæ parua habent virtutem, in distans agere non possunt, ergo ex ratione agentis hoc provenit, non verò ex limitata virtute. Confirmatur secundo, quia distantia vnus cubiti est verè finita, ergo non est ratio

cur

cur ad eam superandam, si superari posset, requireretur virtus infinita, & absurdum est, æqualem virtutem scilicet infinitam requiri ad superandam tam finitam, quam infinitam distantiam.

Verùm obijciunt aduersarij, vt ipsemet refert, Quãuis creatæ causæ sint virtutis inæqualis, ex æquo tñ eis cõuenit nõ agere ex præsupposito subiecto, ergo etiam si causæ secundæ sint inæqualis virtutis, ex æquo eis cõuenire poterit, vt non agant in distans. Occurrit ipse, Agere nullo præsupposito subiecto non habere latitudinẽ, & idcirco si propter eã cõuenit Deo, quia infinitus est, nulli agenti finito cõuenire poterit, at verò agere in distans habet m̃ximam latitudinẽ, & ideo cum minus sit agere in aliquod certum interuallum, & non vitra, quã posse agere in quamuis distantiam maiorem vsque in infinitum, si hoc secundũ cõuenit Deo, quia habet infinitã potentiam, non est ratio, cur illud primum, & longè minus causæ secundæ, & finitæ cõuenire non possit. Reuera tamen non satisfacit, quia dicent aduersarij, quòd sicut in creatione duo sunt, terminus à quo scilicet ex non præsupposito subiecto, quod nõ suscipit magis, & minus, & terminus ad quem, scilicet res, quæ creatur, quæ potest esse magis, vel minus perfecta. Ita in actione in distans, si consideremus actionem, vt significat agere in non præsupposito, non suscipere magis, & minus, sed in terminũ magis, vel minus distans, sic suscipere, quæ potest esse eãdem rationem vt obijciunt.

Probatũ ergo secundò, & melius, quoniã si quid obstat, quoniã hęc conditio locum habe-

ret in Deo, esset ex eo quòd haberet infinitam potentiam, sed hoc non obstat, igitur. Probatũ minor, quia sicut se habet agens infinitum ad infinitam distantiam, siue infinitam sphæram actiuitatis, ita etiam agens finitum ad suam finitam sphæram, nam vnicuique assignamus suum adæquatũ obiectum, sed finitum agens non potest intra suam sphæram actiuitatis agere in distans, ergo neq; agens infinitum.

Sed multò magis etiam hęc sententia ex nostris principijs confirmatur. Nam ratio, propter quam negamus, agens agere posse in distans, æquẽ locum habet in Deo, atque in causis secundis, ergo etiã id, quod ex ea sequitur. Probatũ antecedens, quoniã prima ratio ex necessitate existentie deducta cõuenit apertissimè Deo, quia nõ minus est conditio necessaria ad agendũ Deo, quã nobis existentia ipsa. De secunda autem, scilicet essentiali ordine partium spatij, probatur primò ex eo quòd Deus nõ potest efficere, vt aliquod spatium maius sit minus, vel alio pacto ipsas spatij partes immutare. Secundò ex proportione ad temporis partes, quia non potest effici à Deo, vt quis à primo die transeat ad tertium, absque eo quòd pertranseat secundum, quamuis enim efficere possit, vt non sit quis secundo die; & sit deinde tertio, tamen tunc non transibit à primo ad tertium, sed desinet esse in primo, & denuo produceret in tertio. Dices, ergo idem efficere poterit respectu partium spatij, atque ita agere poterit in distans, absque eo quòd pertranseat medium. Respondetur, id, quod de tempore diximus proportionaliter dicendum quoq; esse de

de loco, siue spatio. Negamus tamen, hinc sequi, qd Deus agere possit in distans, quãuis em̃ possit creare virtutem in vno, & in altero extremo, absque eo quòd eam creet in medio, tunc tamen vtrumq; extremum erit simul cum Deo, & cõsequenter non aget in distans. Si autem supponeremus, ipsum Deũ esse in aliquo loco determinato, tunc non posset constituere virtutẽ in loco distanti, nisi etiam in medio constitueret, quia illa virtus in distanti dependeret à Deo existente in altero extremo, & idcirco oporteret, vt dependeret per medium. Posset hic obijci, Deum posse agere in distans, quia agit per voluntatem, sed de hoc in solutionibus argumentorum.

An quod agit in distans per medium, agat in distans per se ipsum: vel tota actio sit medio tamquam ipsius instrumento tribuenda.

SECTIO V.

Exemplo solis illuminantis aerem, & aquam optimè declarabitur proposita dubitatio, cũ enim aqua sit remotior à sole, quã aer, neq; sol illuminet aquam, nisi illuminando aerem intermedium, dupliciter contingere potest, vt sol illuminet aquam, vel illuminando simul tamquam vnicum patiens aerem, & aquam, quamuis prius natura illuminet aerẽ, vel illuminando per se ipsum aerem tantũ, imò neque hunc totum, sed sibi proximum, à quo deinde illuminatur alia pars aeris, & ita deinceps.

Est ergo prima sententia, Solem per se ipsum non posse illuminare aquam, siue partem aeris distantẽ, sed tantũ mediante corpore in-

termedio tamquam instrumento. Sequitur hanc sententiam Christophorus Gillius tract. 9. theolog. capit. 5. fundamentum ipsius est, quia virtus agentis debet esse, vbi efficitur effectus; at si effectus intermedij non sunt virtus, & instrumentum agentis, vis efficiens, à qua actio, & effectus emanare possit, non est hic, scilicet in loco distanti, ergo non poterit reuera hic producere effectum.

Contraria tamen sententia mihi videtur probabilior, quã etiã sequitur Suarez primò quidem dubitanter n. 21. postea verò absque vlla dubitatione num. 3. nõ quòd effectus intermedius nõ possit aliquando concurrere effectiue ad effectum in distanti, sed quia hoc non fit semper necessarium. Probatũ autem primò. Quoniã si lumen productũ esset principiũ productionis alterius luminis, æqualiter hoc produceretur in oẽm partẽ, non enim est maior ratio, cur in hanc, quã in illã ipsum efficiat, at falsum hoc esse, experientia cõstat, si enim in cubiculum vndiq; clausum ingrediatur per foramen partium solis radius, illuminabit tantũ partem ex directo sibi oppositam, non verò reliquas, ergo huius illuminationis non est principium ipsum lumen, sed sol, cuius actioni peruium tantũ est spatium per lineam rectam.

Respondet ad hoc Gillius, hoc prouenire, non ex eo quòd sol se ipso agat, sed quia lumen ex subordinatione solis determinatur ad producendũ illud. lumen per lineã rectam, non verò per obliquam. Confirmat hoc nonnullis exemplis. Primum est de calore naturali indito diuersis seminibus. Nam vt habet, inquit, probabilis sententia,

ria, est eiusdem speciei cū elementari, & tamē propter diuersam subordinationem ad viuentia, ex quibus semina deducuntur, in his disponit aliter materiam, atque in alijs, & reddit aptam formis distinctis specie. Præterea impulsus, quo corpora grauiamouentur violenter, est eiusdem speciei, & tamē si mobile dirigitur in vnā partē, nequit ab eo impulsus erigi in aliā, neque propterea dici potest, proieciens seipso mouere lapidem, sed medio impulsu, qui ita ipsum modificauit, vt nō nisi illō impelleret lapidem, quō à motore dirigitur.

Verūm hæc responsio non satisfacit. Primum enim, si esset vera, sequeretur, lumen huiusmodi illuminare non posse nisi per lineā rectam, videmus tamen, diffundi lumen etiam in partes laterales, alioqui radijs solis ingredientibus per fenestram in cubiculum, illa tantū pars cubiculi, quæ radijs eius esset exposita, illuminaretur, cæteræ verō penitus obscuræ remanerent, quæ est falsum, huius autem ratio est, quia in partes laterales lumen ipsum, quod est in aere, agit, in partem verō directē oppositam ipsemet sol; Quod si, vt inquit Gillius, modificatio esset lumen ad agendum tantū per rectam lineā, nullo pacto ageret per obliquam, tribuere autē ipsummet lumini hos duos diuersos modos agendi, est omnino improbable. Præterea exempla ab ipso adducta non sunt ad rem, non prius, quia dispositio materiæ non est tribuenda calori tantū seminis, sed virtualibus qualitibus in semine relictis, quomodo enim calor solus ex eo solū quod productus fuit ab homine, habere potest virtutem ad disponendam materiam ad formam ho-

minis, cum esse productum ab homine nihil supra ipsius substantiæ addat? certē videtur hoc inintelligibile, quamuis enim dicatur accidens in virtute substantiæ producere substantiam, absque eo quod propterea ei aliquid superaddatur, tamen habet accidens ex propria natura, vt sit substantiæ instrumentum, calor verō non habet ex propria specie, vt sit instrumentum hominis. Secundum quoque deficit, nam virtus motiua ex natura sua debet respicere aliquem determinatum locum, non enim potest mouere lapidem in omnem loci differentiam, determinatur igitur ab ipso impellente, nam & à natura est ad hoc instituta, vt aliquid impellat mobile, at lumen nūllum respicit determinatū locum, & potest agere in omnem loci differentiam, immo neque à sole determinari potest, quia & ipse sol est indifferens ad agendum in omnem loci differentiam, quod si in euentu illo de radio transeunte per fenestram agit tantū per lineam rectam, est, quia impeditur agere in alias partes à corpore intermedio, ergo cum lumen ipsum non impediatur agere, debet in omnem partem. Præterea si agens non per se ageret in distans, simul & in propinquum, sequeretur, neque mouens posse simul mouere propinquum, & distans, at hoc est falsum, igitur. Probat minor primò, quoniam dum quis mouet, vel fert magna pondera, nisi omnia ipse per se ferret, vel moueret, non magis fatigaretur, quàm si proximum tantū vel moueret, vel ferret; nam neque ipse moueret nisi proximū, neque præter proximum aliud pondere proprio cum premeret, non enim

enim dici potest, quod pondus distans aliquam grauitatem imprimat in propinquum, ratione cuius magis graue fiat. Præterea dū quis manu hastam tenens ipsam quatit, quis dicat, moueri tantū ab ipso primam partem hastæ, & ab ea moueri reliquas partes? omnes certē existimant, totam simul ab eodem homine moueri, non enim imprimat aliquam virtutem in primam eius partem, ratione cuius ipsa possit aliam mouere, alioqui etiā si abstraheret manū, illa prima pars moueretur, vt patet in proiectis, quod tamen constat esse falsum.

Tertiò, Agens non tantū secundum vltimā partem passo propinquam agit, sed etiam secundum omnes, ergo etiam non tantū in primam eius partem, sed in omnes simul agit. Antecedens probatur, quoniam magnus ignis longè potentior est ad agendum, quā paruus, cuius ratio alia reddi nequit, nisi quia magnus agit secundū omnes sui partes simul, quæ sunt plures, quàm ignis parui, alioqui enim cū tam intensa sit vltima pars, siue superficies vnus ignis, quā alterius, neque partes posteriores possint intēdere priorem, & propinquiorē, si simul & ipsæ non agerent in passum, ita ageret pars propinquior, ac si nullæ aliæ partes adessent. Consequentia quoque clara est; nam si pars ignis, quæ à passo distat, potest in ipsum agere immediatē per se, ergo etiam pars illa ignis, quæ propinqua est passo, poterit per se agere in partes passi distantes, nulla est enim ratio, cur distantia non sit illi impedimētum, sit autem huic. Dicendum est igitur, quod sicut totus ignis agit simul, ita etiam totum passum simul patitur, non verò pars remotior per propinquiorē.

Quarto, Si esset vera contraria sententia, Principale agens in primam tantū partem, siue in solam superficiē passi ageret, superficies verò in proximam partē, & hæc in aliā. Hoc autē esse inconueniens, probatur, quia daretur progressus in infinitum in agentibus subordinatis, sunt enim infinite partes saltem syncategorematicē in cōtinuo, sed vnaquæque pars est in agendo alteri subordinata, ergo datur infinitum in subordinatis: Est etiam inauditum, quod superficies sit principium agendi, & quod ignis maximus nō possit per se calefacere, nisi superficiem corporis contigui.

Quintò, Sequeretur etiam, non maiorem esse spheram actiuitatis ignis maximi, quàm minimi, quia vterque nō posset agere ultra superficiem corporis sibi cōtigni. Dices, spheram illius esse maiorem, quia quamuis non per se, tamen per instrumentū potest longinquius agere. Sed neque effugitur difficultas, nā quæro, an ignis magnus tribuat maiorem calorem corpori contiguo, quàm minimus, si nō maiorē, ergo nulla est ratio, cur hoc corpus, siue prima pars huius corporis agat magis in distans, quā tota actio ipsius prouenit à calore sibi cōmunicato? Si dicas, tribuere, contra, quoniam in partē proximā potest agere minimus ignis, quā maximus, ergo equalē calorem illi cōmunicabunt. Probat antecedens, quia minimus ignis potest in partē proximam gignere ignē, ergo producere in ea calorem summū, nō potest igitur maximus ignis producere maiorē. Præterea si ratione instrumenti dicitur ignis maximus maiorē actiuitatis spheram habere, ergo nullus ignis habebit determinatam spheram, quia eius instrumenta possunt deferri in-

distans vsq; in infinitum, & in quocunque loco semper agent vt instrumenta illius, ergo non habebit determinatam sphaeram.

Denique videmus, quod ea, quae per multiplicationem in distans se extendunt, tempus ad hoc requirunt, haec est enim ratio, cur tardius sonus ad nos perueniat, quam species coloris, quia multiplicata per continuas productiones, & id ipsum videmus in circulis, qui iactu lapidis in aquam circa eum fiunt, ergo si etiam lumen per multiplicationem se extenderet a caelo in terram, probabile est, quod non sine tempore fieret, quamuis enim non negemus & per multiplicationem fieri posse in instanti, videtur tamen esse magis connaturale reru ordini, vt non in ipso instanti, in quo productae sunt res, agant, & producat sibi similes, sed aliquantulum post, ex hoc ergo, quod totus aer illuminatur in instanti, possumus conijcere, illuminari totum simul ab eodem agente.

Dices, immo videtur non posse fieri in instanti, si tota immediate a virtute solis oritur illuminatio, cum enim non possit aliquid agere, nisi praesens sit vel supposito, vel virtute, oportet, vt virtus solis sit praesens toti aeri, at non potest pertransire totum aerem in instanti, sicuti neque posset lapis a caelo cadens, ergo.

Respon. Quod quando dicitur, agens debere esse simul cum passo, non ita est intelligendum, quasi esse debeant in eodem loco, quia oportet ea se penetrare, sed satis est, vt sint indistantia, cum enim agens agat actione transeunte, non oportet, vt actio recipiat in eodem loco, vbi ipsum est, quia esset immanes, sed in subiecto proximo, sufficit igitur, vt principium actionis sit im-

mediate coniunctum ipsi agenti, & sicuti per hanc conjunctionem est sufficienter praesens efficiens, ita illud dicitur esse praesens eius virtuti, siue actioni, quod est illi immediate, quare eo ipso quod incipit sol illuminare primam partem aeris, secunda pars fit ei sufficienter praesens, quia est immediate coniuncta primae parti, vbi est virtus ipsius, & ita etiam deinceps, hoc autem totum fit in instanti, quia nulla adest resistentia, si. n. possunt fieri plures productiones in instanti, vt aduersarij volunt, non est ratio, cur etiam in instanti non possit eadem actio continuari. Ad instantiam de lapide respondeo, hunc descendere successiue, quia non potest esse in eodem instanti in pluribus locis simul, cum autem haec actio, de qua nos loquimur, possit esse in pluribus locis, non mirum, si fiat in instanti, ad cuius rei maiorem explicationem possumus adhibere aliqua exempla. Primum est, si centum lapides per rectam lineam dispositi se contingant, & velit quis impellere primum, quis nesciat, quod in eodem instanti impellet omnes? eius igitur actio, siue impulsus in instanti pertingit locum distantem. Secundum de visione, quae in eodem instanti simul fertur in obiectum propinquum, & in remotum. Tertium (quauis de hoc esse possit aliqua difficultas) cum angelus se a minori loco ad maiorem extendit, absque eo quod priorem locum relinquat, id officit secundum multos theologos in instanti, ergo idem poterit contingere in hac virtutis extensione.

Ad argumentum igitur Gillij, per haec ipsa patet, quid sit respondendum, & quomodo in nostra sententia locum etiam habeat regula, quod agens, & patiens sint simul.

Ex

Ex his quoque patet, falsam esse Scoti sententiam, quod scilicet aliquid agens possit per vnam virtutem agere in propinquum, & per alteram in distans, quoniam debet illa virtus esse praesens passo, a qua producitur effectus, non potest autem ex distanti fieri praesens, nisi transeat per medium, neque etiam iuuare potest, quod transeat alia virtus eiusdem agentis, sicuti ad hoc vt brachio dextero aliquid moueatur, non sufficit, cum eo habere coniunctum sinistrum, sed oportet, ipsum dexterum adesse.

Argumenta primae sententiae diluuntur.

SECTIO VI.

AD primum resp. voluntatem nostram aequè velle posse aliquid distans, ac propinquum, at voluntatem diuinam non posse velle aliquid distans, quia est vbiq; quare non magis voluntas se extendit, quam potentia. Si ponamus vero, Deum esse in aliquo loco definito, tunc voluntas posset quidem aliquid distans velle, non tamen posset efficere nisi per medium, ex quo non sequeretur, potentiam esse minorem voluntate, sed habere diuersum modum operandi, neque enim voluntas velle posset, omnipotentiam operari in distans, quia non potest velle impossibile, sicuti neque potest velle chimaram. Ad aliam partem, quod Deus agit per voluntatem, respondeo, verum hoc esse realiter, quia realiter eadem entitas sunt voluntas, intellectus, & omnipotentia in Deo, ratione tamen distinguuntur, & hoc sufficit, vt habeant diuersum modum ope-

randi. Confirmatur responsio, quia voluntas diuina non mirum potest velle aliquid in tempore futuro, quam in loco distanti, quis autem dicit, potentiam Dei non requirere obiecti praesentiam quoad tempus? ergo etiam quoad locum. Praeterea aequiparantur voluntas & potentia, quod sicut illa requirit obiectum coniunctum intentionaliter, scilicet per cognitionem, ita & haec modo suo, coniunctum scilicet per localem praesentiam.

Ad secundum nos, qui admittimus, Deum esse in spatijs imaginarijs infinitis, facile respondemus, Deum, vbi operatur, esse praesentem, corpori autem creando patet non esse praesentem, quando non existit, sufficit tamen, quod non sit distans, nam distantia supponit extremam realiter existentiam, & aliquid spatij esse inter illa, quod verò non existit, non potest hoc pacto distare ab existenti. Qui verò negant praesentiam Dei in spatijs imaginarijs, dicunt sufficere, quod Deus sit praesens aptitudinaliter, ita Gillius cap. 6. Verum non satisfacit haec eius responsio, sicuti in. non sufficit existentia aptitudinalis, ad hoc vt aliquid agat, ita neque sufficit existentia aptitudinalis hic, vt agat hic, ita enim ex eodem Gillio se habet existentia hic ad actionem hic, sicut existentia absolute ad productionem absolute.

Ad tertium respondeo, agens quod est potentius, agere in remotius, sed per medium, quod verò tam agens potentissimum, quam imbecillimum agere non possit in distans, ex eo prouenit, quod ratio non agendi in distans non est imbecillitas virtutis, sed conditio agentis, neque hinc fit, virtutem infinitam clauditerminis, quia potest

test agere in quodcumque distans, sed per medium.

Ad quartum concedunt quidam, vt Suarez 3. p. disp. 31. sect. 5. & alij apud Ruuum q. 2. instrumentum per Dei virtutem agere posse in distans, & ad hoc sufficere, dicunt, quod agens principale non sit distans. Verum hoc non sufficere, mihi videtur clarum, quoniam sicut, vt agens principale agit per aliquod instrumentum, non sufficit actio agentis, sed oportet etiam, vt adsit actio instrumenti, ita ad hoc vt instrumentum agat hic, oportet, vt instrumenti virtus hic adsit. Dicendum igitur cum Molin. p. par. q. 8. art. 1. d. 2. neque instrumentum agere posse in distans, addita tamen hac limitatione, nisi Deus ipse replicet eius virtutem in loco distanti, sicut enim potest Deus efficere, vt aliquod corpus sit in duobus locis distantibus, absque eo quod sit in medio, ita etiam potest replicare virtutem instrumenti, siue etiam alterius agentis, & ponere in duobus extremis, absque eo quod sit in medio, & tunc dicitur instrumentum agere in distans, absque eo quod agat in medio: Verum hinc nihil infertur contra nostram sententiam, quia nec effectus fit, vbi non adest virtus causae, neque virtus transit ab vno extremo ad aliud sine medio.

Ad quintum resp. non posse corpus transferri ab extremo ad extremum sine medio, neque per diuinam potentiam ob essentialem ordinem, qui reperitur inter partes spatij supra explicatum. Ad primam instantiam respondeo, Corpus Dominicum post Resurrectionem penetrasse per portam quamuis clausam: Ad secundam resp. Corpus Christi fieri praesens in al-

tari per replicationem, non vero per adductionem, & idem dicendum de alijs similibus exemplis, si possunt afferri.

Ad sextum resp. agens prius natura agere in partem propinquirem, quam in remotiorem, non autem semper prius tempore, ex quo nullum sequitur absurdum. Ad illud autem, quod agens efficacius operatur per lineam rectam, dicendum est, hoc simpliciter falsum esse. Nam idcirco Philosophi spatium illud, ad quod potest se extendere virtus agentis, appellant sphaeram actiuitatis, quia in omnem partem potest aequè agere, sicut centrum ex omni parte distat à circumferentia, aliquando tamen magis agit per lineam rectam, vel quia impediatur agere in alias, vt cum Sol ingreditur cubiculum per fenestram: vel quia mouetur per illam, vt flamma, quae magis comburit sursum existentia, quam ad latus, vel quia per reflexionem virtus roboratur, vt dum Sol directè terram radijs ferit, ex quibus nihil sequitur contra nos.

Experimentis pro eadem adductis satisficit.

SECTIO VII.

Ad primum de Sole diximus iam supra, vel formas substantiales produci à Deo, vel ab accidentibus tamquam instrumentis substantiae, consequenter non opus est, vt Sol agat in distans.

Ad secundum, de phantasia varias responsiones refert Suarez num. 29. Vera est, appetitum moueri ab imaginatione, non physicè, sed obiectiuè, quia illi obijcit rem apprehensibilem, ad quod non requiritur

tur indistantia, cum haec potentiae sint radicatae in eadem anima, quae per vnam cognoscit, & per alteram appetit, vt suo loco latius dicendum erit. Ad aliam partem de efficacia imaginationis in alias res externas neganda sunt omnia experientia, quae ad hoc comprobandum afferuntur, imaginantur enim videre ipsi, quae non sunt, qui talia se vidisse testantur. Vide Martinum Delrio disquisit. magicar. lib. 1. cap. 3. q. 3. qui loculenter, & copiose de hac re disserit.

Ad tertium de fascinatione respondeo, primò quidem non mihi admodum probabile videri, vera esse, quae de ea dicuntur, testem enim oculatū nūquā hac de re reperi, vel ergo fabulae sunt, vel Dæmon ex pacto laedit eum, in quem oculi à fascinante coniunguntur, vel haec opinio orta est ex gentiliū superstitione, qui pro malo omne habebant, si quando deformi obuiabant, ad quod alludens Iuuen. Satyr. 6. ait.

*Aethiapis fortasse pater, mox decolor haeres
Implexerit sabulas numquam tibi mane videndus.*

Si tamen admittatur. Dicendum est cum D. Thoma pri. par. q. 117. ar. 3. ad 2. & 3. & alijs, non fieri actu ipso videndi, sed à spiritibus ab oculo emissis, & aliqua venifera qualitate infectis, vel quod est facilius, ab aere per respirationem emissis, vt indicat Aristoteles sect. 20. probl. in 34. Vel etiā trucein ipsum, & deformem veterum quarundam aspectum infantulis timorem incutere, quo excitati, & perturbati humores morbum gignere possunt.

Ad quartum est etiam commu-

nis responsio, & vera, torpedinem eandem qualitatem in medium etiam immittere, per quam stupefacit manum, medium tamen non stupeferi, quia non est capax.

Ad quintum, multa eruditè, vt moris ipsorum est, afferunt Connimbr. 7. phys. cap. 7. q. 1. & in eadem sententiam descendunt, quae Scaligero quoque placuit exerc. 218. & Vlyssō Aldobrandolib. 3. de piscibus cap. 22. occultam scilicet qualitatem ab Echeneide in nauigium immitti, per quam sistitur. Verum adhuc inquirandum remanet, quid sit haec qualitas, & quomodo à tam paruo pisciculo tantae virtutis qualitas immitti possit. Nā licet paruus magnes trahat ferrū, videmus tamen, non magno contactu ab homine retrahi, cur igitur tot remiges, quot in triremibus reperiuntur, vni pisciculo resistere nequeant? an quia impediuntur, remiges ab impellendo nauigium per aliquam qualitatem, quae torpētia reddat ipsorum brachia, vt de torpedine dicitur? at hoc non videtur dicendum, quia notatū fuisse ab ipsis scriptoribus, qui de remora loquuntur, ex quibus tamen potius dicitur contrarium.

Adde, quod & si hominum brachia obtorpuissent vel eam qualitatem, non tamen cohibitus fuisset ventus, & ab eo impelli potuisset nauigium. Quae mihi probabiliora videntur, sunt. Primum quidem valde incertum esse hoc, quod de hoc pisciculo narratur, nam & de eo dubitat Scaliger exercit. 218. ad Card. & à Delrio disquisit. magic. lib. 1. cap. 3. q. 4. & ab alijs pro falso habetur, nec immeritò, cū post tot saecula tam frequentè per omnia maria nauigatione, nihil ferè huiusmodi videri contingerit, cū

tamen Echeneidis species non defecerit. Refert quidem Aldobrandus, à Petro Melara narrari, nauem Francisci Turronensis Cardinalis, cum è Gallia in Italiam pergeret, à perexiguo pisciculo remorata fuisse, sed remorata, non omnino detentam ait, sicut etiam Plutarc. lib. 2. sympos. probl. 7. nec ob vnus testimonium tam miras res statim pro certa est habenda. Secundum, casu potuisse contingere, vt nauè ob aliam quamdam causam remorari, cõtigerit, & ibidem etiã casu adfuisse remoram, ex quo desumpserint homines occasionem illi hanc vim tribuendi, hoc enim magis placet, quàm remoram esse signum alterius cause, vt voluit Plutar. loco supracitato. Tertium, si modò id, quod de ea dicitur, verum est, & ad quasdam occultas qualitates tamquã ad sacram anchoram, sed omnibus peruiam, recurrere nolimus, non aliam videri cõgruentiorem, quàm hanc, quia videlicet ex vna parte arctissimè nauigio, ex altera verò alicui scopulo affigatur remora, non enim tam exiguam, credendũ est, eam esse, vt non possit simul & scopulum, & nauim attingere, qd si detur, non tam mirum, vt nauim sistat, cum etiam paruulius clausus maximam molem simili ratione sistere possit. Et confirmatur, quia dicunt omnes, remoram esse piscẽ scopulis adhærentem, & quoniã ferè numquam accidit, vt nauis sit tam propinqua scopulo, vt amobus possit coniungi Echinèis, & quòd ibi etiam eadem reperiat, idcirco rarissimè etiam contingit, ab ea remorari naues, quòd si sola id efficere posset, longè frequentius id accideret. Dices, at Plinius, & reliqui dicunt, esse piscẽ

perexiguum. Respondeo, loqui respectiue ad nauim, quã retinet, fateor tamen, non omnem adhuc difficultatem ablatam, si enim omnis exemptus fuisset sculpus, nõ tam admirabilis esset, nec in dubiũ verteretur hæc remoræ virtus.

Ad sextum, de magnete multa reperies apud Doctores. Connimb. & plura etiam in Dandino 6. digress. in lib. 1. de anima, qui tandè cõcludunt id, quod sine multa speculatione quilibet assequi posset, immittere magnetem qualiter, per quam ad se trahit ferrum. Possumus tamen adhuc inquirere, an qualitas ista sit motiua, vel alteratiua, motiuam intelligo, qualis est impulsus, grauitas, & leuitas, quæ licet subiectum alterent, non sunt tamen ad alterationem ordinatæ, sed ad motum: Alteratiuam, qualis est calor, vel frigus, & vtrobiq; apparent difficultates; Si dicas, n. esse alteratiuam, nõ apparet, quomodo hæc habeat vim mouendi: Præterea remaneret in ferro, etiam absente magnete. Si dicas, esse motiuam, hæc est indifferens ad quodcunque subiectum, cur ergo alia non mouebit? Præterea imprimitur hæc per contactum, qui nullus hic adest. Tertio non videretur posse communicari ferro. Quarto etiam impulsus remanet in proiecto, postquam à manu est separatum, ergo etiam aliquoties hæc virtus remaneret in ferro, cuius contrarium experimur. Adde, quòd quidam est magnes, qui ferrum expellit, & abigit. Quare mirabilis reuera est hæc virtus magnetis, nec à nobis satis explicari potest. Videtur tamen potius dicendum, esse virtutem quamdam motiuam, sed alterius generis, quã nostram. Cur autem potius ferrũ, quàm

quàm aliam rem trahat, inde fortitan euēnit, quòd cum ferro quodammodo conglutinari potest, non verò cum alijs rebus, quare si ferrum alio illinatur, non amplius trahitur, cuius non apparet potior ratio, quàm quòd impediatur hæc agglutinationem. Vicinque sit, clarum est, hanc etiam actionem fieri per medium.

Ad septimum, cui testimonium perhibent etiã Iuriscõsulti apud Maiolum Colleq. 1. phys. Quidam hoc referendum dicunt in prouidentiam Dei, quæ hoc non sine miraculo efficiat, vt detegatur interfecto iuxta illud vox sanguinis tui clamat ad me de terra. Verũ sicuti, quòd semel, aut bis hoc cõtigerit, prouidentia Dei acceptum referri potest, ita si semper accidat, non est probabile, id supernaturaliter fieri, nõ enim miracula semper præsto adsunt. Petrus Apponi in probl. 6. sect. 7. assignat hanc causam, qd scilicet interfecto spiritus inimicitia ira succensus impressit ei, quò interficiebat, qui spiritus præsentis deinde interfectore ad illum mouentur, à quo pderunt, quo motu agitur sanguis p vulnus effundit. Verũ non est admodum probabilis hæc responsio, quomodo enim illi spiritus scire possunt, ad esse interfectorem præsentem, vt ad illum reuertantur? neque etiam apparet, quomodo possint ad illum reuerti.

Alij volunt, causam esse, quòd tã in interfectore, quàm in eo, qui interficitur ex inimicitia, vel repete exorta rixa, vehementer accenditur bilis, & sanguis, quo fit, vt si interfecto ad interfectũ accedat, paulò post calentibus adhuc spiritibus, ab eo hi spiritus exeant, & pertingentes ad vulnus interfecti, vbi etiam abundant spiritus,

quoniã ad læsam corporis partẽ fouendam spiritus accurrunt, ibi ex sympathia hi spiritus vniantur, & commoueantur, quare etiam excitent sanguinem, vel alia ratione hi spiritus calentes adhuc sanguinem denuo calefaciant, & effluere cogant, quæ ratio, si quã potest in hoc euēntu reperiri, videtur non contemnenda; Fortassis etiam casu aliquando accidit, vt efflueret præsentis interfectore ex cadauere occisi sanguis, & inde occasio sumpta fuerit affirmãdi, hoc semper cõtingere, quamuis id verum non sit.

Ad octauum respondeo, sonum non esse sine motu aeris, consequenter vnisonam cordam ab altera moueri medio aere, cur verò hæc, & non alia moueatur, ratio est dispositio ipsius maior ad recipiendum motum, & edendum sonum, vt eruditè explicat Fracast. lib. de sympath. cap. ij.

Ad nonum respondeo, excitari in nobis appetitum osecitandi, vel comedendi non per actionem aliquam physicam, sed phantasia tantum proposito obiecto, ex cuius cognitione sequitur appetitº illi rei.

Ad decimũ respondeo, falsum esse id, qd de Struthiocamelo oia oculis fouente dicitur, in arena enim relinquit à Sole, & tellure, excludenda, quòd si ea aspicit, vt arceat nocitura, aspicit, non vt vim aliquam afferat.

Ad vndecimũ, si verum est id, quòd de hac aue dicitur, quòd non facile crediderim, respõmunicato vtriusq; halitu auem ex icteritio morbum haurire, infirmum verò ex aue salutem: Ad sympathiam, & similitudinem occultam occurrat Delius loco supracitato, quam ego non excludo, sed modum,

quo ab ea effectus hic oriatur, explico.

Ad duodecimum respondeo, si intelligatur de morte naturali tarantulæ, non carere hoc experimentum verisimilitudine, quia fieri potest, ut quò longius à morte hoc animal distat, eò vim habeat acriorem ad venenum infundendum. Si verò de morte violenta, non videtur verum, quia nulla apparet probabilis causa, ut hoc contingere possit, quòd si aliquàdo visum est ita fieri, casu contigit.

Ad decimum tertium respondeo, plantas posse ex aliarum propinquitate proficere, vel quia aliquà qualitatem inuicem communicet, præcipuè per radices, vel quia indigeant diuerso alimento, & quod vni prodest, alteri noceat, quare dum propinquæ sunt, & vnaquæque humorem illum trahit, quo delectatur, liberat alteram à cõtraria, & noxia qualitate, & proprium ei nutrimentum, quo gaudet, relinquit.

Ad decimum quartum respondeo, in eo casu minus calefieri manum, quàm si aer numquam mutaretur, calefit tamen, quia non tam celeriter aer à vento mouetur, ut non celerius idem aer, & per aerem manus calefiat. Aer autem ille, per quem manus celefit, semper erit calidior, vel æquè calidus, ac manus, quamvis fortè non ita sentiat calor ob subiecti tenuitatè.

Ad decimum quintum resp. flores ad Solis motum verti omnes, quia ab eius influentijs maximè pendunt, quosdam verò magis apparenter, vel quia magis eius influentias participant, vel quia faciliores sunt ad motum. Dandinus tñ videtur id tribuere aliquo principio ipsi floribus intrinseco, quo

moueatur ad Solem, sicut lapis ad centrum. Sed obstat, quoniam planta illa, quæ dicitur maxima, & maximè cum Sole circumagitur, definit moueri, cū flos eius ob magnitudinem redditus est grauis; Si autè ab innata virtute hoc haberet, quò maior esset flos, eò maior reddita esset virtus, quare æquè ac prius & et magis moueretur. Præterea ratio nostra est conformior alijs experimentis, nam videmus etiam, vapores, & exhalationes à Sole sursum eleuari. Tertio si vera esset ratio Dandini, etiam in radicibus videremus huius rei aliquod vestigium. Quarto, natura est determinata ad vnum, non est igitur credibile, quod habeant hi flores virtutem, ut se moueant ad diuersas partes iuxta Solis motum. Quinto impugnat ipse Alexandrù, qui motum ferri ad magnetem ipsi ferro tamquam principio attribuebat, ergo neq; hoc dicendum est de floribus. Sexto Luna, & Sol possunt mouere fluctus maris, quid mirum igitur, si moueant flores? Nam etiam idem Dandinus refert, quemdã florem vocari lunotropium, quòd lunæ motum sequatur.

Ad decimum sextum resp. illas curationes esse non posse naturales, sed arte Dæmonum, quare nullo pacto esse permittendas, qua de re vide Delirium loco supracitato.

Ad decimū septimū resp. verba ut significantia, nullā habere posse vim physicam, quare si ut talia immobiles serpentes reddunt, id fieri arte Dæmonis, vel auxilio bonorū Angelorum, & Dei. Dixi tñ, ut significantia, quoniam ut aliquè sonum peculiarem habent, nō excederet fidem, aliquid operari posse, sicuti & musicam contra tarantulæ

tulæ venenum plurimum prodesse constat.

Ad decimū octauū respondeo, ex duplici capite oriri, quòd fundus lebetis frigidior sit, quā aqua. Alterum est, quòd vapores calidi ex ipso lebete in aquā transeant, à quā facilius ob eius raritatem recipiuntur. Alterum, ex eo quòd aqua calefacta sursum ascendit, frigidior verò descendit, & suā frigiditatem fundo cõmunicat, quæ pluribus explicant Connimb ar. 7. & Suarez nu. 27.

Ad decimum nonum respondeo, auum non immittere aliquam virtutem immediatè in nepotem, per quam ei fiat similis, sed eam transire per illius patrem, contingere tamen aliquàdo, ut in vno effectū non habeat propter aliquid impedimentū, vel temperamentū minus dispositū, habeat verò in alio magis disposito. Potest et hoc contingere ex influentijs Cœli, vel alijs causis; nam si aliquando nascuntur homines simillimi in diuersis regionibus, quid mirū, si in eadē familia nepos appareat a quo similis?

Ad vigesimū resp. Suarez, fortè et aerè intermediū inter ignem, & stuppā esse inflāmatū, sicut non ita sentiat propter eius raritatē. Ego tamen existimo, hoc non esse possibile, quia non potest concipi ignis, vbi non adest eius alimentū, nō est autè aer alimentū igni congruū, alioqui cū ignis sit maximæ actiuitatis, & aer minimè resistentiæ, facillimè paruus ignis totum aerem cõbureret, & inflāmaret. eū saltem, qui in cubiculo existit, quòd patet falsū esse. Dicendū est igitè, vel transmitti aliquā paruā scintillā ab igne, sine exhalationē inflammatam, quæ stuppā cõburat, vel calorē, à quo nō

potest produci forma ignis in aere ob defectū aliarū dispositionū, posse ipsam in stuppā gignere, quia reliquæ dispositiones ad sunt, quæ licet non essent omnino perfectæ, tales saltè essēt, quæ formæ præsentī repugnaret, ut explicat, rectè Suarez, & nos et infra latius dicemus.

Ad vigesimū primū resp. lumen non esse calorem formaliter, sed sed virtualiter, sicut ergo per Cœlum transiens ipsum non calefacit, & tamen calefacit aerem, quia hic est capax caloris, ita etiam per phialā aqua plenā trāsienš ab eius frigiditate, & humiditate impeditur, ne ignē producat, quod impedimentū in alio corpore nō reperiens ipsum cõburit: Adde, quod extra phialā magis condensatur lumen, & vnitur, quare etiam vim maiore possidet.

Ad vigesimum secundū resp. de hac serpentum à ceruo attractione philosophandum esse, sicut veritā de attractione ferri ex magnete, & longè etiā facilius hoc fieri ab animato, quàm ab inanimato intelligimus, quia animal spiritū, & aerem attrahendo propinqua quoque, ne detur vacuum, attrahere posse videt.

Ad vigesimū tertium resp. referendā esse rationē huius experimenti in causam, qua motus violenti vel lociores sunt in medio, naturales verò in fine, qua de re in 2. libro de generatione agendum erit.

Ad vigesimū quartū, ex his, quæ diximus de magnete, & ceruo ad 2.2. & ad 6. patet responsio.

Ad vigesimū quintū negatur antecedens. Ad probationē quoad venena, resp. hæc nō agere in distans, quia quando dantur ad tempus, nō perit eorū substantia, vel virtus, sed remanet saltem vsque ad illud tempus, & paulatim operatur, siue

actuatur à calore naturali, vt operari possit, & ita post tempus eius effectus apparet. Quoad febres vero multa dicunt Medici. Nos pro instituti nostri ratione breuiter respondemus, causam quidem semper adesse, & permanere, non semper tamen eundem habere effectum, vel quia aliquando vincit, aliquando vincitur à natura: vel quia materia non est semper æquè disposita: vel quia aggregatione indiget eiusdem qualitatis humorum, qui non semper præsto sunt, & aliquando diffunduntur per totum corpus, & tunc apparet febris, aliquando se abdunt, & remittitur.

Ad Aristotelis auctoritatē, si modo eius est ille liber ad Alexandrū, respondeo, iuxta eius doctrinam, asserendum esse, Deū non agere in omnia immediatè immediatione suppositi, sed agere per instrumenta diuersa, quare non sequitur, vt agat in distans. Quidam tamen conantur defendere Aristotelem, dicentes, fuisse ab eo collocatum Deum in supremo Cælo, non tamquā in loco definito, sed tamquā in loco præcipuo, in quo præcipuè eius virtus refulgeat, & ita voluisse gubernari mundum per ministros, vt tamen & ipse immediatè concurreret, quæ dicta Theologia potius, & veritati, quàm Aristotelicæ doctrinæ reuera consentanea sunt.

An idem possit agere in seipsum.

QUESTIO XLII.

Tres conditiones solent ad agendum prærequiri, quarum prima est, vt agens non distet, siue vt sit simul cū passio, de qua quæstione precedente egimus. secundum

da, vt agens sit distinctū à passio, tertia, vt sit dissimile, de hac tertia agemus quæstione sequenti, de secunda vero in præsentia, nomine autè actionis comprehendimus & motū. Nā 8. phys. contendit Aristoteles, idem non posse moueri seipsū, sed omne, quod mouetur, ab alio debere moueri. Idē autē non posse in seipsum agere, ait in hoc primo tex. 48.

Rationes dubitandi, & variæ Aucthorum sententiæ.

SECTIO I.

Quod idem non possit agere in se ipsum, præter Aristotelis auctoritatem, suadet etiā ratio ab ipso allatā. Non enim potest idem esse in actu, & in potentia, de eodem enim verificari non possunt esse, & non esse, at quod est actu, verè est, quod est potentia, non est, sed quod agit, debet esse actu, quod autè patitur, debet esse potentia, ergo idē non potest esse agens, & patiens Confirmatur etiā, quia idē non potest corrumpere, neque producere seipsum, et go neque alio pacto in se agere, nā alteratio. & reliquæ actiones ad corruptionē ordinantur. Tertio sequeretur ē, qd mouet seipsum, nā quā quiescere, nā quotiescunq; actiuū, & passiuū sunt simul, semper sequitur actio, at si idē potest agere in seipsum, actiuū, & passiuū semper essent simul; ergo, &c. Similiter: si agamus de intentione, poterit seipsum vsq; in infinitum intendere.

In oppositum autem multa quæque possunt adduci. Primum est motus grauium, & leuium, non enim

PRIMA PARS.

De motu locali.

A quonam moueantur grauiā, & leuia.

SECTIO II.

enim apparet, à quonam moueri hæc possint, præterquam à seipsis. Secundum est motus animalium, hæcenim etiā à seipsis mouentur. Tertium sunt passionēs, quæ à subiectis emanant, & actus etiā interni, qui immanentes dicuntur, quorum idem est principium effectiuum, & subiectum. Quartum est lumen, quod se ipsum per reflexionem intendit, & aqua, & aer, qui se ad pristinum frigus reducant. Sextum Antiperistasis, per quam ad contrarij præsentiam idem dicitur seipsum intendere.

Hinc effectum est, vt quidam hanc conditionem ab Aristotele allatam reiiciant cum Scoto in primo dist. 3. q. 7. et in 2. d. 2. q. 10. & Ant. And. 9. metaph. quæst. 1. quibus etiā fauet Auerr. 3. cœli com. 29.

Alij nihilominus mordicus eam tumentur, vt Capr. in 2. dist. 3. quæst. 3. Ægid. quolib. 3. quæst. 16. Suarez disp. 18. in metaph. sect. 7. Tolet. hic quæst. 14. Zabarel. de motu grauium, & leuium. Alij verò distinguendum putant, & nos etiā putamus, vnica responsione non posse omnibus difficultatibus supra allatis satisfieri, propterea singulas examinabimus, & tandem concludemus, quid de ipsa regula Aristotelica sit dicendum. Tres igitur partes præcipuas continebit hæc quæstio. Prima erit de actionibus ad motum localem spectantibus. Secunda de actionibus æquiuocorum agentium, quas etiā æqui-uocas nominabimus. Tertia

de actione vniuocorum,

& in vnaquaq; plu-

res earum diffi-

cultates sunt

enuclean-

de

Grauis, & magna censetur hæc difficultas apud cōplures philosophos propter Aristotelis auctoritatem, qui 8. phys. visus est negare, ea à se ipsis moueri, cum alioqui leuis valde mea sententia futura esset. Nam etiā vulgares homines, si interrogentur, dicēt omnes sine vlla hæsitatione, à se ipsis propter suam ipsorum propriam vel grauitatem, vel leuitatē leuia, & grauia moueri, supra quos dū multi scientia se attollere contendunt, timeo, ne infra illos cadat, dum que dedignatur idem sentire, quod vulgus, indignos se præbeāt, quibus assentiatur quilibet è vulgo.

Empedoclis, & aliorum quorundam sententiæ reiiciuntur.

Empedocles, vt refert Aristoteles in calce lib. 2. de cælo, dicebat, elementa ad sua loca moueri à cælo, quod motu suo rapidissimo illa pelleret à se, quo fit, aiebat, vt quod grauiora sunt, longius pellantur, & eodē cæli motu perseueratē detineantur omnia in locis suis. Impugnatur autem hæc sententia ab Aristotele, & meritò, quoniam motus elementorum ad sua loca essent violenti contra omnium sententiam, & motus projectorum è contra dicendi essent naturales. Quiescerent etiā in locis suis violentè, quod dici non potest, quia nullum violentum est perpetuum.

Præ-

Præterea quò lapis descendens magis à cælo distaret, eò minùs velociter moueretur, quia minùs impulsus cæli reciperet. cuius tamen contrarium videmus. Denique non apparet, quomodo cælum per suum motum circulare possit in directum lapides mouere deorsum, potius enim circulariter quoque eos moueret.

Secunda sententia fuit aliorum apud Zabarellà lib. 1. de motu grauium, & leuium cap. 2. Elementa à suis locis moueri, quoniã loca vim habent attractiuam, à qua ipsa trahuntur, sicuti à magnete trahitur ferrum. Impugnatur hæc sententia à Zabarella, quoniam, inquit, si elementa sint in proprijs locis, iam non mouentur, sed quiescunt, si verò sint extra propria loca, atrahi nõ possunt, quia actio fit per contactum, facilis tamen esset responsio, ad esse contactum virtualem, sicut per eundem magnes ad se trahit ferrum quamuis distans. Impugnatur igitur præterea, quia omne agens habet determinatam distantiam, ultra quam non potest agere, at quantumuis elementum distet à sua sphaera, semper ad eam mouetur, ergo non ab ea trahitur. Ad hæc, quid intelligunt per locum elementum? spatiumne, vel corpus, quod est in spatio? Si spatium. Contra, quia hoc cum nõ sit aliquid positium, non potest habere hanc virtutem trahendi; Si corpus, quod est in loco, quærà, per quid ipsummet corpus determinet sibi illum locum, quare tandem deueniendum erit ad aliquam aliam virtutem in corpore existentem, & non in loco, fortè tamen hi authores intellexerunt, trahi elementa ad propria loca finaliter, nõ efficienter, quo in sensu nõ fõgè à veritate aberrarēt.

Sententia communis, & varij modi eam explicandi.

Tertia sententia est, moueri grauiam, & leuiam ad propria loca à generante, videtur que aperte sententia Aristotelis 8. phys. tex. 29. & sequentibus, & 4. de cælo cap. 3. Nam & inquit, à se ipsis non moueri, quia possunt etiam se ipsa sistere, & tandem tex. 33. 8. phys. concludit, grauiam, & leuiam ab alio moueri, aut scilicet ab eo, quod generauit, & fecit leue, & graue, aut ab eo, quod impediens, & prohibens soluit, & eandem sequuntur omnes ferè eius iuterpretes, quamuis non omnes eodem modo explicet, cur hic motus generanti tribuatur.

Primus modus explicandi est, in ipso graui, & leui nullam esse intrinsecam virtutem actiuam motus, sed solum naturalem potentiam passiuam, ratione cuius illis debetur talis motus, qui effectiuè à generante prouenit. Hic tamen modus est inintelligibilis. Primum quoniã sapissimè generans est corruptum, vel saltem distans, ergo cum non adsit supposito, debet saltem adesse media aliqua virtute. Præterea etiam si præsens esset, nõ posset mouere, nisi aliquam virtutem illis imprimeret, vt patebit ex ijs, quæ de motu projectorum asseremus. Vterius vel generans est eiusdem speciei cum generato graui, vel alteri, si eiusdem, vt solet esse, vel habet virtutem ex se mouendi, siue impellendi graue deorsum, vel non habet, si habet, cum generans, & generatum sint eiusdem speciei, non poterit ea carere genitum, quare non indigebit illa, quæ est in generante; si non habet, non apparet, quomodo possit ipsum genitum deorsum

deorsum impellere. Si verò dicatur esse diuersæ speciei, ergo habebit etiam diuersum motum, & diuersum locum, quare non poterit tribuere alteri motum, què non habet, vel ad locum impellere, quò ipsum peruenire nequit. Potest etiã multis Aristotelis locis impugnari hæc sententia, quæ colligit Suarez disp. 18. sect. 7. nu. 23. vnus nobis nunc sufficit, est autem tex. 25. 4. de cælo, vbi leue, & graue comparat ad corpus sanabile, dicens, sicut ad sanitatem hoc moueri, ita illa ad sua loca, subdens verò discrimè ait *Excipitur tamen hoc, hæc enim (graue scilicet, vt leue) in se ipsis mutationis principium habere videntur, illa verò non in se ipsis, sed foris, vt sanabile, & accrescibile.*

Secundus modus explicandi est recentiorum cõmunis, Suarez ibidè Connimbr. 5. phys. cap. 1. quæst. 1. Ruonij 8. phys. cap. 4. q. 2. habere quidem grauiam, & leuiam principium sui motus intrinsecum; scilicet grauitatem, & leuitatè, hoc tamè esse principium instrumentale, & principale agens esse generans, sicuti quando mouentur projecta, principium instrumentale est virtus impressa, principium verò principale est agens, quod eam impressit. Et eadè videtur esse sententia S. Tho. 3. contra gentes cap. 13. fundamentum huius sententiæ est, quia existere in suis locis respectu grauium, & leuium est perfectio naturalis, & quæ conuenire potest rebus in eodem momento, quo esse incipiunt ex vi suæ generationis, ergo debet tribui generanti. Probatur consequentia, quia dans formam, dat consequentia formam, quare proprietates, & naturales dispositiones, quæ formam consequuntur dicuntur esse à generante; sed hic etiam motus

consequitur formam, ergo tribui debet generanti. Et cõfirmatur, quia si grauiam gignatur in loco proprio, dicuntur habere eum locum à generante, ergo etiam motus ad illum.

Impugnatur predicta sententia.

Quamuis, vt Aristotelem tueantur, hæc excogitata à suis auctoribus ingeniosè fuerint, mihi tamen cõtra Aristotelè, & contra rationem videntur. Probat primò. Calefactio ignis nõ potest tribui hæc ratione generati, quia nõ est perfectio ipsius rei genitæ, quod etiam fatetur aduersarij, at secundum Aristotelem, ita est tribuendus motus deorsum graui, sicut calefactio, siue combustio igni, ergo. Minor apertissime est Aristotelis 8. phys. tex. 32. cuius hæc sunt verba *frigidum, potentia calidum est, cum autem fuerit mutatum, etiam ignis est, vrit autem, nisi quid impediatur, & prohibeat. Similiter autem se habet, & circa graue, & leue: leue enim fit ex graui, vt ex aqua aer: hoc enim potentia primum etiam leue est, et operabitur cõfestim, nisi quid prohibeat.* Deinde affert exempla etiam in quantitate, & qualitate, & inquit *illud contemplatur scieris, nisi aliquid prohibeat: & ipsum quantum extenditur, nisi quid prohibeat, & concludit. Quod igitur nihil horum mouet se ipsum, manifestum est.* Præterea quando grauiam mouetur, ex eo quòd prohibens remoueatur, non dicuntur moueri à generante per Aristotelem, & dicerentur verò iuxta principia, & doctrinam ab aduersarijs traditam, nam & ipsi aperte hoc fatentur, ergo eorum doctrina nõ est Aristoteli conformis. Probat maior, nam aperte Aristoteles inquit tex. 33. 8. phys. grauiam, & leuiam moueri vel à generante, vel à remo-

remouente prohibens, verba eius sunt. Aut enim ab eo, quod generauit & fecit leue, & graue, mouentur, aut ab eo, quod impediens, & prohibens soluit, quæ autem sub discrimine ponuntur, non debent simul esse, ergo quando leuia, & grauia mouentur à remouente prohibens, non vult Aristoteles, moueri à generante. Mitto alia loca, in quibus à se ipsis moueri grauia, & leuia, asserit, Aristoteles, vel saltem innuit; vt 2. phys. tex. 84. 4. phys. tex. 86. 7. phys. tex. 10. & 4. de celo tex. 24. Pugnans igitur cum Aristotele, quem maximè se profitentur sequi aduersarij. Sed rationi quoque repugnant, nam actio, siue motus, qui prouenit à forma substantiali mobilis, non debet tribui generanti, sed motus grauium, & leuium ab ipsorum forma substantiali prouenit, ergo &c. Maior probatur, quia vel forma grauis, & leuis est instrumentum generantis, vel non, si non est, patet, eius motum non illi tribuendum; si est, ergo omnis eius actio generanti tribuetur, quare quædo etiã generabit aliud, hæc generatio erit generanti ascribenda, immo nec illi generanti, quia & ipsius forma genita fuit, sed illi, quod non habuit aliud generans, siue etiam Deo. Dicent, in aliquibus esse instrumentum generantis, & in aliquibus non, esse videlicet in actionibus, quæ tendunt ad perfectionem genito debitam, non verò in illis, quæ sunt erga aliquod extrinsecum. Verum non est hæc distinctio probabilis. Primum enim naturalia vnicum tantum modum operandi habent, sunt enim determinata ad vnum, quare etiã supradiximus non contradicente Suarez, accidentia, quia sunt naturaliter instrumenta substantiæ, sem-

per operari vtalia, cum igitur forma substantialis grauium, & leuium semper naturaliter operetur, non poterit dici, quod modò, vt agens principale, modò verò, vt instrumentum se habeat. Præterea accretio quoque spectat ad perfectionem intrinsecam viuientis, & multò magis nutritio, & tamen non tribuuntur generanti, ergo nec tribui debet motus deorsum. Respondent, accretionem non esse debitam pro eo instanti, in quo viuens gignitur. At contra, saltem potentia ad accretionem, sicuti etiam ad generationem est debita pro illo instanti, ergo hæc potentia erit tribuenda generanti, ergo etiam accretio, & generatio. Consequenter patet, quoniam eius est actus, cuius est potentia, sed potentia augmentandi, & generandi tribuitur generanti, ergo etiam augmentatio, & generatio. Et confirmatur, quia dicunt aduersarij, quod si lapis descendens impellat aliud corpus, etiam hoc corpus dicendum est moueri à generante, quia est motum per virtutem, quæ illi tribuitur à lapide, dum à generante mouetur, cum igitur potentia ad accretionem generanti tribuatur, actus eius non erit illi denegandus. Dices, ergo etiam, quia in omni opinione forma substantialis est generanti tribuenda, omnis eius motus, & actio ei accepta erit referenda. Respondent, negandam consequentiam, quia forma est substantia, & consequenter non est instrumentum generantis, sed principium per se; at verò potentia; de qua nos loquimur, est accidens, quod dicitur esse instrumentum eius, à quo producitur. Præterea non minus conuenit genito nutritio pro eo instanti, quod genitum est, quàm motus, vel locus

cus graui; nã nutritio est motus, qui conuenit semper ipsi viuenti, ergo etiam in eo instanti, in quo gignitur. Quod si facias vim in instanti. Contra, quia neq; in eodẽ instanti, in quo graue gignitur, poterit moueri. Ad hæc, sanitas negari non potest, quia genito conueniat pro eo instanti etiam, in quo gignitur, & quin sit perfectio magis naturalis, & magis debita, quàm locus, quotiescunq; igitur animal reuocat se in pristinum sanitatem, vel eam in se conseruat, erit hoc tribuendum generanti, sed nutritio ad hoc precipue tendit, vt animal sanum conseruet, vel ab infirmitate liberet, ergo erit generanti tribuenda. Quis autem non derideatur, si dicat, à suo parente defuncto sanitatẽ sibi restitutã, & ab eadẽ cibos in sui substantiã conuerti per nutritionem? Præterea, quæ nam est ratio, cur debeat omnis perfectio, quæ debetur genito pro eo instanti, generanti tribui, & non ea, quæ debetur ei pro reliquo tempore? an quia debet generans constitutere genitum in statu perfecto? verum si nequeat pro eo instanti, in quo gignit, cur ad hoc non tenebitur postea? an quia postea non poterit? verum non minus actio posterior, quàm prior est à forma geniti. An quia quæ rei conueniunt in eo instanti, generanti tribui debent? at si agat actione transeunte, concedunt aduersarij, illã actionem non esse generanti tribuendã, quamuis sit in eodem instanti generationis. Voluntariè igitur hæc potius, quàm alia perfectio generanti tribuitur.

Denique supponunt, perfectionem esse corporum, in loco proprio consistere, at quamnam perfectionem acquirat graue, ex eo quod deor-

sum manet? nullam omnino. Nam vt patet, nullum accidens, aut modum adipiscitur, quo antea careret. Cur ergo, dices, deorsum tendit? ob vniuersi ordinem, & perfectionem, respondeo, non verò ob ipsius commodum. Si verò contendas, acquirere perfectionem extrinsecam. Dicã ego quoque, operari esse magnã perfectionem extrinsecam. Erit igitur & hæc generanti tribuenda. Tertius modus hanc sententiam exponedi est Soncinatis 9. metaph. q. 8. Cai. Tienn. 8. phys. & Pauli Vereti summa de celo c. 24. qui distinctione vtuntur, nã quando inquirunt, graue, postquã genitum est, immediate incipit moueri deorsum, tunc immediate mouetur à generante, ipso passiuè tantum se habente, at verò si postea idem moueatur, non erit eius motus generanti tribuendus. Verum nec hic modus recipiendus est, nam semper motus deorsum à grauitate prouenit, vel ergo grauitas est instrumentum generantis, & ita omnis motus deorsum erit illi tribuendus, vel non est, & neque primus.

Aliorum sententia, simplicia à se ipsis moueri, in quo deficiat.

Quarta sententia est Scoti in 2. d. 2. q. 10. Greg. d. 6. q. 1. art. 3. Zab. lib. de motu grauium, & leuium c. 12. Perer. lib. 7. c. 16. Achill. lib. 3. de elementis q. 3. & aliorum, moueri grauia, & leuia per se à sua forma tãquam à principio principali quo, à se ipsis verò tãquam à principio quod. Probat Scotus hanc sententiam, quia effectus actu debet habere causam actu, sed actu graue mouetur, & generans sæpe non existit, ergo non ab eo mouetur, quæ tamen ratio, sicut & alia, quas

ibi adducit, nullā vim habent contra secundum modum explicandi tertiæ sententiæ supra allatum, quæ dicebat, gravitatem esse instrumentum generantis. Zabarella verò, quia forma grauium est natura, ergo debet esse principium motus. Sed neque hac ratione premuntur admodum contrarium sentientes, dicere enim possent, formam esse principium huius motus passiuū, & actiuum esse respectu aliorum motuū. Efficaciter tamen probatur hæc sententia argumentis, quibus iam ostendimus, à generante non posse moueri ipsa grauia, & leuia.

Vnica verò est difficultas contra hanc sententiā, quia videtur apertissimè contra Aristotelem, & eius omnem discursum §. phys. eneruare, nam ibi & clarè affirmat, omne, quod mouetur, ab alio moueri, & motum grauium tribuendum esse generanti, vel remouēti prohibēs; & ex hoc deducit deueniendum esse ad vnum primum motorem. Ut igitur Aristoteli satisfaciānt, in varias partes se vertunt huius sententiæ sectatores.

Scotus plures responsiones affert. Primò ait, Aristotelem per actum secundum leuis nō intelligere motū sursum, sed esse sursum, siue, vt ipse inquit, sursumitatem. Secundò ait, auctoritati Aristotelis nō esse in hoc multum innitendum, quia videtur variè loqui. Tertio, Aristotelem velle tantum probare, grauia, & leuia non se mouere per cognitionem, ex quò, inquit, sequitur philosophi intentio, deueniendum scilicet esse ad primum motorem, qui debet mouere per cognitionē. Quarto, quòd non dicuntur moueri per se, quia non se reducunt ad actum primum, ex quo etiā sequitur intentio philosophi, vt deue-

niendū sit ad primū motore, q nec in eo motu, quo ipse mouet, neque in alio aliquo possit ab alio moueri.

Zabarella autem cap. 14. inquit, per hanc sententiā non euerit Aristotelis discursum, quia forma elementi dici non potest primus motor respectu sui motus, quoniā pendet à generante, à quo est producta, & à quo talem hanc necessariā legē accepit, vt tali motu moueatur, & non alio. Verum non satisfaciunt hæc responsiones, nec veritati, nec Aristotelis menti. Non veritati, quoniam ea ratione penderet etiam reliquæ omnes operationes à generante, quod est falsum. Item neque animalia dicerentur à se moueri, quia etiam ipsa hoc acceperunt à generante. Præterea daretur processus in infinitum in causis, à quibus effectus dependent, cum absq; numero sint huiusmodi generantia sibi inuicem succedentia, præcipuè secundum Aristotelem, qui crederet, mundum esse æternum. Neque etiā est Aristoteli conformis, quoniam grauium, & leuium minima pars secundum Aristotelem est genita, reliquæ autem sunt æternæ, sicut etiam elementa secundum se tota. Si ergo eatenus tantum excluderet, non moueri à se, quatenus mouentur à generante eo pacto, quo Scotus, & Zabarella explicant, non probaret simpliciter, omne, quod mouetur, ab alio moueri. Præterea, vt supra dicebamus, loquitur subdistingtione de generante, & remouente prohibens, at siue adsit remouēs prohibens, siue nō, semper iuxta doctrinā Zabarellæ moueretur grauia, & leuia ab ipso generante, non ergo est conformis Aristoteli, quibus etiam reiectæ manent aliæ explanationes Scoti.

Pererius, grauia, & leuia, ait, nō moueri

moueri à se ipsis, eo modo scilicet, quo animalia, quæ vndecunque, quocunque, & quandocūque volunt, mouentur. Verum non erat mens Aristotelis, distinguere grauia, & leuia ab animalibus, sed inuestigare primum motorem, ad quòd nil refert, quòd grauia, & leuia non moueantur, vt animalia, dum conceduntur, à se ipsis moueri. Præterea cum lippis, & tonforibus pateat, grauia non moueri, sicuti animalia, nec dignum tanto philosopho, nec operè pretium erat, in hoc probando ipsum desudare.

Melior est alia responsio eiusdè Pererij, nō moueri corpus simplex à se ipso, quia motum eius præcedit aliquid immutans ipsum, siue fuerit generans, siue remouēs prohibens. Sed neque est sufficiens, nisi melius explicetur. Primum, quia multò maior ratio est habenda de principio intrinseco, & coniuncto cum motu, quàm de eo, quòd præcedit motum, aliqui omnes actiones tribuendæ eunt rebus præcedentibus, & non ipsorū principijs. Deinde improprie dicitur immutari corpus simplex à generante, nec explicatur, cur potius motus grauis tribuatur generanti, quàm motus aliarum rerum, quos etiam necessariò præcedit generans.

Hieronymus Dandinus digress. 20. in lib. 2. de anima multa quoq; affert pro explanatione mentis Aristotelis, tandem concludit, voluisse Aristotelem, in quouis motu motorem aliquem à mobilidistinctū assignari posse, hunc autem in leuibus, & grauibus esse generans, & remouens prohibens, non quòd internum principium non habeat, sed quòd præter illud reperiri quoque externū possit, *Satis enim erat,*

inquit, *ad primum motorem inuestigandum, habere in omni motu separatum motorem, & si præter eum alius esset coniunctus, & continuatus cum eo, quod mouetur, quibus videtur Dandinus proximè ad Aristotelis mentem accessisse, non tamen perfecte assecutum fuisse. Nam Aristoteles disertis verbis excludit principium intrinsecum, & negat, à se moueri, ergo non tantum vult addere externum, sed etiam remouere internum. Præterea ex traditis à Dandino non rectè intulit Aristot. dari motorem primum. Primò quia si elementa habeant sufficiens principium motus intrinsecum, non est necesse, recurrere ad extrinsecum. Secundò, quia in animalibus datur principium eorum motus, & nullum extrinsecum, vt fatetur Dandinus, ergo ex ipsis non licet ascendere ad primum motorem.*

Mens Aristotelis, & authoris sententia explicatur.

TOta difficultas in hac quæstione in Aristotelis mente explicanda posita est. Neminem enim crediderim dicturū fuisse, grauia, & leuia à generante moueri, nisi arbitrati fuissent, hanc esse Aristotelis mentem, quā tamen, vt vidimus, minimè omnium assecuti sunt. Vt autem eam nos explicemus.

Notandum est, institutum fuisse Aristotelis, probare æternitate motus, quam hac ratiocinatione colligit. Quod mouetur, necesse est, vt existat, vel igit fuit semper, vel aliquādo est factum, si factum, ergo per aliquam mutationem, & ab aliquo alio, hoc ergo aliquid

aliud efficiens, ex non mouente factum est mouens, ergo per aliquam mutationem, alioqui enim si modo, ut antea, se habet, sicut prius non mouebat, neque modo mouebit, oportet igitur reperire aliud mouens, cui hæc mutatio sit tribuenda, & de hoc etiam quaeretur, an semper mouerit, si annuas, ergo motus æternus, si abnuas, ergo ex non mouente factum est mouens ab aliquo extrinseco, ne igitur processus in infinitum, oportet deuenire ad aliquod, quod semper mouerit, & ipsum sit immobile. Si dicatur autem, mobile fuisse perpetuum. Itaque quaeretur, cur ceptum sit moueri, & cum non possit ratio reddi, nisi per aliquam mutationem priorum. Iterum idem quaeram de illa mutatione priori, quare etiam deueniendum erit ad motum æternum. Quæ ratiocinatio tota huic principio innititur. Quod ex quiescente, vel non mouente mouetur, oportet, ut moueatur ab extrinseco, alioqui semper quiescet. Videbat autem, contra hoc principium duo obijci posse. Primum, quod animalia ex quiete transeunt ad motum ex se ipsis, nullo extrinsecus motore adhibito. Secundum, quod graua, & leuia se ipsis etiam ad loca sua feruntur, quibus occurrunt, & ad prius inquit, animalia quidem moueri ex se, quoad principium efficiens, non tamen sine aliqua mutatione extrinseca præcedente, nisi. n. eis proponatur aliquod obiectum, quod moueat, numquam mouerentur, non enim mouentur, nisi præcedente cognitione, cognitio autem non fit sine externo obiecto. Ad posterius respondet, non moueri ex se, sed à generante, vel à remouente prohibens, non quod neget, ea in se habere prin-

cipium sui motus, sed quia non vult, ex quiete posse ex se transire ad motum, si enim lapis sit in centro, clarum est, quod nunquam ex se mouebitur. Cur igitur mouetur? utique vel quia genitum est sursum, & tunc dicitur habere principium sui motus à generante; vel quia prohibebatur descendere, & aliquis remouit prohibens, quare concludit, graua, & leuia, vel moueri à generante, vel à remouente prohibens, non quia ab illo recipiant aliquam virtutem, sicut neque recipiunt ab hoc, sed quia ab illo habent aliquando, quod sint extra suum locum. Dices, hac ratione debuisset etiam recensere ipsum proijciens, à quo lapis habet, ut sit sursum. Respondeo iam Aristotelem præmississe, aliquando moueri violenter, & in his motibus clarum esse, à se graua, & leuia non moueri, quare constabat, & motus violentos, & naturales, qui à violentis dependent, habere aliquod principium extrinsecum. Ex his autem omnia clara redduntur. Patet enim, cur dicat Aristoteles, moueri graua, & leuia, aut à generante, aut à remouente prohibens sub disunctione, quoniam ab altero horum est, non quidem motus simpliciter, sed ratio, ut ex quiete transeant ad motum. Patet etiam, cur utatur exemplis alterationum, & augmentationum, quoniam in his etiam si quidpiam incipiat alterari, cum prius non alteraretur, oportet, præcessisse aliquem motum, vel quo alterans factum sit propinquum alterabili, vel aliud simile. Si quid et incipiat augeri, cum prius non augeretur, oportet, aliquid esse additum. Patet etiam hanc doctrinam optimè deseruire fini Aristotelis, qua intendebat probare æternitatem

tem motus, & primi motus. Et denique veritas, & resolutio huius quaestionis, quod videlicet moueatur quidem graua, & leuia ab intrinseco, non tamen habeant sui motus originem, & causam, nisi ab extrinseco.

Vnicum tantum videtur nobis dissolueda obiectio ex dicto illo communi. *Qui dat formam, dat consequentiam formam*, cum enim motus sequatur formam elementorum, qui dat eis formam, videtur etiam tribuere motum. Respondeo, hanc propositionem non esse in eo sensu, in quo ab aduersarijs affertur, intelligendam, alioqui, ut rectè notat Dandinus, alterationes omnes, accretiones, generationes, & animalium incessus essent ei adscribendi, qui dedit formam, cum hæc omnia, ab eo oriuntur. Intelligitur ergo, inquit idem author, de his rebus, quæ eadem actione cum forma producuntur, suntque cum forma necessariò connexæ eo tempore, quo producuntur, qualia sunt locus, & alij quidam modi, non aut motus. Dubium autem esse possit de proprietatibus, exempli causa, de risibilitate, an essent tribuendæ generati, nam si affirmes, ergo et risus erit ei adscribendus, quia cui tribuitur potentia, eidem adscribendus est actus; si neges, videtur enervari tota vis illius sententiæ. Resp. posse risibilitatem, vel aliam passionem comparari cum forma, vel cum composito, si cum forma comparetur, nego, risibilitatem esse à generante, si uero cum composito, dico posse esse à generante, non tamquam à proximo efficiente, sed tamquam ab eo, quod produxit efficiens, quod. n. est causa causæ, dicitur causa causati, consequenter cum generans producat causam.

risibilitatis, dicitur etiam eiusdem causa. Dices, eadem ratione dici quoque poterit causa reliquarum actionum, quæ ab ipsa forma procedunt. Resp. non esse paræ rationem, quia generans non constituit formam in potentia proxima ad eas operationes, quæ oporteret adesse partes, & tunc et alias conditiones, quod si constituit in potentia proxima, ut dum ignis producit alium ignem, dicitur generans esse causa etiam illius combustionis, siue calefactionis, nam etiam moraliter ita videmus, generari causam combustionis illum, qui in potentia proxima constituit ignem ad comburendum; Ita tamen generanti hæc tribuuntur actiones, ut non excludatur agens ipsum proximum, quod si hac ratione vellent authores tertiæ sententiæ, generanti esse tribuendum motum grauium, & leuium, non cum ipsis contentendum esset, duo tamen ab eis essent vicissim nobis concedenda, alterum, eum tantum motum, qui generationem statim consequitur, generanti tribuendum esse, alterum, non propterea negandum, ipsa graua, & leuia à seipsis moueri.

De motu animalium.

SECTIO III.

Difficile redditur hoc quaesitum de animalium motu, non tam ex propria natura, quam ex Aristotelis doctrina. Nam in primis docet Aristoteles septimo physico rum in principio *omne, quod mouetur, ab alio moueri*; & hoc vniuersaliter, saltem de corporibus, nam eius rationes probant, non tantum inanima, sed etiam animalia non

non posse à se moueri. Ratio autē, qua id probat, est huiusmodi. Omne, quod mouetur, est diuisibile in partes, ergo ab alio mouebitur, & non à se. Probatur consequentia. Quoniam quod mouet se per se primo, nō desinit moueri, ex eo quod aliud quiescat. Nam si alio quiescente quiescit, ergo ab eo dependet, non ergo per se primo se mouet. At quod habet partes, quiescente vna parte, vel quiescit totū, vel non, si primum, ergo quiescit ad alterius quietem, si nō quiescit totum, sic etiam sequitur, non se mouere per se primo, sed ab ea parte, à qua moueri dicitur, quiescente alia.

Præterea in 8. phys. tex. 27. aperte concedit, animalia à se ipsis moueri, quamuis tex. 28. asserat, in ipsis quoque distingui partem mouentem, & partem motam, sicut dum nauis mouetur, distinctus est nauis, qui mouet, à nauis, quæ mouetur.

Rursus alia difficultas adest, quomodo ex hac ipsius doctrina colligatur, dari vnum motorem primum. Vt ergo hæc intelligantur, explicabimus prius, quid secundum veritatem dicendum sit de motu animalium, postea verò Aristotelis mentem interpretabimur.

Quid secundum veritatem dicendum.

Quoad primum est sententia communis, animal moueri quidem à se, ita tamen vt vna pars eius alias moueat, quæ pars secundum Aristotelem, & Peripateticos est cor, secundum Galenum verò est cerebrum. Sed adhuc difficultas superest de ipsa prima parte,

quæ mouet, an ab alia moueatur, vel moueat seipsam. Quidam ergo, quos referunt Doctores Connimb. lib. 7. c. 1. q. 1. art. 4. existimant, fieri motum cordis ab aliqua diuiniore causa, puta intelligentia, sed facile reijciuntur, quoniam aut malum motus non est à forma assistente, sed ab informante, alia qui nec ipsa essent anima, nec motus esset vitalis, at intelligentia nō potest esse nisi forma assistens, quare S. Thom. opusc. 15. ridiculam hanc sententiam appellat.

Alij dicunt, hunc motum etiam esse à generante, quam opinionem impugnat Suarez num. 35. ex eo quod est actus vitalis, cum sit ab anima, & ex absurdis, quæ inde sequerentur, vt quod respiratio mea, & nutritio essent generanti tribuendæ, sed & ex his, quæ de motu grauium, & leuium diximus, abunde reiecta manet hæc sententia.

Alij respondent, ab innato calore agitari, quos impugnant Connimb. dicentes, à calore prodire alterationem, non verò motum localem, sed vtunque sit, querimus hic efficiens principale, non instrumentarium.

Alij asserunt, vnam cordis particulam reliquas mouere, verum adhuc inquirendum superest, à quo illa particula mouens moueatur, non enim datur processus infinitum.

Aliorum est opinio apud Suarez, ab appetitu moueri neruum, & à neruo deinde alias partes, & ita distinguunt mouens à mobili, quoniam appetitus vel est in diuersa parte, vel se habet, vt motor quidam separatus. Innititur tamen fundamento falso hæc sententia, quia appetitus non est per se causa motus, sed media virtute motiua.

Est

Est igitur sententia vera, & communis, animam ipsam per suam virtutem motiuam cor mouere, & per ipsum reliquas partes. Dubitant tamen aliqui, an hic motus sit dicendus naturalis, pro parte affirmante adest ratio, quia prouenit ab anima vt natura, pro negante, quod componatur ex contrarijs, conficitur enim ex dilatatione, & constrictione, motus autē naturalis est determinatus ad vnum. Respondetur, si motus naturalis distinguatur à violento, siue à libero, vel spontaneo, hunc motum esse naturalem, quia fit ab intrinseco, nulla præcedente cognitione. Si verò motus naturalis sumatur, put distinguitur à motu animalium, ita non esse naturalem, quod autē dicitur, motum naturalem esse determinatum ad vnum, intelligi debet de naturali hoc secundo modo. Si denique vt distinguitur à violento. Resp. respectu animæ esse naturalem, respectu verò corporis, quod graue est, esse violentum, sicut & motus progressiuus totius animalis, & hæc de prima difficultate.

Aristotelis mens elucidatur.

Quoad secundum, quod maiorem difficultatem continet, quomodo scilicet dicta Aristotelis locum habeant in hoc motu, præcipue illud, quod mouetur, ab alio mouetur, sunt diuersæ responsiones.

Prima est, hunc motum esse à generante, quam superius retulimus, & impugnauius.

Secunda sententia est, distinguere etiam in hoc motu partem mouentem, & partem motam, quia mouens est anima, mota verò est mate-

ria, ita Connimb. Non videtur tamen hæc responsio consona dictis Aristotelis, nam ipsum loqui de partibus integrantibus, non verò essentialibus, patet ex eius argumento. Inquit enim, omne diuisibile debere distingui in partem mouentem, & partem motam. Secundò, neque iuxta hanc doctrinam deueniendum esset ad primum motorem, siue ad æternitatem motus, quoniam in ipsa anima sistimus, quæ tamen non est primus, nec æternus motor. Tertio, non esset necesse, in elementis recurrere ad generans, quod ea moueat, quia etiā dici poterit, in ipsis partem mouentem esse formam, motam verò materiam.

Tertia sententia est, non posse animal motum inchoare, quia aliqua pars ipsius animalis immota maneat, cui ipsum animal innitatur, illa ergo pars immota, & quiescens, dicitur mouens immotum, atque ita distinguemus partem mouentem ab ea, quæ mouetur, ipsa verò pars quiescens mouebitur per accidens ad motum alterius, quam responsionem post Alb. lib. 3. de an. tract. 4. cap. 8. attulit Suarez nu. 32. Non tamen satisfacere videtur. Primum quoniam valde impropiè pars illa, cui animal innititur, dicitur esse mouens, sicuti neque mouens dicitur lapis, cui innititur, vt aliquid aliud moueamus, fortassis etiam non est vera in omni motu animalis hæc doctrina, quædo enim aues volant, non erit facile, assignare hanc partem quiescentem. Si dicas, potuisse assignari in principio motus, & hoc quoque est incertū, quia aliquando in medio aere quiescunt, & inde mouentur, tunc autem non apparet, cui parti inni-

ti possint, dum motum incipiunt. Præterea in ipso volatu renouant sæpe motum, & se impellunt con- tinuè, oporteret ergo etiam tunc assignare hanc partem immotam, quia non est maior ratio de prin- cipio motus, & de eius continua- tione per nouum impulsu. Præ- terea neque etiam patet, quomo- do ex hac doctrina colligatur æter- nitas, & vnitas motoris primi, im- mo potius videtur enervari totus Aristotelis discursus. Nam si quæ mouet alterum per se, potest ab eo dem moueri per accidens, non est vterius alius motor inquiren- dus.

Quarta sententia est eiusdem. Suarez, qui existimat, nullum esse inconueniens, eamdem partem in- tegralem esse mouentem, & motam, & Aristotelem solum de motu ro- tius animalis dixisse, fieri per mo- tionem vnus partis in aliam. Non video tamen, quomodo hac re- sponstione dicta Aristotelis nõ cõ- uellantur, & quomodo idem Sua- rez infra num. 37. inferat ex dictis à se, satis inductione constare, om- nem motum localem, ac physicu requirere motorem, seu efficientẽ causam distinctam à moto. Nam vel loquitur de ijs, quæ mouentur secundum se tota, & sic patet, ani- malia à se ipsis moueri, vel etiam de partibus, & ipse etiam cõcedit, partem integralem totam esse mo- uentem, & motam.

Superest etiam difficultas circa rationem Aristotelis supra allatã, Galenus enim, & Auicenna con- tendunt, inefficacem esse, & sophi- sticam. Auerr. verò, & Thom. & reliqui expositores eam defendere conantur, illorum autem impu- gnationes, & horum responstiones referte, non mihi videtur operẽ-

pretium. Notabo tantum; sophi- sticam fuisse visam etiam Suarez nec mirum, nam illa Aristotelis il- latio, si quid quiescit quiescente alia, ergo non mouet se per se primo, mul- tas patitur instantias: Potest enim aliquid moueri per se, sed sequi motum alterius corporis præceden- tis, quod si hoc sitatur, necessariò etiam sequens quiescet, quamuis ab eo non moueretur. Præterea si sermo sit de parte quiescente, de- sinet quidem totum moueri secun- dum omnem sui partem, non quia totum non se moueret per se pri- mò, sed quia qui dicunt totum, di- cunt omnes partes, & consequen- ter repugnãt, moueri totum, si ali- qua eius pars quiescat.

Pro mea sententia explicanda recolendum est, quod supradixi- mus de motu grauium, & leuium, Aristotelem scilicet non loqui pro- priè de efficiente motum, sed de causa inchoandi motum, quam possumus appellare causam deter- minantem, & in hoc sensu loquu- tum fuisse in 8. phys. ex ipso con- textu patet, nõ aliam autem ei fuis- se mentem in 7. phys. inde videtur concludi posse, quoniam, vt om- nes fatentur, 7. physico. præpa- ratio quædam fuit ad 8. Non igitur in alio sensu illam proposui- nem. *Omne, quod mouetur, ab alio mouetur*, in 7. retulit, ac in 8. Hoc posito dico, veram esse hanc sen- tentiam Aristotelis etiam in anima libus, quoniam ad hoc vt moueã- tur, oportet, moueri, siue allici ab externo, vt supra etiã notauimus. Et ad hoc probandum videtur et- sufficiens ratio Aristotelis, quia quod ex se totalis est ratio sui mo- tus, & ad inchoandum motum se determinat, non potest quiescere ad quietem alterius. Dumq; obji-

cit Suarez. Si duo lapides deor- sum moueantur, vnus post alium, & superior detineatur, impedit etiam alium, ne descendat, non quia illum ante moueret, sed quia resistit motioni, qua ipse se moue- bat. Resp. hoc sufficere, vt prior lapis non dicatur moueri à se, nam si denuo lapis prior remoueatur, posterior lapis descendet, eius igitur motus initium fuit ab extrinse- co, quare dicebat Aristoteles, ali- quando grauia moueri à remouen- te prohibens, idest ab eo habere sui motus initium. Dum etiam obijciat. Si totum quiescit quies- cente parte, non sequitur, vt mo- ueatur ab ea, sed tantum vt nõ mo- ueatur secundum eam, vel vt eã impediatur motum alterius. Resp. optimè sequi id, quod Aristoteles intendeat, scilicet motum totius determinari ab ea parte, alioqui non posset esse ratio, vt nõ amplius moueretur.

An substantiæ spirituales moueri possint à seipsis.

SECTIO IV.

Res spirituales, scilicet Ange- los, moueri ex se, nemo ca- tholicorũ negat. Nam & constat, moueri, & non indigere extrinse- co motore, & quamuis demus, vir- tutem motiuam ab ipsorum sub- stantia realiter distingui, vt multi volunt, de quo alibi agendum erit, saltem constat, agens principale esse ipsum Angelum, quare non distinguantur mouens, & motum nisi ratione, neque possumus re-

currere ad partem mouentem, & partem motam. Quare ne dica- mus, Aristotelem in re tam certa hallucinatum fuisse, dicunt quid- dam, ipsum loquutum fuisse de motu physico tantum, non verò de motu Angelorum, nam de il- lo procedit eius ratio tantum, quæ desumitur ex diuisibilitate mobilis.

Verum si consideremus, quid probare intendat Aristoteles in 8. phys. videbimus, etiam de motu spirituum, seu intelligentiarum, ipsum fuisse loquutum. Nam, vt supra etiam notauimus, institutum eius erat, probare æternitatem mo- tus, totaq; eius probatio in hoc præ- cipuè nitetur, quod aliquid ex non mouente non poterat fieri mo- ues, nisi mutaret, neq; poterat mu- tari, nisi aliunde, & extrinsecus de- terminaret, quare vel dicẽdũ erat, res omnes ab æterno quieuisse, & quiescere, vel vnũ esse moto- rem ab æterno immobilem, qui semper moueat, quia si hic non semper mouet, ergo oportuit, eum ab aliquo alio determinatum fuis- se ad mouendum nunc, & non antea, & de hoc alio iterum quæ- ram, vtrum determinauerit mo- dũ, & non antea, oportebit enim, ipsius determinationis aliquam a- liam causam extrinsecam repe- riri, & ita in infinitum, ne de- tur igitur processus in infinitum, concedendus erit motus æternus, & immobilis. Si ergo nos con- cedamus, intelligentiam posse se ipsam mouere, nec totus Aristote- lis discursus, non enim necesse erat, motum fuisse ab æterno, si cũ antea motor non moueret, potuit ex se incipere motum.

Dicendum est igitur in Aristot. lii do-

doctrina, verissimam omnino esse in omnibus entibus illam propositionem, *omne, quod mouetur, ab alio mouetur*, & quamuis in 7. phys. probauerit eam tantum in corporibus; in 8. tamen contendit, esse veram etiam de primo motore. Si quæras autem, quomodo secundum Aristotelem possimus concipere, intelligentiam moueri ab extrinseco. Resp. eo pacto, quo ipse dixit, moueri animalia, scilicet obiectiue, credidit. n. Aristoteles, non posse intelligentiam ex non mouente fieri mouentem, nisi ab aliquo extrinseco saltem obiectiue moueretur, quia scilicet videret, nunc bonum esse mouere, cum antea non esset bonum, vel aliquid modò cognosceret, quod antea non cognoscebat. Voluit igitur, etiam in Angelis esse veram hanc sententiam Aristoteles, sed per moueri ab alio, non intellexit id, quod hucusque crediderunt eius interpretes, moueri effectiue, sed determinati quoad principium, siue inchoationem motus, quod ex dictis iam, satis, superque patere potest.

Si quæras autem, an sit vera hæc Aristotelis sententia. Respondeo, nedum in Angelis falsam esse, sed etiam in hominibus, cum enim liberi sint vtrique, absque eo quòd extrinsecus determinentur, possunt se determinare; & ex non mouentibus mouentes fieri, & multò magis absque mutatione etiam voluntatis potuit Deus statuere mundum econdere, sed tamen pro tali tantum tempore. Quate valde probabile est, Aristotelem existimasse, primum motorem mouere ex necessitate naturæ, non autem liberè, quo posito optimè concludit eius discursus, quia quod non potest se per libertatem determi-

nare, oportet, vt ab aliquo alio determinetur.

Conclusio totius huius primæ partis.

EX his patet, necessariam non esse distinctionem realem mouentis, & mobilis, sed idem posse mouere seipsum, neque contrarium Aristotelem docuisse, sed longè aliam eius fuisse mentem, dum dixit, omne, quod mouetur, ab alio mouetur.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ, quòd idem esset in actu, & in potentia. Respondeo, nullum esse inconueniens, cum actus, & potentia non eodem pacto sumantur, poterit enim idem esse in actu virtuali, & in potentia formali, sicut de Angelis necessariò fatendum est.

Secunda questionis pars de Agente Aequiuoco.

CAusa æquiuoca dicitur illa, quæ non producit effectum sibi similem formaliter, quare dicitur, virtute tantum continere effectum. Huiusmodi autem sunt non solum causæ vniuersales, vt Sol, & Cælum, sed etiam multæ particularès, vt anima respectu suarum potentiarum, potentiæ respectu actuum, & omnes illæ causæ, quæ dicuntur virtualiter tantum continere effectum, vt vinum, & piper, quæ dicuntur virtualiter calida, & aqua, quæ quando est formaliter calida, adhuc virtualiter est frigida. Sed causas vniuersales, clarissimum est, in seipsas non agere. Potentias autem sicuti ab anima emanare, certum est, ita con-
trouersum est, an generanti hæc
ema;

emanatio tribui debeat, vel ipsi formæ, de qua tñ nihil vterius dicendum occurrit, nam de motu grauium, & leuium agentes ostendimus, quæ à forma substantiali, eueniunt, non esse generanti tribuenda. Ad tria capita igitur reducet præfens quæstio, quatum præcipuum est.

Quomodo aqua calefacta ad primum frigus reducatur.

SECTIO V.

Prima sententia est Burlæi ad initium lib. 2. huius operis, qui corpori ambiendi hanc reductionem tribuit. Impugnant hæc Doctor. Connimb. 7. phys. c. 1. q. 1. art. 3. quoniam, inquit, experientia testatur, amoto calefaciente, & consuante calore, aquam plus frigoris habere, quam in ambiente sit. Ego tamen existimo, experientiam esse contra Connimb. nam si posset aqua maius frigus acquirere, quam sit ambientis, nulla esset ratio, cur in æstate non se reduceret aqua apud nos ad summum frigus, vel enim hoc oriretur ex impotentia aquæ, vel ex aliquo impedimento extrinseco, non primò, quia aquæ substantia continet virtute summum frigus, vt ex tractatu de elementis suppono, neque verò ex aliquo impedimento, quoniam si ab aqua non admodum frigida superatur, ita vt non possit eam impedire, ne maius frigus acquirat, vtique quò magis est frigida, poterit etiam magis superare, & minus impediatur.

Dices. Non valet hæc argumentandi forma, nam intensus calor

non potest quidem existere cum intenso frigore, potest tamen cum remisso, quare non valet illatio, hic calor intensus expulit intensum frigus, ergo etiam poterit remissum, quia cum remisso se copatiuntur, ita igitur dici poterit calor aeris pati quidem, vt aqua vsque ad certum gradum frigeat, non tamen sequi, vt non impediatur acquisitione summi frigoris. Resp. antecedens verum esse, quia calor habet oppositionem cum intenso frigore, non habet autem cum remisso, & ideo in eodem subiecto se copatiuntur, quod ex eo oritur, quòd calor, & frigus habent gradus eterogeneos, vt supra notauimus, at non est eadem ratio de consequenti, quia cum aqua fit frigidior aere, reuera frigus ab aqua acquisitum est contrarium calori aeris, frigus enim aquæ exempli causa erit vt sex, calor autem aeris etiam vt sex, qui gradus non se compatiuntur, alioqui. n. si gradus hi se compaterentur, posset etiam aer recipere illud idem frigus, absque eo quòd remitteretur illius calor, quòd patet impossibile. Cum igitur non obstante repugnantia aeris calidi, aqua fiat frigidior, neque poterit idem calor aeris impedire summum frigus aquæ, quia iam aquæ frigus est potèntius, & aeris calor non magis huic, quam priori frigori repugnat.

Præterea si aqua sit magis frigida, quam aer, cum sint continua, inuicem agent, vel ergo aqua superabit aerem, & illi communicabit suum frigus, vel superabitur, & recipiet eius calorem, vel contemperabitur frigus vnus cum alterius calore, & ita semper ad æqualitatem reducuntur.

Tertiò, idem constat experientia.

tia. Aqua enim, quæ diebus æstiuis noctu est frigida, quò magis procedenti die aer fit calidus, & ipsa calefit, & cū aeris calor vesperi remittitur, idem contingere apparet in aqua, reuera igitur aqua non fit frigidior, quàm ambiens, quāuis eius frigus magis sentiatur propter eius densitatem, & humiditatem.

Impugnant præterea Doctores Connimb. Burlæi opinionem, quod nequaquam verisimile sit, in vacuo aquam ad suum frigus non redituram, cum ea reditio fiat gratia propriæ conseruationis, quam etiā in vacuo expereret, procuraretq; Sed ab aduersarijs qua facilitate hoc dicitur, eadem etiam, illis negaretur.

Aliter igitur probatur, non esse sufficientem illam rationem, quoniam si aqua reducit ad pristinum frigus ab ambiens, à quo reducitur ipsum ambiens, à diebus enim æstiuis, meridie totus aer est calidus, vespere verò refrigescit, à quo autem dicemus recipere hoc frigus? an ab alio aere frigido? sed ut hunc aerem reperiamus, oportebit, nos in longinquas regiones abire, vel in altissimum montem ascendere, non est autem probabile, tam cito ab aere valde remoto aerem nostrum recipere frigus, ergo se ipsum reducit ad pristinam frigiditatem. Confirmatur, quia hoc idem accidit in cubiculis optimè clausis, in quibus aer nisi continuè calefiat, ex se refrigescit, ergo verè non alteri, quàm ipsi tribuenda est hæc frige factio, quòd si hoc aeri conceditur, non est, cur denegetur aquæ.

Item si aqua calida bibatur, refrigerat viscera, ergo non ab ipsis ad suam pristinam frigiditatem

reuocatur, sed se ipsa.

Præterea idem probatur ratione, quoniam si aqua non posset se ad pristinum frigus reducere, si ponamus etiam, non adesse agens extrinsecum, à quo reducatur, sequetur, aquam posse perpetuò manere calidam, absque eo quòd nullum agens calor em conseruaret, quòd esse inconueniens, ex eo probatur, quia & calor perpetuò esset in subiecto sibi contrario, & aqua semper esset in statu violento, quòd verumque est contra illud axioma. *Nullum violentum perpetuum.*

Tertio, natura tribuit virtutes motiuas elementis, quibus possunt loca sibi connaturalia acquirere, ergo non est probabile, non illis tribuisse id, quòd magis necessarium erat, ut scilicet se possent ad pristinum statum quoad qualitates actiuas reducere.

Quarto, cum primò gignitur aquæ forma, secum affert suas passionem, nam passionem cuiuscunque rei ab eius forma emanant, inter has autem potissima est frigiditas, hæc ergo ab ea emanat, si ergo potuit, cum primò aqua producta est, frigus ab ea emanare, poterit etiam, si eo ab extrinseco priuetur, quia non est minus potens post aliquod tempus suæ productionis, quàm in ipso instanti, in quo producitur.

Secunda sententia Auerr. 2. de anima comm. 1. tribuitur, & probabilis à Caiet. p. p. q. 34. art. 3. censetur, in aqua calida remanere partes aliquas frigidiores, quæ se interius abdunt, quarum postea beneficio tota aqua natium frigus recipiat. Reijci tamen debet, quoniam est contra experientiam tactus, qui vbique in aqua eundem gradum sentit, & contra rationem, quia

quia aqua cū sit homogœna, nulla est ratio, cur vna pars eius magis, quàm altera, patiatur à calore, & dato etiam quod magis pateretur, cum istæ partes cum alijs sint commixtæ, inuicem agerent, & se ad æqualitatem frigiditatis reducerent. Præterea illæ partes aquæ frigidiores dum agerent in calidas, repaterentur, non possent igitur retinere summum frigus, quare nec alijs communicare, numquam igitur poterit aqua totum suum pristinum frigus recuperare.

Tertia sententia est communis Connimb. lib. 7. cap. 1. q. 1. art. 3. & aliorum apud ipsos, Ruij 8. phys. cap. 4. q. 1. Suarez disp. 18. sect. 7. formam quidem substantialem esse principium, quo aqua totum pristinum frigus acquirat; Principale tamen agens, cui hæc actio tribui debet, esse generat. Sed hæc sententia ex prædictis de motu grauiū, & leuiū, facile impugnari potest; Si enim motus lapidis deorsum tribui non debet generanti, ergo neque recuperatio frigiditatis in aqua. Eadem enim est ratio utrobique.

Dicendum est igitur, à propria forma substantiali reuocari aquam ad pristinum frigus, & hæc esse agens principale ut quo, agens verò ut quòd esse ipsammet aquam, quòd nullum esse inconueniens, ex his, quæ supradiximus, patet. Addendum est autem, non parum aquam adiuuari, vel impediri ab ambiente, quoniam, ut probauimus, non recuperat aqua intensius frigus, quàm sit illud, quòd est in ambiente. An autem ad hoc utatur aqua aliqua qualitate virtuali, tamquam instrumento, vel immediate hoc efficiat per se ipsam, in lib. 2. videbimus. Et per hæc patet etiam, quid sit dicendum de reliquis

emanationibus, omnes scilicet ipsi formæ esse tribuendas.

Quid de agentibus, quæ virtualiter tantum continent effectus, ut vino, pipere, &c. sit dicendum.

SECTIO VI.

Adest peculiaris ratio dubitandi in his, quoniam si possent agere in se, numquam carerent illo effectu, què producere possunt. Videmus autem, carere. Nam vinum est sæpè formaliter frigidum, & idem de pipere, & reliquis experimur. E contra verò si potest vinum producere calorem, & potest recipere, cur non poterit producere etiam in seipso? An quia actus virtualis non potest reducere ad actum potentiam formalem, cum qua identificatur? sed hoc vel esset verum vniuersaliter, & tunc neque aqua posset se reducere ad pristinum frigus, nec graue se mouere deorsum, immo neque Angelus se mouere, neque tandem intellectus intelligere, quia antequam intelligat, est in actu virtuali intelligendi, & in potentia formali, quod si in istis conceditur, ergo quod vinum non se calefaciat, non prouenit ex eo, quòd potentia eius formalis non possit in actu reduci ab actu virtuali, sed ex aliquo alio impedimento.

Antonius Ruius 8. phys. cap. 8. q. 1. inquit, vinum, & cætera huiusmodi non se alterare per qualitates virtuales, quia talis qualitas non est data corpori à natura ad agendum in se, sed in alia. Verum hæc ratio non sufficit, quia cū sit deducta ex fine, non explicat ex parte ipsius efficiētis, cur non possit agere in se, quibus enim natura intendat finem per se,

non tamen sine medijs in illū tendit. Et sicuti si quæramus, cur lapis tendat deorsum, non sufficit dicere, quia natura voluit, ipsum esse infra aerem, & aquam, sed oportet etiam in ipso lapide ponere gravitatem, qua hunc naturæ finem assequatur; Ita non sufficit dicere, vinum non agere in se, quia virtus eius non est ad hoc instituta, sed oportet ostendere, quo impediatur calor virtualis vini, ne vinū ipsum calefaciat, cum sit agens naturale, quod ob naturæ legem non potest continere actionem suā, nisi aliunde impediatur.

Suarez disp. 18. sect. 7. num. 16. duas reddit rationes, quarū prior est insufficientis, posterior verò sufficiens, & vera. Prior est, huiusmodi agentia virtualia tale habere temperamētum, & dispositionem naturalem, ut resistat, & impediatur, ne illa qualitas virtualis suam formalem actionem in eadem parte exerceat. Non inquam, hæc est sufficiens. Nam temperamentum illud non potest impedire actionem alterius qualitatis, vinum enim & ab igne, & à sole calefieri potest, ergo neque posset impedire actionē ipsius vini; si verè virtutem ad ipsam sufficientem haberet. Præterea quādo vinum calefacit stomachū, calefacit simul etiam se ipsum, ergo illius temperamentum non est illi impedimento. Ad hæc, si non posset in eadem parte, posset saltē in parte cōtigua, cuius oppositum videmus.

Est igitur altera responsio melior, huiusmodi agentia non habere totalem, seu integram virtutem calefaciendī, nisi aliunde iuventur. Non solum enim nō possunt in se, sed neq; in aliud, nisi per aliquod extrinsecum ad potentiam proxi-

am reducantur, nam si manui vel piper, vel vinum apponas, nullum calorem ab eis percipies, quando autem ab extrinsecō adiuta alia calefaciunt, poterunt etiam calorem in se ipsis producere.

De actibus Immanentibus quid sit dicendum.

SECTIO VII.

Nulla videtur dubitatio superesse posse, ratione horū actū idem esse agens, & patiens, nam & constat, ut nomen ipsum demonstrat, manere in ipso agente, à quo producuntur, & clarum est, nō posse generanti tribui, cum sint actus vitales, & sæpe etiam liberi. Solum difficultas esse posset, quia non videntur recipi in eadem parte essentiali. Nam actus exempli causa visionis elicitur ab anima, & tamē recipitur in materia. Est enim visio actus, qui recipitur in organum, quare Suarez disp. 18. sect. 7. num. 46. inquit, in his actionibus distinguere principiū quo agendi, & principium quo recipiendi. Ego tamen existimo, hos actus, sicut recipiunt in organum, ita etiam produci ab anima medio organo; Nam & nomen organi, quod instrumentum significat, id ostendit, instrumentū enim datur ad operandum, non verò ad recipiendum, & nisi producerentur medio organo, immeritò appellaretur materiales, anima enim, quæ est rationalis, non posset se sola producere actum materiale. Ab anima verò materiali si possent hi actus tamquam à totali principio prodire, deberemus etiam dicere, ipsam animam non dependere à materia, & consequenter esse immortalē. Præterea sicuti res

se habet ad esse, ita ad operari, cū igitur anima secundum suam substantiam informet corpus, etiā operatio eius erit medio corpore. Denique nomen ipsum actionis immanentis demonstrat, debere manere in agente, à quo producitur, si ergo ab anima sola produceretur, ab ea etiam sola reciperetur.

Disputat hic quoque Suarez, an idem sit principium proximū accidentale producendi, & recipiendi hos actus, quod ex eo pendet, an cum potentia, quæ eos alicit, concurrat aliquod aliud agens, & ipse quidem, cum intellectu, arbitratur, concurrere effectivè speciem intentionalem, cum appetitu verò non concurrere obiectivè cognitum efficienter, ego autem censo, nec obiectum cum appetitu, neque speciem cum potentia cognoscēte concurrere villo pacto efficienter. Verum hæc in tertium librum de anima remittenda sunt.

TERTIA PARS.

De Agente uniuoco.

An in uniuersum agens uniuocum possit agere in se ipsum.

SECTIO VIII.

Agens uniuocum dicitur illud, quod producit effectum sibi similem formaliter, siue in essentia, ut cum homo producit hominem; siue in qualitate, ut dum calidum communicat alteri calorem, quare requiritur ad agens uniuocum, ut ante actionem contineat formaliter effectum, quem produciturum est.

Posse hoc agere in se ipsum, rationibus suadetur & experimentis.

EX his, quæ hæctenus dicta sūt, desumitur primò argumentum pro hac parte, quoniam potest agens virtuale, & æquiuocum agere in se ipsum, sed non est minoris virtutis agens formale, & uniuocum; ergo etiam poterit agere in seipsum. Confirmatur, quia habet potentiam producendi effectū sibi similem, & habet etiam potentiam recipiendi, nam potest ipsum recipere ab alio agente, ergo nulla est ratio, cur non possit in se ipso eundem effectum producere.

Secundò, lumen per reflexionē intendit se ipsum, ut patet, dum soli opponitur speculum, & tamen lumen est agens uniuocum respectu alterius luminis, ergo.

Tertiò, lapis dum descendit deorsum, intendit proprium motū, quia semper velocius descendit, ergo intendit etiam virtutem illam, per quam fit motus.

Quartò, Aqua putealis hyeme est calidior panti peristatim, id est circum obsistentiam contrarij frigoris, non recipit autem hunc calorem à frigore, ut patet, ergo recipit à se ipsa, quia videlicet per calorem, quem prius in se habebat, intendit suum calorem. Et eadem ratione æstiuo tempore eadem aqua est frigidior, sicut etiam docent medici, ventriculum nostrum æstate frigidiorē, & debiliorem esse, hyeme verò calidiorē, & robustiorem ex Hippocr. aphor. 15.

Quintò, Calx iniecta aqua ita calefit, ut ferueat, non potest autem hic calor aquæ tribui, ergo ab ipsa calce prodit, quæ suum calorem intendit.

Sextò,

Sextò, Aqua tepida, nisi adsit conseruans calorem, reducit se ad pristinum frigus, ergo cum erit remissè frigida, producet in se saltem gradum frigiditatis, quare uniuocè agit in se.

Septimò, Fimus Columbinus imposita traspiratione, ita aliquando incallescit, vt flammam cõcipiat, vt testatur Galen. lib. 3. de temperam. cap. 2. & idè accidit in sceno ad huc humido, si constipetur, & recludatur, non potest autem hic effectus ab extrinseco prodire, ergo in se ipsa huiusmodi agentia agunt.

Octauò, Per nutritionem, & augmentationem vtriq; producitur aliquid simile, alioqui enim non nutriremur, neque nutritio esset partialis generatio. At animal per virtutem propriam se ipsum nutrit, & accrescit, ergo.

Nonò, Pepones ad solem expositi per aliquod tempus magis frigesunt, scilicet ad præsentiam contrarij se frigore intendente, & alia multa huiusmodi afferri possunt, quæ fiunt per antiperistasis; nam & manus niue calefiunt, & fulgura in nubibus accenduntur, &c.

Opposita sententia quibus nitatur argumentis.

Idem nõ posse agere in se ipsum, saltem actione uniuoca, qua producatur effectus similis agenti, experientia conuinci videtur. Nam alioqui calidum vt 4. posset se intendere vsque ad summũ calorem, nullaq; qualitas reperiretur in rerum natura in gradu remisso; quod est manifestè falsum. Secundò sequeretur etiam, idè posse se ipsum corrumpere; Mistra enim, quæ gradum caloris remissum postulant, si calorem in se possent intendere,

vtque se corrumperet. Tertio sequeretur, idè esse in actu, & in potentia, neque enim hic valet euasio, quod posset aliquid esse in actu virtuali, & in potentia formali; quoniam supponimus, agens habere actum formalem, alioqui non erit agens uniuocum; Si dicas, calidum vt 4. erit in actu formali caloris, vt 4. sed in potentia formali caloris, vt quinque, quare non erit respectus eiusdem in actu, & in potentia. Respon. calidum vt 4. non posse producere, nisi 4. gradus caloris, vel ergo hos poterit etiam recipere, & sic erit in actu, & in potentia respectu eiusdem, vel non poterit, & tunc idem non agit in se ipsum, quod enim possit ab alio recipere quintum gradum caloris, nihil refert.

Denique hæc videtur expressa Aristotelis sententia. Probat enim hic, simile non posse agere in se ipsum, loquitur igitur de actione, quæ agens intendit sibi assimilare passum, quæ est uniuoca, sicut enim quando agens virtuale producit aliquam qualitatem in passum, non dicitur simile agere in simile, sed solum quando calidum agit in calidum; ita inens Aristotelis non fuit, excludere actionem virtuales eiusdem in se ipsum, sed solum eam, per quam intenderetur qualitas, quæ in eo formaliter reperitur. Et hæc videtur communis sententia omnium Peripateticorum; Nam Scotus, & alij nonnulli, qui concedunt, idem agere posse in se ipsum, inniuntur illi distinctioni de actu virtuali, & formali, quæ cum hic lo cum nõ habeat, credendum est, ab hac sententia eos non discessuros.

Diffi-

Difficultatis resolutio.

Premittenda est distinctio de qualitatibus, quæ intenduntur. Nam, vt supra probauimus, quædam intenduntur per gradus eterogeneos, vt primæ qualitates, & reliquæ, quæ contrarium habent, & esse permanenti fulciuntur: quædam verò aliæ intenduntur per gradus homogeneos, vt lumen, & virtus impressa, quæ etiam sunt in duplici differentia. Nam quædam non habent esse villo pacto permanentis, indigent enim continuo influxu agentis, vt conseruentur, & huius generis sunt lumen, & species intentionales, quædam verò habent esse ad interitũ quidè decurrens, verũ nõ statim, sed paulatim, vt virtus impressa. Quibus positis.

Dico primò, ratione qualitatum, quæ habeat gradus eterogeneos, idem non potest agere in se ipsum. Patet hoc dictum experientia in secunda sententia allata, & ratio est;

quia calidum vt quatuor non potest producere nisi calorem vt quatuor, at hic calor non potest intendere calorem similem, quia in calore fit intensio per gradus eterogeneos, ergo non poterit calidũ vt quatuor intendere se ipsum, calor enim, qui producere potest, nõ sufficit ad intensiõnem, & qui sufficeret, non potest ab eo produci. Et de his loquebatur Aristoteles, quia nõ agebat de qualibet actione, sed de ea tantum, quæ ordinatur ad generationem, quæ est corruptiua, & fit inter contraria.

Dico secũdò, ratione qualitatum, quæ non habent esse permanentis, quamuis augeantur per gradus homogeneos, non potest actione directa idem intendere se ipsum, potest tamen actione reflexa. Prior

pars probatur tum experientia, quia alioqui candela intenderet suum lumen in infinitum; tum etiam ratione, quia luminosum totã suã vim impendit in conseruando lumine, quod semel produxit, non potest igitur ipsum intendere, & declaratur magis, quia conseruatio nil aliud est, quàm continuata quædam productio, luminosum igitur vt quatuor nil aliud potest efficere, quàm continuè producere lumen vt quatuor, ex quò; si lumen esset permanentis, sequeretur, vt maxime intenderet; quia quatuor gradus luminis nunc producti adderentur alijs quatuor paulò ante productis, at quia non habet esse permanentis eo modo, quo explicauimus, quatuor gradus luminis prius producti se habent, ac si iam defecissent, neque possunt simul cum his, qui nunc producuntur, componere lumen maius, sed cũ illis identificatur, vt perseuerare possint.

Posterior pars huius dicti probatur, quia lumen se ipsum intendit per reflexionem, quod aliunde non oritur, quàm ex eo quod lumen in eadem parte multiplicatur, vt paulò infra latius explicabimus, & simul aliorum sententias de hac reflexione reijciemus.

Dico tertio, ratione qualitatum, quæ habent esse aliquo pacto permanentis, & augeantur per gradus homogeneos, idè potest agere in se ipsum, & propriam qualitatem intendere.

Probat hoc dictum experientia, nõ. n. alia ratione graue quò magis descendit, velocius mouet, & periectũ violenter velocius in medio motu, nisi quia multiplicat, & augeat ipsa virtus impressa à seipsa, vt super de gradibus homogeneis annotauimus, & inferius et latius explicabimus. Cõfirmat et, quia dũ is currit

Kkk dum;

dummodo suppetant vires æquales, potest semper suum motum augere, & velociorem efficere, & hinc est, quod qui magnum volūt edere saltum, retrocedunt prius, & è loco distantia incipiunt cursum, vt impetu maiori saliant.

De intensione per reflexionem.

SECTIO IX.

DVo sunt in hac quæstione, q̄ maiori indigent explicatione, & vberiori disputatione. Reflexio, & antiperistasis. De priori nunc agimus, quid sit autem, actio nem, vel qualitatem reflecti, potest ex corporis reflexione intelligi, sicut enim pila in parietē proiecta regreditur, ita reflecti dicitur actio, dum à corpore resistente quodammodo reuerberatur. Differūt tamen, quia pila, quæ reflectitur, est eadem numero semper, at verò qualitas est diuersa numero, quia non potest idem accidens esse in diuersis subiectis; Quærimus igitur primò.

Quanam sint qualitates, quæ per reflexionem augentur.

Quidam existimant, non tantum lumen, sed etiam calorē, & cæteras qualitates per reflexionem augeri. De lumine dubium non est, de calore probatur. Quoniam ignis longè maiore calorem producit in medio, si adsit aliqd corpus, à quo reflectatur eius calor, quàm si nullum adsit, ergo per reflexionem augetur. Ego tamen existimo, nullo pacto calorem augeri per reflexionem. Ratio à priori est, quia corpus non potest reflectere intensiorem calorem,

quàm sit ille, quem recipit, sed calor non fit maior, nisi per intensiorem calorē, quia augetur per gradus eterogeneos, ergo per reflexionem non potest intendi. Præterea probatur, quia sequeretur, per reflexionem posse produci ignem in medio, quoniam per actionem directam aderunt in medio sex gradus caloris, ergo si duo augeantur per reflexionem, iam aderunt octo gradus caloris, qui sunt dispositio sufficiens ad ignē producendū, cuius tamen oppositum cernimus. Tertio, si calor intendere per reflexionem, in eodem instanti, in quo opponitur igni corpus reflectens, maior calor in medio sentiretur, quia statim reflecteret, at experimur, hoc non statim accidere, ergo signum est, nō reflecti. Quarto sequeretur, idem posse intendere se ipsum per reflexionem in calore, & similibus, quod tamen experimur esse falsum. Quamuis enim calor naturalis à vestibus videatur intendi per quamdā reflexionē, re vera tamen nulla fit reflexio, vel si fit, est ratione vaporū, & exhalationum calidarum, non verò caloris. Defendunt autem vestes à frigore esterno, & conseruant calorem internum, & ita dicuntur calefacere. Ad experientiam in cōtrarium allatam respondeo, calorem non augeri per reflexionem in medio, sed à corpore, quod videtur reflectere calorem, impediri contrarium, à quo calor diminueretur. Præterea aer facillimè diffluit, & ob suam raritatem quamuis maximè calidus, non magnam infert passionem. Si igitur inter ignem, & corpus opacum intercludatur, cum impediatur eius effluxus, longè facilius & calefiet, & calorem conseruabit. Corpus etiam

etiam ipsum opacum ob eius densitatem calorē tenaciùs retinet, & aptius est ad calefaciendum, quàm aer, quoad lumen igitur, quod certum est, fieri maius per reflexionē, quærimus primū.

A quonam producat lumen reflexum.

SECTIO X.

Quidam cum Suarez disp. 18. sect. 9. nu. 34 dicunt, producitur ab eo corpore, à quo reflectitur, quia qualitas directā in eo corpore recepta actiuior redditur, quàm esset in medio, non quia sit intensior in eo corpore, quàm in medio, sed quia est in materia magis densa, & consequenter magis est potens ad agendum, quia virtus vnitata est fortior. Hæc tamen sententia, nō vera est, neque vero nititur fundamento: Non est vera, quia corpus opacum, à quo reflectitur lumen, non potest dici producens ipsum lumen reflexum, sed tantum se habet tamquam vehiculum deferens lumen. Vel. n. hæc virtutem producendi lumen haberet ex se, vel à lumine, non ex se, quia tenebrosū est, neque verò ex lumine, quoniam, vt supra ostendimus, lumen in medio non est principium producendi aliud lumen directum, & remotius, sed hoc producitur ab ipso corpore luminoso, ergo idem dicendum de lumine in corpore terminatō, quia non est maior ratio de vno, quàm de altero, quod enim sit magis densum, vel tersum, vt inquit Suarez, posset quidem esse ratio, vt magis ageret, nō tamen vt ageret simpliciter. Confirmatur, quia per lumen reflexum à speculo videtur

Sol, ergo à Sole tamquam à proxima causa oritur, nō. n. lumen, aut species intensionalis repræsentat aliud, quàm obiectum, siue causam propriam. Præterea si corpus reflectens lumen ageret, vt verum principium ipsius luminis, non esset ratio, cur magis illuminaret partem oppositam corpori luminoso, quàm reliquas, quo argumēto motus est Suarez supra ad dicendum, lumen in medio non esse principium producendi aliud lumen.

Concedi tamen potest, aliquid luminis esse quoque à speculo tamquam à proximo principio, sicut etiam supra dicebamus; lumen illud, quod ad latera radiorum solis diffunditur, esse ab ipso lumine, quod est in medio, tamquam à principio proximo; Ratio autem, quæ pro hac sententia affertur, quod scilicet virtus in materia densa possit intensius agere, quàm in rara, longius etiam distatà vero, vt videbimus quæstione sequenti. Nūc hoc argumento contenti erimus, quia sequeretur, per reflexionem intendi lumen vsque in infinitum; Nam lumen in medio quò est intensius, magis etiam illuminat corpus obiectum, quod supponimus reflectere lumen, hoc autem corpus iterum intendit lumen in medio, ergo etiam medium magis illuminabit corpus reflectens, & consequenter à corpore reflectente magis etiam illuminabitur mediū, & ita procedet intensio vsque in infinitum. Dices; hoc argumentum non magis esse contra hanc sententiam, quàm contra omnes, qui admittunt, lumen per reflexionem intendi, quia semper poterimus dicere, lumen intensius in medio magis illuminat speculū, & consequenter maius lumen

à speculo reflecti. Respondetur, hoc argumentum non militare contra nos, qui volumus, illuminationem tam directam, quam reflexam esse à corpore luminoso, verbi gratia à Sole, quamvis enim intendatur lumen in medio per reflexionem, non potest tamen hoc lumen intensius magis illuminare speculū, quia non est instrumentum Solis nisi ad agendum in eam partē, ad quam dirigitur, ut verò est reflexum, non dirigitur ad illuminandum speculū.

Obijcitur tamen contra nostrā sententiam. Si lumen reflexum producit à corpore luminoso, in quocumque obstaculo lumen ipsius impingat, æquale lumen semper per reflexionem producet, quod tamen est falsum, ut patet, maius enim lumen ex speculo reflectit, quam ex pariete, maius ex albo, quam ex nigro, & maius ex polito, & terfo, quam ex aspero, & inæquali. Resp. hoc argumentum posse retorqueri contra aduersarios. Nā speculum non habet ex propria virtute, quod lumen producat, sed ab ipso lumine, ergo cum ipsum lumen æquē reperitur in pariete, ac in speculo, cur eandem virtutē reflectendi utriusque non tribuit? Dicendum est igitur, ad reflexionē non tantum requiri corpus impediens actionem directam, sed et corpus aptum ad huiusmodi reflexionem. Nā pila quoque si projiciatur in parietem, resiliat, si in lanā, nequaquam; neque tamen dici potest, pilam resilientem à pariete vim aliquam recipere, sed eodem impulsu, quo ferebatur directē in parietem, fertur deinde in projicientem. Eodem igitur pacto lumen reflectitur in speculo, non quod accipiat aliquam vim à spe-

culo, sed quia speculū aptum est, ut ab eo quodammodo resiliat lumen. Concedimus igitur, esse quidem hoc corpus magis, quam aliud, causam reflexionis, non tamen luminis reflexi.

An maius sit lumen in corpore reflectente, quam in medio aere, saltem quod non pertingit reflexio.

SECTIO XI.

Affirmant nonnulli; & rationē reddunt, quia potest agens magis agere in distans, quando distans est magis dispositum ad recipiendum effectum, quam propinquū, quod etiam videtur approbare Suarez. nu. 38. Mihi tamen hoc non probatur, quia cum agens eatenus tantum agat in distans, quantum agit in medium, non poterit magis in distans agere, quam in medium, quia excessus illius actionis, qui est in corpore distanti, utique non esset per medium. Verum est quidem, quod potest diuersum effectum habere in corpore distanti, ac in medio, non tamen eundem magis intensum in distanti, & ratio est, quia quando est diuersus effectus, adest quidem virtus, qua producit effectus in distanti, & in medio, at non producit in eo effectū, quia non est capax, quare licet non adsit formaliter in medio, adest tamen virtualiter, quod sufficit, at si producit idē effectus in medio, & in distanti, cum tota virtus produci effectū in distanti sit effectus, qui est in medio, effectus, qui reperit in distanti, non præcessisset in medio. Non enim potest dici, præcessisse virtualiter, quia videmus, agens agere per qualitatem formalem, quæ cum

re-

reperitur in subiecto capaci, quoniam est in medio, utique illi communicaret maiorem effectum, si talem virtutem haberet.

Præterea falsum est, aerem esse minus dispositum, quam corpus opacum, quoniam cum lumen non habeat contrarium, non potest esse aer magis, vel minus dispositus, potest quidem esse magis, vel minus peruius luci, ad recipiendum autem lumen, quod per ipsum quodammodo transit, numquam esse potest magis, vel minus dispositus. Dicendum est igitur, maius lumen esse in aere corpori luminoso propinquo, quam in corpore reflectente, quauis non ita appareat, quia non terminat oculorū nostrorum obrutum. Excipio tamen, nisi in corpore reflectente multiplicetur lumen in eadem parte, ut contingit in phiala aquæ plena.

Quomodo possit intendi lumen per reflexionem.

SECTIO XII.

Ratio dubitationis est, quia intensus non potest augeri à minus intenso, at lumen in aere est intensius, quam in speculo, & quæ sit illud, quod à speculo producit, ergo non poterit ab eo intendi.

Primus modus respondendi, quæ probabilē existimat Suarez disp. 18. sect. 10. nu. 32. est, Agens ex eo quod agit in minori spherā, intensius operari, quam si actio eius ad maiorem spheram diffunderetur; nam virtus finita ad plures applicata minor est in singulis, ergo è contrario collecta ad pauciora, fortius agit. Hic tamen modus mihi nequaquam probatur. Primum, quoniam loquitur de agente naturali

tāquam de libero, de hoc enim verum est, quod si pluribus applicetur, virtutem suam in singula diuidat, at de agente naturali nequaquam, quia semper agit eodē modo, & prius natura agit in propinquū, quam in distans, ergo effectus propinquus non potest pendere à remoto, sed quidquid sit de remoto, semper propinquus eodem modo se habebit. Præterea non tollit difficultatem, quia adhuc explicandum erit, cur unum corpus magis, quam alterum sit causa maioris intensiois luminis in medio, verbi gratia speculum, quam paries, cum tamen æquē utraque spheram actiuitatis terminet. Præterea si illo modo tantum fieret reflexio, æqua proportione deberet fieri per totam spheram, quod tamen est falsum, quia lumen est intensius in partibus propinquois corpori, à quo fit reflexio, quā in partibus remotis. Quare Suarez nu. 35. & 36. post multas allatas responsiones, & reiectas, concludit, & faterur, alterum horū admittendum esse, vel qualitatem intendi ab alia simili qualitate solum ob maiorem multitudinem materię, quod nos volumus, & repugnat eius opinioni, quod in omnibus qualitibus fiat intensio per gradus eterogeneos: Vel primū agens intensius illuminare rem distantem, quā propinquam propter dispositionē eius, & hunc posteriorem modum ipse libētius recipit. Verum & supponit falsum, & difficultatem non euadit, falsum supponit; imò doctus, alterum est, quod corpus luminosum magis illuminet corpus distans, quam propinquum, & quod corpus reflexum sit principium, & partiale agens illuminans medium, quæ utraque supra refutauimus. Præterea nec difficultatē eua-

eua-

euadit, quia adhuc corpus reflexū non producit lumen intensius, quā si lumen directum à corpore luminoso productum, ergo etiam non poterit ipsum intendere, & omnino non poterunt ambo simul efficere maius lumen, quā esset alterum eorum tantū, nisi ponamus, lumen augeri, & intendi: Et per gradus homogeneos, Quā Et addit Suarez, qualitatem illā non se sola intendere sibi similem, sed in virtute, & cū consortio principalis agentis, & nihil eū iuuat, & falsum est, non iuuat, nam quidquid sit de efficiēte, sufficit nobis, quod formaliter qualitas ipsa intendatur à simili. Falsum est etiā, quoniam sequeretur, quod agens agit in distantius, perfectiorem effectū producere. Nā ad effectum proximū concurret agēs principale solū, ad minus propinquum, & agens concurret, & effectus ab eo productus, & ad effectū magis distantē plures etiā effectus, ergo semper pducetur perfectior, quia semper agens erit maioris virtutis. Præterea si agens principale simul cū lumine à se producto posset intensius lumen producere, intenderet etiā lumen primò productū, quia augmentū, quod tribuit eius effectui, poterit et ipsi tribuere. Si dicas, totā vim suam iā exercuisse in eo producendo, ergo, dicā, non habet aliam virtutē, quā lumen ipsum productum, consequenter non potest ex virtute ipsius, & ex lumine; producto constari quoddam tertium maius.

Respondeo igitur, illos, qui existimant, omnem intensiōnem fieri per gradus eterogeneos, non posse hanc difficultatem enodare, nos autem, qui censemus, lumen intendi per gradus homogeneos, nullā patimur difficultatem, quia ad maio-

rem ipsius intensiōnem sufficit multiplicatio graduum, non autem requiritur, ut isti gradus sint magis intensi, quā illi, quibus adduntur.

4. Quæritur, an lumen reflexum, & directum sit idem numero lumen? videtur enim esse idem, quia sunt in eodem subiecto, non possunt autem in eodem subiecto esse plura accidentia diuersa tādum numero. Secundò, quia non efficerent vnum lumen intensius. Et contra, potest lumen directum conseruari, cum tamen intereat lumen reflexum, si patulum in aliam partē speculum deflectatur, ergo sunt diuersa. Præterea habent diuersos effectus, nam directum lumen tendit in corpus reflexum, reflexū verò in oppositam partē, quare etiā in oppositas partes vmbra iaciēt, ergo sunt diuersa. Respond. esse, diuersa numero incompletē, id est tamquā duas partes vniusmet indiuidui. Argumenta igitur pro parte affirmantē probant tantum, componere vnicum lumen totale. Argumenta verò pro negantē differre incompletē tamquam duas partes.

5. Quæritur, an per reflexiōnem intendatur tantum lumen in medio, vel etiā ipsum corpus luminosum intendi possit. Doctores Connimbr. cap. 9. q. 1. artic. 1. affirmant, nisi forte, inquit, luminosum obtineret lucem summē intensam, quā non potest esse maior per naturam, qualis est in solari corpore, tunc. n. quantumlibet ad ipsum reflexio pertingeret, nequaquam aliunde lumen mutaretur. Ego tamen existimo, naturaliter quidē non posse dari lumen solari maius, nō quia repugnet lumini, sed quia non datur agens, quod possit ipsū

pro-

producere, quare si verè reflexio vsque ad solem pertingeret, crederem, non minùs ipsius lumen, quā aliud quodlibet auctū iri. Verū est quidem, hoc augmentum in corpore luminoso nō cognosci, vel quia reflexio ad ipsum nō peruenit, vel quia si peruenit, cum magis etiā illuminentur partes ei propinquæ, minùs quodāmodo refulget; non enim esse potest dubiū, magis splendescere lumen in tenebris, quā in aere luminoso. Si quis tamen contendat, non intendi, quod non est improbabile, fateatur etiā, oportebit, diuersæ speciei esse lumen corporis luminosi ab eo, quod producit in medio, de quo quæstione sequenti.

De Antiperistasi.

SECTIO XIII.

PER antiperistasi, qualitatem aliquam intēdi, id est ex eo quod vndique contrario cingatur, & obfideatur, ex multis experientijs supra allatis clarē constat. Frustra. n. quidam ea conantur eludere dicentes, non verè fieri maiorem aliquā qualitatem per antiperistasi, sed videri iuxta illud *Opposita iuxta se posita magis elucescunt*, quare dicūt, aquam putealem in hyeme non esse quidem calidiorē, sed videri, quia nos frigidiores sumus, in estate verò videri frigidiorē, quia calemus nos, sed, vt dicebam, frustra, tum quia magna est differentia, vt non possit meriò in nostrā dispositionem referri, cū simile discrimen non reperiamus in ceteris rebus, tū etiam quia non possunt hoc pacto eludi multa alia experimenta, vt de ventriculis nostris hyeme magis robustis, & alijs supra positis. Expli-

candum est igitur, quomodo per antiperistasi possit aliqua qualitas intēdi.

Aliorum varia explanationes.

PRIMA ergo sententia est Marfilij. In hoc 1. quæst. 18. Pauli Veneri 1. meteor. ca. 3. & aliorum, qui aiūt, à qualitate obfessa species intentionales emitti, quæ in contrarium obfistens impingētes, in suū principium reuertantur, atque ita illud intendunt. Sed meritò hæc sententia ab omnibus iā rejicitur. Nam has species intentionales excogitauit sine sufficienti fundamento, quia cū primæ qualitates, (inter quas solet esse antiperistasi) multiplicentur realiter per productionem similium qualitatum, nulla est necessitas introducēdi has species. Secundò, istæ species cum sint intentionales, non possunt realiter intendere qualitatem materialem. Tertiò, quia aliquando contrariū obfistens est proximum qualitati, quæ intenditur, & contiguum, ergo non potest hoc fieri per emissionem, & reflexionem specierum. Quartò, si possunt hoc, dum reflectantur, multò magis idem præstarent, dum indirectum producuntur, quod falsum experimur. Suarez alia quoque ratione impugnat hanc sententiā, quod videlicet singat has species euntes, & redeuntes, ac si corpora essent. Verūm ex hoc capite non est reprehendenda hæc sententia, quia species reflecti, patet clarissimè in speculo, non quòd eadem species, vt supra etiam dicebamus de lumine, ad modum corporis eat, & reuertatur, sed quatenus idem agens per eadem actionem, & per eandem virtutem producit species vsque ad corpus reflectens,

agens, & à corpore reflectente vsq; ad terminum reflexionis.

Secunda sententia Niphi r. de gener. tex. suo 95. in recognit. dub. 2. qualitatē obsessam habere vim ad agendum per aliquam spherā, & quia à contrario obsistente impeditur, ne diffundat illam extra se, eam in se conuertere, & ita se intendere. Hanc sententiā nititur euertere Suarez, parum tamen videtur proficere. Primum enim inquit, iam hanc sententiam admittere, agens intendere posse se ipsum, quod est absurdum. Secundò, vel illa qualitas habet vim naturalem ad efficiendam illam actionem, vel nō; Si primum, ergo etiam si nō obstet contrarium, efficiet, si non habet, ergo non efficiet, etiam si contrarium vtgeat. Tertio, vel illa maior intentio est naturalis, vel non, si primū, ergo habebit illam semper, si secundum, ergo non poterit ab intrinseco ex ipsa qualitate provenire. Quarto, vel perseuerat illa maior intentio, ablato contrario, vel non; si primū, ergo signū est, fuisse naturalem, & futuram absque occasione contrarij agentis; si nō perseuerat, ergo numquam potuit ab intrinseco fieri; Nam perfectio, quæ ab intrinseco manat, non tollitur absque extrinseco agente. Quintò, non ex eo quod agens cessat ab actione in aliud, sit capax actionis in se, vel maioris intensiois, alias res existens in vacuo hoc ipso se intenderet, quod nō posset agere in aliud. Deniq; illa effectio maioris intensiois superat propriā virtutem, ergo non potest effici.

Verū hęc parum obesse opinioneni prædictæ, ostenditur primò ex eo quod iam probauimus, lumē posse se ipsum intendere per reflexionem suā propriæ actionis, & cō-

tra hanc reflexionem nō minūspugnare argumenta Suarez, quāmcōtra Antiperistatim eomodo explicatam, constat autem, quod illa nō tollunt, ergo neque hanc. Præterea quia facile possunt eius argumenta dissolui. Ad primum dici potest, nullum esse inconueniens, quod idem in se ipsum agat actione reflexa. Nam hoc ipsum intendit hęc sententia. Ad secundum dico, adesse virtutem sufficientem ad illam actionem, sed requiri tamquam conditionem, quod cōtrarium obsistat. Ad tertium respondeo, non esse naturalem, posse tamen ab intrinseco qualitatis puenire per accidens, quatenus à contrario in eā reflectitur. Ad quartum respondeo, si passum contrariam qualitatem non postulet, nec ad sit contrarium, perseuerare, si verò sit in subiecto non connaturali, non perseuerare, at ex neutro capite sequitur vllum inconueniens; Non ex priori, quia non sequitur, aliquid est cōnaturale, idest conforme naturæ allicuius, ergo sēper est in illo, aquæ enim connaturale est summum frigus, neque tamen est semper summè frigida. Si hęc igitur per antiperistatim fiat frigidior, retinebit eam frigiditatem, quamuis antea non haberet. Ad impugnationem alterius capitis, si non perseuerat, ergo signum est, non provenisse ab intrinseco. Respondeo, probare tantum, non provenisse ab intrinseco per se, non verò per accidens. Ad quintum respondeo, non ex eo quod agens cessat agere, sed ex eo quod eius actio reflectitur, qualitatem intendi. Ad vltimum negatur, illam maiorem intensioem excedere propriam virtutem productiuam, quia de facto ab ea producitur.

Aliter

Aliter igitur est impugnanda hæc sententia, ac primò quia ex ea sequeretur, per antiperistatim aliquid posse se in infinitum intendere. Probatur consequentia, quoniam per actionem reflexam frigus vt quatuor factum est vt quinque, ergo iam hoc frigus vt quinque aget fortius, quā antea, poterit igitur per actionem reflexam intendere se vt sex, & iterum fortius agere, & vsque ad summum se intendere, hoc autem de corpore luminoso, siue de lumine dici non potest, & ratio est, quia lumen non habet esse permanēs, sed semper est in fieri, ac proinde non potest esse ratio, vt producat maius lumen, neq; potest per productionē noui luminis intendi, ita vt sit principium producendi aliud lumen. Confirmatur, quia quatenus etiam reflectitur, est ab ipso agente principali, atque vt etiam recipitur in ipsum luminosum corpus, pendet ab eodem vt principio, quare non potest esse ratio, vt denuo intendatur actio directa, quia semper se habet vt reflexum, etiam si ab ipsomet corpore luminoso denuo reflecteretur.

Secundò, & est ratio à priori. Hæ qualitates primæ intenduntur per gradus eterogeneos, ergo non possunt intendi per reflexionem. Probatur consequentia, quia qualitas, quæ fit per reflexionem, erit necessariò eiusdem rationis cum qualitate, quæ est principū illius, non enim qualitas reflexa potest esse perfectior, quā sit illa, à qua provenit, ergo non poterit eam intendere.

Tertio, contingit etiam, qualitatem fieri per antiperistatim intensiorem, quando eius actio recipitur in propinquum corpus; Nā

in æstate aqua putealis aerem sibi propinquū frigidiorē reddit, quā remotū, ergo signū est, eius actionem recipi in aerē, ergo reflectitur ad eam, & tamen fit frigidior per antiperistatim.

Quartò, per antiperistatim nō solum aquæ calor, vel frigus intenditur, sed et ex frigida simpliciter fit calida, nam in æstate est aqua summè frigida, & per antiperistatim fit in hyeme calida, ergo hoc non contingit per actionem reflexam, quia ab aqua frigida, qualis erat in æstate, non poterat provenire, nisi frige factio, quæ si reflecteretur, magis etiam frige fecisset aquam, vnde ergo illi calor?

Tertia sententia est, partes qualitatis obsessæ ad præsentiam contrarij, quod naturaliter fugiūt, magis inter se vniri, & constipari, & quia virtus vnita fortior, cōsequēter ipsam qualitatem intendi. Sic guttæ aquę in terram decedentes in globum se contrahunt, & haliitus, qui in æstate vix apparet, quia dissipatur, in hyeme; quia à circūobsistente frigore obsidetur, constingitur, & facile videtur. Impugnat hanc sententiam Suarez, quācū secunda cōfundit, primò, quia vel hæc cōdēsatio est naturalis, vel nō, neutrum autē dici potest, vt supra impugnabat secundam sententiam. Verū parum roboris habet hoc argumentum. Dicent enim aduersarij, esse naturalem non simpliciter, sed posito contrario, sicut naturale est lapidi descendere deorsum, posito quod sit sursum, si aut sit in suo loco naturali, non opus est, vt moueatur deorsum. Secundò impugnat, & melius, quia non experimur in rebus, quæ à contrario obsidentur, hos motus,

LII nec

nec apparet, a quam ob circumstās contrarium magis condensari.

Præterea impugnatur, quia per hunc modum posset tantum aqua ex frigida fieri frigidior, at verò, ut contra tertiam etiā dicebamus, fit etiam ex calida frigida, & ex frigida calida, ergo hoc non potest tribui condensationi. Neque dici potest, quod aqua condensata propter calorem obfistentem, magis deinde condensetur propter frigus, quia deberet etiam iterum condensari propter alium calorem superuenientem, & sic condensaretur in infinitum. Si dicant, ad præsentiam frigoris rarefieri, & calor condensari, vel è conuerso. Obstat huic responsioni, quod contrarium obfistens cum sit fortius, non cedit locum contrario obfesso, & consequenter hoc rarefieri non poterit. Præterea nec rarefactio potest esse sufficiens, ut magis intendatur calor, aut frigus, immo efficiet, ut minus vtrumque sentiat. Quāuis ergo possit cōcedi, aliquādo huiusmodi cōdensationem interuenire, & adiuuare antiperistatim, non est tamen ratio, quæ sola sufficiat.

Quarta sententia est Doctorum Connimbr. cap. 9. q. 1. art. 2. formam obsessam seipsam intendere. Nam cum vnumquodque, ut inquit, ingenitam habeat propensionem ad se conseruandum, si à contrario obfideatur, consuevit forma quodam naturæ instinctu ex se fundere qualitatem vicino hosti, à quo impeditur contrarium, ut his armis se illi opponat, eiusque potentiae resistat, & seipsa ab interitu vendicet. Verum improbabilis est hæc opinio. Primò, quia agens naturale semper eodē modo agit, & toto conatu, nō ergo ex eo quod

contrarium sit præsens, potest intensius agere, quia ab eo nihil recipit, neque excitari potest. Præterea posset in infinitum se intendere, si enim calidum ut quatuor ad præsentiam contrarij potest fieri calidum ut quinque, ergo calidum ut quinque fiet calidum ut sex, illud igitur, quod prius erat calidum ut quatuor, postquā redditum est calidum ut quinque, poterit seipsum intendere vsque ad sex, & ita deinceps. Ad hæc, argumenta illa, quæ obijciebat Suarez contra secundā sententiam, longè verius contra hanc militant. Non enim potest dici, quod ille excessus sit naturalis, vel præternaturalis, neque quod oriatur per accidens ad præsentiam contrarij, quia contrarium non potest à contrario reddi validius. Diuersa autem ratio erat de reflexione actionis, quia in hac dicitur agens semper eodem modo agere, sed eius actionem reflecti a contrario, quod non est adeo mirum, cū id videamus in lumine, in motu locali, & alijs. Sed iam afferamus veros modos, quibus per antiperistatim aliquid intendi potest.

Quomodo verè fiat intensio per Antiperistatim.

SECTIO XIII.

Primus modus colligitur ex Aristotele sect. 1. problem. q. 29. & ex Gal. in aph. 1. 5. Hypp. Intendi scilicet contrarium per antiperistatim, vel etiam alterari, quia per contrarij obfisionem non effluunt partes aliqua, siue exhalationes, à quibus prouenit illa alteratio. exemplis res magis declarabitur. in hyeme aqua putei est calidior, quia exhalationes calidæ

in cauernis terræ genitæ à circumobfistete aere frigidus, & crasso impediuntur, ne sursum ascendant, quare in aqua remanentes illam calefaciunt. Ita etiam in hyeme venter est calidior, quia frigus poros constringit, atque idcirco spiritus animales intus detinentur, ex quibus calor ille oritur; In æstate verò iisdem spiritus facillimè effluunt, quare redditur languidior; sicut etiam ab aqua puteali in æstate vapores facilius exhalant. Est tamen difficultas circa hunc modum præter eas, quas affert, & dissoluit Suarez loco supra citato, quæ huiusmodi exhalationes, quāuis per accidens sint aliquando calidæ, tamen naturaliter sunt frigidæ, quare in media acris regione ad suam naturam redeuntes frigescent, & in pluuiam, vel grandinē, vel ventos, &c. conuertuntur; ergo multò minus poterunt conseruari calidæ in aqua, vbi & à Sole sunt remotiores; & à contrario oppugnantur. Responderi tamen potest, quasdam exhalationes esse et natura sua calidas, ut illæ, ex quibus impressiones igneæ generantur, & à Sole non minus conseruari posse sub terra, quàm in aere, quia terra cum sit densior, facilius retinet conceptum calorem, quàm aer. Præterea quamuis demus, frigescenti, non deerunt aliæ calidæ, quæ illis descendantibus, ascendent.

Secundus modus est præcedenti non dissimilis, quia scilicet occasione contrarij obfistentis recedit extraneum conserpens, & ita res se ad suam naturalem statum reuocat, & hac ratione etiam dicere possumus, aquam frigidiorē esse in æstate, quia tunc recedunt ab aqua, & sursum ascendunt calidi vapores, qui in ea retinebantur,

quibus aqua liberata pristinum, & naturale suum frigus recuperat, & hac ratione etiam dici potest, pepones Soli expositos primùm frigescenti, quia scilicet euocantur ab eis vapores calidi, postea tamen calescunt superante calore ambientis illorum natiuum frigus, & etiā aqua, Soli exposita hac ratione initio magis frigescent, quia euocantur à calore Solis calidi vapores, qui in ea exsistebant.

Tertius modus, ex eo quod aliquādo partes contrarij obfessi magis condensantur inuicem, varij modis antiperistatim oriuntur. Primus est, quia dum partes ad circumferentiam tendunt, se inuicem expellunt, & atteruntur quodammodo, atque ita potest in eis gigni calor, quæ ratione fulgura ipsa accenduntur, quamuis in illis contingat attritio non tantum ob condensationem, sed etiam ob agitationem exhalationum contrarium fugientium. Secundus, quia fieri potest, ut in ipso toto quædam sint partes minus intense, quæ ab alijs magis intense dum vniuntur, arctius, quàm antea intenduntur. Tertius, quia eiusdem constipationis occasione quasdam partes contrarias, & obfidenti contrario similes facilius expellant, sicque in pristinum suum naturalem statum minori negotio ceteræ restituuntur.

Quartus modus viuientium proprius, parti, quæ à contrario oppugnatur, submituntur veluti copiam auxiliares spiritus abundantiores, ex quo fit, ut ad contrarij præsentiam roboretur, & hac ratione manibus ob niuis tractationem calescunt, quia ad eas plures spiritus vitales, & calidi concurrunt.

His igitur explicatis, iam non erit difficile, argumenta, quæ ini-

no contra nostram sententiam assererebatur, diluere.

Argumenta pro actione agentis uniuoci in se ipsum superius allata enucleantur.

SECTIO XVI.

Non omnia argumenta ibi proposita contra nos militant, ea igitur tantum soluemus, quae sententiam nostram labefactare videntur.

Ad primum respondeo, dispar esse rationem de agente virtuali, & formali, nam illud non habet formam, quam potest producere, quare nil mirum, si eandem in se producat; Hoc autem habet eam formam, quam producere potest, & idcirco non potest amplius in se ipsum agere. Ad confirmationem respondeo, non habere potentiam ad recipiendum nec a se, neque ab alio effectum, quem idem potest in aliud subiectum producere. Exempli causa calidum ut quatuor neque a se, neque ab alio efficiente potest recipere calorem ut quatuor, sed tantum calorem intensiorem, qui non potest ab ipso produci.

Ad secundum, & tertium, quia sunt pro nobis; nil occurrit dicendum. Quartum explicatum est modo, cum de antiperistasis ageremus.

Ad quintum, Doctor. Connimbricenses sequuti D. Augustinum lib. 21. de Ciuit. Dei capit. 4. & Fracastorium lib. de vini temperatura, existimant, in calce etiam frigida adesse ignem actuum, sed consopitum, cuius particulae in-

sta aqua hinc inde interceptra consistunt: tumque ob antiperistasisim frigidum humoris, quasi reuiuiscant, & se prodant. Non est tamen admodum probabilis haec sententia, quoniam calx ab aqua seorsum est frigida, ut patet sensibus, si autem haberet ignem actuum, non posset hic non sentiri. Praeterea ignis non potest conseruari sine pabulo, at in calce non habet pabulum sibi congruum, vel si haberet, modico tempore calcem totam dissolueret, ergo dicendum est, se vera non adesse, neque crediderim, hoc voluisse S. Augustinum, sed loquutum fuisse de calore, & igne virtuali; Sicut enim simpliciter dicimus, vinum esse calidum, quamuis sit frigidum formaliter, ob eius calorem virtuale, ita ignis dicitur adesse in calce, non quod actu sit, sed quia virtute ibi continetur, dum autem calx ab humiditate attenuatur, & rarefit, excitatur quodammodo calor virtualis, & subiectum disponitur, ut possit calorem formalem recipere, quia virtuali excitato producit.

Ad sextum respondeo, quamuis aqua frigida suum frigus intendat, tamen non id efficere per frigus formale, quod habet, sed per virtuale, quare firmum stat nostrum dictum, agens formale non agere in se, quia aqua dum frigus suum intendit, non est agens formale, sed virtuale, producit enim frigus alterius rationis, id est eterogeneum, ut alibi explicauimus, a frigore, quod possidet.

Ad septimum respondeo, simum columbinum, & foenum viride continere plures exhalationes calidas, quae si transpirare prohibeantur, mutuo atteruntur, & agitantur, dum exitum quaerunt, quare non mirum, si tandem etiam ignescant. Adiuuat etiam ipsa putredo, quia cum dispositiones ad formam praesentem corruptantur, neque adsit agens externum, quod nouam formam introducat, illa consequitur ex naturae confectione, siue a causa vniuersali, ad quam minus est indisposita materia, quare licet non adessent octo gradus caloris quia tamen adessent tot, ut magis disponent ad formam ignis, quam ad aliam, idcirco ignis forma producit.

Ad octauum respondeo, per nutritionem videns non agere in se ipsum, sed in alimentum; in augmentatione vero non fieri ab agente uniuoco, sed ab aequiuoco, calor enim est, qui rarefacit, & extendit quantitatem, qui cum ipsa extensione non habet uniuocationem.

Ad nonum patet ex varijs modis, quibus antiperistasis explicauimus.

Quomodo tandem sit intelligendum, idem agere non posse in se ipsum; Quidue senserit Aristoteles.

SECTIO XVI.

Patet ex dictis, nec uniuersaliter veram esse hanc regulam, quod idem non possit agere in se ipsum, neque uniuersaliter falsam. Ut igitur perfecte eius sensum teneamus, & quid per eam sibi voluerit Aristoteles, intelligamus, aliquas conclusiones statuimus.

Prima Conclusio. Quoad mo-

rum localem falsa est illa propositio simpliciter. Patet, quia tum animalia se ipsa mouent, tum etiam graua, & leuia, ut supra explicauimus.

Secunda Conclusio. Agens virtuale potest in se ipsum agere, patet etiam ex dictis.

Tertia Conclusio. Agens formale non potest agere in se ipsum actione directa, & secundum eandem partem. Dixi, actione directa, quia reflexa, vidimus; lumen posse se ipsum intendere. Dixi etiam secundum eandem partem, quia vnam partem agere in aliam, experimur in nobis, hac ratione corrumpitur homo, quia vnum membrum agit in aliud.

Dubitari tamen potest, an idem secundum eandem partem, ratione diuersarum qualitarum possit agere in se ipsum. Exempli causa, an aqua per humiditatem, possit expellere calorem, vel aliquid aliud, & an per calorem, possit expellere humiditatem, videtur enim posse, quia se habebit in eiusmodi actione, veluti agens virtuale.

E contra non videtur calor efficienter agere posse, nisi in subiectum extrinsecum; formaliter autem non potest expellere humiditatem. Existimo, tamen, veriore esse partem affirmantem, & confirmari potest, quia calor naturalis exsiccat in nobis omnia membra. Item potest exsiccare aliud subiectum, cur ergo non etiam proprium? Dices, in nullo ergo subiecto naturaliter reperiri poterunt calor, & humiditas, quia natura postularet dispositiones contrarias, & saltem in rebus homogeneis, quas videmus non corrumpi ab intrinseco. Respondeo, negandam consequentiam, neque esse yllum.

inconueniens, quòd aliqua forma requirat dispositiones aliquo pacto repugnantes, licet tamen compatibiles; hinc enim oritur rerum corruptio. Præterea non quemlibet calorem cui libet humiditati repugnare dicimus, sicuti enim potest calor remissus esse simul cum frigore remisso, ita etiam cum humiditate præsertim remissa, & ita mixta homogenea tali calore, & humiditate prædita erunt, quæ se inuicem compatiantur. An autem hæc expulsio sit dicenda formalis, vel effectiua, videtur quæstio de nomine, & idcirco in medio eam relinquimus. Efferet tamen hic difficultas de aere, qui à multis censetur esse summè calidus, & humidus, sed de hac in tractatu proprio de elementis agendum erit.

Quoad Aristotelē quatuor præcipuè loci afferuntur negantes idē agere in seipsum. Primus est ex 7. & 8. phys. vbi probat, *omne, quod mouetur, ab alio moueri*, de quo supra sufficienter diximus. Secundus est 7. metaph. tex. 17. & 9. metaph. tex. 2. vbi definit, *potentiam actiuam esse principium transmutationis in alio, prout aliud est, & potentiam passiuam esse principium patiendi ab alio, in quantum aliud est*. Tertius est in hoc primo cap. 7. vbi tamquam absurdum infert, quod *idem ageret in se ipsum*, sicuti etiam 1. metaph. cap. 3. hoc ponit principium. *Neque id, quod subicitur, suam ipsius mutationem efficit*. Quartus in 3. de anima tex. 17. docens intellectum agentem distinguere à possibili, quia nihil potest agere in se.

Ad has authoritates quidam respondent agens totale, vt completur omnia agentia, differre à patiente, saltem ratione alicuius agē-

tis, quia semp̄ prima causa differt à materia, ita Marsilius quæstione supra citata, sed hoc quamuis sit verum, non est tamen ad mentem Aristotelis, quia ex hoc non sequitur, simile non posse agere in simile, quod ipse hic intendebat, quoniam in hac actione quoque, primum agens quoad actionem similem concurrat, non erit simile.

Secunda responsio est, loqui Aristotelē de actionibus physicis, quæ per actionem transeuntem, fiunt, ita Suarez nu. 56. Verum hoc pacto nugaretur Aristoteles, idem est enim, actionem esse transeuntem, & patientem esse distinctum ab agente, illa est enim actio transiens, quæ transmutat subiectum extrinsecum, quòd si per actionem extrinsecam eam intelligit, quæ potest etiam ferri in extrinsecum, iā ostendimus, in his non esse vniuersaliter veram hanc regulam.

Tertio respondent alij, loqui Aristotelē de actione corruptiua, non autem de perfectiua, verū neque hæc videtur sufficiens. Nam simpliciter negat, simile agere in simile actione etiam perfectiua, ergo idem dicendum de actione eiusdē in se ipsum, quia ex vno deducit Aristoteles alterum. Præterea intellectus actio non est corruptiua, & tamen existimat Aristoteles, debere in ea distinguere agens, & patientem.

Quarto respondent alij, loqui Aristotelē de distinctione rationis, sed neque hæc sufficit, quia nõ rectè infertur Aristoteles, ex eo quod idem nõ potest agere in se ipsum, neque simile agere posse in simile, dicit enim quis, quòd sicuti ad actionem in se ipsum sufficit distinctio rationis, ita etiam ad actionem, quia simile ageret in simile.

Ego

Ego igitur existimo, Aristotelē, dum negat in hoc libro, idem non posse agere in se, loqui de actione vniuersali, & directæ, hac enim ostendimus, idem nõ posse agere in se, & patet ex ipsius contextu, quoniam censet, esse eandem rationem de actione in se, & de actione similis in simile, ergo de illa actione loquitur, per quam patientem redditur simile agenti, quia de ea, per quam nõ redditur simile, qualis est æquiuoca, nulla est ratio, cur simile non possit agere in simile.

Ad loca metaphys. in quibus de finitè potentiam tum actiuam, tum passiuam, respondeo, vel loqui de potentijs distinctis realiter ab essentia, quia probabile est, actiones immanentes prodire immediatè à forma substantiali, nõ verò media aliqua potentia, vel de potentia, quæ dicit ordinem ad actionem, physicam, & corruptiuam. Ad authoritatem ex 3. de anima respondeo, vel supponere Aristotelē aliam quamdam actionem inter intellectum agentem, & patientem, quæ non sit intellectio, & requirat distinctionem realem harum potentialium, vel loqui tantum de distinctione rationis, vtrum autem sit verus, ibi Deo fauente videbimus.

Obijcies. Inter agens, & patientem datur relatio realis, ergo & ipsa debent realiter distinguere. Respondet Suarez, relationem realem esse inter agens, & ipsum effectum, non verò inter agens, & patientem. Dicere etiam possumus, dari realem relationem inter agens, & patientem, quando sunt realiter distincta, nõ verò quando ratione tantum, quia vna ex conditionibus relationis realis est, vt termini realiter distinguantur. Nisi fortè etiam velimus di-

cere, sufficere ad relationem realem, quòd realiter distinguantur fundamenta.

Argumentis in principio quæstionis propositis satisficit.

S E C T I O XVII.

AD primum respondeo, idem esse posse in actu virtuali, & in potentia formali. Ad confirmationem, quòd idem possit corrumpere se ipsum, respondeo, naturam sui ipsius conseruationem amare, & idcirco nulli enti dedisse hanc virtutem, vt per se interimeret seipsum, quauis enim hoc in animali accidat, hoc tamen est præter intentionem naturæ, & ex necessaria consequentia, neque idem secundum idem destruit se ipsum, sed vna pars agit in aliam, & eam corrumpit. Ad aliam partem de productione respondeo, idem non posse habere actum virtualem producendi se ipsum, quia quod non est, non potest habere aliquam virtutem.

Ad tertium, quòd numquã cessaret actio, vel motus, respondeo, cessare, cum adest impedimentum, vel acquisitus est terminus, ad quē illa potentia est ordinata, quoniam motu elementorum erit proprius locus, in potentia verò virtuali qualitas proportionata naturæ. Omittito animalia, & homines, qui cum spontaneè, vel liberè moueantur, ab intrinseco determinare se possunt, & ab obiecto extrinseco esse sæpe præcipuè autem animalia determinantur.

Argumenta, quæ fiebant contra actionem eiusdē in se ipsum, quoad actionem vniuersalem sunt pro nobis, solum contra actionem luminis.

non videntur aliquatenus pugnare, sed facilis est responsio, cur. n. lumen non intendatur vsq; ad summum, iam explicatum est.

Ad id verò, quòd esset simul in actu, & in potentia, rectè ibi responsum est, non esse respectu eiusdè, quia est in actu respectu luminis remissi, est verò in potentia respectu intensi, ex quo non sequitur, posse intensum directè producere, quia totum simul, quod potest, producit.

An simile possit agere in simile.

QVÆSTIO XLIII.

Actio nem; aliquam similitudinem præteriri interagens, & patiens, certum est, oportet enim, vt sint similia in genere, quia frigidum non agit in album, sed in calidum, actio enim est inter contraria; hæc autem ad idem genus spectant: Requiritur alij, vt adsit etiam similitudo in materia prima, sed hi duo salis supponunt. Alterum est, possidari plures materias primas, quæ inter se differant specie. Cum enim materia sit infinitum ens, & expertum omnium formarum, neque potest contrahi per diuersas specificas differentias, neque potest dari forma, cuius ipsa non possit capax, sed de hoc alibi. Alterum est, scilicet non agere in hæc inferiora, cuius oppositum certum est. Nec scilicet igitur diuersam habet materiam in materia hominum interiorum, neque si habeat, hac ratione dicens non erit, impediri eius actionem in substantia. Præterea non quomodo, cum quærimus, an simile possit agere in simile, non querere de hoc formaliter tantum, sed etiam materialiter,

nam certum est, simile non corrumpere simile, quod effer, agere in ipsum formaliter, sed dubium est, an simile possit intendere simile, scilicet in calidum vt quatuor possit agere in calidum vt quatuor, non quidem illud corrumpendo, sed intendendo, & corrumpendo contrarium frigus.

Notandum tertio, similitudine posse attendi & penes gradus formæ, & penes alias etiam circumstantias, ex quibus solet adiuuari actio, quales sunt densitas materiae, multitudo formæ, siccitas, vel humiditas, &c. & hoc est præcipuum, quod in quaestionem vertitur, an similia in gradu, vel dissimilia in densitate, vel alia simili conditione possint inuicem agere.

Pars affirmans argumentis roboratur.

SECTIO I.

Posse simile agere in aliud simile, si forte saltem materialiter, & argumentis, & experimentis suaderi potest primo. Vbi sunt contraria, ibi potest adesse actio, sed inter similia adest etiam contrarietas, ergo & actio. Probat ut minor, quoniam calidum vt quatuor habet etiam quatuor gradus frigoris, ager igitur in aliud calidum vt quatuor, non quidem per quatuor gradus caloris, quos habet, sed per quatuor gradus frigoris.

Secundo, potest debilius agens agere in fortius, & ipsum intendere, vel remittere, ergo etiam poterit in æquale. Consequentia patet, quoniam si nequit agere in simile, est, quia eius virtutem non excedit, at qui multò minus excedit se potētius, & tamen in ipsum agit,

agit, igitur. Antecedens probatur, quoniam ferrum ignitum etsi non habeat formam ignis, neque sit calidum vt octo, potest producere ignem, ergo producit aliquid maius se, imo agit etiam in simile, quia in materia, quam cõburit, introducit paulatim gradus caloris, ergo prius introducit sex gradus, quales & ipsum habet, ac deinde intendit vsque ad octo, ergo agit in simile. Confirmatur, quia quando calidum vt sex agit in calidum vt tres, datur reactio, ergo calidum vt tres agit in calidum vt sex; multò magis igitur poterit agere in aliud calidum vt tres.

Tertio, potest idè agere in seipsum, vt supra ostendimus, ergo etiam poterit agere in simile, quia nihil est similius, quàm idèmet sibi ipsi.

Quarto, afferri possunt multa experimenta. Nā phiala vitrea frangit aliam similitè phialam. Si dicas, hoc euenire, quia vna alteram impellit. Contra, quia possunt esse similes etiam in hoc impulsu, possunt enim ambæ à diuersis moueri æquali impulsu, & sibi inuicem obijci, & frangi. Vnum etiam speculū immittit species in aliud speculū simile, & ab eo species similes recipit. Si dicas, non esse sermonem de actione intentionali, afferenda est ratio, cur similia in virtute intentionali possint inuicem agere, non autem in reali. Tertio, lumen augetur ab alio simili lumine, & corpus luminoso ab alio corpore luminoso, ergo simile potest intendere simile.

Quinto, vbi adest agens, quod potest formam producere, & patiens, quod potest recipere, & debita propinquitas, necessariò sequitur actio, sed calidum vt quatuor potest producere quatuor gradus ca-

loris; aliud calidum vt quatuor potest etiam recipere quatuor gradus caloris, ergo si hæc duo sint propinqua, poterunt inuicem agere, quod enim quidam inquirunt, posse quidè calidum vt quatuor recipere quatuor gradus, non tamen ab hoc alio calido vt quatuor, ridiculum videtur, & gratis confictum; nam gradus caloris, qui ab hoc calido producantur, sunt prorsus eiusdem rationis, immo etiam idè numero esse possunt, ac quatuor gradus, qui producerentur ab alio agente, ergo semper eos recipiet, vel nūquā. Non enim quòd sit ab hoc agente, addit aliquid, ratione eius recipi non possunt, vel subiectus, quia cognoscit esse à simili; eos rejicit, & idem argumentum fieri potest de agente. Potest n. producere hos quatuor gradus caloris in alio subiecto, & ex se semper est in actu proximo ad eos producendos, dummodo adsit subiectum capax, at calidum vt quatuor est subiectum verè capax, ergo in ipso producet, non n. agit per cognitionem, vt possit sibi determinare hoc, vel illud subiectum.

Sexto, vbi minor est resistentia, ibi facilius sequitur actio, sed in simili minor est resistentia, ergo facilius actionem alterius similis recipiet.

Septimo, minor est in hyeme frigiditas aeris, quàm aqua, & tamen ab aere congelatur aqua, ergo si minus frigidum agere potest in magis, poterit etiam in æquale.

Octauo, quod habet maiorem vim agendi, potest agere in illud, quod habet minorem, sed calidum vt quatuor in materia densiori habet maiorem vim calefaciendi, quàm aliud calidum in materia rariore, ergo illud poterit in hoc quatuor similis in gradu agere. Maior probatur

ex illo axioma Philosphorum, omnis actio est à proportione maioris inæqualitatis, hoc est à superante in virtute agendi.

Confirmatur, quia non potest negari, quin calidum vt quatuor in materia magis densa, suo maiori, non agat magis in distans, & habeat maiorem spheram actiuitatis, ergo etiam agat intensius. Probatur consequentia, quia agit vni-formiter difformiter, ita vt plus semper caloris producat in parte propinquiori, quàm in remotiori, ergo eo ipso quod calefacit ad maiorem distantiam, calefacit etiam intensius.

Nonò, flamma maior absumit minorem, vt patet experientia, & docet Aristoteles lib. de long. & breuit. vitæ cap. 20. & sect. 3. Problem. 23. & sect. 33. q. 2. sed flamma maior, & minor sunt omnino similes in intentione, ergo simile agit in simile.

Decimò, mixta omnia sunt ab intrinseco corruptibilia, sed multa sunt homogenea, quorum partes sunt omnino similes, ergo non obstante hac similitudine vna agat in aliam, alioqui non posset ab intrinseco corrumpi.

Oppositam sententiam à suis sectatoribus parum firmiter probari.

SECTIO II.

Sententia, quæ negat, simile agere posse in simile, præcipue si sermo sit de omnimoda similitudine, idest non solum in gradibus, sed etiam in densitate, & cæteris conditionibus adiuntibus actionem, communissima est, & eam tradit Aristoteles hic tex. 57. &

colligitur etiam ex 5. metaph. tex. 17. & 9. metaph. tex. 2. vbi definitur potentia actiua, *principium transmutandi aliud, quatenus aliud est*, idest non quatenus simile. Si tamen rationes, quibus hæc sententia confirmari solet, inspicias, non tam efficaces reperies, vt meritò omnium Philosphorum consensum elicere deberent, vt hoc clarum sit, eas examinabimus.

Prima ratio admodum communis est, omnis actio physica vnius in alterum fundatur in victoria, & excessu agentis supra passum, sed quæ sunt omnino similia, non se excedunt, neque vincunt, ergo inter ea non potest dari actio. Verùm respondere quis poterit, falsam esse maiorem, & minorem, vel non probè intellectas, & denique neque hoc argumentum, quamuis efficax esset, sufficienter probare conclusionem. Non videtur vera maior, quia alioqui non daretur reactio; Nam si illud tantum agit, quod vincit, illud, quod patitur, cum vincatur, non poterit reagere. Præterea si necessarius est hic excessus, est supra resistantiam passi, non supra eius virtutem agendi, at calidum vt quatuor minimè resistit calido alteri vt quatuor, ergo poterunt inuicem agere. Si dicas, resistere frigus, quod est in calido vt quatuor. Contra. In calido vt quatuor sunt tantum quatuor gradus frigoris, sed frigus in eodem gradu non potest resistere calori etiam in eodem gradu, alioqui calidum vt octo non ageret in frigidum vt octo, ergo verè calidum vt quatuor superat frigus vt quatuor, poterit igitur illud expellere ab alio calido vt quatuor. Item, hoc argumento non probaretur, calidum vt quatuor densius non posse

posse agere in calidum vt quatuor rarius. Minorem etiam, ex dictis patet, nõ esse omnino veram, quia quamuis calida vt quatuor non se excedant, vt calida, se excedunt tamen, vt vnum est calidum, & alterum frigidum, ergo hac ratione poterunt in se mutuo agere. Denique in corporibus luminosis, & in motu locali, & in cæteris, quæ non agunt in contraria, non attenditur hic excessus. Hæc igitur prima ratio non videtur sufficiens.

Secunda ratio est, agens agit, quatenus est in actu, & passum patitur, quatenus est in potentia, sed id, quod est in potentia, est dissimile ei, quod est in actu, ergo simile non potest agere in simile, & hac ratione videtur Suarez disp. 18. sect. 9. num. 8. quæ tamen probat tantum, simile non agere in simile formaliter, vt verbum illud quatenus demonstrat, nõ verò materialiter, quo pacto intelligitur conclusio, alioqui poterit calidum vt quatuor intendere calidum vt quatuor, nõ enim agit in ipsum, quatenus habet actu quatuor gradus caloris, sed quatenus est in potentia ad alios recipiendos, quod esset, toram hanc sententiam, & regulam euertere.

Tertia ratio, agens intendit assimilare sibi passum, ergo quando reperit simile, non est, cur agat, & quia natura nihil frustra facit, dicendum est simpliciter, non agere. Verum in multis deficit hæc ratio. Primò, quoniam rationem desumit tantum ex fine, nullam rationem assignando ex parte efficientis, quia si natura per cognitionem agat, & videns se non posse assequi finem, cohibeat actionem, quo pacto si liceret argumentari, nullum monstrum vnquam nasceretur, neque

aliquid fieret, quod suum finem tandem non consequeretur. Dicendum quoque esset, quando graue naturaliter descendit, numquam à terra resilire in aerem, quia recederet à fine, propter quem data illi fuit grauitas. Neque virtus nutritiua actuaret venenum, quia data est animali ob eius conseruationem, non verò ob eius destructionem, neque ignis vas ligneum aqua plenum cobureret, quia ab aqua, quæ est in eo, extingueretur, neque vir concurret ad productionem foeminae, quia intendit tantum sibi omnino simile. Hæc, & alia multa similia ridicula, & absurda inferri possent, si liceret in naturalibus argumentari à fine tantum. Itaque igitur licet argumentari à fine, vt tamen causam ex parte efficientis et inuestigemus, quia natura ordinatè procedit, & per debita media. Si igitur noluit, simile agere in simile, aliquod impedimentum physicum, & reale opposuit, non verò ex eo tantum quòd agens suum finem non assequeretur, actionem inhiuit.

Præterea, quod dicitur, agens debere assimilare sibi passum, est intelligendum de assimilatione, quæ oritur ex actione agentis, non verò aliunde. Sicuti quando causæ partiales concurrunt ad producendum eundem effectum, vnaquæque intendit assimilare sibi passum non simpliciter, quia nulla hoc potest efficere, sed quatenus ab ipsa recipit effectum, & idcirco quamuis ille effectus, vel passum, excuset perfectionem ipsius causæ partialis, non idcirco frustraretur suo fine, quia non excedit, neque est dissimile per id, quod ab ipsa cause recepit, immo p hoc est simile, sed excedit per illud, quod aliunde

de recepit, quod causa non obest, ita igitur quamuis calidum ut quatuor habeat aliunde quatuor gradus caloris, sufficit tamen, quod ratione illorum quatuor graduum, quos ab hoc agente recepit, sit illi simile, sicuti si ab hoc primo quatuor gradus caloris recepisset, dicit deinde ab alio alios quatuor gradus reciperet, adhuc quoad illos quatuor gradus priores retineret similitudinem cum priori agente. Ad hæc, sufficit quod passum sit simile virtuti agentis, non verò eius formæ, alioqui tollerentur omnes actiones agentium virtualium. At calidum ut quatuor potest producere octo gradus caloris in diversis subiectis, qui si simul ponantur, efficiunt subiectum calidum ut octo, ergo si aliud calidum ut quatuor recipiat ab eo quatuor gradus caloris, quamuis inde incipiat habere octo gradus caloris, & sit dissimile formaliter, erit tamen simile virtualiter, quia habebit illos gradus, quos potest ille calor producere. Confirmatur, quia etiam forma habet pro fine communicare suum esse subiecto, & efficere illud sibi simile, hoc autem perfectè consequi censetur, dum subiectum est simile ratione effectus, quem ab illa recipit; Si verò sit dissimile aliunde, nihil refert, & utgetur argumentum, quia etiã forma non potest recipi in subiecto, in quo sit alia forma similis, non enim forma hominis recipi potest in materia, ubi sit alia similis forma; Non minùs igitur repugnat similitudo informationi formæ, quam actioni agentis. At calidum ut quatuor potest recipere alios quatuor gradus caloris, ut aduersarij concedunt, ergo et poterit pati, & eos recipere ab agente calido ut quatuor.

Quarta ratio aliorum est, ad actionem requiri resistantiam, at in similibus nulla datur resistantia, igitur. Verùm dupliciter peccat hæc ratio. Primo, quia falsum est, requiri resistantiam ad actionem, ut patet in illuminatione. Secundo, in similibus non adesse resistantiam, quamuis n. calidum ut quatuor ut calidum non resistat alij calido ut quatuor, resistit tñ ratione frigoris, quo præditum est.

Quinta ratio aliorum est, qui recurrunt ad effectum nobiliorem, quem dicunt causam non posse producere, at si calidum ut quatuor intenderet aliud simile calidum, produceret effectum se nobiliorem, igitur. Sed facile rejicitur, quia effectus nobilior, qui repugnat efficienti, est ille, qui ab eo produciatur, non verò, qui resultat ex eo, quæ ipse produxit, & ex alio. Sufficit igitur, quod calor ut quatuor non sit nobilior, quam calidum ut quatuor, non verò requiritur, ut subiectum, quod illum recipit, habeat simul alium calorem, ex quibus componatur calor nobilior, alioquin numquam causæ partiales concurrere possent ad eundem effectum.

Sexta ratio aliorum. Actio non est nisi inter contraria, sed similia non sunt contraria, igitur. facilis est tamen responsio. Similia ut talia non esse contraria, habere tamen qualitates contrarias, per quas possunt agere, nam calidum ut quatuor habet etiam annexum frigus, per quod poterit agere in aliud calidum æquè ut quatuor, vel ab eo pati. Præterea non habet locum in actionibus, quæ non sunt inter contraria, qualis est illuminatio.

Septima ratio est Aristotelis hic tex. 51. quia aliàs nulla esset ratio,

cur ex duobus similibus hoc potius in aliud ageret, quam illud in hoc. Verùm hæc ratio & est à posteriori, & si nihil aliud addatur, vel melius explicetur, non concludit. Nam dicit quis, nullum esse inconueniens, quod mutuo agant, & inuicem se intendat, vel si adest aliqua differentia in densitate, vel alia simili conditione, quod ex illa desumet ratio, cur hoc agat, aliud verò patiarur.

Octava, ex eodem Aristotele, quia idem posset seipsum intendere. Verùm hæc quoque est à posteriori, & responderi poterit, idè posse se intendere per reflexionem, vel negati etiam consequentia, dicit enim quis, idem non agere in se, non quia est simile sibi, sed quia non est à se distinctum.

Nona ex eodem Aristotele, quia nullus esset finis actionum, agens enim intendit assimilare sibi passum, at cum perfectè simile reddidit, ab actione cessat, si ergo posset agere in simile, adhuc ageret, quare numquam cessaret actio. Responderi posset, cessare actionem, cum qualitas perducta est ad summum gradum, quia non potest amplius intendi.

Decima, ex eodem quodlibet pateretur a quolibet, quia pateretur & à contrario, & à simili. Responderetur, vel hoc nullum esse inconueniens, vel si est, aliam tamen inuestigandam esse rationem, quàm hanc, quod simile posset pati à simili, ne videamur pe-
tere
principium.

Propria sententia affertur.

SECTIO III.

Cum constet, aliqua similia non posse agere in sibi similia, ut calidum ut quatuor in aliud calidum ut quatuor; si & densitas, & magnitudo molis, & cæteræ conditiones sint pares: ante omnia videtur inuestiganda ratio huius impossibilitatis; ex ea enim etiam patebit, quatenus locum habeat hæc regula, quod simile non possit agere in simile, & quoniam iam rationes aliorum reiecim, afferenda est, quam existimamus veram.

Existimo igitur, radicem huius impossibilitatis aliam non esse, quàm gradus eterogeneos, de quibus supra egimus. Cum enim calor non possit intendi nisi per gradus diversæ rationis, & calidum, ut quatuor non possit producere gradum quintum, hinc planè efficitur, ut calidum ut quatuor non possit intendere aliud calidum ut quatuor, quia quintum gradum, quem hoc posset recipere, illud producere non potest, & quartum, quem illud posset producere, hoc recipere nequit, quia recipiens debet esse denudatum à natura recepti, neque duo accidentia solo numero diversa, & quæ eodem prorsus modo subiectum actuent, possunt in idem subiectum recipi. Confirmatur hæc ratio, quia calidum ut quatuor non solum à simili, sed neque à dissimili potest recipere novum gradum caloris, si hoc dissimile vel ob distantiam, vel ob aliam causam non possit producere quintum. Nam si soli exponatur aliquod subiectum calefactibile videmus continuè non

non acquirere maiorem calorem, alioqui tandem etiam comburere-
tur, sed postquam vsque ad certū
gradum peruenit, non amplius cale-
scit, & idem argumentum fieri
potest de calefactibili, quod per
aliquot passus ab igne distat, quod
numquam excedit determinatum
quemdam gradum caloris; Hoc
autem non oritur ex similitudine
inter agens, & patiens, quæ nulla
hic interuenit, sed ex eo quod a-
gens non possunt producere gra-
dum perfectiorem, quam sint illi,
quos iam produxerunt, nam alio-
qui si intensio fieret per gradus ho-
mogeneos, nulla esset ratio, cur no-
uum gradum non possent in illis
subiectis producere, sicut possunt
in alijs in eadem distantia, vel
in eodem, si magis propinquum
fiat.

Hinc deduco, qualitatem, quæ
potest intendi per gradus homo-
geneos, posse etiam ab agente simi-
li augeri, quod patet præcipuè in
virtute impressa, & in lumine, in
illa, quoniam idem agens si conti-
nuè imprimat nouam virtutem, vi-
demus, eam continuè quoque au-
geri, atque si duo lapides projiciantur
media virtute impressa ut qua-
tuor, vnus poterit impedire, vel
magis impellere alium, & ambo si-
mul magis impellere tertiū, quam
alter eorum tantum, cum tamen
duo calida ut quatuor si applicen-
tur subiecto, non possint producere
nisi calorem ut quatuor.

De lumine idem patet. Nam, ut
supra ostendimus, idem lumen per
reflexionem intendit se ipsum, &
duo luminaria intensius lumen pro-
ducunt, tum in medio, tum etiam
in se ipsis, nam si vniantur, maius
lumen efficiunt. Occurrunt tamen
aduersarij huic argumento, & qui-

dam dicunt ex perspectiuis, tot ef-
se lumina in medio, quot sunt cor-
pora luminosa, verbi gratia, lucer-
næ, à quibus producuntur, conse-
quenter simile non intendi à simi-
li. Porro esse diuersa lumina, pro-
batur, quoniam si adsit columna
in medio lucernarū, projiciet um-
bras diuersas oppositas singulis lu-
cernis, ergo cum umbra nil aliud
sit, quam priuatio luminis, si plu-
res sunt umbræ, plura quoque e-
runt lumina. Secundò, quia si au-
ferat vna lucerna, desinit lumen,
quod ab ipsa producebatur, reman-
ente alio, ergo signum est, distin-
gui. Tertio, si tres lucernæ non
in directum dispositæ per aliquod
foramen illuminent medium post
illud foramen positum, totidem in
illo medio videbuntur lumina di-
uersa, vnaquæque enim lucerna
producit lumen in illa parte medijs,
cui ipsa directè opponitur, ergo e-
tiam in ipso foramine, quamvis ea-
lumina sint simul, reuera erunt di-
stincta. Communis tamen senten-
tia Philosophorū, ut testatur Sua-
rez disp. 18. sect. 9. existimat, v-
nicum esse lumen, & potest proba-
ri, quia illud lumen in maiorem di-
stantiam extenditur, quam quod-
libet ipsorum separatum, possunt
enim in remotius iacere lumen plu-
res lucernæ, quam vna tantum, at-
qui si lumina essent distincta, vna-
quæque illam tantum distantiam
illuminaret, in quam posset agere
viribus proprijs, & ab alijs lumino-
sis separata. Ego quoad hanc dif-
ficultatem de luminum distinctio-
ne existimo, ut supra dixi, distin-
gui incompletè, atque hac ratione
& conciliantur hæ sententiæ, quæ
contrariæ videntur, & cessant om-
nes difficultates, & hoc etiam no-
bis sufficit ad negandam illā con-
se-

sequentiam, ergo simile non inté-
dit simile, quia intensio hoc requi-
rit, ut gradus inter se differant nu-
mero, alioqui enim qualitas esset
indivisibilis, quod est falsum. Por-
ro in medio illuminato à pluribus
lucernis, non tantum esse plura lu-
mina in medio, sed etiam intensius
lumen, patet primū sensibus, nā
& clariùs ea, quæ sunt in medio,
videntur, & non potest vlla assigna-
ri differentia inter lumen produ-
ctum à tribus lucernis, quarum v-
naquæque habeat lumen ut duo,
& lumen productum ab vna lucer-
na, quæ habeat lumen ut sex, ergo
sicut lumen ab hac lucerna proce-
dens est intensius, quam lumen lu-
cernæ ut duo, ita etiā illud lumen,
quod est à tribus lucernis. Præ-
terea lumen à corporibus luminosis
procedit per actionem vniformi-
ter difformè, ergo quod lumen pro-
ducitur in maiorem distantiam, eò
est intensius in partib⁹ propinquo-
ribus corpori luminoso, sed lumen
trium lucernarum longius proten-
ditur, quam vnus tantum, ergo e-
tiam erit intensius prope ipsas lu-
cernas, quam si ab vna tantum pro-
ueniret. Tertio, si æquè intensum
esset lumen ab vna lucerna, atque
à tribus, otiosum esset lumen pro-
ductum à secunda, & tertia lucer-
na, quod numquam natura per-
mittit.

Secundò igitur respondent alij,
esse quidem intensius lumen in me-
dio, quod à duobus lucernis illu-
minatur, quam si ab vna tantum
reciperet lumen, negat tamen cō-
sequentiā, quod simile agat in si-
mile, quoniam medium illumina-
tum ab vna lucerna est dissimile
alteri lucernæ, habet enim hæc lu-
cerna maius lumen, quam mediū.
Verum non adhuc euaditur diffi-

cultas. Primū, quia iam conce-
dunt, lumen intendi à lumine simi-
li formaliter, tunc ergo argumen-
tor, si duæ formæ similes possunt
recipi in idem subiectū, & mutuo
se intendere, ergo etiam simile po-
test agere in simile. Probatur con-
sequentiā, quoniam tota ratio, cur
agens non possit agere in passum,
est, vel quia passum non potest re-
cipere illam formā, vel quia agens
non potest illam producere, at for-
ma similis potest recipi à subiecto
informato simili forma, & potest
etiā produci ab alio, quod habeat
similem formam, ergo nulla est rā-
tio, cur simile non agat in simile.
Si enim posset leo naturaliter reci-
pere aliam formam leonis, nemo
negaret, posse eam ab alio leone il-
li superaddi. Est enim Philoso-
pho indignum, dicere, posse qui-
dem subiectum aliquod recipere
effectum alicuius causæ, non posse
tamen hanc causam agere in illud
subiectum.

Præterea. Hoc lumen, quod est
in medio, intenditur ab alio lumi-
ne simili, videlicet quatuor gra-
dum, ergo si adsit hic luminosum
quatuor graduū, vel illuminabit,
vel non, dicere quod lumen non
producet, est omnino irrationabile.
Si producet, ergo cum sit lumino-
sum ut quatuor, aget etiam in me-
dium illuminatum ut quatuor, si-
mile igitur aget in simile.

Tertio videmus, quod si aliquis
ignis in aliquem locum distantem
possit producere tantum quatuor
gradus caloris, si illuc afferatur su-
biectum iam calidum ut quatuor,
non amplius calefieri ab igne, ne-
que recipere maiorem calorem, nā
si hoc subiectum posset calefieri ut
quinque, ergo etiam subiectum,
quod ab eodem igne esset calefa-
ctum

Etum ut quatuor, posset calefieri ut quinque, quare ignis contra suppositum posset producere quinque gradus caloris in ea distantia contra suppositum. Patet igitur, in actione non tam attendi similitudinem agentis cum patiente, quam proportionem virtutis, quia si agens quamvis in se sit calidum ut octo hic, non possit producere, nisi quatuor gradus caloris in subiectum iam calidum ut quatuor, nihil amplius poterit producere, alioqui ignis in qualibet distantia posset producere octo gradus caloris, quia postquam produxit tres gradus caloris, quos supponimus posse producere in ea distantia, potest denuo alios tres caloris gradus producere, illud igitur subiectum iam calefactum ut tres, eos suscipiat, non enim obstat, quod ab agente simili producantur, quia ignis est ab eo dissimilis, calefiet igitur ut sex, & deinde recipiet alios duos gradus caloris, & ita calefiet ut octo. Patet igitur, non ea ratio nec calidum ut tres non posse amplius calefieri ab igne, quia patetur a simili, sed quia non potest recipere similem formam, & tres gradus caloris, quos potest ignis ibi producere, sunt similes illis, quos iam tenet, at verò si ignis fiat propinquior, iam poterit producere quartum gradum alterius rationis, & idcirco poterit ab illo subiecto recipere.

Quartò, si duæ candellæ similes uniantur simul, quis neget, fieri maius, & intensius lumen? Dicent forte, esse plus luminis, sed non intensius, sed hac ratione numquam lumen poterit intendi, dicam enim, semper esse tantum plus luminis, non autem intensius, neque verè potest afferri discrimen, cur hoc di-

catur plus tantum, & illud intensius. Præterea neque maius lumen poterit intendere minus, quia non alia ratione reddit maius lumen, si parva candela uniat cum maiori, quam si duæ æquales uniantur simul, tollit igitur hæc ratio actionem, & intensiorem. Ex quo etiam exemplo deduco aliud argumentum, quoniam lumen maius additum minori, ipsum intendit, ergo à minori intenditur etiam maius, ergo etiam æquale poterit intendere æquale. Prima consequentia probatur, quoniam vel ex maiori, & minori luminoso fit unum luminosum maius, quam quodlibet ipsorum separatim, vel non fit aliquod maius luminosum, quàm antea esset intensius luminosum solum, hoc dici non potest, tum quia est contra experientiam, tum etiam quia luminosum paruum non esset redditum intensius, sed occupat à maiori, quia non amplius luceret, sed videretur intensius luminosum tantum, si secundum, ergo & luminosum maius est redditum intensius, nam illud compositum ex maiori, & minori luminoso excedit virtute, ergo luminosum maius cum minori est intensius, quàm erat antea, accipit igitur augmentum à minori. Secunda consequentia patet, quoniam si minus potest intendere maius, multò magis æquale poterit æquale intendere. Præterea qualitatem intensam esse, nihil aliud est, quàm plures gradus illius esse in eadem parte subiecti, si ergo concedunt, adesse in eadem parte plus luminis, necessariò etià debet fateri, esse intensius.

Dicent forte, adesse quidem plus luminis, non tamen in eadem parte materiæ, sed in diversis partibus, & idcirco factam tantum maiore

mul-

multitudinem luminis, non verò lumen intensius, sicuti quando plures prunæ accensæ sunt simul, faciunt quidem adesse plus ignis, non tamen intensius. Verum huic responsioni repugnat experientia, quoniam si materiæ tantum luminosa essent simul, & non etiam lumina in eadem parte materiæ, sequeretur, quod quando minus lumen unum cum maiori, posset vnum ab altero discerni, immò quod minus luminosum, tenebrosum, apparet luminoso maiori oppositum. Nam magna est utique differentia inter ipsa. Supponamus enim, minus luminosum esse tantum ut vnum, maius verò ut octo, si dum unum minus luminosum cum maiori, nihil luminis recipit ab ipso, apparebit in toto illo composito una pars illuminata ut octo, altera verò ut vnum tantum, immò in loco aliquo distanti non apparebit illud luminosum, ut vnum, sed tamquam aliquid obscurem videbitur in luminoso maiori, quod potest declarari exemplo lunæ, in qua apparent quædam maculæ, quæ non sunt aliud, quàm partes ipsius rariiores, & quæ idcirco non sunt capaces tanti luminis, vel saltem non ita ipsam reverbant, sicuti reliquæ partes densiores, quemadmodum igitur illæ partes obscuræ apparent & quodammodo nigræ, quia non tam sunt illuminatæ, quàm aliæ partes, multò magis parva candela, cum maxima uniat, nec ab ea recipiat aliquod lumen, videbitur tamquam aliquid obscurem in ipsa, quod est contra experientiam.

Sed adhuc dicere quis poterit, idem contingere in calore, & in igne, quod in lumine, & lumine si nos affirmamus, vel ergo est respectu calo-

ris verum erit, simile agere in simile, quod nos non admittimus, vel est respectu luminis erit negandum. Antecedens probatur, quia si duo ignes uniantur, apparet maior ignis, & calorem intensiorem producit, similitem mediū positū inter duos ignes magis calefiet, quàm ab altero tantum, ergo eadē est ratio de calore, & de lumine. Respondeo, aliquo pacto videri idem contingere in calore, quod in lumine, re vera tamen non idem in ambobus evenire. Ratio est, quia calor habet contrarium, non autem lumen. Ex eo. n. quod calor contrarium habet, quo plura sunt agentia, facilius contrarium vincunt, & idcirco videtur maiori virtute pollere plura, quàm vnum tamen. Plures igitur ignes agunt quidem celerius, & magis in distans, at non possent intensiorem calorem producere, quàm produceret alter eorum tantum, quod ex eo clarissime confirmari potest, quia si plura calida ut quatuor, eisdem subiecto applicentur, numquam poterunt producere calorem nisi ut quatuor. Et si aqua calefiat ab igne ut quatuor, quavis esset in maxima quantitate, numquam tamen posset producere maiorem calorem, quàm ut quatuor, quod in luminoso non accidit, in igne verò non ita clarum apparet, quia quilibet ignis minimè habet calorem in summo, quæ si non producit in subiecto, est, non propter defectum ipsius potentie, sed ob resistantiam contrarij. Consequenter si ab alio igne adiuvet, ut producere maiorem calorem, non quæ re vera, producat maiorem, quàm posset se solo, si eius virtutem spectemus, sed quæ posset se solo ob impedimentum contrarij. Dices. Ignis parus est si contrario careret, non posset agere in tā distans, quæ agit adiutus ab alio igne, ergo neque tā intensè, quæ agit in distans, agit et

N n n in-

intensius in partes propinquo-
res, vt nos supradiximus ex actio-
ne vniformiter difformi, ergo non
tantum ob resistantiam contrarij,
sed etiam ob suam propriam natu-
ram eius actio ab alio igne adiuua-
tur. Respondetur, ignem quan-
tumuis paruum posse producere ca-
lorem vt octo in subiecto proximo,
nisi impediatur ab eius resistē-
tia, si hæc igitur non adesset, posset
quidem adhuc adiuuari ab alio
igne ad agendum celerius, & in re-
morijs, non autem ad agendum
intensus simpliciter; quam posset
solus agere, quia cum alio igne nõ
potest producere maiorem calorē,
quam vt octo. At verò lumino-
sum ab alio adiutum non solum in
distans, sed etiam in propinquum
intensus lumen producit, quam se
solo produceret. Ad instantiam
de actione vniformiter difformi re-
spondeo, esse quidē maius lumen
in propinqua parte, quam in remo-
ta, sed hoc non obstare, quin in par-
te immediata, antequā lumen inci-
piat diminui, tam ignis paruus,
quam magn⁹ aequaliter lumen pro-
ducant.

*An simile in gradu, sed dissimile
in densitate, vel magnitudi-
ne molis possit in aliud
simile agere.*

SECTIO IV.

EX supraposito principio de-
duco, densitatem materię, ma-
gnitudinem molis, vel aliam quali-
tatem posse quidem efficere, vt a-
gens per gradus eterogeneos cele-
rius agat, vel magis in distans, non
tamen vt intensius simpliciter, qua-
re calidum vt quatuor in materia

densiori non poterit intendere
calidum vt quatuor in materia ra-
riori. Hoc dictum est cum Paulo
Veneto in sum. cap. 23. Alber. de
Saxon. hic q. 10. Connimbr. hic
c. 9. q. 2. art. 3. Suarez disp. 18. in
metaph. sect. ij. num. 20. & alijs
contra Toletum q. 13. Sotum 2.
phys. q. 4. Marsilium quæstione
18. Niphum quæst. 2. cap. 2. &
alios.

Probatur autem ex principio su-
pra allato, quoniam calor vt quin-
que est alterius rationis, quam ca-
lor vt quatuor, ergo numquam po-
terit ab eo produci, quia densitas
materiæ non ponit virtutem de no-
uo, sed adiuuat tantum actiuitatē
illius qualitatis, quam reperit. Cō-
firmatur, quia ille quintus gradus
nõ potest esse à calore vt quatuor,
quia hic non habet talem virtutē
ipsū pducēdi, multo min⁹ potest
esse à densitate, quia hæc est imper-
tinens ad calorem, ergo nullo pa-
cto potest ab eo subiecto produci.
Dices, non esse à calore vt sic, ne-
que à densitate, sed à calore cum
densitate. Sed rursus vrgeo, quoniam
oportet, hunc calorē vt quin-
que prodire effectiue ab aliquo, si
igitur est à calore cum densitate,
simpliciter erit à calore, alioqui ef-
fet à densitate sola, quod est absur-
dum. Præterea densitas non ef-
ficat, vt calor sibi coniunctus sit ma-
ior, quam vt quatuor, ergo neque
poterit efficere, vt producat maio-
rem calorem, quam vt quatuor.

Ad hæc, ex principijs aduersario-
rum possumus argumentari, quia
agēs agit, vt passum sibi assimilet,
non autē quærit assimilare in den-
sitate, quia non potest, sed in calo-
re, sed quando calidum vt quatuor
calefecit aliud subiectum vt qua-
tuor, iam reddidit illud sibi simile,

ita

ita vt non possit magis, ergo cessa-
bit eius actio. Dicent, quia non
potest reddere simile in densitate,
compensat eam, augēdo calorem,
magno se certē intellectu prædi-
tum ostendet, qui sic respondebit,
cum partem eius agentibus natu-
raliter impertiatur, quis enim non
videat, hanc compensationem ar-
guere intellectum in operante?
nisi enim hic adesset, non posset ra-
tiocinari, & æqua lance librare,
quantum calor is illi debeatur pro-
pter excessum densitatis, quem in
se cognoscit, mirandumq; erit,
quod ignis non se abstineat à com-
bustione hominis, quoniam calor,
qui est in igne maior, compensatur
ab alijs perfectionibus, quæ sunt
in homine, non est igitur, cur quæ-
rat etiam in calore reddere eum si-
bi similem, cum ad sit similitudo ra-
tione compensationis. Valeat igitur
hæc compensatio in agentibus
naturalib⁹, q̄ similitudinē forma-
lē attendunt, & nõ cōpensationē.

Tertiò probatur eadem senten-
tia, quoniam alioqui sequeretur,
duo calida vt quatuor, quorum al-
terū esset dēsius, & alterum rarius,
posse se intendere vsque ad sum-
mum gradum caloris, nam calidū
densius calefacit rarius vt quin-
que, hoc verò rarius vt quinque iā
poterit producere calorem. Vt
quinque in subiecto denso. Nam
densum est capax huius gradus, &
rarum potest ipsum producere,
quia producere in subiecto æquē
raro, neque densitas potest impedi-
re, quamuis possit remorari actio-
nem, ergo & densum fiet calidum
vt quinque, tunc verò poterit pro-
ducere calorem vt sex in calido ra-
ro, & rarū producere sextum gra-
dum caloris in denso, & ita de-
inceps vsque ad octauum. Con-

firmatur, quia si maior densitas im-
pediret, quò min⁹ rarum posset
producere calorem æquē intensū
in ipsum, sequeretur, ignem num-
quam posse producere calorem vt
octo in aliud subiectum, quia nul-
la est substantia, quæ non sit de-
nsior igne, in nulla ergo poterit pro-
ducere tantum calorem, quantum
ipse ignis possidet. Confirmatur
etiam, quoniam id, quod est rarū,
& recepit calorē, poterit fieri den-
sum post ipsum receptum, vel ma-
nuū compressione, vel alio pacto,
poterit ergo tunc agere in aliud
æquale densum, & producere in
eo quintum gradum caloris, ite-
rum verò poterit rarefieri, & reci-
piet sextum, & postea condensari,
vt eundem producere possit, at-
que ita etiam duò remissa calida
intendent se vsque ad summum.

Scio, Toletum hoc non habere
pro inconuenienti, immo respon-
dere, id aliquando contingere, vt
in furnis, qui spontē comburantur
cum partes vndeque se inuicē
calefaciunt, cum non sit respiratio
aeris, & in tritico idem videtur, in-
quit, sponte nimirum calefieri, in
horreis, nisi aere refrigeretur, &
in carbonibus etiam, siue prunis,
quæ sponte se inuicem accendunt,
cum à se inuicem separatæ extin-
guantur. Verum huiusmodi ex-
perimenta nihil ipsum iuuant. Pri-
mum, quia in his res, quæ se mu-
tuo calefaciunt, sunt similes etiam
in densitate, grana enim tritici sunt
omnino similia, & partes furni sūt
æquē densæ, & ridendus esset,
qui hanc combustionem tribue-
ret densitati, & raritati partium,
cum potius quò magis omnes sunt
densæ, eò facilius sequatur combu-
stio. Præterea non tantum in his
casibus, sed semper hoc continge-

ret; aer enim, qui intercedit, sicut non potest impedire, quin calidum ut quatuor calefaciat aliud subiectum æquè etiam ut quatuor, ita neque possit impedire, ut duo subiecta æqualia in gradu, & in æqualia in raritate, & densitate, se mutuo intenderent usque ad summum. Præterea si hoc concedatur, nulla erit ratio, cur idem non possit intendere se ipsum, nam calidum ut quatuor, & valde densum potest producere calorem ut quinque, cur ergo calorem huiusmodi non producit in se ipso? an quia idem non potest agere in se? verum ostendimus, hoc esse falsum, quando agens aliquod virtute habet, non autem formaliter, atqui calidum ut quatuor, & densum virtute continet quintum gradum caloris, & non formaliter, ergo in se verè producet, si dicas, producere, iterum argumentabor, quia calidum ut quinque, & densum potest producere sextum gradum caloris, ergo in se producet, ut de quinto diximus, & sic de cæteris.

Dicent fortè, posse producere in rariis, non autem in æquè densum, & consequenter neque in se ipsum, quia densitas eius est impedimento. Sed contra. Densum, & calidum ut quatuor æquivaleret virtute raro ut quinque; nam per adversarios potest calorem ut quinque in raro producere, ergo illi æquivaleret, sed calidum ut quinque, & rarum potest in densum introducere quinque gradus caloris, ergo etiam calidum ut quatuor densum poterit, & se intendere ut quinque, & etiam aliud densum. Minor patet ex eo quòd dicunt, densum, & rarum posse se mutuo calefacere usque ad summum. Ad experimenta à Poleto allata patet ex his, quæ de

antiperistasi supra diximus.

Ad primum experimentum Tolleti de furnis, respondeo, si vera esset ipsius sententia, furnos semper iguem concepturos, quia semper eius partes sunt valde calidæ, cum ergo hoc non nisi rarissime contingat, non potest hoc tribui actioni similis in simile, sed igniculo, quæ lateat, vel materiae admodum dispositæ, ut de fornico dicebamur superius. Ad secundum respondeo, tritici grana virtutem in se habere animæ vegetatis, quare si seminatur, germinant, illa autem cum sit virtualiter calida, nil mirum, si causa caloris esse possit, postis circumstantijs, quæ in illo euentu contingere solent. Ad tertium de prunis respondeo, non esse contra nos, qui negamus augmentum intensuum, non autem extensuum, quale est, quod in illis prunis cernitur; extenditur enim ignis, siue potius gignitur, ubi non erat, non verò fit intensior, ubi erat.

Obijciunt tamen nobis adversarij. Primum, calor æqualis in materia densiori agit in distantius, ergo etiam intensius. Probatur consequentia, quoniam calefactio est actio uniformiter difformis, ergo si cut quòd magis distat pars calefacta à principio calefaciente, eò est remissior, ita quòd magis ab ultima parte calefactionis distat subiectum calefactum, eò erit magis calidum, sed quòd aliquid calidum agit in remotius, eò assignare partem magis distantem ab ultima parte calefactionis esset, ergo etiam intensior. Respondetur, calefactionem quidem esse uniformiter difformem, non tamen omnem calefactionem æqualiter difformem esse, sicut enim quædam scalæ sunt, quæ gradus habent non magnos, quædam

quæ paruos, ita calefactio quamvis paulatim remittatur, dum recedit à principio calefactivo, tamen quædam est, quæ maiorem remissionem patitur, quædam quæ minorem, quare quilibet ignis producet calorem ut octo in parte sibi proxima, si capax hæc sit, nec illi resistat, in parte verò immediata post proximam, si sit magnus ignis producet septem gradus, si verò sit parvus, producet sex tantum, & ita deinceps. Quare calor, siue ignis in materia magis densa, producet quidè intensius lumen, quàm alter in materia rariori, sed in aliqua parte distanti, vel in parte propinqua, si adsit resistentia impediens actionem rarioris, non verò producet calorem intensiorè, quàm possit simpliciter producere, si adsit subiectum capax, & propinquus alius calor similis, sed in materia rariori.

Ex eodè quoque principio deducitur, & ipsidem ferè rationibus probari potest, simile, quod superat aliud in materia tantum, & non in gradu, non posse intensius agere, quàm illud, quia sequeretur etiam, posse producere gradum altioris perfectionis, quàm sint, quos possidet. Et confirmatur etiam, quoniam aqua calida si sit in maxima quantitate, non intensius agit, quàm si sit in parva, alioqui enim duæ partes aquæ calidæ possent agere in tertiam, & illius calorem intendere, & hæc deinde magis calefacta agere in illas, & ita se mutuo intendere usque ad summum.

Denique colligitur, non tantum calorem ut quatuor, dum solus est, non posse producere calorem ut quinque, sed neque quando est simul cum gradu quinto concurre-

re simul cum eo ad productionem quinti gradus caloris. Probatur, quoniam gradus quintus est alterius rationis, & excedit virtutem quarti gradus, ergo hic non potest effectivè concurrere ad illius productionem. Et confirmatur, quia si caloris quartus gradus simul cum quinto introduceret quintum gradum caloris, ergo etiam ageret contra frigus illi gradui oppositum, at hoc dici non potest, quia cum illo gradu frigoris se comparatur in eodem subiecto, ergo si formaliter non se expellunt, neque pugnabunt efficienter, quia plus requiritur ad repugnantiam effectivam, quàm ad formalem. Confirmatur secundò, quoniam quartus gradus caloris numquam patitur simul cum quinto gradu caloris nisi à gradu frigoris sibi ex directo opposito, numquam enim expellitur quartus gradus caloris, nisi per introductionem frigoris oppositi, non verò sufficit frigus oppositum quinto gradui, ergo neque agit unquam nisi in gradum frigoris sibi oppositum. Suarez tamen, qui contrarium existimat probabile, hunc in modum argumentatur. Ad efficiendum primum, vel quintum gradum caloris maiorem vim habet calidum ut octo, quàm calidum ut quinque cæteris paribus, ergo signum est non agere tantum per gradum similem, & cæteros se habere concomitanter, & quasi per accidens ad illam actionem, sed vera ad illam concurrere, ergo etiam ad efficiendum gradum octavum non tantum octavus gradus concurret, sed et reliqui septem. Respondetur, negandam consequentiam, nam gradus octavus continet virtute gradum primum, & quintum,

quæ

& consequenter potest concurrere ad illorum productionem; at vero gradus septimus non continet virtute, neque formaliter gradum octauum, quare non potest ad illud producendum opitulari.

Præterea obijci potest, luminosum ut quatuor, quod tantum posset illuminare spatium quatuor passuum, si vniatur cum alio luminoso ut 10. simul cum eo illuminabit spatium 24. passuum, quia simul cum eo efficit vnum principium, & idem dici potest de igne in parua materia, qui si igni magno vniatur, simul cum eo agit in longè maiorem distantiam, quàm ageret, si esset solus, ergo idem dici poterit de primo gradu caloris simul cum cæteris, ergo etiam cum illis efficit vnum tantum principium totale. Respondetur, quamuis hoc argumentum videatur probabile, nihilominus disparem esse rationem, quoniam in propositis exemplis non eleuatur corpus luminosum, vel paruus ignis ad agendum aliquid, quod non possit, sed efficitur tantum, ut id, quod potest producere, producat in magis distans, at verò hic eleuaretur ad producendum aliquid simpliciter supra suam virtutem. Præterea in illis componitur vnum totale agens similis virtutis, quare non mirum, si totum concurrat ad effectum producendum, at hic remanet agens eterogeneum, & partium diuersarum, quare non videtur posse effectus vnus alteri tribui.

Præterea si octauus gradus adiuuaret à reliquis gradibus inferioribus, sequeretur, quòd aliquid magis producere posset cum illis, quàm sine illis, sed sine illis posset producere octauum gradum caloris, ergo cum illis poterit producere aliquid ma-

ius, quòd si dicant non posse produci maius, quia est calor summè intensus, idem argumentum fieri potest de gradu 7. vel 6. qui calorem intensiorem producere poterunt cum inferioribus, quàm se solis. Dicent, quamuis non possent intensiorem, posse tamen celerius, & remotius. Verum neque hoc videtur dici posse, si loquantur de productione 7. gradus, nam de productione graduum inferiorum in distanti, potest facillè concedi, sed de productione gradus superioris, probabo, dici non posse, quia quòd actio sit celerior, vel in magis distans, oritur vel ex eo quòd faciliùs resistentia vincitur, vel quia multiplicatur virtus producendi effectum, sed neutra ratio potest hic locum habere: Non prior, quia, ut supra diximus, caloris gradus sextus non habet repugnantiam cum opposito frigore gradui 7. caloris, ergo non potest contra ipsum pugitare, & vincere: Neque posterior, quia gradus 6. non habet vim producendi gradum 7. ergo simpliciter virtus producendi gradum 7. non multiplicatur.

*Argumenta pro actione similis in simile in principio allata re-
zunduntur.*

SECTIO V.

AD primum respondeo, inter duo calida ut quatuor, & cætera similia nullam adesse contrarietatem, quamuis enim in calido ut quatuor adsint etiam quatuor gradus frigoris, non tamen quilibet gradus frigoris habet repugnantiam cum quolibet gradu caloris, ut alibi explicauimus, sed primus gradus frigoris opponitur 8. gra-

dui

dui caloris, &c. hinc efficitur ut 4. gradus frigoris non repugnet 4. gradui caloris, & sicut possunt esse in eodem subiecto formaliter, ita neque se expellere possunt effectiue, qui tamen gradus eterogeneos non admittunt, non video, quomodo possint huic difficultati satisfacere.

Ad experientiam de ferro candenti allatam in secundo argumento, responsio magis communis est, adesse ignem in poris ipsius, à quo potest inflammari stупpa. Patitur tamen hæc responsio multas difficultates. Prima, quoniam ignis non potest esse sine alimento, at in poris ferri quodnam alimentum eius potest reperiri? Secunda, quia ignis est densior in ferro, quàm in ligno, at pori sunt rariores in ferro, quòd enim substantia est densior, eò minores poros habet, hac igitur ratione lignum ignitur magis combureret, quàm ferrum ignitur, quòd est falsum. Tertia, quia experientia docet, contactum ferri ignire, at contactus fit per ferri substantiam, non verò per poros, immo quòd minores sunt pori, & pauciores, magis comburitur. Quarta, in poris ferri aderat aer, qui non videtur posse concipere ignem, quoniam alioqui cum aer sit minimæ resistentiæ, ignis in aliquo cubiculo facillè totum aerem illius cubiculi inflammaret, & igneret.

Secunda responsio est, non adesse in ferro ignem, sed tantum calorem ut octo, ignem verò deesse, quoniam non sunt aliæ dispositiones in ferro, quæ ad ignis formam requiruntur, sed hæc quoque sententia non paruis virgetur incommodis. Primò, quoniam in ferro non tantum calor adest, sed etiam lux, & fulgur, quæ non sunt proprie

tates caloris, sed ignis, ergo verè in ipso adest forma ignis. Secundo, nullum habemus maius signum, quòd ignis sit in prunis, quàm quòd sit in ferro, sed in prunis nemo dubitat adesse, ergo erit etiam in ferro. Tertiò, ignis non videtur alias dispositiones requirere, quàm calorem, & siccitatem, sed hæc ambæ adsunt in summo in ferro, ergo ibi adest etiam forma ignis. Dicitur fortè, deesse raritatem, sed hæc non videtur esse conditio necessariò præ requisita ad formam ignis, alioqui non posset ignis concipi in puluere sulphureo, quo tormenta bellicæ complentur, quia ibi adest maximè densus, & constipatus, est igitur potius raritas conditio consequens, quàm præcedens formam ignis, neque videtur esse discrimen adeo magnum inter densitatè ferri, & ligni, ut possit in hoc esse, & non in illo. Præterea videmus, ignem magis conseruari in materia densa, quàm in rara, ergo densitas non est illi opposita. Potius videbitur alicui, non posse ignem in ea materia adesse, quia in ferro non habet pabulum, quo nutriatur. Verum non videtur omnino carere pabulo. Nam ferri substantiam depasci, ex consumptione ipsius ferri ostendi potest. Præterea hæc ratio non debet præualere sensui, qui iudicat, ibi adesse ignem, sicuti neque præualet in hominibus, quorum nonnulli reperti sunt diu vivere sine cibo, neque tamen nullus eos videns, negauit, esse homines, quia non manducarent. Denique non tollunt difficultatem, quia adhuc explicare debent, quid sit illud, quod in ferro refulget, si non est ignis. Impugnatur etiam à Suarez hæc responsio, quia si in ferro adsunt dispositiones repugnantes for-

formæ ignis, nulla est ratio, cur nõ possint etiam repugnare summo calori.

Tertia responsio affertur à Suarez, quòd in ferro candenti adsunt tantum septem gradus caloris, à quibus tamen possit igniri stupa ob rationem supra tactam, quòd in materia habente alias dispositiones prærequisitas est sufficiens hic calor ad productionem formæ substantialis ignis, quia non datur alia forma, cui magis sint connaturales. Sed hæc quoque ex dictis contra secundam opinionem facile refutatur, non enim adesset in ferro fulgor ignis, si tantum esset in eo septimus gradus caloris, nec apparet ratio, cur non possit recipere octauum.

Ego igitur existimo, formam ignis esse in ipsa substantia ferri, nam & sensus ita iudicat, & rationes contra alias responsiones adductæ id conuincunt, & ita optimè satisficit argumento. Solum difficultas est, quia videmur ponere duas formas substantiales in eadem materia, præsertim ambas specificantes, sed hoc quoque non erit minus consideranti, quæ supra diximus de pluralitate formarum in eodè composito, & magis etiam patebit ex dicendis in tractatu de elemento ignis.

Ad confirmationem huius argumenti, quòd calidum vt tres agit in calidum vt sex, ergo si minus agit in maius, poterit etiam agere in æquale. Respondetur, si antecedens ita intelligatur, quòd calidum vt tres intendat calorẽ vt sex, falsum esse, vt patet, si verò sit sensus, quòd calidum vt tres agit in calidum vt sex, minuendo eius calorem, sic verum est antecedens, & neganda est consequentia, quia

tunc calidum vt tres non agit per calorem, in quo superatur à calido vt sex, sed per frigus, in quo ipsum superat. At verò quando duo sũt omnino similia, nullus datur excessus ex vlla parte.

Ad tertium respondeo ea ratione, qua concessimus, idem agere in se ipsum, concedimus etiam, simile agere in simile, vt patet ex dictis.

Ad quartum, quoad phialas vitreas attinet, respondet Colleg. Connimb. eiusmodi phialas non agere in se, quatenus duræ sunt, atque adeo quatenus similes, sed vtamque per impulsum sibi à collidente impressum vincere alterius duritiem, atque ita continuitatem soluere. Verum adhuc remanet difficultas de ipsa virtute impressa, siue impulsu, qui videtur similis in vtraq; phiala, & tamen per hunc impulsum inuicem agunt. Respondetur igitur, virtutem impressam non componi ex gradibus eterogeneis, & consequenter non comprehendendi in hac regula, vt supra explicauimus. Adde quod hi duo impulsus sunt dissimiles ex parte principij, & termini, & idcirco non mirum si inuicem pugnant.

Ad tertiam experientiam de speculis respondet Collegium, neque in ea dari actionem inter similia, quatenus similia, id est inter specula, quatenus æquæ lucida sunt, vel æquæ tersa, sed quatenus dissimilia sunt secundum esse intentionale, seu ratione specierum, quas à diuersis obiectis recipiunt. Verum vigeri potest argumentum, quia non tantum specula recipiunt, & immittunt species aliarum rerum, sed etiam suas proprias. Vtrumque igitur speculum recipiet speciem alterius speculi, quãuis omnino

nino similis. Respondetur igitur, hanc actionem non esse vniuocã, & idcirco esse posse inter similia; nam per actionem non vniuocam non redditur passum simile agenti, cum igitur per actionem non intendatur similitudo, neque similitudo præcedens potest esse impedimento ipsi actioni. Adde, quòd in eiusmodi speculis necessario debet adesse diuersitas situs, ratione cui inuicem agunt.

Ad quartum de luminosis patet ex dictis, non esse contra nos.

Ad quintum respondeo, hoc argumentum fortissimè dimicare contra eos, qui non admittunt gradus eterogeneos, at contra nos nequam. fateamur enim nos, calidum vt quatuor nõ posse producere illos gradus, quos solos potest recipere aliud calidum simile.

Ad sextum respondeo, parem inter similia esse resistentiam actiuitati, quoniam calidum vt quatuor habet et quatuor gradus frigoris, qui resistent alteri calido vt quatuor, ne possit in se agere. Vel secundò, & melius, non sufficere ad actionem carentiam resistentiæ, sed oportere etiam adesse virtutem in agente producendam illam formam, ad quam nõ est resistentia, quamuis igitur in calido vt quatuor non sit resistentia sufficiens ad impedendum calorem vt quinque, aliud tamen simile non potest hunc gradum producere. At si sermo sit de quarto gradu caloris, quem calidum vt quatuor potest producere, dicendum est, in alio simili calido adesse resistentiam ad recipiendum illum, quoniam, vt inquit in simili materia Aristoteles, *intus existens prohibet extraneum*, meretur tamen appellari potius impossibilitas, & incapacitas, quàm resi-

stentia.

Ad septimum respondet Collegium, aquam, quæ in gelu condensatur, re vera frigidiorẽ esse aere, non tamen ab hoc condensari, sed partim corporum cœlestium influxu, partim quòd aqua ipsa remotis per hyemem impedimentis, vltro se in suum frigus vendicat. Neque verò, inquit, aquæ congelatio à sola frigiditate puenit, sed à certa aliarum etiam qualitarum commixtione, quæ aquæ liquorem in gelu contrahit, & eodẽ ferè modo respondet Suarez nu. 30. nam & ipse inquit, prouenire congelationem ab aliqua influentia cœlesti exsiccante, &c. Mihi tamen nõ admodum arripit hic ad cœlestes influentias recursum. Respondeo igitur, posse hic duo quæri. Alterum, à quo proueniat frigiditas aquæ. Alterum, à quo congelatio. Quoad prius respondeo, & ab aere prouenire, & ab ipsa aquæ natura, vt suprà explicauim⁹. Quoad posterius respondeo, congelationem prouenire quidem à frigiditate, sed requiri tamquam conditionem, quòd in aqua sint admixtæ terrestres exhalationes, alioqui enim aquam, si esset omnino pura, & simplex, non existimo per aliquod frigus condensandam esse in glaciem. Siccitati verò cum Suarez non videtur congelatio tribuenda, quia impossibile videtur, exsiccari aquam, nisi etiam suam formam amittat, nec ipsam aquam verè exsiccari, dum condensatur, ex eo patet, quòd igne liquefcit, à quo humiditatem recipere nequit; Dicitur tamen exsiccari aliquando per quamdam similitudinem, & quia prohibetur actus secundus ipsius. Si verò admittendus est

recursus ad influentias Cœli, potius admitterem pro frigoris productione, quàm pro immediata aquæ congelatione. Sed de hoc in tractatu de qualitatibus elementorum erit agendum.

Ad octauum respondeo, quod habet maiorem virtutem agendi, hoc est intensiorem, posse vti que agere in id, quod habet minorem, non verò quod habet eadem quidem quoad gradum, sed maiorem in multitudine, quia hæc sufficit tantum ad agendum celerius, vel in remotius. Quod autem est in materia densiori, habet maiorem virtutem hoc posteriori modo.

Ad nonum respondeo ex Arist. sect. 3. probl. q. 22. sect. 33. q. 2. & lib. de breu. vitæ c. 2. maior est flammam dici absumere minorem, non quòd in eam agat, sed quoniam pabulum, quo illa sustentatur, de uorat, scilicet fumum, deficientem verò materia, deficit etiam ipsa flamma.

Ad decimū respondeo, mistum homogeneum, nisi ab extrinseco pateretur, re vera numquam esse corruptendum, dicitur tamen ab intrinseco corruptibile, quatenus ab intrinseco habet ut possit à contrarijs pati, & eius materia potest aliam formam recipere.

An actionem transeuntem fuisse ab æterno repugnet.

QVÆSTIO XLIV.

TAmquam coronidem huic disputationi de actione adijcimus hanc quæstionem, quæ coincidit cum illa; An mundus potuerit esse ab æterno, de qua Philosophi in 8. physic. neq; tamen est ab hoc loco aliena, vbi tum de actione, tum

de rerum generatione agitur, & cum ad 8. physicorum spectet tantum motus æternitas, hic tam de motus, quàm de rerum etiam permanentium æternitate agemus, supponentes tamen id, quod de fide est certum, nullam rem de facto ab æterno conditam fuisse, & quærentes tantum de possibili.

Potuisse ab æterno actionem esse, quibus argumentis probetur.

SECTIO I.

AMplectuntur hanc sententiã complures Philosophi, & Theologi, quamuis inter se differant, quoad terminum huius actionis, & in quinque classes distribui possunt. Prima est eorum, qui res tantum permanentes censent potuisse fieri ab æterno, ita Suarez disput. 20. in metaph. sect. 6. Conimb. in 8. phys. cap. 2. quæst. 7. Secunda eorum, qui existimant, res etiam successiuas potuisse esse ab æterno, non tamen generationes, & corruptiones, ita Vasq. in 1. p. q. 46. disp. 177. Tertia admittentium, creationem ab æterno etiam in generationibus, dum modo non includant infinitatem animarum, ut Sotus 8. phys. q. 2. Quarta asserentium, mundum secundum omnes suas partes, & generationes etiam, esse potuisse ab æterno, videtur S. Thomæ opusc. de æternitate mundi, & sequuntur frequentius Thomistæ. Quinta est cuiusdam doctissimi recentioris, qui inquit sicut dupliciter aliquid dici potest antiquum, aut quia longissimo tempore præterito durauit, aut licet paruum tempus durauerit, durauit tamen ante longissimū tempus præteritum, quemadmodum

di-

dicimus, sacrificium Abel esse antiquissimum; Ita dupliciter aliquid dici potest æternum à parte ante, vel quia habuerit durationem infinitam à parte ante, vel quia licet habuerit durationem finitam, habuit tamen illam ante durationem infinitam, & asserit non solum priori modo, sed etiam hoc posteriori, esse aliquid posse ab æterno.

Fundamentum præcipuum horum authorum est, quia nulla apparet repugnantia, ratione cuius hoc negetur, ergo respectu diuinæ potentia erit hoc possibile. Probatur antecedens, quia vel hæc repugnantia esset ex parte Dei, vel vel ex parte actionis, vel ex parte creaturæ. Non ex parte Dei, quia est æternus, & omnipotens, ergo ab æterno creare potuit, neque verò ex parte entis creati, quoniam de ratione entis creati non est, ut aliquando non fuerit, sicuti neque est, ut aliquando desinat. Denique neque ex parte actionis, quia de huius essentia, est tantum, ut sit à principio, & tendat in terminum, siue effectum, in quo nulla inuoluitur nouitas essendi.

Secundò, si Deus non potuisset creare mundum ab æterno, debuisset expectare per totam æternitatem, antequam posset quidquã producere, quod non paruum videtur absurdum.

Tertiò, Deus eodem modo se habet nunc, ac se habuit in tota æternitate, & actio eiusdem rationis est nunc, cuius fuit ab æterno, at nunc potest agere, ergo & tunc.

Quartò, quouis signato tempore finito posset Deus ante illud efficere mundum, ergo semper, & ab æterno potuit. Confirmatur, quia illud esset re vera æternum, quod ante quodlibet instans in æ-

ternitate assignabile existeret, nisi enim esset æternum, posset signari instans, in quo incœpisset, sed nullum assignari potest in æternitate instans, in quo Deus non potuerit creare mundum, ergo ab æterno potuit.

Quintò, si Sol æternus fuisset, lumen quoque ab æterno produxisset, sed non minus est potens Deus, quàm Sol, ergo cum fuerit æternus, potuit etiam mundum ab æterno producere.

Contraria sententia præfertur.

SECTIO II.

VNiuerſaliter nihil omnino ab æterno fieri potuisse sentiunt S. Bonaventura in 2. d. 1. q. 2. Alb. Magnus in 2. par. sum. tr. 1. q. 4. membr. 2. Henricus q. 1. q. 7. & 8. Marsil. 2. sent. Vall. 8. phys. quæst. 48. Tolet. 8. phys. q. 2. & alij, in quorum sententiam ego quoque descendo, non tamen propter eorum rationes.

Moueor ego hoc præcipuè argumento. Quod ab æterno creatur, non potest non durare per æternitatem, sed hæc necessitas durandi per æternitatem non potest communicari creaturæ, ergo nihil potest fieri ab æterno. Maior à Suarez admittit, ab alijs verò quibusdam negatur, contra hos ergo probatur. Si non est necesse, durare per æternitatem, destruitur post annum, quando autem destruetur, verum erit dicere, illam rem ante annum tantum fuisse creatã, at de quo hoc dicitur, non potest esse ab æterno, quia æternitas, de qua nos loquimur, nullum habet principium, ergo quod potest destrui ante factam æternitatem, non fuit ab

æterno productum. Et confirmatur, quia Deus non præcedit duratione rem ab æterno creatam, sed numquam potest dici, nec potuit, annus tantum est, ex quo Deus existit, ergo neq; de re, quæ Deus non præcessit, dici poterit.

Minor probatur primò, quia hoc repugnat omnipotentia, & libertati Dei, quòd detur aliquid creatum existens, quod per æternitatem ab eo non possit destrui. Respondet aduersarij, hoc nõ repugnare, quia oritur, ex eo quod Deus uoluit, illam creaturam ab æterno cõdere, sicuti dum aliquid conseruat, non potest corrumpere, & hæc necessitas existendi, cum sit ex suppositione, non repugnat creaturæ. Non tamen difficultatem soluunt. Non enim potest Deus uelle aliquid, quod suæ omnipotentia repugnet, neque potest aliquid producere, quod à se non pendeat, quamuis dicatur, hoc euenite ex suppositione, quòd Deus ita uoluerit, sicuti neque decet dicere, Deum posse creaturam producere, quam necessariò per totam æternitatem à parte post conseruare teneatur, at æquè repugnat omnipotentia Dei, quòd aliquid necessariò permanere debeat per æternitatem etiam à parte ante, quia non est maior ratio de æternitate à parte ante, quàm de eadem à parte post, ergo non potest hoc Deus uelle. Confirmatur, quia est inconueniens, dari aliquid, quod per horam tantum Deus non possit in nihilum redigere, ergo multo magis, quòd non possit per totam æternitatem. Confirmatur secundò, quoniam necessitas ex suppositione est duplex, altera ex presenti, altera ex precedenti sup-

positione proueniens, præsens non officit potentia, neque libertati, quia inuoluit utramque, at antecedens utramque tollit. Exempli causa. Dum ego curo, necessariò moueor, sed necessitate, ex suppositione præsentis, & idcirco nec libertati meæ, nec potentia officit; at verò si supposito quòd heri currem, hodie necessariò mouear, hæc erit necessitas ex suppositione præcedenti, quæ libertatem, uel potentiam tollit, ut consideranti patet. At Deum necessariò conseruare nunc aliquam rem, eò quòd ab æterno eam creauerit, est necessitas ex suppositione antecedenti, ergo tollit uerè eius potentiam, uel libertatem. Dicent, non esse antecedentem, quia æternitas tam ex parte Dei, quàm ex parte illius creaturæ est tota simul, in qua nihil est prius, uel posterius. Verum hoc nihil obstat. Nam & actus, quo Deus uoluit cõdere mundum in tempore, mensuratur æternitate, & nihilominus potest Deus in nihilum hunc redigere, & eius omnipotentia repugnaret, non posse, quòd igitur actio Dei mensuretur æternitate, non est suppositio, quæ inferat in creatura necessitatem existendi. Præterea si hæc responsio uera esset, sequeretur, numquam neque à parte post huiusmodi creaturam posse à Deo destrui, quoniam semper haberet durationem totam simul, ergo numquam possit destrui. Immo secundum principia aduersariorum sequeretur, neque ullam substantiam à Deo posse destrui, nam affirmant, cuiuslibet substantia durationem esse totam simul,

ergo in ea non datur prius, & posterius, non ergo poterit unquam destrui. Præterea æternitas illa creaturæ etiam ipsa est ens creatum, ergo pendeat à Deo, ergo poterit Deus eam destruere. Confirmatur et, quoniam respectu totius æternitatis Dei re uera suppositio illa est antecedens, uel habet vim antecedentis, ut patet respectu aliarum creaturarum, quas non tenetur Deus conseruare, quamuis in æternitate sua uoluerit eas cõdere, ergo simpliciter repugnat omnipotentia Dei; Quod uerò hoc sit contra æternitatem creaturæ, nihil refert, quia potius ipsius creaturæ æternitas est destruenda, uel nõ admittenda, quàm aliquid concedendum, quod Dei potentia repugnet. Ad hæc, illa tantum necessitas ex suppositione non pugnat cum omnipotentia Dei, quæ omnino pendet ex ipso Deo, ut si dicamus, supposito quòd Deus uelit creare, uel conseruare aliquid, non potest destruere, at illa necessitas, quæ oritur ex creatura, est omnino repugnans omnipotentia Dei, quia tunc creatura obisteret Deo. At hæc, necessitas conseruandi per æternitatem rem ab æterno creatam, non oritur ex ipso Deo, sed ex natura creaturæ, ergo repugnat Deo. Probat minor, quia repugnat, rem ab æterno creatam non durare per æternitatem, nulla facta suppositione ex parte Dei, ergo tota necessitas oritur ex ipsa creatura.

Confirmatur, quia illa est necessitas ex suppositione uoluntatis, quæ, si ponamus uoluntatem mutari, tollitur, at qui etiam si ponamus, Deum uelle destruere

re rem ab æterno creatam, non tamen poterit ante æternitatem transactam, ergo uerè hæc non est necessitas ex suppositione uoluntatis.

Præterea alia quoque sequeretur absurda, si minor illa, nimirum (necessitatem durandi per æternitatem non posse conuenire creaturæ) non concedatur, ut si ignis productus ab æterno fuisset, & suæ naturæ relictus, non posset neque per potentiam diuinam comburere stuppam sibi debite applicatam per totam æternitatem, & hominem ab æterno cõditum non posse per totam æternitatem digitum mouere, neque cogitationem, aut uoluntatem mutare, quòd si per æternitatem hoc ei non liceret, ergo numquam, tum quia tota eius duratio per æternitatem à parte post est etiam indiuisibilis, & tota simul, tum quia non posset determinari tempus, in quo incipere posset mutationem subire, quis autem non uideat, hæc esse maxima absurda? quomodo enim homo, qui natura sua maxime inconstans est, & mutabilis, suæ naturæ relictus non poterit non mutari, & tamen hæc, tamquam nihili essent ducenda, libenter deuorant aduersarij. Urgetur argumentum de stuppa prope ignem. Vel numquam illa stuppa posset comburi, uel aliquando, si numquam, iam ergo dabitur creatura à parte rei, quæ numquam poterit à Deo destrui, quod est absurdum, si aliquando, sed post transactam æternitatem, ut aduersarij uolunt. Contra, quia non potest designari aliquod instans, in quo primum potuerit ignis comburere stuppam, non enim

enim aliquod instans dari potest, in quo possimus nos dicere, nunc transacta est tota æternitas, & immediatè ante nequaquam, quia sequeretur, non æternitatem fieri æternitatem per additionem vnius instantis, vel minimi alicuius temporis, aut durationis. Ignis autem suæ naturæ relictus, cum sit agens naturale, statim ac posset stuppam comburere, ipsam combureret, cū igitur numquam dādum esset hoc primum instans, numquam etiam combuteret. Dicent, determinandum esse illud instans à Deo, sed licet hoc verum esset, adhuc non tolleretur, quin esset absurdū, igne suæ naturæ relictum numquam posse stuppam præsentem comburere, nisi adderetur determinatio Dei. Præterea hæc determinatio Dei difficultate non caret; Nam efficere nequit Deus, vt ignis comburat stuppam, dum ipsa ratione æternitatis est incōbustibilis, vt. n. supra probatum est, non potest diuina potentia efficere, vt ignis comburat stuppam ante æternitatem transactam; Prius igitur est, stuppam fieri combustibilem, quam eius combustionem determinari à Deo, sed numquam fieri potest natura sua cōbustibilis, vt supra probauimus, & si fieri posset, eo ipso ab igne combureretur absque vlla determinatione Dei, ergo omnino frustra ponitur hæc determinatio.

Dices, idem argumentum retorqueri posse contra nos, cum enim velimus, non posse à Deo aliquid creari ab æterno, ergo oportet, vt expectet transitum totius æternitatis, antequā aliquid creet, sed numquam potest assignari primū nūc, in quo sit transacta æternitas, ergo neq; potest assignari aliquod nūc,

in quo possit Deus aliquid creare. Respondetur, verum esse, non posse hoc primum nunc assignari, sed in quolibet priori, & priori potuisset Deum mundum creare, quare negamus consequentiam, ergo nulum poterit assignari, quia non est necesse, dari primum, vrgeret quidem argumentum, si Deus ageret ex necessitate nature, quia oporteret, cū pduxisset mundū in primo nunc possibili, at cum agat liberè, non cogimur ponere hoc primum nunc. Dices, quamuis Deus agat liberè, tamen possibilitas creaturarum non pendet ex Dei libertate, sed ex propria natura, ergo respectu ipsius erit assignandum primū nunc. Respondetur, negandam consequentiam, quia quamuis nō possint creaturæ esse æternæ, tamen potuerunt fieri ab æterno distributiue, id est in quolibet æternitatis puncto, id autem de stuppa dici nequit, eò quòd habet propinquum agēs naturale, à quo, quam primum est combustibilis, comburatur. Si enim dicatur, in quolibet puncto æternitatis distributiue esse combustibilem, sequetur etiam, in quolibet fuisse combustam, qđ repugnat: vel oportebit dicere, Deum teneri impedire ignem, ne comburat stuppam, nisi cum ipse determinauerit, quod etiā est absurdum.

Secundò principaliter argumentor. Si crearetur aliqua res ab æterno, oporteret, eam habere durationem suam totam simul, sed hoc creaturæ repugnat, ergo & illud: Maiorem negabit Gabr. Vasquez, qui admittit, res successiuas potuisset esse ab æterno: Suarez verò, & alij, qui rebus successiuis existimant æternitatem repugnare, libenter concedent. Contra illum igitur

pro-

probatur. Vel erit verum de quolibet parte rei successiuæ, & creata fuerit ab æterno, vel de aliqua tantum, vel de nulla, sed tantum de ente successiuo: nihil autem horū potest rationabiliter dici. Nō primum, quia, si omnes partes ab æterno fuerunt, ergo simul existerunt, ergo non fuerunt successiuæ, enti enim successiuo repugnat habere partes simul coexistentes. Non secundum, quia si aliqua pars fuit ab æterno, vel eius duratio fuit æterna, vel statim ac pducta est, desijt; Si æterna, ergo non habuit esse successiuum, sed permanens, cum per totam æternitatem permanserit: Si statim desijt, ergo reliquas partes per minimum temporis antecessit, si igitur hæc non fuerunt æternæ, vt supponimus, neque illa, quia quod est ab æterno, non potest per minimum tantum temporis antecedere id, quod ab æterno non fuit. Relinquitur tertium, quòd totum ens successiuum fuerit ab æterno, sed neque hoc dici potest, quia vel fuisset ratione omnium partium, vel alicuius tantū, & redeunt argumenta modò allata. Dicent fortè, nullam partem determinatè assignari posse, quæ fuerit ab æterno, sicuti neque potest in motu assignari prima, esse tamen motum ab æterno, quia si versus principium motus procedamus, in infinitum ibimus, & numquam primā partem reperiemus. Verū hac ratione explicatur quidem æternitas quædā syncategorematicè, vt dici solet, non autem categorematicè sumpta, vt hic opus est. Deinde, vel est verum dicere, aliquam partem huius motus esse ab æterno, vel est falsum, si verum, contra illum proponam argumentum supra allatum cōtra

secundum membrum, an scilicet eius duratio fuerit æterna, nec ne. Si falsum, ergo malè dicitur illa res æterna, cuius nulla pars ab æterno fuit. Præterea Deus vtique cognoscit id, quod est ab æterno, & id, quod non est, sed in hoc motu, qui dicitur fuisse ab æterno, datur quædam partes, quæ ab æterno non fuerunt, vt quæ modò fluunt, & datur aliqua, ratione cuius motus dicitur fuisse ab æterno, ergo illam Deus distinctè cognoscit, cū & ipsam produxerit, de ipsa igitur à Deo cognita procedit argumentum adductum, an eius duratio æterna fuerit. Confirmatur hoc argumentum, quoniam, vt supra diximus, repugnat, aliquid esse ab æterno, & non durare per æternitatem.

Supereff ergo probāda minor, quòd scilicet repugnet creaturæ duratio tota simul: Nam plurimi Theologi à D. Bonauentura dissentientes existimant, Angelorum durationem esse totam simul, contra quos probatur nostra minor.

Repugnat creaturæ, nō esse mutationi obnoxiam, nec posse recipere modò hoc accidēs, modò illud, iuxta illud lib. 4. *Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles*, & Malachiæ 3. *Ego dominus, & non mutator*, quibus verbis indicatur, Dei proprium esse, non mutari. Atqui si duratio creaturæ esset tota simul, ipsa quoque immutabilis esset, ergo hoc dici non potest. Probatur minor, quoniam in eadem indiuisibili duratione non potest idē diuersimodè se habere, neque potest quis esse iustus, & peccator, beatus, & miser: at si duratio Angeli sit tota simul, erit quoq; indiuisibilis, quia partibus carebit, ergo Angeli in tota sua ipsorum duratione numquā po-

po-

poterunt diuersimodè se habere. Dicent fortè, durationem Angelicam, licet formaliter sit indiuisibilis, virtualiter tamen esse diuisibilem, & idcirco posse coexistere diuersis partibus temporis, & ratione huius coexistentiæ diuersæ, diuersa quoque posse recipere accidentia. Verùm hanc diuisibilitatem virtualem nõ sufficere, probatur, quia non tollit, quin re vera duratio in sua entitate careat partibus, & tota coexistat cuilibet parti temporis, ergo si hæc duratio recipiat diuersa accidentia, erunt hæc re vera in eadè entitate indiuisibili durationis, quod repugnat, quãuis enim hæc accidentia non sint simul respectu temporis extrinseci, sunt tamen simul respectu durationis intrinsecæ Angeli. Potest hoc declarari exemplo præsentia localis Angelorum. Nam quamuis Angelus habeat virtualem diuisibilitatem, ratione cuius potest esse in loco extenso, tamen, quia est indiuisibilis formaliter, & tota eius substantia est in qualibet parte loci, non potest in vna parte diligere Deum, & in altera odisse, in hac vno accidente affici, & in illa contrario habere, ergo eadem ratione, quamuis duratio Angelica coexistat diuersis partibus temporis, si tamen ipsa sit indiuisibilis, & tota simul, nõ poterit in vna parte huic accidenti, & in alia eius contrario subiici, quia hæc coexistentia cum diuersis partibus temporis nõ tollit, quin re vera in eadem duratione indiuisibili essent plura accidentia contraria. Sicuti etiam punctus quãuis respiciat diuersas partes circumferentiæ, nõ potest tamen in entitate sua indiuisibili accidentia contraria recipere.

Deinde si creatura aliqua habe-

ret durationem totam simul, numquam dici potest de ea, *creata fuit*, sed semper dicere oportebit, *creatur*, quia cum nihil ipsius durationis præterierit, nec prætereatur, quod aliquando fuit præsens, semper præsens erit, cum igitur aliquando verum fuerit dicere *creatur*, semper hoc erit verum. Nec sufficit ad existentiam cum tempore confugere, quia hic comparamus hæc creaturam ad Deum creatorem, & non ad tempus. Præterea cum sit tota simul eius duratio, non minùs coexistet huic parti temporis eius creatio, quàm reliquum durationis. Confirmatur, quia hac eadè ratione de Verbo Diuino dicimus, quòd semper gignitur, & numquã quòd genitum fuerit, & gigni desierit, ergo cum etiam Angeli duratio sit tota simul, oportebit dicere, quòd semper *creatur*, & numquã quòd *creatus* fuerit, nulla enim potest afferri ratio discriminis. Hoc autè esse inconueniēs, pbatur primò, quia tolleretur conseruatio, quæ supponit, creationem præcessisse: Deinde, quia non posset Angelus destrui, quod enim actu *creatur*, non potest non esse, immo neque posset deficere immediatè post creationem, quia tunc prima, & vltima pars, siue principium, & finis essent simul. Idem autem simul incipere esse, & desinere, implicat. Præterea, qui dicit prius, & posterius, dicit tempus, si igitur prius aliquid *creatur*, ac postea destruitur, tempus intercedat, necesse est, at tempus est diuisibile in infinitum, ergo creatio, & destructio non possunt esse immediata, sed vel simul, quod est impossibile, vel inter vnam, & alteram aliquid temporis intercedere oportet, sicuti quantitates, vel habent

ex:

extrema simul, vel aliquid spatij diuisibilis inter eas existit. Eset præterea ille Angelus immutabilis omnino, quia quòd recipit in creatione, nõ potest amitti, nisi creatione transfacta, atqui eius creatio nõ quã trãfret, ergo neq; ipse mutaret ab eo statu, què in creatione reciperet.

Tertiò, numquam posset habes durationem totam simul, à Deo de strui, quoniam quod est indiuisibile, vel destruitur secundum se totum, vel omnino non destruitur. Cũ igitur huiusmodi creatura durauerit iam per aliquod tempus, habet durationem, in quam Deus nihil potest, quia nõ potest Deus efficere, vt quòd extirrit, nõ extirerit; ergo neq; poterit impedire durationem sequentem, quia alioqui partem durationis posset tollere, & partem nõ, haberet igitur duratio partes contra suppositum. Cõfirmatur, quia si Angelus, qui est modò, habet durationem totã simul, ergo iam actu habet durationem, per quam sufficienter ex parte sua coexistit infinito tempori, & toti æternitati: At Deus non potest efficere, vt quod existit, non existat nunc, sed tantum, vt non existat in futuro, quare non poterit Deus impedire durationem Angeli præsentem, sed tantum futuram, atqui respectu Angeli nulla est duratio futura, sed omnis est præsens, ergo nullam durationem poterit Deus ab eo auferre, aut impedire.

Deniq; . Propriũ est solius Dei, vt eius substantia, neque accidentibus, neq; modis indigeat, est .n. sapiens sine accidente, & ubiq; præsens sine modo; Creaturis autem non potest hoc concedi. Sicuti ergo Angelus nõ potest esse in loco absq; præsentia locali, quæ est quidam modus ab eius substantia ex natura rei distinctus; ita neq; poterit esse in tempore sine

præsentia ad hoc tempus, quæ sit et quidam modus ab eius substantia distinctus, par est, .n. ratio de tempore, & de loco; & consequenter, sicuti Angelus, dũ sit præsens modò huic, modò illi loco, acq; rit hæc præsentiam localem successiuè; ita cũ eius duratio sit præsens diuersis temporibus; successiuè hæc præsentia acq; rit: Quare nõ ponimus nos successione in angelis substantia, vt aduersarij obijciunt, sed tantum in modo, qua distinctione adhibita omnia aduersariorũ argumenta corruunt, quæ ex indiuisibilitate substantia ad durationis indiuisibilitatem argumèntat, quasi nõ differat ex natura rei, & substantia indiuisibilis nõ possit habere modum diuisibilem, vt patet ex motu locali angelorũ, & ex vnione animæ rationalis cũ materia, de qua sup. egimus q. 19. Plura alia essent dicenda de hac duratione, sed nõ est hic locus, aliàs, Deo fauente id præstabitur. Prosequamur modò questionem principalem de creatione. Ex dictis ergo patet, nõ potuisse aliquid fieri ab æterno, putã communitè intelligit. Reliquum est, vt pbemus neq; fieri posse aliquid ab æterno in sensu à quinta sententia recepto, quòd .s. factum fuerit ante durationem infinitam, quamuis ipsum finitò tempore durauerit.

Hoc ergo esse impossibile, pbatur. Duplici tantum modo potest aliquid dici æternũ, vel quia careat principio, & vocat æternũ à parte ante, vel quia careat fine, & dicit æternũ à parte post, sed hæc duratio, quæ intercessit inter illud, quòd supponit esse creatum ante æternitatem, & quolibet aliud punctum signatum, habuit principium, et finem, ergo nullo pacto est æterna. Quòd habuerit principium, patet, quia inceptum post defitionem illius rei, de qua loquimur; quæ habuerit finem, et cõstat, quia vsque

P p p ad

ad tempus præfens se extendit, & non ulterius, & quamuis etiam poterit duratura dicatur, tamen non dicitur æterna, ut duratura, sed ut de factis duravit. Confirmatur, quia si duratio, quæ incæpit, dici posset æterna aliquando, sequeretur, ut de Angelis etiam aliquando foret verum dicere, quod æternitatem durauerint, at numquam hoc erit verum, quia semper erit verum dicere, finito tempore durasse, sed duraturos in æternum. Et confirmatur, quia vel posset assignari primum instans, in quo verum esset dicere, nunc transacta est duratio æterna, vel non, si posset, ergo per additionem instantis aliquid ex finito fieret infinitum, si non posset, ergo numquam eius duratio euaderet infinita, quia cum modo sit finita, implicat, ex finita fieri infinitam, nisi possemus dicere, hucusque finita fuit, & postmodum fuit infinita, alioquin sicut modo est finita, ita semper finita erit. Præterea quæro, cum primum res illa, quæ dicitur ab æterno creata, condita fuit, an dici potuerit ab æterno producta, vel ut hoc diceretur, expectandum fuit, ut æternitas tota transiret, si primum, non alia certe ratione, nisi quia post ipsius creationem æterna duratio fluxura erat, quare etiã nos dici poterimus conditi ab æterno, quia post ortum nostrum, æterna sequeretur duratio; Si verò tunc dici potuit ab æterno condita, ergo aliquid, quod in tempore est factum, dici potest deinde esse ab æterno, quod repugnat. Si dicas, non posse assignari illud primum, in quo condita fuit, iam ergo superponitur, caruisse principio, & non differt hæc sententia in acceptio-
ne æternitatis à reliquis.

Est etiam hæc sententia negans conformior dictis Sanctiorum, qui probant, Verbum Diuinum non esse creaturam, eò quod genitum fuerit ab æterno, æternitatemque; non sunt creaturæ communicari posse, quorum authoritate motus Gregorius de Valentia hanc sententiam amplexus est in prima parte disputatione 3. quæstione 3. puncto 2.

Ad argumenta pro priori sententia respondetur.

SECTIO III.

AD primum argumentum aduersariorum iam ostendimus in quo posita sit hæc repugnãtia, & contradictio. Secundum quoque est iam solutum. Ad tertium patet quoque ex dictis, Deum per totam æternitatem potuisse creare mundum in quolibet instanti, non tamen tribuere illi æternitatem. Ad quartum patet ex dictis. Ad confirmationem respondeo, probari per illud argumentum infinitatem, siue æternitatem syncategorematicè, non autem categorematicè, illam nos concedimus, non autem hanc.

Ad quintum respondeo, Solem agere ex necessitate naturæ, nec posse actionem suam, qua producit lumen, cohibere, & idcirco si fuisset ab æterno, lumen quoque æternum produxisset, sicut etiam, quia Verbum Diuinum necessariorum gignitur à Patre, ab æterno gignitur. At verò Deus cum neque agat ex necessitate, nec possit se priuare libertate, & potentia destruendi creaturam, non potest illi largiri æternitatem, per quam impossibile esset ipsam destrui, quæ

pro-

An detur Reactio.

QUÆSTIO XLV.

Quæ Reactionem videantur funditus tollere.

SECTIO I.

Difficillima solet existimari hæc quæstio, quoniam ex vna parte experientia cogere videtur ad reactionem admittendam, ex altera verò adsunt rationes contra eam ferè inexplicabiles.

Prima autem, & potissima est, quia sequeretur, idem moueri contrarijs motibus, quod non minus impossibile est, quàm duo contraria esse simul in eodem subiecto, cum motus à suo termino non differat, & ex se statim impossibile apparet, quod idem frigeat, & caleat simul, siue quod in eodem subiecto calor, vel frigus intendatur, simul & remittatur. Sequela probatur, quia si ignis exempli causa calefaciat aquam per aerem medium, & aqua frige faciat ignem, cum vtriusque actio per idem medium transeat, oportebit, aerè medium & frige fieri, & cale fieri simul. Præterea idem ostenditur, quãdo agens, & patiens se mutuo contingunt, quia semper vna pars est alijs propinquior, & respectu aliarum se habet veluti medium. exempli causa ignis calefacit aquam, & proculdubio magis partem propinquam, quàm remotam, hæc igitur prima pars propinqua igni, magis calefacta ager in secundam partem, & eam calefaciet, & simul etiam ab ea repatietur, per quam repassionem remitteretur eius calor, & in eodem tempore

ppp 2 non

produci ab æterno nõ est tantum produci ab initio æternitatis, siue sine principio, ut videntur nonnulli imaginari, sed etiam recipere durationem infinitam, & totam simul, per quam necessariorum deberet in æternum durare, & nullam subire mutationem, & semper se habere, ac si tunc inciperet creari, quæ perfectio creaturæ repugnat. Si dicas, ergo repugnabit lumini, fieri ab æterno à Sole. Respondeatur, quod dato vno incommodo, scilicet Solem esse ab æterno, non mirum, si alterum sequatur, scilicet lumen ab æterno produci.

De Reactione, & Resistentia.

Disputatio Sexta.

EX eo quod actio physica est à contrario in contrarium, oritur reactio, quæ nihil aliud est, quàm actio passiva in agens, & quamuis duo contraria inuicem pugnant, vnumquodque eorum & agit, & patitur, illud tamen dicitur simpliciter agens, quod est potentius, & ita pugnat, ut vincat, & illud simpliciter patiens, quod est infirmius, & vincitur, consequenter actio victoris appellatur simpliciter actio, victi verò dicitur reactio, sicut etiam passio victi dicitur simpliciter passio, at verò passio vincens dicitur repassio. De hac igitur reactione, & repassione duo quæremus. Alterum, an detur, & verè agens dum agit, repati possit à passio. Alterum, an verum sit vniuersaliter illud pronunciatum. Omne agens agendo repatiatur, & omne patiens patiendo reagit.

non cessabit ignis eam calefacere, ergo simul calefiet, & frigeſcit, ſimulq; intendet eius calor ab igne, & remittetur ab alia aqua, & hoc eſt argumentum, quod Ricardo Suiſſet Anglo, quē Calculatorem vocāt, tribuit tract. de reactione, de quo lepidē Iul. Caſar Scalig. exerc. 340. *Admiratur oēs ſubtilia argumenta Calculatoris contra reactionem, ego potius admirarer, ſi diſſoluſſet; Nam in re difficili nodum texere, non admodum difficile.*

Secunda ratio eſt. Actio nō provenit niſi à victoria, & exceſſu agētis reſpectu patientis ex commēt. tex. 71. 4. phyſ. & Ariſtotele 1. de Cœlotex. 116. & 7. phyſ. & lib. de motu animalium cap. 2. vel ergo contraria ſunt æqualia, vel inæqualia in virtute agendi, ſi æqualia, ergo neutrum aget, vel patitur, quia neutrum alterum vincit, ſi inæqualia, ergo illud tantum aget, quod alterum ſuperat, quod verò ſuperatur, patitur tantum, & non aget, quare nulla dabitur reactio.

Tertiò, data reactione, numquā poſſet agens reddere patients ſibi omnino ſimile, neque perfectam de eo obtinere victoriam, probatur conſequentia, quoniam ſi agēs repatitur, ergo remittitur eius virtus, non poterit igitur producere effectum ad eam perfectionē, quā ante actionem poſſidebat. Item ſi repatitur, ergo in fine actionis erit infirmius, & imperfectius, quā in principio, non igitur perfectam victoriam de contrario obtinuit. Hoc autem eſſe inconueniens, probatur, quia nulla daretur generatio ſubſtantialis, ad hāc enim neceſſe eſt, vt materia ſit perfectè diſpoſita, & reddita ſimilis ipſi materiæ agentis, at ſi agens non per-

fectè cōtrarium vincit, neque perfectè poterit materiam diſponere, numquam exempli cauſa poterit ignis producere octo gradus caloris in aliqua materia, numquam aqua octo gradus frigoris, ergo nulla dabitur generatio.

Quartò, idem non poteſt ſecundum eandem rationem agere, & pati, quia non poteſt idem ſecundum eādem formam eſſe in actu, & in potētia, quod autem agit, eſt actu, quod patitur, eſt potentia, at ſi daretur reactio, idem ſecundum eandem rationem, & eandem formam ageret, & pateretur, nam calidum ageret quatenus calidum, & pateretur etiam à contrario, quatenus calidum, ageret enim, & pateretur, quatenus habet oppoſitionem cum alio contrario, at calidum quatenus calidum opponitur frigido, ergo ſecundum calorē & agit, & patitur.

Quintò, quodlibet ens natura impellente magis ſuam propriam conſervationem appetit, quā alterius, ergo ſi nō poteſt aliquid agere, niſi etiam repatiatur, numquam aget. Ne enim corrumpatur à cōtrario, ab ipſo deſtruendo abſtinebit. Confirmatur, quia ex eo quòd natura tribuit appetitum ſuæ propriæ conſervationis, tribuit etiam media ad ſe conſeruandum, ergo etiam ex eo quòd tribuit maiorem appetitum ad ſe conſeruandum, quā ad aliud deſtruendum, licebit etiam argumentari ad illud maiores vires triuiſſe, quā ad hoc, ergo agens, quod poteſt aliud deſtruere, poterit etiam ſe conſeruare, & ab eo ſe tueri, tum quia id eſt conforme naturali appetitui, tum quia minor virtus videtur requiri ad ſe conſeruandum, quā ad aliud deſtruendum.

Sextò,

Sextò, poſita reactione dabitur proceſſus in infinitum in actionibus, neque vñquam duo contraria deſinent inuicem agere, quod eſt abſurdum. Probatur cōſequentia, quoniam dum calidum agit in frigus, frigus reagit, at verò quamuis appelletur hæc reactio, re vera tamen eſt actio, eam igitur conſequetur reactio calidi, & hanc reactionem ſequetur reactio frigidi, & ita in infinitum.

Septimò, idem eſſet reſpectu eiufdem nobilioris, & ignobilioris. Nam agens eſt nobilior patiente ex Ariſtotele 3. de anima, ergo ſi idem reſpectu eiufdem eſt agens, & patiens, erit etiam nobilior, & ignobilior.

Octauò, vel patiens reagit per illos gradus, quos amittit, vel per illos, quos retinet, exempli cauſa frigidum vt quinque ad præſentiā calidi amittit quintum gradum frigoris, & retinet alios quatuor, vel ergo reagit per illum quintum gradum, vel per hos quatuor, non primum, quia ille quintus iam eſt deperditus, neque ſecundum, tum quia hi quatuor non ſunt contrarij agenti, alioqui & ipſi paſſi eſſent ab ipſo, tum etiam quia adhuc non reageret patiens per eandem formam, ſecundum quam patitur.

Veram reactionem, varijs modis, quibus eam nonnulli eludunt excluſis, dari concluditur.

SECTION II.

A Deo clarè experientia comperimus, reactionem admitten-

dam eſſe, vt nullus ferè Philoſophorum eam apertè, & omnino negare auſus fuerit. Vt tamen diſſicultates ſupra allatas deuitarent, varios modos eam explicandi excogitarunt, quos paulò poſt impugnamus.

Probatur nunc, reactionem dari, quia ſi quis manu frigida aliquid calidum apprehendat, & calido impertit aliquid frigoris, & aliquid caloris ob eo recipit manus, igitur & agit, & repatitur, illud verò calidum & patitur, et reagit. Immo vtraque in nobis aliquando experimur, dum frigidam manum calidæ fronti applicamus, ſentimus enim, & frontem frigeſcere, & caleſcere manum. Item, ſi quis ignitum carbonem in cyathum aquæ plenum iniiciat, deprehendet, & aquam caleſcere, & ignem extingui, & alia plurima experimenta ſimilia afferri poſſent. Probatur præterea ratione, quia maior eſt actiuitas caloris, quā eius reſiſtentia, vt infra videbimus, ergo ſicut per actiuitatem agit in frigus, ita per minorem reſiſtentiam ab eo repatitur. Tertiò, nullum daretur miſtum, ex elementis, vel ex contrarijs, nam vel contraria eſſent æqualia, & nulla intercederet actio, vel vnum ſuperaret alterum, & ſuperans conuerteret ſuperatum in ſe, numquam ergo ex ipſis aliquid tertium gigneretur. Quartò, dum nutrimur, non tantum alimentum patitur à ſubſtantiā noſtra, & in ipſam conuertitur, ſed etiam ipſa noſtra ſubſtantiā alimenti qualitibus afficitur, alioquin nihil referret calido ne, an frigido, humido, an ſicco nutrireremur, ergo inter ſubſtantiā, & alimentū reactio datur, & repaſſio.

Ari-

Aristoteles quoque apertissime huic sententiæ suffragatur, nam in *tex. 53.* huius primi inquit, ea, quæ in materia cōueniūt, agere, & pati inuicem, & cap. 3. lib. 4. de generatione animalium clariùs docet, omne agēs pati à patiēte, & quod secatur, hebetari ab eo, quod secatur, quod calefacit, refrigerari à calefacto. Denique quod mouet, excepto primo motore, à moto etiam moueri. Et idem colligitur *ex 3. phys. tex. 8.*

Est autem primus modus explicandi reactionem, quem sequitur Calculator, repati scilicet agens, & non secundum eandem qualitatem à passio, ita ut ignis agat per calorem in aquam, ab ea autem repatiatur secundum siccitatem, sed facile experientia refellitur, nam dum aqua calida frigidæ iniicitur, utraque agit, & repatitur, quia & frigida amittit aliquid frigoris, & calida aliquid caloris, & ita ambæ fiunt tepidæ, neque inter eas adest vlla alta contrarietas, quàm calor, & frigoris, ergo verè per easdem qualitates agunt, & repatiuntur.

Secundus modus est, fieri quidem reactionem secundum eandem qualitatem, siue contrarietatem, non tamen per se, sed ex quadam consequentia, ita ut calidum agat per se quatenus calidum, patiatitur verò per se, quatenus siccū, sed quia humiditas secum afferre solet aliquid frigoris, & hebetare calorem, consequenter dicitur calidum repati etiam in calore. Sed hic quoque modus eadem experientia refellitur, quia aqua calida, & aqua frigida sunt: æquè humidæ, & tamen in calore, & frigore mutuo agunt, & repatiuntur. Præterea aliquando frigidum est sic-

cum, & calidum est humidum, & dum ferrum frigidum in aquam calidam immittitur, & tamen inuicem agunt, & repatiuntur, ergo per se secundum eandem contrarietatem, quia humiditas apta esset potius afferre frigus, quàm calorem.

Tertius modus est, agens non repati secundum eam partem, qua agit, sed per vnam agere, per alteram verò pati. Qui etiam facile rejicitur, nam dum aqua calida frigidæ immiscetur, nulla pars eius remanet, cuius calor non remittatur, ergo secundum eandem partem patitur, secundum quam agit.

Quartus modus est, agens dum agit, repati quidem, verum non à passio, sed ab aliquo circumstante, quasi dum fertur in hostem, alteri, ut in ipsum agat, opportunitatem præbeat, vel ab influentia Cæli. sed improbabilis est; nam sensus demonstrat, calidum ab eo frigido repati, in quod agit, nec est maior ratio, cur dicatur, vel Cælum, vel aliquid circumstantis in agens agere, potius quàm in patiens.

Quintus est, agens non propriè repati à contrario, sed quodammo- do fatigari, & propter hoc eius virtutem apparere magis remissam. Nam & commentator 8. phys. probat, virtutem materialem esse fatigabilem, & causam fatigationis esse, quòd sit in materia. Improbatur etiam hic modus. Primùm quoniam agens defatigatum ob solam quietem resumit vires, at quod repatitur, etiamsi desistat agere, non per hoc vires resumit, ut patet in elementis, quæ propter reactionem contemperantur in mixtis, ergo repassio non est defatigatio, Præterea aliquando agens non repatitur, eò quòd non sit intra-

sphæ-

sphæram actiuitatis passivi, ut cum ignis calefacit aquam remotam, at tunc æquè deberet defatigari, ac si ageret in propinquam, immo magis, quoniam maior vis requiritur ad actionem in distans, quàm in propinquum, at tunc non remittitur eius virtus, ergo signum est, non remitti ob defatigationem, sed ob repassionem. Tertio virtus, quæ in se ipsa non patitur contrarium, nō defatigatur, idcirco. n. virtus motiua animalis defatigatur, quia habet elementum prædominans, quod ei cōtrariatur, at ignis in se nullum patitur contrarium, dum calefacit, ergo si neque à patiente aliquid repateretur, non posset dici, quòd defatigaretur.

Sextus modus est, agens repati quidem à passio, non tamen secundum se totum, sed secundum aliquam sui partem debiliorem. Sed neque hic modus sufficit, quia dum aqua calida infunditur frigidæ, utraque repatitur secundum omnem sui partem. Secundò, vel vult author huius sententiæ, quòd pars illa agentis, quæ repatitur, agat, vel hoc non admittit, si primū, iam in illa parte habet easdem difficultates, quas reliqui patiuntur in toto. Si secundum, ergo verè negat reactionem, quia non est eadem pars, quæ agat, & repatiatur. His igitur, & alijs modis, qui referuntur à Pomponatio tract. de reactione, & Marsilio quæst. 19. huius libri reiectis.

Dicendum est, dari perfectam, & veram reactionem, ita ut vera dum agens agit, simul etiam repatiatur ab eo, in quod agit, ut experientia, & rationes adductæ conuincunt. Argumenta autem, quæ contra hanc veritatē obijcie-

bantur, non ob stare, nunc aggrediemur ostendere.

Argumentum primum Calculatoris contra reactionem à multis frustra excussum clarissime explicatur, & soluitur.

SECTIO III.

H Vius argumenti difficultas in varias responsiones à veritate remotas compulsi multos, ex quibus præcipuas tantum huc afferemus, & impugnabimus, ut veritas tandem magis elucescat.

Prima responsio est Nobilij hic quæst. ij. Non esse absurdum, idē moueri contrarijs motibus, & simul calefieri, & frigesieri, dumque infertur, quòd in eadem materia essent qualitates contrariæ, responderet, neque hoc esse absurdum, præcipue cum se habeant in ea tamquam in hospicio, nō verò permanenter. Et potest confirmari hæc responsio, quia etiam Astrologi aiunt, Cælos inferiores primò mobili duobus motibus cōtrarijs moueri simul, motu scilicet primi mobili ad occidentem, & motu proprio ad orientem, quod aliqui explicant exemplo eius, qui in nauis positus ambulat versus orientem, cum nauis ipsa tendat in occidentem. Verum hæc responsio euerit maximum principium in Philosophia, quod scilicet, Contraria non possunt esse simul, hinc enim oriuntur actiones, alterationes, & generationes, & corruptiones omnes, & videtur principium per se notum, quia si sunt contraria, ergo inuicem pugnant, ergo nō possunt esse simul. Præterea patet experien-

rientia, dum aliquid calorē acquirat, simul etiā reinit eius frigus, ergo signum est, non posse esse simul non solum permanenter, sed neque in hospitio, quoniam sequetur, per aliquod modicum temporis, si illa pars ab aliquo rāgeretur, quod simul sentiretur calida, & frigida, & quod illam tangens simul ab illa calefieret, & frigereretur, quæ omnia sunt perquam absurda. Tertio, si possent per aliquod tempus esse simul, nulla esset ratio, cur non etiā semper, quoniam agentia naturalia semper eodem modo se habent, si ergo calor secum compatitur frigus per aliquod tempus, poterit etiam semper secum idem compati. Quarto patet clarissimè, in motu locali non posse aliquem simul moueri ad contrarios terminos, sed non minùs pugnant termini oppositi in alteratione, quàm in motu locali, ergo, ut probetur minor, ponamus, aliquem distare à duobus terminis oppositis per decem passus, ipsos verò terminos distare inuicem passibus viginti, ita ut mobile sit in medio spatio inter ipsos, tunc ergo si corpus, quod est in medio, posset simul moueri versus vtrumque terminum, sequeretur, ut postea minùs distaret ab vtroque termino, distabit igitur non amplius, quàm sex passibus, quæro autem, an adhuc sit in medio, si est, ergo illi termini, cum priùs distarent viginti passibus, absque eo quod moti sint, incipient distare tantum per duodecim. Si dicas, non esse in medio, sed magis versus vnum terminum, quàm versus alterum, ergo falsum est, motum fuisse versus vtrumque terminum, quoniam ab vno recessit, & ad alterum accessit. Vel si ad vtrumque accessit,

sed magis ad vnum, quàm ad alterum, saltem ab vtroque minùs distabit, ac priùs, consequenter etiam illi inter se quamuis moti non sint, quod est etiam absurdum.

Ad illud, quod de Cælis afferitur, posito quod sint plures Cæli, & eo modo moueantur, quo Astrologi communiter asserunt, licet ut supra notauimus, nobis contrariū videatur probabilius. Respondetur, falsum esse, quod Cæli re vera moueantur diuersis motibus oppositis. Nam, ut ex his, quæ diximus, apparet, inuoluit hoc repugnantiam, ita ut existimen, neque per diuinam potètiā fieri posse, quod idem corpus, nisi replicetur, possit ad duos terminos oppositos moueri. Neque ad hanc oppositionem tollendam sufficit, quod moueantur orbis super diuersos polos, nam, ut aduertit etiam Clavius in cap. primum spheræ, neque per eandem, neque per diuersas lineas potest idem ferri in contrarias partes. Quod ergo dicunt Astrologi, Cælum verbi gratia Solis duobus motibus moueri, & altero cōficere diem, altero verò annum, hoc pacto explicari debet. Rapit primum mobile secum Cælum Solis, sed quoniā virtus, quod tendit in aliquid remotius, eò est minor, non potest Cælum Solis tanta velocitate mouere, quanta ipsum primum mobile. hinc efficitur, ut in prima circulatione Sol non adæquet morum primi mobilis, sed post ipsum remanet exempli gratia duos passus. Primum autem mobile non expectat cursum Solis, sed immediatè post incipit secundam circulationem, & cum etiam in ea tardiùs moueatur Sol, remanet in hac secunda post primum mobile quatuor passus,

in

in tertia deinde sex, & ita deinceps, qui ergo viderunt, Solè semper magis remanere post primum mobile, dixerunt, ipsum moueri in oppositam partem, cum certè non sit hoc in oppositam partem moueri, sed minùs velociter tendere in eandem, & hinc tandem efficitur, ut post tot circulationes, quot sunt dies in anno, primum mobile spatio integræ circulationis antecesserit Solem, & tunc denuo incipiant simul moueri, siue hoc ex eo contingat, quod Cælum inferius in contrariam partem nitatur, siue ex eo quod minùs participet impulsus superioris orbis, nam videmus, Cælos, quod sunt propiores primo mobili, tardiùs motu propiores, esse velociores, ita ut Saturnus dicatur longè tardior luna, cū tamen re vera luna ipsa sit tardissima, ut etiam docuit Aristotel. lib. primo in theor. sum. p. cap. 4. in fine, & ex tarditate eius eueniat, ut citiùs retrocedat quodammodo ad principium sui motus regrediatur: Quod etiam explicari potest exemplo duorum deambulantium per idem spatium, quorū alter sit valde velox, alter admodum tardus, & idcirco, quod solet dici, eueniat, ut dum semel deambulando vnus conficit illud spacium, alter, bis iam illud confecerit. In prima verbi gratia deambulatione velocis, tardus erit post ipsum longo intervallo, post secundam erunt simul, non quod tardum diuersimodè se mouerit, sed quoniam velox vnica integra deambulatione antecedit tardum; ita etiā quando primum mobile vnica integra circuitione antecedit Solè, iam simul denuo reperiuntur, & ita videtur Sol retrocessisse. No-

ta tamen, nolle me hac tantum tarditate inferiorum orbium, omnia, quæ de ipsorum motibus Astrologi dicunt, explicare, hoc enim est impossibile, cum supra diuersos polos primum mobile, & reliqui Cæli ferantur, ut etiam rectè aduertit Christophorus Clavius in primum caput spheræ, sed tantum illam repedationem, siue retrocessionem orbium, quod enim etiam simul moueantur dextrorsum, siue sinistrorsum, nihil refert, ut explicari potest exemplo supraposito duorum deambulantium, non equali velocitate, si ponamus, tardiùs deambulantem obliquè deambulare, vel ab alio in latum trahi, tunc enim eius motus esset simul in anteriorem partem, & in lateralem, ac si per diametrum quadranguli moueretur.

Ad exemplum de eo, qui mouetur in naui contrario motu, ac nauis, respondeo, cum re vera vnico motu moueri, nam postquam motus est, quæro, an æquè distet ab occidente, ac distabat priùs vel non, si æquè, ergo nullo pacto est motus, si non æquè, sed magis distat, ergo versus orientem tantum motus est, non versus occidentem, si minùs, ergo versus occidentem solummodo motus est, non verò versus orientem; Ut autem cognoscamus, versus quam partem simpliciter sit motus, videndum est, quisnam motus sit velocior, ipsiusne, an nauis. Ponamus ergo, nauem moueri velociter ut quatuor, tunc si ille, qui deambulat, mouetur, quantum est in se, velociter ut tres, simpliciter accedet versus eam partem, in quam nauis tendit, non tamen accedet ut quatuor, sed ut vnum,

tantum, quia tres reliqui gradus compensantur à motu ipsius, qui est vt tres. Si verò moueatur velociter vt sex, tunc mouebitur simpliciter versus contrariam partem nauis, vt duo. Dicet tamen quis, hac quidē ratione rectè probari, quòd non possit quis simul accedere ad duos terminos oppositos, non tamen, quòd duobus motibus contrarijs non moueatur, immo videtur tunc magis hoc concludi, quia dum ipse mouetur versus occidentem, vt sex, nisi in contrariam partem moueretur vt quatuor, non diceretur simpliciter moueri tantum, vt duo versus orientem, sed vt sex. Respondetur, re vera non moueri duobus motibus contrarijs, quoniam repugnat, moueri aliquo motu, & non acquirere terminum proprium illius motus, hic autem deambulans in nauis vnicum tantum terminum nouum acquirit, ergo vnico tantum motu mouetur, re vera igitur dum deambulans mouetur ex se vt sex, non mouetur motu nauis, sed retardatur eius proprius motus, & efficitur, vt qui, si non adesset motus nauis, moueretur vt sex versus orientem, posito nauis motu moueatur tantum vt duo, quod etiam magis declarabitur ex nostra responsione ad argumentum Calculatoris. Videtur tamen moueri contrarijs motibus, quia licet re vera quoad spatium imaginarium, & Cœli distantiam vnicum tantum terminum acquirat, respectu tamen nauis alterum quoque adipsiscitur, sed hic spectat ad locum extrinsecum, & sicuti non dicitur turris moueri, quamuis locus extrinsecus, scilicet aer ambiens mutetur, quia est in eodem spatio imaginario, & in eadem distantia ad

polos Cœli, ita etiam licet hic deambulans sit in alio loco respectu nauis, non tamen hoc sufficit, vt illius ratione dicatur motus.

Dices, Si materia esset omnis formæ, et accidentis expertis, & illi applicarentur duo agentia contraria, verbi gratia calor, & frigus, posset simul calefieri, & frigeferi, ergo non repugnat, idem moueri contrarijs motibus. Probatur antecedens, quoniam possent in eadem materia esse calor, & frigus in gradu remisso, ergo poterit etiam ad ea simul moueri materia, si enim nõ repugnant termini, neque repugnabunt motus. Respondetur, verum esse antecedens, sed negandam consequentiam, non enim illi motus essent cõtrarij, quoniam calor remissus cum frigore remisso non pugnat, neque sunt contraria, vt patet ex his, quæ diximus de gradibus eterogeneis.

Secunda responsio est Zabarelæ lib. de reactione cap. 8. quæ videtur non differre ab ea, quam refert Marsil. in 6. modo. Medium inter agens, & patiens simul recipere calorem ab igne, & frigus ab aqua, non tamen vt duas qualitates distinctas contrarias, sed vt vnam mediocrem ex vtriusque prouenientem, quamuis in parte igni propinquiori magis ad calorem vergat, in parte autem aquæ propinquiori magis ad frigus. Et probatur hæc responsio, quia sicuti duo contraria remissa se compatiuntur in eodem subiecto, ita vt vnam mediocrem qualitatem ex se constituent, ita etiam non repugnat, eadem fieri à duabus actionibus. Non satisfacit tamen hæc responsio, nam ex ea vel sequetur, cõtrarium produci à contrario, verbi gratia frigus à calore, vel tolletur reactio.

reactio. Sit enim medium, quod interiacet inter agens, & patiens, calidum vt quinque ante omnem eorum actionem, postea verò vel erit æquè calidum ac prius, & à neutro aliquid recipit, vel magis calidum, quàm antea, & vel erit dicendum, hunc intensiorem calorem recepisse etiam à frigore, sicq; contrarium genitum erit à contrario, vel tantum à calore, & tunc frigus nihil aget in medium, consequenter neque in contrarium, tollitur igitur reactio.

Tertia responsio est Toleti hic q. 15. Doctorum Connimbr. cap. 9. q. 1. art. 7. & Pomponatij trac. de reactione, partem agentis, quæ patitur à patiente, non recipere vllam actionem aliarum partium, ponamus enim, ignem habere quatuor partes, harum primam dicunt repati ab aqua, & frigeferi, sed nõ interim caleferi à ceteris partibus ignis, sed has totā suam vim exercere contra aquam, quasi enim, inquirunt, dissimulat totus ignis dispendium partis, donec hostem omnino conterat, tunc enim parta victoria, eam partem quoque facile in suum statum vindicabit. Sed hæc responsio duobus nititur fundamentis, quæ facillimè cadent. Prius est, tres partes ignis non agere in quartam partem frigidiorē. Posterius, relicto frigore proximo, quod in ea parte repetitur, agere in frigus distans, quod est in aqua. Vtrumque autem est contra principia Philosophiæ nimis clara. Prius contra illud, quòd contraria sint propinqua, & inuicem non pugnent, præcipuè cum calidum superet valde frigus contrarium, loquimur enim hic de agentibus naturalibus, in quibus habere non potest locum illa dissimu-

latio, quàm ipsi confingunt, quia mouentur ab obiecto præfesto, consequenter cum calor habeat præfens frigus, in ipsum necessariò aget. Præterea est contra experientiam, quia si illa vltima pars ignis esset ab alijs partibus seiuncta, facile vinceretur ab aqua, & destrueretur, modò autem non destruitur, ergo signum est, adiuuari ab alijs partibus, alioqui se haberet, ac dissociata. Posterius autem fundamentum est contra illud, quod supra probauimus, nullum agens agere posse in distans, si enim illæ tres partes ignis, absque eo quòd agant in partem mediam, agunt in aquam, quæ post illam reperitur, iam ergo agunt in distans. Respondent, non agere in distans, quia totus ignis calefacit, & agit, & totus secundum aliquam partem est aquæ propinquus. Verum in isto, vel ignis agit secundum illum tantum gradum caloris, qui est in vltima parte, vel secundum eos etiā, qui sunt in reliquis partibus, si primum, ergo falsum est, secundum tres alias partes agere in aquam, si secundum, ergo excessus ille caloris, siue actionis transit in distans, absque eo quòd transeat per medium, quare poterit etiam contingere, vt producat ab igne calor vt octo in passo, & tamen in parte ipsi propinqua non sint octo gradus, sed tantum septem, erit igitur ille octauus ab agente distanti.

Ad alteram partem argumenti Calculatoris de medio respondentem consequenter ad hæc sua principia, quòd medium partim se tenebit ex parte vnus agentis, & simul cum eo constituit vnum integrum, & totale agens, & partim ex alterius, & idem erit de eo dicendum, ac de vltima parte agentis

dictum est, quare nec opus est noua impugnatione, sufficiunt enim ea, quæ contra alteram partem diximus, quæ æquè contra hanc militant, in hæc tamen improbabilius dicitur, ignem producere maiorem calorem in aquam remotâ, quàm in aerem proximum.

Quarta responsio est Francisci Piccolom. lib. 1. de mat. prima. cap. 22. qui multa complectens inquit, vel qualitates contrarias recipi in distincta parte mediij, vel in gradu remisso, vel in his se habere, vt in aere agitato à contrarijs ventis. Prima autem pars huius responsionis est contra experientiam, nam aer, qui est medius inter gelu, & ignem, non est ad læuam frigidus, & ad dexteram calidus, sed vbiq; æqualiter se habet, alioqui etiam sequeretur, ignem, & gelu non agere, & pati secundum eadē partē, sed secundū diuersas. Est etiam contra rationem, quia si supponamus, ignem habere in sua extensione æqualem virtutem, non est ratio, cur potius agat in vnam partem mediij, quàm in alteram; quòd si per distinctas partes mediij intelligit non dexteram, & læuam, sed propinquam, & remotam, siue anteriorem, & posteriorem, impugnata est hæc pars in responsione Collegij, quia tolleretur etiam reactio inter ipsa agentia principalia; Si enim ignis non imprimat qualitatem in aerem gelu propinquum, multò minùs poterit in ipsum gelu agere. Secunda pars, quòd sint in gradu remisso ex impugnatione Zabarellæ corrui, vel enim sunt eadem, ac prius, & nulla facta est actio, vel aliqua tantum earum augmentum recepit, & sic non ambo agentia agunt, vel amba, & tunc medium

mouebitur contrarijs motibus.

Tertia pars, quòd se habeant, vt in aere agitato à contrarijs ventis, nil aliud, quàm dicere, quòd modò præualeat vnum contrariū, modò alterum, vt accidit in ventis, quod dici non potest de qualitatibus, quoniam si mutuo agunt calidum vt sex, & frigidum vt quatuor, numquam præualebit frigus, sed semper calor, ergo non se habebunt vt venti. Præterea tollit actionem, & repassionem in eodē tempore, quod in impugnatione aliarum responsionum ostendemus falsum esse.

Quinta responsio est Pauli Veneti, & aliorum communiter, vt refert Toletus, dicentium, mediū, siue partem ignis non simul calefieri, & frigesieri, sed successiuè modò frigesieri, modò calefieri, cum enim simul non possit recipere frigus, & calorem, oportet, inquit, concedere, vt dum frigesit, non calefiat. Sed neque hæc responsio satisfacit. Primum quoniam dum ignis cœpit calefacere medium, nulla potest assignari ratio, cur ab ea calefactione desistat, ergo falsum est, quod asserunt, medium modò calefieri, & modò frigesieri. Probatur antecedens, quia ignis agit naturaliter, & dum habet subiectum aptum, numquam ab actione cessat, hic autem habet subiectum aptum, ergo. Dices, impediri à frigeactione. Contra. Frigidum contrarium non habet maiorem virtutem nunc, quàm antea, sed antea non obstitit, ergo neque nunc, immo nunc multò minus, quia si cœpit à medio eijcere frigus, iam contrariū redditum est debilius, ergo multò magis, quàm antea poterit in ipsum

age;

agere. Præterea vel calefactio, cui succedit frigeactio, mensuratur tempore, vel instanti, si instanti, idem dicendum erit de frigeactione sequenti, eruntque plura instantia immediata, si tempore, quæro, cur modò, & non antea desistat calefactio? non potest reddi vlla ratio, ergo verè dicendum est, numquam cessare. Præterea est contra experientiam, quia numquam videmus, aut sentimus, medium modò calefieri, modò frigesieri, sed si calidum sit validius, eius calefactionem semper augeri, & idem sentimus, dum manu calida apprehēdimus rem frigidam, quia continuè sensus aduertit, se frigesieri, non verò modò frigesieri, modò calefieri. Præterea tollitur re vera reactio, quia nō, dum agens agit, repateretur, sed postquam egit, quod est contra communem omnium sensum, & experientiam. Ad hæc. Numquam aliquod agens obtineret de contrariis victoriam, nam postquam incœpit contra illud agere, ab actione desistit, & contrarium se reparat, ergo post actionem etiam contrarij se habebit vt prius. Dicit, non posse passum tantum per actionem suam restituere, quantum ab actione contrarij est illi ablatum. Sed ego contrarium probo, quia si non posset tantumdem, vel proueniret ex defectu eius virtutis, vel ex contrarij resistentia, non ex defectu virtutis, quia ex quatuor eius partibus prima tantum pars supponitur refracta, cæteræ autem partes adhuc integræ manent, ergo habent virtutem, illam sibi reddere similem, & restituere in gradum pristinum: Non etiam ex contrarij resistentia, quia si contrariū agens

non adesset, facillimè reliquæ partes eijcerent illum gradum, qui in quarta parte reperitur, videmus enim, remoto contrario paulò post passum se vindicare in pristinum statum, sed agens per aduersarios non agit, ergo se habet, ac si non adesset, ergo poterit passum totam suam pristinam vim recuperare. Dicent fortè, posse, si multum temporis desisteret agens ab actione, non ita tamen euenire, sed antequam passum potuerit se perfectè in gradum pristinum reuocare, agens denuo contra ipsum insurgere. Verùm hoc absque ratione dicitur, non enim potest afferri causa, cur tantum temporis cesset agens, & non amplius, nisi dicamus, cessare, donec passum reuertatur ad illum statum, in quo erat, quando agens cœpit in ipsum agere. Vt etiam idem sequeretur in omni actione contrariorum, etiamsi passum non possit reagere, si enim agens post cœptam actionem debet ab ea desistere in omni actione desistit, quare dum ignis aliquid calefacit, minùs passum erit calidum post cœptā calefactionem, quàm dum ipsa incipit, quia ex eo quòd agens cessat agere, passum se paulatim reducit ad pristinum statum, hoc autem est manifestè contra experientiam. Si dicant, hoc contingere tantum propter reactionem contrarij. Contra, quia actio contrarij non potest omnino impedire actionem alterius contrarij. Præterea ad hoc vt passum reagat, supponitur prius, agens ab actione desistere, ergo non ob reactionem resistit. Denique maior est virtus agentis, quàm passi, ergo non potest illius

illius actio ab huius reactione impediri.

Sexta responsio est dicentium, medium, siue partē proquinquo rem moueri posse contrarijs motibus remissis, sicut possunt esse formæ remissæ cōtrariæ in eodem subiecto, sed alio modo explicant, quàm supra Nobilius. Ponamus enim, medium esse calidum vt quatuor, & frigidū etiam vt quatuor. Applicantur huic medio calidum, & frigidum, vtrumque, dicunt, aget in medium, & si ponamus, aget æqualiter, calidum introducet exempli gratia duos gradus caloris, & expellet duos gradus frigoris, sed in eodem etiam tempore frigidum expellet duos alios gradus caloris, & introducet duos gradus frigoris, si calidū sit validius, introducet tres gradus caloris, & expellet tres frigoris, frigidum vero introducet vnum tantum gradum frigoris, & expellet vnū gradum caloris, quare simpliciter medium erit quidem magis calidum, quàm prius, tamen hoc non obstāte, recipit etiam aliquid frigoris, sed quia plus amisit, quàm receperit, idcirco simpliciter dicitur calefactum esse. Hæc responsio subtilis, & melior, quàm vlla aliarum præcedentium, saluat reactionem, incurrit tamen in alias difficultates. Supponit enim, ex duobus gradibus frigoris eiusdem prorsus rationis, verbi gratia vt quatuor posse vnum expelli, & alterum eodem tempore introduci. Hoc autē implicare, probatur, quia quartus gradus caloris, siue quintus, qui supponitur expellere alterum ex illis gradibus frigoris, non minorem habet repugnantiam cum eo gradu, qui introducit, quàm cum eo, quem expellit, sed non po-

test esse simul cum eo, quem expellit, ergo neque cum eo, qui introducit. Dicent fortè, hos gradus esse diuersæ rationis, vel si sint eiusdem rationis, habere repugnantiam gradum caloris, non cum eo gradu frigoris, vt sic, sed quatenus est simul cum alijs gradibus, quia quatuor gradus caloris se compatiuntur in eodem subiecto cū quatuor gradibus frigoris, non autem cum quinto, non quia cum eo habeant peculiarem repugnantiam, sed quia nō possunt esse cum quinque gradibus frigoris. Neutra tamen responsio vim argumenti effugit, non posterior, quia in huiusmodi qualitatibus gradus homogeneos supponit, quos supra impugnauimus. Sed neque prior, quia verè in eorum responsione asserere, illos duos gradus esse eiusdem rationis, oportet, quamuis in alijs sint eterogenei. Nam calidum, vt quatuor amittere tres gradus caloris supponitur, & tres alios simul comparare, & postea quatuor gradus caloris habere, sicut etiam antea, ergo eiusdem rationis sunt gradus deperditi, & acquisiti, siue calidum vt sex amittit duos gradus caloris, & tres acquirit, & postea reperitur habere septem gradus caloris, ergo duo ex acquisitis sunt eiusdem rationis cum duobus deperditis, quare si gradus frigoris introductus habuit repugnantiam cum duobus deperditis, habebit etiam cum duobus acquisitis, nō ergo dici potest, illos expellere, & hos admittere.

Præterea sequeretur etiam ex hac responsione, simile agere in simile, & subiectum aliquos gradus caloris recipere cum alijs habeat eiusdem rationis, & numero tantū differētes ab illis, vt probetur cō-

sequētia, notandū est, non tm̄ simile agere in simile, cū calidū vt quatuor agit in calidū vt quatuor, sed etiam, si calidum vt sex agit in calidum vt quatuor, ita tamen vt nō solum agat secundum excessum caloris, sed etiā secundum illos quatuor gradus, ratione quorum alteri calido assimilatur, quia tunc re vera agit vt calidum vt quatuor, & in calidum vt quatuor, hoc autē euenire, data illa respōsione, probatur. Ponamus enim, adesse duo contraria, scilicet calidum vt sex, & frigidum vt quatuor, medium autem esse calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor, tunc extremum calidū vt sex introducet sex gradus caloris in medium, quod erat frigidum vt quatuor, ex quo fiet, vt remaneat medium calidum vt sex, ergo cum introduxerit sex gradus caloris, agit non tantum secundum calorem, in quo excedebat mediū, qui erat tantū vt duo, sed etiam secundum illum, in quo nō excedebat, quia introduxit sex, cum tamen excederet tantum in duobus. Si dicant, introduxisse tantum duos gradus caloris, qui cum præcedentibus quatuor efficiunt medium calidū vt sex. Contra, quia frigidum vt quatuor ex ipsorum sententia expulit aliquot gradus caloris; ergo si ab extremo calido duo tantum fuissent introducti, iam medium non posset esse calidum vt sex. Confirmatur, quia si nolint, simile agere in simile, ergo frigidum vt quatuor non agit in medium frigidum similiter vt quatuor, si non agit, ergo calidum vt sex aget in frigus, absq; eo quod repatiatur à frigore, vt quatuor, quod est contra experientiam. Si dicent, non prius frigidū vt quatuor agere in medium equē-

frigidum, vt quatuor, quàm à calido sit expulsū aliquid frigoris, ergo actio, & repassio non fiunt simul, sed successiuè, vt dicebat quinta responsio.

Ad hæc, si nolunt, calorem eiusdem rationis recipi à subiecto informato alio calore eiusdem rationis, calidum vt sex non poterit introducere nisi duos gradus caloris in medium calidum vt quatuor. At à frigidum vt quatuor quotnam gradus caloris corrumpentur? si plures duobus, medium remanebit magis frigidum, quod est incōueniens, si vnus tantum, quisnam hic erit? nō quintus, aut sextus, quia hos gradus subiectū illud non habebat, ergo vel primus, vel quartus, habebit igitur subiectum illud sextum gradum caloris, absque eo quod habeat primum, vel quartū, quod dici non potest, cum isti gradus caloris sint subordinati, vel oportebit dicere, à calido vt sex, introduci gradum eiusdem omnino rationis cum eo, qui expellitur à frigidum, at quando hic introducit, ille nondū erat expulsus, ergo subiectū habens gradū caloris similem, recipit aliū similem, ex quibus patet, hanc respōsionem in sententia eorum, qui gradus eterogeneos admittunt, subsistere non posse, in eorū autē, qui gradus homogeneos, non videtur adeo difficilis, quia omnia absurda ferè, quæ cōtra hanc respōsionem inferuntur, videntur etiam alioqui esse admittenda ab illis, qui hos gradus homogeneos recipiunt.

Est tamen vtrumque omnino nouū in Philosophia, & absōnum, quod hæc respōsio admittit, dā mutationem similis in simile omnino. Aristoteles enim, & cæteri omnes Philosophi censent, muta-

tionem fieri inter terminos cōtrarios, non verò inter similes, hoc autem sequi ex illa ratione, patet, quia dicunt, ab eodem subiecto simul amitti aliquos gradus caloris, & etiam acquiri alios caloris quoque, & eiusdem prorsus rationis, ergo illud subiectum mutationem subiit à simili in simile, & roboratur difficultas, quia contingere poterit, vt nulla alia adfit mutatio, vt si reperiat medium inter duo æqualia agentia, & ipsum etiam mediū sit temperatum, exempli causa medium calidum vt quatuor inter frigidum vt octo, & calidum vt octo, & equè propinqua, verè agent inuicem ista duo contraria, & cum sint æqualis virtutis, non poterunt magis transmutare medium vnum, quam alterum, remanebit igitur medium, vt erat prius, calidum vt quatuor, & frigidum vt quatuor, & tamen quia supponimus, calidum, & frigidum inter se pugnaſſe, dicere oportebit, calidum produxiſſe nouos gradus caloris in mediū, & frigus nouos gradus frigoris, ergo illud medium mutationem subiit, & alteratum est, & tamen eodem modo se habet, ac prius, ergo termini illius mutationis fuerunt omnino similes, & non contrarij.

Dices, duas mutationes subiisse illud medium. Nam & à calido depulsum est frigus, & à frigido depulsum est calor, quare per accidens habuit pro terminis duo similia. Non tamen hebetata est argumenti acies, quia subiectum vera, cum sit vnum, & idē, & amissit, & acquisiuit calorem similem, & similiter acquisiuit, & deperdit frigus simile, ergo verè motum est à simili in simile. Si dicas, at quatenus amissit calorem, non acquisiuit

calorem, sed frigus, & quatenus amissit frigus, non acquisiuit frigus, sed calorē, & ita per accidens motum est à simili in simile. Dicam etiam ego, non esse inconueniens, quòd materia amittat vnam formam substantialem, & recipiat alteram eiusdem speciei, quia quatenus amittit vnam, non acquirit alteram, sed amissio vnus terminatur ad non esse illius formæ, acquisitio verò habet pro termino non esse alterius etiā formæ; quidquid igitur sit de terminis partialibus, satis est, quòd termini totales sint verè similes.

Confirmatur, quia ratio, cur aliquid non possit moueri à simili in simile, æquè hic locum habet, atque in alijs omnibus. Ratio est enim, quia si materia potest retinere vnam formam similem, poterit & aliam, & si datur agēs, quod potest expellere formam similem, poterit etiam impedire aliam similem, non enim minor virtus requiritur ad expellendum, quam ad impediendum, immo multo maior, & si agens potest introducere similem, ergo etiam poterit aliam similem conseruare, quæ omnia hic quoque locum habent.

Pro nostra igitur responsione vnum tantum notandum est, quo notato, facillimè expeditur difficultas, quæ hucusque visa est insuperabilis. Est igitur animaduertendum, bifariam agens agere posse, scilicet, vel conseruando, vel producendo. Conseruationem etiā fieri per actionem, est certo certius, nam & Sol conseruat lumen per continuum influxum, & omnia conseruantur à Deo per eandē actionem, per quā creantur. Hoc ergo posito, tollitur omnino difficultas argumenti. Dū enim ignis

& aqua inter se pugnant per mediū, concedo, ab vtriusque mediū patitur, sed agens validius agit in ipsum aliquid producendo, infirmius verò non producendo, sed conseruando, per quā conseruationē efficitur, vt mediū multò minus deperdat illius qualitatis, quā alioqui deperderet; Exempli causa est mediū calidum, vt quatuor, ab igne validiori calefit vt quinque, ab aqua infirmiori non quidē frigescit, quia hoc repugnat, sed eius frigus conseruatur, & quia non potest eius frigus conseruare totū obactionē validioris contrarij, conseruat saltē partē, atque ita efficit, vt ab igne vnus tantum frigoris gradus destruat, cū alioqui destruendū esset totū. Verū actio, quæ in medio est conseruatio, in contrario fit productio, & ita in igne producit vnū, vel duos gradus frigoris, posse. n. agens per eādē virtutē, & actionē continuatā in medio aliquid conseruare, & in distanti producere, patet clarissimè, nam cum Sol illuminat aerē, & non ingreditur cubiculum, eò quòd fenestras habeat clausas, si ei fenestras operiantur, perseuerabit conseruare lumen in aere, & producet nouum lumen in cubiculo. Possit etiam non tantum lumē, sed etiam alias qualitates conseruari, quamuis non semper conseruante indigeat, experimur nos ipsi, qui semel calefacti, per aliquid extrinsecum, conseruamus calorem, neque hoc est tantum impedire contrarium, sed etiam reuera conseruare calorem, vt patet, quando calor est in subiecto extraneo, tunc enim cum forma subiecti sit illi contraria, non sufficit tantum impedire contrarium extraneum, sed opus est etiā, ipsum calorem conseruari: Dices,

re autem, non conseruari calorem, sed continuè nouum produci, est puerile, & contra experientiam, quando enim calor, vel frigus in nobis ab extrinsecò conseruaretur, continuam mutationem in nobis sentiremus, quod est falsum.

Potest autem hoc declarari exemplo motus localis: Ponamus enim, duos homines trahere tertium funibus alligatum in contrarias partes, tunc enim, vel isti duo trahentes erunt æqualis virtutis, vel inæqualis, si æqualis, ille, qui est in medio, non mouebitur, & tamen trahentes defatigabuntur, dicemus ergo ne, trahentes nihil efficere? at si nihil efficiunt, designat alter trahere, & apparebit, quid alter efficiat, quid ergo efficiunt? non mouent, sed conseruant in eo loco, in quo est: Si autem trahentes sint inæqualis virtutis, mouebitur quidem tertius homo medijs à validiori, sed non tam velociter, quam si alter trahens non impediret, quid ergo efficit alter trahens? mouet ne illum, & trahit ad se? nequaquam, quia non potest homo, qui est in medio, moueri contrarijs motibus, sed impedit alterius motum ex parte, conseruando ipsius statum; & idem accidit in eo, qui in nauis videtur motu contrario ipsius nauis moueri, nam si proprius ipsius motus sit tardior motu nauis, reuera non mouetur motu proprio, sed dum se conatur mouere, nauis tantum motum in se retardat. Ita igitur etiam medium, quod est inter calidum, & frigidum, ab altero eorum calefit, ab altero non frigescit, sed conseruatur eius frigus saltē ex parte, vel si æqualis virtutis sint,

ab utroque conseruabitur tantum, & neutrum in eo aliquid produceret.

Deficit tamen exemplum in hoc, quod conseruans alium immobilem non potest per huiusmodi conseruationem mouere aliquid aliud, at uero conseruans frigus potest per hanc conseruationem in alio producere aliquid, & ratio discriminis est, quia esse in loco non potest esse ratio mouendi aliquid, & consequenter neque conseruare aliquem in loco potest esse medium aliquid mouendi; At uero frigus ex se actiuum est, & potest agere in calidum, & consequenter conseruatio frigidi potest esse medium ad productionem alterius frigoris.

Dices, si agens potest inducere in contrarium suam formam, ergo multo magis poterit etiam conseruare in medio, quare non dabitur reactio. Respondetur in eo gradu, in quo potest eam in contrarium distans, posse etiam conseruare in medio, siue in sua parte ultima, producit ergo in gradu remisso in distanti, & non potest conseruare in gradu intenso in medio, vel in ultima sui parte, & ita sequitur, dari reactionem absque eo quod aliquid moueatur contrarijs motibus.

Reliqua argumenta contra Reactionem dissoluntur.

SECTIO IV.

AD secundum duplex est responsio. Nam illa propositio, Actio prouenit ab excessu virtutis agentis supra passum, potest intelligi de victoria, non uero de actione sine victoria, & ita non est

contra nos: vel de qualibet actione, & tunc est intelligenda de excessu supra resistantiam passi, non uero supra actiuitatem, & ita quod superat alterum in actiuitate, poterit ab eo superari in resistantia, & agere, & repati.

Ad tertium neganda est consequentia, quoniam quamuis agens in principio actionis repatiatur, & proinde debilius reddatur; tamen paulo post quando ita passum virtutem diminuit, ut amplius agere nequeat, reparat suam pristinam virtutem, & ita potest reddere passum sibi simile perfecte, & perfecte etiam disponere materia, quod tamen intelligendum est de agente per innatam sibi virtutem, quam consequenter reparare potest, ut aqua per frigus, vel ignis per calorem, non uero de agente per qualitatem extraneam, quae ab intrinseco subiecti emanare nequit.

Ad quartum respondeo etiam ex Aristotele 3. phys. cap. 8. Idem non secundum idem agere, & pati, nam agit, uerbi gratia quatenus est actu calidum, patitur autem, quatenus est potestate frigidum. Si instes, quia patitur etiam, quatenus calidum, quia calor eius corrumpitur. Respondetur, non in hoc sensu dici id, quod patitur, esse in potentia, quasi non amittat aliquid, quod in ipso reperitur, sed quia est in potentia ad aliquid aliud recipiendum, si uero sit sermo de actu, & potentia non respectu formae, sed respectu extrinseci agentis sic dicitur, nullum esse inconueniens, quod idem sit in actu, & in potentia respectu eiusdem, id est quod possit agere in ipsum, & ab ipso pati, esset autem inconueniens, respectu formae, quod aliquid esset in potentia, & in actu, quia

quia esse in actu, esset, illam habere, esse in potentia, eadem carere, quae pugnant.

Ad quintum respondeo, si respiciamus appetitum particularem cuiuslibet entis, utique magis respicere suam conseruationem, quam alterius destructionem, si uero consideremus naturam uniuersalem indigentiam, & appetitionem, magis intendi alterius destructionem, quam propriam conseruationem illius entis, non quidem ut destructionem alterius, sed ut generationem sui similis, & speciei reparationem, quia natura magis intendit conseruationem speciei, quae per actionem unius in alterum habetur, quam conseruationem indiuidui, & idcirco non mirum, si potius agens uideatur intendere alterius destructionem, & ad hanc maiores vires habere, quam ad propriam conseruationem. Adde, quod agentia naturalia operantur secundum obiectum praesens, id autem, quod est praesens, est contrarium, contra hoc igitur eius actio fertur, quod uero inde sequatur etiam, ipsum repati, est quid posterius, quod ab agente naturali non prauidetur, nec praecauetur.

Ad sextum negatur consequentia, quoniam vel agentia erunt aequalia, & ita in primo conflictu refragentur ad aequalitatem eorum, virtutes, & non amplius agent: vel erunt inaequalis virtutis, & finietur actio, & reactio, quia agens potentius superabit omnino contrarium, vel saltem ita debile reddet, ut non possit amplius reagere. Adde, quod neque plures actiones aderunt, quia agens unica continuata actione agit in passum, & ante, & post eius reactionem.

Ad septimum respondeo, non esse inconueniens, quod aliquid sit nobilius, & ignobilius respectu eiusdem, diuersa tamen ratione, sicuti homo est nobilior Caelo per rationalitatem, ignobilior per mortalitatem, siue corruptibilitatem. Si quaeras, quoniam sint istae rationes diuersae. Respondet Marsilius, idem agens esse nobilius ratione actiuitatis, esse uero ignobilius ratione resistantiae, secundum quam aduersario cedit. Verum forte resistantia etiam huius erit maior, quam resistantia alterius, quamuis non maior eius actiuitate, ergo etiam ratione resistantiae erit nobilior, potius igitur uideatur dici idem esse nobilior, quatenus agit, & esse ignobilior, quatenus patitur.

Ad octauum respondeo, patiens & per gradus, quos amittit, & per illos, quos retinet, reagere posse. Ad impugnationem prioris partis respondeo, nondum patiens amittit illos gradus, per quos agit, sed amittere, dum enim amittuntur, existunt, & simul possunt & deperdi, & agere. Ad impugnationem alterius partis respondeo, etiam illos gradus, quos retinet patiens, esse contrarios agentis, sed non simul omnes deperdi.

☞☞☞
☞☞☞

An omne agens in agendo repa-
tatur.

QVÆSTIO XLVI.

Quodnam agens in agendo repa-
tatur, aperitur.

SECTIO I.

Sicuti patet experientia, dari ali-
quando reactionem, ita eadē
experientia docemur, non semper
dari, ut igitur cognoscamus, in qui-
bus admittenda sit, & in quibus
neganda, certa prius ab incertis
sunt separanda.

Certum est ergo primò, non ha-
bere locum reactionem neque in
generatione, neque in augmenta-
tione per se formaliter; Nam quod
generat, impossibile est, generari à
genito, & quod augetur, non po-
test augere id, per quod augetur,
si per id quod auget, intelligamus
cibum, si verò intelligamus ipsum
viuens, quod dicitur se ipsum au-
gere, ita quidem dici potest, idem
augere, & augeri, non tamen per
reactionem, sed per eandem met
actionem, quæ recipitur in ipso a-
gente. Dixi tamen, per se forma-
liter, quia quatenus habent etiam
hæmutationes annexam alteratio-
nem, potest in ipsis adesse repassio.
Nam & viuens, dum cibum in suã
substantiam conuertit, ab eodem
etiã repatitur, & generans potest
à subiecto generationis alterari, ut
si aer generet aquam, poterit ab ip-
sa aqua humectari.

Certum est secundò, non dari
reactionem inter materialia, & ma-
teria carentia ex Aristotele in hoc
primò tex. 53. & 85. quia quamuis
materialia pati possint à spirituali-

bus, in ipsa tamen agere nequeunt.

Certum est tertio, non intercede-
re reactionem inter ea, quæ in ma-
teria non conueniunt, & est Ari-
stotelis in iisdem locis. Ex qui-
bus deducunt multi, Cælum habe-
re diuersam materiam à subluna-
ribus, quia non repatitur ab ipsis,
sed lógē alia fuit Aristotelis mens,
nam semper exemplum posuit de
medicina faciente sanitatem. Illa
igitur non habere eandem mate-
riã intelligit, quorum vnum spe-
ctat ad corpus, alterum ad animũ,
vel vnum se habet ut singulare, al-
terum ut vniuersale, ut fufius dixi-
mus in expositione tex. 53. cõcl. 14.

Certum est quartò, quando a-
gens est extra spheram actiuita-
tis passũ, ab eo non repati; Ratio
est, quia nullum agens potest age-
re extra spheram suæ actiuitatis,
ergo si passum in sua spherã non
contineat agens, non poterit in ip-
sum reagere, hoc autem solet acci-
dere, cũ agens est multò validius,
quàm passum, quia habet spherã
actiuitatis maiorem, & consequen-
ter faciliè euenit, ut passum sit infra
spheram actiuitatis agentis, non
verò agens intra spheram actiui-
tatis passũ.

Certum est quintò, quando pas-
sum non superat agentis resisten-
tiam, in ipsum non reagere. Ratio
autem est euidentis, quia si agens
magis resistit, quàm alterum agat,
nihil ab eo pati poterit, quia resi-
stentia impedit passionem, quan-
docunque non superatur, alioqui
non esset resistentia.

Ex hoc dicto patet responsio ad
illã dubitationē, quã mouet Col-
leg. Connimb. art. 4. & non paruã
appellat. An scilicet subiectum,
quantũuis intensa qualitate prædi-
tum à contrario quantumlibet pat-

uo pati possit, dummodo se intra-
mutuæ actiuitatis spherã exhibe-
ant. Dicendum est enim, si par-
uum contrarium superet resistentiã
alterius contrarij, quamuis ma-
ximè intensi, posse in illud agere,
si non superet, non posse. Si quæ-
ras autem, an semper superet. Re-
spondetur, probabilissimũ esse, nõ
semper superare. Nam si minima
palea in ardentē fornacem iniicia-
tur, sine aliqua repassione, statim
videtur comburi. Et quoniã sæpe
exemplũ de igne attulimus. Noto,
exempli causa id esse intelligen-
dũ, nam alioqui non videtur ignis
posse repati, nisi extinguatur, ne-
que enim eius calor, aut siccitas re-
mitti posse videtur, dici tñ possunt
repati ratione partiũ subiecti, quia
aliquando ignis, qui est in ligno
bipalmari, extinguetur à cõtrario
in prima eius parte digitali tantũ,
quando verò totus ignis extingui-
tur, nõ dicitur tunc repati, sed pati
simpliciter, & reagere, ut supra. n.
notauimus, agens quod de hoste triũ-
phat, dicitur agere, nõ verò reage-
re, & passum, quod succubuit, dicitur
pati, & non repati, sed hoc dicitur
reagere, & illud repati, quando igi-
tur ignis extinguitur, cũ victoria
penes eius cõtrariũ remaneat, dice-
tur reagere, potius quàm agere.

Certum est sextò, vbi non adest
formalis cõtrarietas, sed tm̄ virtua-
lis, fieri posse actionē sine repassio-
ne. Nã agens virtuale potest qui-
dem agere in passum, ut tale verò
non potest recipere passionē, quia
non est actu contrariũ reagenti; &
hæc est vera ratio, cur Cælũ agens
in hæc inferiora, ab eis non repati
dicat, agit. n. quatenus agens vir-
tuale, neque habet aliquod accidens
formale, quod cõtrarium patiatur;
Nam si cõtingeret hoc ratione ma-

teria diuersæ, Sol vtrique posset
producere lumen, & calorē in Cæ-
lo, cum eadem materia consent, &
Sol sit virtualiter calidus.

An reactio detur in motu locali.

SECTIO II.

Peculiaris difficultas est in hoc
motu, quia non videtur in eo
locum habere reactio. Nã & ma-
gnes trahit ad se ferrum, & ab eo
non è conuerso mouetur, & qui la-
pidem iacit, vel sagittã intorquet,
non vicissim ab eis motum recipit.
Item pila si proijciatur in parie-
tem, ab eo pellitur, neque tamen
datur reciproca actio, vel motus,
quo moueatur paries; E contra ve-
rò Aristoteles non minùs in motu
locali, quàm in alteratione reactio-
nem constituit. Nam & capit. 3.
lib. 4. de animal. ortu inquit, quod
pellens pellitur, & premens premi-
tur, & tex. 8. 3. phys. omne mouens
physicè, ait, in mouendo moueri, ex-
cipit tamen ab hac regula primum
mouens, tum in hoc primo de ge-
neratione tex. 53. tum etiam loco
citato de animalium generatione,
ex quo firmatur regula in alijs mo-
uentibus. Nam, ut docent Iurif-
periti, exceptio firmat regulam,
Toletus hic quæstione 15. ad vlti-
mum, & Connimbrienses art. 5.
ad vltimum, nullam videntur ad-
mittere reactionem in motu loca-
li, & rationem afferunt, quoniam
in motu locali non est necesse, ut
id, quod resistit, virtutem mot-
tricem habeat, quam in mouens
imprimat, at verò resistens in
alteratione est actiuum, & con-
sequenter reagit. Concedit ta-
men Toletus id, quod negari
non potest, quando duæ res,
quæ

quæ motu contrario mouentur, sibi occurrunt, tunc adesse quamdam reactionem, quia eorum vna quæque & pellit, & pellitur. Non videntur igitur hi Authores Aristotelis verba, quibus contrarium docet, animaduertisse, nam saltem ipsum exposuissent.

Aduertit verò Zabarella lib. de reactione cap. 7. & conatus est reactionem in omni mouente ponere excepto primo. Refert igitur primum Zabarella quamdam responsionem, quæ ad Aristotelis dicta afferrî posset, scilicet omne mouens corporeum moueri quidem, non tamen ab eo mobili necessario, quod mouet, sed vel ab alio, vel etiam à semetipso, nam videmus, aliquid nos mouere non posse, nisi & ipsi moueamur, rejicit tamen eâ, quia non videtur consentanea verbis Aristotelis, qui expressè ait id, quod pellit, pellitur, & quod premit, reprimitur. Affert ergo suâ expositione, & inquit, hanc reactionem consistere in resistentia mobilis, ex quo fit, vt non tanta velocitate, vel non in eam distantia mobile moueat, ac moueret, si illud non resisteret, quare motus ille quodammodo componitur ex impulsu mouentis, & repulso mobilis, & ita est minor, sicuti quando agens reperitur, fit minor eius virtus, inquit tamen, hanc reactionem habere locum præcipuè in illis mouentibus, quæ conueniunt in materia.

Mihi tamen non satisfacit hæc responsio, siue Aristotelis expositio, quoniam reactio debet recipi in agente, non verò in effectu eius, hic verò Zabarella ponit reactionem in mobili, & per eam inquit, motum retardari, in agente verò nihil constituit, sicuti ergo non di-

citur repati Sol, quando calefacit rem humidam, & frigidam, ex eo quod frigus resistit, & efficit, vt minus, & tardius calefaciat, quam efficeret, si frigus non resisteret; ita neque, dici potest repati mouens, dum ob resistentiam mobilis motus ipse est tardior. Præterea non rectè Aristotelis verbis aptari potest, qui inquit, pellentem repellit, per quæ verba ostenditur repassio esse in ipso mouente. Denique neque in sua opinione rectè excludit Cælum, aut primum mouens, nam Cælo, & primo motori etiâ hæc inferiora resistunt per suas proprias qualitates, & naturas, vel motus, ex quo efficitur, vt sit minor in eis eorum effectus, quam esset, si nulla adesset resistentia, quod si peculiariter loquamur de motu locali, vel Cælum hoc motu non mouet inferiora, vel si mouet, vt aliqui volunt, quia ignis spheram secum rapiat, vtique in hoc motu aliqualem intercedere resistentiam, crediderim, vel si non intercedit, saltem non est tribuendū hoc diuersitati materiæ, sed naturæ ignis, quæ nullâ habet repugnantiam cum motu circulari, nam si haberet, etiam si moueretur ab Angelo, nedum ab habente diuersam materiam, vtique illi motui resisteret.

Mens igitur Aristotelis, vt paucis expediam, est, omne mouens, dum mouet, repati, quia defatigatur, & virtus eius quodammodo minuitur, & sæpe etiam in contrariam partem pellitur. Nam si mouens sit viuens, patet, defatigari, & eius actualem virtutem remitti, si non sit viuens, videmus, eius quoque virtutem motiuam diminui, & in aliâ partem detorqueri, lapidum .n. si descendens aliquè per-

cutiat, eius impetus remittitur, & si in terram decidat, resilit, & in eadem patet in proiectis, & in omnibus alijs mouentibus; excipiendus est tamen magnes, qui non mouet per virtutem sibi inhaerentem immediate, sed per virtutem à se emissam, sicuti etiâ quando homo projicit pilam, si pila ipsa retardetur, vel impediatur, non remittitur virtus ipsius proiectantis. Hinc etiam patet, cur excludat Aristoteles primum motorem, quoniam, vt probauit in 8. physicorum, mouendo non defatigatur, alioqui non posset mouere infinito tempore, & hoc, quia caret materia, & ita omnia, & veritati, & Aristotelis dictis consonant.

Ad primū argumentum in contrarium de magnete patet ex dictis, cur in eo locū nō habeat reactio.

Ad secundum dicimus, & proiectentem lapidem, & intorquentem sagittam repati, quia defatigantur.

Ad tertium respondeo, etiam parietem repati, quare toties posset pila in eandem partem parietis projici, vt eum excauaret. Nā & gutta cauat lapidem, non bis, sed sæpe cadendo. Immo docet Plin. lib. ij. c. 30. formicas ipsas affi duo itinere silices excuare.

Ad rationem Collegij, & Tolerij, quod neque grauitas, neque resistentia in motu locali sit actiua, respondeo, non esse resistentiam actiuam per se, sed per accidens, quatenus virtus agentis in se reflectitur, & se ipsam cōminuit, quod in virtute motiua locum habet, non verò in alteratiua, quia hæc non reflectitur in suum agens etiam si in patiente resistentiam reperiat, & quamuis lumen aliquan-

do reflectat, nō tamen per ipsum, agens repati dicitur, tum quia lumen reflexum ratō vsque ad illud peruenit, tum etiam quia ipsum potius perficit, quam lædat: Cur igitur calefaciens non repatiatur à sua actione reflexa, sicut mouens à sua virtute, multæ possunt reddi rationes. Prima, quia calor non agit in simile, sicuti virtus impressa. Secunda, quia calor non habet gradus homogeneos, sicuti virtus motiua. Tertia, quia calor nō potest calori aduersari, sicuti virtus impressa alteri virtuti, quamuis eiusdem speciei, ex eo quod tendant in diuersos terminos. Quarta, quia calefactum non habet virtutem reflectendi, sicut id, quod mouetur. Quoad grauitatem verò patet, eam quidem non esse actiuam actione alteratiua, esse tamen actiuam actione motiua, quia ab ea mouetur lapis deorsum, & eadem ratione potest etiâ defatigare virtutem motiuam eius, qui ei resistit, vel eam sursum eleuat.

Quid sit Resistentia.

QUÆSTIO XLVII.

Non loquimur hic de resistentia improprie dicta, quæ fit per actionem, qua ratione dicitur ignis resistere aquæ, quia agendo minuit eius virtutem, de hac .n. patet, ab actione non differre, sed loquimur de resistentia præcisè sumpta, qua aliquid dicitur alteri resistere, quod vel in ipsum agit, vel agere conatur, ita enim mons resistit homini ipsum impellenti, & aqua igni ipsam calefacienti, & albedo nigredini, & durities scindenti.

Notandum secundò, aliud esse, loqui de principio, quo aliquid resistit, aliud de ipso resistendi actu, quæ resistantia appellatur, sicuti aliud est calor, aliud est calefactio, hic autem loquimur præcipuè de actu ipso resistendi, & querimus quid sit.

Aliorum sententia proferuntur.

SECTIO I.

Est ergo prima sententia Pomponatij tract. de reat. sect. 2. cap. 4. vbi postquã probauit, resistantiam non esse actionem, aut passionem, concludit, resistere nil aliud esse, quàm impedire vel simpliciter, vel secundum quid agens. Verùm adhuc remanet quæstio, quid sit hoc impedire.

Secunda sententia est Nobilij 1. de gen. cap. 7. quæst. 1. 1. qui distinguit resistantiã, & aliã esse inquit in animalibus, aliã in inanimatis, in illis, inquit, pertinere ad actionem, eò quòd significet mixum quẽdam, & conatum, in his verò esse impotentiam patiendi, & spectare ad secundã speciẽ qualitatis. Non videtur tamen satisfacere. Nã mixus ille, & conatus in animalibus videtur potius esse principium resistendi, quàm ipsa formalis resistantia. Nã possunt animalia illum mixum, & conatum adhibere et nemine impellente, tunc aut dici non poterunt resistere. Præterea hunc mixum habent tantum animalia, quoad motum, non verò quoad reliquas actiones, quibus resistunt. Posterior vero pars quòd resistantia sit impotentia patiendi, neque difficultate caret, nã et videtur desinere potentiam resistendi, nõ verò resistantiã ipsam. Tã. n. res est impotens patiendi, quando nullum

agens eã oppugnat, quàm etiam, quando adest oppugnans.

Tertia sententia est Zabarellæ libro de reat. c. 5. qui inquit, reactione nil aliud esse, quàm non admissionem actionis, siue non passionem, quare constituit, ipsam esse aliquid priuatiuum, & reduci ad prædicamentum passionis, cuius est priuatio, & eadẽ videtur esse sententia Suarez disput. 43. in metaph. sect. 1. nu. 9. vbi dicit, resistantiã non consistere in aliquo actu positiuo, sed potius in priuatione actus, & Connimb. 1. de gen. cap. 9. quæst. 1. art. 3. & Toler. q. 15. huius primi. Non videtur tamen hæc sententia perfecte explicare resistantiã naturã, neque difficultatibus carere, nã etiam quando nullum adest contrarium agens, est res priuata actu, & passione, neque tamen resistit. Præterea priuatio non suscipit magis, & minus, at verò resistantia dicitur esse maior, vel minor. Tertio priuatio videtur potius adiuuare actionem, quàm impedire, nã ponitur vnũ ex principijs rerum naturalium, resistantia autem impedit. Quarto actus potentie positiuus debet esse positiuus, at verò potentia resistendi est quid positiuum, vt durities in ferro, ergo etiã eius actus erit positiuus. Quinto terra resistit formaliter per suã siccitatẽ, quæ est aliquid positiuum, ergo et resistantia est aliquid positiuum, quia per eã formaliter res resistit. Sexto resistantia est causa, vt passio non fiat, ergo ipsa non est negatio passionis, sed causa ipsius negationis.

Quarta sententia est quorundã recentiorum, resistantiã esse positiuum quoddã fundamentum negationis, vel priuationis, qua passum dicit, aut non admittere omnino, aut difficilius, aut tardiùs actionem agentis, vt connotat actualẽ applicationem agentis.

agentis. Fundamentum huius resistantiæ est, quia durum videtur resistere formaliter per suam duritiem, ergo hæc re vera est resistantia cum connotatione contrarij applicati. Non videtur tamen hæc sententia scopum attingisse, quia resistantia non est ipsa durities, sed effectus ipsius, dicitur enim res resistere, quia est dura, non verò ipsum resistere esse duritiem; Quare ad ipsius fundamentum negamus, durum resistere per suam duritiem formaliter, & dicimus resistere tantum fundamentaliter; Siue esse principium resistendi, nõ ipsam resistantiam.

Authoris Sententia.

SECTIO II.

Pro mea sententia dico primò, resistantia formaliter, & in recto non significat aliquod positiuum. Probatur, quia hoc positiuum vel esset in resistente, vel in agente, at in neutro est, non in resistente, quia si omnino resistat, ita se habet, post resistantiam, ac se habebat antea, tunc enim dicitur resistere, quando è suo statu non mouetur, ergo per resistantiam non se habet aliter, ac priùs, resistere igitur, non est aliquid nouum in resistente: Neque verò in agente, quia per resistantiam passus agens non reperitur. Nam si ignis non possit calefacere adamantem, vel aquam, non idcirco aliquid recipit ab eis, vel patitur; Verum est quidem in motu locali, si quis nitatur mouere aliquid, quod resistat, mouere nitentem defatigari, hoc tamen non prouenit formaliter à resistantia, sed à reflexione virtutis, vt supra explicauimus.

Dico secundò, resistantiam præter negatiuum, quod formaliter significat, quod est, vt dicebat Zabarella, non pati, connotat etiam applicationem, & conatum agentis circa ipsum resistens. Probatur clarè, quia si non adsit huiusmodi agens extrinsecum, quauis aliquid non patiat, non dicitur tamen resistere, ergo oportet, vt connotetur iste conatus agentis.

Dico tertio, resistantiam, præter hunc conatum agentis connotare, etiam in resistente virtutem, quare redditur inanis huiusmodi conatus. Probatur, quia dum audimus, aliquid resistere, concipimus in ipso virtutem aliquam, qua resistit, & non tantum negationem passionis. Confirmatur, quia non dicitur non ens resistere, quamuis non possit recipere actionem agentis. Similiter non consuevit dici, rem spiritualem resistere alterationi corporeæ, quia & si non possit eam recipere, tamen hoc potius prouenit à quadam incapacitate alterationis, quàm à resistantia: Eadem ratione in motu locali, si quid non possit moueri ob eius leuitatem, vt si quis velit proijcere plumam, quamuis hæc non recipiat impulsam, & facilius sit, lapidem proijcere, quàm eam, non tamen ea dicitur resistere, quia hoc prouenit potius ob eius incapacitatẽ, quàm ob virtutem resistendi, ergo verè ad resistantiam non sufficit incapacitas subiecti, sed requiritur aliqua virtus, quæ superari non possit ab agente.

Dico quarto, resistantiam sumi posse & actiuè, & passiuè: Vt hoc dictum intelligatur, notandum est, quòd sicut influxus agentis in passum potest concipi vt actio, & etiam vt passio, nam vt est actus

agentis in passum, est actio, ut verò actus patientis ab agente, est passio; ita resistentia, quæ tollit hunc influxum, considerari potest actiue, & passiuè, actiue prout respicit agens, cui fit resistentia, passiuè, prout dicit respectum ad illud, quod resistit. Resistentia igitur passiuè sumpta erit non actio, siue remissio actionis, prout est ab eo, in quod agens agere, vel magis agere intendebat, & conabatur. Actiue verò est non passio, quatenus per eam agens vel non agere, vel minus agere, quam intendebat, cogitur.

Dicitur (non actio) nam formaliter, & in recto resistentia non potest esse aliquid positium, ut in primo dicto supra probatum est. Dices, esse ipsam qualitatem, verbi gratia duritiem, quatenus resistit. Sed contra, quia etiam possemus dicere, actionem esse virtutem agendi, quatenus agit: Est enim par ratio utriusque, hoc autem esset contra Aristotelem, & ceteros omnes Philosophos, ergo & illud.

Dicitur etiam (non actio) potius quam non passio passiuè sumpta, quia sicut patiens est illud, quod resistit, ita agens, cui resistitur, ergo passiuè sumpta se tenet ex parte agentis, debet igitur negare actionem, quæ ex parte ipsius se tenet.

Dicitur (siue remissio actionis) quia aliquando non omnino resistit, & tunc non tollit totaliter actionem, sed remittit tantum. Additur (prout est ab eo, in quod agens, &c.) quoniam hic respectus est omnino necessarius, quia si ignis non ageret, verbi gratia in stuppam, quia à Deo impediretur, non diceretur stупpa resistere, non sufficit igitur non actio, sed oportet, ut proueniat à patiente, siue ab eo,

in quod tamquam in patiens intendat suam actionem agens, & sicuti actio non tantum est influxus, sed etiam agens in passum, ita resistentia non tantum est non actio, sed etiam ut à resistente in agens. Subnectitur (agere intendebat, & conabatur) quia nisi hoc concipiamus, numquam dicemus, aliquid resistere, ut patet.

Actiue verò definita est non passio, quia actiue se tenet ex parte patientis (quatenus per eam agens, &c.) quia dicit respectum ad agens, sicuti etiam passio, ut supra ostendimus (non agere, vel minus agere, quam intendebat, cogitur) quia sicuti ab actione concipimus dependere, & deriuare passionem, ita à resistentia actiua resistentia passiuè.

Hinc si quæras, in quo prædicamento sit resistentia. Respondetur, actiue sumptam esse in prædicamento passionis, quia est formaliter non passio, passiuè verò in prædicamento actionis, quia est formaliter non actio, negationes autem reducuntur ad prædicamenta formarum, quas negant. Dices, resistentia actiue sumpta videtur magis participare rationem actionis, quia ab ea pendet resistentia passiuè, debet igitur potius reduci ad prædicamentum actionis. Respondetur, & hoc probabiliter dici posse, & fortassis dici poterit, quatenus est non actio, reduci ad prædicamentum actionis, quatenus est resistentia passiuè, & pendet ab actiua, reduci ad prædicamentum passionis. Parum denique refert, ad utrum prædicamentum reducatur, dum modo sciamus, quid verè sit.

Difficultates nonnullæ explanantur, & quid sit potentia resistendi, aperitur.

SECTIO III.

Argumenta, quæ contra tertiam sententiam adducta sunt, hanc nostram etiam oppugnare videntur, & idcirco quatenus nostræ sententiæ obstruunt, solvenda erunt; Primum autem est omnino pro nobis, quare non est; cur in eius solutione immoremur.

Ad secundum respondeo, priuationem perfectam non suscipere formaliter magis, & minus, non, nisi inter cæcos vnus est magis cæcus, quam alter, imperfectam tamen, quæ habet adiunctum aliquid formæ oppositæ, magis, & minus suscipere. Ita quamuis tenebræ perfectæ non suscipiant magis, & minus, obscuritas tamen suscipit, & dicitur vnus locus alio obscurior, quia obscuritas non significat priuationem totalem lucis, & ita resistentia, quatenus non significat totalem negationem actionis, sed diminutionem tantum, magis, & minus suscipit.

Ad tertium respondeo, priuationem, ut habet adiunctam potentiam recipiendi formam, adiuuare actionem, non verò ut habet adiunctam repugnantiam, & ita se habet priuatio, quæ est resistentia. Adde etiam, quod priuatio formaliter, & præsens semper repugnat formæ, ut autem concipitur, ut terminus à quo, & recedens, ita eius introductionem adiuuat, nos autem loquimur de ea priori modo.

Ad quartum, non est parua difficultas, quid sit potentia resistenti-

di, Soncinas enim 9. metaph. q. 6. ait, secundum rem non differre à potentia agendi, distingui tamen secundum diuersas rationes, quam sententiam impugnat Suarez loco supra citato, quia multæ qualitates resistunt, quæ tamen non sunt actiue, ut albedo, quæ introductioni nigredinis resistit, & durities, & densitas. Ipse igitur Suarez inquit, virtutem resistendi non esse formaliter facultatem aliquam positiuè ordinatam ad resistendum, sed potius quamdam incapacitatem, quæ consequenter se habet ad effectum formalem alicuius dispositionis, seu qualitatis, quæ dici potest virtus resistendi fundamentaliter. Probat hanc sententiam primum, quoniam potentia cognoscitur ex actu, sed actus resistendi est quædam priuatio, ergo potentia non potest esse aliquid positium. Secundò, quia naturalis potentia non ordinatur per se ad aliquam priuationem. Tertio, quia huiusmodi resistentia non constituit aliquam certam speciem qualitatis, deberet autem constituere, si esset potentia positua, sicut constituunt potentia actiua, & passiuè.

Sed neque hæc sententia mihi probatur, quia & si spiritus sit incapax actionis corporeæ, non dicitur tamen corpori resistere, ut superiori sectione in Dicto 3. dicebamus. Præterea probatur, quia calor est omnino incapax frigoris, & tamen non dicitur illi omnino resistere, & albedo nullo pacto resistit frigori, cuius tamen non est capax, neque vna qualitas recipit in se aliam, sed à subiecto ambæ recipiuntur. Dicendum igitur, virtutem, siue potentiam resistendi formaliter non posse melius explicari, quam in ordine ad actum suum, qui est resi-

stet, sicuti in ordine ad calefactionem potestatem calefaciendi explicamus, & omnino omnes alias potentias in ordine ad suos actus. Cur igitur hoc etiam non satis erit ad explicandam resistantiam? Vel cur amplius de ea quaeremus? Ut tamen quaerentibus morem geramus, dicimus, virtutem resistendi esse firmitatem quamdam existendi formae in subiecto, qua potest impediri actio contrarij. Probatur primò, quia quò magis forma firmiter, subiecto inhaeret, eò etiam magis resistit. Secundò, quia homo ut resistit se attrahenti, firmiter apprehendit locum, vel aliquid loci, in quo est, ergo hæc firmitas est virtus resistendi. Tertio, quia natura quaerit sui conservacionem magis, quam impedire actionem alterius, sed virtus resistendi est à natura, ergo est ordinata ad sui conservacionem, quæ habetur per hanc firmitatem, quam explicauimus. Ad primum Suarez respondeo, actum resistendi esse quidem quid priuatiuum, sed tamen connotare, & includere eò posituum, ut supra explicauimus. Præterea priuatio impediens aliquid posituum optimè intelligitur oriri ab aliquo posituum. Ad secundum respondeo, virtutem resistendi esse ordinatam per se ad conservacionem rei resistentis, & per accidens ad negationem actionis. Ad tertium respondeo, virtutem resistendi non esse diuersam ab entitate, quæ resistit, & idcirco non constituere nouam speciem qualitatis. Potentia verò actiua sæpe naturæ superadditur, ut per eam agere possit, sicuti etiam potentia ad aliquid recipiendum, quæ dicitur passiuæ.

Si quaeras autem, cur vna qua-

litas magis, quam altera resistat? Respondetur, hoc prouenire ex sua propria natura, sicuti etiam, quòd vna sit magis, quam altera actiua, quamuis enim actus resistendi non sit formaliter in ipsa qualitate, sufficit tamen quòd sit in ea fundamentum resistendi, nam neque actio, ut actio, ponitur in ipsa virtute actiua, & nihilominus vna qualitas dicitur magis actiua, quam alia.

Secundò quaeres, cur non dicatur resistere Angelus, quamuis non sit corruptibilis, neque capax alicuius actionis materialis? Respondetur, quia non concipitur, vllum agens conari in ipsum agere, cum neque ei applicari possit, quia materiale non potest tangere spirituale.

Tertio quaeres, cur non dicatur resistere pluma proijcanti? Respondetur, quia resistantia concipitur per modum actionis, hæc autem debet supponere aliquod fundamentum posituum, in pluma autem videtur potius esse incapacitas recipiendi impulsu, quam virtus intus resistendi.

Quarto, cur non possumus dicere, resistantiam esse permanentiam in suo esse? Respondetur, quia resistantia concipitur ad modum actionis, per quam repugnat patiens agenti, permanentia verò ad modum quietis, merito igitur dicitur non actio potius, quam permanentia.

Caput Decimum. Proponuntur dubitationes de ipsa Mistione, aliorumque de his opiniones, ac earum confutationes.

Tex. 82. **R**eliquum autem est considerare de Mistione, secundum eundem modum methodi. hoc. n. erat tertium propositorum à principio. Considerandum autem est quid est. Mistio, & quid Miscibile, & quibus existit entium, & quomodo. Amplius autem vtrum est mistio, an hoc falsum. Impossibile. n. est aliquid alterum alteri mistum esse, sicut dicunt quidam. Existentibus enim adhuc mistis, & non alteratis, non magis nunc mista esse inquirunt, quam prius, sed consimiliter se habere: altero autem corrupto, non mista esse, sed hoc quidem esse, hoc autem non esse: mistionem autem similiter habentium esse. Eodem autem modo & si, ambobus cõgredientibus, corruptum est eorum, quæ miscentur, vtrumque. non. n. esse mista nullatenus existentia.

Tex. 83. **H**ic igitur sermo videtur quæ-
 Mistio
 à gene-
 ratione,
 & cor-
 ruptio-
 ne quid
 differat
 vere ut determinetur quid differt mistio à generatione, & corruptione, & quid miscibile à generabili, & corruptibili. Manifestum. n. est, quod oportet differre, si quidem est: quapropter his existentibus manifestis, dubitata soluentur vti que. At verò nec materiam igni mistam esse dicimus, nec misceri, cum ardet, aut ipsam suis particulis, neque ignis, sed ignem quidem generari, hanc autem corrumpi. Se-

cundum autem eundem modum nec corpori nutrimentum, nec figuram ceræ mistam formare molem, neque corpus, & album, neque omnino passionem, & habitus possibile est mista esse rebus: saluata. n. videtur. Atqui neque album, & disciplinam cõtingit misceri, nec aliud non seprabilem nullum. Sed hoc dicunt non bene, qui omnia quandoque simul esse dicunt, & mista esse, non. n. omne omni miscibile, sed oportet existere separabile vtrumque mistorum. passionum autem nulla separabilis.

Quoniam autem sunt entium, illa quidem potentia, hæc autem actu, cõtingit mista, esse quadammodo, & non esse, actu quidem existente, alio generato ex ipsis: potentia autem quid vtriusque eorum, quæ erant, antequam miscerentur, & non deperdita, hoc autem sermo quasi inuit prius. Videntur. n. ea, quæ miscentur, prius ex separatis conuenientia, & possibilis separati rursus. Neque permanent igitur actu, ut corpus, & album, neque corrumpuntur, neque alterum, neque ambo: saluatur. n. virtus eorum, ideo hæc quidem relinquuntur.

Annexam autem his dubitationem diuidendam. vtrumne mistio ad sensum sit, ut quando ita in parua diuisa fuerint ea, quæ miscentur, & posita fuerint hoc modo adinuicem, ut non manifestum vnumquodque sit sensui, tunc mista sunt. An non sunt, sed est ut quæcunque secus quamcunque sit particulam mistorum. Dicitur igitur illo modo, ut hordea mista esse frumentis, quando quod-

quodcunque secus quodcunque ponitur. Si autem est omne corpus diuisibile, si quidem est corpus corpori miscibile, quod similitum partium, quamcumque utique oportebit partem fieri secus quamcumque.

Tex. 86 Quoniam autem non est in minima diuisum esse, nec compositio idem quod mistio, sed diuersum: manifestum est, quod neque secundum parua saluata oportet ea, quae miscentur, dicere mista esse. compositio enim erit, & non temperamentum, nec mistio, neque habebit eandem rationem cum toto pars. Dicimus autem oportere, si mistum est aliquid, quod mistum est similitum partium esse, & quemadmodum aquae pars aqua, ita & temperati. Si autem secundum parua compositio fuerit mistio, nihil continget horum, sed solum quidem mista ad sensum: & idem huic quidem mistum, si non inspexerit quis acute. Lynxi autem nihil mistum. Neque diuisione, ut quaecumque pars secus quamcumque sit, impossibile enim ita diuidi. Aut igitur non erit mistio, aut dicendum hoc quomodo contingit fieri rursus.

Quo pacto fiat ipsa Mistio, & quae sint Miscibilia proprie, & quid sit ipsa Mistio.

Tex. 87 Sicut itaque, ut dicebamus, sentium haec quidem actiua, illa autem ab his passiuua. Haec igitur conuertuntur, quorumcumque eandem materia est, & actiua ad-

inuicem, & passiuua abinuicem. haec autem faciunt, impassibilia existentia, quorum non est eadem materia. Horum igitur non est mistio, ideo neque Medicatiua facit sanitatem, neque sanitas mixta corporibus.

Actiuorum autem, passiuorum Tex. 88 quaecumque sunt facile diuisibilia, multa quidem paucis, & magna paruis composita, non faciunt mistionem, sed augmentationem dominantis. mutatur enim alterum in dominans. Ideo gutta vini decem millibus congys aquae non miscetur. soluitur enim forma, & mutatur in vniuersam aquam.

Quando autem potentis ad- Tex. 89 quantur quodammodo, tunc mutatur quidem utrunque in dominans ex sui ipsius natura. non generatur autem alterum, sed medium, & commune. Manifestum est igitur, quod haec miscibilia sunt. quaecumque facientium, contrarietatem habent, haec enim sunt abinuicem passiuua. Et parua quoque secus parua posita, miscentur magis facilius enim inuicem permutantur, & citius. multum autem, & a multo tardius hoc operatur. Ideo & facile terminabilia diuisibilia, & passiuorum misci-^{humida} bilia sunt, diuiduntur enim in parua, haec facilius: hoc enim erit facile terminabile esse, ut ^{si in} humida ^{ter cor-} pora ^{porama} miscibilia maxime corporum. facile terminabile enim maxime ^{mixta} humidum diuisibile, nisi viscosum ^{miscibi} fuerit, haec enim ampliore ^{lia sicut} ut ^{idem 2.} que, & maiorem molem faciunt. 49. Quando autem alterum solum passiuua

suum erit, aut vehementer, illud autem valde remisse, aut nihil amplius quod mistum est ex ambobus, aut parum, quod quidem contingit circa stannum, & as.

Quaedam enim balbutiunt adinuicem entium, & accipit sunt, videntur enim quodammodo & miscibilia esse remisse, & ut alterum quidem susceptibile, alterum autem forma, quod & in his contingit. Stannum enim, ut passio aliqua existens sine materia gris, penes eum nescit, & mistum recedit, cum colorauerit solum. Idem autem hoc contingit & in alijs. Manifestum est igitur ex ijs, quae dicta sunt, & quod est mistio, & quid est, & propter quid est, & quae miscibilia entium. quoniam sunt quaedam talia, sunt abinuicem passibilia, & facile terminabilia, & facile diuisibilia. haec enim neque corrupta esse necessarium est mista, neque possunt eadem simpliciter est, neque compositionem esse mistionem eorum, neque ad sensum. Sed miscibile quidem est, quando facile terminabile existens passiuum fuerit, & actiuum, & tali miscibile: ad equiuocum enim miscibile. Mistio autem est miscibilium alteratorum unio.

PROPOSITIONES.

Ex Capite Decimo.

- Tex. 83 1 A generatione; & corruptione differt mistio.
- 2 Ea, quae miscentur separabilia esse oportet.
- Tex. 84. 3 Quae permiscentur, non permanent actu, sed potentia.

- 4 Compositio non idem est, quod mistio. Tex. 86.
- 5 Mistum habet partes similes, consequenter eius qualibet pars est mista.
- 6 Compositio secundum partes exiguas est mistio ad sensum.
- 7 Miscibilia oportet inter se mutuo esse actiua, & passiuua. Tex. 87.
- 8 Multa paucis, & magna paruis composita mistionem non faciunt, sed accretionem eius, quod euincit. Tex. 88.
- 9 Quae miscentur, in tertium quoddam medium, atque commune mutantur. Tex. 89.
- 10 Quae terminos suscipiunt, ut liquida, facile miscentur.
- 11 Miscibile ad id, quod eodem appellatur nomine, refertur. Tex. 90.
- 12 Mistio est miscibilium alteratorum unio.

NOTATIONES.

In primam propositionem. Non videtur differre a generatione, & corruptione mistio. Nam fieri nequit mistio, quin corrumpantur miscibilia, & generetur mistum. Respondeo, differre tamquam superius, & inferius, omnis enim mistio est generatio, & corruptio; sed non omnis generatio, & corruptio est mistio.

In secundam propositionem. Negat hic Aristoteles, misceri accidentia, quod est intelligendum, per se; nam neque accidens dicitur misceri cum subiecto, neque accidentia misceri dicuntur inter se sine subiectis. Ad mistionem autem corporum sequi etiam mistionem accidentium, saltem ad sensum, necesse est fateri, dum enim vinum, & aqua miscentur, patet, eorum quoque accidentia misceri, alioqui aqua cer-

cerneretur separata à vino, & non esset hæc mistio ad sensum, quomodo vocat eam Aristoteles. An detur autem vera mistio inter accidētia, ita vt corrumpantur, & resultet aliud tertium, potest esse dubium. Censuerunt enim quidam, in mistione elementorum corrumpi qualitates primas, & gigni ex illis quādam tertiam qualitatem, quam temperamentum appellant. Verior tamen sententia est, non corrumpi has qualitates primas, vt nos quæstione 14. lib. 2. sect. 2. probauim⁹. Probabile est tamen, hoc euenire in coloribus, quia colores medij dicuntur resultare ex extremis.

In tertiam propositionem. De hac diffusè actum est quæstione propria, quare hic nihil occurrit dicendum.

In quartam propositionem. Exponitur hæc ab Aristotele ipso, duplex ergo apparet discrimen inter compositionem, & mistionem, alterum est, quòd in compositione partes integræ remanent, sicuti erant priùs, vt patet in materia, & forma componentibus corpus, miscibilia verò non remanent, nisi potestate. Alterum, quòd quælibet pars misti debet esse mista, non autem quælibet pars compositi debet esse composita. Non differt tamen mistio ad sensum à compositione, quia neutra ex supradictis differentijs in ea locum habet, abutimur tamen etiam aliquando his nominibus, & quodlibet mistum appellamus compositum.

In sextam propositionem. Declarat hæc propositio, quòd modò diximus de mistione ad sensum, & vicissim ab illa declaratur.

In septimam propositionem. Intelligenda est hæc conditio de his, quæ vera mistione miscentur,

& ratio est, quia cum mutuo se iuterimant, vt tertium generēt, oportet, inuicem proculdubio agere, & pati.

In octauam propositionem. Recipienda est non tantum in mistione vera, sed etiam in ea, quæ est ad sensum; nam & parum hordei, si multo tritico admisceatur, non efficit, vt illud totum non dicatur triticum; in miscibilibus verò essentialibus hoc etiam est clarius, & verius, quoniam cum hæc sint inuicè actiua, & passiuæ, quod in magnitudine cōtrarium valde excedit, utique ipsum corrumpet, & in se ipsum conuertet.

In nonam propositionem. Hoc accidere in vera mistione, nulli potest esse dubium, nam corrumpuntur elementa, & gignitur mistum. Sed de mistione accidērali, siue ad sensum quid dicendum erit? Respondeo, quòd qualis est mistio, tale est etiam mistum resultans, sicuti enim est mistio ad sensum, ita etiam mistum resultat tertium ad sensum, non autem verè vnum.

In decimam propositionem. Duo requiruntur ad veram mistionem, alterum est, quòd miscibilia secundum minimas earum particulas coniungantur, alterum verò, quod ex illis corruptis resultet tertium. Ratione prioris conditionis liquida faciliùs miscentur, at posterior conditio ex eo, quòd inter se magis, vel minùs sint actiua, dependet.

In vndecimam propositionem. Cur non potius dicit miscibile relationem ad mistum? Respondeo, dicere ad vtrumque, sed ad illud vt ad rem, cum qua misceri debet, ad hoc vt ad illud, quòd ex eo resultat, sicuti etiā forma relationē habet ad materiam, & ad compositū.

In 12. proposit. Declaratur hæc peculiari quæstione, ad quam lectorem remittimus.

De Mistione.

Disputatio Septima.

An sit Mistio.

QVÆSTIO XLVIII.

Duplicem esse mistionem, alteram accidentalem, quæ appellatur etiam iuxtapositio, & alteram substantialē, qua non tantum miscibilia iuxta ponuntur, sed etiam efficiunt vnum tertium, in textus expositione simul cum Aristotele tradidimus: hic autē dubiū esse nequit, an detur mistio accidentalis, quoniam experientia hoc certo certius constat. Sed an detur mistio substantialis, ita vt ex pluribus miscibilibus fiat vnum tertium ab illis diuersum, quòd verè sit vnum per se.

Quibus argumentis impugnetur Mistio.

SECTIO I.

Sixtus Empireus, qui scientiam omnē negabat, mistionē quoque tollebat lib. 6. prima supp. dicebat enim fieri tantum iuxtapositionē, & sensus nostros decipi, si rationi renunciarēt, factam esse substantialē mistionē, & ea videtur fuisse sententia antiquorum, quos Aristoteles hic impugnat.

Potest autem horum sententia his præcipuè argumentis confirmari. Primum vt fieret mistio, deberent omnia quatuor elementa

in vnum locum cogi, neque tantum cogi, sed etiam detineri, donec inuicem agerent, & mistione perficerent, at hoc est omnino impossibile saltem naturaliter, quia vnumquodque elementum tendit ad proprium locum, consequenter vel numquam erunt simul, vel statim separabuntur, ergo mistio fieri non poterit. Confirmatur, quia mistio est mutatio quædam naturalis, & à natura ad generationem rei naturalis ordinata, at elementa non possunt esse extra suas sedes, nisi violenter, ergo mistio inuoluit repugnantiam, violentiam scilicet & naturalitatem.

Secundò, & si elementa essent simul, adhuc non videtur posse fieri mistio, nam ad mistionem oportet, miscibilia in partes minutissimas dissectari, & se inuicem permeare, at hoc fieri nequit naturaliter, quis enim interfecabit ignē, & aquæ, vel terræ commiscebit? quis cætera elementa in has partes minutissimas diuidet? Confirmatur, quia si quis data opera elementa in vnum locum congreget, & velit, ea inter se miscere, lutum quidem ex aqua, & terra cōficiet; præterea verò nihil, ergo quòd ex elementis adhibito etiam hominis cōcursu, & studio fieri nequit, multò minùs ab ipsis solis elementis effici poterit.

Tertiò, adest peculiaris difficultas de igne, qui non videtur vllam ferre posse alterius rei mistionem, omnia enim deuorat, & in se vertit, neque etiam alterationem patitur, quia non potest esse, nisi summè calidus, & summè siccus, ergo erit ineptus ad mistionem.

Quartò, forma misti est longè perfectior, quā quælibet elementa

ris, & quàm omnes ipsæ simul, ergo non potest ab ipsis gigni, non ergo fit re vera per misionem, sed aliunde gignitur. Confirmatur, quia materia, & causa efficiens non coincidunt, at elementa sunt materia misti, ergo non erunt efficiens, sed nullum aliud efficiens dari potest, ergo non est admittenda mistio.

Quintò, si posset dari mistio, iam nullum elementum reperiretur, quia omnia inuicem iam mista essent. Probatur consequentia, primò quia non datur ratio, cur vna potius elementi pars, quàm altera misceri debeat. Secundò, quoniam aqua numquam est seiuncta ab aere, & terra, & vice ignis concurrere possunt radij Solis, ergo ex ipsis fieri potest mistio, si autem aqua tota misceretur in terra, & aere, utique aur parum, aut nihil terræ, & aeris, superesse posset.

Misionis existètia comprobatur, & modus, quo fit, explicatur.

SECTIO II.

Misionem veram, & substantialem concedendam esse, est Aristotelis apertissima sententia, & Philosophorum ferè omnium consensus. Probari autem potest primùm à posteriori, quia videmus, corpora quædam participare proprietates omnium elementorum, ergo signum est, elementa aliquo pacto in eis contineri, neq; potest alius modus magis proprius, & magis expeditus excogitari, quo id fiat, quàm mistio. Dices, homo participat proprietates animalium, vt fortitudinem leonis, vafriciem vulpis, &c. neque tamen sequitur, vt

ex ipsis miscetur, possunt enim hæc qualitates per se primò homini conuenire, ergo etiam si proprietates elementorum misto cõueniãt, poterunt ei per se conuenire, & nõ ratione elementorum: Et confirmatur, quia terra est frigida, sicuti & aqua, neq; tamen vna earum alterius naturã vel per misionem, vel alia ratione participat. Respondetur, hominem non participare omnia, quæ sunt propria leonis, vel vulpis, immo ea, quæ sunt propria illorum, nempe differentia, specificã, non continet, quare neque verè dici potest, ea continere. Terra etiam quamuis participet frigiditatem aquæ, non tamen humiditatem. At verò mistum participat omnes, nam & primis qualitatibus omnibus præditum est, quamuis temperatis, & habet etiam grauitatem, & leuitatem, & cæteras huiusmodi, ergo certè si non efficax, valde saltem probabile est argumentum, elementis eius misionem ingrediẽtibus, eas acceptas refertri debere.

Secundò, quia videmus aliquando, mista in elementa resolui, saltem in aliquod ipsorum, homo. n. maxima ex parte in terram reuertitur, ergo ex terra constabat, non tamen sola, quia fuisset valde imperfectus; ergo etiam ex alijs elementis.

Tertiò, quia experientia constat, ex elementorum commisione non solùm mista imperfecta, qualia sunt metereologica in aere, sed etiam perfecta oriri, ex pluuia enim, & puluere commistis oriuntur aliquando ranæ, & id genus alia animalia, quæ licet sint imperfecta, vt animalia; vt mista tamen sunt perfecta.

Quartò, in elementis repeririuntur

tur conditiones miscibilium, ergo datur mistio; Consequentia probatur, tum quia natura nihil frustra facit, non ergo elementa miscibilia generasset, nisi etiam dari posset mistio, tum etiam quia dum actiua passiuus applicantur, statim sequitur actio, ergo eodam pacto dum miscibilia simul sunt, sequetur etiam mistio. Antecedens verò probatur, quoniam septem sunt conditiones miscibilium, vt ex Aristotele in hoc primo colligitur, quæ omnes in elementis repeririuntur. Prima est, vt sint substantiæ tex. 86. nam debent per se posse subsistere, substantias autem elementa esse, patet. Secunda, vt sint corpora tex. 89. quia debent suam mole componere mistum, & elementa corpora sunt, nam constant materia, & forma, & vocantur corpora simplicia. Tertia, debent habere materiam communem tex. 87. quia alioqui non possent agere, & pati inuicem, & communi materia constant elementa, nam inuicem transmutantur. Quarta, debet posse diuidi in minutissimas particulas, vt possint perfecte se permeare, & ita misceri, vt quælibet pars misti mista sit tex. eodem, & hoc etiam cõuenit elementis, quia non requirunt determinatam magnitudinem, & cõsequenter in minores, & minores partes diuidi possunt vsque in infinitum. Quinta, debent habere talem proportionem, vt vnum non valde aliud excedat in virtute, vel magnitudine, nec in se transferat, sed omnia ita alterentur, & refrangantur, vt fiat in eis vnum tertium tex. 88. & 89. talia sunt elementa, quia quãuis ignis sit maximè actiuus, & terra minimè, illius tamen actiuitas huius resistentia compensatur.

Sexta, debent posse inuicem confundi, & vniri tex. 88. & idem accidit in elementis, nam terra sicca opprimè vnitur cum aqua, & ambæ simul cum igne, & aere. Septima, debent habere inuicem contrarietatem, vt inuicem agant, & patiantur, ibidem; alioquin fieret tantum iuxta positio, hac enim ratione grana, vel liquores diuersorum generum, quamuis inuicem miscerentur, non tamen miscerentur plusquàm accidentaliter, quia non inuicem agunt, quæ autem pugnant, se mutuo conficiunt, & ita vnum tertium gignitur, & hanc conditionem maxime patet adesse in elementis.

De igne tantum dubitari posset, an sit miscibilis, non enim videtur in eo verificari posse sextam conditionem, quæ est confusio, & vnio; nõ ignis omnia deuorat, vel ipse extinguitur, neque etiam refrangi potest. Dicendum tamen, vel deuorare mista tantum, non verè alia elementa: vel ad misionem concurrere ignem secundum virtutem, si nequeat secundum propriam substantiam, verè enim non video, quomodo ignis secundum substantiam id præstare possit, immò potius concurrat virtus, & calor Solis vice ipsius ignis.

Quoad modum notandum, per tres gradus quodammodo fieri perfectam misionem. Primus est, cū diuiduntur, & confunduntur miscibilia, vt ad sensum videantur esse vnum corpus, & hic gradus, si vlteriùs non progrediatur, dicitur mistio accidentalis, & iuxta positio. Ad hunc gradum autem constituendum iunantur, elementa à suis virtutibus moriuis, ex quo fit, vt aqua, & aer per omnes partes, & poros terræ illabatur, & permeet. luuari etiam possunt à causa extrin

seca, quæ in vnum locum elementa cogat, sicut Sol vapores, & exhalationes æqueas, & terreas in altū eleuat, vbi simul cum aere, concurrente etiam cœlesti calore miscetur, & sibi perfecta non fiat mistio, descendens pluuia cum alijs elementis facilius commiscetur.

Secundus gradus est, qui fit ex actione, & passione elementorum, quibus virtutes eorum retunduntur, & inuicem communicantur, & aliæ etiam qualitates secundæ gignuntur, vt color, sapor, &c. & hæc est verè mistio accidentalis.

Tertius gradus est, quando non solum accidentia ita inuicem restanguntur, sed etiam formæ substantiales corumpuntur, & noua forma misti gignitur, concurrente præter ipsas elementorum virtutes etiam cœlesti influxu, & quoniam ars imitatur naturam, videmus, idem ferè euenire in mistionibus, quæ per artem fiunt à pharmacopolis, nam multa simplicia simul vniunt, deinde contundunt, & aqua etiam diluunt, vt facilius inuicem vniantur, denique igni apponunt, vt veluti à calore Solis elementa, ita etiam ea miscibilia facilius alterentur, & vnumquid conficiant.

Argumenta contra mistionem allata dissoluntur.

SECTIO III.

AD primum respondeo, iam ex dictis patere, quomodo vel elementa in vnum locum cogi possint, vel absque hac vnione possint fieri ex eis, medijs eorum virtutibus, fieri mistio. Ad illud, quòd mistio non esset naturalis, respondeo, mistioni quidem præuiam esse ali-

quam violentiam naturæ particularis at verò respectu naturæ vniuersalis totam esse naturalem, & omnino mistionem ipsam secundum rem, & ratione termini naturalem quoque dicendam esse.

Ad secundum dicimus, intersecari posse, & diuidi facillimè elementa, quoniam tenuem habent substantiã, & à calore Solis, à quo etiam partes eorum tenuiores eleuantur, non parū adiuuari. Quòd verò spectat peculiatiter ad ignem, ei quidem non repugnat diuidi, vt patet, difficilius tamen aliqui vniri potest cum alijs, & idcirco asseruimus, eius substantiam difficillimè ad mistionem concurrere posse. Ad confirmationem respondeo, ab homine non posse confici ex elementis mistum, quia concursus cœlestis non potest ab eo adhiberi, qui maximè est necessarius, tum ad substantias elementorum attenuandas, & inuicem miscendas, tum ad sua propria accidentia eis impertienda.

Ad tertium concessimus iam id, quod de igne argumentum intendit.

Ad quartum patet responsio ex dictis supra, quomodo accidens possit producere substantiam, nam productio illius formæ substantialis erit tribuenda causæ superiori, vel dicendum, dispositiones illas concurrere effectiue vt instrumenta illius substantiæ, cui sunt connaturalis.

Ad quintum respondeo, ad mistionem elementorum non sufficere tantum loci propinquitatem, sed multa alia requiri, vt supradiximus, quare non mirum, si aqua tota terræ non miscetur, quamuis varijs in partibus per eam effluat.

An mistio rectè ab Aristotele definitur Miscibilium Alteratorum vnio.

QVÆSTIO XLVIII.

Rationes dubitandi proponuntur.

SECTIO I.

NON rectè definitam, suaderi potest, primò, quoniam definitio constare debet notioribus definitis, ad hoc enim res definitur, vt cognoscatur. Sed miscibilia sunt aquæ ignota, vel etiam magis, quàm si ipsa mistio, ergo non deberent caponi in eius definitione.

Secundò, requiritur ad veram mistionem, vt ex miscibilibus vnio resultet aliquid tertium, cuius in hac definitione nulla fit mentio, ergo est imperfecta. Consideratur, quia tota hæc definitio conuenire potest mistioni accidentali, si enim aqua vino infundatur, fit miscibilium alteratorum vnio, & tamen non adest vera mistio, quia non fit vnio tertiam ex partibus, & idem dici potest, cum varijs liquores inter se vniuntur etiam specie non distincti, vt vina diuersa.

Tertio, mistio est quid diuersum à compositione, non enim omne compositum est mistum, nam elementa sunt composita ex materia, & forma, neque tamen sunt mista, & forma ipsa mistorum est mista, neque tamen est composita, sed simplex, at in definitione mistionis nullum adest verbum, per quod à compositione discernatur mistio; in compositione enim datur et vnio partium componentium, quæ se-

inuicem alterant, quia mutuo agunt, & patiuntur, ergo non est perfectum.

Quartò, debet quoque mistio distingui à generatione, per hanc autem definitionem non distinguitur, quia compositum gignitur per alterationem partium componentium.

Quintò, aliud est mistum, aliud est vnium, ergo mistio non est vnio. Consequentia perspicua est, nam si concreta sunt diuersa, non possunt non esse diuersæ formæ, à quibus desumuntur. Antecedens probatur, quia mistum non conuenit miscibilibus, non enim dicimus, elementa esse mista, at esse vnium conuenit elementis, dicimus enim, elementa esse vnita in misto, non conuenit autem misto, quoniam nihil est vnium sibi ipsi, sed alteri, & at non est necesse, vt mistum alteri sit vnium, ergo non ei competit hæc denominatio.

Sextò, videtur superflua illa particula (alteratorum) nam si in infuso miscibilia se corrumperent, & producerent aliquid tertium, re vera facta esset mistio, & tamen non præcessisset alteratio. Et confirmatur, quia non minus est necessaria alteratio ad generationem, quàm ad mistionem, sed in definitione generationis nulla facta est mentio alterationis, ergo neque debuit fieri in definitione mistionis.

Septimò, possunt mista fieri ex vno tantum elemento, nam multa gignuntur in aquis, & in terra, vbi nullum adest aliud elementum, ergo non requiruntur miscibilia; sed sufficit vnium tantum miscibile.

Octauò, qualibet generatio misti est mistio, at multa mista generantur.

nerantur absque vnione miscibili-
lium; sed ex alio misto, vt ex bo-
uum cadaueribus apes, ex equo
vespes, ex hominis cadauere ser-
pentes, ex herba basilico scorpio-
nes, ergo mistio non rectè defini-
ta fuit. Confirmatur, quoniam
saltem supernaturaliter fieri po-
test mistum ex vno elemento, vt
cum vinum factum est ex aqua in
Cana Galileæ nuptijs, ergo non
est de essentia misionis, vt fiat ex
miscilibus.

Nonò, vnus rei est vnica defini-
tio, sed mistio definita fuit ab
Aristotele 4. meth. 5. p. c. 2. a-
liter, atque hic eam definiuit, dixit
enim, *est autem simplex, & natura-
lis generatio* (scilicet misti) *trans-
mutatio ab his virtutibus* (id est à ca-
lore, & frigore) *cum habeant ratio-
nem ex substantia materia vnicuique
natura*, ergo altera harum falsa e-
sit.

Decimò, perfecta mistio requi-
rit omnia elementa, & non tantum
aliqua, ergo debuit hoc explicari
in definitione.

Vndecimò, non potest colligi
ex hac definitione, in quo prædi-
camento sit mistio, ergo non est
rectè definita.

*Defenditur Aristotelica defini-
tio, & declaratur.*

SECTION II.

Rectè ab Aristotele fuisse hic
definitam misionem, osten-
di potest, tum argumentorum con-
tra eam auctorum solutione, tum
verò ostendendo, traditam fuisse
per verum genus, & differentiam,
vtrumque hic præstabimus, sed à
posteriori incipiemus.

Quoad genus ergo Doct. Conn.

c. 9. q. 2. ar. 2. affirmant, genus mi-
sionis non esse vnionem, sed ge-
nerationem, quare licet non im-
probent Aristotelis definitionem,
dicunt tamen, clariùs ita potuisse
definiri. *Mistio est generatio misti
ex miscilibus alteratis*. Scaliger
quoque cum definierit misionem,
esse motum corporum minimorum ad
mutuum contactum, vt fiat vnio, vi-
detur voluisse, motum potius quàm
vnionem esse misionis genus, opi-
nio autem Connimb. corroborari
potest autoritate ipsiusmet Ari-
stotelis, qui, vt supra retulimus, 4.
meth. definiuit misionem per ge-
nerationem. Dicendum tamen,
genus misionis verè esse vnionem,
alioqui Aristotelis definitio non
posset defendi, cum non tantum
vnionem posuerit in definitione
misionis, sed etiam in recto, quod
generi tantum competit. Proba-
tur et ratione, quia mistio, & cõpo-
sicio differunt inter se, tamquàm
duæ species sub eodem genere com-
prehensæ, nihil enim videtur mi-
nus differre à misione, quàm cõ-
positio, nam in vtraque sit vnum
ex multis, at genus compositionis
est vnio, quia cõpositum est illud,
quod est vnium ex pluribus par-
tibus, ergo etiam misionis. Se-
cundò probatur, quia genus mi-
sionis neque est motus, neque ge-
neratio, vt aduersarij volebant,
ergo erit vnio, quod non sit mo-
tus ad contactum, vt volebat Sca-
liger, facilè pater, quoniam mistio
non est species motus localis, vt
constat; Quod verò neque sit alia
species motus, probatur, quia mi-
stio terminatur ad substantiam, ad
quam non est motus. Si autem
motus sumatur largo modo, vt cõ-
plectitur etiam mutationem ad sub-
stantiam, quamuis hoc sit probabi-
lius,

lius, videtur tamen ob stare, quia
mistio esse potius videtur termi-
nus motus, quàm ipse motus, nam
productum misto cessat omnis mo-
tus, at verè non cessat mistio, quia
sicuti adhuc dici possunt elemen-
ta esse mista, ita etiam inter ipsa
misionem intercedere. Quod et-
iam generatio non sit genus ad mi-
sionem, probatur duplici ratione,
altera est supradicta, quod gene-
ratio definit productum termino,
non tamen mistio; altera est, quod
generatio respicit terminum pro-
ductum, nam dicitur re vera mistum
generari, at verò mistio non pro-
ductum terminum, sed partes ip-
sius misti respicit, non enim dicitur
mistum misceri, sed partes ip-
sæ misceri dicuntur, qua duplici
etiam ratione confirmatur, vnio-
nem esse genus. nam & ipsa remanet
post misti generationem, & de
nominat partes vnitas.

Sed notandum adhuc, duplicè
esse vnionem, alteram accidenta-
lem, alteram substantialem, & ita
etiam duplicem esse misionem,
hic autem sicuti definitur mistio
substantialis, ita etiam substantia-
liter sumitur vnio. Si quæras, vn-
de cognoscamus, sumi substantia-
liter. Respondetur, ex eo quod
dicitur Alteratorum, nam si mu-
tuo se alterant, ergo iam sunt vnita
accidentaliter, quia & actio suppo-
nit loci propinquitatem, & mutua
alteratio communicationem acci-
dentium, quæ duo requiri possunt
ad misionem accidentalem.

Obijci tamen potest, quia ele-
menta non remanent in misto, et-
go non dici possunt vnita, quia vn-
io est existentium, & distinctorù,
ergo falsum est, vnionem remane-
re post misti generationem. Re-
spondent nonnulli cum Toletò,

hic defini misionem in fieri, non
autem in facto esse, siue, quod idè
est, causaliter, non formaliter. Di-
cendum tamen, eo pacto, quo re-
manet mistio, remanere quoque
vnionem, remanet mistio, quia for-
ma substantialis misti continet ele-
mentorum formas, quamuis non
distinctas, & ita etiam illæ formæ
sunt eadem ratione inter se vnitæ.
Dum obijcitur, quod vnio suppo-
nit terminos distinctos. Respon-
detur, vnionem in fieri suppone-
re terminos distinctos, quia ea non
possunt vniri, quæ distincta non
sunt, at vnio in facto esse nequa-
quam, præsertim si sit vnio forma-
lis. Instabis, eadem est vnio in fa-
cto esse, quæ fuit etiam in fieri, er-
go si in fieri erat terminorum rea-
liter distinctorum, idem erit dicen-
dum de ipsa in facto esse. Re-
spondetur, vnionem in fieri posse
contingere dupliciter, vel imme-
diatè per se, vt cum vniuntur lapi-
des in fabricatione domus, vel cõ-
secutiue ad effectiorem alterius,
vt accidit in misione; quando vn-
io fit immediatè per se, vtrique
supponit terminos distinctos, &
inter distinctos remanet; sed quã-
do fit consecutiue, non oportet, vt
neque in fieri, neque in facto esse
habeat terminos distinctos. Vnio
ergo, quæ est in misto, non fit per
se immediatè, sed cõsecutiue, quo-
niam ex miscilibus alteratis fit
forma misti, & consequenter vnio
miscibilium in ea forma, quæ licet
sit simplex, ea tamen continet.

Quoad differentiam, continetur
hæc illis verbis *miscibilium altera-
torum*, per quæ cognoscitur differ-
re mistio, tum à compositione,
quia hæc non est miscibilium, ma-
teria enim, & forma non sunt mi-
scibilia, neque est necesse, vt alte-

rentur, tum etiam ab interpositione, siue iuxta positione corporum, quia in hoc non est necesse, vt interueniat alteratio, & licet interueniat, tamen est posterior, cū è contra sit prior mixtione substantiali. Differt etiam à mixtione accidentali, quia hæc consistit in mutua ipsorum accidentium alteratione.

Vocibus istidem vsi sunt Connimbr. in sua definitione dicentes, *mixtionem esse generationem ex miscibilibus alteratis*, sed in eo, quod ab Aristotele discesserunt, lapsi quoque sunt, nam particula (ex) denotat magis terminum ex quo, quàm materiam, quare cum Aristoteles dixit, materiam esse, ex qua fit aliquid, addidit, cum in fit, quia alioqui hæc conditio per illa priora verba non fuisset satis explicita, cum ergo etiam miscibilia debeant aliquo pacto manere in misto, hæc conditio non fuit sufficienter expressa à Connimbricis. Quæ verò à Scaligero afferuntur loco differentia, nempe *corporum minimorum ad contactum mutuum, vt fiat unio*, vt cætera omitam, non distinguunt mixtionem à compositione, nam hæc etiã fieri potest ex mutuo contactu corporum minimorum, & vnioque. Quare non est discedendum ab Aristotelis definitione, quæ optimè mixtionis naturam explicat, & à qua nõ possunt alij discedere sine errore.

Rationes dubitandi euacuantur.

SECTIO III.

AD primum respondeo, non per ignotius, neq; per æquè ignotum explicasse Aristotelem, mixtionem, quoniam miscibile iã ante explicauerat, & notum red-

diderat, quare nõ debuit Scaliger exerc. 121. num. 1. ob hanc rationem Aristotelis definitionem damnare.

Ad secundum respõdeo, per vnionem sufficienter connotari terminum resultantem ex mixtione, sicuti enim ex mixtione resultat mistum, ita etiã ex vnione vnium. Quomodo aut̃ ab hac definitione excludantur mixtiones accidentales, supra demonstratum est, quia videlicet sequuntur vnionem, nõ præcedunt, vt patet etiam in mixtione aquæ, & vini, quia postquã vnita sunt, fit accidentium ipsorum contemperatio, non verò post accidentium communicationem vnio, estq; hæc vnio substantialis, cum illa sit accidentalis.

Ad tertium respondeo, differre compositionem à mixtione ex eò propriè, quòd partes componetes remanent, vt erant antea separatæ, at verò partes mixtæ vel omnino non remanent, vel saltem non eodem modo, ac se habebant separatæ, nã & in mixtione accidentali ita confunduntur partes, vt non retineant idem nomen, ac prius, hoc autem discrimen per ipsa miscibilia declaratum est, quia natura eorum est, inuicem confundi, & permisceri.

Ad quartum respõdeo, mixtionem realiter non distingui à generatione, sed tantum ratione, quatenus generatio magis respicit terminum, & significat productionem, mixtio verò magis partes miscibiles, & earum vnionem, vt supra explicatum est.

Ad quintum respondeo, vnium se habere, vt genus respectu misti, negamus autem illud discrimen, quod in argumento est allatum. Nam & partes misti mixtæ dicuntur

inuicem, dicitur enim vnium esse mistum aqua, & etiam vnium dicitur de ipso resultante ex partibus, quatenus magis propriè dicitur vnium. Ex parte tamen mixtionis non dantur duo vocabula, quæ his vocibus vni, & vnio respondeant, & idcirco non mitum, si nõ videantur sibi omnino respondere vnium, & mistum, non ex defectu vnionis, vel mixtionis, sed ob vocum carentiam.

Ad sextum respondeo, naturaliter non posse fieri mixtionem sine alteratione præcedente, quoniam inter miscibilia debet esse proportio virtutis, non verò magnus excessus ex parte vnus extremi, ex quo sequitur, vt victoriam necessariò præcedat pugna, & consequenter alteratio. Si tamen fieret in instanti, adhuc præcessisset natura, alteratio. Cur autem in definitione generationis non sit facta mentio alterationis, sicut in mixtionis definitione, ratio est, quoniam non fuit opus, vt distingueretur generatio ab alia simili mutatione, ad alterationem recurrere; at verò, vt distingueretur mixtio substantialis à mixtione accidentali, & à compositione, vt explicatum est, necesse fuit, alterationis meminisse.

Ad septimum negandum est antecedens: Ad probationem respõdetur, mixta, quæ gignuntur in aqua, aut in terra, vel fieri ex alijs mistis, vel ibi adesse aliquod aliud elementum, in aqua enim sunt exhalationes terreæ, in terra vapores, & humores, &c.

Ad octauum respondeo, negandum esse antecedens, ad mixtionem enim non sufficit, vt generetur mistum, sed oportet etiam, vt fiat ex

miscibilibus alteratis, quæ conditio non interuenit, cum mistum gignitur ex misto. Adest tamen etiam in facto esse mixtio, prout significat vnionem formalem miscibilium in eadem forma, tamen ibi adest consequenter, non verò sit immediatè, & per se, vt supra notauimus, & proinde opus non est, vt præsupponantur miscibilia. Potest tamen etiam aliquo pacto definitio illa mixtionis in facto esse accommodari, quia ad sunt rationes formales elementorum, sed alterata, & refracta, quæ sunt vnite in eadem forma, vt infra explicabimus.

Ad nonum respondeo, in 4. meteor. definiisse Aristotelem generationem misti, non autem mixtionem, quomodo autem hæc duo differant, supra declarauimus.

Ad decimum respondeo, noluisse Aristotelem excludere ab hac definitione mixtionem imperfectam, substantialem tamen; eam scilicet, per quam sunt meteorologica, & idcirco non addidisse numerum miscibilium. Adde, neque esse certum, ad mixta perfecta omnia elementa necessario cõcurrere, vt patebit ex sequenti sectione.

Ad vndecimum de prædicamento, in quo reponatur mixtio, Nobilior quæstione vltima huius primi de generatione in fine inquit, quòd si mixtio accipitur, vt significat actionem miscendi, ita ad Categoriam faciendi, id est ipsiusmet actionis refertur, si verò vt naturam iam ex pluribus conflata, esse relationem, nam & vnionem existimat esse relationem, cui in priori dicto

libenter assentio, non possum tamen approbare posteriorem, quia nec unio, nec mistio sunt relationes prædicamentales, quamvis relationem transcendentelem includant. Dicendum igitur, misionem propriè dictam reduci ad prædicamentum substantiæ, sicuti etiam unio, quia est modus quidam substantialis; Misionem verò accidentalem ad illud prædicamentum referri, in quo reponuntur accidentia ipsa unita.

An ad perfectam misionem necessarium sit, omnia quatuor elementa concurrere.

QVÆSTIO I.

Quid alij sentiant.

SECTIO I.

Prima opinio est Cardani lib. 2. de subtilitate, ad omnia mista sufficere terram, & aquam, & requiri tantum calorem celestem, tanquam causam efficientem. Probatur primò, quia hac ratione explicari possunt omnes differentie mistorum. Nam si multum sit caloris efficientis, & parum terræ, & aquæ, fit mistum igneum, ut piper, si multum aquæ, & parum terræ, & caloris efficientis, fit mistum aqueum, ut sunt olera; si multum sit caloris efficientis, & terræ, & parum aquæ, fit mistum aereum, ut oleum, si multum sit terræ, & parum caloris, & aquæ, fit mistum terreum, ut lapides.

Secundò probat, quia aer propter suam tenuitatem diffluit, nec contineri potest, & commisceri cum alijs, ignis autem omnia consumit, & dissolvit, quare non est ptus ad

misionem. Tertio, dum dissolvitur mistum, apparet terra, & aqua, non autem ignis, aut aer, sed in ea dissolvitur mistum, ex quibus componitur, ergo.

Quartò, ex Aristotele 4. meth. sum. 2. cap. 3. Omnia mista sunt aquea, vel terrea, ergo nullum aliud elementum ingreditur eorum misionem. Si dicas, Aristotelem loqui de elemento prædominante. Contra, quia in oleo prædominatur aer, & mistum aereum vocatur ab Aristotele 4. meth. c. 2. sum. 2. & de longit. & breu. vitæ c. 7. & tamen necesse est, oleum esse mistum aqueum, quia dissolvitur calore, non loquitur ergo Aristoteles, quando dicit, mista esse terrea, vel aquea, de elemento prædominante, sed de componen-

te. Secunda opinio est communis, ad mista perfecta omnia elementa concurrere, Nobilij 1. de Gener. questione vltima, Niphi 2. de gen. tex. 49. ibiq; Auerr. Philop. Bucater. in tex. 98. & Veneti 2. de gen. tex. 48. Probatur primò ex Aristotele 2. de gen. tex. 49. & 50. ubi non solum expressè hoc asserit, sed etiam probat, inquit, *Omnia autem mista corpora, quæcunque circa meatum locum sunt* (hoc dicit, ut excludat metereologica, quæ sunt in aere) *ex omnibus composita sunt simplicibus*. Rationes autem Aristotelis duæ sunt. Prior, quia ad misionem necessaria est terra, & aqua, ut fiat aliquod consistens, quòd si adsint hæc duo, ergo etiam his cõtraria, nẽpe ignis, & aer. Posterior, quoniam mista nõ nutriuntur simplici elemento, sed omne ex eo nutritur, ex quo constat, ergo mista ex omnibus

elementis constant, non ex vno tantum.

Si quæras autem, quomodo adesse possit ignis. Respondet quidam, ignem non esse solum eum, quem nos videmus, & sentimus, sed esse etiam quasdam exhalationes igneas, quæ reperiri possunt etiam in mari, & ex eis componi possunt mista.

Tertia sententia est Doct. Cornimb. cap. 9. huius primæ quæst. 2. art. 2. Misionem interdum fieri ex materia plurium elementorum, interdum ex materia vnius tantum. Prior pars ab omnibus cõceditur. Probatur posterior, quam dicunt esse S. Augustini lib. 3. super Genes. ad litteram cap. 15. Scoti, & Greg. in 2. d. 15. quæst. 1. quia cum duo elemẽta in se inuicem agunt, antequam vnum in se conuertat alterum, vel tertium resultet, fieri potest, ut in materiam vnius inferatur dispositiones, quas misti forma consequatur, fatentur tamen, ab Aristotele non appellari propriè misionem, nisi cum plura elementa concurrunt.

Quid nobis videatur?

SECTIO II.

Pro mea sententia dico primò. Ut omnia elementa ad misionem concurrant secundum propriam substantiam, non est necesse, neque videtur possibile. Probatur, quoniam ignis secundum substantiam ad nullius misionem videtur concurrere, quod nã aiunt nonnulli de exhalationibus igneis non visibilibus, non existimo probabile, nullum enim huius rei indicium habetur, & est nouum in Philosophia; Aristoteles namque,

vel vllus antiquorum numquam eius meminit. Præterea si aliqua esset exhalatio ignea, vtrique illa esset, quæ sursum maximè ascendit, at hanc non esse, patet, quia cum ad propriam naturam redit, rursum descendit, & ex hac pluvia, grandines, venti, & alia metereologica oriuntur, & quamvis ex ipsis fieri demus etiã cometas, & alias ignitas impressiones, nemo tamen vnquam igneis exhalationibus horum orrum tribuit, sed dixerunt, exhalationes esse quidẽ terreas, sed in superiori aeris regione igniri, alioqui sicuti in sublimi refulgent, multò magis prope terram fulgerent. Præterea si darentur exhalationes hæc, vtrique ab igne magno plurimæ orirẽtur, quòd si ille ignis clausus esset in aliquo cubiculo, ut sæpe evenit, totum illud cubiculum exhalationibus igneis repletetur, quod est absurdum. Ad hæc, hæc exhalationes cum essent ignis substantia, possent producere alium ignem, at videmus, ab igne tantum visibili ignem produci, ergo illæ re vera non dantur. Confirmatur, quia nullum aliud accidẽs habet ignis proprium, non enim fulgorem habent, non calorem in summo, qualis ad ignem requiritur, sunt igitur merum figmentum.

Affirmant alij, particulas ignis illius, qui est sub concauo lunæ, deorsum à motu Cœli detrudi, & ita concurrere ad misionem, quòd videtur habere fundamentum in Aristotele 1. meth. cap. 4. in fine, sed neque hoc est verisimile, tum quia motus circularis non habet vim aliquam deorsum pellendi, tum quia cum Cœli motus sit vniformis, vel totum igneum pellet deorsum, vel nihil.

Dico secundò, Ad mista perfecta, probabile est, omnium elementorum virtutes concurrere. Probatur ex communi omnium conceptione, qui censent, omnia ex quatuor elementis constare, et hoc intelligi nequit, quoad eorum substantiam, ut probatum est; ergo debet intelligi de ipsorum virtutibus. Secundò, quoniam mista habent qualitates omnes temperatas, ergo signum est, ex omnibus ea participasse elementis, nam singula elementa videntur ea habere in summo. Tertio cum non omnia elementa concurrunt, videmus, igni imperfecta, qualia sunt meteorologica multa, ergo ad mista perfecta omnia concurrere debent. Notandum tamen, quòd ad hoc ut dicatur ignis virtus concurrere, sufficit, quod calor aliquis adsit, siue autem à celo originè ducat, siue ab igne, nil refert; nam etiam à calore cælesti potest ignis produci, cum que substantia ignis sit admodum infrequens, optimè mistorum generationi per calorem cælestem consultum fuit.

Difficultas est tamen de aere, cuius nulla videtur necessaria virtus ad missionem, quoniam enim hæc erit calor? an hic censetur virtus ignis, an humiditas? sed hæc potior habetur ab aqua, an frigiditas? suppeditant hanc sufficienter aqua, & terra: Ob hanc ergo causam probabile tantum appellari hoc dictum, non in certum. Est autem probabile, quoniam videmus, esse aliqua mista in quibus prædominari videtur aer, ut oleum, & ligna; alioquin aqua non supernatarent. Præterea sicuti aer habet leuitatem propriam, ita probabile est, alias quoque qualitates habere, quæ quamuis fortè non sint actiue, materialiter tamen

non parum conducere missioni possunt.

Dico tertio. Ex vna tantum substantia, siue materia elementi non mihi videri fieri posse mistum. Probatur primò, quoniam omne mistum vel oritur ex alio misto, vel ex elementorum missione, si ex alio misto, iam in illò aderat materia plurimum elementorum, si ex elementorum missione, ergo oportet, ipsa inter se misceri. Dices, sufficit, quod adsint virtutes. Verum Aristoteles requirit substantiam, nam inquit miscibilium alteratorum, quare & Doctores Connimb. fatentur, non comprehendendi hanc missionem in Aristotelis definitione, quod idem est, ac asserere, Aristotelem perperam definisse Missionem. Secundò, nimis facile generarentur mista, quotiescunque enim aqua opponitur igni, fieret mistum, nam ibi adsunt quatuor primæ qualitates, frigus, & humiditas in aqua, calor, & siccitas in igne, si ergo et non requireretur substantia ipsa elementorum, nulla esset ratio, cur inde non oriretur mistum.

Tertio, ut argumentabatur Aristoteles, videtur saltè necessaria aqua, & terræ substantia, ut fiat corpus consistens, & terminatum. Si dicas, ad hoc sufficere terram, si addatur ei humiditas, non videtur aptè dici, quoniam non videtur posse communicari terræ humiditas ad hoc sufficiens sine ipsa aqua. Nam à qualibet re humida, videmus, aquam facillimè educi, quod argumento est, non sine aquæ substantia humiditatem participari, saltè in eo gradu, qui sufficiat ad missionem, licet. n. multa mista minimè videantur habere humiditatis, aliud tamen est loqui de mistis iam perfectis, aliud de missionibus.

missionem in fieri, in qua cum interuenire debeat alteratio, maiori quoque humiditate opus esse videtur, quæ tamen ratio, ut probabilis tantum à me proponitur.

Ad argumentum Connimb. negamus, ex actione vnius elementi in aliud fieri posse, ut in vnius materiam inducantur dispositiones, quas forma misti consequatur, ut supra ostensum est.

Maior difficultas videtur esse, quia quòd elementa simul vniuntur, non se penetrant, ergo singulæ eorum particule licet minimæ, sunt verè materia vnius tantum elementi, & in eas introduci-tur forma misti, ergo ad formam missionis sufficit materia vnius elementi, dispositionibus, & qualitatibus aliorum elementorum affecta. Dicendum tamen, aliud esse, introduci aliquam formam in materiam partialem, aliud, in materiam totalem, fatemur ergo, in materiam vnius tantum elementi tantum in materiam partialem introduci posse formam misti, non tamen tamquam in materiam totalem, sicuti etiam anima introduci potest in partem homogeneam, tamquam in materiam partialem, non autem tantum in materiam totalem. Adde, quòd ad hoc ut illa particula materiam elementi reducat ad eas dispositiones, ut possit recipere formam misti, opus est, ut vniatur cum particulis materiam aliorum elementorum, esset etiam magnus argumentum pro Connimb. conuersio aquæ in vinum, si vera esset, nam ibi in materiam vnius elementi tantum introduceretur forma misti, sed ut iam diximus, & copiosius inferius dicemus, hoc falsum est.

Dico quartò, ad mista terram,

& aquam necessariò concurrere, secundum ipsarum substantias, ignem verò, & aerem satis esse, quod concurrant secundum suas virtutes. Hoc dictum est illud ipsum, quod voluit Aristoteles 2. de generatione. text. 49. ut ex ipsius rationibus colligitur. In priori enim ratione inquit, primò requiritur terram, & aquam ob terminationem, & consistentiam, ad quod, ut patet, opus est ipsarum substantiarum, deinde adesse etiam oportere ignem, & aerem, quæ sunt contraria terræ, & aquæ, at hæc consequentia quoad substantiam nulla est, quia non est necesse, ubi adest substantia vnius contrarij, ibi etiam adesse substantiam alterius, alioquin omnia elementa essent confusa & permista etiam in suis sphaeris, at quoad qualitates verissima est in mistis, nam si adessent duo tantum contraria, reperirentur in summo, & non refracta, non posset igitur mistio fieri, ad hoc igitur, ut refractantur, debent adesse etiam contrariæ qualitates. Sed clariùs id ipsum colligitur ex posteriori ratione. Probat enim, omnia nutriri ex pluribus elementis, quia licet videantur plantæ nutriri aqua tantum, tamen illa aqua est mista terræ, censet igitur, aquam, & terram sufficere ad nutrimentum, & consequenter ad missionem, scilicet quoad substantiam, nam ex superiori argumento supponit, si adest aqua, & terra, debere etiam adesse cætera elementa, quoad virtutem, & hoc etiam fortasse tantum voluit Cardanus, sicuti neque aliud eius argumenta probant, ut facile inspicienti patet, quare alia solutione non est opus.

An elementa maneat actu, & formaliter in misto.

QVÆSTIO LI.

PRo eodem accipi solet manere formaliter, ac remanere secundum formam substantialem, quod etiam alij dicunt, remanere actu. Non manere verò formaliter, est, corrumpi ipsa elementa, & gigni ex ipsis quoddam tertium, remanentibus tamen in eo qualitatibus, siue virtutibus elementorum.

Partes affirmans quibus argumentis, & authoribus innitatur.

SECTIO I.

Purimos habet hæc sententia sectatores, quos infra referemus, varios eius modos explicando, nunc in vniuersum probabim⁹, elementa actu, & formaliter in misto manere. Primum ergo argumentum est. Elementa sunt materia misti, ergo in ipso remanent. Antecedens probatur ex tex. 31. 2. phys. ubi elementa ad materialem mistorum causam reuocantur, sicut litteræ sunt materia syllabæ, & postremis verbis 7. metaph. elementum definitur esse id, in quod inexistens diuiditur, ut in materiam. Præterea alioqui sola materia prima esset mistorum materia, sicuti & simplicium, & non minus, quam elementa, vnum mistum diceretur materia alterius, dum vnum ex alio gignitur. Consequentia probatur, quia definitur, ex qua fit aliquid, cum insit ex phys. 1.

Secundò, in misti dissolutione, separantur ex illo elementa, ergo præerant. Probatur consequentia,

quia in ea dissoluitur vnum quodque, ex quibus constat 3. metaph. tex. 15. & 1. phys. tex. 65. & lib 3. tex. 45. quo item loco ostenditur, non dari quintum elementum, quoniam quatuor solum ex mistis separantur. Si dicas, mista in elementa dissolui, non quia præerant, sed quia dum mistum corrumpitur, generantur. Contra, quia non adest, à quo produci possint, nam si ab igne comburatur lignum, non nisi ignem producit ignis, vnde ergo terra, & cinis? vnde aqua, quæ ex ligno viridi distillatur? vnde fumus, qui est aer? an à misti forma? at hæc nec est illis similis, & eorū potius interitum procurauit, ut ipsa produceretur. Præterea ipsa quoque destruitur, & perit, qui potest ergo alia producere?

Tertium argumentum ex operatione colligitur, nā nisi velimus novam philosophiam condere, fateri oportet, operationes indices esse formatum substantialem. At in mistis operationes omnes elementorum cernuntur, calefactio, refrigeratio, humectatio, exsiccatio, ac demum is motus, qui simplex est, ac reclusus, sursum, aut deorsum, ergo etiam formæ elementorum in ipsis actu sunt. Neque verò responderi potest, has operationes à misti forma proficisci, quod hæc elementorum formas virtute contineat, quoniam operatio hæc debilior est in mistis, & imperfectior, quam in elementis, ex eo scilicet quod elementa sunt in misto refracta; at verò si proveniret à forma misti, ut virtute continente elementorum formas, essent utiq; perfectiores, quoniam superior virtus, quæ in ferio-rem continet, ut nobilior est, & perfectior, sic nobiliori, & perfectio-

ri modo operatur. Confirmatur, quia nec vnus elementi forma ad alteram ordinatur, nec omnes simul ad formam misti tamquam formæ inferiores ad superiorem, sed sicut materia, materiæque dispositiones ad formam; at verò materia non continetur virtute in forma, ergo neque elementa in misto.

Quartum argumentum desumitur ex necessitate omnium elementorum in misto. Nam terram adesse oportet, eò quod mista perfecta gignantur, & versentur in terra, quod signum est, in ipsis prædominari terram, aquam adesse oportet, ut mistum sit consistens, & partibus omnibus copuletur, alioqui terra si sola esset, diffunderet utiq; sicut puluis, & cinis. Iam si terra, & aqua adsint, aerem item, & ignem adesse, necesse est, ut ab elementis contrarijs priora illa duo refrangantur, & ad necessariam misto mediocritatem adducantur, qua argumentatione vititur Aristot. tex. 49. 2. de generat.

Quintò, ex ipsdem nutrimur, ex quibus constamus, at ex quatuor elementis, permistis scilicet, & temperatis, nutrimur, ergo & ex illis quoque constamus, & hoc est etiam Aristotelis in tex. 50. eiusdem 2. de generatione.

Sextò, in quolibet misto certum est, aliquod elementum prædominari, ergo quæ cuius cætera periret, illud certè remaneret, tum quia in illud potius tamquam in robustius oporteret cætera commutari, tum quia nihil adest, à quo possit interiri, non enim à cæteris elementis, quia hæc sunt illo imbecilliora, neque à forma misti, quoniam hæc illi contraria non est. Quod si elementum illud non perit, neque cæ-

tera perire necesse est, quia si elementum prædominans posset ea corrumpere, in se ea verteret, & consequenter mistio non fieret.

Septimò, mista corpora sunt actu, & re ipsa mista, & composita in substantia magis, quam sint elementa, nā & propterea à simplicibus distinguuntur, & speciem naturalis corporis simplici oppositam constituunt, ergo elementa, ex quibus componuntur, in ipsis existere oportet, alioqui etiā homo cõpositus dici poterit, & mistus ex pane, carne, oleribus, cæterisque; obsonijs, quibus vescitur, si quidem & eorum virtutes complures in eo conferuantur. Præterea si virtute tantum essent elementa in misto, mistio quidè esset, & cõpositio virtualis, vera tamen, realisque; nequaquam.

Octauò, si elementa formaliter non remanent in misto, non differet mistio à generatione nisi accidentaliter propter præcedentem dispositionem, quod antiqui nequaquam negabant, quos tamen tamquam non distinguentes generationem à mistione Aristoteles impugnat: nam & in mistione adessent illa tria principia, materia, forma, & priuatio; & illi conveniret definitio generationis ab Aristotele in tex. 23. 1. de generatione tradita.

Nonò, omnia mista habent internum principium suæ corruptionis, ergo cõposita sunt ex elementis contrarijs inuicè pugnantibus. Antecedens probatur ex illis principijs, quod omnia, quæ nascuntur, etiā occidunt: Omne quod est cõpositum, necesse est tandè, ut dissoluatur, ergo etiā si nullum esset ambuens extrinsecum, adhuc mista cum orientur, & cõposita sint, corrupti de-

deberent ab intrinseco. Consequencia patet, quia non potest fieri corruptio, nisi adsit diuersitas, & contrarietas, hæc autem in mixtis nulla esset, nisi adessent actu formæ elementorum contrariæ. Confirmatur ex Aristotele lib. de inuentura, & seneclæ. cap. 3. vbi ponit duplicem interitum, vnum à se ipso, quæ vocat marcorē, & alterū, qui euenit ab agente extrinseco, & 2. Cœli tex. 37. seneclutem, & decrementū, quod est in animalibus, tamquā in causam refert in elementa, ex quibus animal cōponitur, quæ appetunt sua loca, græue videlicet descendere deorsum, leue ascendere sursum, quæ ratio nulla esset, si elementa actu non essent in mixto. Confirmatur secundò experientia. Videmus enim, vnu quodque mixtū cōpositū esse ex partibus differentibus, & quasdā esse crassiores, quasdā tenuiores, quasdā humidiores, quasdā sicciores, ex quo necesse est, vt etiā formis differant, vt vna possit agere in aliam.

Decimò, sicuti se habent accidentia in mixtione accidentali, ita etiam formæ substantiales in mixtione substantiali, at accidentia remanent in mixtione accidentali, sed refracta, ergo idē dicendū de formis substantialibus.

Vndecimò, ex Aristotele multa proferuntur loca præter ea, quæ in argumentis superioribus indicata sunt, quæ diligentissimè colligit Dandinus in 2. de anima digress. 8. part. 3. huius sententiæ acerrimus propugnator. Nos potissima tantū afferremus. Primò ergo in hoc primo tex. 84. apertè ait, quæ miscentur, non interire, & idcirco negat, ligna cum igne, vel cibū cū alio misceri, quia corrumpuntur, ergo sentit, in mixtione non debere miscibilia corrumpi. Secundò, tex. 39. 2. de an. affirmat, nisi anima esset in corpore, futurū vt elementa distraherentur, & contraria loca capefferent. Tertio tex. 52. eiusdē libri, querit, cur cum in organo sensus sint aer, aqua, ignis, & terra, non sentiantur, quæ questio vana esset, nisi elementa actu adessent. Quartò 1. de anima 40. probat, animā non moueri per se sursum, quia esset ignis, neq; deorsum, quia esset terra, ergo sentit, hos motus non posse nisi ab elementis puenire, cū ergo mixta his sint prædita motibus, oportet etiam, habere elementa actu. Quintò, 1. de gener. animal. cap. 18. ait, semen non posse decidere ex omnibus partibus animalis, quia decideretur etiam ex elementis. Sextò, lib. 2. metaph. text. 60. sicut syllaba B A præter B, & A significat ordinem illarū litterarum, sic carnem, & ossa, & alia mixta præter elementa significare formam mixti, ergo sicuti in syllaba B A sunt B, & A formaliter, ita etiam in mixto elementa formaliter.

Denique ex ipsa mixtionis definitione argumentantur, nam si *alteratorum*, inquit Nobilius, ergo non corruptorum, si *vnio*, ergo entium, corrupta autem entia non sunt.

Citantur etiam pro eadem sententia Alexander, Philoponus, & alij veteres Peripatetici, de quorū sententia non existimo, esse debere nos admodum sollicitos, esset enim hominis tempore, & opera abutentis, singulorum Philosophorum mentem curiosius inuestigare, & de ea disputationes texere, quoniam tamen etiam sectatores huius sententiæ inter se diuisi sunt,

mo.

modos, quibus eandem explicat, breuiter indicabimus.

Primus modus antiquiorū fuit Democriti, Leucippi, & Epicuri, qui ex atomorum corpusculorum concursu, & proximo situ mixtum resultare credebant.

Secundus videtur fuisse Empedoclis, vt ex Aristotele in tertio de cœlo colligitur, qui qualitates inter se elementorum commisceri existimabat, non autem substantias.

Tertius Chrysippi, & Stoicorū referente Plotino in libro de permixtione, qui eandem quoque approbare videtur, elementa se inuicem permeare, & permeare absque vlla cuiusque diuisione, vel refractione.

Quartus modus est Auicennæ, elementa discreta, & in minutissimas partes diuisa ad mixtionem concurrere, formasque substantiales integras retinere, earum verò qualitates remitti, & ita ad remperationem quandam reuocari, quæ complexio dicitur; quam sententiam sequuntur Ioan. Fern. libro 2. Physiologiæ cap. 6. & sequent. Albert. Archangel. Mercen. in suis dilucidationibus, Fraciscus Bonamicus lib. 1. de motu. cap. 50. & nouissimè Georgius Raguſeus disputatio prima. quæstio 10.

Quintus modus est Auerrois 1. de gen. cap. de mixtione, quem sequuntur Sueff. 1. de gen. com. 218. quæst. vltima, & Zimara theorem. 27. Achill. lib. 2. de elementis art. 3. Iand. 6. phys. quæst. 2. Nobil. in 1. de gen. quæst. vlt. Hieronymus Dandinus. lib. 2. de an. dig. 8. par. 3. qui etiam veteribus Peripateticis eam tribuit volunt hi, formas elementorum substantiales esse intē-

sibiles, & remissibiles, veluti medias inter substantiam, & accidēs, & idcirco remanere in mixto remissas, & refractas.

Sextus modus est Zabarelle lib. de mixt. ca. 7. qui contendit, esse et Anerr. & Ioan. Baconij in 3. sent. dist. 16. Hi volunt, remanere in mixto realitatem formatum elementorum, non tamen formalitatem, quia ex eo quod refranguntur, existimant, mutare speciem. Dupliciter .n. inquit Zabarella, aliquid potest intendi, & remitti, vel retinendo eandem essentiam, sicut intenditur, & remittitur calor, vel mutando speciem, vt si albedo ita remittatur, vt euadat alius calor speciei, & hoc pacto, inquit, remitti formas elementorum,

Secunda sententia negans, elementorum formas actu remanere in mixto, longè probabilior.

SECTIO II.

HÆc sententia si non sectatorū numero, rationū certè pōdere priori longè præstat, sequuntur autem eam S. Th. opusc. 33. & p. 1. q. 76. artic. 4. & Caiet. ibid. Scotus item, Gregor. Capreolus, Durand. dist. 30. q. 1. & alij cōplures. Doctores itē Cœnimb. hic q. 3. Suarez disp. 15. in metaph. sect. 10. Tol. q. 17. 1. de gener. vt veteres omittat, quorū sententiam conantur vtriq; ad se trahere. In hoc etiā oppositæ sententiæ præualet, quod ipſius sectatores omnes conueniunt in formis elementorum excludendis, illius verò in includendis maximè inter se differunt, quod non parū falsitatis est argumentum. Hanc igitur si non veritatem tetigisse, proximè tamen ad eam accessisse,

Xxx ar.

abitur, cuius probabilitas ex impugnatione oppositæ sententiæ facile apparebit, quod duobus dictis præstabitur.

Dico igitur primum. Non remanere formas elementorum integrantes in mistis, est contra quatuor primos modos explicandi contrariam sententiam. Probatur autem. Nam vel volunt, has formas esse in diuersis partibus materiæ, vel omnes in singulis, vtrumque autem magna continet absurdum. Si. n. primum dicatur, ergo ex elementis non poterit fieri mistio, nisi per iuxta positionem, quæ non est vera mistio, vt docet Aristoteles cap. de Mistione, nec quælibet pars misti esset mista, cum singulari particula habentes proprii elementi formam, dici non possint mistæ. Si dicas, præter has formas elementares adesse in toto misto formam quamdam totalem mistionis, ratione cuius corpus illud dicitur mistum. Contra, quia forma illa, prout est in ea particula materiæ, vbi est sola forma ignis, non posset dici mista ex elementis, quia ibi esset vnum elementum tantum, esset ergo mista ex se ipsa, & forma elementari, sed & hoc quoque est absurdum, quia idem non potest misceri ex se, non enim idem esse potest pars, & totum, miscibile, & mistum. Præterea forma ignis quomodo posset esse integra in misto, & ipsum non comburere, præsertim si hoc mistum sit lignum, vel sulphur? Dicent forte, habere qualitates refractas, quamuis non substantiam. At substantia quando qualitates remissas habet, potest se reducere ad pristinum statum, & illas in se producere. Ignis igitur se reducet ad proprium statum, & ita combu-

ret, vel si hoc non poterit, extinguitur, quia non potest ignis conferri sine proprio alimento. Præterea etiam in illa materia, in qua est forma ignis, poterit etiam esse forma misti, etiam si sit separata, nam habet sufficientes dispositiones ad illam, & mistorum homogeneorum eadem est ratio totius, & partium, cur ergo esse non poterit? si autem hoc demus, sequetur, vt in vno elemento à reliquis separato sit forma misti, quod est contra omnem rationem mistionis.

Si verò dicatur, omnes formas elementorum esse in eadem parte materiæ, tot sequentur absurda, vt ea de causa, inquit Suarez, à nemine assertum videatur: nam cum formæ elementorum requirant contrarias dispositiones, & inuicem se expellant, quomodo poterunt esse in eadem parte materiæ? quod si possunt, vt quid ab vno elemento corrumpitur aliud, cum simul eorum formæ existere possint? sed de hoc primo dicto satis, nam ferè iam ablegata est à scholis contraria sententia, tamquam omnino improbabilis.

Secundò dico, formas elementorum neque refractas, seu remissas remanere in mistis. Commune argumentum pro hoc dicto est, quod formæ substantiales non suscipiunt magis, & minus, quâ difficultatem remittit Dandius in tract. de elementis, tamquam in locum proprium, sed in eandem potuisset quoque remittere quæstionem de mistione, neque enim eius proprius locus est lib. secundo de animæ. Alij verò vel non habent pro inconuenienti consequens, vel adcludendam argumenti vim varias distinctiones adducunt. Contra prio-

res igitur probatur esse inconueniens primum, quoniam ad substantiã daretur motus contra Aristotelem in 5. phys. & vbiunque loquitur de motu. Probatur consequentia, quia forma diuisibilis acquiri potest diuisibiliter, sed formæ elementorum substantiales cum sint intensibiles, sunt etiam diuisibiles, ergo acquiri possunt per motum. Præterea est contra experientiam, nam, vt alibi probauimus, formæ elementorum reparant proprias vires, si ab aduersarijs obdundantur, aer enim, & aqua pristina suam frigiditatem recuperant, at si etiam ipsorum substantiæ remitterentur, numquam possent pristinum statum recuperare, quia non potest aliquid intendere se ipsum. Deinde forma, quæ remittitur, potest in eadem materia contrariam admittere, forma igitur ignis esse poterit simul cum forma aquæ, quod est incredibile, & confirmari potest, quoniam calor, & frigus non possunt esse naturaliter in eodem subiecto, neque in esse refracto, semper enim alterutrum se habet in subiecto violenter, & idcirco nisi adsit extrinsecum conseruans, paulo post recedit, ergo neque poterunt simul existere formæ, quæ has dispositiones requirunt. Quare si formæ elementares susciperent magis, & minus, nulla esset ratio, cur idem non diceretur de formis mistorum, nam hæc resultant ex illis, ergo si illæ remitti possunt, & intendi, ita etiam illæ, quæ eas consequuntur. Confirmatur, quia ponamus, formas elementorum in aliquo misto paulatim remitti, vel intendi, Quæro, vel in quocunque instanti, in quo huiusmodi formæ remittuntur, generatur noua forma misti, vel non, si primum, cum

infinita sint instantia, infinitæ generabuntur misti formæ; si noua non gignitur; ergo præcedens intenditur, vel remittitur, resultat. n. misti forma ex formis hoc modo temperatis, & sicuti si mutantur accidentaliter partes, oportet, accidentaliter mutari totum, ita etiam si mutantur accidentaliter miscibilia, mutabitur accidentaliter & mistum, sunt enim miscibilia, si actu remanent, partes ipsius misti, neque enim est aliud mistio, quàm miscibilium vnio, si igitur diuersa sint miscibilia, diuersum quoque erit mistum. Quintò, si forma suscipit magis, & minus, ergo etiam eius concretum, erit igitur vna aqua magis aqua, quàm alia, & vnus ignis magis ignis, quàm alius, quod est ridiculum.

Vt igitur hæc incommoda alij vitent, affirmant cum Zabarella, Non suscipere quidem formas elementorum magis, & minus, intenditamen, & remitti cū variatione speciei, vt supra exposuimus. Verū neque superiora incommoda vitant, & alia maiora incurunt, nam intentio quoque, & remissio indicant successionem, dabitur igitur ad substantiam motus, et vel erunt infinitæ species, quas formæ elementorum subeunt, vel erit concedendum, intendi, & remitti sine variatione speciei, quod refugium; Nam si pro qualibet minima remissione variatur eorum species, cum hæc possit esse minor, & minor vsque in infinitum, erunt quoque infinitæ species, si non pro qualibet, ergo forma, quæ permanet sub diuersis terminis intentionis, & remissionis, suscipiet magis, & minus. Ad hæc tamen respondere possent, intendi, & remitti per minima indiuisibilia, sicuti etiam de qualita-

tibus quidam dicebant. Verum tunc elementaris forma nil aliud erit, quam aggregatio horum minimorum, non igitur erit verè vna, neque per amissionem vnus minimi dici poterit, quòd aliud minimum naturam mutet, quia erunt duo realiter distincta, quorum vnum ab altero non pendeat. Præterea sequetur etiam ex hac sententia aliud inconueniens, quod supra inferebamus, quòd etiam formæ mistorum intenditur, & remittitur ob rationes ibi adductas, quæ aequè hic militent. Habet præterea hæc sententia peculiare alias difficultates. Nam in primis pugnant inter se hæc duo, remanere realitatem alicuius rei, & tamè mutare speciem. Vel enim mutat speciem ratione entitatis, quæ remanet, vel ratione entitatis, quæ amittitur, illud dici non potest, quia si remanet, ergo est eadem, ac prius, alioquin si non est eadem, illa prior non remanet, & illa, quæ adest, dici nequit remansisse, cum autem non fuerit, si ratione entitatis, quæ amittitur, ergo illud, quod remanet, verè non mutauit speciem. Præterea quod remanet, alio deperdit, necesse est, vt ab eo re ipsa distinguatur, si distinguantur autem, ergo vnus non sumit speciem ab altero. Explicari hoc potest exemplo materię primæ, quæ videtur mutare speciem, dum modò est sub anima rationali, modò sub forma equi, attamen reuera vt materia nunquam mutat speciem, sed tantum per denominationem quandam, & ita etiam forma mitionis in homine, quamuis videatur mutare speciem, dum moritur homo, reuera tamen non mutat, quia semper est forma non viuens, etiam quando est in homine, ipsum ve-

ro suppositum dicitur mutare speciem, non quatenus constat ex forma mitionis, sed quatenus constat ex anima rationali, & eodem modo fortassis etiam Zabarella, existimabit, mutari elementa, quod si ita censeret, primùm fateatur, necesse est, elementa non esse corpora simplicia, cum pluribus formis content. Præterea istud, quod remanet, elementi esse quidem posituè idem, quod erat prius, priuatiuè verò non esse idem, id est carere tantum aliqua forma, quam prius habebat, quod non est verè mutare speciem.

Alij respondent, elementorum formas constare ex duplici ratione, vna quasi materiali, quæ sunt materia misti, alia formali, per quam faciunt hoc aliquid talis elementi, & in mitione, inquantum, illam saluari, hanc verò amitti, sed hæc distinctio est gratis conficta, quæ nulla sufficienti ratione probari potest, & est etiã improbabilis. Primum, quia tollit simpliciter rem elementorum, nam si formæ ipsorum diuidi possunt in duas partes, quæ se habent, vt materia, & forma, ergo ex illis componuntur, ergo non sunt simplices. Præterea vel illa ratio, quæ non remanet in mistis, est de essentia elementorum, vel non, si secundum, ergo elementa alterantur tantum penes accidentia, si priuum, ergo cum illa non remaneat, neque elementa remanebunt, inuidunt igitur in opinionem, quam impugnant, quia & ipsa censeret, remanere materiam elementorum, non autem formam, & ruunt omnia eorum fundamenta, per quæ nituntur probare, elementorum formas remanere.

Tertiò alij respondent, formam esse.

elementarem habere partes graduales, sicuti & qualitates, sed nõ esse aptam facere hoc aliquid, & causare substantiam vltimam, & completam elementi, nisi sit perfecta, & habeat omnes suos gradus, quia si sit imperfecta, admittit secum formam oppositam, & simul cum illa non habet rationem vltimæ formæ, sed materię in ordine ad formam misti, quare forma elementi, vt perfecta est, consistit in indivisibili, neque suscipit magis, & minus, & facit hoc aliquid, & propterea ad illam non est melius propriè dictus, quatenus verò est imperfecta, suscipit magis & minus. Sed hic quoque modus est gratis confictus, & impugari facillè potest, quia ex ipso possunt inferri eadem absurda, quæ contra alios attulimus, nam neque elementa erunt simplicia, neque remanebunt formaliter in misto, vt ipsi volunt. Adde, quòd eadem ratione calor dici poterit non suscipere magis, & minus, quia vt perfectus consistit in indivisibili, si enim minimum detrahes ex octauo gradu, iam non erit calor perfectus. Præterea forma 2, quæ caret vltima illa perfectione, si non constituit elementum, neque est forma elementi, quid ergo erit? vique aliquid simplicius elemento, quod est contra rationem ipsius. Repugnat quoque, esse formam substantialem, & nõ facere hoc aliquid, est enim de essentia formæ substantialis, vt ex ipsa, & materia fiat substantia composita, quæ necessariò est hoc aliquid. Si dicant, hoc esse proprium tantum formarum perfectarum, istæ igitur formæ imperfectæ dicendæ erunt ac-

cidentia, quia non habent effectum formalem substantiæ.

Secundò principaliter argumetur. Vel mistum sit ex quatuor formis elementorum, absque eo quòd alia forma illis superaddatur, vel scilicet forma est illis addenda, quæ mitionis dicatur, neutrum autem dici potest. Non prius; nam mistum est simpliciter vnus, ergo debet habere vnã formam, à qua vnitatem recipiat. Deinde formæ elementorum non sunt inuicem subordinatæ, neque se habent, vt actus, & potentia, ergo ex ipsis non potest fieri vnus, nisi per aggregationem.

Tertiò, mista differunt inter se essentialiter per aliquam formam, ac si non daretur forma peculiaris mistorum, non possent inter se mista differre, nisi quòd in vno forma vnus elementi esset magis refracta, quàm in alio, quæ esset tantum differentia accidentalis. Quartò, plures sunt mitionum proprietates, quæ à formis elementorum derivari non possunt, vt sapor, odor, & qualitates virtuales, qualis est magnitudinis, ergo non sufficiunt formæ elementorum.

Neque verò dici potest posterius; nam vel hæc forma differret vniuersaliter à reliquis formis vel non differret, dici non potest, quòd non differat, cum formæ elementorum differant inter se, ergo non poterunt conuenire in tertio. Item corrumpitur forma misti, & remanent formæ elementorum, ergo differunt, si autem differunt, ergo forma mitionis est simplex, nam actu non continet formas elementorum, vt patet ex dictis; neque virtute, quia superflue essent

essent ipsæ formæ. Præterea separaret Deus hanc formam misionis à formis elementorū, vel erit mista, vel non, si erit, ergo fuit illa requiruntur; si non erit, ergo absque vlla mutatione intrinseca ex mista facta est non mista, quod est absurdum.

Præterea, illa forma misionis est natura, ergo erit principium motus eius, in quo est, at quis nam erit hic motus? non progressiuus, quia hic est proprius animalium: neque augmentatus, quia est proprius viventium: neque alterationis, quia mista homogenea non se alterant, oportet igitur, ut sit principium motus, quo mistum tendit sursum, vel deorsum, at in misto vnicū tantū est huiusmodi principium, nā in auro exempli causa vnū est principium tendendi deorsum, at hoc est forma misti, ergo non adsunt in eo aliæ formæ elementorū, quia daretur duplex principium eiusdem motus in eodem, quod est absurdum.

Quartò, vel in qualibet parte misti omnes quatuor formæ elementorū adsunt, vel vnica tantū, si hoc secundū, ergo quælibet pars misti non est mista, si primū, vel istæ formæ, quæ erant prius in vna parte materiæ, transiunt ad aliā, & tunc daretur transmigratione formarum materialium, vel sunt ibi genitæ de nouo, & sic in misione generantur miscibilia, quod est absurdum, & contra Aristotelē 1. de gen. text. 84. Confirmatur, quia oportet, eodem tēpore disponi materiā ad quatuor formas inuicē contrarias, & licet dicant, has formas esse refractas, adhuc est incredibile, quæ eadem pars materiæ simul disponatur ad formam aquæ, & ignis, & aeris, & retineat etiā formam terræ, quæ habebat. Confirmatur secundo,

sequeretur, numquā vnū elementū immediatè conuertitur in aliud, sed prius in aliquid mistū saltem imperfectum. Probatur consequentia; quoniam dū ignis agit in aquam, ante quā corrumpat eā, remittet vsq; ad eū gradum, in quo potest secum compati formā ignis, tunc ergo recipiet formā ignis; et unquæ in eadem materia forma aquæ, & forma ignis, ergo etiā mistum conficiunt, quod aliud nō est per aduersarios, quā formas diuersorum elementorū esse in eadē materia. Præcipue autem hoc patet absurdū in forma ignis, quæ non videtur pati posse remissionem, neque in qualitatibus, ne dum in forma substantiali. Confirmatur etiā, quia formæ substantiales producuntur medijs qualitatibus, at non adsunt qualitates, quibus produci possint oēs huiusmodi formæ, igitur; nā in hanc particulā materiæ, si est introducenda forma terræ, introducetur vel per siccitatem, vel per frigiditatem, at siccitas disponit materiā ad ignem, per frigiditatem verò introducta est forma aquæ; ergo terra non habet qualitatem, à qua generetur.

Quintò, Refragatur opposita sententia & sensui, & communi conceptioni omnium hominum, quis, r. non irrideat è vulgo, philosophū dicentem in digito suo adesse actu ignē, aquam, aerem, & terram, imò digito suo esse hæc omnia? nā si habet formam ignis, ergo verè est ignis, neque sufficit euasio, quod sit in esse refracto, quia sicuti per refractionem non desinit esse forma ignis, ita neque desinet constituere, & denominare compositū, in quo est, vetè ignitum. Adde, quod etiam in piscibus in mari degentibus foret actu ignis, at quomodo tam ingens aqua extingue-

te non potest tantulum ignis? Dicet forte, ignem in esse refracto non esse aquæ contrarium, consequenter ad sua dogmata dicent, si supponant, aquam quoque esse in esse refracto, at aqua in statu integro, & perfecto nō esse contrariā igni etiam in esse refracto, nullo pacto dici potest, sicut & calor summus est contrarius frigori in esse refracto, alioqui numquam aqua posset extinguere ignem, quia cum eum reduxisset ad esse refractum, non amplius ei aduersareretur, consequenter neque corrumpere.

Sextò, Dum manent in esse refracto formæ elementorū, vel manent paribus inter se viribus, vel imparibus, si paribus, omnia mista erunt eiusdem speciei, quia omnia habebunt miscibilia æquè refracta, ex iisdem autem miscibilibus idem etiā mistum confurgit. Si imparibus, ergo quæ habebit maiores vires, destruet reliquas formas. Dicent forte, non sibi aduersari, sicuti non sibi aduersantur calor, vt 6. & frigus, vt duo? At habebunt ergo gradus eterogeneos, sicut calor, & frigus, & omnino se habebunt, vt accidentia, imò accidentia erunt.

Præterea, vel istæ formæ refractæ reducere se possunt ad statum integrum, vel non possunt, si possunt, ergo cum tā parū contrariū habeant, & inbecillum, se faciliè reducent; si non possunt, ergo neque dissoluetur compositum, neque poterunt ipsæ separari, nam vel separarentur integra, & hoc non, quæ hunc statum nequissent adipisci, vel refractæ, & neque hoc, quia sicut quando sex gradus caloris sunt in materia, oportet etiam, adesse duos gradus frigoris, ita vbicumque adesset vnū elementum refractum,

oporteret, etiam adesse proportionaliter alia, vel alterum saltem, nūquam igitur mistum resoluere poterit in elementa, sed tantum in id, ad quod agens extrinsecum ipsum impellit.

Septimò, si manent formæ elementorum refractæ, ergo non generatur mistum. Probatur consequentia primò ex communi pronuntiatione, quod vnus ortus alteri est interitus, ergo cum neque elementum, neque aliquid aliud intereat, nihil etiam gigni poterit. Quod si obijcias, dum animal gignitur, remanere formam misionis corporis organici, quare fieri generationem absque corruptione; occurrendum erit, ibi adesse virtutem seminis, à qua producitur illa anima, at verò in generatione misti nulla adest superior virtus, ergo nisi supponamus, elementa corrumpi, vt generetur mistum, non erit, à quo eius forma gignatur. Confirmatur, quia si diuersa elementa sint iuxtaposita, nisi inuicē agant, nulla sequetur generatio, ergo etiam si sint eorum formæ in aliqua materia, & tamen se compatiuntur, nullā oportebit gigni formam de nouo. Confirmatur, quia eadem ratione ex frigore, & calore dum se compatiuntur, non gignitur aliquod tertium, tepiditas enim non est qualitas tertia diuersa à calore, & frigore, & idē patet in reliquis omnibus & qualitatibus, & corporibus, ergo idem dicendum erit de formis elementorum. Confirmatur tertio, quia generatio formæ præsupponit priuationem, & appetitum materiæ, id est materiā esse incompletam, & imperfectam, neque sufficienter actuatam per formam, quam habet. At verò materiā, quæ habet formas elementorum

in esse refecto, non est minus completa, perfecta, & actuata, quam sit materia habens unicam formam elementari integram, ergo sicuti hec non est in potentia ad ulteriorem formam, ita neque illa. Probatur maior exemplo qualitatium, nam philosophi omnes tam censent perfecte actuata materiam, quæ habet quatuor gradus caloris, & quatuor gradus frigoris, quam eam, quæ habeat octo gradus caloris, ergo etiam in esse substantiali tã erit perfecte actuata materia, quæ habeat duas formas substantiales refractas, vt quatuor, quam si alteram earum habeat perfectam, vt octo, nam nec in eodem genere formarum potest aliquid amplius recipere, & illæ optimè se compatiuntur, nulla igitur ratio est, cur generetur alia forma.

Probatur denique ex multis locis Aristotelis. Primus sit in hoc primo de generatione. text. 84. vbi ex professo hanc materiam pertractans, clariùs sententiam hac de re oportuit eum protulisse, aperte igitur ait, *Neque permanent actu, (scilicet miscibilia) vt corpus & album, neque corrumpuntur, neque alterum, neq; ambo, saluatur enim virtus eorum, quod fuit dicere, remanere secundum virtutes.* Respondent aduersarij, non remanere actu, id est actu integro, at eadem ratione possumus dicere, dum aliqd corrumpitur, non remanere tantũ actu integro. Præterea quando calor remittitur, & refrangitur, non dicitur remanere tantum virtus, sed verè remanet etiam formaliter, ergo idem dicendum esset de elementis, si tantum refrangerentur. Secundus locus est 2. de gen. text. 49. vbi docet, quæ miscentur,

corrumpere excellentias ad invicem, & non remanere simpliciter actualia, sed media, id est non remanere in qualibet in summo, sed in remisso. Tertius locus est 3. de celo text. 32. vbi cum in text. superiori dixisset, ambiguum esse, an elementa insint actu, vel potentia, subdit in *carne & ligno, & unoquoque taliam inesse potentiam ignem, & terram.* Quaitus est 2. de partibus animal. cap. 1. vbi cum dixisset, mista componi ex elementis, statim se corrigens sequitur *Sed melius fortasse dici potest confici ex virtutibus elementorum, hisque non omnibus, humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia ipsorum compositorum, cetera autem differentia, eas consequuntur, vt gravitas, leuitas &c.* Quinto in text. 22. 12. metaph. *Si quid ex frigido, & calido fit unum, & caro, & os necesse profecto est aliud ab elementis esse illud, quod factum est.* Respondenti aduersarij, hunc locum probare tantum, in mistis esse aliam formam diuersam à formis elementorum, non verò ipsas excludi. Verum probatur etiam excludi, quoniam si mistum, vt tale, est aliud à formis elementorum, ergo poterit esse sine illis, sunt igitur ipsæ superflue.

Sexto, in ultimo cap. lib. 4. meteor. de carne offe, alijsque similibus partibus loquens ait, *Sunt autem omnia, vt ex materia quidem ex elementis, vt autem secundum substantiam ratione, id est sunt quidẽ huiusmodi res ex elementis tantquam ex materia ex qua, at verò ipsorum substantia non ex ipsis constat, nisi quatenus ipsorum formæ, ipsa virtualiter continent.*

Septimo, secundo de gen. cap. 1. negat Aristoteles, elementa esse

mate-

materiam rerum naturalium, nam si aer, inquit, remaneret, non generatio, sed alteratio foret.

Argumenta prioris sententia exeruantur.

SECTIO III.

AD primum respondeo, elementa esse materiam mistorum, sed transeuntẽ, non verò manentem, sicuti caro dici solet materia vermiũ, quia ex ipsa vermes nascuntur, & ligna materia ignis, sunt tamẽ etiam materia remanẽs aliquo pacto elementa, quatenus manent materia ipsorum, & virtutes, & hac ratione concedimus, reuocari ad materiam. Ad definitionem elementi respõdeo, ipsam cõpetere verè, & in rigore sumpto elemẽto, qualia non sunt corpora simplicia, quæ nos elementa vocamus. quare & ipsemet Aristoteles vocat ea nõ elementa simpliciter, sed vulgata, siue vocata elementa, vt patet ex 2. de gen. ca. 1. & alibi.

Ad confirmationem, quòd mistorum materia esset tantum materia prima, sicuti & corporum simplicium respondeo, verum esse de materia permanenti, non verò de transeunte, & hoc nullum esse inconueniens, sufficit enim, quòd in transeunte differant.

Ad illationem, quòd vnũ mistum esset materia alterius, respondeo de materia transeunte id sæpe verum esse, est tamen adhuc disparitas, quia elementa semper sunt materia vel mediata, vel immediata, non sic autem mista. Præterea elementa manent virtute, non ita autem vnum mistum in alio, illa verò definitio materia, ex qua fit aliquid, cum insit est definitio mate-

ria primæ, & permanentis.

Ad secundum respondeo, verè nunquam resolui mista in elementa, nam neque cinis est elementum terræ, neque fumus est aer, neque humor distillans est aqua; Dixi in elementa, quia post multas saltem transmutationes resolui mistum, vel aliquando saltem eius partem in aliquod elementum, non est negandum, sicuti dixit Aristoteles in hoc primo si gutta vini misceretur decem millibus congijs aquæ, in aquam fore resoluendam, & sicut ignis pabulum videtur in ignem resolui, sed fieri resolutionem in quatuor elementa, cum aliquid corrumpitur, nunquam existimo. Cur autem fiat resolutio in res, quæ similes sunt elementis, inde prouenit, quòd in misto sunt diuersæ qualitates, & aliquando etiam diuersæ partes, quæ per corruptionem misti secernuntur, & idcirco diuisæ, & discretæ suam ipsorum naturam magis ostendant. Accidit etiam sæpe, vt diuersa corpora sint simul aggregata, vel vnum sit in portis alterius, quæ secernuntur deinde per calorem, vel ab agente, quod mistum corrumpit.

Adde etiam, posse vel elementa, vel quid simile à corrupto gigni. Nam & ignis aquam in vapores aereos resoluit, non quia aer sit in aqua, sed quia dum non potest perfecte simile sibi passum reddere, efficit saltem simile alij corpori sibi minus dissimili. Itã etiam ignis resoluit lignum in cineres, quia vincit quidẽ eius humiditatem, at non potest densitatem, & siccitatem, quare remanet cinis siccus, & densus, in alia parte superat densitatem, sed simul etiam tam raram, & leuem reddit, vt statim euolet, quare fit fumus.

Præterea retorquetur argumentum contra aduersarios, dum dicunt, elementa separari à mistis, vel loquuntur enim de formis elementorum, vel de formis simul cū materia, primū dici non potest, quæ formæ sunt inseparabiles, si verò secundum astruant, repugnat distinctis ipsorum, nam volunt, in qualibet particula materiæ adesse omnes formas elementorum, ergo non potest quælibet forma simul cum sua materia separari. Adde contra eos, qui dicunt, formas elementorum esse restructas, quòd separarētur etiam formæ restructæ elementorum, quòd est inauditum.

Ad tertium respondeo, verum esse, quòd ex operatione colligitur forma, sed duæ sunt adhibendæ moderationes, altera est, quòd non licet semper argumentari ex vna simplici operatione, sed ex collectione omnium. Nam frigidificare non conuenit tantum aquæ, sed etiam terræ, neque tamen licet colligere, eandem formam esse in aqua, & in terra, quia licet ambæ frigidificent, altera tamen exsiccat, altera humectat: Altera, quòd ex operatione licet quidem colligere gradum aliquem formæ, non tamen ipsam formam realiter ab alia distinctam, nam in homine adest operatio animæ sensitivæ, neque tamen adest in eo anima sensitiva realiter à rationali distincta, ut multi etiam ex authoribus, contra quos disputamus, arbitrantur. Ad argumentum igitur respondeo, primum quid est, ex operationibus colligi diuersitatē formatum, si operationes accipiuntur collectivè, quia omnes operationes misti non possunt à formis elementorum provenire. Præterea ex qualibet etiam operatione idem

colligi, nam licet aliquod mistum calefaciat, vel frigidificat, non tamen in eo gradus, in quo calefaciūt, vel frigidificiunt elementa. Tertio dico, colligi tantum, adesse gradum formatum elementarium, non verò ipsas realiter ab alijs mistorum distinctas. Dum obijciunt forma superior si virtute continet inferiori, debet nobiliori modo continere, respondeo, continere nobiliori modo, quia continet simul cū alijs qualitatibus, ex quo etiā efficitur, ut non possit continere tam intense, quia hoc repugnat alijs perfectionibus ipsius. Ad confirmationem, quòd forma non continet virtute materiam, respondeo verum esse de materia permanente, non verò de transeunte.

Ad quartum respondeo, ex hoc argumento concluditur tantum continentiam virtutalem elementorum in misto, ad hoc enim ut terra non diffuset, non est necesse, ut aqua congelatinetur, sed sufficit humiditas, & multò magis sufficere erūt virtutes ignis, & aeris ad temperandas qualitates terræ, & aquæ, & hoc tantum voluit eo loco Aristoteles.

Ad quintum respondeo, eo pacto, quo nutritur omnibus elementis, ex ipsdem etiam nos consistere, at quando nutritur aliquo cibo, non dicitur ille cibus remanere actiuus in nobis, ergo neque oportet, ut actu sint in nobis elementa. Imò retorquetur argumentum, quia si reuera adessent in nobis elementorum formæ, possent aliquæ ex ipsis saltem prædominans simili elemento nutrirī, vel saltem successiuè omnibus elementis omnes formæ, at simplex elementum nunquam nutrit, ergo signum est, reuera in nobis non existerē.

Ad

Ad sextum respondeo, adesse in mistis elementum prædominans non quòd ita cætera vincat, ut absolute victoriā obtineat, ita enim omnia in se conuerteret, sed ita ut licet cum reliquis corruptatur, tamen eius qualitates remanent robustiores.

Ad septimum respondeo, esse verè mista, quæ ex elementorum commistione resultant, quia ex illis omnibus corruptis fit aliquod tertium ipso virtute continens. Nō dicitur autem homo mistus ex cibis, quia ex cibis, & homine nō fit aliquod tertium, sed cibi oēs in hominē conuertuntur. Ad confirmationem, quòd esset mistio tantum virtualis, negatur consequentia, quoniam non tantum virtutes concurrunt ad mistionem, sed etiam substantiæ ipsæ elementorum, quæuis non remaneant nisi secundum materiam, & ipsorum virtutes.

Ad octauum respondeo, generationē differre à mistione, tū formaliter, ut supra explicauimus, quia hæc respicit miscibilia, illa autem terminū; tū etiam tamquam genus à specie, quia per mistionē generatur aliquid, non tamen in omni generatione adest mistio. Neutrū autem discrimen agnoscebant antiqui, & propterea impugnantur ab Aristotele.

Ad nonū respondeo, mista homogenea habere principium intrinsecū suæ corruptionis passiuum, quia possunt à contrario pati, non tamen habere actiuum, quia nō agūt in se, sed quia actiuum extrinsecū non deest, idcirco omnia tandem corrumpentur. Ad primam confirmationē respondeo, maiorem nunquam esse ab intrinsecō tantum, quare videmus, tempore hyemis res non putrescere, sed oriri ab am-

biente, nam & Arist. 4. meteor. cap. 2. hanc rationem assignat dicens *In frigoribus minus putrescunt, quæ in æstu, in hyeme enim paucum est in ambiente aere & aqua calidum, quare nihil potest, in æstate autem amplius.* Ad secundam confirmationē respondeo, loqui Aristotelem non de partibus componentibus, sed de integranibus animalis, quæ cū sint diuersæ mistionis, habent et diuersimodè elementa prædominantia; at verò de mistis homogeneis loquutus non est, quia videbat, in eis hanc rationē locum non habere. Præterea in animalibus partes sunt extra propriam regionē, quia ab anima sursum feruntur, & mouentur, cū sint grauias, quòd in mistis locum non habet. Intelligi quoque potest de euaporatione, quæ fit partium leuiorum, non quæ actu sint elementa, sed quia magis assimilantur eis, & propter calorem ascendunt, & quia hac ratione elementi virtutē participant, dicuntur elementa segregari. Ad secundam confirmationem respondeo, non in omnibus apparere eā differentiam partium, sed esto fit, ad eam dicimus sufficere diuersitatem qualitatum, alioqui non minus multiplicarentur, quam intenderentur, aut remitterentur accidentia, quòd est falsum.

Ad decimum respondeo, negandā esse partitē, & ratio est, quia ex accidentibus cū miscentur, non fit vnum per se, & idcirco remanere ipsa possunt; at verò ex formis substantialibus fit vnum in forma mistionis per se, & idcirco non possunt illæ remanere, ut supra probauimus.

Ad primū locum Aristotelis respondeo, non interire miscibilia, id est non mutari vnum in alterum, nā affert exemplum de lignis, quæ

mutantur in ignem, neque tamen omnino interest intereunt, quia remanent virtute. Ad secundum respondeo, argumentari Aristotelem contra Empedoclem, quia actu elementa in animalibus statuebat, & ratione ipsorum fieri accretionem, quare videbatur negare animam, & elementa tantum concedere.

Ad tertium respondeo, Aristotelem vel loqui de existentia virtuali, nam ignis non sentitur secundum suam substantiam, sed secundum qualitates, quare & ipse Aristoteles ait *inexistente igne & terra est alijs elementis, quorum est sensus per se, aut secundum ea, qua accidunt eis*. Confirmatur, quia volebat Aristoteles probare, sensum non posse sentire se ipsum, quamvis habeat qualitates sensibiles, ad hoc autem inefficax argumentum esset ex elementorum substantijs, quia dicere quis potuisset, non sentiri, quia refractae sunt, loquebatur igitur de qualitatibus ipsorum, quae semper sunt sensibiles.

Ad quartum respondeo, Aristotelem argumentari, animam fore ignem, vel mistum, in quo praedominatur ignis, si sursum moueretur, quod utrumque est absurdum.

Ad quintum respondeo, sensum Aristotelis esse, quod si semen decideretur ex omnibus partibus secundum omnem rationem, decideretur etiam ex elementis, non quia elementa sint acta, sed quia decideretur ex partibus, quatenus elementis constant.

Ad sextum respondeo, aliud sibi nolle Aristotelem, quam in misto dandam esse aliam formam praeter formas elementorum, non vero,

quod re vera remaneant, alioqui si liceret ex illo loco colligere, remanere formas elementorum, oporteret et dicere, remanere integras, sicut integre sunt litterae B, & A.

Nova quadam quaestiones explicatio, qua relat sententia conciliantur, proponitur.

SECTIO IV.

Quamuis hanc posteriorē sententiam, ego existimem longe probabiliorē, quia tamen opposita sectatores habet nobilissimos, & plurimos, non videtur contemnenda, nos igitur mediā quādam sententiam afferemus, quae poterunt hae sententiae facile conciliari, & fortassis etiam tota ipsa res melius explicari, & difficultates pro utraque parte minori negotio expediri.

Noto igitur, aliquid remanere in alio formaliter, posse bifariam intelligi vel secundum suam formam realem, quam prius etiam habebat vel non secundum suam formam, sed secundum suū gradum formalem, ita vtili succedat forma, à qua non tantum virtualiter, sed etiam formaliter contineatur. Sicuti si ponamus in embrione adesse animam sensitivam, antequam adueniat rationalis, & deinde hac adueniat, dici poterit, remanere priorem animam formaliter, & non remanere, non remanebit, quia reuera interijt, remanebit, quia aderit anima rationalis, quae non tantum virtualiter; sed etiam formaliter continebit ipsam animam sensitivam. Idem igitur existimo dicendum de formis elementorum; nam reuera entitas formarum elementorum non

remanet, quia interit, & rursus dici potest contineri non tantum virtualiter in misto, sed etiam formaliter, quia formaliter contineatur forma misti ipsorum elementorum formas. Est tamen animaduertendū, quod cum formae elementorum sint oppositae, non possunt formaliter contineri secundum omnē, & integram eorum rationē, sed quodammodo in esse refracto, multo tamen magis formaliter contineri elementum, quod dicitur esse praedominans. Quoad priorē partē probata est haec sententia sufficenter supra, quoad posteriorē probatur, quoniam formae subordinatae ita se habent, ut contineatur posterior formaliter priorē, ut patet in anima intellectiua, quae continet sensitivā, & vegetatiuā, quod si non contineatur, ut accidit in forma mistionis, haec remanet, at formae elementorum non remanēt, & sunt subordinate formae misti, ergo continentur formaliter.

Secundò, quoniam multo melius saluatur ratio mistionis, nam continentia virtualis non videtur reuera sufficiens. Quod enim continet virtute plures formas, ut verbi gratia Caelum formas sublunariū corporū, non dicitur ex illis mistum, Confirmatur, quoniam in aere adsunt saepe calor, & frigus remissi, & tamen non dicitur mistū, & multo magis aqua simplex multis accidentibus affici potest, nequa tamen dicitur mista, quia ad hoc oporteret, ut forma ipsa contineret plures alias formas.

Tertio, quia effectus proprius elementi terrae videtur esse deorsum descēdere, ergo sicuti anima rationalis, quia sentit, dicitur continere formaliter animā sentiētē, haec. n. est eius operatio propria;

ita forma misti, verbi gratia auri, debet dici continere formaliter terrā, cum descendat, quae est eius operatio propria. Confirmatur, quia alioqui deberet hic motus tribui alicui gradui superiori, qui comprehendere ret formā terrae, & formā mistionis, quia debet alicui convenire propriae, & per se. Confirmatur 2. quia ab omnibus dicitur hic motus provenire ab elemento terrae, ergo sentiūt, forma liter formā terrae esse in mistis. Confirmatur 3. quia non sufficit, quod contineatur mistū virtualiter formā terrae, prius. n. diceret ordinē ad formā terrae, quod ad eius motū, sicuti vinū, quia virtualiter est calidū, potest producere calorem, at non immediate caloris effectū, ergo eodē modo non posset mistū descendere, nisi produceret terrae formā. Confirmatur 4. quia eodē pacto dicere possemus, animā rationalē virtute tantum continere sentientem.

Quarto principaliter probatur, quia verè homo dicitur terra, iuxta illud Pulvis es, & in pulverē reverteris, ergo continet formaliter formā terrae, quia denominationes desumuntur à formis, non verò à continentia virtuali. Melius est haec ratione elementari notionē servamus, scilicet ex quo primū aliquid componitur, quia licet elementum non sit in misto secundum entitatem suam, est tamen secundum formam metaphysicam.

Quinto, non minus misceretur ex caelo mista, quod ex elementis, nam & caeli virtus concurret, & remanet etiam in ipsis calor à caelo derivatus, at in sententia nostra non miscerentur ex caelo, quia non continetur formaliter in misto.

Hac autē explicatione conciliantur sententiae, quarum altera negat, remanere formaliter in misto

elementorū formas. quia intelligitur de eorum entitate physica; altera affirmat, quia loquitur de entitate, & gradu metaphysico, quod verè videtur fuisse concessurum. Scotum. nam in 2. sent. d. 15. quæst. vnica inquit, elementa contineri in misto, sicuti anima sensitua in anima rationali, quæ vtiq; est continentia formalis metaphysica. Idem fortè hoc sibi voluit Zabarella, quamuis non ita se explicauerit.

Dices, formæ elementorū sunt indiuisibiles, ergo mistum non poterit eas continere formaliter, & refractas, sed ad totas & integras, vel nullas. Respond. esse indiuisibiles quoad entitatem physicam, nõ tamen quoad entitatem metaphysicam, & consequenter, quãuis verū sit de ipsarum entitate, quod tota adesse debet, vel non adesse, non tamen de virtute, & formalitate, sicuti anima rationalis est indiuisibilis quo ad entitatem, tamen formaliter continet plures potentias, & prædicata quorū vnum participari posset sine altero, immò & animæ brutorū sūt hac ratione indiuisibiles, & separari ab eis non potest ratio animæ sensitivæ à ratione talis animæ, v.g. leonis, vel vrsi, at verò potest anima rationalis continere formaliter animā sensitivam, quæ est in leone, absque eo quod cõtineat differentiam eius. Diuina quoque essentia quid simplicius? & tamen participatur à creaturis non totaliter, sed secundū aliquam rationem. Simples quoque sunt intelligentiæ, & tamen homo participat earū rationem formalem quia est intellectiuus, quamuis in gradu remisso, quia cū discursu nec tã perfectò, vt illæ. Quid mirū igitur, quod etiã formæ elementorum

ita participentur à misto, vt dici possint in esse remisso, vel refracto in illo esse? Dices, vel in eo, quod participatur à forma misti, seruat essentia elementi, vel non, si seruetur, ergo non habet esse refractū, si non seruetur, ergo malè dicitur, mistū componi ex elementis. Respond. nõ seruari integram essentiam elementorum, quia tamen ipsorum essentia participat, & non adest alia res, quæ illā essentiam sibi vendicat ita diminutā, idcirco retinere etiã nomen elementi, & rectè appellari formam elementi refractam.

Obijcies secundo, Aristotelè asserere, elementa potestate tantum, siue virtute in mistis remanere text. 84. huius primi ergo non vult, remanere formaliter. Respond. dixisse remanere tantum potestate, vt excluderet eorū formas, non verò vt excluderet continentiam formalem, imò hanc inclusit, dum n. dixit, remanere virtutes elementorū, oportet etiã adesse, fateatur, principii ipsarū, quod est elementorum forma, vel in se, quod dici non potest, vel in alio, vt explicauimus.

An aqua vino mista in ipsum conuertatur.

QUESTIO LII.

Instituitur hæc quæstio, non tantum quoniam Aristoteles huiusmodi quæstionis exemplo, tum ad accretionem, tum ad ipsam elementorum mistionem explicandā frequenter est usus, sed etiã & multo magis, quoniam rei per se scitu dignissimæ explanationem petit. Nam, & ad elementorū, & ad mistorū vires, & naturam cognoscendā,

& ad multas alias dubitationes dissoluendas non parū confert; & quonia à reliquis Aristotelis interpretibus vel prætermissa, vel nimis icinè pertractata fuit, est animus, eã quã accuratissimè p̄tenuitate nostrarum vitium enucleare.

Posse vinum aquam sibi admistam in seipsum vertere prior opinio.

SECTIO I.

Amplectuntur hanc sententiam Flam. Nobil. & Doctores Cõnimb. in hoc eodem lib. 10. quæst. 1. art. 2. & alii apud ipsos, pro quibus tria præcipua argumenta colligi possunt ex philosophia.

Primū argumentum est. Vinū potest conuerri in aquā ex Aristotele 1. gener. t. 84. ergo etiã aqua in vinum probatur consequentia, quoniam mutua actio datur inter contraria; si ergo aqua agit in vinum, poterit etiã à vino pati, & in ipsum conuerri.

Secundum argumentum diuiditur aqua, dum vino miscetur, in partes, quæ sunt minores minimo naturali, ergo corrumpitur, & in vinū vertitur. prior pars consequentiæ patet, quia illa pars est minima, sub qua minori conseruari nõ potest, posterior pars probatur, quia cum corruptio vnius sit generatio alterius, nõ potest dici, quid aliud generetur ex aqua corrupta, quã vinum illi, cui est admista, simile.

Tertium argumentum ex Arist. auctoritate deducitur, qui in libris de generatione videtur huic sententiæ fauere, nã lib. 1. text. 88.

asserere dicitur, aquæ guttā multo vino infusam in vinum verti. præterea textu 39. eiusdem libri, vt explicet, quomodo fiat accretio, inquit fieri, *haud secus atque si quis vino aquam infundat, & idem id, quod admistum est, efficere possit.* vbi Auerroes, & reliqui expositores asserunt, vinum in se aquā conuertere, & textu 34. probat, augeri id, quod nutritur, non ipsum nutrimentū exemplo vini, nam & illic inquit, *quod enunciat, & superat in ipsa mistione, augeri dicitur, cum vino.* Denique textu 42. modum, quo decretio fit, eodẽ exemplo explicat dicens, *Vt cum vino subinde plus aqua admiscetur, quæ tandem vini aqueum reddit, facitque aquam.*

Contraria sententia præfertur, & auctoritate probatur.

SECTIO II.

Probabiliorẽ esse sententiam, pro vino hanc vim in se aquā vertendi negantem, non erit difficile, & auctoritate, & experimentis, & rationibus ostendere, exordiemur; autem ab auctoritate in hac sententione.

Primò ergo loco Aristoteles prædeat philosophorū coriphæus, qui multis in locis hanc sententiã amplecti ostendit, quorum primus est in cap. 23. suæ poetice, vbi volens excusare poetas, quod aliqua minus proprie, aut verè enunciet, inquit, non immeritò hoc ab ipsis fieri, vt vulgi sermonẽ, & communẽ consuetudinẽ imitentur, & affert exemplum, vt quando vinum aqua temperatum, vocant simpliciter, & absolutè vinum, verbum enim græcum *νεπωμενον*, vt etiam interpres reddidit, nil aliud significat,

ficat, quàm mistū, ex aqua, s. & vino; censet igitur Aristoteles, illud mistum ex aqua, & vino, in quo tantum aqua reperitur, ut vulgò simpliciter vinū appelletur, non esse verè totum vinū, non alia videlicet ratione, nisi quia aqua non est in vinum versa; alioqui enim, malè diceret Aristoteles, Poetas non propriè, & verè appellare vinum, cui aqua fuit admista, quid enim refert, quòd ex aqua, vel aliunde sit genitum, si verè est vinum?

Secundus locus est in libro 2. de gener. textu 50. ubi docet, mista quælibet constare ex omnibus elementis, & probat, ex eo quòd iisdem nutrimur, ex quibus constat, at nullum simplex elementū nutrire potest, ergo neq; vllū mistū ex simplici elemēto constat. Cōfirmat, quia neque plantæ ex aqua simplici nutriuntur, & eadē ferè repetit c. 5. De sensu, & sensibili; Verba eius sunt, *testificari autem videtur, quod nutrimentum vniuscuiusque, omnia enim nutrimur ex iisdem ex quibus sunt, omnia verò ex multis nutriuntur; etenim quacumque viderentur vno solo nutriri, ut aqua planta, multis nutriuntur, mista est enim aqua terra, ideo agricolæ tentant, cum misceant, irrigare, quæ verba possunt adduci pro nostra sententia formaliter, & consecutiue, siue immediatè, & mediatè, immediatè, & formaliter, quia conuersio aquæ in vinum si daretur, esset nutritio, de qua loquitur Aristoteles, ergò malè diceret, aquam non nutrire. Probatur antecedens, quia ibi non loquitur de nutritione strictim, sed latissimè sumpta, nam subdit immediatè, *ex omnibus corporibus simplicibus solum ignem nutriri, constat au-**

tem, ignem non propriè nutriri. Sub hac igitur nutritione continebitur etiam conuersio aquæ in vinum, quia sicut ignis in se ligna conuertit, ita etiam per eos vinum in se vertit aquam, vel igitur aqua non erit nutrimentum vini, vel malè Aristoteles dixit, aquam vino mistam aptam non esse nutritioni. Confirmatur quia intendebat probare, omnia mista, tam viuētia, quàm non viuētia constare ex omnibus elementis, probat autem, quia omnia eisdē aluntur, ex quibus constat, cum ergo nullum corpus sit, quod simplici tantum elemento alatur, argumentum est, nullum corpus simplici elemento constare, qua ratione sicut intendit probare Aristoteles, nulla esse corpora mista, quæ ex omnibus elementis composita non sint, ita etiam nulla esse, siue viuētia, siue non viuētia, quæ ex simplicibus alantur; & sicut opposuit sibi irrigationem plantarum, profectò etiam opposuisset aquæ conuersionem in vinum, si fieri credidisset.

Præterea probatur nostra sententia ex hoc loco consecutiue. Primò ratione Aristotelis, quæ æquè militat de vino, ac de viuētibus, nam si repugnat, viuētia nutriri ex simplici elemento, quia constant ex omnibus, ergo cum vinum quoque ex omnibus elementis constet, non poterit suo modo aqua nutriri. Ratio enim, cur hoc negetur viuētibus, non est ex eo, in quo differunt viuētia nutritio, & aquæ in vinum conuersio, sed ex eo, in quo conueniunt: differunt in modo conuersionis, conueniunt, quia res, quæ conuertitur, transmutatur in conuertentem, & conuertens coalescit ex ea,

tam-

tamquam ex parte, porrò non dicit Aristoteles, viuētia non posse nutriri ex elemento simplici, quia hoc repugnet modo nutritionis, sed quia repugnat terminis, nempe simplex elementum fieri partem, & esse id, ex quo coalescit nutritum, in quo conueniunt nutritio viuētia, & conuersio aquæ in vinum, vel ergo sophisma fuit ratio Aristotelis, vel tam verum est, vinum aquam in se conuertere non posse, quàm verum, viuētia ex aqua non nutriri.

Amplius quævis alia ratio, quæ afferatur, cur viuētia non possint ex aqua nutriri, locum etiam habebit in vino. Si enim dicas, non posse calorem naturalem in substantiam aliti ipsam aquam conuertere, multò minùs poterit vinum, quod eo est impotentius, & ab eo vincitur; Si dicas, aquam non esse aptam nutritioni, eò quòd sit valde dissimilis, et idem dicendum erit de eadem respectu vini, non enim appareat, habere aquam maiorem similitudinem cum vino, quàm cū sanguine, vel cū flegmate. Adde, quòd calor naturalis non per vnicam tantum transmutationem conuertit in se alimētum, sed per multas; si ergò aqua apta esset conuerti in vinum, esset etiā apta, ut saltem mediatè conuertetetur in sanguinem, ergò calor naturalis per varias transmutationes eā posset in se transmutare, & saltem quando simul cum vino potatur, posset simul cum vino in vinum eam conuertere, ac deinde in sanguinem, quod nemo non irridebit.

Præterea non potest aqua deseruire pro nutrimento vitibus, ergo multò minùs poterit conuerti in

vinum. Antecedens est Aristotelis ibidem, inquit enim, plantas aqua pura non nutriri. Consequentia probatur, quia nutrimentum vitis est succus quidam medius inter vinum, & aquam, vitis enim trahit humorem è terra, quo nutritur, & eundem vertit in vinum; si igitur aqua est inepta ad id, quod est propinquius, multò magis erit ad id, quod est remotius, & si non potest esse nutrimentum vitis, multò minùs poterit in vinum conuerti, quod non nisi ex vitis nutrimento conficitur, quare meritò Hieronymus Dandinus lib. 2. de anima digressione 25. hæc Aristotelis verba pertractans, ita dem concludit, *quòd sicuti corpus simplex in mistum mutari nequit, ita neque elementum in viuens*. Respondent quidam, intelligendum Aristoteli de aqua, quæ sit elementum purum, qualis apud nos non reperitur. Hos autè ego percunctabor, an loquatur de puritate aquæ quoad substantiam, uel quoad accidentia. Si quoad substantiam, falsò dicunt, huiusmodi aqua, non reperiri apud nos, alioqui deesset vnum ex 4. elementis. Non liceret ea uti ad baptizandū, omnes deciperentur, qui eam pro elemento aquæ habent, Aristotelis doctrina vana esset, cum loqueretur de aqua, quæ nullibi reperitur, & alia sexcenta incòmoda sequerentur. Si autem de impuritate accidentali loquantur, concedo, ut plurimum apud nos talè aqua esse, sed non hinc efficitur, nutrire posse, quia non nutrimur nos accidentibus sed substantijs, & ridiculū esset asserere, aqua quidem frigidam nutrire non posse, posse autem calidam.

Verum non est hic ommitenda

obiectio, quam ex hoc textu elicit Nobilius q. 9. in cap. 5. 1. de gen. contra nostram sententiam, ita autem argumentatur, *dum agricola aquam simo admiscet ad arbores nutriendas, aut verè mistum corpus ex illis fit. aut confunduntur dum taxat, si verè mistum corpus, ergo in ventriculo item nostro ex aqua hausta, & alijs cibis ingestis poterit fieri mistum corpus, quod nos poterit alere, & ita ad nutritionem pro sua parte concurrerit. Præterea si ex aqua, & simo factum est verè mistum corpus, profectò simplex in mistum est conuersum, quod negant, si confusa dum taxat sūt, ac tamen nutriunt, ut certè nutriūt, profectò tam aqua, quàm sīmus, suum in nutritione locum habebit.* Ad Aristotelem autem respondet, *aquam ab eo asseri non posse nutrire, quia nō facile nutrire potest, hæc ille.* Quibus non exponit Aristotelem, sed verè peruerit, nam tota eius ratio corrūit, quia nititur probare, mista constare ex elementis, si vel simel concedatur, aquam nutrire. Ad eius etiam sententiam confirmandam plures alias possem afferre rationes, quas omitto, ne quæstionibus quæstiones inferendo, & prolixior, quàm par sit, euadam, & extra rem nostram nimium euager. Ad argumentum igitur Nobilij responderi potest, aquam sīmo, vel cibo mistam non efficere cum eo aliud mistum, sed confunduntur taxat, & ad consequentiam, (ergo tam aqua, quàm sīmus, siue cibus in nutriendo locū habebit,) non rectè inferri, sed tantum sequi, aquam deferre nutrimentum, ut inquit Galeus 4. de vsu partium. Præterea dicere possemus, ex cibo, & aqua fieri vnū mistū, verbi gratia chylum, dum autem

infert, ergo simplex in mistum est conuersum, respondeo, dupliciter simplex posse verti in mistum, vel per mīstionem, vel per generationē sine vlla comīstione. Præterea modo non negamus nos, simplex verti in mistum, immo id maxime asserimus, nam concedimus, hac ratione elementa componere mista, & hoc pacto etiam aqua hic conuertitur, quia ex ipsa, & cibo fit vnum tertium. Posteriori verò modo negamus, neque hic modus interuenit in suppositione facta à Nobilio, quia aqua non vertitur in cibum, v. g. in panem, vel caseum, sed cibus, & aqua vertuntur in tertium, & hoc pacto aqua mediè nutrit, & optimè Aristoteles doctrina seruat, & nihil ex eo contra nostram doctrinam colligitur.

Tertius locus est primo de Gen. tex. 34. vbi quærens Aristoteles, quid sit illud, quod augetur; An cui apponitur aliquid, aut quod apponitur.

Respondet dicendum, cras ipsū esse, quod augetur, non cibū, quoniam eius substantia manet post auctiōem, cibi autem non manet, quando illic quoque; (scilicet in mistura vini) quod euincit & superat in ipsa mīstione, augeri dicitur, cui vinum; nam vniuersa mistura, vini, non aqua, functionem exercet: Vbi patet, Aristotelē ponere discrimen inter alimentum, & aquam, illud non remanere, inquit, quia vertitur in substantiam aliti, hanc verò, non ait, non manere, ut exempli ratio postularer, si verè dici posset, sed inquit, *vines, & vniuersam mīsturam, vini functionem exercere;* non ait vinū, sed mīsturā, ut innuat, aquam verè remanere, sed eius vires à maiori copia vini hebe-

betari, ita vt non sentiantur.

Quartò adducere possumus cap. 10. lib. 1. de Gener. in quo de mīstione agit, & nunquam ait, aquā mistam vino, in ipsū verti, quāuis enim nec apertè neget, & ex auctoritate tantum negatiua nihil concludi soleat, non est tamen hic locus præmittendus, tum quia ab aduersarijs pro sua ipsorum sententia falsò citatur, tum quia ex eo nonnulla pro nostra sententia eliciemus: tandem quia auctoritas negatiua, quando occasio requiret, vt aliquid affirmaretur, non sine pondere existimari debet. Primum igitur inquit Aristoteles tex. 83. quod in aliud conuertitur, non posse dici cum eo misceri, & exemplum affert de ligno, quod comburitur, & de alimento, quod corpori alito non misceri dicitur: Subsumamus igitur. Atqui omnes vno ore affirmant, aquam misceri vino, ergo non in ipsum conuertitur. Duas video, asseri posse respōsiones; alteram, quod de propria mīstione loquatur Aristoteles, improprie autē posse dici, quod etiā illud, quod conuertitur in aliud, cum eo miscetur; alteram, aquam vino prius misceri, ac deinde in ipsum conuerti, ita vt non quatenus conuertitur, misceri dicatur, sed quatenus in priori tempore illi commiscetur. Neutra tamē subsistit; Non prior, quia neque auctoritatem, neque exemplum vllum asserere possunt, quo ostendat, illud, quod in aliud vertitur, dici illi commisceri; quis enim vnquam dixit, vel audiuit, ligna igni commisceri? Propterea Aristoteles non frustra vsus est verbo, dicimus, quia videlicet neminem taliter loqui sciebat, & ipse loquebatur non

tantum de propria mīstione, sed etiam de impropria, de ea scilicet, quæ vulgi sermone mīstio solet appellari, quamuis propria talis non sit. Nā de impropria tantum paulò infra intelligens, inquit: *Illo igitur modo mista esse dicuntur ut hordeacea grana fermentacis. cum quodlibet iuxta quodlibet positum est.*

Quādo ergo supra negat, id, quod conuertitur, misceri cum eo, in quod conuertitur, intendit excludere omnem tam propriam, quàm impropriam mīstionem. Posterior responsio neque satisfacit, quia eadem ratione dici possent, ligna igni commisceri & alimentum corpori, quia nec lignum, nec alimentum statim corrumpitur, sed illud ab igne prius penetratur, & alimentum cum sanguine, non minus, quàm aqua cum vino vnitur; non dicuntur tamen commisceri, quia terminus vnionis attenditur, quæ est corruptio alterius extremi. Sed clariùs tex. 88. hanc expositionem excludit Aristoteles dicens: *Eorum verò actiuorum, & passiuorum, quæ facile diuisibilia sunt, multa quidem paucis, & magna paruis composita mīstionem non faciunt, sed augmentationem dominantis. Nam alterum in id, quod euincit, verti solet, ut gutta vini decies millenis aqua mensuris non miscetur. Etenim forma vini perit, atque vinum in totam aquam vertitur.* Hæc Aristoteles.

At quando multa paucis vniuntur, non statim fit corruptio paucorum: possent igitur secundum datam responsionem dici misceri, quod negat Aristoteles. Cum ergo aqua, & vinū misceri dicantur, nullo pacto dici potest, quod vnū in alterum vertatur, nisi in casu, de quo loquitur Aristoteles, quando

gutta vini decies millenis aquæ mensuris infunditur, quia tunc est non dicitur vinū illi aquæ misceri.

Sunt autem etiam in hoc exemplo aliqua pro nobis notanda.

Primo notandū est; non attulisse Aristotelem exemplū de aqua in vinum conuertibili, cum tamē frequentius accidat, parua aquā vino multo misceri, quā vini guttā maximā aquæ quantitatē: nō est igitur credibile, menti philosophi non occurrisse, sed ille prudentissimē noluit illo exemplo uti, quia videbat, falsum esse, vinum aliquando in se aquam conuertere.

Secundō notandum est, quantum amplificauerit aquæ quātitatem, potuisset enim dicere, millenis aquæ mēsuris, sed addidit, decies millenis, vt ostenderet, non quemlibet excessum aquæ supra vinum sufficere, vt illud in se conuertat, sed requiri maximum. Atqui multo facilius est, vinum conuerti in aquam, quā aquam in vinum, tū quia aqua multo minores dispositiones requirit, tum quia facilius aliquid resoluitur in elementa, ex quibus componitur, & sic corruptio in prius, quā elementum conuertatur in mistū perfectissimum, quomodo ergo credibile est, vinum, quod paruo cyatho cōtinetur, aquā in se vertere, vt aduersarij contendunt?

Alter est locus in hoc capite, in quo de mitione vini, & aquæ loquitur in tex. scilicet 86. vbi habet hæc verba. *Dicimus autē si quid misceri debeat, quod mistū est similem esse partium, & quemadmodū aqua pars aqua est, ita, & temperati.* Ex quo loco si quid potest colligi, est, aquā verē misceri uino, quā inquit, partē uini temperati esse temperatā, &

si colligatur, non erit contra nos, sed pro nobis, quia si pars vini temperati temperata est, ergo non est aqua in vinum conuersa. Verē tamen neq; hoc colligi potest, sed hoc tantū dicere voluit Aristot., quod ad hoc vt vinū dicatur verē, et p̄prie mistū cū aqua, requiritur, vt sicut pars aquæ est aqua, ita pars vini misti sit mista; an autē talis si vini mistio cū aqua, non definit.

Ne decipiaris igitur lector, quādo videris, aduersarios hoc caput Aristotelis pro se allegare, tanquam si expressis verbis ipsorum sententiā pronuntiaret, cum (vt ex his, quæ diximus, videre potes) ne verbum quidem pro illis proferat, & totus sit pro nobis; atq; hinc conijce, quid de reliquis eorum citationibus sit existimandum.

Quintus locus est 4. Mett. Sūm. 2. cap. 3. vbi ait, aquā cōctioni, & nutritioni ineptam esse, quia crassefcere nequit, sed si cōuenteretur in vinum, oporteret tā crassefcere, quia vinū crassius est, quā aqua, igitur. Resp. Nobilius, impossibile ab Arist. sumi pro difficili. At falsam esse hanc interpretationē, probatur, tum quia experimur, aquā potius in aerem resolui ab igne, quā coqui, & crassefcere; tū ēt, quia nō concluderet Aristot. id, quod intēdebat, eā nutritioni ineptam esse.

Tandem pro nobis faciunt multa problemata Aristotelis Sec. 3. in quibus frequenter loquens de vino diluto, ita semper loquitur, vt supponere videatur, aquam nō esse in vinum conuersam, nam ex ipsius natura rationes reddit multorum problematum, vt cur vinum dilutum magis inebriet, quā merum. Vbi nota, non posse eum loqui de vino valdē diluto, quia

non

non inebriaret, sed de modicē temperato, de quo iudicarent aduersarij, in se aquam vertisse. Item cur dilutum citius vomitū prouocet, & alia huiusmodi, quæ quia clarioribus, & firmiter abundamus, consulto præmittimus.

Quod vero spectat ad alios philosophos Flam. Nobil. in cap. 5. 1. de gen. quæst. 5. ait, oēs ferē latinos, aquā non conuerti in vinū, affirmare, & et ex eo colligitur, quod est omnī ferē sententia simul cū Aristot. vt inter alios testantur doctores Connimbricenses in cap. 5. 1. de gen. quæst. 7. art. 2. aquā, sicuti neq; aliud elementū simplex, nutrire nō posse. Difficilius. n. est, à vino aliquid cōuerti in propriā substantiam, cui vis nutritiua nō tribuitur, quā ab animali. quare Nobil. loco supra citato, vt defendat, aquā conuerti in vinū, non vetetur concedere, aquā queq; nutrire, cuius tamen contrarium ex professo probauit Arist. 2. de gen. t. 50.

Qui præterea expressis verbis docuerit, aquā in vinū non conuerti, neminē ex vereribus vidi, sicuti neq; facile erit reperire, qui conuerti afferat, quia videlicet hanc quæst. silentio præterierint, potius quā tractauerint. Connimb. quidem pro affirmante afferunt Alex. in libello de mixtione. Verū potius pro negatē afferri posset, nam vt ēt testatur Nobil. ibidē, docuit Alex. aquā se iungi à vino posse.

Eō quod in mitione nō omnino interierit: ex philosophis autē nullum aliū supradicti Doctores, qui in aliorū placitis notandis nō parum cōsueuerunt esse diligētes, pro affirmatē sententiā adducunt. Recentiores tamen ferē omnes nostram sententiā docēt, vt Zabar.

in lib. de accret. cap. 19. Francisc. Piccolom. in tex. 74. lib. 1. de gen. Bonamicus 7. de motu cap. 24. & 3. de alimentis cap. 3. Fortunius Lychetus lib. 2. de his qui diu viuunt sine alimento cap. 41. Hieronym. Dand. ex Societate Iesu digress. 25. in lib. 2. de an. Eiusdem quoq; societatis præfātissimus mathematicus Franciscus Aguilonius idem sentit lib. 5. oprieorū propos. 18. cuius verba digna mihi videntur, vt hic adtexantur, præcipuē cum eius liber non facile cuilibet esse possit in prōptu, ita autē se habent. Nō quod quidā pertinacissimē astruunt, aut aqua sit vinū, aut vinū in aquam trāsmutatur, cū semper liceat ex diluto id, quod facultatē vini, ac vim habet, subiecti caloris beneficio stillatitij organo segregare, vt experientia compertū est. Deinde qua vi, amabo te, vinum aquā in se, aut aqua vinū in se conuertit? Vitis agnosco proprietatē, quæ aquā, succumq; terræ prolectū in uiam traducit, vnde postea fit vinum: at expressum nō magis potest aquā in suam naturā commutare, quā emortuus arboris ramus alimētū capefcere, ac nutrirī: Nā vinū nec seminalē, nec plantalē vim habet. Deinde si ceræ liguratæ olei portio infundatur, fiet ne cera? Non autumo. Et plumbū auto mixtū in aurū conuertetur? Credant illi, qui aquā in vinū mutari contendunt, & cellas diluto repleant, atcaq; impuro auro. professores quoq; publici philosophiæ in almo gymnasio Patavino oēs huic sententiæ subscribūt, vt ex fide dignissimis habui, et Iulius Cesar Scaliger exercit. 101. cōtra Cardanum, vt alios plures, & doctissimos viros viuētes omittā. Philosophi

sophi ergo à nobis fiat quorū auctoritas in reb⁹ physicis magni faciēda est, vt docēt Cano. 7. de locis theolog. cap. 3. Bannes p. 1. q. 1. artic. 8. dub. 5. conclusio 2. & Christophorus Gillius lib. 1. cōm. theologie tract. 7. cap. 12.

Rationibus eadem veritas demonstratur.

SECTIO III.

HArum prima, & potissima est: Non habet vinum accidentia, quibus corrumpat aquam, ergo non potest in se eam conuertere. Consequentia est euidentis, quia neq; potest aqua in aliud cōuerti, nisi corrumpatur, neque vinum immediatē per suam substantiam potest in eam agere.

Antecedens probatur: Vel hęc accidentia essent ex his, quibus formaliter afficitur subiectum, vel ex his, quę dicuntur esse virtualia; non ex prioribus, quoniam vinum est formaliter frigidum, & humidum, vt sensibus patet; frigus autem, & humiditas, cum sint aquę consentanea, non possunt eā corrumpere; & quamuis dici possit, esse quoq; aliquem gradum caloris in vino, cum non sit summē frigidum, tamen hic calor est tam tenuis, vt sicuti non denominat simpliciter vinum calidum, ita neq; potest corrūpere frigida quę, quod est longē potentius. Adde, nec illum calorem remissum esse aquę corruptiuum, nam longē maior sæpe in aqua reperitur absq; ipsius corruptione; ergo etiam si illum reciperet à vino, non propterea corrumpetur. Et idem dici potest de siccitate; Cum autem ceterę qualitates, quibus formaliter afficitur vinum, sint secundę,

& non ex corruptiuis, patet, per qualitates formales non posse vinum corrumpere aquam. Quod verò neq; per virtuales, præcipue per calorem probatur, quia huiusmodi qualitates nisi reducuntur in actum secundum, & fiant formales, nullo modo possunt agere: quod patet tum experimēto, quia vinum per suum calorem virtuale nunquam calefacit, nisi prius à calore naturali excitetur: tum etiam ratione, quia idem subiectum non potest simul calefacere, & frigescere; at si vinum per suum calorem virtuale calefaceret, simul etiam per frigus, quod formaliter habet, frigesceret. Præterea constat experientia, aquam vino mistam nō amittere frigus, neq; humiditatē, quę sunt eius dispositiones necessarię ergo non eā vinū, siue formalibus, siue virtualibus qualitatibus corrumpit. Confirmatur, quia venena certē maximam vim habent ad hominem extinguendū, attamen, nisi & ipsa à naturali calore foueatur, & in actum reducatur, nihil proficiet, vt Seneca expertus est, qui, vt refert lib. 15. ann. Cornel. Tacitus, *durante tractu, & lentitudine mortis Statium Annaum diu sibi amicitia fide, & arte medicina probatum, orat, prouisum primum venenum, iudicio damnati publico Atheniensium iudicio extinguerentur, promeret, allatumque hauserit frustra, frigidis iam artibus, & clauso corpore aduersus vim veneni.* Sed concedamus, alias etiam virtutes in vino adesse, & agere posse, non hinc tamē continuo efficitur, has qualitates virtuales esse corruptiuas, tum quia hoc propriū est primarū qualitatū, tum quia contrario carent.

Piget refert, quod nonnulli pro calore virtuali respondent, referam tamen, ne quia refutatum non sit, non potuisse refutari, credant, Dicunt igitur, posse calorem virtuale vini agere in aquam, quamuis in formalem non transierit, quia etiam Sol, quamuis non calefiat ipse formaliter, potest tamen per suum virtuale calorem calefacere hęc inferiora. Frigidum sanē pro calore argumentū: Quis enim vidit vnquam, experimentis clarissimis similitudinem, & valdē remotam opponi, cum nihil sit experimento certius, nihil argumento ex similitudine ducto infirmius? Cum igitur experiamur, vinum non calefactum formaliter per suum calorem virtuale agere non posse, vt quid nobis Solis similitudinem obtrudunt? eadem ratione possemus, & nos argumentari, Solem esse calidum formaliter, quia alioqui non calefaceret, ex vini similitudine, & etiā longē probabilibus, tum quia ex aromaticis, ex herbis, & ex omnibus alijs rebus sublunaribus, quę virtualiter tantū sunt calidę, eandē similitudinem ducere possemus, tum etiam quia neq; experimento, neq; diuina reuelatione nobis constat, Solem non esse calidum formaliter. Cognoscant igitur, esse longē disparem rationem: Primò enim Sol non est formaliter calidus, sed neq; formaliter frigidus: At vinum ita non est calidum, vt sit etiam frigidum. Secundò Sol est incapax caloris, ac proinde, quamuis producere possit calorem, non tamen potest recipere; at vinum est capax; si igitur posset producere, in se ipso prius produceret, quàm in alijs. Tertiò Sol

est causa equiuoca, & vniuersalis, quę effectum sibi dissimilem producere potest; at vinum est causa vniuoca, & particularis, quę sibi similes producit effectus. Quartò habet Sol aliud instrumētum, quo producat calorem, scilicet lucem, vinum autem nullum. Ecce quot in vna similitudine dissimilitudines? Vinum igitur agere non posse in aquam per suum calorem, neq; formalem, neq; virtuale, est, ni fallor, tam abundē probatum, vt nihil ultra addere sit necesse.

Secundò principaliter argumentor. Per quamlibet etiam minimā aquę misionem redditur vinum debilius, & simpliciter non potest dici, quod augeatur, ergo in illud aqua non conuertitur; antecedens quoad priorem partem est clarissimum, & communi consensu receptum, alioqui enim si nihil deperderet vinum ex aquę misione, nemo esset, qui aquam ei non misceret. Si dicas, non curare homines, quia oportet, aquam esse in minima quantitate. Contra; primò quia minimi etiam lucelli avidissimi sunt, ergo non hoc prætermisissent. Secundò nec est ita parua quantitas, nam si vinum, quod est in cyathis, potest in se conuertere tres, vel quatuor aquę guttas, vt aduersarij dicunt, ergo illud, quod est in dolio, poterit tres, vel quatuor sextarios. Tertiò quia ex multis modicis fieret vnū magnum, nam si vinum, admista gutta aquę, nihil deperdit, sed illam in se transmutat, ergo idem potest efficere de secunda, idem de tertia, & sic in infinitum, poterit igitur quis vinum augere in infinitū guttatim, quod quamuis multi optent,

oprent, nemo tamē affirmabit; idq; declaratur exemplo ignis, qui potest similiratione augeri in infinitū, quia nihil deperdit, dum ligna in se conuertit. Non potest igitur dici, quod nihil vinū deperdat per admistionem, etiam minimæ guttulæ aquæ, consequenter etiam dici non potest propriè, quod fiat maius, quia hoc propriè dicitur, quando sine sui deperditione aliquid est in maiori quantitate, ac erat prius; ac sicuti non est maior cera, quæ sit longior, sed minùs latior, ita nec uinum si accrescat in quantitate, & in eadem proportione in uirtute minuatur, sed si uelint etiam contendere, fieri maius, dummodo mihi concedant, eadē prorsus pportione fieri debilius, uerbis non pugnabo, sufficit enim mihi, quod omnibus pensatis nihil acquirat vinum. Si uerò contēdas, acquirere, quia alioqui homines non admiscerent aquam. Respondeo, miscere, non ut acquirat, sed ut vires remittat, quod homini melius esse solet, quam uis non uino; & nemo est, qui tantum emat uinum aqua dilutum, atque uinum purum. Firmum igitur manet nostrum antecedens, nihil sibi acquirere uinum per admistionē aquæ.

Probo nunc consequentiam, ergo non conuertitur aqua in uinū: primò ex modo operandi naturæ, quæ nihil frustra facit, neq; alicui tribuit uirtutē aliquam nisi in sui utilitatē: at uirtus hæc conuertendi in se aquā est inutilis uino, non ergo est illi à natura tributa. Neq; sufficit, se dicas, esse uilem propter bonum hominum, vel uniuersi, quod magis intenditur à natura; Primò, quia hoc bonum habe-

tur commodius, si dicamus, aquā non conuerti in uinum, ad hoc. n. ut ipsum moderetur, & contemporet, non est necesse, ut in ipsum conuertatur, sed sufficit, ut cum ipso accidentaliter misceatur. Secundò hæc est actio, quæ primò terminatur ad ipsummet indiuiduum, agens, ergo debet esse in bonum ipsius. Tertio natura, quæ suauiter omnia disponit, nunquam ordinat actionem alicuius indiuidui in bonum uniuersi, quod etiam in bonum ipsius agentis non redundet: Nam generatio ipsa animalium, quæ maximè uidetur bonū uniuersi tantum respicere, non est sine bono ipsius indiuidui, tum sanitatis, quia ipsum exonerat, tum etiam voluptatis.

Probat eadem consequentia principalis argumenti ex alijs capitibus, Primò quia si uinum in se aquam conuertit, ergo uiribus eas superat, ergo magis agit, quam repatiatur, ergo plus acquirat, quam sit illud, quod deperdit. Præterea, quando excessus agētis supra passum est valde magnus, agit, & non repatiatur, sed maximus erit excessus, quem supra guttam aquæ habebit dolium uini plenum, ergo nihil ab ea repatiatur, nō ergo fiet debilius, si gutta ei admisceatur; quod si non per primam, ergo nec per secundam, vel tertiam, & sic in infinitum, ut supra diximus. Tertio quando agens de passo uictoriam perfectam obtinet, quamuis in pugna aliquid repassum sit, tamen post uictoriam se in pristinum statum reducit; ita enim aqua pristinum frigus recuperat, animal ad sanitatem, ignis ad pristinum suum uigorem, se reducunt, & sic de singulis. Et ratio etiam id persuadet,

suadat, quia repassio aliud non est, saltem in non uiuentibus, quam receptio alterius contrariæ qualitatis, quæ longè minor, & debilior est in repasso, quam fuerat in passo, quod eam produxit. Si igitur agens potuit destruere passum ipsum, multò magis poterit ipsius reliquias, scilicet qualitatem illius in se receptam, ergo quamuis uinum aliquid repateretur ab aqua, tamen ipsa corrupta posset utiq; se reducere ad pristinum statum, quare nihil per ipsius mistionem deperderet.

Confirmatur hic discursus ex doctrina philosophorum de nutritione hominis, aiunt. n. quod uirtus conuersua in principio tā fortis est, ut possit conuerrere non solum, quod sufficit ad restorationem deperditi, sed etiā ad augmentum: Postea uerò non potest conuerrere nisi quantum sufficit ad restorationē deperditi, & tunc cessat augmentum. Demum nec hoc potest, & sit diminutio. Si ergo uinum habet uirtutem conuersiuam, saltem in principio hæc tā fortis esse deberet, ut aquam in se conuerreret, absq; eo quod aliquid deperderet, immo semper deberet augeri uinum, quia animal non semper augetur, quoniam licet in se conuertat alimentum, tamen aliunde consumitur, ergo cum uinum ab intrinseco nō consumatur, semper ex hac conuersione deberet magnum additamentum sibi acquirere.

Verum ad infirmandum hoc argumentum potest aliquis dicere, quia uinum mistam in uinū quidem conuerti, non tamen tam perfectum, sicuti illud, à quo conuersa est, & quod plus aquæ infunditur,

etiam imperfectius uinum euadere, sicuti & animal, quia non potest ex alimento substantiam gignere tam perfectam, quam est illa, quæ deperditur, tandem senescit, & moritur, hoc enim ipsum. tex. 42. lib. 1. de generatione exemplo uini, cui admisceatur aqua, declarat Aristoteles.

Respond. Si aqua uerteretur in uinum, non esset eius conuersio nutritio, sed generatio; cum enim uinum non sit uiuens, nutriti non potest; consequenter tam perfectum uinū fieri deberet, ac illud, à quo conuertitur, generatio enim tendit in perfectè simile, non solum in igne, & in alijs elementis, sed etiam in uiuentibus ipsis, alioqui filius semper esset patre debilior, & imperfectior, quod est falsum.

Præterea data etiam illa responsione, non euacuatur argumentum, quia tunc mistio aquæ non magis uini vires eneruaret, quam si potentiori uino debilius admisceretur, quod falsum esse, experimento constat: Immo sicuti caro illa, quæ per nutritionem additur, vel nullo pacto, vel minimè uidetur differre ab ea, quæ habetur per generationem, ita non differret sensibilibiter uinum ex aqua genitum, ab eo, quod ipsum genuisset. Aristotelis autem auctoritati satisfacimus sect. 5. ad 3. ex philosophia.

Tertium hinc etiam principale argumentum deducitur; quia natura his tantum rebus uirtutem alia conuertendi in se concessit, quæ absq; huiusmodi conuersione non possent diu se conseruare, talia sunt uiuentia, & ignis, quæ alimēto indigent, mistis uerò quæ uis perfectissimis non concessit,

quia non indigebant; elementa reliqua videntur aliquo pacto participare, quia dicuntur in se mutuo conuerti; Sed hoc factum est ex necessitate consequentia, quia non erat aliud elementum, in quod conuerteretur, dum corrumpuntur, neque semper ex ipsis poterant generari mista, nec sine indigentia, cum inuicem agant, & corrumpantur, & ex ipsis mista omnia componi debeant. Vinum autem mistum est perfectissimum, nec alimentum indiget, ergo non est, cur ei hanc virtutem conuersiuam tribuamus. Si dicas, vinum ob varias causas deficere, precipue potatū, & idcirco recte naturā, ne totaliter deficeret, hanc vim illi tribuisse. Respondeo, satis prouidisse naturam, dum quotannis vitis vinum producit, non solet autem, quibus tribuit esse per huiusmodi generationem, tribuere, ut se etiam multiplicare possint, ut patet in omnibus fructibus.

Quarto principaliter argumentor. Accidentia aquae manent, dum ipsa miscetur vino, ergo etiam ipsius substantia. Antecedens probatur primo auctoritate aduersariorum; nam Suarez inquit, vinum manere affectum, & temperatum qualitatibus aquae. Secundum experientia, quia videmus; vinum aqua mistum participare colorē, frigiditatem, & alia accidentia ipsius aquae, & clarior apparet, si apponatur aqua amara, vel alterius saporis, quod licet minima totum inficit vinum. Si ergo manent accidentia, unde quae so col ligat aduersarij, defecisse substantiam? Si .n. tam acutis oculis praediti sunt, ut sub proprijs accidentibus substantiam non adesse videant, poterunt et naturaliter cognoscere, sub speciebus Eucharistiae non adesse pa-

nis, & vini substantiam, quod fateri non audebunt, certe nullum aliud inditum praesentiae substantialis habemus, quam accidentia; cum ergo hic fateantur, adesse aquae accidentia, quae non videat, quam parum consequenter negent, ibi adesse substantiam?

Sed viterius probemus, non solum absque ratione, sed et contra rationem concedi ab ipsis accidentia, & negari substantiam. Primum quia non corrumpitur substantia, nisi prius corrumpatur accidentia, manentibus .n. integris suis dispositionibus, non discedit a materia forma substantialis, & quod magis haec est imperfectior, maior est praerequirat accidentium corruptionem, quia paucioribus indiget dispositionibus, talis autem est substantia aquae, quae dummodo comitē habeat humiditatem, nulla ferē alia videtur dispositione indigere: Cum igitur mista vino, & humiditatem, & frigiditatem, & cetera omnia accidentia retineat, quis non videat, quam immerito dicatur esse corrupta?

Pigresca quāuis non essent accidentia aquae ante formam substantialem corrupta, saltem ad corruptionem ipsius deperderentur, repugnat igitur, corrumpi substantiam, & non eius accidentia, ea saltem, quae cum accidentibus vini repugnantiam habent, & sunt propria ipsius aquae. Probatur antecedens primo, quia illa accidentia sequuntur substantiam aquae, ergo hac corrupta, et ipsa corrumpuntur. Secundum quod potuit vincere substantiam, poterit etiam multo magis accidentia, quae dum non habent formam conferuentem, facillime expelluntur. Tertium si vinum aquam in se conuertit, ergo eius materiam suis proprijs dispositionibus afficit, ergo excludit contrarias dispositiones, quae erant aquae.

Adde,

Adde, quod cum forma substantialis in aliquam materiam ingreditur, suis proprijs accidentibus eam statim ornat, si igitur in materia a qua ingressa est forma vini, cur non in ea suas proprias dispositiones produxit? Confirmatur exemplo alimentum in nutritione viuentium, cum .n. aliquid conuertitur in sanguinem hominis, videmus, induere colorē, saporem, & reliqua omnia accidentia sanguinis, & idem conuertitur in omnibus alijs conuersionibus, ita ut quāuis homines rubrum vinum bibant, lorium tamen nunquam rubedinem induat, & si aliquando induit, signum est evidens, non fuisse vinum concoctum, & perfecte conuersum, ergo cum in vino color, & sapor aquae permancant, signum apertissimum est, ipsam non esse in vinum conuersam.

Video, quid sint dicturi, ut arguementum vim videantur effugere. Primum dicent, non remanere integra accidentia aquae, sed refracta, & hoc sufficere, ut ipsa merito dici possint corrupta, vel in vino non adesse propria accidentia aquae; non .n. accidens transmigrat de subiecto in subiectum, sed accidentia aquae, dum corrumpuntur ab accidentibus vini, simul in accidentia vini egisse, & ea alterasse, ita ut videantur remansisse ipsius aquae accidentia. Sed haec omnia facile refelluntur.

Quod .n. primo dicunt, accidentia aquae remanere refracta, falsum experiemus, si aduertamus, esse componendam intensiorem cum extensione, & cum contrarij admixtione. Quare si aqua duos gradus albedinis, exempli gratia, habeat, antequam admisceretur, duos etiam gradus albedinis habet admixta, sed prius unitos habebat, nunc di-

spersos, & cum rubedine permixtos, quod ita ostendo, quia si v. non rubro admisceamus vinum album, vel alium liquorem album, vel et puluerem; qui non possit a vino rubro corrumpi, videbimus, non magis reddi album illud vinum rubrum ab his rebus, quam ab aqua, sed in his rebus non fuit albedo refracta, vel diminuta, ergo neque in aqua. Confirmatur, quia quoad colorem, & saporem, & ceteras huiusmodi secundas qualitates, cum haec proprie non sint actiuae, non potest dici, quod refrangentur, nisi quatenus ex contrariarum admixtione minus sentiuntur. Quoad primas vero, humiditas certe nullo pacto frangitur, calor vero vel frigus, si dissimilia sint in aqua, & vino, alteratur quidem, sed clarissimè in hoc apparet, non magis pati aquam, quam vinum; atque hoc esse per accidens, & nullius momenti ad aquae conuersionem, ut etiam supra diximus.

Sed & si concedamus, haec omnia accidentia esse refracta, adhuc hoc non sufficit ad aquae corruptionem, quia cum eius forma sit imperfectissima, minimis dispositionibus contenta est; quare, & si refrangatur sapor, vel color, vel aliud accidens, non propterea desinet forma aquae, ut experimentis patet.

Quod praeterea dicebatur de reactione accidentium aquae, si sermo sit de primis qualitatibus, iam diximus, has non esse contrarias in aqua, & vino, ac proinde ratione ipsarum non esse danda hanc reactionem; si de secundis, patet, has qualitates non ita esse actiuas, ut cum corrumpuntur, similes sibi valeant generare; alioquin, ut patet supra

Aaaa 2 argu-

argumētābatur, sanguis, & excrementa in homine viderentur affecta coloribus alimentorum; quod est manifestè falsum.

Præterea idē comprobatur, quia si per actionem aquæ accidentia refrangerentur, vt ipsi volunt, sequeretur, quòd diu post aquæ miftionem longè minus apparerent, & magis diminuta essent, quàm statim, postq̄ admiffa fuit aqua, quod est falsum. Probat̄ maior, quoniam fatentur aduersarij, nō in instanti aquam à vino absumi, sed non minimum temporis debere intercedere, toto ergo hoc tempore ager vinum in aquam, at quò diutius ager, eius accidentia magis corrumpit, magis igitur erunt corrupta, siue refracta post diutinam actionem, quàm in principio ipsius actionis: atqui hoc esse falsū, experimento conuincitur, quia nullum omnino percipi potest discrimen inter vinum, quod paulò ante, & illud, quod multò antea fuit miftum; nisi fortè quatenus non ita statim aliquod vinum penetrari, & permeari potest ab aqua, ergo signum est, nullam verè dari actionem vini in aquam, ne dum aquam à vino corrumpi.

Quintò principaliter argumentor. Ab extremo ad extremum nō fit transitus nisi per medium, ergo aqua non potest immediatè cōuerteri in vinum, sed prius conuertetur in aliquem liquorem mediū inter aquam, & vinum, in genere enim liquorum aqua est extremū imperfectissimum, vinum verò est inter perfectissima. Antecedens est per se notum, saltem in alterationibus, & corruptionibus, quæ successiue fiunt, non enim aliud est successiue fieri, quàm paulatim.

per media ab vno extremo ad aliud transire. Si dicas, generationem substantialem fieri in instanti, & ita opus non esse, vt fiat transitus per medium, hoc non obstat, quoniam formæ substantiales sequuntur accidentia; quare dum magna distantia est inter duas formas substantiales, dantur etiam dispositiones mediæ inter earum dispositiones, quæ ad mediam formam substantialem disponunt. Hinc enim antequam materia recipiat animam rationalem, prius recipit formam miftionis, & secundum aliquos, animam vegetatiuā, & sensitiuam. Sed ad rem nostram propius, maiorem proportionem, & affinitatem habet vinum cum sanguine humano, quàm cū aqua; sed vinum antequam conuertatur in sanguinem, varias patitur transmutationes, ergo etiam aqua multas pati debet, antequam vertatur in vinum. Sed clariùs.

Vitis ipsa, quæ vinum producit, teritur humorem in vinum utique transformatur; sed quot præuijs alterationibus, & mutationibus alteratur enim prius in radice, deinde in stipite, tertio in ramis, quarto in ipso fructu, & ad hæc saltem integer annus requiritur; quomodo ergo in spatio vnus horæ poterit vinum immediatè in se conuertere aquam? vnde. n. hanc virtutem habebit? utiq; non aliunde, quàm à vite; at poterit ne vitis maiorem illi virtutem tribuere, quàm ipsa habeat? nequaquam: oporteret igitur, aquam saltem in aliquem medium liquorem conuertit, antequam conuerteretur in vinum: Sed quis hunc alium liquorem vnquam somniauit? ergo cum in hunc non transmutetur, neq; debet

debet in vinum transmutari.

Sextò. Nunquam alimentum conuertibile est tam simile, & proportionatum conuertenti, vt totū in ipsum conuertit possit, sed semper remanet aliquid, quod non conuertitur, ita videmus, ex alimento ignis remanere cineres, & fumum, quamuis ignis sit maximè actiuus, & ad res conuertendas potens; & si aquam in se cōuertat, quia non possunt remanere cineres, magna pars ipsius aquæ in aerem vertitur; in viuientibus remanent excrementa, quod & in plantis euenire, docet Arist. lib. 2. de Generat. tex. 50. In distillationibus fæces, & ita in omnibus, ergo idem dicendum est de aqua, si in vinum conuertitur: at huius rei nullum apparet vestigium, ergo si gnum est, non conuertit. Cui argumento, cum eo idem ipse Aristoteles cap. 5. supracitato vtatur ad probandum, elementum simplex non nutrire, qui Aristoteli repugnare noluerit, manus dare cogitur. Sed experientia quoque corroborari potest, vt clariùs aduersarios vrgeat. Constat enim, aquam æqualem locum occupare miftam vino, atque extra vinum, exempli causa, implenda sit phiala continens sex cyathos, æquæ plena erit, si illi infundantur b cyathi vini, quæ si quinque sint vini, & sextus aquæ, si ergo in vinum conuertatur, oportebit non plus, minusue vini ex aqua gigni, quàm antea fuerit ipsa quantitas aquæ: atqui hoc est incredibile tum ob rationem allatam, quod in qualibet cōuersione semper aliquid superest, cum etiam, quia, & si daremus, totam omnino aquam in vinum cōuertit, adhuc non posset eadem esse

mensura vtriusque, quando enim aliquid rarius vertitur in densius, eius proculdubio magnitudo minuitur, & quando aliquid densum in rarum, e contra augetur: quare dicunt omnes philosophi, ex aquæ substantia, si in aerem conuertatur, fieri substantiam decuplo maiorem, eò quòd aer sit lōge rarior aqua: At cum omnibus vinis non potest aqua habere æqualem raritatem, & densitatem, cum enim ipsa vina inter se non parum differant, & quædam sint longè densiora alijs, impossibile est; aquam omnibus illis æqualem esse. Confirmatur, quia eundem omnino locum, quem occupat aqua immediatè, postquam est vino mifta, semper retinet, atqui si tempore procedente verteretur in vinū, vel maiorem locum occuparet aqua, si illud esset rarius, vel maiorem, si esset densius. Immo etiam si non verteretur in vinum, sed tantum ab ipso pateretur, adhuc ipsa aqua minueretur, videmus enim, aquam igni appositam diminui, quamuis in ignem non conuertatur, sed tantum ab ipso patiat̄, & calefiat. Similiter aurum in igne aliquod detrimentum patitur, & quia solent nonnulli aurum deglutire, vt ab inuasoribus custodiant, ac deinde egerere, pondere diminutum, ipsum reperiri ob actionem caloris naturalis, quomodo igitur credibile est, aquam à vino oppugnatam, victam, ac tandem expugnatam, & corruptam nihil omnino vel magnitudinis, vel ponderis amisisse?

Septimò. Vel vinum aquam in se conuertit virtute animæ vegetantis sibi in generatione communiata, vel alia virtute, quæ non

fit animæ vegetantis: si prius dicas, ergo vinū verè nutriur, quia per virtutem animæ potest in se alimentum conuerrere: Si postorius, ergo illa virtus erit insufficientis: Probatur cōsequētia, quia vinū opus est animæ vegetantis, est. n. fructus plantæ, ergo nō poterit produci à qualitate inferioris ordinis.

Octauò. Cōuersio aque in vinū tunc solū contingit, quando à virtute vini aquæ vires non modicè superantur; quando igitur nō superantur, cum nihilominus hostiliter inuicè agant, miscēbuntur, & fiet ex illis vnum tertium, & nec vinū erit, nec aqua; at quidnā hoc erit? certè est contra cōmunem omnium opinionē, qui vinum maxime dilutū bibentes, nihil tamen aliud se bibere putant, quàm aquā, & vinū.

Nonò. Daretur aliquod vinum, quod nō esset corpus mistum. Probatur consequentia. Corpus illud, quod ex vnico tantum elemento gignitur, non est mistum, ex vno. n. simplici elemento, quomodo potest resultare mistum? Si dicant, esse mistum, quia ex vna parte ad eum cōponendum aqua cōcurrit, ex altera vinū. Cōtra, quia vinū non ingreditur cōpositionem huius noui misti, nisi quin corrūperetur, quia mistum nō nisi ex miscibilibus corruptis cōsurgit. Si occurrant, formam substantiāle esse formā mitionis, id est talē, qualis ex mitione solet oriri, & hoc sufficere, vt cōpositum dicatur mistū. Instabo, quia sequeretur, fieri mistum ex nō misto sine mitione præcedēte, quod non minus naturaliter pugnat, quā dari genitum sine generatione, & mutatum sine mutatione. Si rīdeant, esse mistū, quia recepit qualitates vini misti: Rursus vgebo: primò quia

hoc non sufficit ad verā mitionē, cū sit mistio accidentalis, nō substantialis. Secundò quia sequeretur, aqua quando recipit colorē, vel saporē ab aliquo misto, fieri corpus mistum. Tertio quia accidentia nō dicuntur misceri cum subiecto, vt docet Arist. primo de ortu, & in terito cap. vltimo: quare merito ipse Aristot. negat, elementum simplex posse nutrire, vt vidimus.

Decimò Vinum non est opus solius nature, sed etiā artis, ergo non potest vi sua producere aliud vinū. Antecedens experimēto patet, natura. n. producit vnam, ars vero inde exprimit vinū. Consequentia probatur tū ex parte principij, tū ex parte termini: ex parte principij, quia vinū quatenus ens naturale nō potest producere nisi ens naturale, quatenus verò artificiale, nullā habet vim producēdi: ex parte termini, quia effectus imitatur suam causam quoad naturalia, nō vero quoad artificialia; hinc. n. est, quod seminatur granum sine cortice, & tamē cum cortice nascitur, ergo si per vim naturalem deberet vinum aliquid producere, vnam potius, quàm vinum gigneret.

Experimentis eadem conclusio corroboratur.

SECTIO IIII.

Quamuis argumenta sectione superiori allata, nō sine experientia adminiculo cōsistant, cū ab ipsa omnis ferè nostra cognitio originē trahat, in hac tñ afferemus experimēta, quæ magis directè, & immediatè manibus ferè contingere nos faciant, aquam vino mistam in vinum non conuerti.

Primū igitur experimētum, est

quo aqua mista vino, potest ab eodemo fecerit, si. n. in ipsum iā conuersa esset, pculdubio separari nō posset, quāsi autē præuidisset natura, multos negaturos, aquā vino mistā, suam formam retinere, multos quoq; instituit modos, quibus aquā à vino secernere licet, ex quibus nōnullos hic cōmemorabim⁹.

Primus est, quem refert Colleg. Conimbr. li. 1. de Gener. c. 10. q. 1. art. 1. spongia videlicet oleo imbuta, quæ ex vino aqua misto puram aquam attrahit, quod alij tunc fieri asserunt, quādo spōgia vas spiraculum obturatur, & ipsam vas inuertitur, per ipsam spongiā aqua pura effluens.

Secundus, quē Plin. lib. 16. naturalis historię, c. 35. his verbis explicat: *Mira Hederæ proditur natura ad experieda vina. si vas sit ex ligno eius, vina tranfluere, & remanere aqua, si qua fuerat mista.* Quod etiā antedocuerat Cato de re rustica c. 151. Dissentit tamē Ioannes Bapt. Porta Neapolitanus. li. 8. suæ Agriculturæ. cap. 18. qui ait, experimēto se comperisse, nō vinum effluere, sed aquam, oportere tamē, air, lignum esse viride; cui magis credendū est, cum dicat, se expertū esse, Plin. autē, ab alijs se audiuisse narret; Immo verissimū esse, quod ait Porta, & ego experimēto didici, & alij multi testificantur præsertim Carolus Stephanus lib. 5. suæ Agriculturæ cap. 53.

Quartus, vt alij asserūt, est per filum, hūc linteum lineū recēret lotum, siue, vt ait Flam. Nobil. lib. 8. de Gener. cap. 5. q. 5. succo mentæ madefactū, in vinū immisum, & etiā dicitur ad se tantū aquā attrahere. Scirpo exsicato hoc idē alij tribuunt ex Mizaldo cent. 7. n. 77.

Quintus. Si arundo, Papyrus, se

num, lignum, aut aliquod samentum oleo illitum, doleo misti vini mandetur, deinde extrahatur, aquæ guttulæ oleo adhærebunt.

Sextus. Si in ollā nouā nullo antea perfusam humore vinū mistū aqua infundatur, ac biduum asseruetur, aqua, quæ mista erat, p ea extillabit; hos aut, siue alios etiā modos aquā à vino extrahēdi videre poteris apud Petrus Crēscēntiū l. 4. c. 31. Ioan. Bapt. Portā lib. 8. Agricult. c. 18. & li. 2. Magiæ naturalis, c. 18. Gabrielē de Herrera lib. 2. de Agricult. c. 24. & Carolū Stephanū li. 5. de Agricult. c. 53. Cū igitur tot habeantur de hac re experimēta, & grauissimi authores ea approbēt, imprudētis, immo impudētis sanè esset, ea negare: quare ne quis ipsi aduersarij negare audēt, quāuis, vt in finem, dicat primò, illā excretionem fieri posse, cū vinum est ita imbecillū, vt nequeat in se cōuerrere aquā, vel ē: si possit, nondū tñ ei per tempus licuerit. Secūdo vbi istæ circumstantiæ vel potius fugæ cauilli locum nō habēt, dicunt, id, quod è vino eximitur, non esse aquā, sed liquorē ipsius vini, nondū videlicet exquisitè decoctum, quū etiam ex puro vino elici potest.

Ceterum nō perfectè decoctā, nec sine falsitatis admistione hanc esse respōsionē, facile ostēdemus. Nā cū primo loco dicunt, aquā alij quando fecerit, quia nondū sit conuersa in vinum, vel propter tēpus, vel propter vini imbecillitatē, cōcedunt vtiq; aquā aliquādo misceri vino, & in ipsū non conuerti. Ac rogo, explicēt, an possit villo signo dignosci, quando aqua in vinū est conuersa: Respōdebunt necessariò, non posse: nam nulla apparet mutatio, postquā aqua diu mista fuit, quæ nō appareat etiā statim;

Nullum

Nullum igitur habent signum conuersionis aque in vinum, quomodo ergo pertinaciter asserere audeant, aquam in vinum, conuerti? Et cum fateantur in principio mitionis non commutari aquam, cur nullo inditio de nouo addito affirmant, tantam transmutationem in ipsa fieri? An forte ratio eos cogit? Etiam si adesset ratio, cum experientia refragetur, suspecta illis esse deberet; nam sensum dimittere, & rationem quaerere, infirmitas quaedam est intellectus, vt inquit Aristot. 5. phys. tex. 22. cuius infirmitatis radicem optimè in comm. super hunc locum detexit S. Thomas dicens. *Procedit .n. ex hoc, quod intellectus non est sufficiens ad dissoluendum sophisticas rationes, quae repugnant is, quae sunt manifesta secundum sensum.* Et paulo post concludit idem S. Doctor: *unde contra istam positionem non oportet dubitare propter stultitiam dicentis.* Sed cum nullam adesse rationem ex supradictis constare possit, quid philosopho indignius videtur, quam aliquid praeter rationem, & experimenta docere? Praeterea auctores citati dicunt absolute, illis experimentis posse cognosci, an vinum sic aqua dilutum, atque si experimenta haec non semper essent vera, tutum non esset, illis vii, neque ex ipsis liceret aliquid argumentum desumere.

Quod verò secundo loco aiunt, esse liquorem ipsius vini aquae per similem, vt cognoscant, quam liberaliter cum ipsis agamus, non respicio, sed hoc illis concessio, aquam non conuerti in vinum, probio. Non habet vinum tantam virtutem, vt illum liquorem penè decoctum plenius decoquat, & in se perfe-

ctè conuertat, quomodo igitur aquam sibi maximè aduersantem poterit perfecte decoquere, & in se ipsum conuerrere? Praeterea si ille liquor aquae similis cum reliqua substantia vini bene cohaeret, neque inuicem corrumpuntur, quomodo etiam non cum aqua bene cohaerebit vinum, absque eo quod ipsam corrumpat? Velint igitur, nolint, nostrae sententiae suis responsionibus fauent. Melius ergo respondet Alex. Aphrodisiensis in libello, quem de mitione inscripsit, idcirco secerni aquam à vino, quod in ea mitione non interierit, quod Nobilius cap. 5. quaest. 5. in 1. de Generatione ad suam sententiam trahit de actuali permanentia formali elementorum in misto, quam cum nos supra falsam esse ostenderimus, vt etiam concedunt plurimi ex autoribus, contra quos disputamus, relinquitur, vt verè nunquam fuerit vini pars, neque in ipsum conuersa. Adde, quod etiam data ea sententia, quod elementa manerent formaliter in misto, non tamen inde sequeretur, è misto posse elementum simplex absque corruptione misti educi, vt aqua è vino educeretur, alioqui liceret etiam eam educere è ligno.

Secundum experimentum, mihi ipsi aliud cogitanti facere contigit: cum enim iter haberem per Galliam Cisalpinam hyemis tempore, & maximum frigus saeuiret, minimos quosdam glaciei globulos dum vinum potarem, in ipso animaduerti, idemque alijs postea contigisse audiui, quos globulos ex aqua, quae vino mista fuerat, concretos fuisse, nulli dubium esse potest, cum .n. vinum sua vi frigori resisteret, aqua, quae cum eo mista erat, in glaciem

ciem condensabatur, quod fieri non potuisset, si in vinum iam conuersa fuisset; erat autem illa aqua ante multos menses vino permixta, scilicet in dolio. Quid hic dicent aduersarij? nihil aliud credo quam vinum illud non fuisse generosum, vel aquam in nimia quantitate illi fuisse permixtam, sed neutra responsione euadent; nam quoad priorem, & si concedamus, vinum non fuisse admodum generosum, non tamen neque admodum tenue erat, nam & frigori resisteret, & ceteris, quae sunt apud nos in vsu communi, non erat infirmum.

Praeterea si fatentur, vt necessario fateri debent, in hoc casu aquam non fuisse in vinum conuersam, cum tamen exterius ita videretur à vino absorpta, vt nihil amplius desiderari posset, vnde cognoscunt, aliàs conuerti? certe hic adsunt omnia signa, quae possunt afferri conuersionis; & tamen non est conuersa, ergo temere, & absque vllò sufficienti inditio aliquando affirmatur in vinum transmutata.

Deinde quamuis vinum non esset adeo generosum, tamen permixta fuit aqua per multos menses, & in dolio, vbi & est longè maior vini quantitas, & habet longè maiorem vim. Si igitur his circumstantijs adiutum vinum non potuit aquam in se vertere, certè vel nullum, vel rarissimum erit illud, quod in cyatho positum, vt aduersarij contendunt hoc possit. Quod dicebatur de aquae quantitate, primò falsum cognoscitur, quonia paruuli erant illi globuli, & rari, duo scilicet, vel tres in vno cyatho.

Denique si non potuit vinum illam quantitatem in se vertere, er

go multò minùs potuisset, si de nouo in cyatho aquae gutta illi super infusa fuisset, eam conuertere, ex congelatione etiam aliud desumitur lepidum experimentum. Contingit .n. aliquando, vt in dolio, in quo vinum aderat aqua mistum, tota aqua in glaciem uersa, vinum liquidum, vt prius, remaneret, quare accedentes ad ipsum hauriendum, solito longè praestantius vinum exhauriri experti sunt, ex eo scilicet quod ab aqua separatum erat, sed non diu post in mœrorem versum est gaudium, cum resoluta glacie, loco vini aquam ferè solam repererunt.

Tertium experimentum, Ad cognoscenda vina, quibus aqua fuerit admixta, multa traduntur media, ergo signum est, aquam non fuisse in vinum conuersam. Antecedens probatur multorum auctoritatibus. Nam si pyra siluestria hoc est crudissima, ait Socion, in mustum quis conijciat, si in hoc aqua fuerit, fundum petunt, & demerguntur. De ouo etiam dicitur, teste Antonio Mizaldo cent. 9. Arcanor. Memorab. nu. 33. quod si musto, cui mista sit aqua, imponatur, statim descendit, cum contra accidat, si sit purum.

Praeterea vinum calefactum, inquit Crescentius supracitato loco, si in vas nouum fictile mittatur, si aquam habet, degenerat in acetum.

Demum teste eodem, si in sartagine oleo feruenti plenam vinum aquam habens effundatur, obstrepet, & ebulliens exiliet.

Probatur autem consequentia, quoniam si aqua verteretur in vinum, illud vinum ex aqua genitum non differret ab alio vino essentialiter, sed ad summum accidentaliter.

rer racione debilitatis, vel alterius similis qualitatis, sed nec imbecillitas, nec alia qualitas vini sufficit ad id præstandum, quod dicitur præstare in hoc experimento aqua mixta, quia si vinum sit imbecillū, vel alterius cuiuscūque qualitatis, dūmodo sit purū, per hæc experimēta tale dignoscitur, ergo aquæ in sua substantia permanēti supradicti effectus sunt accepti referendi.

Quartum experimentum. Multi sunt, qui degustando quodlibet vinum antea ipsis incognitum, statim agnoscunt, an aqua fuerit ei permixta, sed hoc nō possent agnoscere, si aqua in vinum conuersa esset, igitur. Negabunt minorem, vel dicent, agnoscere, si aqua in magna quantitate fuerit apposita, non autem, si in parua. Probatur igitur primò minor, quia alioqui non possent id cognoscere, nō solum ex aqua ipsa, quæ nō existeret, sed neque ex eo quod accidentia vini essent refracta, vel vinum reddidit debilius, quia alia quæ reperiuntur vina, quæ quānis aquam appositam habeant, adhuc potentiora & sunt, & apparent, quàm alia, quibus nullū fuit aqua apposita, & idem dici potest de colore, & alijs accidentibus, ergo signum est, cognoscere ipsos aquā reuera inexistentiē, non verò vinum ab aqua refractum, Quod secundo loco dicunt, cognoscere tantum, si in magna fuerit quantitate, est contra experimēta. Præterea quando aqua est in tanta quantitate, vt non admodum superetur ad virtute vini, facillimè quilibet admixtionem aduertit, at isti, de quibus loquimur, profitentur, se agnoscere mixtionem, quæ alios lateat, ergo etiam

illam, in qua aqua valde exceditur à vino, & secundum aduersarios deberet in vinum conuerti.

Quintum experimentum. Apponitur aliquando aqua vino, ita tamen, vt cum illo non misceatur, sed contingat tantum, quod frusto panis prius immisso, & aqua paulatim super ipsum infusa, facillimè fieri videmus, tunc autem nulla pars aquæ in vinum conuertitur, ergo signum est, non habere vinum vim in se aquā conuertendi. Consequentia probatur, quia ad hoc, vt contraria inuicem agant, non requiritur, vt inuicē sint permixta, sed sufficit, vt se tangant, in supradicto autem casu vinum, & aqua se tangunt, & tamen nulla actio corruptiua inter ipsa intercedit, alioquin. n. paulatim vinum totam aquam deglutiret, ergo verè non habent contrarias qualitates, quibus mutuo se corrumpant.

Sextum experimentum. Vinum si aqua maris diluatur, facilius, & diutius conseruatur, quod se ab agricola patruo Columella didicisse fatetur lib. 12. cap. 21. & 22. de quo & Cato cap. 24. & 106. de rusticis, & Dioscorides cap. 20. lib. 5. de eodem quoque Athenæus ita loquitur apud Eustadium in Homerum. *Vina diligentius mixta aqua maris crapulam impediunt, & ventrem soluant, mordicant ventericulum, nec inflationes efficiunt, & conferunt ad nutritionem.* Accedit oraculum, cuius meminet Plutarchus. 10. naturali, olim piscatoribus redditum, quo videbatur mari Bacchum immergere, indicabatur autem, infundendam esse vino aquam maris, vt alia omittam, quæ ex antiquis profert eruditissimus, ac plurimæ lectionis vir

Lælius

Lælius Biscola lib. 2. horarum subsecuarum cap. 5. Ex hoc autem experimento colligo, aquam non conuertit in vinum, quia falsum esset, quod supracitati authores tradunt, vinum facilius, & diutius conseruari; Nam omne agens agendo repatitur, ergo si vinum egit in aquam, in se illam conuertens, repassum est ab ea, factum est igitur debilius, ergo non poterit diutius conseruari. Si dicas, post victoriam se in pristinum statum reducere, hoc est contra ipsorum mentem, & contra experientiam, neque inde sequeretur, ipsum diutius conseruari, sed ad summum non minus, quàm antea. Dices, hominem per nutritionem diutius conseruari. Respond. in homine per nutritionem reparari deperditum per actionem caloris naturalis, quod de vino dici non potest. Præterea idem dici posset de vino aqua dulci diluto, quod scilicet illam in se conuertens diutius conseruaretur. Occurrere remanere vinum affectum qualitatibus, quæ ipsum magis conseruant, at hoc etiā parum probabiliter dicitur, quia illæ qualitates essent extra proprium subiectum, ergo nec ipsæ diu conseruari possent, nec ab ipsis vinum.

Dices rursus, non conuertit, quia in magna quantitate infunditur, at contra, cum aqua maris sit falsa, si in magna quantitate esset, totum vinum redderet falsum, debet igitur esse in minima quantitate.

Præterea si verum est, quod aduersarij pro fundamento suæ sententiæ supponunt, videlicet aquam, & vinum tamquam duo contraria inuicem agere, & corrumpi, quando misceantur, vel aqua vertetur in vinum, si hoc sit potius, vel vinum in aquam, si huius vires excedant, vel si neque

rum alterum superabit, ambo corrumpentur, & fiet mixtum tertium, ita enim docet Aristoteles, fieri mixtum lib. 1. de generat. cap. 10. At in casu nostro nullum horum dici potest, non enim factum est mixtum tertium, quia vinum esset corruptum, quod est contra experientiam: non est aqua in vinum conuersa, quia vt supra probauimus, vinum nō diutius conseruaretur; nec aqua in se vinum conuertit, vt patet, ergo falsum est illud principiū, quod aqua, & vinum mutuo se corrumpant, falsum inquam communiter, & per se. Nam si aqua absque vlla mixtione etiam accidentali reperitur, tunc quia prædita erit frigore, & humiditate in summo, non mirum, si corrumpat vinum, quod cum sit mixtum, habet huiusmodi qualitates in gradu remisso; quod etiam aliquando efficit per accidens, quatenus ipsum penetrat, & ad recipiendas extrinsecas exhalationes, & ad vim propriam euaporandam disponit, quibus ex causis etiam sine aqua vinum quandoque corrumpitur.

Septimum experimentum, quod quotidie cernitur. Si vinum mixtum aqua, super linteam, effundatur, videmus, aqua vt potè subtiliori vinum circumfundi, & quodāmodo ab eo secerni, ergo in vinum conuersa nō erat. Respondebunt fortasse aduersarij, aquam non esse, quæ circumfluit, sed partes vini subtiliores, addentque, id etiam fieri in vino puro. Sed quod attinet ad priorem responsionis partem, sufficienter supra impugnata est. Quoad posteriorem dicendam, vel falsum esse, id in puro vino contingere, sæpe enim mixtum est, quod vt purum datur, vel certe magnum cerni discrimen inter vinum mixtum,

Bbbb 2 &

& purum, nam si purum sit, partes quidem subtiliores vini fortassis circumfunduntur, non ita tamen, ut vinum esse non cognoscantur; at verò si mistum sit aqua, longè clarius hæc circumfluens apparebit.

Octauum experimentum. Nulla omnino alia res in vinum proiecta à viso in suam substantiam conuertitur, non palea, non fructus, non farinæ puluis, non oleum, imò nec ipsa vva, etiam si acinum decortatum in cyathum vino plenum immittatur, aut aliquid aliud, ergo neque aqua. Consequentia non deberet indigere probatione, quo modo enim credibile est, aquæ tantummodo se præbere vinum hostem, & nullis omnino alijs rebus molestiam exhibere? Nam hoc proueniret vel ex similitudine, quam habet cum aqua, vel ex contrarietate, si ex similitudine, alia sunt illi magis similia, ut succus uvarum acerbatum, si ex dissimilitudine, vel contrarietate, alia sunt etiam ei magis contraria, ut oleum, vel acrum, enim uerò cum in acino sit in potentia proxima vinum, mirum est, quòd inde non possit ab alio vino elici, possit verò ex aqua, ubi est in potentia remotissima.

Nonum experimentum. Nullum aliud mistum inanimatum, siue fluidum sit, siue densum, ut metalla, fructus, oleum, potest aliquid in se conuertere, ergo neque hoc asserendum est de vino. Si enim dicas, vinum esse calidum virtualiter, piper est vel æquè, vel magis calidum, si dicas, posse contrarium vndique cingere, cum sit fluidum, etiam piper si in puluerem redigatur, potest vndique suum contrarium circumfundere, si dicas, vinum esse fluidum,

dantur etiam multa alia fluida, & virtualiter calida, quæ hac vi prædita non sunt. Adde, condensationem virtutem agendi coadiuuare, quare densa magis, quam fluida possent aliquid in se conuertere; Si dicas, retinere virtutem animæ vegetantis, multò magis est hoc verum de seminibus, in quibus vis generatiua residet, & tamen non videmus, habere hanc virtutem conuersiuam, nec ipsius vva grana.

Cum igitur sit præter omnem ordinem rerum à natura institutarum, vinum solum ex omnibus mistis aliquid in se vertere, & aquam solam ex oïbus rebus verti à vino, perfectò non debemus hoc asserere, nisi ratio ne efficaci, vel euidenti experimento ad id cogamur, quæ hic non adesse, ex dictis patet.

Prioris sententiæ fundamenta conuelluntur.

SECTIO V.

Ad primum respondeo negadum consequentiam, cum potius ex illo antecedenti contrarium colligatur. Nam quod potest aliud vincere, & in se vertere, utique ab illo non vincitur, neque in se conuertitur. Ad probationem concedo, aliquam alterationem posse aquam à vino pati, sed non, quæ sufficiat ad eius corruptionem, cum, ut supra notauimus, hæc primas qualitates intensiotes habeat. Dices, vini virtutem adiuuari à quantitate, quæ sæpè est multo maior, quam aquæ

aquæ. Respondeo, quantitatem maiorem non posse esse rationem, ut qualitatem magis intèsam producat, cum ergo qualitates vini ratione remissionis non possint destruere aquam, nil refert, quòd sit in magna quantitate. Secunda ratio negationis est, quia vinum cū sit mistum, potest saltem per multas transmutationes resolui in elementa, ex quibus componitur, ac potissimum in aquam, at verò simplex conuertitur in mistum, est omnino impossibile.

Ad secundum respondeo, quòd si concluderet, probaret etiam, vina diuersa quoties miscentur, corrumpi, quia non minùs quodlibet ipsorum per alterius mistionem in minimas particulas dissecatur, quæ aqua; immo aqua verti etiam posset in aurum, & argentum, si liquefactis infundantur, quia eodem pacto cum eis commiscetur. Dicendum igitur primò quidem, in aqua non dari minimum quoad paruitatem, ita ut sub minori existere nequeat, nisi ab agente extrinseco corrumpatur; Secundò, huiusmodi minimas aquæ particulas vniri cum partibus vini in humiditate sibi similibus, & cum eis efficere vnum totum continuum, & simul à contrarijs se tueri, tantum abest, ut per huiusmodi mistionem debeat dici, quòd aqua corrumpatur. Potest hoc confirmari exemplo aeris liquefacti, quod si auro commisceatur, ita cum eo copulatur, ut nequeat ab eo discerni; & omnino videatur in ipsum conuersum, & tamen adhibita aqua illa admirabili, quæ separationis appellatur, facillimè ab eo segregatur.

Ad tertio, quoad primam auto-

ritatem respondeo, falsò citari ab eis Aristotelem, nò enim ait, aquam conuerti in vinum, sed quòd si gutta vini misceretur decem millibus congijs aquæ, solueretur, & conuerteretur in aquam, cuius rationem supra reddidimus, & dici etià potest cum lychemo, Aristotelè loqui de conuersione ad apparentiam, siue morali. Ad reliquas autoritates Aristotelis respondeo, exempla quæ adducuntur declarationis gratia, non debere in omnibus similia esse, alioqui. n. eamdem difficultatem, atq; obscuritatem haberet, ac proinde inepta essent ad id, quod volumus, declarandum. Cum igitur ad explicandam veteram nutritionem exemplum mistionis aquæ, & vini afferat Aristoteles, non ita est intelligendus, quasi velit, aquam in vinum verti, ac per hoc vinum augeri, cum neq; nutriri, neq; verè accretionem accipere vinum, constet; sed ex morali aquæ in vinum conuersione manu ducit nos ad veteram nutrimenti accretionem intelligendam; qua propter, & Philip. in tex. 41. quia sciebat, aquam in vinum non conuerti, cum ab eodem post mistionem separari posse, testetur in tex. 54. aduertit, hanc similitudinem de aquæ admistione, non ad omnia quadrare, qua in re eum sequuntur Toletus, & doctores Connimb. nec cæteri expositores, qui eodem modo, atq; Aristoteles, loquuntur, alio pacto, quam ipse Aristotelis, sunt intelligendi. Quæ verò tex. 34. Aristoteles dicit, nostræ sententiæ fauere, supra Sec. 2. ostendimus, textu etiam 39. non absolutè inquit, vinum in se aquam conuerrere, sed si possit, sciebat. n. re vera non posse. Effet denique occurrendum argumento, quod addu-

adducunt Doctores Connimb. nisi difficultatem inuolueret, quam non attingere, potius quam ieiunè, & non pro dignitate expedire, (quod hic exequi importunum esset) satius duceremus. Ne quis tamen manus illi det. Nota, quod si vim aliquam haberet, probaret vtique, non solum aquam verti posse in vinum, sed etiam necessariò semper verti, atqui hoc non semper contingere, etiam aduersarij fatentur.

An detur Mistum æquale ad pondus.

QVÆSTIO LIII.

Multiplicem sensum habere potest hæc quæstio, qui vt etuatur, notandum est, duplicem æqualitatem considerari à philosophis, altera dicitur æqualitas ad iustitiam, altera ad pondus. Prior est, quæ eam proportionem seruat inter qualitates, quæ congruit ei misto, in quo sunt, & dicitur ad iustitiam, quia iustitiæ est, unicuique tribuere, quod suum est, & sicuti quoad magnitudinè dici possunt digiti manus æquales ad iustitiam, quamuis vnus sit alio simpliciter maior, ita quamuis in misto vna qualitas aliam excedat, si tamen debita proportio, & misto conueniens inter eas seruatur, dicentur habere æqualitatem ad iustitiam. In posteriori verò æqualitate non attenditur hæc proportio, sed gradus, quare etiã ab aliquibus æqualitas ad gradum appellatur. Si ergo aliquod mistum habeat quatuor gradus frigoris, & quatuor caloris, dicetur in eo hæc qualitates esse æquales ad pondus. Posset etiã

alia æqualitas considerari non inter gradus, sed inter vires tum agendi, tum resistendi, & tunc aderit hæc æqualitas, cum omnium qualitatum vires ita erunt temperatæ, vt nulla possit in aliam agere. Omnia igitur priori æqualitate ad iustitiam, quam omnes concedunt reperiri in mistis, de posteriori loquendum erit, quæ iterum potest attendi, & in qualitatibus motiuis, & in alteratiuis, & in omnibus simul.

Quid de æqualitate ad pondus in qualitatibus motiuis sit dicendum.

SECTIO I.

Dari non posse tale mistum, sentit Auerr. 1. cœli comm. 7. hoc argumèto motus, quia vbiunque poneretur, quiesceret, cum non sit maior ratio, cur hoc motu potius, quam illo moueatur.

Præterea probari potest. In omni misto datur vnica forma substantialis, quæ debet habere vel grauitatem, vel leuitatem, nam si neutram haberet, esset sicuti cœlum, neque haberet principium sui motus, quod est impossibile, non potest autem esse grauis, vel leuis, nisi aliqua ex his qualitatibus motiuis dominetur, ergo non erunt omnes æquales.

Tertiò. Omnia mista sunt graua, quia omnia descendunt in aere, ergo nullum potest dari æquale.

Contraria tamen sententia est communis, dari posse huiusmodi mistum. Probant aliqui, quia dato misto, in quo prædominetur grauitas, applicari ei poterit agens, quod leuitatè inducat, quoadusq; fiat

fiat æquè graue, ac leue. Hæc tamen ratio me non mouet, leuitas in. non est qualitas, sicut calor, aut frigus, quæ introducatur per alterationem, quia non est actiua, sed per generationem communicatur simul cum forma substantiali, consequenter non potest mistum, quod est graue, reddi leue, nisi per corruptionem, vel per separationem aliquarum partium substantialium.

Secundò. Probat, quia potest dari mistum, in quo prædominetur aer, & consequenter leuitas, ergo etiam, in quo leuitas, & grauitas sicut æquales. Fateor tamen, non esse adeo clarum, dari mistum, in quo prædominetur aer, non enim omnia, quæ aquæ innatant, habent aerè prædominantè, nam eadè in aere descendunt, quæ nã igitur est maior ratio, cur dicatur in eo prædominari potius aer, quã aqua? Immo videtur hæc magis prædominari, quia velocius, & facilius per aerè descendunt, quã per aquam ascendunt, quamuis dici posset, hoc ex medijs densitate provenire, aqua enim, quæ est densior, difficilius discinditur. Lignum ascendit super aquam non tam ratione propriæ leuitatis, quàm ex trinsicæ, quia scilicet in poris multum continet aeris, quæ ipsum sursum eleuat.

Dices, fumum habere aerem prædominantem, vel etiam ignè, nam sursum tantum ascendit, ergo datur mistum leuius, quã grauius. Respondeo, meritò dubitari posse, an fumus sit mistum perfectum. Sed esse perfectum, probatur, quia componi ex igne, & aere, nulli videtur esse posse dubium, nam & eleuatur ab igne, & est calidus, ergo non caret igne. Item cum aere

maximam habet similitudinem, & illi videtur magis similis. Aquam continere probatur, quia magis eleuatur ab humidis, quàm à siccis lignis, & nutrit ignem, flamma. n. est fumus succensus, vbi autem nihil est humoris, non potest adesse ignis: Denique continere terram, probatur ex fuligine terrea, quam relinquit.

Probabile est quoque, plumas, & alia huiusmodi, quæ vix in aere descendunt, plus habere leuitatis, quàm grauitatis. Si autem datur aliquid, quod sit magis leue, & aliquid magis graue, clarum est, posse dari etiam æquale.

Hieronymus Dandinus lib. 1. de an. corp. temp. cap. 3. nullum dari huiusmodi mistum, probat, quia deorsum omnia mista mouentur, & in grauibus elementis iuuant aqua, & terra, vt est in tex. 49. Secundi de generatione, ergo in ipsa abundat grauitas.

Confirmari potest ex alia eiusdè doctrina, quod in quolibet misto maior terre, & eorum, quæ minus agunt, debeat esse moles, alioqui ea, quæ ad agendum sunt robustiora, imbecilliora cetera omnia corrumperent, atque in suam naturam commutarent, nullumque fieret mistum, sed simplicis vnus corporis ortus, & alterius interitus.

Ad primò pro sententia Auerr. responsio communis est, hoc mistum motum iri in igne, quia tria reliqua elementa deorsum traherent, & in aere, quia duo, vnũ aut tantum sursum, nam aer in propria sphaera non leuitat. Verum, difficultatem habet hæc responsio in sententia eorum, qui volunt, virtutes motiuis singulorum elementorum specie differre si enim

specie differunt, ergo idem numero motus non poterit ab eis provenire, neque ab aqua, & terra trahi deorsum, quando erit in igne, vel aere. Confirmatur, quia si gravitas terræ, & aquæ sunt diversæ speciei, ergo saltem differrent penes velocitatem motus, quia u. g. gravitas aquæ erit causa velocitatis ut 3. terræ verò ut 6. ergo aqua resisteret excessui velocitatis suæ, non ergo terræ gravitas adiuuabitur à gravitate aquæ.

Dicendum igitur, ex eo quòd gravitas terræ & aquæ sunt eiusdem speciei, & similiter leuitas aeris, & ignis, effici, ut mistum huiusmodi non sit simpliciter neque graue, neque leue, ac proinde in consinio aeris, & aquæ degat.

Ad secundum respondeo, aliquid non esse neque graue, neque leue, posse intelligi dupliciter, vel omnino negatiuè, id est ut nullum grauitatem, vel leuitatem habeat, vel ratione excessus, ita ut non excedat in eo gravitas, vel leuitas. Cælum non est graue, neque leue priori modo, at hoc mistum, de quo nos loquimur, non est graue, neque leue posteriori modo, & idcirco nullum est absurdum.

Ad tertium negamus, omnia mista descendere, & esse grauiora, vel omnia esse tantum in terra, & in aqua, licet hoc sit verum de viuentibus, de quibus tantum loquitur fortasse Dandinus. Aristoteles autem text. 49. 2. de gener. non inquit, omnia mista esse in aqua, & in terra, sed mista ea, quæ circa hæc versantur, continere omnia elementa, ut excluderet meteorologica, quæ ex omnibus elementis non constant.

Ad confirmationem negandū

est, in omnibus elementis maiorē esse terræ molem, in liquidis enim videtur esse maior aquæ, & in quibus etiam prædominatur aer, maior erit aeris moles. Ad eius probationem respondeo, non semper elementa concurrere ad mistionem viribus integris, sed sæpe refractis, ut non sit mirum, si elementum aliud quamuis natura debilius, non possint corrumpere. Adde, actiuitatem vnius compensari resistentia alterius.

Quid de eadem æqualitate in qualitatibus alteratiuis.

SECTIO II.

IN his quoque negat Auerr. reperiri posse mistum æquale ad pondus, & cum eo sentiunt Auicenna, & alij Arabes. Probant primò. In mistione non potest esse æqualitas ad pondus, ergo nec in misto. Probatur antecedens, quia si qualitates essent pares, nulla posset agere in aliam, nulla ergo fieret mistio.

Secundò. In singulis mistis unica est forma, ergo etiam debet esse vna qualitas dominans, quæ sit veluti forma respectu cæterarum, si enim multæ essent æquales, non posset mistum vnitatem per se habere.

Tertiò. Mistia perfecta consistuntiam habere debent, ergo abundare terra, & aqua, consequenter & earum qualitatibus.

Secunda sententia est, dari posse huiusmodi mistum ad pondus, quam sequitur Galenus, & recentiores ferè omnes. Probatur. Vbi datur maius, & minus, debet etiā dari æquale, at datur mistum, in quo

quo superminet calor, datur etiā, in quo dominatur frigus, ergo debet dari æquale.

Secundò. Vbi est vnum contrarium, debet dari, & reliquum, primo cæli text. 44. at datur mistum inæquale in pondere, ergo dabitur etiam oppositum, quod est mistum æquale.

Tertiò. Cutis humana, ut possit tangere omnes qualitates, nullam debet in excessu habere, erunt igitur in ea æquales ad pondus.

Tertia sententia est distinguendum de temperatione innata, & aduentitia, siue influxa, & illā dicunt esse non posse æquale ad pondus, hanc autem posse. Probatur prius dictum, quoniā mista consistentiam habere debent, ergo debet in eis abundare terra & aqua. Probatur posterius dictum, quia non potest fieri transitus ab extremo ad extremum sine medio, sed aliquod subiectum ex calido sit frigidum, & ex humido siccum, ergo etiam aliquando est mediū inter omnes has qualitates.

Hæc sententia mihi videtur vera, quamuis quoad priorem partem non videatur satis probata, quia non est reddita sufficiens ratio, cur non possint æquæ cætera elementa, ac terra, & aqua abundare, & cur quamuis non æquæ abundant quoad substantiam, non possint æquæ abundare quoad qualitates, præcipuè cum dari possit mistum æquale in qualitatibus motiuis.

Moueor igitur ego primū, quia in omnibus mistis video prædominari frigus, nam hominis membra, quæ maximè videntur calida, ut cor, & hepar, si animæ sint experta, statim frigescent. Si respiciamus quoque mista imperfecta, ut

niuem, grandinem, &c. omnia longè frigidiora reperiemus. Idem apparet in liquoribus, in quibus omnibus frigus actuale dominatur, ergo signum est, non posse dari mistum, in quo prædominetur calor, siue etiam, in quo cæteris æquetur. Ratio autem est, quoniā ex elementis tria sunt frigida in summo, aer, terra, & aqua, & hæc sunt, quæ secundū propriam substantiam concurrunt ad mistionem, ignis. n. concurrunt tantum extrinsecè calefaciendo, vel potius cælum eius vicem subit, ergo non mirum, si numquam calor præualeat; & hinc apparet ratio, cur magis repugnet, dari mistum æquale in virtutibus alteratiuis, quàm in motiuis, quia scilicet hæc æqualiter inter elementa sunt distributa, nam duo sunt leuia, duo autem grauiora; at verò secus est de alterascibilibus, ut diximus.

Hinc etiam patet, multò minus dari posse æqualitatem ad pondus in omnibus qualitatibus simul, tū alteratiuis, tum motiuis; multòque minus in toto eterogeneo, quoad omnes suas partes.

Argumenta primæ sententiæ non indigent solutione, quia nostrum primum dictum tantum probant.

Ad primum secundæ negatur, dari magis, & minus, quia non datur mistum, in quo dominetur calor.

Ad secundū respondeo, esse verā illam maiorem de contrarijs positiuis, non autem priuatiuis, cuiusmodi sunt æquale, & inæquale.

Ad tertium negamus, cutem humanam habere temperationem æqualem natiuam; nam in cadauere apparet esse frigidam. Influxum verò, vel compositam ex natiua

tiva, & influente esse æqualem, vel ei proximam, nihil prohibet. Hinc etiam fit, non esse nouem temperamentorum genera, vt cõmuniter asseritur; nam primò non datur temperatum æquale ad pondus, secundò neque datur id, in quo calor supereminet terrò neq; illud, in quo calor, & siccitas, quãtò neque in quo calor, & humiditas. quãtò neque illud, in quo siccitas, neque tantum humiditas. Tria igitur tantum erunt genera temperamentorum. Primum, in quo dominatur frigus, humiditas autem, & siccitas sunt æquales. Secundum, in quo dominatur frigus, & humiditas. Tertium, in quo siccitas, & frigus semper enim videtur prædominari frigus ex his, quæ diximus. Possunt autem hæc tria in membra alia diuidi penes gradus plures, vel pauciores, quibus hæc

vel illa dominatur. Vel dicere possumus, esse quinque. Primum, in quo dominatur frigus, secundum, in quo humiditas. Tertium, in quo siccitas. Quartum, in quo frigus, & humiditas. Quintum, in quo siccitas, & frigus, quamuis enim respectu caloris semper dominetur frigus, nihilominus respectu cæterarum qualitatum non semper dominatur. Non sunt tamen reprehendendi Medici, qui nouem posuerunt, quoniam non tantum innatam, sed etiam influxam considerauerunt, ratione cuius non negamus dari temperamenta, in quibus prædominetur calor, vt patet in multis hominibus, qui calidæ complexionis dicuntur, cum tamè constet, innatam complexionem membrorum frigidam esse, cum in omnibus prædominetur terra.

FINIS PRIMI LIBRI.

ARI-

ARISTOTELIS
DE GENERATIONE
ET CORRUPTIONE
LIBER SECVNDVS.

SVMMAE LIBRI.

In Prima elementorum principia, & eorum numerum inquirat.
In Secunda de elementorum Generatione pertractat.
In Tertia de Mistorum generatione sermonem facit.
In Quarta Generationis, & Corruptionis causas inuestigat.

Summæ primæ caput primum. De huius libri intentione, de principio materiali generationis elementorum opiniones & Antiquorum & propria.

Emissione igitur, & tactu, & de ipso facere, & pati dictum est quomodo existit in rebus, quæ mutantur secundum naturam. Amplius autem de generatione, & corruptione simplici, quomodo est, & cuius, & propter quam & quam habet differentiã eorum vnumquodque. Reliquum autem est considerare circa vocata Elementa corporum. generatio enim & corruptio omnibus natura consistentibus substantijs, nõ sine sensibilibus corporibus.

Horum autem subiectam materiam hi quidem inquirunt esse vnã, vt aërem ponentes, aut ignem, aut aliquid medium horum, & corpus

Stens, & separabile. Hi autem plures secundum numerum uno: hi enim ignem, & terram: hi autem & hac, & aërem, tertium: hi autem & hac, & aquam, quartum, ut Empedocles, ex quibus congregatis, & segregatis, aut alteratis contingere generationem, & corruptionem rebus.

Empedocles.

Tex. 3. Quod igitur prima principia, & elementa bene se habet dicere, sit confessum, ex quibus transmutatis aut secundum congregationem, & segregationem, aut secundum aliam transmutationem: contingit generationem esse, & corruptionem. Sed facientes quidem unam materiam præter dicta, hanc autem separabilem, & corpoream, peccant. Impossibile enim est sine contrarietate esse corpus hoc sensibile existens, aut enim leve, aut grave, aut calidum, aut frigidum necesse est esse infinitum hoc, quod quidem dicunt esse principium.

Tex. 4. Ut autem in Timæo scriptum est, nullam habet determinationem.

Plato.

Non enim dixit manifeste illud, omne recipiens, si separatur ab elementis: nec videtur illo, dicens esse subiectum aliquod vocatis elementis prius. ut aurum, operibus aureis: sed & hoc non bene dicitur, hoc modo dictum. sed quorum quidem alteratio est, ita, quorum autem generatio, & corruptio, impossibile illud appellat, ex quo generatum est: quamvis, inquit, longe verissimum esset aurum dicere unumquodque esse.

Sed elementis existentibus soli-

dis, usque; ad planities facit dissolutionem: impossibile autem materiam primam planities esse.

Nos autem dicimus aliquam materiam corporum sensibilem, sed hanc non separabilem, sed semper cum contrarietate, ex qua generantur vocata elementa, determinatum est: autem de his excluditur in alijs. Sed tamen quoniam & hoc modo sunt ex materia corpora prima determinandum est & de his, principium quidem, & primum existimantes esse materiam, inseparabilem quidem, subiectum autem contrarijs, neque enim calidum materia est frigidum, neque hoc calido, sed subiectum ambobus. Quapropter primum quidem est: secundum autem contrarietates: dico autem ut caliditas, & frigiditas: tertium autem iam ignis, & aqua, & talia. hoc enim transmutantur in se invicem, & non, ut Empedocles & alij dicunt, neque enim esset alteratio, contrarietates autem non transmutantur: sed non minus &, ut corporis, qualia, & quot dicendum principia, alij enim supponentes videntur, & non dicunt quare aut talia, aut tot.

a l. sup. ponentes.

PROPOSITIONES

ex capite primo.

- 1 Generatio, & corruptio substantiarum omnibus naturalibus non sine sensibilibus corporibus contemuntur.
- 2 Prima principia merito elementa dici, pro certo habendum est.

3 Qui

- 3 Qui materiam primam corpoream, atque separabilem ponunt, errant.
- 4 Corpus sensibile sine contrarietate existere nequit.
- 5 Subiectum alterationis predicari potest de eiusdem termino, non autem subiectum generationis.
- 6 Datur materia, ex qua elementa fiunt, qua semper est cum contrarietate, & separari non potest.
- 7 Inter principia primo loco numeranda est materia, secundo contrarietates ipsa, seu calor, & frigus, tertio elementa, veluti, ignis, & aer.
- 8 Elementa inuicem transmutantur, non autem contrarietates.

NOTATIONES.

In primâ propositione. Per corpora, sensibilia intelliguntur elementa, quæ anthonomasticè appellantur sensibilia, sine ipsis autem non fit generatio, aut corruptio, quoniam omnis generatio vel est inter elementa, vel inter constantia ex elementis.

In 2. propositione. Per primam non intelligit absolute primam, nam, ut infra dicit, materia est prior, sed prima inter cetera corpora.

In 3. propositione. Errat igitur Zabarella, qui vult, materiam esse corpus, & illi quoque; qui existimarunt, aliquod elementum esse principium, quæ sententia in 1. phys. impugnari solet.

In 4. propositione. Difficultatem patitur hæc propositio quoad corpora cælestia, quæ & sensibilia sunt, quia videntur, & tamen contrarijs qualitatibus carere dicuntur, alioqui essent corruptibilia.

Respondeo, vel per sensibile Ari-

stotelem intellexisse tantum obiectum sensus tactus, nam hoc proprie dicitur sentiri, quod videtur autem, non solet dici, percipi sensu, vel per contraria intelliguntur non ea tantum, quæ mutuo se intemunt; sed ea omnia, quæ opponuntur quocumque modo, cuiusmodi sunt etiam in cælo, nam ad sunt raritas, & densitas. Sed prior responso est melior, nam textu 7. definit, sensibile illud esse, quod tactu sensum facit.

In 5. propositione. Ponit Arist. hæc propositionem contra Plat. qui dicebat, materiam predicari de compositis, ut aurum de statua aurea, & ait, hoc esse proprium subiecti alterationis, dicere enim possumus, hoc album est Socrates, non verò, Socrates est materia, ratio huius dicti est, quia subiectum alterationis est compositum, subiectum verò generationis est pars compositi, quod autem est compositum, & quoddam totum, predicari potest in recto, quod verò est pars, nequaquam. Dubitari verò potest, an aurum predicari possit de statua: quidam enim negant, asserentes, dici debere statuam auream, non verò aurum. Mihi verò videtur, & Aristoteli, & veritati conformior contraria sententia: Aristoteli, quia aperte asserit, subiectum alterationis predicari de eo, quod per alterationem fit, ac statua fit per alterationem, vel saltem per aliam mutationem accidere talem, quæ alterationi potius, quàm generationi est propior, veritati, quoniam dicimus, statuam esse aurum effigiatum, aut conformatum in similitudinem alterius.

In 6. propositione. Loquitur de materia prima, & hanc, inquit, num-

numquam separari à contrarietate, quia semper est coniuncta cum qualitatibus primis. Dices, ergo materia Cœlorum non erit eiusdem rationis cum elementari, quia separatur à contrarietate. Resp. vel contrarietates esse intelligendas eo modo, quo superius diximus, vel loqui Aristotelem, non de materia in specie, sed in indiuiduo; nam hæc numero materia, quæ semel contrarietatem recepit, ea numquam spoliari potest.

In 7. propositione. Difficultas est in hac propositione quid per contrarietates intelligat, nam si qualitates, ergo hæ erunt principia substantiarum, quod est falsum, & sibi ipsi repugnabit Aristoteles, cū 1. phys. huius principij non meminerit. Si dicamus, per has contrarietates intelligere formas substantiales elementorum, sequeretur, ipsas formas elementorum esse accidentia. Multi nomine contrarietatum intelligunt formas substantiales. Sed hoc videtur durum, quia statim Aristoteles se ipsum explicat, inquit, ceu calor, & frigus, neque formæ substantiales dici possunt contrariæ.

Crederem igitur, per contrarietates ipsum intelligere formam, & priuationem, hoc est enim consonum dictis ab ipso in 1. physicorum, ubi ait, principia debere esse contraria: quod verò afferat exemplū de frigore, & calore, nihil officit, quia attulit ad explicandam contrarietatem, non verò naturam formæ. Vel ipsas primas qualitates intelligit, ut tex. 7. se explicare videtur, quomodo autem hæ principia dici possint, capite sequenti, propositione secunda explicabimus.

In 8. propositione. De elementorum transmutatione agimus in quaestionibus, quod verò contrarietates non transmutentur, patet, quia non dicitur calor fieri frigus, aut priuatio forma.

C A P. II.

Quod qualitates tangibiles sint Elementorum principia, primæque eorum differentia.

Quoniam igitur querimus sensibilibus corporis principia, hoc autem est tangibilis: tangibile autem, cuius est sensus tactus, manifestum quod non omnes contrarietates corporis formas, & principia faciunt, sed solum quæ secundum tactum: secundum contrarietatem enim differunt, & secundum tangibilem contrarietatem. Ideo neque albedo, neque nigredo, neque dulcedo, & amaritudo, similiter autem neque aliarum sensibilibus contrarietatum aliqua facit elementum. quamuis prior visus est tactu, quapropter & subiectū prius: sed non est corporis tangibile, sed secundum alterum, et sicut fuit natura prius.

Ipsorum autem tangibilium diuidendum quales primæ differentia, & contrarietates. Sunt autem contrarietates secundum tactum hæ, Calidum, Frigidum, Siccum, Humidum, Graue, Leue, Durum, Molle, Lubricum, Aridum, Asperum, Leue, Crassum, tenue. Horum autem, Graue quidem, & Leue, neque

Tex. 7. Hic subiectum sumitur pro obiecto. Idē 2. de Anima cō. 136. et 174. & 315. in sol. prime questio nis. Tex. 8. Contrarietates secundū tactum.

neque actiua, neque passiuæ, non enim faciendo aliquid alterū, neque patiendo ab alio, dicuntur. Oportet autem actiua, & passiuæ adinuicem esse elementa: miscentur enim & transmutantur in se inuicem. Calidum autem & frigidum, & siccum, & humidum, illa quidem, quia actiua sunt: hæc autem, quia passiuæ, dicuntur. Calidum enim, est quod congregat ea, quæ sunt eiusdem generis. segregare enim, quod inquit facere ignem. congregare est ea, quæ eiusdem generis sunt contingit enim excipere aliena. Frigidum autem quod coniungit, & congregat similiter & ea, quæ eiusdem generis, & quæ non eiusdem generis.

Tex. 9. Humidum autem, quod interminabile proprio termino, facile terminabile existens. Siccum autem, facile terminabile proprio termino, difficulter autem terminabile. Tenue autem, & Crassum, & Lubricum, & Aridum, & Durū, & Molle, & aliæ differentia, ex ipso humidum, quia non est terminatum quidem, facile autem terminabile existens, & quia sequitur tangens, tenue autem repletium, & tiuum, subtilium enim partium, & quod paruorum partium repletium, totum enim totum tangit, tenue autem maxime tale est: manifestum est quod tenue quidem erit humidum, crassum autem sicci.

Tex. 11. Rursum autem lubricum quidem humidum. Lubricum enim humidum aliquid passum est, velut

oleum. Aridum autem sicci. Aridum enim est, quod perfecte siccū, adeo ut & congelatum sit propter defectum propriæ humiditatis.

Amplius molle quidem humidum, durum autem sicci. Molle enim, quod cedit in seipsum, & non obstitit: quod quidem facit humidum. & ideo non est: humidum molle, sed molle humidum, durum autem sicci. Durum enim est, quod congelatum est: congelatum autem siccum est.

Dicuntur autem Siccum, & humidum multifariam. opponitur enim sicco & Humidum, & vdu, & rursus humido, & siccum, & congelatum: omnia autem hæc sunt sicci, & humidum primorum differentiarum. Quoniam enim vdo opponitur siccum, & vdu quidē est, quod habet alienam humiditatem superficie tenus: Irrigatum autē, quod in profundo, siccum autem priuatur hac, palam est quod vdu quidem erit humidum, oppositum autem siccum primi sicci.

Rursum autē humidum, & congelatum similiter. Humidū enim est, quod habet propriam humiditatem in profundo, Congelatum autem priuatur hac. quapropter & horum erit hoc quidem sicci, illud autem humidum. Manifestū est igitur, quod omnes aliæ differentia reducuntur ad primas quatuor. hæ autem non amplius in minores. neque enim calidū quod humidum, vel quod siccum, neque humidum, quod calidū, aut quod frigi-

frigidum, nec frigidum & sicco,
nec sub inuicem, nec sub calido, &
humido sunt. quapropter necesse
est quatuor esse has.

PROPOSITIONES
ex capite secundo.

- tex. 7. 1. *Sensibile est, quod tactu sensum facit.*
2. *Non omnes contrarietates, sed ea solum, qua sub tactum cadunt, principia appellantur.*
3. *Cum visus tactu prior sit, etiam obiectum visus tactus obiecto prius erit.*
tex. 8. 4. *Calidum, & frigidum actiua dicuntur, humidum vero, & siccum passiuua.*
5. *Calidum est, quod homogenea congregat.*
tex. 9. 6. *Frigidum, quod tam eterogenea, quam homogenea congregat.*
7. *Humidum, quod cum facile terminos suscipiat, proprio non definitur.*
8. *Siccum quod facile proprio termino definitur, aere vero alieno.*
tex. 10. 9. *Tenue, & crassum, viscosum, & aridum, durum, & molle, & cetera differentia ex primis qualitatibus sunt.*
tex. 14. 10. *Siccum, & humidum multis dicuntur modis, nam & humidum, & madens sicco aduersantur, siccum vero, & concretum humido.*
tex. 15. 11. *Ceteras omnes differentias ad quatuor primas, & has non amplius in pauciores reduci, constat.*

NOTATIONES.

Prima. Cur nomen sensibile obiecto tactus tribuatur, potius quam alterius; ratio fuit a nobis supra tacta, quod videlicet ab eo dicantur potius, quam ab alijs res sentiri. Adde, quod hic sensus est omnibus animantibus communis, & fundamentum ceterorum, & magis materialis, consequenter magis spectat ad pyxicum, quare & merito ipsius obiectum anthonomasticos sensibile appellatur.

Secunda. Videtur Aristoteles per hanc propositionem valde fauere illorum sententiae, qui volunt, primas qualitates esse formas constituentes elementa. Qui tñ contra sentiunt, (vt verè sentiendum existimo) respondent, vel Aristotele per has qualitates nobis notiores intellexisse formas substantiales magis occultas: vel dici principia corporis tangibilis, non vt corpus est: sed vt tangibile, siue constitutere elementa, non quatenus substantiae sunt, sed quatenus principia generationis. eò quod per has qualitates agant: Vel tandem dici possunt principia non componentia, sed disponentia, vel efficientia, sicuti dicimus, calorem esse principium calefactionis. Nam formas elementorum non constitui ab Aristotele, illud suadet, quod singulis elementis duas qualitates attribuit, corpori autem simplici non nisi vnica forma constitutens ascribi debet.

Tertia. Visus dicitur tactu prior, non tempore, cum constet, esse tactu posteriorem, sed dignitate, & etiam vniuersitate obiecti, nam

longè

longè plura videmus, quam tangamus.

Dices, at primæ qualitates videtur esse nobiliores qualitatibus visui, quia sunt magis actiuæ, & independentes. Respond. simpliciter esse nobiliores qualitates visui. Primum quoniam inter eas est lux qualitatū nobilissima, quæ est etiam actiua, & producit calorem primarum qualitatū præstantissimam. Præterea nobiliores etiam sunt ipsi colores, quia sequuntur formam nobiliorem, scilicet misti, & ex eo etiam, quod pendunt à primis qualitatibus, eorum nobilitas arguitur, quia posteriora generatione sunt nobiliores, & reliqui sensus, qui à tactu pendunt, ipso præstantiores.

Dices secundò. Aer est tangibilis, & non visibilis, ergo obiectum tactus est vniuersalius. Respond. etiam si hoc admittamus, nullum esse inconueniens, quia se habent vt se mutuò excedentia in vniuersalitate. Præterea, antecedens non simpliciter admittendum; Nam aer tactum etiam ipsum refugit. Si verò dicas, tangi, dum aliqua qualitate excedenti est præditus; & vento cietur; ita ego dicam, videri, dum crasso vapore densatur, & per reflexionem radiorum solis coloratur. Addunt alij, neq; cetera elementa esse visibilia, quibus tamen ego non assentior, experientia enim contrarium docet. Dices, at color est passio corporis misti, ergo non conuenit elementis. Respond. hoc non obstante, videri posse elementa. Primum, quia recipiunt aliunde colores saltem apparentes, vt apparet in aqua, & aere. Secundò quia opacitas ipsa additis præsertim sensibi-

libus communibus, vt figura, motu, &c. est visibilis, vt hæc est maxima in terra, minor verò in aqua, sed tamen sufficiens ad terminandam aliquo pacto visionem. Ignis verò cum numquam sit nisi in corpore misto, patet, semper videri. De aere supradiximus. Quare quod dicitur, colorem esse passionem corporis misti, intelligerem de colore perfectò, & conaturali.

Decimò. Vt multiplex acceptio harum vocum percipiatur, Notandum est prius, sæpe euenire, vt idè sit nomen generis, & alicuius etiã speciei. Ita negatio est genus quoddam, quod diuiditur in negationem in subiecto apto, & negationem in subiecto nõ apto, sed prior illa species priuatio appellatur, hæc posterior retinet nomen generis, & negatio dicitur. Ita se habet in humido, & sicco, nam genericè sumpta continent sub se humida, & sicca cuiuscunque nature, at verò humidum specificè sumptum differt ab vdo, & madido, & siccum à concreto.

Humidum ergo genericè sumptum est illud, quod humore est præditum.

Humidum specificè sumptum, quod totum & in internis, & in externis, in summis, & in imis partibus humore proprio est præditum, vt aqua.

Madidum est, quod alienum humorem habet in partibus internis, vt ebrii, qui dicuntur madere vinum. Vdum verò, quod alienum humorem habet in summis partibus, vt terra irrigata.

Siccum verò in genere est, quod siccitate est præditum.

Siccum specificè, quod totum, & vbiq; humiditate caret.

D d d d Con;

Concretum, quod caret interno humore proprio, etiam si vdim sit. Aridum vero dici potest, quod neque est madidum, vel vdim, quamuis hæc nomina sepe confundantur.

Cæteræ propositiones in quæstionibus exponuntur.

C A P. III.

Quot sint qualitatum primarum coniugationes: Quotusque Elementorum numerus, Quaternarius scilicet.

Tex. 16 Quoniam autem quatuor elementa sunt, ipsorum autem quatuor sex coniugationes: contraria autem non nata sunt coniungi: (calidum enim & frigidum esse idem, & rursus humidum, & sic cum impossibile est) manifestum est, quod quatuor erunt elementorum coniugationes, calidi & sicci, & calidi & humidi, & rursus frigidi & sicci, & humidi & frigidi. Et secuta sunt secundum rationem simplicia apparentia corpora, & ignem, & aërem, & aquam, & terram. (Ignis enim calidus, & siccus est: Aër autem calidus, & humidus: velut euaporatio enim aër: Aqua autem frigida, & humida: Terra autem frigida, & sicca) ut rationabiliter distribuatur differentie primis corporibus, & multitudo eorum sit secundum rationem.

Tex. 17 Omnes enim qui simplicia corpora elementa faciunt, hi quidem unum, hi autem duo, hi autem tria,

hi autem quatuor faciunt. Quicunque igitur unum solum dicunt esse, deinde densitate, & raritate alia generant: his contingit duo facere principia, & rarum, & densum, aut calidum, & frigidum. hæc enim, quæ operantur: unum supponitur, quemadmodum materia.

Qui autem mox duo faciunt, ut Parmenides, ignem, & terram, intermedia mixturas faciunt horum, ut aërem, & aquam.

Similiter autem & qui tria diuisiōibus, quemadmodum Plato in diuisiōibus, medium enim mixturam facit. Et ferè eadem dicunt, & qui duo, & qui tria dicunt, præterquam quod hi quidem in duo diuidunt medium, hi autem unum solum faciunt. Quidam autem & mox quatuor dicunt, ut Empedocles, congregat autem & hæc in duo: igni enim omnia alia opponit.

Non est autem ignis, & aer, & unumquodque prædictorum simplex, sed mixtum. Simplicia autem talia quidem sunt, non tamen eadem, ut quod simile igni est, igneus, non ignis, & quod aeri, aereum. similiter autem & in alijs.

Ignis autem est superabundantia caliditatis, quemadmodum & Glacies frigiditatis. Congelatio enim, & Exarsio superabundantiæ quadam sunt, illa quidam frigiditatis, hæc autem caliditatis. Si igitur glacies est congelatio humiditatis, & frigidi, & ignis erit exarsio calidi, & sicci. ideo nihil ex glacie generatur, neque ex igne.

Exi-

Tex. 22 Existētibz autē quatuor simplicibus corporibus, utrumque duorum utriusque locorum est. ignis enim, & aer eius, qui ad terminum fertur: terra autem, & aqua eius, qui ad medium. Et extrema quidem, & sincera ignis & terra sunt: media autem, & mixta materia aqua, et aer. Et utraque utriusque contraria. igni enim contraria aqua, aeri autem terra. hæc enim ex contrarijs passionibus constituta sunt.

Sed tamen simpliciter quatuor existentia, unius unumquodque est. Terra enim sicci magis, quam frigidi: Aqua autem frigidi magis quam humidi: Aer autem humiditatis magis, quam calidi: Ignis autem calidi magis quam sicci.

PROPOSITIONES ex capite tertio.

- tex. 16. 1 Ex quatuor primis qualitibus, quatuor coniugationes oriuntur, quibus elementa quatuor respondent.
- tex. 20. 2 Nec ignis, nec aer, neque dictorum elementorum quicquam simplex est, sed mixtum; simplicia autem talia quidem sunt, non tamen eadem.
- tex. 21. 3 Ignis est excessus caloris, quemadmodum glacies frigoris, quod in causa est, quod neque ex glacie, nec ex igne quicquam fiat.
- tex. 22. 4 Ex quatuor simplicibus corporibus duo obtinent locum sursum, duo vero locum deorsum.
- 5 Extrema, maximèq; sincera sunt ignis, & terra, media autem, & mixta magis aer, & aqua, &

utrisque contraria. 6 Unumquodque ex quatuor elementis unā qualitatem sibi magis propriam vendicat, terra siccitatem, aqua frigus, aer humiditatem, ignis calorem.

NOTATIONES.

PRima, quod ait Aristoteles, ex quatuor qualitibus quatuor tantum oriri coniugationes, verissimum est. Nam duæ reliquæ impossibiles sunt, quia ex contrarijs, non enim possunt esse simul frigus, & calor, humiditas, & siccitas. Consequentiam verò, quod tantum sint quatuor elementa, ostendimus in quæstionibus esse tantum probabilem, sicuti etiam falsum esse, quod de aeris qualitibus communiter dicitur, & veram esse Empedoclis sententiam, qui præter ignem cætera elementa frigida esse asserbat.

Secunda, magnam continet difficultatem hic textus, quod enim, ait Aristoteles, elementa non esse simplicia, sed mixta, quidam referunt ad ipsorum compositionem ex materia, & forma, quasi nolint, esse prima principia: alij ad mixtionem accidentalem, quod scilicet qualitibus extraneis prædita sint: alij ad mixtionem etiam substantialem, ita ut velit, elementa, quæ sunt apud nos, non esse pura elementa, sed mixta corpora. Potest etiam adhiberi quarta expositio, ut per mixta intelligat non habentia unam simplicem qualitatem, sed duas. Simplicior tamen sensus, & germanior, me iudice, est, ut nolint, esse vera, & simplicia elementa, quæ à nobis ignis, aer, terra, & aqua appellantur, ut in secunda, vel

tertia explicacione dicebatur, simplicia tamen elementa esse his valde similia.

Tertia difficultas hic quoque adest, quid per ignem intelligat, an illum, quem dixit esse mistum, & non simplex corpus, an verò ipsum purum elementum. Si dicas, intelligere corpus mistum, ergo volèret corpus mistum excedere in calore ipsum elementum, at quomodo hoc dici potest? unde enim mistum calorem habet, nisi ab igne? Si dicas, intellexisse corpus simplex, ergo etiam glacies erit aqua simplex, quod est absurdum.

Dicendum existimo, per ignem intellexisse illum ignem, quem supra dixerat, esse corpus mistum, neque tamen nolle hunc ignem, esse magis calidum, quam elementum ipsum ignis, sed solum ratione materiæ habere calorem magis sensibilem, & exardescentem, & idem dicendum de frigore glaciæ.

Quarta, quomodo sit intelligenda hæc propositio, explicauimus in quæstionibus, & ostendimus, ignem non habere locum sursum.

Quinta, Rationi congruum est, ut elementa, quæ media sunt magis etiam extrema participant, & idcirco sint minus simplicia, quod verificatur etiam in partibus ipsorum elementorum mediocum, nam aer, qui prope terram est, impurius habetur quàm qui ab ea longius distat.

Sexta, explicauimus hanc propositionem quæst. II. Sec. 3.

In Librum Secundum de Generatione.

DISPUTATIO I.

De Elementis.

Duplici ratione ad Philosophum spectat agere de elementis. Altera, quatenus sunt partes vniuersi integrantes, Altera, quatenus sunt principia mistorum. quâuis enim quodlibet ens dici possit pars vniuersi, peculiari tamen ratione hoc de elementis dicitur, quia simul cum cælo constituunt veluti substantialiter vniuersum, reliqua verò entia videntur esse veluti accidentia, & ad ornatum ipsius. Quare, & in capite primo generis in principio legimus creatum cælum, & elementa, in diebus verò sequentibus diuersa illis ornamenta addita, & sicuti substantia eadem permanente, accidentia modò accedunt, modò recedunt, ita præter elementa, & cælum, cætera omnia sunt corruptibilia iuxta illud sapientis *Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat.* incorruptibilia, inquam, sunt elementa, non secundum omnes suas partes, quæ admodum creditur cælum, sed secundum se tota; nunquam enim corrumpitur tota terra, vel totus aer, vel tota aqua, ob illud ergo prius munus, dedit natura elementis qualitates motiuas, quibus in sua loca ferri possint, & vniuersi ordinem seruare: ob hoc posterius, qualitates actiuas, quibus inuicem agere possint, & pari priorimodo ea considerauit Aristoteles

les in libris de cælo, posteriori in his de generatione, quæ propterea etiam aliquando de elementis appellantur. Nos autem commodioris doctrinæ gratia, utroque modo de ipsis hic agemus. Dicuntur autem elementa considerari, quatenus partes vniuersi, vel quatenus principia mistorum sunt, nõ quia per se etiam non sint considerabilia tamquam corpora naturalia à physico; sed quia omnis consideratio ipsorum ad hæc duo capita commodè reduci potest, & dum considerantur, ut partes vniuersi, verè etiam per se considerantur.

Quid sit elementum.

QUÆSTIO I.

Elementi nomen (ut ab eo. n. exordiamur, ordo doctrinæ postulat) non est naturæ nomen, sed officij; non enim cõuenit cunctis elementis secundum ipsorum substantiam, sed quatenus ad mistum componendum concurrunt, quare si nulla daretur amplius mistio, non mutarentur secundum substantiam, & tamen definerent esse elementa; dum igitur quærimus, quid sit elementum, potest esse sensus, quæ nam sit ratio elementi, secundum quam hoc nomen simplicibus corporibus tribuitur, vel etiam, quæ nam sit substantia eorum corporum, quæ elementa vocantur: utrumque autem hac quæstione expediemus, non enim magnam continet difficultatem.

De nomine, & definitione elementi.

SECTIO I.

Elementum, si vim nominis spectes, est vltimum, in quod resoluitur aliquod compositum, & primum, ex quo componitur, qua ratione etiam litteræ dicuntur elementa orationis, & suppositiones, quæ fiunt à mathematicis, elementa Geometriæ. Multipliciter tamen vsurpari solet hoc nomen, modò latius, modò pressius, ut notat Aristoteles 5. metaph. aliquando enim sumitur latè, ut tribuatur etiam principijs in fieri generationis, ut patet ex 12. metaph. tex. 23. vbi dicit idem Aristot. elementa esse tria, materiã, formam, & priuationem, aliquando autem tam strictè, ut soli materiæ primæ adscribatur ex 5. metaph. 4. aliquando secundum quãdam analogiã, illud, quod vnum, & primum est, cum sit ad multa utile, dici solet elementum, & hoc modo vniuersalia dicuntur elementa ab Arist. 5. met. tex. 4. quia vna est ipsorum ratio à multis participata, & loca, ex quibus argumenta deducuntur, elementa vocantur ab eodem Aristotele 2. phys. cap. vltimo. Communior tamen vsus huius vocis elementi est, ut sumatur pro quatuor primis, & simplicibus corporibus, nempe igne, aere, aqua, & terra, quatenus ex ipsis componuntur mista. Definitur autem ab Aristotele elementum varijs in locis. Primus locus est 3. cæli t. 31. vbi hæc habet Aristoteles, *Sit itaque elementum illud corporum, in quod alia corpora diuisiuntur, quod nescit*

potentia, aut actu (hoc enim utro modo adhuc ambiguum est) ipsum verò est indivisibile in diuersa specie. Quæ definitio non est elementis in genere, sed tantum pro ut conuenit quatuor vulgaris elementis, quoniam materia prima, & alia, quæ videri possunt elementa, excluduntur per illam particulam (corporum) quatuor autem conditiones elementorum explicat in hac definitione. Arist. Prima est ut sint corpora, quare excluduntur, ut diximus, materia, & forma; secunda, quod alia corpora in ea diuidantur, per quam excluditur cælum, in quod nullum aliud corpus diuiditur; tertia, quod sint indivisibilia in diuersa specie, ut non comprehendatur mista, quæ possunt diuidi in elementa, ipsa autem elementa quamuis diuidi possint in partes, tamen non diuiduntur in diuersa specie, quia ipsorum partes sunt eiusdem speciei, & essentia cum toto: quarta quod in sint potentia, vel actu; nisi enim inessent, non essent propria elementa, an autem actu, vel potentia, nondum definierat Aristoteles.

Secundus locus, in quo definitur elementum, est 5. metaph. t. 4. his verbis. *Elementum dicitur, ex quo componitur primò inexistente indivisibili specie in aliam speciem.*

Dicitur. Ex quo, ad excludendas causas extrinsecas, nam efficiens potius est à quo, & finis propter quæ componitur, ut excludatur priuatio, ex qua res non componuntur. Dicitur primò inexistente, ut significetur, elementum debere esse illud, quod omnium primùm in compositione veniat. Dicitur tandè (indivisibili specie in aliam speciem) quia licet possit diuidi in partes, nõ tamè potest diuidi in alias distinctas specie, ut

paulò ante diximus. Dubitari autè potest, An comprehendatur materia prima in hac definitione, S. Thomas in cõmentarijs hoc negat, quoniam inquit, materia non est species, ut supponit definitio, dũ tradit, nõ posse diuidi in alias species: Nõ apud probant hoc Doctores Conimbr. dicunt enim, materiã esse speciem secundũ ratione potentię passivę; quandoquidẽ materia in cõmuni distribuitur in materiam cęlestem, & sublunarem, tamquam in veras species; sed & ipsi falso innituntur fundamento, quia non possunt plures species materię reperiri, ut alibi monuimus. Dicendum potius, vel Aristotelem speciei nomen largo modo sumpserit, vel etiam si strictè sumpserit, verè dici de materia, quòd in alias specie diuersas non diuidatur, quia quòd magis ipsa recedit à ratione speciei, eò quoque longius distat ab huiusmodi diuisione, ac proinde, cur excludi debeat ab hac definitione materia, nõ apparet. Tertius locus, in quo definitur elementum est 7. metaph. in fine, ubi dicitur esse id in quod existens diuiditur ut materiam. quæ definitio videtur pati difficultatem, eò quòd relinquit potissimam conditionem elementis, nõpe ut indivisibile in alia specie distincta, siue quòd idem est ut, sit illud, ex quo primùm aliquid componitur. Responderi tamen posset, hanc conditionem comprehensam fuisse in illa particula, ut materiam, quia videtur materia proprie non ulterius diuidi, cum sit subiectum primum. quare etiã existimant multi, hanc definitionem soli materię primæ conuenire.

Præter has definitiones, aliam attulere Doctor. Conimbricenses quæ-

quæst. 1. in cap. 3. huius lib. videlicet *elementum esse corpus simplex, in quod alia corpora resoluntur. Simplex dicitur ad remouenda mista: In quod alia resoluntur ad excludendum cælum.* Non caret tamè scrupulis hæc definitio, primus est quoniam per alia corpora ex vi verborum comprehenduntur omnia alia ab elementis, sed non omnia huiusmodi in ipsa resoluntur, nõ cælum in ipsa nõ resoluitur, ergo non rectè elementum est definitum. Respondere tamen possent, per alia corpora non intelligi alia ab elementis, sed alia à corpore simplici, scilicet omnia composita. Sed adhuc vrgeri posset, quia neque omnia corpora composita resoluntur in omnia elementa, quia quædam sunt composita ex duobus tantum elementis, vel tribus, quæ non resoluntur in quartum; quòd tamen non definit esse elementum, quamuis non sit elementum respectu illius misti.

Secundus scrupulus posset esse, quia non videtur tradita per essentialia. Nam esse illud, in quod aliquid resoluitur, est proprietas, non essentia elementorum. Sequitur enim ex eo quòd elementum componit.

Breuiissima autem, & optima definitio elementis, ut elementum, est, abstrahens ab hoc, vel illo hæc mihi videtur. *Elementum est illud, ex quo primò aliquid componitur, cum insit:* immo, & illa verba *cum insit*, demum possunt, quia si componit, oportet etiam, ut insit.

Dices. hac ratione conueniet elementis ratio materiæ tantum, & formæ, non vero corporibus simplicibus, quia ex ipsis non compo-

nitur res primùm, sed tantum ex illis. Respondeo, mista posse concipi ut mista, & ut corpora sunt, si ut corpora, elementa ipsorum sunt materia tantum, & forma; si verò ut mista, illorum elementa erunt corpora simplicia, non enim mista sunt quatenus componuntur ex materia, & forma, sed quatenus ex alijs corporibus simplicibus. sed quoniam vulgus latet compositio ex materia, & forma, & non præterit compositio ex corporibus simplicibus, hinc effectum est, ut nomine elementi hæc quatuor simplicia corpora intelligerentur. Ad quæ etiam coarctari poterit supradicta definitio, addito tantum corpore, videlicet *elementum esse corpus, ex quo primùm aliquid componitur cum insit* siue, ut excludamus composita ex substantia, & accidente, esse corpus, ex quo primùm aliud corpus componitur cum insit, siue ex quo primùm mista componuntur, & in hac posteriori significatione nos elementi nomẽ post hac usurpabimus.

De forma Elementorum multorum opinio.

SECTIO II.

Constare elementa ex materia, & forma, nulli dubium, est, cum ex eorum mutua transmutatione hoc apertè colligatur, eadem quoque materiam cum cæteris sublunariis habere, & illi, qui materias specie diuersas confingunt, fatentur; remanet ergo tantum de forma ipsorum dubium. Est autem sententia plurium, & non ignobilium Philosophorum, præcipuè grecorum, Alexan.

Alexandri Afrodisi. 12. metaph. cōmento 12. Ammonij, Io. Grammat. Galeni 1. de usu partium, & primo de elemētis, quos etiam secuti sunt Zimara lib. 2. de an. ad tex. 18. & quidam non obscuri nominis Philosophi nostri temporis, elementorum formas constituentes esse ipsorum qualitates actiuas.

Probatur hæc sententia primò, quoniam rerum ordo poscit, vt vltimum superioris vniatur cum primo inferioris. sic enim videmus, infimas ex intelligentijs vniri tanquam formas assistentes nobilissimo corpori, nempe cælo, & nobilissimam formam mistionis deseruire tamquam materiam animæ, ergo etiam nobilissima accidentia, quæ sunt primæ qualitates, vniri debent tamquam formæ cum ignobilissima substantia, quæ est materia elementorum.

Secundò ex operationibus dignoscitur forma, at in elementis nulla adest operatio, ex qua dignosci possit alia forma substantialis præter ipsorum qualitates, ergo.

Tertiò, illa est forma substantialis alicuius rei, per quam potest illa sibi simile producere, sed elementa per qualitates actiuas producant sibi alia similia, ergo hæc sunt ipsorum formæ.

Quartò, forma, quæ intenditur, & remittitur, est accidentalis, huiusmodi est forma elementorum, quia aliqui nō posset ingredi cōpositionem mistorum, ergo.

Quintò, saltem ignis forma nō videtur esse substantia; nam duæ formæ substantiales non possunt esse in eadem materia præsertim si non sint subordinatæ, at ignis sem-

per est in materia cum alia forma substantiali, quæ illi non est subordinata, ergo non est substantia.

Probatur minor, quoniã forma ignis semper est in aliquo misto, vt in ligno, ferro, stippa, fumo. Præterea non potest ignis esse sine alimento, hoc autem nil aliud est, quã mistum aliquod, in quo est forma ignis.

Sextò, formæ elementorum sunt contrariæ, ergo primæ qualitates. Probatur antecedens, quia aliqui incorruptibiles essent, quidquid enim fit, & interit, ratione contrarietatis fieri, & interire, docet Aristot. 1. de gener. tex. 50. Probatur deinde consequentia, quia cum non componantur ex alijs contrarijs, oportet, ipsas esse contrariæ prima, sed primæ qualitates sunt prima contraria, ergo.

Denique probatur multis Aristotelis auctoritatibus, vt 2. de gener. tex. 24. vbi elementa, ait, *contrarietatem inuicem habent, quia differentia sunt contraria*, quòd loquatur autem de differentijs specificis, probatur, quia hinc colligit, elementa in se transmutari, quod nō nisi per differentias specificas contingere potest: textu item septimo eiusdem libri asserit, primas qualitates elementa constituere.

Opposita sententia probatur.

SECTIO III.

Contraria sententia est communis, & vera latinorum, quæ solet his rationibus comprobari. Quod vni est accidens, alteri non potest esse substantia ex Arist. 1. phys. tex. 23. & 30. at primæ qualitates sunt accidentia mistorum,

rum, ergo non possunt esse substantia respectu elementorum. Respondent aduersarij, falsam esse maiorem. quia intellectio est substantia in diuinis, quæ in nobis est accidens. Verùm valde analogiè conueniunt hæ duæ intellectiones, quare non possunt dici idem, sicuti primæ qualitates, quæ non solùm specie, sed etiam numero non diuersæ, modò essent accidentia, modò substantia. Præterea, quia sequerentur multa absurda, vt quòd elemētorum generatio esset alteratio tantum: quòd materia existeret sine forma substantiali: & sine eadē compositum physicū, & quòd eodem pacto mista dici possent constitui his accidentibus: vel quòd omnes substantiæ proprietates confunderentur, cum hæ formæ elementorum susciperent magis, & minus: contratio essent obnoxia, & motui; immo quòd plures formæ substantiales, & constituentes essent in eodem, cum quodlibet elementum duabus ex primis qualitatibus gaudeat. Efficaciter quoque probari potest ex his, quæ diximus supra in primo libro, probantes, dari formas substantiales, quæ in elementis quoque, vt plurimum, locum habent, præcipuè illud, quòd se reducant elementa ad propriam integritatem, cum fuerint eorum qualitates remissæ.

Idem quoque sensisse Aristotelem, posset pluribus locis probari, sed duo sufficient.

Alter erit in libro de sensu, & sensili cap. de sapore, vbi inquit *ignem non quæ ignem agere, sed quæ calidum*, non est igitur calor forma constituens ignem, quia tunc idem esset, quatenus

ignis, & quatenus calidus, sicut idem est, quatenus homo, & quatenus rationalis. Alter verò est tex. 54. huius libri, vbi docet Aristoteles qualitates primas esse substantiarum instrumentum, veteresque reprehendit, quòd qualitates solùm, non autem formas substantiales cognouerint.

Eorum, quæ opponebantur depulsio.

SECTIO IIII.

AD primùm respondeo, vltimum superioris ordinis esse quidem magis proprium, & simile supremo inferioris, non tamen opus esse, vt fiant vnum, alioquin non erunt diuersi ordinis, sed eiusdem, & sicut nobilissimum corpus non vnitur formaliter vltimæ intelligentiæ, & hæc non dat esse ipsi corpori, sed tantum motum: ita sufficiens accidenti nobilissimo, vt vnatur substantiæ infimæ, non verò poterit eam constituere, quod esset transcendere suum ordinem: Adde, quòd primæ qualitates non sunt nobilissima accidentia, habitus enim, & actus vitales, & multò minùs accidentia spiritalia illis non conceduntur, neque accidentia, & substantiæ, sunt ita sibi subordinata, vt infimum superioris debeat vniri cum supremo inferioris, quia non tantum infima substantia, sed omnis essentia debet vniri accidentibus, & nullum accidens potest esse naturaliter sine substantia, quare possumus etiam respondere, illam maiorem veram esse in rebus, quæ verè sunt alijs subordinatæ, vera autem subordinata

tio requirit, vt in eadem recta linea vnum subijciatur alteri, vt animal corpori; quare ea, quæ sunt in diuersis prædicamentis, non rectè dicuntur subordinata.

Ad secundum respondeo, ex duabus præcipuè operationibus cognosci formam substantialem elementorum, altera est, qua elementa se reducunt ad pristinum statum, vt supra diximus: altera, qua producant substantias tum elementares, tum etiam mistas, nã si ignis non aliam operationem haberet, quàm eam, quæ prouenit à calore, vt calor est, posset quidem calefacere, non tamen producere alium ignem, qui secum lucem, & alias qualitates fert, quas non gignit calor, nisi vt instrumentum formæ substantialis ignis, neque etiam simul cum alijs elementis produceret mistum substantiale, ex accidentibus enim inter se commixtis non potest oriri nisi accidens mistum.

Ad tertium distinguenda est maior, esse enim, quo producitur aliquid, contingere potest dupliciter, vel vt instrumentum, vel vt formam agentis principalis, maior ergo vera est in posteriori sensu, minor verò in priori, & idcirco argumentum nihil concludit.

Ad quartum negamus, formas elementorum intendi, aut remitti, vel id necessarium esse ad misionem, vt patet ex his, quæ supra diximus de misione.

Ad quintum vide, quid dicatur quæstione sequenti ad quartum.

Ad sextum respondeo, formas elementorum esse contrarias, intelligi posse dupliciter, vel per se, vel ratione dispositionum; posteriori modo concedimus, anteceden-

dens, sed negamus consequentiã, priori verò modo, negamus antecedens, nam formæ substantiales elementorum non sunt contrariæ per se, substantiæ enim, vt inquit Aristoteles, nihil est contrarium.

Ad primum locum Aristotelis respondeo, Aristotelem primas qualitates appellare differentias elementorum, quia per eas cognoscuntur differre, nõ verò quòd per eas essentialiter differant, sicut èt sæpe ipsa elementa primarum qualitatum nomine profert: nec mirũ, cum obscuritate, & perplexitate sit semper gauisus. Ad id, quòd additur de transmutatione respondeo, rectè dixisse Aristotelem elementa transmutari, quia contraria sunt, medijs enim qualitibus contrarij inuicem agunt, non verò quòd formaliter ratione qualitatum transmutentur.

Ad secundum vel dicendum, Aristotelem nomine primarum qualitatum intellexisse differentias specificas, quæ, quia nos latent, vocabulis accidentium sæpe eas significamus, vel locutum fuisse de elementis, non quatenus substantiæ sunt; sed quatenus sunt principia misionum actiua, & passiva, ita enim constituuntur per qualitates, vt idem ipse dicebat: *ignis non agit, vt ignis, sed vt calidus*: vel denique dici posset, constitui elementa per primas qualitates effectiuè,

quia per eas generantur, & corrumpuntur.

An quatuor sint Elementa.

Q V Æ S T I O II.

Sententia negans quibus argumentis fulciri possit.

S E C T I O I.

EX antiquis Philosophis, vt refert Aristoteles 3. de cælo c. 4. & 5. quidam existimant, infinita esse elementa, vt Anaxagoras, qui atomos omnium elementa, censebat; alij verò vnum tantum reperi afferebant, & hoc vel vnum ex quatuor vulgatis, vel aliud ab ipsis, vt qui ponebant esse quoddam elementum aqua quidẽ subtilius, aere verò densius. Ex recentioribus autem quidam, vt Cardanus, negant, ignem esse elementum, & consequenter tria tantum esse recensenda volunt. Sinenses contra quinque elementa numerant, vt tradit Pater Nicolaus Trigautius libro 4. de christiana Expeditione in sinas, hæc sunt metallum, lignum, terra, aqua, ignis nostrates scilicet, nam qui fingitur sub concauo lunæ non illis videtur possibilis.

Non igitur esse quatuor suaderi potest primò, ex elementorum commistione omnia mista generantur, at misionum species sunt infinitæ, vel saltem plurimæ, ergo elementa debent esse plura, quàm quatuor. Probatur consequentiã, quoniam composita vel mista non possunt esse diuersa, nisi etiam componentia, vel miscibilia ipsa diuersa sint; non potest ergo intelligi, quomodo ex quatuor tantum elementorum diuersa compositione,

& combinatione tot rerum diuersitates oriuntur.

Secundò, media oriuntur ex participatione extremorum, sed ex quatuor elementis duo dicuntur extrema esse, & duo media, ergo hæc media, quæ ex participatione extremorum oriuntur, non sunt elementa, quia hæc non debent ex alijs fieri.

Tertiò, Vnicum tantum videtur esse elementum, nempe terra, nam ex ea oriuntur vapores, qui sunt aer, ex ipsa saturiuntur fontes, & in multis locis etiã ignis, vt in Ethna monte, ergo cum ex ipsa cetera, quæ dicuntur elementa, oriuntur, sola elemèti nomine decorari merebitur.

Quartò, ignis saltem videtur excludendus ab elementorum numero, nam tantum abest, vt aliquid ex eo componi possit, vt omnia potius ab ipso deuoretur. Præterea superfluum omnino est, nam calor, qui posset ab ipso expeti, à cælo commodus habetur. Tertio si esset elementum, propriam haberet speciem, sed non habet; quia si alicubi esset, utique infra concauum lunæ reperiretur, at ibi est aer; ergo.

Quartò, ignis est accidens, ergo non potest esse elementum, probatur antecedens, quia duæ substantiæ corporeæ nõ possunt esse simul in eodem loco, at ignis est simul cum alijs substantijs, ergo non est substantia. Probatur minor, quia flamma nil aliud est, quàm fumus accensus, ergo ignis simul est cum fumo. Item est in ferro, & in ligno, & omnino sine aliquo subiecto reperiri non potest, quo nõ potest certius argumentum haberi, ignem esse accidens. Quod enim aduersarij respondent, esse in poris

ferri, vel ligni, vel alterius rei, nihil est; primò, quia flamma est còtinua, ergo non tantùm est in poris, neque etiam apparet, qui nam pori esse possint in fumo. Præterea, quò substantia est densior, eò minores habet poros, ergo etiã minùs ignis, rarior igitur esse deberet ignis in materia densa, velut in ferro, quàm in rara, velut in ligno, cuius oppositum videmus. Tertio si potest esse in poris, cur etiam non poterit conseruari in aere extra subiectum? in poris enim nulla adest substantia præter aerem, si potest igitur in aere solo esse ignis, non erit ratio, cur non possit etiam extra aliud corpus; quod tamen falsum esse, experientia docet.

Quartò, quando ignis paulatim lignum, aut aliquod aliud còsumit, & deuorat, negari non potest, quin peruadat substantiam ipsius ligni, nam inter porum, & porum adest aliqua pars sine poro; dum ergo ignis ab vno poro transit ad alium, cum non agat in distans, oportebit, eum transire etiam per corpus solidum, idq; oculi ipsi testantur, & tactus. Quintò, si in poris reperitur ignis, ergo ascendet, & relinquet ferru; quid enim excogitari poterit, à quo retineatur? si mentum igitur videtur, ignem esse in poris, non verò in ipsa rei substantia; vel

igitur duo corpora erunt simul, quod affirmari non potest, vel fatendum erit, ignem non esse corpus.

Sententia affirmans probatur.

SECTIO II.

Constans est, & peruulgata in omnes, non tantùm Philosophos, sed etiam idiotas sententia, quatuor esse elementa, quod non paruum est veritatis argumentum; quoniam tamen philosophi est munus, rationem magis, quàm auctoritatem sequi, inuestigandum est, an huius numeri sufficiens possit afferri ratio, nam etiam Aristoteles nonnullas attulit.

Prima igitur ratio ex qualitatibus motiuis desumitur ab Aristoteles 2. cœli capit. 3. hoc pacto. Datur in medio mundi terræ elementum grauissimum, & frigidissimum, ergo etiam debet dari elementum illi contrarium, leuissimū scilicet, & calidissimum, quia dato vno contrario, debet dari, & alterum, alioqui dabitur in natura aliqua potentia frustra, nam cū materia, quæ potest recipere vnum contrarium, sit apta etiam recipere alterum, si hoc non daretur, illa potentia esset frustra. Iam verò datis extremis, scilicet terra, & igne, consequens est, vt etiam dentur elementa media, scilicet aer, & aqua, vt feruetur debita proportio inter elementa. Verum hæc ratio, si, vt congruentiam quandam afferens, & vt probabilis tantùm proponatur, recipienda est; si verò vt efficax, non est magni faciendæ.

Primū .n. sicuti in ea colligitur, dati duo elemēta media, ita posset aliàs colligere, dari vnum tantum, vel

vel dari tria, nam, vt videbimus paulò post, ex quatuor qualitatibus item colligit Aristoteles quatuor elementa, quomodo autem idem numerus colligitur ex duobus contrarijs, & ex quatuor? cur etiam hic constituit media participantia ex extremis, ibi autem ipsa tantum extrema? Dicam liberè, quod sentio: Ego numquam magnifici hæc argumenta ex congruentijs, & combinationibus collecta, quia pro quolibet numero non deerunt suæ congruentiæ, & potius acutè excogitari, quàm ex ipsa rei natura deduci videntur.

Præterea quod dicitur si datur vnum contrarium, debet dari & alterum, si rectè perpendatur, petit id, quod probare intendit. eatenus enim, exempli causa, est verum, si datur calor, debet dari, & suum contrarium, quod est frigus, quia videmus, frigus esse calori contrarium, at si in rerum natura non daretur frigus, tunc calor non haberet contrarium, eatenus igitur probatur, dari frigus, quatenus priùs suppono; ipsum esse, alioqui si nescio esse, quomodo scio, calori esse contrariū? Confirmo magis alio exēplo iuxta hæc doctrinam, valet argumentum. datur albedo, ergo etiam nigredo, quæ est eius contrarium, at quæro, cur non valet, datur lux, ergo etiam debet dari suum contrarium positium? Respondebis, quia lux non habet contrarium, & non lucem? videntur enim habere inter se magnam similitudinem, & affinitatem lux, & albedo, quare videtur dicendum, si datur vni contra-

rium, debet dari & alteri.

Respondebis, quia video, albedini opponi nigredinem, huic verò nihil opponi, ergo infero, non propterea probas dari nigredinē, quia sit albedini contraria, sed id circo dicis, albedinem habere contrarium; quia datur nigredo, quando ergo sit argumentum, si datur vnum contrarium, debet dari & alterum, cum dicis datur vnum contrarium, iam supponis, alterum dari, quia si non daretur illud, non diceretur hoc esse contrarium, quare te vera ad petitionem principij reducitur huiusmodi ratio. Ad hæc, esto irreprehensibilis sit hæc maior, si datur vnū, &c. adhuc claudicabit minor, nam ignis non est terræ contrarius, nisi ratione qualitatum, satis igitur erit, vt dentur qualitates illæ, quæ terræ qualitatibus opponuntur, non verò necesse erit, dari formam ignis, nam illæ qualitates contrariæ etiam extra ignem reperiuntur, siccitati enim terræ opponitur humiditas aquæ, frigori calor, siuè aeris. siuè cœlestis, grauitati leuitas aeris. Vterius, si hic modus argumentandi est efficax, licebit etiam concludere, ignem esse humidum, vt omnino terræ opponatur, quæ est sicca; si verò fiat vis in qualitatibus motiuis præter aeris leuitatem, dici poterit, respondere grauitati terræ leuitatem cœli; si dicant, cœlum neque esse graue, neque leue, argumentabor, debere aliquid dari in contrarijs illi respondes, quod neque graue sit, neque leue. Denique si huiusmodi argumentationibus aditus patefiat, nihil erit, quod non possit concludi.

Secunda ratio ex primis qualitatibus deducitur, vnicuique enim elemento duæ, inquit, tantum qualitates ex primis tribui debent, at verò quatuor tantum possunt esse combinationes earum, nempe calidum, & siccum, calidum, & humidum, frigidum, & siccum, frigidum, & humidum, quia duæ reliquæ, scilicet humidum, & siccum, & calidum, & frigidum repugnant, ergo sicut sunt quatuor combinationes, ita etiam quatuor elementa, & hoc etiam argumentum tribuitur Aristoteli in hoc secundo text. 16, re vera tamen non adducit Aristoteles huiusmodi distributionem, qualitatium, ad probandum elementorum numerum, quia iam constituerat, esse quatuor; sed tantum ut ostendat, quomodo qualitates hæc possint elementis distribui; re vera enim nullam vim habet ad aliquid probandum hæc enumeratio combinationum, nam plura supponit longe magis incerta, quam sit ipse numerus elementorum; primum est, cuiuslibet elementum debere tribui duas qualitates conaturales, dicit enim quis, quod quædam habere vnam tantum, aliud duas, &c.; secundum, elementa non posse deferre nisi per has qualitates; tertium, supponitur, combinationem eandem esse non posse diuersimodè participatam in diuersis elementis, nam aliqui si in vno exempli causa, sit humiditas in summo, & frigiditas remissa, in alio frigiditas in summo, & humiditas remissa, iam habebimus duo elementa. Item si in alio sit frigus in summo, & siccitas remissa, in alio autem siccitas in summo, & frigus remissum, erunt duo alia elementa. Item si in alio sit calor in

summo, & humiditas remissa, in alio humiditas summa, & calor remissus, erunt duo alia, & consequenter sex elementa, & similiter ex calore, & siccitate duo alia elementa colligi poterunt. Præterea dici posset, adesse cælum, quod influit calorem, siccitatem, atque adeo non oportere constituere elementum ignis, quod sit calidum, & siccum. si dicas, omnia elementa debere inter se qualitatem aliquam repugnantem habere, & aliam simbolem, & idcirco non possunt duo esse calida, & humida. Primum hoc gratis dicitur, immo nos infra ostendemus, falsò dici. Præterea sufficit, quòd ad sit aliqualis contrarietas penes intensiōem, & remissionem, nã signifi à plerisque ponitur aer calidus remissè, & non in summo, & hac ratione aequè dicitur opponi, ita etiam si poneretur frigidus remissè, eidem opponeretur. Dices, quòd esset humidum in summo, & calidum remissè, identificaretur cum humido in summo, & frigido remissè, quia calor remissus est simul cum frigido remisso. Respondéo, quòd quædam calor, & frigus sunt in eodem gradu in subiecto, scilicet ambo ut quatuor, tunc illud subiectum non dicitur neque calidum, neque frigidum, at quando dicitur habere calorem remissum, intelligitur de calore excedente frigus, quare non est idem frigidum remissum cum remisso calido.

Tertia ratio desumitur ex eo, quòd mistum constat ex quatuor ipsis elementis, nam in hominibus sunt quatuor humores, qui respondent quatuor elementis, sanguis aeri, flaua bilis igni, atra bilis terra, pituita aquæ, sed facilis esset respon-

responsio ei, qui quinque elementa poneret, nam diceret, carnem, & ossa respondere terræ, quatuor verò humores quatuor elementis relinquit; si verò pauciora poneret, diceret, sanguinem respondere cælo, vel ex combinatione variæ elementorum ortos esse huiusmodi humores, vel aliquos tribuendos esse elementis alios animæ.

Quarta ratio desumitur ex motibus localibus, simplicibus, sunt enim tres motus locales simplices, primus est circularis, qui fit circa medium, & conuenit cælo, secundus est à medio, id est à centro ad cælum, tertius est ad mediū, id est à cælo ad centrū mūdi, at hi duo iterum subdiuiduntur, nam cum motus à medio, & ad medium esse possint tales, vel simpliciter, vel secundum quid, efficitur, ut quatuor sint motus simplices, cumque tot sint corpora simplicia, quot sunt motus simplices, quatuor erunt corpora simplicia præter cælū, quod mouetur circa medium. Verum, qui tria tantum elementa admitteret, facillimè responderet, inter motum simplicem à medio, & aliū simplicem ad medium, vnum tantum secundum quid participare extrema, nam & aqua, quæ dicitur moueri ad medium secundum quid, aliquando mouetur à medio, dum supra terram effluit, ergo participat ambo extrema; qui verò plura elementa, quam quatuor assereret, dicere posset, esse plures motus secundum quid; ex eo scilicet, quòd magis, vel minus de vno, vel altero extremo participarent.

Probatum quintò ab Auicenna prima par. tract. 1. can. text. 8. dum resoluitur mistum, videmus reman-

ere quatuor corpora respondentia quatuor elementis, ergo illud corpus ex quatuor elementis constabat, quia non potest vnus agens quatuor diuersa producere, antecedens patet in combustionè ligni, quod resoluitur in fumum, qui est loco aeris, & in cinerem, qui est terra, effluit etiã ex eodem humor, siue aqua, & tandem fit ex eo ignis.

Verum infirma quoque est hæc ratio, quoniam non apparet, quomodo ex resolutione misti ignis orfatur, vel quid ei simile, nisi quando mistum comburitur, tunc autem virtuti agentis tribuitur, non ipsius misti compositioni. Poterit quoque hæc diuersitas corporum resultantium tribui qualitatibus, vel partibus eterogeneis ipsius misti. Nam alioqui multa comburuntur, ex quibus nullus effluit humor, & sæpe præter cinerem remanent etiam carbones, quibus tamen nullum elementum dicitur respondere. Quamuis autem lignum sit homogeneum quo ad substantiam, adest tamen semper aliquis dissimilitudo inter partes ipsius ratione qualitatium. Hæc igitur sunt rationes, quæ circumferuntur pro numero quaternario elementorum, & ad has reducuntur omnes, quas afferunt Tol. quæst. 4. huius secundæ. art. 1.

Cum igitur hæc rationes sint ad eò infirmæ, quid dicendum erit de numero elementorum? Duo mihi videntur dicenda. Alterum est, non posse assignari rationem à priori, cur potius quatuor sint, quàm quinque, vel tria; nam constare nobis nequit, non potuisse Deum efficere, ut plura, vel pauciora elementa existissent, sicut enim modo calo-

re celesti supplet frequenter ignis defectum, qui sæpissimè non adest, ita potuisset etiam efficere, ut nullo pacto reperiretur ignis, & semper eius vices gereret cælum, siq; tria tantùm forent elementa. Sicuti etiam condidit aquam frigidam, & humidam, cur non potuisset creare aliud elementum humidum, & calidum? Adde etiam (ut excludatur aer, qui ab alijs ponitur calidus, & humidus quàmuis immeritò) fluidum, vel non tam fluidum, quàm aquam, neque tam densum, & consistens, quàm terram? & ita essent quinque elementa. Quare licet congruentissimus fuerit hic elementorum numerus, & fortassis neq; sit possibile aliud elementum præter hæc dari, non video tamen rationem à priori, cur aliud esse non potuisset vel qua si nobis aliunde non constaret, quatuor esse elementa, hoc probari posset.

Alterum dictum est, numerum quaternarium elementorum optimè colligi à posteriori, primùm quia quatuor sunt, de quibus singillatim probari potest, unū quodque ipsorum elementum esse, & nihil aliud est in mundo, de quo id affirmari possit. Terram igitur esse elementum probatur, quia ex nullo alio corpore est composita, vel mixta, quod nam enim esset hoc corpus? non mistum, quia hoc superponit terram, non aqua, aer, aut ignis, quia hæc non possunt illi tribuere consistentiam, neque gravitatem, quas habet; Idem argumentum fieri potest de aqua, deq; aere, & igne, quia non apparet, ex quibus componi possint. Habemus igitur hæc esse corpora simplicia, porro etiam ex his reliqua compo-

ni, probatur, quia à terra habent soliditatem, ab aqua conglutinationem, à cæteris contemperatōnem, nam si illa duo tantùm elementa simul conuenirent, nimis similia essent omnia mista. De igne quoque peculiariter probatur, quia videmus in multis mistis adesse virtualiter ignem, ut in silice, & in lignis, quæ si conterantur, ignem aliquem concipiunt. Similiter eius virtutes participari à vino, pipere, & alijs: aerem autem esse elementum, indicant multa, in quibus aer prædominatur, ut supra notauimus, & ipsa etiam respiratio animalium, non enim videretur adeo illis esse necessaria respiratio, nisi cum eo affinitatem quamdam haberent. Porro reliqua corpora non esse elementa, ac præsertim metallum, & lignum, probatur, quia apparet, ea mista esse ex pluribus, cum qualitates omnium elementorum participent. Præterea, quia non ingrediuntur compositionem aliarum rerū, ac denique, quia valde multiplicandus esset elementorum numerus iuxta varias metallorū, & lignorum species, quia non esset maior ratio de vna, quam de altera. Non negauerim tamen, metalla, & ligna dici quodammodo posse elementa rerum artificialiū, quia quàm plurimæ ex illis constant, quo sensu fortasse inter elementa à Sinesibus enumerata fuisse.

Probatur præterea ex virtutibus motiuis elementorum, quamuis. n. si non supponamus, quatuor tantùm esse simplices motus rectos, probari non possint, quatuor esse elementa, neque quatuor isti motus probari possint à priori; tamen à posteriori probari potest quatuor esse

esse motus simplices, quia videmus, aquam ferri supra terram, aerem supra aquam, & ignem supra aerem, ergo licebit etiam concludere, quatuor esse corpora simplicia, & consequenter quatuor elementa. Dices. Ligna locum sibi vendicant inter aquam, & aerem, ergo dabitur alius motus præter supradictos. Respondeo, ligna sibi vendicare illum locum ratione aeris, qui in illis prædominatur, & consequenter non constituere motum nouum diuersum, at verò motus aeris, & aquæ non possunt in aliud referri, quare sunt verè motus simplices. & ex illis elementorum numerus colligi potest.

Argumenta contrarie sententia expugnantur.

SECTIO III.

AD primum respondeo, ex multitudine mistorum non rectè inferri, plura esse elementa, quàm quatuor, quia non tantùm ab elementis diuersitatem, & speciem desumunt, sed etiã ab influentijs cælorū, & ab alijs mistis, quo rum virtute gignuntur; quãuis. n. in quolibet misto elemēta cōineantur, nō tñ illa sola cōtinētur, sed præterea ēt ppriæ differentiæ cuiuscunq; misti.

Ad secundum respondeo, duo elementa dici media, non quia participent naturam extremorū, cum habeant qualitates proprias ab alijs non participatas, sed ratione loci, quia loci mediū obtinent, quæ autem hoc pacto sunt media, nōn est necesse, ut fiant ab extremis, & consequenter desinant esse elementa.

Ad tertium respōdeo, est quòd

ex terra quidem gigni possunt cætera elemēta, non tamen tamquam ex materia, quæ inexistat, sed tamquam ex termino à quo quare non desinant alia esse vera elementa, quia non est contra rationem ipsorum, quòd non fiant ex alio tamquam ex termino à quo, sed solum tamquam ex materia compositente. Ad quartū respōdeo, rationes, quæ adducuntur cōtra elemētū ignis, non esse efficaces. Ad primā. n. dico, quòd quãuis ignis substantia nō possit mistū componere, potest tamē eius virtus, scilicet calor, ut supra de mixtione agētes, explicauimus. Ad secundā dico, calorē posse quidē efficienter haberi à cælo, attamen non potest cælum formaliter cōtineri à mistis, sicuti elemētum, oportuit igitur, dari ignem, qui formaliter ab ipsis cōtineretur, & esset verè materia mixtionis.

Præterea quamuis ad multa mixta non concurrat ignis substantia, nec calor ab eo productus, valde tamen utilis est ad multa mixta cōseruanda, & ad alia producenda; quare non otiosè fuit à natura productus. Ad tertiam. de hac difficultate constituemus quæstionem sequentem. Cōmuniō autem respōsio est, sub concauo lunæ adesse ignem, qui verò hoc negaret, dicere posset non hoc esse necesse ad elementi rationem, ut patebit quæstione sequenti. Ad quartam negatur, ignē esse accidēs, & meritò, quoniam lux, & voracitas, quæ in igne apparent, nō possunt esse proprietates alicuius accidentis, quod gignatur per calorem, erunt igitur substantiæ passiones. Præterea omne accidēs habet proprium subiectū, quod perficit, at ignis omnia cōsumit, ergo non est accidēs.

Ad probationem respondeo, rectè quidem probari, ignem non tantum in poris, sed etià in ipsa substantia esse debere, non vero hinc sequi, duo corpora esse in eodem loco, quia duo corpora requirunt duas materias, & duas formas, hic autem est vna tantum materia cum quibus formis, ignis scilicet, & ligni, vel ferri, nam posse duas formas substantiales esse in eadem materia, suprà lib. I. ostendimus, & quamuis hæ non sint naturaliter subordinatæ, tamen hoc non obstat, quia hinc sequitur tantum, vt pacificè non possint simul commorari, neque se omnino compacti, quare altera alterius machinatur interitum. Est igitur huius naturæ ignis, vt nequeat esse nisi in materia informata alia forma, & ratio est, quia, vt ita dicam, est summæ edacitatis, cum ergo non possit agere in se ipsum, relinquatur, vt cum oporteat esse cum alia forma, quam depascat, & ea consumpta, etiam ipse intreat, in quo mirabilis quidem est natura ignis, non tamen propterea neganda tū quia experientia eam confirmat, tum quia alia multa mirabilia sunt in rerum natura, quorum causas minùs etiam possumus penetrare, vt virtutem magnetis trahens ferri, & ipsius conuersionem ad stellam polarem, & pleraque alia; non enim alligandus est Deus regulis quibusdam definitis, vt omnia ad eandem normam producere debeat. possunt etiam dici illæ aliz formæ igni subordinatæ, non tamen vt materia, sed vt cibis.

Hinc verò deducitur, falli eos, qui dicunt, ignem apud nos elementum nõ esse, sed corpus quoddam mistum, in quo prædomina-

tur ignis. Nam coalésceret vtique hoc mistum ex igne, & ex illo alio corpore, in quo residet, exempli causa, ligno, vel ferro; aliunde enim componi non posset: atqui hoc falsò dici, probatur, quia non potest idè agere in se ipsum actione corruptiua, cum vnumquodque, quantum potest, se tueatur. at forma ignis corrumpit formam ligni, & quæcumque aliam formam in eadem materia existentem, ergo est diuersa ab omnibus illis. Neque occurras, hominem quoque corrumpere se ipsum, quia homo constat diuersis partibus eterogeneis, quarum vna agit in aliam, & mutuo corrumpuntur, ignis autem neque cõstat partibus eterogeneis, & secundum se totum agit in quã libet aliam formam, quæ si ab eo corrumpi non potest, vt sæpe accidit in ferro, post ignem extinctum remanet, vt antea erat, nõ igitur ex forma ignis, & forma ferri facta fuerat vnica forma tertia, sed vtraque semper retinuit suã propriã naturam. Confirmatur etiam, quia quod habet duas tantum qualitates primas, & has in summo, non potest esse mistum, quia continet virtutes vnus elementi tantum, at ignem apud nos esse calidum, & siccum in summo, & consequenter omni frigiditate, & humiditate carere, & sensibus patet, & ex eius effectis facillè comprobari potest, omnem .n. humiditatem, & frigiditatem vincit, & expellit, & quoad humiditatem, de qua maior posset esse dubitatio, probatur ex cinere, quo nihil potest excogitari siccius, omni scilicet humiditate per ignem expulsa. Quamuis igitur forma substantialis ignis sit in corpore misto, non tamen ipsa

ipsa est mista, quia non vnitur, nec permiscetur cum alia forma, sicuti neque mista est humiditas, licet sit in substantia calore, & alijs accidentibus prædita.

Obijcies, ergo in eadem materia cum calore, & siccitate in summo poterit esse aliquis gradus humiditatis, & frigiditatis. Nã ignis est calidus, & siccus in summo, & cum his qualitatibus est in ligno, in quo cum sit mistum, non potest quoque non adesse aliquid humiditatis, & frigiditatis, ergo calor, & siccitas in gradu summè intenso sunt cum aliquo gradu humiditatis, & frigiditatis. Respondeo, ignem esse quidem semper calidum, & siccum in supremo gradu quoad actum primum, at non semper saltem quoad siccitatem in actu secundo, immo videmus, ignem requirere aliquid humiditatis in materia, & hac penitus exsiccata, ipsi deficere. Hinc efficitur, vt per suum actum primum possit ignis expellere omnem humiditatem à subiecto; & tamen in actu secundo non repugnet secum aliquid humiditatis compati, & nos rectè ex his qualitatibus probasse, ignem non esse mistum, quia duas tantum qualitates habet sibi connaturales, & in summo, cum alias duas expellat, quamuis quia, & ipsa pugnat, non in instanti; & licet humiditas videatur igni necessaria, vt conseruetur, non hinc tamen sequitur, eam esse illi connaturalem, sed connaturale esse igni, contra ipsam pugnat, & ipsam de pasci. Dices, ergo idem erit in duplici specie. idem enim suppositum erit ignis, & ferrum, falsa quoque erit illa sententia, omne, quod aduenit enti in actu, esse accidens, nam hic

non valet illa responsio, aduenire secundam formam enti in actu incompleto, materia enim est completa per formam ferri, vel ligni. Respondeo ad primum, secundum diuersas formas non esse inconueniens, quòd idem sit in diuersis speciebus, nam potest etiam esse in diuersis prædicamentis, homo enim albus, vt homo, est in prædicamento substantiæ, vt albus, in prædicamento qualitatis. Ad secundum respondeo, non aduenire formam ignis enti in actu, vt actus ipsum, quia sic esset accidens, sed aduenire materiæ, quæ est sub alio actu, ipsa tamen materia semper est in potentia ad vltimum actum, neque efficit vnum cum alia forma, nisi valde per accidens.

An detur ignis sub conuenio Luna.

QUESTIO III.

Affirmans sententia suadetur.

SECTIO I.

Receptissima est sententia affirmans apud Philosophos, & apud indoctos etiam, quare non est opus, eius sectatorum indicem texere, cum paucis exceptis, quos infra adducemus, reliqui omnes in hanc pedibus eant, rationibus igitur est comprobanda. quarum.

Prima est, & potissima, quia ignis in quacumque parte sit, sursum fertur supra aërem, ergo supra aërem habet propriam spheram, ad quam tendit. Consequentia videtur euidens, quia omnis res materialis ad proprium locum tendit, &

igitur ignis ascendit sursum, ergo ibi est eius proprius locus. Confirmatur, quia non alia ratione terræ assignamus ratam quā proprium locū centrum mūdi, nisi quia videmus, omnes eius partes eō tendere. Confirmatur secundo, quia alioquin nullum haberet ignis naturalē locū, & nulla esset ratio, cur semper sursum tenderet nisi ibi proprium locum haberet; si dicas, nō sursum ascendere, sed sequi pabulum, vbi cunque hoc sit, siue sursum, siue deorsum siue deorsum, siue sinistrosam. Contra: quia tūc ignis nō mouētur, sed vnusquis generat aliū ignē, sequitur ergo, vt quādo verē mouetur, nō aliō ferat, quā sursū.

Secunda ratio. Spatium inter cælum, & terrā est plenum aliquo corpore. cū non detur vacuū, non potest autem totū esse plenum aere, quia tunc aer nimis excederet alia duo elementa, & non seruaretur inter ea debita proportio, ergo debet esse plenum alio corpore, quod non potest esse, nisi ignis.

Tertia. Cælum suo motu, ac lumine semper magis calefacit actio ne directa corpus sibi propinquū, corpus ergo vicino cælo proximum erit maxime calidum, & consequenter siccum, ergo erit ignis, hęc enim sunt ipsius qualitates proprie, nec posset corpus, cui hęc qualitates non essent connaturales, perdurare semper in statu violento. Confirmatur, quia videmus, multa in his inferioribus tardiora, & breviori motu attrita corpora ignem concipere, ergo cum cæli velocissime moueantur, & sint etiam maxime solida, aerem maxime terent, consequenter magis calefacient & ignem produ-

Quarta. Datur elementum graue simpliciter in medio mundi, & infra omnia alia elementa quiescens, ergo debet dari aliud elementum simpliciter leue in superiori mundi parte, & super omnia alia elementa. Si dicas, hoc esse aerem, contra, quia ignis est leuior aere, ergo non est aer simpliciter leuis.

Quinta. ignis est elementum, ergo debet habere locum propriū, in quo conseruetur, alioquin non seruabitur debita proportio inter elementa, immo contingere facile poterit, vt mundus careret aliquo elemento, nam per accidens est, vt hic, vel ibi accendatur ignis, ergo si nullibi accendatur, nullibi erit. Confirmatur, quia saltem aliqua regio carebit aliquando elemento, quia credibile est, aliquando diebus calidioribus nullibi esse ignem accensum,

Sexta, quia alioqui, vt argumentatur D. Basilius hom. 6. exam. absque igne manca esset mundi vniuersitas, pulcherrimo, & nobilissimo, atque ad agendum maxime apto elemento carens.

Septima. Prope concauum cæli lunæ accenduntur cometes, & alix exhalationes, ergo ibi adest ignis sphaera, à qua inflamantur.

Octaua. Dari ignem in concauo lunæ, probatur. Torum hoc spatium, quod est inter cælum, & terram, est plenum, quia vacuū non datur, vel ergo est plenum aere, vel aere, & igne, vel aere, & alio corpore, non alio corpore, quia ibi esset violenter, nec dici potest, qualem corpus hoc esset, neque aere, tum quia ibi esset perpetuo violenter, cum enim non sit leuis simpliciter, neque esse in loco superiori

simplici-

simpliciter, erit ei connaturale, tū quia excederet sine proportione alia corpora, ergo erit plenum igne, & aere.

Denique eadem videtur Aristotelis sententia, nam & 2. cæli probat, dari ignem, & terram, quia sunt duo loca sursum, & deorsum, ergo supponit, ignem esse sursum, & 1. meteor. sum. 1. cap. 4. inquit, non cogi nubes in aeris supremæ regione, quia non adest ibi aer solus, sed magis ignis.

Oppositam sententiam Firmioribus niti rationibus, ostenditur.

SECTIO II.

EX recentioribus Cardanus in principio lib. 2. de subtil. hanc sententiā contra cōmunem recentiorum, non est veritus defendere, quē deinde secuti sūt Valesius. lib. de sac. Phil. c. 1. Frac. Patritius li. 4. disquisit. Peripat. Scipio Capitijs li. 2. de principijs Villaspánico, Martinus Deltio lib. 4. disquisit. mag. c. 2. q. 2. Alex. Tassonijs in q. varijs, quas lingua trusca edidit quæst. 1. & Tyco Brahe Astrologus peritissimus, & acutissim^o Philo quoque philosophiē pitissimus, et Hebræorum Plato calculo suo hanc sententiā approbat in lib. de somnijs ait. n. p. scalam illam, quā in somno vidit Iacob, fuisse significatū aerē, qui à lunari orbe vsq; ad superficiē terrę per totum id interstitium extenditur, & alij, quorum sententiā, quoniā ego quoque probabiliorē censeo, primū rationibus, deinde veterum auctoritatib^{us} confirmare conabor. Prima igitur ratio deducitur ex operationibus, & accidentib^{us} ipsius ignis, quorū nullum apparet in sublimi illo loco, ergo ibi non adest

ignis. probatur consequentiā, quoniā nos aliud argumētū nō habemus, quo possimus substantiā ostēdere, nisi accidentia, & operationes, & Philosophi oēs hanc viā seruauerūt ex effectib^{us} ad causas. Probatur 2. quoniā indignū est Philosopho, aliquid asserere sine sufficienti aliqua ratione, ergo cū nullum adest signū ignis in superiori illa regione, non debet hoc à Philosopho astrui, immo et si ratio suppeteret, non deberemus relinquere sensū, hoc. n. esse infirmi intellectus, docet ipse Arist. 8. phy. t. 2. vt supra etiam notauimus q. 47. immo in superiori libro t. 59. inquit, esse infanti. Confirmatur 3. quia nullū corpus est magis actiuū, & visibile, quā sit ignis, quare in ipso multo magis, quā in alijs corporibus vera erit hęc cōsequentiā; antecedens patet sensibus, nam neque lucet, neque cōburit, neque habet aliud signum ignis corpus illud, quod est sub concauo lunæ, nomine ergo tantum est ignis, & potior ipso est ignis pictus, quia hic licet non cōburat, oculorū tamen obtutū terminat, at ille neque cōburit, neque videtur, nec alio sensu percipitur, aut percipi vnquā potuit, est ergo merū figmentū. Ad hoc argumentū communis est responsio, ignē illū non lucere, neque cōburere propter maximā ipsius raritatem, neque videri à nobis propter eandē raritatem, & propter distantiam. Addunt alij, simpliciter ignē in propria sphaera nō comburere, sed tantū extra. Sed facile hęc reiiciuntur, primò quia naturales proprietates alicuius entis precipue simplicis, qualis est ignis, nō pugnant inuicem; nō potest. eadē natura sibi met esse contraria, at raritas, fulgor, & potentia cōburendi sūt oēs eiusdē ignis proprietates, ergo

ergo non possunt inuicem repugnare, & consequenter una non tollit aliam. Præterea raritas à magnitudine compensari solet, nam agens non solum ex densitate, sed multò magis ex magnitudine vires ad agendum desumit, at ignis ille esset in maxima quantitate, & ferè absque vlla proportionem excederet reliqua elementa, ergo quamuis esset rarus, non ob hoc priuaretur virtute agendi, & reliquis suis proprietatibus. Præterea si caret ille ignis proprietatibus, quibus hic nostrates fulget, ergo ab ipso est diuersus natura, nõ magis igitur ignis est appellandus, quam aer, immo potius aer dicendus est, quia multò magis est aeri similis. Adhæc, vel erunt quinque elementa, vel tria tantum; si dicas enim, & ignem nostratem, & sublunarem esse elementa, cum sint diuersæ naturæ, erunt quinque, si alterum neges esse elementum, utrumque excludes, & sublunarem, quia non concurrit ad generationem, & est otiosus, & nostratè, quia propria sphaera carebit, & non erit simplex. Denique etiam si ob raritatem posset nõ lucere, adhuc non posset nobis constare, an nõ luceret, quia ibi nõ esset, an verò quia rarus esset, cõsequenter nõ deberemus certò asserere, ibi adesse, sicuti non asserimus, ubique esse angelos, quamuis natura sua sint inuisibiles.

Secunda ratio, ignis quando alimento caret, deficit, vt experimentis exploratissimum est, sub concauo autem lunæ nullum adest ignis pabulum, ergò non potest ibi cõseruari.

Respondent, non indigere pabulo, cò quod sit in propria

sphaera, seu ob raritatem, sed contra ratio sufficit: non prior, quia ob loci tantum mutationem non potest ignis mutare naturam. Dicent, non mutare naturam, sed nõ indigere pabulo, quia est in maxima quantitate, quare suis viribus potest niti, nec indigere alterius adminiculo, & rectè dicerent, si pabulum requireret ignis, ex cò quoddà contrario patiat, sed non ita se habet, quamuis enim nullum ad sit contrarium, non potest ignis esse apud nos sine pabulo. nam in fornace clausa nullum patitur ignis contrarium, & tamen deficiente materia statim euanescit, ergo non propter actionem contrarij, sed propter ipsius naturam indiget pabulo; cum ergo eadem habeat naturam sub concauo lunæ, ac apud nos, vtique nõ minus ibi, quam hic alimentò indigebit. Altera quoque ratio ex raritate desumpta, non minori negotio rejicitur, tum quia, quò res est densior, facilius se tuerit, & consequenter quò magis est densus ignis, minus indigere deberet extrinseco alimentò; tum etiam quia apud nos quoq; posset esse rarus ignis, & consequenter pabulo non indigere.

Denique, si velimus admittere huiusmodi responsiones, nihil erit tam absurdum, quod defendi nequeat. dicam enim, exempli causa, cœlos ex glacie, vel recenti casco confectos esse. Ad obiectiones autem, quæ contra fieri possent, dicam, diuersam esse rationem de glacie apud nos, & in cœlis, vel quia ibi sit densior, vel rarior, vel ob aliam similem voluntariam rationem. Posset quoque defendi opinio illorum Philosophorum, qui,

qui, vt refert Plutar. opus. de macul. in orbe lunæ, dicebant, ab hominibus habitatam esse lunam. dicent enim, homines ibi non indigere nutrimento, eò quòd sint extra locum, vbi fiunt corruptiones, & esse immortales, & huiusmodi alia figmenta. oporteret ergo ostendere, ignem ob raritatem posse sine alimento cõseruari, & tunc faciliè crederemus, hoc contingere sub concauo lunæ.

Tertia ratio, si talis esset sphaera ignis, qualem auctores cõfingunt, nunquam apud nos hyems esset, immo maximos calores pateremur semper, probo consequentiam, quia maximus ille ignis calefaceret vniuersa, non enim sol est magis virtualiter calidus, quam ignis, cum ignis habeat caliditatem in summo, at ille ignis esset longè maior, quam sol, & nobis etiã longè propinquior, ergo multò magis calefaceret, quam vnquam calefaciat Sol. Respondetur Doctores Cõnimb. corpora cœlestia cohibere ignem, ne reliqua elementa consumat, potissimum verò Saturnum, & Lunam, sed hæc responsio & cõtra Aristotelem est, & contra veritatem; Contra illum, qui semper tribuit corporibus cœlestibus vim calefaciendi, nunquam verò cohibendi calorem: Contra veritatem etiam, quia influxus cœlestes fiunt medio lumine, quod est virtualiter calidum, & quamuis concederemus, aliquid frigoris à planetis deriuari, multò tamen maior est calor, qui à sole, & ab alijs stellis procedit, quare cum magis adiueatur ignis, quam impediatur à cœlo, non possumus ad ipsum recurrere, vt impediatur ignem. Est etiam responsio voluntaria, qua vtlice-

bit ad omnia absurda vitanda, nam & poterimus dicere, glaciem esse sub concauo lunæ, & ab ipsa luna impediri, ne diffuatur.

Secundò inquirunt, detineri ignis acrimoniam ab aere vicino illi repugnante humiditate, & frigore. verum experimur, supra montes altissimos aerem nullam, aut minimam humiditatem habere, non igitur hac igni poterit resistere: quoad frigus autem, hoc est contra ipsorum placita, qui censent, aerem esse calidum, sed vtunque sit, videmus, apud nos aeris frigus facillimè ab igne superari, non igitur est sufficiens ignis aduersarius. Confugiunt denique ad raritatem; quod effugium vt penitus præcludamus, ostendam ex ipsorum principijs, rarior esse apud nos ignem, quam in propria sphaera, nam ignis apud nos est tantum in poris alterius substantiæ, verbi gratia ferri, vel ligni, porò in ipsis poris est tam rarus, quam ipsius natura postulat, sicuti enim aer in poris existens, non est magis densus, quam extra, ita etiam dicendum est de igne. Confirmatur, quia quando ignis in paruo spatio coarctatur, vt se rarefacere possit, magno cū impetu foras exilit, & aliquando corpora ipsa dirumpit, vt videmus in encis tormentis, at in poris non habet, à quo violentè detineatur, si igitur magis esset densus, quam ipsius natura postularer, foras profilitet, cum igitur ibi permaneat, signum est, habere raritatem sibi congruentem; at verò inter poros datur alia substantia intermedia, ratione cuius partes ignis non inter se vniri, & condensari possunt, ergo re vera est maximè rarus, quia præter raritatem sibi conna-

connaturallem, habent etiam hanc
aliam accidentalem, quæ licet non
tam proprie dicatur raritas, ut quæ
fitio. 31. libri primi explicauimus,
non minus tamen actioni officit, in
propria autem sphaera, quæuis ha-
beat raritatem sibi congruentem, nõ
habet tamen corpus aliquod inter
medium, ergo minus ibi dici debet
rarus, quàm apud nos. Si verò di-
cant id, quod dicendum esset, ignem
nostro esse non tantum in por-
tis, sed etiam in substantia, ut nos
supra explicuimus, fateantur quo-
que oportebit, non adesse sub celo
ignem, quia ibi nulla est huiusmo-
di substantia.

Præterea etiam si demus, ignem
ibi esse rariorem, quàm apud nos,
libet calculos subducere, ut videa-
mus, quid tandem ab hac raritate
sit deducendum. Quæro ergo, quã
proportionem habeat raritas ignis
ad raritatem aeris? Dicunt fortas-
sis esse decuplam, ego autem etiã
si tantam esse non existimem, quia
in cucurbitulis non est verisimile,
aerem ex igne progenitum decimã
tantum partem spatij, quod est in-
ter illas, occupare, quoniam oportet,
à carne totum reliquum spa-
tium impleri, videmus autem in-
tumescere quidem carnem, non ta-
men in ea proportionem, nolo tamẽ
in hoc eis repugnare. Sit igitur de-
cuplo maior raritas ignis, quàm
raritas aeris, hoc tamen posito, ar-
gumentor, aer quando in æstate est
calidus, verbi gratia ut sex, magnũ
etiam calorem in nobis gignit, ra-
ritas igitur aeris non impedit, quin
calefaciat, vel frige faciat, ergo i-
gnis iuxta proportionem raritatis,
etiam ipse calefaciet decuplo scilicet
minus, quàm aer, dummodo ce-
tera sint paria, at verò si cætera

non sint paria, erit diminuendus
ille excessus, ea autem, ex quibus
virtus agendi desumitur, sunt præ-
cipuè duo, quantitas materiae, &
intensio qualitatis, at ratione harũ
ignis magis excedit aerem, quàm ab
eo ratione densitatis excedatur, er-
go ignis magis calefaciet, quàm aer,
quando est calidissimus. Probat
minor, quia sola ipsa quantitas i-
gnis compensat excessum densita-
tis aeris; cū enim ignis ambiat ae-
rem, oportet, esse longè maiorem
quod si velimus, proportionem
inter elementa seruare, quod maxi-
mè conantur Aduersarij, ea debet
esse proportio totius ad totum, quæ
est in parte ad partem ex Aristot. 1.
meteor. cap. 3. ita ut si particula
aeris sit decuplo minor particula
ignis, quæ in ipso aere gignitur,
etiam totus aer sit decuplo minor,
quàm totus ignis, iam igitur rari-
tas ignis quantitate compensatur;
remanet autem intensio caloris, quæ
longè maior est in igne, quàm sit
in aere, ergo multò magis simpli-
citer ignis calefaciet, quàm aer ca-
lidissimus, videmus autem, vix nos
posse sustinere calorem ipsius ae-
ris æstiuis diebus, quid ergo de i-
gne iudicandum erit? nec refert
quod ignis sit distans, nam mul-
tò magis distans sol. Præterea sal-
tem aerem vicinum facillimè incen-
det; præcipuè cum auctores, con-
tra quos disputamus, velint, aerem
esse calidum, & sic totus aer maxi-
mè calefiet ab igne, nunquam igitur
erit hyems. Confirmatur, quia
reperiuntur montes altissimi ex-
cidentes secundam regionem aeris,
ergo cum hi sint igni valde propin-
qui, deberent ab ipso calefieri, cu-
ius tamen contrarium experimur,
quia in ipsis sæper hyems frigidis-
sima

lima regnat. Cõfirmatur secundo,
quia cometes vnus, qui appareat,
maximos calores gignere solet, cu-
ius tamen nulla est proportio ad i-
gnem qualis ergo erit calor, qui à ta-
to igne prodibit? Respondent non
nulli, nõ prouenire illũ æstum à co-
mete, sed ab exhalationũ multitu-
dine, quarum signum est ipse co-
metes; sed hoc etiã parum refert,
nã exhalationes illæ & magnitudi-
ne, & caloris intensione, igne elemẽ-
tari erunt longè inferiores, ergo si
ab illis rãius calor emanat, quãtus
erit ab ipso igne expectãdus? Cõ-
firmatur tertio, quia alioqui esset
otiosus ibi ignis, immo in vnictu-
sum ignis esset otiosus, nam na-
tura sua est ita rarus, ut in propria
sphaera reperitur, at cum illa rari-
tate non potest calefacere, frustra
ignitur natura ædifferenti calorem
sumum, cum eo vti non possit
ad calefaciendum. & frustra esset
ibi sub celo tanta moles calida,
& sicca, cum neq; calefacere, neq;
exsiccare possit. Cõfirmatur quart-
to. Natura superuacanea vitat, & si
vno medio adipsci aliquid potest,
nõ adhibet duo, at ad res omnes fo-
uendas, & calorem in rebus sub-
lunatibus conseruandum, habet
potentissimum medium, nempe
solem, ergo non est credendum,
aliud etiam adhibuisse, nempe
ignem. Quintò ex motu alicuius
corporis iudicium ferre possu-
mus de eius quiete, natura enim
est principium motus, & quietis,
at nunquam ignis ita mouetur, ut
perueniat ad sphaeram illam, quæ
ponitur esse sub concauo lunæ, er-
go neque ibi quiescit: Minor pro-
bat, quoniam cum alia mate-
ria non potest ignis ad eam ascen-
dere, quia ab ea detinetur, sine

ea verò non potest apud nos exi-
stere, ergo verè numquam ad eam
pertingit. Confirmatur, quia si
verum esset, quod aliqui somniantur,
flammam resolui in quem-
dam ignem inuisibilem, qui ascen-
dat vsque ad concauum lunæ,
quando adest ignis in aliquo cu-
biculo, totum illud cubiculum,
hoc igne inuisibili repletur, &
trabes comburerentur; si dicas,
ab aere corrumpi, ergo multò
magis extra cubiculum, vbi &
aer est frigidior, & in multò ma-
iori quantitate.

*Auctoritatibus idem pro-
batur.*

SECTIO III.

Auctoritate nos maxime vr-
gent aduersarij; dicunt enim,
suam ipsorum sententiam omnium
philosophorum, immo, & omnium
hominum esse. Agè igitur offen-
damus, neque nos auctoritate
destitui, immo illis præstare, si
non multitudine, certè grauitate
auctorum. Imprimis ergo.

Pythagoreorum sententiam
fuisse, ignem non sub concauo
lunæ esse, sed in centro mundi,
testatur Aristoteles 2. cœl. tex. 73.
& Plutar. 3. de plac. phil. cap. 11.
quare nobiscum verè sentie-
bant, immo doctrinæ nostræ fidei,
quæ docet, sub terra esse ignem
inferni, non poterant congruen-
tius loqui.

Sed quod caput est, Aristote-
les verè censet, nullum esse ignem
sub concauo lunæ, atque id etiam
probat primo meteor. capite 4.
cuius enim hæc sunt verba. Su-

periores distantia plena sunt corpore aliquo, et igne quidem impossibile, quia exsiccarentur utique alia omnia. Et infra; quod enim est sursum, et usque ad lunam dicimus esse corpus alterum, et ab igne et aere, quin immo, et in ipso loco quidem purius esse, illud autem minus sincerum, et differentias habere, et maxime qua desinit ad aerem. Nota non dicere qua desinit ad ignem, sed ad aerem, censet igitur Aristoteles, inter aerem, et caelum lunae, esse corpus aliud ab igne, et ab aere, quod veritati quidem non videtur admodum consonum, quia non potest explicari, quod nam sit hoc corpus, nobis tamen sufficit, non esse ignem: Et infra inquit, hoc corpus appellari quidem ignem, tamen vera ignem non esse, ait enim. *In medio igitur, et circa medium est grauiissimum, et frigidissimum segregatum terra, et aqua, circa haec autem, et contigua his etiam aer, et quod per consuetudinem vocamus ignem, non est autem ignis, excessus enim calidi, et caloris feruor est ignis.*

Respondent Conimbric. Aristotelem non de essentia ignis loqui, sed de nomine, quamuis enim existit, supra aerem esse essentialiter ignem, tamen inquit, non proprie appellari ignem, quia hic significat non ignem tantum, sed ignem cum materia, sicuti glacies non tantum aquam significat, sed aquam concretam. Verum difficultate non caret haec responsio, primum quia liceret hoc pacto eludere omnes auctoritates, diceremus enim, non loqui de re, sed de nomine. Praeterea Aristotelem balbutientem, et loqui nescientem faciunt, dum volunt, ipsum re vera admittere ignem sub caelo, et tamen ibi eum negare, quasi tam in-

fans fuerit, ut nesciret hoc asserere; si hoc voluisset. Tertio rationes eius contuincunt, se loqui verè de elemento ignis, nam inquit, omnia conflagratura, si tantus ibi adesset ignis, et tandem explicat, quid per ignem intelligat, scilicet excessum calidi, item inquit, corpus illud, quod est sub caelo, esse veluti materiam potentia calidam, et frigidam, siccam, et humidam, id est nullam sibi intensam qualitatem vendicare, sed apram esse ad omnes recipiendas, quae de igne nequaquam dici possunt, hic enim est actu calidus maxime, et siccus, Aristoteles igitur ostendit, se non existimare, ignem verè esse supra aerem, et potius dicendum est, ipsum admittere nomen, et negare essentiam, quam concedere essentiam, et nomen negare, ut Conimbr. affirmant. Aristoteli annecti potest Hippocrates, qui in lib. de flat. ait, totum spatium, quod inter caelum, et terram intercedit, aeris plenum esse, graecè autem est *πνεύματος* id est spiritus, quo Conimbricenses inquirunt, comprehendit non solum aerem, sed etiam ignem, sed falsò, nam spiritus nomine vetus, atque aer intelligi solet, non autem ignis, cumque Hippocrates asserat, totum hoc spatium plenum esse spiritu, ostendit, se non de duplici corpore loqui, sed de eodem, cum autem totum hoc spatium non possit esse plenum igne, sequitur, ut plenum dicatur aere. Seneca quoque in eadem est sententia, et eadem tamquam ab omnibus receptam, tradit lib. 2. natural. quaest. cap. 4. et sequentibus inter alia enim haec etiam habet: *Aer est, qui caelum, terramque connectit, qui ima, ac summa sic separat,*

ut ita-

ut tamen iungat, et infra aer autem, ut dicebatur, et caelo, et terris cohaeret. Testis accedit etiam Plinius, qui lib. 2. cap. 38. de aere agens, hoc, inquit, caelum appellauere maiores, quod alio nomine aera omne, quod inani simile, hoc autem extendi usque ad concuum lunae, nec aduersarij negant.

Fauet huic sententiae etiam sacra scriptura, quae in descriptione creationis mundi meminit terrae, aquae, et aeris, non autem ignis, inquit enim. *Creauit Deus caelum, et terram, et spiritus domini ferebatur super aquas*, nomine spiritus aerem intelligens, totum etiam ipsum aerem saepe caelum vocat, ut dum aues caeli nominat, qua locutione ostendit, caelo ita proximum esse aerem, ut veluti vnum corpus cum ipso efficiat, quem loquendi modum sunt diuersimodè imitati poetae, ut ille, qui dixit: *Ante Mare, et terram, et quod tegit omnia caelum*, et Ausonius in Grypho Ternarij: *Tres charites, tria fata, triplex vox, trina elementa* et ante eum Plautus in amphibus: *ita mihi videtur ora Mare, terra caelum consequi*. quare, et M. Tull. lib. 5. de finib. *Natura* (inquit) *sic ab his inuestigata est, ut nulla pars caelo, mari, terra, ut poeticè loquar, praetermissa sit*. Addit autem poeticè, ut Auctor adagiorum in adagio *aut terra aut mari*, notat, quia poetae tria tantum elementa agnoscunt; Idè etiam ex eo ostenditur, quod dicunt, Prometheum ignem è caelo suffuratum esse, inuenientes, è caelo haberi ignem, non verò ab aliqua sphaera, in qua consistat. Eidem sententiae subscribit S. Hieronimus episcopus ad Fabiolam, ubi mysteria vestis Aaronicè enarrans inquit, *vestis hyacinthina à capite*

usque, ad talos veniens indicat, aerem è caelis usque, ad terram fufum, mala autem punica, et tintinnabula in inferioribus posita, fulgura tonitruaque demonstrant, siue terram, et aquam, et omnium elementorum inter se consonantiam, et sic sibi vniuersa perplexa, ut in singulis omnia reperiantur. S. Augustinus ab iisdem non differt, nam lib. 2. de gen. ad litter. cap. 3. inquit *ignem velle quidem sursum ascendere, sed circumfusi, et super fusi aeris praepoliti conspatione subinde extingui, et in eius qualitatem subinde commutari*, quare concludit, non alium esse ignem supra aerem, quam caelum. Itaque, inquit, S. Augustinus *super aerem purus ignis dicitur esse caelum, unde etiam sidera, atque luminaria facta conieciunt*, quae sunt etiam opinio Timei, et Platonis, immo etiam Aegyptiorum, et Chaldaeorum, ut refert Franc. Patritius to. 4. diuis. Peripateticar. lib. 7. Qui lib. 22. Pácosmias Zoroastem quoque, Hermetem, et Orphcum philosophorum antiquissimos sub cõcauo lunae ignem non agnouisse, testatur. His addi possunt Rabanus, et Strabus, quos refert Mag. Sentent. in 2. distinct. 17. asseruisse, Paradisum terrestrem pertingere altitudinem suam ad lunarem globum, ex quo intelligitur, eos tamquam certum supposuisse, ibidem non esse ignis sphaeram, non enim locus aptus fuisset tam amano loco. S. quoque Basil. homil. 7. in exam. eidem suffragatur, nam supponit, aquam esse in longè maiori quantitate, quam sit ignis, et huius rationem reddit, potè si daretur ignis sphaera, falsa esset eius suppositio, longè enim maior esset ignis, quam aqua.

Denique neminem fortè ex veteribus inuenies contrariæ sententiæ patrocinari, nam veteres per ignem supra aerem nil aliud quàm solem, & astra intelligebant, quæ ignea esse credebant, vt refert Aristot. lib. 1. meteor. cap. 3. Antiquorum enim referens opinionem inquit. *Quicumque autem igne purum esse aiunt id. quod ambit, & non solum, qua feruntur corpora, id est non solum astra, sed etiam cælum, quod autem intermedium terre, & arborum aerem, &c.* & quâuis Anaxagoræ videatur tribuere hanc sententiã de sphæra ignis sub cælo, tamen reuera non de sphæra ignis, sed de cælo ipso loquitur, nam sequitur, Anaxagoram *athera vocasse corpus illi proximum.*

Hunc autem fuisse sensum antiquorum, dum dixerunt, supra aerem esse ignem, confirmari etiam potest ex verbis S. Augustini supra adductis, in quibus cælum dicit esse ignem supra aerem ad illorum mentem, & ex ijs etiam, quæ ait Seneca libro 2. natural. quæst. capit. 10. de aere enim loquens ait *Summa pars eius est siccissima, calidissimaque, & ob hoc etiam tenuissima propter vicinitatem eternorum ignium, & illos tot motus syderum assiduamq; cæli circuitum.* Peruulgata igitur fuit hæc sententia, cælos, vel saltem sydera ex igne constare, & ex ea videtur hæc alia longè improbabilior dimanasse, quod ignis inter cælum & aerem reperitur, improbabilior, inquam, nam sol, & stellæ calefaciunt instar ignis, & fulgent, non autem sphæra illa posita sub concauo lunæ.

Argumentis Prioris Sententia satisfi.

SECTIO IV.

AD primum, quod est potissimum huius sententiæ fundamentum, respondent quidam, falsum esse, quod ignis sursum ascendat, neque probabilitate hæc responsio caret, nam videtur sequi motum materiæ, in qua est, in prunis enim at dentibus descendit, in flamma autem ascendit, quia flamma nil aliud est, quàm fumus accensus; cum ergo fumus ascendit, simul cū eo ascendit ignis. Confirmari potest hæc sententia, quia si ignis ascēderet deberet secū ferre, lignum, sicuti. n. vter aere plenus aq̄e supernat, & alia et, quæ alio qui descenderent, si aere impleantur, super aquam ascendunt, ita vt etiam cadauera hac ratione super aquam fluitent, quia aere refera sunt, cum tamen viua ad ima descendant; ita etiam ignis si verè leuis esset, secum ferret materiam nõ adeo grauem, qualis est lignum. Confirmatur etiam ex tormentis bellicis, ignis enim re vera fertur in eam partem, quam tormentum ipsum respiciebat, vel quauersum expanditur, at si ad ascendendum propensionem haberet, statim ac extra tormentum esset, sursum eleuaretur.

Dices, in eodem tormento ad est pila plumbea, quæ quamuis grauis sit, tamen & ipsa refertur ob impetum vi tormenti explosi illi impulsam, ergo non mirum, si etiam ignis non sursum feratur. Est tamen adhuc aliqua-

le discrimen quia pila plumbea vi ignis, eijcitur, quare non mirum, si propriam grauitatem non sequatur, sicuti neque proiecta, quia determinantur à virtute proijcientis; at verò ignis non ab alio compellitur, sed à se ipso, quamuis etiam dici possit, ex resistentia, quam reperit, ex parte superiori effici, vt in anteriorem tantum feratur. Præterea ignis impressiones, vt capræ saltantes, lanceæ, columnæ, fulgura, & id genus alia non sursum ascendunt, cum tamen in illis videatur prædominari ignis. Adhæc, si quid probat hoc argumentum, licebit etiã concludere, fumi sphæram adesse sub cælo, cū fumus quoque ascendat. Vel non erit maior ratio, vt hinc colligamus, adesse ignis sphæram sub cælo, quàm ipsum cælum, vel sydera esse ignem, & ad ea tendere hunc nostratem. Verum cum constet, fumi sphæram sub cælo non adesse: possit quis quærere, cur fumus ascendat, sicuti etiam cur exhalationes calidæ, nulla que alia videtur afferri posse ratio, nisi ipse met calor, qui videtur secum leuitatem ferre, quamuis enim dicere possimus, hoc provenire à cælo, quod calida ad se trahat tamquam sibi magis affinia, attamen non videtur cælum id efficere alio instrumento, quàm ipsum met calore, ex propria igitur natura calor tendit sursum, quare cum ignis sit calidissimus, videtur maximè in superiora niti, & hoc nihil videtur probabilius. Concedendum est igitur argumento, ignem tendere sursum, sed neganda consequentia, ergo sphæra ignis, quæ siue adsit, siue non, nihil refert ad motum ignis, cum

constet (vt rectè dicebat S. Augustinus) ignem numquam totum aerem transcendere, non ergo ascendit, vt ad suam sphæram peringat, quia semper frustraretur suo sine, quod in motibus naturalibus non est concedendum.

Præterea notandum est, non semper ex grauitate, vel leuitate elementorum, eorum etiam ordinem, & locum licere colligere, quod in aqua extra controuersiam est, nam locus eius naturalis, si leuitatem spectemus, esset supra totam terram, & tamen plurimi montes sunt, quos nunquam aqua superat, & maxima pars terre aquis non est operta, quod prouidentissima sapientia ita disposuit Deus ob hominum habitationem, & bonum ipsius vniuersi. Eodem igitur modo fateor ego quidem, locum ignis proprium ratione leuitatis esse supra aerem, cum tamen locum assero non posse ignem adipisci.

Primo, quia semper coniunctus est cum aliqua materia, quam semper ibi habere non possit.

Secundo, quoniam nimium calorem, & siccitatem in hæc inferiora produceret.

Tertio, quoniam melius fuit, hoc totum spatium aere repleri, qui & aptior est ad quaslibet cæli influentias recipiendas, & minus impedit cælorum conspectum, & meteororū generationi est magis accomodatus.

Quarto, quoniam in centro terræ ad pœnas ab impijs desumendas locus est igni destinatus.

Dices, ergo ignis semper erit in statu violento, quia semper extra suã sphæram, & tota species priuata erit, & frustrata suo sine, otiosa que esset

esset ipsius leuitas, si nunquam locum ipsi congruentem posset attingere. Respondeo, etiam si hoc daremus, nullum fore inconueniens, ob vniuersi enim bonum decet par tē aliquid incommodi pati. Præterea addo, non esse ignem in statu violento, quamuis enim ratione leuitatis illi conueniat locus sursum, quia tamen indiget pabulo, per accidens est illi etiam naturale, materia pabuli affixum esse, non igitur patitur violentiam ab extrinseco, sed suo ingenio in inferioribus moratur. Urgebis, ergo proprietates contrarias habebit. Respondeo, non habere contrarias per se, quia indigere pabulo non repugnat per se leuitati; sed aliquā dō tantum per accidens, quod nullum est absurdum.

Præterea neque semper est in statu violento, aut suo fine frustratur alia ratione, quia scilicet naturale est igni, non solum esse in loco sublimiori, sed etiam ascendere, & hi duo actus ad eādem potentiā spectant, quamuis igitur non habeat priorem actum, quo quiescat in sublimi, habet tamen posteriorē, quo ascendit, sæpe supra aerem, quod sufficit, ne dicatur ignis esse in statu violento, aut otiosa vel suo fine frustrata leuitas. Vide etiam responsionem ad quintum:

Ad secundum respondeo, si vim haberet hoc argumentum, longè minorem, quàm, ab omnibus constituitur, fore aeris sphaeram, nam etiam si paululum tantum altissimos montes excederet, proportionem in quantitate cum terra, & aqua non seruaret. Dicendum est igitur, proportionem, quam seruare debent elementa inter se, esse in actiuitate, non verò in quantitate,

ne scilicet ab vno elementa cetera consumatur, & quia ignis est maximè actiuus, detrahendum illi fuit ex quantitate, ne nimium alia elementa superaret.

Ad tertium respondeo, ob hanc rationem dici posse aerem illū, qui cælo proximus est, esse calidissimū, vt dicebat Seneca, non verò ignē, quia ignis per motum excutitur tantum ex corporibus solidis, non autem ex aere. Ego tamen, vt liberè dicam, quod sentio, illum aerem existimo frigidum esse potius, quàm calidum, nam dato quòd cælum lunæ moueatur, (quod tamen Astrologi, huius tēporis potissimū, negant, vt supra monuimus, quibus in his rebus magis est habenda fides quàm philosophis) motu frigeat potius aer, quàm calefiat, vt patet ex illo, quem flabellis citemus, & constat, quòd si quis globū aliquem velocissimè moueat, non propterea aerem vicinum calefaciet, vel si calefaciet, hoc non erit ob motum immediatē, sed quia globus ille motu calefiat, & calore ipsius etiam aer, cum autem cælum non possit calefieri, neque aer, ex eo quòd mouetur, calorem concipiat, nulla est ratio, cur motus cæli dicatur, ipsum aerem calefacere. Si dicas, aerem atteri ab ipso cælo. Respondebo, hoc falsum esse, nā & ille aer cælo propinquus cæli motum sequitur, & licet non sequeretur, nō propterea attereretur, quia ad hoc opus est, vt sit inter duo corpora solida, quæ ibi non adsunt.

Ad quartum respondeo, vel argumentum loqui de corpore actu existente in loco superiori, vel de eo, quod in superiora ferri potest; si de priori, respondendum est, esse aerem, hic enim occupat su-

premiū

premiū locum actu: si de posteriori, fateamur, hunc esse ignem, nō tamen concedimus, eum locum sibi vindicare, ob rationes in responsione ad primum adductas.

Ad quintum respondeo, vel per locum proprium, intelligunt connaturalem, & hunc fateamur esse supra aerem, addimus tamen, non indigere hoc loco ignem, vt conseruetur, quia in loco nulla adest virtus conseruatiua corporis, nisi forte per accidens, quia locus coniunctus sit cum corpore sibi simili; vel per locum proprium intelligunt locum, quem sibi de facto vindicat elementum, & ita dicimus, ignem de facto esse in centro mundi, & in multis alijs partibus diuisim, quia ita congruebat bono vniuersi, vt supra diximus. sicut etiam ob eundem finem videmus, non exactè reliquorum elementorum loca seruari, nam aqua, quæ totam terræ superficiem operire deberet, in partem quamdam est compulsa, terra ipsa etiam cacuminibus montium aeri non modico supereminet, aer verò etiam in cauenis sub terra sæpe latitat, neque inconueniens esset, quòd aliqua regio, vel ciuitas careret igne actuali, quia non careret virtuali, & facillimè posset denuo gigni ignis, vel ex lapidibus, vel ex reflexione radiorum solis.

Ad sextum dicimus, non carere mundum elemento, nam ponimus, ignem esse elementum, sed in quātitate, quæ maxime decet conseruationem, & pulchritudinē ipsius vniuersi.

Ad septimum respondeo, ex cōmuni Philosophorū placito, ignitas impressiones non sub concauo lunæ, sed in suprema regione ae-

ris accendi, neque verò ab igne, nam & aduersarij fateantur, ignem in sua sphaera ob raritatem non comburere, sed ob luminis reflexionē, ob motum, & ob antiperistaxim, vt Aristot. docet i. meteor. fum. 2. c. 1. Confirmatur, quia exhalationes sepe etiam accenduntur prope terram, vt ignis fatuus, capræ saltantes, & qui dicuntur Castor, & Pollux, vel in media regione aeris, vt fulgura, neque tamen ibi adest ignis. Retorquetur etiam argumentum, quoniam cometæ aliquando visuntur supra lunā, vt docet Tycolib. 2. de recentioribus phenomēnis, ergo si est exhalatio, ascendit supra totam sphaeram ignis, quod est impossibile, cum quia transcenderet locum proprium ignis, tum quia ab igne tam magno tota exhalatio consumeretur: Si non est, ruit totus discursus de cometis, & omnino si exhalationes in sphaera ignis accenderentur, ab eadem etiam consumerentur.

Ad octauum respondeo, totum hoc spatium, quod est inter Cælum, & terram, esse plenum aere, & ad primam impugnationem negatur, ibi esse aerem violentem, quia loca elementorum naturalia, non iuxta maiorem, vel minorem distantiam à Cælo, vel à centro, sed tantum penes ordinem aliorum corporum sunt distinguenda, quare dummodo aer non sit supra ignem, vel infra aquam, aut terram, semper est in loco suo naturali; sicut etiam aqua, si terra peruia esset, descenderet vsque ad centrum, neque tamen esset ibi violentem, sed naturaliter, quia supra se non haberet aliud corpus grauius, nec infra, aliud leuius.

Ad vltimum respondeo, Aristot. tele-

telem

telem 2. celi probare quidem, dari elementum ignis, quod & nos concedimus, non tamen ignem actu existere sub concavo lunæ, cū hoc alibi neget; 1. autem meteororum. cap. 4. dum inquit, in suprema regione aeris adesse ignem, respondeo, loqui de igne in potentia, non in actu, scilicet de exhalatione ficta, nam immediatè antea dixerat. *Et est vapor quidem potentia velut aqua exhalatio autem potentia velut ignis; & immediatè sequitur: Cur igitur in eo, qui sursum est, loco non cogantur nubes hanc existimandum est esse causam, quia non inest aer solum sed magis ignis scilicet potentia, de quo supra dixerat. Deniq; clarissimè suā sententiā exposuit Arist. 1. meteor. sum. 2. cap. 1. his verbis: Propterea hoc modo ordinatum est, quod in circuitu: primo enim sub circulari latione est calidum, & siccum, quod dicimus ignem: in nominatum, n. est, & commune in omni sum. 2. disgregatione: at amen quia maxime natum est tale corpus exuri, sic necessarium est uti nominibus, sub hoc autem natura aer.*

Dicēs, adhuc Aristoteles est contra nos, quia censet, non adesse ibi aerem. Respondeo, Aristotelem velle spatium supra aerem,

plenū esse exhalationibus siccis, quas etiā nos fatemur sursum, ascē

dere frequentes, & idcirco negasse ibi esse aerem, quare verè non est contra nos.

De elementorum proportione quoad magnitudinem.

QVÆSTIO IV.

Prima sententia de proportione decupla.

SECTIO V.

NON defuerunt, qui dicerent, elementa habere inter se decuplam proportionem, ita ut aqua sit decuplo maior terra, aer decuplo maior aqua, ignis verò aere, ita Doctores Parisienses 1. metaph. quart. 3. Probatur hæc sententia 1. ex Aristotele 3. cœl. 1. tex. 47. & 1. meteor. sum. 1. cap. 3. Sicuti se habet pars ad partem elementi, ita etiam se habet totum ad totum, sed ex vna minima parte aquæ fiunt decem minimæ aeris ex secundo de generatione tex. 37. ergo etiam totus aer est decuplo maior tota aqua, idemq; de cœteris dicendum.

Secundò, 1. meteor. sum. 1. c. 3. probat Aristoteles, inter cœlum, & terram non esse vnum tantum corpus, quia aliàs non daretur proportio quantitatis inter elementa. Supponit ergo, dari proportionem, non autem aliam, quàm ab ipso explicatam tex. 37. 2. de gen. scilicet decuplam.

Tertiò. Datur proportio inter elementa quoad qualitates, & locum, ergo ut ordo inter ipsa optimè seruetur; & vnum non sit potentius alio, debet esse quoque proportio quoad magnitudinem.

Quartò. Aequa pars materiæ cuiuslibet elemento est tribuenda. Diui-

az. n. providentiæ ratio id postulare videtur, sed eadē quantitas materiæ, quæ ob densitatem efficit vnam partem terræ, propter raritatem efficit decem partes aquæ, ergo inter hæc elementa datur decupla proportio.

Communis, & vera sententia.

SECTIO II.

Communis sententia est, non solum non adesse decuplam proportionem inter elementa, sed etiam nullam posse assignari. Probatur prior pars diffusè ab Alex. Piccolom. lib. de quantitate aquæ & terræ, à Christophoro Clauio côm. in c. 1. spheræ, & à Doct. Conn. 2. de cœlo c. 5. q. 2. Et quidem aqua non esse maiorem terra, probant, quoniā superficies terræ aquis detecta non maior est, vel non valde minor, quàm sit superficies aquæ. Nam verè an sit maior, vel minor, cum nondum totus orbis sit cognitus, non potest certò definiti; at verò profunditas terræ longè maior est, quàm aquæ, huius enim altitudo vix ad duo, aut tria miliaria peruenit, cum terræ profunditas, siue Diameter iuxta communiorum Mathematicorum sententiam miliaria 6070. contineat, ex quo planè efficitur, ut longè maior sit quantitas terræ, quàm aquæ.

Noto tamen, non adeo firmam, ac ipsi putant, esse hæc rationē. Nā quis scit, an totus ille diameter, quæ terræ ascribitur, verè terrā ubique pertranseat? Infernus certè iuxta theologorū doctrinam nō minimū sub terra spatij occupat. Præterea sicuti in mari post aquā reperitur terra, ita etiam pluribus in locis, si fodiatur terra, aqua inuenitur, ut

frequētes putei testantur, quare quāta sit quantitas terræ, & aquæ, nō potest certò sciri, licet aqua nō esse decuplo terra maiorem, meritò in dubio verti non possit.

Quoad aerē autem cōmunis sententia est, longè maiore profunditatem habere, quā terrā, dicunt. n. eam continere 52. miliaria, aut circiter, probant, quoniam si vltierus protēderetur aer, altius quoque; apparerent impressiones ignitæ. Nam cum his prædominetur ignis, dendum est, eas ascendere supra totū aerem, sed non ascendunt nisi ad 52. miliaria, ergo tanta est, & non maior aeris altitudo.

Verū infirmum est hoc argumentum, nō. n. credibile est, ignitas exhalationes ascendere supra totū aerē, ex eo quod accēse sunt, nā eadē ratione carbonēs accēsi supra aerem ascenderent, quod est falsum. Confirmatur, quia multæ etiā ignitæ impressiones in media aeris regione degunt, alioqui fulgura nūquā ex nubibus deciderent, cū nubes sint in media aeris regione, sed vel sursum eleuantur, vel ex suprema aeris regione absq; vllō fragore, & tonitruo descēderent. Cōfirmatur, quia si accēsis esset causa, ut ascēderēt, multò magis impediret, ne descēderēt, at qui videmus sepe, huiusmodi exhalationes igneas descēdere, veluti stellas cadentes, ergo nō ex eo quod sunt ignitæ, simpliciter ascēdunt. Præterea si supra aerē volitare deberent huiusmodi exhalationes igneæ, nō minùs etiā supra ignē ascenderent. Ratio est, quia ignis sub concavo lunæ ponitur ab ipsis maxime rarus, ergo est minùs leuis, quàm ignis densior, densitas enim non est causa gravitatis, sed auget virtutē, quā repe-

rit, & sicuti inter grauia, quæ sunt densiora, sunt etiam grauiora, ita inter leuia leuiora sunt minùs rara; sicuti enim non minùs calor, quàm frigus, à densitate roboratur; ita etiam leuitas, & densitas, cum enim totus ignis sit lenis, quò plus ignis simul reperitur, plus quoque leuitatis aderit, idque cernimus in igne nostrate, qui quò est densior, cœteris paribus eò facilius etiam ascendit, magna enim flamma, & densa citius ascendit, quàm parua, & rara. Ratio ergo, cur alius non ascendunt exhalationes igneæ, duplex est, altera, quia eleuantur virtute solis, cuius radij e terra reflectuntur, hæc autem virtus cum minor sit, quò magis à terra distat, non potest vterius eas eleuare. Altera est nimia frigiditas ipsius aeris, quæ earum ascensum impedit, nõ quidem per se, sed per accidens quatenus resistit calori, sine quo eleuari non possunt, quò enim aer à terra magis distat, magis etiam est frigidus; cum neque à reflexione radiorum solis, neque ab igne vicino, qui nullus est, calefiat.

Præterea non est omittenda eorum sententia, qui affirmant, non solum ad supremam, quæ fingitur, regionem aeris ascendere posse exhalationes, sed etiam vsque ad firmamentum stellarum, quod ex stella, quæ anno Domini 1572. in constellatione Cassiopeæ apparuit, & alijs similibus, quæ varijs temporibus effulserunt, ac deinde euauerunt, non solum confirmari videtur, eas enim stellas non fuisse partes cœli, ex eo ostenditur, quòd & cum antea in cœlo non essent, inceperunt, & nõ diu post euauerunt. Videntur i-

gitur fuisse exhalationes: Porro non extitisse in aeris regione, probatur, quia periti astrologi nota uerunt, eam stellam eundem situm retinuisse inter stellas fixas, quacumque ex parte mundi aspiceretur, quod si infra lunam fuisset, non contigisset, sed pro regionum diuersitate, diuersum etiam situm in ordine ad stellas ostentasset.

Verior tamen sententia est, eam stellam exhalationem non fuisse, quia cum magnitudine ceteras omnes stellas superaret, immo etiam ipsum solem, vt testatur Tycho, totum terræ, & aquæ globum, oportuisset, in exhalationes verti ad ipsius materiam constituendam. Negandum tamen non videtur, vsq; ad concuum lunæ aliquando exhalationes ignitas pertingere, vel si cœlum, (vt recentiores astrologi docent) est fluidum, super lunam etiam ascendere, præcipue si cometas non aliud esse, quàm exhalationes ignitas, defendere voluerimus. Sæpe enim super lunam, fuisse visos docent astrologi, præcipue Tycho lib. 2. de Mundi Aetherei recentioribus Phenomenis. Hanc portò stellam anni 1572. genitam fuisse in cœlo, est communior astrologorum opinio, in quam valde propendit Christophorus Clavius in c. 1. spheræ, cuius verba hic non grauior referre, inquit igitur. *Qua cum ita sint, ita mihi persuadco, stellam, vel tunc à Deo Opt. Max. procreatam esse in cœlo octauo, vt magnum aliquod portenderet (quod cuiusmodi sit, adhuc ignoratur) vel certè in ipso cœlo gigni posse Cometæ, sicut in aere, licet rarius id contingat: quod quidem aperte fatentur non pauci ex antiquis philosophis, multiq; ex recentioribus*

rioribus complures auctoritates, & historias, adducunt, quibus persuadeant, sapius stellas eiusmodi longis temporum interuallis, alias ad aliud significandum, in cœlo exortas esse. Hoc si verum est, videant Peripatetici, quomodo Aristotelis opinionem de materia cœli defendere possint. Dicendum enim fortasse erit, cœlum non esse Quamquam quendam essentiam, sed mutabile corpus, licet minus corruptibile sit, quàm corpora hæc inferiora: quod sanè ante Aristotelem Plato cum multis alijs philosophis sensit & post Christum nõ pauci, inter quos D. Ambrosius, Basilius, Gregorius Nissenus, & cætera fere Ecclesia lumina non obscure docuerunt. Hactenus Clavius.

Quoad ignem autem, omnium elementorum maximum ipsum esse, qui sub luna eum statuunt, fingunt, tribuunt .n. illi profunditatem milliarium 120578. cumq; orbis quoque eius sit longè maior, quàm reliquorù, efficitur, vt ignis proportionem habeat ad aerem maiorem, quàm 865803. ad terram, verò maiorem, quàm 38289. vt deducit Clavius loco supracitato.

Verùm quis non videat, quàm improportionata, & indecens sit hæc proportio? si enim parua scintilla apud nos magnam situem lignorum succendit, quomodo tantus ignis reliqua omnia elementa non vorabit? scio, ipsos recurre ad raritatem, sed est debile effugium, quamuis .n. ponamus hanc remittere vires ignis, attamen non tollit, quin sit summè calidus, summole autem calor in tam magna genere calorem in hæc inferiora. Nam & Aristoteles 1. meteor. ca. 3. argumentabatur, totum mundum

calore consumptum iri, si cœli essent ignei, quauis sint remotiores, & dici posset, non esse densiores igne. Confirmatur ex ipsoiuramentis, nam & Clavius, & Doctores Connimb. asserunt, exhalationes igneas ab aere supremo, qui ignis vicinitate est valde calidus, absumi; si ergo calor ab igne deriuatus in aerem hoc potest, quid non efficit in ipso igne? Confirmatur, quia licet sit rarus, est tamè in suo statu naturali, ergo in statu, quo potest optimè vt calore, & siccitate ad agendum, quia omnes res meliùs vtuntur instrumentis suis naturalibus, quado sunt in statu sibi connaturali, quàm quando sunt in statu violento, quia status connaturalis supponitur esse optimus, cum ergo calor, & siccitas sint instrumeta, quibus ignis agit, raritas, quæ est illi connaturalis, nõ poterit impedire eorum actionem. Omitto, quod etiam supradixi, & probaui, ignem per aduersarios esse rariorem in ferro, in quo tamen maximè comburit, quàm in propria spheræ. Quare concludendum est, quod etiã supradiximus, commentitiam omnino esse hanc spheram ignis.

Dices, nos admittere in aere eandem, immo etiam maiorem improportionem, quàm sit illa, quam in igne impugnamus, respondeo, in aere nullum inferre inconueniens hanc improportionem, quia aer quamuis sit summè frigidus, non est tamen admodum actiuus, & à cœlesti calore continuè refrangitur, quare non est improportionatus aer, quia conferendus est etiam cum cœlis, at verò ignis, & est maximè actiuus & adiuuaretur etiam à calore cœlesti, quare nihil

obstaret, quin omnia consumeret, non est ergo in eo admittenda hæc tam magna quantitas.

Altera pars sententiæ cõmunis, scilicet inter elemēta non possit assignari certa proportio, cui ego quoque subscribo, probatur facile rum quia certa quantitas cuiuslibet elementi non potest certò sciri, tam etiam quia eorum quantitas sæpe variatur, cum modò crescant pluuijs aquæ, modò calore absumantur.

Argumenta in contrarium discutiuntur.

SECTION III.

AD primum respondeo, maiorem esse falsam, & minorem incertam, falsa est maior, quia nulla est necessitas, vt eandem proportionem habeat totum ad totum, quã pars habet ad partem, nisi sumantur partes proportionatæ, & determinatæ, vt si quis diceret, decima pars terræ est minor decima parte aquæ, ergo etiam tota terræ est minor aqua, at in supradicto argumento sumitur pars terræ indeterminata, & ex maiori densitate fit transitus ad maiorem quantitatem, quamuis autem minimum terræ habeat decimam proportionem ad minimum aquæ, non tamen certum est, terram non habere plura minima, quã habeat aqua. In sensu ergo, in quo assumitur ab aduersarijs, quòd scilicet eandem proportionem in magnitudine habeat tota aqua ad totam terrã, quã habeat aqua pars ad partem terræ, quæ sit ex ea producta, negatur illa maior, quia alioqui sequeretur et, omnes res rariotes esse maiores.

Minor quoque, quòd pars aquæ

habeat decuplam proportionem ad partem terræ, est incerta, quia neque potest terra immediate conuerteri in aquam, neque etiam si conuerteretur, possemus certi esse, nõ etiam aliquam partem esse conuersam in aerem, quare non liceret veram proportionem inuenire.

Ad secundũ conatur aliqui explicare Aristot. quasi nihil aliud sibi voluerit, quã quod si ex tota terra fieret aqua, aquam declupo maiorem futuram, quã terram. Alij verò, Aristot. considerasse id, quòd debuisset esse secundum elemētorum naturam, non autem id, quòd est de facto propter salutem viuentium: Alij, Aristot. voluisse tantũ, esse aliquam proportionem inter elementa, assignasse autẽ decuplã exempli gratia. Verũ non videtur satisfacere, quia verè Aristot. intendebat probare, non vnum tantũ elementum esse inter cælum, & terram, ergo oportet, de facto voluisse, esse aliquam determinatam proportionem, & non excedentem eã, quæ inter partes ipsorum reperitur. Dicendum ergo potius mihi videtur, Aristoteli illam rationem attulisse tamquam probabilem, non tamquam certam, cum. n. tempore ipsius maxima pars orbis incognita esset, & eam crederent antiqui aquis obrutam esse, non mirum, si iuxta id, quòd per quasdam rationes probabiliores vetisimiliũs videbatur, philosophatus est.

Ad tertiuũ. Iam supra ostendimus, etiam quoad qualitates, & locum non esse obseruandas has proportionem inter elementa, sed considerandũ potius vniuersi bonum, & viuentiũ salutẽ, & comoditatẽ.

Ad quartũ, negamus equã partẽ materiæ singulis elementis esse tributam,

butam, quia bonum, & ordo vniuersi hoc non postulabat, & nulli iniuria fiebat.

De elementorum figura.

QUESTIO V.

Sphæricam figuram sibi vindicare elementa ex multorum sententia.

SECTIO I.

Impugnat Aristoteles 4. cæli c. 8. Plat. & alios antiquos, qui diuersas, & determinatas figuras elementis tribuebant, quibus tamen non obstantibus contendunt nonnulli, elementa habere figurã sphæricam tamquã sibi connaturalem, quibus assentiuntur et Doct. Conn. 4. cæli c. 8. q. 1. Probatur hæc sententia primò, quia cum totũ vniuersum globosum sit, æquum fuit, primarijs illius partes, idest elemēta eãdem formã suo modo sortiri.

Secundò, quia & cælesti corpore, quòd circularis est, continentur, & centrum ambiunt, quòd est circuli fundamentum.

Tertiò. Natura, vbi non adest repugnantia, tribuit rebus sphæricã figuram tamquam perfectiorẽ, & vnitati magis affinem, videmus. n. hanc figurã, & animantiũ mēbris, & arborum truncis, & fructibus, & lapidibus, prout cuiusq; ratio ferebat, tribuisse, ergo non est credendum, eãdem elementis denegasse.

Quartò. Terram, & aquam sphæricam figuram habere Mathematici, & Arologi pluribus probant, vt videre est in Sacrobosco c. 1. de sphæra, & eius commentarioribus, vt quòd omnibus tum in terra, tum etiam in aqua degentibus non simul oriatur, & occidat sol, vt cõtin-

geret, si essent in plano, & quòd è portu soluentibus prius bases edificiorum abscondantur, quã tecta, & alijs similibus.

Quintò. Eadẽ figurã toti aquæ, & partibus conuenit, partibus autem competere figuram sphæricã, multis ostenditur; Nam & guttæ, siue in aere, siue et in terra cadentes conglobantur in orbẽ, & in poculis repleis media maxime tument. Et confirmatur à Doct. Connimb. quia cum inclinatio illa ad rotunditatẽ conservãdi sui gratia à forma oriatur, oportet illi esse connaturalẽ.

Sextò. Quòd verò ad ignem, & aerem spectat, probatur idem, quoniam clauduntur hinc orbe lunæ, hinc verò globo terræ, & aquæ, ergo & ipsi figurã orbiculari præditi sunt.

Opposita sententia.

SECTIO II.

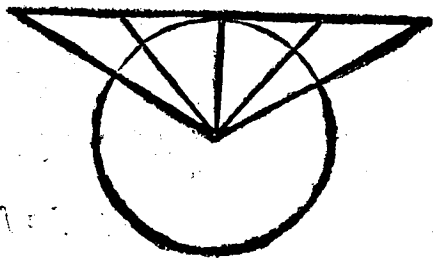
Econtra, quòd alia figura, quã sphærica, cõstent, suadet primò, quia ignis, vt patet in flamma, figuram pyramidalem imitat.

Secundò. Si aqua figura sphærica affecta esset, totum terræ globũ ambire eam oporteret; Nam terra est in centro, cum ergo etiam aqua tendat in centrum, oporteret vndique terram cingere.

Tertiò. Si terra esset sphærica, multa sequeretur absurda. Primũ, quòd homo, dũ mouetur, vel ambulat, velocius moueret caput, quã pedes. Probatur consequentia, quoniam in motu circa centrum, quæ magis distat à centro, maiorem circulum efficiunt, si autem terra est sphærica, ergo dum quis circa eam mouetur, efficit motũ circula-rem, & æquali tempore capite describit

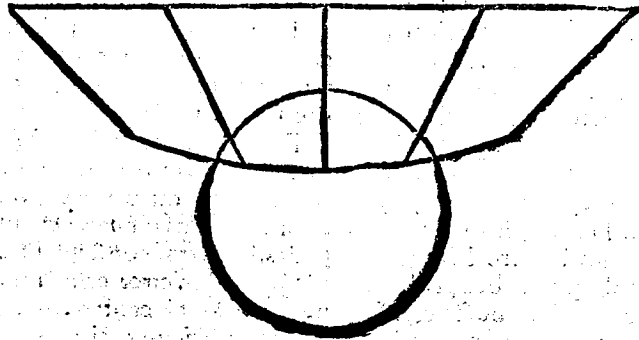
scribitur circulus maior, quam describitur pedibus, ergo caput velocius movetur. Item sequeretur edificia ad perpendicularum constructa, latiora esse in parte superiori, quam in inferiori. Nam linee rectae tendentes à circumferentia ad centrum, quò magis centro appropinquant, eò minus etiam inter se distant, sed perpendiculara per lineam rectam tendunt ad centrum, ergo si terra sit spherica, minus in inferiori loco

distabunt, quam in superiori. Tertio efficitur, nullum pavementum ad perpendicularum constructum, planum esse, sed sphericum. Nam perpendiculara cum per rectas lineas tendant in centrum, efficiunt necessarium circulum. Et confirmatur, quia à superficie plana non possunt plures recte lineae, & aequales ad centrum deduci, ut patet in hac figura.

Sed perpendiculara, quibus pavimenta librantur, sunt aequalia, & tendunt ad idem centrum, ergo non poterunt terminari in pavimento

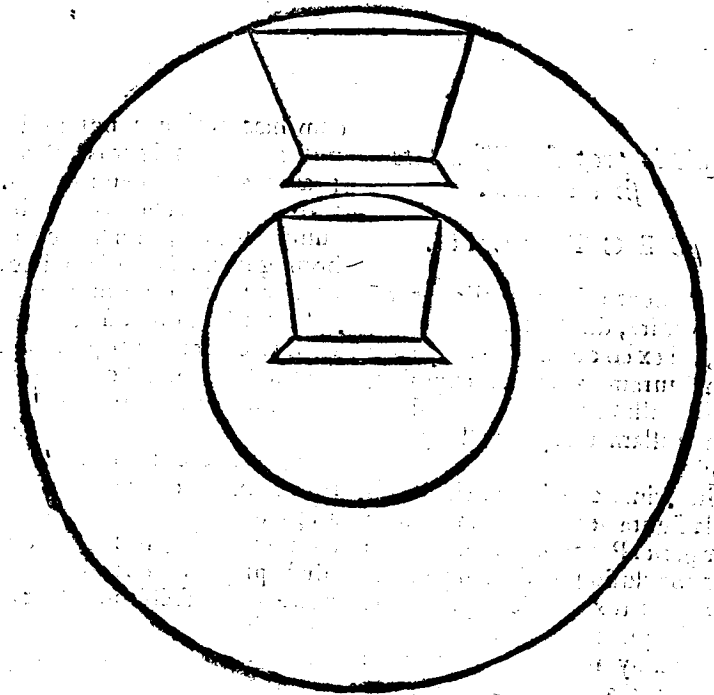
planum, sed in sphericum, aut curvum, ut in hac alia figura patet.

Quarto,

Quarto, sequitur etiam, si aqua ex eo quod tendit ad centrum mundi, esset spherica, quod vas quodcumque plus aquae reciperet in loco inferiori, quam in superiori, verbi gratia, ad radices montis altissimi, quam in cacumine eiusdem. Nam quò minor est circulus, eò et partes ipsius magis sunt sphaericae, quare palmus circumferentiae circuli minoris, multò magis curvus

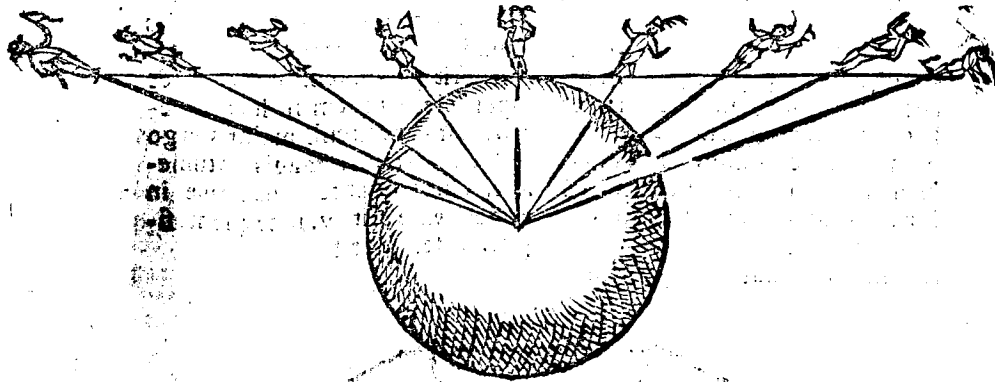
apparebit, quam palmus circumferentiae maioris circuli, sed superficies aquae in vase existente in loco inferiori erit pars circuli minoris, & superficies eiusdem in loco superiori erit pars circuli maioris, ergo in loco inferiori magis intumesceat. Consequenter plus aquae in eodem vase erit, ut in sequenti figura videri potest.

Quinto, sequitur etiam, ut si quis in pavimento, vel solo verò plano ambulet, non recte incedat, sed ascendat, aut descendat. Nam ille ascendit, quia centro recedit, ille verò descendit, qui centro appropinquat, at qui in plano ambulat, numquam est in aequali distantia à centro, sed semper vel in maiori, vel in minori, ergo semper ascendit, aut descendit, ut ex subiecta figura patere potest.

Quid

Quid

Quid in proposita difficultate
sit dicendum.

SECTIO III.

Elemento figuram aliquam conuenire, dupliciter intelligi potest, vel ex eo quod illud elementum eam figuram naturaliter exposcat, vel quia illum habeat, vnde cum que tamen illam receperit, In priori sensu.

Sit prima conclusio, elementis nulla figura per se, & ab intrinseco competit. Probatur ab Aristotele hac conclusio pluribus argumentis 3. caeli tex. 66. & sequentibus primo, quia pyramis non componitur ex pyramidibus, neque in eas resoluitur, at ignis componitur ex partibus, quae habent naturam ignis, & si diuidatur, partes etiam eandem sententiam habent. Secundo, quia si haberent propriam figuram, necessario daretur vacuum. Tertio, quia elementa figurantur a continente, ergo nullam habent propriam. Quarto, quia tunc mixtum non posset componi ex elementis,

cum haec retinere non possint in mistis proprias figuras. Probatur praeterea, quia videmus, elementorum naturas conservari sub quacunque figura, cum sint corpora homogenea, & nullam habeant determinatam quantitatem.

Secunda. Conclusio figura, quae habet elementa in propria sphaera, maxime accedit ad circulem. Probatur argumentis supra relatis pro prima opinione. Diximus tamen, accedere, non habere, quia reuera excepto fortassis aere, quoad partem conuexam, quae cum sit contigua caelo, necessario est omnino sphaerica, reliqua elementa non eam perfecte possident, non terra, & aqua, quia cum simul efficiant vnum globum, altera earum per se sumpta non erit perfectus globus; aer etiam secundum partem concavam, a montibus, & vallibus impeditur, ne sit figurae perfecte circularis. Ignis vero, ut saepius diximus, non habet propriam sphaeram, nisi dicamus, esse in inferno, quem probabilissimum esse esse figurae sphaericae, apud nos autem, vel retinet figuram misti, quod depo-

deposcitur; vel habet figuram pyramidalem, eod quod materia, in qua est flamma, non est vniformis, sed habet partes crassiores, quae in imo dentinent flammam, & leuiiores, quae facilius ascendunt, & quia inter has sunt quaedam etiam leues magis, idcirco paulatim in modum pyramidis se conformant.

Argumentis pro contraria parte satisfit.

SECTIO IV.

Primum, & secundum argumentum pro prima sententia supra relata probant tantum primam nostram conclusionem, scilicet elementa in propria sphaera ab extrinseco circulem figuram recipere.

Ad tertium fatemur, circulem figuram esse perfectissimam, & a natura in multis rebus intendi. Dicimus tamen, magis congruum fuisse elementorum naturae, & vniversi bono, vt nullam sibi vendicarent figuram, ita enim, & vacuum facilius excluditur, & ab extrinsecis terminis nullam patiuntur iniuriam.

Quartum argumentum est pro nostra prima conclusione.

Ad quintum respondeo, partes minimas aquae in orbem conglobari, tum vt contraria siccitatem fugientes vndique circumobstitent, se facilius tueantur: tum etiam quia cum sint fluidae, si qui anguli in eis essent, statim alio confluerent; dum etiam a tegulis, vel alio loco decedit aqua, orbicularem figuram assumit, quia partes eius omnes descendere satagunt, nec priores tantum habent ponderis, vt ab alijs euelli possint. Ad confirma-

tionem respondeo, figuram circulem per accidens conferre ad aquae conseruationem, quatenus scilicet non habet partem ab alijs diuisam, per se autem nihil conferre, cumque hoc non proueniat ex coniunctione, quam figura circulem cum aqua habeat, potius quam cum alia re, sed ex natura figurae circulem absolutè, non hinc sequitur, figuram circulem esse aquae connaturalem, sicuti etiam ex eo quod plures homines in orbem conglobati ab inimicis facilius se tueantur, non potest colligi, figuram circulem connaturalem esse pluribus hominibus.

Sextum argumentum non indiget solutione, probat enim tantum nostrum primum dictum.

Ad primum pro secunda sententia iam responsum est in secunda conclusione. Reliqua dicimus rectè concludere, neque esse absurda ea, quae ab ipsis inferuntur, quamuis videantur esse contra sensum, quia tam minimas differentias sensus non percipit.

An detur elementum purum.

QUESTIO VI.

Purum illud dicitur, quod admixtum non habet aliquid extraneum, saltem se ignobilius; Nam in hominum existimatione impurum non censetur, quod nobiliori se est mixtum, non enim dicitur impurum argentum, quod est auro mixtum, sed aurum impurum, quod argento. Hic tamen sumitur purum latiori significatione, vt ignobilius; & nobilior etiam excludit. Sed hoc etiam contingere potest dupliciter, vel quoad substantiam,

tiam, vel quoad accidentia, quoad substantiam, vel vt excludat mistionem tantum substantialem, vel etiam, vt excludat accidentialem. Dicitur .n. impurum substantialiter, si non ex simplici forma, & materia elementari constet; accidētaliter verò, si habeat interpositum aliud corpus. Denique dicitur impurum quoad qualitates, si non habeat qualitates sibi connaturales, vel non in gradu connaturali, vt si ignis non sit summè siccus, & calidus, & hic est sensus magis communis, sed nos omnes examinabimus.

Quod igitur spectat ad puritatem qualitatis, respondent Doct. Conimb. sect. i. problem. de terra, quæ est post lib. de cælo problem. i. ignem prope cælum, & terram prope centrum esse hoc pacto puros. Alij dixerunt, nullum dari posse elementum purum, quia cū qualitates primæ augeri possint in infinitum, & elementis debeatur qualitates in summo, sequitur, numquam eas habere in statu connaturali.

Dicendum tamē mihi videtur, non solum ignem, & terram; sed etiam aquam, & aerem aliquando in sua puritate reperiri, non quidem secundum se tota, sed secundum aliquas partes. Probat, quia elementa, nisi adsit extrinsecum impedimentum, se reducunt ad suum cōnaturalem statum, sed nō semper, & vbique adsunt hæc impedimenta, ergo. Confirmatur, quia ignis est maximè actiuus, & facile omne contrarium ex se expellit, aer in media, & multò magis in suprema regione secundum nos est frigidus, & siccus, præcipuè autem sub polis, aqua etiam ipsa

in aliquibus locis est summè frigida, & siccitatem non admittit, terra autem ob densitatem suam non videtur contrarium admittere in partibus suis maximè abditis, & profundis. Est tamen de hac peculiaris difficultas, quoniam sine humiditate non videtur posse consistere, vt docet Aristoteles 2. de gener. tex. 49. ergo cum in profundioribus suis partibus sit maximè consistens, non poterit esse pura, quod & probabile est, & si admittamus ob vniuersi bonum, nullum videtur inconueniens. Responderi tamen poterit, si contrarium sentiamus, intelligendum esse Aristotelem de terra, vt concurrente admistionem, quia tunc oportet, redigi in minimas particulās, quæ nisi humore contineantur, diffluent.

Ad illud, quod elementis debetur qualitas in summo, quæ non potest esse nisi infinita, respondeo, saltem naturaliter non posse qualitates vsque in infinitum intendi, elementis autem deberi in summo gradu, quem naturaliter tantum assequi possunt.

Quoad puritatem verò à mistione accidentali, dicendū est, elementa secundum totum ambitum suæ sphaeræ aliquod corpus extrinsecum habere interpositum, nam aqua habet pisces, terra metalla, aer exhalationes, & meteorologica, ignis verò, qui non habet sphaerā, saltem vt plurimum intra se aliud quod aliud corpus retinet.

Sed maior difficultas est de puritate à mistione substantiali, quæuis alijs visa sit longè minor; Nam simpliciter affirmant, hanc reperiri in omnibus elementis, alioqui enim, dicunt, elementa non essent.

Mihi

Mihi autem duplex occurrit difficultas. Prior est de igne, cuius forma requirit materiam informatam alia forma, apud nos .n. patet, ignem numquam reperiri, nisi in aliquo misto, verbi gratia in ligno, in ferro, in fumo, ignem autem illum, quem ponunt in concauo lunæ, iā ostendimus commentitium esse, ostendimus etiam superius, ignem non tantum esse in portis, sed etiā in ipsa substantia ligni, vel ferri, hic igitur ignis erit ne dicendus purus quoad substantiam? Videtur non dicendus, quia semper habet admistam aliam formam. Dicerem ego, esse quæstionem de nomine, quia de re iam satis constat iuxta nostram sententiam, poterit igitur dici purus, quatenus non habet aliquid, quod suæ naturæ repugnet, cum hæc postulet esse in misto, poterit dici impurus, quatenus est simul cum alia forma. Posterior difficultas est, an elementa cætera, quæ sunt apud nos, sint verè elementa, nam quamuis rectè nonnulli dicant, elementa non fore elementa si non haberent formam simplicem, sed mistam, hoc tamen ipsum est, de quo quærimus, an terra, quam pedibus calcamus, sit verè elementum terræ, vel sit aliquod mistum. in quo tamē quia valde excellit, & prædominatur terra, elementum terræ à nobis vocetur, & idem quæri potest de cæteris elementis. Qua in re mihi videtur dicendum, esse verè elementa, quamuis saltem vt plurimum, quæ sunt apud nos, & mistionem accidentalem habeant, & non sint pura quoad qualitates. Probat, prima pars, quoniam si elementa, quæ sunt apud nos, non essent verè elementa, nullam nos possemus

cognitionem habere de veris elementis. Omnis enim nostra cognitio ortum ducit à sensibus, si ergo sensibus elementa vera non patent, ergo neque intellectui, & quæuis aliquam cognitionem de ipsis ex ipsorum effectibus habere possemus, non tamen esset adeo clara, & certa. Præterea videmus, ex his elementis, quæ sunt apud nos, componi mista, & nunquam cernimus, ea resoluti in alia elementa, ergo sunt vera elementa; Nam cum mista omnia non sint perpetua, & debeant aliquando resoluti in ea, ex quibus constant, sicuti videmus, resoluti & lapides, & metalla, terra etiam, & aer, quæ sunt apud nos, aliquando dissoluerentur, si essent mista. Confirmatur, quia elementorum proprium est, non posse nutrire, at constat, hoc verum esse de elementis, quæ sunt apud nos, ergo verè sunt elementa. Secunda verò pars patet sensibus quoad mistionem accidentalem, at ex ea etiam sequitur alia pars de impuritate qualitatum, quia si diuersa corpora sint propinqua, sibi vtique inuicem qualitates proprias communicabunt, & hac ratione Aristoteles in hoc 2. tex. 20. negat, elementa apud nos esse simplicia.

Disputatio Secunda.

De qualitatibus Elementorum actiuis.

TRia genera qualitatum in elementis ponuntur, quædam enim motiuæ appellantur, & sunt, grauitas, & leuitas, quibus elementa ad sua loca feruntur: quædam verò actiuæ, quæ dicuntur esse qua-

tuor, calor, frigus, humiditas, & siccitas. Tertium verò genus est qualitatum secundarum, quales sunt raritas, densitas, figura, opacitas, & id genus alia. Motiue datæ sunt elementis, vt vniuersi ordo seruetur. Actiua ad mixtorum generationem: Reliquæ verò præcipue quidem ob ipsa elementa, tum verò etiam vt vtrique muneri accommodata essent, & quoniam de elementis in hoc libro agitur in ordine ad mixtionem, & generationem, tractatus de qualitibus actiuis est in eo præcipuus, & disputationem de motiuis merito antecedit.

An rectè quatuor elementorum qualitates actiue, primæ qualitates appellentur.

QVÆSTIO VII.

Negans sententia non paucis roboratur argumentis.

SECTIO I.

Immèritò dici primas, nò paucis suadere possumus argumentis.

Primum est: sunt alia qualitates his priores, ergo hæ non sunt primæ: consequentia est euidentis. Probatür antecedens multis adductis testibus. nam lux prior est his omnibus qualitibus; illa enim qualitas est prior, cuius subiectum est prius, sed prius est cælum, quæ elementum, saltem ordine nature, & nobilitatis, ergo etiam lux, quæ est propria eius qualitas, antecedit elementorum qualitates.

Confirmatur, quia inter primas qualitates calor est prima, & potif-

sima, & tamen à luce producitur, ergo est ea posterior.

Secundum, sunt in elementis qualitates virtuales actiue, quibus medijs hæ formales producuntur, ergo hæ non sunt primæ. Probatür maior, quia aqua calida formaliter, est virtualiter frigida, non minus quàm piper, siue vinum, quando sunt frigida formaliter, adhuc sunt virtualiter calida, ergo vtrouque est admittenda qualitas virtualis, vel nullibi. Sed clarum est, debere admitti in vino, & pipere, ergo etiam in aqua.

Tertiū, non potest assignari ratio, cur potius hæ qualitates actiue dicantur primæ, quàm raritas, leuitas, figura, &c. nam omnes proueniunt immediatè à forma substantiali, ergo nulla est ratio, cur vna prima vocetur, potius quàm altera. Si dicas, raritatem consequi calorem, calor quoque aliquando consequitur raritatem, & attritionem. Cõfirmatur, quia Arist. prius agit de grauitate, & leuitate in secundo, & tertio de cælo, quæ de qualitatibus actiuis, de quibus agit in hoc secundo.

Quartū, qualitates, quæ dicuntur secunde, vt color, odor, sapor, sonus, &c. ab illis quatuor nò dependunt. nam albedo coniuncta esse potest & cū maximo frigore, vt patet in niue, & cū maximo calore, vt in calce, & idem dici potest de alijs.

Quintū, in quolibet genere vna est tantum prima cõtrarietas ex i. phys. 50. at si esset quatuor primæ qualitates, duæ essent primæ cõtrarietates in eodẽ genere qualitatis.

Sextū, frigus, & siccitas nò sunt aliud quàm priuationes caloris, & humiditatis, quæ recedente calore, cõsurgit frigus, & recedente humiditate, conse-

consequitur siccitas, ergo nò sunt inter qualitates actiuas reponenda.

Septimū, ex his qualitibus frigus tantū, & calor sunt actiue ex 4. meteor. capit. 1. ergo reliquæ duæ non debent inter actiuas connumerari.

Octauum, vel essent primæ in genere qualitatum, vel in genere qualitatum actiuarum, nò prius, quia lux est prior qualitas, non posterius, quia vel est sermo de actione perfecta, & in hac quoque lux est prior; vel de corruptiua, & hæ tantum quatuor sunt hac virtute agendi prædictæ, ergo non sunt primæ, quia non est primus, qui non habet secundum.

Nonum, primæ qualitates dicuntur, quæ nec ex alijs, nec ex se mutuo fiunt, sed ex ipsis oriuntur ceteræ, at hæc definitio non conuenit prædictis qualitibus, ergo hæ nò sunt primæ. Probatür minor, quia ab influentijs cœlestibus hæ omnes qualitates gignuntur, experimur enim in mudo sublunari maximam variationem in his qualitibus ex sola variatione syderum aspectus, ergo non est vera prima pars, quod non fiant ex alijs, nequè verò secunda, quod neque ex se mutuo; nam à calore oritur siccitas, & aliquando etiã humiditas. Si dicas, non oriri per se, vel non actione vniuoca, idem etiam dici poterit de qualitibus, quæ secundæ appellantur, non enim vniuoca actione à primis producentur; & omnino videtur falsa tertia pars, vt ex quarto argumento patet.

Qua ratione admittendū sit, supra dictas qualitates esse primas.

SECTIO II.

Non esse prædictas qualitates simpliciter primas, ex dictis facile cõstare potest, quia re vera lux & alia cœli qualitates priores sũt, quia tamẽ non est recedendum à cõi modo loquedi, & nò est credibile, hũc loquedi modum absque ratione cõgruẽti introductum fuisse, vidẽdum est, quo in se sũt usurpari debeat.

Primum autem constat, nò fieri comparationem cum accidentibus cœli, sed tantum cõ qualitibus corporum corruptibilium. Verum cum multipliciter aliquid dici possit primum, vt origine, dignitate, causalitate, aut alio modo, rursus in quirendum est, qua nam ratione dicantur hæ qualitates primæ.

Doct. Connimb. in hoc 2. c. 3. q. 2. art. 2. affirmat, esse primas origine, & probant, quia generatio rei antecedit ipsius perfectionem, ergo et qualitates, quæ disponunt ad generationem, & illi sunt necessariae, debent præcedere eas, quæ ad perfectionem eiusdem cõducunt. Cum igitur hæ quatuor per se requirantur ad generationem rerum, ceteræ verò ad earum perfectionem; efficiuntur, vt merito primæ sint appellandæ. Verum non caret difficultate hæc ratio. Nam & ex illis qualitatibus, quæ secundæ appellantur, multæ requiruntur ad generationem, raritas. n. & densitas plurimam generationi cõferunt, & in animalibus est quoque necessaria figura, & organizatio. Dicitur tñ potest, huiusmodi qualitates, .i. figuram, & densitatem, siue raritatem (nã organizatio nò est quali-

tas distincta à figura, & ceteris) conuenire etiam corporibus cœlestibus, & idcirco excludi ab hac comparatione; qua moderatione adhibita verum est, esse primas origine, & requiri solas ad generationem saltem elementorum, quæ reliquas antecedit.

An sint primæ causalitate.

Maius dubium est, an sint primæ causalitate, id est an omnes aliæ ex ipsis oriantur, quidam enim sine vlla limitatione simpliciter affirmant, oēs alias qualitates ex his primis oriri, immo addunt, etiã lumē in his inferioribus gigni à calore. Probāt primū, quia nec in igne, nec in alio subiecto reperitur lumen sine aliquo calore, cuius rei nulla alia potest afferri ratio, nisi quia ab hoc illud oritur; Et confirmatur ex his, qui etiam in tenebris aliquid vident ob copiam calidiorum spirituum in oculis residentium, vt de Tiberio Imperatore Suetonius refert cap. 68. vitæ eius.

Quoad reliquas verò probatur, quia de ijs, quæ tactu percipiuntur, id docet Aristot. tum hic, tum etiã 2. de part. anim. cap. 1. in lib. verò de sensu; & sens cap. 4. tradit, sapores ex commixtione humidis, & sicci, & actione calidi, & frigidi oriri. Idemque asserit de odoribus cap. 5. eiusdem libri, & cap. 9. lib. 2. de anima, & de coloribus sect. vltima problematū. & de somnijs idem innuit sect. 11. problem. Quòd etiam grauitas, & leuitas ab eiusdem proueniant, docet Arist. 2. de part. anim. cap. 3. & etiam ex eo probatur, quòd terra cum nimium incalescit, in exhalationem vertitur, & leuis fit, & aqua

è conuerso frigore concreta grauior efficitur. Tandem idem colligitur, quia experimur, ex varietate harum qualitatum reliquas ferè mutari, vt sapores longè diuersi sunt in fructibus acerbis, ac in maturis, & in cibis crudis atq; coctis ob diuersitatem harum qualitatum, & idem dici potest de coloribus, & odoribus, vt notat Arist. lib. de sensu, & sens.

Et contra non videtur credibile, qualitates omnes secundas ex primis oriri; quis enim sibi persuadeat, virtutes omnes herbarum, & tot differentias qualitatum secundarum ex sola commixtione primarum qualitatum consurgere? profectò. n. si hoc verū esset, liceret nobis, leui artificio quoslibet sapores, quoslibet colores, & omnino quoslibet alias qualitates producere, nā primas qualitates possumus diuersimode inuicem contemperare, per ignem .n. possumus calefacere frigida, & exsiccare humida, per aquam verò, calorem, & siccitatem remittere. si ergo color viridis, aut sapor dulcis resultat ex contemperazione qualitatum, in qua exempli gratia, calor, & humiditas duobus gradibus contrarias qualitates excederent, hac contemperazione ad inuentam, statim ille color, vel sapor consurget.

Præterea videmus, quòd quantumuis inuicem contemperentur à nobis huiusmodi qualitates, nunquam possumus aliquem saporem, vel odorem, aut aliam similem qualitatem producere; ergo hæc non ex illis simpliciter oriuntur. Tertio quamlibet formam substantialem sequantur suæ propriæ qualitates; si enim formæ elementorum, quæ sunt imperfectissimæ, habent suas pro-

proprias qualitates ab ipsis emanantes, cur non idem erit dicendum, de formis substantialibus mistorū, quæ sunt longè perfectiores? hæc igitur qualitates, quæ à forma substantiali dimanant, non utique ex primis qualitibus oriri dicendæ sunt, quam sententiam adeo mordicus amplexus est Iul. Cæsar Scaliger, vt dicere non dubitauerit, exercitatione cōtra Cardanum 344. *Qui ad elementorum manifestas omnia reducunt qualitates, ipsi nihil aliud, quam elementa sunt.*

Questionis resolutio.

Pro solutione notandū est, primas qualitates causas esse secundarum, intelligi posse dupliciter, vel scilicet, vt ex ipsistatū diuersimode committis immediatè secundæ qualitates resultent, vel quia primæ qualitates prærequirantur necessariò, concurrantq; vel proximè, vel remotè ad ipsarum productionem. Priori modo negandum censeo, primas qualitates esse causas secundarum, vt rectè probant argumenta paulò antè adducta. Posteriori videtur concedendum, quoniam qualitates secundæ vel oriuntur ex primis, vel ex forma substantiali misti, at hæc etiam forma substantialis medijs primis qualitibus producta fuit, ergo qualitates secundæ vel proximè, vel mediatè à primis oriuntur. Adde, easdem primas qualitates esse veluti dispositiones ad qualitates secundas recipiendas. quare non mirum, si ad illarum corruptionem, hæc quoque aliqua ndo deperdantur.

Ad primum pro contraria sententia negandum est, calorem esse cau-

sam luminis; quod eo argumento potius colligitur, quã id, quod intendebant aduersarij, nam si calor est aliquando sine lumine, & lumen nunquã sine calore in sublunariis, signū est, lumen secū deferre calorē, tamquam proprium effectum, non verò calorem gignere lumen. Antecedens negari quoq; posset, nam & noctilucæ, siue nitedulæ, & ligna putrida noctu lucent, & tamen calore prædita, non sunt: auem etiam quamdam noctu instar ignis splendorem emittere, non solū non noni orbis exploratores tradunt, sed & Plin. lib. 10. cap. 4. Alb. Mag. de animalibus lib. 23. & Solin. cap. 21. & Simon Maiolus colloq. 6. dierum canicul. Ad experientiam de videntibus in tenebris respondeo, illam lucem non oriri ex calore, qui maior est in alijs partibus corporis, quàm in ipsis spiritibus, sed ex natura ipsorum spirituum, & pupillæ, quæ, vt apparet in fellibus, aliquid luminis participare videtur, sed de hoc pluribus in lib. de anima. Ad secundum in vniuersum respondere possumus, reduci secundas qualitates ad primas, tum ob quamdam proportionem, quam habent inuicem, sicuti etiam quatuor humores in homine ad quatuor elementa reducuntur, sanguis ad aerem, flaua bilis ad ignem, atra bilis ad terram, flegma ad aquam; tum quia prærequiruntur tamquam dispositiones: ex quo efficitur, vt non parum secundæ qualitates mutentur ad primarum mutationem. Præcipuè autem de sono hoc clarissimum est, quia sonus non potest effici formaliter à primis qualitibus, sed tantum dispositiuè, alioqui non posset de nouo effici sonus in ali-

in aliquo subiecto, nisi etiam mutarentur eius qualitates, quod est manifeste falsum; & hoc pacto intelligendus est Aristoteles.

Maiorem difficultatem continet argumentum de leuitate exhalationum. Confirmari potest exemplo hydrargirii, quod igni appositum eleuatur velut fumus, & quodammodo euanescit; sed paulo post cum refrigerat in propria specie, deorsum recidit, ergo idem corpus modò est leue, modò graue solius caloris aduentu, vel recessu. Hoc autem argumentum in omni opinione difficultatem habet, vel enim dicendum erit, leuitatem comitari calorem quemcumque etiam extrinsecus accedentem, & tunc terra calida erit leuis, quod est contra experientiam, vel tantum de calore connaturali, & tunc experientia adducta non erunt ad rem, in quibus calor leuitatem tribuens est extrinsecus. Si dicant, non sufficere calorem, sed requiri etiam raritatem, siue tenuitatem substantiæ, adhuc creditur difficile est, quòd remanente eadem forma substantiali elementari, à qua grauitas, & leuitas proueniunt, propter solam tenuitatem substantiæ, siue calorem etiam additum grauis fiat leuis. Immeritò enim dicemus, grauitatem esse proprietatem terræ, & leuitatem ignis, sed dici deberent hæ virtutes motiue sequi crassitudinem, siue tenuitatem substantiæ.

Quare alterum horum mihi videtur dicendum, vel scilicet huiusmodi exhalationes non amplius retinere formam substantialem terræ, vel alterius corporis solidi, ex quo eleuantur, vel non acquirere leuitatem, sed impelli, siue trahi

ab extrinsecò. Si enim magnes vim habet trahendi ferrum, absque eo quòd ipsum leue reddat, cur non poterit sol sursum trahere exhalationes, vel ignis sursum pellere vapores, absque eo quòd eorum substantia leuior reuera reddatur? Quod etiã ex eo confirmatur, quia si leues reuera redderentur, non tantò cessante calore descenderent, cum leuitas non habeat contrarium; vel dicendum esset, minui etiam simul cum calore, cuius nos contrarium cernimus. Confirmatur idem, quia res densa, quamuis calida, non apparet leuior, & ratio est, quia grauitas rei densæ non potest superari à leuitate caloris, sicuti quando per impulsum conatur mouere lapidem, sed irritò conatu, remanet lapis grauis, ut antea: at si per calorem, siue impulsu res fiet leuis, oporteret etiã minui eius grauitatem, antequam omnino superaretur, non igitur eo argumento probatur, leuitatem innatam à calore prouenire, vel à frigore, quod etiã ex eo impugnatur, quòd aer naturaliter est frigidus (ut infra videbimus) & tamen naturaliter est leuis, & licet etiam concedamus, esse naturaliter calidum, ut multi existimant, adhuc argumentum nobis suppeditat, quia in hyeme, quando est maximè frigidus, non desinit esse leuis, non igitur leuitas est effectus caloris, & grauitas frigoris.

Ad experimenta, quæ pro hac sententia adducuntur, respondeo, duplici ex capite mutari qualitates secundas ad mutationem primarum. Alterum est, eò quòd etiã fiat mutatio substantiæ, ut cum caro assatur, partes enim quædam humidiores, & frigidiores extrahuntur, & id-

& idcirco partes remanentes alium saporem inducunt, nam si ex solo calore, & tenuitate, quas ab igne recipiunt, cibi forent sapidiores, sequeretur, ut si deinde frigerent, vel aqua aspergerentur, pristinum saporem reciperent, quod falsum esse constat. Alterum caput est, quia qualitates primæ sunt dispositiones ad secundas. Hinc videmus, quòd quamuis eidem igni plurimi cibi apponantur, omnes tamen diuersum saporem recipiunt, & quamuis omnes fructus à calore solis ad maturitatem perducantur; non tamen omnes eodem sapore, aut colore affecti sunt, non igitur calor, siue ignis, siue solis, est simpliciter causa saporis, aut coloris, sed tantum disponit, præparatque materiam, ut facilius qualitates huiusmodi recipiat, & in hoc sensu est Aristoteles intelligendus. Tertio dici quoque possunt hæ qualitates priores virtute, siue actiuitate, nam multò magis sunt actiuæ, quàm ceteræ. Quarto, communitate, quia nullum datur ens, quod his qualitatibus careat infra cælum, mixtum quidem nulla earum, quia eius contrariam qualitatem oporteret esse in summo, si autem aliqua ex his qualitatibus in summo reperiretur in aliquo mixto, ipsum corrumpere, elementa autem duobus saltem prædita sunt, ut patet, at verò qualitates secundæ, ut sapor, odor, & id genus aliarum non sunt in omnibus, qualitates autem motiue sunt quidem in omnibus, sed diuisæ, quamuis etiam minus graue dici possit leue respectu grauioris. Quinto, dicuntur primæ subiecto, quia conueniunt corporibus primis, scilicet elementis, & quauis qualitates, motiue elementis quoque

insint, hæ tamen non ordinantur ad generationem, siue corruptionem rerum, neque sunt dispositiones ad alias qualitates, quare merito nomen primarum qualitatum non sibi usurpant.

Rationibus in contrarium adductis satisfit.

SECTIO III.

AD primum concedimus, lucè esse priorem his qualitatibus actiuis, sed est extra ordinem qualitatum, de quibus hic loquimur, quia est perfectiua, non corruptiua, & conuenit primò, & per se corporibus incorruptilibus.

Ad secundum à peritioribus philosophis non admittuntur hæ qualitates virtuales in elementis, & iure merito, quia actio, quæ illis tribuitur, congruentius formæ substantiali ascribitur. Maior autem dubitatio solet esse de qualitatibus virtualibus mixtorum, quidam enim, quos refert Colleg. Conimbricense in hoc 2. quæst. 2. art. 2. assert. 2. ita hæ qualitates virtuales negant, ut velint piper, vinum, & alia huiusmodi non insita caliditate ventriculum calefacere, sed accepta ab ipso ventriculo, quos rectè redarguunt iidem auctores, quia non posset piper maiorem calorem producere, quàm à ventriculo recepisset; Adde, quòd posset augeri calor in infinitum, nam ventriculus à pipere calefactus posset magis ventriculum ipsum calefacere, & iterum deinde magis à ventriculo calefieri, & ita progredierentur in infinitum.

Hinc argumentatur Conimbr. necessariò concedendas esse huiusmodi virtuales qualitates, quæ

tamen necessitatem ego nō video, cur enim sicuti dicimus, ab aquæ substantia produci immediatè frigus, dicere quoque nō poterimus, à piperis substantiāli forma prodire calorem? hæc enim virtualis qualitas, quæ ab ipsis ponitur, oportet, ut habeat aliquam formalem entitatem, quia per esse virtuale non cōstituitur aliquid actu in suo genere. At quæ nam erit hæc formalis entitas? non possumus certè fingere, quidnam futura sit, nam deberet esse nobilior calore, & posset producere aliam qualitatem sibi formaliter similem, cuius tamē nullum vestigiū videmus. Censeo ergo probabilius, nō dari huiusmodi qualitates virtuales, neque in mixtis, sed ita nego qualitates, ut tamen virtutes admittā, sed non distinctas ab ipsa substantiāli forma.

Ad tertium patet ex dictis. Ad confirmationem respondeo, Aristotelem prius egisse de gravitate, & leuitate, quam de calore, & ceteris. Quia elementa prius ab eo cōsiderantur, ut sunt partes constitutæ res vniuersum, quam ut concurrūt ad mixtorum generationem, qualitates autem motiue conueniunt elementis sub priori ratione consideratis, actiue vero sub posteriori. Dices, ergo illæ sunt priores, quia & ratio, sub quæ eis conueniunt, est prior; respondeo, si considerentur elementa tantum in ordine ad mixta, verum esse, quod motiue qualitates censeferi possunt priores; at qualitates actiue deseruiunt etiam elementis secundum se, quia sunt dispositiones necessariæ ad ipsorum formam substantialem. Aristoteles enim non se iunxit has duas considerationes primariū qualitatū, & merito, quia ipsarū na-

tura ex actione melius, quā aliunde cognoscitur, & ipsarū actio ad corruptionē, & generationē ordinat.

Ad quartum non est necesse respondere, quia confirmat nostram sententiam supra explicatam.

Ad quintum respondeo, textum illum Aristotelis intelligendum de differentijs contrarijs, siue contradictorijs, quæ proximè diuidunt genus. hæc autē qualitates non sunt differentie diuidentes genus, & probabile est, non habere idem genus proximum.

Ad sextum cōcedit Cardan. lib. 2. de subtil. frigus, & siccitatem esse tantum priuationes: quam sententiam defenderunt etiam quidā antiqui, ut refert Plutar. in opusc. de primo frigido, & ei etiam fauere videtur Aristot. qui in hoc 2. text. 18. & 12. meteor. t. 2. appellat frigus priuationem caloris.

Præterea probatur, quia frigus gignitur ex caloris absentia, & siccitas ex absentia humiditatis, sicuti cœcitas ex absentia virtutis visiuæ, ergo sicuti hæc nil aliud est, quā priuatio, ita etiam illæ. Confirmatur, quia hyeme omnia inuadit frigus, cuius nulla potest assignari causa positiua, sed tantum negatiua, scilicet solis distantia, cuius præsentia, & calore hæc sublunaria prius fouebantur: Confirmatur secundò, quia & frigus, quo in febrī afficimur, non aliunde oritur, quā ex absentia spirituum, à quibus membra calefiebant, & idē accidit in morte, statim enim ac anima recedit, frigescit caro.

Merito tamen hæc sententia à Scaligero exercit. 18. contra Cardan. & ab alijs philosophis reijcitur, contra quam est potissimum argumentum, quod nulla priuatio

aut

aut agere, aut resistere potest, & hinc fit, ut qualitates, quæ contrario carent, in instanti producantur, quia nulla adest in subiecto recipiente resistentia, at frigus, & siccitas & agunt, & resistunt. Ergo sunt qualitates positiue. Probatur minor sensibus, qui & dolore non paruo afficiuntur ob nimium frigus, pati autem non possent à priuatione; & non statim ad ignis præsentiam recipiunt calorem ob frigoris resistentiam. Præterea frigus non solum frigefacit, sed etiā condensat, congelat, congregat eterogenea, & similia: nulla etiam daretur generatio, vel passio, neque vllum foret mixtum, quia priuationes non miscentur habitibus. De siccitate maiorem video esse dubitandi rationem, quia non apparet tam clarè eius actio, resistentia verò, quam patitur humiditas, oriri potius videtur ex densitate, quā ex siccitate. Nihilominus nō videtur discedendum à sententia communi, quam tradit etiam Aristoteles hic, & alibi sepe. Probat eam Scaliger, quia sequeretur, terram, vel aliquid aliud humectatū non amplius exsiccari posse, quia si siccitas non est contrarium positiuum, ergo non est, à quo expellatur humiditas. Sed parū est hoc argumentum firmum, quia qualitates, quæ contrario carent, solent ex se, nisi ad sit contrarium, deficere, vel statim ut lux, vel paulatim, ut virtus impressa, qua mouentur proiecta. Probabilius videtur argumentum, quia quod contrario caret, non agit actione corruptiua, sed tantum perfectiua, & ratio est, quia priuatio non videtur esse posse dispositio necessaria ad aliquam formam, quæ proinde ea receden-

te corrumpatur, at humiditas agit actione corruptiua, ergo verè destruit aliquod accidens positiuum. Adde, quod neque videtur probabile, humiditati à sola densitate resisti, quare non est recedendum à communi.

Ad primum argumentum ex Aristotelis autoritate deductum respondeo, moris ipsius esse, ex duobus contrarijs positiuis, quod est ignobilius, priuationem appellare, eò quod maior sit perfectio, qua subiectum priuatur, ipsum recipiendo, quā perfectio, qua afficitur.

Ad secundum, respondeo, frigus non oriri ex absentia caloris, sed calorem deficere ob præsentiam frigoris. Ad primam confirmationem respondeo, absentiam solis non esse causam frigoris, nisi per accidens, quatenus scilicet definit conseruare calorem. At vera causa frigoris est forma aeris, vel aquæ, vel terræ, quæ frigoris est productiua, & recedente contrario ad pristinum suum statum naturalem regreditur, aerem autem esse naturaliter frigidum, infra probabimus. Ad secundam confirmationem de frigore in febribus respondeo, non oriri tantum ex caloris absentia, sed etiam ex frigidis humoribus, qui remanent in partibus illis exterioribus, & ab ipsa forma mixtionis, in qua cum prædominetur elementum terræ, adest etiam virtus frigefaciendi, & eadē ratione caro hominis mortui euadit.

Ad septimum principale dicendum est, omnes has quatuor qualitates esse actiuas, nam, siccitatem, de qua posset esse maior dubitatio, esse actiuam, ostendit boreas frigidus, & exsiccans.

Dices, humiditas non videtur esse posse sine aqua, ergo res fit humida non per actionem humiditatis, sed quia ipsa humida substantia penetrat. respondeo, aquae substantiam non posse omnes partes terrae, vel alterius corporis penetrare, consequenter necessario concedendam aliquam actionem ipsi humiditati, cum totam terram, vel aliud corpus totum videamus humidum reddi.

Ad octauum, iam explicuimus, quomodo hae qualitates sint dicendae primae, scilicet in ordine ad alias qualitates, quae propriae sunt corporum corruptibilium.

Ad nonum respondeo, illam de finitionem esse primorum principiorum, non vero primarum qualitatum, quibus tamen aliquo pacto congruere potest. Nam hae non fiunt ex alijs in eodem genere, lux. n. de qua oritur calor, non est de genere earum, de quibus modo loquimur. Neque ex se mutuo, non quod aliquando per accidens vna ab alia non fiat, sed quia non habent inuicem necessariam dependentiam, sicuti ab ipsis habent qualitates secundae, quae semper supponunt primas. Hae vero non supponunt aliquam, nam & siccitas potest esse sine frigore, vel sine calore, & quaelibet alia potest esse sine vnaquaque earum. Quomodo etiam ex ipsis oriuntur ceterae, iam supradiximus.

An recte ab Aristotele fuerint qualitates definitae.

QVÆSTIO VIII.

Definire videtur has qualitates Aristoteles in hoc 2. tex. &

hoc pacto. *Calidum est quod congregat homogenea, & segregat eterogenea: frigidum quod congregat homogenea, & eterogenea simul: Siccum, quod facile terminatur termino proprio, & non alieno: Humidum, quod facile terminatur termino alieno, & non proprio, & eadem ferè reperit 4. meteor. cap. 1.*

Difficultates, quibus hae definitiones premuntur.

SECTIO I.

Multas autem patiuntur difficultates hae definitiones. Nam quod primo loco dicitur, calorem congregare homogenea, & segregare eterogenea, videtur potius tribuendum humido, quam calido, quoniam effectus debet potius tribui causae proximae, quam remote, at supradicti effectus calor est causa remota, humiditas proxima, ergo. Probat minor, quoniam non alia ratione calor congregat homogenea, quam liquefaciendo, quod est humidum reddere, dum. n. metalla liquefcunt, tunc eterogenea separantur, & homogenea vniuntur, si vero calefcant, & non liquefcant, nulla fiet segregatio, aut vnio. E conuerso etiam si aliquod mixtum non calefcant, sed aqua dissoluatur, videbimus, eundem effectum sequi. Nam partes grauiiores descendunt, leuiiores vero supernatabunt, ergo hic effectus non sequitur calorem, sed humiditatem. Confirmatur, quoniam si quando calor exsiccat, tunc congregat etiam eterogenea, ut patet in luto, in quo sunt paleae, vel capilli, quod si exsiccet magis, quam antea, cum illis eterogeneis efficiet vnum, si vero per aquam dissol-

dissoluetur, statim segregabuntur eterogenea. Confirmatur secundum, quia non alia ratione frigus congregat omnia, nisi quia condensat, & exsiccat, ergo est conuerso segregatio ex liquefactione proueniet, non vero ex calore. Dices fortasse, metalla non magis esse humida, postquam igni fuerunt apposita, quam antea, & tamen antea non patiebantur segregationem, sicuti postea, ergo hoc non humiditati, sed calori erit acceptum referendum. Verum si hanc responsum admittamus, in aliam difficultatem grauiorem incidemus, non recte scilicet fuisse ab Aristotele definitum humidum, & siccum. Nam illud dicitur esse facile terminabile termino alieno, hoc difficile; at metalla antequam liquefcant, non sunt facile terminabilia, liquefcunt vero maxime, ergo vel hae definitiones bonae non erunt, vel dicendum, metalla dum non terminantur termino alieno, esse sicca, dum vero non proprio, esse humida. Dices, tunc humidum esse terminabile termino alieno, quando ab excedente frigore non condensatur, & à suo effectu impeditur. Sed rursus & ego instabo, idem dici posse de congregatione homogeneorum, nam eodem modo humidum ad hęc duo se habere videtur, statim. n. ac est terminabile alieno termino, segregat eterogenea; si vero hæc non segregat, neque est alieno termino terminabile, ergo vel uterque effectus est calori tribuendus, vel neuter.

Confirmatur etiam, quia vinum dum ebullit per calorem, nondum est purum, & defecatum, at vero temporis progressu fœces subsidunt, & vinum purum relinqui-

tur, quo fit, ut vinum vetus melius sit. Immo aliquando putrescit vinum ob nimium calorem, eod quod est fœcibus ipsius vapores sursum ascendant, & vinum labefactent, quare solent trasfundi vina, & subduci fœces, ut ab hoc periculo eximantur, ergo calor congregat, & confundit eterogenea, & idem argumentum fieri potest de calore solis, à quo eleuantur vapores, & exhalationes, & aeri commiscentur, cum tamen sint diuersae naturae; frigus vero est causa, ut iterum descendant, & ab extrinsecis impressionibus liberetur aer.

Præterea pharmaca componuntur ex mixtis eterogeneis, neque tamen perfici possunt nisi medio igne, ergo à calore eterogenea vniuntur, & idem argumentum fieri potest de cibis diuersis, qui in vnum chylum à calore naturali ventriculi vniuntur.

Tertio. Calor intensus vasa vitrea, & terrea frangit, ergo separat homogenea. Similiter dum glacies dissoluitur, aqua in varias partes diffluit, est igitur aqua ratio, ut homogenea segregentur. Si dicas, hoc fieri per accidens, dicam ego quoque, per accidens à calore homogenea vniri, vel eterogenea segregari, quia per se tantum calefacit, vel rarefacit, & ex hoc per accidens sequitur, ut leuia sursum tendant, & grauia deorsum, atque segregentur eterogenea, & homogenea congregentur, quare si eterogenea sint æqualis ponderis, non ea calor segregabit.

Quarto. Etiam frigus segregat eterogenea; Nam vt diffusè docet Aristoteles 4. meteor. sum. 2. c. 3: quaedam sunt, quae calido, & sicco condensantur, ut sal, & vas fictile,

ficile, quæ è contra frigidò, & humido soluuntur: quædam verò ab igne liquefiunt, à frigore verò condensantur, vt metalla, ergo quoad congregationem, & segregationem par est vis, tum frigoris, tum caloris. Nam in his, quæ dissoluntur à frigore, & humido, vt est sal, & lutum, eterogenea etiam segregantur, & cum ignis aliqua condensat, simul etiam congregat eterogenea, ergo totum discrimen in illis definitionibus allatum, vanum est, & falsum.

Quintò. Aristoteles ipse 4. meteor. cap. 1. videtur hoc discrimen inter frigus, & calorẽ tollereait. n. *Videntur autem in omnibus caliditas quidem, & frigiditas terminantes, & copulantes, & transmutantes, & ea quæ eiusdem generis, & ea, quæ non eiusdem generis.*

Sextò. Ignis est minimè humidus, immo in summo siccus, & tamen non minùs est terminabilis termino alieno, quã aqua, & idẽ dici pòt de aere, qui vel naturaliter est siccus, vt infra probabitur, vel saltem per accidens sæpe est talis, & tamen non minùs, quando est siccus, quàm cùm est humidus, est alie no termino terminabilis. Puluis etiam est siccus, & facillimè terminatur, ergo falsò dicitur, hoc esse proprium humiditatis. E contra verò aqua humidissima difficilè terminatur termino alieno, quia facillè effluit, & multò difficilius etiam oleum, quia magis penetrat, eò quod sit humidus. Aquæ etiam gutta in orbem se conformat, quare habet terminum proprium, & multò magis in glaciem concreta.

Tandem etiam si daremus, verum esse, quod in his definitionibus dicitur, non adhuc concedendum

esset, eas bonas esse, quia nõ datur per genus, & differentiam, sed per effectum secundarium, qui nullo pacto ad ipsorum essentiam spectat.

Quomodo intelligendæ sint dictæ definitiones.

SECTIO II.

OB difficultates supra adductas non ab omnibus eodem pacto hæ definitiones intelliguntur, & recipiuntur. Pomponatus enim, & Buccaferr. 4. meteor. quos etiam sequuntur Connimbr. cap. 3. quæst. 3. art. 2. existimant, has definitiones non semper veras esse, sed tantum vt plurimum. Magnus verò Albertus lib. 4. meteor. cap. 4. & Zimara proposit. 17. in theorema. asserunt, calidum dupliciter considerari posse, vel scilicet vt secundum propriam naturam operatur, vel vt est instrumentum animalis, priori modo sumptum dicunt congregare homogenea, & segregare eterogenea, posteriori verò etiam eterogenea congregare. Teleseus autem ex definitione humidi colligit, ignem humidum esse, ex eo quod facillè terminatur, quasi verò res debeant nostris definitionibus accommodari, & nõ potius definitiones rebus, & satius non sit, definitionem humidi improbare, quàm sensus testimoniũ rejicere, addunt Connimbr. Arist. non tam ex propria sententia, quàm ex antiquorum philosophorũ sensu has definitiones tradidisse, vt indicant illa eius verba (*vt aiunt*) tex. 54. Verum alij rectius notant, Aristor. in eo textu non attribuere definitiones, quas hic affert anti-

quis,

quis, sed tantum quod calidum segreget, & frigidum congreget, cum ipse in tex. 8. dixerit, calidum non simpliciter segregare, sed tantum eterogenea. Adde, quod quædam definitiones ipsas tradidit, nullam fecit antiquorum mentionem.

Communis ergo sententia est, Aristotelem ex propria sententia, & tamquam verissimas has definitiones tradidisse; vt autem argumẽta contra ipsas allata; ac præcipuè contra definitionem calidi diluere possint, notant duo: Alterum est, per homogenea non ea tantum intelligenda esse, quæ sunt eiusdem speciei infimæ, sed ea etiam, quæ sunt similia in grauitate, & leuitate, vel quæ facillè in vnã naturã conuenire possunt: Alterum, calorem congregare homogenea, quia efficit rara, quæ calefacit, ex rarefactione autem sequitur conuictio partium homogenearum, quia quodammodo eis patet aditus, qui per densitatem intercludebatur, & ita inter se facillè vniuntur, dilabentibus aliò partibus eterogeneis.

Verum hæc non implent animũ meum. Quoniam si calor quatenus tantum rarefacit, dici posset segregare, hoc potius tribuendum esset humiditati, vt in primo argumento dicebatur, vel saltem raritati, nec magis diceretur segregare eterogenea, quàm homogenea, cum hæc quoque rarefaciat, sicut frigus vtraque congregare dicitur.

Dicerem ergo, aliam virtutem considerandam esse in calore, videlicet sursum eleuandi, vt etiam notatimus quæstione præcedenti, hinc enim efficitur, vt homogenea æqualiter eleuata congregentur,

eterogenea verò separentur, sicut triticum purgari solet, dum ventilatur, quando & grana citius descendunt, & ventus quisquillas longius projicit, triticum autem, vt pote grauius, mouere nequit. Frigus verò dicitur congregare omnia, quia condensat, & exsiccat. Dices, ergo hic effectus tribui potius deberet siccitati, quàm frigori; respondeo, tribui potius frigori primò, quoniam hoc magis conuenit siccitati, quando est coniuncta cum frigore, quàm cum calore, vt patet in igne. Secundò quia considerauit hic Aristoteles effectum non in proprio subiecto, sed in alieno, vt enim probaret, calidum, & frigidum esse actiua, dixit, calidum omgregare homogenea, frigidum conuictio, actio autem respicit alterum. Quamuis ergo siccitas in subiecto, in quo est, sit causa condensationis, & congregationis, non tamen est causa respectu alterius subiecti, quia est minimè actiua; frigus verò habet hanc vim etiam extra proprium subiectum, quæ ratio etiam in humiditate, & calore locum habet.

Quoad definitiones autem siccitatis, & humidi notandum est, duplicem esse terminabilitatem, vel interminabilitatem. Prior est quodammodo passiuã, & ab extrinseco. Posterior verò etiam actiua, & ab intrinseco. Dicitur illa passiuã, & ab extrinseco, quia nullam conferente vim passo reducit ad actum, sed tantum alterius actionem recipientem, hoc pacto facile est terminabile quodlibet rarum, quia facillè actionem alterius admittit, & in varias secatur partes, vt caseus recens: Altera verò dicitur actiua, quia prouenit ex fluxibilitate partium,

tium, quæ non constitunt, sed facile disfluunt, quare indigent aliquo terminante, & facillimè cuiuslibet rei continentis formam, & figuram recipiunt, & de hac posteriori terminabilitate intelliguntur definitiones.

Tandem notandum est, has definitiones non explicare essentiam harum qualitatum, quia neque ex genere desumuntur; neque ex differentia, sed ex effectu, & hoc non primario, sed secundo, quare neque pro definitionibus ab Arist. allatæ fuerunt, sed tantum adductæ tamquam propositiones veræ ad confirmandum id, quod ibi intendebat. Quamvis autem hæ non sint veræ definitiones, non tamen melius primæ qualitates definiri poterant, & ratio est, quia cum sint simplices qualitates, & sensibus notissimæ, non poterat aliquid afferri, quod iam notum non supponeretur. Effectus. n. primarius calor est calefacere, siue calidum reddere, at quis huiusmodi definitionem, calor est, quo calidi dicimur, non irrisisset? satius ergo fuit, aliquid de ipsis dicere, quod non omnibus esset peruium, quam nugatoria definitione eas definire. Dices, at simili modo definiuit Aristoteles qualitatem dicens. *Qualitas est, qua quales dicimur.* Respondeo, non esse prorsus similem modum, quia per quales non intellexit Aristoteles tantum hoc ipsum nomen Qualis, sed omnia accidentia, quæ nos hac ratione denominant, nam & calor, & frigus, & habitus, & potentia, quales nos denominant, id est predicantur in quale accidentale; Sicuti ergo rectè definitur genus esse illud, quod predicatur in quid de pluribus differ-

rentibus specie, ita qualitas, quæ predicatur in quale, non fuit igitur definitio nugatoria, quia per eam nos reuera discernimus qualitates ab alijs entibus; at verò in illa calor est, quo calidi sumus, idè omnino explicatur per idem. Adde, quòd qualitas, cum esset summum genus, & latissimè patens, non poterat alio pacto definiri, aut explicari, cum autem calor habeat de terminatis effectus, meritò ab illis desumpta est eius definitio, siue descriptio.

Si autem queras, cur potius calori tribuerit congregare homogenea, quam segregare eterogenea, cum utrumque illi conueniat. Respondeo, illud esse quid nobilius, & habens magis rationem positivi, quare meritò fuisse alteri prælatum.

Difficultates supra allatæ enodantur.

SECTIO III.

AD primum respondeo, duplici ratione, ut patet ex supradictis, non tribui segregationem eterogeneorum humiditati. Altera est, quia ad eam conuenit humiditas per accidens, scilicet partefaciendo aditum, per quem partes eterogeneæ separari possunt, at calor non hac ratione tantum, sed etiam per se sursum eleuando leuiora idè præstat. Altera est, quia humiditas non est causa huius effectus in alieno subiecto, sed tantum in proprio, & licet videatur hoc etiam efficere in alieno subiecto, ut in sale, hoc tamen est rarius, & consequenter dici potest per accidens.

Ad

Ad confirmationem primū dici posset, per accidens calorem lutum exficcare, & condensare. Sed obstare videtur; quia exficcare est magis proprium caloris, quam humectare, ergo potius dicendum, est, calorem per accidens liquefacere metalla, & per se exficcare lutum. Secundò ergo dici poterit, et ex luto segregare eterogenea, quia ab ipso eleuat vapores tenuiores, & tandem resoluit in puluerem, & tunc eterogenea separantur. Vel dicendum, impediri à condensatione ipsius luti, ne omnino segreget eterogenea, sursum eleuando leuiora.

Ad secundam confirmationem respondeo, quòd quamuis calor vim habeat sursum eleuandi per se, non tamen frigus vim habet deorsum mouendi, nisi per accidens condensando. Ratio est, quia calor est proprius effectus cœli, & ignis, quibus locus supremus congruit, ac proinde non mirum, si semper in altum tendat. At verò frigus non tantum aquæ, & terræ cõgruit, sed etiam aeri, qui est leuis, & consequenter est indifferens ad leuitatem, & grauitatem. Dices, contrariorū est eadem ratio, ergo si calor fert sursum, frigus deorsum detruet. Respondeo, contrariorum eandem esse rationē in eo, in quo sunt contraria, in hoc autem non sunt contraria calor, & frigus, quia licet calor conueniat tantum corpori leui, frigus tamen & graui, & leui cõgruit. Ad illud de metallis frigidis respondeo, tunc esset tantum humida virtualiter, siue in actu primo, per calorem verò fieri humida etiam formaliter, ut colligitur ex Aristotele 4. meteor. summa 2. cap. 3. ubi inquit. *Liquefuit autem*

& elaboratum ferrum ita, ut humidum fiat, supponit ergo, prius humidum non fuisse.

Ad tertiam confirmationem de vino ebulliente, & putrescente respondeo, per ebullitionē vini separationem eterogeneorum incipere, perfici verò tēporis decursu, non quidē vi frigoris, sed suapte natura, & vi etiā caloris, quare alicubi motus est, vinū igni apponere, ut facilius ab eterogeneis seceretur; alioqui enim non conseruaretur. Ad aliam partem de putrefactione vini, multa essent dicenda, si totam hanc quætionem profligare vellemus, sed ne discedamus à proposito, dicemus tantum, per calorem eleuari è fœcibus exhalationes leuiiores, quod est proprium caloris, per accidens verò hinc sequi, quòd vino commiscerantur, sicuti etiā à calore solis eleuantur vapores, & segregantur ab eterogeneis, sed quia oportet eas in aliquo loco esse, non possunt non esse intra aerem. Adde, à vino obnimum calorem extrinsecum euocari, & secerari partes aeris, subtiliores, & calidiores, & hinc sequi vini putredinem, ut doctè notat Zabarella libro de putredine.

Ad secundum principale respondetur, pharmaca confici medio calore, non quia calor congreget eterogenea, sed quia attenuat, & refacit, & consequenter facilius deinde inter se misceri possunt, quare solent pharmacopole ea miscibilia versare baculo, ne grauiora in olla subsidant, & non perfectè miscantur. Ad aliud de cibis in ventriculo respondetur, à calore non congregari eterogenea, sed ex eterogeneis fieri homogenea, quia per actionem ipsius caloris conficitur
LIII chylus,

chylus, & deinde sanguis eiusdem rationis, adde, &c. separari eterogenea, quia cum eodem cibo calor elicit diuersas substantias, & varios humores, & separat à toxicibus, quas deinde per secessum emittit.

Ad tertium rectè ibi respondetur, per accidens aliquando ignè, siue calorem soluere homogœna, eò quòd rarefaciat, & attenuet; sicut aliquando etiam frigus comprimens comprimit eterogenea, vt è cerebro pituitam, quæ per nares effluit, ea autem, quæ huiusmodi rarefactionem pati nequeunt, & tamen à calore vincuntur, non mirum, si frangantur. Ad impugnationem iam ostensum est, quomodo per se calor congreget homogœna, quia scilicet habet vim sursum eleuandi.

Ad quartum respondetur, à frigore reuera nihil dissolui, sed tantum ab humido, nam sal non minus ab aqua calida, quam à frigida liquefit. Ad Aristotelem respondeo, tribui ab ipso hanc liquefactionem frigido, non per se, sed ratione humiditatis, quæ solet illi cõnexa esse; sicut enim calor condensat, non quatenus calefacit, sed quatenus exsiccat, ita etiã frigidum non per se dissoluit, sed quatenus cum humido coniungitur.

Ad quintum respondeo, vel Aristotelem coniunxisse tam ea, quæ per se, quam ea, quæ per accidens tum à calore, tum à frigore oriuntur, vel confusè enumerasse effectus caloris, & frigoris, lectori autem reliquisse, vt effectus proprios ynicuique assignaret.

Ad sextum negandum est, ignè esse terminabilem termino alieno eo pacto, quo nos supra explicauimus, immo nihil est, quod diffici-

lius terminari possit. Nam facillimè erumpit, & contineri difficillimè patitur. Ad illud de aere respondeo, non habere aerem terminabilitatem, de qua hic est sermo, quia aer non indiget termino, ne effluat, & diffugiat; sicut aqua, sed quia est vbique diffusus, implet omne spatium, quod ei relinquitur, & ob suam tenuitatem cuiuslibet corpori resistenti cedit, qui verò credunt, aerem esse humidum, dicere poterunt, non habere eum perfectam terminabilitatem, sicuti aqua ob eius raritatem, & tenuitatem. Ad illud de puluere dico, non habere terminabilitatem, de qua nos loquimur, quia puluis componitur ex pluribus corpusculis, quorum vnũ quodq; est propriũ, & intrinseco termino terminatum. Ad aliud de aqua effluente respondeo, hoc ipsum esse terminari termino alieno, effluere, quousq; adsit obstaculum, quòd si aliquando hoc euertitur, non prouenit ab humiditate, sed à grauitate, qua deorsum magno impetu fertur aqua: in oleo verò ob eius tenuitatem, & penetrabilitatem, qua tamen non obstante non habet propriam figuram, sed alieno termino terminatur. Ad aliud de aqua gutta respondeo, se in orbè conformare ob contrarij obstentiam, vt ab eo se trahatur, sicuti etiã supra monuimus, facillimè tamen alium quoque terminum, siue figuram recipere. Ad instantiam de aqua in glaciem cõcreta respondeo, etiam ibi adesse in actu primo terminabilitatè, impediri tamen actum secundum à nimia densitate, & concretionè, quæ non permittit, partes disfluere.

Quam virtutem habeant singulae primæ qualitates tum ad agendum, tum ad resistendum.

Q V Æ S T I O IX.

Sententia communis breuiter explicatur.

S E C T I O I.

Conueniunt in primis omnes ferè Philosophi, has qualitates oēs actiuas esse; de calore. n. & frigore patet, de humiditate, & siccitate probant; vt supra notauimus.

Cõueniunt secundò multò magis, actiuas esse duas priores, calorem scilicet, & frigus, quàm humiditatem, & siccitatem, quod etiã experientia ipsa docet.

Conueniunt tertio quo ad resistentiam contrario modo philosophandum esse, ac de actione, nam quò magis qualitas est actiua, eò minus vim resistendi habere dicunt. Quare maximam resistendi vim, siccitati tribuunt, secundo loco humiditatem collocant, tertio frigus, quarto denique calorem. A posteriori probatur hæc sententia, quia ignis, in quo dominatur calor, est maximè actiuus, & minimè resistens: terra è contra ob suam siccitatem est maximè resistens, minimè verò agens: aer verò, & aqua medio modo se habent. Ratio à priori esse potest, quia maior resistentia videtur oriri ex maiori inhesionè in materia, quò autem forma est magis materialis, illi magis adhæret, at illa, quæ est magis materialis, est etiam minus actiua, quia actio prouenit à forma, nõ au-

tem à materia; ergo quò magis qualitas resistit, minòs erit actiua. Confirmatur etiam, quia videmus formas, siue substantiales, siue accidentales, quò perfectiores sunt, eò minus resistere, quia requirunt materiam magis dispositam, & magis è contra agere: Ita & in sensibus maximè omnium resistit tactus, qui nunquam nisi simul cum vita amittitur, minimè tamen omnium est actiuus, quia indiget obiecti præsentia, vt ipsum percipiat: at verò oculi obiectum quidè maximè distans percipiunt, sed etiam inter omnes sensus facillimè amittuntur.

Difficultates contra allatam sententiam proponuntur.

S E C T I O II.

Quoad primum punctum cõmunis opinionis difficultas præcipua est ex Aristotele, qui sæpe duas ex his qualitatibus passiuas, & duas actiuas appellat, sicuti etiam ex elementis terram, & aquã passiuã vocat, nam 4. metèor. summa secunda cap. 2. hæc habet verba *patiens itaque, aut humidum, aut siccum, aut ex his ponimus aut humidum corpus, aquam, siccum autem, terrã. Hac enim humidiorũ, & sicciorũ passiuã.*

Præterea siccitas nullo pacto videtur actiua. Nam siccum appositum humido nunquam ipsum exsiccat. Quid enim siccius lapidibus? & tamen, si aquam contineat numquam in ipsius humiditatem ager, & nihilo plus agit terra, quæ tamen magis videtur exsiccare, nõ quia aliquid siccitatis producat, sed quia ebibit ipsa humidorem.

Præterea contra doctrinam traditam de resistentia, multa posunt obijci. Primum est, siccitatem in igne minimè resistere, non minus scilicet quàm calorem; alioquin non tam citò ignis à contrarijs corrumpetur, & similiter siccitatem, siue humiditatem in aere, qui facillimè quamlibet impressionem recipit. Præterea resistentia non cognoscitur, nisi ex actione cōtrarij; sed neque ex hac potest certò colligi, ergo nulla datur ratio certam inuestigandi; probatur minor, quoniam ex eo quòd calor difficilè vincat frigus, non magis potest colligi resistentia ex parte frigoris, quàm parua virtus agendi ex parte caloris, quia ex utroque capite oriri potest tarditas; cur ergo potius frigoris resistentiæ, quàm parue actiuitatis caloris hoc acceptum referemus? Confirmatur, quia dicitur calor esse maioris actiuitatis, & frigus maioris resistentiæ; Cur ergo ex eo quòd frigus citò destruit calorem, colligimus paruam resistentiam in calore, & non maiorem vim agendi in frigore? & è contra, cur ex eo quòd calor citò destruit frigus, colligimus magnam actiuitatem caloris, & non paruam resistentiam frigoris? Certè tam illud, quàm hoc videtur dici posse, absq; ratione igitur dicitur hæc qualitas minimæ resistentiæ, & nõ potius contraria maximæ actiuitatis: & hæc alia maximè resistentiæ, & non contraria minimæ actiuitatis.

Accedit, quòd tota hæc differentia videtur potius colligi ex conditione materiæ, scilicet densitate, vel raritate, quàm ex ipsis qualitatibus. Nam siccitas in materia densa maximè resistit, in rara

verò parum, ergo ex densitate provenit resistentia, non verò ex siccitate, & idem ferè dici potest de calore, & frigore, quæ in materia densa multò magis, quàm in rara resistunt.

Ad hæc, siccitas videtur minimè omnium resistens. Nam terra, quæ est maximè sicca, facillimè aquæ aspersione humida redditur, sicuti etiam vestes, & alia multa.

Videntur etiam pugnantia admitteri in sententia communi, dum magna resistentia humiditati tribuitur, & minima actiuitas siccitati; Ad resistendum enim minimè actiuitati non magna virtus requiritur, è contra cum dicatur calor esse maximè actiuitatis, neq; tamè frigus sine difficultate ab eo superetur, dici debet magis resistens frigus, quàm humiditas, quæ minimæ actiuitati siccitatis resistit.

Præterea sequeretur, nunquam dari actionem inter humiditatem, & siccitatem, nam parum actiuitatis est in utraque; & plurimum resistentiæ, ergo actiuitas non poterit superare resistentiam, consequenter nunquam actio dabitur.

Denique contra humiditatem pugnant calor, frigus, & siccitas: contra siccitatem verò humiditas tantum, ergo hæc est potentior ad resistendum, quæ plurimum hostium impetum sustinet.

Questionis resolutio, & difficultatum explanatio.

SECTIO III.

Primum punctum huius questionis, omnes scilicet quatuor qualitates actiuas esse, sufficienter supra probatum fuit. Cur verò ab

Ari:

Aristotele duæ passiuæ dicantur; Doctores Connimbr. in hoc secundo cap. 3. art. 3. respondent, considerasse eas Aristotelem, quo ad rationem vniendi, & terminandi, in quibus calor, & frigus se habent actiuè, siccitas verò, & humiditas passiuè. Non existimo tamen, hoc esse ad mentem Aristotelis, qui prius absolutè docet, duas esse passiuas, & duas actiuas, & postea ad hoc confirmandum, adhibet eas definitiones, siue propositiones, quòd calor congregat, &c. Non igitur de hac actione tantum loquitur, quia vel nugaretur, vel peteret principium; esset enim, ac si dixisset, calor in congregando est actiuus, quia congregat. Crediderim igitur, eas appellasse passiuas non absolutè, sed respectiuè sicuti etiam aliquando affirmat, frigus esse priuationem, non quòd absolutè priuatio sit, sed quia est imperfectius calore, ita etiam appellat siccitatem, & humiditatem, qualitates passiuas, quia respectu aliarum cum sint longè minus actiuæ, dici possunt passiuæ.

Quoad tertium punctum (Nam in secundo vel nulla est difficultas, vel non separata à tertio) ob primum argumentum de igne Zabarella libro de reactione capit. 5. existimat, resistentiam, quæ in aliqua actione interuenit, non esse referendam in aliquam singularem qualitatem, sed in coniugationem talium qualitatum; quare inquit ipse, non est siccitas maximè resistens, sed coniugatio siccitatis cū frigore, cum è contra calidum cum humido magis resistat, quàm cum sicco. In quam sententiam crediderim descendisse Zabarellam,

quia non aduertit, aliud esse, ignem resistere, aliud, siccitatem ignis, cum tamen (meo iudicio) sint longè diuersa, quia ad extinctionem ignis non requiritur, vt & calor, & siccitas corrumpantur, sed alterius tantum corruptio sufficit; immo etià ex alijs causis ignis deficit; Non valet igitur argumentum, ignis est minimæ resistentiæ, ergo etiam omnes eius qualitates, peculiariter verò de siccitate hoc esse falsum, ostenditur; nam si ignis in ferro sit; siue in ligno, sepius extinguitur, sicco remanente vel ferro, vel ligno. Verum est tamen, quod inquit Zabarella, vniorem cum alia qualitate augere posse virtutem vel agendi, vel resistendi; quia enim verbi gratia frigus condensat, calor verò rarefacit, siccitas cū calore minus resistit, quia raritas in omnibus resistentiam minuit, eò quòd aditum facilius cōtrario præbeat, & virtus non vnita sit debilior.

Existimo igitur, non esse descendendum à sententia communi, quæ rationibus à priori sufficienter corroborata fuit. Ratio verò illa, quæ ab effectu desumebatur, nõ videtur, nisi aliud addatur, cogere, quia & ignis potest deficere ex alijs causis, vt modò notauimus contra Zabarellam, & resistentia terræ alijs possit eius conditionibus tribui. Non erit tamen inutile hoc argumentum, si considerabimus, ex parte quidem ignis, quod quamuis sepe non deficiat ignis, ex eo quòd vincatur eius calor à frigore, semper tamen ad corruptionem, ignis sequitur etiam, vel corruptio, vel diminutio caloris, quia calor in summo non remanet sine igne: Ergo si calor summus, vel

vel conseruari non potest sine forma ignis, vel difficillimè, & breuissimè, signum est, ipsum esse minimè resistentiæ. Ex parte verò terræ quamuis fatendum sit, eius resistentiam maximè adiuuari à densitate, videmus tamen, in ea ipsa magis resistere siccitatem, quam frigus, ergo signū est, maiore esse resistentiā siccitatis, quam frigoris.

Ad primam ergo obiectionem, quoad priorem partem iam responsum est, quoad alteram de aere, dicendum est, etiam in ipso aere magis resistere humiditatem, & siccitatem, quam calorem, & frigus. Nulla enim est regio, in qua aer non sit modò calidus, modò frigidus, cum tamen quoad humiditatem, siue siccitatem, in aliquibus regionibus nunquam ferè mutari videatur, quod enim dici solet, alicubi aerem grauem esse, alibi subtilem, & salubrem, non aliunde oritur, quam ex humiditate, & siccitate. aer humidior est etiam grauior, & insalubrior, quamuis autem dici possit, hoc prouenire ab exhalationibus quæ de terra, vel aqua eleuatur, adhuc in argumētū est in suo robore, quia ab his humidis euaporationibus non tā facile liberari potest aer, et si eius tenuitas, & raritas facile mutationibus obnoxii eum reddat.

Ad secundum respondeo, si non aliunde resistentia, & actiuitas qualitatū, quam ex mutua actione contrariorum cognosci posset, mihi certè videtur argumentum concludere; quia non apparet ratio, cur ex victoria vnus de alio, minor huius resistentia, quam maior illius actiuitas potius colligatur, vide ergo eas colligimus? ex actione, vel resistentia respectu alterius, & etiam ex modo actionis.

Nam calor agit magis in distans, quam frigus: calor etiam facilius humiditatem expellit, quam frigus; cum tamen vtrumque ei aduersetur, ergo merito colligimus, calorem esse magis actiuum, quam frigus. Videmus è contra, calorem facile expelli, & frigidum, & calidum mutuo inter se agere, & conuenerari, ergo cum iam constet, calorem habere maiorem vim agendi, oportet dicere, habere vim minorem resistenti, alioquin frigus semper succumberet, & facillimè. Humiditatem quoque experimus esse magis actiuam, quam siccitatem, quia citius aqua humectat, & in remotius agit, quam terra exsiccet; ergo etiam, ut earum vires conuenerent, oportebit, siccitatem magis resistere.

Ad tertium respondeo, densitatem valde quidem conducere ad resistentiam, non tamen esse totam rationem, quia videmus, calorem, vel frigus multò minùs cum densitate resistere, quam siccitatem.

Ad quartum respondeo, facile multa humectari ab aqua, quia hæc penetrat, & peruadit ipsorum corpora, cumque quælibet minima pars sit vndiq; ab aqua circumdata, non mirum, si diu resistere nequeat, sed neque humiditas cum victoria discedit, quia non parum aquæ in hoc conflictu absorbetur, neque omnino perit siccitas, alioquin liqueceret terra, quod nunquam accidit; vel dicamus fieri per substantiæ coniunctionem, non verò per siccitatis corruptionem, quāuis & hæc paulatim deinde sequatur, sicuti paries dicitur dealbari per appositionem albedinis.

Ad quintum dici posset, resistentiam humiditatis dici magnam, & frigoris

frigoris paruum, non ex collatione ipsarum inter se, sed cum suis aduersarijs; quia videlicet humiditas difficilius à suo contrario vincitur, quam frigus, quicquid sit de virtute ipsorum, aduersariorum; Adde præterea, humiditatem non solum siccitati resistere, sed etiam calori multò magis, quam frigus; Nam aqua longè facilius calefit, quam humiditate priuetur. Dices, non mirum, quia calor ignis agit per se in frigus, per accidens verò in humiditatem; sed hoc non obstat, tum quia ignis est etiam siccus, tum etiam quia calor habet maximam quoque vim ad exsiccandū, ut patet ex eo, quod etiam remota valde exsiccatur.

Ad sextum respondeo, quamuis resistentia humiditatis sit magna, & actiuitas siccitatis parua, aliquando tamen esse maiorem huius actiuitatem, quam illius resistentiam, siue ex alijs adiunctis, scilicet densitate, & quantitate, siue etiā, quia ex natura sua actiuitas est superioris ordinis, quæ resistentia; rectè tamè concludit argumentum, sæpe nullam dari actionem inter humidū, & siccū, quamuis propinquæ sint.

Ad septimū respondeo, resistere pluribus hostib; simul, esse maioris virtutis, quam vni tantum: at verò resistere pluribus diuisim sumptis, idem esse, ac resistere vni: humiditas ergo nunquam resistit omnibus hostibus simul, sed ut plurimum duobus, sicuti etiam aliquando siccitas, cui non rarò repugnat etiam calor, à quo rarefit eius subiectum, & consequenter diminuitur eius virtus.

Si quis tamen vellet defendere, humiditatem vim resistendi maio-

rem habere, quam siccitatem, non difficile erederè, hæc prouinciā tueri eū posse, erūtq; hoc supposito ita coordinandæ qualitates, ut duæ dicantur actiue, scilicet calor, & frigus, duæ verò passiuæ scilicet humiditas, & siccitas, & sicuti calor est maximè actiuus, ita humiditas maximè resistentis.

Quæres, quænam combinatio magis resistat? Toletus quæstione decima quinta ait, calorem cum siccitate magis resistere. Ego tamen existimo, humiditatem augere resistentiam; tum cum calore, tum etiam cum frigore. Moneor primum, quia siccitas actionem ipsorum adiuuat; humiditas verò rerundit, ut experientia patet, ergo è contra humiditas magis debet resistentiam adiuuare; secundò humiditas est contraria calori, & frigori, vtrumque enim siccitatem producit; ergo è conuerso siccitas erit illis consentanea, ac proinde non ita, illis resistet, sicuti humiditas, hæc enim hebetat calorem sibi coniunctum, ergo etiam obtundit vim caloris sibi contrarij ad agendum, & consequenter magis resistit, atq; idem dici poterit de frigore.

Quasnam ex primis qualitibus vnum quodque elementum, ac in primis aer sibi vendicet.

Q V Æ S T I O X.

DE tribus elementis nulla ferè est concertatio inter Philosophos (uno excepto Teleño, qui humiditatem igni affixit, de quo quæstione præcedenti egimus.) omnes enim conueniunt, ignem esse calidum,

dum, & siccum, aquam frigidam, & humidam, terram frigidam, & siccam. Tota ergo difficultas est de aere, & idcirco nos quoque ceteris omissis, de quibus experientia omnem tollit dubitandi locum, de aeris qualitatibus disputabimus: hic enim maximè omnium cum sensum fugiat, & omnium videatur qualitatibus capax, philosophis diuersimode de suis qualitatibus opinandi, occasionem præbuit.

Communis opinio aerem calidum, & humidum statuit.

SECTIO I.

Desumpta est hæc sententia ab Aristotele 2. de gen. cap. 3. ubi aperte ait, aerem esse calidum, & humidum, & eam tanquam sui præceptoris amplexi sunt omnes ferè eius discipuli eodem loco. Humiditatem quoque ab aere colligit idem Aristoteles sect. 25. problem. quæstione 3. 10. 11. 12.

Prima autem probatio huius sententiæ desumitur ab eodem Aristotele: Tot sunt elementa, quot sunt coniugationes primarum qualitatium; hæc autem non possunt esse nisi quatuor: vel enim calor coniungitur cum siccitate, & habemus ignem, vel frigus cum siccitate, & habemus terram, vel frigus cum humiditate, & adest aqua; vel calor cum humiditate, quæ coniugatio debet alicui elemento conuenire, non potest autem alij, quàm aeri, igitur est calidus, & humidus.

Secunda, aer est medius inter aquam, & ignem, ergo, ut elementorum colligatio seruetur, debet in vna qualitate cum igne conuenire, & in altera cum aqua: conueniet

igitur cum igne in calore, & cum aqua in humiditate.

Tertia, si aer est frigidus, tunc essent tria elementa frigida, & vnū tantum calidum, immo secundum eos, qui tollunt ignem, nullum calidum; non igitur qualitates primæ essent rectè distributæ, neque inter elementa seruetur debita proportio.

Quarta, proprium caloris est rarefacere; at aer est summè rarus, ergo est calidus, idem probatur ex leuitate, nam calore leue redditur corpus; at aer est leuis, ergo etiam calidus. Confirmatur, quia è contrario frigori conuenit per se condensare, & graue reddere; si ergo frigus esset per se in aere, haberet utique in eo effectum per se, quare aer esset grauis, & densus.

Quintò, si aer non esset naturaliter sua calidus, esset perpetuò in statu violento, saltem in ea parte, qua igni coniungitur, quia semper ab eo calefit, quod est absurdum.

Sexta, aqua per calorem vertitur in aerem, & aer per frigus in aquam; ergo aer est calidus, & aqua frigida: antecedens quoad priorem partem probatur, quoniam aqua, appositæ igni in vase paulatim consumitur; neque tamen vertitur in ignem, ut patet, ergo in aerem, ut etiam ostendunt euaporationes calidæ, quæ ab aqua calefacta eleuatur. Posterior pars probatur primò, quoniam diebus æstiuis si aqua frigida infundatur phialæ vitreæ, aer contingens partem anteriorem vertitur in aquam, secundò ex 1. meteor. sum. 4. cap. 1. ubi fontes aquarum generari dicuntur actione frigidi condensantis aerem, in montium cauernis inclusum, & conuertentis eum in aquam.

Septi-

Septimò, omnia mista, in quibus prædominatur aer, ut oleum, mel, calida sunt, & humida; ergo etiam talis est aer, alioquin non ipse prædominaretur, sed cuius illa accidentia essent.

Octauò, in regionibus calidis, & in æstate aer purior seruetur, ergo signum est, calorem esse illi conaturalè, alioquin ab ipso citius corrumpeteretur, & à naturali suo esse diuelleretur.

Nonò, non posset esse diuersus ab alijs elementis, nisi esset calidus, & humidus; nam si esset frigidus, & siccus, concentraret cum terra: si frigidus, & humidus, non differret ab aqua: si calidus, & siccus non distingueretur ab igne, cumque primæ qualitates sint vel formæ, vel passionis elementorum, sequitur necessariò, ut neque essentialiter differret aer à reliquis omnibus elementis.

Neque verò dici potest, aerem habere omnes qualitates contemperatas, quia tunc non esset corpus simplex, neque verò catere omni qualitate, quia non posset corrumpi: nullum enim haberet contrarium; sed esset, sicut materia prima capax omnium formarum; & accidentium. Præterea repugnat, formam determinatam non etià requirere determinatas dispositiones.

Decimò, aer est facilè terminabilis termino alieno; ergo est humidus.

Quibus argumentis superior sententia conflictetur.

SECTIO II.

A explicata sententia non solum stoici discesserunt, ut re-

fert Plut. in libr. de 1. frigidis, & comprobatur sen. lib. 2. quæst. nat. cap. 10. sed etiam M. Tull. lib. 2. de natura Deorum, Philo. Iudeorum Doctissimus in lib. de plantatione Noè, Clemens Alex. in exhortatione ad gentes, Gal. de vsu partium 8. cap. 4. & ex recentioribus Card. lib. 2. de subtil. Vallesius de facta philosophia lib. 1. cap. 1. Ioan. Bapt. Poria lib. 1. de transmut. aeris cap. 3. & alij; quorum autoritas, licet non sit peripateticæ scholæ præferenda, ad sunt tamen rationes adeo efficaces contra communem sententiã, ut contra veritatem, & sensum pugnat mihi videantur, qui eam tuentur.

Est autem potissimum contra eam argumentum: Quòd aer ablati omnibus causis extrinsecis est frigidus, & siccus, ergo frigus, & siccitas sunt eius conaturales qualitates: consequentia est certissima; quoniam si non recipit ab extrinsecis frigus, sequitur, ut ab intrinseca sua forma oriatur: sed neque minus certum est antecedens; quamuis ab aduersarijs negetur, & probatur multis experimentis, quorum primum est. Media regio aeris, ut fatentur omnes, est frigidissima: nam & supra altissimos montes etiam diebus æstiuis maximum frigus sæuit; ut inter alios refert Tit. Liu. lib. 40. Nam inquit, Philip-pum Macedoniæ Regem in vertice montis Aetnæ frigora, caniculæ ortu, similia brumalibus reperisse.

Antonius quoque philoteus in descriptione montis Aetnæ, qui in regione valde calida reperitur; & flamas etiam emittit, tamen refert in eius summitate adeo vehemènter esse frigus ut feruentiori etiam æstatis tempore impossibile existime-

M m m m tur,

tor, absq; vitæ dispendio ibidem pernoctare, cum & interdiu vix ad illud sustinendum sufficiant vires. Scio, Zabarella lib. de regionibus aeris cap. 8. testari, se in summitate montis Veneris altissimi hoc vehemens frigus non sensisse, sed vix animaduertisse aliquam differentiam inter illum aerem, & inferiorem: fortassis tamen non inter altissimos montes est hic recensendus. Præterea in causa propria non cogimur ei credere, præcipuè reclamantibus ceteris, & si etiam, credamus sufficit nobis, frigidiorē esse aere infimæ regionis, quod & ipse concedit: huius enim qualiscunque frigoris nulla potest assignari causa extrinseca; ergo prouenit à forma intrinseca ipsius aeris: Ad hoc autem argumentum variè afferuntur ab aduersariis responsiones, quas omnes rejicere, non erit difficile.

Prima, & vulgatissima est, reddi frigidam illam regionem à vaporibus, & exhalationibus, quæ ex natura frigida, cum eò peruenierint, ad naturam suam redeunt, & aere ipsum etiam frigefaciunt: sed multis scaturit hæc responsio mendis. Primum, quoniam illa regio est longè purior & serenior, quàm regio infima; testantur enim omnes, in locis altissimis aerem esse puriorē, & ferè vaporibus expertem. quare etiam Zabarella cap. 8. supra citato inquit, *ibi per totum diem haberi aerem serenissimum, sed infra circumter medium montis videbam nubes, vesperi autem postquam de illo monte descendis, inueni facta eo die in inferiora parte magnam pluuiam, cum in montis cacumine nihil pluuiisset*: Patet igitur, longè minus abundare vaporibus illam regionem hac no-

strate, consequenter immeritò dici frigidiorē, eò quòd frigeat à vaporibus: nam hac ratione frigidior hæc infima esse deberet, in qua longè plures hi sunt. Secundum, quando vapores perueniunt ad secundam regionem, calidi sunt, nõ frigidi, alioqui enim ascendere non possunt, potius igitur deberēt eam calefacere, quàm frigefacere: Nam experimento quoque constat, calorem tendere sursum; ita ut in ollis feruentibus calidior sit aqua in fumo, quàm in imo, & in locis calidis semper pars superior sit calidior; vt Puteoli in locis sudationi destinatis euidentis est: si dicas, ibi frigeferi, primò inquirendum est, à quo frigeferi possint; si enim aer esset calidus, eorū calorem vtique conseruaret; sequitur ergo, vt frigeant ab ipso aere iam frigido, vt etiam clarè asserit Aristoteles in primo meteor. capite de nube. Præterea dum vapores incipiunt frigeferi, statim descendunt, quia condensantur, & deficit causa, quæ sursum eos impellit, ergo non possunt in ea regione ad magnam frigiditatem deuenire: frigidiores igitur sunt in nostra infima regione, quàm in illa superiore; ergo hanc longè magis frigefacerēt; quàm superiorem: saltè quando radij solis eam non calefaciunt, cuius tamen contrarium nos experimur.

Præterea, vt rectè notat Zabarella lib. supracitato cap. 3. quandoq; aer serenus manet duos, vel tres menses, absque aliqua nube, quo tempore dici non potest aer frigeferi ab exhalationibus, tunc ergo reduceret se ad naturalem calorem, quòd tamen non euenit.

Secunda responsio est, aerem illum

medie regionis esse frigidum per antiperistasis, cum sit medius inter supremam regionem calidissimam ob ignis propinquitatē, & infimam calidam quoque ob radiorum solis reflexionem; sed merito hanc quoque impugnat Zabarella cap. 4. quia antiperistasis auget qualitatem, non producit, si igitur calidus esset ille aer, nõ posset per antiperistasis fieri frigidus. Adde, quòd non semper hæc infima regio est calida, & firmum est, supremam regionem esse calidam ob ignis vicinitatem, quem ibi non esse, supra ostendimus.

Tertia responsio est, propagari frigus vsque ad eam regionem ab aqua, & terra, quæ frigida sunt: sed hæc quoque improbabilis est. Primò quoniam multò magis frigefacerent aerem propinquum, cuius contrarium cernimus in æstate, Secundò, quoniam Aristoteles 4. met. sum. 2. cap. 3. inquit, terram, & aquam esse elementa passiuam, ignem verò, & aerem actiuam; quia scilicet magis illa patiuntur, quàm agant, ergo potius calefient ab aere, quàm ipsum frigefacere poterunt.

Quarta responsio est Zabarella eodem libro cap. 6 & 7. nullam posse assignari causam illius frigoris positiuam, sed tantum negatiuam, remotionem scilicet caloris, siue causæ calefacientis, eo enim ipso, quòd cælum non calefacit illum aerem, vel per motum, vel per reflexionem radiorum, sicuti calefacit supremam, & infimam regionem aeris, remanet ille aer frigidus: Verum hac responsione confirmat Zabarella sententiam nostram; si enim remota causa calefaciente aer sit frigidus, calor er-

go non est illi connaturalis, sed aduenit ab extrinseco: frigus verò est illi proprium, & connaturale, sicuti quia connaturalis est calor igni, non opus est, vt calefiat ab extrinseco, calor .n. ab ipsius forma oritur: & ab hac sententia non videtur longè abesse Suarez disp. 5. in metaph. sectione prima, vbi agens de modo, quo aqua se reducit ad pristinum frigus, inquit, non esse reducendam illam actionem in aerem, qui *vel naturaliter* (sunt eius verba) *non est tam frigidus, sicut aqua, vel ex accidenti relinqui solet aquæ calidus, ac ipsa aqua, vnde ipse etiam se reducit ad pristinum statum, quantum potest vbi notandum est, rectè Suarez aeris refrigerationem non tribuere alteri, quàm ipsi met aeri, qui se reducat ad pristinum statum, ergo status connaturalis ipsius aeris supponitur ab ipso frigus exposcere, præcipuè cū non loquatur de calore intenso; sed de eo, qui in æstate sentiri solet, qui, si vere aer esset natura calidus, non posset illi esse magis violentus, quàm frigus, ad quod aer se ipsum reducit. Minus etiam ab hac sententia abest Iosephus à Coste lib. 2. de Nat. noui orbis capit. 12. vbi hanc eandem questionem, cur media regio aeris sit frigida, proponens, tandem respondet: *E quidem non mediocriter habere me fateor, parumque abest, vt eorum sententiam teneam, qui Aristotelis istas symbolas, & dysymbolas qualitates contemnunt, magisque arte depictas, quàm vlla experientia allatas aiunt itaque aerem frigidum natura sua contendunt, idque multis, & magnis experimentis probant.**

Confirmatur etiam, quia licet daremus, aere medie regionis per

accidens esse frigidum, adhuc argumentum contra eos militaret, quoniam nullum per accidens, aut violentum potest esse perpetuum: atqui aer mediæ regionis perpetuo est frigidus, ergo non potest esse frigus contra illius naturam.

Secundū experimentum est, quia noctu aer fit frigidior, neque ob aliam rationem, nisi quia abest sol calefaciens: statim enim ad pristinum frigus incipit se reducere: & confirmatur, quia citius aer refrigerat, quam aqua calida; ergo signum est, non minus aerem sibi vindicare frigus, quam ipsam aquam; quamvis enim densitas aquæ possit esse ratio, cur calor magis in ea resistat, eadem tamen densitas potest esse ratio, ut aqua vehementius agat, ad calorem expellendum.

Tertium experimentum est de aere tempore hyemis, qui totus est valde frigidus, non ob aliam rationem, nisi quia remotum est calefaciens: neque potest hoc frigus acceptum referri exhalationibus, quia sæpe aer est serenissimus; ita ut neque pessent venti, & tunc præsertim frigidissimus esse solet.

Quartū est de locis clausis, ubi exclusis omnibus causis extrinsecis, aer euadit frigidus, ut æstate comperimus, hoc ergo non potest aliunde oriri; nisi ex eo quod aer se reducit ad suum naturale frigus. Dices, hyeme esse calidiora cubicula clausa; ergo licebit argumentari, aerem esse calidum. Respondeo, esse diuersam rationem, quoniam hyeme in cubiculis clausis non deest aliqua causa intus calefaciens, scilicet vel ignis, vel homines, consequenter impeditur aer, ne possit se reducere ad statum suum naturalem, cum foris, & ob maiorem qua-

ritatem, & quia caret impedimento, & quia sæpe etiam adiuuatur vel à ventis, vel à pluuia facilius frigescat: si autem nullum esset huiusmodi impedimentum, nunquam cubicula clausa essent calida: In locis autem subterraneis apparet aer calidus ob eam rationem, quæ a qua est in puteis calida, ob calidas scilicet exhalationes, quibus à frigore, ne erumpant, præcluditur aditus; & certè mirum est, cum videamus, eodem pacto tum hyeme, tum ætate aquam, & aerem frigescenti, & calefieri, dicere tamè aduersarios, aquam naturam suam esse frigidam, aerem verò calidum.

Quintū experimentum ex locis maximè a quilonaribus, quæ directè subijciuntur polis, defumitur, in his .n. perpetuo riget sanissimū frigus, ita ut nondum potuerint explorari loca illa, & credibilius sit, ab omnibus habitari non posse. Quæ nam igitur, quæso, potest esse causa tam immensi frigoris? an exhalationes? sed hæc dum eleuantur, calidæ sunt, potius igitur calefacerent, vel saltè nõ adeo possent frigefacere, an terra, vel aqua? Verum quamuis hæc sint natura sua frigidæ, non possunt tamè in longinquam frigus emittere, ut experientia constat, & si aer calidus natura sua esset, maiores vires haberet ad eas calefaciendas, quam ipsæ ad illum frigefaciendum, quia, ut supra notauimus ex Aristotele, ex elementis duo se habent ut actiua, ignis scilicet, & aer, & duo ut passiuæ, terra, & aqua. Et confirmatur, quia dum calidi spirant venti, statim calore æstiuamus, frigore terræ, & aquæ ne quaquam impediatur hæc quidè oia experimenta suffragantur primo argu-

argumento, nunc ab alijs experimentis reliqua argumenta deducemus.

Sextū, igitur fit experimentum. Dum calore affligimur, & æstiuamus, solemus aerem flabello ciere, atque ita refrigeramur, ergo natura sua est frigidus. Probatur consequentia, quia calida, dum mouentur, magis calefiunt, immo & frigidæ, ut lapides, dummodo aliquid caloris saltem virtualis in se habeant, hunc experiuntur effectum, unde est natū axioma, motum esse causam caloris, quomodo igitur aer si natura sua calidus esset, non magis calefieret? Respondent aliqui, aerem non reddi frigidiorum per motum, sed videri, quia mutatur, & aer, qui prius adhærebat faciei, ab ipso naturali calore redditus erat calidior. Sed hæc responsio, & Aristoteli repugnat, qui sect. 25. probl. quæst. 18. fatetur, aerem per motum frigescenti, & experientia ipsa reiicitur, nam si ratione huius mutationis tantum aer videretur frigidus, quando quis mouetur, & mutat aerem, eodem beneficio potiretur, quod est falsum. Præterea dum quis diutius aerem hoc pacto flabello mouet, semper aer apparet frigidior, & tamen idè est aer, qui modò recedit, modò aduenit, neque in eo decursu potest ita calefieri contactu faciei, ut tanta differentia inter ipsum, & immediate sequentem percipiatur. Denique etiam si quis frigidam habeat manum, adhuc experietur, aerem motum esse frigidiorum.

Septimum experimentum. Aer ab animalibus attractus eorum corda refrigerat, ergo aer natura sua est frigidus: Dicent aduersarij, aer se refrigerare, non quia natura sua sit frigidus, sed quia per accidens,

& ab extrinseco est frigidior, quæ sit cor: At contra: Aqua quia natura sua est frigida, etiam si calida bibatur, tamen refrigerat, quia reducit se ad pristinum frigus, cum est pota; ergo multò magis si aer natura sua esset calidus, licet actu frigidus esset, tamen statim se reduceret ad natium calorem, adiuuus maximè à calore naturali hominis, sicque non refrigeraret cor, sed caleficeret: Nec obstat, quod paululum in homine comoretur, quia facillimè alterari posset, præcipuè quia & ab intrinseco, & ab extrinseco ad hoc impelleretur, nec sit in parua quantitate: Næc obstat, quod non obstante etià frigore suo cor naturali, citò à corde calefit; & opus est alio nouo aere ad ipsum cor refrigerandum.

Octauum experimentum, inclusus aer in ventriculo, vel in intestinis, ob frigus dolore non parua illas partes afficit; ergo natura sua est frigidus: nõ si calidus esset, a calore et naturali adiutus, facile calefieret, & nullam inferret molestiam; neque dici potest, non ratione sui, sed ratione statum frigidorum, quos inuehit, doloris esse causam, quia isti status, nil aliud sunt, quam aer; si ergo hic esset calidus, nõ esset illi frigidus: Alij respondent, aerem non ob frigiditatem, sed quia in intestina nimis agit, dum exitum quaerit, ipsa molestare: sed contra, panis calidis appositis minuitur dolor, contraria autem contrarijs curantur, ergo ex frigore hic proueniret: Præterea nulla est ratio, cur exitum quaeratur, quia hoc non accidit, nisi quando aer est ita circumseptus, ut raritatem suam naturalem sibi vindicare non possit, quod ibi non accidit: si enim potuit ingre-

di, etiam poterit remanere. Præterea si exitum quæreret, facile per varias partes corporis egredi posset; atque ita leuaretur non parum infirmus.

Nonnum experimentū, constat, corpora à dæmonibus assumpta, esse maximè frigida: id enim fateatur Caiet. 2. 2. quæst. 95. art. 3. Gard. lib. 16. de variet rerum cap. 93. Alex. ab Alex. lib. 2. gen. dier. cap. 9. Pererius lib. 8. in gen. disp. 3. & alij: addit vero Caietanus, dæmonem falsum esse, se non posse ea calida efficere; cum autem hæc corpora sint aërea, planè sequitur, aerem frigidum natura sua esse, dumque dæmon illum condensat, ut sibi corpus adaptet, necessariò quoque frigus ipsum aeris roborare, si enim aer esset natura sua calidus, cum dæmoni ad homines fallendos, utilissimum foret calidum corpus sibi formare, nulla esset ratio, cur id nõ posset, vel non vellet. Quòd autem corpora à dæmonibus assumpta, ut plurimum, sint aërea, ex eo patet, quòd subito dum volunt, euanescent, nulla crassa materia post se relicta: quòd si demus etiam, ad soliditatem corpori tribuendam adhibere dæmonem aliam materiam, saltem eam ita posset aere calido pmiscere, vel circumdare, ut tactui non appareret adeo frigidū eorū corpus.

Decimū experimentū ventus præbet nobis, qui nil aliud est, quàm aer commotus, & tamen est per se frigidus, & tantū per accidens calidus, ergo idè dicens de aere. Ventū nil aliud esse, quàm aerem commotū scio non credituros, qui quidquam scire, quod Aristoteles non tradiderit, nefas putant, voluit enim, exhalationem calidam, & sicca

materiam esse ventorū 2. meteor. cap. 6. sed hæc eius opinio inextricabilibus scætet difficultatibus. Nā flante Borea aer est purissimus, nullisq; permixtus exhalationibus, quas aerem inficere, & impurum reddere, cum alterius sint naturæ, nulli dubium esse debet. Deinde, nullus est ventus, qui sit calidus, & siccus, nam auster calidus est, & humidus, reliqui ferè sicci, & frigidi, quomodo ergo eorum materia calida est, & sicca? Tertio, in mari præcipuè regnât venti, nõ solū mediterraneo, sed & longè magis in Oceano; at ex mari, quod humidum est, & frigidum, exhalationes calidæ, & siccæ quomodo prodire possunt? Neque dicas, è terra in mare progredi ventos, quia sequeretur, quò quis à terra longiùs distat, eò minori percelli vento, cū tamen contrarium accidat. Quarto, explicari non potest, cur potius in hac, quàm in illam partem ferantur venti, immo quam vi omnino cietur, quod enim à Peripateticis vsurpanti solet, exhalationes ab aere secūde regionis frigido, & deso protrudi deorsum, & ob insitam leuitatem in superiora contendere, dū que neutra pars vincit, obliq; fluere, figmento poetico videtur simile. Nam neque frigus vim habet propellendi deorsum, alioquin frustra qualitates motiæ elementis concederentur, neque exhalationes natura sua sunt leues, sed graues, neque, si vtrumque verum esset, sequeretur, ut in obliquum ferrentur, sed ut in medio quiescerent, multòque minus reddi posset ratio, cur in hac potius, quàm in illam partè cierentur venti, curue cum caligo, siue nebula in terrâ descendit, tunc maximè sileant.

Hæc

Hæc igitur opinione de exhalationibus exclusa, reliquum est, ut dicamus cum Hippocrate lib. de flatibus, Seneca lib. 5. Natur. quæst. cap. 1. Vitruuio lib. 1. archi. cap. 6. D. Isidor. lib. 13. D. Damasceno lib. 2. fid. orthodox. cap. 8. & alijs multis, nil aliud esse ventum quàm aerem commotum, siue fluentem, sicuti & fluius, & fluctus maris nil aliud sunt, quàm aqua fluens, siue fluctuans. Docet id experientia; nam flabello, & follibus quis neget cieri vêtum? immò, si quantitatis tantum non habeatur ratio, ut habenda non est, nil prorsus à magnis ventis ipsum differre fatebimur, at quid aliud efficiunt folles, vel flabellum, quàm mouere aerem? Deinde aer calore rarefit, & rarefactus maiorem locum desiderat, ut pulchris experimentis in primo libro quæst. de rarefactione ostendimus, cum igitur sol aerem valde calefaciat, consequens est ut aer rarefiat, & quærens maiorem locum, aerem propinquum propellat, & ita oriatur ventus; at inquit Colleg. Connimbr. tract. 6. in Meteorolog. cap. 3. quò maior uiget æstus, eò magis aer torpescit. Resp. ventum non sentiri, vbi rarefit aer, sed in locis propinquieribus, quò tendit aer rarefactus, eò enim aliū aerem propellit, & hinc apparet ratio, cur oriente sole aura spiraret, videlicet è locis nobis propinquis, vbi sol calefacit aerē, & extenuat, ad nos fertur. Occidente etiam sole redeunt venti, quia discedente sole aer, qui circa nos est, ad suum naturale frigus paulatim redit, & è contra eo in loco, ad quem sol accedit, rarefit, & ita aduersum nos fertur, ex quo principio alia quoq; problemata ad ventos spectantia

resoluit Io. Baptista Porta lib. 1. de transmutationibus aeris cap. 6.

Quòd autè ventus sit per se frigidus, probatur, quoniam illud per se alicui conuenit, quod frequenter naturam, raro accidunt; at qui ventus ut plurimum est frigidus, ut experientia patet, ergo per se. Confirmatur, quia quando est calidus, accedit ei calor ratione regionum, quas pertransit. Neque verò dici potest, eadem ratione frigidū esse, quoniam æstiuus diebus oriente, & occidente sole venti frigidiusculi perflāt, quāuis aer vndiq; sit calidus, non est igitur frigidus ratione regionis, quam pertransit, sed natura sua. Præterea aer, siue ventus, qui follibus, siue flabellocietur, apparet frigidus, quamuis alioqui aer sit calidus, ut supra etiam diximus, ergo ventus ex se frigidus est, quod erat probandū.

Vndecimū experimentum pro siccitate sit: experimur aerem exsiccare vestes humidas, ergo natura sua est siccus. Respondent aliqui exsiccare aerem, non quia sit siccus; sed ui frigoris, quo ex accidet, ti est præditus: nonnunquam etiā ui caloris, quo ex humidis corporibus humorem euocat. Verum nõ satisfaciunt, quia frigus humidū non exsiccatur, ut videmus in aqua frigida, neque verò calor humidus, ut apparet in aqua calida: quòd verò aiunt, humorem euocare, si esset verum, prius redderet vestes magis humidas; ac postea per accidens exsiccaret: at nos videmus statim in principio eas exsiccate; ergo aliunde hoc non prouenit, quàm ex sua natua siccitate: Pro qua etiam omnia ferè argumenta, quæ supra allata sunt pro frigore

frigore, videntur æquè militare. Nam quando non ad sunt peregrinae impressiones, apparet aer non solum frigidus, sed etiam siccus, & ab omni humiditate alienus.

Duodecimum experimentum, aqua non potest amittere humiditatem, quin etiam amittat esse; at negari non potest, saltem ex accidenti aerem esse frigidum & siccum, quomodo ergo, si natura sua esset humidus, & calidus, non desineret esse? Si dicas, aliquando etiam esse humidum, & calidum, neque tamè corrupti. Respondeo, nunquam esse intensè calidum; & humidum. Nam licet multos dies pluat, non propter hoc aer redditur valde humidus, quia nimium læderentur animalia, ipsum attrahentia, cuius contrarium apparet, & quando etiam est humidus aliquo pacto, nunquam est valde calidus; quare numquam habet qualitates sibi contrarias in summo, immo neque valde intensas, at siccitatè, & frigiditatem habet aliquando maximè intensas, ut apparet, dum in hyeme ventus aquilonaris dominatur, ergo hæc non possunt illi esse violentæ.

Decimūtertium id etiam postulat ratio vniuersi: nam calor est longè magis actiuus, quàm cætera primæ qualitates, & cælum suo lumine hæc inferiora perpetuò calefacit; Si ergo totū etiam spatium, quod inter cælum, & terram reperitur, esset plenum corpore calido, ut volunt aduersarij (nam est plenum, vel igne, vel aere) quomodo iam calor omnem humorem, & omne frigus non consumpsisset? Congruum ergo fuit, ut cæli maximus calor temperaretur frigore aeris, qui inter cælum, & terram, vel a-

quam mediat.

Decimūquartū, ex elementis duo sunt passiuæ, scilicet aqua, & terra ex Aristotele 4. meteor. summa 2. cap. 3. duo verò actiuæ, scilicet ignis, & aer, porro ex primis qualitatibus duæ etiam sunt passiuæ, videlicet siccitas, & humiditas, quæ verò actiuæ, calor, & frigus; ergo congruū fuit, ut sicut elementis passiuis datæ sunt humiditas, & siccitas; ita etiam elementis actiuis distribuere calor, & frigus; cumque igni datus sit calor, congruum fuit, ut frigus concederetur aeri, utque in agendo segnis non esset, adiungeretur ei siccitas, quæ eadem ratione est igni tributa, alioquin si ambo elementa actiuæ etiam calidæ essent, iam a passiuis frigus omnino exturbassent.

Decimūquintū. Natura nihil frustra facit, at calor, & humiditas frustra essent in aere; non sunt autem frustra siccitas, & frigus; ergo hæc qualitates, & non illæ sunt in eoponendæ: probatur antecedens quoad præteriore partem, quia totū id, quod præstare posset calor aeris, præstat aliunde calor cælestis, quodque haberetur ab aeris humiditate, supplet sufficienter pluuia. Immo quorsum pluuie de cælo ad terram irrigandam descendunt, si aer est humidus? Quorsum calor solis, si aer est calidus? Dices, aerem refrigerari à vaporibus, & idcirco opus esse, ut solis calore calefiat. Verum ut quid eleuatur à sole vapores, nisi ut conuertantur in pluuiam, vel niuem vel in cætera similia meteorologica? At si aer esset humidus, opus non esset, ut huiusmodi vapores eleuarentur. Præterea numquam videmus aerem se solo humectare, vel calefa-

calefacere, ut quid ergo illi hæc qualitates otiosæ? At frigus, & siccitas non paruo sunt emolumento, temperant enim primò cælestem calorem, secundò vapores ab eodem calore subleuatos cogunt in pluuiam: tertio sunt causæ vicissitudinis temporum in his inferioribus, quia recedente sole, aer ab ipso calefacta refrigerat, & pluuiam tranfacta, congruè succedit aeris siccitas, quartò, Ab animalibus attractus cordis caliditatem temperat. Quare ob vniuersi bonum, summè sunt necessaria in aere frigus, & siccitas, cur ergo hanc notam naturæ inuremus ut dicamus, ineptas qualitates aeri fecisse connaturales, summè vero necessarias illi denegasse, vel tantum per accidens, & ipsius natura reclamante, ei tribuisse?

Denique pro siccitate aeris est pulcherrimus locus in Iob, cap. 12. num. 15. *Si continuerit aquas, omnia siccabuntur.* Si enim aer natura sua esset humidus, etiam si non adesset aqua, humiditatem retineret, atqui, script. sancta inquit, quæ omnia siccarentur si non adesset aqua, ergo aer natura sua non est humidus.

Nec Aristotelem, nec aduersariorum rationes nobis obesse.

SECTIO III.

ANte omnia occurrendum est Aristotelis authoritati, quæ nobis in primo argumento obijcitur, & qua nos maximè vrgent aduersarij. Licet enim eam rationi non anteponam, maximi tamen facio, optoq; omnibus meis sententijs eam patrocinari. Notandum

est igitur, Aristotelem agere de elementis in secundo de generatione in ordine ad mistonem, non verò secundum eorum propriam essentiam, ut omnes concedunt; hac enim ratione distinguunt tractationem de elementis in libris de cælo, ab ea, quæ habetur in libris de generatione, quòd ibi agatur de elementis, ut sūt partes vniuersi, hic verò, ut admitione concurrunt. quapropter ibi ipsorum numerum ex motibus, hic verò ex qualitatibus venatur. Quoniam igitur videtur, frigus, & siccitatem repugnare mitioni, & generationi rerum: Nam videmus, hyeme omnia sterilefcere ob frigus; calore verò, & humiditate omnia fecundari, dixit, & merito, aerem, ut concurreret ad generationem mistorum, esse calidum, & humidum, quia nisi has qualitates habeat, ex accidenti, numquam poterit concurrere ad generationem. Dices, eadem ratione debuisset quoque asserere, aquam, & terram esse calidas, & humidas. Nequaquam, quoniam hæc concurrunt ad mitionem, ut passiuæ, atque ut contemperantes qualitates aliorum elementorum; & videmus, generationes fieri sub aqua maris, vbi probabile est, eam non esse calidam, contra verò videmus in aere maximè requiri calorem ad generationem. Hanc ergo fuisse Aristotelis mentem, colligitur planè ex cap. 4. primi meteor. vbi non omnem aerem inquit esse calidum & humidum, sed tantum, qui circa terram, propterea quod vapores, & exhalationes habeat terræ; *est enim inquit vaporis natura humidum, & calidum.* En igitur Aristotelem tribuentem calorem, & humiditatem aeris, non ipsius

ipſius naturæ, ſed vapor, ergo exiſtimauit, natura ſua aerem calidū non eſſe, neque humidum. Item cap. 2. ſum. 3. eiſdem primi lib. meteor. inquit, mediam regionem aeris frigidā eſſe, propterea quod deſinunt ibi refractioes radioꝝ à terra, exiſtimat igitur Ariſtoteles, per ſolam remotionem calefacientis, aerem fieri frigidum, quod verum eſſe non poſſet, niſi natura ſua talis eſſet, vt ſupra etiam contra Zabarellam argumētari ſumus.

Reſert Iacob. Maron concluſ. 3780.

Confirmatur hæc reſponſio, nam etiā Simplicius, vt conciliaret Ariſtotelem cum Platone in elementorum concordia, & ſympathia, vſus eſt eadem diſtinctione, dicēs, Ariſtotelem conſideraſſe elemēta, vt conducunt ad miſtionem: Platonem verò, vt ſunt partes vniuerſi. Immo & recentiores, vt tueantur, formas elementorum eſſe ſubſtantias, Ariſtotele dicenti, à qualitatibus conſtitui elementa occurrunt dicentes, loqui eum non de elementis ſecundum propriam naturam, ſed quatenus miſtioni deſeruiunt; non mirum igitur, ſi nos etiam eadem diſtinctione vtamur. Dices, ſi aeri opus erat calore ob miſtionem, ergo non eſt credendū, à natura illi fuiſſe denegatā, cum ad hoc inſtitutus fuerit. Reſpondeo, ob varia munera aeris tum calorem, tum frigus illi fuiſſe neceſſaria, cum aut naturaliter non poſſet vtrumque poſſidere, meritò natura frigus illi attribuit, quod aliū de non poterat adipiſci, nō tribuit calorem, quem facile è Cælo haurire poterat & qui ſi aeri connaturalis fuiſſet, vniuerſi bono plurimum obuiſſet, vt ſupra notauiſmus.

Præterea tex. 24. primi de gene

ratione loquens Ariſtot. de trāſmutatione elementorum, inquit, qualitatem ſymbolam, quæ erat in corrupto, manere quoque in genito, & exemplum aſſert de aqua ex aere genita, in qua inquit, permanere perſpicuitatem, & frigiditatem, & quamuis videatur loqui dubitatiuè, mirum non eſt, quia mos eſt Ariſtotelis etiam certa dubitatiuè proferendi. Nam ſi de hoc reuera erat dubius, cur non potius attulit exemplum de humiditate, ſi, vt aduerſarij contendunt, pro certo habebat eam eſſe aeris propriam? Dices, loqui Ariſtotelem de frigore, quod eſt in aere per accidens. Reijcietur, quoniam tunc non vna, aut altera qualitas diceretur permanere in genito, & præextiſſe in corrupto, ſed omnes, nō enim aer in aquam mutatur, niſi prius humiditatem, & cetera aquæ accidentia receperit. Ex eodem etiam textu probatur, aerem eſſe ſiccum. Nam ſi concedit Ariſtoteles, aerem frigidum mutari poſſe in aquam frigidam, ergo oportuit corrupti per mutationem alterius qualitatis; at ſi aer eſſet humidus, iam nulla daretur contrarietas inter aerem, & aquam, conſequenter neque actio; vt hæc igitur detur, oportet cōcedere, quòd in humiditate, & ſiccitate differāt. Concludamus igitur, Ariſtotelem, dum dixit, aerem eſſe calidum, & humidum, non de eo locutū fuiſſe ſecundum propriam naturam, quam hic non conſiderabat, ſed de eo, vt concurrente ad generationem, ac proinde nobis non aduerſari, qui de eo ſecundum propriam naturam loquimur. Si quæras autem, cur nobis alibi faltem non tradidit qualitates aeris cōnatur-

tura-

turales, in promptu reſponſio eſt, ſuppoſuiſſe, neminem de eis merito dubitare poſſe, cū ſenſibus percipiuntur, ſæpe & in libris meteor. vt ſupra notauiſmus, inſinuaiſſe.

Ad primam rationem reſpondeo, ex qualitarum combinatione probari, elementa non debere eſſe plura, quàm quatuor ex quadā proportione, & verſimilitudine, non verò efficaci ratione, vt ſupra animaduertimus; & ſi quam habet vim hæc qualitarum proportionata diſtributio, eſt tantum in ordine ad miſtionem, non verò ad naturam ipſorum elementorum ſecundum ſe.

Ad ſecundam, reſpondeo aerē etiam ſecundum nos in vna qualitate conuenire cum igne, & in altera cum aqua, illa autem eſt ſiccitas, hæc frigiditas.

Ad tertiam reſpondeo, debitam proportionem inter elementa non eſſe metiendam ex qualitarum numero, ſed ex virtute, ex muneribus, & ex alijs ſimilibus. Sicuti neque in homine proportio inter mēbra deſumitur ex numero; nō enim quia decem digitos habet, habere quoque debet decem capita, ſed multa alia conſideranda ſunt; & ſicuti etiam in ipſis elementis proportio non attenditur in magnitudine quoad æqualitatem, ſed quoad bonum vniuerſi; nam maior eſt terra, quàm ſit aqua, & longè maior aer, quàm terra, & aqua ſimul. Optima igitur eſt proportio inter elementa ratione qualitarum, quoniam licet plura ſint elementa frigida, longè maior tamen eſt aſtuitas caloris, & virtus cœli calefacientis ea, quā ſit virtus frigoris, quod in ipſis reperitur, & ita optime ſunt

diſpoſita, ſicut vniuerſi bono congruebat.

Ad quartam reſpondeo, raritatem non eſſe effectum conuertibilem cum calore, neque denſitatem cum frigore, alioquin liceret arguementari, etiam in cælo dari calorem, & frigus, quia alia ſunt partes de ſe, alia rara, colligendumque eſſet, ſydera, quæ magis calefaciunt, eſſe magis rara, cum tamen ſint denſiora. Calor igitur eſt cauſa raritatis, cœteris paribus, quia aqua calida erit rarior, quàm frigida, non tamē aqua calida erit vniuerſi rarior aere frigido: & homo calidus habet carnem rariorem, & porroſiorem, non tamen rariorem aqua frigida; cum igitur raritas non ſemper proueniat à calore, neque ab eo ſit raritas menſuranda, non mirum, ſi aer frigidus poſſit etiam eſſe rarus, & idem dicendum de leuitate; & multò etiam magis, quia non reperitur elementum aere calidius, quod etiam non ſit eodem aere leuius. Ad alteram partem, quòd frigus per ſe condenſat, negandū eſt illud (per ſe) reuera. nō eſt effectus per ſe frigoris, ſed per accidens, ratione ſubiecti, & diuerſarum ipſius partium, & quia exſiccatur, quare aqua, quæ ſimplex omnino, & pura eſſet, non poſſet à frigore condenſari, vel congelari. Adde, quòd hoc effectus etiam intelligendum, ſicuti ſupra diximus de calore, reſpectu raritatis cœteris paribus. Denique condenſatio proueniens à frigore eſt intelligenda iuxta proportionem ſubiecti, aer autem cum non ſit capax magnæ condenſationis, quamuis ſit frigidiffimus, ſemper erit rarus. Nam ſi frigus haberet hanc vim condenſandi, quodlibet, cur a quilo frigi-

disimus, nō est densus? Cur aer ipse quando ex aduersariorū mente saltem est per accidens frigidus nō est magis densus, quā quando est calidus? valeant igitur huiusmodi argumentationes longē petiē, nec contra experimenta clarissima cōsistere audeant.

Ad quintum respondeo, argumentum esse pro nobis, quia reperitur quidem aer, qui semper est frigidus, tum sub polis mundi, tū etiam in media regione aeris: at qui semper sit calidus, nusquam reperitur, non prope terram, ut patet: neque prope ignē, tū quia cōmētitiis ille ignis sub luna nō datur, tum etiam quia si adesset, ob raritatem, ut aduersarij volunt, nō adeo superaret aerem, ut non esset continua pugna inter eos, & modō alter eorum vinceret, modō idem vinceretur.

Ad sextum respondeo, aquā verti in aerem, sed non totaliter, neque immediatē per calorem. Nam ab aqua eleuantur prius partes subtiliores, & ratiōes valde humidæ, & adhuc non differentes essentialiter ab aqua, deinde amittunt illam humiditatem, & magis etiam rarefiunt, & conuertuntur in aerē; non igitur calori per se tribuenda est hęc generatio, sed raritati, & siccitati. Ad alteram partem respondeo, ad eam corruptionem multa concurrere. Primō enim aer ille phialē adhærens nō est purus, vnde in phialis recentibus, vel magna diligentia lotis id non euenit. Secundō, concurrunt aquæ humiditas, quæ & aeri natura sicca est cōtraria, & frigori coniuncta vires maiores ad agendum assumit; cum ē contra aer calidus sit minoris resistentiæ. Tertio, concurrunt etiam

condensatio; cum enim aer phialē adherens hinc ab ipsa phiala, illinc verō à calore contrario conftipetur, densitatem acquirit, atque conglobatur in aquam. Cōfirmatur hęc responsio, quia quatuor aer, & aqua sint frigida, tamen nō adeo repugnant calori, ut ab ipso, si nihil aliud ad sit, corrumpantur. Nam alioqui sequeretur, aerem immediatē igni propinquum semper corrumpi, licet enim aduersarij ipsi ponant, aerem esse calidū, nolunt tamen, ut plurimum esse calidum in summo, sicuti est ignis, & consequenter ab illo calore summo ignis concederent corrumpi, quod tamen non euenit, alioqui iam totus aer conuersus esset in ignem: qualitas igitur, quæ magis aeri repugnat, est humiditas cum densitate; siue cum calore sit coniuncta, siue cum frigore. Nam & in distillationibus eleuantur ab igne vapores ex floribus, qui deinde vertuntur in aquam non à frigore, quod vel nullum est, vel non adeo vehemens in operculo; sed quia ibi condensantur. Flante etiā Austro, qui est aer calidus, & humidus, videmus parietes madidos esse, & ex ipsis marmoribus aquæ guttas destuere, quod non à frigore prouenit, cum sit ventus calidus, sed ab humiditate, & densitate, quibus corrumpitur aer, & in aquam vertitur; quod est argumentum, aerem non esse humidū, sed siccū; alioqui ab humiditate nō corrumpetur.

Ad septimum, negari in primis posset in oleo & melle prædominari aerem, vnde enim colligunt: an quia aquæ innatāt? at argumentabor & ego, prædominari in eis aquam, quia in aere descendunt. Præterea, dum asserunt, oleum, & mel

mel esse calida, loquuntur ne de calore actuali, an de virtuali? nō de actuali, quia potius frigida sunt, & faciliē congelantur, siue condensantur, si de virtuali, longē maiorē calorem virtuales reperiemus in rebns, quibus aqua, vel terra prædominatur; in vino enim nō prædominatur aer, nam aquæ non supereminet, & tamen virtualiter est calidissimum, in pipere quoque, & in multis alijs herbis, & lapidibus, quæ virtualiter sunt calida, neque prædominatur aer, ergo vana est consequentia, à qualitatibus misti ad qualitates elementi prædominantes. Cōfirmatur, quia absolutum prædominium elementi desumi solet ex virtute motiua; ergo non ex qualitatibus primis, alioqui enim posset contingere, ut in aliquo misto ratione virtutis morricis prædominaretur vnum elementum, & ratione primatū qualitatū aliud, ratio autem est, quia grauitas, & leuitas cum raritate, & densitate materiæ coniungi solent, ex quibus non pendit calor, & frigus, nam quod frigidius, & humidius niue; & tamen est etiam leuis, dum rara, neque in aquam descenderet, nisi ab ea liquefieret, è contra aurum est grauissimum, neque tamen in frigore, vel humiditate, aut siccitate excedit alia multa, quæ ipso sunt leuiora; ergo non valet argumentum à qualitatibus primis ad virtutes motiuas, neque consequenter ad prædominium elementi, quod ex his desumitur. Cōfirmatur etiam, quoniam ignis, & calor cœlestis, cum sint maximē actiua, concurrere possunt admisionem calefaciendo, quamuis leuitatem non imprimant, &

tertia præbere potest suam substantiam in magna quantitate, & cum se habeat magis passiuē, quā actiuē, patietur in qualitatibus actiuis, non tamen in motiuis, quæ à suis contrarijs, cum non sint actiuæ, nō per se corrumpuntur. Tandem potest retorqueri argumentum, quia nullum mistū inanime reperitur, quod ab intrinseco sit formaliter calidum: at qui si aer esset calidus, esset credibile, aliqua talia non fore, quia concurrerent admisionē duo elementa calida, & duo frigida; ergo cum non eueniat, signum est, magnum esse excessum frigoris in elementis, ac proinde tria elementa, quæ secundum suam substantiam concurrere solent admisionē, esse frigida, frigida, in quā, naturaliter, quamuis enim per accidens sint calida, ut diximus in responsione ad primum, hoc parū refert quia cum ille calor non habeat principium intrinsecum, faciliē dilabitur.

Ad octauum respondeo, aerem à calore conseruari puriorem, quoniam ab eo vapores extranei consumuntur, & humiditas ab aere expellitur, quæ illi magis aduersatur, quā modicus calor: nam si hic cum humiditate sit cōiunctus, non solum aerem non conseruat, sed in salubrem, & ferē pestiferū reddit.

Ad nonum respondeo, primas qualitates esse passiones elementorum, id est fluere ab ipsorum formis, non tamen singulas, vel binas earum esse passiones in quarto modo; sicut enim omnia animalia in hoc conueniunt, quod indigent calore naturali, & hic fluit ab ipsorum anima, ita non mirum, quod etiam aliqua elementa conueniant

in aliqua, vel in aliquibus qualitatibus. Nam si per aduersarios possunt duo elementa conuenire in vna qualitate, cur non etiā in duabus, cum non desint aliæ, in quibus differant?

Ad decimum respondeo, sicuti supradiximus, aerem non habere eam terminabilitatem, quæ ponitur in definitione humiditatis, scilicet actiuam quasi ipse aer indigeat termino, quia non defluit; sed esse terminabilem, quia est maximè penetratiuus, & implet omnia; quæ ratione etiā ignis dici posset humidus, quia eodem pacto est facile terminabilis, præcipuè si concedamus opinionem eorum, qui volūt, ignem cum maxima raritate esse subconcauo lunæ; ibi enim terminaretur termino alieno, quia figura circularis non est propria ignis, & sicut aqua defluit ad centrum, ita ignis ad cælum ascenderet, & non minùs, quàm aer impleret vasa, vel alia corpora vacua, si ibi adessent.

Quo in gradu qualitates primæ reperiantur in elementis.

QVÆSTIO II.

STatuimus, aerem esse frigidū, & siccū, & quas etiā ex primis qualitatibus cætera elementa sibi vendicent, non tamen determinauimus, an habeant has qualitates in summo, vel in gradu remisso, hoc ergo nūc est inquirendū.

Aliorum sententiæ referuntur:

SECTIO I.

MAgis recepta sententia est, in quolibet elemento alteram qualitatem esse summè intensam, alteram verò remissam. In igne summè intensum dicunt esse calorem, remissam siccitatem: In aere remissum frigus, siue calorē, summè intensam humiditatem: In aqua summè intensum frigus, remissam humiditatem: In terra summè intensam siccitatem, remissum verò frigus, & hanc sententiā amplectuntur præcipuè Alex. 1. meteor. com. 13. Conciliat. differentia 22. Buccafert. t. 23. Zimara int. 28. Toler. hic quæst. 6. Marsil. q. 4. & 6. Doct. Connimb. cap. 3. q. 5. art. 4. Præcipuum fundamentum huius sententiæ est Aristotelis auctoritas 2. de generat. t. 23. cuius hæc sunt verba. *Sed tamen simpliciter quatuor existentia vnus vnus quodque est Terra enim siccis magis, quàm frigidi: Aqua autem frigidi magis, quàm humidi: Aer aut humidus magis, quàm calidi ignis aut calidi magis, quàm siccis.*

Præterea, quòd cuiuslibet elemento competere debeat aliqua qualitas in summo gradu, probatur; quia qualitas naturalis in sua maxima perfectione competit corpori, cui primò, ac peculiariter debetur: at cuiuslibet elemento competit aliqua qualitas primò, & per se, quia cū primæ qualitates sint quatuor, consequens est etiā, vt quatuor primis corporibus ita distribuantur, vt vnique sua prima qualitas conueniat; ergo debet illi in sua maxi-

maxima perfectione; scilicet in summo gradu competere.

Quòd verò is ordo, quo supra distributæ sunt, sit optimus, probatur, quia elemento nobilissimo, quod est ignis, nobilissima etiā qualitas debetur, quæ est calor, nobilissime verò actiuæ, congruum erat, vt succederet nobilissima ex passiuis, nempe humiditas, tertio loco meritò ponitur ignobilior ex actiuis scilicet frigus, quarto autè ignobilior ex passiuis. s. siccitas.

Sigillatim quoque de quolibet elemento idem ostenditur. Igni enim, dubium esse nequit, summū calorē conuenire, tum quia leuissimus est, tum quia solus ex se est summè calidus, vt experientia testatur. Aquæ etiā summum frigus meritò tribui, probatur, tum quia est summè contraria igni, cōsequenter etiā eorum qualitates summè debent esse contrariæ, tum etiā experimento patet, ab aqua cætera elementa in frigore superari: Aeri summam humiditatem competere, probatur ijs argumentis, quibus supra ostendere conabantur multi, aerem esse calidum, & humidum, cū enim calor summus iam destinatus sit igni, relinquatur, vt humiditas debeat aeri, & tandem siccitas terræ.

Non esse autem ambas qualitates in summo in quolibet elemento, probatur: Ab vnica natura simplici non fluunt multæ passionis immediatæ, & primò, sed vna per aliam: at huiusmodi qualitates sunt passionis elementorū, ergo vna fluit ab vno immediatè, & consequenter vnica tantum erit in summo: maior probatur, quia ab vno, vt vno non proueniunt immediatè, & primariò plura.

Confirmatur, quia si omnes qualitates essent in summo in elementis, nullus daretur inter ea excessus, ac per consequens nulla daretur inter ea actio. Vel saltem ita melius saluatur dispositio elementorum secundum actionem, & passionem, quia sicut vnū alteri prædominatur secundū vnā qualitatem, ita etiā superatur ab alio secundū alteram. Differunt tamen hi autores inter se, quia aliqui volunt, remissam qualitatem habere contrariū admistum, alij verò nequaquam.

Secunda sententia est asserentiū, ignem, & terram habere vtrāque qualitatem in summo: aerē verò remissum calorē, sed summā humiditatem: Aquam autē non summè frigidam, sed summè humidā esse, probatur à Zab. quia ignis opponitur aquæ, vt leuis graui, nō tñ extrema oppositione, cū aqua nō sit summè grauis, ergo neque debent opponi extremè in qualitatibus actiuis; cum igitur ignis sit summè calidus, non debet aqua esse summè frigida, sed terra, quæ igni est summè contraria: Præterea, quoniā duæ qualitates actiuæ, scilicet calor, & frigus, possunt esse remissæ in elementis, quoniā pendent à cælo, at passiuæ scilicet humiditas, & siccitas, necessariò sunt in summo, quia sequuntur materiā elementorū neque possunt remitti, nisi per contrarij admistionem.

Tertia sententia est, Ignem, & Terram habere qualitates in summo, Aerem verò esse remissè calidū, & humidū, Aquam autem humidam quidē in summo, frigidā verò remissè: Ita Auicenna cap. vltimo libri sui de cælo, & Albertus hic t. 23. Valelius autē cap. 2. suæ philosophiæ

phia idem censet de aere. Probat-
tur hæc sententia primò. Aeri, &
Aque non conuenit locus simpli-
citer leuis, neque simpliciter gra-
uis, sed medius, ergo neque eis
conuenient qualitates primæ in
summo, sed remissæ. Secundò pro-
batur experientia, quoniam aer ap-
ud nos nullam qualitatem in sum-
mò habet, neque tamen dicendū
est, semper esse in statu violento.
Tertiò. Magis videtur repugnare
elemento, habere duas qualitates
in summo, quàm duas remissas, &
tamen videmus, in igne esse duas
qualitates in summo, ergo etiam
erunt in aliquo remissæ.

Quarta sententia est asserentiū,
vnumquodque elementum habe-
re vtramque qualitatem in sum-
mo: Ita Suesanus hic tex. 23. Achil-
linus tertio de elementis dub. 6.
Piccolom. lib. 6. de prima materia
cap. 13. & alij.

*Propria sententia explica-
tur.*

SECTIO II.

Dico primò. Elementa nō pos-
sunt habere aliquam qualita-
tem remissam per admissionem cō-
trarij, est contra Marfilium Conn.
Doctores; & alios, probatur 1. Vel
ambo hæc duo contraria remissæ
essent à forma elementi, vel alterū
ab extrinseco, vt volebat Zabarel-
la, si hoc posterius, ergo malè di-
citur elementum tale esse ex sua
natura, quia quod conuenit alicui
ab extrinseco, non conuenit ex pro-
pria natura, si ab intrinseco, ergo
ab eadem forma prouenient contraria,
frigus scilicet, & calor, quod non videtur probabile, quā-

uis. n. in gradu remissio se compa-
tiantur, & idcirco propriè non sint
contraria, attamen spectant ad qua-
litates secundum genus suum cō-
trarias: Præterea, mista potiùs, quàm
simplicia essent elementa dicenda,
probatum consequentia, quoniam
mistiō non tam attenditur vel sal-
tem nō tam potest cognosci ex for-
ma, & materia, quæ etiam in mi-
stis simplices sunt, quàm ex qualitati-
bus. Illa. n. dicitur forma mistio-
nis, quæ continet virtutes elemen-
torum refractas, at virtutes elemē-
torum non aliud sunt, quàm qua-
litates, si igitur aer esset remissè ca-
lidus, & humidus, haberet etiam
aliquid frigoris, & siccitatis, ergo
contineret omnes virtutes elemen-
torum, quòd si alteram tantum ha-
beret in summo, dici posset mistū
imperfectum. Nos enim rerum na-
turas cognoscimus ex qualitati-
bus; at tunc in qualitatibus nulla
esset differentia inter elementa, &
corpora mista, præter quàm in qua-
litatibus secundis, quæ ex multo-
rū sententia oriuntur ex primis, &
omnino sunt posteriores mistione.

Ab alijs etiam probatur hoc di-
ctum, quia omnia elementa essent
symbola, quòdque plures esse pos-
sent coniugationes, quàm quatuor
sed hæc facillè diluentur. Nam di-
ci posset, Aristotelem considerasse
illam qualitatem, quæ contrariam
excedit, & ita quamuis aer secun-
dum hanc sententiam habeat rem-
issum calorem, & remissum fri-
gus, quia tamen calor excedit, di-
citur simpliciter calidus, & habere
qualitatem symbolam cum igne,
non autem cum terra.

Dico secundò. Non possunt ele-
menta habere qualitatem remissam
absque admissione contrarij. Est
hoc

hoc dictum contra Toletum, Alex.
& alios. Probatum, quoniam remis-
sio in qualitatibus habentibus cō-
trarium semper est cum admistio-
ne contrarij ex Aristotele 5. phys.
t. 19. & 2. Celi t. 37. sed omnes qua-
litates primæ habent contrarium,
ergo, &c.

Secundò Elementū minùs calidū
remittit magis calidū, vel ergo hoc
efficit per frigus, vel per calorē: nō
per calorē, quia actio est inter con-
traria, ergo per frigus; nō est igitur
vnum contrarium remissum sine
admissione alterius contrarij.

Tertiò sequeretur, inter elemē-
ta dari alterationem magnā in in-
stanti, nam minùs calidum posset
fieri summè calidum absque vlla
resistentia passī, quia non haberet
frigus, ergo in instanti.

Quartò sequeretur etiam, posse
introduci frigus in elementū absq;
eo quòd corrumperetur calor. Nā
cum remissio calore potest consiste-
re frigus remissum, ergo in calidū
remissè poterit introduci frigus,
absque eo quòd calor expellatur.
Vel etiam posset idem moueri cō-
trarijs motibus. Nam si aer sit ca-
lidus vt 3. poterit simul acquire-
re vnum gradum caloris, & alios
frigoris; vel etiam si sit calidus vt
6. poterit acquirere simul alium
gradum caloris, & vnum frigoris;
quia vnus gradus frigoris & se-
ptem caloris optimè se compa-
tiuntur.

Dico tertiò, ignis est summè ca-
lidus, & summè siccus. Quoad prio-
rem partem, recipitur hoc dictum
ab omnibus, quoad posteriorem
probatum primò, quoniam sum-
mus calor non secum patitur ali-
quem gradum humiditatis, quia
humiditas hebetat aciem ipsius ca-

loris, ergo è conuerso summam re-
quirrit siccitatem.

Præterea videmus, ignem absum-
mere omnem humiditatem, vt pa-
tet ex cineribus remanentibus ex
combustione, qui sunt maximè sic-
ci. Denique nihil apparet, quòd
sit siccus ignis; ergo in ipso est sum-
mè intensa siccitas.

Dico quartò, aer est summè fri-
gidus, & summè siccus. Probatum
hoc dictum, quoniam, vt vidi-
mus, aer est frigidus, & siccus; sed
nulla qualitas potest in gradu re-
missio alicui elemento conuenire,
vt probauimus, ergo conuenient
ei in summo. Præterea si non adsit
calefaciens, vel humectans extrin-
secum, aer fit summè frigidus, &
summè siccus; ergo his qualitati-
bus affectum esse, conuenit ei ex
propria natura: antecedens patet,
quia nō alia potest assignari ratio,
cur sub mundi polis sit extremum
frigus, & summa siccitas, vel in
hyeme etiam à nobis sentiantur ali-
quando. Consequentia quoque
est certa, quoniam, vt superiori que-
stione argumentabamur, hoc fri-
gus, & hæc siccitas non possunt a-
liunde originem ducere, quàm ab
ipsa forma aeris, quæ se ad pristi-
num statum reducat.

Dico quintò, aqua est summè fri-
gida, & summè humida. Proba-
tur, quia aqua magis apparet fri-
gida, quàm aer: sed hic habet sum-
mum frigus, ergo etiam aqua.
Humiditas quoque conuenit om-
nibus alijs propter aquam, ergo
ipsa est humidissima, si enim quic-
quam esset ex se humidū, esset aer;
sed iam ostendimus, ipsum humi-
dum non esse; ergo soli aquæ con-
uenit humiditas, & consequenter
in gradu summo.

Dico sexto. Terra est summè sicca, & summa frigida. Probatum facile ex dictis, tum quia non possunt aliæ qualitates præter has, terræ assignari, tum quia hæ non possunt esse remissæ.

Argumenta contra allatam doctrinam dissoluuntur.

SECTIO III.

Contra primū, & secundū dictū obijciebatur auctoritas Aristotelis tex. 23. huius secundi pro prima sententia allata, ad quam respondeo, non tribuere Aristotelem elementis alteram qualitatem remissam, sed cum supponat, ambas in summo eis conuenire, alteram earum inquit esse magis propriā; ita ut, si vnicuique elemento sua propria qualitas sit assignanda, igni sit ascribendus calor, aquæ frigus, &c.

Secundò obijciebatur, ab vnica forma vnicam tantum debere qualitatem oriri. Respondeo, falsum assumi. Nam sicuti numeri ab vno incipientes multiplicantur in infinitum, ita pauciora semper sunt principia, quam quæ ab ipsis procedunt; ita ab vnica anima plures potentia oriuntur, ab vnica potentia plures actus, ab vnica causa plures effectus, &c. quomodo etiam qualitates primæ sint passionibus elementorum, explicabimus quæstione sequenti. Ad confirmationem desumptam ex actione elementorū respondeo, qualitates primas licet sint in summo omnes, non tamen habere eam parē virtutem, ut inter se agere non possint: immo si non haberent in summo, non possent rectè inter se contemperari.

Ad argumētū Zab. respōdeo, supponi ab eo multa falsa, ut quod frigus non habeat causam positiuam, & quod qualitates primæ actiuæ è cælo dimanent, cum re vera ignis sit ex se calidus, & aer ex se frigidus.

Ad argumētū Auicennæ, scilicet conuenit locus medius aeri, ergo etiam qualitas media, respondeo negandam consequentiam, tum quia qualitates actiuæ non pendēt à motiuis, vel è contra; tum quia idem locus non potest multis competere, potest tamen eadem qualitas.

Præterea obijcies. Quod est primò tale, est causa alijs, ut sint talia 2. Metaph. tit. 4. sed Sol est primò calidus, ergo erit causa alijs, ut sint calida. Confirmatur, quia nō possunt esse multa primò talia, si n. vnū est primū, cætera erunt secunda; ergo vel aqua erit primò frigida, vel aer, si aqua, ergo ipsa erit causa, ut aer sit frigidus: non erit igitur frigus aeri connaturale, vel è contra non erit aquæ. Respondeo propositionem illam, quod est primò tale, est causa reliquis, ut sint talia, fuisse multis causam errandi, eò quod in tellexerunt eam de primitate originis, aut perfectionis, & de causalitate efficienti, cum tamen sit intellegenda de primitate, & causalitate prædicationis, & formali. Probatum ex Aristotele in libr. Posteriorum primo, ubi agit de primo prædicato, inquit enim, illud esse quod adæquatè subiecto conuenit, sicuti est sensibile respectu animalis, & rationale respectu hominis. Conuenire igitur aliquid primò alicui, est conuenire ei adæquatè, & conuertibiliter, & de hoc rectè dixit idem Arist. esse causam cæteris, ut sint

sint talia, quia & bos, & homo, & aquila cum cæteris brutis sunt sensibilia, quia animalia; & Petrus, Ioannes, Socrates sunt rationales, quia homines. Hinc patet, hanc propositionem nobis nō offencere, quia neque calor conuenit adæquatè cælo, neque frigus est prædicatum conuertibile cum aqua, vel aere: solum posset obijci, quod elementa, quæ habent eamdem qualitatem connaturalem, debeant etiam conuenire in aliquo gradu, ratione cuius illa qualitas sit illis connaturalis, quisnam autem erit hic gradus, qui sit cōmunis aeri, terræ, & aquæ; à quo proueniat frigus? quis ille alius, qui cōprehendat ignem, aerem, & terram, quibus conuenit siccitas? Respondeo, hæc difficilè posse explicari, quia rerum essentia latent nos, videri tamen probabile, dari aliquem gradum entis, sub quo conueniant aer, aqua, & terra, non autem ignis, quia re vera videtur à reliquis valde differre; & quoniam hæ eadem ratione non videtur probabile, ob siccitatem communem igni, aeri, & terræ nouum gradum constituere, qui ea complectatur, ne eamdem speciē sub diuersis generibus reponamus: dicendum videtur, siccitatem non conuenire per se igni, sed ratione summi caloris, qui humiditatem secum non patitur, aeri verò, & terræ conuenire per se, utrumque autem sit, eamdem difficultatem patiuntur illi quoque, qui qualitates remissas elementis tribunt, quia cum nihilominus statuant esse illis connaturales, ab ipsorum formis emanare debent, non verò recipi ab extrinseco, & (cum magis & minus non varient speciē) æquē

debeant conuenire in aliquo gradu communi, nō igitur magis, quam nos, illā propositionem seruant, quod est primū in vno quoque genere, est causa cæterorum imo minus, quia elementum, quod habet qualitatem in summo, videtur esse primū in eo genere; ergo erit causa qualitatis remissæ, quæ conuenit alteri elemento.

Possent etiam quis dicere, eamdem qualitatem prouenire posse à formis diuersis, absque eo quod in aliquo gradu, qui sit causa illius qualitatis, conueniant. Non enim videtur probabile, ut omnia, quæ in aliquo accidente conueniunt, habeant etiam aliquam eiusdem causam communem, & vnā: quam enim causam communem reperimus albedinis in calce, niue & lacte? Imo videmus aliquando, à cōtrarijs eamdem qualitatem prouenire, ut à calore, & à frigore siccitatem.

Contra 3. dictum obijci potest primò: ignis non potest conferuari sine humiditate, ergo nō est summè siccus: Probatum antecedens, quoniam humidum est pabulum ignis, sed sine pabulo non potest ignis esse, igitur. Respondeo, naturam ignis esse, ut humidum depascatur, non tamen ut humiditatem recipiat: ad summum autem hoc argumentum probatur, humiditatem esse debere in eadem materia, in qua est ignis, nō verò in ipso igne, nam ut supra diximus, forma ignis cum alia forma substantiali, in eadem materia potest esse.

Contra 4. dictum præter ea argumenta, quibus supra conabantur aliqui probare, aerem esse humidum, & calidum, quæ iam diluta sunt, potest obijci, quia seque-

reor, aerem apud nos vel semper, vel frequentius esse extra statum suum connaturalem, quod est inconueniens; quia natura non debet frequentius suo fine frustrari. Respondeo, primum quidem possit nos retorquere argumentum de aqua, quam ferè omnes dicunt esse summè frigidam; vt etiam ait Aristot. t. 23. & tamen non minùs frequenter est calida, vel remissè frigida; quàm sit aer: quoties enim calidus est aer, aqua nequit esse summè frigida, immo nunquam aqua maris apud nos est summè frigida, quãuis summè frigidus sit aer. Pro solutione igitur notandū est, statū rei naturalem habere latitudinē, in qua cōcipi possunt diuersi gradus, exempli gratia perfectissimus, imperfectissimus, & medio modo se habens. Perfectissimus est, quando res naturalis habet omnes perfectiones, quas ipsius natura appetere potest, exempli causa in animali sanitatem, robur, pulchritudinē, & similia. Imperfectissimus est, quādo natura illis solis perfectionibus est prædita, quæ necessariæ sunt ad ipsius essentiam conseruandam, vt in animali prope mortem: Medio autem modo se habens, quādo nec ad illum perfectissimum statū res peruenit, neque tamē in alio extremo imperfectissimo iacet: ex his autem statibus, primum rarò admodum assequitur natura: in 2. nō diutius permanere potest; quare frequentior est tertius. In elementis ergo perfectissimus status est, quando vtramque qualitatem in summo possident. Imperfectissimus, cum vtramque valde remissam habent: medius, qui ab utroque extremo recedit: Hinc ad argumentum respondeo, rem aliquā

esse extra statū suū naturalē perfectissimū, non esse mirum, quia hic est nimis rarus; quare nullum est incōueniens, quòd aliqua pars aeris numquam sit summè frigida, & sicca. Esset autem inconueniens, esse extra suum statum mediū, ita vt magis tenderet ad statū imperfectissimū, & ad corruptionem, quā perfectissimo a propinquaret, & in hoc vel numquā est aer, vel non diutius; quia rarissimè erit magis calidus, & humidus & densus, quā frigidus, siccus, & rarus.

Contra 5. dictū, aquam scilicet summè frigidam esse, obijcitur, quia summa frigiditas congelat, sed aqua natura sua non postulat, vt cōgeletur, quia tunc ab ea excluditur humiditas, quæ est naturalis aquæ, igitur, &c. & cōfirmatur, quia nix, & grando secūdem se sunt aqua frigidiores; ergo aqua non est summè frigida. Respondeo, aquā non congelari, nisi habeat admistum aliquid subtile terreū, & id circo nō postulat natura sua, vt cōgeletur, non ob defectum frigoris; sed ob defectum mixtionis. Ad confirmationē nego, niuē, & grādinem esse frigidiores aqua, si hæc habeat frigiditatem sibi connaturalem, & contra aduersarios, qui volunt, aerē esse calidum, manifestè probatur; quia non potuerunt recipere hanc frigiditatem ab ipso aere, qui non est summè frigidus, neque à terra, à qua & loco, & natura distat; ergo habent ab aqua: & confirmatur, quia in niue, & glaciē elementū prædominans est aqua; quare etiā facillimè in aquam resoluuntur; ergo si habent summā frigiditatem, non aliunde eā possunt habere, quàm ab aqua.

Secundò obijcies, frigus conuētum

Et cum cum siccitate est multò vehementius, quàm cum humiditate vnitum, sed in aqua est summa humiditas, ergo non potest adesse summū frigus. Respondeo, esto vera sit maior quoad actiuitatē, negādū tñ est, esse verā quoad itētionē, quæ enim potest esse intensū frigus cū humiditate, & cum siccitate; & nos etiam aliquando experimur, aquā esse frigidissimam. Dices, ergo neque vrgebit argumentū, quo nos supra probauimus, ignem esse summè siccum; quia humiditas remittit calorem. Nego consequentiā, quia humiditas corrumpitur à calore, vt patet experientia, non verò à frigore.

Contra 6. dictū obijcitur, si terra esset summè sicca, non haberet partes continuas: nam ad continuitatem requiritur aliqua humiditas ex Arist. hic t. 49. Respondeo, vel Aristotelē intelligendū esse de mistis, in quibus oportet, vt miscibilia in minimas partes diuisa, humiditate continuentur, non verò de elementis ui propria consistentibus; nam ignis & est summè siccus, & aliquando etiā aer, & tamen habent continuitatē inter partes: vel si etiā de terra seorsum, & extramixtionem sumpta est intelligendus Aristoteles, non esse inconueniens, quòd ob vniuersi bonū, non potiat terra frequentius sua qualitate in summo.

Obijcitur 2. aqua multò magis refrigerat, quàm terra, vt docent medici cū Gal. de simpliciu medicamentorū qualitatibus & experientia ipsa testatur; ergo terra non est summè frigida. Respondeo, aquā magis refrigerare, quia est tenuior, & magis penetret, & cum sit fluxibilior, vna pars alteri succedens,

nouum frigus affert. Dices, aqua etiā se reducit facilius ad pristinum frigus, quā terra; ergo hæc non est summè frigida. Respondeo, quãuis tam terra, quā aqua ad summā frigiditatem tendant, non tamen æquali conatu, quia forma terræ, cū sit imperfectior, nō est tam actiua; consequenter non tā facillè suū naturale frigus recuperat: Adde, quòd ob ipsius maiorem densitatē, & immobilitatē, tenaciùs calorem retinet, quàm aqua, sicut etiā aqua magis, quàm aer eadem ratione.

Obijcies 3. terra destinata est habitationi animalium, quæ gaudet maximè calido, & humido, ergo non debuit esse summè frigida, & sicca. Resp. animalia nō habitare intra terrā, sed supra terrā, vbi aere calore cœli temperato fruuntur, quòd si nōnulla intra terrā degunt, sunt frigidiora, vt serpentes; neque etiā in aliqua parte profundiori terræ habitāt, quòd peruenire nō possint cœli influentiæ, & aer: Adde, etiā terram prope superficiē ferè semper esse aliquo pacto permixtam, quòd aquæ non tam facillè euenit.

An qualitates symbolæ sint eiusdem speciei.

QVÆSTIO XII.

Symbolæ qualitates dicuntur illæ, in quibus duo, vel tria elementa conueniunt, vt siccitas respectu aeris, terræ, & ignis: & frigus respectu aeris, aquæ, & terræ; disymbolæ qualitates autem dicuntur, in quibus duo elementa non conueniunt, vt calor ignis, & frigus

gus aeris: De illis igitur querimus, an sint eiusdem speciei, nam de his nulla est dubitatio.

Non esse, quænam probare videantur.

SECTIO I.

PRæcipua eorum fundamenta, qui partem negantem huius questionis amplectuntur, sunt, quæ sequuntur.

Primò. Qualitates primæ sunt proprietates elementorū, sed elementa habent formas, & essentias diuersas, ergo non possunt habere proprietates easdem, alioqui nō liceret argumēti à proprietate ad essentiam contra oēs Philosophos.

Secundò. Diuersitas operationū arguit diuersitatem formarū, sed diuersæ sunt operationes harū qualitatū; ergo & ipsæ qualitates sūt diuersæ: probatur minor, quoniā humiditas aq̄e extinguit ignem, aeris verò nequaquā, immo potius nutrit, vt patet in oleo, pice, lignis, &c. in quibus elementū aeris prædominatur. Item calor ignis comburit, & secum non cōpatitur humiditatē, non ita autem calor aeris, quòd si dicamus, aerē esse frigidum, idē argumētū fit de frigore, quod in aqua humiditatem fouet, in aere verò siccitatem.

Tertiò. Leuitas ignis, & leuitas aeris differunt specie, ergo etiā calores, siue aliæ symbolæ qualitates: Probatur antecedens, quoniā Aristoteles ex virtutibus motiuis colligit numerū elementorū; ergo supponit, esse diuersas specie, sicuti etiam sunt ipsa elementa.

Quartò. Si omnis calor est eiusdem speciei, conueniunt etiam calores

animalis, qui scilicet ab anima profluit, & dicitur quoque vitalis, & calor ignis: at hoc nō est probabile, quia calor ignis destruit animal, vitalis verò generat, neque hoc tribui potest intēioni, nā neq; calor ignis remissus potest effectus producere, quos producit calor animalis, quia cibos numquā in chylum conuertet; sicuti neque id operari potest, quod calor solis, qui metalla procreat, alioqui iam professores artis chymicæ artem perficiendi aurum adinuenissent. Immo in eodē animali sunt distincti calores, nam adest calor vitalis, & naturalis, & aliquando etiam febrilis, qui inter se diuersi sunt.

Symbolas elementorum qualitates eiusdem esse speciei, probatur, & aduersariorum argumenta expugnantur.

SECTIO II.

Contraria tamē sentētia est cōmunis, & vera, huiusmodi qualitates symbolas specie nō differere, ita D. Thomas in quæst. de spir. creatura Arti. 3. ad 19. Doct. Connimb. cap. 3. quæst. 6. Zabarella lib. 2. de qualitatibus elementorū cap. 5. & alij.

Probatur hæc sentētia primò, quia frigus aeris, & aquæ se mutuo intēdunt, ergo sūt eiusdem speciei, non enim possent idem indiuiduum constituere, si specie differrent. Secundò sequeretur non tantum quatuor esse primas qualitates, sed octo, immo tot essent multiplicandi calores, & tot frigora, quot sunt subiecta, in quibus naturaliter reperiuntur. Tertiò, falsa esset sententia Aristotelis, inter elementa symbola

bola faciliorem esse transitū, quia tam in symbolo, quā in disymbolo elemento duæ qualitates essent corumpendæ.

Ad primū igitur in oppositum respondeo, qualitates primas dici posse proprietates elementorum, quatenus ab ipsis emanāt; non tamen sunt proprietates in 4. modo dicendi per se; quas si quæras, vel dicendum erit, aggregationē plurium qualitatū esse cuiuslibet elementi proprietatē, vel aliquam ex illis, quæ non in eo saltem gradu ceteris semper conueniat; vt ignis calor summus, aquæ sūma humiditas, terræ densitas, aeris tenuitas, & quædam fluxibilitas; licet enim ignis dicatur aere rarior, tamen cū semper coniunctus sit cū extranea materia, non habet illam fluxibilitatem, & in quodlibet corpus se infinuandi facilitatem, quā nos hic dicimus se habere, vt aeris proprietatem.

Ad secundū concedimus, diuersas operationes arguere diuersas formas, si loquamur de operationibus per se, & non aliunde dependentibus: huiusmodi autem operationes non sunt diuersæ à qualitatibus symbolis, frigus enim, siue sit aeris, siue aquæ, siue terræ, semper frigefacit, & calor in quocunque sit subiecto, calefacit; quod verò frigus in aqua sit coniunctum cum humiditate, in aere cum siccitate, nihil refert, quoniam hoc non prouenit à diuersa natura frigoris, sed subiectorum. Ad illud de humiditate, quamuis non sit contra nos, qui in aere nullam humiditatem agnoscimus, dicimus tamen pro eis, qui illam admittunt, neque in aere, neque in aqua nutrire ignem; sed tantum

in mistis, quia temperata est cum alijs qualitatibus, & est quædam humiditas pinguis.

Ad tertium respondeo, neque leuitatem ignis, & aeris, specie differre, Aristot. autem probabiliter argumentatur esse quatuor, quia diuersitas elementorum non solum colligitur ex essentiali qualitatū diuersitate, sed etiam ex accidentalī, dummodo hæc sit cōnaturalis, & perpetua, quia repugnat eisdem elemento cōuenire naturaliter summam leuitatem, & remissam.

Ad quartū. Vt huic argumento satisfaciamus, sequentem quæstionem instituemus, in cuius calce ipsius solutio reperietur.

An vitalis calor ab elementari specie distingatur.

QVÆSTIO XIII.

Quoniam, vt qualitates symbolas elementorū distinguere possent, contendebant aduersarij, hos quoque calores esse diuersos, agendum videamus nos, an verè distinguantur, & clarius apparebit, quid sit dicendū de reliquis qualitatibus symbolis: nec planè oleum, & operā perdidimus, quæstionē enim scitu dignissimam, & minimè leuem explicabimus.

Affirmans sententiam proponitur.

SECTIO I.

Differre prædictos calores inter se, opinari sunt Conciliator differrent. 48. & 59. Mattellus in suo lib. 2. de Anima cap. 143. Fernel.

Fernel. lib. 4. suæ physiologiæ c. 1. Picus Mirandula lib. 3. aduersus astrologos cap. 3. Niphus 1. meteor. com. 35. quæst. 2. Bartholomæus Anglicus de rerum proprietatibus lib. 3. cap. 1. Hieronymus Dandinus lib. 1. de Animati corporis temperamento cap. 12. qui pro eadem etiam Galenum, & alios laudat.

Probatum autem primò multis Aristotelis auctoritatibus. Nā cap. 3. lib. 2. de animalium generatione inquit, calorem hunc vitalem, neque ignem esse, neque ab igne originem ducere; sed proportionem respondere elemento stellarū, quam ob rem addit, *Ignis nullum animal generat*, & in primo capite eiusdem libri siccitatem docet esse inimicissimā vitæ, humorem amicum, ergo infert Dandinus, cum nihil sit amicus vitæ, quā vitalis calor, hunc humidum esse oportet, non siccum, & igneum.

Secundò. Definitur putredo ab Aristotele cap. 2. lib. 4. meteor. proprii, & naturalis calor interitus, in quouis humore ab alieno profectus calore, qui rei est continetis: At ea, quæ putrescunt, ignea non sunt, cum ignis putrescat nunquā, ut idem Aristoteles asserit, tū in lib. de longit. & breuit. vitæ cap. 3. & problem. 20. sect. 25. si ergo naturalis calor putrescit, humidus esse debet, non siccus, & igneus. Confirmatur, quia in libro de longit. & breuit. vitæ tanquam certum ponit Arist. vitā humore calido contineri, siccū verò, & frigidū interitū adducere. Cum ergo, calor vitalis humidus esse debeat, calor verò, igneus sit siccus; efficitur, ut hi duo calores sint longè diuersi.

Tertiò. Probatum. Calor vitalis

consequitur animā, tamquam eius effectus, influentemque temperationem constituit, atque operationum vitalium proprium est, & singulare instrumentum: Igneus autem, & elementaris calor productionem animæ antecedit, velut materiæ, & corporis dispositio, atque ad innatam temperationem pertinet, & in omnibus mistis reperitur; ergo sunt hi duo calores maximè diuersi. Confirmatur, quia si innatam primarum qualitatum temperationem spectes in nostris, & in omnium viuientium corporibus, elementa frigida dominantur. At influente temperatione abundat calor; ergo hic nequaquam igneus, aut elementaris esse potest, alioqui enim omnia animalia calidæ, & sicca, hoc est igneæ, & cholericæ temperationis essent.

Quartò. Calor vitalis est instrumentum animæ, cui tamē non posse deseruire calorem elementarē, duo testantur. Alterum est, quòd hic calor in corporibus nostris magnopere fractus est, & tenuis, nec tam vehementer operari potest, quæ est viuentibus necessariū. Alterum est, quòd instrumentum proportionem habere oportet cū agente principali: at quæ tandem proportio elementaris calor cum anima? sua enim conditione, & natura deterioris multò, immò & deterrimæ formæ, hoc est elementaris, proprium instrumentum est, animaque meliores opes quaerit. Si enim perfectissimus, & omnibus suis gradibus absolutissimus calor ad infirmas quasdam operationes igni famulari, quis eum parte maxima diminutum, ac prope extinctum, instrumentum esse animæ credat ad functiones omnium admirabi-

mirabilissimas? Confirmatur, quia accidens, & instrumentum non accipit à substantia, aut ab anima, cū qua iungitur, vim ullam agēdi, sed solam actionis determinationem, & moderationem; ergo cum calor elementaris natura sua debilis sit, & ad agendum inefficax, eandem semper imbecillitatem, atque ineptitudinem ad effectus illos producendos habebit. Confirmatur secundò, quia aurum, & similia copiosa, vi & actione natui caloris solleuantur, & ad viuentis temperationem adducuntur, quod ignis calor, vel intensissimus non potuisset.

Quintò. In mistis inanimis ad alias, atque alias, quæ visuntur in singulis, operationes perficiendas, quædam qualitates ab elementaribus longè diuersè traduntur in esse, ut in magnete lapide vis ad trahendum ferrum. Quid ni ergo in viuentibus concedantur, in quibus admirabiliores, ac prestantiores cernuntur effectus?

Sextò. Omnia viuentia, ne dum animalia calore vegetantur, ut lib. de resp. cap. 7. scripsit Aristoteles at hoc de calore ignis intelligi nequit, si quidē plerūque herbæ adeo frigidæ sunt, ut inter venena numerentur, quale est oppiū, & cicuta. Inter animalia quoque serpentes frigore abundant, & Salamandra adeo frigiditate pollet, ut igni diu resistat, ideoque creditum sit, eam in igne viuere; elementaris autem calor cum tanto frigore coherere non potest; ergo ab eo vitalis distinguitur.

Septimò. Eiusdem speciei qualitates non se interimunt, sed potius adiuuant: at calor febrilis, qui est igneæ naturæ, non adiuuat vi-

talem; (alioqui enim melius concoquerent cibos febricitantes, quā sani; & robustiores etiam essent;) sed ipsum potius corrumpit; Ergo non est eiusdem speciei cum illo.

Denique, ut ait Galenus lib. 1. de temperam. cap. 2. & lib. 3. de Causis pulsus cap. 4. Indi abundant ascititio calore, Germani natiui; non ergo sunt idem specie, & lib. 8. de Hyppoc. & Platonis decretis cap. 7. notat, ventres hyeme, & vere calidissimos esse, contra verò æstate frigidiores, cum tamen elementaris calor æstate magis abundet.

Contra sententia præferatur.

SECTIO II.

VT communior, ita etiam longè probabilior est sententia affirmans, eiusdem prorsus speciei, & essentiæ esse natiuum, siue vitalem calorem, & elementarem, siue igneum. Amplectuntur eā Albertus Magnus lib. 20. de animal. tract. 2. cap. 4. D. Thomas ad text. 41. lib. 2. de An & ibidem Alex. & Aegid. D. Bona. in 2. d. 17. q. 2. Auerr. 7. colligitur c. 2. Mar. hic quæst. 4. & Alb. de Sax. quæst. 1. Achill. lib. 3. de elem. dub. 10. Doct. Conimbr. hic cap. 3. quæst. 7. art. 2. & alij.

Probatum autem primò. Calor cœlestis idem est cum elementari, & cum vitali, ergo & hi duo sunt idem inter se, antecedens probatur, quia calor cœlestis producit ignem, ut patet ex reflexione radiorum in speculo concauo; ergo ab eius calore non differt. Item est causa productionis omnium viuē-

num; nam ex 2. phy. t. 26. sol. & homo generant hominem, & patet, accedente ad nos sole arbuta omnia germinare, & vitescere, ergo non differt à vitali.

Secundò. Calor elementaris adiuuat actionem caloris vitalis, immo etiam sepe eosdem producit effectus; ergo non differunt: probatur antecedens, quia concoctio in ventriculo fit à calore vitali, qui non parum, roboratur calore igneo extrinsecus admoto, & ipsi cibi, si calidi sint, igneo calore citius à vitali concoquentur; quodque maius est, sicuti calore vitali oua fouentur, & excluduntur pulli; ita etiam calore igneo temperatè adhibito, vt in Aegypto fieri, testatur Vlysses Aldobr. & Doctores Connimbr.

Tertiò. Calor vitalis si maximè intendatur, producit ignem, ergo est calor igneus: antecedens probatur, quoniam sœnum nondum perfectè exsiccatum, si recludatur, sepe calefit, & concipit ignem, vt sæpius experientia testata est, at quoniam calore calefit? non certè igneo, cum non adsit externum calefaciens vllum; ergo vitali, quia viuentia omnia caloris non sunt omnino expertia, qui cum exhalare non possit, roboratur, ac tandem ignem producit, vt alibi explicauimus. At dicit quis fortassis, calorem vitalem nobiliorem esse, quàm calorem igneum, & idcirco non mirum, si possit id, quod præstaret etiam calor igneus. Sed contra. Nam ignis non potest existere sine suo proprio calore, & nõ alius, quàm hic, esse potest eius dispositio; vel ergo dicendum est, calorem vitalem esse dispositionem ad ignem, & consequenter esse igneum, vel

saltem ipsum calorem igneum à vitali produci; quòd si posterius affirmes, multa sequentur absurda primum, duplicem eiusmodi calorem esse semper in animali; cum enim in eo sit vitalis, & hic generet igneum, semper erunt simul; & evertitur totum fundamentum sententiæ aduersariorum: idcirco enim nolunt ipsi hunc calorem esse igneum, quia hic est contrarius viuentibus, non autem ille, at parum refert, calorem vitalem non esse per se contrarium viuentibus, si producit alium calorem illis pernitiem machinantem.

Quartò. Calor vitalis, & igneus mutuo intenduntur; ergo sunt eiusdem speciei: consequentia est clara, quia si coeunt in idem numero individuum; ergo etiam sunt in eadem specie. Antecedens quoque experientia constat. Nam & calorem vitalem calore igneo fouemus, & calore vitali res quaslibet inanimatas calefacimus, etiam lapides, qui si in sinu gestentur, calidiores euadunt, quàm antea, non autem credibile est, esse in eis duos calores, alterum vitalem, alterum elementarem; ergo hi duo non differunt.

Quintò. Vtrique calori contrarium est vnum specie frigus; ergo & illi sunt vnus speciei. Negant aliqui antecedens, vt cap. 13. refert Dandinus, sed immeritò. Nam aer frigidus vitalem calorem cordis temperat, ergo inuicem aduersantur: & experimur etiam, nimium frigus non parum lædere operationes caloris vitalis, immo, & ipsum aliquando extinguere. Consequentia autem, quam negat Dandinus, probatur ex primo de Cælo t. 10. vbi dicitur, vnum vni esse contrarium, quod & antea dixerat sapiens. Ecclesiast. 33. 18. Intuere in omnia opera.

opera altissimi, duo contra duo, & vnum contra vnum. Respondet Dand. hoc non obstare, quia calor vitalis, & igneus, in eo, quòd frigori aduersantur, se habent, vt vnus; hæc enim calorum diuersitas, quavis ipsi sit essentialis, comparatione tamen frigoris accidentaria prorsus est: non satisfacit tamen, quia tota vis propositionis evertitur, si enim vni sint centum contraria, dicam semper, illa centum se habere, vt vnum respectu contrarij; quare omnino vana erit illa propositio: certissimum enim est, quæ sunt vni contraria, in hoc conuenire, quòd illi aduersantur. Ad hæc, ruit etiã illa alia propositio, quòd contrariorum eadem est ratio, cū hic vnum contrarium ponatur habere vnitatem genericam, & alterum specificam tantum.

Præterea sequeretur etiam, posse introduci calorem in aliquod subiectum, absq; eo quòd expellere tur frigus, ponamus enim, esse calorem elementarem vt quatuor, tunc si per quatuor gradus vitalis caloris expellantur quatuor gradus frigoris, sequetur, in aliquo subiecto nullum esse gradum frigoris; & tamen non esse calorem in summo. Nam ex quatuor gradibus caloris vitalis, & ex quatuor elementaris non fieri calorem in summo, ex aduersariorum principijs fateri oportet, calorem enim in summo sequitur forma ignis, calor autem vitalis, si non est igneus, non potest ad eam disponere materiã. Ad hæc, sint quinque gradus caloris vitalis in aliquo subiecto, vel poterunt in idem introduci quatuor gradus caloris elementaris, vel non poterunt; si poterunt, ergo in eodem subiecto erunt nouem.

gradus caloris, cumque per 8. priores exclusi fuerint 8. gradus frigoris, 9. introduceretur absque expulsionem vllius frigoris: vel non poterunt, & tunc calor vitalis, & igneus erunt contrarij, quia gradus vnus qualitatis, non impedit ingressum alterius, nisi aut sit eiusdem speciei, aut contrarius, sed hi calores non sunt eiusdem speciei per aduersarios; ergo erunt contrarij: calori igitur vitali erunt duo contraria, scilicet calor elementaris, & frigus, neque hic dicere poterit Dandinus, calorem elementarem, & frigus differere tantum accidentaliter respectu caloris vitalis.

Vterius quando in subiectum, quod habet duos gradus caloris vitalis, & duos elementaris, introducit aliquis gradus frigoris, quis nam calor expellitur? elementaris, an vitalis? nulla apparet ratio, cur hic potius expellatur, quàm ille, ergo uel ambo, vel nullus, vtrum autem dicas, magnum nõ vitabis absurdum, Sequeretur etiã, calorem summum existere sine aliquo gradu frigoris; sit enim subiectum habens quatuor gradus caloris elementaris; & quinque vitalis, & in idem introducatur vnus gradus frigoris, per hunc expelletur tantum vnus gradus caloris; remanebunt igitur 8. gradus caloris, qui est mensura summi in vno gradu frigoris. Possent etiam alia multa similia absurda colligi, quæ ne tædio lectorem afficiam, omitto.

Sextò. Sensus est optimus iudex qualitatum tangibilium, at hic nullum discrimen inter calorem vitalem, & elementarem percipit; ergo nullum reuera est. Probatur minor, quia nemo vnquam tangens

lapidem remissè calidum, scire poterit, an ab igne, vel ab aliquo, qui ipsum sinu, vel manibus calefecerit, cum calorem traxerit. Sensus igitur nullum agnoscit discrimen inter hos duos calores, quod si aliquando agnoscere videtur, est ob intensiorem, quia igneus est sæpe valde intensus, cum vitalis numquam non sit temperatus.

Septimò, non solum duo calores diuersi specie essent cõcedendi, sed plurimi alij, sicuti etiam plures humiditates specie differetes, à quibus multiplicationibus valde abhorrent prudentes philosophi. nam si calor vitalis diuersus est ab igneo, cur etiam aereus (iuxta aduersarios, qui ipsum concedunt) nõ erit ab igneo diuersus? cur ab alijs calor cœlestis non distinguetur? cur plantarum calor ab animalium, cur animalia specie inter se distincta, specie quoq; distinctos calores nõ possidebunt? Heu quot calores fugiat, oportebit, miserrimũ frigus, quod solum inter tot aduersarios constitutum est, ne de medio omnino tollatur. Idem de humiditate dicendum erit. Nam sicuti datur calor vitalis, & elementaris; ita etiã datur humidum radicale, & elementare: non minùs igitur hæc inter se differre debent, quàm illi, neque minùs inter se humiditates reliquarum rerum, quàm calores.

Octauò. Vanus quoque esset Aristotelis discursus, quo ex primis qualitatibus numerum elementorum venatur; si enim calor igneus elementum constituit, cur non etiã calor vitalis? Dices, non esse ex primis qualitatibus: at hoc ego contẽdo inter primas qualitates numerãdum esse, cum non minùs, quàm ille & agat, & repatiatur; solis n.

primis qualitatibus hoc genus actionis tribuitur.

Nonò. Frustra manducaremus, si vera esset aduersariorum sententia; cibus enim assumitur, vt calor vitalis, & humidum radicale reparentur: at nullus est cibus, qui huiusmodi qualitatibus sit affectus, quia nihil vita præditum comedimus; ergo vel qualitates elementares subsidio nobis sunt; vel frustra hoc à cibus quaerimus.

Denique hanc etiam fuisse Arist. sententiam, & ex dictis colligi potest, ex quibus patet, ipsius principijs esse maximè consonantia, & ex multis eius locis. Nã libro de Respiratione cap. 7. ait *concoctionem, qua animalia viuunt, sine calore fieri non posse, quia omnia igne cibum conficiunt.* Item in lib. de Inuentute c. 1. inquit, *animam in corde esse, quasi ignitam, id est, igneo calore præditam.* Item textu 4. libri primi de anima, & cap. 3. lib. 2. de partibus: animã dixit esse præcipuam nutritionis, & accretionis causam, sed ignẽ, id est, calorem igneum, concessit esse instrumentum, & textu 130.2. de anima inquit sensibus omnibus inesse ignem, quia nihil sine calore sentiri potest, quæ consequentia nulla esset, si calor, qui ad sensationẽ necessarius est, non esset igneus.

Argumentis pro priori sententia occurritur.

SECTIO III.

Ad primum respondeo, Aristotelem dum ait, calorem vitalem non esse ignem, neque ab igne producere, verum dixisse, quia est ab anima, neque tam intensus est, quã calor ignis: non hinc tamen sequitur, specie differre ab igneo; sed

tan-

tantum intensiorem, alioqui omnia, quæ habet diuersas causas, differret etiam specie, dumque ait, esse similem elemento stellarum, loquutus est de intensiõne, & effectibus, non verò de essentia, secundum quam inter calores nullum est discrimen. Ad alteram auctoritatem eiusdem, concedimus, calorem vitalem humidum esse, id est cum humiditate coniunctum; dicimus tamen, malè hinc cõcludi, esse diuersæ speciei; alioquin calor in aqua licet productus ab igne, esset diuersæ speciei à calore ignis, & frigus terræ cum siccitate coniunctum esset diuersum à frigore aquæ, quod humiditati copulatur, quo pedes claudicant quoque argumenta reliqua ab Aristot. auctoritate deducta.

Ad 2. concedimus, ignem non putrescere, & consequenter neque ignea, negãda tamè est illatio; ergo omnia, in quibus est calor igneus, non putrescunt. Nam neque terra est combustibilis, mixta tamen terra maximè combustibilia sunt.

Ad 3. respondeo, nil aliud eo probari, quàm hos calores diuersa habere principia. Nã & frigus, quod ab extrinseco inuadit corpus, non est diuersum specie à frigore, quod natiuam missionem, & temperamentum componit.

Ad 4. respondeo, verè dici, quòd calor elementaris, id est, qui ab extrinseco prouenit, animæ instrumentum esse nequit, non quia sit diuersæ speciei, sed quia ab anima non procedit, & consequenter non est eius instrumentum; sicuti manus Petri non differt à manu Pauli essentialiter, & tamen si præcideretur, neuter posset vt alterius manu; immo neque propria, quia non ha-

beret amplius coniunctionem cum anima, eiusque primum argumentum est pro nobis, quia hæc impossibilitas non tribuitur essentia, sed intensiõni, ex cuius diuersitate non licet colligere distinctionem specificam.

Ad 5. respondeo, nullum esse absurdum, quòd idem sit instrumentum deterrimæ, & nobilissimæ formæ, sicuti etiam potest esse dispositio; non negabit enim Dandinus, calorem elementarem, qui admissionẽ carnis necessarius est, immo & frigus, quod est ignobilius, esse dispositiones ad animam nobilissimam recipiendam; quòd verò nobiliores operationes edat vt animæ instrumentum, quàm vt ignis, aliæ rationes non desunt, prima est societas aliarum qualitarum, nã in igne est cum summa siccitate, in animalium cum humiditate coniunctum; secunda sunt partes ipsæ, & locus, in quo operationes edit, has enim maximè huic ministerio conducere, patet, quia licet in manu mensit calor vitalis, vnã cum humiditate, numquam tamè efficit chylũ, sicuti efficit in stomacho, neque tamen concedet quis, diuersum specie esse calorem manus à calore stomachi. 3. est intensio, quæ maxima est in igne, in calore autem vitali est valde temperata, non deficiet hic tamen, quia cum suo principio est coniunctus. Ad illud, quòd de auro additur, negamus, ipsum concoqui posse, refert enim Iosephus de bello Iudaico, multos Iudeos Hierosolymis obsessos, aurum deglutisse, vt tantisper dum obsidentium manus euaderent, lateret, ac deinde in suis excrementis ipsum denuo quæsiuisse.

Quod si quis contendat, aurum contri-

contritum, & in puluerem redactū & porioni admistum, vt de aureo vitulo legitur fecisse Moysen, concoqui posse, & nutrire, dicam eadē quoq; ratione, ab igne consumi posse.

Ad 6. respondeo, in viuentibus nos quoque admittere qualitates à primis diuersas. Nam admittimus plures secundas, vt expultricem, attractiuam, motiuam, & alias multas; negamus tamen, calorē ipsum esse debere à calore elementari specie distinctum.

Ad 7. respondeo, nullum viuens esse adeo frigidum, vt aliquem gradum caloris non possideat: quòd verò cicuta & opium occidunt, hoc non prouenit tantum à frigore actuali, sed multò magis à virtuali, non quòd hoc operetur sine actuali; sed quia frigus actuale conseruatur, & intenditur à virtuali, & idcirco à calore naturali non potest separari.

Ad 8. respondeo, calores eiusdē speciei se adiuuare semper quoad effectum ipsorum primarium, qui est calefactio, non tñ semper quoad secundarios, qui sæpe requirunt calorem temperatum; sicuti ad cibos coquendos requiritur calor, neque tamen quò intensior est calor, eò meliùs cibi coquentur; sed oportet, calorem esse temperatum. Idē igitur contingit etiam in animalibus. Adde, calorem febrilem euocare calorem internum ad partes externas, humiditatem exurere, spiritus, qui sunt animæ instrumentū, absumere; quare non mirum, si animæ operationes impediatur. Quòd autem calor febrilis à vitali specie non differat, probatur. Primū quia non reperitur nisi in animalibus, 2. quia non procedit ab extrinseco, 3.

quia videmus, homines vitali calore abundantes, faciliùs etiam in febrim incidere: est igitur febris naturalius quidem, & vitalis calor, sed ex accidenti nimium intensus.

Ad vltimum respòdeo, quod sicuti hyeme aqua putealis est magis calida, quàm æstate, neque tamen quis dicet, aquæ calorem esse diuersum à calorē aeris: ita etiam loco, & tempore calidioribus, vitalis calor in nobis læguescit, roboratur verò loco, & tempore frigidioribus; neque tamen sequitur, diuersos specie calores admittendos esse, aut diuersa frigora; causa enim est antiperistasis, vt alibi explicauimus.

Hinc igitur patet, quid sit dicendum ad 4. argumentum superioris quæstionis huc vsque dilatatum, videlicet omnem calorem esse eiusdē speciei: pateretiam ex responsione ad 5. cur hi calores habeant diuersos effectus; destruit enim animal calor ignis, quia est nimis intensus: calor vitalis generat, quia simul cum virtute feminis operatur: digerit etiam eibum, quoniam ab ipso ventriculo adiuuatur, à quo sccernuntur diuersæ partes alimentii, & aptior tantum nutrimento retinetur, cæteræ expelluntur. Calor etiam solis producit metalla, quod non potest calor ignis, non tam ex defectu virtutis, quàm materia, quæ non potest, vt opus esset, præparari, vt tempus, locum, & alia multa omittam: quod etiã vltimo loco dicebatur de caloris diuersitate in animali, falsū est, quia distinguuntur tantum, vel subiecto, vel principio, vel intensione, & ex his diuersitas effectuum procedit.

An contraria qualitates possint esse in eodem subiecto.

Q V Æ S T I O XIII.

Communis opinio explicatur.

S E C T I O I.

Non sine distinctione solet huic quæstioni responderi. Dicunt enim philosophi, contraria considerari posse, vel in gradu remisso, vel in gradu intenso, vel in summo: porro gradus remissus appellatur, qui non excedit mediam partem latitudinis ipsius qualitatis, quam latitudinem dicunt philosophi esse octo graduum, non quòd plures gradus non possint in ea distingui, sed quoniã pro differentiarum commoditate, erat ijs aliquis numerus assignandus, & hic visus est commodissimus; calor igitur trium, vel quatuor graduum dicitur remissus, intensus è contra dicitur ille, qui 4. gradum excedit; summus, verò, vel in gradu summo, qui pertingit vsque ad 8. gradum. Hoc supposito dicunt primò. Contraria in summo esse non posse simul. Probatur faciliè, quia patet, hæc contraria mutuo se expellere; si enim de aliquibus contrarijs hoc est dicendum, vtique maximè de contrarijs in summo. Dicunt 2. contraria in gradu remisso se posse compati in eodem subiecto; ita vt possit idem subiectum habere quatuor gradus frigoris, & quatuor gradus caloris, & idem etiã dicunt de gradu intenso vnus contrarij cum gradu remisso alterius; dū modo ambo simul non excedant latitudinem 8. graduū; ita vt

possint esse simul quinque gradus frigoris, & tres caloris vel septem, etiam gradus frigoris, & vnus caloris: est autem circa hoc dictum duplex dubitatio.

Altera est, quænam sit causa, quare cōtraria in gradu remisso possint simul consistere, non autem in gradu intenso; & ratio dubitationis est, quia de contrarijs in vniuersū dicitur, quòd mutuo se expellunt: & ita videmus in reliquis, quia lætitia, & dolor: amor, & odium, si sint de eadem re, neque in gradu remisso simul esse possunt, & idem etiã apparet in cōtrarijs priuatiuis.

Altera dubitatio est, an ex duobus contrarijs in gradu remisso fiat vna simplex qualitas tertia, sicut videtur accidere in coloribus: nam, ex albo, & nigro fit 3. color, verbi gratia viridis.

Ad priorem quæstionē respondentes Doct. Conimbr. hic cap. 3. quæst. 8. art. 3. dicunt, id prouenire ex incapacitate subiecti, & ex contrariorum natura. Ex subiecti incapacitate, quia cum habeat certam, limitatamque essentiam; ita etiã certam, limitatamque capacitatem ad contraria sustinenda, ratione cuius non potest recipere gradum excedentē latitudinem vnus contrarietatis. ex natura verò contrariorū; quia mutuo se perimunt in gradu intenso. Idemque videtur sentire Suarez disp. 45. in metaph. sect. 4. nu. 6. licet addat, has formas non habere repugnantiam formalem ex præcisissis entitatibus essentialibus, in quocunque gradu remisso existant, sed tantum quoad latitudinem, siue excessum intensiōis.

Ad posteriorem respondet Suarez eadem disp. & sec. num. 14. aliquando

quando ex contrarijs fieri vnam simplicem qualitatem virtute tantum ea continentem, vt accidit in coloribus, aliquando verò non, sed tantum fieri vniõnem earum imperfectam per formalem coniunctionem vtriusque contrarij in esse remisso, & ita frigus, & calor in tepiditate vniuntur.

Huius tamen communi sententiæ refragantur Greg. in p. d. 17. q. 3. art. 2. Soncinas 10. metaph. q. 2. Durand. in prologo sent. q. 2. & alij nonnulli, qui dicunt, qualitates contrarias in gradu remisso esse nõ posse simul, quia sunt contraria secundum essentiam, & contrariorum est proprium, ab eodem subiecto se expellere. Quando autem subiectum videtur participare vtrumque contrarium, dicunt hi authores, non esse ambo contraria simul, sed ex contrarijs corruptis genitam esse tertiam qualitatem mediam, vt tepiditatem.

Communis sententiæ benignè interpretata vera ratio afferitur.

SECTIO II.

Gregorij, & Durandi sententiam quatenus existimant ex contrarijs semper oriri vnam simplicem qualitatem, rectè impugnat Suarez loco supra citato. Nam oporteret, secundum eam asserere, per minimum gradum caloris corrumpi totam aquæ frigiditatem, & gigni tertiam aliquam qualitatem, quæ item introducto alio gradu caloris corrumpetur, quod esse absurdum, probatur; tum quia tolleretur omnis intensio, & remissio in qualitatibus, cuius contrarium supra ostendimus;

tum etiam, quia vel alteratio nõ esset continua, vel mutarentur infinite huiusmodi qualitates. Adde, quòd cum frigiditas sit dispositio necessaria ad aquæ formam, si tota corrumpetur, non posset non corrumpi etiam ipsa aquæ forma: si dicas, esse sufficientem dispositionem etiam tepiditatem. Contra, quia nõ per hoc tollitur, quin debeat aqua corrumpi, quia sicuti dispositio interruptur, dum prior recedit, & posterior aduenit, ita etiam deberet interrupti esse ipsius formæ; quare corrumpetur, & generaretur denuo. Præterea si corrumpitur frigiditas, ergo calefaciens poterit introducere in instanti summum calorem, cum iam non sit resistens. Ad hæc, aqua tepida reducit se ad pristinam frigiditatem, expellendo calorem; at si haberet vnam simplicem qualitatem, non posset expellere calorem tantum; sed expelleret etiã gradum tepiditatis continentem calorem simul, & frigus; virtualiter fuisse igitur tota illa qualitas aquæ contraria, quod non est dicendum, quia tunc nõ habuisset forma aquæ vllam propriam dispositionem, præcipuè si supponamus, cætera quoque eius accidentia alteratione passa fuisse. Quæ argumenta, quæuis non videantur tantam habere vim contra productionem huius tertix qualitatis per misionem, quia præcedens, quodam modo remanet; quantam obtinerent contra eadem, si per generationem esset, relinquunt nihilominus sententiam, quam impugnat, minus probabilem, quã oppositam, quæ similibus tricis nõ est implicita.

Approbo præterea, calorem remissum cum frigore remisso in eodem subiecto considerare posse; sequitur

quitur enim ferè manifestè ex dictis; si enim tepiditas non est vna qualitas simplex virtualiter continens frigus, & calorem; ergo formaliter componi debet ex calore, & frigore. Non enim dici potest, totum frigus esse corruptum, & partem caloris tantum esse in aqua, quia tunc absque vlla resistentia intenderetur calor vsque ad summum gradum. Ratio tamen, cur hæc duæ qualitates remissæ possint esse simul, vel rectè tradita non fuit, vel nõ perfecte explicata. Primum enim quòd hoc referat in capacitatem subiecti, quod possit simul recipere contraria in gradu remisso, non autem in gradu intenso, non mihi satisfacit, si enim loquerentur de capacitatem extensiuam, ad rem esset, subiectum esse capax tot graduum, & non plurium, at de intensiuam loquentes, non video, qua ratione hoc dici possit. Nam per receptionem quatuor graduum caloris non fit subiectum magis incapax, quàm prius ad recipiendos alios quatuor gradus caloris; immo fit magis aptum; quia per illos priores perficitur, & disponitur, vt possit alios recipere. Nam hic est finis, propter què tribuit natura subiectis accidentia, vt ea scilicet perficiant, & reddant aptiora, ad recipiendas formas nobiliores; quòd igitur spectat ad capacitatem subiecti, hæc nullo pacto minuitur per receptionem accidentium, quòd si gradus caloris essent multo plures, quàm sunt, omnes recipere posset; sicuti etiam videmus, numquam expleri capacitatem subiecti ad recipiendum lumen. Hoc igitur posito sequitur, vt subiectum habens quatuor gradus caloris, nõ minus sit dispositum ad recipiendos alios quatuor gradus, ac si illos prio-

res non haberet, & similiter habes quatuor gradus frigoris, non minus sit dispositum ad recipiendos alios quatuor gradus frigoris, quã si non alios haberet. Atqui, deinde subsumo, hoc subiectum habens quatuor gradus caloris, & quatuor frigoris, si nullos gradus caloris, & nullos frigoris haberet, posset recipere quatuor gradus caloris, & quatuor frigoris; ergo etiam si iam eos habeat, poterit denuo alios recipere. Confirmatur, si huiusmodi subiectum non potest recipere duos alios gradus frigoris, vel hoc oritur ex calore, quem habet, vel ex frigore; si ex calore, ergo etiam si hoc subiectum non haberet quatuor gradus frigoris, sed tantum quatuor gradus caloris, non posset recipere alios duos gradus frigoris, quia totum impedimentum oriebatur ex calore, non autem ex frigore; si dicas, oriri etiam ex frigore, ergo subiectum per quatuor gradus frigoris minus aptum redditur ad recipiendos alios gradus frigoris, cuius oppositum supra ostendimus.

Confirmatur argumentum ex Aristot. 4. Phys. t. 53. vbi argumentatur, quòd si duo corpora possunt esse in eodem loco, poterunt etiã esse infinita, quia vel pugnat, corpora esse simul, & non poterunt esse neque duo, vel non pugnat, & poterunt esse quotlibet, vt videmus in spiritibus, quorum quotlibet possunt esse in eodem loco, quia nulla repugnantia est inter ipsos; ita ergo argumentari nos quoque possumus, si cum quatuor gradibus caloris possunt esse quatuor gradus frigoris, ergo & quotlibet.

Præterea nõ minor vis requiritur in subiecto ad sustinendam aliã

qualitatē, verbi gratia humiditatē, quā calorem, vel frigus, sed cum octo gradibus frigoris possunt esse octo gradus humiditatis; ergo etiam caloris. Roboratur, quia in eadem materia possunt esse plurima accidētia, & plures etiam formę substantiales vt esse in animalibus, supra ostendimus; tantumque abest, vt per vnā formam impediatur capacitas materię ad alias recipiēdas, vt potius magis apta reddatur, cur igitur dicemus, esse incapacem ad recipiēdos quinque gradus frigoris, si iam habet quatuor gradus caloris? Profectō si quidā aliud non obstarēt, capacissimum esset subiectum. Hęc igitur prior ratio nulla est.

Altera erat ex natura contrariorum, quę, inquit, possunt esse simul in gradu remisso, non autem in gradu intenso, sed hęc quoque infirma est, & imperfecta. Nam si quatuor gradus caloris compatiuntur secū alios quatuor frigoris, cur non etiam poterunt quinque; an quia peculiarem repugnantiam cū hoc quinto habeant? igitur cum quatuor prioribus idcirco cōsistebant, quia repugnantiam non habebāt: non igitur erant contraria. An quia tot gradus se compatiuntur, & non plures? atqui vt modō dicebamus cum Aristotele, si cum quatuor possunt coexistere, ergo & cum infinitis. Confirmatur: Non maiorem habet repugnantiam quartus gradus caloris cū quinto frigoris, quā cum quarto eiusdem frigoris, ergo ex parte repugnantię si potest esse cum hoc, poterit etiam esse cum illo; sicuti etiam potest consistere cum octo gradibus siccitatis, quia non habent maiorem repugnantiam cum vno, quā cum alijs.

Vera igitur ratio desumenda est ex ijs, quę diximus supra, loquentes de gradibus eterogeneis. Cum enim gradus frigoris, sicuti etiam gradus caloris sint eterogenei, & diuersę rationis; efficitur, vt non singuli singulis sint cōtrarij; quare qui contrarij non sunt; simul esse possunt, qui verō oppositi, se mutuo expellunt; primi ergo quatuor frigoris non habent oppositionem cum primis quatuor caloris; sed cū alijs quatuor, qui sequuntur, ita vt quartus gradus frigoris opponatur quinto gradui caloris: tertius gradus frigoris sexto gradui caloris: secundus gradus frigoris septimo gradui caloris: primus gradus frigoris octauo gradui caloris; quintus frigoris quarto caloris: sextus frigoris tertio caloris: septimus frigoris secundo caloris: octauus frigoris primo caloris; & hinc optimē redditur ratio, cur si introducatur quintus gradus frigoris, necesse sit, expelli quartum gradum caloris, non verō ceteros, quia videlicet cū eo habet repugnantiam, non verō cum ceteris, cum ē contra quō eterogeneos gradus nō admittunt, nō possunt huius rei vllam probabilem afferre rationem.

Hinc etiam patet, quid sit dicendum ad illud argumentum: minus inter se pugnant minus calidum, & magis calidum, quā calidum, & frigidum; sed illa non possunt esse simul, ergo neque ista: Dicendū est enim, verē minus calidum, & magis calidum esse simul, quia primus gradus caloris, qui est calor maximē remissus, potest esse simul cum octauo qui est calor maximē intensus.

Quoad secundam difficultatem, cur scilicet ex coloribus fiat vnus calor

color medius, non autem ex calore, & frigore: In primis negari potest id, quod de coloribus dicitur. Nam colores medij non tantum ex mitione albi, & nigri oriuntur, alioqui omnes colores ex horum mitione confurgerent possent, quod est falsum; in aliquibus tamen fortasse est verum. Ratio autem discriminis potest afferri, quia colores secundum quemlibet gradum pugnant inuicem, cum non possint esse simul nigredo, & albedo, neque quoad vnum gradum; & consequenter inuicem corrumpuntur, & miscentur: at frigus, & calor in gradu remisso possunt esse simul; non igitur corrumpuntur, aut miscentur. Adde, quod illi gradus, qui in his primis qualitatibus contrarij sunt, adeo opponuntur; vt coalescere nō possint in vnum indiuiduum. Dices, ergo ex hoc tertio colore ex duobus contrarijs sequentur illa incommoda, quę supra contra simplicem qualitatem ex frigore, & calore composita inferebamus. Respondeo, non sequi, quoniam colores non sunt dispositiones necessarię ad aliquam formā, neque sunt qualitates actiue, vt calor, & frigus; & denique per mitionem coalescunt in vnum tertium, non verō per simplicem corruptionem.

Approbo denique, quod dicunt, opposita esse posse simul per potentiam diuinam, nullamque in duobus casibus habeo difficultatem. Alter est, quando Deus replicat ali quod corpus: tunc enim potest in hoc loco esse calidum, vt octo, & alibi vt octo frigidum. Alter casus est, si Deus impediatur eorum actum secundum. Sicut enim in Eucharistia Corpus Christi habet quantitatem, non tamen est extensum; ita

etiam posset aliquod corpus habere albedinem, non tamen habere actum secundum, per quem album dignosceretur; at verō q̄ simul habeant actum secundum albedo, & nigredo in eodem tempore; nō video, quomodo possit concipi, videtur enim repugnantia, quod aliquod corpus sit album, & nigrum hoc pacto, sicut repugnat, quod simul, & ab eodem videatur, vt albū, & vt nigrum: Non igitur audeo affirmare, hoc fieri posse, sed neque pertinaciter inficio, quoniam immensa Dei potētia nō est angustiis intelligentię nostrę terminis coarctanda.

Summa Secunda. De elementorum generatione.

CAP. IV.

De mutua Elementorū generatione facili, atque difficili.

Quoniam autem determinatū est prius quod simplicibus corporibus & se inuicē generatio: simul autem & secundum sensum videntur, generata (non enim esset alteratio, secundū enim ipsius tactus passiones alteratio est) dicendum est quis modus ad inuicē transmutationis, & vtrū omne ex omni generari possibile sit, an hęc quidē possibile, hęc autē impossibile. Quod igitur omnia nata sint ad inuicem transmutari, manifestū est. Generatio enim in contraria, & ex contrarijs, elementa autem omnia habent contrarietatem ad inuicem, quia differentię sunt contrarię. his enim ambę contrarię, vt igni & aquę, illud enim siccum & calidū, hoc autem frigidum, & humidū:

illis autem altera solum, ut aeri & aquae. illud enim calidum, & humidum, hoc autem frigidum & humidum. Qua propter uniuersaliter quidem manifestum est, quod omne ex omni generari natum est. Iam autem secundum unumquodque non difficile est videre. quomodo quidem omnia ex omnibus erunt.

Tex. 25 Differre autem ipso citius, & tardius, & facilius, & difficilius. Quaecunque enim habent cognationem adinuicem, velox horum transmutatio est: quaecunque autem non habent, tarda, quia facilius est unum quam multa transmutare.

Tex. 26 Ut ex igne quidem erit aer, altero transmutato, illud enim erat calidum & siccum, hoc autem calidum & humidum. quapropter si vincatur siccum ab humido, aer erit. Rursus autem ex aere aqua erit, si vincatur calidum à frigido illud enim erat calidum, & humidum, hoc autem frigidum, & humidum. quapropter transmutato calido aqua erit. Eodem quoque modo ex aqua terra, & ex terra ignis: habent enim ambo ad ambo cognationem: aqua enim humidum & frigidum, terra autem frigidum, & siccum. qua propter victo humido, terra erit. Et rursus quoniam ignis quidem siccus, & calidus: terra autem frigida, & sicca, sic corrumpetur frigidum, ignis erit ex terra. Quapropter manifestum est, quod circularis erit generatio in simplicibus corporibus, & facillimus hic modus transmutationis, quia cognatio existit in ijs, quae consequenter.

Ex igne quoque aquam, & ex aere terram, & rursus ex aqua, & terra aerem, & ignem contingit quidem generari: difficilius autem, quia plurimum est transmutatio. Necessesse enim est, si erit ex aqua ignis, corruptum esse & frigidum, & humidum. Et rursus, si ex terra aer, corruptum esse & frigidum, & siccum. Similiter autem, si ex igne, & aere aqua, & terra, necesse est ambo transmutari. haec igitur tardior generatio est.

Tex. 27 Si autem uniuscuiusque alterum corruptum fuerit, facilis quidem erit. non autem in seinuicem transitus, sed ex igne quidem, & aqua erit terra, & aer: ex aere vero & terra ignis, & aqua. Quando enim aqua corruptum fuerit frigidum, ignis autem siccum, aer erit. relinquitur enim huius quidem calidum, illius autem humidum. Quando autem ignis quidem calidum, aquae autem humidum, terra, quia relinquitur, illius quidem siccum, huius autem frigidum. Similiter autem & ex aere, & terra ignis, & aqua. quando enim aeris corruptum fuerit calidum, terrae autem siccum, aqua erit: relinquitur enim illius quidem humidum, huius vero frigidum. Quando autem aeris humidum, terrae autem frigidum, ignis quia relinquitur, illius quidem calidum, huius autem siccum, quae quidem erant ignis.

Tex. 28 Confessa autem & sensui ignis generatio. maxime enim ignis flamma, haec autem est fumus ardens, fumus autem ex aere, & terra. In ijs autem, quae consequenter sunt

sunt, non contingit, corrupto in utroque altero, elementorum factum esse transitum in ullum corpus, quia relinquuntur in ambobus aut eadem, aut contraria: ex neutro autem contingit generari corpus, ut si ignis quidem corruptum fuerit siccum, aeris autem humidum, relinquitur in ambobus calidum. si autem ex utroque calidum, relinquuntur contraria, siccum, & humidum. similiter autem & in alijs: in omnibus enim ijs, quae per consequentiam, inest hoc quidem idem, illud autem contrarium. Quapropter simul manifestum est quod quae ex uno in unum transeunt, uno corrupto generantur: quae autem ex

Tex. 30 duobus in unum, pluribus. Quod ergo omnia ex omni generantur, & quomodo adinuicem transitus sit, dictum est.

PROPOSITIONES ex capite quarto.

- Tex. 24 1 Nisi generabilia essent elementa, neque essent alterabilia.
2 Quod vis elementum è quouis generi natum est.
3 Generatio in contrarium, & ex contrario sic.
Tex. 25 4 Elementa, quae symbolam habent qualitatem, facilius inuicem transmutantur.
5 Circularis generatio simplicibus competit corporibus.
Tex. 27 6 Ex duobus elementis contrarijs, in quibus altera eorum qualitas sit corrupta, tertium ab ipsis diuersum gignitur.
Tex. 28 7 Maxime ignis est flamma, haec autem est fumus ardens fumus autem ex aere, & terra.

8 Si in duobus elementis symbolis altera tantum eorum qualitas corrumpatur, nullum potest gigni tertium corpus simplex.

NOTATIONES.

IN primam propositionem hanc attulit supra Aristoteles in prioribus libro cap. I. ubi etiam eius rationem reddidimus.

In secundam propositionem, hanc non esse intelligendam de transmutatione immediata, sed de mediata, in quaestionibus ostendimus: Nunc aliam addimus expositionem, quod scilicet loquatur Aristoteles de transmutatione metaphysica, non autem de physica. Est autem metaphysica transmutatio, quae fit appositis, vel detrahitis praedicatis per intellectum nostrum, quidquid sit, an à parte rei transmutari possint, exempli causa dicemus, si ab homine demas rationalitatem, & addas hinnibilitatem, erit equus, non quod physicè haec mutatio fieri possit, sed quia fit metaphysicè per conceptionem nostram. Eodem modo inquit Aristoteles, quod si ab igne tollatur tantum calor, & reliquatur siccitas, fiet terra, non quia physicè possit unquam ignis conuerti in terram, sed metaphysicè tantum. Probatur autem haec expositio, quoniam inquit Aristoteles, quod ex elementis symbolis, si in ambobus altera qualitas tantum corrumpatur, nullum resultat corpus tertium, quoniam vel remanebit tantum qualitas symbola, & tunc nullum poterit resultare elementum, cum unumquodque duas qualitates requirat, vel remanebunt qualitates contrariae, & ex illis nulla poterit confurgere coniuga.

jugatio. At quis non videat, hunc discursum esse de metaphysica trāsmutatione, non autem de physica? physicè enim repugnat, vt duobus inuicem agentibus elementis qualitas symbola corrumpatur, quia simile non agit in simile. Si dicas, corrumpi à tertio, illud tertiu vincet etiam alteram qualitatem ex contrarijs, quare resultare etiam poterit aliud elementum.

Dices. Mutatio metaphysica elementorum supponit mutationem alicuius prædicati essentialis, at qualitates non sunt de essentia elementorum, ergo hic non de ea loquitur Aristoteles. Respondeo, loqui hic Aristotelem de qualitatibus elementorum tamquam de dispositionibus, & proprietatibus ipsorum, ex quarum mutatione oritur consequenter etiam mutatio elementorum.

In tertiam propositionem. hæc propositio non videtur consona alijs dictis ipsius Aristotelis in hoc capite. Nam si generatio fit tantu ex contrario in contrarium, ergo ex igne tantu gigni poterit, cum ea tantu sit illi contraria. Respondeo, si in generatione attendatur vltimus terminus, qui est substantia, dici eam fieri ex contrario in contrarium ratione priuationis, at non est hæc mens Aristotelis in hoc loco, sed loquitur de contrarietate ratione qualitatum, sine qua nulla fit alteratio, ne dum generatio, aut corruptio, hæc autem reperitur in omnibus elementis, suppositis his, quæ supradicta sunt de ipsorum qualitatibus.

In quartā propositionem. Quomodo sit intelligenda hæc propositio, fusius in quæstionibus explicauimus.

In quintā propositionem. Circularis generatio mediata potest etiam alijs corporibus conuenire; nam ex hominis cadauere gigni possunt herbæ, quæ comedantur à bobus, & hi deinde ab homine, at immediata est propriè corporum simplicium, non tamen omnium, sed aliquorum, nam & ex aere gignitur immediatè aqua, & ex aqua aer.

In sextā propositionem. Intelligenda est etiam metaphysicè hæc propositio, quamuis præcedēs physicè sit vera. Non est autem incongruum, nunc metaphysicè, nunc physicè loqui, quia facile ex subiecta materia modus loquendi percipitur. Explicat autem exemplis eā idē Aristoteles, quia si in igne corrumpatur calor, & in aqua humiditas, remanebit conjugatio ex frigore, & siccitate, & consequenter terra fiet.

In tertiam propositionem. Tres partes continet hæc propositio, quarum prima est. Maximè ignis est flamma, quod ab illis, qui ignis sphaeram sub Cælo fingunt, ita exponitur, vt sit maximè ignis inter eos, qui apud nos sunt, quia magis igni in proprio statu accedit. Veru si ille ignis per eos neque luces, neque comburit, quomodo flamma est illi maximè similis, quæ omnium maximè splendet, & vrit? Adde, ipsum Aristotelem non consueuisse; appellare ignem corpus illud, quod est in cõcauo lune. Est igitur maximè ignis, quia & ignis operationem maximè exercet, & cum sit in materia valde tenui, ipse ignis magis dominatur, cum alioqui in materia densa, vt in ferro, quoad multa magis dominetur forma ferri.

Secun-

C A P. V.

Quod Elementa non sint naturalium corporu materia, nec alterum alteri.

Secunda pars, est fumum esse terram, & aerem, quod non est ita intelligendum, quasi nil aliud sit in fumo, quia nisi etiam participaret humiditatem aquæ non posset ignis esse nutrimentum, vt patet, aerem .n. non esse humidu, in quæstionibus ostendimus.

Tertia pars est, flammam esse fumum accensum, quod & verissimum est, & verissimam declarat sententiam nostram, quod scilicet forma ignis substantialis sit in eadem materia cum alia forma substantiali misti.

Sed quauis hæc omnia vera sint, non videntur tamen oppositè dici ab Aristotele, præcipuè secundum nostram expositionem. Nam hoc exemplum de flamma affert Aristoteles, vt probet, esse veru, quod dixerat ex aere, & terra gigni igne, ergo non tantu metaphysicè, sed etiam physicè loquitur. Sed neque adhuc in portu reseat; nam flamma ex Aristotelis principijs non est elementum simplex, ergo nulla est eius probatio. Respondeo, Aristotelem exemplum de flamma attulisse, non vt ostenderet, in eo verum esse, quod dixerat, sed vt eā similitudine declararet, quomodo concipiamus, ex aere, & terra gigni igne quare & seruetur eius metaphysica locutio, & etiam argumenti efficacia.

In octauā propositionem, hanc propositionem metaphysicè intelligendā esse, in propositione secunda declarauimus.

Sed tamen adhuc, & sic confide-
rabimus de eis. Si enim est naturalium corporum materia, vt et videtur quibusdam, aqua, & aer, & quæ talia sunt, necesse est aut vnum esse, aut duo hæc, aut plura. Vnum itaque omnia esse non est possibile, vt aerem omnia, aut aquam, aut ignem aut terram, si quidem transmutatio in contraria. Si enim erit aer, siquidem permanet, alteratio erit; sed non generatio. Simul autem neque ita videtur, vt aqua sit simul, & aer, aut aliud quodcunque. Erig igitur aliqua contrarietas, & differentia, cuius habebit aliquam alterā particulam ignis, vt caliditatem. Sed tamen nec ignis erit aer calidus: alteratio enim tale, & non videtur. Similiter autem rursus, si erit aer ex igne calido, in contrarium transmutatio erit. Inerit igitur aeri hoc, & aer erit frigidum aliquid, quapropter impossibile est igne aere calidum esse. simul enim idem calidum, & frigidum erit. aliud aliquid igitur, præter ambo, idem erit, & aliqua alia materia communis. Eadem autem est ratio de omnibus, quod non est vnum horum, ex quo omnia.

Sed neque aliud aliquid præter hæc, velut medium aliquod aeris, Tex. 32

Et aqua, vel aeris, & ignis: his autem crassius, illis autem tenuius. erit enim illud aer, & ignis cum contrarietate: sed primatio alterum contrariorum. Quapropter non contingit illud solam esse unquam, ut inquit quidam, infinitum, & continens, similiter igitur quodcumque horum, aut nullum.

Tex 33 Si igitur nullum est, sensibile prius his, haec utique erunt omnia. Necessesse est igitur aut semper manentia, & immutabilia inuicem, aut quae mutantur, & aut omnia, aut haec quidem, haec autem non, ut in Timaeo Plato scripsit.

Tex 34 Quod igitur transmutari inuicem necesse est, demonstratum est prius, & quod non similiter celesiter aliud ex alio dictum est, prius, quoniam habentia quidem cognationem citius generantur ex se inuicem: non habentia autem tardius. Si igitur contrarietas una est, secundum quam transmutantur, necesse est duo esse, materia. n. medium est, insensibilis, & inseparabilis existens. Quoniam autem plura videntur esse, duae utique erunt, quae minima. Duabus autem existentibus, non possibile est tria esse, sed quatuor, quemadmodum videtur: tot enim coniugationes erunt: sex enim existentibus, duas impossibile est generari, quia contraria sunt ad inuicem, de his igitur dictum est prius.

Tex 35 Quod autem, quoniam transmutantur ad inuicem, impossibile est principium aliquod esse horum, aut in extremo, aut medio, ex his

manifestum. In extremis igitur non erit, quoniam ignis, aut terra essent omnia, & eadem est ratio ac si dicamus ex igne, aut terra esse omnia. Quod autem neque medium, ut videtur quibusdam, aer quidem & in ignem transmutatur, & in aquam, aqua autem in aerem & in terram, ultima autem non amplius in se inuicem. Oportet enim stare, & non in infinitum ire hoc in rectitudine ad utraque: infinita enim contrarietates in uno erunt. Sit enim Terra, in quo T, Lympha, in quo L, Aer, in quo A, ignis, in quo I, ergo A transmutatur in I, & L, contrarietas erit eorum, quae A I. sint haec albedo, & nigredo. Rursus, si in L, & A, erit alia. non enim idem L, & I. sint autem siccitas, & humiditas, S quidem. Siccitas, Humiditas. Quapropter, si quidem manet album, erit lympha humida, & alba, si autem nigra erit lympha, in contraria enim transmutatio, necesse est igitur aut nigram, aut albam esse lympha. si itaque alba primum. Similiter igitur & ipsi I ipsum S inexistet, siccitas. erit igitur ignis transmutatio in lympha, contraria enim existit. ignis enim primum quidem niger erat. deinde autem siccus: lympha autem humida, deinde vero alba. manifestum itaque quod omnibus ex se inuicem erit transmutatio. & in his, quia & T, terra inerant reliqua, & duo cognata, nigrum & humidum, haec enim nondum coniuncta fuerunt.

Quod

Quod infinitum in rectum non possit procedere elementorum generatio, sed quod necessario ipsa sint finita.

superiorum: his autem eas, quae inferiorum. quapropter omnia unum.

C A P. VI.

Quod Elementa, cum plura sint, non sint immutabilia, precipueque aduersus Empedoclem huius opinionis autorem.

Tex 36 Quod autem in infinitum non possibile est ire, quod ostensum est ad hoc prius venimus, manifestum est ex his. Si enim rursus, ignis, in quo I, aliud transmutatur, & non reflectetur, ut in P S, contrarietas quaedam in I, & P S alia existat praeter praedictas: nulli enim idem supponitur I L A I ipsum P S. Sit ergo ipsi quidem I ipsum B, ipsi vero P S ipsum M B. ergo omnibus inexistet T L A I: transmutantur enim in se inuicem. Sed hoc quidem si nondum demonstratum: sed illud manifestum, quod si rursus P S in aliud, alia erit contrarietas, & ipsi P S inerit & I. similiter autem semper cum appositio contrarietas aliqua existet his, quae ante. Quapropter si infinita, contrarietates infinita unum inexistet. si autem hoc, non erit neque terminatum esse aliquid, neque generari: oportebit enim si erit aliud ex alio, tot transire contrarietates, & amplius plures quapropter in aliqua quidem nunquam erit transmutatio, ut si infinita media sint. necesse est autem, si quidem infinita contrarietates. Sunt autem & omnia unum, necesse enim omnes existere, in inferioribus quidem ipso I eas, quae

Tex 37 Admirabitur autem aliquis dicentes plura uno elementa corporum, ut non transmutentur inuicem, sicut Empedocles inquit, quomodo contingit eis dicere comparabilia esse elementa. Sed tamen dicit sic, Haec enim aequalia omnia. Si ergo secundum quantum necesse est idem aliquid esse existens in omnibus comparabilibus, quo mensurantur, ut si ex aequo hemina fuerint heminae aeris decem, idem aliquid igitur erant ambo, si mensurantur eodem. Si autem non sic secundum quantum comparabilia, ut quantum ex quanto, sed quantum possunt, veluti si hemina aquae equaliter potest infrigidare & decem aeris, & sic secundum quantum, non secundum quod quantum comparabilia, sed secundum quod possunt a liquid. erit ergo & non quanti mensura comparare & potentia, sed secundum proportionem, verbi gratia, ut hoc calidum hoc album. Hoc autem, ut hoc significat in quali quidem simile, in quanto autem aequale. Inconueniens igitur videtur, si corpora immutabilia

R r r r b i l i a

bilia existentia, non proportione comparabilia sint, sed mensura potentiarum, & eius, quod est esse aequale calidum, aut simile ignis tantum, & aeris multiplex. idē enim plus, quia eiusdem sit generis, talem habebit rationem.

Tex. 38 *Sed neque augmentatio vtiq; erit secundum Empedoclem, nisi secundum additionem, igne enim auget ignem. Auget autem terra suum genus, æthera autem æther. Hæc autem apponuntur, videntur autem non sic augeti ea, quæ augentur.*

Tex. 39 *Multo autem difficilius est eisdem tradere de generatione secundum naturam. Ea enim quæ generantur secundum naturam, omnia sunt aut semper, aut vt multum. Ea autem, quæ extra ipsum semper, & multū a casu, & a fortuna. Quenam igitur causa existit huius, ex homine hominē, aut semper, aut vt plurimum, & ex frumento frumentum, sed non oliuā d*

Tex. 40 *An & si ita compositum fuerit es, non enim vt contingit conuenientibus aliquid generatur, quē admodum illi inquit, sed ratione aliqua. Quæ igitur horum causa ē non enim ignis, aut terra.*

Tex. 41 *At vero neque amicitia, neque lis congregationis enim solum illa, hæc autem segregationis causa, hoc autem est substantia, quæ vniuscuiusque, sed non solum mistio, & factus mistorum, quemadmodū ille inquit, fortuna autē in his nominatur, sed non ratio. est autem mista esse vt contingit natura enim exi-*

stentium causa est ita se habere, & vniuscuiusque natura hæc est, de qua nihil dicit. Nihil igitur de natura dicit, sed tamē & bene hoc, & bonū. hic autē mistionē solum laudat, quāuis & elementa segregat non lis, sed amicitia, quæ natura priora sunt Deo. Dij autem & hæc.

Amplius autē de motu dicit simpliciter. non enim sufficit dicere quod amicitia, & lis mouent, nisi hoc erat amicitia esse quod motu tali, liti autē tali. Oportebat igitur aut definiuisse, aut supposuisse, aut demonstrasse, aut acriter, aut leniter, aut alio quodā modo.

Amplius autē quoniam videntur & vi, & præter naturā moueri corpora, & secundū naturā, vt ignis superius quidē non vi, inferius autē vi, ei autē, quod vi, id quod secundū naturam, contrariū est: est autē vi moueri: est igitur & secundum naturā moueri. Hoc igitur amicitia mouet, an non? contrario enim est terram superius, & segregationi assimilatur. & magis lis causa est eius, qui secundum naturam motus, quā amicitia, quapropter & omnino præter naturā amicitia erit magis. Simpliciter autē, nisi amicitia, aut lis mouet, eorū corporum nullus motus est, neque quies, sed inconueniens.

Amplius autem & apparent quod mouentur, segregauit enim lis, latus autē fuit superius æther, non a lite, sed quandoque quidem, inquit, vel vt a fortuna. Sic enim fuit multoties tunc, frequenter autē

autem alter. Quandoque autē, inquit, natum esse ignem fursū ferri, Aether autem longis terram ingrediebatur radicibus. Simul autem & mundum similiter habere, inquit, in lite nūc, & prius in amicitia. Quid igitur est id, quod mouet primum, & causa motus? non enim amicitia & lis, sed cuiusdam motus hæc causæ sunt, si autem sunt, illud principium.

Tex. 45 *Inconueniens autē est, & si anima ex elementis, aut vniū aliquod mensis alterationes enim animæ quomodo erunt, vt musicum esse, & rursum immusicum, aut memoria, aut obliuio? Manifestum enim quod, siquidem ignis anima sit, passiones inderunt ei, quæcunque igni, secundum quod ignis. Si autem mistum, corporales: harum autem nulla corporalis est. Sed de bis alterius opus est contemplationis.*

PROPOSITIONES ex capite 5. & 6.

- Tex. 31 1 *Si aer sit materia cæterorū elementorū, & in eorū production maneat, non erit ipsorū productio generatio, sed alteratio.*
- Tex. 33 2 *Nihil, quod sub sensum cadat, est elementis prius.*
- Tex. 36 3 *In elementorum transmutatione non licet in infinitum abire.*

Ex capite sexto.

- Tex. 37 4 *Comparari inter se elementa non possunt, nisi ex mutua transmutatione.*

- 5 *Quæ natura gignuntur, aut semper, aut plerumque eodem modo sunt. Tex. 39*
- 6 *Si motus violentus reperitur, concedendus erit etiam naturalis. Tex. 43*

NOTATIONES.

IN primā propositionem. Fundamentum huius propositionis est illud commune dictum. *Omne quod aduenit enti in actu, est accidens*, cum enim aer sit ens in actu, si forma ignis ei superuenerit, erit dicenda accidens eius, igitur eius productio erit alteratio, non autem generatio. Quo argumento videtur corroborari sententia de vnitatem substantialis in composito, si enim ad illam communem responsionem recurramus, quod aduenit enti in actu non completo, non esse accidens, eneruabimus Aristotelis argumentum. Dicendum tamē, & Aristotelis argumentum recte concludere, & nihilominus contra nos, qui plures formas defendimus, non esse. Ratio est, quia loquebatur ipse de formis eiusdem ordinis, scilicet elementaribus, harum autem vna non potest esse in potentia ad aliam, & cōsequenter si vna alteri adueniret, non posset esse nisi accidens; at nos pluralitatem informis tantum diuersorum ordinum ponimus, quarum exempli gratia vna sit mistionis, altera viuens, &c.

In secundam propositionem. Per sensum intelligendus est tactus iuxta prius tradita, alioqui enim cælum videtur esse elementis prius, nisi dicamus, vel ipsum cælum ex elementis constare, vel per Aristotelem neque esse elementis prius, cum voluerit, vniuersum esse ab

æterno secundum omnes suas partes.

In tertiâ propositione. Non est intelligenda hæc propositio, quasi voluerit Aristoteles, elementorū transmutationem aliquando terminandam, concedit enim, fore infinitam, & æternam, sed negat in finitatem in multitudine elementorum, ita videlicet, vt ignis transmutetur in elementum aliud superius, & hoc idem in aliud, & ita in infinitum.

In quartâ propositione. Arguitur Aristoteles contra Empedoclem, qui dicebat, elementa inuicē nūc transmutari, & tamen esse comparabilia, id est habere proportionem in magnitudine. Hæc autem duo, inquit Aristoteles, pugnant, eò quòd nulla nobis pateat via inuestigandi elementorum proportionem, nisi ex partibus ipsorum transmutatis, exempli causa si ex vno aqua sextatio decē aeris fiat, colligendum etiam est, totum aerē decuplam proportionem habere ad totam aquam. Non definit autem Aristoteles, aerem habere decuplam proportionem ad aquam, sed hanc mensuram ponit exempli causa. Obijci tamen potest contra hanc Aristotelis argumentationē, quòd corpora cœlestia neque inuicem transmutantur, neque cū elementis, & tamen eorum proportionem tradunt astronomi. Respondet Philop. quem sequitur Toletus, & Connimbr. non loqui Aristotelem de comparatione quantitatis quolibet modo sumptæ, sed de ea, quæ virtute continetur in quolibet corpore, ita vt videlicet magnitudo densitate compensetur. Fortassis etiam intellexit Aristoteles de magnitudine occupati-

ua loci, non autem virtutis, nam & in libris meteororum; vt in quaestionibus notauimus, hœc eodem argumento vitur ad magnitudines elementorum mensurandas, & existimauit, non alio pacto posses deuenire in cognitionem magnitudinis ipsorum. Ad instantiā autem de cœlis respondeo. eorum magnitudines colligi ex astris, quæ à nobis videntur. Nam supponimus, cœlum lunæ extendi vsque ad astrum Mercurij, at verò non possumus scire, quousque extendatur aer, supposito quòd supra ipsum sit sphaera ignis, aut aliud corpus præter cœlum, neque quanta sit aqua profunditas, aut terra, præsertim cum Aristotelis tempore nondum iter ad antipodos patefactum esset.

In quintâ propositione. Distinguitur per hanc propositionem Aristoteles effectus naturales à fortuitis, & merito, quæ enim casu, & fortuito accidunt, rarò eadem eueniunt, vt patet in tesseras iacente. Natura verò cum sit determinata ad vnum, semper eodem modo operatur, aliquando tamen à fine suo deficit ob aliquod impedimentum, vnde oriuntur monstra, & idcirco dixit Aristoteles, non semper omnino, sed vel semper vel plurimum eodem modo accidere.

In sextâ propositionem. Non valet tamen huius conuersa, si motus naturalis reperitur, etiam violentus concedendus erit, probabile est enim, cœlorum motum esse naturalem, neque tamen vnquam violenter mouentur. Ratio discriminis est, quoniam motus violentus dicit ordinem ad naturalem, idcirco enim est violentus, quia naturali opponitur, ipsum igitur sup-

ponit,

ponit, at naturalis non dicit ordinem ad violentum, sed ad principium, à quo procedit, ratione cuius naturalis appellatur. Dices, regula Peripatetica est, quòd si reperitur vnum oppositorum, oportet reperiri & alterum, sed naturale, & violentum sunt opposita, ergo si vnū reperitur, debet dari & alterum. Respondeo, veram esse illam regulā de illis oppositis, quæ talia sunt ratione suæ propriæ entitatis, cuius modi sunt frigus, & calor, albedo, & nigredo, non verò in ijs, quæ in ordine ad aliquod tertium opponuntur, qualia esse naturale, & violentum patet, quoniam hæc nomina non desumuntur ab ipsorum natura, sed in ordine ad aliud, vnde quod vni est violentum, alteri erit naturale.

Si quis verò contendat, etiam in his verificari debere illam regulā, non admodum repugnabo, dummodo concedat, ad eam tuendam satis esse, quòd in vniuerso violentum, & naturale reperitur; non verò quòd in eo subiecto, in quo naturale reperitur, etiam violentum admitti debeat.

Summa Tertia. De Mistorum generatione.

C A P. VII.

Quo pacto Elementa mutuo generentur, & quo pacto ex eis generentur Mistra.

Tex. 46 **D**E elementis autem, ex quibus corpora constituta sunt, quibuscunque quidem videtur esse aliquod commune, aut mutari in se inuicem, necesse est, si alterum horum, & alterum contingere. Quicunque autem non faciunt ex inui-

cem generationem, neque ex vno quoque, nisi sicuti ex pariete lateres, inconueniens. quomodo enim ex illis erunt, carnes, & ossa, & aliorū quodcunque? Habent autem quòd dicitur dubitationem, & apud eos, qui ex alterutris generant, quomodo generatur ex eis aliud aliquid præter hoc. dico autem, ut si ex igne est aqua, & ex hac generatur ignis, est enim aliquod commune subiectum, sed vtiq; & caro ex eis generatur, & medulla. hæc autem quomodo generantur? Illis enim, qui dicunt, vt Empedocles, quis erit modus? necesse enim est compositionem esse, sicut ex lapidibus, & lateribus paries est, misturæque hæc ex saluatis quidem elementis erit, secundum parua autē ad inuicē compositis, sic itaque caro, & aliorum vnumquodque.

Contingit autem non ex quali- Tex. 47
bet parte carnis generari ignem, & aquam, (quemadmodum ex cera generaretur vtiq; ex hac quidem parte sphaera, pyramis autem ex alia aliqua) sed contingebat ex vtraque vtrunque generari. hoc igitur hoc generatur modo ex carne, ex qualibet ambo. Eis autem, qui illo modo dicunt, non contingit, sed vt ex pariete lapis, & lateres, vterq; ex alio loco & parte.

Similiter autem & facientibus. Tex. 48
vnam eorum materiam habet. aliquam dubitationem, quomodo erit aliquid ex ambobus, vt frigidus, & calidus, aut igne, & aqua. Si enim est caro ex ambobus, & neutrum

eorum, neque rursus compositio saluatorum, quid relinquitur nisi materiam esse quod ex illis est? alterius enim corruptio, aut alterum facit, aut materiam. Nunquid igitur quoniam est & magis, & minus calidum, & frigidum, quandoquidē simpliciter fueris alterū actu, potentia alterū erit: quando autē nō omnino, sed ut quidē calidiū frigidū, ut autem frigidū calidiū, quia quæ miscentur corrumpunt excellentias adinuicem, tunc neque materia erit, neque illorum cōtrariorum utrumque actu simpliciter, sed medium. Secundum vero, quod est potentia magis calidum, quàm frigidum, vel econtra, secundum hanc rationem duplo calidum potentia, aut frigidum, vel triplo, vel secundum alium talem modum. Erunt autem mista alia ex contrarijs, aut ex elementis. & elementa ex illis potentia quodam modo existentibus: non ita vero ut materia, sed secundum prædictam modum. & est ita quidem mistio, illo verò modo materia, quod generatur. Quoniam autem patiuntur contraria secundum eam, quæ in primis, determinationem: est enim actu calidum, potentia frigidum, & actu frigidum, potentia calidum. quapropter, si non cœquantur, mutantur in seinuicem. similiter autem & in alijs contrarijs. Et primo quidem elementa ita transmutantur, ex his autem carnes, & ossa: & quæ talia, calido quidem factō frigido, frigido autem calido, quando ad medium

veniunt. hic enim neutrum, mediū autem multa, & non indiuisibile. Similiter autem & siccum, & humidum, & alia talia secundum medietatem faciunt carnem & os, & alia huiusmodi.

PROPOSITIONES ex capite septimò.

- 1 Si elementa communem habent tex. 46 materiam, esse quoque inter se transmutabilia, est necesse, & qui transmutabilia fatetur; nō potest eis cōmunē negare materiā.
- 2 Ex qualibet parte misti plura elementa gigni possunt. tex 47
- 3 In summe calido potentia tantum tex. 49 adest frigus, in remisse calido actu quoque reperitur.
- 4 Sunt elementa potestate in misto, non ita tamen, sicut forma in materia.
- 5 Contraria, nisi ad equalitatem redacta sint, in se mutuo agunt, & transmutantur.
- 6 Medium, quod ex contrarijs resultat, non est indiuisibile, sed latitudinem habet.

NOTATIONES.

IN primam propositionem. Videtur hæc propositio fauere illorum sententiæ, qui asserunt, cœlum constare ex materia diuersa ab elementari, eò quod in elementa transmutari non possit. Qui tamen contrariam tuentur sententiā, respondere poterunt, Aristotelis propositionem non esse vniuersalem, nō. n. ait, quæcunq; habent eandem materiam, esse transmutabilia, sed si elementa eandem

mate-

materiam habent, erunt transmutabilia. Ratio autem, cur valeat in his, & non in omnibus, est, quoniam non tantum eandem materiam oportet ijs esse communem, sed etiā contrarijs qualitibus affici, ut inuicem aliqua transmutentur, cum autem elementis, constet, secundā non deesse conditionem, merito Aristoteles dixit, fore transmutabilia, si prima quoque non desit; at in cœlis non constat adesse secundam, & idcirco non valet argumentum, habent eadem materiā, ergo sunt transmutabilia.

In secundam propositionem. Pendet hæc propositio ex illa conditione, quam supra Aristoteles tradidit, quod quælibet pars misti deesse mista, si enim quælibet pars est mista, ergo in qualibet parte sunt potestate omnia elementa, quare etiam ex qualibet educi poterunt. Hoc autem non est ita intelligendum, ut per resolutionem quælibet particula in quatuor elementa sit conuertenda, numquam enim videmus, mistum aliquod resolui in ignem, & aquā: sed quod non magis ex hac parte, quàm ex alia potest quodlibet elementum educi contra Empedoclem, ex cuius opinione sequebatur, hanc misti particulā resolui posse in ignem, & non in aliud elementum, illam verò in aquam, & sic de cœteris. Sufficit autem Aristotelicæ doctrinæ, ut aliqua arte ex qualibet parte vnumquodque elementum educi possit, non verò, ut singula elementa singulas partes sibi determinatas vendicent.

In tertiam propositionem. Veritas huius propositionis in quæstionibus declarata, & cōprobata est, quamuis, ut verum fatear, ad Ari-

stotelis mentem sufficeret asserere, in calido remisso adesse mediā qualitatem virtute continentem, frigus, & calorem, non verò actu, sed quia hanc sententiam improbabiliorem iudicauimus, idcirco; in alio sensu Aristotelē exponimus, utrumque enim recipere potest.

In quartam propositionem. Quomodo sit intelligenda hæc propositio, in quæstionibus declarauimus.

In quintam propositionem. Nō ita recipienda est hæc propositio, quasi oporteat, utrumque contrarium fieri æquè remissum, nimirum quatuor graduum, nam si alterum sit sex graduum, alterum duorum: mutuo non se interimet. Per æqualitatem autem intelligit Aristoteles proportionem virium, non verò pares gradus, ut ipse per sequentem se explicat propositionem.

In sextam propositionem. Quāuis inter duo extrema contraria assignari possit medium indiuisibile, illud videlicet, quod ita est medium, ut in neutram partem magis inclinet, quale est illud, quod ex quatuor gradibus vnius extremi, & ex quatuor alterius componitur, attamen quia etiam illud, quod in alterum extremum magis vergit, dummodo & alterius naturam participet, dicitur medium, merito ait Aristoteles, medium non esse

indiuisibile, sed habere latitudinem

C A P. VIII.

Mista omnia ex quatuor constare simplicibus elementis.

Tex. 49 **O**mnia autem mista corpora, quacunque circa mediū locum sunt, ex omnibus composita sunt simplicibus. Terra enim inest omnibus, quia unumquodque est maxime, & multum in proprio loco. Aqua autem, quia indigent terminari ipsa composita. solum autem esse simplicium facile terminabilem, aquam. Amplius autem & terra sine humido non potest consistere: sed hoc est, quod continet. si enim auferatur ex ipsa omnino humidum, decidet utique terra igitur, & aqua propter has inexistunt causas. Aer autem, & ignis, quoniam contraria sunt terra, & aque. terra enim aeri, aqua vero igni contraria est, ut continet substantiam substantiæ contrariam esse. Quoniam igitur generationes ex contrariis sunt, inexistunt autem altera ex extrema contrarium, necesse est & altera inesse. quapropter in omni composito omnia simplicia inveniunt.

Tex. 50 **T**estificari autem videtur & nutrimentum uniuscuiusque. omnia enim nutriuntur ex eisdem, ex quibus sunt: omnia vero ex multis nutriuntur. etenim quacunque viderentur vno solo nutriri, ut aqua plantæ, multis nutriuntur, mista est enim aqua terra. ideo agricultores tentant, cum miscuerint, irriga-

re. Quoniam autem est nutrimentum quidem materiæ, quod autem nutritur comprehensum cum materia forma, & species, rationabile iam solum simplicium corporum nutriri ignem omnium, ex se invicem generatorum, quemadmodum & priores dicunt: solus enim est & maxime ipsius formæ ignis, quia natus est ferri ad terminum. Unumquodque autem natum est ad suam ipsius ferre regionem: forma autem, & species omnium in terminis. Quod igitur omnia corpora ex omnibus constituta sunt simplicibus, dictum est.

PROPOSITIONES ex capite octavo.

- 1 Omnia mista corpora, quacunque circa medium sunt, ex omnibus simplicibus componuntur.
- 2 Terra inest omnibus, quia unumquodque maxime, & copiosissime est in proprio loco.
- 3 Sine aqua non bene terminatur terra, neque consistit.
- 4 Aer, & ignis cum terra, & aqua sint contraria, non possunt in mixtis non simul esse cum illis.
- 5 Omnia eiusdem nutriuntur, ex quibus constant.
- 6 Elementum simplex nutrire nequit.
- 7 Alimentum rationem materia continet, quod autem nutritur, forma.
- 8 Solus inter simplicia corpora nutritur ignis.
- 9 Ignis inter elementa forma simillimus est, propterea quod ad terminum fertur univ.

NOTATIONES.

In primam propositionem. Quæ circa medium sunt, id est circa terram, quæ est centrum univ. consistat aut ex omnibus elementis, non omnia simpliciter, ut excluderet meteorologica, quæ ex omnibus elementis non constant.

In secundam propositionem. Probat Aristoteles in hac propositione, terram esse in omnibus mixtis, quia decet, eam abundare in proprio loco. Quæ ratio non videtur probare, terram esse in omnibus mixtis, sed in illis tantum, in quibus terra prædominatur. In lignis ergo, in quibus videtur prædominari aer, & in liquoribus, in quibus aqua, hæc ratio non militat, quia potius sunt in regione aeris, & aquæ, quæ terræ. Responderetur nihilominus, rectè argumentari Aristotelem, sed non tam ex loco, in quo sunt mista, quæ ex loco, in quo fiunt, omnia enim videmus in terra gigni, nam ligna ex terra oriuntur, liquores etiam ex fructibus arborum fiunt, cum igitur terra sit apta ad mixtionem, & mista fiant, ubi ipsa maxime abundat, consequens est, ut in omnibus etiam ipsa existat.

In tertiam propositionem. Patet, quod sine aliquo humore, quo partes terræ conglutinentur, terra pulverescit, vel saltem apta non est mixto componendo.

In quartam propositionem. Oppositum potius videbatur deducendum ex elementorum contrarietate, nam ubi est unum contrarium, non potest esse alterum, ergo si aer, & ignis terræ, & aque adversatur, non poterunt simul cum ipsis es-

se. Respondeo, rectè concludere Aristotelem, quia supponit, elementa in mixto non retinere integras vires, sed refractas, at ubi est unum contrarium refractum, oportet etiam, ut sit alterum, sicuti supradixerat, quod remissè calidum est intense frigidum. Dices, saltem, fatis erunt tria elementa; nam in illis sunt omnes quatuor qualitates, exempli causa, si aquæ, & terræ addatur ignis, ut calore suo earum frigiditatem temperet; ut quid amplius requiritur aer? an propter humiditatem? verum, hanc præstitit aqua. Aristoteles enim ipse iam dixerat, aquam requiri, ut humore suo reddat terram terminabilem. an propter calorem? sed ad hunc ignis est perquam sufficiens. Respondebit quis; quamvis, si aer desit, nulla sit defutura ex primis qualitatibus, tamen non fore proportionem inter ipsas qualitates. Nam contra aquæ humiditatem pugnant siccitas ignis, & terræ, & ita non solum eam remittent, sed omnino destruent. Quod si dicas, posse hanc compensari à quantitate aquæ, sequetur aliud absurdum, quod frigus ipsius à frigore terræ adutum calorem ignis omnino extinguet. Verum neque adhuc sufficienter declarata est necessitas omnium elementorum, quoniam aliquas qualitates suis contrariis prævalere, est omnino fatendum, ut in lapidibus minimum adest humiditatis, quid igitur prohibet dicere, ad eorum mixtionem aerem non concurrisse etiam secundum eorum sententiam, qui existimant, aerem esse humidum? ob hæc existimo hanc Aristotelis rationem esse tantum.

Siff proba-

probabilem, vel probare tantum, elementa esse virtute in misto, ex eo quod sunt omnes qualitates refractæ, quamuis enim duæ qualitates possint esse ab eodem elemento, quia tamen singulis elementis singulæ qualitates tribuuntur ab Aristotele tamquam propriæ, ex eo quod omnes sunt in misto, rectè concludit, adesse virtute omnia elementa; quorum illæ virtutes sunt. Melius tamen hoc idem à posteriori probatur, ut quæstione 10. lib. primi notauimus.

In quintam propositionem. Non caret difficultate hæc propositio. Nam nutrimentum debet esse contrarium nutritio, ergo non ex iisdem nutrimur, ex quibus constamus. Probatur antecedens, quoniam generatio fit ex contrario, at nutritio est quædam peculiaris generatio, ergo debet fieri ex contrario. Confirmatur experientia, quia animalia carne cõstant, & ossibus, & ex his complura herbis nutriuntur, non verò carne, & quæ carne nutriuntur, ab animalibus diuersæ speciei solent eam accipere. Consequentia quoque patet, nam si nutrimur ex rebus, quæ sunt contrariæ his, quibus constamus, ergo non iisdem. Respondeo, constare ex aliquo, intelligi posse dupliciter, vel in facto esse, vel in fieri, si priori modo intelligatur, verum est, quod illa, quibus nutrimur, eadem non sunt cum illis, quibus constamus, quamuis oporteat, esse similia, & proportionata; si posteriori, diximus, veram esse Aristotelis sententiam, quoniam cum nutritio sit quædam generatio partialis, utriusque ex illis generari debet pars, ex quibus etiam genitum est totum. Priori autem modo intellecta de-

bet accipi, non de identitate specifica sed potius de quadam identitate similitudinis, & proportionis. Dices, adhuc non concludere Aristotelis argumentum, omnia mista constare ex omnibus elementis, sed tantum viuentia. Respondeo, Aristotelem supponere id, quod verum est, quoad missionem eandem esse rationem in viuentibus, & in ceteris mistis.

In sextam propositionem. Hæc est conclusio, quæ deducitur ex antecedente propositione, & locum proprium habet in libris de anima, ex ijs tamen, quæ de conuersione aquæ in vinum diximus, facile ipse veritas constabit.

In septimam propositionem. Tã in nutrimento, quàm in nutritio, tum materia, tum forma ad sunt, dicitur tamen nutrimentum habere rationem materiæ, quia est quid imperfectius, & determinabile, quod nutritur verò, perfectius, & determinans. Adde, quod nutrimentum, quamuis formã missionis habeat, dum tamen in substantiam nutriti vertitur, recipit aliam formam nobiliorem, scilicet animam, respectu cuius nõ solum materia ipsius, sed et forma se habet ut materia.

In octauam propositionem. Nõ vult Aristoteles, ignem verè nutriti, sed tantum secundum apparentiam, & antiquorum opinionem. Quamuis enim & aqua vertatur in aerem, & hic in illam, horum tamen generatio non est similis nutritioni, tũ quia nõ ea indigent ad sui conseruationem hæc elementa, sicuti ignis, tum etiam quia per eam non videntur augeri. Adde, quod saltem, ut plurimum fiunt extra ipsorum spheram, & alterius virtute: Nam aer vertitur in aquam,

aquam, vel in cauernis terræ, vel in media regione ipsiusmet aeris, aqua verò vertitur in aerem, virtute solis, aut ignis, potius, quã ipsius aeris.

In nonam propositionem. Dicitur ignis esse formæ simillimus ab Aristotele, quia ad concuum lunæ ascendit, qui locus cum sit terminus corporum corruptibilium, & formæ sit terminare, non immerito potest dici forma, & consequenter corpus illud, quod illi proximè accedit, rationem quoque formæ magis habet. Adde, quod hoc idem ostendit, ignem esse perfectissimũ elementorum, forma autem est perfectior materia.

DISPUTATIO III.

De transmutatione Elementorum.

Quamuis mista, saltem animalia, duplicem habeant corruptionis, & transmutationis modum scilicet ab intrinseco, eò quod ex contrarijs componantur, & ab extrinseco aliquo contrario; elementa tamen cum sint simplicia, neque contrarijs qualitatibus subijciuntur; ab extrinseco tantum corrumpuntur, excipiendus tamen videtur ignis, de quo Arist. ait 3. cœli t. 52. corrumpi & à contrario, & etiam à se ipso marcescendo. Verum hic posterior modus non est ab ipso igne, quasi se ipsum destruat; sed per accidens, quia consumit alimentum, sine quo existere nequit; sed quicquid sit de hoc posteriori modo, nos de prior tantum agemus cum Aristot. hic cap. 4.

An quodlibet Elementum mutari possit in quodlibet.

QVÆSTIO XV.

Quid alij Sentiant.

SECTIO I.

Ad eam clara videtur hæc de re sententia Aristotelis t. 24. & deinceps, affirmantis, non posse ut in eadem partem ceteri omnes Peripatetici consenserint; quamuis enim Marsilius in hoc 2. quæst. 9. referat, quosdam contrarium sentientes; cum tamen nomine careant, videntur reputari, ac si non essent.

Rationibus quoque hæc eadẽ sententia probatur: Primò, Generatio, & corruptio, siue transmutatio fit inter contraria: sed elementa omnia habent contrarietatem inuicem, vel secundum omnes qualitates, ut aqua, & ignis, vel secundum alteram saltem, ut aer, & aqua; ergo agent mutuo, & inuicem transmutari poterunt.

Secundò. Possunt transmutari qualitates; ergo etiam formæ; consequentia est euidens, quoniã formæ substantiales sequuntur dispositiones. Antecedens patet, quoniã quælibet qualitas potest à sua contraria qualitate vinci; poterit igitur corrumpi in aqua humiditas, & frigiditas, & fiet ex ea ignis, vel corrumpi tantum humiditas, & euadet terra, & sic de reliquis.

Tertiò. Si aliquod elementum non posset verti in aliqod aliud, esset maximè aqua in ignem, quia videntur hæc duæ esse maximè contraria: atqui quando gustata aqua

proijcitur in fornacem ardentem, necessariò est dicendum, quòd vertatur in ignem, quia certum est, corrumpti, neque apparet, in quod aliud conuerti possit: Confirmatur, quia videmus, etiam reliqua elementa facìle in ignem conuerti. Nam & pulueris pugillum in se coniectum ignis accendit: & aer flammæ contiguus, ei in pabulum cedit:

Quid nobis videatur.

SECTIO II.

Mihi hæ rationes non admodum firmæ videntur, & auctoritati potius, quàm ipsis manus darem; sed neque hoc philosopho dignum videtur; alioqui enim satius foret, quæstiones non proponere, sed simplici præceptoris dicto, veluti pythagorici, acquiescere: quàm ad rationis tribunal opinionem aliquam vocare, ac deinde non ab ipsa ratione, sed tantùm ab auctoritate sententiam expectare. Dicam igitur, quod ab ipsa ratione audire mihi videor; non quidè pertinaciter asserens, hoc ipsum à ratione pronunciari; sed tantùm aures meas hoc sono impleri; qui acutiori auditu præditi sunt, aliud fortasse iudicabunt; sed mihi fas non est, aliorum auribus vri.

Censeo igitur, non quodlibet elementum verti posse in quodlibet immediatè. Ac primùm in ignem nullũ aliud elementũ verti posse, existimo. Probo in vniuersum quia si elementa omnia posset ignis in se conuerttere, sequeretur, semel accensum numquam per se extinguì; numquam enim ei deficeret pabulum, ex cuius solo defectu i-

gnis extinguitur, quod enim in ignem vertitur, est pabulum ignis, at elementa nunquam deficiunt, ergo si hæc verti possent in ignem, numquam ei pabulum deesset. Cõfirmatur sigillatim de vnoquoque elemento. Nam ignis semper habet aerem vicinum, ergo si ipsum posset in se conuerttere, paulatim totum aerem depastus esset; nõ enim est maior ratio de eo, qui modò est ei propinquus, & de alio, qui huic consumpto succedit. Neque dici potest, ex aeris resistentia prouenire, vt possit hanc partem, & non aliam consumere: quanã enim qualitate resistit? frigore ne, an humiditate? sed videmus, has facillimè expelli ab aere, vel si dicatur, numquam perfectè expelli, ergo nec vnumquam poterit ignis vllam aeris particulam in se conuerttere. Præterea saltem in paruo cubiculo, vbi aer est modicus, & parum resistens, quomodo poterit magno igni resistere? non verti autem illum aerẽ in ignem, patet, quia alioqui ab aere deferretur ignis in tabulata, & combureretur totum cubiculum: Si dicas, ignem comburere aliquãdo corpus remotum medio aere, ergo hic est ignitus. Respondeo, hoc contingere vel media aliqua scintilla, vel immisso magno calore per aerem, non tamen inflãmato ipso aere, vt in libro priori explicaui-mus.

De terra idem patet, quia proiecta in ignem numquam consumitur, alioqui lateres, qui in ardentissima fornace coquantur, consumerentur.

De aqua idè probatur, quoniam lychnus accensus in lampadibus oleo deficiente extinguitur; quàmuis adsit aqua, non alia ratione, nisi quia

quia aqua nutrirì ignem, est impossibile.

Præterea idem probatur, quia quod vertitur in ignem, propriam formam non amittit, sed recipit proprietates ignis, immo & ipsius formã, vt patet in ligno, quod idcirco, & resurget veluti ignis, & calescit; & retinet etiam veluti lignum propriam figuram, & gravitatem, qua descendit, consumpta verò forma ligni, perit etiã ignis. Atqui si elementum posset hoc pacto accendi, quando ne deficeret ille ignis? an quando consumptum esset elementum? Sed cum non possit in nihilum redigi, oporteret, verti in aliquod aliud elementum, vel in mistum; non in mistum, quia ab igne nullum mistum gignitur, immo omnia deuorantur: si in elementum, tursus illud elementum esse posset cibus ignis, quare numquam ille ignis extingueretur.

Dico 2. difficile videri; terram verti posse in aerem, vel in aquã, non esse tamen omnino improbabile. Probatur prior pars, quoniã aer nõ habet qualitates, quibus in terram agar: nam cum ea conuenit in siccitate, & in frigore. Præterea est adeo densa, & grauis terra, vt non videatur immediatè conuerti posse in aerẽ tenuissimæ substantiæ. Confirmatur, quia si terra posset in aerem transmutari, altissimi montes paulatim deprimerentur, dum eorum cacumina in aerẽ soluerentur, cuius tamè contrariũ cernimus. Confirmatur secundò, quia si nõ pòt terra vinci ab igne, qui est maximè actiuus, quomodo superari poterit ab aere, vel aqua? præcipuè cum inuicta remaneat ab igne, non ob suam frigiditatẽ, sed

ob densitatem, & crassitiem, quæ non minùs aeri repugnant, & aque, quàm igni.

Probatur altera pars, quoniam sol eleuat à terra vapores, & exhalationes, quæ deinde conuertuntur in aerem, vel in aquam; immo fortè ipsa exhalatio nil aliud sæpe est, quàm aer; ergo videtur terrã à sole conuerti in aerem, & aquã; cui obiectioni qui contrariam sententiam tueri vellet, oporteret respondere, non eleuari huiusmodi vapores, aut exhalationes ab elemẽto terræ puro, sed misto, vel ipsas esse mista quædam imperfecta.

Dico 3. æquè difficile videri, aerem, & aquam in terram verti, ac terram in aerem, vel aquam. Probatur eadem ratione, qua superius dictum, ob magnam scilicet distantiã naturarum, & differentiã inter hæc elementa, & etiã quia cum terra sit minùs actiua, non videtur ea posse in se conuerttere. Adde, neque ad hoc adiuuari à sole, quia hic extenuat, & calescit; calor autem & tenuitas sunt dispositiones ipsi terræ contrariæ.

Dico 4. aquam, & aerem inter se mutuo, & facìle conuerti. Patet experientia, quia dum aqua igni apposita consumitur, non potest in aliud verti, quàm in aerem, & hic similiter si humidus sit, facìle in aquam transmutatur; vt supra etiã notauimus. Ratio quoque suffragatur, quia hæc duo elementa minùs, quàm alia inter se dissident, & quoad primas, & quoad cœteras etiam qualitates.

Dico quinto. Ad hanc mutuum conuersionem aque, & aeris non sufficere ipsorum virtutes, sed extrinsecò alicui agenti eam principalius tribuendam. Probatur primò,

mo, quoniam aer non habet vim, qua possit rarefacere, & extenuare aquam, quod maximè requiritur, ut in aerem transmutetur; neque aqua virtutem condensandi aeris, qui nisi condensetur, non potest in aqua verti. Confirmatur, quia humiditas, & siccitas, quibus sibi aduersantur aer, & aqua, sunt qualitates minimæ activatis, & respectu cæterarum primarum vocantur passivæ, ergo non est credibile, his gladijs elementa se interimere. Secundò. Experientia, quia videmus, ignis, vel solis virtute aqua exhalationes emittere, & in aerem verti; aerem quoque vaporibus condensatum, opaci corporis interuentu in aquam transmutari, alioqui autem, quamuis aer, & aqua se contingunt, numquam percipimus, vnum in alterum transmutari, nec inuicem hostiliter pugnare.

Tertiò. Facilius est, se tueri ab aduersario, quàm ipsum in se conuertere, quia facilius est, non vinci, quàm vincere, & ad illud sufficit vires habere pares, ad hoc autem oportet habere maiores. Videntur ergo pugnare hæc duo, aquam scilicet ab aere vinci, & in se conuertere, & rursus aerem ab aqua, nam quod habet vim alterum in se vertendi, multò magis habebit ad se tuendum ab illo, nec inter quæuis alia, hæc mutua conuersio reperitur, ligna enim vertuntur in ignem, at non ignis in ligna. Vinum in sanguinem, at non sanguis in vinum. Vinum item in acetum, at non acetum in vinum, homo in vermes, vel serpentes, at non hi in hominem; & sic de cæteris.

Dices, hanc regulam locum habere in mistis, quæ solent verti in peius, & inter se magnam habent

dissimilitudinem, non autem in elementis, quæ sunt eius ordinis, nec possunt in aliud simplicius resolui. Respondeo. In mistis quidem hoc clarius apparere, sed rationem factam locum habere etiã in elementis, quorum vnum non potest esse potentius, & debilius altero. Dices, ratione quantitatis, quæ modò sit in vno maior, modò in altero, hoc etiã posse contingere. Respondeo, quantitatem adiuuare actionem agentis, quando hoc agit in contrarium secundum omnes suas partes, quod in illis euenit, quæ actionem emittunt in distans, sicuti est ignis, qui quò est maior, eò longius calorem mittit. At verò aqua, & aer non agunt secundum omnes suas partes, sed tantum secundum extremam, qua tangunt contrarium, non etiã aqua humectat nisi ea, quæ tangit, quare licet sit alicubi in maxima profunditate, si tamen eam non tangas, sed tantum proximè manum admoueas, nihil ab ea patieris. Quòd si videatur aliquando humiditatem non tacta impartiri, est ratione vaporum, qui virtute caloris ab ea eleuantur, & idem dici potest de aere quoad siccitatem, quæ etiã est minùs actiua, quam humiditas. Adiuuat quoque actionem, siue victoriam quantitas, quia est causa, vt vnum contrarium cingat vndique alterum, & ita ex pluribus partibus ipsum oppugnet, sed neque hæc ratio hic locum habet, cum enim aer, & aqua sint substantiæ fluidæ, & ille sit leuis, hæc verò grauis, si per accidens alteruter ab altero ambientur, facillimè secerantur, & ad propria loca redeunt. Non igitur facillè reperias, in quo quantitas maior possit alterius victoriam contra

tra alterum adiuuare, cum nõ possit qualitates intendere, neque vim aliquam corruptiuã illis elargiri.

Dico sextò, neque ignem verti posse in aliud elementum. Ratio est, quia ignis numquam est nisi in materia habente aliam formam mistam, cum ergo deficiat ignis, remanet illa alia forma in materia; non ergo dici potest ignis verti in aliud elementum. Confirmatur, quia si quando dicendus esset ignis verti in aliud elementum, esset, cum flamma videtur euanescere in aerem: atqui tunc potius dicendum esset, verti in fumum, qui semper post flammã extinctã remanet, & cum deficit, ipse vertitur in aerem, potius quam ignis, si dicatur verti in cinerem, & hunc esse puram terram, negandum erit vtrumque. nõ nec cinis est pura terra, sed mistum, nec ignis vertitur in cinerem, sed illud mistum, quod ab igne depascatur.

Obiectorum solutio.

SECTIO III.

AD argumenta igitur in oppositum, ac primũ ad Aristoteles auctoritatẽ dicere possumus, ipsum loqui de transmutatione mediata, immo hunc esse illius verum sensum, facillè ostenditur. Nam inquit Aristoteles, tunc vnum elementum mutari in aliud, quando qualitates illius in qualitates huius mutatae sunt, exempli causa ignis est calidus, & siccus, aer verò calidus, & humidus; si ergo, inquit Aristoteles, vincatur siccum ab humido, aer erit; ad hoc autem vt sit aqua, oportet, vinci & calidum, &

ficcum: atqui semper prius vna qualitas vincitur, quã altera, quia & actiuitates, & resistentiæ qualitatum sunt diuersæ; dam ergo aqua incipit agere in ignem, vt ipsum in se vertat; vel prius siccum vincet, vel prius calidum, si prius siccum, ergo ignis aer erit ex Aristotelis principijs, vt aiunt, antequam sit aqua: si prius calidum; ergo ignis fiet terra; antequã fiat aqua: non igitur immediatè ignis vertitur in aquam. Dices, ambo simul vinci. Contra, quia Aristoteles inquit, tardius duo vinci, quàm vnum, & difficilius: atqui si simul ambo vincerentur, non citius vinceretur vnum, quàm duo, consequenter non tardius ignis verteretur in aquam, quàm in aerem: Confirmatur etiã, quia experientia patet, vnã qualitatem prius corrumpi, quàm aliam, nam citius aqua sit calida, quàm sicca, ergo numquam poterit aqua verti immediatè in ignem, iuxta hæc principia Aristotelis. Et hoc quidem sufficeret pro argumenti solutione, non tamen pro Aristotelis expositione, nõ verè non est concedendum, tam rudè fuisse Aristotelem, vt voluerit, terram in ignem vertendã, si tantum eius frigiditas corrupta fuerit, sciebat enim, terram esse maximè densam, & hanc densitatem esse maximè igni contrariam, & oportere, hanc etiã destrui, quando dispositiones vnus in dispositiones alterius commutantur: quomodo autem hoc contingeret, explicauit in primis qualitatibus, non quòd horum commutatio sufficiens sit ad elementorum transmutationem; sed vt ex illis disceremus, quid de reliquis etiã esset iudicandum.

Ad primã rationem respondeo, &

nec omnia elementa habere qualitates contrarias actiuas, quia terra, & aer in frigore, & siccitate conueniunt, neque ea, quæ habent, necessariò admittere transmutationem, vel quia sint minimæ actiuitatis, vt siccitas, & humiditas, vel quia nõ sufficere vnus qualitatis transmutatio. nam licet aer fiat calidus, nõ propter hoc fieri potest ignis, quia non potest esse eius pabulum, vt supra explicauimus.

Ad secundam patet ex responsione ad primam, nam non omnes qualitates possunt in quaslibet alias immediate commutari; alioqui sequeretur etiam, ex quolibet misto fieri posse quodlibet aliud mistum immediate, victis tantum, & communitatis qualitibus, quibus differunt.

Ad tertiam respondeo, difficilius etiam cætera elementa verti posse in ignem, quàm aquam, quia aer facilius diffiuit; terra autem ob siccitatem magis resistit: negatur etiam, aquæ guttam immediate verti in ignem: nam vel verteretur in flammam, vel in prunas, nõ in prunas, quis enim hoc asserat? oporteret enim eam acquirere multo maiorem, quàm antea haberet densitatem, & soliditatem, & hæc non possunt esse effectus ignis; neque verò in flammam, quia hæc est fumus accensus; prius igitur oporteret verti in fumum: at fumus nõ est aqua, neque ignis; ergo aqua non verteretur immediate in ignem; sed prius in fumum. Verum neque hoc est probabile, quia licet aliqua lis fumus videatur eleuari ab aqua, dum igni in vase æneo apponitur, attamen nõ est talis fumus, qui possit in flammam accendi. dicendum est igitur, potius verti in aerem, vel

in quoddam mistum imperfectum, nam quando aquæ gutta in ferrum candens projicitur, statim fumus tenuem ex eo vaporem, sive fumum eleuari, qui paulò post omnino vertitur in aerem. Dices, videtur augeri ignis, dum paululum aquæ in eum projicitur. Respondeo, si modò augetur, non augeri immediate ab aqua, sed mediate, quia videlicet humectando subiectum, in quo est ignis, est causa, vt fumus copiosior assurgat, qui deinde inflammatus maiorem reddit flammam, & ignem; vel quoniam prius ab aqua remittitur ignis, & eius quodam modo ius reprimitur ea euanescente, pristinum vigorem recipit, & quod amisisse videbatur, resarciens, maior apparet. Reliquas instantias de puluere, & aere, iam constat ex dictis, falsas esse.

*An inter Elementa symbola detur
facilior transitus.*

Q V Æ S T I O XVI.

Dubitandi rationes, & falsæ multorum solutiones.

S E C T I O I.

Affirmat Aristot. hic cap. 4. cui tamen opponuntur non contemnendæ rationes; prima, non minus facile vincuntur duo à duobus, quàm vnus ab vno; sed vt detur transitus inter elementa dissymbola, oportet, duas qualitates vinci à duobus contrarijs, vt autem inter symbola, vinci vnã ab vna; ergo eadem est difficultas, vel facilitas in vtrisque; secunda, facilius videtur

videtur conuerti in ignem gutta, aquæ, quàm pugillus terræ, & tamen terra est elementum symbolum cum igne, aqua verò dissymbolum, ergo doctrina Aristot. nulla 3. similia minus inter se pugnant, & facilius conseruantur inuicem, ergo etiam difficilius dabitur transitus inter elementa similia, qui non potest esse sine corruptione alterius, quàm inter dissimilia, 4. affirmant omnes, ita fuisse disposita elementa; vt symbola sint propinqua, tanquàm bene inuicem coherentia, & minus pugnantia; at si facilius symbolum verteretur in symbolum, malè natura elementorum conseruationi cauisset constitutis symbola sibi propinqua, falsèque diceretur, res materiales conseruari in loco sibi connaturali, nam cum elementum symbolum sit locus naturalis alterius symboli, illud potius destrueret, quàm conseruaret.

Vt igitur Aristotelis doctrinam tueantur eius interpretes, varia sunt commenta. Marsilius 2. de generatione q. 10. & Niphus in t. 25. dixerunt (facilius) posse sumi dupliciter, vel vt idem sit, quod velocius, vel vt significat minori negotio, quamuis eodem tempore; & asserunt, non intelligi priori modo, sed posteriori, quia in mutatione symbolici elementi pauciora deperduntur, scilicet vna tantum qualitas. Verum non est hæc explicatio ad mentem Aristotelis, qui apertissime inquit, non tantum facilius, sed etiam velocius, & celerius elementa symbola inuicem transmutari.

Secunda responsio est Ægidij in tex. 24. Elementum symbolum facilius mutari, quia vna eius tantum qualitas per se corrumpitur, à con-

trario, altera verò per accidens ad corruptionem subiectis in dissymbolo verò ambè corruptionem per se. Verum hæc responsio, & falsum supponit, quòd scilicet accidentia corrumpantur ad corruptionem compositi; & neque satisfacit; quia remanet eadem difficultas, cur vna qualitas citius ab vna corrumpatur, quàm duæ à duabus.

Tertia responsio est Niphi, qui symbolum facilius dicit mutari, quia non reagit: supponit enim, reactionem fieri non posse secundum eandem contrarietatem, quod supra, falsum esse, ostendimus.

Quarta responsio est Toleti in hoc 2. quæst. 9. symbolum facilius mutari, quia qualitas contraria minus resistit contrariæ, eò quòd sit coniuncta cum alia qualitate symbola, & c. humiditas aeris minus resistit igni, quàm humiditas aquæ, quia illa est coniuncta cum calore, qui ipse resistentiã nõ adiuuat, hæc autem est coniuncta cum frigore, à quo non parum adiuuatur. Sed hæc responsio licet subtilior, nec est ad mentem Aristotelis, nec difficultati satisfacit: Probatur primum dictum, quia Aristot. hanc assignauit rationem suæ doctrinæ, quia facilius vnus contrarium vincitur, quàm duo, alia igitur ratio, quæ desumitur à minori resistentia per accidens, non est ad ipsius mentem. Probatur posterius dictum, quia aliquando à qualitate symbola potest etiam adiuuari resistentia alterius qualitatis sibi coniunctæ. Nam frigus in terra roboratur à siccitate, vt magis resistat calori ignis, quamuis in hoc quoque sit siccitas. Præterea etiam si demus, in elemento dissymbolo adiuuari resistentiam qualitatis pa-

tientis, adhuc compensabitur hoc auxilium concursu alterius qualitatis in contrario dissymbolo, quæ actionem sibi coniunctè adiuuabit.

Quinta responsio est Doct. Cōnimb. cap. 4. quæst. 2. qui notant, qualitates actiuas eidem elemento in gradu perfecto non conuenire, consequenter, quando elementū dissymbolū vult in se suum contrarium conuertere, oportet, inquit, ut agat secundum ambas qualitates, sed alteram ex his habet remissam; ergo secundum hanc remissam aget, quare difficilè totalem victoriam obtinebit; at verò quādo duo symbolica inuicem agunt; sufficit, quòd agant secundum illam qualitatem tantum, in qua excellunt, consequenter citius de hoste triumphū ducent. Verum hæc etiam responsio, & egreditur limites rationis Aristotelicæ, & est insufficientis; tū quia falsum est, ut supra ostendimus, elementa habere alterā qualitatem naturaliter remissam, tum etiam, quia hoc concesso, sequeretur, non omne elementum symbolum facilius in symbolum conuerti, sed illud tantum, quod habet qualitatem dissymbolā remissam, in alterum, quod habet eā in summo, exempli causa secundum ipsorum principia ignis facilius verteretur in aerē, quia qualitas dissymbola, .i. humiditas est in summo in aere, non autem siccitas in igne; at verò aer difficilimè verteretur in ignem, quia ignis non potest agere per calorem, in quo conueniunt; virtus autem siccitatis superatur valde ab humiditate aeris, ergo difficilimè ipsum in se conuertet.

Aristotelis mens, & veritas ipsa declaratur.

SECTIO II.

PRO solutione huius difficultatis norandum est, vnum elementum cōuerti posse in aliud, vel per actionem elementis, in quod cōuertitur; vel per actionem alterius, v. g. aqua potest verti in aerē, vel per actionem aeris, vel per actionem ignis. si ergo loquamur de conuersione, quæ fit ab eo elemento, in quod aliud conuertitur, sic considerata natura qualitatum, tā difficile est, conuerti symbolum à symbolo, quàm dissymbolū à dissymbolo, estq; ratio Aristotelis nulla. At verò si loquamur posteriori modo, longè facilius vertitur elementum in symbolum, quā in dissymbolum, quia ad hoc ut elementum vertatur in symbolū, sufficit, ut vna eius qualitas corrumpatur, in dissymbolum verò, ut ambæ, & quoniam cum dissymbolum elementum agit in aliud, euenire solet, ut vna qualitas citius corrumpatur, quàm altera, idcirco meritò dixit Aristor. quòd cum elementū corrumpitur, facilius vertitur in symbolum, quàm in dissymbolū. Quare Arist. numquam exemplū affert de vno elemento symbolo agente in alterum symbolum, sed simpliciter inquit, si vincatur humidum, siue calidū, quasi diceret, à quocunq; vincatur, siue à symbolo, siue à dissymbolo.

Ratio autem, cur reliqui aberrarunt, fuit, quia iam statuerant, Aristotelem loqui de immediata elementorum transmutatione, cuius nos contrarium supra docuimus; &

ex

ex dictis verum apparet, quia aliqui non erit vera Aristotelis doctrina.

Ad primam ergo rationem in contrarium concedimus, quod per ipsam intenditur, non difficilius ab elemento dissymbolo in se aliud cōuerti, quàm à symbolo, dicimus tamen, facilius à dissymbolo conuerti in symbolum, quàm in se, & hanc fuisse mentem Aristotelis.

Ad secundā respondeo, comparisonem debere fieri non inter conuersiones diuersorum elementorū, sed inter conuersiones eiusdem, deberet ergo dici, facilius aqua vertitur in ignem, quàm in aerem, quod est falsum, quia, ut supra ostendimus, facilius aqua vertitur in aerem symbolum, quàm in ignem. Adde, quòd terra licet sit symbola igni in siccitate, est tamen multo magis dissymbola in densitate; & quamuis Aristoteles exemplum affert tantum de qualitibus actiuis symbolicis, debet tamen de omnibus vniuersaliter intelligi.

Ad tertiam concedimus, similia non solum omnino (de quibus statim dicere possemus valere argumentum) sed etiam in aliqua qualitate tantum, facilius propinqua conseruari, negamus tamen, hoc esse contra nos, qui non asserimus, elementū symbolū à symbolo facilius in se conuerti, sed dicimus, à dissymbolo facilius conuerti in symbolum, quàm in se.

Ad quartam, colligitur responsio ex dictis. Nam si dissymbola fuissent propinqua, verbi gratia ignis, & aqua, quamuis non facile vnum conuertisset aliud in se, tamen facile corrupisset, & conuertisset in elementum symbolum; quare rectè dicitur elementum ma-

gis conseruari à symbolo, quàm à dissymbolo, quod dictum sit, ut respondeamus iuxta ipsorum principia, non iuxta nostra, nos enim non admittimus hunc ordinem elementorum, qui neque concedimus spheram ignis, nec aerem volumus esse terræ dissymbolum; in quo etiam alij non consentaneè philosophantur, dum volunt esse terræ dissymbolum, & tamen, ut plurimum, illi quoque proximum esse.

An ex duobus Elementis corruptis gigni possit tertium.

QVÆSTIO XVII.

Videtur affirmare Aristoteles t. 29. Nam inquit, ex aqua, & ignes corruptis gigni posse terrā, & aerem, quod non est intelligendum coniunctim, sed disiunctim: duobus enim modis possunt corrumpi ignis, & aqua, vel quia corrumpatur calor ignis, & humiditas aquæ, & resultabit terra, quia remanebunt siccitas, & frigus, vel quia corrumpatur frigus aquæ, & siccitas ignis, & tunc resultabit aer: Dices, nonne poterit contingere, ut corrumpatur calor ignis, & frigiditas aquæ tantum, vel saltem, ut reducatur ad gradum remissum? Respondeo, posse quidem contingere, sed tunc generabitur mistū, quia primæ qualitates erunt contempertæ, vel elementa non corrumpentur in tertium, quia poterunt existere sub illis qualitibus refractis. Cōfirmatur primò hæc sententia, quia nulla apparet repugnantia, cur non possit in vnoquoque elemento altera tantum qualitas corrumpi, & ita fieri tertium ab ipsis distinctum. Cōfirmatur 2.

Quia per actionem tertij possunt duo elementa in tertium conuerti, vt ab igne, aer, & aqua in ignem, ergo etiam si non adsit agens extrinsecum, poterunt, dummodo corrumpatur aer, & aqua, in eundem ignem transmutari.

Egotamen, quamuis metaphysicè non mihi videatur impossibilis hic transitus, saltem physicè crederem non esse possibilem. Probat, quia hoc non contingit in elementis symbolis, vt omnes concedunt, sed tantum in dissymbolis, at neque in dissymbolis potest euenire, ergo. Probat, quia secundum nos dissymbola tantum sunt ignis, & aqua, sed iam ostendimus, ignem non posse immediatè conuerti in tertium, ergo non potest ignis conuerti in tertium. Secundum alios autem dissymbola sunt aer, & terra, sed patet aerem, & terram esse minimè actiuitatis, ita vt non sit credibile, inuicem agere posse, & mutuo se corrumpere, quod etiam ignis verti non possit ab aqua in aerem, probatur, quia maximè agit aqua in ignem per humiditatem, sed humiditas est aeri contraria, vt ostendimus, ergo.

Præterea vel elementa, quæ supponuntur agere inuicem, & se mutuo interimere, sunt æqualis vel ferè æqualis virtutis, vel vnum valde excedit alterum; si primum, omnes qualitates remanebunt refractæ, quare vel generabitur mistum, vel potius elementa priora conseruabuntur, quam alterum de nouo producat. Nam multò plus requiritur ad generationem elementi, quam ad conseruationem, quia ad hoc, vt forma introducat in materiam, debet hæc esse perfecte disposita, at verò ad hoc, vt conser-

uetur, sufficit, vt non omnino sit indisposita; quamuis non sit perfecte disposita, & patet experientia, quia aqua potest existere cum sex gradibus caloris, nemo tamen concedet, posse aquæ formam in huiusmodi materiam introduci.

Cum igitur supponantur qualitates esse refractæ, potius erunt aptæ ad conseruandum elementum, quod iam existit, quam ad producendum alterum de nouo. Si verò ex duobus elementis confligentibus, alterum sit longè potentius, infirmius tantum interibit, non verò ambo in tertium vertetur. Quare euentus ille, qui in igne tota corrumpatur siccitas, & in aqua tota frigiditas, vel è conuerso in igne calor, & in aqua humiditas, non videtur possibilis, quia si ignis sit potens ad expellendum humiditatem, poterit etiam multò magis expellere frigus, & aqua si potens sit expellere ab igne siccitatem, poterit etiam multò magis calorem.

Dices, si aqua in prunam ardentem conijciatur, apparet, & aquam consumi, & etiam extingui ignem, sed non in aliud vertuntur, quam in aerem, igitur. Respondeo, quando extinguitur pruna accensa, non mutari ignem in aerem, sed deficere ignem, & remanere formam ligni, siue alterius rei, sicuti quando moritur animal, deperditur anima, neque tamen gignitur alia forma; aqua verò absorbetur ab illa eadem materia, potius quam conuertatur in aerem, & dato etiam, quod conuertatur aliqua eius pars, quam videntur eleuare vapores, non sunt duo elementa, quæ conuertantur in tertium, sed alterum tantum, neque hoc contingit, quia vna tantum qualitas in vtroque elemento corrumpatur, sed quia corrumpuntur

C A P. I X.

Quod oporteat inquirere causas rerum generabilium, & corruptibilium vniuersales. Quot, quæue sint istæ causæ: & nonnulli circa ipsas Antiquorum errores.

ambæ in aqua. Nam si in ea corrumpetur tantum frigiditas, & remaneret humiditas, non vtique verteretur in aerem, sed remaneret aqua, cum & vapores illi humidis, qui eleuantur ab aqua, vt communis opinio fert, sint aqua substantialiter, quare etiam facillimè in aquam conuertuntur.

Confirmatur, quia argentum viuum igni appositum facillè elabatur in fumum, sed si ille fumus colligatur, paulò post expulso calore se in pristinum statum reuocat, quod est argumento, non fuisse corruptum, alioqui non tam facillè potuisset denuo produci; si ergo mistum in fumum resolutum tetinet propriam formam, multò magis id dicendum videtur de elemento aqua.

Confirmatur præterea, quoniam ad transmutationem elementorum non tantum qualitates primæ concurrunt, sed etiam, & non minus, raritas, & densitas, quia non aliaratione terra difficillimè in aliud transmutatur, nisi ob eius inaximam densitatem; quare ruit totus aduersariorum discursus.

Ad Aristotelis autoritatē, quæ nobis repugnare videbatur, respondet deo, Aristotelem loqui ex hypothese, & nihil affirmare; inquit. n. si autem vnum quodque alterum corruptum fuerit non ait, de facto corrumpi, sed posito, quod ita duo elementa corrumpere, vt duæ primæ qualitates remanerent integre, an autem sit hoc possibile, non explicat, immo cum loquatur hypotheticè, videtur supponere, non esse possibile, quia eo pacto loqui solemus de rebus impossibilibus.

Quia vero sunt quædam generabilia, & corruptibilia, & generatio existit in eo, qui est circa medium, loco, dicendum est de omni generatione similiter quot, & quænam eius principia, facilius enim sic singularia considerabimus, quando de vniuersalibus acciperimus primū. Facilius singularia inspicimus, quando de vniuersalibus acciperimus primū. Eadem numero æqualia & in sempiternis, & in primis: illud enim, vt materia est, hoc autem, vt forma, oportet autem tertium adhuc adesse, non enim sufficientia sunt ad generandum duo, quemadmodum neque in primis. Vt materia igitur generabilibus causa est, quod possibile sit, & non sit. Hæc enim ex necessitate sunt, vt æterna, hæc autem non sunt ex necessitate. Horum autem hæc quidem impossibile est non esse. hæc autem impossibile esse, quia non contingit circa necessarium aliter se habere. Quædam verò esse, & non esse, & corruptibile, quandeque enim est hoc, quandeque autem non est. Quapropter necessarium est generationem, & corruptionem esse circa possibile esse,

non esse. ideoque ut materia quidem, hæc est causa generabilibus, ut autem cuius gratia forma, & species: hæc autem est ratio vniuscuiusque substantiæ.

tex. 52. Oportet autem adesse & tertium, quod omnes quidē somniāt, dicit autem nullus. Sed hi quidem sufficientem existimauerunt causā esse ad generandum formarum naturam, quemadmodum in Phædone

Phædo. Socrates. etenim ille increpans alios, ut nihil dicentes, supponit quod sunt entium hæc quidem forma, hæc autem participatiua formarum: & quod esse quidem vñ quodque dicitur secundum formā, generari autem secundum susceptionem, & corrumpi secundum abiectiōnem. quapropter si hæc vera sunt, formas existimat ex necessitate causas esse & generationis, & corruptionis. Hi autem ipsam materiam, ab hac enim esse motum. Neutri autem dicunt bene. Si enim sunt causæ formæ, quare non semper generant continue, sed quandoque quidē, quandoque aut non, existentibus & formis semper, & participatiuis? Amplius autem in quibusdam contemplantur aliam causam esse. sanitatem enim Medicus facit, & scientiam sciens, existente & sanitate ipsa, & scientia, & participatiuis. similiter autem & in alijs secundum potentiam operantibus.

tex. 53. Si autem materiā quis inquit generare propter motum, naturalius vtrique diceret ita dicentibus, alterans enim & transformans,

magis causa est generati, & in omnibus consuevimus hoc dicere efficiens, similiter & in ijs, quæ natura, & in ijs, quæ ab arte sunt, quod vtrique motiuum. Sed tamē, neque hi recte dicunt. materiæ enim est pati, & moueri: & mouere autem, & facere alterius potentia. Manifestam autem & in ijs, quæ arte, & natura generatur. non enim ipsa facit aqua animal ex se ipsa, neque lignum lectū, sed ars. Quocirca & hi dicunt nō recte propter hoc, & quoniam derelinquunt principalem causā, auferunt enim quod quid est esse, & formam.

Amplius autem & potentias attribuunt corporibus, propter quas & generant valde instrumentaliter auferentes eam, quæ secundum formam causam. Quoniam enim natum est, ut inquit, calidum quidem segregare, frigidum autem congregare, & aliorum vnumquodque, hos quidem facere. hoc autem pati, ex his dicunt, & per hæc, omnia alia generari, & corrumpi. videtur autem & ignis, ipsum quod mouetur, & patiens.

Amplius vero simile faciunt, ut si quis ferræ, & vnicuique instrumentorum attribuat causam eorum, quæ generantur. necesse est ferrante diuidi, & poliente leuigari, & in alijs similiter. Quocirca, si quam maxime facit, & mouet ignis, sed quomodo mouet non vident, quoniam deterius quā instrumenta. nobis autem & vni-

Materia est pati & moueri. aliter vero potest esse facere, & manere.

tex. 54

al. animal madnet vult.

uer-

NOTATIONES.

uerfaliter prius dictum est de causis, & nunc determinatum est de materia, & forma. Amplius autem quoniam secundum lationem motus demonstratum est, quod est perpetuus, necesse est his existentibus & generationem esse continue. Latio enim faciet generationē incessanter, quia adducit, & abducit generatiuum. Simul autem manifestum est, quod & priora bene dicta sunt primam transmutationem lationem. sed non generationem dicere. multo enim rationalius ens non enti generationis causam esse, quā non ens enti ipsius esse. quod fertur igitur est, quod generatur autem non est: propter quod & latio prior est generatione.

Latio facit generationē incessanter, quia adducit, & abducit generatiuum. Manifestum est, quod & priora bene dicta sunt primam transmutationem lationem. sed non generationem dicere. multo enim rationalius ens non enti generationis causam esse, quā non ens enti ipsius esse. quod fertur igitur est, quod generatur autem non est: propter quod & latio prior est generatione.

PROPOSITIONES
ex capite nono.

- tex. 51. 1 Facilius singularia contemplabimur, cum de vniuersalibus prius sumpserimus.
2 Et genere, & numero causarum corruptibilium cum causis æternarum conueniunt.
3 Forma est ratio vniuscuiusque rei.
tex. 52. 4 Præter materiam, & formam aliā tertiam causam generationis addere oportet.
5 Ideus esse causas generationis, non recte statuit Plato.
tex. 53. 6 Efficiens solemus appellare, quod vim habet ad mouendum.
7 Materia est, pati, & moueri, mouere autem, & efficere, alterius est facultatis.
tex. 54. 8 Forma est causa principalis efficiens, qualitates vero sunt eius instrumenta.

IN primam propositionem. Vniuersalia pendent à singularibus non solum quoad esse, quia his destruetis, ipsa quoque intereunt, sed etiam quoad cognitionem, quia natura vniuersalis à singularibus abstrahitur, malè ergo Aristoteles videtur exordiri ab vniuersalibus: Resp. vtramque methodū posse seruari, & ab vniuersalibus ad singularia, & à singularibus ad vniuersalia, & posterior quidem magis conuenit ijs, qui proprio labore scientiā acquirunt, prior verò ijs, qui scientiā iā acquisitā alijs tradunt, ut hic faciebat Aristoteles, quoniam cū vniuersalia omnibus singularibus conueniant, quod de illis dicitur, nullo negotio potest his applicari.

In secundam propositionem. Si supponimus, has res esse æternas, quomodo ergo causas eis assignabimus? Adde, quod in rebus corruptibilibus adest priuatio, quæ est principium generationis, quæ tamen caret æterna, quia alioqui æterna non essent. Respondeo, nō pugnare, quod aliquid sit æternū, & habeat causam, saltem quoad Aristotelem, etiam efficientem, & verè si creatura posset esse ab æterno; nihil eius æternitati officeret causa. Ad secundum respondeo, Aristotelem, non loqui hic de priuatione, sed tantum de causis perfecte, quas inquit esse tres, materiam scilicet, formam, & efficientem, & has inquit reperiri etiam in æternis, cælos enim supponit constare ex materia, & forma, efficientem verò statuit intelligentiam, siue respectu cæli, siue saltem respectu motus

motus æterni. Aperte autem ex hoc loco redarguuntur illi, qui ex Aristotelis mente statuunt, corpora cœlestia non componi ex materia, & forma ut Auerr. Durand. &c.

In tertiam propositionem. Frequenter hæc definitio formæ reperitur apud Aristotelē, ex qua occasionem aliqui desumpserunt asserendi, formā esse totam rei quidditatem, quod tamen & falsum est, cum de essentia compositi non possit non esse illa pars, sine qua compositio existere nequiret, & ab Aristotele alienum, qui semper de materia tamquam de parte essentiali loquitur. Appellatur igitur formam rationem substantiæ, non quod sit tota ratio, sed quia cum in materia omnes substantiæ materiales conueniant, propria vniuscuiusque ratio à forma desumitur.

In quartam propositionem. Per hanc tertiam causam absque dubio efficientem intelligit. Sed cur finalis quoque non meminit? an quia posito efficiente, statim & ipsa intelligitur, cum omne agens agat propter finem? An verò quod finis à motu abstrahat, & consequenter non sit physicæ considerationis? An denique quoniam animus ei erat, recensere causas, sine quibus concipere non possumus, generationem fieri, at sine fine possumus, quia quamuis omne agens propter finem agat, si tamen quis neget causam finalem, & dicat, ignē, vel aliam causam agere fortuito, non propterea tollet generationem?

In quintam propositionem. Contra Ideas Platonis sæpius disputat Aristoteles, hic autem eas impugnat, quia numquam generatio intermitteretur. Positis enim cau-

sis rectè dispositis, non potest non sequi effectus. At huiusmodi Ideas sunt æternæ, & semper etiam adest materia receptiua, cur ergo non semper sequetur effectus?

Præterea impugnat, quia videmus, in artefactis ad efficiendam, vel statuat, vel sanitatem non sufficere ideam statuat, vel sanitatis, sed requiri etiam statuarium, vel medicum, ergo etiam in naturalibus non sufficientem ideam.

In sextam propositionem. Describit hic potius ex communi hominum opinione efficiens, quam definit, quinto autem metaphys. exactius definiuit dicens, esse principium, unde motus, cuius explicatio videri poterit apud Suarez. disp. 17. in metaphys. sect. prima, non est enim hic eius locus.

In septimam propositionem. Recepta est ab omnibus philosophis hæc propositio, quæ tamen non tam strictè est intelligenda, ut etiam efficiencia per emanationem sit materiæ deneganda; quantitas enim tamquam propria passio ab ipsa emanat. Per alteram autem facultatem, cui tribuit Aristoteles vim agendi, intelligitur forma, ut ipsemet paulò infra se explicat.

In octauam propositionem. Duplicem statuunt philosophi causam principalem, alteram appellant ut quod, alteram ut quo: est igitur forma causa principalis ut quo, composito enim conuenit esse causam principalem, ut quod. Porro in hoc textu obscurum quoque est, quod ait Aristoteles, ipsum ignem moueri, ac pati. Collegium Connimbr. inquit moueri, & pati à cœlo. Nobilius autem, à natura efficiēte, non explicat autem, quænam sit hæc natura: Optima autem mihi videtur Philo-

Philopponi sententia, quam etiam sequitur Toletus, ut ignis dicatur pati ratione materiæ, & ita explicet Aristotelis vim agendi formæ, quia cum ignis agat, & patiat, patiat autem ratione materiæ, sequitur, ut agat ratione formæ. Quod autem in fine huius capituli habet, ignem deterius agere, quàm instrumentum, non asserit ex propria sententia, sed tamquam absurdum infert ex antiquorum opinione, qui censebant, ipsum agere tantum ut instrumentum, immo deterius, quoniam instrumentum habet aliquam vim, siue aptitudinem ad agendum ex se; igni verò nullam ipsi tribuebant, totam enim vim agendi calori acceptam referebant. Vel si velimus, hoc dixisse Aristotelem ex propria sententia, eius mens fuisse videtur, probare vim efficiendi formæ substantialis, & idcirco dixisse, ignem deterius agere, quàm instrumentum, ut contra distinguitur à sua forma, quia agit tantum denominatiuè, cum instrumenta realem influxum exhibeant.

C A P. X.

Quæ sit causa perpetuitatis Generationis, & Corruptio nis. Quod oporteat deuenire ad vnum primum. Et à quo dicatur motus continuus.

Quoniam autem suppositum est, & demonstratum continuam esse rebus generationem & corruptionem, dicimus autem latentem causam esse generationis.

manifestum est, quod vna existente latente non contingit fieri ambo, quia contraria sunt, idem enim & similiter se habens semper idem natum est facere. quocirca generatio erit semper, aut corruptio.

Oportet autem multos esse, & contrarios motus, aut latente, aut inquantitate, contrariorum enim contrariæ causæ. Ideoque non prima latente causa generationis, & corruptionis est, sed quæ secundum obliquum circulum: in hac enim & continuo vnum est, & moueri duobus modis. Necessè enim, si erit semper continua generatio, & corruptio, semper aliquid moueri, ut non deficient ipsæ transformationes: duobus autem, ut non solum contingat alterum. Continuitatis igitur, quæ est totius, latente causa est, accedendi verò, & recedendi inclinatio. contingit enim quandoque fieri longe, quandoque vero prope. Inæquali vero distantia existente, inæqualis erit motus. Quocirca, si in adueniendo, & in prope esse generat, & in recedendo, & longe fieri, id ipsum corrumpit. Et si in saepe adueniendo generat, & in saepe recedendo corrumpit. contrariorum enim contrariæ causæ.

Et in æquali tempore corruptio, & generatio quæ secundum naturam. Ideo & tempus & vita vniuscuiusque numerum habent, & hoc determinatur. omnium enim est ordo. Et omne tempus, & vita mensurantur circuitu. sed tamen non eadem omnia, sed hæc quidem mi-

nori, hac autem maiori, his enim annus, his autem maior, alijs autem minor circuitus est mensura.

Apparent autem & secundum sensum confessa his, quæ à nobis dicta sunt. videmus enim quòd adueniente quidem Sole, generatio est. recedente autem, corruptio, & in equali tempore utrumque, æquale enim tempus generationis, & corruptionis, quæ secundum naturam. Sed contingit sæpe in minori corrumpi, propter adinvicem confusioem, inæquali enim existente materia, & non ubique eadem, necesse est generationes inæquales esse, & has quidem celeriores, illas autem tardiores. quocirca accidit propter horum generationem alijs fieri corruptionem, Semper vero, ut dictum est continua erit generatio, & corruptio, & nunquam deficiet, propter eam, quam diximus, causam.

Hoc autem rationabiliter contingit. Quoniam enim in omnibus inquitur, quod melius est desiderare naturam semper: melius autem esse quam non esse: esse autem quot modis dicimus, in alijs dictum est: hoc autem in omnibus impossibile existere, propterea quòd longe à principio distant: reliquo modo compleuit totum Deus, continuam faciens generationem: ita enim maxime continuabitur ipsum esse, quia proxime & substantiæ fieri semper generationem. Huius autem causa, ut dictum est sæpe, circulo latio: sola enim continua. Ideo & alia, quæcumque trans-

mutantur ad invicem secundum passiones, & potentias, ut simplicia corpora imitantur circulem lationem. cum enim ex aqua aer generetur, & ex aere ignis, & rursus ex igne aqua circulo dicimus reuertisse generationem: quia rursus reflectitur. quocirca & recta latio, imitans circulem, continua est.

Simul autem manifestum ex his, quod quidam dubitant, quare unoquoque corporum in propriam lato regionem, in infinito tempore non distrahuntur corpora. Causa enim huius est adinvicem transitio, si enim unumquodque maneret in sua ipsius regione, & non transmutaretur ab eo, quod propè, iam utriusque distracta fuisset. transmutantur igitur, propter lationem duplicem existentem. quia autem transmutantur non contingit manere ullum coram in vlla regione ordinata. Quòd igitur est generatio, & corruptio, & propter quam causam, & quid generabile, & corruptibile, manifestum est ex his, quæ dicta sunt.

Quoniam autem necesse est esse aliquod mouens si motus erit. ut dictum est prius in alijs: & si semper, quòd oportet aliquid semper esse: & si continuus, unum, idem, & immobile, & inalterabile, & ingenerabile: & si multi circulares motus, multa quidem, omnia autem quodammodo esse hæc necesse sub uno principio: continuus autem existente tempore, necesse motum continuum esse, si quidem impossibile tempus sine motu esse

esse: continui igitur alicuius numerus tempus: circularis ergo, quemadmodum in his, quæ in principio sermonibus, determinatum est.

Continuus autem motus utrum, quia id, quod mouetur continuum est, an quia id, in quo mouetur, velut locum dico, aut passionem? Manifestum itaque quòd eo quòd id quod mouetur, quomodo. n. continua passio, nisi quæ a res, cui accidit continua est? Si autem & eo quòd id, in quo soli loco hoc inest. magnitudinem enim quandam habet, huius autem quòd circulo sursum continuum. quo circa ipsum sibi semper continuum est. Hoc igitur est, quòd facit continuum motum, quòd circulo fertur corpus: ipse autem motus semper.

PROPOSITIONES ex capite decimo.

- 1 Quoniam motus cælorum est æternus, perpetuo quoque generatio, corruptio erunt.
- 2 Motum localem priorem esse generatione, recte constitutum aliàs fuit.
- 3 Si unus tantum esset motus localis æternus, non esset causa generationis, & corruptionis, sed alterius tantum.
- 4 Idem eodem modo semper se habens idem facere natum est.
- 5 Contrariorum sunt causa contraria.
- 6 Primus motus cælorum non est causa ortus, & interitus, sed motus Zodiaci.
- 7 Ex eodem motu, quòd omnia determinatum, quamuis diuersum, durationis, vel vitæ tempus for-

tiantur, prouenit.

- 8 Accedente sole, generationem fieri, & recedente, corruptionem, & in equali tempore utramque fieri videmus.
- 9 Sæpe euenit, ut breuiori tempore corruptio fiat ob mutua rerum confusioem.
- 10 In omnibus quòd præstabilius est, natura appetere dicitur.
- 11 Præstabilius est esse, quam non esse.
- 12 Quoniam in multis non potuit idem numero semper durare, oportuit, generationem adesse, qua idem specie saltem perseveraret.
- 13 Generatio corporum simplicium circulem imitatur lationem.
- 14 Non omnino sunt loco discretæ corpora ob mutua ipsorum generationem.
- 15 Si datur motus perpetuus, & continuus. Motor quoque dabitur perpetuus immobilis, & generationis, atque alterationis expertus.
- 16 Si plures sint motus circulares perpetui, plures quoque erunt motores, sed primo subordinati.
- 17 Tempus sine motu esse nequit, cum sit numerus eius.
- 18 Continuus est motus, quia mobile continuum est, & potest etiam esse continuus, quia locus, in quo fit, est continuus.
- 19 E magnitudinibus sola circularis continua est.
- 20 Corpus, quòd circulariter fertur, motum reddit continuum. Motus verò tempus.

NOTATIONES.

IN primam propositionem. Quæuis falsò supponat Aristoteles, Vuuu 2 Cælo.

Cœlorū motum esse æternum, nō propterea eius illatio continuō est clamanda. Videndum igitur, an sit vera, & quo pacto sit vera. Quoad prius ergo dicendum, veram esse Aristotelis consequentiam, ita ut si cœli motus ab æterno fuisset, etiā generationes, & corruptiones fuissent. Probatur primō ex fine. Nā causa finalis, cur cœlū moueatur, est propter generationes, & corruptiones rerum. Non enim mouetur ob acquirendam aliquam perfectionem, neque ut res in suo statu perseverent, quia ad hoc magis conduceret ipsius quies, ergo ad hoc ut mutentur. Præterea constat, Solem medio calore quædam gignere, & alia corrumpere, ergo ex ipsius accessu, & recessu, necessario multa gigni, & alia corrumpi oportet. Quoad posterius sunt maiores difficultates. Quorum prima est, an hæc propositio sit conuertibilis, ita ut si Cœlum non moueretur, generatio quoque, & corruptio non essent. Qua in re prima opinio est S. Th. in 2. d. 2. q. 2. ar. 3. & aliorū, nullum motū (excepta alteratione perfectiua) cessante motu cœlo fieri posse, fundamentum præcipuum est, quia censent, primum in vno quoque genere esse causam cœterorum tex. 75. 8. phys. primus autē motus est cœlestis, ergo ab eo cœteri. Secunda sententia est, cessante motu cœli non cessaturos quoslibet alios motus, quæ est magis communis, & merito, tum quia non cessarent influentiæ cœlestes, nā adhuc sol illuminaret, & medio lumine calefaceret, ergo nulla est ratio; cur alij motus cessarent, tum etiam quia ignis ad comburendam stuppam ex se sufficienter est potens, quare

absque alio cœlorum influxu, dum modō Deus suum concursum præberet, posset stuppam comburere. Non solum igitur si cœlum nō moueretur, sed etiam si non influeret, neque illuminaret, adhuc generationes, & corruptiones in mundo elementari, mea quidem sententia esse possent. Sed essent ne perpetuæ? videntur enim non fore, quoniam pars illa orbis, cui proximam esset sol, nimio ardore combureretur, pars verò aduersa, frigore rigesceret, vtrumque autem extremam generationi obest. Dicendū nihilominus, generationes tunc quoque posse perpetuo fieri, nam homines, & animalia degere possent in aliqua parte vniuersi temperata, vel ab vna parte in aliam transire, & plantas etiā secū ferre.

Ad argumentum contrariæ sententiæ respondet Durand. illam propositionem, primum in vno quoque genere &c. esse veram tantum in genere causarum. Primum enim efficiens est causa omnium efficientium, & primus finis omnium finium. Verum non hunc esse sensum illius pronuntiati, facile patet, tum quia nimis illud coarctat, cū tamē de vnoquoque genere in vniuersū in eo sit sermo, tū etiā quia in eo sensu nō est verū in omni causarū genere, neque .n. prima forma, siue hæc sit anima rationalis, siue forma primi cœli, est causa omnium formarum, neque prima materia est causa cœterarum. Sensus igitur illius pronuntiati est, quod illud, cui primō aliquod prædicatum conuenit, est ratio, ut cōueniat cœteris, ut etiam supra explicauimus. Nā quia sensitiuū primum cōuenit animali, cœtera oīa sūt sensitiua, quatenus animalia sunt.

Secunda

Secunda difficultas est. An motus cœli sit causa respectu ceterorum motuum, vel tantum sit quædam conditio. Capr. in 2. d. 14. q. 1. & in 4. d. 44. q. 4. & Bannes in hoc secundo quæst. 1. in cap. 10. existimant, motum non tantum esse conditionem, sed etiam rationem agendi. Longe tamen verior est sententia Durandi in 2. d. 15. q. 3. quam sequitur Tolet. hic. Motum cœli esse tantum conditionem applicantem cœli virtutem. Probatur ex Aristotele hic tex. 55. vbi ait *motum eatenus esse causam generationis, & corruptionis, quatenus est causa accessus, & recessus Solis.* Præterea motus localis per se nil gignere potest, cum nullam entitatem addat rebus motis. 3. Si cuiusquam rei esset causa motus localis, utique caloris, sed neque calorem gignere potest Cœli motus, ut alias probauimus, quoniam non potest cœterere aerē, multominus verò motus est ipsamet actio, qua cœlū agit, ut ait Bannes, ita ut cœlū agat per motū, sicuti ignis per calefactionem calefacit, nam calefactio non est in calefaciente, sed in calefacto, & cū calore producto, quomodo ergo motus, qui est in cœlo, & non identificatur cum effectu, qui reperitur in rebus sublunaribus, dici poterit esse respectu cœli agentis, sicut calefactio respectu calefacientis?

In secundam propositionem. Hanc propositionem probat diffusè Aristoteles in 8. phys. quod remittimus lectorem.

In tertiam propositionem. Si generatio non potest esse sine corruptione, neque hæc sine illa, quomodo inquit Aristoteles, vnam forte sine altera, si vnicus tantum es-

set æternus motus? Præterea etiā si vnicus tantum motus esset, adhuc sol accederet, & recederet, saltem enim nocte recederet, die verò accederet, ergo posset esse causa generationis, & corruptionis. Respondeo, generationem sumi dupliciter, ut superius diximus, vel pro cuiuslibet rei productione, vel pro illius tantum ortu, quæ est perfectior, quàm sit res corrupta. Aristoteles igitur non accipit priori modo generationem, sed posteriori. Argumentum autem concludit de generatione priori modo spectata. Vel dicendum est, non loqui Aristotelem de generatione, & corruptione, quæ simul sunt, sed de generatione, & corruptione eiusdem rei, & asserere, quod si tantum sol accederet, esset tantum causa, ut res generarentur, non verò, ut eadem corrumperetur, quamuis esset causa corruptionis aliarum rerum. Sed ablata est difficultas, quoniam etsi sol numquam recederet, adhuc multæ res genitæ corrumperentur, præsertim viuientia, quæ habent intrinsecum corruptionis principium. Addendum est igitur, Aristotelem nō omnē generationem, vel corruptionem negare, sed tantum asserere, quod non tam ordinata vicissitudo generationis, & corruptionis præcederet, qua responsione etiam secundum argumentum diluitur.

In quartam propositionem. Ratio huius propositionis est, quia entia naturalia sunt determinata ad vnum. Non valet igitur hæc propositio in causis liberis; & in naturalibus patitur exceptionem, quando ab extrinseco determinantur. Nā sol eodem modo se habens, liquefacit ceram, & lutum indurat, non quia,

quia, quantum est ex se, eodem modo non agat, sed quoniam diuersa est dispositio in materia.

In quintam propositionem. Hęc quoque est intelligenda de effectis per se, & supposita eadem dispositione in materia, alioqui enim & à calore, & à frigore potest res exficari, & viuens interitum.

In sextam propositionem. Ex ijs, quæ diximus in notatione ad tertiam propositionem patet, non esse hanc intelligendam de qualibet generatione, & corruptione, sed de ordinata, & quæ contingit in toto terrarum orbe, si enim esset tantum primus cœlorum motus, nulla esset vicissitudo hyemis, & æstatis, veris, & autumnii, quam vicissitudinem maximè rerum generationi, & corruptioni conferre videmus.

In septimam propositionem. Hęc quoque vt superior est intelligenda. Nam quamuis non esset motus Zodiaci, adhuc citius morerentur canes, quàm homines. Alii autem interpretantur hoc dictum Aristotelis de duratione illa, quam ex syderum configuratione in ortu vnus cuiusq; hominis astrologi colligunt.

In octauam propositionem Explicanda hæc est etiã vt superiores, & præcipuè intelligenda de generatione rei perfectioris. Nam verè videmus, cum sol ad nos accedit, omnia viuescere, & germinare. Meritò autem hæc simpliciter appellatur generatio, non solum quia habet terminum perfectiorè, sed etiam, quia cum sit viuentium, gignitur anima, & nulla forma corrumpitur. Et è contra dum corrumpuntur viuentia, nulla forma de nouo gignitur, quia mixtionis iam

ante aderat.

Notandum autem, quòd quamuis Aristoteles asserat, æquale esse tempus accessus, & recessus solis, Aristologos tamè deprehēdisse, Solè tardius à nobis recedere, & celerius accedere: E contra verò Antipodis tardius accedere, & celerius ab eisdem recedere; nam à die 21. Martij, circa quem sit æquinoctiū hyemale, & sol dicitur ad nos accessisse, vsque ad 24. Septembris, quãdo à nobis recedit, sunt dies 187. at verò à die 24. Septembris, vsque ad 21. Martij, quo tempore distat à nobis Sol, dies tantum 178. præterfluunt, cū igitur diutius nobiscū moretur, tardius etiam dicitur à nobis recedere.

In nonam propositionem. Generationem, & corruptionem non accipit hic in rigore Aristoteles, ita enim ambæ in instanti fiunt, sed simul cum præcedente alteratione, vel attenditur distantia, quæ est inter vtramque, sicuti ille homo dicitur tardè mori, qui diu viuit, quoniam igitur verè est tempus generationi destinatum, autumnus verò corruptioni, rectè inquit Aristoteles iuxta ea, quæ iam dixerat, æquali tempore fieri generationem, & corruptionem, addit tamen in hac propositione ob variam confusio-nem, idest permissionem rerum, citius aliquando aliquid corrumpi, quàm alioqui corrumperetur. Patet enim, homines, & reliqua viuentia sæpe ante tempus illis à natura constitutum, ob varias causas extrinsecas interire.

In decimam propositionem. Natura dicitur suo fine non frustrari, quomodo ergo si quod præstabilis est, appetit, non semper illud consequitur? Respondeo, naturam

naturam nõ frustrari in omnibus, sed in aliquo indiuiduo particulari ob materiæ defectum, vel aliud impedimentum, nullum est inconueniens.

In vndecimam propositionem. Hinc aliqui colligunt, esse, quamuis miseris pluribus obstitum, esse præferendum non esse, ita vt optabilius sit, in inferno degere, quàm omnino non esse; cui sententię ego numquam subscribam, sicuti enim melius est, non agere, quàm malè agere, ita etiã melius est, non esse, quàm malè esse, & nihilominus vera est Aristotelis sententia, quòd præstabilius est esse, quàm non esse, idest ipsum esse præcisè sumptum, sicuti si dicamus, melius est, esse diuitem, quàm pauperem, verū dicemus; nemo tamen concedet, melius fore diuitem esse, sed ægrotū, doloribus tortum, imprudentem, deformem, impium, infamem, quàm pauperem sanum, prudentem, hilarem, pulchrum, iustum, gloriosum. Confirmatur, quia multi se ipsos occidunt, vt doloribus, & penis huius vitæ eximantur, idq; facilius efficiunt illi, qui credunt, animam mortalem esse, ergo hi appetunt potius non esse, quàm miserè esse. Confirmatur etiam ex capite 9. Apoc. vbi dicitur, quòd damnati querent mortem, & non inuenient, quod est idem, ac velle non esse, quia mors tantum corporis nihil, aut parum eos iuuaret. His addit locum Euangelij. *Melius erat illi, si natus non fuisset homo ille.* Scio, aduerfarios, vt huic authoritati illudant, asserere, sensum illius loci esse, quòd melius illi fuisset, in vtero mori, quàm nasci, quia, tunc retinisset esse, neque tamen cruciatibus æternis damnatus foret, sed

est cauil'um nullius momenti, & ponderis, nam nasci in scriptura accipitur etiam de his, qui sunt in vtero matris, vt Matt. 1. *Quod n. in ea natū est idest quod est in eius utero.* Deinde potius dicendum fuisset, melius illi fuisset, infantem mori, quia tunc expiatus originali culpa beatam vitam consecutus fuisset. Tandem quid respondebunt B. Iob. qui ait apertè. *Pereat dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est: Conceptus est homo?* non enim tantum natali, sed etiam conceptioni maledixit, hac scilicet ratione, quòd existimauerit, fatius fore (præsentem tantum vitam spectata) non fuisse conceptum, quàm tot ærumnis affici, quo loco ad hoc idem probandum vitur Rabanus in cap. 22. Hier. Et hoc sensu videtur etiam dixisse Ecclesiastes cap. 4. *Laudari magis mortuos, quàm viuētes, & feliciorem viroque iudicari, qui necdum natus est.* Sed hæc hæc tenus.

In duodecimam propositionem. Explicatur in hac finis generationis à natura intentus, hinc videmus, quòd neque angeli, neque corpora cœlestia generatione gaudent, quoniam cum interitus sint experta, generatione quoque non indigent, indigent autem corruptibilia, vt quoniam suum esse in indiuiduo cōseruare nequeunt, illud saltem in specie tueantur. Excipienda est tamen æterna generatio Verbi diuini, quæ non propter vllam indigentiam, sed ob summam ipsius perfectionem & personæ tum producentis, tum productæ, non potest non esse.

In tertiam decimam propositionem. Hęc propositio alteram ex sententijs nostris confirmare videtur, & alteram

alteram infirmare. Confirmat eā, quòd non omnia elementa immediatè transmutentur. Nam si vult Aristoteles, generationem elementorum esse circularem, vt videlicet aqua vertatur in aerem, aer verò in ignem, deinde ignis in aerē, & aer in aquam, iam patet, aquam non immediatè ex ipsius mente conuerti in ignem, alioqui non esset circularis hæc generatio. Videtur autem infirmare eam, qua diximus, aerem non verti immediatè in ignem, cui obiectioni occurrendum est, non loqui Aristotelem de igne hoc nostrate, de quo nos locuti sumus, sed de igne, quem forte putauit ipse sub concauo lunæ, quem tamen nos non admisimus; vel explicari poterit de cōpensione mediata, & de circulo latè sumpto.

In quartādecimā propositionem. Non esse omnino loco discreta corpora simplicia, experientia constat, nam sub terra & aqua, & aer, & aliquando etiam ignis reperitur. Hæc tamen Aristotelis ratio contrarium suadere videtur. Nam si inuicem possunt transmutari, ergo quælibet pars elementi, quæ reperitur extra proprium locum, statim immutabitur ab elemento, in cuius sphaera reperitur, quis. n. dubitat, longè maiorem vim elementi in propria sphaera existentis futuram, quàm alterius, qui extra patriam, veluti in exilio degat? Respondeo, veram nihilominus esse Aristotelis propositionē, quoniam cum vnumquodq; elementū tendat ad propriam sphaeram, non potest extra eam reperiri, nisi aut violenter ab ea extrahatur, aut alibi generetur: At cum elementa abstrahi extra propriam sphaeram,

rare omnino contingat, & per accidens, sequitur etiam, vt extra generentur. Ad argumētum, quo contrarium suadebatur, respondeo, si vera essent, quæ de mutua elementorum transmutatione communiter asseruntur, efficacissimum foret, at iuxta ea, quæ nos tradidimus, nullam vim habere. Non. n. quodlibet simplex elementum se solo potest aliud in se conuertere, sed potius in tertium, ita enim dicitur terra vertere aerem in aquam, & ignis aquam in aerem, & hinc oritur maxima elementorum commixtio, quia elementū, quod in sphaera alterius includitur, non solet verti in illud, sed in aliud, nisi ad sit alia virtus præter ipsum elementum, ita videmus, in aere gigni aquam, & ignem, in aqua lapides, & terrā, in terra aquam, & aerem, quòd si in aere gignitur aer, hoc oritur ex virtute ignis, & Solis potius, quàm ipsius aeris.

In quintādecimā propositionē. Probat diffusè hanc propositionem Aristoteles 8. phys. an autē efficaciter, illius est loci, examinare, non huius.

In sextādecimā propositionē. Hæc quoque egreditur litvites præsentis considerationis, & ad lib. de cælo, siue ad metaphysicā spectat.

In decimā septimā propositionem. Intelligenda est de tempore reali, eiusque veritas patet ex dictis in 4. phys.

In decimā octauā propositionē. Dupliciter sumitur nomen continui, aliquando enim significat speciem quantitatis, cuius partes dicuntur copulari termino communi, aliquando verò durationem perpetuam. In priori parte huius propositionis loquitur Aristoteles

de

de priori continuo, in altera verò de posteriori. Dicitur. n. motus continuus, idest cuius partes subiectiuæ dicuntur copulari termino communi, quia eius subiectum est continuū. At verò est perpetuus, quia locus, in quo fit, caret fine, cum sit circularis.

In vigesimā propositionem. Sumitur hic continuum posteriori modo. Nam hæc tantum continuitas repugnat magnitudini rectæ.

In duodecimam propositionem. Vtraque pars huius propositionis satis per se clara est. Nam & motus est perpetuus, quia est circularis, vt 8. phys. ostenditur, & ex motu perpetuo tempus quoque perpetuum oritur. Prior pars tamen non includit necessariā cōsequentiā, quia potest effici motus circularis, qui non sit perpetuus, sed dicit non repugnantiam, quia scilicet motui circulari non repugnat, fieri sine termino, quamuis repugnet, fuisse ab æterno ob rationes alibi allatas.

CAP. XI.

Quo pacto fiat in ipsis rebus consecutionis, & reuersionis necessitas, ac quo etiam pacto non fiat.

Tex. 63 **Q**uoniam autem in his, quæ continue mouentur secundū generationem, aut alterationem, aut omnino transmutationem, videmus consequenter existens, & quod generatur hoc post hoc, vt non deficiat, considerandum vtrū est aliquid, quod ex necessitate e-

rit an nihil, sed omnia contingit non facta esse.

Quòd enim quædam, manifestū ^{tex. 64.} est, & mox ipsum erit, & ipsum ^{vide conser.} erit futurum, alterū propter hoc. Zim. Quod enim verū dicere quòd erit, oportet hoc esse quandoque verū, quod est, quod autem nunc verum est dicere quòd futurum est, nihil prohibet non factum esse. ambulaturus enim quis non ambulabit.

Omnino autem, quoniam con- ^{tex. 65.} tingit quædam entium esse, & non esse, manifestum est, quòd & quæ generantur, ita se habebunt, & nō ex necessitate hoc erit. Vtrum igitur omnia sunt talia, an non? sed quædam necesse est simpliciter fieri.

Et est, quemadmodum in ipso ^{tex. 66.} est, hæc quidem impossibilia, non esse, hæc autem possibilia, ita & circa generationem, vt factas esse versiones necesse est, & non possibile est non contingere.

Si igitur quod prius necesse est ^{tex. 67} factum esse, & quod posterius erit, vt si domus, fundamentum, si vero hoc, lutum, nunquid, si fundamentum factum est, necesse & domum factam esse, an non amplius, nisi & illud necesse sit generatum esse simpliciter? si autem hoc necesse, & fundamento generato, generatam esse domū; sic enim quod prius, se habebat ad posterius. quare, si illud erit, necesse illud prius generatum esse. Si igitur necesse generatū esse posterius, & quod prius necesse, & si quod prius, et quod posterius igitur necesse: sed non propter illud, sed quoniam suppositū erat

ex necessitate futurum. In quibus igitur posterius necesse esse, in his conuertitur, & semper priori generato necesse est generatum esse posterius.

tex. 68. Si igitur in infinitum tendat ad inferius, non erit necesse posterius hoc generatum esse simpliciter, sed neque ex suppositione. semper enim alterum antea necesse erit, ideo & illud necesse generatum esse. quocirca, si non est principium infiniti, neque primum erit aliquod, propter quod necesse erit generatum esse. At vero neque in terminum habentibus hoc est dicere vere, quod simpliciter necesse sit, generatum esse, ut domum quando fundamentum generatum fuerit, quando enim generatum fuerit, nisi necesse semper hoc generari, accidet semper esse, contingens non semper esse, sed oportet generationi semper esse, si ex necessitate est eius generatio. ipsum enim ex necessitate, & semper simul, quod enim esse necesse, non possibile non esse. quocirca, si est ex necessitate, sempiternum est: & si sempiternum est, ex necessitate. & si generatio, igitur ex necessitate sempiterna & generatio huius: & si sempiterna, ex necessitate. Si igitur alicuius ex necessitate simpliciter generatio sit, necesse circuire, & reuerti: necesse enim est aut terminum habere generationem, aut non: & si non, aut in rectum aut circulo. Horum autem, si quidem erit sempiterna, non in rectum possibile est, quia nequaquam est prin-

cipium, neque, si inferius, ut in futuris accipiamus: neque superius, ut in generatis. necesse autem est esse principium, non finita existente: & sempiternam esse: ideo necesse est circulo esse. Conuerti igitur necesse erit, ut si hoc ex necessitate est, & quod prius ergo, sed, si hoc, & quod posterius necesse generari: & hoc semper utique continue: nihil enim hoc differt dicere per duo, aut multa. In circulari igitur motu, & generatione est quod ex necessitate simpliciter: & si circulo necesse unumquodque generari, & generatum esse, & si necesse, horum generatio circulo.

Hæc itaque rationabiliter, quocirca tex. 69. niam perpetuus. & alibi apparuit circulo motus, & qui cæli: quoniam hæc ex necessitate generantur & erunt, quot huius motus sunt, & quot propter hunc. Si enim quod circulo mouetur, semper aliquid mouet, necesse est & horum circulem esse motum: ut superiori latione existente circulari, Sol sic. Quoniam autem sic anni tempora propter hoc circulo generantur, & reuertuntur his autem ita generatis, omnia ab his.

Quare ergo hæc quidem ita videntur, ut aqua, & aer circulo generari, & si nubes erit, oportet & pluere: & si pluet, oportet & nubem esse: & homines vero, & animalia non reuertuntur in seipsa, ut rursus generetur idem: non enim necesse, si pater generatus est, te generatum esse: sed, si tu, illum,

NOTATIONES.

In primam propositionem. Particula (sicut) non habet vim illatiuam, sed simplicis similitudinis, non enim ex eo quod quædam necessarii existunt, quædam necessarii generari debent, quia quæ necessarii existunt, neque generantur, neque generant.

Sed querendum, an hæc, quæ necessarii gigni; ait Aristoteles, sint necessaria quoad indiuiduum, vel quoad speciem tantum. Si quoad indiuiduum, nihil videtur necessarii gigni, quia quod hoc indiuiduum potius generetur, quam aliud, pendet à Deo solo. Si quoad speciem, nihil contingenter, quia omnia videntur quoad speciem, necessaria, si naturæ cursum spectemus. Respondeo, intelligendum esse posteriori modo. Ad impugnationem dico, necessarii aliquid dici posse dupliciter, vel scilicet quoad substantiam, vel quoad circumstantias, ut tempus, locum, &c. priori modo haud dubium, omnes species esse necessarias; posteriori vero nequaquam, nullum enim potest assignari tempus, vel locus, quibus necessarii sit coniuncta generatio hominis, & hæc modo intellexisse Aristotelem, patet ab exemplo, quod attulit, ait enim verbi gratia solstitia fore, necesse est, sunt autem huiusmodi plures res in rerum natura, ut generationes fontium, & ea, quæ proximè pendet à cælorum motibus, quare & vera fuit Aristotelis sententia, & non superflua.

In secundam propositionem. Extra controuersiam est hæc propositio, nam cum posterius esse ne-

in rectum autem videtur esse: hæc generatio. Principium autem considerationis rursus hoc, utrum similiter omnia reuertuntur, an non, sed hæc quidem numero, hæc autem specie solum. Quorumcumque igitur incorruptibilis est substantia, quæ mouetur, manifestum quod & numero eadem erunt, motus enim sequitur, quod mouetur. Quorumcumque autem non, sed corruptibilis, necesse est specie, numero autem non reuerti. ideo aqua ex aere, & aer ex aqua specie idem, non numero. Si autem & hæc numero, sed non quorum substantia generatur, existens talis, qualis potest non esse.

PROPOSITIONES
ex capite vndecimo.

- tex. 65. 1 Sicuti ex entibus quadam necessarii existunt, quadam non necessarii, sic etiam aliqua necessarii generantur, aliqua contingenter.
- tex. 67. 2 Posteriori ad prius argumentari possumus; non autem conuerso a priori ad posterius.
- tex. 68. 3 In infinito in multitudine, sicuti dari non potest primum, ita neque aliquid necessarium, aut simpliciter, aut ex suppositione.
- 4 Quod est æternum, non potest non esse necessarium, & quod necessarium, æternum.
- 5 Ut generatio sit perpetua, oportet, eam esse circulem.
- 6 Circulus datur in generationibus, non tamen fit reditus ad idem numero, sed ad idem specie.

NOTA DE NOTATIONIBUS. Sicuti

queat sine priori, ut tectum sine fundamento, vti que est optima consequentia ab huius existentia ad illius. Cum vero è contra prius possit esse sine posteriori, ut fundamentum sine tecto, non valet argumentum ab hoc ad illud. Excipit tamen, nisi sit necessaria connectio inter prius, & posterius, sicuti est inter rationale, & risibile, tunc .n. rectè infertur, aliquem esse rationalem, quia est risibilis.

In tertiam propositionem. Dari non posse primum in infinito, ex ipsa ratione infiniti constat, primo enim finiretur. Porro si non datur primum, neque dari aliquid necessarium, siue absolute, siue ex suppositione, probatur, quia oportet, hoc esse determinatum, scilicet aut secundum, aut tertium, sed cum non datur primum, neque assignari poterit secundum, aut tertium, ergo nullum erit necessarium.

In quartam propositionem. Hoc dictum secundum nostram sententiam, qui existimamus, creaturæ repugnare aternitatem, verissimum est. At secundum eos, qui arbitrantur, posse creaturam ab aeterno fieri, falsum esset, quare nostra sententia est Aristoteli conformior. Habet tamen difficultatem vti que in principijs ipsius Aristotelis. Mundus .n. per ipsum est aternus, ergo verum est etiam dicere, quod aliquis homo fuit ab aeterno, sed ille homo non fuit necessarius, quia numquam mortuus fuisset, ergo non omne, quod est aeternum, est necessarium. Responderi posset, nullum assignari posse hominem, qui fuerit ab aeterno. Verum quamuis à nobis assignari non possit, verum est tamen, fuisse aliquem, aliqui mundus ab aeterno fuisset sine ho-

mine, quod est falsum. Sed posito principio falso, quod scilicet mundus fuerit ab aeterno, non mirum, si multa absurda ex eo deducantur.

In quintam propositionem. Quæ sit generatio circularis, exposuimus propositione 13. præced. capituli. Ratio autem, cur sola circularis sit perpetua, est, quia alioqui oporteret abire in infinitum in multitudine, neque species rerum conseruarentur, sed semper nouæ in lucem prodirent, quæ omnia absurda sunt.

In sextam propositionem. Recipitur ab omnibus ferè philosophis hoc dictum, & probari potest à posteriori ex multis absurdis, quæ ex contraria opinione orirentur. Nam & idem homo sæpius nasci posset, & interire, & antequam moreretur iterum nasci, & simul esse senex, & infans. Nam si semel genitus potest iterum gigni, quid ad hoc refert, quod mortuus sit, vel non mortuus? Si dicas, sufficere quod existat, quia quod existit, produci non potest. Quæram, an hæc existentia impediat effectiue, vel obiectiue, si effectiue tantum, ergo si existens sit remotum, non poterit impedire, quia non datur actio in distans; si obiectiue, huius est afferenda ratio, quia quod est in potentia cause, est etiam obiectum ipsius, non potest autem vlla reddi ratio, cur ex eo tantum quod obiectum existit, non sit in potentia cause; vel si ad hoc tollendum sufficit, quod existat, dicemus etiam nos sufficere, quod existit, ad hoc vt produci nequeat. Confirmatur, quia obiectum existens si præsens sit, & debite applicatum, potest conseruari à causa, vt patet in lumine, at non

minor

minor virtus requiritur in cõseruatione, quam in effectiue, ergo si potest conseruari; poterit etiam produci, quando effectus; ex eo quod distat, non est capax conseruationis. Ne igitur dicamus, existens iterum produci posse, vel (ne fiat vis in verbis) replicari posse; videtur et dicendum, quod semel productum fuit, siue existat, siue non, non amplius produci posse, huius aut rei ratio à priori, nisi fiat recursus ad Dei prouidentiam, & voluntatem, à qua determinatio individuorum pendet, non videtur reddi posse, vt optime probat Suarez disp. 5. in metaph. sect. 3. num. 5. & sequentibus.

DISPUTATIO IV.

De qualitatibus motiuis Elementorum.

DE elementis, quatenus ad propria loca mouentur, agit Aristoteles potissimum in libris de celo, quoniam tamen etiam in hoc secundo, textu 22. motus, & loca ipsorum explicat, non videtur alie num à nostro instituto, de ipsis quoque agere; sicuti & alij quidam facere consueverunt, vt de elementis integra habeatur consideratio.

An dentur in Elementis grauitas, & leuitas.

QVÆSTIO XVIII.

Rationes dubitandi, & aliorum sententia.

SECTIO I.

Ratio dubitandi potest esse, quoniam nulla videtur esse necessitas eas ponendi: nam motus sursum, & deorsum, propter quos huiusmodi qualitates sunt introductæ, vel ab extrinseco proueniunt, vel ab intrinseco, si ab extrinseco, videlicet, à generante; aut à celo, aut à loco ipso conaturali, ergo non oportet, ponere aliquam virtutem intrinsecam, & cõnaturalem ipsis elementis; quales dicuntur esse grauitas, vel leuitas: si verò dicantur esse ab intrinseco, poterunt immediate præbõnere à forma substantiali, non ergo opus est grauitate, & leuitate. Confirmatur primò, quia ad hoc, vt aqua se reducat ad propriam frigiditatem, non opus est alia qualitate virtuali super addita; sed immediate oritur hæc reductio ab ipsa forma substantiali; ergo etiam ad hoc, vt elementa ad propria loca ferantur, non est opus alia virtute super addita, sed sufficit ipsorum forma substantialis. Confirmatur secundò, quia si grauitas esset qualitas à forma distincta, vbique eam retinerent elementa graua, sed non retinent, quia aqua in mari non est grauis; alioqui natantes magnam supra se pondus sentirent, quod falsum est.

Præterea frustra ponuntur duo gene-

genera qualitatum motuarum, altera enim tantum est sufficiens, nã si omnia elementa dicatur graua, sed magis, & minus, idem effectus sequeretur; grauiora enim descendunt, minus verò graua ascendent. Confirmatur, quia aqua respectu aeris est grauis, at verò respectu terræ est leuis, sed grauitas, & leuitas non possunt esse, simul, ergo cum non sit maior ratio de vna, quàm de altera, neutra erit in aqua, & idem de aere dici potest, ignis autem sphaera non datur: ergo grauitas tantum remanet in terra.

In contrarium tamen est Aristotelis autoritas.

Aliorum sententia.

In hac quaestione fuit prima Opinio Empedoclis, vt refert Aristoteles; in hoc secundo, tex. 42. litem, & amicitiam esse principia motiua elementorum, fortassis autem Empedocles per litem, & amicitiam intellexit optimam dispositionem vniuersi, qua quaedam propinqua esse debent, quaedam verò remota, & hanc dicit esse causam finalem motus elementorum, in quo deceptus nõ fuisse. Alij apud eundem Arist. 1. cœli tex. 89. & 4. cœli docuerunt, omnia elementa esse grauiora; alia verò moueri sursum per quemdam impulsum extrinsecum, impressum illis a grauib; rebus propinquis, sicuti, & visus est dicere Plato in Timeo, quamuis, cum benigne aliter interpretetur simplicius 1. cœli com. 20. in tex. 19. quasi tantum voluerit, omnia moueri sine electione, sicuti graua, non quod omnia essent graua. Impugnatus autem

ab Aristotele tex. illo 89. hæc sententia, quia sequeretur, tardius moueri maiore ignem, quia esset grauior, & magis resisteret impellenti. Præterea si aer ascendens supra aerem, propelleretur ab aqua, oporteret, ipsam aquam, vim facere, sicuti dum expellitur nucleus inter digitos, nullam tamen huiusmodi vim experiuntur, qui natant, neque est prædita aqua ingenio, vt sciat, quanam corpora oporteat expellere sursum, quæ verò deorsum protrudere. Denique, aere quiescente, ignis ascendit, ergo vi propria.

Resolutio quaestionis.

SECTIO II.

Dicendum est igitur, reperiri grauitatem, & leuitatem in elementis, quamuis non sit facile probare, esse qualitates realiter distinctas ab ipsa forma substantiali. Ex mysterio, tamen Eucharistiæ hoc suadetur, quia non adest in eo forma substantialis, & tamen species factæ eadem, ac prius grauitatem, vel leuitatem possident; & quamuis qui contrarium tueri vellet, dicere posset, ministerio Angelico illas species deprimi, ac si haberent grauitatem, non est tamen hoc credibile, tum quia, nullo vquam theologo excogitatum, tum quia non videtur congruum tanto Sacramento.

Philosophicè autem generali ratione idem probari posset, eò quod substantia immediatè non concurrat ad motum, sed & hoc principium est valde incertum; nam & multi censent, substantiam immediatè operari posse, & potètiã non distingui ab ipsa anima.

Præ-

Præterea pro eadem argumentari possumus nulla substantia est per se sensibilis; at grauitas est per se sensibilis, ergo non est substantia: probatur minor, quia ferens aliquid quod pondus, sentit eius grauitatè, nõ ratione alicuius operationis eius, quia non descendit, ergo sentit eam per se; quare etiam Aristoteles secundo de generatione tex. 8. numerat illam inter qualitates tangibiles, & idem habet 7. physicorum tex. 11. 5. metaphysicorum tex. 19. & 2. de partibus capite 1. & alibi, qui tamen contra opinaretur, diceret, non sentiri grauitatem, sed actum eius, qui vel est descendens, vel quidam veluti nixus & conatus descendendi. Verum difficile est explicatu, quis nam actus sit hic nixus, quare non est discedendum à communi.

Notandum autem, nunquam Aristotelem definiuisse grauitatè, & leuitatem, sed semper graue, & leue, sic 4. cœli, 6. graue, inquit, esse illud, quod mouetur deorsum, leue, quod sursum, alias verò per extremum, & mediũ, vt 1. cœli 17. graue est illud, quod est aptum ferri ad medium, leue, quod est à medio: interdum etiam per vtrumque, vt 4. cœli 6. graue est, quod mouetur deorsum, & ad medium, leue, quod sursum, & à medio, & hæc definitiones eradicatæ sunt per motum, aliquando etiam eas definit per quietem, vt 1. cœli 17. grauissimum est illud, quod substat omnibus, leuissimum, quod supereminet omnibus, ex quibus possumus colligere sequentes definitiones, grauitatis, & leuitatis; grauitas ergo erit principium instrumentale, quo aliquid naturaliter mouetur deorsum & ad

medium, leuitas verò principium instrumentale, quo aliquid mouetur sursum, & à medio. Notandum tamen, has definitiones simpliciter conuenire grauitati, & leuitati simpliciter, quales sunt grauitas terræ, & leuitas ignis, quia, leuitas aeris non se per tendit sursum, si enim sit intra ignem, mouebitur deorsum, sicuti etiam aliquando aqua mouetur sursum; aer igitur non est leuis simpliciter, sed secundum quid, & idè dici debet de grauitate aquæ.

Ad argumentum, quo hæc qualitates impugnabantur, respondeo, motum sursum, & deorsum non provenire immediatè à forma substantiali, sicuti, vñ neque ceteræ operationes; accidentia enim data sunt à natura subiecto, vt per ea operetur.

Ad primam confirmationem respondeo, frigus esse aliquid intrinsecum, quare non mirum, si aqua per suam formam ipsam recuperet, nam si vteretur alia qualitate intrinseca; dici etiam posset, opus esse alia qualitate prioris, qua hanc acquireret, & sic posset procedi vsq; in infinitum, at verò locus est quid extrinsecum, quare non mirum, si per qualitatem intrinsecam acquiratur. Dices, motus est quid intrinsecum, ergo hic poterit per se provenire à forma substantiali. Respondeo, motum esse actum secundum, qui proinde requirit actum primum, sicuti frige factio supponit frigus.

Ad secundam confirmationem respondeo; vbique retinere elementa suam grauitatem; vel leuitatem; cur autem non vbique sentiantur, dicemus infra.

Ad tertiam non sufficere alteram tantam virtutè motiua, iã supra pbauimus.

Quæ-

*Quanam sit origo gravitatis,
& leuitatis.*

Q V Æ S T I O XIX.

Videri primas qualitates.

S E C T I O I.

CVm plura reperiatur in elemē-
tis, materia, forma, primę qua-
litates, quantitas, & raritas, vel dē-
sitas; meritò dubitatur, cuiam sit
accepta referenda gravitas, vel leu-
itas; quæ in vnoquoque elemen-
to reperitur. Et primò non proue-
nirè à materia, certum est, quia cū
hæc sit in omnibus elementis, om-
nia æquè essent graua, vel leuia,
immo idem dicendum esset de cœ-
lis, qui etiam materia præditi sunt,
nec ab elementari diuersa specie, si
quis autem diceret, ex maiori quã-
titate materiæ oriri raritatem, ex
minori leuitatem, iam hoc potius
spectare videretur ad densitatem,
& raritatem, quàm ad materiam.
Præterea si materia, vt sic, esset ori-
go gravitatis, nullum elementum
esset leue, sed tantum minus gra-
ue, quod supra impugnatum
est.

Certum est secundò, non proue-
nirè à quantitate ob eandem ratio-
nes, quia æquè quantitas, ac mate-
ria reperitur in omnibus elemen-
tis, & in cœlis.

Certum est tertio, non proue-
nirè à raritate, & densitate, quam-
uis non parum videantur confer-
re; quoniam reuera videmus, quò-
res sunt rariore, esse quoque le-
uiores, probatur tamen nostrum
dictum, quoniam etiam in cœlis
adsunt raritas, & densitas, neque

tamen gravitate, vel leuitate præ-
diti sunt. Præterea si rectè confide-
remus; apparebit, densitatē augere
quidē raritatē extensiuā, nō aut in-
tensiuā, quoniā quāuis terra sit ma-
gis rara, nunquā tamen erit leuior
aqua, vel aer ob densitatem eadem
grauior, aut ignis aere, immo fu-
mus est densior aere, & tamen a-
scendit supra aerem.

Dubium ergo remanet, an orian-
tur à forma substantiali, vel à pri-
mis qualitatibus, aut ab his omni-
bus simul cum raritate, & densi-
tate.

Videntur ergo prouenire à pri-
mis qualitatibus ex Aristotele se-
cundo de generatione tex. 10. vbi
omnes alias qualitates ad has re-
ducit. Præterea probatur, quoniā
calor est causa leuitatis, frigus ve-
rò leuitatis. Nam ignis, & aer, qui
sunt calidi, sunt etiam leues; aqua
verò & terra, quæ sunt frigida, sūt
etiam graues. Tertio videtur ma-
gnum argumentum, quia exhalati-
o, & vapor substantialiter retinet
formam terræ, & aquæ, & tamen
ob calorem, & raritatem sursum
elevantur, calore autem euanesce-
nte pristinam gravitatem recupe-
rant.

*Reuera non esse primas qualitates,
sed elementorum formas.*

S E C T I O II.

His tamen nō obstantibus ego
existimo, formam ipsam sub-
stantialem esse, veram originem
gravitatis, & leuitatis in elementis.
Probatum primò, quia si essent qua-
litates primæ, sicuti ignis est leuif-
simus, ita aqua, quæ habet qualita-
tes illi contrarias, esset grauissima,
contra-

contrariæ etenim causæ contra-
rios producant effectus. Dices, hoc
prouenire ex raritate, quæ maior est
in aqua. Contra, quoniam aduer-
sarij etiam ipsam raritatem volunt
prouenire à primis qualitatibus, er-
go si calor, & siccitas sunt causa
summæ raritatis, & leuitatis; ita
etiam erunt causa summæ densita-
tis frigus, & humiditas, præci-
puè cum ab aduersarijs frigus ma-
gis proprium dicatur aque, quàm
terræ.

Secundò, aer, vt supra probaui-
mus, non minus est frigidus, & sic-
cus, quàm sit terra, & tamē hæc est
grauissima, ille autem leuis; ergo
primæ qualitates non sunt causa
illarum qualitatum. Apud eos au-
tē, qui volunt, aerem natura sua
esse humidum, & calidum, argu-
mentum contorquetur, quoniam
negari non potest, quin aliquando
aer sit frigidus, & siccus, vt sub po-
lis, & in media regione aeris, & ta-
men semper vbique est eodem mo-
do leuis, ergo ad leuitatem nihil
primæ qualitates conferunt. Con-
firmatur etiam, quia si ferrum, aut
terra calefiat, non propterea reddū-
tur leuia.

Tertio. Argumentor, quia ma-
ximè proprium est formæ substan-
tialis esse principium motus, & quie-
tis, idcirco enim est natura, at non
potest esse principium motus, &
quietis, nisi sit principium graui-
tatis, & leuitatis, à quibus hæc prou-
eniunt, ergo.

Quartò. Qualitates symbolæ ele-
mentorum non differunt specie,
nec possunt esse nisi in summo na-
turaliter in illis, vt est commu-
nis sententia, & nos supra proba-
uimus; at gravitas terræ, & aque
secundum multos non sunt eiusdē

speciei, vel si sunt, altera earum est
remissa; ergo hæc ab illis non pro-
cedunt, consequentia probatur,
quoniam effectus contratur causã.

Quintò. In mistis ex gravitate,
& leuitate non arguimus temperiē
primarum qualitatum; sed prædo-
minium formæ elementatis, & in
omnibus grauib. dicimus prædo-
minari terram, quamuis non in om-
nibus prædominetur frigus: in li-
gnis quoque prædominatur aer,
quia leuia sunt, neque tamen sunt
omnia calida, immo vt plurimum
sunt frigida, & idem clarius appa-
ret in herbis.

Sextò. Tenacius formæ adherēt
gravitas, & leuitas, quàm primæ
qualitates; ergo illæ ab his non pē-
dent. Consequentia est clara, quia
si dependerent medijs primis qua-
litatibus, non possent magis, quàm
ipsæ qualitates dependere. Ante-
cedens probatur, quia facile primæ
qualitates vel expelluntur, vel di-
minuuntur; at verò hæc virtutes mo-
tiuæ non nisi corrupta forma de-
perduntur.

Responsio ad argumenta.

S E C T I O III.

AD argumenta, quæ fiebāt pro
primis qualitatibus, & primū
ad Aristotelis auctoritatem iam su-
pra respondimus. Addimus mo-
dò, calorem, & frigus dici causas
gravitatis, & leuitatis, non quòd
hæc sint ab illis, sed quoniam per
accidens ab illis augentur, dum
enim calor rarefacit, reddit leuius,
dum frigus condensat, reddit gra-
uius, non quia à raritate, vel densi-
tate proueniat gravitas, vel leui-
tas; sed generali ratione, qua etiam

ceterę qualitates cõdẽsata videtur maiores vires acquirere, rarefactę hebetari, non verę igitur res leuiores redduntur per rarefactionem, quoad actum primum, sed tantum quoad actum secundum.

Ad secundum; quod assumitur in hoc argumento, iam offendimus esse falsum, quia frigus & cum leuitate, & cum raritate cõiungitur, non mirum autem, si calor, & leuitas sæpe reperiuntur coniunctę, tũ quia ambę sunt qualitates suis contrarijs nobiliores, quare non mirum, si nobiliori elemento ambę conueniant, tum etiam quia calor cum luce cœlesti affinitatem habet; leue etiam ad cœlum tendit, quare non mirum, si in eodem subiecto vniantur; quamuis alioqui vna ab alia non dependeat.

Ad tertiu respõdeo, quoad exhalationes mihi videri certum, nõ retinere formam terrę, tum ob maximam differentiam inter eas, tum etiam quia facilẽ in terram exhalatio rediret, quare plueret aliquando è cœlo terra loco aquę. Quoad vapores verõ probabile est, cum retineant humiditatem, quę est aquę propria, retinere quoque eius formam substantialem. Respondeo tamen, non ascendere per innatam sibi leuitatem, quia alioquin non tam citõ descenderent, sed per vim attractiuam solis, vt etiam supradiximus.

An qualitates motiuę symbolę differant inter se specie.

QVÆSTIO XX.

Symbolę qualitates sunt grauitas aquę, & terrę, & leuitas ignis, & aeris, querimus ergo, an

qualitates symbolę differant inter se tantum secundum magis, & minus, vel etiam specie.

Differre specie, prior opinio fert.

SECTIO I.

Prima opinio est nonnullorũ recentiorum doctrina præstantium, has qualitates differre inter se specie. Probatur primõ, quoniã huiusmodi qualitates sunt simplices, ergo differunt specie. Antecedens probatur, quoniam supra probauimus, non posse elemento conuenire naturaliter aliquã qualitatem contrario admistam, quare conclusimus, primas qualitates omnes in summo conuenire elementis; ergo eadem ratione non possunt habere qualitates motiuas, contrario admistas; quare leuitas aeris nõ erit mista cum grauitate aliqua, sed erit qualitas simplex. Confirmatur, quia si daretur hæc contrariarum qualitatum admistio, vel esset æqualis, & tunc non esset ratio, cur elementum sursum potius moueretur, quã deorsum, vel altera prævaleret, & tunc elementa mouerentur à prædominante, sicuti etiam mista; denique Arist. primo cœli tex. 7. docet, corporibus simplicibus motus etiam simplices conuenire, si ergo motus sunt simplices, oportet etiam, simplicia esse eorum principia. Consequentia probatur, quia qualitas non remittitur, nisi p admistionẽ contrarij, si aut leuitas aeris non differret specie à leuitate ignis, esset leuitas ignis remissa, ergo haberet admistionẽ contrarij, nõ ergo esset simplex.

Secundõ. Probatur. Corpore simplic-

simplicia specie distincta debent habere qualitates motiuas specie distinctas, quia sunt veluti proprietates ipsorum, sed elementa media differunt specie ab extremis; ergo etiam ipsorum qualitates motiuę. Confirmatur, quia motus sunt specie distincti; ergo etiam principia. Antecedens probatur, quia loca, quę sunt termini motus, sunt distincta, ignis enim mouetur ad cauum lunę, aer verõ, vt sit infra ignem, ergo.

Tertiõ. Illa, quę sunt eiusdem speciei, intenduntur inuicem; sed leuitas ignis non intendit leuitatẽ aeris, ergo. Confirmatur, quia minima qualitas motiuã ignis mouet ad locum, ad quem mouere nõ potest maxima aeris, ergo differunt specie, alioqui maxima virtus motiuã aeris excederet minimam ignis.

Quartõ. Multa aqua est in aere grauior, quã modica terra; at verõ modica terra est grauior in aqua, quã multum aquę, huius autem problematis non potest alia reddi ratio, nisi quõd huiusmodi grauitates differant specie.

Quintõ. Virtus motiuã ignis, & terrę differunt specie, ergo & virtus motiuã aquę, & aeris, ergo etiã aeris, & ignis. Prior consequentia probatur, quoniam si grauitas differret specie à leuitate, non est ratio, cur grauitas aquę specie non differat à leuitate aeris. Confirmatur, quoniam vel aeris leuitas differt specie à leuitate ignis, vel non, si differt, ergo multõ magis differret à grauitate aquę, si non differt, ergo si neque differre dicatur à grauitate aquę, cum hæc sit eadem specie cum grauitate terrę, neque different specie ignis leui-

tas, & terrę grauitas. Posterior cõsequentia probatur, quia non magis videtur in virtute motiuã differre aer ab aqua, quã ab igne, sicuti enim aer est grauior igne, ita etiam aqua est grauior aere, & sicuti aer est leuior aqua, ita etiam aere est leuior ignis, si ergo virtus motiuã aeris differt à virtute motiuã aquę, non minõs differre debet à virtute motiuã ignis.

Opposita sententia præfertur.

SECTIO II.

Contraria sententia, quam amplexus est Philopponus referente Auer. 1. Cœli com. 8. verior mihi videtur. Probatur primõ, quoniam sensus noster nullum discrimen inter eas agnoscit, siue enim quis ferat pondus aquę siue terrę, eodem modo grauari se sentit: Nõ est autem credibile, cum hæc sint qualitates sensibiles; si specie differat, eodem prorsus modo affecturas sensum.

Secundõ Qualitas inferioris ordinis nunquam potest transgredi qualitatem superioris, at grauitas aquę aliquando excedit grauitatẽ terrę, ergo non sunt diuersi ordinis. probatur minor, quoniam grauior est multa aqua, quã paululũ terra. probatur maior, quia quando maius, & minõs proueniunt, nõ ex individuo, sed ex specie, impossibile est, ordinem retrouerti, quia quod est in specie inferiori, nunquam potest excedere superioris, sicuti homo nõquam potest excedere angeum.

Tertiõ. Grauitas aquę, & grauitas terrę tendunt ad eundem

terminum scilicet ad cœtrum, ergo sunt eiusdem speciei, consequentia patet, quia motus specificantur à terminis. Antecedens autem probatur, quia si non adsit impediens, aqua descendit vsque ad centrum, patet enim, eò magis aquam descendere, quò profundius terra exhauritur, & similiter aer tendit vsque ad concavum lunæ. Confirmatur, quia si essent diuersæ speciei, maior grauitas non posset tendere ad locum, quò tendit etiam minor grauitas, sed terra ad hoc vt ad centrum pertingat, ex aere descendit ad locum aquæ, & eodem motu continuo transit ad suum centrum, ergo non est diuersa virtus, qua aliquid tendit ad centrum, & qua tendit ad spheram aquæ. Et confirmatur etiam, quia nullum potest assignari discrimen essentialiter inter motum terræ, & aquæ, dum per aerem descendunt, ergo neque est vllum discrimen in eorum principijs.

Quartò. Grauitas aquæ, & terre mutuo se intèdunt, ergo sunt eiusdem speciei. Probatur antecedens, si vas terreum aqua repleatur, erit magis graue, quàm aqua sola, vel vas vacuum, & sic mutuo se intèdunt, cõsensu patet, quia quæ sunt diuersæ speciei, non possunt in vnicuius indiuiduum conuenire.

Quintò. Nullus apparet discrimen intèd grauitatem terræ, & aquæ, nisi quòd illa descendit infra hanc, & hoc non esse discrimen sufficiens ad distinguendas specie diuersas grauitates, probatur apertissime, quoniam innumerabiles essent species grauitatis, nam aliquoque esset grauitas auri, & alia argenti, si enim simul liquefiant, supernabit argentum, neque di-

ci potest, hoc oriri ex densitate, quoniam per calorem æquè vtrūq; liquefit.

Dices, oriri ex varia mixtione grauitatis terræ cum grauitate aquæ. verùm etiam si hoc concedamus, sufficit mihi, grauitatem terræ, siue ex mixtione contrarij, siue aliunde, posse suscipere magis, & minus, ex hoc enim sequitur, vt intensio, vel remissio in qualitatibus motiuis non sit certum signum diuersitatis specificæ.

Confirmatur etiam ex Arist. qui eadem definitionem vt supra vidimus, definit grauitatem terræ, & aquæ, nam illud inquit esse graue, quod tendit ad medium, ergo supponit, habere eandem etiam essentialitatem.

Denique si omnis calor, siue cœlestis, siue animalis, siue igneus, siue intensus, siue remissus vnica specie concluditur, cur idem dicendum non erit de virtutibus motiuis aquæ, & terræ, quæ longè minus inter se distare videntur? Minus inquam, & ratione subiecti, nã vtriusque est elementum, cum calor sit animatum, & inanimè, & ratione termini, cum hæ tendant ad eundem terminum, illi autem calores, tam diuersos terminos habeant, vt vnus tendat ad corruptionem, vt calor ignis, alter ad generationem, & conseruationem, vt animalis, & ratione effectus, & intentionis, vt patet.

Prioris sententiæ argumenta diluuntur.

SECTIO III.

AD primum responderi posset, proprium esse primarū qualita-

litatum, vt non nisi ex admixtione contrarij remittantur. Nam neq; color minus albus dicitur habere admixtum aliquem gradum nigredini, neque sapor minus dulcis habere aliquid amaritudinis, quare non mirum, si etiam in elementis detur minor grauitas, sine admixtione leuitatis. Verum est tamen, in hoc videri non paruam rationem dubitandi. Nam aqua ascendit supra terram, descendit verò infra aerem, ergo videtur habere admixtam leuitatem cū grauitate; neque improbabiler posset hoc defendi, quoniam ad illud, quòd contraria non possunt oriri ab eodem principio, dici posset, has duas qualitates non esse contrarias. Nã optime eidem simul competere potest, & aere grauiorem esse, & terra leuiorem. In qualitatibus autem actiuis est maior dubitandi ratio, quia videtur esse proprium mistorum, habere qualitates contemperatas.

Qui nihilominus voluerit defendere, has qualitates in elementis non esse mistas, dicere poterit, minus graue respectu grauioris videri leue, quare non mirum, si ascendat, quia, hoc non est simpliciter tendere in locum superiorem, sed tantum supra grauius. Dices, ergo etiam dicere quis poterit, ignem non esse leuem, sed ascendere supra aerem, eò quòd sit minus grauis. Respondeo, ignem dici nullo pacto posse grauem, quia nullo modo descendit, neque terram lenem, quia supra nullum corpus ascendit; at verò aerem, & aquam, eò quòd habeant qualitates remissas, dici posse, & graues & leues. Fortassis etiam negari posset, aerẽ descendere, & aquam ascendere

(nisi ad implendum vacuum, quòd ad hanc difficultatem non spectat) Nam aqua, quamuis ponatur sub terra, numquam tamen ascendit, quòd si ascendit, est quia prius descendit, & illo impetu, quo deorsum ferebatur, etiã sursum impellitur, neque aer visus est vumquam descendere infra ignem, quamuis ignis, quia est leuior aere, supra ipsum ascendat, & terra quia grauior est aqua, et ipsa descendat, sed aliud est, terram descendere, aliud, aquam ipsam ascendere, nam ex illo non potest colligi, nisi quòd terra sit grauior, ex hoc autem videretur etiam colligi, quòd aqua esset leuior, vel dicamus, quòd quamuis aqua ascendat, & aer descendat, tamen aqua ascendere per accidens, descendere verò per se, aerem autem ascendere per se, descendere verò per accidens, vel descendere secundum quid, quia etiam si descendat, remanet tamen in superiori loco.

Ad secundum respondeo, leuitatem, & grauitatem non esse proprietates elementorum in 4. modo, sicuti etiam supra diximus de qualitatibus actiuis, consequenter opus non esse, vt specie distinguantur, quamuis à formis specie distinctis orientur. Ad confirmationem negatur, motus illos esse specie distinctos.

Ad tertium respondeo, leuitatem non esse actiuam, & idcirco non tam clarè apparere, quomodo possit intendere aliam leuitatem, nam neq; grauitas terræ videtur intendere aliam terræ grauitatem: ignis etiã non potest cum aere vniri, quare non mirum, si eorum leuitates non intenduntur: at intendi grauitatẽ terræ, & aquæ, nos supra ostendimus;

mus; quâuis neque illa sit in rigore propria intensio, sed potius compositio; sufficit tamē nobis, eo pacto intendi gravitatem terræ à gravitate aquæ, quo intendi potest ab alia gravitate ipsius terræ. Ad confirmationē negatur antecedēs, quia tam aer, quàm ignis ascendere possunt ad concavum lunæ, sicuti etiam tam aqua, quàm terra possunt descendere ad centrum mundi.

Ad quintū respondeo, negandā esse ultimam consequentiam, ad impugnationem negatur, non minus differre aerem ab igne, quàm ab aqua; quoniam aer non descendit infra ignem, quâuis ignis ascendat supra aerem; at verò non solū aqua descendit sub aere, sed etiam aer ascendit supra aquam.

An Elementa gravitent, vel levent in proprijs locis.

QVÆSTIO XXI.

Communis sententia infirmatur.

SECTIO I.

Sententia communis est, elementa in proprijs locis retinere quidem gravitatē, vel levitātē in actu primo; nō tñ has virtutes habere actu secundum, quatenus significat nixum, siue motū deorsum, aut sursum; nam alium etiam actū secundum habent hæ virtutes, scilicet retinere in proprijs locis, & esse in illis principium quiescendi, quem utique habent in elementis, proprijs in locis existentibus. Hanc igitur sententiam non solū mathematici, sed etiam præstantio-

res philosophi defendunt ut referunt Doctores Conimbr. 4. Cæli cap. 6. quæst. 2. art. 2.

Probat hęc sententia rationibus, & experimentis. primò, quia sequeretur, elementa in proprijs locis violenter existere. Nam si gravitant, vel levant; ergo tendant deorsum, vel sursum, non ergo naturaliter ibi quiescunt, cum aliò naturaliter tendant.

Secundò. Ad hoc sunt virtutes motrices elementis attributæ, ut propria loca obtineant; ergo adempto sine, non est, cur amplius vires suas exerant, alioqui à sine ipso recederent.

Tertiò. Natantes sub aqua; quâuis maximam aquæ molem super caput gestent, nullum tamen pondus sentiunt, ergo signum est, non gravitare aquam in propria sphaera.

Quartò. Terra non potest in centro gravitare, neque ignis in concavo lunæ levitare; ergo elementa in propria sphaera neq; gravitant, neque levant. Antecedens probatur, quia natura nihil efficit frustra: at terra frustra gravitaret in centro, cum nō possit amplius descendere, & ignis etiam frustra levitaret in concavo lunæ, cum non possit amplius ascendere. Idem autem dicendum esse de aqua, & aere, probatur; quia sicuti se habent ignis, & terra ad propria loca; ita etiam aer, & aqua; si ergo illa non gravitant, neque levant, idem de istis videtur dicendum.

Quintò. Vel omnes partes elementij in suo loco gravitent, & leventur, vel aliqua tantum, non aliqua tantum, quia cum sint omnes eiusdem rationis, non est maior ratio de vna, quàm de altera,

ne

neque omnes, quia tenderent extra proprium locum.

Eadem in dubium renocatur.

SECTIO II.

Hęc tamen sententia non leuibus vrgetur difficultatibus. Primò enim, si aqua nō gravitaret in propria sphaera, sequeretur, hominē ferre posse maximā aque quāritatē absq; vilo labore, probatur consequentia, quia locus proprius aquæ est supra terram, & super missa, in quibus prædominatur terra, quales sunt homines, quare etiam descendunt in aqua, cum igitur aqua super hominem existens sit in proprio loco, gravitare non deberet. Vrgeri etiam potest argumentum, quia vase terreo fertur aliquando aqua, negari autem nō potest, quòd esse super terram sit locus aquæ proprius.

Secundò, quoniam saltem ligna, in quibus prædominatur aer, non deberent graua videri hominibus, dum ab ipsis feruntur, cuius tamen contrarium cernimus.

Tertiò. Accedit Aristotelis, auctoritas 4. de Cælo tex. 29. 30. & 39. vbi docet, elementa media in suis locis gravitare, & affert experimentum tum tex. 30. tum etiam sect. 25. problemat. 15. de vtris aere plenis, quos inquit esse grauiores, quàm vacuos.

Quartò. Ex eodem libro 1. 29. lignum centum librarum celerius in aere descendit, quàm plumbum vnus libræ & tñ in aqua plumbū vnus libræ descendit, non autem lignum, cuius rei non alia videtur esse posse causa, nisi quia aer inclusus in poris ligni in sua regione grauitans lignum deorsum trahit,

non itē in aqua, vti idem aer non grauitat, plumbum autem ob suā densitatem aerem non admittens, non solū in aere; sed etiam in aqua descendit.

Quintò. Subtracto inferiori elemento, superius elementum descendit, siue aer sit, siue aqua, ergo in proprijs locis gravitant; alioqui enim non descenderent.

Sextò. Vasa vacua, & naues mercibus onustæ, & vestes, idque genus alia, tam diu aquæ supernatant, quam diu aqua non replentur, statim autem, ac aqua replentur, merguntur; ergo signum est, aquam in propria sphaera gravitare, alioqui corpora nō deorsum traheret.

Quæstionis resolutio.

SECTIO III.

Pro solutione notandum, locū naturalem elementorum non esse determinatum ratione spatij, siue distantie à cælo, aut à centro terræ, sed ratione corporum propinquorum, locus enim aquæ est supra terram, & infra aerem, siue terræ, siue cælo hic sit propinquus, locus aeris est supra aquam, & terram, & infra ignē, quotiescunq; igitur erit supra aquam, vel terram, & infra ignem, siue cælum, erit in loco naturali.

Notandū 2. aliquod elementū gravitare, posse intelligi dupliciter, primò respectu corporis inferioris, secundò ratione partiū inter se. Dico primò. Elementa in propria sphaera respectu alterius corporis inferioris gravitant. Probat experimentis supra allatis pro 2. sententia. Nam; vt in primo. notabili diximus, aqua dum est supra terram, est in proprio loco, & ta-

men

men videmus eā grauitare. Præterea aqua supra terram existens eā penetrat, & peruadit, quod non concingeret, si non grauitaret. Neque sufficit dicere, quòd eam penetret, eò quòd ibi adfit aer, vel ne detur vacuum, quia non tantum peruadit terram porosam, sed etiā eam, quæ non habet poros, dummodo non sit admodum densa, & dura.

Dico 2. partes elementi inter se non grauitant, neque leuantur. Probatur primò, quoniam non est maior ratio de vna parte, quàm de altera, & se habent omnes tamquam vnū quid. Secùdò quoniã se cõpriment, & nimis condensarentur. Denique id probatur argumentis pro prima opinione; & quamuis hac vnica responsione dici possent soluta omnia argumenta, quòd scilicet argumenta pro priori sententia probant nostrum 2. dictum, argumenta verò pro posteriori primū, sigillatim tamen ad vberiore doctrinam, & vt melius nostra sententia intelligatur, quatenus contra tres militare possunt eadem, diluimus.

Argumentorum vtriusque partis explicatio.

SECTIO IV.

AD primum respondeo, negandum esse consequentiam, quia quamuis aqua, verbi gratia grauitet in sua sphaera, non tamen est ibi violenter, quia graui nō est violentum, esse supra aliquid grauius, quamuis ergo tendat deorsum, non tamen tendit, vt descendat sub grauiori se. Dices, descendit infra terram, ergo sub grauiori

se. Respondeo, terram, sub qua descendit, non esse propriè super aquam, sed ab alia parte terræ sustineri, qua ratione etiã potest esse supra aerem.

Ad secundum respondeo, virtutes motiuas datas esse elementis, nō vt aliquem locum determinatum obtineant, sed vt debitum ordinē inter se conseruent, quare aqua seper grauitat, vt descendat, quantum potest, & semper descendet, quousque corpus grauius se inueniat, vt autem hinc debitum ordinem seruent, non est opus, vt non sit grauis, sed vt non sit grauior, quàm terra.

Ad tertium respondeo, natantē non sentire super se pondus, quia partes aquæ inter se non grauitāt, quare & natans cum sit in medio partium, nullum sentit pondus, eo pacto, quo quis degens in aliqua terræ cauerna, quamuis montem super se habeat, pondus tamen non sentit, quia partes montis vndique in semetipsis sustinentur.

Ad quartum respondeo, terram non grauitare in centro, quia non habet aliud corpus infra se, supra quod grauitet, neque ignem leuitare in concavo lunæ, quia non habet aliud elementum supra se, sicuti etiam ignis nō comburit, quādo non habet combustibile propinquum.

Ad quintum respondeo, grauitare partes omnes elementi, neque hinc sequitur, tendere extra proprium locum ob rationem in responsione ad primum allatam.

Ad 1. & 2. pro 2. sententia; patet, hęc argumenta confirmare tantum nostrum primum dictum.

Ad Aristotelem auctores contrariæ

sententiæ nullam afferunt responsionem, nullaque vènia petita, vel excusatione verborū premissa, à præceptore discedunt.

Nos autem non incommode eius dicta explicare possumus, quòd scilicet voluerit tantum, elementa grauitare in propria sphaera respectu corporis inferioris, vt supra exposuimus.

Ad quartum respondeo, lignū centum librarum esse grauius in aere, quàm plumbum vnus libræ, quoniam illud lignum plus habet substantiæ terræ, & aque quàm plumbum, quia tamen quoque plurimum aeris, hinc efficitur, vt in aqua lignum non descendat, vbi aer leuitat, & aqua vel nihil, vel paululum grauitat, in aere verò, vbi & aqua grauitat, & aer non leuitat, sit grauius, quàm plumbum.

Ad quintum respondent alij, aquam, & aerem descendere, vt impediatur vacuum, verum non sufficit hæc responsio. Nam si ad hoc tantum descenderent, vi mouerentur, vt patet, quando aqua ascendit, vt vacuum impleat, tunc enim violenter pertrahitur, quare nō sine labore corpus propinquū eleuatur propter aquam, quæ violenter simul sursum trahitur; at verò deorsum sine vlla difficultate, vel violentia trahitur; ergo signū est, maiorem habere propensionē ad descendendum, quàm ad ascendendum. Confirmatur, quia si aqua sit in aliquo loco sublimi, vel etiam in plano, statim descendit, vbi terra est humilior, non quidē, vt impleat vacuum, quia nullum ibi adest, neque vt aerem depellat, quia eadem ratione supra motem ascenderet; ergo verè descen-

dit, quia est grauis, nec habet à quo sustineatur, quāuis sit in proprio loco, cum sit supra terram, idque videmus esse verum & in fluminibus, & in mari.

Ad sextum respondent nonnulli, vasa vacua, & alia huiusmodi, quæ supereminere, dum sunt vacua, quia ab aere, quo implentur, sustinentur, verū non sufficit hæc responsio, quia aer non est ita inclusus in illis, vt si vas demergatur, aer etiam debeat esse infra aquam, hac enim ratione rectè diceretur, aerem impedire demersionem; sicuti impedit in vtribus aere plenis; at verò aer est supra ipsū vas, & vase descendente aer ipse remanet supra; nullo modo igitur poterit aer impedire eius descensum, præcipuè si vas sit patulum. Adde, quòd vasa lignea non ratione aeris, sed ratione sui, aquæ innatant, & tamen si aqua impleantur, descendunt; ergo cum huius descensus debeat assignari aliqua ratio positiua, & hæc non sit in ipso ligno, ab aqua necessariò est desumenda, & iuxta nostram sententiam optimè desumitur, quia scilicet aqua, licet sit in proprio elemento; at tamen, (præcipuè si ab alijs partibus eiusdem elementi non sustineatur) grauitat respectu alterius corporis inferioris. Non mirum igitur, si in vase, & alijs huiusmodi, & grauitet, & ca-

demergat.

quoniam moueantur immediate à diate proiecta.

QVÆSTIO XXII.

CVM virtutibus motiuis elementorum non paruum affinitatē videtur habere virtus illa motiua, quæ, siue elementa, siue mixta violenter extra proprium locum mouentur, quæ omnia nomine projectorum complectimur, & merito cum tractatione motus naturalis elementorum, eorundem motum violentum coniungimus, quia contrariorum eadem est disciplina. Arist. autem 8. physicorū t. 82. hanc quæstionem mouet, sumpta occasione ab illa propositione *omne quod mouetur, ab alio mouetur, de qua nos supra egimus. Querimus autem de causa immediata, siue principali, siue instrumentali, quia causam remotam, & mediatam esse ipsum proijcientem, nulli est dubium.*

Prima sententia explicatur, & rejicitur.

SECTIO I.

Prima sententia in hac quæstione est, aerem esse proximam, & immediatam causam motus projectorum, quando scilicet per aerem proijciuntur, aquam verò, cū per eandem. Est hæc sententia multorum Peripateticorū præcipuè veterum, simpli. Auersois. & Burlei in t. 82. & 76. 8. physicorum Themistij in sua paraphrasi cap. 9. D. Thomæ 3. de Cælo sect. 7. & videtur etiam Aristotelis expressa sententia cap. ultimo lib. 8. phys.

& Platonis in Timæo, sed diuersimode, nā Plato, vt attribuit Alexander, existimauit, fieri per antiperistasis, id est reuersiuam actionem, ita vt lapis primò impellat aerem, & ipsum præteruolet, aer deinde, ne detur vacuum, à tergo insequens lapidem, ipsum propellat, qui iterum pellat alium aerem, & ab eodem postea propellatur; & ita continuatur motus: Aristoteles autem opinatur, aerem à proijciente moueri, ab eo verò alium aerem subsequenter propelli, & ita successiuè deferri lapidem.

Probatum autem primò hæc sententia, quoniam si motus proiectorum non esset à medio, posset etiā fieri in vacuo, quod est contra Aristotelem 4. physicorum t. 68.

Secundò. Quædam proiecta patet moueri ab aere, vt dum per fistulam arundineam proijciuntur pillulæ, ergo idem dicendū est de omnibus.

Tertio. Videmus, quando lapis proijcitur in aqua, circulos quosdam fieri, per quos posset aliquid impelli. Item videmus, fluctū maris aliū fluctū parere vsq; ad litus, quas fluctus vim habere ad aliquid propellendū patet, quia maximè naues his fluctibus mouentur. Itē nauis mouetur, remigantibus nullam vim in ipsam nauem imprimentibus, sed tantum cientibus vndas, & tamen mouetur velocissimè, cum sit maximi ponderis, ergo idem dicendum est contingere in aere, quamuis propter eius raritatem sensibus non percipiatur; non igitur opus erit aliqua virtute impressa, sed ab aere moueri proiecta poterunt.

Hanc tamen causam, vel nullam esse, vel saltem insufficientem docent

cent ferè omnes recentiores, Scaliger exercit. 28. Valles. controu. vt prima ad tyrones, Alb. de Sauonia 8. physicorum q. vltima, Dominicus Sotus 8. physic. q. 3. ad 2. Toletus 8. physic. ad t. 83. Doct. Connimbr. septimo physic. q. prima. Artic. 8. Suarez disp. 35. in Metaph. sect. 4. num. 34. Ruuius 8. physic. tract. de motu violento q. 2. & alij, qui nequaquam à veteribus discessissent, nisi rationibus, & experimentis coacti fuissent, & re vera, ni ego plurimum fallor, à veritate multum aberrant, qui eā tumentur, vt pluribus ostendi poterit.

Præcipuè autem aduersantur huic sententiæ experimenta, quibus per eam satisfieri non potest. Primum autem sit. Longè magis mouetur aer follibus, aut etiam vento mediocri, quàm manu proijcitur; ergo si ab aere esset motus projectorum, facilius lapides magni mouerentur follibus, quàm manibus; quod est ridiculum.

Secundū. Quando aliquis globus mouetur circulariter per impulsus, non potest ille motus effici ab aere, tum quia in spatio, in quo mouetur globus, nullus adest aer, tum etiā quia alioquin sequeretur, vt si quis flabello aerem in contrariam partem ciceret, in contrariam quoque partem globum ipsum moueri, quod est manifestè falsum. Confirmatur etiam, quia non posset duo trochi sibi propinqui velocissimè, vt sæpe fit, in partes diuersas moueri, quia idem aer non posset esse causa contrariorum motuum, & moto aere à vento vel, flabello sisterentur, quod tamen est falsum.

Tertiu. Plante vento non posset

quis proijcere lapidem in contrariam partem, vel lapis proiectus statim caderet, quoniam vehemètius mouetur aer à vento, quàm à manu proijcientis.

Quartū. Non potest quis in distans proijcere festucam, ob eius leuitatē, qua redditur incapax ad recipiendum impulsus; at si mouenda esset ab aere, nihil obfaret, quò minùs posset in longinquum proijci, quia ab aere festuca citius fertur, & facilius, quàm lapis. Confirmatur, quia aer est leuior festuca, si ergo hæc non potest recipere magnum impulsus, multò minùs poterit ille.

Quintū. Tormenta bellica maximo impetu globos æneos explodunt, qui aliquando per tabulas, vel telas transeunt, tam paruo relicto foramine, vt nihil aeris simul cum globo pertransire potuerit, neque tamen eius vis, aut impetus diminitur, quis ergo credat, tantillum aeris, quod globum illum insequitur (si tamen insequitur), tanta vi globum posse impellere?

Sextū. Si quis manu a rem lapidi propinquum moueat, nunquā poterit ipsum lapidem mouere, si autem lapidem ipsum tangat, facillimè quocunque voluerit, impellet, ergo signum est euident, non sufficere ipsum aerem, sed à manu aliquid aliud in lapide produci.

Septimū. Vel mouet lapidē proiectum aer, qui mediat inter manum proijcientis, & lapidem, vel qui circumstat, non prior, quia manus immediatè lapidem contingit, non posterior, quia vel moueret aer, quia recepisset impulsus à manu, vel quia motus à lapide ip-

sum lapidē insequeretur, aut que-rens implere locum ab ipso relic- tum, ne daretur vacuum, lapidē ulterius moueret, sed hæc omnia improbabilia sunt, primum quidem, quia sæpe manus proijcien- tis lapidē tantum tangit, vt quādo proijcitur aliquid per compres- sionem digitorum, vel motu ma- nus aliquid impellitur, secundum, verò, aut tertium, quia etiam nos quando mouemus brachium, ex- periremur hunc aeris impulsū, quem tamen non experimur.

Ad primū igitur argumentum pro aere respondeo, ex defectu me- dij nō reddi impossibilem motum in vacuo, quia sicuti posset quis m- quere brachium, etiam si nullū adesset medium, ita etiam posset proijcere lapidē; an verò ex alio capite repugnet, motum in vacuo fieri, non est huius loci, ego crede- rem; non repugnare violentum, sed tantum naturalem.

Ad secundū respondeo, per fi- stulam arundinacm impelli illas pillulas ab aere incluso, quia me- dio illo recipiunt virtutem impres- sam, non quòd aer ille semper il- las comiterur, quòd hoc eodem exemplo ostenditur, cur enim sine fistula non possumus sufflatione eosdem globulos proijceret, nisi quia aer, nisi sit inclusus, diffuit in varias partes, neque est sufficiens medium ad motum?

Ad tertium respondeo, experi- mentum illud de circulis in aqua nihil aduersarios iuuare, quia illi circuli non fiunt versus partem, in quam proijcitur lapis, sed circum, quare non possunt esse causa, vt la- pis versus eam partem moueatur. Ad secundum experimentum de- fluitibus respondeo, posse quidē

fluctus mouere aliquod lignum, quod supernatat, non tamen lapi- dem, qui statim descenderet, ergo multò minùs aeris motus, qui est imbecillior, potuit mouere lapi- dem proiectum.

Ad tertium de remigantibus re- spondeo, impelli ab eis triremes, non quia aquā moueant, sed quia ea tamquam fulcimento, cui inni- tantur, vtuntur, quare in fluuijs, si remis tetram propellant, idem fa- cilius consequuntur, aer autē, quia facillimè cedit, hoc munere fangi nequit.

*Alia recentiorum opiniones
refelluntur.*

SECTIO II.

Secunda opinio tribuitur Scali- gero exere. 28. s. causam mo- tus projectorum, neque esse aerē, neque aliquam virtutem impres- sam, sed immediatē à proijciente effici motum in proiecto; ita tamē vt secunda pars motus efficiatur media prima, & tertia media secū- da, & ita deinceps: explicatur exē- plo illuminationis, sicuti enim sol illuminans aerem producit imme- diatē ipsum lumen; ita tamen vt medio lumine propinquo produ- catur lumen remotius, sic inquit immediatē produci à proijciente motum violentum, sed eius secun- dam partem media prima. Probat- ur hæc sententia, quia negari non potest, à proijciente produci imme- diatē motum, cum tangit ipsū pro- iectum; Habet enim virtutem in se mouendi, vt quid ergo aliquid al- iud requiritur? Idem patet in mo- tu tractionis, dum enim quis tra- hit, aliquid post se, nullam virtu-

tem

tem illi imprimit, vnde etiam sta- tim ac actū non amplius trahit, de- finit motus, ergo sicuti incipit mo- bile moueri absque virtute im- pressa, ita etiam poterit continuari motus, qui tamen quatenus est cau- sa sequentis motus, dici poterit vir- tus impressa. Confirmatur primò, quia dum aliquid trahimus, nullā imprimentes in eo, quod trahitur, virtutem; per motum primæ par- tis efficitur motus etiā in alijs par- tibus; ergo motus potest gignere motum. Confir. secundò, quia in motu vertiginis, qui fit à motore abque vlla virtute impressa, etiā remotò motore mouetur adhuc mobile, verbi gratia globus, vel rota; ergo motus sequens produ- citur à motu precedente.

Hæc sententia est longè proba- bilior precedente, nō tamē adhuc implet animū meum. Primò enim mouens, & motū debet esse simul, vel virtute, vel supposito, quando autē mobile est distans, non sunt simul supposito, ergo debent esse virtute; datur igitur in mobi- li aliqua virtus motoris. Nec suf- ficit dicere; ipsum motum esse virtutē; quia tunc nugatoriè dice- retur, virtutem motoris esse cum mobili, non minùs, quā si dicere- mus, in re, quæ mouetur, debere esse motū. Nā si motus ipse est vir- tus motoris, idem erit dicere, adest virtus in mobili, atque adest ipse motus; nullum autem tunc dubiū esse posset de ipsius veritate, immo esse nugatoria, puerilis, & ridicu- la.

Dicer quis, vera esse hæc omnia, si motus idem, qui fit, diceretur esse virtus respectu sui ipsius; at di- cere; unam partem motus esse vir- tutem motoris respectu alterius

partis, nullum esse absurdum, quia iam distinguimus virtutē à motu, qui ab ea procedit. Non tamen sat- isfaciet primò; quia quando fit motus præsens, iam transactus est motus præcedens, ergo reuera mo- tus & mouens non sunt simul. Dic- ces, sufficere, esse simul, non per- coexistentiam, sed per immediatā successionem, quod licet omnino improbabiler non dicatur, nō tamē videtur esse ad mentem phi- losophorum, quia reuera non si- mul sunt, quæ simul non coexistūt, nec dici potest esse præsens, quod non est, & tutior videtur ea senten- tia, quæ non redigit nos in has ana- gustias, Aristoteles. ceterò, vt defen- deret, mouens, & motum esse si- mul etiam in proiectis, recurrit ad aerem mouentem, vt vidimus, non ergo existimauit, motum ipsum sufficere. Præterea si motus potest esse virtus ad producendum alium motum; ergo etiam erit virtus res- pectu sui ipsius; redit ergo diffi- cultas prior, probatur consequenti- tia, quia medium, quod fit aliquid, non indiget alio medio, vt ipsum fiat, sed fit se ipso, ita enim actio dicitur fieri per se ipsam, ergo etiā motus si est medium, quo fit alius motus, poterit etiam per se fieri.

Neque verò eadem est ratio de illuminatione, quia in hac illumi- nans verò est præsens, & actum, qui fluit in partem remotam per proxi- mam, neque in proxima est tan- tum illuminatio; sed etiam lumen; at verò proijciens neque actū in- fluit, neque est præsens, neque in vna parte adest aliud, quàm motus per aduersarios.

Præterea motus nullam habet realem entitatem præter terminum, à quo ratione tantum differt, dice-

ergo, vnum motum esse causam alterius motus, est dicere, terminum illius esse causam termini huius, at terminus motus localis est vbi, vel locus, quæ non possunt vltimo pacto esse causa alterius loci, vel vbi; ergo nullo pacto motus potest gignere alium motum. Confirmatur exemplo aliorum motuum, quis enim dicat, calefactionem præteritam esse causam calefactionis præsentis, aut accretionem alterius accretionis? nemo sane, sed dicent, calorem, & virtutem accretiuam; ergo idem dicendum de motu locali. Dices, motus localis potest esse causa alterationis, nã dicitur motus gignere calorem, ergo poterit etiã gignere alium motum. Respondeo, motum localem esse causam alterationis per accidens, excitando scilicet virtutem ipsius mobilis; at verò hic esset causa per se, & immediata alterius motus.

Tertio. Experimur, eò velocius lapidem, & longius moueri, quò maior conatus ipsum proiecimus, at ille conatus quid aliud est, quã impressio quædam virtutis? ad gignendum enim motum propinquum, non requiritur ille conatus. Confirmatur, si quis ferat lapidem velocissimè currens; ac deinde absq; eo quòd aliquam virtutem lapidi imprimat, cesset lapidem ferre, nõ amplius hic mouebitur; quæro ergo, cur ille motus præcedens non produxerit alium motum? an quia non fuerit velox, vel intensus? verum supponimus, esse velocissimũ, & intensissimũ, an quia ferens lapidem hanc productionem impediatur? dici hoc posset, si manu ipsum comprehensum teneret, sed ponamus, ferri lapidem manu ex-

rensa, vel alio instrumento, ita vt non impediatur lapis; quamuis, n. hoc modo aliquando cõtingat, lapidem vltimus aliquo pacto moueri, & cadere, hoc tamen euenit, quia impellitur lapis, licet non aduertamus, sed ablato omni impulsu, te vera lapis non amplius neq; vltius mouebitur, quàm feratur à manu; cũ tamen ex aduersariõrum sententia oporteret eum longè valde, & celeriter moueri; patet igitur, ad motum projectorum præter ipsum motum requiri virtutem, & impulsum ab ipso motu distinctum.

Præterea eadẽ ratione dici posset, animam absque vlla virtute, mouere brachium, sed immediate ipsum motum producere, & similiter in motu naturali superfluum esse grauitatem, & leuitatem: quæ omnia, licet minùs improbabiler dicerentur, nõ tamen asseruntur à philosophis. Esse autem hæc minùs improbabila, probatur, quoniam licet tolleremus virtutem motiuam, & grauitatem; tamen relinqueremus animam, & formam substantialem, quæ possent esse principium motus; at verò in lapide proiecto, si negamus virtutem impressam, nihil remanet, cui sit tribuendus ille motus.

Ad hæc, non possunt hi autores reddere rationem, cur motus violentus sit velocior in medio, quàm in principio, sed coguntur recurrere ad aerem, quod quàm improbabiler fiat, infra videbimus.

Ad argumentum in contrarium respondetur, quòd dum mouens coniungitur mobili, & ipsum mouet, vel mouet tantum ferendo, & nullam virtutem imprimit, vel impellendo, & negamus, non imprimere

mere virtutem. Nam hoc & sensus percipit quodã modo, & ex eo colligitur, quòd separato mouente, non cessat in mobili omnis motus; si verò trahendo, vel hoc efficitur magna violentia, & imprimatur etiam aliqua virtus, vel suauiter pertrahendo, & non imprimatur alia virtus, quia trahitur, vt quòd coniunctum, & cũ trahens sit præfens supposito, non est opus alia virtute. Quæ responsione satisfit et primæ confirmationi. Ad secundã confirmationem dicitur, in motu vertiginis vel imprimi virtutem à mouente, vel ab ipsa grauitate rotæ, aut globi, vt infra explicabimus.

Tertia sententia est quorundã recentiorum, qui nolunt, proiecta moueri ab aere, sed neque ab aliqua virtute impressa; sed ab impulsu projectoris, verum facile rejicitur; vel enim volunt, hunc impulsu virtutem remanere simul cum proiecto, & in impressam virtutem necessariò impingunt; vel nolunt, remanere, & tunc mouens, & motum non erunt simul neque virtute, quòd in philosophia est per absurdum.

Quarta sententia est aliorum recentiorum, qui etiam negant virtutem impressam, & dicunt, proiecta moueri à propria grauitate, sed determinata per projectoris virtutem; Verum neque hi scopum attingunt; vel enim hæc grauitas determinaretur per aliquid inhærens lapidi, & hoc aliud esse nequiret, quàm virtus impressa, quò tandem nomine appelleretur. Vel supponitur determinata sine aliqua virtute inhærente, & hoc intelligi non potest, cum natura sua sit in oppositum propensa, vel

si etiam datur, nunquam cessabit motus, quia semper ita determinata manebit, cum non per aliquid superadditum, quòd possit auferri, sed per propriam entitatem, quæ separari non potest, sit ita determinata.

Ab impressa sibi virtute moueri proiecta.

SECTIO III.

Postrema, & vera sententia est à projectoris per impulsu, imprimi quãdam virtutem ipsi projectoris, qua feruntur, & hanc recentiores communiter amplectuntur. Probatur hæc sententia, quia mouens, & motum debent esse simul, vel supposito, vel virtute, sed projectoris non est simul supposito cum projectoris, ergo erit simul virtute, hæc autem est, quam nos appellamus virtutem impressam.

Secundò. Experientia ei suffragatur. Nam dum proiecimus lapidem, adhibemus quendam conatum, per quem quodammodo sentimus imprimi virtutem, & impulsu in projectoris. Confirmatur, quia adest virtus motiuã in brachio nostro, quã ipsum quaquaversum, mouere possumus, quid mirum igitur, si ab hac virtute brachij prodiere possit alia virtus motiuã similis, qua moueatur lapis? Nam ceteræ omnes ferè qualitates alias qualitates sibi similes producant calor calorem, albedo speciem albedinis intentionalem, habens productum actus, lux anam lucem, sonus ipse, & odor non sunt omnino steriles; cur ergo & hæc virtus motiuã brachij non poterit virtutem motiuã sibi similem producere? At dicent aduer-

aduerfarij, producit motū, à quo deinde alius motus producitur. Verūm si motui concedunt, vt aliū motum sibi similem producere possit, cur virtuti motiuae negabūt productionē sibi similis virtutis, cum ipse motus quicquid habet efficacīae, ab ipsa virtute receperit.

Præterea magnes trahit ferrū, nec alia ratione id fieri excogitare possumus, quā aliquam virtutē illi imprimendo, quia nec aer, nec motus hic locum habere possunt, quid mirum igitur, viuens producere in præfenti virtutem motiua, cum in sensatus lapis in remoto eā gignat?

Quartò. In hanc sententiam, velint, nolint, incidunt autores etiā aliarum sententiarū. Nam quod ad aerem spectat, vel mouet hic lapidē, dū & ipse mouetur à proijciente, vel postquam desijt moueri, primum dici non potest, sequeretur, enim, quòd cessante motu brachij lapis non amplius moueretur, si secundum dicatur, ergo necessariò concedenda erit virtus impressa, quia aer non habet à se, quòd moueat lapidē, ergo ab alio recepit, non recepit autem à supposito coniuncto, quia proijciens abest, ergo recepit media aliqua virtute sibi impressa. Secunda quoque sententia, quæ motum vult gigni ab alio motu, in eandem recidit. Nam motui, vt motus est, hoc tribui non potest, quia omnis motus gigneret alium motum, quod patet esse falsum, cū motus sit institutus à natura propter terminū, non propter aliū motū, ergo vt in proiectis gignat aliū motū, habet virtutem à proijciente. De tertia, & quarta hoc idē supra ostēdimus.

Quæres, an saltem aer aliquo pacto adiuuet? Communior sententia est, adiuuare, quòd asserunt recentiores, tum vt Aristotelem defendant, cui opinio illa de aere tribuitur; tum etiam, vt causam afferant, cur motus naturalis sit velocior in fine, violentus verò in medio. Ego tamen, si quòd sentio, liberè profitendum est, credo, nullatenus aerem motū proiectorū adiuuare. Moueor primò, quoniā proiecta longe velocius mouentur, quā moueri possit aer à proijciente impulsus, ergo cū lapis post se statim relinquat aerē comotū, ab illo nullo pacto adiuuari potest. Secundo quia si proiecta mouerentur aliquo pacto ab aere, etiam nos, dum manū celeriter mouemus, sentiremus, ab aere adiuuari motum, & manū impelli, quod tamen est falsum. Tertio, aer nullo pacto potest sustinere lapidē, quomodo ergo poterit impellere? Quartò, si aer adiuuaret retro impellendo, nō minùs etiam impediret ante obstitendo, non ergo potius dici debet, & adiuuet, quā quòd impediatur. Confirmatur, quia Aristot. in 4. phys. successionem motus tribuit resistentiæ mediij, ergo mediū magis secundū eum resistit, quā adiuuet. Quintò si mediū adiuuaret, magis ad hoc potens esset aqua, quā aer, cū sit densior, & motum tenacius retineat; at videmus, difficilius proiecta moueri per aquā quā per aerem; ergo verè mediū nō adiuuat. Non negauerim tamen, aerē comotū extensa manu, adiuuare motū plumæ, sed hic tres conditiones concurrunt, leuitas plumæ, tarditas motus ipsius, & aer valde comotus, nam si aerē quis non moueat, vt cum per cōpressionem digitorū

gitorū nucleum; cerasis explodit, nequiquam aer ipse mouebit. Cum igitur hæ tres conditiones ferè nūquā in proiectis reperiantur, ferè etiam numquā motui proiectorū aer suffragatur: Aristot. ergo, vel ex duabus opinionibus de modo, quòd aer concurrat ad huiuscemodi motum relatis, alteram prætulit, non tamquam verā; sed vt minùs improbabilem, vel vt homo, lapsus & ipse est.

Explicatur natura huius virtutis, & à calumnijs vindicatur.

SECTIO IV.

Argumenta, quæ contra hanc virtutem impressā fiunt, eius naturam explicandi, necessitatem nobis imponunt, huius enim explicatione illa omnia euanescent. Non præmittā tamen, quòd & si perfectè à nobis explicari nequiquirit, non tamen propterea negari deberet: quot enim sunt in rerū natura, quorum quidditatē ignoramus, & de eorū tamen existentia non ambigimus? Quis enim explicare poterit, quæ admodū virtute feminis tot organa in animalitā que perfectè cōformentur? quis, quomodo fiat in nobis intellectio? quis, quomodo anima sit tota in toto, & tota in qualibet parte? quis eiusdē substantiā immaterialē intelligere? alia multa omitto vt de magnete ferrū trahente, & similibus, quæ licet explicari nequeant, non tamen propterea tāquam falsa rejiciuntur: eodem igitur pacto licet perfectè explanare naturā, & generationē huius virtutis nō possemus, non continuo deberet inferri, eam abiegandā esse; conabi-

mur tamen ostendere, non plus difficultatis in ea reperiri, quā in cæteris rebus naturalibus.

Primò ergo quærit Pererius lib. 14. cap. 5. (qui præter cæteros acer rimè in eā inuehitur, atque vt sibi videtur, plane euerit) quid sit hæc virtus motiua, & sibi respondens inquit, aiunt esse qualitatem motiuam, & infert, ergo cum mouet sursum, erit leuitas, cū deorsum, grauitas, at cū mouet lapidē dextrorsū, sinistrorsū, antorsū, retrorsum, cū mouet rotā, vel trochūm vertit in orbē, qualis erit? Pergit deinde impugnare tū priorē partē de leuitate, tum posteriorem de grauitate, sed verè nimis esset leuis, quæ crederet; hanc virtutē sursum mouentem esse leuitatem, numquid enim quando ego moueo brachiū sursum, moueo per leuitatē? quis hoc vnquā somniauit? Dicendum est igitur, quòd sicuti virtus motiua animæ non est leuitas, neque grauitas, sed qualitas quæ dā superioris ordinis; & idcirco potest mouere in qualibet loci differentiam, prout determinata fuerit ab animalij; ita etiam hæc virtus impressa non est grauitas, neque leuitas, sed virtus quæ dā alterius ordinis, quæ potest subiectum deferre in quamlibet partē, quia tamen non potest determinate seipsam, determinatur à proijciente, vel à aliquo alio extrinseco, vt cum pila proijcitur in parietē determinat virtus, quæ ferebatur pila, in contrariam partem. Hinc etiam fit, vt in actu primo non sit contraria grauitati, sed possit simul cū ea esse in aliquo subiecto; sit tamen sæpè contraria in actu secundo, quia hæc moueat deorsum, illa verò sursum, sicuti etiā virtus, quæ magnes trahit fer-

gum, non est contraria grauitati ferri in actu primo, sed solum in actu secundo.

Secundò. Querit Pererius, à quo producat hęc virtus. Respondet autem à proijciente, sed qui fieri potest, inquit, vt eadem numero manus, nunc producat leuitatem, nunc grauitatem? Sed iam ostendimus, quānam sit hęc virtus, & ex motu brachij sursum, vel deorsū potuisset & ipse facillimè discere, non omnem virtutem sursum mouentem, esse leuitatē, nec omnem deorsum impellētē esse grauitatē.

Tertiò. Querit, per quē motum producat hęc virtus, & respondet, produci per motū localem, quia alius non occurrit, & subdit, hoc esse cōtra Arist. qui docet text. 59. 8. phys. per motū localem nihil produci. Verūm non magis rectē respondet, quā argumētetur. Non enim formaliter producit hęc virtus per motū localem, sed per alterationē; quālibet enim acquisitione qualitatis in subiecto est alteratio, cum ergo hęc virtus sit qualitas, vtique per alterationē acquiritur à subiecto. Requiritur tamen motus localis ex parte principij tāquam conditio quādam. Sicut enim vinū, quod est calidum virtuale, non calefacit, nisi fiat calidū formale; ita non possumus nos per virtutem motiuā aliquid mouere, nisi & ipsi moueamur.

Quartò. Querit, an educatur ex potentia materia hęc virtus, si n. educitur, inquit, oportet præcedere præuiam alterationem, quod hic non contingit. Resp. quod sicut verissimum est, educi, ita falsissimū est, requiri ad educationem præuiam alterationem, alioqui lumen non educeretur ex materia;

immo nequē calor, qui non requirit præuiam alterationem, alioqui abiremus in infinitū, vel tandem, deueniendū esset ad creationē, si vera sunt, quæ ipse dicit, scilicet illud creati, quod non educitur, & nihil educi nisi præuiā alteratione, nam quæram, hęc præuiā alteratio, vel esteductio, vel non; si nō est, ergo est creatio, si est, ergo requirit aliā præuiam alterationem, & sic in infinitum.

Quintò. Querit vbi recipiatur ista virtus impressa, & ommissis eius impugnationibus, quæ omnes falsas responsiones supponunt, respōdeo, recipi in toto lapide, nā si lapis dum mouetur, compingatur, quālibet eius pars mouebitur.

Sextò. Queritur, an hęc virtus producat in instanti, vel in tempore. Respondeo, produci in instanti, sed augeri in tempore; sicut lumen producit in instanti, sed crescit vsque ad perfectū diem in tempore. Prior pars probatur, quia non habet contrarium formaliter, quod debeat ad eius introductionem expelli, ergo poterit produci in instanti. Præterea. Ad productionem istius virtutis sufficit contractus cum quodā conatu, qui superet grauitatem lapidis, sed non apparet ratio, cur iste contractus fieri non possit in instanti, ergo. Probatur posterior pars, quia post primū impulsū, si quis per aliquod tempus continuū idem corpus impellat, longē velocius illud mouebit, ergo multiplicabitur, & augetur virtus, qua corpus illud feratur.

Septimò. Queritur, quomodo impuatur, & desinat, cum & careat contrario, & non influxu causæ conseruationis. Respondeo, & ex

acci-

accidentibus quædam esse, quæ ita indigent causa conseruante, vt hac ablata statim deficiant, vt lumen; quædam verò, ita non indigere, vt nisi adsit contrarium corruptens, conseruari possint sine influxu alterius causæ, vt primæ qualitates. Quædam tandem sunt medio modo se habentia, quæ per absentiam causæ conseruantis non statim deficiunt, sed paulatim desinunt, etiam si non adsit contrarium corruptens, huiusmodi sūt odor, sonus, & hęc virtus impressa, quare quamuis non habeat contrarium formale, natura sua tamē tendit ad corruptionem, sed paulatim. Notandum tamen, quod licet non habeat contrarium formale, habet tamen contrarium refistens, & quodammodo virtuale, nempe grauitatem, cum ipsa determinatur ad motum sursum, quod non debet alicui mirum videri. Nam lux quoque non habet contrarium formale, & tamen à densitate, vel opacitate impeditur. Denique omnia, quæ diximus de hac virtute impressa, exemplo virtutis motiuæ, qua brachium ipsum ab anima mouetur, confirmari possunt, vt facillè consideranti patet, & maxima etiam ex parte exemplo virtutis, qua magnes trahit ferrum. Quare contra Pererium optimo iure concludere possumus: laudetur, & suscipiatur ab omnibus hęc virtus, quæ nihil non solidū, non firmū habet, nihil rationi, & experientię, nihil denique Peripateticę doctrinæ non consentaneum, valeant verò eius argumenta, quæ omnia inania, fictitia, & nulla sunt, & acri hoc tantū concedatur, vt ea, veluti nullius ponderis, & roboris deferre, immo deij-

cere, & quò numquam appareant, impellere possit.

Cur motus naturalis velocior sit in fine, violentus verò in medio.

QVÆSTIO XXIII.

Verum esse, quod ab omnibus philosophis dicitur, motum naturalem esse velociorem in fine, præter Aristotelis autoritatem 5. phys. t. 61. & 8. phys. 76. & 1. de Cælo t. 89. vbi hoc idem supponit, probatur manifestis experimentis, quorum duo extrahuntur. Lampfaceno apud Simplicium in t. 61. 5. phy. refert Perer. lib. 14. cap. 3. alterum est aquæ ex regulis defluentis, quæ initio quidem continua defluit, sed in progressu motus in varias guttas diuiditur, eò quod vna pars velocius, quàm altera moueatur: alterum est lapidis è sublimi loco cadentis, quem grauiorem ictum facere, quā si è propinquo caderet, si quis ambigeret, malo suo id experiri mereretur.

Plures aliorum rationes reijciuntur.

SECTIO I.

Huius igitur rei causas varias excogitarunt philosophi, nec frustra dixi excogitarunt, nam cōfinxerunt eas potius, quā ex vera, & reali ipsius natura deprompterunt; ex ijs nonnullas retulit Pererius, & reiecit, nos iam ab alijs impugnatas breuissimè percurramus. Prima igitur fuit sententia Hyparchi, velociorem esse motum lapidis deorsum, eò quod remittatur

contraria virtus, qua sursum proiectus fuerat, sed conuincitur falsitatis, quia idem euenit in lapide, qui in altum delatus sit, vel ibi genitus, in quo proinde nulla potest esse virtus impediens motum deorsum.

Secunda sententia causam refert in medium, cuius prope finem sit minor quantitas superanda, sed facile reijcitur, quia lapis cadens ex loco humili, quis paruum medium superandum ei sit, non tamen mouetur tam velociter, quam si ex alto decidisset.

Tertia est Alexandri, lapidē in principio tardius descendere, eò quòd sit affectus contrarijs qualitibus in loco sublimi receptis, sed non minori negotio repellitur, quia idem contingit in lapide, qui parum, & in eo, qui diu in alto loco fuit, cum tamen is, qui diu fuit, contrarijs qualitibus magis affici debuisset.

Quarta sententia est Themisti. in t. 86. 8. phys. & Sancti Thomæ p. de Cælo t. 88. in fine lect. 17. virtutem motiuam ex propinquitate loci naturalis roborari, & idcirco motum efficere velociorem, sed hanc quoque commentitiam esse, probatur primò, quia cõstat, eandem esse grauitatem lapidis in loco sublimi, & prope terram, ergo virtus motiua tendens deorsum non redditur maior è centri propinquitate. Secundo quia si lapis cadat è sublimiori loco, longè velocius mouebitur prope terram, quàm in eadem distantia moueatur lapis, qui è loco inferiori decideret, quo etiam argumentò refutatur opinio Durandi in 2. d. 14. q. 1. qui huius rei causam refert in aerem prope terram impuriorem.

Est igitur 6. & valde communis

opinio propter aerem tum præcedentem, tum sequentem, lapidem velocius moueri in fine, quàm in principio, ille enim, qui aerem insequitur, vt locum à lapide relicto impleat, ipsum impellit, & eius motum velociorem reddit, qui verò antecedit, minus semper resistit, immo adiuuat ipsius motum, quod, vt explicent, notant primò, mobile facilius moueri per medium quiescens, quàm per medium, quod moueatur contrario motu, vt patet in naui, quæ difficillimè mouetur aduerso flumine, longè verò facilius moueri mobile, dum medium mouetur simul in eandem partem, vt patet in naui, quæ mouetur secundo flumine: notant secundò, dum lapis propellit primam partem aeris, hanc etiam propellere secundam, & secundam propellere tertiam. Hinc fit; vt cum lapis cõperit descendere, & aer est quiescens, resistantiam in eo reperiat, non tam citò moueatur, quoniam verò dum incipit moueri; impellit simul primam partem aeris, & hæc secundam, efficitur, vt cum deuenerit ad secundam partem, inueniat eam iam motam versus eundem locum, & consequenter facilius propellat, & velocius moueatur, & semper quòd vitarius tendit; semper aerem magis cõmotum reperit. Sed hæc quoque sententia plus habet subtilitatis, quàm veritatis, & multis experimentis, & rationibus funditus euetitur. Primum autem experimentum, & inuitabile est de aqua cadente è recto, cuius prima gutta diuiditur à cõteris, secundum autem hanc sententiam nullo modo posset hoc contingere. Nam secunda gutta reperit aerem magis cõmo-

tum, quàm prima, & longè etiam minorem resistantiam, quia reperit aerem diuisum, cur igitur tardius mouetur, quàm præcedens? nulla certè potest fingi ratio ab ære desumpta, vel ab ipsa fictione, & hoc experimentum alijs similibus cõfirmari potest, vt si quis duos lapides, vnum post alterum projiciat; quamuis enim secundus reperiat aerem commotum, non tamen idcirco velocius mouebitur; & clarius si post lapidē, qui ab altissimo loco cadat, cum prope terram descenderit, dimittat quis alium lapidem; quamuis enim hic reperiet aerem valde commotum, non idcirco tamen celerius mouebitur, & idem argumentum vrgeri poterit exemplo lapidis per filum demissi, sed prope terram paululū sustentati, cui deinde si præcidatur filum, quamuis aer sit commotus, non propterea citius descendet.

Secundum. Videmus, lapidē velociter in terram descendentem resillire; at vnde, quæro, habet illū motum sursum? A grauitate? at hæc deorsum tendit. An ab ipsa terra? sed hæc non minus est grauis. An ab ære? at aer mouetur in contrariam partem, oportet ergo reperire aliam causam.

Tertium. Lapis in fine non solum duplo, sed etiam decuplo maiore celeritatem habet, quàm in principio, qui ergo fieri potest, vt eam recipiat ab ære leuissimo, & minimæ virtutis? oportet et certè decuplo maiorem virtutem in ære esse, quàm in lapide, quòd quæ sit improbabile, ipsi aduersarij iudicent.

Quartum. Flate Borea, si lapis decidat, totum cõmentum de aeris commotione euanescit, ridiculum enim esset dicere, magis à paruo

lapide aerem commoueri, quàm à præualido vento, vel tunc motum lapidis non fore velociorem in fine.

Quintum. Nos ipsi currentes experimur medio cursu velocius nos currere, quàm in principio, neque tamen vllum aeris impulsus sentimus, vel vllam differentiam quoad aeris resistantiam in principio motus. & in medio percipimus; vanū est ergo, maiorem velocitatem in motu aeri tribuere.

Sextum. Aer cum sit natura fluidus, & facillimè separabilis, & leuis, dum à lapide descendente impellitur, diuiditur potius, quàm deorsum detrudatur, præcipue si hasta, vel sagitta, cuius cohus sit peracutus, descendat; non igitur in his locum habet hæc ratio ab ære desumpta, & tamen non minus quàm reliqua grauia, videmus, eas velociores esse in fine. Confirmatur, quia etsi deorsum trudatur aer, non potest tamen recta ferri, vel tam velociter, quàm lapis descendit, quod necesse esset, vt aduersariorum ratio efficax esset.

Septimum. Si aer est causa, vt lapis (qui alioqui ita placidè descenderet, & suauiter, vt caput alicuius percutiens, vulnus non infligeret) tanto impetu descendat, vt caput, quod percutit, frangat, ergo aer ipse, antequam lapis caput contingat, ipsum percutiet, & deijciet. Nam ventus præualidus homines ipsos, & plantas concutit; cum tamen lapidem ferre non possit, neque eius maiorem velocitatem in fine motus impedire; ergo aer ille, qui huius velocitatis est causa, debet esse commotior, & validior; magis igitur concutiet caput subiecti hominis, quàm ille ventus, quod falsissimum.

firmum esse, experientia constat, & posset clarius perspicui, si quis fuculo lapidem appensum, cadere sineret proximè ad caput alius; procul dubio enim nec ille læderetur, nec motum vllum aeris super se sentiret.

Octauū. Posita securi super lignum, & si omnes venti congregentur, vt ipsam premant, vel impellant, numquam poterunt esse causa, vt lignum scindat, & tamen, & si paululum eleuata, decidat, vel super eam lapis ex alto cadat, lignum secabit, quomodo igitur hic effectus erit aeri tribuendus?

Iudicet ergo lector, quàm verè Pererius post hanc causam ab aere deductam pronuntiarit: *Contra hanc ne probabile quidem argumentum fingi potest, nihilque ponit, quod non sit congruens rationi, & experientia, & quod non ex ipsa natura rerū depromptum esse videatur.*

Vera sententia explicatur.

SECTIO II.

PRO vera sententiæ explicatio- ne notandum est primò, virtutem motiuam duos habere posse effectus, alter est motus ipse, alter verò est alia potentia, siue virtus motiua. Nam virtus motiua brachij & mouet ipsum brachium, & etiam generat aliam virtutem motiuam in proiecto. Sicuti etiam calor & calefacit proprium subiectum, & producit etiam alium calorem, lux & aliam lucem producit, & etiam reddit subiectum visibile: & sonus non solum auditum excitat; sed etiam alium sonum producere potest, siue hic sit realis, siue intentionalis. Hoc

igitur, quod de effectu duplici virtutis motiue dicimus, non solum verum est in virtute motiua animalis; sed etiam in grauitate, & leuitate, & in ipsa virtute impressa: Nam virtus illa, qua lapis descendens, reflectitur & resilit, terram percutiens, quænam alia potest esse, quàm virtus quædam à grauitate producta? non enim potest esse grauitas ipsa, quia hæc tendit deorsum, neque est virtus illi impressa ab aliquo extrinseco, quod nullum adest; est ergo virtus quædam ab ipsa grauitate simul cum motu producta. Item lapis descendens impellere, & mouere potest lignum, vel aliud corpus quiescens, non autem alia ratione, quàm illi imprimendæ virtutem, quamdam motiuam, ergo grauitas ipsa potest hanc virtutem producere.

Notandum secundò, hanc virtutem productam esse eius nature, vt diu conservari non possit, neque tamen statim deficiat, vt supra de virtute impressa diximus.

Notandum tertio, augeri hanc virtutem per gradus homogeneos, quod etiam supra ostendimus.

Notandum quartò, hanc virtutem à grauitate productam, non esse grauitatem, sed similem omnino virtuti impressæ proiectis, quare mouet subiectum, prout determinatur siue à producente, siue à quolibet alio extrinseco. His notatis non solum, cur motus naturalis sit velocior in fine, intelligitur, sed et, cur motus violentus velocior sit in medio, & alia plurima problemata apertissimè dissoluentur.

A motu ergo naturali exordientes dicimus, esse velociorem in fine,

sine, quoniam in principio motus mouetur deorsum à grauitate tantum, sed postea à grauitate, & à virtute motiua genita ab ipsa grauitate, quæ simul cū motu ab ipsa grauitate producit, & quoniam quò magis lapis descendit, semper etiam magis multiplicatur hæc virtus; idcirco etiam lapis semper velocius mouetur, & hinc fit, vt quoniam hæc virtus ex se est indeterminata, à grauitate ipsa determinetur ad motum deorsum, si verò corpus obstitens reperiat, facile resiliat, & eò maiori impetu, quò ex altiori loco descendit; quia tunc determinatur ab illo corpore. Et hinc etiam deducitur, cur si foramen esset in terra, transiens per centrum, & per ipsum demitteretur lapis, non quiesceret in centro, sed ulterius moueretur ascendens, & iterum descenderet ad centrum, quia videlicet virtus hæc motiua, à grauitate producta tendit deorsum, non tãquam ad centrum, sed tãquam ad partem, ad quã determinatur à grauitate, quæ determinatio non tolleretur per ipsum centrum.

Deducitur hinc etiam ratio, cur motus violentus sit velocior in medio, quia videlicet virtus impressa statim incipit non solum mouere lapidem proiectum, sed etiam producere aliam virtutem impressam sibi similem, & vsque ad medietatem motus multiplicat hanc virtutem; deinde verò simul cum principali virtute incipit etiã diminui, & deficere virtus secundò producta, & multiplicata, & consequenter fit segnior motus, & deficit tandem.

Hinc etiam apparet ratio, cur in medio cursu velociores simus; mo-

uemur enim à nostra virtute motiua, quæ, dum currimus, imprimit in membris aliam virtutem motiuam, quæ dici potest actualis, & hæc multiplicatur, sicuti diximus in proiectis, efficitq; motum velociorem, sed quia deinde vires potentie motiue principalis deficiunt paulatim, deficit etiam hæc alia virtus, & ita remittitur cursus, & ex eadem causa efficitur, vt currentes magno impetu non possint repente se ipsos sistere, quamuis non cohibeant virtutem motiuam principalem, & habitualè, ne in actum exeat; non possunt tamen cohibere illam aliam virtutem secundam, & actualem, & ita ulterius, quàm velint, feruntur. Immo si contingeret, ipsos in medio cursu emori, crederem adhuc motum fore continuandum, sicuti etiam si in pariete impingant, velint, nolint, resiliant.

Ex eodem fonte ratio hauritur illius quæstionis mechanicæ, quæ num. 19. proponit Aristoteles. Cur scilicet si quis super lignum magnam imponat securim, & desuper illi adiciat magnum pondus, ligni quippiam, quod curandum sit, non diuidit; si verò securim extollens percutat, illud scindit. Ratio, inquam est, quia dum securim ex alto mouemus, nouam semper illi virtutem adiungimus, & replicamus, & idcirco maximam quandam vim adscindendum ei tribuimus; quam rationem ipse ibidem inuit, nullam enim mentionem de aere faciens, inquit. *An quia omnia cum motu sunt, & graue ipsum grauitatis magis assumit motum; dum mouetur, quàm dum quiescit.* Per hanc enim grauitatem acquisitam non potest intelligere pondus; sed hæc ipsam

ipsam virtutem motiuam, de qua nos loquimur, quam idcirco grauitatem appellat, quia & ipsa grauitat, & adiuuat motū deorsum, quo nomine eandem etiā appellauit in 1. de Cælo tex. 88. quam eandem sententiam sequi videntur Doct. Connibr. 2. de Cælo cap. 6. quæst. 1.

Non videntur tamen eam penetrasse, quia eadem quoque vsi essent ad dissoluendum problema, cur motus violentus sit velocior in medio, nõ verò ad aerẽ recurrissent 7. phys. cap. 2. q. 1. ar. 8.

Si quis autem querat, cur calor, qui etiam potest producere calorem, non se ipsum in subiecto intendat, sicuti dicimus hanc virtutẽ se ipsam intendere. Respondebo, hoc otiri, ex eo quòd intensio caloris requirit gradus eterogeneos, non verò intensio huius virtutis, vt in propria quæstione de intensioe fusius ostendimus.

Similis huic nostræ rationi videri potest ea, quam excogitauit Antonius Ruuius in 8. phys. cap. 6. quæst. 6. inquit enim, impulsus primum imprimi in partibus superficialibus intensiorem, quàm in partibus profundioribus, motu deinde succedente, impulsus, qui est intensior in vna parte, intendere remissiorẽ in alijs partibus, quare totum lapidem plus virtutis impressæ acquirere, & ita velocius moueri. Sed hoc ipsius dictum neque verũ videtur, neque sufficiens. Non verum, quia cum primo statim iactu moueatur totum proiectum æquẽ velociter, non videtur dicendum, maiorẽ impulsus impressum fuisse in vna parte, quàm in alia, sicuti enim non potest imprimi in vna parte impulsus, qui

etiam imprimatur in omnibus; ita neque aliquis gradus in vna, qui non sit in reliquis. Confirmatur experientia, quia si quis projiciat plures lapides simul, non minùs mouebitur medius, quàm extremi. Item dum quis aquam ex aliquo vase projicit, vel totam in eundem locum eijcit, vel si qua pars propinquior remanet, est ex his, quæ projicienti fuerunt magis propinquæ, ergo non maiorem impulsũ in propinquus imprimi, quàm in remotis. Neque verò hæc ratio si vera esset, sufficeret primò, quia hic impulsus in partibus remotioribus intenderetur, statim ac proiectum extra manũ esset projicientis. Nam si lapis proiectus, alium lapidem quiescentem contingat, videmus, statim suam virtutem illi imprimere; ergo tota accessio velocitatis in motu esset vel in principio, vel paululum post principiũ; non ita autem accidit, sed maior velocitas motus est in medio, ergo nõ vera causa est allata. Præterea, vt eodẽ exemplo lapidis scilicet proiecti, alium lapidem impellentis, ostẽditur, si prima pars imprimet impulsus in alias, ipsius est impulsus pari ratione remitteretur, ex eo quòd esset ei superanda resistentia ipsarum partium; parũ igitur, aut nihil velocitatis acquireret motus. At, inquit Ruuius, agentia magis agunt in sibi propinqua subiecta, vt patet in illuminatione, ergo idẽ accidit in projiciente. Respondeo, antecedens verũ esse, quando receptio effectus in prima parte non p̄det à reliquis partibus, tunc enim maior potest virtus in illa recipi, non verò quando dependet: dependere autẽ primam partẽ à reliquis in receptione huius virtutis, patet,

patet, quia si omnes partes alicuius lapidis simul excedant vires meas, ego in nullam earum hanc virtutem imprimere potero, & tamen possem in quamlibet, si à reliquis separata esset.

An inter oppositos motus detur necessario quies.

Q V A E S T I O XXIV.

EGimus & de motu naturali elementorum, & de violento, qui inter se opponuntur; non erit igitur abs re considerare, an inter eos, si quando sibi succedant, & omnino an inter quoslibet oppositos motus detur necessario quies. Per oppositos autem motus eos intelligimus, qui & terminos habent oppositos, & fiunt etiam per eandem lineam. Nam si terminus à quo vnus motus sit A, & terminus ad quem sit B, & alterius terminus à quo sit B, & ad quem A, ille autem sit rectus, hic verò circularis, non erunt oppositi motus, sed si ambo sint recti, vel ambo circulares, & per eandem lineam fiant. Solet autem hæc quæstio alijs etiam verbis proponi, scilicet *an in puncto reflexionis mobile quiescat, vel an inter motum directum & reflexum necessaria intercedat quies.* Pluribus autem modis contingere potest, duos motus oppositos sibi succedere.

Primus est inter duos motus naturales, quales dicunt esse dilataationem, & restrictionem cordis. Verùm hi motus dici non debent simpliciter naturales, quamuis enim sint naturales respectu ani-

mæ; ratione tamen corporis sunt violenti, cum corpus sit graue, & grauitati repugnet omnis alius motus præter descensum.

Secundus modus reflexionis est inter duos motus, quorũ prior sit violentus, posterior verò naturalis, vt cũ pila sursum projicitur, & deinde per propriam grauitatem descendit.

Tertius. Quando vterque motus est violentus, vt cum pila in parietem projicitur, & ab eodem resilit, qui tamen immeritò ab aliquibus appellatur nec naturales, nec violenti.

Quartus modus affertur inter motus, quorum prior dicitur naturalis, posterior violentus: ut cum graue descendit naturaliter, & in pavementum decidens resilit, sed neque hic prior motus est merè naturalis; alioqui enim non resili- ret, sed mistus ex violento, & naturali; est enim naturalis ob grauitatem, violentus verò quodammodo ob impulsus, siue virtutem illi à grauitate impressam, vt supra explicauimus, licet enim ad centrum tendat, maiori tamen velocitate, quàm sibi congenita vis poscat ad ipsum fertur, sicuti etiã ex parte violentè mouetur lapis; dum in terram projicitur.

Davi necessario quietem in puncto cuiuslibet reflexionis, quæ nõ argumẽta suadeat.

S E C T I O I.

PROBatur hæc sententiã primò in genere, argumentis Aristotelis in 8. phys. vbi ex professio hæc partem tætur: *Motus contrarij non possunt esse continui: ac si*

nulla intercederet quies inter motus oppositos, essent hi inter se continui, ergo &c.

Secundò. Non potest idem in eodem instanti accedere, & recedere ab eodem puncto; ergo in puncto reflexionis datur quies. Probatur consequentia quoniam punctus reflexionis est finis prioris motus, & principium posterioris, prior autem motus est accessus, posterior verò recessus; ergo si in eo puncto mobile non quiescat, tunc in eodem instanti erunt finis accessus, & principium recessus consequenter in eodem instanti, in quo mobile definit accedere ad punctum A, incipiet etiam ab eodem recedere, quod est accedere simul, & recedere.

Tertiò. Omnem motum præcedit quies in termino à quo; alioqui enim non inciperet motus ab eo termino, sed iam antea inceperat: sed punctus reflexionis est terminus à quo motus reflexi, ergo oportuit, mobile antea in ipso quiescisse.

Quartò. Quod in primo modo reflexioni detur quies probatur, quoniam valde laboriosum esset, cor per totum vitæ tempus absque ulla quiete moueri, verum hæc ratio nullè quidè vim habere apud hos auctores deberet, cum censèant, hos motus esse naturales, & nullus labor possit esse in motu naturali, absolutè autem paruam etià vim habet, ob magnum excessum virtutis mouentis supra resistantiam mobilis, qua ratione etiam nõ defatigamur, dum linguam loquendo mouemus.

Quintò. Dari quietem in secundo modo, probatur, quoniam virtus impressa, qua lapis sursum mo-

uetur, paulatim debilitatur, deueniet ergo ad gradum, in quo erit equalis grauitati, & tunc necessario quiescet, quia neque sursum mouebitur, neque deorsum. Confirmatur, quia aer resistit lapidi tendenti deorsum, ergo etiam si grauitas lapidis superet ipsius virtutem impressam, non adhuc deorsum impellet, donec superet etià aeris resistantiam, ad quod requiritur necessario tempus.

Sextò. Dari quietem in tertio modo, probatur à Ruuio quæst. vnica in cap. 9. 8. phys. quoniam, pila tangit parietem in parte diuisibili, ergo si recederet ab eo in instanti, daretur necessario vacuum: Probatur consequentia, quia aer non posset occupare totum illud spatium, quod à pila relinqueretur in instanti, quia motus localis fieri nequit in instanti, per aliquod ergo tempus daretur vacuū, quousque scilicet aer in omnem partè se extenderet.

Septimò. Idem probatur. Quia pila atramento infecta, inficit etià parietem, sed infectio fieri nequit in instanti, quia est alteratio, ergo.

Octauò. Idem dicendum de quarto modo probatur. Graue tendit deorsum, vt quiescat; si ergo absque ulla quiete sursum resisteret, priuaretur & frustraretur natura suo sine, quod est impossibile.

Contraria sententia approbatur.

SECTIO II.

Non esse veram in vniuersum Arist. regulam, rationes, & expe-

experimèta tam clarè demonstrat, vt nullum dubitandi locum relinquunt. Primum autem est experimentum de magno lapide, qui descendens occurrat pilæ ascendenti; cum enim iule numquam quiescat, neque pilæ in puncto reflexionis quiescendi spatium concedet.

Præterea non dari quietem necessario inter motus expositos primo modo, probatur: quia in oppositas partes potest quis velocissimè mouere manum, ita vt nulla in reflexione intercedat quies, vt ei, qui periculum fecerit, patebit. Cor verò etiam si non semper, saltem frequenter, vel in magnis febribus, vel in alijs euentibus probabilissimè est, nullo pacto quiescere. Confirmatur, quia mouetur naturaliter cor, non liberè; At quod naturaliter mouetur, dummodo non sit impeditum, semper mouetur, cum ergo in corde nullum adsit impedimentum, semper mouebitur ab anima, quæ naturaliter ipsum mouet. Confirmatur, quia si quiescit in puncto reflexionis per aliquod spatium temporis, quæro, cur post medietatem illius temporis motum non sit? non propter aliquod impedimentum, quia non apparet quodnam hoc sit, neque ob reflexionem, quia ad hanc sufficit aliquo tempore quiescere, longioti verò, vel breuiori nil refert, neque potest se determinare, ergo cum non possit assignari vllum tempus determinatum, argumento est, nullo pacto oportere quiescere.

Idem autem dicendum quoque de secundo modo, probatur primo, quia virtus impressa numquã potest æqualis esse grauitati, sed

aut superat, aut totaliter desijt; sed cum superat, mouet lapidem sursum, cum iam desijt, mouetur lapis deorsum, ergo. Probatur maior experimentis. Nam si quis impellat lapidem, numquam dicitur illi imprimere virtutem, nisi superet ipsius grauitatem, neque occurras, imprimi quidem, sed non percipi; quia si vel parua virtus imprimeretur, nullus esset tam magnus lapis, qui etiam ab homine imbecillimo moueri non posset, dummodo in ipso impellendo diutius persisteret. Ponamus enim, lapidè esse grauem, vt septem, hominem verò vires habere vt duo; accedat autem hic homo ad motuendum, lapidem, in primo vtrique accessu imprimet illi virtutem; vt duo, cū autem iterat impulsus, imprimet alios duos gradus, ergo si absque intermissione decies impellat lapidem, imprimet illi maiorem virtutem; quàm sit eius grauitas, ipsūque mouebit, quod est falsum.

Præterea sequeretur, lapidem ab alto demissum longè velocius moueri, quàm descendat lapis proiectus. Nam quod ab alto demittitur, nullam habet impressam virtutem sibi resistantem; at proiectū deorsum tendens, habet etià residuum virtutis, quæ impedit grauitatem, consequens tamen experimèto constat falsum esse. Ad hæc sequeretur, si quis proiectum, immediate postquam desijt a scendere, ferret, minus illi visum iri graue ob impressam virtutem, quæ grauitati adhuc resisteret: Adde, quod efficeretur, proiectum etià post aliquantulum à projicientis virtute moueri. Ponamus enim, proiecto in medio motu aliquid occurrere, quod ipsum sistat, tunc

per aduersarios non desinet tota virtus; ergo etiam si paulò post illud impedimentum auferatur, ab illa virtute iterum mouebitur, quod non minus, ac superius dicta, est contra experientiam. Confirmatur etiam hoc dictum, quia sensus nullam deprehendit quietem in puncto reflexionis, quamuis enim quando proiectum est valde remotum, ob magnam distantiam videatur quiescere; si tamen è propinquo aspicias, nullam verè quietem notare poteris. Potest etiam pro hac conclusione argumentum superius adductum afferri, quòd nõ daretur agens, à quo posset determinari illud quietis tempus.

Quoad tertium modum idem afferendum quoque esse de mobili secundum se totum, facile probatur; si enim proiectum quiesceret à pariete, nõ esset deinde, à quo moueretur. Non enim à pariete, quia non habet hanc vim, vt patet; neque à virtute proiicientis, quia hæc etiam eo tempore, quo corpus quiescere dicebatur, ipsum mouisset; quo argumento quoque probatur, non quiescere pilam dũ quarto modo reflectitur.

Responso ad argumenta.

SECTIO III.

Aristotelis auctoritas, quæ pro contraria sententia affertur, difficillimè eludi potest, cum non solum id asserat, quod ipsa intendit, sed etiam argumentis id se demonstrasse crediderit; ne tamen, qui contrarium sentiunt, videantur ipsum deserere, dicunt, non intendisse eum probare, hoc esse verum in vniuersum, sed tantum ma-

iori ex parte, & probabilibus tantum argumentis vsum esse. Verũ, & nos iam ostendimus, maiori ex parte id falsum esse, & Aristoteli non videbatur deseruire hæc regula, nisi vniuersaliter veram ostendisset, quia intendebat probare, nullum motum esse posse perpetuum, præter circulares; vt quæ ostenderet, motum rectum necessario oportet mobile reflecti; vsus est illa regula, quòd inter motus oppositos necessario datur quies; in hunc igitur errorem crediderim disputationis impetu lapsum esse Aristotelem, à quo tamen, si velimus eum vindicare, non alia melior occurrit via, quàm asserere, ipsum locutum fuisse de motibus omnino naturalibus. Nam re vera ipsius instituto hoc satis erat, quia motum violentum iam constat esse non posse perpetuum, sicuti nec ille, qui ex naturali, & violento constat, ergo relinquebantur tantum motus naturales, inter quos, si ambo sint naturales, necessario dandam esse quietem, facile patet, quia ab eodem principio non possunt motus oppositi prouenire, ad hoc igitur, vt aliquid motibus oppositis naturaliter moueatur, oportet, eius motus principium mutari, & in instanti fieri, est impossibile. Quòd autem posset obijci de motu animalis, quod potest esse principium oppositorum motuum, iã solutum est, ostendimus enim, illos motus non esse dicendos simpliciter naturales, quare constat etiam, non posse esse perpetuos.

Ad 1. ergo Aristotelis argumentum negamus, illos duos motus oppositos fore continuos, sed tantum dicimus fore contriguos, sicuti licet

inter

inter duo corpora nullum detur spatium, non sequitur, illa duo corpora esse continua; sed tantum contigua.

Ad 2. respondeo, vel punctum reflexionis assignari in ipso motu, vel in spatio, si assignetur in motu, nego, idem punctum esse principium, & finem diuersorum motuum erit enim vel principium, vel finis illius motus tantum, in quo est, si in spatio; concedimus respondere principio, & fini diuersorum motuum, sed nullum est inconueniens, quia respondet illis, quatenus indiuisibilia sunt à parte extrinseca secundum nos, vel simpliciter secundum opinionem communem. Declarari hoc potest exemplo ligni, quod partim sit in aere, & partim in aqua; finis enim aquæ, & aeris principium vni lineæ indiuisibili ipsius ligni respondent. Confirmatur etiam responso, quoniã idem argumentum fieri potest contra punctum continuans duas partes motus, qui est principium vnius, & finis alterius, quam instantiam videns Aristoteles conatus est eam diluere; dicens in medio esse puncta potestate, non autem actu, quod tamen difficultatem non euacuat, quia designari poterunt.

Ad 3. respondeo maiorem intelligi posse de quiete priuatiua, & de positiua, est autem quies priuatiua sola priuatio motus, positiua verò includit etiam consistentiam in eodem loco, quæ necessario requirit tempus. Si ergo maior intelligatur de quiete priuatiua, vera est, sed nihil concludit contra nos, est enim sermo in hac quæstione de quiete positiua. Si de hac verò intelligatur, est falsa maior. Nam si generetur lapis in subli-

mi, statim incipiet deorsum moueri absque vlla priori quiete in termino à quo.

Ad 4. sufficienter ibi responsum est.

Ad 5. patet ex dictis, ostendimus enim, non posse dari hanc æqualitatem inter impressam virtutem, & grauitatem. Adde autem, commentitium esse id, quod additur de aere, non enim vllam vim habet ad resistendum grauitati lapidis, vt supra probatum est.

Ad 6. respondeo si hoc argumentum quicquam concluderet, probaret etiam, nec post quietem recedere posse pilam à pariete; non enim celerius potest subintrare aer, si pila in pariete quieuerit, quàm si non quieuerit. Non igitur hoc argumentum probat, quiescere pilam, sed vel non moueri totam simul, vel non omnino in directum, vt aer successiuè ingredi possit in locum ab ea relictum. Non recedit ergo pila à pariete tota simul, quia aliqua pars eius comprimitur, cumque pila resilit, redit illa pars ad locum suum; atque ita per partes redeunt ad suum statum recedit pila à pariete, & nõ tota simul, vel non resilit omnino directè, & ita etiam non secundum se totam simul relinquit parietem. Adde, aerem quoque esse in poris pilæ, qui rarefactus impedire poterit vacuum.

Ad 7. respondeo, parietem inficere non per alterationem, sed per adhesionem alicuius substantiæ; & quamuis per alterationem inficeretur, non oportet tamen, pilam ei adhaerentem quiescere, quia etiam alteratio fieri potest in instanti, vt patet in illuminatione.

Ad

Ad 8. respondeo, Motum illum gratis deorsum, quamuis à principio sit naturalis, effici tamen deinde magna ex parte violentum. ob impulsum, què ex motu acquisiuit, vt explicauimus, quatenus autem est naturalis, acquirit quidem suum finem, sed non potest copotiri, quia impeditur ab ea impressa virtute, qua violentè mouetur; hæc tamen paulò post deficit, & ita tandem non frustratur possessione finis. Quo Deo fauente neque nos in huius operis molitione frustrati sumus. Ipsi ergo sit honor, & gloria. Omnia autem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ correctioni subiecta sunt.

E I N I S

**T Y P O G R A P H V S
L E C T O R I.**

AD calcem huius libri peruenetam, cum in meas manus sequens corollarium peruenit, nescio quo modo, loco suo auersum; quoniam priuatus essem malui hic tibi eum tradere, quam nullibi.

Corollarium questionis 23. libri primi de modis incipiendi, & desinendi rerum.

TAmquam absurdum ex aduersariorum sententia indiuisibilia admittentium deduximus supra argumento scilicet 8. & sect. 3. res successiuas incipere per vltimum sui non esse, & per primum sui non esse desinere. Verum contrarium potius absurdum esse, multis videbitur, cum omnes philosophi post Aristotelem in illa sint sententia; necessarium ergo duximus, diffusius id ipsum ostendere, & simul hanc totam difficultatem de modis incipiendi, & desinendi rerum diligenter examinare, cum ex ipsa plurimæ quæstiones, non in philosophia tantum, sed etiam in theologia dependant.

Cõmunis sententia explicatur.

VT varios modos incipiendi, & desinendi rerum iuxta

ipforum sententiam explicarent philosophi, quatuor vocabula excogitarunt. *Primum sui esse, Vltimum sui esse, Prius sui non esse, Vltimum sui non esse.* Priora duo sunt affirmatiua, & conueniunt rebus, quæ incipiunt, & desinunt intrinsecè per aliquid sui. Nam *primum sui esse* est instans durationis rei intrinsecum, in quo res in cœpit esse, cū immediatè ante non esset. *Vltimum sui esse*, est instans intrinsecum durationi rei, in quo res est, sed immediatè post non erit. Duo posteriora sunt negatiua, & tribuuntur rebus, quæ incipiunt, & desinunt extrinsecè. Quare *Vltimum non esse*, est instans extrinsecum durationi rei, in quo res non est, sed immediatè post erit, & vocatur *ultimum non esse*, quia illud instans est vltimum totius illius tēporis, in quo res non fuit; Denique *primum sui non esse* est instans extrinsecum durationi rei, in quo res non est; sed immediatè ante erat.

Supponunt præterea, non posse alicuius rei assignari simul terminum intrinsecum, & extrinsecum, id est non posse in inceptione habere primum sui esse, & vltimum sui non esse, & in desitione vltimum sui esse, & primum sui non esse. Mouentur, quoniam existimant, duo instantia esse non posse immediata;

mediata; at si alicuius rei daretur Primum sui esse, & ultimum sui non esse, illud esset immediatè post hoc, vtrumque autem est instans, quare duo instantia essent immediata, & idem argumentum fieri potest de ultimo sui esse, & primo sui non esse. Hinc

Dicunt primò. Res successiuas, vt tempus, & motum, incipere per ultimum sui non esse, desinere per primum sui non esse, id est incipere, & desinere extrinsecè. Fundamentum est, quia si inciperent per primum sui esse, vel hoc esset diuisibile, vel indiuisibile, si indiuisibile, ergo non esset aliquid temporis, vel motus, quia de ipsorum essentia est successio, & diuisibilitas vsque in infinitum; si dicas, esse diuisibile, ergo habet plures partes, quarum vna erit prior altera, quia non possunt plures partes temporis, vel motus esse simul, est enim contra rationem entis successiuui, non igitur illud fuit primum esse secundum se totum, quia iam inuenimus in eo partem non primam; si dicas, non secundum hanc esse primum esse, sed secundum alteram priorem, iterum quæram de hac, an sit diuisibilis, quod si fateare, redibit idem argumentum, quòd non ratione sui totius potuit esse prima, & sic in infinitum, quare oportebit tandem deuenire ad aliquid indiuisibile, quod consequenter non erit pars entis successiuui, nec primum illius esse, sed ultimum illius non esse. Quod argumentum desumptum est ab Aristot. 6. phys. cor. tex. 46. & sequentibus.

Præterea potest idem dictum hoc alio argumento confirmari. Si daretur primum esse, siue prima pars in motu, vel in ea mobile ali-

ter se haberet, ac prius, vel non se aliter haberet; si aliter, ergo mutatum est, sed quodlibet mutatum, esse præcedit motus, prius est enim, moueri, quàm mutatum esse, ergo illa non est prima pars motus, sed iam alia antecessit.

Secundò dicunt, neque quietè incipere posse per primū sui esse, & probant, quoniam illud dicitur quiescere, quod non aliter se habet modò, ac se habebat prius: sed quod incipit per primum sui esse, aliter se habet modò, ac se habebat prius, quia prius non existerat, modò existit, ergo non quiescit. Confirmatur, quoniam in primo instanti post motum licet mobile prius etiam existeret, tamen aliter se habebat, quàm nunc, ergo nondum quiescit. Præterea quies dicitur esse in subiecto apto moueri, sed nihil moueri potest in instanti, ergo neque in eo quiescere. Hinc dicunt quidam cum Doct. Connimb. 6. phys. q. 2. cap. 8. art. 2. neque posse quietem desinere per ultimum sui esse, quia adhuc esset in instanti. Alij tamen probabilius asserunt, id, quod in tempore antecedenti quieuit, quiescere quoque in instanti, quo tempus illud clauditur, quia in eodem instanti non alter se habet. Ad argumentum non potest in instanti adesse motus, ergo neque quies, neganda est consequentia, estò .n. quiescere non possit, quod moueri nequit, non est tamè necesse, quòd in eodem ipso instanti, in quo quiescit, moueri possit; sed satis est, vt habeat potentiam ad recipiendum motum in tempore sequenti. Aristoteles tamen 6. phys. t. 30. videtur magis fauere Connimbriensibus.

Tertiò

Tertiò dicunt, Omnia, quæ cum motu, & tempore incipiunt, & desinunt, eodem pacto, ac ipsa, incipere, & desinere, extrinsecè scilicet per ultimum sui non esse, & primum sui non esse. Sequitur hoc ex dictis præcedentibus. Nam quæ motu, & tempore mensuratur, necesse est, vt eodem modo, atque ipsa incipiant, & desinant. Possunt autem incipere cum motu & tempore omnia, quæ latitudinem diuisibilem habent, cuiusmodi sunt qualitates ferè omnes, & etiã plurimæ formæ substantiales quoad extensionem in subiecto, quamuis non quoad intensiōem, quia non suscipiunt magis; & minus; similiter etiã actiones, & passionēs, quæ ex terminis solent diuisibilitatè accipere. Dixi autem, posse, non verò semper incipere, quia non repugnat aliquid diuisibile incipere totum simul, vel quia contrarium non habeat, vt lux, vel alia ratione, quæ non est hic examinanda, de hac tamen re non pauca quæstione 23. lib. 1. diximus.

Quartò dicunt, formam substantialem, quamuis incipiat intrinsecè per primum sui esse, desinere tamen extrinsecè per primum sui non esse. Ratio prioris partis est, quia huiusmodi forma est indiuisibilis, & tota simul acquiritur, ergo non successiuè, sed in instanti, habet primum sui esse in illo instanti; contra hoc enim non militat illa ratio, qua probatum est, res successiuas non posse habere primum sui esse. Posterior pars probatur, quoniam corruptio vnus cū sit generatio alterius, & forma, quæ gignitur, generetur in instanti, si etiam forma, quæ corrumpitur;

amitteret suum esse in instanti, vel hæc duo instantia essent simul, sed tunc duæ formæ contrariæ simul informarent eandem materiam, quod est impossibile, vel immediatè, sed neque possunt esse duo indiuisibilia, vnum immediatè post alterum, quia tunc ex ipsis componi posset continuum, vel mediaret aliquod tempus, sed tunc eotempore materia esset omni forma priuata, vt igitur hæc incommoda vitentur, fateri oportet, in tempore corrupti formam præcedentem, ad hoc vt sequens gigni possit in instanti.

Quintò dicunt, reliquas res omnes, quarum esse consistit in indiuisibili, intrinsecè, hoc est per primū sui esse, & per ultimum sui esse incipere, & desinere. Comprehenduntur autè hoc dicto primò ipsa indiuisibilia, vt instantia, puncta, mutata esse. Secundò substantiæ spirituales quoad inceptionem in creatione, & quoad desitionem, si per potentiam diuinam in nihilum redigerentur. Tertiò gradus quidam rerum determinati, vt quartus, quintus, vel octauus, aut, quilibet alius gradus caloris, hos .n. consistere in indiuisibili, probatur, quia alioqui sequeretur qualitatem recipere posse augmentum, nec tamen intendi. Nam si quartus gradus habet plures partes, acquisita vna priori parte, iam est comparatus quartus gradus, verbi gratia caloris, acquiratur deinde per nouam calefactionem alia pars eiusdem gradus, tunc quæro, an adhuc calor sit in quarto gradu, si neges, ergo illa pars acquisita non fuit quarti gradus, quia per illam exceditur, si affirmes, ergo per nouam calefactionem nihil est acquisitum,

sum, oportet igitur concedere has determinatas qualitates, quas Doct. Connimb. appellant formas certas, consistere in indivisibili, & per consequens ex propria natura indivisibiliter acquiri, quamvis ratione subiecti diuisibilis possint etiam successu, quod explicabat Collegium per formam certam in subiecto incerto.

Sed quoad substantias spirituales affirmant Doct. Connimb. q. supracit. ar. 6. simul cum Greg. in 1. d. 17. q. 2. ar. 2. non posse quidem incipere per ultimum sui non esse, sed tamē eorum creationem, licet indivisibilem, in se posse coexistere initio temporis.

Sententia præcedens impugnatur.

NE primam, & ultimam partem in continuo admitterent, hæc omnia cōmentum sunt philosophi, non solum difficultatibus inexplicabilibus inuicem perplexa, sed etiam, singula per se improbabilia, ut mox lectori, qui sincerè iudicandi facultatem autoritate sibi præripi, passus non fuerit, mox, ni fallor, apparebit. Primum enim, dum dicunt aliquid incipere per ultimum sui non esse, vel nominibus abutuntur, vel maximè pugnātia dicunt. Nam nulla est maior repugnantia, quàm quod de eodem dicatur simul esse, & non esse; atqui si quidpiam inciperet per ultimum sui non esse, simul esset, & non esset, ergo hoc dici maximopere repugnat. Probatur minor, quoniam quod incipit, est, ergo incipere per non esse, est esse, & non esse. Quod autem incipere secum inuoluat esse, probatur, quia quod incipit, ex

futuro sit præsens, & non est amplius futurum, nisi forte secundum alias partes, non autem secundum se totum, quod autem est præsens necessariò est, ergo quod incipit, est. Confirmatur, quia quod incipit, iam non est totaliter intra suas causas, quod autem est futurum, est totaliter intra suas causas, ergo quod incipit non est totaliter futurum, sed præsens. Confirmatur magis ex actibus, & operationibus liberis, quæ quoad non existunt, semper sunt in potestate liberi arbitrii, dum autem existunt, impossibile est, eas non existere ex suppositione præsentis, & in futuro impossibile erit, eas non existisse. Si ergo incipiāt, non amplius earum incipitio erit in potestate liberi arbitrii, & ipso volente, nolente, semper verum erit dicere, illam actionem habuisse initium, quia, quod semel fuit, nunquam potest non fuisse; at huiusmodi actiones eatenus tantum non pendent à libero arbitrio, quatenus habent, vel habuerunt existentiam, ergo in illa inceptioe habuerunt existentiam, incœperunt autem per non esse, ergo simul extiterunt, & non extiterunt. Dicent fortè, eatenus dici, quod nunc incipiant per ultimum sui non esse, quatenus voluntas immediatè post est illas actiones editura, quod si eas non producat, illud non dicendum ultimum illarum non esse. Verum incident in aliud non minus absurdum, prius videlicet aliquam rem durare, quàm incipere. Probatur consequentia, quia illud est prius, à quo alterum dependet; atqui ultimum non esse actus liberi, quod est eius initium, pender ab ipsius duratione sequenti, & hæc non dependet ab il-

ab illo, ergo hæc est prior, minor patet ex dictis, quia eatenus hoc non esse dicitur ultimum, quatenus sequeretur actus, quod autem sequatur actus, non pender ab hoc non esse ultimo. Præterea nunquam licebit dicere de operatione libera, *Nunc incipit*, quia si existit, iam incœpit, si non existit, non possumus esse certi, quod immediatè post existet, quod esset, ipsam incipere. Quare etsi detur intellectus, qui cognoscat omnia præsentia, non poterit tamen cognoscere, quando operatio libera incipiat, quia nunquam poterit esse certus, quod immediatè postea futura sit, incipiet igitur, & tamē latebit eum, qui omnia videt. Dum etiam quis attentè respicit cursum, nunquam poterit videre, quando currere incipiat, quia si videat actu currentem, iam initium cursus, i. ultimum eius non esse pertransijt, & dum non est præsens, non potest cognosce, quia nisi sequatur cursus, non est initium ipsius: omnes tamen homines dum aliquem è meta descendentem inspiciunt, existimant, se initium ipsius cursus videre, & quem audierint contrarium dicentem, deridebunt.

Secundò principaliter argumētum, quia sequeretur, actionem positivam habere pro termino intrinseco non esse rei, quod esse inconueniens, ex eo patet, quia actiones specificantur à terminis, si igitur terminus est non ens, non poterit actio habere entitatem positivam, alioqui ens identificaretur cum non ente. Natura quoque tenderet per se in non ens, quæ omnia sunt absurda. probatur consequentia, quia omnis actio, quæ est productio, terminatur ad initium rei produ-

ctæ. non autem ad durationem, res enim, quæ durat, præsupponitur iam prius extitisse, & consequenter producta fuisse: At initium rei, quæ incœpit cum motu, & tempore, fuit ultimum non esse, ergo eius productio terminata fuit ad non esse. Porro si productio terminata fuit ad non esse, quis deinde produxit esse? Maximum certe miraculum admittunt hi auctores, videlicet, Non esse haberi per actionem positivam, veram, & realem agentis. esse verò reale, & positivum haberi absque vlla actione, & agente. Similiter quando per impulsu mouet lapidem, cum per se, & immediatè sit causa tantum principij motus, terminabitur impulsus ad non esse motus, deinde verò absque nouo impulsu lapis celerimè mouebitur.

Tertiò sequeretur, res maximè diuersas, & contrarias idem omnino habere principium. Nam albedo, & nigredo, calor, & frigus, actio bona, & mala, qualitas spiritalis, & materialis, & alia multa produci possunt cum motu, ergo hæc omnia agnoscunt tanquam sui initium non esse. At non esse cum sit purum nihil, non potest differre ab alio non esse, ergo omnia habent idem initium. Ipsum quoque agens dum incipit agere, non magis est determinatum ad producendum vnum contrarium, quàm alterum, & antea albedo habet initium sui esse, quàm agens sit determinatum ad producendam albedinem potius, quàm nigredinem; quia ipsius actio, ut sic, adhuc est indifferens. Immo vnum contrarium erit initium alterius contrarij, vel alterius rei toto cœlo ab ipso diuersæ. Nam non esse al-

bedinis potest supponere, ut docet Dialectici, pro quacumque alia re, quæ non sit albedo, poterit igitur supponere pro nigredine, pro calore, pro lapide, pangelo, & vnũ quodq; seorsum dici poterit principium albedinis.

Quartò si generetur lapis sursum, in eodem instanti, in quo genitus est, incipit descendere, ergo incipit eius motus in instanti, & per primum sui esse, sicuti per primum sui esse producta est forma lapidis. probatur antecedens, quia potentia naturalis non impeditur statim exit in actum, in lapide adest potentia naturalis deorsum tendendi, & nihil eam impedit, statim ergo descendet. Dicent, impediri, quia non potest motus fieri in instanti. At contra, quia in qualibet temporis parte sunt infinita instantia, ergo si motus non potest esse in instanti, infinities interrumpetur motus. Dicent, posse fieri in instantibus continuantibus tempus, sed non in terminantibus. Vi gebo, quoniam & hoc primum instans continuat partes temporis, nec potest afferri ratio, cur magis repugnet, motum incipere in instanti, quam durare per instantia, cum non minus in duratione; & in medio debeat esse diuisibilis, quã in principio. Præterea in ipso medio motu, assignato quolibet instanti, possum dicere, hic incipit talis pars motus, v.g. tertia, vel quarta, & eadem est ratio de principio partibus, & de principio totius motus; ergo etiam eadem ratio de primo, & de reliquis sequentibus instantibus. Denique quis credat, saxum ingens nullo sustinente, in aere suspendi, donec pertranseat instans, quod vel nulla, vel minima

est entitate præditum?

Quintò argumentor contra id, quod dicitur de quiete in secundo aduersariorum dicto, nempe nec ipsam incipere posse per primum sui esse. Sequeretur enim, mobile in aliquo instanti nec moueri, nec quiescere, in primo enim instanti post motum, mobile nõ mouetur, quia supponimus, motum transactum esse, & ipsi etiam affirmant, in instanti non posse fieri motum, neq; verò quiescit, quia tunc quies inciperet per primũ sui esse, quod ipsi non admittunt, neque ergo quiescet, neque mouebitur, at quæ vnquam somniauit, inter hæc duo dari posse medium? Nihil enim amplius videtur requiri ad quietem, quam ipsam negationem motus. Sed probatur etiam ex Aristotele, non posse inter hæc duo dari medium. Nam ex text. 3. i. phys. 6. illud quiescit, quod ita se habet nunc, ac se habebat prius, quod verò aliter, & aliter se habet, mouetur, sed de quolibet verum est dicere, quod vel aliter se habet, vel non aliter se habet, & inter hæc duo non datur medium, ergo neque inter motum, & quietem, quia si aliter se habet mobile, ergo mouetur, si non aliter se habet, ergo quiescit. Deinde prius non pendet à posteriori, sed in hoc instanti, si non sequatur motus, mobile dicetur in eo quiescere, quia in instanti continuatiuo non interrumpitur quies, ergo ex eo quod motus sequatur, cum sit quid posterius, non debet negari, quod verè mobile in eo quiescat. Tertio ille status medius, qui neq; est quies, neque est motus, à quonam erit? natura? atqui natura est principium tantum motus, & quietis. Ab ali-

quo

quo vim inferente? atqui nullum adest, & tamen hic status est maxime contra naturam, cum hæc vel quiete optet, vel motum; nullum igitur habet principium, quia verè nihil est. Quarto sequeretur, mobile nunquam quiescere. Nam si non quiescit in primo instanti post motum, quæro, an quiescat immediatè post; si affirmes, contra, vel in eo se habet aliter, ac antea, vel non aliter; si aliter, ergo non quiescit, si non aliter, ergo sicuti tunc non quiescebat, neque nunc quiescet; & ita argumentari poterimus de quolibet alio tempore sequenti. Quintò si vera esset illa consecutio, In instanti non potest esse motus, ergo neque quies, sequeretur, elementa non posse naturaliter quiescere in suis locis naturalibus, quia in illis non possunt naturaliter moueri, ergo neque naturaliter quiescere. Si dicas, satis esse, quod possint moueri, dum è suis locis extra hauritur, ita & ego dicam, satis esse ad quietem in instanti, quod possit mobile moueri post illud instans: reuera enim aptitudo illa, quæ sufficit ad priuationem, satis est, ut sit in ipso subiecto, non verò opus est, ut simul cum quibuslibet alijs circumstantijs loci, & temporis, possit reduci ad actum. Nam si ceci caput cooperiatur, non propter hoc desinet esse cæcus, quia etiam si oculos haberet, capite cooperito, videre nõ posset, sufficit enim ut aptitudo videri conueniat illi, ut homo est, quantum videre non possit capite cooperito; eodem igitur pacto ad hoc, ut mobile dicatur quiescere in instanti, sufficit, ut habeat aptitudinem ad motum, non verò requiritur, ut eam possit etiam pro illo in-

stanti redigere in actum. Denique sequeretur, nec mobile adepto termino, nec elementa in propria sphaera quiescere. Si enim terra deorsum moueatur in primo instanti, post motum erit in termino, & in propria sphaera, & tamen adhuc nolunt eam quiescere.

Sextò quoad alium modum incipiendi, scilicet per primum sui esse, argumentor: quia data ipsorum sententia, falsò dicitur, aliquid incipere per primum sui esse: Nã vel hoc habet partes, & est diuisibile, vel non habet, & est indiuisibile, si habet, ergo eadem est ratio de ipso, & de tempore; nam cum habeat partes in infinitum, nõ poterit assignari prima, si non habet, ergo nõ possumus in eo distinguere, primum à secundo, sed debemus dicere incipere per totum suum esse, & per totum etiam desinere. Confirmatur, quia ex ipsorum sententia post instans, sequitur necessario tempus, ergo quod habet primum esse in instanti, habebit reliquum esse in tempore, res igitur, quæ habet totum esse simul, mensurabitur tempore, quod est inconueniens. Præterea attendunt entitatem rei, & non ipsius durationem, & tamen hanc potius attendendã probatur, quia si duratio alieuius rei alioqui indiuisibilis, sit successiua, non poterit ipsa incipere per primum sui esse, quia non potest habere primam partem, incipiet igitur per vltimum sui non esse, & mensurabitur tempore, de eius ergo inceptio, ita philosophandum erit, sicut de initio temporis: At quando res indiuisibilis dicitur incipere, non hoc dicitur in ordine ad eius entitatem, quia eius entitas non solum cœpra est, sed

sed etiam perfecta, ergo dicitur in ordine ad durationem, & similiter quando definit esse, dicitur finita eius duratio; ergo iuxta naturam durationis mensurandum est eius initium, & finis, & non iuxta entitatem. Dicit quis, rem in sua inceptioe non durare, sed tantum immediate post, quare non mirum, si non attendatur durationis diuisibilitas. Sed primum hæc euasio locum non habet in definitione, quia non prius rei duratio definit, quam ipsa res. Deinde quamuis in ipsa sui inceptioe non dicatur res durare, prout duratio significat, aliquid prius exstitisse, tamen prout significat coexistentiam cum tempore ab eodem tempore mensurabilem, etiam in ipsius initio rei couenit, non enim est credibile, rei initium mensurari æquo, sequenti autem durationem tempore, & quamuis plerique ex autoribus, contra quos disputamus, velint, durationem cuiuslibet rei permanentis esse indiuisibilem, tamen neque desunt, qui concedant esse diuisibilem, saltem durationem corruptibilem, quas patet tempore ipso consumi, & tamen omnes eodem modo loquuntur de rerum permanentium inceptioe, ex quo patet, eos non attendisse durationem, sed entitatem. Sicuti etiam ex eo quod ad probandam formam substantialem, vel aliam rem permanentem incipere intrinsecè, id est per primum sui esse, omnes pro ratione afferunt indiuisibilitatem suæ entitatis, cum potius afferenda esset indiuisibilitas durationis.

Septimò, dum afferunt, instantia, & reliqua indiuisibilia incipere per primum sui esse, & per vltimum desinere, non solum pugnan-

tia dicunt, sed etiam totam sententiam suam de indiuisibilibus evertunt. Nam si ponunt primum, & vltimum in instanti, ergo ponunt partes, ergo diuisibile constitutum. Dicent primum, & vltimum non sumi ab ipsis tamquam duo distincta, nec aliud sibi velle, quam ipsummet instans, & esse primum, & esse vltimum sui esse. Verum adhuc argumentum urget. Nam hoc instans non poterit secundum eundem respectum fungi munere primi, & vltimi, sed quatenus sequitur suum non esse præcedens, dicitur primum sui esse, quatenus verò præcedit suum non esse sequens, dicitur vltimum. ergo, argumentor ego, habet duas partes, & duas veluti facies, alteram à parte ante, qua respicit tempus præteritum, alteram à parte post, qua respicit futurum, ergo diuisibile. Viterius quæro, an non esse præcedens veniat immediate cum non esse sequenti post instans, vel inter hæc duo non esse mediet aliquod esse. Si affirmes, nihil esse medium, ergo instans numquam habuit esse, vel simul habuit esse, & non esse, quia ipse non esse numquam fuit interruptum, si dicas, mediare aliquod esse in instanti, ergo illa duo non esse inuicem distabant, nec per aliud, quam per instans. At si instans potest esse causa distantia, idem dicendum erit de puncto. Punctum igitur inter duas quantitates collocatum faciet eas distare, quod ab ipsorum principijs tantum abhorret, ut è contrario afferant, punctum tollere omnem distantiam, & omnem distinctionem, & efficere, ut duæ illæ quantitates inuicem continuentur, & merito, quia si punctum faceret eas distan-

re, necessariò esset quantitas, quia occuparet spatium, & efficeret maius, non posset enim negari illud spatium, quod cõplecteretur duas quantitates inter se distantes, esse maius, quam illud, quod easdem inter se non distantes contineret, quæ omnia locum etiam habent in instanti, cum eadem sit ratio de omnibus indiuisibilibus. Confirmatur hoc argumentum Aristotelis autoritate, qui simili prorsus, siue potius eodem est vsus 6. physic. tex. 1. & 2. ad probandum, non cõponi cõtinuum ex indiuisibilibus. Inquit enim indiuisibile non posse aliquid tangere nisi secundum se totum, nec posse in eo considerari vltimum, & non vltimum, quia iam esset diuisibile, consequenter non posse esse contiguum, neque cõtinuum cum altero puncto: Atqui si instans, ut aduersarij dicunt, positum inter duo non esse, hoc quidem respicit, ut est primum esse, illud autem, ut est vltimum, dici quoque poterit, punctum positum medium inter duo alia puncta, ad vnum habere, ut ita dicam, faciè, ad alterum verò terga, & consequenter componetur cõtinuum ex punctis: si dicas, instans non esse inter duo instantia, sed inter duo tempora, hoc nihil refert. Si enim semel cõcedatur indiuisibile esse posse medium inter duo diuisibilia, nulla poterit assignari ratio, cur etiam non possit esse medium inter duo alia diuisibilia.

Octauò sequetur etiam contra sua ipsorum principia instans tantum esse rationem, ut vnū sit prius altero. Nam si forma substantialis incipiat in aliquo instanti, & in tempore immediate sequenti calor per motum, tunc verum erit dice-

re, formam substantialem prius productam fuisse, quam calorem; quia quando producta illa fuit, non dum producebatur calor, sed immediate post productus fuit, ergo forma substantialis præcessit calorem per instans, consequenter instans additum tempori facit ipsum esse prius, & diurnius, & eodem pacto punctum additum lineæ faciet ipsam esse longiorem, erit igitur punctum longitudo, & consequenter quantitas, imo hinc efficietur aliud longè magis mirandum, videlicet lineam per solam diuisionem augeri posse vsq; in infinitum, nam quoties diuiditur, vnum punctum nouum acquirit, partes enim, quæ antea vnico puncto copulabantur, duobus deinde terminabuntur, sed quodlibet punctum dat suam longitudinem, ergo longiores erunt partes lineæ diuisæ, quam fuerant copulatæ, sed potest linea diuidi, vsque in infinitum, ergo per solam diuisionem potest linea augeri vsque in infinitum, quod arcanum, si discant auri, totam ætatem in argento, & auro diuidendo consumunt, si autem ut multi volunt, non sunt actu indiuisibilia in continuo, sed per diuisionem resultant, multò etiam maius erit lucrum diuidentium.

Nonò contra id, quod afferunt in quarto dicto priori loco, scilicet formam substantialem incipere per primum sui esse, Probo ex ipsorum principijs contrarium esse, statuendum. Nam forma substantialis v.g. ignis gignitur immediate postquam productus est calor ut octo, sed productio huius caloris terminatur intrinsecè per vltimum sui esse, ergo ne duo instantia sint immediata, oportebit, forma

nam ignis incipere per ultimum sui non esse. Minor probatur, quoniam calor ut octo est certus, & determinatus, & consistit in indivisibili, ergo, ut pater ex adductis in quinto ipsorum dicto, debet incipere intrinsecè, scilicet per primum sui esse, siue quòd idem est, debet alteratio ad ipsum terminari per ultimum sui esse, quòd verò forma substantialis immediatè post producat, euincitur, quia statim ac materia est disposita, forma in eam introducit, per octauum autem gradum caloris supponitur materia perfecte disposita, ergo immediatè forma educetur. Si dicat, simul cum octauo gradu caloris produci. Contra, quia idem est agens, quod disponit materiã calefaciendo, & deinde producit formam substantialem, ipsam educendo, non potest autem vtrumque simul præstare, quoniam substantialis forma saltem est effectus adæquans, & exhauriens omnes eius vires, ergo non potest eam simul cum alio effectu producere. Efficitur ergo, ut immediatè post ultimam dispositionem substantialis forma incipiat esse in materia, & consequenter per ultimum sui non esse, cū illa sit terminata per ultimum esse.

Decimo, quod secundo loco asserunt in eodem dicto, formã substantialem desinere per primum sui non esse, magnam repugnantiam inuoluit, & totam sententiã ipsorum euertit. Nam quod est indivisibile, non potest diuisibiliter acquiri, aut deperdi, neque per diuinam potentiam, vel si potest, corruit totum fundamentum aduersariorum. Probatur prius dictum, quia diuisibiliter acquiritur, siue

deperditur, quod per partes comparatur, aut amittitur: at indiuisibile cum non habeat partes, quomodo potest per partes comparari, aut amitti? Si hoc demus, anima rationalis poterit partim amitti, & partim non amitti, at quatenus est amissa, & à corpore separata, statim defertur ad locum sibi constitutum, poterit igitur contingere, ut partim sit in inferno, & partim adhuc in corpore. Præterea, tota ratio excogitandi hos varios modos incipiendi, & desinendi, fuit rerum diuersitas, quarum nonnullæ sunt diuisibiles, aliæ verò indiuisibiles; at si hæc desinere possunt eodem modo, atque illæ, iam ruit, ut dicebamus, totum fundamentum huius inuentionis. Confirmatur, quia difficilius est, indiuisibile desinere per partes, quam diuisibile acquiri totum simul, quoniam acquiri plures partes rei simul non repugnat; diuidi verò in partes, quod partes non habet, est omnino impossibile. At ipsi concedunt hoc posterius, ergo debebant admittere etiam illud prius, & ita ablata fuisset omnis necessitas hos modos introducendi. Terigit hæc difficultatem Benedictus Pererius lib. 14. cap. 9. dubitatione contra quintam propositionem, in responsione tamen videtur eiusdem oblitus, quia de ea ne verbum quidem habet, & conatur tantum soluere quasdam alias difficultates ab ipsomet propositas, sed non magnificiendas, & tandem fatetur, omnem sibi scrupulum non esse exemptum. Possent quis tamen non omnino improbabiler respondere, formam substantialem desinere diuisibiliter, non ratione suæ entitatis, sed diuisibilitatis subiecti, à

quo

quo recedit. Sed neque satisfaciet, quia sicuti forma, quæ gignitur, introducit simul in plures partes subiecti, eò quòd requirat determinatas dispositiones, ita oportet, formam recedentem simul eas deserere, si ergo recedit ab illis diuisibiliter, ut aduersarij volunt, hoc non potest intelligi ratione partium subiecti, sed sui ipsius.

Vndecimo ex eo, quod dicitur in quinto dicto, formas in certo, & determinato gradu constitutas acquiri, & deperdi indiuisibiliter, argumentor nihil omnino aliter incipere, aut desinere. Nam in rerum natura nihil est, quod in se certum, & determinatum non sit, quamuis certò, & determinatè non cognoscatur à nobis; ergo nihil est, quod per primum sui esse non incipiat, & per ultimum sui esse non desinat. Respondere poterunt, nihil quidem in facto esse reperiri indeterminatum, at in fieri hoc non repugnare. Verum quamuis videatur probabiliter non carere huiusmodi responsio, non tamen difficultatem fugit. Primum enim non tollit, quin saltem ipsa productio cuiuslibet rei desinat indiuisibiliter, cū habeat indiuisibile terminum, & quòd etiam eius corruptio indiuisibiliter incipiat, at tam illa productio, quam hæc corruptio sunt motus, ergo motus & incipere, & desinere potest indiuisibiliter contra ipsorum sententiã. Immo quilibet motus indiuisibiliter terminabitur, cum nullus detur, qui terminum determinatum non habeat. Quilibet etiam, quatenus est corruptio, intrinsecè incipiet, quoniam forma, cum sit determinata, indi-

uisibiliter incipit desinere, at simul subiectum deperdit frigus, & acquirit calorem, ergo si deperditio illius in instanti incipit, idè etiam erit dicendum de acquisitione huius, quare omnis productio, & omnis corruptio incipiet, & desinet indiuisibiliter. Sed fortassis dicent, prius corrumpi frigus, quàm producat calor, ne simul sint hæc duo contraria in eadem materia, sicuti ob similem rationem, affirmant, prius corrumpi formam substantialem, quàm alteram generari. Verum oportebit tunc, etiã calorem incipere intrinsecè, & per primum sui esse, quamuis per motum fiat, si frigus desinat extrinsecè, quia si ambo extrinsecum terminum habeant, dabitur instans medium, in quo materia erit sine frigore, & sine calore; immo duo instantia, quia corruptio, & productio non possunt continua esse; si autem vnicum instans tantum intercederet inter corruptionem frigoris, & productionem caloris, continuarentur hæc duæ mutatione, siue motus inter se, quoniam quantitates, quæ medio indiuisibili copulantur, dicuntur esse continuæ; si verò duo instantia intercederent, ergo & tempus, quia dari non possunt duo instantia immediata. Præterea si initium deperditionis frigoris præcedit tantum per instans acquisitionem caloris, cum eadem sit ratio de progressu, & de inchoatione, totus motus deperditionis frigoris præcedet per instans totum motum acquisitionis caloris, & consequenter multa instantia mediata concedenda erunt, quia non potest esse idem instans, quòd intercedit inter principia horum.

D d d d d mo-

motuum, & quod deinde est medium inter eosdem in ipsorum continuatione, alioqui instans duraret simul cum tempore: sed neque potest esse tēpus, quia, ut supposuimus, est tantum differentia penes instans, ergo sunt multa instantia immediata, & continuata; Confirmatur, quia post deperditionem frigoris, corrumpitur forma v.g. aquæ, & post acquisitionem totius caloris, gignitur forma ignis, sed prius per instans est corruptio illius, quam productio huius, ergo etiam deperditio tota frigoris instanti, est prior acquisitione caloris. Si autem, ut videtur hæc absurda, dicant, esse simul deperditionem frigoris, & acquisitionem caloris, nulla erit ratio, quæ probant, simul deperdi non posse unam formam substantialem, & alteram gigni, cum non minus repugnet, materiam simul habere duas qualitates contrarias, quam informari à duabus formis substantialibus diuersis, nec dici possit hoc sequi, si generatio, & corruptio substantiarum sint simul, & non illud, si accidentium, quod enim horum generatio, & corruptio terminentur extrinsecè, efficit quidè, ut difficilius sint simul, non verò dato quòd sint, ut simul quoque non sint earum termini. Præterea quod dicebatur in illa prima responsione; formam in fieri habere esse indeterminatum, quamuis eatenus possit concedi, quatenus in media alteratione eadem qualitas semper acquirit maiorem perfectionem, tamen re vera semper in se est determinata; & multò magis, quod nobis sufficit, talis cognoscitur in principio, & in fi-

ne, ut clarius deprehenditur in motu locali semper enim mobile etià in ipso motu occupat determinatum locum, cum sit in eo circumscriptiuè, sed multò magis determinatus locus cognoscitur in terminis ipsius motus, eodem autem modo etiam subiectum alterationis semper quidem habet determinatam qualitatem, sed multò magis hoc deprehenditur in terminis ipsius. In robore igitur persistit nostrum argumentum, quòd cum aduersarij velint, formas determinatas acquiri, & deperdi in instanti, & nihil sit in mundo non determinatum, necessario efficitur ut omnia in instanti acquirantur, & deperdantur, id est, per primum, & per vltimum sui esse.

Duodecimò omnia, quæ dicuntur de terminis rerum successiuarum, oportet etiam affirmare de terminis quantitatis continuæ, vtrobiq; enim par est periculum, si prima pars admittatur. Corpora igitur omnia per vltimum sui non esse incipient, & per primum sui non esse desinent. Concipient inquam, & desinent, non in ordine ad durationem, quia de hoc supra locuti sumus; sed quoad extensionem, & presentiam in loco) Quare qui alicuius manus osculatur, tangit tantum primum, vel vltimum non esse illius manus, & qui dat alapam alicui, non tangit eius faciem, sed tantum non esse illius faciei, Nam si tangeret esse ipsius, vel hoc effet primum, aut postremum, aut aliquod ex medijs, non ex medijs, quia penetraretur facies, quod nõ fieri supponimus, non primum, aut postremum, quia hæc in rerum natura

non

non dantur, sed ipsorum loco ab aduersarijs vltimum non esse, & primum non esse substituta sunt. ergo hæc sunt, quæ tanguntur, & alapam recipiunt.

Tertiodecimò hi modi incipiendi, & desinendi extrinsecè ex cogitati à philosophis suere, ut primam, & vltimam partem à continuo excluderent; sicuti supra etià notauimus, atqui id nequaquam præstant, ergo ablegandi sunt. Minor probatur, quoniam vltimum non esse illud vocant, post quod immediatè erit res, ergo tunc aderit prima pars, siue primum esse illius rei; illud enim est primum, ante quod aliud non præcessit; sed non præcessit aliud esse, nec alia pars, ergo hæc est prima. Confirmatur, quia non possunt sequi immediatè plures partes, ergo illa, quæ sequitur, est prima, quòd si existimant, se posse adhuc tueri, illam non esse primam, sed quandam partem indeterminatam, dicere quoque potuissent, rem eandem incipere quidem per suum esse, sed per suum esse indeterminatum, & non primum, absque eo quòd huiusmodi non entibus primum locum tribuerint, ex quibus, cum nil habeatur emolumentum, & plura sequantur absurda, meritò à scholis ableganda

vi.
dentur, cumque non aliud, quam non esse sint, pro non entibus habeantur.

Propria explicata sententia aduersariorum argumenta diluuntur.

VIdimus, in quot, & quantas angustias se coniecerint negantes primam, & vltimam partem quantitatis, sequitur, ut explicata nostra sententia, omnia plana, & peruia eam amplectentibus fore ostendamus. Nos ergo dicimus, omnia omnino & per primum sui esse incipere, & per vltimum sui esse desinere, quòd & facile intellectu est, & planum, & conceptioni omnium hominum conforme, omnes enim censent, cum quælibet res incipit, tunc primum habere esse, & cum desinit, tunc postremum; Similiter cum aliquid tangunt, illius primam, aut postremam partem se tangere, cum autem doceat Aristoteles, non esse relinquentium sensum, propter rationem, quæ contrarium persuadere videtur, nõ debuit hæc prima pars, quam tam clarè indicat sensus, negari propter aliquas rationes contrarias, sed harum solutionem querere oportebat, quod nos hic præstabitur, dissoluere enim tentabimus, quæ supra allata sunt in confirmationem sententiæ communis.

Ad primum ergo argumentum, in quo, tamquam absurdum inferebatur, dandam fore primam partem in rebus diuisibilibus in infinitum, patet, quid sit dicendum ex superiori quæstione, nullum videlicet esse absurdum, quòd datur prima pars in continuo, sed assignabilis tantum ab extrinsecò,

& in adæquata, consequenter diuisibilis ab intrinseco, sed ab extrinseco indiuisibilis, neque impugnationis huius primæ partis aliud probat, quàm non posse adæquatè assignari, quod libenter concedimus, sufficit enim nobis, assignari posse in adæquata, & extrinseco. Dices si assignatur ab extrinseco, iam incidis in sententiam communem, quæ etiam affirmat principium rei ab extrinseco assignari, dum dicit, Nunc non est, sed immediate post erit. Respondeo, pergratum mihi fore, si quis hanc meam sententiam à communi nõ dissidere, ostendat, meus enim finis est, veritatem consequi, non communi sententiam impugnare, à qua numquam, nisi coactus discedo, nec fortè hoc esset difficile in hac quaestione, si assereret communis sententia, motum immediate post ultimum nõ esse incipere, sed dicit quidem esse, non tamen admittit incipere, ne videatur concedere primam partem, at nos primam partem concedimus, & affirmamus, post ultimum non esse reuera motum, sine quamlibet aliã rem incipere.]

Ad secundum, quod primam partem motus peculiariter impugnat, ex eo quòd hic præcedere debeat mutatum esse. Respondeo, motum non præcedere mutatum esse tempore, neque instanti, sed tantum natura, sicuti neque fieri aliter præcedit factum esse. Ad illam interrogationem, an in illa prima parte motus, mobile aliter se habeat, quæ videtur reuera magnam continere difficultatem, quia si affirmes, ergo habetur perfectus motus, si neges, ergo nullo pacto

est pars motus, respondeo, non aliter se habere adæquatè, aliter tamen se habere in adæquata, id est incipere aliter se habere. Dices prius non incipiebat aliter se habere, nunc incipit, ergo aliter se habet. Respondeo, aliter se habere negatiuè, non positiuè, id est cœpit relinquere terminum à quo, sed nondum acquisiuit terminum ad quem. Instabis, esse impossibile, quòd aliquid aliter se habeat negatiuè, non autem positiuè, nisi corruptum sit. Resp. verum hoc esse, & idcirco, esse quoque impossibile, quòd detur inchoatio motus sine alijs partibus, nec posse relinqui terminum à quo, nisi etiã acquiratur terminus ad quem, sed quamuis impossibile sit, hæc duo separare à parte rei, non est tamen impossibile, quòd vnum assignetur, & demonstraretur sine altero: Sicuti quamuis sit impossibile, in quantitate continua dari partem aliquam indiuisibilem ab exteriori, quæ non sit diuisibilis ab interiori parte, potest tamen hæc pars designari, quatenus est indiuisibilis, absque eo quòd designetur, quatenus diuisibilis, & sicuti impossibile est reperiri corpus, quod habeat tantum latus dexterum, & non etiam sinistrum, & tamen possumus vnum latus designare absque altero. Ita ergo & in motu, quamuis non possit esse abiectio termini à quo sine consecutione termini ad quem, possumus tamè designare illam, & dicere hic incipit motus, & hanc demonstrare dicentes, hic definit; quamuis hoc sit difficilius in motu, propter eius successionem, & fugacitatem. Vt gebis, si mobile in principio

incipio motus negatiuè tantum aliter se habet, ergo principium motus erit quid negatiuum. Resp. non hoc necessariò colligi, quia quamuis, vt designabile ab extrinseco negationem inuoluat, simpliciter tamen est quid positiuum, sicuti prima pars quantitatis eodè modo dicitur esse indiuisibilis, nõ tamen simpliciter.

Ad argumentum contra quietem in instanti respondeo, illud, quod non aliter se habet modò, ac se habebat prius, quiescere adæquatè, sed ad hoc, vt aliquid incipiat quiescere, quod est quiescere in adæquata, sufficere, quòd nõ amplius moueatur. Dices, Vel tunc se habet aliter, ac prius, vel non se habet aliter, si affirmes, ergo non quiescit, si neges, ergo non tunc incipit quiescere. Respond. se habere aliter, nõ tamen sequitur, vt non incipiat quiescere, quia ad tollendam quietem, non sufficit, vt mobile aliter se habeat, sed requiritur, vt transeat ad aliter se habendum, quando autem nos supra argumentati sumus, aliter se habet, ergo mouetur, vti sumus principijs aduersariorum; & intelleximus, aliter se habere illud, quòd in sua duratione complectitur. vtrumque terminum huius diuersæ habitudinis, id est aliter, & aliter se habet, quod sine motu fieri nõ potest; hic autem, illud, quod vnicum tantum terminum huius habitudinis possidet, id est aliter tantum se habet, & consequenter concipi potest sine motu, & in principio quietis. Semper autem est verum, non dari medium inter hæc duo, aliter se habere, & aliter se non habere, si in eodem sensu su-

mantur, & quod aliter se non habet, vbi dicebamus, necessariò quiescit, quia saltem est in termino motus, & mobile, acquisito termino, quiescit.

Ad argumentum, quo posterior pars quarti dicti probatur (Nam prior concedit nobiscum, formam substantialem incipere in instanti) ex eo, scilicet quòd duæ formæ essent simul, vel duo instantia imediata, si etiam forma, quæ corrumpitur, per ultimum esse definiret. Resp. neutrum sequi, sed simul vnã definire, & alteram incipere; neque hinc sequitur, ipsas esse simul, quia simul definire non est simul esse, & sicuti duo corpora se contingentia simul desinunt, & dicuntur habere extrema simul, non tamen sunt in eodem loco, sed vbi terminatur vnũ, terminatur etiam alterum, ita etiã de his formis verum est dicere, quòd quando desinit vna, incipit altera, ita vt non sint quidem in eodem tempore simul in materia, sed vna sequatur alteram, ac si quodammodo continuæ essent, & de illa, quæ corrumpitur, dici possit, hucusque protenditur, & non vterius, & de ea, quæ generatur, eadem parte temporis signata, nunc incipit, & non antea; quare habent simul extrema, quatenus indiuisibilia, & ab extrinseco designabilia, non verò quatenus partes ipsius sunt. Dices, distinctio illam de parte diuisibili ab intrinseco, & indiuisibili ab extrinseco nõ posse habere locum in his formis, quæ sunt omnino indiuisibiles. Resp. habere locum, quoniã quamuis sint indiuisibiles in entitate, sunt tamen diuisibiles in du-

ratione, sicuti & reliqua omnia creata, vt probamus *quæst. 44. huius primi libri. sect. 2.* Dices, si omnia incipiunt per primum sui esse, nullum erit discrimen inter alterationem, quæ est successiua, & generationem, quæ dicitur fieri in instanti, & si hæc terminatur, ad durationem diuisibilem, & ipsa erit diuisibilis necessario. Resp. adhuc magnum esse discrimen, quoniam duplex diuisibilitas considerari potest in re producenda, in entitate, & in duratione, substantia autem est quidem diuisibilis in duratione, sed indiuisibiles in entitate, & consequenter quoad hanc producit tota simul, & sic generatio non est successiua, sicuti neque est respectu durationis, quia hæc non dicitur fieri per generationem, sed per conseruationem. Accidens verò, quod non tantum in duratione habet diuisibilitatē, sed etiam in entitate, solet produci successiue per alterationem, id est non totum simul, sed paulatim; & hæctenus ad argumenta.

Sed quid dicemus ad autorita-

tem Aristotelis, & tot philosophorum, qui ante nos fuerunt, & hos modos extrinsecè incipiendi, & desinendi approbarunt? Resp. Aristotelem, & veteres probabiler exponi posse, q̄ voluerint tantum, primam partem rerū successiuarum assignari posse ab extrinsecò, vt nos etiam fateamur, & negasse primam partem quantitatis adæquatam, non verò inadæquatam: recentiores verò, qui apertius videntur eam omnino excludere, credentes, Aristotelem id verè voluisse, quod eius verba primo aspectu indicabant, eius autoritate duci se passos fuisse. Nos tamen rationi omnem autoritatem humanam postponentes, conati sumus veritatem è tenebris eruere, quod si præstitisse videbimur, scientiarum Domino gratiæ erunt habendæ; sin minus, ob rei perplexitatem venia digni erimus, nec vtcumque inutilis erit hic noster labor, alios enim fortassis ad veritatem feliciter inuestigandam excitabit.

INDEX

Rerum præcipuarum, quæ in hoc Opere continentur.

A

Abstractum quando differat à concreto. Lib. 1. q. 27. Sect. 6. 364
 Academici cur propriam sententiam non proferrent. Lib. 1. q. 3. sect. 3. pag. 34
 Accidens.
 Accidentia qualiter cum composito intereant. lib. 1. q. 11. sect. 3. pag. 114
 Accidentium inhaerentia in sola indistantia à subiecto non consistit. lib. 1. q. 15. sect. 2. pag. 138.
 Inter ipsa, & subiectum intercedit unio. ibid.
 Accidens diuersa actione producit ab ea, qua producitur forma substantialis. lib. 1. q. 20. sect. 4. pag. 159
 Accidens nequaquam principalis causa substantiae. ibi. 160
 Accidentis actioni productionem substantiae attingentis non est necesse superaddi nouum influxum substantialem. ibi. 162
 Accidens in virtute substantiae sub-

stantiam producere valde probabile. ibid. 163
 Qualiter hoc intelligendum. ibid. 166.
 Quid requiratur ad hoc. ibid.
 Quando se solo seorsum ab alijs accidentibus possit substantiam producere. ibid.
 Quando producit effectum non contentum in virtute principalis agentis in cuius virtute agat. ibid.
 Accidens an virtute propria producat aliud accidens, vel ut substantiae instrumentum. ibid. sect. 5. 168.
 Accidentia in subiecto non connaturali sunt instrumenta illius substantiae, à qua producuntur. ibid. 169.
 Non corrumpunt per se formam substantialem, sed per accidens. ibid.
 Accidentibus in passo existentibus substantialis formae productionem immediate tribuendam. ibid. sec. 6. 170.
 Etiam quando agens est indistans

à passo. *ibid.* 171
Accidentia agentis, quomodo se habeant ad productionem formæ substantialis. *ibid.*
Idem accidens potest ad productionem formæ substantialis concurrere in genere causæ materialis. & efficientis. *ibid.*
Accidentia solo numero diuersa non possunt esse in eodem subiecto. libro 1. quæst. 26. sect. 4. pag. 227
Accidentium subiectum denominationis compositum. lib. 1. q. 29. sect. 3. pag. 252. Subiectum sustentationis sola materia. *ibid.* & sect. 4. per totam.
Accidentium subiectum aliud in hæssionis, aliud sustentationis. *ibid.*
Accidentium materialium subiectum in hæssionis non esse solam materiam, sed etiam formam materialem. l. 1. q. 29. sect. 3. 253. & seq. & vtrique immediatè in hærent. *ibid.* sect. 4. 257. Cur tamè dicantur immediatè in hære quantitati, & ea mediante materiæ. *ibid.*
Accidentia num extra subiectum inuicem possint agere. & pati. l. 1. notat. in tertiam propositionem cap. 6. 336
Accidentia non omnia ad sui conservationem causæ conferuantis influxu indigent. lib. 2. q. 22. sect. 4. pag. 735
Accretio. vide **Augmentatio.**
Actio.
Actio vniformiter difformis quæ. lib. 1. quæst. 23. sect. 8. pag. 200. In ea non datur processus in infinitum. libro 5. quæst. 35. sect. 5. pag. 314
Actio vniuoca non est inter omni-
 no diuersa. lib. 1. notatione in secundam propositionem. c. 7. 341
Actio non est motus formaliter. l. 1. q. 37. sect. 3. 357
Actionem distinguere ex natura rei à termino tanquam modum à re ostenditur. *ibid.* sect. 4. 360. Quo pacto dici possit distinguere essentialiter à termino. *ibid.* sect. 6. 364. Cur in effectu potius, quàm in producente aliquid de nouo ponat. *ibid.*
Actio non est relatio prædicamentalis. lib. 1. q. 38. in princ. est fundamentum relationis prædicamentalis inter agens, & patiens. *ibid.*
Actio non consistit in relatione extrinsecus adueniente. l. 1. q. 38. sect. 1. 367
Actio non est sine relatione. *ibid.* sect. 2. 369. Quo pacto sit idem cum motu. *ibid.* Qualiter constituat agens. *ibid.*
Actio constituitur simul ex absoluto, & respectivo. *ibid.* sect. 4. 370. In re ipsa non differt à dependentia, quam habet effectus à causa. *ibid.*
Actionem, vtrationem non dicere relationem ad agens, sed ad patiens ostenditur. *ibid.*
Actio collata cum agente est effectus, cum patiente est actio. *ibid.* pag. 371
Actio qualiter sit in passo. *ibid.* pag. 373
Actio transiens cur talis dicatur. l. 1. q. 39. in princ.
Actionem transeuntem esse in passo. *ibid.* sect. 2. & 3.
Actionis, & relationis discrimen. *ibid.* sect. 3. 378. & sect. 4. pag. 380.
Actio detractio motu non est relatio. *ibid.*
Actio

Actio an habeat subiectum in hæssionis. *ibid.* 381. Est perfectio extrinseca agētis. *ibid.* 382. quo sensu dicatur actus agētis. *ibid.* Quo modo vna actio possit duabus passionibus respondere. *ibid.*
Actio, & passio qualiter opponantur. *ibid.* Non possunt formaliter esse simul. *ibid.* Est simul prior, & posterior agente in diuerso genere causæ. *ibid.* 383
Actio immanens quomodo sit in agente. lib. 1. q. 39. sect. 3. 379
Ad actionem aliquando potest dari motus. *ibid.* sect. 4. 383
Ad omnem actionem prærequiri necessatio contactum ostenditur. lib. 1. q. 41. sect. 2. & 3. tot. Et hoc in Dei quoque actione locum habere. *ibid.* sect. 4. 403
Ad actionem quænam similitudo requiratur inter agens, & patiens. lib. 1. quæst. 43. in principio.
Actionum immanentium idem est principium quo, recipiens, & efficiens. lib. 1. quæst. 42. sect. 7. pag. 434
Actio reflexa, qualis. libro 1. q. 42. sect. 9. pag. 438. Per illam calor non augetur, sed lumen. *ibid.*
Eius principium. *ibid.* sect. 10. 439. Vide **Reactio.**
Actio quod sit velocior, vel in magis distans, vnde oriatur. lib. 1. q. 43. sect. 4. 466
Actio transiens an potuerit esse ab æterno. libro primo. quæst. 44. tot.
Actio similis in simile. Vide simile.
Actiuitatis sphaera, quid. libro primo. quæstione 41. sect. 6. pag. 410.
Actus.
Ex duobus entibus in actu quo pacto non possit fieri vnum per se. libro primo. quæst. 10. sect. 4. pag. 100
Quod aduenit enti in actu est accidens, quomodo intelligatur. *ibid.* & lib. 2. notatione in primam propositionem. cap. 5. pag. 679.
Actum secundum in essendo supponere actum primum, qualiter verum. lib. 1. quæst. 11. sect. 3. pag. 115
Idem simul esse in actu, & in potentia respectu eiusdem, quo pacto verificetur. lib. 1. quæst. 42. sect. 4. pag. 430. & quæst. 45. sect. 4. 494
Equalitas alia ad iustitiam, alia ad pondus. libro 1. quæst. 53. in princ.
Aer.
Aerem calore rarefieri, & rarefactum maiorem locum occupare varijs experimentis probatur. lib. 1. quæst. 36. sect. 1. 316. & sequent.
Aer quomodo ad missionem concurrat. lib. 1. quæst. 50. sect. 2. pag. 520.
Aer num in aliquo misto prædominetur. lib. 1. quæst. 53. sect. 1. pag. 563.
Aer an sit tangibilis. lib. 2. notatione in tertiam propositionem. c. 2. 573
Aer Cælo proximus frigidus est. lib. secundo. quæst. 3. sect. 4. pag. 602.
Aer num verè sit terminabilis termino alieno. libro 2. q. 8. sect. 3. pag. 360
Aeris media regio cur frigida. lib. 2. quæst. 10. sect. 2. 638
 a 2 Aer

Aer cur noctu, & per hyemen friger. *ibid.* pag. 640. In locis clausis ætate cur frigidus euadat. *ibi.* cur in locis subterraneis hyme calidus appareat. *ibid.*

Aer per motum frigesit. *ibi.* 641. Quo pacto aer ventilatus refrigeret. *ibi.* In ventriculo, vel in intestinis inclusus cur dolores afferat. *ibid.* Cur oriente, & occidente Sole aura spiret. *ibi.* 643

Aerem natura sua frigidum esse, & siccum, rationibus, variisque experimentis efficaciter comprobatur. *l. 2. quæst. 10. sect. 2.* Argumentis pro communi sententia aerem calidum, & humidum statuentem satisfit, & Aristotelis menses explicatur. *ib. sect. 3.*

Aer qualiter à calore conseruetur purior. *ibid.* 649

Aer est summè frigidus, & summè siccus. *lib. 2. quæst. 11. sectio. 2. pag.* 653

Aer non potest conuerti in ignem. *lib. 2. q. 15. sect. 2. pag.* 688. & difficilè in terram. *ibid.* 689

Aer, & aqua, facilè inter se mutuò conuertuntur. *ibi.* Et ad hanc cõuersionem non sufficiunt ipsorum virtutes, sed extrinseco agenti est principalis tribuenda. *ibid.*

Aeris, & ignis leuitas eiusdem speciei. *l. 2. q. 20. per tot.*

Æternitas.

Æternitas creaturæ repugnat. *lib. 1. quæst. 44. sec. 2.* 471

Æternum dupliciter dicitur. *ibid.* pag. 477

Ab æterno produci, quid sit. *ibid.* sect. 3. 479

Agens.

Agenti creato repugnat agere simul ut agens principale, & im-

mediatè. *lib. 1. quæst. 20. sect. 6. pag.* 169

Agens instrumentale, & passum, non necessariò distinguuntur supposito. 171

Agens naturale cur non semper eodem modo agat. *lib. 1. q. 26. sect. 5.* 228

Agens qualiter sibi simile reddat passum. *lib. 1. notatione in septimam propositionem. cap. 7. pag.* 341.

Agens ut dicatur agere non est necesse aliquid de nouo in ipso poni. *lib. 1. quæst. 37. sect. 3.* 364

Inter agens, & patiens an relatio realis intercedat. *l. 1. q. 42. sect. 16.* 451

Agentia virtualia, ut vinum, & piper, an seipsa alterare possint. *l. 1. q. 42. sect. 6.* 433

Agens non posse agere in distans. *lib. 1. q. 41. sec. 2. & 3.* Quod in Dei quoque actione locum habere ostenditur. *ibi. sec. 4.* 403

Quod agit in distans per mediũ agit in distans per seipsum, neque tota actio est medio tamquam ipsius instrumento tribuenda. *ibi. sec. 5.* 405. **Rationibus, & experimentis,** quæ agens posse agere in distans suadere videtur, satisfit. *ibi. sect. 6. & 7.*

Agens non posse agere in distans non est de fide. *lib. 1. q. 41. sect. 2.* 398

Agens qualiter esse debeat simul cum passio. *ibi. sect. 6.* 408

Agens, ut instrumentum Dei, non potest agere in distans, nisi Deus replicet eius virtutem. *ibi.* 410

Agens vniuocum, quale. *lib. 1. q. 42. sect. 3.* 435

Agens vniuocum an possit agere in seipsum. *ibi. & seq.* Argumenta

ta pro actione agentis vniuoci in seipsum enucleantur. *ibi. sect. 15.* 448

Discrimen inter agens virtuale, & formale. *ibid.*

Agentium magnitudo molis, vel densitas materiæ ad intensiorem actionem non confert, sed tantum ad agendum celerius, vel in distans. *l. 1. q. 43. sect. 4. 462. & sect. 5.* 470

Agens bifariam agit. *l. 1. q. 45. sect. 3.* 492

Agens potest per eandem virtutem, & actionem continuatam in medio aliquid conseruare, & in distans producere. *ibi.* 493

Agens si quid repassum est post victoriam refarcit. *l. 1. q. 52. sect. 3. pag.* 548

Agere.

Agere in distans an secundum Aristotelem Deo conueniat. *l. 1. q. 41. sect. 7.* 416

Ad agendum quæ conditiones requirantur. *l. 1. q. 42. in princ.*

An idem possit agere in seipsum. *ibi.*

Idem non secundum idem agit, & patitur. *lib. 1. quæst. 45. sectio. 4. pag.* 494

Idem agere non posse in seipsum qualiter verum, & quid in hoc sentiat Aristoteles. *ibid. sect. 16. pag.* 449

Idem secundum eandem partem ratione diuersarum qualitatum potest agere in seipsum. *ibid.*

Aggeneratio quid sit. *lib. 1. quæst. 30. in princ.*

Alteratio.

Alteratio inter contraria positiuæ cur maior, & sensibilior, quam inter priuatiua. *l. 1. notatione in tertiam propositionem. cap. 3. pag. 73.* eius subiectum quo pacto dicatur ens actu. *lib. 1. q. 10. sect. 4.* 104

Differentia inter subiectum alterationis, & generationis. *ibid.*

Alterationis subiectum quo pacto compositum dicatur. *lib. 1. quæst. 11. sect. 3.* 115

Præter alterationem noua actione quando opus est, ut fiat forma substantialis. *l. 1. q. 20. sect. 4. pag.* 159

Alterationis variæ acceptiones, & distinctiones. *lib. 1. q. 24. sect. 1. pag.* 204

Quænam alterationes tollerentur si generatio non esset. *ibidem. pag.* 206

Alterationis definitio. *ibidem. sec. 2.* 206

Alterationem esse cõtinuam quoad intensiõnem non repugnat. *l. 1. q. 27. sect. 2.* 232

Neque quoad extensiõnem, seu ratione subiecti. *ibid.*

Alteratio continua semper incipit per instans. *ibid.*

In primo instanti alterationis probabile est nunquam acquiri posse indiuisibile quoad intensiõnem. *ibid.* 233

Diuisibile quod in primo instanti alterationis producit, determinatum est quoad paruitates, & de qua alteratione hoc verificetur. 234

Quoad extensiõnem, siue partes subiecti secundum longitudinẽ, & latitudinẽ nunquam incipit diuisibiliter, incipit tamen aliquando, si spectetur secundum profunditatem. 235

Non est determinatum quoad paruitates minimum subiecti, quod primò alterari possit. *ibid.*

Ad alterationem non requiritur præuia dispositio. *ibi. sect. 3. 235*

Alteratio ad solam qualitatem datur. l. 1. q. 28. sec. 2. 238
 Alteratio an detur solum ad qualitates tertie speciei. ibid. sect. 3. pag. 242
 Ad colores non datur per se alteratio. ibi. sec. 4. 243
 Alterationis cum generatione, augmentatione, & motu locali in nobilitate collatio. lib. 1. q. 28. sect. 5. 245. & seq.
 Alterationis subiectum. lib. 1. quæst. 29.
 Angelus.
 Angelorum præsentia in loco, quæ dicitur ubi, diuisibilis ostenditur. lib. 1. quæst. 19. 154
 Angelorum creatio, siue conseruatio quo pacto mutari dicatur. libro 1. quæst. 39. sect. 4. pag. 381.
 Angelum non posse seipsum in diuisibili constituere probabilius. lib. 1. q. 23. sec. 8. pag. 204.
 Quo sensu hoc admitti possit. ibidem.
 Angelus dum transit à creari ad cõseruari qualiter mutari dicatur. lib. 1. q. 37. sect. 4. 361
 Angelorum duratio non est tota simul, & indiuisibilis. ibid. & q. 44. sec. 2. 475
 Angeli motus secundum Aristotelem est ab extrinseco. libro 1. q. 42. sect. 4. 430
 Angelus quo pacto dicatur se extendere. lib. 1. quæst. 36. sect. 5. pag. 330
 Anima.
 Anima non est origo grauitatis in uiuentibus. lib. 1. quæst. 10. sec. 3. pag. 94
 Animæ proprius motus, qualis, ibi.

Anima, quomodo sit actus corporis organici. ibid. 96. Non inheret immediatè matetie primæ. ibid. 97
 Anima sensitua quomodo habeat esse extensum. ibidem. pag. 93.
 Quomodo contineatur à rationali. ibid.
 Anima rationalis an formaliter, vel virtute tantum contineat formam substantialem carnis, ossium, &c. ibid. sec. 3. 92
 Qualiter dicatur accidere corpori misto. ibid. sec. 4. 100. & 104.
 Non est subordinata logicè formæ carnis. ibid. 101
 Anima rationalis, quo pacto tribuat esse corpus. lib. 1. quæst. 10. sec. 4. 103
 Eius effectus formales diuersi. ib. 104
 Accidentaliter aduenit alijs formis. ib. 104
 Adueniens post alias formas, quo modo tribuat esse simpliciter. ibidem.
 Cur non possit dare esse carni, ossibus, &c. ibid.
 Quomodo virtute contineat formam carnis. 105
 Anima rationalis est præsens etiam illis corporis partibus, quas non informat. lib. 1. quæst. 15. sect. 2. pag. 137
 Vt informare dicatur non sufficit præsentia, seu assitèntia sola. ibidem.
 Potest per Diuinam potentiam assumere corpus, & illud non informare. ibid. 138
 Cur in corpore indigeat phantasmatibus ad intelligendum. ibid. pag. 142
 Anima rationalis quo pacto sit simul indiuisibilis, & diuisibilis. lib. 1. q. 19. 155
 Ani-

Anima rationalis qualiter se extendat in augmentatione corporis. lib. 1. q. 33. sec. 2. 287
 Animalia.
 Animalia cur sola moueant seipsa. lib. primo. quæst. 10. sect. 3. pag. 95.
 In animali cur præter animam ponantur tantum formæ partiales carnis, ossium, neruorum, &c. ibid. sect. 4. 101.
 In animali sunt duo tantum gradus specifici. ibi.
 Animal à quo habeat esse tale corpus. ibid.
 Cur in animali non possint dari plures animæ, sicut dantur plures formæ partiales mixtionis. ibidem 105
 Animal mortuo quænam forma per se intendatur à natura. ibidem.
 Animalia, quæ ex putrefactione gignuntur, & tempore æstiuo expulueri, & pluuia, quodnam principium suæ productionis habeant. lib. 1. quæst. 20. sect. 4. pag. 164
 Animalium motus localis vnde proueniat. lib. 1. quæst. 42. sectio. 3. pag. 425
 Quid secundum Aristotelem dicendum in hac re. ibi. 427
 An Aristotelis dictum, omne quod mouetur ab alio mouetur etiam in animalium motu verificetur. ibid. 428
 Animalium cursus cur in medio velocior. lib. 2. q. 23. sec. 2. 739
 Antiperistasis.
 Varij modi illam explicandi afferuntur, & impugnantur. libro 1. quæst. 42. sect. 13. pag. 443. & sequent.

Quomodo vere fiat intensio per antiperistasis. ibi. sect. 14. 446. & sequent.
 Appetitus quo pacto ab imaginatione moueatur. lib. 1. q. 41. sect. 2. pag. 410
 Aqua.
 Aqua ebulliens cur extra vas egrediatur. libro 1. quæst. 36. sect. 1. pag. 316
 Aqua frigida, dum suum frigus intendit, id non efficit per frigus formale, quod habet, sed per virtuale. lib. 1. quæst. 42. sec. 15. 448
 Aqua calida, cum se ad pristinam frigiditatem reducit, media forma substantiali præstat. lib. primo. quæstione 42. sectio. 5. pag. 433.
 Aquæ frigiditas, & congelatio à quo proueniat. lib. 1. quæst. 43. sect. 5. 469
 Aqua vino mista, quomodo in ipsum non conuertatur, latè tractatur. lib. 1. q. 52.
 Aquam à vino diluto eximi posse varijs experimentis ostenditur. ibid. sectio. 4. pag. 554. & sequent.
 Aquæ profunditas quanta. l. 2. q. 4. sec. 2. 605
 Aquæ guttæ decedentes cur in orbem conglobentur. ibi. quæst. 5. sect. 4. pag. 613. & quæst. 8. sect. 3. 630
 Aqua est terminabilis termino alieno. ibid.
 Aqua cur elementum passiuum dicatur ab Aristotele. lib. 2. q. 10. sec. 2. 639
 Aqua puteorum cur hyeme calida appareat. ibi. 640
 Aqua ut conuertatur in aerem. ibi. sect. 3. 648
 Aqua

Aqua est summè frigida, & summè humida. lib.2. q.11. sect.2. pag. 653
 Aqua non potest conuerti in ignē. lib.2. q.15. sect.2. 688
 Aquam, & aerem inter se mutuo facillè conuerti. ibi. 689
 Et hanc conuersionem extrinsecò agenti principalius tribuendam. ibid.
 Aquę gutta in magnum ignē proiecta, ut illum augeat. li.2. q.15. sect.3. 692
 Aquę, & terrę grauitas eiusdem speciei. li.2. q.20. sec.2. 719
 Aquam cum grauitate admistam habere leuitatem non est improbabile. ibi. sect.3. 721
 Aquilonaria loca.
 Aquilonaria loca salubriora esse. li.1. q.3. sec.2. 30
 Aquilonaria loca polis directè subiecta non habitabilia. li.2. q.10. sect.2. 640
 Argentum viuum in fumum elapsum, quomodo in pristinum statum reuocetur. libro 2. q.17. pag. 697
 Argumentum.
 Argumentum à Quatenus ipsum, ad De omni, non semper valere ratione, & exemplis ostenditur. li.1. q.4. sect.2. 49
 Argumentum à distributiuo ad collectiuum quando valeat. lib.1. q.34. sect.2. 296
 Astra ignea esse qui crediderint. li.2. q.3. sect.3. 600
 Astrologi, Solem tardius à nobis recedere, & celerius accedere contra Aristotelem sentiunt. lib.2. notatione in octauam propositionem. cap.10. 706
 Atomus esse principia rerum qui-

nam dixerint. lib.1. notatione in quartam propositionem. cap.2. 65

Augmentatio. & augeri.
 Augmentationis acceptiones variaz. lib.1. disput.4. in principio. pag. 267
 Augmentationis definitio. lib.1. q.30. in princ. 268
 Augmentatio in sola partium extensione nõ consistit. ibi. sect.1. pag. 269
 Neque in quadam partium propulsione, vel in sola aggeneratione. ibid.
 Neque in extensione, & aggeneratione simul. ibi. 270
 Neque in sola acquisitione quantitatis. ibid. 271
 Augmentatio formaliter consistit in extensione cum connotatione nutritionis. ibi. sec.2. pag.172 & seq.
 Augmentatio num sit continua. li.1. q.31. tot.
 Cur toto vitę decursu non omnia augeantur viuentia. lib.1. quęst.32. tota.
 Cur aliquãdo homo pinguescat, & non amplius augeatur. ibid. pag. 280
 Quędam viuentia cũr semper augeantur. ibid.
 In augmentatione, an quęlibet materię pars fiat maior. lib.1. q.33. sect.1. tota.
 Viuentia cur magis augeantur secundum longitudinem, quàm secundum latitudinem. ibidem pag. 285
 Forma quomodo in accretione augmentum recipiat. ibi. sect.2. 285. & seq.
 Quid de augmento materię, & for-

formę sentent. Aristoteles. ibid. sect.3. 288
 Quod augetur num idem semper maneat ante & post augmentationem. li.1. q.34.
 Augmentationis terminus intrinsecus, & extrinsecus, qui. li.1. q.35. in princ.
 An in viuentibus detur terminus, quoad magnitudinem. ibi. sect.2. 301
 Cur non viuentia augeri possint in infinitum, viuentia non item. ibid. 303
 An homo qui ad vltimum magnitudinis terminum peruenit, amplius augeri possit. ibi.
 An in viuentibus terminus magnitudinis ab intrinsecò sit assignandus, vel ab extrinsecò. li.1. q.35. sect.3. 305
 In viuentibus an detur terminus quoad paritatem. ibi. 308
 Non viuentia homogenea nullum habere terminũ magnitudinis, aut paritatis nec in continuo nec extra. ibi. sect.4. 310. Et sequ.
 Augmentatio non fit ab agente vniuoco, sed æquiuoco. lib.1. q.42. sect.15. 449
 Quem quandam noctu instar ignis splendorem emittere qui tradantur. lib.2. q.7. sect.2. 619
 Aurum calore vitali concoqui nequit. lib.2. q.13. sect.3. 665
 Authoritas.
 Authoritas cuiusque hominis rationi non preferenda. lib.1. q.3. sect.3. 32
 Veritatis nouerca. ibid. 34
 Authoritas omnium Philosophorum quanti facienda. ibid. sect.4. 39
 Authoritas omnium Sanctorum

Patrum quam certitudinem pariatur. ibid. 41
 B
 B Albutiei causa. li.1. quęst.1. sect.3. pag.15. Cuius iudicium. ibidem. Cur eam ebrii patiantur. ibid.
 C
 C Adaueris forma quã causã habeat suę introductionis in materiam. lib.1. q.10. sect.4. 105
 Per se non intenditur à natura. ibidem.
 Cur ex cadaueris vulneribus ad presentiam interfectoris sanguis effluat. lib.1. quęst.41. sect.7. pag. 413
 Cadaueris forma num de nouo generetur. lib.1. quęst.12. sect.3. pag. 119
 Calcem nõ continere ignem actiuo, sed virtute. lib.1. quęst.42. sec.15. 448
 Calor.
 Calor per reflexionem nõ augetur. lib.1. q.42. sec.9. 438
 Calorem non semper comitatur leuitas. lib.2. quęst.7. sectio.2. pag. 620
 Calori cur potius Aristoteles tribuerit congregare homogenea, quàm segregare eterogenea. li.2. q.8. sect.2. 628
 Calor per se vim habet sursum eleuandi. ibi. sect.3. 629. Aliquando per accidens separat homogenea. ibi. 630
 Calor est maximè actiuus, & minimè omnium resistiuus. lib.2. quęst.9. sect.1. 631. & sect.3. pag. 634
 b Ca-

Calor tendit sursum. li. 2. q. 10. sec. 2. 638
 Ab eo non semper raritas provenit. ibi. sect. 3. 647
 Quomodo aerē conseruet purior. ibid. 649
 Calor sumus competit igni. lib. 2. q. 11. sect. 2. 653
 Calor caelestis est idem cum elementari. lib. 2. q. 13. sect. 2. 661
 Calorem vitalem esse eiusdem speciei cum elementari ostendit. f. bi. 662.
 Calor vitalis aliquando ignem producit. ibid. 662.
 Calor vitalis, & igneus mutuo intenduntur. ibid. 664
 Calor vitalis inter primas qualitates numerandus. ibid. 664
 Aurum concoquere nequit. ibid. sec. 3. 665
 Calor vitalis elementaris, & caelestis cur diuersos habeant effectus. ibid. 666
 Calores eiusdem speciei vt se adiungunt. ibid. 666
 Calor febrilis cur animae operationes impediatur. ibid. non differt specie à vitali. 666
 Calor est causa leuitatis per accidens. lib. 2. q. 19. sect. 3. 717
 Calor cur seipsum in subiecto non intendat. lib. 2. q. 23. sec. 2. 740
 Candela qualiter stuppam distantem inflammet. lib. 2. q. 41. 415
 Caro.
 Caro in viuentibus habet suam formam substantialem diuersam ab anima, & à forma ossium, neruorum, &c. lib. 1. q. 10. sect. 3. 92. Et sequent. Eius motus naturalis non est ab anima. ibid. 94
 Caro mortua qualiter dicatur qui uocet car. ibid. sec. 4. 104
 Causa, & Causalitas.
 Causa formalis in quo differat ab efficiente. lib. 1. q. 10. sec. 4. 104
 Cur ad plures effectus diuersos concurrere non possit sicut efficiens. ibid. 104
 In causis subordinatis idem se habere posse vt causam, & vt effectum induct. ostenditur. lib. 1. q. 38. sect. 4. 371
 Causa efficiens est vera causa etiã dum immediatè non agit. lib. 1. q. 20. sec. 6. 169
 Causa æquiuoca quanam dicatur. lib. 1. q. 42. sect. 4. 430
 Causa principalis duplex, vt quod, & vt quod. lib. 2. notatione in octauam propositionem. cap. q. 1. 700
 Causalitas quo sensu possit esse nobilior sua causa. lib. 1. q. 18. sec. 1. 152
 Ceruus qualiter solo alitu extrahat è cauernis serpentes. lib. 1. q. 41. sect. 7. 415
 Chamaleontis multiformes colores vnde oriuntur. lib. 1. q. 28. 4.
 Cælum.
 Cælum esse immobile, fluxum in, & vagum instar aeris & per ipsum moueri sydera sicut aues in aere verius est. lib. 1. q. 23. sec. 7. 199.
 Cæli reuera non mouetur diuersis motibus oppositis. lib. 1. q. 45. sect. 3. 484
 Et quomodo explicandum Astrologorum dictum, quod videtur in contrarium. ibid. 484
 Cæli quinam tardiores, & qui velociore. lib. 1. q. 45. sec. 3. 485
 Cælus ex igne consistere quinam asserat. lib. 2. q. 13. sect. 3. 599 & seq.
 Cæli motus si ab æterno fuisset etiam generationes, & corruptiones ab æterno fuissent. lib. 2. notatione in primam propositionem 600

nem. cap. 11. 704
 Cælum si cessaret à motu an generatio, & corruptio tolleretur. ib. 705
 Cæli motus non est causa, sed tantum conditio respectu cæterorum motuum. ibid. 705
 Cæli motus calorem gignere nequit. ibid. 705
 Color.
 Ex coloribus contrarijs an fiat vnus color medius. lib. 2. q. 14. sect. 2. 671
 Cur ex coloribus contrarijs fit vnus color medius, non aut ex calore, & frigore vna tertia qualitas simplex. ibid. 671
 Compositum.
 In composito non esse plures formas substantiales que suadeant. lib. 1. q. 10. sec. 1. 87
 Opiniones variæ de pluralitate formarum in eodem composito. ibid. sec. 2. 90
 In composito non esse tot formas substantiales quot prædicata quidditatiua. ibid. sec. 3. 92
 In composito viuente pluralitas formarum dari ostenditur. ibid. & sequent. 92
 Idem compositum esse in duabus speciebus vltimis, & completis quomodo verum. lib. 1. q. 10. sec. 4. 100
 Compositum quomodo generari dicatur. lib. 1. q. 11. sect. 3. 115
 Qualiter sit subiectum alterationis. ibid. 115
 Compositum esse terminum adæquatam generationis ostenditur. lib. 1. q. 13. sect. 1. 122
 Non eodem modo dicitur generari, ac forma. ibid. 123
 Eadem actione, & simul tempore cum forma gignitur. ibid. 123
 Compositum subiectum denominationis accidentium. lib. 1. q. 29. sect. 3. 252. Vide etiam verbo, Vnio.
 Concretum, & abstractum aliquando distinguuntur. lib. 1. q. 27. sec. 6. 364
 Condensatio.
 Condensatio in quo formaliter consistat. lib. 1. q. 36. sec. 4. 326
 In condensatione non datur penetratio partium quantitatis. ibi. 325
 Condensatio an pro termino ad quem habeat aliquid positiuum. ibid. sec. 5. 333
 Conseruatio.
 Conseruatio per actionem fit. lib. 1. q. 45. sect. 3. 492
 Conseruatio respectu vnus potest esse productio respectu alterius. ibid. 493
 Conseruatio, & productio possunt eadem actione fieri. ibid. 493
 Contactus.
 Contactus inter corpora qualiter fiat. lib. 1. q. 23. sec. 8. 199
 Discrimen inter contactum quantitatum, siue mathematicum, & physicum. lib. 1. q. 41. in principio. 394
 Contactus inter corpora quando dicatur immediatus, & quando mediatus. ibid. Vide, Tactus.
 Contigua habere extrema simul, quomodo intelligendum. lib. 1. q. 23. sect. 8. 203
 Continuum.
 Continuum bifariam dicitur. lib. 1. q. 27. sect. 3. 236. & lib. 2. notatione in decimam octauam propositionem. cap. 11. 708
 Continuum quomodo simpliciter esse possit diuisibile, & indiuisibile. lib. 1. notatione in decimam tertiam propositionem. cap. 2. pag. 666
 b 2 Spi-

Spiritualia cur non dicantur continua. l. 1. notat. in primam propositionem. cap. 8. 347
 Continuitas quid secundum Mathematicos. lib. 1. quæst. 15. sec. 2. 141
 Contrarium.
 Contraria cur in gradu remisso, non in intenso se compatiuntur. lib. 2. q. 14. sec. 2. 669
 Ex duobus contrarijs in gradu remisso non fieri unam tertiam qualitatem simplicem probabilius. ibidem 668
 Duo contraria in gradu summo, quomodo possint per divinam potentiam esse simul. ibi. 671
 Inter duo extrema contraria an assignari possit medium indivisibile. lib. 2. not. in sextam propositionem. cap. 7. 683
 Unum vni tantum esse contrarium quomodo intelligendum. lib. 2. q. 13. sect. 2. 662
 Cor.
 Cor qualiter dicatur præcipuum membrum. lib. 1. quæst. 33. sect. 2. 288
 Cordis motus à quo fit. lib. 1. q. 42. sect. 3. 426. An sit dicendus naturalis. ibid. 427
 Corpus.
 Corpus organicum quodnam dicatur. lib. 1. q. 10. sect. 4. 102. & sect. 5. 106
 Corpus maximum, & minimum, an de facto dentur. lib. 1. quæst. 35. sect. 1. 301
 Corpus non est propriè in loco per quantitatem. lib. 1. quæst. 36. sect. 4. 327
 Corruptio, & Corrupti.
 Corruptio an in segregatione consistat. lib. 1. notat. in decimam quintam propositionem. cap. 2. pag. 66. Quomodo dicatur tendere in non ens. ibi. notat. in septimam propositionem. cap. 3. 714
 Corruptionis definitio. lib. 1. q. 9. sec. 5. 86
 In corruptione qualiter nihil permaneat. lib. 1. q. 11. sec. 3. 115
 Destructis primis substantijs nil remanere, quomodo verum. ibidem.
 In corruptione quando dari possit resolutio vsque ad materiam primam. ibid.
 Corruptio vnius quomodo sit generatio alterius. lib. 1. q. 12. 121
 Ex corruptione vnius possunt plura generari. ibidem sectio. 3. 121.
 Corruptio non fit directè per actionem positivam. lib. 1. quæst. 21. 21.
 Corruptio includit mutationem, actionem verò non item. ibid. pag. 173
 Corruptio, seu desitio rei quot modo contingat. ibid.
 Corruptio, seu desitio rei per formalem impossibilitatem cum alia, qualiter fiat. ibidem. Et huiusmodi incòpossibilitas in quo consistat. ibid.
 Corruptio identificatur potius cum non ente, quam cum forma corrupta. l. 1. q. 21. 174
 Corruptio consequitur semper aliam actionem positivam, & de qua corruptione hoc verificatur. ibid.
 Corruptio non intenditur per se à natura. lib. 1. q. 22. 175
 Corruptio est prior natura generatione, & de qua corruptione hoc intelligatur. ibid. 175
 Cor-

Corruptio num sit dicenda naturalis. ibid. 176
 Corrupti, seu amittere esse potest aliquid dupliciter. l. 1. q. 9. sect. 2. 81
 Utres dicatur corrupti à contrario, non est necessaria actio, sed sufficit formæ contrariæ præsentia, cum qua formalem habeat repugnantiam. lib. 1. quæst. 21. 174
 Creatio, & Creari.
 Creatio naturaliter impossibilis. lib. 1. q. 8. 76
 Discrimen inter creationem, & productionem ex materia. l. 1. q. 20. sect. 4. 167
 Cur ad hanc, quam ad illam minor potentia requiratur. ibid.
 Creatio differt ex natura rei à re creata. lib. 1. q. 39. sec. 4. 380
 Creatio qualiter mutari dicatur. ibid. 381
 Creationi repugnat potuisse fieri ab æterno. lib. 1. quæst. 44. sect. 2. 471. & seq.
 Æternum si aliquid crearetur cur semper creati diceretur. lib. 1. q. 37. sect. 4. 361
 Crocodilus.
 Crocodilum toto vitæ decursu augeri non est impossibile. lib. 1. q. 32. 280
 Crocodilus habet terminum suæ magnitudinis. lib. 1. q. 35. sect. 2. pag. 304
 Crurium tenuitas quid indicet. l. 1. q. 1. sect. 3. 14
 Curatio hominis absentis an possit esse naturalis. lib. 1. quæst. 41. sect. 7. 414
 Cur sus animalis cur in medio velocior. lib. 2. quæst. 23. sectio. 2. 739
 Dæmones qualia assumant corpora. lib. 2. quæst. 10. sect. 2. pag. 642
 Decretio.
 Decretio quo pacto fiat. l. 1. q. 30. sect. 2. 274
 Decretionis terminus intrinsecus, & extrinsecus, qui. l. 1. quæst. 35. in princ.
 Definitionis partibus, qualiter definiti partes respondeant. l. 1. q. 10. sect. 5. 106
 Deformitas tarditatis ingenij indicium. l. 1. q. 1. sec. 3. 13
 Denominatio subiecti, quomodo sit à forma. lib. 1. quæst. 39. sect. 4. 381
 Dependens addit aliquid supradentitatem rei. lib. 1. quæst. 37. sect. 4. 360
 Densitas.
 Densitas, & raritas quid. lib. 1. q. 36. sect. 1. 315. Raritatem propriè dictam repetiri. ibid. 316
 Densitas aqualiter conducit ad resistantiam. lib. 2. quæst. 9. sect. 3. pag. 634
 Densitas, & raritas ad elementorū transmutationem concurrunt. lib. 2. quæst. 17. 697
 Deus.
 Deus per suam substantiam omnia exercet, quæ in creaturis per accidentia, & per modos fiunt. l. 1. q. 16. sect. 1. 144
 Deus non potest agere in distans. l. 1. q. 41. sect. 4. 403. Et quid in hac re sentiat Aristoteles. ibid. sect. 7. 416
 Diaconatus ordo quo pacto in Sacerdotio contineri dicatur. lib. 1. q. 10. sec. 5. 106
 Dia-

Dialecticæ quis inuentor. lib. 1. q. 1. sect. 3. 10
 Differentia. 10
 Differentia qualiter generi accide-
 re dicatur. lib. 1. quæst. 10. sect. 4. 100
 pag. 100
 Differentia inferior, quomodo su-
 periores includat. ibi. 105
 Disputatio.
 Disputatio à quibus in scholas in-
 troducta. lib. 1. q. 2. sec. 1. 25.
 Veritati eruendæ, quam utilis.
 ibidem.
 Distinctio.
 Distinctio formalis ex quibus de-
 sumatur. lib. 1. quæst. 10. sect. 5. 106
 pag. 106
 Distinctio realis non necessariò re-
 quiritur ad multiplicanda entia
 realia. 107
 Distinctionis realis, & modalis dif-
 ferentia. lib. 1. quæst. 12. sect. 3. 120
 pag. 120
 Distinctionis realis ratio, in quo
 consistat. lib. 1. quæst. 13. sect. 3. 126.
 Distinctio ex natura rei, vnde oria-
 tur. ibi. 127. Eadem est ac mo-
 dalis. lib. 1. q. 37. in princ.
 Distinctionem ex natura rei non
 semper comitatur essentialis di-
 stinctio. ibi. sec. 6. 364
 Distinctio ex natura rei reperitur
 aliquando inter ea, quæ per di-
 uinam potentiam separari non
 possunt. lib. 1. quæst. 39. sect. 4. 380
 pag. 380
 Distinctio rationis sufficit, vt vna
 res dicatur multiplicari, & non
 alia. lib. 1. quæst. 37. sectio. 5. 36.
 Diuisio.
 Diuisio multiplicat supposita. lib. 1. quæst. 12. sect. 3. 120
 Inca ratio generationis non sal-
 uatur. ibid. 121
 Diuisibile.
 Diuisibile potest aliquid esse, licet
 non materiale. lib. 1. quæst. 19. in
 principio. 153
 Cur non possit continere virtua-
 liter indiuisibile. ibi. 154. Di-
 scrimen inter diuisibile, & mate-
 riale. ibid. 155
 Diuisibilia omnia possunt incipere
 cum motu, & tempore. Cortol.
 q. 23. lib. 1. 749
 Duratio tota simul repugnat crea-
 turæ. lib. 1. q. 44. sect. 2. 475

E

E Brij cur balbutientes. lib. 1. q. 1. sect. 3. 15
 Effectus.
 Effectus non tribuitur disponenti
 materiam, sed introducenti for-
 mam. l. 1. q. 15. sect. 2. 141
 Effectus formalis quando possit se-
 parari à forma. lib. 1. quæst. 39.
 sect. 4. 382
 Elementum.
 Elementa quo pacto dicantur cõ-
 posita. lib. 1. quæst. 4. sec. 1. 44
 Elementa quomodo sint determi-
 nata quoad magnitudinem. lib. 1. q. 35. sect. 1. 301
 Elementa à quo moueantur ad sua
 loca. lib. 1. quæst. 42. sect. 2. 417. & seq.
 Elementorum formæ qualiter ma-
 neant in misto. lib. 1. q. 51. Non
 suscipiunt magis, & minus. ibid.
 sect. 2. 527.
 Nec intenduntur, & remittuntur
 cum variatione speciei. ibidem.
 Neque componuntur ex dupli-
 ci ratione vna materiali, alia for-
 mali. 528
 Nec habent partes graduales si-
 cut qualitates. ibid. 529
 Nec

Nec ab illis omnes misti proprie-
 tates deriuantur. ibid.
 Elementa quo pacto dicantur ma-
 teria mistorum. lib. 1. quæst. 51.
 sect. 3. 533
 Elementum prædominans quali-
 ter adfit in mistis. ibi. 535
 Elementorum formæ, quomodo
 dici possint diuisibiles. ibidem.
 pag. 538
 Elementa omnia præter ignem fri-
 gida esse quis putauerit. lib. 2. no-
 tatione in primam propositio-
 nem. cap. 3. 575
 Elementa quo sensu ab Aristotele
 dicantur mista. ibi. notatione in
 secundam propositionem.
 Elementa quo pacto sint incorru-
 ptibilia. lib. 2. disp. 1. in princ.
 Elementi nomen, & definitio. ibi.
 q. 1. sect. 1. 577
 Elementorum formas non esse ip-
 sorum qualitates actiuas. lib. 2.
 q. 1. sect. 3. 580
 Elementorum forma substantialis
 ex quibus operationibus digno-
 scatur. ibid. sect. 4. 582
 Elementorum formæ, quomodo
 contrariæ dici possint. ibidem.
 Quo sensu Aristoteles primas
 qualitates differentias elemento-
 rum appellet. ibid.
 Elementa an quatuor tantum. li. 2.
 q. 2. Infinita esse quis dixerit.
 ibid. sect. 1. 383
 Elementis singulis singuli humo-
 res respondent. ibi. sect. 2. 584.
 & q. 7. sect. 2. 619
 Ex granitate, vel leuitate elemento-
 rum non semper eorum ordinẽ,
 & locum colligere licet. lib. 2. q.
 3. sect. 4. 601
 Elementa quales proportionales ser-
 uent inter se quoad magnitudi-
 nem. l. 2. q. 4.
 Elementorum figura. ibi. q. 5.
 Elementum purum an detur. lib. 2.
 quæst. 6.
 In elementis tria genera qualitatum.
 lib. 2. disp. 2. in princ. 615
 Elementorum qualitates actiuæ
 num rectè primæ appellantur,
 & qua ratione. lib. 2. q. 7.
 In elementis qualitates virtuales
 actiuas nõ dari probabilius. ibi.
 sect. 3. 621
 Quæ qualitates quorum elemen-
 torum propriæ. l. 2. q. 10.
 Elementorum duo actiua, & duo
 passiuia dicuntur ab Aristotele.
 ibi. sect. 2. 639
 Elementorum consideratio, qualis
 in hoc opere. ibid. 645
 Elementorum numerus qualiter
 ex qualitarum combinatione
 probetur. ibid. sec. 3. 647. Eorum
 proportio vnde metienda. ibi.
 Elementi prædominium in mistis,
 vnde desumatur. ibi. 649
 In elementis primæ qualitates, quo
 in gradu reperiantur. li. 2. q. 11.
 Variæ sententiæ cadere. ibidem
 sect. 1. 650. concluditur omnia
 habere vtramque qualitatem in
 summo. ibi. sect. 1. 653
 Elementorum qualitates symbolas
 esse eiusdem speciei. lib. 2. q. 12.
 sect. 2. 638
 Qualitates primæ quomodo ele-
 mentorum proprietates dicantur.
 ibi. 659
 Quenam reuera sint elementorũ
 propriæ passiones. ibid.
 Non quodlibet elementum verti
 posse in quodlibet immediatè. l.
 2. q. 15. sec. 2. 688
 Elementa symbola quomodo faci-
 lius conuertantur. lib. 2. q. 16.
 sect. 2. 694
 Ex duobus elementis corruptis an
 gigni

gigni possit tertium. lib. 2. quæst. 17.	mortuum. ibi.
Ad elementorum transmutationem præter primas qualitates concurrat etiam raritas, & densitas. ibidem. 697	Conuersio panis in corpus Christi est vnica transubstantiatio. li. 1. q. 12. sec. 2. 118
Elementa non sunt omnino loco discreta. lib. 2. notatione in decimam quartam propositionem. cap. 11. 708	Quantitas Christi, quo pacto sit in hoc sacramento. li. 1. q. 19. 154 & 155.
Elementa ingentiam habent grauitatem, vel leuitatem. lib. 2. q. 18. sect. 2. 714	Species sacramentales alterari possunt. li. 1. notatione in quintam propositionem. cap. 9. 350
Et hæ non sunt elementorum formæ. ibid.	Accidentia in hoc sacramento dum manent sine subiecto sunt æque intensa ac prius. li. 1. q. 25. sect. 3. pag. 211
Elementorum formæ, non qualitates primæ grauitatis, & leuitatis origo. li. 2. q. 19. sec. 2. 716	Caro Christi in hoc sacramento, quo pacto dicatur rarior, quam ossa. li. 1. q. 36. sect. 5. 328
In elementis an qualitates motiue sint cum admitione contrarij. li. 2. q. 20. sect. 3. 721	Corpus Christi, quomodo fiat præsens in altari. li. 1. quæst. 41. sect. 6. 410
Elementa an in proprijs locis grauent, vel leuent. lib. 2. quæst. 21.	Exhalationes.
Elementorum locus proprius qui. ibid. sect. 3. 723	Exhalationes igneas non visibiles admitionem non concurrere ostenditur. lib. 1. quæst. 50. sect. 2. 519
Qualitates motiue cur elementis data. ibid. 724	Exhalationes igneæ supra totum aerem non ascendunt. lib. 2. q. 4. sect. 2. 605
Episcopatus quomodo differat à Sacerdotio. lib. 1. quæst. 26. sec. 5. 228	Exhalationes vsque ad firmamentum stellarum ascendere posse quorundam opinio. ibi. 606
Esse an semper melius sit quam nõ esse. lib. 2. notat. in vndecimam propositionem. cap. 11. 707	Exhalationes non retinent formam terræ. li. 2. q. 18. sect. 3. 718. Vide impressiones.
Essentia dupliciter sumitur. lib. 1. q. 25. sec. 4. 214	Experientia an rationi præferenda. lib. 1. not. in quintam propositionem. cap. 2. 65
Ethicam qui primum docuerint. li. 1. q. 1. sect. 3. 10	Extensio.
Eucharistia.	Extensio quid. li. 1. q. 25. in princ. In quo ab intensione differat. ibidem.
In cõsecratione panis anima Christi num fiat præsens ex vi verborum, an per concomitantiam. li. 1. q. 10. sect. 3. 98	Additio in substantia cur faciat extensionem, non intensiõnem. ibid. sect. 4. 214
In triduo mortis an consecrandum fuisset corpus Christi viuum, vel	Extensio non est quantitas, sed modulus

duis ipsius. lib. 1. q. 36. sect. 4. 323	phorica. lib. 1. notatione in decimam octauam propositionem cap. 71. 343
In rarefactione noua extensio acquiritur. ibid.	Flotes omnes ad motum solis vertuntur. lib. 1. q. 41. sec. 7. 414
Extensio materiæ, & formæ non est a quantitate. ibid. 324	Fœnum viride cur aliquando igne scaturat. lib. 1. q. 42. sect. 15. 448. & lib. 2. q. 13. sec. 2. 662
Extensio in ordine ad se, & in ordine ad locum fictitia ostenditur. ibid. sec. 5. 328	Forma.
Extensio, & rarefactio qualiter sint idem ibid. 329	Formam corporeitatis materiæ coram non dari ostenditur. lib. 1. q. 10. sec. 3. 92
Extensio est prior raritate. ibi. 330	Forma mitionis quo sensu in viuentibus admittatur. ibid. 99
Dum corpus extenditur quomodo prior extensio mutetur. ibid. 332.	Non suscipit magis, & minus. ibi. sec. 4. 103
	Forma necessariò requiritur vt aliquid dicatur formaliter tale. ibi. 93
F	Forma nõ sepe denominat subiectum, in quo est secundum omnem rationem. li. 1. q. 39. sec. 4. 381
Fascinatio quas causas habeat lib. 1. q. 41. sec. 7. 411	Formarum pluralitas in eodem cõposito an admittenda. lib. 1. q. 10. 10.
Febrium intermissionis causa. lib. 1. q. 41. sec. 7. 415	Forma inferior respectu superioris se habet vt potentia, & materiã ibid. sec. 4. 100. & 101
Frigus in febribus vnde oriatur li. 2. q. 7. sec. 3. 623	Forma tribuit simul esse genericum, & specificum. ibid. Discrimen inter formam perfectam, & imperfectam. ibid.
Febrilis calor cur animæ operationes impediatur. lib. 2. q. 13. sec. 3. 666. est eiusdem speciei cum vitali. ibid.	Forma carnis qualiter subordinata anime. ibid.
Ferrum calidens continet formam ignis nõ in poris solum, sed etiam in substantia. lib. 1. q. 23. sec. 5. 467	Formæ substantiales specie diuersæ in viuentibus quomodo continuari possint ibi. 104
Fidei lumen ad naturalium rerum cognitionem quantum deseruiat. lib. 1. q. 2. sec. 3. 26	Formæ mitionis sunt æquædem, ante & post animam, & cum anima. ibi. Non repugnant vnitati viuenti. ibid. 105
	Formæ sunt sicut numeri, quo pacto intelligendum.
Figura.	Formæ partiales mitionis quomodo contineantur inuicem. ibid.
Figura cur per vnionem partium statim sine noua actione resultat lib. 1. q. 20. sec. 4. 160	
Figura quid sit. lib. 1. q. 23. sect. 3. 182	
Filij cur aliquando generentur similes auctori, non patri. lib. 1. q. 41. sec. 7. 415	
Finis quomodo simul sit verè, & propriè causa, & agens meta-	

- Formę Metaphysicę que. *ibid.* sec. 5. 106
- Formarum multitudinem non colliigi ex multitudine operationum. *ibid.*
- Forma quo pacto generetur. *lib.* 1. q. 13. sec. 1. 123
- Forma assistentis, & informantis discrimen. *lib.* 1. q. 15. sec. 2. 137.
- Ad formę informationem non sufficit presentia ipsius cum materia. *ibid.*
- Forma per diuinam potentiam potest informare materiam non dispositam. *ibid.* 138. Potest esse indistans, & non informare. *ibid.* 140
- Ratio fundandi relationem inter formam, & materiam que. *ibid.* 141
- Formę causalitas diuersa à causalitate materię. *lib.* 1. q. 16. sec. 1. 146.
- Formę inexistencia quid. *lib.* 1. q. 17. sec. 1. 148
- Formę informatio denominat tum materiam, tum formam *ibid.* sect. 2. 149. Vide, Vnio formę.
- Formam substantialem non produci per nouam actionem, sed resultare tanquam terminum alterationis, quęnam suadere videantur. *lib.* 1. q. 20. sec. 3. 158
- Forma substantialis vt producatur noua actione præter alterationem præcedentem opus esse ostenditur. *ibid.* sec. 4. 159
- Formę substantialis productio virtuti solius primę causę non improbabiler tribuitur. *ibid.* 167.
- Et tunc quomodo dici possit vna substantia aliam producere. *ibid.*
- Formę substantialis cur non suscipiat magis, & minus. *lib.* 1. q. 28. sect. 2. 239. Quomodo in accretione augmentum recipiat. *lib.* 1. q. 33. sect. 2. 285.
- Cur migrare non possit de subiecto in subiectum. *ibid.* 286
- Forma dum educitur de potentia subiecti duplex interuenit passio *lib.* 1. q. 40. sec. 3. 393
- Quo pacto intelligendum dictum illud, Qui dat formam dat consequentia formam. *lib.* 1. q. 42. sec. 2. 425
- Forma non est tota rei quidditas. *lib.* 2. notatione intertiam propositionem. cap. 91. 700
- Cur ab Aristotele ratio dicitur. *ibid.*
- Forma missionis quęnam dicitur. *lib.* 2. q. 11. sec. 2. 652
- Forma Cadaueris. Vide, Cadauer.
- Formalis effectus possit ne aliquando separari à forma. *lib.* 1. q. 39. sec. 4. 382
- Frigus.
- Frigus esse priuationem, quęnam opinentur. *lib.* 2. q. 7. sec. 3. 622
- Frigus non est priuatio, sed qualitas positiuā. *ibid.* Cur ab Aristotele priuatio dicitur. *ibid.* pag. 634. & *lib.* 2. quęst. 9. sect. 3. 633.
- Frigoris definitio. *lib.* 2. q. 8. in principio.
- Frigus cur per se vim non habeat deorsum mouendi, sicut calor sursum eleuandi. *ibid.* sec. 3. 629. Per se nihil dissoluit. *ibid.*
- Frigus est minus actiuū, & magis resistiuū quam calor. *lib.* 2. q. 9. sec. 3. 634
- In locis Aquilonaribus, quę directę polis subijciuntur cur sensu

- simum rigeat frigus. *lib.* 2. q. 10. sec. 2. 640
- Frigus summum conuenit aeri, aquę, & terrę. *lib.* 2. q. 11. sec. 2. 653 & 654.
- Frigus est causa grauitatis per accidens. *lib.* 2. quęst. 19. sec. 3. 623.
- G
- Galaxiam, seu viam lacteam exhalationibus non contare. *lib.* 1. q. 3. sec. 2. 30
- Galgalus auis quomodo interitij morbū oculis ad se trahat. *lib.* 1. q. 41. sec. 7. 413
- Generatio, & Generate.
- Generationis, & corruptionis ratio an in congregatione, & segregatione saluetur. *lib.* 1. notatione in decimam quintā propositionem cap. 21. 66
- In generatione quomodo mutatio dicitur fieri circa materiam. *ibid.* notatione in decimam sextam propositionem. 67
- Generatio quomodo dicitur fieri ex non ente. *lib.* 1. notatione in primam propositionem c. 32. 71
- Generatio, & corruptio cur clarius appareant si fiant inter opposita priuatiua quam inter positiuā. *ibid.* notatione in tertią propositionem.
- Generatio quot modis sumatur. *lib.* 1. disputatione secunda in principio. 74
- Generatio simpliciter, & secundū quid quęnam dicitur. *ibid.*
- Generationem dari. *lib.* 1. q. 8. 75
- Generationis definitio explicat. *lib.* 1. q. 9.
- Generationis subiectū quo pacto dicitur materia, & ens in poten-
- tia. *lib.* 1. q. 10. sect. 4. 104. Discrimen inter subiectum generatis, & alterationis. *ibid.*
- In generatione quo sensu ab Aristotele nil permanere dicitur. *lib.* 1. q. 11. sec. 3. 115
- Generationē vnus esse corruptionem alterius tripliciter intelligitur. *lib.* 1. q. 12. in principio.
- Generatio quęritur cum corruptione identificetur. *ibid.* sect. 2. 117.
- Generatio non est alteratio preuia *ibid.* 118
- Generationem sine corruptione esse se non posse, & e conuerso. *ibid.* sec. 3. 119
- Generatur aliquando totum licet noua forma non generetur. *ibid.* 120.
- Generatio in qualitatibus perfectis sine corruptione datur. *ibid.* 121.
- Cur idem non fiat in formis substantialibus. *ibid.*
- Generationis terminus adæquatus compositū. *lib.* 1. q. 13. sec. 1. 122.
- Generatio formę, & compositi qualiter fiat. *ibid.* 123
- Generatio est à causa efficiente, non formali. *lib.* 1. q. 13. sec. 1. 123.
- Ad generationem quomodo se habeant materia, & forma. *ibid.*
- Generationis terminus formalis qui. *lib.* 1. q. 14. 131.
- Discrimen inter generationē, & alias mutationes. *ibid.* sect. 2. 131.
- Generatio hominis, & bruti an vni uocę conueniant. *lib.* 1. q. 14. sec. 3. 133
- Generationis finis qui, & quorūplex. *lib.* 1. q. 20. in principio. 155
- Generatio formę substantialis virtuti solius primę causę non

improbabiliter tribuitur. *ibid.*
 sec. 4. 167
**An in omni generatione gene-
 rans distinguatur realiter à geni-
 to.** *lib. 1. q. 34. sec. 4.* 299
**Agentia naturalia vt dicantur ge-
 nerare substantiam sufficit si
 formam materię vniant.** *lib. 1. q.
 20. sec. 4.* 167
**Generanti an sint tribuendę pro-
 prietates rei genitę.** *lib. 1. q. 42.
 sec. 2.* 425
**Generatio quomodo à missione
 differat.** *lib. 1. q. 51. sec. 3.* 535
Generatio circularis quę. *lib. 2. no-
 tatione in decimamtertiam pro-
 positionem cap. 11.* 708
**Quę necessario generantur an
 sint necessaria quoad indiuiduū,
 vel quoad species tantum.** *lib. 2.
 notatione in primam propositionem
 cap. 11.* 711
Resurrectio est generatio. *lib. 1.
 q. 14. sec. 1.* 130
**Generationis Verbi Diuini termi-
 nus formalis qui.** *ibid. sec. 3. 133*
**Generatio Verbi Diuini quomodo
 necessaria.** *lib. 2. notatione in de-
 cimamsecundam propositionem.
 cap. 11.* 707
**Verbum Diuinum cur semper ge-
 nerari dicatur.** *lib. 1. q. 37. sec. 4.
 361.*
Genus.
**Genus in concreto non est quid di-
 stinctum à speciebus.** *lib. 1. q. 10.
 sec. 4. 105.* Per eandem rem non
 habetur genus, & species. *ibi.*
Gigantes an sint monstra natura. *li-
 1. q. 35. sec. 2.* 304
**Gradus remissi, & intensi, & sum-
 mi differentia.** *lib. 2. q. 14. sect. 1.
 667*
Graua, & Leuia.
Graua cur velocius moueantur in

fine. *lib. 1. q. 26. sec. 3. 222. & lib. 2.
 q. 23.*
**Graua, & leuia ad propria loca nõ
 mouentur à generante.** *lib. 1. q.
 42. sec. 2. 419.* Neque à seipsis
 tantum. *ibid.* 425
**Graua, & leuia mouentur ab intrin-
 seco, sed habent sui motus origi-
 nem ab extrinseco.** *ibid.* 425
Grauitas, & leuitas.
Grauitas an sit actiua. *lib. 1. q. 46.
 sect. 2.* 499
**Grauitas, & leuitas sunt qualitates
 realiter distinctę à formis ele-
 mentorum.** *lib. 2. q. 18. sec. 2.
 714.*
Grauitatis, & leuitatis definitio.
ibid. 715
**Grauitatem, & leuitatem non à pri-
 mis qualitatibus, sed ab elemen-
 torum formis substantialibus
 oriri.** *lib. 2. q. 19. sec. 2.* 716
**Grauitas qualiter sit alterius virtutis
 motiue productiua.** *lib. 2. q.
 23. sec. 2.* 739

H

**Habitus super naturalis aliqui
 do se habet vt materia, &
 dispositio respectu alterius.** *lib. 1.
 q. 10. sec. 4.* 105
**Heliotropius cur ad motum so-
 lis vertatur.** *lib. 1. q. 41. sec. 7.* 414
Homo.
**In homine præter animam ratio-
 nales adesse alias formas substantia-
 les missionis.** *lib. 1. q. 10. sec. 3. 96*
**Compositum ex sola anima ratio-
 nali, & materia non esset homo,
 nec animal, nec viuens.** *ibid. sec.
 4.* 102
**De essentia hominis est corpus or-
 ganicum.** *ibid.*
Partes hominis mortui qualiter

dicatur æquiuocè tales. *ibid. 104*
**Non omne, quod conuenit homi-
 ni per formam tribuentem ani-
 malitatē, conuenit illi quatenus
 animali.** *ibid. sec. 5.* 106
**Homini quomodo per eandem
 formam conueniat esse homi-
 nem, & esse viuens.** *ibid.*
**Homo qualiter hominem genera-
 re dicatur.** *lib. 1. q. 17. sec. 2.
 151. & q. 20. sec. 4.* 167
**Hominis temperamentum, & com-
 plexio quo pacto mutationem
 habeat.** *lib. 1. q. 34. sec. 4.* 299
**Homo qui ad vltimum magnitudi-
 nis terminum peruenit an am-
 plius augeri possit.** *lib. 1. q. 35.
 sec. 2.* 303
Homogeneū quid. *li. 1. q. 35. sec. 4.
 312.*
Humiditas.
Humidi definitio. *lib. 2. q. 8. in
 principio*
**Humiditas quo pacto segreget
 eterogenea.** *ibid. sect. 3.* 628
**Humiditas cur ab Aristotele quali-
 tas passiuua vocetur.** *ibid. q. 9. sec.
 3. 633.* Et magis actiua, & minus
 resistiua quam siccitas. *ibid. 634.*
**est tamen probabile etiam con-
 trarium.** *ibid.* 635
**Humiditas iuncta calori, vel frigo
 ri magis resistit.** *ibid.*
Humiditas summa competit aque.
lib. 2. q. 11. sec. 2. pag. 653
**Humores singuli singulis respon-
 dent elementis.** *lib. 2. q. 2. sec. 2.
 584. & q. 7. sec. 2.* 619

I

**Idea Platonis ab Aristotele impu-
 gnata.** *lib. 2. notatione in quin-
 tam propositionem cap. 91.* 700

Iesus Christus.
**Iesum Christum Dominum No-
 strum cur Iudei vnū ex Prophe-
 tis putauerint.** *lib. 1. q. 1. sec. 4.
 10.* Fuit omnium hominum sa-
 pientissimus. *ibid. pag. 22.* Eius
 corpus mortuum idem fuisse ac
 viuum. *lib. 1. q. 10. sec. 3.* 97
Ignis.
Ignis inferni an nostrate calidior,
lib. 1. q. 1. sec. 4. 16
**Ignis non actu, sed virtute est in
 calce.** *lib. 1. q. 42. sect. 15.* 448
**Ignis forma non necessario prære-
 quit raritatem, vt conditionē.**
lib. 1. q. 43. sec. 5. 467
**Ignis quomodo ad missionem con-
 currat.** *lib. 1. q. 48. sec. 2. 511. & q.
 50. sec. 2.* 519
Ignis non est accidens. *lib. 2. q. 2.
 sec. 2.* 589
**Ignis cur esse nequeat nisi in mate-
 ria informata alia forma.** *ibid.*
 560
**Ignis apud nos non est corpus mi-
 stum.** *ibid.*
**Ignem sub concauo lunę non dari
 ostenditur.** *lib. 2. q. 3. sec. 2. & 3.*
**Argumentis, quę contrarium sua-
 dere videntur satisficit.** *ibid. sec. 4.
 600*
**Ignem sursum non ascendere pro-
 babilitate non caret.** *ibid.*
**Cur locum proprium pertingere
 nequeat.** *ibid.* 601
Et quinam sit eius locus proprius
ibid. 603
**Ignis cur difficile terminetur termi-
 no alieno.** *lib. 2. q. 8. sec. 3.* 630
**Ignem esse maximę resistentiæ, &
 eius siccitatem materię quomo-
 do cohæreant.** *lib. 1. q. 9. sect. 3:
 633.*
Ignis corruptio unde oriatur. *ibid.*
**Ignis est summè calidus, & summè
 sic.**

ficus. lib. 2. q. 1. r. sec. 2. 253
 In ignem nullum aliud elementum
 verti posse. lib. 2. q. 15. sec. 2.
 688.
 Ignem verti non posse in aliud ele-
 mentum. ibid. 691
 Ignis, & aeris leuitas eiusdē speciei
 lib. 2. q. 20.
 Illuminatio fit in instanti. lib. 1. q.
 41. sec. 5. 408
 Imaginatio.
 Imaginatio qualiter appetitū mo-
 ueat. lib. 1. q. 41. sec. 7. 400. In alie-
 na corpora vim non habet. ibid.
 411.
 Impressiones.
 Impressiones ignitæ ubi, & quomo-
 do accendantur. lib. 2. q. 3. sec. 4.
 603. & quæst. 4. 605. Quousque
 attendant. ibi.
 Incipere, & desinere.
 Incipiendi, & desinendi varij mo-
 di. corrolario quæstionis 23. li. 1.
 ibid. 747
 Res omnes tam successiuas,
 quam permanentes incipere per
 primum sui esse, & desinere
 per vltimum sui esse contra
 communem sententiam con-
 cluditur, & alio modo posse
 res vel incipere, vel desinere re-
 pugnare ostenditur. ibi. 750. &
 deinceps.
 Modos extrinsecè incipiendi, & de-
 sinendi vanè à Philosophis ex-
 cogitatos esse. ibid. 759
 Individuum.
 Idem individuum collocari pos-
 sit sub duabus speciebus consti-
 tutis per differentias contradi-
 ctorias. li. 1. q. 10. sec. 4. 102
 Individuorum determinatio à quo
 pendeat. lib. 2. notatione in pri-
 mæ propositionem. cap. 11. 711

Indiuifibile.

Indiuifibilia non augere magnitu-
 dinem quomodo probet Aristo-
 teles. lib. 1. notatione in vndeci-
 mam propositionem. cap. 2. 66
 An se tangere possint. ibi. notatio-
 ne in decimam secundam prop.
 Indiuifibile actu multipliciter di-
 citur. ibid. notatione in decimam
 tertiam propositionem.
 Indiuifibile potest eminenter con-
 tinere diuifibilitatē. lib. 1. q. 19.
 154.
 Indiuifibilia terminantia non da-
 ri, sed continuum per suas par-
 tes, primam, & vltimam suf-
 ficienter terminari ostenditur.
 lib. 1. sec. 3. 180
 Indiuifibilia continuantia non so-
 lum frustra, sed etiam in con-
 gruè in quantitate admitti. ibid.
 sec. 4. 185
 Indiuifibilia si admittantur conti-
 nui diuifibilitas in infinito defē-
 di non potest. ibid. sect. 5. pag.
 190.
 Indiuifibilia ex Aristotele moueri
 non possunt. ibid.
 Quid Aristoteles, antiqui Phi-
 losophi, & Mathematici de in-
 diuifibilibus senserint. ibi. sec.
 6. 193
 Indiuifibilium nomina quo sensu
 vsurpari possit. ibid. 194
 Duo indiuifibilia non posse esse
 immediata quomodo intelligen-
 dum. ibid. sec. 8. 202
 Indiuifibilia neque per diuinam
 potentiam dari non possunt, &
 de quibus indiuifibilibus ab in-
 telligatur. ibid. 204
 Indiuifibilia ex modo, quo sunt in
 continuo elementari possunt.
 lib. 1. notatione in quintam pro-
 po-

positionem. cap. 91. 349. In 30 &
 separata à continuo. ibid. Quid in
 hoc senserit Aristoteles. ibi. 350
 Indiuifibilia ab Aristotele non ad-
 mitti vnde colligatur. ibid.
 Infantes cur mentis vsu destituan-
 tur. lib. 1. q. 1. sec. 3. 15
 Informatum.
 De infinito quid sentiat Aristo-
 tes. lib. 1. notatione in quinam
 propositionem. cap. 3. 71
 In infinito in multitudine, si dare-
 tur primum assignari non posset
 li. 2. notatione in tertiam propo-
 sitionem cap. 11. 712
 Ingenium.
 Quanta eius æstimatio apud ho-
 mines. lib. 1. sect. 1. pag. 2. In
 eo vinci quam ægrè ferant.
 ibid.
 Corporis vitibus præstat. ibid.
 Quam grauis de eo concertatio.
 ibid. & sequent. Præstantioris
 indicia. ibid. 3
 Ingenij munera. lib. 1. q. 1. sec. 3. 10
 Aristotelico præstantius creari pos-
 se. ibid. sec. 4. 15. Etiam naturali-
 ter. ibid. Imo de facto creatum.
 ibid. 18
 Ingenia antiquitate nõ mensuran-
 da. ibi.
 De ingenij præstantia iudicium fer-
 re quàm difficile. ibi. 21
 Ingeniorum diuersitas quæta. ibi.
 Instrumentum.
 Instrumentum an requirat actionē
 præuiam li. 1. q. 20. sec. 6. 170
 Instrumentum Dei non potest age-
 re in distans nisi Deus replicet
 eius virtutem in loco distanti. li.
 1. q. 41. sec. 6. 410
 Intensio.
 Intensionis nomen quid significet
 lib. 1. q. 25. in principio. In quo
 ab extensione differat. ibid. &

sect. 4. 214
 Tres modi explicandi intensio-
 nem, & remissionem qualitatum
 referuntur duobus primis impu-
 gnatis probatur tertius. ibi. sec.
 3. 210.
 Intensiones fieri per additionem
 graduū qualiter cohærere pos-
 sit. ibid. 212
 Additio in substantia cur non fa-
 ciat intensioem. ibid. sect. 4.
 214.
 Intensio qualitatum certis gradi-
 bus definitur. lib. 1. q. 26. in prin-
 cipio.
 Intensio num fiat per additionem
 graduum eiusdem, vel diuersæ
 rationis. lib. 1. q. 26.
 Qualitates contrarium non habē-
 tes per gradus homogeneos in-
 tendi, quæ vero contrarium pati-
 untur, per eterogencos. ibi. sec.
 3. 219. & seq.
 In intensioe quinam gradus prius
 producat. ibid. sec. 4. pag. 226.
 Et in hoc non semper recurren-
 dum ad Deum determinantem
 ibid.
 Si Deus poneret in subiecto quar-
 tum tantum gradum qualitatis,
 an esset æquè intensum, ac si ha-
 beret omnes quatuor. ibi. sec. 5.
 227.
 Duo remissa calida non posse se
 intendere vsque ad summum, va-
 rijque experimentis, quæ oppo-
 situm suadere videntur satisfit.
 lib. 1. q. 43. sec. 4. 463

L

Lebetis fundus igni appositus
 cur frigidior aqua in eo in-
 clusa. li. 1. q. 41. sec. 7. 415
 Leuitas non semper est effectus ca-
 loris. lib. 2. q. 7. sec. 2. 620
 Li-

Libertas à qua nam necessitate tollatur. lib. 1. q. 44. sec. 2. 472
 Locus.
 Locus ab authoritate quam certitudinem pariat. lib. 1. q. 3. sect. 2. 31.
 Corpus non est propriè in loco per quantitatem. lib. 1. q. 36. sec. 4. 327.
 Locum acquirere posterius est quàm moueri. lib. 1. q. 37. sec. 5. 363
 Lumen.
 Lumen sine alterius corruptione adueniat, & sine alterius generatione recedit. lib. 1. q. 12. sec. 3. 121.
 Lumen reflexum producitur à corpore luminoso non à reflectente. lib. 1. q. 42. sec. 10. 439
 Lumen non est mains in corpore reflectente, quam in medio aere ibid. sec. 11. 440
 Lumen qualiter per reflexionem intendatur. ibid. sec. 12. 441
 Lumen directum, & reflexum, an sit idem numero. ibid. 442
 Lumen potest per reflectionem intendi non tantum in medio, sed etiam in corpore luminoso. ibi.
 Duo luminosa vnica num duo distincta producant lumina, an vnium intensius. lib. 1. q. 43. sec. 3. 458
 Lumen non semper calorem secum defert. lib. 2. q. 7. sec. 2. 619
 Cuius generis sit qualitas. ibid. sec. 3. 621
 Luna.
 Lunæ maculæ vnde proueniant. li. 1. q. 43. sec. 3. 461
 Lunæ motus tardissimus omnium planetarum. lib. 1. q. 45. sec. 3. 485.
 Sub concauo lunæ quomodo ignis non detur fusè probatur. lib. 2. q.

3. sect. 2. 593. & sequent.
 Lunam ab hominibus habitatam quorundam opinio. ibid. sec. 2. 595.
 Spacium sub concauo lunæ exhalationibus siccis plenum statuit Aristoteles. lib. 2. q. 3. sec. 4. 614

M

Magnes.

Magnes qua virtute ferrum ac trahat. lib. 1. q. 41. sec. 7. 412 & q. 46. sec. 2. 499. hæc virtus quomodo sit contraria grauitati ferri. lib. 2. q. 22. sec. 4. 734

Magnitudo:

Magnitudinis terminus intrinsecus & extrinsecus qualis. lib. 1. q. 35. sec. 3. 304
 Magnitudinis terminus an in viuentibus ab intrinseco sit assignandus, vel ab extrinseco. ibid. & sequent.
 Magnitudinis terminum extrinsecum, qui dicatur minimū quod in viuentibus non dari ostenditur ibid. 307

Materia.

Materiam non generari. lib. 1. q. 9. sec. 1. 79. Non habere formam corporeitatis sibi coæquam ostenditur. lib. 1. q. 10. sec. 2. 92
 Materia perfectè disposita an possit impediri à receptione formæ ibid. 96
 Dū recipit complementum à forma cur non dicatur suscipere magis, & minus. ibid. sect. 4. 103
 Materiam non habere propriam existentiam à forma. lib. 1. q. 11. sec. 3. 114
 Materia quomodo se habeat ad generationem.

nerationem. li. 1. q. 13. sect. 1. 123
 Materia prima, & secunda, quæ. li. 1. q. 10. sec. 3. 97
 Materiæ, & quantitatis vnionem firmiorem esse, quam eiusdè, & formæ substantialis, non est inconueniens. lib. 1. q. 11. sec. 3. 114
 Materiam prius habere formam substantialem, quàm accidentalem quomodo intelligatur. ibid.
 Materia quo pacto actiua dicatur ibid. 115
 Ratio fundandi relationem inter materiam, & formam quæ. li. 1. q. 15. sec. 2. 141
 Materiæ causalitas diuersa à causalitate formæ. lib. 1. q. 16. sect. 1. 146
 Materia dum recipit formam verè mutatur. ibi. sec. 2. 147
 Educi de potètia materiæ quid sit lib. 1. q. 17. sec. 1. 148
 Quod pendet à materia quomodo possit aliquando non esse materiale. lib. 1. q. 18. 153
 Materiam à Deo redigi non posse in punctum prebabilius. lib. 1. q. 23. sec. 8. 204
 Materia quomodo dicatur vna numero. li. 1. notatione in quartam propositionem. cap. 5. 265
 Materia non est extensa formaliter per quantitatem. lib. 1. q. 36. sec. 4. 324
 Materia non amittit vniam formam, vt recipiat, alteram eiusdem speciei. lib. 1. q. 45. sec. 3. 492
 Materiale supernaturaliter tantū potest esse indiuisibile. li. 1. q. 19. in principio. 153. discriminè inter materiale, & diuisibile. ibid. 145.
 Metaphysicam, qui primum docuerunt lib. 1. q. 1. sec. 3. 11.

Mistio, & Mistum.

Mistio est aliquid reale distinctum à miscibilibus. lib. 1. q. 15. sec. 2. 142.
 Mistio à generatione & corruptione quomodo differat. lib. 1. notatione in primam propositionem cap. 11. 507. & q. 49. sec. 3. pag. 516
 Mistio num detur inrer accidentia. li. 1. notatione in secundam propositionem. c. 11. 507. Discrimè inter compositionem, & mistionem. ibi. notatione in quartam propositionem. 508. & q. 49. sec. 3. 516. In mistione accidentian verè vnū tertium resultat. lib. 1. notatione in nonam propositionem. c. 11. 508.
 Ad veram mistionem quæ requiratur. ibi. notatione in 10. propositio.
 Miscibile & ad mistum, & ad aliud miscibile relationem dicit. ibi. notatione in vndecimam propositio.
 Mistio alia accidentalis, alia substantialis. lib. 1. q. 48. in principio. 509.
 Mistionem dari ostenditur, & modus, quo sit explicatur. ibi. sec. 2. 510.
 Miscibilium condiciones. ibid. 511
 Mistionis definitio elucidatur. lib. 1. q. 49. Naturaliter fieri non potest sine præuia alteratione. ibi. d. sec. 3. 517
 In quo prædicamento ponatur. ibi.
 Ad mistionem perfectam an necessarium sit, omnia elementa concurrere. lib. 1. q. 50.
 Ex materia vnus tantum elementum mistum fieri nequit. ibid. sec. 2. 520
 Ad mista terram, & aquam necessariò concurrere secundum ipsorum substantias, igne vero, & aere satis

esse quod concurrant secundum suas virtutes. *ibid.* 521
 Elementorum formas actu non remanere in misto, neq; integras, neque refractas probabilius ostenditur. *lib. 1. quæst. 51. sect. 2. 525.* Contrariæ in hac re sententiæ conciliantur. *ibid. sect. 4. pag. 536*
 Misti proprietates non omnes à formis elementorum deriuantur. *ibid. sect. 2. 529*
 Elementa qualiter dicantur materia misti. *ibid. sect. 3. 533*
 Mistum quo pacto dici possit alterius misti materia. *ibid.*
 Mistum nunquam verè in quatuor elementa resoluitur. *ibid.* Cur resoluitur in res elementis similes. *ibid.*
 In misto qualiter adsit elementum prædominans. *ibid. 535*
 Mistum æquale ad pondus in qualitatibus motibus dari posse ostenditur. *lib. 1. q. 53. sect. 1. 562.* An dari possit etiam in qualitatibus alterationis. *ibid. sect. 2. 564*
 In mistis qualitates virtuales actiuas non dari probabilius. *lib. 2. q. 7. sect. 3. 621*
 In mistis elementi prædominium, unde desumatur. *lib. 2. q. 10. sect. 3. 649*
 Modus.
 Modus non necessariò sequitur naturam rei, cuius est modus. *lib. 1. quæst. 19. 154.* Quo sensu dicitur habere propriam entitatem. *ibid.*
 Modus diuisibilis quando possit esse in subiecto indiuisibili. *ib.*
 Modum modi dari non esse inconueniens. *lib. 1. quæst. 37. sect. 6. pag. 365*
 Modus potest in eodem instanti

incipere, & desinere. *ibid.*
 Mors hominis ex dispositionum amissione formaliter non oritur. *lib. 1. q. 15. sect. 2. 137*
 Motus, mutatio, & moueri.
 Mutatio quando sensibilius appareat inter contraria positiua, quàm inter priuatiua. *lib. 1. notatione, in tertiam propositionem. cap. 3. 73*
 Mutationem omnem non esse accidentalem. *lib. 1. q. 8. 76*
 Mutationis definitio. *lib. 1. quæst. 9. sect. 1. 79*
 Mutatio instatanea potest esse principium motus successiuus. *lib. 1. q. 27. sect. 2. 232*
 Motus deorsum in viuentibus, unde proueniat. *lib. 1. quæst. 10. sect. 3. 94*
 Motus sphericus super planum continuè fit. *lib. 1. q. 23. sect. 5. 191*
 Motus velocitas in quo consistat. *lib. 1. q. 28. sect. 2. 241*
 Mutatio instatanea, quo sensu admittatur. *lib. 1. q. 23. sect. 8. 209*
 Motus qualiter distinguatur à termino latè disputatur. *lib. 1. q. 37.*
 Motus alia ratione distinguitur à suo termino, ac actio. *ibid. sect. 3. & 4.*
 Motus adæquatè, & inadæquatè sumitur. *ibid. sect. 3. 357*
 Motus cur potius dicatur idem cum termino ad quem, quam cum termino à quo, aut cum subiecto. *ibid. sect. 5. 361*
 Motus transactus cur non possit per diuinam potentiam reproduci. *ibid. 362.* Cur dicatur sensibile commune. *ibid.*
 Multa conueniunt motui, quæ non termino, & de quo motus hoc verificetur. *ibid.*
 Motus quo sensu dicatur causa ca-

loris.

loris. *ibid.* 363
 Motus localis in replicatione corporum non intercedit. *ibi.*
 Motus an potuerit esse ab æterno. *lib. 1. q. 44. sect. 2. 471*
 Motus naturalis cur in fine velocior. *lib. 2. q. 23.*
 Motus violentus cur velocior in medio. *ibid. sect. 2. 739*
 Inter motus oppositos an detur necessariò quies. *lib. 2. q. 24. 744*
 Motus oppositi quinam dicantur. *ibid. in princ. quæstionis.* Quot modis contingat duos motus oppositos sibi inuicem succedere. *ibidem.*
 Inter motus omnino naturales dari necessariò quietem. *ibidem. sect. 3. 744*
 Motus Cœli, vide, Cœlum.
 Motus projectorum, vide, Projecta.
 Motus elementorum, vide, Elementa.
 Moueri prius est quam acquirere locum. *lib. 1. quæst. 37. sect. 5. 363*
 Moueri ab extremo ad extremum sine medio cur non possit corpus. *lib. 1. q. 41. sect. 3. 402*
 Idem corpus simul ad contrarios motus moueri repugnat. *lib. 1. q. 45. sect. 3. 484*
 Moueri à simili in simile cur aliquid non possit. *ibid. 492*
 Mouentia immota quænam dicantur. *lib. 1. notat. in septimam propositionem. cap. 6. 337*
 Mundus.
 Mundum tam quoad res permanētes, quàm quoad successiuas non potuisse fieri ab æterno ostenditur. *lib. 1. quæst. 44. sect. 2. 471*
 Argumentis in contrarium satisfit. *ibid. sect. 3. 478*

N
 Natura an effœta homines imperfectiores nunc, quàm quondam producat. *lib. 1. quæst. 1. sec. 4. 17*
 Necessarium dupliciter aliquid dicitur. *lib. 2. notatione in prima propositionem. cap. 11. 711*
 Necessitas ex suppositione duplex, & quænam libertatem tollat. *lib. 1. q. 44. sect. 2. 472*
 Nerui in animantibus habent formam substantialem diuersam ab anima, & à forma carnis, ossium, &c. *lib. 1. quæst. 10. sect. 3. pag. 92 & sequent.*
 Nihil ex nihilo fieri, quomodo intelligatur. *lib. 1. notat. in nonam propositionem. cap. 2. 66.* Quod ex nihilo componitur nihil est qualiter intelligendum. *ibi. Nutritio.*
 Nutritio non est sine generatione alicuius substantiæ. *lib. 1. q. 12. sect. 3. 122*
 In nutritione cur non semper fiat accretio. *lib. 1. quæst. 28. sect. 2. pag. 241*
 Nutritio in homine non fit in instanti, sed successiuè. *lib. 1. q. 31. sect. 3. 277.* In reliquis viuentibus probabile est non esse continuam. *ibid. licet probabile etiam sit aliquando fieri successiuè. ibidem pag. 278*
 Per nutritionem viuens non agit in seipsum, sed in alimentum. *lib. 1. q. 42. sect. 15. 449*
 O
 Oculorum paruitas pusillanimitatis indicium. *lib. 1. q. 1. sect. 3. pag. 14.* Et erroris circa cerebrum. *ibid.*
 Olimpici ludi quænam certamina. *lib. 1. q. 1. sect. 1. 2*

Operatio.
Ex operatione quomodo forma colligatur. lib. 1. q. 51. sec. 3. 534
Ex operationum diuersitate quando diuersitas formarum arguatur. lib. 2. q. 12. sec. 2. 659
Ordo non idem in recipiendo qui respiciendo. lib. 1. q. 11. sec. 3. 115
Ordines sacri singuli tribuunt esse specificum, & determinatum. li. 1. q. 10. sec. 4. 101
Ossa in animantibus habet formam substantialem diuersam ab anima, & à forma carnis, neruorum &c. lib. 1. q. 10. se. 3. 92. & seq. Eorum motus naturalis non est ab anima. ibid. 94

P
Paradisum terrestrem altitudine sua ad lunarem globum pertinere qui asserat. li. 2. q. 3. sec. 3. 599

Passio.
Passionis acceptionis variaz. li. 1. q. 40. in principio. 389
Passionem ab actione sola ratione ratiocinata distingui. ibid. sec. 1. 385. & sec. 2. 389
Passionem dicere ordinem transcendentalem ad agens non ad patientem. ibid. sec. 2. 386
Passio non est receptio formae in subiecto. ibid. 387
Sine passione actio dari queat. ibid. 388
Passio nil aliud est, quam dependentia termini ab agente. ibid. 389
Passionem realiter tantum idem esse cum motu non verò, ex natura rei & multo minus ratione ratiocinata. ibi. 390
Passio quo pacto dicatur actus passus. ibid. sec. 3. 392

Passio duplex interuenit dum forma educitur de potentia subiecti. ibi. 395

Patres.
Omnium sanctorum Patrum auctoritas quam certitudinem pariat. lib. 1. q. 3. sec. 4. 41
Philosophia.
Philosophiae distributio. li. 1. q. 1. sec. 3. 10. In quo ab artibus differat. ibi. q. 3. sec. 4. 42
Philosophiam naturalem qui primum docuerint. lib. 1. q. 1. sec. 3. 10
Qui moralem. ibi.
Philosophus.
Philosophi munus quodnam sit. lib. 1. q. 3. sec. 2. pag. 31. & sec. 3. 37
Philosophorum omnium auctoritas quanti facienda. ibid. sec. 4. 39.
Philosophi antiqui, in quibus omnes errauerint. ibi. 40
Philosophorum omnium communis sententia non sine graui causa relinquenda. ibi. 41
An liceat aliquando contra sentire. ibid.
Philosophorum nomine qui intelligantur. ibid. 42. Cur aliquando populi opinionem adducant. ibid. 43
Pictores cur vulgi iudicium magis faciant. ibid.
Piper cur non calefaciat seipsum, & cur calefaciat alia. lib. 1. q. 42. sec. 6. 435
Plantae quaedam cur aliarum plantarum vicinitate proficiant. li. 1. q. 41. sec. 7. 414
Planta quae dicitur maxima qualiter ad motum solis vertatur. ibid.
Plantae non semper augentur secundum omnes partes. lib. 1. q. 33. sec.

sec. 1. 285
Poeta cur vulgi iudicium magni aestiment. lib. 1. q. 3. sec. 4. pag. 43.
Polypi multiformes colores unde oriuntur. lib. 1. q. 28. sec. 4. pag. 244.
Poros dari quibus rationibus comprobetur. lib. 1. q. 33. sec. 1. 284.
Quid sint. ibi.
Possibile si reducatur ad actum nullum sequi impossibile, qualiter intelligendum. li. 1. notatione in octaua propositione. cap. 21. 66
Prædicatum.
Idem prædicatum genericum, quoad bis alicui conuenire possit. li. 1. q. 10. sec. 4. 102
Prædicatum primum quodnam dicitur. lib. 2. q. 11. sec. 3. 654
Prius, & **Posterius.**
Quod est prius in intentione esse posterius in executione quo pacto intelligendum. lib. 1. q. 22. 175
Prius non semper potest existere sine posteriori. lib. 1. q. 37. sec. 6. 364.
Prioritas à quo & in quo quid sit. lib. 1. q. 39. sec. 4. 383
Prius multipliciter aliquid dicitur. lib. 2. q. 7. sec. 2. 617
Primum in vnoquoque genere esse causam ceterorum, quo pacto verum. lib. 2. q. 11. sec. 3. 654.
& lib. 2. notatione in primam propositionem. cap. 11. 704
Priuatio.
Priuatio an suscipiat magis, & minus. lib. 1. q. 47. sec. 3. 503
Quo pacto adiunct actionem. ibid.
Productio.
Productions diuinarum Personarum non sunt relationes formales.

rer loquendo. lib. 1. q. 39. sec. 4. 380.
Spiritus sanctus producit à Patre, & Filio, vt constitutus per suas proprias relationes, non per relationem spirationis actiui. ibi.
Projecta.
Projecta à quonam immediate moueantur. lib. 2. q. 22.
Variae hac de re opinioniones afferunt, & impugnantur. ibi. sec. 1. & 2. Concluditur tandem, moueri à virtute sibi à proijciente impressa. ibi. sec. 3. 731
Et aeternam nullatenus talem motum adiuuare. 732
Pulchritudo ingenij iudicium. li. 1. q. 1. sec. 3. 114

Qualitas.

Qualitates primae se habent, vt materia respectu secundarum, & secundae respectu aliarum. li. 1. q. 10. 101
In qualitatibus perfectiuis datur generatio sine corruptione. li. 1. q. 12. sec. 3. 121
Discrimen inter qualitates corruptiuas, & perfectiuas. lib. 1. q. 26. sec. 3. 219
Qualitas habet infinitas partes synkategorematicè tantum. ibid. se. 4. 227
Qualitatis gradus eterogenei quomodo differant. ibi. sec. 3. 227
Quilibet gradus eterogeneus qualitatis componitur ex eterogeneis. ibi. 228
Qualitas si conseruaretur deorsumque contrario num adhuc haberet gradus eterogeneos. ibi.
Qualitas nunquam tota successiue acquiritur. lib. 1. q. 27. sec. 2. 234
Qua-

Qualiter sit diuisibilis. *ibid.*.sec.3. 236.
 Qualitatum intensibilium distinctio. *lib.*.1. q. 42. *sec.*.8. 437
 Qualitatis gradus inferiores non concurrunt effectiue cum superioribus in agendo, sed tantum concomitanter. *lib.*.1. q. 43. *sec.*.4. 465.
 Superiores vero cum inferioribus etiam effectiue. *ibid.*
 Qualitates virtuales ex se non sunt actiue. *lib.*.1. q. 52. *sec.*.3. 546
 Qualitates primæ qua ratione primæ nuncupentur. *lib.*.2. q. 7. *sec.*.2. 617.
 Qualitates secundæ, an ex primis oriantur. *ibid.*. 618. Cur ad primarum qualitatum mutationem secundæ mutantur. *ibid.*. 620
 Qualitates virtuales actiue non dari neque in elementis, neque in mixtis probabilius. *ibid.*. *sec.*.3. 621.
 Qualitates primæ omnes sint actiue. *ibid.*. 623
 Definitiones primarum quatuor qualitatum explanantur. *lib.*.2. q. 8.
 Qualitatis in genere definitio. *ibi.*. *sec.*.2. 628
 E quatuor primis qualitibus quæ magis actiue, & quæ magis resistiue. *lib.*.2. q. 9
 Cur e quatuor qualitibus ab Aristotele duæ passiuæ dicantur. *ibid.*. *sec.*.3. 633
 Ordo actiuitatis in primis qualitibus. *ibid.*. 634
 Qualitatum quænam combinatio magis resistiua. *ibid.*. 635
 Quæ qualitates quorum elementorum propriæ. *lib.*.2. q. 10. 639
 Qualitates primæ quò in gradu reperiuntur in elementis. *lib.*.2. q. 11. 640

Qualitates symbolæ sunt eiusdem speciei. *lib.*.2. q. 12. *sec.*.2. 658
 Qualitates primæ quo pacto elementorum proprietates dici possint. *ibid.*. 659
 Qualitatis gradus remissus, intensus, & summus qui. *lib.*.2. q. 14. *sec.*.1. 667
 Qualitates contrariæ cur in gradu tantum remisso simul *ibid.*. *sec.*.2. 668. & seq. Ex qualitibus contrarijs in gradu remisso non fieri vnâ simplicem qualitatem, tertiam probabilius. *ibid.*
 Duæ qualitates contrariæ in gradu summo quomodo possunt per diuinam potentiam esse simul. *ibid.*. 671
 Qualitates primæ non sunt grauitatis, & leuitatis origo. *lib.*.2. q. 19. *sec.*.2. 716
 Qualitates motiuæ symbolæ non differunt specie. *lib.*.2. q. 20. *sec.*.2. 719.
 Qualitatum primarum an sit primum vt non nisi ex admittione contrarij remittantur. *ibid.*. *sec.*.3. 720
 Qualitates motiuæ an sint in elementis cum admittione contrarij. *ibid.*. 721
 Cur elementis datæ. *lib.*.2. q. 21. *sec.*.3. 724

Quantitas.
 Quantitas materia proprietatis. *lib.*.1. q. 11. *sec.*.3. 115
 Quantitatis minimum si diuidatur quid de nullo generabitur. *lib.*.1. q. 12. *sec.*.3. 121
 Quantitas per diuinam potentiam sine figura esse potest. *lib.*.1. q. 23. *sec.*.3. 182
 Quantitatem existere, & non esse terminatam repugnat, & de quo termino hoc intelligendum. *ibi.*

Quantitas

Quantitatem vltimam partem habere tripliciter intelligitur. *ibid.*. *sec.*.5. 195
 In acquisitione quantitatis cur primo loco indiuisibile acquiratur non sic in alteratione. *lib.*.1. q. 27. *sec.*.2. 233
 Quantitatis subiectum sustentationis sola materia. *lib.*.1. q. 23. *sec.*.3. 252. subiectum in hætionis materia, & forma materialis simul *ibid.*. 253
 Quantitas duplici vnione formæ, & materiæ vnitur. *ibi.*. *sec.*.5. 258.
 Cur non possit dari motus ad totam quantitatem sicut ad qualitatem datur. *lib.*.1. notationem in nonam propositionem. *cap.*.51. 266
 Quantitas ex sui natura nullum terminum magnitudinis, aut paruitatis postulat. *lib.*.1. q. 35. *sec.*.1. 300. Neque respectu diuinæ omnipotentia. *ibid.*. De facto oia sunt quantitatis determinata. *ibid.*. In nulla re quanta datur minimum inexistens. *ibi.*
 Noua quantitas an in rarefactione acquiratur. *lib.*.1. q. 37. Vide, Rarefactio.
 Extensio non est quantitas, sed modus ipsius. *ibid.*. *sec.*.4. 323
 Quantitas quid sit. *ibid.*. 324. Materia, & forma non sunt extensæ formaliter per quantitatem. *ibi.*
 Quantitati repugnat penetratio. *ibid.*. 325. Corpus non est propriè in loco per quantitatem. *ibi.*. 327
 Quantitas non est grauitatis, & leuitatis origo. *lib.*.2. q. 19. *sec.*.1. 716. Vide, Indiuisibile.
 Quatenus hæc particula reduplicatiue sumpta quid significet. *lib.*.1. q. 10. *sec.*.5. 109

Quies.
 Quietem in puncto reflexionis non dari ostenditur. *lib.*.2. q. 24. *sec.*.2. 742
 Quies alia positua, alia priuatiua. *lib.*.2. q. 24. *sec.*.3. 745
 Quietem incipere posse per primum sui esse eorollario. q. 23. 752

R
 Rarefactio.
 In rarefactione nouam quantitatem non acquiri ostenditur. *lib.*.1. q. 36. *sec.*.3. 321
 In rarefactione acquiritur, noua extensio. *ibid.*. 323. An acquirantur noua puncta, & nouæ superficies. *ibid.*. 324
 Rarefactio qualiter à motu locali distinguatur. *ibid.*. *sec.*.5. 327
 Quomodo sit idem cum extensione. 429
 An dum aliquid secundum se totum rarefit, vel condensatur omnes eius partes simul rarefiat, & condensentur, vel aliqua tantum. *ibid.*. 330
 Dum corpus rarefit, siue extenditur, quo pacto prior extensio mutetur. *ibid.*. 332
 Sine rarefactione, & accessu nouæ materiam an aliquod corpus ex paruo posset fieri magnum. *ibi.*. 333.
 Absque rarefactione partes materiam extendi, est impossibile. *ibi.*
 Quod secundum omnes partes rarefit non necessariò sit duplo maius. *lib.*.1. q. 33. *sec.*.1. 284
 Vide, Extensio.
 Raritas.
 Raritas duplex. *lib.*.1. q. 36. *sec.*.1. 135.

Raritas

Raritatem propriè dictâ reperiri, varijs experimentis ostenditur ibi. 494

Raritas, & densitas, quid sint. ibi. pag. 319

Raritas nunc ad quantitatis, nunc ad qualitatis prædicamentum spectat. ibi. sect. 5. 330

Raritas, & extensio quem prioritatis ordinem inuicem seruent. ibidem.

Raritas non est conditio prærequi sita necessariò ad formam ignis. lib. 1. q. 43. sect. 5. 467

Raritas non est effectus conuertibilis cum calore. lib. 2. quæst. 10. sect. 3. 647

Raritas, & densitas ad transmutationem elementorum concurrunt. lib. 2. q. 17. 697

Raritas, & densitas licet ad grauitatem, & leuitatem conferant, nõ tamen sunt illarum origo. lib. 2. q. 19. sect. 1. 716

Ratio.

Ratio omnibus Philosophis præponenda. l. 1. q. 3.

Ratio physica, an rationi logicæ præferenda, & qualis utraque. lib. 1. notatione in septimam propositionem. cap. 2. 65

Rationi sensus præferendus. lib. 1. notatione in secundam propositionem. cap. 8. 747. & ibidem. q. 52. 556

Reactio, & Repassio.

Reactio quid. lib. 1. disp. 6. in principio 479

Reactionem dari ostenditur. lib. 1. quæst. 45. sect. 2. 481. Argumentum Calculatoris contra reactionem explicatur, & soluitur. ibi. sect. 3. 483. Reliqua argumenta contra reactionem dissoluuntur. ibid. sect. 4. 494

Quodnam agens in agendo repatiatur. lib. 1. q. 46. sec. 1. 496

Reactio an detur in motu locali. ibidem sect. 2. 497. Et quid de mente Aristotelis hac de re. ibi. pag. 498

Repati non dicitur mouens ob solam resistantiam mobilis. ibid.

Quomodo exponendum Aristotelis dictum, omne mouens in mouendo mouetur. ibid. Cur ab hac regula Aristoteles primum motorem excludat. ibid. 499.

Calefaciens cur non repatiatur à sua actione reflexa sicut mouens à sua virtute. ibidem. Luminosum non dicitur repati per lumẽ reflexum. ibid.

Recentiora antiquis potiora. lib. 1. q. 1. sect. 4. 17

Recentiores cur antiquis postponantur. ibid. 20. Eorum inuenta. ibi. q. 2. sect. 2. 24

Relatio.

Relatio qualiter ab actione differat. lib. 1. quæst. 39. sect. 3. 378

Relatio cur posito fundamento sine noua actione resulter. lib. 1. q. 20. sect. 4. 160

Relationes transcendentes, vt differant à prædicamentis. lib. 1. q. 38. sect. 1. 367

Relationis distinctio in intrinsicis, & extrinsecis aduenientem coarguitur. ibid.

Relatio transcendentalis potest esse fundamentum prædicamentalis. ibid. sect. 2. 369

Potest suum terminum præcedere. ibi. sect. 4. 372. Potest esse etiã ad suum subiectum. ibi. 373

Cur peculiare prædicamentum non constituat. lib. 1. q. 39. sect. 3. pag. 378

Re-

Relationes diuinæ non sunt Personarum productiones formaliter loquendo. ibi. sec. 4. 380

Remora qua virtute nauim retardet. lib. 1. q. 41. sec. 7. 411

Replicatio corporum non fit cù in teruentu motus localis. lib. 1. q. 37. sec. 5. 363

Reproductio eiusdem effectus naturaliter impossibilis. lib. 2. notatione in sextam propositionem cap. 11. 712

Resistentia.

Resistentia non est actiua per se, sed per accidens. lib. 1. q. 46. sec. 2. 499

Resistentia alia propria, alia impropria. lib. 1. q. 47. in principio

Resistendi principium, & resistendi actus distinguuntur. ibi. 500

Resistentia quid sit, lib. 1. q. 47. Variæ opiniones ea de re. ibi. sec. 1. 500. Vera sententia. ibi. sec. 2. 501.

Resistentia actiue, & passiuè sumitur. ibid. In quo prædicamento ponenda. ibid. 502

Quo pacto suscipiat magis, & minus. ibid. sect. 3. 503

Resistendi potentia quid sit. ibid. Problemata circa resistantiam. ibi. 504

Resolutio.

Resolutionem vsq̃ ad materiam primam in corruptione non dari rationibus, & experimentis ostenditur. lib. 1. q. 11. sec. 2. 108 & seq. Argumentis in contrariũ occurritur. ibi. sec. 3. 114

Resolutio vsq̃ ad materiam aliquando dari possit. ibi. 115

Resurrectio erit generatio. li. 1. q. 14. sec. 1. 130

Rusticorum iudicium, cur aliquando sequendum. lib. 1. q. 3. sect. 3. pag. 33.

Sacerdotij ordo quomodo ab Episcopatu differat. lib. 1. q. 26. sect. 5. 228

Sapientiæ cur nullum institutum certamen. lib. 1. quæst. 1. sec. 1. pag. 2

Scientia.

Scientiæ alicuius præstantia ex quibus colligatur. lib. 1. quæst. 6. pag. 54

Scientiam omnem quis negauerit. lib. 1. q. 48. sect. 1. 509

Scriptura sacra.

Scripturæ sacræ veritas, quanta. li. 1. q. 3. sect. 2. 28. Præter eius auctoritatem rationes ad scientiam comparandam, requiruntur. ibid. 31

Scriptura sacra illi sententiæ fauet, quæ sub concauo lunæ ignem non dari asserit. lib. 2. quæst. 3. sect. 3. 599

Sectarij quomodo à Galeno appellati. lib. 1. q. 3. sect. 3. 33

Senes cur sapientiores. lib. 1. q. 1. sect. 4. 17

Sensus.

Sensus rationi præferendus. lib. 1. notatione in quintam propositionem. cap. 2. 65. & not. in secundam 8. cap. 347. Cur aliquando rationi postponatur. lib. 1. quæst. 52. sec. 4. 556

Sensus quò magis actiui, eò minus resistit. lib. 2. q. 9. sec. 1. 631

Serpentis incantatio num solis vèbis naturaliter fiat. lib. 1. q. 41. sect. 7. 414

Siccitas.

Siccitatem, & frigus esse priuationes, quinam existiment. lib. 2. q. 7. sect. 2. 622

Sic-

I N D E X

Siccitatem, & frigus esse qualitates positivas. ibi.

Siccitas cur ab Aristotele qualitas passiva nuncupetur. li. 2. q. 9. sec. 3. 633

Siccitas maximè omnium resistiva, & minimè activa. ibidem. 634. facile tamen defendi potest humiditatem vim maiorem habere resistendi ibi. 935

Siccitati aliquando est contrarius calor. ibi.

Siccitas summa competit igni, aeri, & terræ. lib. 2. q. 1. sec. 2. 953. & seq.

Simile.

Simile non posse agere in omnino simile. lib. 1. q. 43. sec. 2. 454

Rationes, quæ communiter circa hoc afferuntur, ut parū firmæ reijciuntur. ibi. Vera ratio afferuntur. ibi. sec. 3. 457

Qualitas, quæ intenditur per gradus homogeneos, ut virtus impressa, & lumen potest ab agente simili augeri. ibi. 458

Cur idem non eueniat in calore, igne. ibi. 461

Simile in gradu, sed dissimile in dēfinitate, vel magnitudine molis si agat per eterogeneos non intendit aliud simile. ibi. sec. 4. 462

Simile agere in simile dupliciter intelligitur. lib. 1. q. 45. sectio. 3. 491.

Cur non possit aliquid moueri à simili in simile. ibi. 492

Simile non augere in simile quo se su verum. lib. 1. q. 26. sec. 3. 223

Similitudo penes quæ attendenda. lib. 1. q. 45. in princ.

Sol.

Solis radij per philam aquæ transeunt qualiter ignem produ-

cant. lib. 1. q. 31. sec. 7. 415. Per Cælū transeunt cur ipsū non calefaciant. ibi.

Solis Cælum duobus moueri motibus, quorum altero diem, altero annum consiciat, quo pacto explicandum. lib. 1. q. 45. sect. 3. 484.

Solem tardius à nobis recedere, & celerius accedere Astrologi contra Aristotelē sentiunt. lib. 2. notatione in octauam propositionem. cap. 10. 706

Sonus cur tardius ad nos perueniat quam species coloris. lib. 1. q. 41. sect. 5. 408

Spatij partes essentialē ordinem, & dependentiam inuicem habent. lib. 1. q. 41. sec. 3. 402

Species.

Species qualiter in speculo reflectantur. lib. 1. q. 42. sec. 13. 443

Species intentionales in intensiōne per antiperistasisim sine fundamento excogitatas. ibi.

Sphæricum.

Sphæricum perfectum tagens planum in puncto dati non posse. lib. 1. q. 23. sec. 196

Quo sensu probabiliter admitti posset perfectè sphæricum, si daretur; tangere planum in puncto. ibi.

Staturæ paruitas cuius rei indicium. lib. 1. q. 1. sec. 3. 14

Stellæ nouæ, quæ in signo Cassiopeæ anno 1572. apparuit, situs, & materia. lib. 2. q. 4. sec. 2. 606

Struthiocamelus an solo aspectu oua sicut. lib. 1. quæst. 41. sect. 7. 413

Subiectum.

Opiniones de subiecto horum. li.

R E R V M

librorum. lib. 1. q. 4. sec. 1. 43. & seq. Vera sententia. ibi. sec. 2. 46. & seq.

Subiectum scientiæ alicuius quale esse de beat. ibi. sect. 1. 44. & seq.

Subiectum totale à partiale in quo differat. ibi.

Subiectum aliud scientiæ, aliud rei. ibi. sec. 3. 53

Subiectum quomodo mutari dicitur. lib. 1. q. 16. sec. 2. 148

In alteratione ipsius duas mutationes intercedere non inconuenit. ibi.

Subiectum aliud sustentationis, aliud inhætionis. lib. 1. q. 29. sec. 3. 152. & sect. 4. 256

Subsistentia quid. lib. 1. q. 23. sect. 3. 183

Substantia.

Substantiæ productio, qualiter ab accidente attingatur. lib. 1. q. 20. Vide, Accidens.

Substantia quo pacto dici possit aliam substantiam producere, si formæ substantialis productio in virtutem solius primæ causæ referatur. ibi. sect. 4. 167. Quorū accidentium sit immediatū principium. ibi. sect. 5. 169

Substantia eterogenea an ex partibus eterogeneis componatur. li. 1. q. 26. sect. 5. 228

Substantia cur non suscipiat magis, & minus. lib. 1. q. 28. sect. 2. 239. Quo sensu id admitti posset. ibi. 240. & habere contrarium. lib. 1. notat. in octauam propositionem. cap. 7. 342

Substantia an per diuinam potentiam possit sine omni accidente existere. lib. 1. q. 37. sect. 6. 365

Substantias spirituales à seipsis moueri. lib. 1. q. 42. sect. 4. 429

Quomodo secundū Aristotelem

cōcipi possit ipsas moueri ab extrinseco. ibi. 430. Aristotelis sententia hac de re falsa ostenditur. ibidem.

Successiuum.

Successiua entia non incipere per vltimum sui non esse, nec desinere per primum sui non esse. li. 1. q. 23. sect. 3. 185

Successiua entia alio modo incipere, quam per primum sui esse, & desinere, quam per vltimum sui esse repugnare ostenditur corollario quæstionis 23. lib. 1. 750. & deinceps.

Tactus.

Tactus percipere non potest alterationem continuè fieri, nec viuientium accretionem. lib. 1. q. 27. sect. 1. 231

Tactus Mathematicus, physicus, virtualis, metaphoricus quinā sint. li. 1. à notatione in quartam propositionem. cap. 71. vsque ad decimam secundam 336. & sequen.

Contactum agentis, & patientis ad omnem actionem necessariò præquiri ostenditur. lib. 1. q. 41. sec. 2. 397. An hoc in Dei quoque actionem locum habeat. ibi. sec. 4. 403

Tactus inter sensum est maximè resistiuus, & minimè actiuus. lib. 3. q. 9. sec. 1. 631

Tarantulæ venenum cuius naturæ. lib. 1. q. 41. sec. 7. 413

Temperamentorum quorū sint genera in mistis. lib. 1. q. 53. sec. 2. 556.

Tempus.

Instantia in tempore quo sensu admitti possint. lib. 1. quæst. 23. sec. 2. 201. Duo instantia esse non posse

posse immediata, seu simul quomodo intelligendum. ibi. 202
 In tempore nõ potest verè assignari instans præfens distinctum à præterito, & futuro. ibidem. pag. 203
 Terminabilitas, & interminabilitas duplex. lib. 2. quæst. 8. sect. 2. pag. 627.
 Terra.
 Terræ diameter quantus ex Mathematicis. lib. 2. quæst. 4. sect. 2. pag. 605
 Terra cur elementum passivum vocetur ab Aristotele. lib. 2. q. 10. sect. 3. 639
 Terra est summè sicca, & summè frigida. lib. 2. quæst. 11. sect. 2. pag. 654
 Terra non potest conuerti in ignem. lib. 2. q. 15. sect. 2. 688
 Terram verti posse in aerem, vel in aquam licet difficile, non tamen omnino improbabile. ibid. 689. Idem de conuersione aeris, & aquæ in terram. ibid.
 Terra, & aquæ grauitas eiusdem speciei. lib. 2. quæst. 20. sectio. 2. pag. 719
 Terræ motus vnde oriatur. lib. 1. q. 36. sect. 1. 316
 Theologi omnes quid de loco ab authoritate humana sentiant. li. 1. q. 3. sect. 3. 34
 Tormenta bellica cur tanto impetu pilam æneam obrudant. lib. 1. q. 36. sect. 2. 316
 Torpedo qualiter piscatoris manû stupefaciat. lib. 1. quæst. 41. sect. 7. pag. 411
 Totum.
 Totum qualiter distinguatur à partibus. lib. 1. q. 13. à sect. 2. 124. & sequent.
 Totum per aggregationem, totum

per accidens, & totum per se, quo pacto differant. ibid. sect. 4. pag. 127
 Transmutatio Metaphysica, quænam dicatur. lib. 2. notatione in secundam propositionem. cap. 4. pag. 673
 Transubstantiationem non esse propriè generationem. lib. 1. q. 9. sect. 2. 81

V

Vaporem formam aquæ retinere probabile. lib. 2. q. 18. sect. 3. 718
 Vbi Angelicum, Vide, Angelus.
 Ventriculus cur hyeme calidior. lib. 2. q. 13. sect. 3. 666
 Ventus.
 Ventorum materiam non esse exhalationem calidam, & siccam. lib. 2. q. 10. sect. 2. 642. Quæ tandem sit. ibid.
 Ventorum motus cui tribuatur à Peripateticis. ibid. Vnde verè oriatur. ibi. 643
 Ventus cur oriente, & occidente Sole spirat. ibid.
 Ventus est per se frigidus. ibid. pag. 645
 Verbum diuinum.

Verbum diuinum cur vnitum humanitati absque proprio modo vnionis. li. 1. q. 16. sec. 1. 144
 Verbum diuinum vnde vnitur naturæ humanæ tanquam forma, sed tanquam terminus. ibidem. pag. 145
 Verbum diuinum cur semper generari dicatur. lib. 1. q. 37. sect. 4. 361. & q. 44. sec. 2. 476. Quomodo à Patribus probetur non esse creaturam. ibi. 478
 Verbi diuini generatio, quomodo necessaria. lib. 2. not. in duodecimum propositionem. c. 10. 707

Veritatis nouerca authoritas. lib. 1. q. 2. sect. 3. 37
 Vera esse quæ nobis vera apparent quinam existimarint. li. 1. notat. in secundam proposit. cap. 2. 65
 Victoria quæ nobilissima. lib. 1. q. 1. sect. 1. 2

Vinum.

Vinum semper esse formaliter calidum quidam asserunt. lib. 1. q. 3. sect. 4. 42
 Vinum cur non calefaciat seipsum sicut calefacit alia. lib. 1. q. 42. sect. 6. 433
 Vinum non posse aquam sibi imitam in seipsum vertere authoritate, experimentis, & rationibus comprobatur. li. 1. q. 52.
 A vino diluto aquam mistam posse denuo secerni multis experimentis ostenditur. ibid. sect. 4. 554. & seq.
 Vini ebullitio, & putredo, vnde oriatur. li. 2. q. 8. sect. 3. 629
 Virtus impressa.
 Virtutis impressæ natura explicatur, & à calumnijs vendicatur. li. 2. q. 22. sect. 4. 733
 Virtus impressa non habet contrarium formale, sed virtuale. ibid. 735.

Viso.

Visionis actus recipitur in organo, & producitur ab anima medio organo. lib. 1. q. 42. sect. 7. 434. Cur nonnulli in tenebris videant. li. 2. q. 7. sect. 2. 619
 Visus qualiter dicatur tactu prior lib. 2. notat. in tertiam propositionem. cap. 2. 562

Viuens.

Viuentia præter animam tot habere formas, quot partes diuersas. lib. 1. q. 10. sect. 3. 92. & seq.
 Viuentium grauitas non est ab ani-

ma. ibidem 94
 Viuens quo pacto dici possit habere esse per vnica formam. ibi. sect. 4. 100
 Nou viuens dupliciter aliquid dicitur. ibi. 102
 Viuentis partes semper retinent eandem mitionem. ibi. 105
 Viuentia quo pacto corpus à materia, & vitam ab anima habere dicantur. ibid.
 Viuentia an habeat terminum suæ magnitudinis. lib. 1. q. 35. sect. 2. 301. & seq. & an iste terminus sit assignandus ab intrinseco, vel ab extrinseco. ibi. sec. 3. 305
 In viuentibus qualiter requiratur determinata quantitas ex parte materiæ ad introductionem formæ. ibi. sect. 5. 315

Vnio.

Vnionem distingui ex natura rei à forma, quam vnit. lib. 1. q. 15. sect. 2. 135. & seq.
 Vnionis concretum, quodnã sit. ibi.
 Vnio non tollit immediationem in materia, & formam. ibid. sect. 3. 142
 Vnio non est relatio. ibi. 143
 Discrimen inter vnionem animæ rationalis, & aliarum formarum. ibi.
 In quolibet composito duplicem esse vnionem probabilius ostenditur. li. 1. q. 16. sect. 1. 144
 Vnio qualis sit modus. ibi. non adheret alij, quam parti, in qua est ibid. 145
 Vnio quo pacto dicatur nexus duorum. ibi. sect. 2. 146
 Vnio seipsa, non per aliam vnionem vnit. ibi. 147
 Compositum potest dici vnitum, vt terminus, non vt subiectum. ibid.
 Vnio

I N D E X

- Vnio materiæ ex eiusdem materiæ potentia educitur, & in illa subsistatur. lib. 1. q. 17. sect. 1. 148
- Vnio formæ, seu inherentiæ, vel inexistentiæ est in ipsa forma, & ab ipsa educitur. ibi. Quo pacto dicatur esse in materia, & exire in actum dependenter ab illa. ibid. sect. 2. 149
- Vnio animæ rationalis cum corpore à quonâ agente producat. ibid.
- Vnio materiæ cur non sit efficienter ab ipsa materia, sicut vnio animæ rationalis ab ipsa anima. ibidem 150
- Vnionem animæ rationalis emanare ab ipsa anima, non verò effici ab homine probabilius. ibid.
- Vnio formatû materialium à quonam sit. ibid.
- Vnio animæ rationalis licet sit efficienter ab ipsa anima, non tamen dicitur se vnire, neque generare hominem, & cur. ibi. 151
- Quo pacto sit formalis terminus generationis. ibi.
- Vnionem animæ rationalis spirituales esse ostenditur. lib. 1. q. 18. 152. Quo pacto sit causalitas materiæ. ibid. Hanc vnionem non recipi in materia, & animam recipi mediante vnione in materia quomodo coher-
- reant. ibi. Quomodo simul participet naturam animæ, & materiæ. ibi. 153
- Vnionem animæ rationalis esse diuisibilem. lib. 1. q. 19. Discrimen inter vnionem materiæ ad animam, & animæ ad materiam. ibi. 155
- Vnio hypostatica quid sit. lib. 1. q. 15. sect. 2. 141. Quomodo differat ab vnione materiæ cum forma. lib. 1. q. 16. sect. 1. 144
- Vniuersalia qualiter à singularibus pendeant. lib. 2. notatione in primam propositionem. cap. 91. 699
- Vniuersum si esset vnum ens, an tollenda omnis generatio, corruptio, & alteratio. lib. 1. notatione in secundam propositionem cap. 1. 59
- Vnum vni contrarium. lib. 2. q. 13. sect. 2. 662
- Voluntas Dei.
- Qua ratione dicatur Deus agere per voluntatem. lib. 1. q. 41. sect. 6. 409.
- Z
- Zona torrida an credita ab antiquis habitabilis. lib. 1. q. 3. sect. 2. 30

I N D E X A V T H O R V M.

Qui in hoc Opere vel laudantur, vel impro-
bantur, vel explicantur.

- A** Egidij sententia de obiecto horum librorum. lib. 1. q. 4. sect. 1. pag. 46. Impugnatur ibid. sect. 2. pag. 48. Opinio eiusdem de pluralitate formarum in eodem composito. lib. 1. q. 10. sect. 1. pag. 87. De actiuitate accidentium in substantiam. lib. 1. q. 20. sect. 3. pag. 159. De modo, quo fit intensio, & remissio qualitatum. lib. 1. q. 25. sect. 2. 209. De alterationis continuitate. lib. 1. q. 27. sect. 1. 230. Accretionem in acquisitione quantitatis consistere dicit. lib. 1. q. 30. sect. 1. 271. Quid de materiæ, & formæ augmentatione secundum mentem Aristotelis. lib. 1. q. 33. sect. 3. 290. Negat agens posse agere in distans. lib. 1. q. 41. sect. 2. pag. 398. & idem posse agere in seipsum. lib. 1. q. 42. sect. 1. pag. 417. Calorem vitalem, & elementarem eiusdem vult esse speciei. Eius sententia de conuersione inter elementa symbola. lib. 2. q. 16. sect. 1. 693
- E**gyptij Cælum igneum statu-
bant. lib. 2. q. 3. sect. 3. 599
- E**schilus quid iniuste victus dixe-
rit. lib. 1. q. 3. sect. 4. 42
- A**chillinus negat in corruptione resolutionem fieri vsque ad materiam primam. lib. 1. q. 11. sect. 2. pag. 109. Eius sententia de motu grauium, & leuium. lib. 1. q. 42. sect. 2. 421. de modo, quo elementa manent in misto. lib. 1. q. 51. 525. Afferit omnia elementa habere vtramque qualitatem in summo. lib. 2. q. 11. sect. 1. pag. 652. Calorem vitalem, & elementarem eiusdem facit speciei. lib. 2. quest. 13. sect. 2. pag. 661

Ageſtaus quid patti reſponderit iniuſta petenti. lib. 1. q. 3. ſec. 3. 38.

Alberti Magni ſententia de obiecto horum librorum. lib. 1. q. 4. ſec. 1. 43. Impugnatur. ibid. ſec. 2. 46. Negat in corruptione reſolutionem fieri uſque ad materiam primã. lib. 1. q. 11. ſec. 1. 108. Eius opinio de actiuitate accidentium in ſubſtantiam. lib. 1. q. 20. ſec. 3. 159 De modo, quo fit intentio, & remiſſio. lib. 1. q. 25. ſec. 3. 210. De ſubiecto in heſionis quantitatis, & aliorum accidentium. lib. 1. q. 29. ſec. 2. 250. Negat accretionem eſſe continuam. lib. 1. q. 31. ſec. 1. 275. Quid ſentiat de augmentatione partium eius, quod augeatur. lib. 1. q. 33. ſec. 1. 282. Quid de augmentatione materiæ, & formæ ſecundum mentem Ariſtotelis. ibi. ſect. 3. 284. Quid de animalium motu ſecundum mentem eiſdem. lib. 1. q. 42. ſec. 3. 427. Ab æterno nil fieri potuiſſe exiſtimat. lib. 1. q. 44. ſec. 2. 471. Affirmat, elementa manere actu in miſto. lib. 1. q. 51. 525. Teſtatur auem quamdam reperiri, quæ noctu inſtar ignis ſplendescit. lib. 2. q. 7. ſec. 2. 619. Quid de definitione calidi ab Ariſtotele tradita. lib. 2. q. 8. ſec. 2. 626. De gradu, quo qualitates reperiuntur in elementis. lib. 2. q. 11. ſec. 1. 651. Calorem vitalem ab elementari ſpecie nõ diſtinguit. lib. 2. q. 13. ſec. 2. 661.

Albertus de Saxonia quid de reſolutione uſque ad materiam. lib. 1. q. 11. ſec. 2. 109. De generationis, & corruptionis identitate

lib. 1. q. 12. ſec. 1. 117. Accretionem ab aggeneratione non diſtinguit. lib. 1. q. 30. ſec. 1. 264 Quomodo ſecundum ipſum forma augeatur. lib. 1. q. 33. ſec. 2. 285. Indiuifibilia alterari poſſe inſiciatur. li. 1. notatione in quintam propoſitionem cap. 91. 349 Motum à termino ratione tantũ diſtinguit. lib. 1. q. 37. ſec. 2. 353. Inter ſimilia in gradu, & diſſimilia in denſitate, & magnitudine molis actionem non admittit. lib. 1. q. 43. ſec. 4. 462. Calorem vitalem, & elementarem eiſdem aſſerit ſpeciei. lib. 2. q. 13. ſec. 2. 661. Negat motum proiectorum eſſe à medio. lib. 2. q. 22. ſec. 1. 727

Albertini ſententia de actiuitate accidentium in ſubſtantiam. li. 1. q. 20. ſect. 3. 159. Negat inſtrumentum requirete actionẽ præuiam. ibi. ſec. 6. 170

Alexander Magnus quanti ſapientiam fecerit. lib. 1. q. 1. ſec. 1. 3.

Alexander Aphrodiſeus primus, qui in uerba Ariſtotelis iuratic lib. 1. q. 1. ſec. 2. 6. Quo tempore floruerit. ibi. Quid de Ariſtoteleſq; doctriñe obſcuritate. lib. 1. q. 3. ſec. 2. 28. Eius ſententia de reſolutione uſque ad materiam primam. lib. 1. q. 11. ſec. 2. 109. Quid de uirtute magnetis. lib. 1. q. 41. ſec. 7. 414. Citatur pro ſententia aſſerentiũ elementa formaliter manere in miſto. lib. 1. q. 51. 524. Docet aquam poſſe à uino diſiungigi. lib. 1. q. 52. ſec. 2. 545. & in miſtione cum uino non corrumpi. ibid. ſec. 4. 556. Formas elementorum eſſe ipſorum qualitates

res actiuas aſſerit. lib. 2. q. 1. ſec. 2. 580

Calorem vitalem, & elementarẽ eiſdem facit ſpeciei. lib. 2. q. 13. ſect. 2. 661. Ratio quam aſſignat cur motus naturalis ſit in fine uelocior reſellitur. li. 2. q. 23. ſec. 1. 736

Alexander Alenſis affirmat in corruptione reſolutionem fieri uſq; ad materiam primam. li. 1. q. 11. ſect. 2. 108

Alexander Piccolomenus perfectẽ ſphæricum tangens planum in puuſto aſſerit phyſicẽ impoſſibile. lib. 1. q. 23. ſec. 7. 196. Inter elementa ait non a deſſe decuplam proportionem. lib. 2. q. 4. ſect. 2. 605

Alexander ab Alexandro corpora à Dæmonibus aſſumpta dicit eſſe maximẽ frigida. lib. 2. q. 10. ſect. 2. 642. Eiꝰ opinio de gradu, quo qualitates primæ reperiuntur in elementis. ibi. q. 11. ſect. 1. 650

Calorem vitalem, & elementarẽ eiſdem facit ſpeciei. lib. 2. q. 13. ſec. 2. 661

Alexander Taſſonius ſub concauo lunæ ignem non dari aſſerit. lib. 2. q. 3. ſec. 2. 593

Ammonius Ariſtotelem laudat. li. 1. q. 1. ſec. 2. 5. Ab eo diſſentire fas eſſe docet. lib. 1. q. 3. ſect. 3. 37.

elementorum formas aſſerit eſſe ipſorum qualitates actiuas. lib. 2. q. 1. ſec. 2. 580

Anaxagoras niuem dixit nigram eſſe. lib. 1. q. 3. ſec. 4. pag. 42. Inſinita eſſe elementa exiſtimauit. lib. 2. quæſt. 2. ſec. 1. pag. 583. Quid de ſphæra ignis ſub concauo lunæ ſentiat. ibi. q. 3. ſec. 3. 600

Antiphontis hiſtoria, & eius ratio lib. 1. q. 3. ſec. 2. 30

Anonius Ruuius negat partes vniſtas copulatiuim cauſare totũ. lib. 1. q. 13. ſect. 4. 128. Eius ſententia de diſtinctione vnionis à forma, quam vnũ. lib. 1. quæſt. 15. ſec. 2. pag. 135. Vnicam tantum vnionem in composito admittit. lib. 1. q. 16. ſect. 1. 144. Impugnatur. ibid. 145. Formæ vnionem dicit eſſe in materia, & de illius potẽtia educi. lib. 1. q. 17. ſect. 1. 148. Vnionem animæ rationalis aſſerit eſſe materialem. lib. 1. q. 18. in princ. Et indiuifibilia eſſe entia realia. lib. 1. q. 23. ſect. 1. pag. 176. & modos ipſius quantitatis ibid. ſect. 2. 179. Dicit indiuifibile non poſſe ſeparatum, & per ſe moueri, poſſe tamen in corpore ſphærico. ibi. ſect. 5. 190. De motu ſphærici ſuper planum quid ſentiat. ibi. 191. Ratio, qua probat in uiuentibus dari terminum quoad magnitudinem reſellitur. lib. 1. q. 35. ſec. 2. 302. Non uult gigantes eſſe monſtra naturæ. ibid. 304. Negat in homogeneis terminum magnitudinis, & paruitatis. ibid. ſect. 4. 310. motum qualiter à ſuo termino diſtinguat. lib. 1. q. 37. ſect. 1. 351. Paſſionem formaliter dicere relationẽ ad paſſum aſſerit. lib. 1. q. 40. ſec. 1. 384 Eamq; eſſe receptionem formæ in ſubiecto, ibi. Ratio, qua probat agens non poſſe agere in diſtans impugnatur. lib. 1. q. 41. ſec. 3. 400. Eius opinio de motu grauium, & leuium. lib. 1. q. 42. ſec. 2. 419. Reductionem aquæ ad priſtinum frigus cui tribuat. ibi. ſect. 5. 433

**Ratio, qua probat agentia virtua-
lia se alterare non posse refelli-
tur.** *ibid.* *sect.* 6. 433. **Motu proie-
ctorum negat esse à medio.** *lib.*
2. q. 22. *sect.* 1. 727. **eius ratio cur
motus violentus sit velocior in
medio rejicitur.** *lib.* 2. q. 23. *sect.*
2. pag. 740

**Antonij Trombettæ sententia de
pluralitate formarum in eodem
composito.** *lib.* 1. *quæst.* 10. *sect.*
2. 92

**Antonius Mizaldus quid de Puni-
ca, & Myrto.** *lib.* 1. q. 41. *sect.* 1.
396. **Eius experimentum pro a-
qua à vino diluto eximenda.** *lib.*
1. q. 52. *sect.* 4. 555

**Antonius Andreas affirmat idem
posse agere in seipsum.** *lib.* 1. q.
42. *sect.* 1. 417

**Antonij Philotei testimonium de
maximo frigore in summitate
Montis Etnæ.** *lib.* 2. q. 10. *sect.* 2.
pag. 637

**Apelles ab hominibus ad equos
appellavit.** *li.* 1. q. 3. *sect.* 4. 42

**Apollo Delphicus Ciceroni consu-
lenti, quid responderit.** *lib.* 1. q.
3. *sect.* 3. 33

Apuleius Aristotelem laudat. *lib.* 1.
q. 1. *sect.* 2. pag. 5

**Aquarius asserit alterationem non
esse continuam, nec ratione sub-
iecti, nec ratione termini.** *lib.*
1. q. 27. *sect.* 1. 229

**Archangelus Mercen. elementa
formaliter manere in misto asse-
rit.** *li.* 1. q. 51. *sect.* 1. 525

Archimedes à Cicerone laudatus.
lib. 1. q. 1. *sect.* 3. 10. **A Carda-
no admiratus.** *ibid.*

**Archytas Tarentinus decem Præ-
dicamentorum inuentor.** *lib.* 1.
q. 1. *sect.* 3. 11

Argentina asserit accidens in virtu-

**te substantiæ producere substan-
tiam.** *lib.* 1. q. 20. *sect.* 3. 159. **Mo-
tum à termino tanquam modum
ex natura rei distinguit.** *lib.* 1. q.
37. *sect.* 1. 351

Aristoteles.

**Eius mores calumniatur Timæus
historicus.** *lib.* 1. q. 1. *sect.* 1. pag.
2. **Quid de sapientia certamine
sentiat.** *ibid.* **An eius ingenium
omnium maximum.** *lib.* 1. q. 1.
Eius laudatores. *ibi.* *sect.* 2. pag.
3. & seq. **Naturæ miraculum.** *ib.* 4.
numismata in eius honorem.
ibid. pag. 6. **Eius librorum mul-
tudo, varietas, & doctrina.** *ibi.*
Quid eius nomen significet. *ibi.*
pag. 7. **Cur Dæmon appellatus.**
ibi. *sect.* 3. 7. **Platonem, ut Deum
veneratus.** *ibid.* **Eiusdem cum
Platone collatio.** *ibi.* 8. **Ingenij
eius extenuatio.** *ibid.* **Quo æta-
tis suæ tempore, & quamdiu Pla-
tonem audierit.** *ibi.* pag. 9. **Cum
eo quid de ingenio certent.** *ibid.*
pag. 10. **Plura à veteribus mu-
tuatus.** *ibid.* 11. **Eius sectatores,
ibi.** **De eius iudicio.** *ibid.* pag. 12
**Eius scripta, in quibus reprehē-
sa.** *ibi.* 13. **Qualis eius forma.**
ibid. **Vide, Ingenium.** **Quam-
diu vixerit.** *ibid.* *sect.* 4. 17. **An
eius ingenium omnium maxi-
mum incertum est.** *ibid.* 22. **Eius
studium erga Philosophiā.** *lib.*
1. q. 2. *sect.* 1. 23. **Mors.** *ibid.*
**Doctrina à posterioribus Philo-
sophis superatus.** *ibi.* *sect.* 2. 24
Eius autoritas quanti facienda.
lib. 1. q. 3. *sect.* 2. 27. **Eius mens
incerta.** *ibid.* **Quot eius nomi-
nis viri.** *ibid.* **Obscuritatem
affectavit.** *ibid.* 28. **Eiusdem
errores qui notantur.** *ibi.* **Errores
eius circa fidem.** *ibid.* **Error de**

Zona

Zona torrida. *ibid.* 30. **De Ga-
laxia.** *ibi.* **De vitæ longitudine,
& Antiphonte.** *ibi.* **De ordine
Planetarum, & Cælorum nume-
ro.** *ibi.* 31. **Aristoteli quinam
ex eius discipulis cōtradixerint.**
ibid. *sect.* 3. 35. **In quibus à Re-
centioribus reprehensus.** *ibid.*
pag. 36. **Nulla ferè Aristotelis
sententia impugnatoribus caret.**
ibid. pag. 37. **Aristotelem nemo
non aliquando impugnatur.** *ibid.*
**Aristoteli fas esse repugnare ex
ipso Aristotele ostenditur.** *ibid.*
**Institutum eius in philosophan-
do.** *ibid.* **Opinatus est potius,
quam sciuit.** *ibid.* 38. **Quid de
Aristotelis autoritate vnanimi
Philosophorum munita consen-
su dicendum.** *ibi.* *sect.* 4. 39

**Astudillo quid de modo, quo fit
intensio, & remissio qualitatum.**
lib. 1. q. 25. *sect.* 2. 209

**Athenæus quid de vino aqua ma-
ris diluto.** *lib.* 1. *quæst.* 52. *sect.*
4. 558

**Auerrois testimonium de Aristo-
tele.** *lib.* 1. q. 1. *sect.* 2. pag. 5. **Quo
tempore floruerit.** *ibid.* pag. 6.
**Eius sententia de pluralitate for-
marum in composito.** *li.* 1. q. 10.
sect. 2. pag. 91. **Impugnatur.** *ibi.*
sect. 3. 92. **Negat resolutionem
vsque ad materiam primam.** *lib.*
1. q. 11. *sect.* 2. 108. **Perfectè sphæ-
ricum tangens planum in pun-
cto physicè impossibile asserit.**
lib. 1. q. 23. *sect.* 7. 196. **Affirmat
formas elementorum suscipere
magis, & minus.** *lib.* 1. q. 28. *sect.*
2. 239. & **subiectum quantitatis,
& aliorum accidentium solam
esse materiam primam.** *lib.* 1. q.
29. *sect.* 1. 249. **Et accretionem
non esse continuam.** *lib.* 1. q. 31.

sect. 1. 275. **Et eius, quod auge-
tur, non quamlibet partem au-
geri.** *lib.* 1. q. 33. *sect.* 1. 282. **Quid
de augmentatione materiæ, &
formæ secundum mentem Ari-
stotelis.** *ibi.* *sect.* 3. 288. **Negat
in non viuientibus terminum
magnitudinis, & concedit termi-
num paruitatis.** *lib.* 1. q. 35. *sect.*
4. 309. **Motum à termino ratio-
ne tantum distinguit.** *lib.* 1. q. 37.
sect. 2. 353. **Asserit idem posse
agere in seipsum.** *lib.* 1. q. 42. *sec.*
1. 417. **Quid de aqua se ad pri-
stinum frigus reducete.** *ibidem*
sect. 5. 432. **Ad mista perfecta
omnia elementa concurrere exi-
stimat.** *lib.* 1. q. 50. *sect.* 1. 518. &
**elementa formaliter manere in
misto.** *lib.* 1. q. 51. *sect.* 1. 525.

**Mistum æquale ad pondus in qua-
litate dari inficiatur.** **Item
in qualitatibus alteratiuis.** *ibid.*
sect. 2. 564. **Calorem vitalem
specie non distinguit ab elemen-
tari.** *lib.* 2. q. 13. *sect.* 2. 661. **Mo-
tum projectorum cui tribuat.** *li.*
2. q. 22. *sect.* 1. 726

**Auicembron quid de pluralitate
formarum in eodem composito
sentiat.** *lib.* 1. q. 10. *sect.* 2. 91. **Im-
pugnatur.** *ibi.* *sect.* 3. 92

**Auicenna admittit formam corpo-
reitatatis materiæ cœuam.** *lib.* 1. q.
10. *sect.* 2. 92. **Impugnatur.** *ibid.*
sect. 3. **Negat in corruptione fie-
ri resolutionem vsque ad mate-
riam primam.** *lib.* 1. q. 11. *sect.* 2.
pag. 108. **Formarum substantia-
lium productionem in quam
causam referat.** *lib.* 1. q. 20. *sect.*
4. 167. **Eius sententia de inten-
sione, & remissione qualitatum.**
lib. 1. q. 25. *sect.* 1. 208. **Affirmat
agens posse agere in distans.** *li.* 1.

- q. 41. sec. 1. 394. Et elementa manere actu in mixto. lib. 1. q. 51. sect. 1. 525. Mixtum equale ad pondus in qualitatibus alterationis non admittit. li. 1. q. 53. sec. 2. 564. Quomodo probet quatuor tantum esse elementa. lib. 2. q. 2. sec. 2. 585. Eius opinio de gradu, quo qualitates sunt in elementis. lib. 2. q. 11. sec. 1. 651
- S.** Augustinus Platonem Aristoteli prætulit. lib. 1. questio. 1. sect. 3. pag. 8. Quid de scripturæ sacræ autoritate. lib. 1. q. 3. sec. 2. 28. Scriptoribus humanis sine ratione non credit ibi. sec. 3. pag. 32. Quid de omnium Philosophorum autoritate sentiat. ibid. sec. 4. pag. 39. Cælum esse immobile fluxum, & vagum, & per ipsum moueri sydera sicut aues in aere probabile existimat. li. 1. q. 23. sec. 7. 199. In calce qualiter ignem contineri censet. lib. 1. q. 42. sec. 15. 448. Mixtionem ex materia vnius tantum elementi interdum fieri asserit. li. 1. q. 50. sec. 1. 519 & Cælum igneum esse. lib. 2. q. 3. sec. 3. 599. Quid ex eodem senserint antiqui dum supra aerem ignem esse dixerunt ibid. 600
- Augustinus Niphus** plures formas substantiales in composito viuere admittit. lib. 1. q. 10. sec. 2. pag. 91. Resolutionem usque ad materiam primam in corruptione non fieri asserit. Quomodo secundum ipsum fiat intensio, & remissio qualitatum. li. 1. q. 25. sec. 3. 210.
- Quomodo Antiperistasis. lib. 1. q. 42. sec. 13. pag. 444. Existimat simile in gradu, & dissimile indensitate, vel magnitudine molis in aliud simile agere. lib. 1. q. 43. sec. 4. pag. 462. Et ad mixta perfecta omnia elementa concurrere. li. 1. q. 50. sect. 1. 518. Calorem vitalem specie distinguit ab elementari. lib. 2. q. 13. sect. 1. pag. 660. Eius opinio de conuersione inter elementa symbola. lib. 2. q. 16. sec. 1. 693
- Aureolus** in corruptione non fieri resolutione usque ad materiam primam affirmat. lib. 1. q. 11. se. 2. 109. Unionem animæ rationalis vult esse effectiue ab ipsa animalis. li. 1. q. 17. sec. 2. 149
- Ausonij dictum** de elementis. lib. 2. q. 3. sec. 3. 599

B

- Bartholomæus Anglicus** calorem vitalem specie distinguit ab elementari. li. 2. q. 13. sec. 1. 660.
- S. Basilii Magnus** ignis necessitatem commendat. lib. 2. q. 3. sec. 1. 592. sententiæ, quæ ignem sub concauo lunæ non admittit suffragatur. ibi. sec. 3. 599
- Bassolis** per rarefactionem nouam quantitatem acquiri asserit. lib. 1. q. 36. sect. 2. pag. 320. Rarefactionem ab extensione distinguit ibi. sec. 5. 329
- Benedictus Perrerus** quid de cursu accidentis ad productionem substantiæ. lib. 1. q. 20. sec. 1. 155. Quomodo secundum ipsum generatio tribuatur substantiæ. ibi. sec. 4. 160. subiectum quantitati, & aliorum accidentium sola esse materiam primam affirmat. lib. 1. q. 29. sec. 1. 249. Ratio, qua probat viuencia certum habere magnitudinis terminum reijcitur. lib. 1. q. 35. sec. 2. 302
- Negat in homogeneis terminum**

- magnitudinis, & paruitatis. ib. se. 4. 300. Motum à termino ratione tantum distinguit. lib. 1. q. 37. sect. 2. 353. Quomodo probet actionem esse in passo. lib. 1. q. 39. sect. 2. pag. 375. Grauias, & leuias à seipsis moueri asserit. lib. 1. q. 42. sec. 2. 421
- Quid de corporibus à Dæmone assumptis.** lib. 2. q. 10. sec. 2. 642.
- Virtutem impressam impugnat.** li. 2. q. 22. sec. 4. 733
- Bernardinus Telesius** ignem censet humidum esse. lib. 1. q. 3. sec. 4. 42. Vnde hoc colligat. lib. 2. q. 8. sec. 2. 626
- S. Bonauentura** quomodo intensio nem, & remissionem qualitatum fieri existimet. lib. 1. q. 25. se. 3. 210. Nihil ab eterno creati potuisse sentit. lib. 1. q. 44. sect. 2. pag. 471. Negat Angelorum durationem, esset totam simul ibi. pag. 475. Calorem vitalem, & elementarem eiusdem asserit esse speciei. lib. 2. q. 13. sec. 2. 661
- Bucaferreus** ad mixta perfecta omnia elementa concurrere affirmat. lib. 1. q. 50. sec. 1. pag. 518
- Quid de definitionibus primarum qualitatum ab Aristotele traditis.** lib. 2. q. 8. sec. 2. pag. 626. Eius opinio de gradu, quo qualitates primæ continentur in elementis. lib. 2. q. 11. sec. 1. 650
- Buridanus** motum à termino ratione tantum distinguit. lib. 1. q. 6. 37. sec. 2. 353
- Burlæus** affirmat indiuisibilia essentia realia. lib. 1. q. 23. sec. 1. pag. 176. Quomodo intensio nem, & remissionem qualitatum fieri existimet. lib. 1. q. 25. sec. 1. pag. 208. Accretionem in extensione constituit. lib. 1. q. 30. sect. 1. 269. Quomodo secundum ipsum forma augeatur. li. 1. q. 33. sec. 2. pag. 285. Quid de distinctione motus à suo termino sentiat. li. 1. q. 37. sec. 1. 351
- Reductionem aquæ ad natium frigus ambientis tribuit.** lib. 1. q. 42. sec. 5. 431
- Raritatem, & densitatem inter qualitates enumerat.** lib. 1. q. 36. sec. 1. 319. Motum projectorum dicit esse à medio. lib. 2. q. 22. sec. 1. 726

C

- Chaldæorum opinio** Cælos igneos statuens. lib. 2. q. 3. sec. 3. 599
- Caietani sententia** de conuersu accidentium ad substantiæ productionem. lib. 1. q. 20. sec. 3. pag. 158. De modo, quo fit intensio, & remissio qualitatum. lib. 1. q. 25. sec. 2. pag. 209. Per rarefactionem nouam acquiri quantitatem affirmat. lib. 1. quest. 36. sec. 2. 320. Quid de prioritate inter extensionem, & raritatem. ibi. sec. 5. 330. Actionem in agente collocat. lib. 1. q. 39. sec. 1. 373. Auerrois sententiam de aqua se reducete ad natium frigus probabiliter existimat. lib. 1. quest. 42. sect. 5. 432. Quid de corporibus à Dæmone assumptis. li. 2. quest. 10. sect. 2. pag. 637
- Capreolus** negat pluralitatem formarum in eodem composito. lib. 1. questio. 10. sect. 1. pag. 87. Eius sententia de actiuitate accidentium in substantiam. lib. 1. q. 20. sec. 3. pag. 159
- De entitate indiuisibilium.** lib.

lib. 1. q. 23. sect. 1. pag. 176. De modo, quo fit intensio, & remissio qualitatum. lib. 1. q. 25. sect. 2. 209. Raritatem, & densitatem dicit esse modos quantitatis. li. 1. q. 36. sect. 1. 319. Ad omnem actionem necessario prerequisite contactum. lib. 1. q. 41. sect. 2. 398. Ratio, qua id probat, rejicitur. ibid. sect. 3. 400. Negat ideam posse agere in seipsum. lib. 1. q. 42. sect. 1. 417. eius sententia de ordine prioritatis inter extensionem, & raritatem. li. 1. q. 36. sec. 5. 330. Elementorum formas actu in misto remanere inficiatur. lib. 1. q. 51. sect. 2. 525. Cæli motum aliorum motuum causam esse existimat. lib. 2. notat. in primam propositionem. cap. 10. pag. 705
 Carolus Stephanus, quid de aqua à vino diluto secernenda. lib. 1. q. 52. sect. 4. 555
 Catonis experimentum pro aqua à vino diluto eximenda. ibidem.
 Vinum aqua maris dilutum facilius, & diutius conservari afferit. ibid. 558
 Christophorus Clavius existimat idem nullo modo ferri posse in contrarias partes. lib. 1. q. 45. sec. 3. 484. Et Cœlestes orbes supra dueros polos moveri. ibi. 485. Et inter elementa non adesse de cuplam proportionem. lib. 2. q. 4. sect. 2. 605. Quid de stella noua, quæ in signo Cassiopeæ anno 1572. apparuit. ibid. 606. Quid de proportionem ignis cum aere, & terra quoad magnitudinem. ibid. 607. Quid de exhalationibus igneis. ibid.
 Christophorus Gillius existimat agens non posse agere in distans.

lib. 1. q. 41. sect. 3. 400. Ratio, qua id probat, insufficientem ostenditur. ibid. 401. Quomodo probet Deum non posse agere in distans. ibi. sect. 4. 403. Quid de Philosophorum autoritate sentiat. lib. 1. q. 52. sect. 2. 546. Actiones in distans per medium medio, ut instrumento tribuit. lib. 1. q. 41. sect. 5. 405. Deum aptitudinaliter esse præsentem, ubi operatur, sufficere putat. ibi. sect. 6. 40
 Chrysippus elementa actu manere in misto afferit. lib. 1. q. 51. sect. 1. pag. 525
 Clemens Alexandrinus aerem frigidum esse, & siccum affirmat. lib. 2. q. 10. sect. 2. 637
 Clitomachus Turrius primus, qui de axiomatis, & categoriamatis scripsit. lib. 1. q. 1. sect. 3. pag. 111.
 Columella vinum aqua maris dilutum diutius conservari afferit. lib. 1. q. 52. sect. 4. 558
 Conciliator in quolibet elemento alteram qualitatem esse summè intensam, alteram verò remissam affirmat. lib. 2. q. 11. sect. 1. 650. Et calorem vitalem ab elementari specie distingui. lib. 2. q. 13. sect. 1. 659
 Conimbricæse Collegium in quo ab Aristotele dissentiat. lib. 1. q. 3. sect. 3. 36. eius opinio de subiecto appellationis accidentium impugnatur. li. 1. q. 9. sec. 1. 79
 Resolutionem vsque ad materiam primam admittit. lib. 1. q. 11. sect. 1. pag. 107. eius sententia de identitate generationis, & corruptionis. lib. 1. q. 12. sect. 1. 116. De distinctione totius à partibus. lib. 1. q. 13. sect. 2. 124. De termino formalis

mali generationis hominis. lib. 1. q. 14. sec. 2. 132. De distinctione vnionis à forma, quam vnit. lib. 1. q. 15. sect. 2. 135. De actiuitate accidentium in substantiâ. lib. 1. q. 20. sec. 3. 159. Indiuisibilia esse entia realia affirmat. lib. 1. q. 23. sec. 1. 176. Solam superficiem ex indiuisibilibus esse verum ens reale posituum probabile afferit. ibi. sec. 2. 179. Indiuisibile separatum, & per se moueri non posse, posse tamen in corpore sphericum ait. ibi. sec. 5. 190. Quid de motu sphericum super planum. ibi. Quid de Chameleontis, & Polypi varijs coloribus. lib. 1. q. 28. sect. 4. 244. Subiectum quantitatis, & aliorum accidentium dicunt esse solam materiam primam. lib. 1. q. 29. sect. 1. 249. Accretionem in acquisitione quæritatit constituit. lib. 1. q. 30. sec. 1. 271. Quid de accretionis continuitate. lib. 1. q. 31. sect. 4. 278. Quid de augmentatione partium eius, quod augetur. lib. 1. q. 33. sec. 1. 282. Quomodo secundum ipsum in accretione maneat idem numero viuens. lib. 1. q. 34. sect. 3. 297. Gigantes, ait, esse monstrum naturæ. lib. 1. q. 35. sec. 2. 304. Quid de termino magnitudinis in viuentibus. ibid. sect. 3. 305. In non viuentibus negat terminum magnitudinis, concedit terminum paruitatis. ibi. sect. 4. 309. Raritatem, & densitatem inter qualitates respondent. lib. 1. q. 36. sect. 1. 319. In rarefactione quantitatem acquiri inficiatur. ibid. sect. 3. 321. Actionem à termino ex natura rei distinguit. lib. 1. q. 37. sec. 1. 351. Et motum à termino rarefactione tantum. ibid. sec. 2. 353.

Actionem esse in passio, qua ratione probet. lib. 1. q. 39. sect. 2. 376. Quid de virtute remora. li. 1. q. 41. sect. 7. 411. De virtute magnetis. ibid. 412. De motu grauium, & leuium. lib. 1. q. 42. sect. 2. 419. Impugnat eos, qui motum cordis natium calori tribuunt. ibid. sect. 3. 426. Quomodo dictum illud explicet, omne quod mouetur ab alio mouetur. ibi. 427. Burlzum impugnat, qui reductionem aquæ ad natium frigus ambienti tribuit. ibi. sect. 5. 431. & 432. Huiusmodi reductio cui tribuatur à Collegio. ibidem sec. 5. 433. Quid de intensione per reflexionem. ibid. sect. 12. 442. De Antiperistasi. ibid. sect. 3. 446. Extensionem existimat esse quantitatem. lib. 1. q. 36. sec. 4. 323. Et in calce adesse ignem actuum, sed confopitum. lib. 1. q. 42. sect. 15. 448. & inter similia in gradu, & dissimilia in densitate, vel magnitudine molis non dari actionem. lib. 1. q. 43. sect. 4. 462. Aquæ congelationem, cuius agentis tribuat. ibi. sect. 5. 469. Res permanentes ab æterno fieri potuisse affirmat. li. 1. q. 44. sect. 1. 470. Eius responsio ad argumentum Calculatoris contra reactionem refellitur. lib. 1. q. 45. sec. 3. 487. Rarefactionem à motu locali realiter distinguit. lib. 1. q. 36. sec. 5. 327. Item ab extensionem. ibid. 329. Quid de prioritatis ordine inter raritatem, & extensionem. ibid. 330. Rarefactionem fieri secundum omnes partes, subiecti censet. ibid. 331. & dum corpus rarefit extensionem præcedentem non

non deperdi. lib. 332. Condensationem vocat motum negativum. lib. 333. Corpus per divinam potentiam ex parvo posse fieri magnum absque rarefactione, & accessu novae materiae, & Deum posse extendere partes materiae absque rarefactione asserit. ibi. Nullam in motu locali reactionem admittit. lib. 1. q. 46. sect. 2. 497. Quomodo resistentiam definiat. lib. 1. q. 47. sect. 1. 500. Quomodo mixturem. lib. 1. q. 49. sect. 2. 514. Ex materiae unius tantum elementi mixturem fieri concedit. lib. 1. q. 50. sect. 1. 519. Quid de definitione mixturem ab Aristotele tradita. ibid. sect. 2. 520. Negat elementorum formas actu remanere in misto. lib. 1. q. 51. sect. 2. 525. Vinum posse aquam sibi admixtam in seipsum convertere dicit. lib. 1. q. 52. sect. 1. 539. Elementum simplex nutrire non posse ait. ibid. sect. 2. 545. Eiusdem experimentum pro aqua à vino diluto eximenda. ibi. sect. 4. 555. Quid de igne sub concavo lunae. lib. 2. q. 3. sect. 2. 595. & sect. 3. 598. Quid de proportione quoad magnitudinem inter elementa. lib. 2. q. 4. sect. 2. 605. Quid de exhalationibus igneis. ibid. 607. Diversas, & determinatas figuras elementis tribuit. lib. 2. q. 5. sect. 1. 609. Quid de elementorum puritate. lib. 2. q. 6. 614. Qualitates activas elementorum qua ratione primas appellari velint. lib. 2. q. 7. sect. 2. 617. Qualitates virtuales activas in mistis admittit. ibid. sect. 3. 621. Quid de definitionibus primarum qualitatum ab Aristotele traditis. lib.

2. q. 8. sect. 2. 626. Qua ratione duas è primis qualitibus ab Aristotele passivas vocari velit. lib. 2. q. 9. sect. 3. 633. In quolibet elemento alteram qualitatem esse summè intensam, alteram verò remissam asserit. lib. 2. q. 11. sect. 1. 650. Qualitates symbolas elementorum eiusdem speciei statuit. lib. 2. q. 12. sect. 2. 658. Idem de calori vitali, & elementari. lib. 2. q. 13. sect. 2. 661. Contraria cur in gradu remisso, non in intenso se compatiuntur causam assignat. lib. 2. q. 14. sect. 1. 667. Eius opinio de conversione inter elementa symbola reprobat. lib. 2. q. 16. sect. 1. 694. Motum projectorum non vult esse à medio tamquam à causa sufficiente. lib. 2. q. 22. sect. 1. pag. 727. In dissolvendo problema illo, Cur motus violentus sit velocior in medio, recurrit ad aerem. lib. 2. quaest. 23. sectio. 2. 740.

Cornelius Tacitus, quid de Seneca. lib. 1. q. 52. sect. 3. 546
Cyrilli Alexandrini de Aristotele testimonium. lib. 1. q. 1. sect. 2. pag. 4

D

D Damasceni sententia de ventorum materia. lib. 2. q. 10. sect. 2. q. 10. sect. 2. 643
Democritus existimavit ea vera esse, quae nobis vera apparent. lib. 1. not. in secundam propositionem. cap. 2165. Et atomos esse principia rerum. ibid. notationes in quartam propositionem. Eius sententia de indivisibilibus. ibi. notatione in duodecimam propositionem.

positionem. 66. De generatione. ibid. notat. in decimam quintam propositionem. Quid de Punica, & Myrtho. lib. 1. q. 41. sect. 1. 396. Mistum ex atomorum concursu resultare credebat. lib. 1. q. 51. sect. 1. 525
Diodorus Tarsensis Caelum esse immobile, fluxum, & vagum, & per ipsum moveri sydera sicuti aues in aere affirmat. lib. 1. q. 23. sect. 7. 199
Diogenes Laertius quid de Aristotelis libris. lib. 1. q. 1. sect. 1. 6
Dioscorides vinum aqua maris dilutum facilius, & diutius conservari asserit. lib. 2. quaest. 52. sect. 4. 558
Dominicus Soto existimat viventia omnia praeter hominem manere eadem numero post augmentationem ratione figurae, & per aequivalentiam. lib. 1. q. 34. sect. 3. 297. Quomodo probet in viventibus dari terminum quoad magnitudinem. lib. 1. q. 35. se. 2. 302 inter similia in densitate vel magnitudine molis actione dari affirmat. lib. 1. q. 43. se. 4. 472. Creatione ab eterno esse potuisse concedit. lib. 1. q. 44. sect. 1. pag. 470
Motum projectorum aeri non tribuit. lib. 2. q. 22. sect. 1. 727. In indivisibilia affirmat esse entia realia. lib. 1. q. 21. sect. 1. 176. motum à termino sola ratione distinguunt. lib. 1. q. 37. sect. 2. 351
Dominicus Bannes quid de identitate generationis, & corruptionis. lib. 1. q. 12. sect. 1. 117. Eius sententia de modo, quo fit intensio, & remissio qualitatum. lib. 1. q. 25. sect. 2. pag. 109
Quomodo secundum ipsum maneat idem numero vivens post

augmentationem. lib. 1. q. 34. sect. 3. 297. Quid de Philosophorum autoritate. lib. 1. q. 52. sect. 2. 546. Caeli motum ceterorum motuum causam esse existimat. lib. 2. notatione in primam propositionem cap. 10. 705
Durandus negat accidens ullo pacto substantiae productionem attingere. lib. 1. q. 20. sect. 2. 157. Et indivisibilia esse entia positiva. lib. 1. q. 23. sect. 2. pag. 178
Eius sententia de modo, quo fit intensio, & remissio qualitatum. lib. 1. q. 25. sect. 1. 208. affirmat agens non posse agere in distans. lib. 1. q. 41. sect. 2. 398. Et elementorum formas actu non remanere in misto. lib. 1. q. 51. sect. 2. 525. Et Qualitates contrarias in gradu remisso simul esse non posse. lib. 2. q. 14. sect. 1. 668. explicatio, quam asserit illius propositionis, Primum in vnoquoque genere est causa ceterorum rejicitur. lib. 2. notatione in primam propositionem. c. 10. 704. Caeli motum asserit esse tantum conditionem respectu ceterorum motuum. ibi. 705.

E

E Lecticorum secta laudata. lib. 1. q. 3. sect. 3. 15
Emissenus Caelum ceteris esse immobile, fluxum, & vagum, & per ipsum moveri sydera sicuti aues in aere. lib. 1. q. 23. sect. 7. 199
Empedoclis sententia de motu elementorum. lib. 1. q. 42. sectio. 2. pag. 417. De concretionem misti ex elementis. lib. 1. q. 51. sect. 1. pag. 525. Omnia elementa praeter ignem frigida esse asserit. lib. 2. notatione in primam propositionem. 8 po-

positionem. cap. 3. 575. Eius de principijs motiuis elementorum opinio. lib. 2. q. 18. sec. 1. pag. 714

Epicurum quanti fecerit Lucretius. lib. 1. q. 1. sec. 3. 10. Plures, quam Aristoteles conscripsit libros. ibi. 13. Mistum ex atomorum conuersu resultare dicebat. lib. 1. q. 51. sec. 1. 525

Eupompi pictoris pulchrum responsum. lib. 1. q. 3. sect. 3. 34

Eusebius Celum censet esse immobile, fluxum, & vagum, & per ipsum moueri sydera sicut aues in aere. lib. 1. q. 23. sec. 7. 199

F

Ferrariensis asserit alterationē non esse continuam nec ratione termini, nec ratione subiecti. lib. primo. quaest. 27. sect. 1. 229. Negat accretionem continuē fieri. lib. 1. q. 31. sec. 1. 275. Motum à termino ratione tantum distinguit. lib. 1. q. 37. sec. 2. pag. 353.

Flaminius nobilius plures animas in eodem viuentē admittit. lib. 1. q. 10. sec. 2. 92. In corruptione negat fieri resolutionem vsque ad materiam primam. lib. 1. q. 11. sec. 2. 109. In non viuentibus homogeneis maximum, & minimum concedit. lib. 1. q. 35. sec. 4. 309. Eius sententia de resistentiā quidditate reprobatur. lib. 1. q. 47. sec. 1. 500. In quo prædicamento mistionem reponat. lib. 1. q. 49. sec. 3. 517

Admittit perfecta omnia elementa concurrere asserit. lib. 1. q. 50. sec. 1. 518. & elementa formaliter manere in misto. lib. 1. q. 51. sec. 1. 525. Et vinum posse aquā

sibi admistam in seipsum conuertere. lib. 1. q. 52. sec. 1. 539

Eius argumentum contra oppositam sententiam soluitur. ibi. sec. 2. 542. Omnes ferè latinos aquā non conuertri in vinum affirmare testatur. ibi. 545. Aquam nutrire affirmat. ibi. Eiusdē experimentum pro aqua à vino diluto secernenda. ibi. sec. 4. 555

Flādria quomodo intensionem, & remissionem qualitatum fieri existimet. lib. 1. q. 25. sec. 2. 209

Fortunius Lycerus aquam in vinum mutari inficiatur. lib. 1. q. 52. sec. 2. 545

Fracastorius in qualitibus gradus diuersæ rationis admittit. lib. 1. q. 26. sec. 1. 216. Quid de sympathia in cytharis. lib. 1. q. 6. 41. sec. 2. 413. existimat in calce adef se ignem actualem. lib. 1. q. 42. sec. 15. 448

Franciscus Maironus, quid de pluralitate formarum in eodem composito sentiat. lib. 1. q. 10. sec. 2. 91. Eius sententia refellitur. ibi. sec. 3. 99

Franciscus Patritius Aristotelis libros emunerat. lib. 1. q. 1. sec. 2. 6. multos refert ab Aristotele dissentientes. lib. 1. q. 3. sec. 3. 35

Sub concauo Lunæ ignem non dari affirmat. lib. 2. q. 3. sec. 2. 593

Multos ex antiquis Philosophis idem sensisse testatur. ibi. sec. 3. 599

Franciscus Suarez in quibus ab Aristotele discedat. lib. 1. q. 3. sec. 3. 36. Eius sententia de pluralitate formarū in composito. lib. 1. q. 10. sec. 1. 87. De resolutione vsque ad materiam primam. lib. 1. q. 11. sec. 2. 109. De termino formali generationis. lib. 1. q.

14. sec. 1. 131. De distinctione vnionis à forma quam vnit. lib. 1. q. 15. sec. 2. 135. De pluralitate vnionum in composito. lib. 1. q. 16. sec. 1. 144. De producente vnione animæ rationalis. lib. 1. q. 17. sec. 2. 149. De concursu accidentis ad productionem substantiæ. lib. 1. q. 20. sec. 3. 158. Formarum substantialium productionem sæpius in primam causam refert. ibi. sec. 4. 167. Indivisibilia dicit esse entia realia. lib. 1. quaest. 23. sec. 1. 176. Et punctum realiter à quantitate distingui. ibi. sec. 2. 179. Eius opinio de subiecto indiuisibilem. ibi. de modo, quo fit intensio, & remissio qualitatum. lib. 1. q. 25. sec. 3. 210. In omni qualitate gradus asserit diuersæ esse rationis. lib. 1. q. 26. sec. 1. 216. Alterationem quomodo admittat esse continuā. lib. 1. q. 27. sec. 1. 230. subiectum quantitatis, & accidentiū solam facit materiam primam. lib. 1. q. 29. sec. 1. 249. Actionem, & motum à termino ex natura rei distinguit. lib. 1. q. 37. sec. 1. 351. Actionem ex absoluto, & respectiuo quomodo componat. lib. 1. q. 38. sec. 3. 370. Negat eam habere subiectum inhesionis. lib. 1. q. 39. sec. 4. 381. Passionem ait formaliter dicere relationem ad passum. lib. 1. q. 40. sec. 1. 384. Passionem, & motum neque ratione ratiocinata distinguit, sed appellatione tantum. ibi. sec. 2. 385. Ratio, qua probat agens non posse agere in distans impugnat. lib. 1. q. 41. sec. 3. 400. Quid de actione indistans per medium. ibi. sec. 5. 405. Instrumentum Dei agere posse in distans af

firmat. ibi. se. 6. 410. Quid de igno stuppā distantem, insiamate ibi. sec. 7. 415. Negat idem posse agere in seipsum. lib. 1. q. 42. sec. 1. 417. Quid de motu grauium, & leuium. ibi. sect. 2. 419. Motum cordis, cui tribuat. ibi. sect. 3. 426. Quid de animalium motu secundum Aristotelis mentem. ibi. 427. Reductionem aquæ ad pristinum frigus cui tribuat. ibi. sect. 5. 433. Quomodo probet agentia virtualia seipsa alterare non posse. ibi. sect. 6. 434. In actibus immanentibus principium quo agendi, & principiū quo recipiendi distinguit. ibi. sect. 7. 434. Speciem cum intellectu effectiuè ad intellectionē concurrere arbitrat. ibi. 435. Obiectum cognitum cum appetitu effectiuè concurrere inficiatur. ibi. Lumen reflexum à corpore reflectente produci asserit. ibi. sec. 10. 439. In corpore reflectente maius lumen admittit, quam in medio aere. ibi. sect. 11. 440. Ratio qua probat posse lumen intendi per reflexionem improbatur. ibi. sect. 12. 441. Nihil sententiam de antiperistasi non rectè impugnat. ibi. sect. 13. 444. Quo pacto dictum Aristotelis explicet. Idem non potest agere in seipsum. ibi. sect. 16. 450. Magnitudinem molis, & densitatem materiæ ad intensiorem, actionem nō conferre existimat. lib. 1. q. 43. sect. 4. 462. Gradus inferiores qualitatis verè cum superioribus in agendo concurrere, & non concomitanter tantum se habere probabile censet. ibi. 465. In ferro candenti igne non esse ait, sed tantum septem.

gradus caloris . ibid. sec. 5. pag. 468. Eius opinio de aquæ conge-
latione impugnatur . ibid. pag. 469. Res permanentes ab æter-
no fieri potuisse affirmat .
lib. 1. q. 44. sec. 1. pag. 470. Resi-
stentiam in priuatione actus con-
stituit. lib. 1. q. 47. sect. 1. 500
Quid sit potentia resistendi secun-
dum ipsum . ibid. sec. 3. pag. 503
Elementorum formas non vult
actu remanere in misto . lib. 1. q.
51. sect. 2. pag. 525. Frigus acri
esse connaturale videtur admit-
tere . lib. 2. q. 10. sect. 2. pag.
639. Cur contraria in gradu re-
misso , non in intenso se compa-
tiantur rationem assignat . lib.
2. quæst. 14. sect. 1. 667. An se-
cundum ipsum ex duobus con-
trarijs in gradu remisso fiat vna
simplex qualitas tertia. ibi. Mo-
tum projectorum docet acri nõ
esse tribuendum . lib. 2. q. 22. sec.
1. 727
Franciscus Toletus in quibus Ari-
stoteli contradicat . lib. 1. quæ-
3. sect. 3. pag. 36. Eius sententia
de pluralitate formarũ in cõpo-
sito. lib. 1. q. 10. sec. 1. 87. De re-
solutione vsque ad materiam
primam. lib. 1. q. 11. sec. 2. 109. Ge-
nerationem realiter à corruptio-
ne distinguit . lib. 1. q. 12. sec. 1.
116. Quid de actiuitate acciden-
tium in substantiã sentiat . lib. 1.
q. 20. sec. 3. 159. Indiuisibile pos-
se per se moueri contra Aristote-
lem asserit. lib. 1. q. 23. sec. 5. 190.
Eius opinio de modo , quo fit in-
tensio , & remissio qualitatum .
lib. 1. q. 25. sec. 3. 210. Alteratio-
nem quomodo continuã esse ad-
mittat. li. 1. q. 27. sec. 1. 230. Subie-
ctum quantitatis , & accidentiũ so-

lam asserit esse materiam primã
lib. 1. q. 29. sec. 1. 249. Accre-
tionem in acquisitione quantita-
tis cõsistere dicit. li. 1. q. 30. se. 1.
271. Et ipsam non esse conti-
nuam affirmat. lib. 1. q. 31. sec. 1.
275. quid de augmentatione par-
tium eius quãdo augetur . li. 1. q.
33. sec. 1. 283. Quomodo secun-
dum ipsum forma augeatur .
ibid. sec. 2. 285. quomodo secun-
dum Aristotelis mentem . ibid.
sect. 3. 289. Quo pacto velit idẽ
numero viuens manere post ac-
cretionem. li. 1. q. 34. sect. 3. 297.
In viuentibus an terminum ma-
gnitudinis ab intrinseco , vel ab
extrinseco assignandum esse exi-
stimat. lib. 2. q. 35. sect. 3. 305. In
non viuentibus terminum ma-
gnitudinis negat , & terminum
paruitatis concedit . ibid. sect. 4.
pag. 309. Raritatem , & densita-
tem inter qualitates enumerat .
lib. 1. q. 36. sect. 1. pag. 319. In ra-
refactione quantitatem non ac-
quiri asserit. ibid. sect. 3. pag. 322
Et indiuisibilia in continuo al-
terari posse , separata non item .
lib. 1. notatione in quintam pro-
positionem. cap. 9. pag. 349. Mo-
tum à termino ratione tantum
distinguit . lib. 1. q. 37. sect. 2.
pag. 353. Passionem , ait , forma-
liter dicere relationem ad pas-
sum. lib. 1. quæst. 40. sect. 1. pag.
384. Negat idem posse agere
in seipsum. lib. 1. quæst. 42. sect.
1. 417
Inter similia in gradu , & dissimi-
lia in densitate , vel magnitudi-
ne molis actionem admittit .
lib. primo. quæst. 43. sectio. 4.
pag. 462. Duo remissa calida
aliquando vsque ad summum

se intendere contendit . ibidem
pag. 463. Nihil ab æterno fieri
potuisse arbitrat . li. 1. q. 44. sec.
2. 471. Eius responsio ad argu-
mentum Calculatoris contra re-
actionem rejicitur . lib. 1. q. 45.
sect. 3. 487. In motu locali rea-
ctionem non admittit . lib. 1. q.
46. sect. 2. 497. Quid de mistio-
nis definitione ab Aristotele tra-
dita. lib. 1. q. 49. sect. 2. 515. de
quidditate resistantiã . lib. 1. q.
47. sec. 1. 500. Elementorum
formas non vult actu remanere
in misto. lib. 1. q. 51. sect. 2. 525
Cuinam qualitatum combina-
tioni maiorem tribuat resisten-
tiam. lib. 2. q. 9. sect. 3. 635. Eius
opinio de gradu , quo qualita-
tes prima in elementis reperiu-
tur. lib. 2. q. 11. sect. 1. 650. De cõ-
uersione inter elementa symbo-
la. lib. 2. q. 16. sect. 1. 693. Mo-
tum Cœli respectu cæterorum
motuum esse tantum conditio-
nem censet . lib. 2. notatione in
primam propositionem . cap. 10.
705. Motum projectorum non
esse ab ære affirmat. lib. 2. q. 22.
sect. 1. 727
Francisci Piccolominei responsio
ad argumentum Calculatoris
contra reactionem improbat .
lib. 1. q. 45. sect. 3. 488
Aquam non posse in vinum mu-
tari affirmat. lib. 1. quæst. 42. se-
ctio. 2. 545. Omnia elementa ha-
bere vtramque qualitatem in
summo asserit . lib. 2. q. 11. sec.
1. 652
Franciscus Bonamicus raritatem ,
& densitatem , quid formaliter
esse existimet . lib. 1. quæst. 36.
sec. 1. 319. Elementa actu ma-
nere in misto affirmat . lib. 1. q.

51. sect. 1. 525. Aquam posse in
vinum conuerti in ficiatur . lib. 1.
q. 52. sect. 2. 545
Franciscus Aguilonius aquam in
vinum mutari non posse affir-
mat. lib. 1. q. 52. 545
Franciscus Vallesius , vide Valle-
sium.

G

Gabriel Biel Resolutionem ,
vsque ad materiam primam
in corruptione non admittit .
lib. 1. q. 11. sect. 2. 109
Gabriel Vasquez Aristotelem re-
prehendit. lib. 1. q. 3. sect. 3. 37.
Eius sententia de termino for-
mali generationis impugnatur .
lib. 1. q. 14. sect. 1. 130. Vnionem
animæ rationalis ab homine ef-
fici existimat. lib. 1. q. 17. sect. 2.
pag. 150
Et actionem subiectari in passo .
lib. 1. q. 39. sect. 1. 373
Res successiuas ab æterno esse
potuisse concedit . lib. 1. quæst.
44. sect. 1. 470
Gabriel de Herera aquã à vino di-
luto secernere docet . li. 1. q. 52.
sect. 4. 555
Galenus credit Aristotelem multa
sumpsisse ab Hippocrate . lib. 1.
q. 1. sect. 3. 12. Cerebrum alias
partes animalis mouere existi-
mat. lib. 1. q. 42. sect. 3. 428
Quid de fimo columbino . ibi. sec.
8. 436
Aquam non nutrire , sed tantum
nutrimentum deferre asserit .
lib. 1. quæst. 52. 542
Mistum æquale ad pòdus in qua-
litate alteratiuis admittit .
lib. primo. quæstione 53. sect.

2. pag. 564. Formas elementorum esse ipsorum qualitates acti-
uas affirmat. lib. 2. q. 1. sect. 2.
580. Aerem frigidum, & siccum
statuit. lib. 2. q. 10. sect. 2. 637. Ca-
lorem vitalem specie distinguit
ab elementari. lib. 2. q. 13. sect. 1.
pag. 660
Georgius Raguseus existimat ele-
menta manere actu in misto. lib.
1. q. 51. sect. 1. 525
Gilberti Porretani sententia de mo-
do, quo fit intensio, & remissio
qualitatum. lib. 1. q. 25. sect. 1.
208.
Goffredus, quomodo intensio, &
& remissionem qualitatum fieri
existimet. lib. 1. quest. 25. sect. 1.
pag. 208
Gottifredus in rarefactione noua
quantitatem acquiri existimat.
lib. 1. q. 36. sec. 2. 320
Gregorius Ariminensis existimat
in corruptione resolutionem non
fieri usque ad materiam prima.
lib. 1. q. 11. sect. 2. 109. Negat in-
diuisibilia esse entia positiua. li.
1. q. 23. sect. 2. 178. Subiectum
quantitatis, & aliorum acciden-
tium solam asserit esse materia
primam. lib. 1. q. 29. sect. 1. 249.
Accretionem affirmat esse con-
tinuam. lib. 1. q. 31. sect. 2. 276.
Et grauiam, & leuiam a seipsis moue-
ri. lib. 1. q. 42. sect. 2. 421. Et mi-
stionem ex vnus tantum elemen-
ti materia fieri posse aliquando.
lib. 1. q. 50. sect. 1. 519. Elemen-
torum formas actu remanere in
misto inficiatur. lib. 1. q. 51. sec.
2. 525. Qualitates contrarias in
gradu remisso simul esse non posse
asserit. lib. 2. q. 14. sect. 1. pag.
668.
Gregorius de Valentia aternitate

creaturæ repugnare asserit. lib. 1.
q. 44. sect. 2. 478
Guilielmus Ocham a Scaligero lau-
datus. lib. 1. q. 1. sect. 3. 10. In ho-
mine duas admittit animas. lib.
1. q. 10. sec. 2. 91. Negat accidens
vilo pacto substantiæ productio-
nem attingere. lib. 1. q. 20. sect.
2. 157. Indiuisibilia non esse en-
tia positiua affirmat. lib. 1. q. 23.
sect. 2. 178

H

Henricus duas tantum formas
ponit in homine, animam ra-
tionalem, & formam mistionis.
lib. 1. q. 10. sect. 2. 91. Impugna-
tur. ibid. sect. 3. 99
Vnionem animæ rationalis vult
esse effectiuè ab ipsa anima. lib.
1. q. 17. sect. 2. 149
Nihil omnino ab aeterno fieri po-
tuisse existimat. lib. 1. q. 44. sect.
2. 471
Hermetis Philosophi sententia
ignem sub concauo lunæ non ad-
mittens. li. 2. q. 3. sect. 3. 599
Heruæus totum a partibus realiter
distinguit. lib. 1. q. 13. sect. 2. 124.
Ab actione omnem relationem
excludit. lib. 1. q. 38. sect. 2. 368.
Quomodo probet actionem ef-
se in passo. lib. 1. quest. 39. sect.
2. 375
S. Hieronymus Aristotelè laudat.
lib. 1. q. 1. sect. 2. 4
Queritur ingenia instar vini pro-
bari. ibid. sect. 4. 19
Sub concauo Lunæ ignem non a-
gnoscat. lib. 2. quest. 3. sectio. 3.
pag. 599
Hieronymus Cardanus, quem in-
geniosissimum existimet. lib. 1.
q. 3. sect. 3. 10

Ad

Ad omnia mista terram, & aquam
sufficere existimat. lib. 1. q. 50.
sect. 1. 518
Negat ignem esse elementum. li.
2. q. 2. sect. 1. 583
Ignem sub concauo Lunæ non da-
re defendit. lib. 2. q. 3. sect. 2.
pag. 593
Frigus, & siccitatem priuationes
appellat. lib. 2. q. 7. sect. 3. 622
Aerem frigidum esse, & siccum
asserit. lib. 2. q. 10. sect. 2. 637
Quid de corporibus à Dæmone
assumptis. ibid. 642
Hieronymus Dandinus Aristotelè
impugnat. lib. 1. q. 3. sect. 3. 37
Eius sententia de pluralitate for-
marum in composito. lib. 1. q. 10
sect. 2. 92. Accretionem in ac-
quisitione quantitatis consiste-
re asserit. lib. 1. q. 30. sect. 1. 271
Partes porosas per intus susce-
ptionem, non porosas per iuxta
positionem augeri ait. li. 1. q. 33.
sect. 1. 282
Animam quantumuis materialè
nullo pacto augeri existimat. ib.
sect. 2. 286
Quid de augmentatione materiæ,
& formæ secundum mentem
Aristotelis sentiat. ibid. sect. 3.
pag. 288
Negat in homogeneis terminum
magnitudinis, & paruitatis. lib.
1. q. 35. sect. 4. 310
Quid de virtute magnetis. lib. 1.
q. 41. sect. 7. 412
Quid de floribus ad motum Solis
se vertentibus. ibi. 414
Quid de motu grauium, & leuium
iuxta mentem Aristotelis. lib. 1.
q. 42. sect. 2. 423
Quomodo dictum illud intelli-
gat (Qui dat formam dat conse-
quentia formam) ibid. 425

Elementa actu remanere in misto
acriter defendit. lib. 1. q. 51. sect.
1. 524
Aquam in vinum mutari non pos-
se existimat. lib. 1. q. 52. sect. 2.
pag. 545
In qualitibus motiuis mistum
æquale ad pondus non admittit.
lib. 1. q. 53. sect. 1. 563
Calorem vitale specie distinguit
ab elementari. lib. 2. q. 13. sect. 1.
pag. 660
Quam calorum diuersitatem com-
paratione frigoris dicit esse ac-
cidentariam. ibi. sect. 2. 663
Hieronymus Mercurialis Aristo-
telem carpit. lib. 1. q. 3. sect. 3.
pag. 37
Hispalensis sententia de actiuitate
accidentium in substantiam.
lib. 1. q. 20. sect. 3. 159
Indiuisibilia asserit esse entia rea-
lia. lib. 1. q. 23. sect. 1. 176
Motum a termino itaque mo-
dum ex natura rei distinguit. li.
1. q. 37. sect. 1. 351
Homeri accusator extremo suppli-
cio affectus. lib. 1. q. 1. sect. 3. 10
Virgilius postpositus. ibid. sect. 4.
pag. 19
In multis à quibus reprehensus.
ibidem.
Horatius veterum admiratores
damnat. lib. 1. q. 1. sect. 4. 18
Hypparchi ratio cur motus natu-
ralis sit in fine velocior reijcitur
lib. 2. q. 23. sect. 1. 735
Hippocrates negat ad omnem ac-
tionem requiri contactum. lib.
1. q. 41. sec. 1. 394
Imaginationem vim in aliena cor-
pora non habere asserit. ibid.
pag. 396
Quid de ventriculo. lib. 1. q. 42.
sect. 8. 435

Tra-

Trahitur in sententiam eorum, qui ignem sub concauo Lunę nõ admittunt. lib. 2. q. 3. sect. 3. 598.
Eius opinio de ventorum materia. lib. 2. q. 10. sect. 2. 643

I

Iacobus Zabarella in quo Aristotelem deserat. lib. 1. q. 3. sect. 3. pag. 36
Eius sententia de obiecto horum librorum impugnatur. lib. 1. q. 4. sect. 2. 37
Zimarae opinionem de generationis definitione redarguit. lib. 1. q. 9. sect. 3. 83
In brutis præter formam mixtionis duas admittit animas, & in homine tres. lib. 1. q. 10. sect. 2. pag. 92
Quomodo probet in viuentibus plures adesse formas. ibid. sect. 3. pag. 97
Negat resolutionem vsq. ad materiam primam. lib. 1. quæst. 11. sect. 2. 109
Generationem, & corruptionem vnicam esse mutationem asserit. lib. 1. q. 12. sect. 1. 116
Et accretionem consistere simul in extensione partium, & in ageneratione. l. 1. quæst. 30. sec. 1. pag. 270
Diminutionem non fieri per condensationem, sed per subtractionem affirmat. ibidem. sectio. 2. pag. 274
Quid sentiat de augmentatione partium eius, quod augetur. lib. 1. q. 33. sect. 1. 282
Quomodo formam augetur censetur. ibid. sect. 2. 285
Formam ab vna parte subiecti ad aliam informandam migrare

posse concedit. ibid. 286
Quomodo velit animam rationalem transire ab vna parte corporis ad aliam informandam. ibid. pag. 287
Quid de augmentatione formæ secundum mentem Aristotelis sentiat. ibid. sect. 3. 288
Quo pacto post accretionem idẽ numero viuens manere putet. lib. 1. q. 34. sect. 3. 296
Idem, inquit, non posse agere in seipsum. lib. 1. q. 42. sect. 1. 417
Et graua, & leuia à seipsis moueri. ibid. sect. 2. 421
Eius responsio ad argumentum Calculatoris contra reactionem refellitur. lib. 1. quæst. 45. sect. 3. pag. 486
Raritatem, & densitatem inter qualitates enumerat. lib. 1. q. 36. sect. 1. 319
Reactionem in omni mouente, primo excepto, admittit. lib. 1. q. 46. sect. 2. 498
Eius opinio de resistentiæ quidditate reprobat. lib. 1. quæstio. 47. sect. 1. 500
Elementa formaliter in misto manere ait. lib. 1. q. 51. sect. 1. 525
Affirmat simul formas elementorũ non suscipere magis, & minus, & intendi, & remitti posse cum variatione speciei. ibidem. sect. 2. 527
Aquam in vinum mutari non posse existimat. lib. 1. q. 52. sect. 2. pag. 545
Materiam dicit esse corpus. lib. 2. notationes in tertiam propositio nem. cap. 1. 559
Vini putredinem cui tribuat. lib. 2. q. 8. sect. 3. 629
Quid de qualitatum resistentia. lib. 2. q. 9. sect. 3. 633

Frigus mediæ regiones aeris cuius causæ tribuat. lib. 2. q. 10. sec. 2. 639
Quo in gradu qualitates in elementis ponat. lib. 2. q. 11. sec. 51 651
Qualitates symbolas eiusdem dicit esse speciei. lib. 2. q. 12. sec. 2. 658
Iandunus tot formas in composito admittit, quot prædicata essentia lia. lib. 1. q. 10. sec. 2. 90
Indiuisibilia esse entia realia asserit. lib. 1. q. 23. sec. 1. 176
Alterationem dicit esse continuã quoad intensiõnem, non quoad extensiõnem. lib. 1. q. 27. sec. 1. 230
Accretionem in extensione constituit. lib. 1. q. 30. sec. 1. 268
In non viuentibus admittit maximum, & minimum ab intrinseco. lib. 1. q. 35. sec. 4. 309
Elementa formaliter in misto manere existimat. lib. 1. q. 51. sec. 1. 525
Iesum Christum Dominum Nostrum cur Iudei ex Prophetis putauerint. lib. 1. q. 1. sec. 4. 18
S. Iohannes Chrysostomus existimat Cælum esse immobile, fluxũ tamen instar aeris, & per ipsum moueri sydera sicuti aues in aere. lib. 1. q. 23. sec. 7. 199
Ioannes Duns Scotus à Scaligero laudatus. lib. 1. q. 1. sec. 3. pag. 10.
Aristoteli contradixit. lib. 1. q. 3. sec. 3. 36
Eius sententia de pluralitate formarum in composito. lib. 1. q. 10. sec. 2. 91
Reijcitur. ibid. sec. 3. 99
Totum à partibus realiter distinguit. lib. 1. q. 13. sec. 2. 124
Vnionem materiæ, & formæ existimat esse relationem. lib. 1. q. 15. sec. 3. 143
Accidens nullo pacto substantiæ productionem attingere putat. lib. 1. q. 20. sec. 2. 157
Indiuisibilia dicit esse entia realia. lib. 1. q. 23. sec. 1. 176
Et per se moueri posse contra Aristotelem asserit. ibid. sec. 5. 190
Quomodo velit intensiõnem, & remissiõnem qualitatum fieri. lib. 1. q. 25. sec. 3. 210
Omnes formas substantiales præter animam rationalem affirmat suscipere magis, & minus. lib. 1. q. 28. sec. 2. 239
Quomodo secundum ipsum formam augeatur. lib. 1. quæst. 33. sec. 2. 285
Quomodo maneat idem numero viuens post accretionem. lib. 1. q. 34. sec. 3. 296
In homogeneis negat terminum magnitudinis, & paruitatis. lib. 1. q. 35. sec. 4. 310
In rarefactione nouam quantitatem non aquiri probabilius existimat. lib. 1. quæst. 36. sectio. 2. 320
Rarefactionem ab extensiõne distinguit. ibi. sec. 5. 329
Extensionem facit raritate priorẽ ibi. 330
Actionem dicit esse relationem extrinsecus aduenientem. lib. 1. q. 38. sec. 1. 366
Eius distinctio in relationem intrinsecus, & extrinsecus aduenientem improbat. ibid. 367
Actionem in agente collocat. lib. 1. q. 39. sec. 1. 373
Ad omnes actionem nõ requirit

necessario contactum. lib. 1. q. 41. sect. 1. 394
 Admittit idem posse agere in seipsum. lib. 1. q. 42. sect. 1. 417
 Et grauia, & leuia à seipsis moueri. ibid. sect. 2. 421
 Mistionem ex natura vnius tantum elementi interdum fieri censet. lib. 1. q. 50. sect. 1. 519
 Elementorum formas actu non remanere in misto asserit. lib. 1. q. 51. sect. 2. 525
 Ioannes Raconius, quomodo velit animam rationalem in augmentatione corporis transire ab vna parte ad aliam informandam. lib. 1. q. 33. sect. 2. 287
 Elementa formaliter in misto manere asserit. lib. 1. quaest. 51. sec. 1. pag. 525
 Ioannes Picus Mirandulanus laudatus. lib. 1. q. 1. sect. 3. 10
 Calorem vitalem specie distinguit ab elementari. lib. 2. quaest. 13. sect. 1. 660
 Ioannes Franciscus Picus probat Aristotelis doctrinam incertam esse. lib. 1. q. 3. sect. 2. 27
 Multos refert ab Aristotele dissentientes. ibid. sect. 3. pag. 35. & 36.
 Ioannes Grammaticus existimat qualitates actiuas elementorum esse illorum formas. lib. 2. q. 15. sect. 2. 580
 Ioannes Fernelius asserit elementa manere actu in misto. lib. 1. q. 51. sect. 1. 525
 Calorem vitalem specie distinguit ab elementari. lib. 3. quaest. 3. sect. 1. 659
 Ioannis Baptistae Portae experimentum pro raritate. lib. 1. q. 36. sect. 1. pag. 317
 Eiusdem experimentum pro aqua à uino diluto secernenda. lib. 1. q. 52. sect. 4. 555
 Aerem frigidum esse asserit. lib. 2. q. 10. sect. 2. 637
 Quid de ventis. ibid. 643
 Iosephus historicus quid de quibusdam Iudaeis Hierosolymis obsessis. lib. 2. quaest. 13. sect. 3. pag. 665
 Iosephus à Costa in illorum sententiam, qui aerem frigidum statuunt inclinatur. lib. 2. quaest. 10. sect. 10. 2. 639
 S. Isidori sententia de ventorum materia. lib. 2. q. 10. sect. 2. 643
 Iulius Caesar Ciceronem laudat. lib. 1. q. 1. sect. 1. 3
 Ingenium extollit. ibid.
 Iulius Caesar Scaliger, quos ingenio praestantissimos iudicavit. lib. 1. q. 3. sect. 3. 10
 Indivisibilia censet esse entia realia. lib. 1. q. 23. sect. 1. 176
 Quid de memoria virtute. lib. 1. q. 41. sect. 7. 411
 Quid de argumentis Calculatoris contra reactionem. lib. 1. q. 45. sect. 1. 480
 Quomodo mistionem definiat. lib. 1. q. 49. sect. 2. 514
 Aquam in vinum conuerti non posse affirmat. lib. 1. q. 52. sec. 2. 545
 Qualitates secundas è primis non oriri mordicus defendit. lib. 2. q. 7. sect. 2. 619
 Cardani opinionem existimantis frigus, & siccitatem priuationes esse rejicit. ibid. sect. 3. 622
 Motum projectorum negat esse ab aere. lib. 2. q. 22. sect. 1. 727
 Et immediate à proijciente efficit asserit. ibid. sect. 2. 728

LA-

L

Acedaemones quodnam victoriae genus maximi facerent. lib. 1. q. 1. sect. 1. 2
 Laertius cuius scientiae inuentore faciat Clitomacum Turrium. lib. 1. q. 1. sect. 3. 11
 Laelius Bisciola laudatus. lib. 1. q. 52. sect. 4. 558
 Latinorum ingenia ceteris praetata. lib. 1. q. 1. sect. 3. 10
 Leucippus existimauit ea vera esse, quae nobis vera apparent. lib. 1. notatione in secundam propositionem. cap. 2. 65
 Ex atomorum concursu mistum resultare credebat. lib. 1. q. 51. sect. 1. pag. 525
 Lucretius Poeta Epicurum mirum in modum laudat. lib. 1. q. 1. sect. 3. 10
 Ludouicus Molina, quod agens non possit agere in distans existimat de fide. lib. 1. q. 41. sect. 2. 398
 Neque Dei instrumentum concedit posse agere in distans. ibid. sect. 6. 410
 Lysippus egregius statuarius. lib. 2. q. 3. sect. 3. 269

M

Macrobius Aristotelem laudat. lib. 1. q. 1. sect. 2. 5
 Maior asserit accidens in virtute substantiae producere substantiam. lib. 1. quaest. 20. sect. 3. 159
 Magister sententiarum Paradisum terrestrem altitudine sua ad lunarem globum pertingere quosdam asseruisse refert. lib. 2. q. 3. sect. 3. 599
 Eius opinio de conuersione inter

elementa symbola. lib. 2. q. 16. sect. 1. 693
 Marcellus calorem vitalem, & elementarem specie differre asserit. lib. 2. q. 13. sect. 1. 659
 Marcus Tullius Cicero à Caesare laudatus. lib. 1. q. 1. sect. 1. pag. 3.
 Ingenium extollit. ibid. Aristotelem laudat. ibi. sect. 2. 4
 Platonem ei praefert. ibid. sect. 3. pag. 8
 Eius testimonium de Archimedis ingenio. ibid. 10
 Institutum in philosophando. lib. 1. q. 3. sec. 3. 32. Eius dictum de aere. lib. 2. q. 3. sec. 3. 566. Illud sicum, & frigidum facit. lib. 2. q. 10. sec. 2. 637
 Marfilij Ficini testimonium de fama Platonis. lib. 1. q. 1. sec. 3. 8
 Marfilij sententia de obiecto horum librorum. lib. 1. q. 4. sec. 1. 46. Re probatur. ibid. sec. 2. 48. Resolutionem vsque ad materiam primam in corruptione non admittit. lib. 1. q. 11. sec. 2. 109. Eius opinio de identitate generationis, & corruptionis. lib. 1. q. 12. sect. 1. 117
 Accretionem ab aggeneratione non distinguit. lib. 1. q. 30. sect. 1. pag. 269
 An secundum illum quaelibet pars materiae in accretione fiat maior. lib. 1. quaest. 33. sect. 1. 282
 Quomodo formam augeri existimet. ibi. sect. 2. 285
 In rarefactione nouam quantitatem acquiri censet. lib. 1. q. 36. sect. 2. 320
 Negat indivisibilia alterari posse. lib. 1. notatione in quintam propositionem. cap. 9. 349
 Quo pacto antiperistasis fieri putet. lib. 1. q. 42. sect. 13. 443

h 2 Si-

GRANADA

Simile in gradu, sed dissimile in densitate, vel magnitudine molis aliud simile intendere dicit. lib. 1. q. 43. sec. 4. 462
 Nil ab aeterno fieri potuisse sentit. lib. 1. q. 44. sec. 2. 471
 Quo in gradu qualitates primas in elementis contineri velint. lib. 2. q. 11. sect. 1. 650
 Calorem vitalem, & elementarē eiusdem speciei facit. lib. 2. q. 13. sect. 2. 661
 Martialis quid de ingenio. lib. 1. q. 1. sect. 1. 2
 Martinus Delrio, quid de remore virtute. lib. 1. q. 41. sect. 7. 411
 Quid de Galgalo aue. ibid. 413
 Ignem sub concauo lunæ dari inficiatur. lib. 2. quæst. 3. sectio. 2. pag. 593
 Medina imaginationem in aliena corpora vim non habere asserit. lib. 1. q. 41. sect. 1. 396
 Melchior Canus, quid de Philosophorum omnium auctoritate sentiat. lib. 1. q. 3. sec. 4. 39
 Quid de auctoritate omnium Sanctorum Patrum. ibi. 41
 Philosophorum auctoritatem in rebus physicis docet esse magni faciendam. lib. 1. q. 52. sect. 2. 546

N

Nicolaus Trigautius quosdam tradit quinque elementa numerare. lib. 2. q. 2. sect. 1. 583

O

Origenes Cælum asserit esse immobile, fluxum tamen, & vagum instar aeris, & per ipsum moueri sydera sicuti aues in aere. lib. 1. q. 23. sect. 7. 199
 Orpheus Philosophus ignem sub concauo lunæ non agnouit. lib. 2. q. 3. sec. 3. 599

P

Parisensium Doctorum sententia de proportione elementorum quoad magnitudinem. lib. 2. q. 4. sec. 1. 604
 Patavini Philosophi sententiæ asserenti aquam in vinum conuerti non posse omnes subscribunt. lib. 1. q. 52. sec. 2. 545
 Paulus Venetus tot esse formas in composito quot prædicata essentialia asserit. lib. 1. q. 10. sec. 2. 90. In corruptione non dari resolutionem vsque ad materiã primam affirmat. lib. 1. q. 1. sec. 2. 109. In viuentibus terminum magnitudinis extrinsecum concedit, intrinsecum negat. lib. 1. q. 35. sec. 3. 305
 Indivisibilia separata alterari posse inficiatur in continuo posse concedit. lib. 1. notat in quintam propositionem. cap. 9. 349
 Quid de distinctione motus à suo termino sentiat. lib. 1. q. 37. sect. 1. pag. 351
 Quomodo antiperistasis fieri velint. lib. 1. q. 42. sect. 13. 443
 Magnitudinem molis, & materię densitatem ad intensiorē actionem non conferre existimat. lib. 1. q. 43. sec. 4. 462
 Eius responsio ad argumentum Calculatoris contra reactionem refellitur. lib. 1. quæst. 45. sect. 3. pag. 488
 Ad mixta perfecta omnia elementa concurrere ait. lib. 1. q. 50. sec. 1. 518
 Perfarum mos in sententijs ferendis. lib. 1. q. 3. sec. 3. 34
 Petrus Fonseca in quibus Aristotelem carpat. lib. 1. quæst. 3. sect. 3. 36
 Totum à partibus realiter distinguit.

quit. lib. 1. q. 13. sect. 2. 124
 Eius sententia de pluralitate formarum in eodem composito. lib. 1. q. 10. sect. 1. 37
 De resolutione vsque ad materiã primam. lib. 1. q. 11. sect. 1. 107
 Ex indivisibilibus solam superficiem esse verum ens reale posituum asserit. lib. 1. q. 23. sect. 2. pag. 179
 Quid de intensione luminis. ibi. sect. 8. 201
 Subiectum quantitatis, & aliorum accidentium solam facit materiam primam. lib. 1. q. 29. sect. 1. pag. 249
 In rarefactione nouam quantitatem acquiri non admittit. lib. 1. q. 36. sect. 3. 321
 Petrus Pomponatius eorum sententiam impugnat, qui accretionem in extensione constituunt. lib. 1. q. 30. sect. 1. 269
 Huiusmodi quæstionem indissolubilem censet. ibidem sect. 2. pag. 272
 Accretionem non admittit esse continuam. lib. 1. q. 31. sect. 1. pag. 275
 De augmentatione formæ, quid sentiat. lib. 1. q. 33. sect. 2. 285
 In rarefactione nouam quantitatem acquiri asserit. lib. 1. q. 36. sect. 2. 320
 Eius responsio ad argumentum Calculatoris contra reactionem rejicitur. lib. 1. quæst. 45. sect. 3. 487
 Resistentiam in quo formaliter consistere velit. lib. 1. q. 47. sect. 1. pag. 500
 Quid de definitionibus primarum qualitatum ab Aristotele traditis. lib. 2. q. 8. sect. 2. 626
 Petrus Crescentius aquam à vino

diluro extrahere docet. lib. 1. q. 52. sect. 4. 555. & 557
 Phauoni Philosophi dictum de ingenio. lib. 1. q. 1. sect. 1. 2
 Philippus Macedo, quid de Aristotele senserit. lib. 1. q. 1. sectio. 2. pag. 3
 Eius testimonium de frigore in vertice montis Hæmi. lib. 2. q. 10. sect. 2. 637
 Philo Hebræus sub concauo lunæ ignem non dari censet. lib. 2. q. 3. sect. 2. 593
 Aerem frigidum, & siccum statuit. lib. 2. q. 10. sec. 2. 637
 Philoponus in brutis præter formam mitionis duas animas, & in homine tres admittit. lib. 1. q. 10. sec. 2. 92
 In corruptione resolutionem vsque ad materiam primam non fieri asserit. lib. 1. q. 11. sect. 2. pag. 109
 Formarum substantialium productionem in vniuersalem naturam refert. lib. 1. q. 20. sect. 4. 167
 In accretione quamlibet materię per propulsionem augeri affirmat. lib. 1. q. 33. sect. 1. 283
 Quid de formæ augmento sentiat. ibi. sect. 2. 285
 Quid de mente Aristotelis in hac re. ibid. sec. 3. 288
 Ad mixta perfecta omnia elementa concurrere dicit. lib. 1. q. 50. sect. 1. 518
 Elementa actu remanere in misto opinatur. lib. 1. q. 51. sect. 1. pag. 524.
 Aquam post mitionem à vino separari posse testatur. lib. 1. q. 52. sec. 5. 561
 Qualitates motiuas symbolas eiusdem ait esse speciei. lib. 2. q. 20. sec. 2. 719
 Pius

I N D E X

Pius Secundus quid de Aristotelis libris lib. 1. q. 3. sect. 2.	28
Platonis testimonium de Aristotele. lib. 1. q. 1. sect. 2.	3
Cur diuinus appellatus. ibidem. sect. 3.	7
Ab Aristotele pro Deo habitus. ibidem.	
Eius laudatores, & laudes. ibidē. pag.	8
Quanto adhuc viuens in honore habitus. ibid.	
Eius sectatores. ibid.	9
In diuinis litteris eruditus. lib. 1. q. 2. sect. 1.	23
Quanti Socratem fecerit. lib. 1. q. 3. sect. 3.	33
Veritatem illi prætulit. ibid.	
Existimauit superficies esse principia rerum. lib. 1. notatione in quartam propositionem. cap. 2. pag.	65
Formarum substantialium generationem ab Idæis fieri asserit. lib. 1. q. 20. sect. 4.	167
Quomodo voluerit materiam de compositis prædicari. lib. 2. notatione in quintam propositionem. cap. 1.	559
Cælum igneum statuit. li. 2. quest. 3. sect. 3.	599
Diuersas, & determinatas figuras elementis tribuit. lib. 2. q. 5. sec. 1.	609
Omnia elementa grauiata putat. lib. 2. q. 18.	714
Quid de motu projectorum sentiat. lib. 2. q. 22. sect. 1.	726
Plauti dictum de aere. lib. 2. q. 3. sect. 3.	599
Plinius, quid de Mar. Tullio. lib. 1. q. 1. sect. 1.	3
Quid de Aristotele. ibi. sect. 2.	5
Formicas assiduo itinere silices excavare ait. lib. 1. quest. 46. sect. 2.	
pag.	499
Eius experimentum pro aqua à vino diluto sècernenda. lib. 1. q. 52. sect. 4.	155
Sub concauo lunæ ignem non agnoscit. lib. 2. q. 3. sect. 3.	599
Eius testimonium de aue quadã, quæ noctu instar ignis splendescit. lib. 2. q. 7. sect. 2.	619
Plutarcus Aristotelem laudat. lib. 1. q. 1. sect. 2.	4
Quid de remoræ virtute. lib. 1. q. 41. sect. 7.	412
Quosdam refert existimantes ab hominibus habitatam esse lunã. lib. 2. q. 3. sec. 2.	595
Poetæ tria tantum elementa agnoscunt. lib. 2. q. 3. sec. 3.	599
Pompeius Magnus quanti fecerit Possidonium Philosophum. lib. 1. q. 1. sec. 1.	3
Potamo Electicorum sectę institutor. lib. 1. q. 3. sec. 3.	33
Pythagorei ignem non sub concauo lunæ, sed in cætro mundi esse dicebant. lib. 2. q. 3. sec. 3.	597

Q

Quintiliani testimonium de Aristotele. lib. 1. q. 1. sec. 2. 5. De Platone. ibi. sec. 3. 8

R

Rabanus Paradisum terrestrē altitudine sua lunarem globum pertingere asserit. lib. 2. q. 3. sect. 3. 599
 Raroldus Frisonum Rex iam baptizandus cur retrocesserit. lib. 1. q. 3. sec. 4. 42.
 Richardus de Media Villa existimat accidens in virtute substantiæ producere substantiam. lib. 1.

A V C T O R V M.

q. 20. sec. 3.	159	aliquos sentit. lib. 1. q. 25. sect. 2. pag.	209
Richardus Suiffet Anglus Calculator nuncupatus à Scaligero laudatus. lib. 1. q. 1. sec. 3.	10	Quomodo Aristotelem cum Platone conciliet in elementorum concordia, & sympathia. lib. 2. q. 10. sect. 2.	646
Reactionem impugnat. lib. 1. q. 45. sec. 1.	479	Motum projectorum tribuit medio lib. 2. q. 22. sect. 1.	726
Eius argumentum explicatur, & soluitur. ibi. sec. 3. 483. Et sequentib.		Sine asces quinque elementa numerant. lib. 2. q. 2. sect. 1.	583

S

S cipio Capiti sub concauo lunæ ignem non dari asserit. lib. 2. q. 3. sect. 2.	593	Socrates Philosophiam moralem primus docuit. lib. 1. q. 1. sect. 3. pag.	10
Senecę dictum de amico. lib. 1. q. 1. in princ.	1	Quanti à Platone æstimatus. lib. 1. q. 3. sect. 3.	33
Rationem veterum authoritati præfert. lib. 1. q. 3. sect. 3. pag. 32. & 33. Sibi ipsi mortem inferre tentauit. lib. 1. q. 52.	546	Solini testimonium de aue quadã, quæ noctu instar ignis splendescit. lib. 2. q. 7. sect. 2.	619
Sub concauo lunæ ignem non admittit. lib. 2. q. 3. sect. 3.	598	Soncinatis sententia de pluralitate formarum in composito. lib. 1. q. 10. sect. 1.	87
Quid velit sensisse antiquos dum supra aerē ignem esse dixerunt. ibidem.	600	Indivisibilia dicit esse entia realia. lib. 1. q. 23. sect. 1.	176
Aerem Cælo proximum calidissimum censet. lib. 2. q. 3. sect. 4. pag.	602	Quomodo intensionem, & remissionem qualitatum fieri existimet. lib. 1. q. 25. sect. 2.	209
Eius opinio de materia venti. lib. 2. q. 10. sect. 2.	643	Alterationem nullo modo admitte esse continuam. lib. 1. q. 27. sect. 1.	229
Simonis Matoli testimonium de aue quadã, quæ noctu instar ignis splendescit. lib. 2. quest. 7. sect. 2.	619	Accretionem successiuè fieri negat. lib. 1. q. 31.	275
Simplicius Aristotelem laudat. lib. 1. q. 1. sect. 2.	5	Motum à termino sola ratione distinguit. lib. 1. q. 37. sect. 2.	353
Quid de Theophrasto. lib. 1. q. 3. sect. 3.	35	Quid de potentia resistendi sentiat. lib. 1. q. 47. sect. 3.	503
In quo ab Aristotele dissentiat. ibid.		Qualitates contrarias in gradu remisso simul esse non posse affirmat. lib. 2. q. 14. sect. 1.	668
Ab eo dissentire fas esse docet. ibid.	37	Stoici existimant elementa manere actu in misto. lib. 1. q. 51. 52. 5	
Intensionem fieri per minorem admisionem contrarij secundū		Et aerem frigidum esse, & siccū. lib.	

lib. 2. q. 10. sect. 2. 637
 Strabo quid de Aristotelis libris. 28
 lib. 1. q. 3. sect. 2.
 Eius opinio de situ Paradisi terre
 stris. lib. 2. q. 3. sect. 3. 599
 Strato ab Aristotele dissentit. lib. 1.
 q. 3. sect. 3. 35
 Suetianus elementa censet manere
 actu in misto. lib. 1. q. 51. sect. 1.
 525.
 Et vnumquodque elementum
 habere vtramque qualitatem
 in summo. lib. 2. q. 11. sect. 1. 652
 Suetonius quid de Tiberio Imperatore.
 lib. 2. q. 7. sect. 2. 618
 Suidas Timæum historicum reprehendit.
 lib. 1. q. 1. sect. 1. 2
 Aristotelem laudat. ibidem. sect.
 2. pag. 4.

T

T Hemistij testimonium de Aristotele.
 lib. 1. q. 1. sect. 2. 5
 De eius doctrinæ obscuritate,
 quid. li. 1. q. 3. sect. 2. 28
 Formarum substantialium productionem
 in animam mundi refert. lib. 1. q. 20.
 sect. 4. 167
 Motum projectorum dicit esse
 à medio. lib. 2. q. 22. sect. 1. 726
 Eiusdem ratio cur motus naturalis
 sit in fine velocior rejicitur. lib. 2.
 q. 23. sect. 1. 736
 Theophrastus Aristoteli contradixit.
 lib. 1. q. 3. sect. 3. 35
 S. Thomas quid de scripturæ sacræ
 auctoritate. lib. 1. q. 3. sect. 2. 31
 In quo Aristotelem deserat. ibid.
 sect. 3. 36
 De loco ab auctoritate humana,
 quid. ibid. 34
 Quid de omnium Philosophorum
 auctoritate sentiat. ibid. sect. 4.
 pag. 39

Eius sententia de obiecto horum
 librorum. lib. 1. q. 4. sect. 1. 44
 In composito plures formas
 substantiales non admittit. lib. 1. q.
 10. sect. 1. 87
 Eius sententia de resolutione
 vique ad materiam primam explicatur.
 lib. 1. q. 11. sect. 2. 112. &
 sequentibus.
 Generationem, & corruptionem
 existimat esse duas mutationes,
 sed vnicum motum. lib. 1. q. 12.
 sect. 1. 117
 Vnionem admittit aliquid esse
 distinctum à forma, quam vnit.
 lib. 1. q. 15. sect. 2. 135 & ibidem
 sect. 3. 143
 Accidens in virtute substantiæ
 substantiam producere asserit. lib. 1.
 q. 20. sect. 3. 159
 Et indiuisibilia esse entia realia.
 lib. 1. q. 23. sect. 1. 176
 Quomodo intensionem, & remissionem
 qualitatum fieri velit. li. 1. q. 25.
 sect. 2. 208
 Eius mens explicatur, & ad bonum
 sensum reducitur. ibid. sectio. 3.
 pag. 212
 Subiectum inhesionis accidentium
 ait esse compositum. lib. 1. q. 29.
 sect. 2. 250
 Quid de augmentatione materiæ,
 & formæ secundum mentem Aristotelis
 sentiat. lib. 1. q. 33. sect. 3.
 pag. 289
 In non viventibus terminum magnitudinis
 negat, & terminum paruitatis concedit.
 lib. 1. q. 35. sect. 4. 309
 Per rarefactionem nouam quantitatem
 acquiri inficiatur. lib. 1. q. 36.
 sect. 3. 321
 Motum à termino sola ratione distinguunt.
 lib. 1. q. 37. sect. 2. pag. 353

Exi-

Existimat agens non posse agere
 in distans. lib. 1. q. 41. sect. 2.
 pag. 397
 Quid de causis fascinationis. ibi.
 sect. 7. 411
 De motu grauium, & leuium, quid.
 lib. 1. q. 42. sect. 2. 419
 Quid de illorum opinione, qui motum
 cordis intelligentiæ tribuunt
 ibid. sect. 3. 426
 Mundum quoad omnes suas partes,
 & generationes ab æterno esse
 potuisse affirmat. lib. 1. q. 44.
 sect. 1. 470
 Negat elementa actu remanere
 in misto. lib. 1. q. 51. sect. 2. 525
 Sensum rationi præfert. lib. 1. q.
 52. sect. 4. 556
 Qualitates symbolas eiusdem
 cet esse speciei. lib. 2. q. 12. sect.
 2. 658
 Idem de calore vitali, & elementari.
 lib. 2. q. 13. sect. 2. 661
 Cessante motu Cæli nullum motum,
 excepta alteratione perfectiua,
 fieri posse existimat. lib. 2.
 notatione in primam propositionem.
 cap. 10. 704
 Motum projectorum aeri tribuit.
 lib. 2. q. 22. sect. 1. 726
 Eiusdem ratio, cur motus naturalis
 sit in fine velocior refellitur.
 lib. 2. q. 23. sect. 1. 736
 Thomas de Garbo, quid de augmentatione
 materiæ, & formæ Aristotelem
 sentire censet. li. 1. q. 33.
 sect. 3. 290
 Tiberius Imperator etiam in tenebris
 aliquid videbat. lib. 2. q. 7.
 sect. 2. 618
 Timæus historicus Aristoteli detrahit.
 lib. 1. q. 1. sect. 1. 2
 A Suida reprehensus. ibid.
 Cælum igneum esse existimat. lib.
 2. q. 3. sect. 3. 599

Titus Linius quid de media aeris
 regione. lib. 2. q. 10. sect. 2. 637
 Tycho Brahe Cælum putat esse
 immobile, fluxum, & vagum
 instar aeris, & per ipsum moueri
 sydera sicuti aues in aere. lib. 1.
 q. 23. sect. 7. 199. Sub concauo
 lunæ ignem non dari affirmat. lib.
 2. q. 3. sect. 2. 593
 Cometas aliquando supra lunam
 videri docet. ibid. sect. 4. 603
 Quid sentiat de stella noua,
 quæ in signo Cassiopeæ anno 1572.
 apparuit. lib. 2. q. 4. sect. 2. 606

V

Franciscus Vallesius indiuisibile
 per se moueri posse contra Aristotelem
 asserit. lib. 1. q. 23. sect. 5.
 pag. 190
 Ab æterno nihil fieri potuisse
 affirmat. lib. 1. q. 44. sect. 2. 471
 Sub concauo lunæ ignem non dari
 existimat. lib. 2. q. 3. sect. 2. 593
 Aerem frigidum, & siccum statuit.
 lib. 2. q. 10. sect. 2. 637
 Eius opinio de gradu, quo
 qualitates primæ in elementis
 reperiuntur. lib. 2. q. 11. sect. 1. 651
 Motum projectorum negat esse
 à medio. lib. 2. q. 22. sect. 1. 727
 Villaspánico Ignem sub concauo
 lunæ dari inficiatur. lib. 2. q. 3.
 sect. 2. 593
 Vitruuij sententia Aristotelica
 posterior. lib. 1. q. 3. sect. 2. 30
 Eius opinio de ventorum
 materia. lib. 2. q. 10. sect. 2. 643
 Vlysses Aldobrandus, quid de
 romæ virtute. lib. 1. q. 41. sect. 7.
 pag. 411
 Apud Aegyptios ignis calore oua
 foueri, & pullos excludi testatur
 lib. 2. q. 13. sect. 2. 662

Z

Zimaræ sententia, quod in definitione generationis ab Aristotele tradita elementa tantum comprehendantur à Zabarella redarguitur. lib. 1. q. 9. sect. 3. 83
 Resolutionem vsque ad materiã primam in corruptione non dari asserit. lib. 1. q. 11. sect. 2. 106
 Accidens in virtute substantiæ substantiam producere existimat. lib. 1. q. 20. sect. 3. 159
 Indivisibilia esse entia realia affirmat. lib. 1. q. 23. sect. 1. 176
 Accretionem formaliter in exten-

sione consistere dicit. lib. 1. q. 30. sect. 1. 269
 Elementa actu remanere in mixto ait. lib. 1. q. 51. sect. 1. 525
 Qualitates actiuas putat esse elementorum formas. lib. 2. q. 1. sect. 2. 580
 Quid de primarum qualitarum definitionibus ab Aristotele traditis. lib. 2. q. 8. sect. 2. 626
 Eius opinio de gradu, quo primæ qualitates reperiuntur in elementis. lib. 2. q. 11. sect. 1. 630
 Zoroastes ignem sub concauo iunæ non agnouit. lib. 2. q. 3. sect. 3. 599

F I N I S.

Ex plurimis mendis, quæ in hoc opus irreperunt, grauiora quædam hic castigata damus, reliquis prudentia, benignitasque tua medeatur, & ignoscat.

PAg. 2. colum. 2. lin. 36. lacedæmonis Corrige lacedæmonijs. 3. 1, 16 ipse, ipsum 10, 1, 21 & en. 15, 2, 23 tamquam, tamq?, ibidem lin. 27. procurare, procreare. 18, 1, 35 numquam vnquam, ibi. 26, futili, fatali 36 ceuo, quo. 28, 2, 24 mutare, nutare. 32, 2, 14. cadere, vadere, 33 impedit, impedio. 34, 2, 11 Stricam, Stoicam. 39. tanto, tantum. 35, 1, 16 vniuerso, vniuersum. 53, 2, 43 in, ex. 54 12, 24 extrinseca, extensua 55, 1, 2 post simplicia adde intra 59, 2, 7 in prima propositione in primam propositionem, & ita deinceps quoties occurrerit. 79, 1, 36 generatione, generante. 81, 1, 26 perinde aquam, proinde aqua. 101, 2, 11 moralibus, Sacramentis. 113. 2, 8 de omnibus, vel de omnibus. 115, 1, 20 quælibet, quodquælibet. 126, 1, 42 aliqua, adde alia. 136, 2, 47 nihil adde aliud. 152, 1, 17 esset, non esset, 33 naturalis, materialis. 158, 2, 12, si accideris dele si 19 & vt. 167, 1, 2, 34, & est 175, 2, 36. & 37. dele ergo B est, & scribe & B est prius C. ergo etiã A. est 185, 1, 1. deest 8. 15. per, post. 194, 2, 15 a parte addere rei. 196. 1, 28 post com. deest 8. 199, 2, 6, tribulo, tubulo. 201, 1, 14 dele vel. 207. 1, 3. corruptiua adde dicitur. 216, 2, 6, tunc, alioqui. 220, 2, 31, exprobratum conspectui, exploratum perspectiui. 223, 1, 19 intrinseca, extrinseca. 228, 1, 12 moralibus, supernaturalibus. 253, 2, 31. diuisibile, indiuisibile. 237, 1, 43 qualitatem, alterationem 242, 2, 24 Chamaleon, Chamæleon, & ita semper. 244. 1, 8 ab alijs adde qualitatibus, 2, 20 minorem, maiorẽ. 265, 1, 10 dele desinitur, 34 ratione latione 269, 1, 34 qua, quia. 270, 1, 26 dilationem, dilatationem. 275, 1, 4, vel, sed 25 potest, patet. 277, 2, 37. prius natura, non prius. 282, 1, 9 quia, quando 281, 1, 13, seorsum, sursum. 286, 1, 23 esse siue. 300, 1, 24, post sed adde sub 2, 37 post efficere adde posse. 314, 2, 5 dele si aliquid, 3 dele: 315, 1, 34 dele non possibilem. 330, 2, 32, quia, qui. 332. 2. vltima adde, sed vnica redditam esse maiorem, quàm antea erat. 365, 1, 5 omnino, omni. 368 1, 40 ante per adde negando 41 post relationem adde non. 375, 1, 8 ipsum, ad ipsum 381, 1, 44 tamen, autem 302, 1, 19 2 quo adde est aliquid. 393, 2, 43 & in adde primo sent. dist. 37. item. 399, 1, 30 mediate, immediate. 400, 2, 35 propositione, proportionem. 402 1, 13 ab extremo adde ad extremum. 403, 1, 20 priori, posteriori 406, 1, 11, erigi, dirigi. 420, 1, 5, discrimine, disunctione 425, 1, 1, motus, motoris 440, 2, 19 ante pro-

propinquum adde in. 43 effectus, excessus. 441, 2, 4, ergo adde non
463, 2, 47 ipsius adde humiditatis 480, 1, 35 producere, perducere.
492, 1, 17, & at. 493, 1, 31 operiantur, aperiuntur 498, 1, 27 distans ad-
de inducere 23, etiam, eam. 504, 2, 13 intus, ei. 511, 1, 43 in, ex. 525, 1,
18 permeare, penetrare. 527, 1, 38 hæc, hæc 40 illæ, hæc 529, 2, 7, scilicet;
quinta. 536, 7, 2, dele interest 538, 1, 5, concessurum Scotum, concessu-
rus Scotus, 17 ad, vel. 532, 2, 4, in qualibet in summo, sed in remisso,
qualitates in summo, sed remissas 544, 1, 31, prius, peius, 2, 26 tam, eã
558, 2, 42 videbantur, iubebantur. 563, 1, 32 dele ascendit, & scribe
quoque dicet quis ascendere, 35 quæ, qui. 565, 2, 23 altera scibilibus,
alteratiuis. 577, 2, 18 ante late adde tam 581, 2, 35, conceduntur, con-
cedent 40 dele essentia, & scribe quæ non sit increata. 600, 1, & arbo-
rum; astrorum 611, 1, 42, nihil, mihi, 45, ergo, adde datur 618, 1, 40,
somnia, omnibus 620, 1, 34 ante grauis adde res. 623, 2, 40, mortui ad-
de frigida. 624, 1, 5, substantia adde eam 625, 2, 29, ante dissoluitur ad
de calore, 30, aqua calor 629, 2, 29, aeris, eius. 630, 1, 2 &c. etiam, ex
comprimit, exprimit. 634, 1, 27, ante aer adde nam. 637, 2, 29, Aetnæ
Hæmi, 641, 2, 18 dele etiam obstat quod. 647, 2, 29 est adde conden-
satio. 661, 1, 15 solleuantur, soluuntur. 663, 2, 29 sine, cum 37 in, cum
671, 1, 24 post contrarijs adde composito. 674, 1, 30 igne adde aqua
680, 1, 17, nunc, non. 688, 1, 23 Pythagorici, Pythagoricos, 2, 45 lyc-
nus, accensus, ellycnium. 693, 2, 21. &c. exempli causa. 695, 2, 35 qui-
dem, adde hoc posterius. 704, 1, 36 cæteri adde dependent. 714, 2,
28 ante & adde panis. 723, 2, 1, vii, vbi. 33, erit adde aer. 725, 1, 16,
post tamen adde habet. 734, 2, 46, conseruationis, conseruantis indi-
geat. 743, 2, 43 aliquantulum adde quietis, 756, 1, 17, ante forma
adde post.

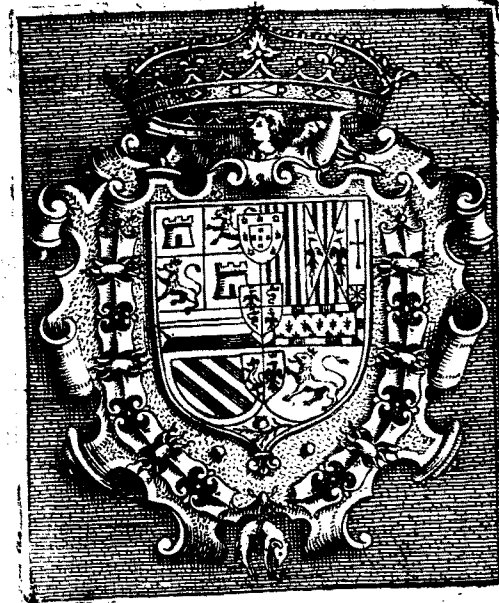
Del Colegio de la Compañía de Jesús de Madrid
PAVLI ARESII
MEDIOLANENSIS, R2462
CLERICI REGVLARIS, THEOLOGI
In Aristotelis Libros

DE GENERATIONE, ET CORRVTIONE
Notationes, ac Disputationes :

Illis textus breuiter elucidatur: His doctrina eius, aliorumq; præcipuè recentiorum Philosophorum examinatur, quæstionesq; ac difficultates quàm plurimæ ad alias quoque Philosophiæ partes attinentes, ipsa rei veritate inspecta, dirimuntur.

Cum quadruplici, locupletissimoque Indice.

AD CATHOLICVM HISPANIARVM REGEM
PHILIPPVM TERTIVM.

MEDIOLANI, Apud Hieronymum Bordonium. M. DC. XVII.
SVPERIORVM PERMISSV.

MEDIOLANI,

Apud Hieronymum Bordonium. M. DC. XVII.

Superiorum permissu.

